RPR

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAŢII
DIN
BUCUREŞTI

No. Curent 9184 Format .....

No. Inventar 3571 Anul .....

Secţia ..... Raftul .....

Inv. 2184.
Inv. A. 60.224.

MATERIALURI FOLKLORISTICE

CULESE ŞI PUBLICATE SUB AUSPICIILE

MINISTERULUĬ CULTELOR ŞI ÎNVĚŢĂMÎNTULUĬ PUBLIC

PRIN ÎNGRIJIREA LUĬ

GR. G. TOCILESCU

MEMBRU AL ACADEMIEĬ ROMANE, PROFESOR LA UNIVERSITATE, DIRECTOR AL MUSEULUI NATIONAL DE ANTICHITATI

3571.

VOLUMUL II

BUCURESCI

TIPOGRAFIA „CORPULUI DIDACTIC" C. ISPASESCU & G. BRATANESCU

30, Strada Academieĭ, 30.

1900

2184 Institut
3571
RC 167/11
B.C.U. Bucuresti
C3571

DIN LITERATURA POPORANA

A

AROMÂNILOR

COLECȚIUNE FORMATĂ ȘI RÎNDUITĂ

DE

PERICLE PAPAHAGI

PROFESOR LA SCOALA COMERCIALA ROMANA DIN SALONIC

VOLUMUL I

Literatura copilărească. Medicina populară. Ghicitorĭ. Proverbe și idiotisme. Colinde. Paparudele. Lăzărelul. Leagănul Sărbătoarea Sinzienilor saŭ Taviani. Luna nouă. Deceurĭ. Poesia populară.

PRECUVÊNTARE LA VOLUMUL AL II-lea

DIN

MATERIALURI FOLKLORISTICE

Das aromunische Volkslied ist dem völligen Erlöschen nahe, darüber kann kein Zweifel bestehen. Es ist daher keine dankbare und keine erfreuliche Aufgabe gewesen, die Trümmer der einst reichen Litteratur zu sammeln.

Gustav Weigand,
Die Aromunen, II, p. IX

Dacă pentru adunarea materialurilor folkloristice ale Românilor din Nordul Dunării se mai póte avea răgaz, pentru fraţii noştrii Aromâni lucrul nu mai îngădue nicĭ o întârdiere. «Cântecul aromânesc este aprópe să se stingă, ne spune d. profesor Weigand, despre acésta nu încape nicĭ o îndoială... Politica a întăritat spiritele, lupte crâncene de partidă s'aŭ încins în satele cele mai depărtate, cântecul poporan însă nu póte prospera de cât în viaţa tihnită».

După constatările aceluĭaş autor, în cele mai multe localităţĭ de la Aspropotamos de mijloc şi de sus, ca şi în satele, tîrgurile şi oraşele Macedonieĭ, Greciei şi Epirului în genere, cântecul aromânesc a amuţit; cântecul poporan grecesc a cucerit şi ḑilnic cuceresce întreg domeniul sudic şi Olympul. Farşerioţiĭ din Albania cântă mai mult albănesce, de cât cântecul lor naţional; Valachiĭ Meglenuluĭ numaĭ bulgăresce, ceĭ din Istria numaĭ cântece croatice.

De şi colecţiunea de faţă nu confirmă pe deplin prevederile pesimiste ale d-luĭ Weigand, totuşĭ adunarea materialuluĭ poporal aromânesc trebue făcută cât mai grabnic, căcĭ orĭ-care va

fi sórta fraţilor noştri din Balcanĭ, un lucru rămâne de netăgăduit: că maĭ curênd saŭ maĭ târdiŭ eĭ vor uĭta şi vor da părăsireĭ o mare parte din obiceĭurile şi datinele lor, din credinţele şi superstiţiile lor, din cântecele şi poveştile lor. Mulţămită vieţeĭ comerciale şi industriale, — aprópe unicul isvor de traiŭ pentru dênşiĭ, — eĭ sunt puşĭ în atingere cu tot soĭul de neamurĭ, cu tot soĭul de cultură.

Apoĭ se observă că în satele unde a pătruns şcóla română, tineriĭ carĭ învaţă carte românéscă şi se numĕră printre aceĭa carĭ simţesc româneşte amestecă în limba lor o mulţime de cuvinte şi expresiunĭ daco-române; fie-că eĭ voesc printr'acésta să arate că aŭ trecut prin şcólă şi că sunt maĭ culţĭ de cât ceĭ-l'alţĭ compatrioţĭ aĭ lor; fie că se feresc a nu întrebuinţa cuvintele străine din dialectul lor.

Aci stă un mare pericol, care ameninţă ca în câte-va deceniĭ, dacă şcólele nóstre din Balcanĭ vor progresa, să coprindă întréga limbă aromânéscă şi să-ĭ schimbe firea eĭ actuală.

Un aşa resultat pentru sciinţa limbeĭ, nu va fi, de sigur, de cât o ireparabilă pagubă. Decĭ trebue cât maĭ repede şi cât maĭ exact şi complet posibil să se culégă şi să se cristaliseze dialectul aromânesc în creaţiunile sale poporane, ĭar aceste creaţiunĭ să rămână depuse ca într'un archiv şi să servĕ drept documente istorice.

Pentru aceste cuvinte am crédut că este bine şi folositor ca volumul al II-lea din acéstă publicaţiune şi alte volume viitóre să fie consacrate în întregime folkloruluĭ aromânesc adunat şi esplicat de către unul din ceĭ maĭ eminenţĭ aĭ noştri elevĭ macedonenĭ, d. Pericle Papahagi, profesor la Şcóla Comercială română din Salonic.

Spre a preţui în deajuns valórea colecţiuneĭ de faţă, cată să ne amintim că dialectul aromânesc a fost fórte puţin studiat până în present şi nu îndestul de serios.

Macedoneniĭ — institutorĭ saŭ profesorĭ — carĭ fură chemaţĭ să facă ceva în privinţa aceasta, neavând pregătirea necesară pentru studiul dialectal al limbeĭ lor, s'aŭ mărginit la publicarea unor cărţĭ didactice alcătuite după modelul operilor similare din ţara noastră şi menite să înlesnéscă elevilor priceperea limbeĭ literare (daco-române). Aşa sunt cărţile didactice ale d-lor:

Athanasescu, Iliescu, Cionescu, Bagav, etc. Valoarea acestor lucrări, din punct de vedere dialectal, este aproape nulă.

Ceĭ-l'alți carĭ s'aŭ interesat de tesaurul poporan al Aromânilor, în dorința lor de a prezenta dialectul aromânesc cât maĭ apropiat de limba daco-română, tot materialul ce aŭ cules l'aŭ reprodus alterat.

Urmarea a fost că și studiile învățaților, bazate pe operele acestea, să fie în mare parte greșite.

Nu ne înșelăm, decĭ, afirmând, că dialectul *aromânesc* se află încă neexplorat, cu toate colecțiunile poporale, de alt-fel meritorii, ale d-luĭ Tașcu Iliescu, Vanghele Petrescu [1]), Burada, Obedenaru [2]), I. Caragiani, etc. și cu tóte cercetările d-lor E. Picot «Les Roumains du Pinde»; «Un Valaque du Pinde», «les Grecs, les Valaques, les Albanais et l'Empire Ottoman»; Popilian, «Românii' din Macedonia»; Mihăileanu, «Studiĭ asupra dialectuluĭ macedo-român», etc.

Toate lucrările acestea și altele, pe carĭ ne scutim de a le maĭ cita, sunt de o valoare secundară pentru acela care se ocupă cu studiul științific al dialectuluĭ aromânesc și vrea să-l studieze în mod serios din punct de vedere fonetic, etimologic și sintactic.

Ilustrul slavist Miklosich, care cel dintâiŭ a întocmit [3]) asupra elementelor lexice aromâne un prețios memoriŭ, n'a avut la dispoșițiune alte materiale, de cât cărțile luĭ Th. A. Kavaliotis (1770) și Daniel, cele maĭ vechĭ monumente tipărite în dialectul aromânesc.

Și dacă câte-odată învățatul profesor greșește, cu referință la acest dialect, aceasta provine numaĭ din cauză că materialul pe care s'a bazat era neîndestulător și nu tocmaĭ transmis cu exactitate. Este meritul d-luĭ Gustav Weigand, profesor la Universitatea din Leipzig, de a fi întreprins în timpiĭ din urmă, studiĭ și cercetărĭ întinse, stăruitoare și metodice, după toate cerințele științifice, asupra Aromânilor [4]). Dênsul a călătorit și trăit printre Aromânĭ, a cules un material prețios folkloristic al lor și l'a dat

[1]) *Mostre de dialectul macedo-romănu*, Bucurescĭ, 1880, 1881.

[2]) *Texte macedo-române, basme și poesiĭ poporale de la Crușova* culese de Dr. Obedenaru, Bucurescĭ 1891.

[3]) *Rumänische Untersuchungen Istro-und Macedo-Rum. ländern 1882. — Beiträge zur Lautlehre der Rumunischen Dialekte*, 1881.

[4]) *Die Aromunen:* Land und Leute (I, Leipzig, 1895); Volkslitteratur der Aromunen (II, 1894); *Die Sprache der Olympo-Walachen*, 1888; *Vlacho-Meglen*, (Leipzig, 1892).

la lumină în chip maestru. Dar şi colecţiunile d-sale sunt folositoare maĭ mult pentru cine vrea să studieze dialectul sub raportul fonetic, de cât sub cel etimologic şi sintactic.

Trebue ca cine-va să cunóscă adânc dialectul aromânesc, ca să poată prinde toate formele şi întorsăturile limbeĭ. Apoĭ trebue să formeze o colecţiune cât se póte maĭ bogată şi maĭ variată, dacă nu completă, de producţiunile aromâne poporane şi să le publice în condiţiunĭ strict şi absolut sciinţifice. De aci urmează marea însemnătate a lucrăreĭ întreprinse de d. Pericle Papahagi.

Acéstă operă, ca şi cele-l'alte scrierĭ asupra folkloruluĭ aromân, datorite d-sale, întrunesc strict toate condiţiunile cerute, sunt desbrăcate cu totul de orĭ-ce tendinţe şi consideraţiunĭ patriotice rĕŭ înţelese, neurmărind de cât adevĕrul, singurul în stare a contribui la limpezirea multelor probleme relative la istoria limbilor romanice în genere şi a limbeĭ române în special.

Din punctul de vedere al fideleĭ transcrierĭ a limbeĭ, opera d-luĭ Papahagi nu lasă nimic de dorit prin silinţa ce 'şĭ-a dat de a întrebuinţa un alfabet cu totul fonetic, unde fie-care literă servă pentru unul şi acelaş sunet. In chipul acesta învĕţaţiĭ carĭ se ocupă cu studiul fonetic şi morfologic al limbeĭ române şi al varietăţilor eĭ dialectale, pot găsi aci un material cu totul exact, rânduit bine şi sistematic.

Ca material folkloric, lucrarea, după planul adoptat de autor, va îmbrăţişa toate diviziunile şi sub-diviziunile literatureĭ poporale, posibil reprezintate în literatura poporană aromână.

Volumul de faţă coprinde:

I *Cântece de leagăn* (31); II *Diverse formulete* (24); III *Formulete comulative* (14); IV *Jurăminte copilăreştĭ* (33); V *Satira la copiĭ* (29); VI *Păcălirĭ copilăreştĭ* (57); VII *Instrucţiunea copiilor în trecut* (14); VIII *Jocurĭ copilăreştĭ* (201); IX *Cântece adresate la insecte, păsărĭ, etc.* (43); X *Injurăturĭ copilăreştĭ* (14).

Aceste 10 categoriĭ încheĭă prima parte din literatura copilăréscă, rămâind ca *basmele, frânturile de limbă* etc, să intre în volumul al douilea. Apoĭ urméză tot în volumul I: XI *Medicina populară* partea I (269); partea II (66) şi partea III *Diverse reţete* (16); XII *Ghicitorĭ* (186); cu variantele peste tot (303); XIII *Proverbe şi idiotisme* (2744); XIV *Colinde* (23); XV *Paparudele* (9); XVI *Lăzărelul* (5); XVII *Légănul* (6); XVIII *Sărbătórea Sinzienilor*

saŭ Taviani (4); XIX *Luna nouă* (8); XX *Deceurĭ* (34); XXI *Poezia populară* (431). Volumul se încheiă cu un index general conținênd întreg coprinsul materielor tractate.

Vol. II (în preparațiune) va coprinde *Basme* (in numĕr de vre-o 400); Vol. III: a) *Gesturĭ;* b) *Limbagiul copiilor;* c) *Diverse eresurĭ și obiceiurĭ;* Vol. IV a) *Credințe și superstițiunĭ;* b) *Jurăminte;* c) *Duioșia Aromânilor în expresiunĭ, la diferite ocasiunĭ solemne;* Vol. V *Nuntă;* Vol. VI *Nascerea și înmormîntarea* și Vol. VII *Anecdote, expresiunĭ pastorale* etc. Un dicționar al tutŭror cuvintelor intrate în limbă cu diferitele lor accepțiunĭ, va forma obiectul unuĭ volum deosebit.

De și nu avem înainte-ne întregul material adunat de d. P. Papahagi, totuși putem a ne face o idee despre marea luĭ însemnătate, după volumul de față. Este o comóră națională neprețuită, a căreĭa culegere a reclamat timp, lucru și banĭ. Nu scim cum ar trebui maĭ mult încurajat și lăudat autorul, cum maĭ mult îndemnațĭ și ajutațĭ toțĭ aceia carĭ vor urma zelul și strădăniile luĭ; căcĭ pentru asemenea lucrărĭ se cer nu unul, nu douĭ, ci cât maĭ mulțĭ cu pricepere ca să colindeze în peninsula Balcanică printre Aromânĭ, din oraș în oraș, din cătun în cătun, să se expună la tot felul de lipse și neajunsurĭ, ba, de la un timp încóce, chĭar și la primejdie de viață, spre a scăpa cu un minut maĭ înainte ce a maĭ rĕmas din acele nestemate, carĭ oglindesc tóte comóra sufletéscă a unuĭ ném, pe care'l iubim și cu care ne mîndrim, căcĭ este rupt dintr'una și aceĭașĭ tulpină sădită de mâna divinuluĭ Traian, e d'un sânge și d'o lege cu fraților lor Românĭ din Nordul Dunărieĭ.

Cunóscerea literatureĭ aromâne poporane face și maĭ strînse legăturile uneĭ originĭ comune. Scăparea de la uitare a producerilor eĭ și redarea lor grabnică națiuneĭ întregĭ în forma lor curată și adevĕrată, este decĭ o operă de cel maĭ mare interes național, căcĭ ea servă drept trăsură de unire între toțĭ membriĭ uneĭa și aceleĭașĭ nobile rase: a *rasceĭ Latine din Orient.*

1 Octombrie 1900

Gr. G. Tocilescu

IMPORTANŢA LITERATUREI POPORANE

Importanţa literaturei poporane este astăzi netăgăduită. Literatura poporană, multe veacuri lăsată în părăsire, nebăgată în seamă şi disprețuită ca şi poporul — autorul producerilor folklorice —, cu schimbarea condiţiunilor sociale, datorite învăţaţilor din secolul XVIII, a trebuit să atragă atenţiunea bine-voitoare a unora dintre cei mai distinşi cugetători, literaţi sau eruditi. Ast-fel, cu cît preocuparea pentru îmbunătăţirea soarteï popoarelor devenea mai caldă, cu atît creştea şi interesul pentru producţiunile populare. Fie-care din genurile populare e cultivat cu ardoare. E destul ca fraţii Grimm să înceapă cu adunarea poveştilor poporane şi să atragă atenţiunea asupra importanţeï lor, ca asemenea colecţiuni să se facă de la un capăt pînă la cel alt al lumiï, ca popoarele cele mai înapoiate să fie explorate.

Azi mai toate popoarele din Europa, Asia, America, Australia şi Africa sunt străbătute în lung şi lat şi explorate supt raportul tradiţional.

Filosoful Herder, atras de frumuseţea estetică a producţiunilor folklorice, întreprinde traducerea uneï colecţiuni de poeziï populare de la popoare diverse şi o publică supt caracteristicul nume de «*Stimme der Völker*» (glasul popoarelor), dînd ast-fel pildă frumoasă, ca toată lumea să fie explorată în această privinţă.

O suflare de înviorare subt toate raporturile străbate omenirea prin adunarea comorilor ascunse în popor, şi ce mariï sunt bine-facerile ce ni le dă în schimb? Poeţii se adapă însetaţi de această nouă hrană, care felurit le îmbogăţeşte fantazia.

Cine nu ştie azi, că cele mai geniale creaţiuni ale luï Göthe şi Shackspeare, de pildă, ca să ne mărginim la cîte-va exemple, nu se întemeiază de cît pe creaţiuni populare? *Faust*, *Regele Lear*, *Hamlet*, *Macbeth*, etc.

Cît farmec, cîtă viaţă nu vor fi absorbit poeţii din aventurile cavaleresci şi mai ales din lumea basmelor? cît de mult nu se vor fi inspirat şi din poezia poporană, cea simplă în formă, sinceră, atingînd sublimul une-ori prin naivitatea eï?[1])

1) Vezi: Introducere la *Basmele Române* de L. Şăineanu.

Ca să venim la literatura cultă română, ce nu va fi datorit literaturei populare, «acel rege al poeziĭ române», Vasile Alexandri? Cîte din doinele şi baladele sale etc., nu vor fi inspirate din poezia poporană?

Apoĭ însuşĭ maestrul vĭersuluĭ românesc, marele Eminescu Mihail, nu s'a înjosit a împrumuta muzeĭ populare vĭersurĭ întregĭ. Astăzĭ literatura populară cu poveştile şi cîntecele sale, cu bocetele şi proverbele sale, cu erezurile şi datinile sale, cu glumele sale etc. etc., sunt preţuite, adunate, studiate şi comparate, în cît aŭ dat naştere la o ştiinţă a parte, numită *Ethnopsichologie*.

Prin modul acesta, producerile folklorice, orĭ cît de zmerite şi neînsemnate vor fi, nu pot fi nebăgate în seamă şi dintr'un alt punct de vedere:

Ele sunt legile, carĭ aŭ guvernat popoarele, nutrimentul, care le-a cultivat inima şi sufletul lor, unica distracţie intelectuală pentru popor în timp de secole.

Că multe din aceste produceri, erezurĭ, obiceiurĭ, etc., nu maĭ aŭ raţiune să perziste, că multe, paralel cu propăşirea culturei omeneştĭ sunt osîndite să dispară, nu încape îndoială.

Pentru îndoit motiv decĭ creaţiunile poporane trebuesc adunate din toate colţurile lumeĭ, ca studiate şi comparate, să rămîe ca într'un muzĕŭ, unde viitoarele generaţiunĭ să poată vedea ceea-ce alcătuia viaţa intelectuală a strămoşilor lor.

Nişte ast-fel de consideraţiunĭ ne aŭ călăuzit să întreprindem publicarea folkloruluĭ *Aromînesc*, îmbrăţişînd toate diviziunile şi sub—diviziunile, posibil reprezintate în literatura orală aromînească, pe cît ne-a fost cu putinţă şi pe cît ne-aŭ permis slabele mijloace.

Ar fi o impietate din parte-mĭ să nu însoţesc lucrarea aceasta cu un cuvînt de mulţumire şi recunoştinţă, faţă de aceĭa carĭ m'aŭ îndrumat şi susţinut pe calea activităţiĭ folkloristice.

În primul rînd aduc prinosul meŭ de recunoscinţă regretatuluĭ şi înţeleptului institutor: Tulliu Tacit, care cel d'întîĭ a sădit în mine sentimentul naţional, primul impuls temeĭnic către muncă pentru mine; apoĭ repausatuluĭ Gh. Z. Teodorescu, pentru influenţa bine-făcătoare şi plină de învăţăminte, rezultată din operile sale—cele d'întîĭu ce mĭ-aŭ căduţ în mînă, şi carĭ mĭ-aŭ deşteptat dragostea nemărginită, pentru tot ce privesce literatura populară. — Omagiĭ de respect şi admiraţiune datoresc profesorilor meĭ *Haşdeŭ*, *Tocilescu*, *Şăineanu* şi *Odobescu* pentru preţioasele cunoştinţĭ, carĭ aŭ întreţinut şi cimentat şi maĭ mult dragostea pentru folklor.

Pentru sacrificiile marĭ făcute de unchiĭ meĭ Ioan şi Alexandru *Caragiani*, precum şi de prea bunul şi răbdătorul meŭ cumnat şi prietin Sterie G. Ciumetti, le sunt nemărginit recunoscător.

Salonic, Septembrie, 1900.

Pericle Papahagi.

TABLA DE MATERII

		Pag.
1	*Cîntece de leagăn*	1-16
2	Leagănul	2
3	Cîntece de leagăn de culcare.	4-11
4	Cîntece de sculare saŭ joc	11-14
5	Cînd pruncul începe să umble	15
6	*Diverse formulete*, formul. feteĭ, etc.	16
7	Formuletele degetelor	17-20
8	«Frîndi liturghia»	20
9	«Cu aspîrcarea»	20
10	«Stumbul arapluĭ»	20
11	Cum ascultă copiiĭ	21
12	Parale din genuchiŭ.	21
13	«Cuş-cuş caracuş»	21
14	A face preot pe cineva.	21
15	Cînd vezĭ un ĭepure	22
16	«H'avra-n', h'avra-n' piste».	23
17	«Iu s-şed».	23
18	Başur	24
19	*Formulete comulative*	25
20	Cocoşu Roşu	25
21	«Pricazmu lu lisiţa»	26
22	Alte form. comulative	28-35
23	*Jurăminte*	36-39
24	Neînţălegerĭ la joc	39
25	Stricarea joculuĭ	40
26	Cine strică jocul	40
27	«Grirea tu mînă»	41
28	«Amăĭ»	41
29	«Alulirĕa».	41
30	«Anvarligaluĭ»	41
31	Starea	41
32	Să cîştigĭ la joc	41
33	Lucrul găsit	42
34	Căpătarea daruluĭ	43
35	«Suţata»	44
36	*Satira la copiĭ*	45-54
37	La un băeţ fricos	45
38	Celuĭ care plînge	46
39	Altele	47
40	Luĭ Constantin	48
41	Celuĭ care se numesce Toda	48
42	» » » » Nicolae	49
43	Celuĭ numit Dumitru	49
44	celor carĭ se numesc Ion	49
45	celuĭ numit Nasta	50
46	celeĭ numite Tasa	50
47	la un moşneag	51
48	la o bătrînă	51
49	Un copil cu capul chiel	52
50	La niveste	52
51	Formuleta porculuĭ	53
52	La un scurt de talie	53
53	La unul care se uită şaşiŭ	54
54	Alta.	54
55	*Păcălirĭ copilăreştĭ*	55-63
56	«G'uf»	55
57	«Ciĭ suntu»	55
58	Cum creşte barbă, mustăţĭ	55
59	Cum staŭ ?	56
60	«Dĭ păuă»	56
61	«Iu va şed io ?».	56
62	Indiscreţia	56-58
63	Congedierea	58
64	Urare	58
65	Cînd cineva stă în picióre.	58
66	Celuĭ care fixéză.	58
67	Pentru cine se laudă	59
68	După mîncare.	59
69	«Fic'ór»	59
70	Cînd n'aude cineva	59
71	Cînd cineva nu vede, nu obse	60

		Pag.
72	Cînd cade cineva	60
73	Cînd trece un cerşetor	60
74	Cînd trece un zdrenţeros	60
75	La un măgar	61
76	Urare	61
77	Altele	62
78	«dudiiu»	62
79	«Penura»	62
80	Măniosuluĭ	63
81	supăratuluĭ	63
82	Cînd fluera cu gura	63
83	Cînd se sărută copilul	63
84	Cînd doĭ copiĭ se ceartă	63
85	«Mişcă-ţĭ limba»	63
86	*Instrucţiunea*	64-70
87	Pedepse ce se aplică şcolarilor; «Pinaclu»	66
88	«Arap»	67
89	«Falangul s. sfalangul»	67
90	«tu ŏasi»; ch'imitiriu	67
91	Pe cojĭ de nucĭ	67
92	«Fudiréa de la şcŏală»	67
93	satirizarea dascăluluĭ	68
94	«simte dumnidale»	69
95	Ἅγιος ὁ Θεός	69
96	Ἄξιος	69
97	Satirizarea luĭ alfa-vita	70
98	*Jocurile copilăreştĭ ale Aromînilor*	71-186
99	Jocul (origina sa)	73
100	Importanţa jocurilor copil.	73
101	Elementul dramatic în joc. copilăreştĭ	75
102	«Lŏ-am bun, bun»	77
103	«Cu dica»	78
104	«Puĭl'u vedĭ»	79
105	«Tĕa-buum	80
106	«Ţe lingură daĭ la numtă	80
106	Ţe l'aĭ tini?»	81
107	Ptiŭ-cici	81
108	Cicá! cicá!	82
109	Altu maltu; birbec-birbicúş	83
110	Amestecarea picioarelor	84
111	Ambĭturlarĕa cal'lor	84
112	Bruticarea	85
113	Cu mutrirĕa	85
114	Cu arîdĕarĕa	85
115	Cu pálmili	85
116	Cu avinarea	85
117	Cu antriţĕarĕa	86
118	Dĕ-a ncalar	86
119	Dă-n' foc	86
120	Ţiena	87
121	Pecea	87
122	Daĭ mamă paĭe? Ch'itriţĕaŏa	88
123	Ano-Chirchir-Ano	88
124	Cu scŏatereă untulemnu	90
125	Jocurile pe banĭ: Turagh'ază	90
126	Tu căcĭulă	90
127	Cu fic'lu	91
128	Iu-ĭ cuclu, ĭu-ĭ vimtul?	91
129	Vine moará	92
130	Curmarea riŭluĭ	92
131	Zbŏará, zbŏará	92
132	Cu lepurli	92
133	Stlup	93
134	De-ach'idicarĕaluĭ	93
135	Cu băgarea capluĭ în şoput	93
136	Cu ţi'nirĕa mi'nil'eĭ în şoput	93
137	Cu luarea ch'itriţĕaul'eĭ	93
138	Pataloni	94
139	Cu ch'atra pri apă	94
140	Cu virvura	94
141	Cu ascuch'atlu	95
142	Cu plĭscinirea frîndil'eĭ	95
143	Ţilistră; zizi	95
144	Pişpacă; pleofcă	95
145	A ţibara; a murara	96
146	Afumarĕa	96
147	Cu ch'atra a scundere	96-100
148	Pri un cic'ór	100
149	Cu nuţli tu guvă	101
150	Dĕ-a c'ap	101
151	Cu cupili	102
152	Cu arcarĕa	102
153	Cucu dan etc.	102
154	A sclaĕa etc.	103
155	Ch'ich'ir-mich'ir etc.	104
156	Cu pirustia etc.	105
157	Cu fic'orlu	105
158	Cu castrulu	105
159	Dĕ a capra etc.	106
160	Lasă-spată	106
161	Cu sch'inarĕa la cur	107
162	Ch'isa cu paradislu	107
163	Cu sulili	108
164	Darĕa a drîmbală	108
165	Cu tibaclu	108
166	Cu scŏalerea carne	109
167	Tu guvă cu adunarea	109
168	Tu guvă di diprisupră	109
169	Cu ţara	110
170	Dĕ-a aşĭ	110
171	Aprindi-n' ţĕara	111
172	Angh'ilu şi draclu	111

		Pag.
173	Cu funĕa; orbu-gl'ani etc.	112
174	Dĕ-a ocl'il' ligari	112
175	Pri c'ĕflă	113
176	Cu arucarĕa cl'atra	113
177	Alumtarĕa	113
178	A valma	114
179	Cacada-Macada	115
180	Cu tuc'înili	117
181	Cu v'iraclu	117
182	Cu pul'lu	118
183	Lună-soare	121
184	Cu sfurla	121
185	Analtu ; pri sfurla	122
186	Cu simniclu etc.	123
187	Cu bîşarea	123
188	A soirluĭ etc.	124
189	*Cu fic'lu : cu fic'lu ; cu fiflu*	124
190	Glucĭŭ	125
191	Dĕ-a grĕasca	125
192	*Jocurĭ cu arşice*	126
193	Dutĭ à lachĭ	126
194	Il'eca	127
195	A cazaca-Pişti	127
196	T-a cucoşa	128
197	Cu c'imc'irĕa	128
198	A turnava	128
199	Cu avinarea	129
200	Tatafchia etc.	129
201	Pri mînă	129
202	Şenc	130
203	Cu soirlu	130
204	À scunda	131
205	A şuirarĕa	131
206	Cu parlu	131
207	Cu tombûlu di-mpadi	132
208	Tombulu cn darĕa	132
209	Cu cl'itriţĕaoa	133
210	Di ţe ocl'u eàsti aestŭ?	133
211	Cu tombulu suror c'ic'ĭoari	135
212	Tombulu cu casa	135
213	*Jocurĭ cu căc'ula*	136
214	Dĕ-a scŏală scufi etc.	137
215	Cu darĕa căc'ulilor	137
216	T-abúşala	137
217	Află-ţĭ cloc'e pul'i	138
218	» » puĭl'i	138
219	Cu cic'ŭlili	139
220	*Cu topa*	140
221	Topa cu darea	140
222	Cu topa ancilicari etc.	141
223	Topa cu merlu	141
224	Tu guvă	142
225	Topa V'imbur-V'imbur	143
226	Cu papă etc.	144
227	Dĕ-ancilicarĕa etc.	146
228	A topa n-mur etc.	146
229	Topa a mer	147
230	A taca-tuca	147
231	*A pul'ana*	147
232	A bişca etc.	147-148
233	Cu ţŏăpitli	149
234	Cu murminţil'ĭ	149
235	Corimboc'-mboc'?	150
236	Tu guvă cu azvîrnĭĕarĕa	151
237	Pri şcop ; pri pul'ăn	152
238	A c'ulenga pri mînă	152
239	Şcl'enda	153
240	Cu lemnul pri dĕadit	153
241	*Cu antrisărîrea*	154
242	Tu una	154
243	An treilĕa	154
244	» » cu artisirĕa	154
245	An treilĕa ghl'ftĕaşte	155
246	Pri un c'ic'óru	155
247	An treilĕa et sŭlili	155
248	T-amînal'a ec.	156
249	Ta scamnach'a	156
250	Barba mĕa dĕ-asime	158
251	C'ingăr-c'ingăr	160
252	Jocu cu casa	161
253	Dĕ-avariga	161
254	N'-am nă giscă	161
255	Cu aduch'irĕa	162
256	Cu neircarĕa	162
257	Avi nitorlu	163
258	Ciu furl'i	165
259	Bşarĕa	164
260	Dĕ-a liginarĕa	165
261	V'alaca	165
262	Cu triḍĕarĕa	166
263	Cu triotĕa	166
264	Cu zmeulu	167
265	Cu papuşile	167
266	Mirtitŏarĕa	167
267	Mer mer aroş	167
268	Cu abĕălili	168
269	Proaştea	171
270	Lemnul	172
271	Peana	172
272	Arcul	173
273	Cumbura	173
274	Tengala	173
275	An călar	174
276	Cu oĭli	174
277	Gîrgară	175
278	Figurĭ de hărtie	176

		Pag.
279	Carlu	176
280	Figuri	176
281	Ţinghʻilăc	177
282	Moaşe	177
283	Pat	177
284	Scamnu	178
285	Ministirlu	178
286	Noadele	179
287	Arăzboiul	179
288	Căciule	180
289	Matul	180
290	Zimbuni	180
291	Fluere copilăreşti	181
292	Alixirea deăditlor	181
293	Fliturî	182
294	Dindirlu	182
295	Gʻungʻunarlu	182
296	Cu laspea	182
297	T-a buşala	183
298	Dă-a culutumba	183
299	Cu arucutirea	183
300	Boşa	183
301	Cu anvirtirea	183
302	Pri cap	183
303	Nʻ-adăr avʻinʻa	184
304	Ea ded	184
305	Cu ţintarul	184
306	Cu lepurli	184
307	Scoală tine s-şed îo	185
308	Viersurî ce se cîntă la stricarea adunărilor copil.	185
309	*Cîntece adresate la pasărî*	187-202
310	Curcubeul	189
311	Cînd e ploae cu soare	190
312	Cînd copiî schimbă dinţiî	190
313	La o gărgăriţă	191
314	Bucuvală	192
315	La omidă	192
316	Cînd într'o casă fumul nu merge drept prin coş	192
317	Cînd sosesc berzele	193
318	La un vultur	193
319	La o gugucʻe	193
320	La canʻa	194
321	La un cocoş saŭ puiŭ de găină	194
322	Cînd copiiî văd un cuc, mînz, etc.	194
323	Alte	195
324	La un iepure	196
325	Inşi biserică	196
326	Pasărî «teda-todu»	196
327	La un mîelc	197
328	Ca să găseşti mîeleî	198
329	La un bivol	198
330	Blistemlu	199
331	Cînd se daŭ pe ghiaţă copiiî	199
332	De frică	199
333	Cînd se apropie Dumineca	200
334	Formulă numerică	200
335	Alta	201
336	*Injurăturî copilăreştî*	203-209
337	Weigand şi Aromînii în înjurăt	203-206
338	Injurăturî adresate grecilor	206
339	Cînd grecii baţjocoresc pe Aromînî	207
340	Alta (la adresa grecilor)	207
341	Grec, laî grec	208
342	La Bulgarî	208
343	La Ţiganî	208
344	La Albaneji	209
345	La Turcî	209
346	Alta	209
347	*Medicina populară a Aromînilor*	210-340
348	Introducere	213
349	Importanţa med. popul	214
350	*Boale de oamenî*	219
351	Doctoriî în medicină	221
352	Doctoriî populariî	222
353	Mîscaţiî	222
354	Vʻatri di Zagori	223
355	Moaşili	223
356	Terminî întrebuinţaţî p. a exprima boala şi mîersul eî	225
357	Uşurarea bolii	225
358	Ca cine va să nu se îmbolnăviască	225
359	Aghiazmă	227
360	Cît durează boala	227
361	Despre boale	228
362	Ape vindecătoare	229
363	Ape vindecătoare cu caracter religios	230
364	Ape cu caracter nereligios	230
365	Albele, dinele	231
366	Cum se vindecă de «agudit» de albe	233
367	Cînd trebuîe să vizitezî zînele	235
368	Ţinele din Cruşova	236
369	» » Moloviştе	236
370	» » Vlacho-Clisura	236
371	» » Gobeşti	237
372	» » Perivole	237

		Pag.
373	» » Avela . . .	237
374	Descîntece de «lŏat» de albe	238
375	De «lŏari din afŏară» s. de «hali»	239
376	Tot pentru «lŏare de ḍine»	239
377	De «vazmo»	240
378	Descîntece de «umflătură» etc.	240
379	Deochiul	241
380	Cine poate fi deochĭat . .	241
381	Cine poate deochĭa . . .	241
382	Cum se cunoaşte deochĭnl	242
383	Cum nu pot fi deochĭaţĭ copiiĭ	243
384	Scuĭpatul	243
385	Cînd deochiatul nu e descîntat, ...	244
386	Descîntece de «diuclare»	245-249
387	P. «luare de lună» . . .	249
388	Descîntec de tăere. . . .	249
389	Descîntec de grăunţe (bube)	250
390	De «Plăscare».	250
391	De frigurĭ	251
392	Pentru friguri învechite. .	252
393	Cum se taĭe sulfatul. . .	252
394	Ape de friguri.	252
395	Ca copilul să fie prezervat contra a orĭ-ce răŭ în viaţa lui.	252
396	Ca să nu se «aumbrĕaḍă» copiiĭ.	253
397	P. a se ĭubi fraţiĭ între dînşiĭ.	253
398	Dacă vreĭ ca copilul să crească forte ca ursul .	253
399	P. a se îndrepta picioarele unuĭ copil, care se naşte cu ele strîmbe. . . .	253
400	Cînd copilaşul e dus la o rudă a sa	253
401	Cînd copiiĭ beaŭ vin noŭ .	254
402	Cînd cade copilul. . . .	254
403	De «luschĭdĭ»	254
404	Ca să cunoască «nĭ-păltare».	254
405	Ca să depărtezĭ frica şi întristarea.	254
406	Ca să treacă frica, spărietura cuĭ-va.	255
407	Pentru cine are un dinte găurit.	255
408	Ca să ţiĭ dinţiĭ curaţĭ în tot-d'a-una.	255
409	Pentru cine are durere de dinţĭ.	255
410	P. fugirea buriculuĭ . . .	256
411	Cînd te muşcă buricul. .	256
412	După ce cade buricul de la copil, ...	256
413	Cînd se boşorogeşte cine-va.	256
414	Cînd cine-va suferă de gălbinare.	257
415	P. cine nu-şĭ poate vărsa udul	257
416	P. căderea şelelor. . . .	257
417	Cînd te dor oasele . . .	257
418	Cînd cine-va nu poate muri.	258
419	Pentru durere de stomach.	258
420	Ca să te păzeştĭ în contra a orĭ-ce boală. . . .	258
421	Ieşirea şezutuluĭ	258
422	Pentru capse	259
423	P. scoatere afară. . . .	259
424	P. nescoatere afară . . .	259
425	P. surdisire.	259
426	P. apostemă	260
427	P. dezinterie	260
428	Cum se vindecă trînjiĭ cu scurgere de sînge. . .	260
429	Cînd este fără scurgere de sînge, ...	260
430	P. bătae.	260
431	P. vizicătoare.	261
432	P. ameţeală	261
433	Cînd are cine-va contuzie la craniŭ.	261
434	Cînd scoate blîndă cine-va.	261
435	P. aruversare	261
436	Pentru aprindere la micĭ .	261
437	P. muşcătură de cîne, cal etc.	262
438	P. muşcare de cîne. . .	262
439	Muşcătură de cîne . . .	262
440	P. muşcătură de cîne, cînd curge sînge.	263
441	Cum se închide o rană. .	263
442	Idem	264
443	P. cine suferă de anghină .	264
444	Remediu de rană . . .	264
445	Ca să rupă o rană . . .	264
446	Cînd îţĭ curge sînge din nas	264
447	Leac p. rănile omuluĭ de la la mînĭ şi picioare . .	265
448	Acăţarea n- inimă . . .	265
449	P. ameţeală provenită de neghină	266
450	Cînd scoate cine-va prucuviţa	266
451	Cînd scoate cine-va cur de găină	266

		Pag.
452	Cînd suferă cine-va de reumatism	267
453	Cînd te doare urechea	267
454	P. curăţirea urecheĭ	267
455	De arcurat	268
456	Orbul găinilor	268
457	P. durere de dinţi	268
458	Cînd muĭerea	268
459	Pentru durere de mitră	269
460	Pentru durere de splină	269
461	De ochĭ	269
462	Cînd cine-va nu vede clar	269
463	P. a curăţi ochiul	269
464	P. lovitură de ochiŭ	269
465	P. a avea vederea f. bună	270
466	P. cine are talpi la ochĭ	270
467	P. durere de ochiŭ	470
468	Cînd ochiĭ sînt roşiĭ	270
469	P. cine nu vede bine	270
470	Pentru cine suferă de sprîncene etc	271
471	Cînd te scuipă ciulul	271
472	Cum se vindecă panariţiu	271
473	La abscese	272
474	Pentru cine este ofticos	272
475	Cînd răceşti la genunchiĭ	273
476	De gurmaz	273
477	P. cine scoate bube	273
478	P. cine scoate bube pe limbă	273
479	Cum dispar bubele	273
480	Pentru «sfîrnuţél»	274
481	Pentru ca să nu fiĭ atins de plumb	274
482	Cînd aĭ arice (negi)	274
483	P, ulcior	275
484	P. copiĭ carĭ pling	276
485	P. cine este impotent	278
486	Cînd cine va are tuse cu flegmă	277
487	P. tuse simplă	277
488	P. durere de muşchĭ	278
489	De «slăbiciune mare»	278
490	Pentru upărire	279
491	P. plăscare	279
492	Ca să nu scoţĭ bube pe limbă	279
493	Cînd cine-va a gustat otravă	279
494	P. durere de cap	280
495	P. turburarea capuluĭ	280
496	Cum se cunoaşte durerea de cap	288
497	Cînd te doare capul	280
498	P. cine este peltec	280
499	P. durere de gîtlej	281
500	Cînd ţi-arde capul	281
501	Cînd te doare gîtul	281
502	P. bubă în gîtlej	281
503	De umflătură	281
504	De «mălţĕaţă», vărsat	282
505	Ca să nu rămie pete după vărsat	282
506	Ca să nu te muşte şarpele	282
507	Observarĭ	283
508	Iarba şarpeluĭ	283
509	P. muşcătură de şarpe la oamenĭ	284
510	Ca să nu te muşte şarpele	284
511	Pentru şerpĭ din pîntece	284
512	Dacă vreĭ să dispară şoarecĭĭ şĭ şerpiĭ	284
513	Ca să piară şerpiĭ	285
514	Pentru turbare	285
515	Pentru limbricĭ	287
516	Pentru cine se arde puţin	287
517	Pentru arsură	287
518	P. cine se loveşte la picior	288
519	Pentru muşcătură de guşter verde	288
520	De «pliguiri»	288
521	Pentru plivrit	288
522	Cînd se rupe osul omuluĭ unde-va	289
523	P. cine se rupe din mijloc	289
524	Bureţĭ zurl'i	289
525	P. lingoare îndelungată	289
526	P. cine are broaşte	289
527	Ca să nu scoţĭ broaştele	290
528	P. cine are broaşte în stomac	290
529	P. «dălacă» la om	290
530	P. cine este răcit	290
531	Ce să facă cine-va cînd nu-ĭ trăesc copiĭ	291
532	Dacă vreĭ să cîştigĭ un proces	291
533	P. purificarea sîngeluĭ	291
534	Cînd te muşcă o «căpuşe»	292
535	Pentru cine mănîncă carne scuipată de muştĭ	292
536	Ca să nu te îmbeţĭ	292
537	P. a nu ţi se întîmpla răŭ după ce beĭ apă	292
538	P. durere de pĭept	292
539	Cînd te muşcă albină etc.	292
540	Cînd ţi se umflă picioarele	293
541	Tot pentru picioare	293
542	Durere de picior	293
543	P. Podalgie	293

		Pag.
544	Cînd îţi intră ghimpe în picior	294
545	Pentru bătătură	294
546	Pentru fistulă	294
547	Pentru gl'induri	294
548	Pentru voamere (vărsare)	295
549	Cînd vreĭ să verşĭ	295
550	Cînd te doare junghiul	295
551	P. aprindere de deget	295
552	P. crăpare de mînĭ	295
553	Cînd degerează cine-va	296
554	P. ca să-ţĭ crească părul	296
555	P. pecnă (păstruĭ)	296
556	P. cine îşĭ rupe mîna	296
557	Copilul să nu prinză păduchĭ	297
558	Ca să poţĭ cunoaşte cu cine te veĭ căsători	297
559	Cum femeea e iubită de bărbat	298
560	alta	298
561	Cînd îţi miroase gura	298
562	Cum poţĭ căpăta iubirea uneĭ femeĭ	299
563	Cum poţĭ căpăta iubirea uneĭ fete	299
564	P. a fi iubit de femeĭ	299
565	Ca o femee să nu nască	300
566	Cînd femeea e însărcinată	300
567	Cum poţĭ cunoaşte ce va naşte o femee	300
568	P. ca femeea să poată naşte	301
569	Ca femeea să nască cu uşurinţă	301
570	Doctorie p. femeea, care nu naşte	301
571	Ca pruncul născut să se întăriască	301
572	Ca o femee să nu nască fată	302
573	Visul contribuĭe la determinarea sexuluĭ	302
574	De gălbinare la copiĭ	302
575	De «burie»	303
576	Doctoriĭ de nuc	303
577	Plopul	303
578	«Lŏari di lună»	303
579	Fiere de muşuroiŭ	304
580	De inimă	304
581	«Di gŏadă»	304
582	Durere de urechiĭe	304
583	De ureche	305
584	«Damă de g'unĕăpini»	305
585	Femeea ca să nască uşor	305
586	Ca să nu se înstrăineze laptele de la o femee	305
587	Cum o femee după naştere poate avea lapte	305
588	Şutili	306
589	La tăĭetură	306
590	«Di brŏaşti»	306
591	Di gl'induri	306
592	De «sine»	307
593	Tot de «sine»	307
594	P. scurgere de sînge din mitră	307
595	Cînd se opresc lunarile	307
596	Cum mărturiseşte totul o femee	307
597	Cum nu naşte femeea :	307
598	Ca să moară un om răŭ	307
599	P. a deveni ce doreşte etc.	308
600	Ca să poţĭ dobîndi orĭ-ce	308
601	Cînd ţi se fură	308
602	Pentru a nu fi de deochiŭ	309
603	Cum poţĭ să facĭ pe cine-va să'şĭ prelungească somnul	309
604	Alta	309
605	Despre vrăjĭ	310
606	Alta 259	310
607	P. a alunga vrăjile	310
608	Cum vrăjile rămîn fără efect	311
609	Usturoiŭ	311
610	De rană	311
611	De inima	311
612	Pentru a creşte părul	311
613	De muşcón'	312
614	De davan	312
615	Muscă de cal	312
616	Mul'iţă	312
617	*Boale de animale*	313
618	De dilacă	315
619	Ca lupul să nu mănînce vite	315
620	Sînţiĭ Surghinaţĭ	316
621	Cum adoptează oaea un mĭel	316
622	Alta	316
623	De guvujdel	316
624	După ce fată oaea	317
625	P. rîie la oĭ	317
626	Tusea oilor	317
627	Şuricoan'e	317
628	Culeanda la oĭ	318
629	Cum se vindecă «noatinlu virlu»	318
630	P. rană la oĭ	318
631	Cînd o vită are viermĭ	318
632	P. vărsat de vite	818
633	Cum se vindecă vitele atinse de trăsnet	319

		Pag.
634	Peatra astămîtiri	319
635	P. a vindeca oile cari....	319
636	P. muşcătură de lup	320
637	Pentru «gălbadă»	330
638	Cînd şi cum se iea şi se întoarce laptele la vite	321
639	Ca să nu ţi fure laptele	321
640	Ca să furi lapte de la vite etc.	322
641	Ca să nu se substragă lapte de la vite	322
642	Ca să nu se stîrpiască oile	322
643	Ca oile să producă lapte mult	322
644	P. ca oile să se mărliască	322
645	P. ca vitele să nu împuţineze laptele	323
646	Cînd oile se ieau de lapte	323
647	P. rîie la capre	323
648	Cînd o oae saŭ capră nu-şi ţubeşte mielul saŭ iedul.	323
649	Cum se întîarcă iezii	324
650	P. rana causată caluluĭ de samar	324
651	P. oprirea udului	324
652	Tot p. oprirea udului	324
653	P. răcire la caĭ şi alte animale	325
654	P. «butură»	325
655	Cînd se aprinde calul la picior	326
656	Ca să crească unghia caluluĭ	326
657	De aprindere	326
658	Cum se vindecă şirigelu	326
659	Pentru circiorĭ	327
660	Pentru rîie la caĭ	327
661	Cărăcuşul la caĭ	327
662	P. cuculachĭ saŭ usic	328
663	Cînd un animal sufere de zurlumă	328
664	De inimă	328
665	P. boala caluluĭ «Faţi n-guşi»	329
666	Cînd se calcă calul pe picior	329
667	Pentru muşcătură de şarpe	329
668	Ca vacile să nu fie muşcate de şerpĭ	329
669	Gurliţa	329
670	Ca să facĭ pe cîinĭ a nu se mai întovărăşi cu lupiĭ	330
671	Cînd un cîne, etc., prinde vîermĭ	330
672	Cînd o vită îşĭ rupe picĭorul	330
673	Cînd nu ouă o găină	330
674	Pentru ca o găină să nu clociască	336
675	Ca să se îngraşe găincle	331
676	Ca să ouă găinele neîntrerupt	331
677	Ca găina să ouă în cuibul săŭ	331
678	Cum se cunoaşte puiul de găină dacă are să fie cocoş saŭ găină.	331
679	Cum se stîrpesc păduchiĭ de lemn.	331
680	Pentru stîrpirea muştelor	332
681	Pentru a nu avea purecĭ	332
682	Pentru a face ghiulsu	333
683	Ca cotoiul să nu mănînce pisoiĭ	333
684	Ca o pisică să nu prinză şoarecĭ	333
685	De «suhăţi»	333
686	*Diverse.*	335
687	v'arv'ir	337
688	Pentru a vindeca pomiĭ atăcaţĭ	337
689	Ca să prinzĭ paserĭ	337
690	Cum se păstrează strugurii mult timp în bună stare	338
691	Cum se ţine vinul dulce	338
692	Pentru ca vinul să miroasă plăcut	338
693	Ca să nu se strice vinul	338
694	Spre a întoarce pe cine-va de la moarte	338
695	Cum poţĭ prinde un iepure	339
696	Cum se conservă haĭncle în contra moliilor.	339
697	Cînd e lună nouă	339
698	Cum se prind peştĭ din rîŭ	339
699	Ca să înceteze furtuna	339
700	Pentru a visa vise plăcute	339
701	Ca să înceteze grindina	340
702	*Ghicitorile Aromînilor*	341-412
703	Introducere în ghic	343
704	Cum se numesc ghicitorile	344
705	Cine petrece cu ghicitorile	344
706	Scopul ghicitorilor	345
707	Geneza ghicitorilor	346
708	Colecţiuni de ghicitorĭ	347
709	Aclu (acul)	348
710	» cu h'ir (acul cu aţă)	348
711	Albincle şi roiul	349
712	Al'lu (usturoiul)	349
713	Amarea ş-ari'urli	350
714	Anlu (anul)	350
715	»	351

	Pag.
716 Apa.	351
717 Apala (sabia).	351
718 Arapuni (cĭorchină) . . .	351
719 Ariciŭ	352
720 Ariŭlu (rĭul)	352
721 Arizboĭulu (războiul). . .	352
722 Aroĭda (rodia)	353
723 Aua (strugurele)	353
724 Aumbra (umbra)	354
725 Barba.	354
726 Bilc'iclu di cĭntare (tocul cantaruluĭ)	354
727 Birbec, ţap.	355
728 Bişica (ardeiul).	355
729 Boţa (sticla).	355
730 Bruma	355
731 Budic (ulcior).	355
732 Burete	356
733 Buric	356
734 Bute.	356
735 Bafea.	356
736 Cale.	356
737 Cap	357
738 Capra	358
739 Cartea	358
740 Casa cu oameni	358
741 Cavurlu (racul).	359
742 Călăreţ	359
743 Căţea	359
744 Ch'ápţin' di lină (pieptenii de lină	360
745 Ch'etrile di moară . . .	360
746 Ch'icutli (picăturele de ploae)	361
747 Ch'ipru (clopoţel). . . .	361
748 Chirimizli (cărămizile) . .	362
749 Ch'uşaţĭ (colţurile camereĭ).	362
750 C'ŏarle şi cŏada caluĭ (picioarele şi coada caluluĭ).	362
751 C'irĕaplu (coptorul) . . .	362
752 C'ubuca (Luleaua). . . .	362
753 Cĭomag.	363
754 Cilcin'i (călcîe)	363
755 Căldarea	364
756 Căldarea şi maiul . . .	364
757 Cintarul.	364
758 Cindila.	364
759 Cipistĕari	365
760 Cĭravĕa	365
761 Cărligele de împletit. . .	365
762 Aţile de mplătire. . . .	366
763 Cărligul cĭobănesc . . .	366
764 Cistin'a (castana)	366
765 Cl'ačă şi cl'iţa (Broasca şi cheia)	367
766 Cofa (plosca)	367
767 Cucatlu (cocoşul). . . .	368
768 Cundil'u (condeiŭ) . . .	368
769 Condeĭul şi slovele . . .	369
770 Curcubeta (dovleacul) . .	369
771 Curcubeul	370
772 Dinţiĭ de pĭeptene . . .	370
773 Degetele	370
774 Ziua şi noaptea	371
775 Fintîna	371
776 Foale etc.	372
777 Foarfece	372
778 Foc	373
779 Fumul şi focul	373
780 Fum	373
781 Furnica.	374
782 Fusul	374
783 Gastrulu, pita, tipsia (capacul, plăcinta şi tipsia) .	374
784 Gazlu (un fel de opaiţ). .	374
785 G'epĕa (buzunarul) . . .	375
786 Găina	375
787 Găina şi oul	375
788 Ghiaţă	376
789 Jurămîntul, cununia . . .	376
790 Groapa.	376
791 Gugul'.n i (cĭuperca). . .	376
792 Gura cu dinţiĭ	377
793 Humuniclu (pepene verde)	377
794 Hivaneă şi stumbul) (piua şi pisălogul)	378
795 Ibricul	378
796 Icoana	379
797 Lampa	379
798 Iepurele şi lătratul cîneluĭ.	379
799 Lihnarlu (opaiţ)	380
800 Limba	380
801 Limba clopotuluĭ. . . .	380
802 Limidură (meliţă). . . .	381
803 Lingură.	381
804 Lîndură (rîndunică) . . .	381
805 Lipuda (cĭorapul) . . .	382
806 loc ; lostur.	282
807 Luminarea	383
808 Lima	383
809 Masa	384
810 Mătura	384
811 Mincĭuna	384
812 Mintea	385
813 Mănuchiul	385

	Pag.
814 Moara	385
815 Moartea	386
816 Mulsul	386
817 Muma grĕauuă etc.	386
818 Negura (ciaţa)	387
819 Nelu (inelul	387
820 Norul	387
821 Nuca	387
822 Nuc	388
823 Numele	388
824 Oae	389
825 Oala	389
826 Oara (ceasul)	389
827 Ochiĭ	390
828 Omul	391
829 Omul care mulge	391
830 Oul	391
831 Paraua	392
832 Patlu a mórtuluĭ (sicriul)	392
833 Pătich'ele (ĭepele de la rĕzboiŭ)	393
834 Penura (cuiul)	393
835 Pescul (peştele)	393
836 Pirostria	393
837 Piuviţa (lipitoarea)	394
838 Pipuţi (ghete)	394
839 Pl'umbul (glontele)	394
840 Pŏaha (plasa)	395
841 Poarta	395
842 Prag	395
843 Pras	396
844 Poliţa	396
845 Pul'lu (pasĕrea)	396
846 Purecele	397
847 Sac	397
848 Scaun	397
849 Scară la D-zeŭ etc.	398
850 Scrisul	398
851 Sfredelul	398
852 Sinduch'a (lada)	399
853 Sita	399
854 Soarele	399
855 Soarele şi luna etc.	400
856 Soba	400
857 Somnul	400
858 Spata de rĕzboiŭ	401
859 Streaşina caseĭ etc.	401
860 Sufletul şi trupul	401
861 Sulurile rĕzboiuluĭ	401
862 Suveĭcă	402
863 şarpe	402
864 Şoarece	402
865 Şipot	402
866 Talari (putină)	403
867 Tigae	403
868 Toporul	403
869 Toaca	404
870 Tufech'a (puşcă)	404
871 Turta	405
872 Ceapa	405
873 Ţerlu (cerul) etc.	406
874 Ţerlu cu stĕălili (cerul şi stelele)	406
875 Ţirlu (Ciurul)	406
876 Ţiruh'a (opinca)	407
877 Ţiţe	407
878 Ţiţă de vacă	407
879 Ug'aclu (coşul)	408
880 Urmele de cal	408
881 Vatra	408
882 Vĕaréa (cercel)	408
883 Verdul (varza)	409
884 Vintul	409
885 V'ilia (oglinda)	410
886 Vutăganĕa (sabia)	411
887 Xuraťĕa (briciul)	411
888 Ziga (cantar)	411
889 Zmelciul (mĭelcul)	412
890 *Proverbele Aromînilor*	413-706
891 Introducere	415
892 Proverbe	418-706
893 *Colindele la Aromînĭ*	707-721
894 Descrierea obiceiuluĭ	709
895 Ciumegile colindarilor	711
896 Colaciĭ	711
897 La colida adet (Meglenia)	712
898 Cintece de colinde	713 721
No. 1-23	
899 *Paparudele la Aromînĭ*	723-729
900 Descrierea obiceiuluĭ paparudelor	725
901 Cint. despre paparude	726-728
No. 1-7	
902 Paparuda la Rominiĭ din Meglenia	728
No. 8-9	
903 *Lăzărelul la Aromînĭ*	731-736
904 Descrierea obiceiuluĭ	733
905 Cintece de Lazăr	734-736
906 Lăzărelul la popoarele balcanice	736
907 *Leagănul la Aromînĭ*	737-741
908 Descrierea acestuĭ obiceiŭ	739
909 Cintec de leagăn la o fată	739
910 » de leagăn la un băet	740
911 La o nevastă	741

	Pag.
912 La o bătrînă	741
913 *Tav'anĭ (Sinziene) la Aromînĭ*	743-749
914 Descrierea obiceiuluĭ . .	745
915 Cînd se string fetele la «găleată»	747
916 Cînd se porneşte «găleata»	747
917 Idem	747
918 Formă femenizată «Stăgh'ană«	749
919 *Luna nouă la Aromînĭ*	751-755
920 *Deceurĭ la Aromînĭ* .	757-816
921 I. De ce rîndunica îşĭ face cuĭbul prin case . . .	759
922 II. Pasărea cîocîrlie (Pul'lu picurár).	761
923 III. De ce oaca are coada groasă şi linoasă ? . .	761
924 IV. Pentru ce capra paşte singură şi ţine coada înşus?	766
925 V. Pentru ce cînĭĭ rod oasele şi pentru ce se miros la coadă	766
926 VI. De ce ursa n-are călcîe la picioare ?	767
927 VII. De ce nu putrezeşte broasca ţestoasă ?. . .	769
928 VIII. Viermele de mătase .	770
929 IX. Variantă	772
930 X. De ce n-are păĭanjenul noroc şi albina are ? .	772
931 XI. De ce luna luĭ Februarie este maĭ scurtă de cît cele l-alte luni ? . .	773
932 XII. Variantă (Baba Codrughionuluĭ)	774
933 XIII. Fata cu cirişele în luna luĭ Martie	775
934 XIV. De ce turmele sunt păzite de cînĭ ? . . .	777
935 XV. Cum s'a făcut melcul?	778
936 XVI De ce privighĭetoarea cîntă aşa frumos şi de ce barza mănîncă broaşte ?	780
937 XVII. Cum se făcu cucuvaĭa?	782
938 XVIII. De ce cînele goneşte pe lup?	787
939 XIX. De ce fură cîobanĭĭ ?	787
940 XX. De ce ómenĭĭ sunt măgarĭ?	789
941 XXI. De ce nu ştie omul cînd va muri ?	789
942 XXII. De ce omul trăeşte mult?	791
943 XXIII. Soarele şi luna . .	793
944 XXIV. Varianta	793
945 XXV. De ce catîrul (*mula*) nu fată ?	795
946 XXVI. De ce pasăreĭ *arŏată* i se zice şi împărătuş ?	795
947 XXVII. De ce baciul nu are noroc şi este negru ? .	797
948 Legenda Peristereĭ (variantă)	799
949 XXVIII. De ce spicul nu produce mult grîŭ ? . . .	803
950 XXIX. De ce dracul e cu un picior ?	804
951 XXX. De ce moartea este surdă ?	806
952 XXXI. De ce pe boĭ îĭ goneşte musca în timpul verĕĭ şi de ce nu se răspîndesc oile ?	809
953 XXXII. De ce turma este păscută de cînĭ ? . . .	811
954 XXXIII. Calea lactee (Drumul luĭ Traĭan) . . .	812
955 XXXIV. De ce ursul n-are coadă	814
956 *Poezĭĭ pop. la Aromînĭ.*	817-1055
957 Introducere: Numirea poezieĭ populare; expresiunĭ referitoare la ea; adunarea poez. popul.; producerea de poezĭĭ şi pe limbĭ străine; modul de cîntare; colecţiunĭ de poezĭĭ populare arămîneştĭ. . .	819-827
958 *Poezĭĭ popul. de vrere* (dragoste) No. I-CXXIV.	828-872
959 Cîntece de străinătate (xeane).	872-903
960 *a*) Despărţirea, No. I-XXVI	872-885
961 *b*) Străinăt., No. I-XXVII	886-896
962 *c*) Revederea, No. I-X .	897-903
963 Cîntece de joc No. I-XXVI.	904-914
964 Cîntece de nuntă, No. I-XLI.	915-928
965 Diverse (cîntece), No. I-XIII.	929-957
966 Cîte-va distichurĭ No. I-XXXV.	958-962
967 Bocete la Aromînĭ, No. I-XLVIII.	963-990
968 Cîntece haĭduceştĭ, No. I-LIII.	991-1033
969 Balade, No. I-VIII. . .	1035-1056
970 Index	1057-1072

CÎNTECE DE LEAGĂN

De oare-ce ne am propus să publicăm materialul poporan *aromînesc*, în toată întregimea luĭ, vom căuta cît ne va fi cu putinţă, să ne ţinem de clasificarea, care adoptează drept punct de bază: etatea omuluĭ, începînd cu etatea copilărieĭ trecînd la cea a bărbăţieĭ şi apoĭ la cea a bătrîneţeĭ, neputînd-o divide în proză şi poezie, de oarece nicĭ nu există în producerile acestea deosibirea, pe care o face literatura cultă.

Aşa fiind, «cîntecele de leagăn», deşi sunt creaţiunĭ copilăreştĭ, noĭ le vom trece în literatura copilărească, fiind făcute pentru copiĭ [1]).

Ele sunt primele producerĭ, carĭ încîntă urechea fragetă a prunculuĭ, carĭ îl adorm şi cu carĭ se deşteaptă.

Cu melodia lor muzicală, înceată şi melancolică, cu farmecul cel armonios, influenţează asupra fiziculuĭ şi moraluluĭ şi poate această influenţă a armonieĭ se exercitează maĭ mult asupra fiziculuĭ, în această vîrstă, cînd viaţa intelectuală e slabă şi noĭ nu existăm de cît prin viaţa organică [2]).

Cîntecele de leagăn prezinte parte sînt culese de noĭ, parte ne sunt comunicate de prietenĭ şi elevĭ aĭ liceuluĭ romîn din Bitolia, Macedonia.

Melodia acestor cîntece foarte importantă, din maĭ multe puncte de vedere, după cum se poate vedea din studiul d lor Montel şi Lambert în: Chants populaires du Languedoc, lipsindu-ne cultura muzicală, cu părere de rău declarăm, că n'am putut-o culege, ca să putem da o idee deplină despre acest gen de literatură poporană la Aromînĭ.

CÎNTEC DE LEAGĂN

Cîntecele de leagăn la Aromînĭ se numesc *cî'ntiţi di n'iţĭ* (cîntece de micĭ), *cî'ntiţi di culcari*, şi maĭ obicĭnuit: *cîntiţi di lĕagîn* saŭ *di nani*.

Cîntec de leagăn fiind răspîndit la toţĭ Romîniĭ, l-am adoptat şi noĭ ca titlu pentru a desemna cîntecele cu carĭ se culcă şi se scoală copiiĭ la Aromînĭ.

---

[1]) Hasdĕŭ: cursul universitar 1892/93.

[2]) Chants populaires du Lanquedoc par Montel et Lambert p. 18.

Pentru noţiunea de a adormi pruncul, se întrebuinţează mai ales cuvîntul *nani*, de pildă :

nani, nani n'iclu
tr., dormi, dormi, micule, pruncule;
sau în legătură cu verbul *a face :*
fă nani=dormi, adormi.
fă-l nani=adoarme-l !
fă-l' nani=cîntă-i cîntece de leagăn, ca să adoarmă pruncul.

Cu aceleaşi sensuri ne întîmpină «*nani*» aproape la toate popoarele romanice, precum şi la D-Romîni [1]).

La Italieni : *far a nanna, andare a nenna ;* la Francezi : *faire nenna, fa nenna*, aŭ atît senzul de cîntec de leagăn (chant de berceuse) cît şi acţiunea însuşi de a adormi, de somn, după cum se vede din opera DD. Montel et Lambert [2]).

Tot cu acelaş senz îl găsim şi la greciî moderni, carî de sigur l'aŭ împrumutat de la Aromînî saŭ din venirea lor în contact cu Italienii.

La Aromînî, «*nani*» mai înseamnă şi leagăn, cum de exemplu în expresiunea următoare :

bagă-l natlu tu nani
(bagă-l pruncul în leagăn).

Nani-nani ca refren se întrebuinţează orî de cîte orî mama, care 'şi adoarme pruncul vrea să vocalizeze. Atunci se repetă de mai multe orî pe un ton încet şi trist, aşa cum convine mai bine stării sufleteşti acelei care cîntă saŭ cum se crede mai bine pentru adormirea pruncului.

Lulu-la. Pe lîngă *nani-nani* un al doilea element, nelipsit aproape în cîntecele de la leagăn aromîneşti este :
lulu-lu, lulu-lă,
silabe întrebuinţate mai ales, ca şi *nani-nani*, la sfîrşitul cînteculuî de leagăn, ca refren.

Cîte odată silaba *lu-lu, la-la,* se pronunţă foarte nedefinit, în cît nu auzi de cît un *l* simplu saŭ *liu, liu, liu.*

Cuvintele *nani, lulu, lala*, sînt întrebuinţate cîte odată singure.

Ast-fel cine adoarme pruncul, pe cînd îl leagănă îi cîntă numaî unul din cuvintele acestea.

In privinţa originei luî *lala* din *lallare* din *l.* latină, vezî în «*chants populaires*» de Montel et Lambert p. 141 şi urm.

Somnul. Cu osebire *somnuluî* se adresează ca să vie să adoarmă pruncul. Caracterul de supra-natural al *somnuluî* în cîntecele de leagăn, este foarte vădit, ca să nu zicem, că este o rămăşiţă din mitologia veche a latino-grecilor.

Pe lîngă *somn* se invoacă însă şi *stimiria*, S-ta Marie, cîte odată o pasere, cum se vede în cîntecul de leagăn culeş din *Lunzin'*.

Leagănul

Leagănul la Aromînî se numeşte, la *lĕagin*, Gopeşî (Maced.) *sirminiţă* şi în anumite expresiunî, *nani ;* se maî numeşte la Muloviştea: *minuşe.*

---

[1]) V. Naşterea la Romînî de S. Marian.
[2]) Chants populaires de Languedoc par Montel et Lambert p. 18, Paris 1880 P. 18 şi sqq. arată că origina cuvîntuluî «*nani*» este latină.

Cuvîntul cel mai răspîndit pentru leagăn însă este *sîrmîniță*.

In blesteme întîmpinăm și *cună*; de pildă: *lo-ți daracu cuna*! trad. să-ți ieà dracul leagănul!

Leagănul se face din scînduri în diferite forme, mai în toate însă se cere ca cele două extremități să fie prevăzute cu niște scînduri semicercuale, pe cari este construit leagănul și cari servesc să-l facă să se legene cu ușurință.

Verbul *leagăn* este întrebuințat cu același sens cași în D. Romîna.

Cîntecele de leagăn, cele mai multe, nu sînt decît improvizații. Dintre aceste improvizații, cîte o dată nu reușesc a se cristaliza supt forma de cîntec de «leagăn» decît cele mai puțin frumoase la Aromînî. Cauzele sînt diferite.

In cîntecele de leagăn mamele își reproduc une-orî sentimente intime, stări sufletești particulare, pe cari nu le cîntă decît pentru dînsele.

De aci marea greutate de a le face să-ți spuie cîntecul de leagăn, ca să-l culegi, mai ales cînd ești străin. Un exemplu va ilustra îndestul aceasta.

Nevasta unei rude, într-un după prînz de vară, turmentată de gîndul că bărbatul său este în străinătate, își adormea pruncul legănîndu-l în monotonia tristă și melancolică a următorului cîntec de leagăn, din care rĕiese părerea de rău, că nu putea să zboare în acel moment în brațele lui!

nani-nani,	dormi, dormi
pul'lu àli mani;	puiul mamei,
neni dusi în cîrvani,	tata se duse în cărăvane,
di nu ș-ari turnari	de nu se mai întoarce
. . . . .	. . . . .
că nu-n' h'iù un pul'iù, mărata,	că nu sunt o pasere, să mana
si-n' azbòair niurata	să zbor eŭ cea întristată.
si-n' mi duc,	să mă duc
cu el s-mĕ-adun	cu el să mă 'ntâlnesc,
s-nî v'inim dol'i dĕadun	să venim ambii împreună.

după cari urmaŭ refrenurile obicinuite de *nani-nani*, *lala*, *lulu*, care nu lasă nimic ce să poată trăda, că n-ar fi un adevărat cîntec de leagăn.

Rugînd-o după aceasta să-mi dicteze cîntecul de leagăn așa de frumos, mi-a declarat, că acela nu a fost cîntec, ci așa «*dorlu a l'ei*» dorul ei; a cîntat fără să știe cum și mai cu seamă fără să știe că cine-va o ascultă.

Recitîndu-i versurile auzite, ea s'a înroșit și a început să devie neliniștită, cu toată asigurarea mea că este frumos cîntecul și că eŭ aș vrea să știŭ dacă mai cuprinde și alte versuri. Ți-ai găsit. Pe dînsa o muncea gîndul, ca nu cum-va să fiŭ indiscret în fața *mamei mare* saŭ lui *afendi* pater familias și să pomenesc ceva! Intr'adevăr ce ar zice atunci aceștia cînd ar afla, că pe dînsa o muncește gîndul bărbatului și că-l dorește aproape!

Și cîte alte considerațiuni de natura aceasta, în de ajuns fundate, avînd în vedere, că spiritul de moralitate primează totul la Aromînî?

Își poate orî-cine închipui greutatea ce prezintă adunarea cîntecilor de leagăn pentru un străin, cînd se vede cît de greŭ este aceasta unuia Aromîn și încă care face parte din aceiași familie. Cu

oare-care dibăcie şi cu interesare şi stăruinţă însă, le poţi culege dacă ştii să te ţii bine cu bătrînele, carî sînt maî comunicative şi maî fără frîu la gură de cît femeile tinere.

Lăsăm să urmeze întîi cîntecele de leagăn de *culcare*, apoî cele de *sculare* saŭ *de joc*.

«Cîntec de leagăn» de culcare

1. Nani nani n'iculu,
n'iculu, muşátulu;
v'inu, somnu, an cîlár,
şi n'i culţi n'iculu,
5. n'iculu şi scúmbulu;
culcă-l, somnu, culcă-n'i-l!
stîmirie, dŏarmi-n'i-l!
nani nani
nani-na;
10. lali-lali
lali-là.

(Cules de la bătrîna Tana Hagigogu, Xirolivad, vil. Salonic).

Trad.—Nane, nane (doarme, doarme) micuţul,—micuţul, frumosul,
5. —vino, somn, călare,—că să-mî adormî micul—micul şi scumpul.
—Culcă-l, somnule, culcă-mi-l, — Sta Marie, adoarme-l!
nani nani—nani-na;
10. lali-lali, lali-la.

Alt.

1. Nani-nani, pul'lu a n'eŭ,
nani-nani, súflite;
somnu hirióase v'inu,
dŏarmi-n' n'iclu n cîpiin'u.
5. nani nani, lulŭuulu!
Nani-nani tu livade,
tine h'il'lu ali dade;
nani-nani ş-tu lilic'e,
faţa ta si-ţ-u nv'ilic'e;
10. nani-ni şi sum meru,
feátile pi tine ch'eru;
nani-nani şi sum stéale,
amisticate sufrimţéale.
nani nani,
15. lúu lúuu lúuu...

(Cules de la Tina Vuciu, Vlaho-Clisura, Macedonia).

1. *Traducere.* — Nani, nani, puiul meŭ, — nani nani suflete; — voîosule somn vino, — adoarme-mî micuţul pe perină.
5 nani nani, luluulu.
Nani nani, în livede,—tu fiul mameî; —nani nani şi printre florî,— faţa ta să-ţî strălucească;—nani nani şi supt măr, —fetele după tine pîer; — nani nani şi supt stele, tu cu sprîncene îmbinate.
15. nani nani luu luu luu...

Nota. Versurile din urmă nu sînt decît exagerăţiuni de iubire, foarte naturale la o mamă. Deşi copilul încă este prunc, mama îi zice, că fetele se omoară după dînsul; şi deşi nu i-a crescut încă părul, ea-l vede cu sprîncene, ba şi încă în ce fel, maî şi îmbinate.

Alt.

1. V'inu-n' somnu di la uşe
Si-n' lu l'aĭ natlu di guşe.
Şi-n' lu du sum trandafiru
tĕa si-l' daĭ pîne cu v'inu;
5. v'inu-n' somnu di la gutún'ŭ,
si-n' lu l'aĭ natlu cu bun;
v'ino somnu di l-av'in'e
Si-n' ţ-ul l'aĭ natlu cu tine.

Cruşova T. Şunda.

1. *Traducere.* — Vino, somnule, de la uşe, — să-mĭ ĭeĭ pruncul de gît — şi du-mi-l supt trandafir, — ca să-ĭ daĭ pîne cu vin;—
5. vino, somnule, de la gutuiŭ,—să mi-l ieĭ pruncul cu bine; — vino, somnule de la vie, să mi-l ieĭ pruncul cu tine.

Nota. Nu rare orĭ mamele, carĭ nu aŭ în destul lapte, îşĭ hrănesc copiĭ cu pîne înmuiată în vin. Aşa că aicĭ nu este o formaţiune provocată de necesitatea asonanţeĭ.

Alt.

1. Nani, nani tu mînuşe
Z-v'ină somnul di la uşe,
S-n'i l'a fic'iorlu di guşe
S-n'i-l ducă tru grădină
5. Si-l' cîntă nă gh'irăch'ină
— Gh'ine-n' v'ine, n'iclu an'ĕŭ,
Si-n'i-l bag iu voĭ eŭ,
Tru grădină sum trandafil,
Sum trandafil şi garofil.

Burada T. Conv. lit. XXVI, p. 46.

1. *Traducere.* — Nani nani în leagăn—să vie somnul de la uşe,— să-mĭ ĭea copilul de gît, — să mi-l ducă în grădină, să-ĭ cînte o
5. *ghirăchiină*, — Bine a venit, micul meŭ, — să-l bag unde vreaŭ eŭ, în grădină supt trandafir, — supt trandafir şi garofir.

Alt.

1. Nani-nani bunlu,
nani-nani fic'orlu,
nani-nani h'ina,
nani-nani papa,
5. că va v'ină tata
va si ducă h'iţe
să bilbiţe.

Olym. Walachen p. 117. Weigand 9.

1. *Traducere.*—Nani-nani bunul,—nani nani, băeţel,—nani-nani gîsca (alb ca-), — nani nani raţa (cel ca o raţă), —căcĭ va veni tata,
5. —o să aducă zmochine—şi năut fiert.

Alt.

1. Pupu ncóa, pupu nculcă,
v'inu, sŏamne, v'inu ncóa,
n'i tĕ-acl'amă pupulu,
sil'-aduți somnulu,
5. somnulu aţĕl dúlţili.
naaani.....

Turia, Epir. Carangiu N.

1. *Traducere.*—*Pupu* (bebi) 'ncoace, pupu colea,
vino, somnule, vino 'ncoace,
mi te chĭamă pupul,
să-ĭ aducĭ somnul,
5. somnul cel dulce.
naaani....

Notă.—In limbagiul copiilor, copilul se mai numeşte *pupu*, cu sens de micuţ, drăgălaş, împodobit ca o păpuşe.

Alt.

1. Nani-nani, h'il'u, h'il'ŭ,
pri muşatlu cîpitún'ŭ,
ch'indisitu şi nflucát
di mîn'lĕ-a sor-taĭ adrát
5. nani, nani, uani....
aĭ fă nani,
tu v'urgani
şi tu nŏaŭli culupani,
dorn'i h'il'u, h'l'lŏ-ameŭ,
10. ca h'il'ŭ di pişe j-di beŭ.
nani, nani, nani....

Avela, Epir. Despa Papahagi.

1. *Traducere.* Nani nani, fiule fiŭ,—pe frumoasa perină, — pestriţă şi-nflocată. — de mîinele soreĭ tale lucrată,
5. nani, nani, nani...
Aĭ fă nani, — în plapomă — şi în noile scutece, —dormĭ fiule, fiul meŭ, ca fiŭ de paşe şi de beĭ.
10. nani, nani, nani...

Alt.

1. Nani, nani n'iţicó (ni'cúţ),
sirmîniţă dĕ-asimcó,
cipitún'ŭ di vasilcò,
nani-nani.
5. lulu, lu.
nani-nani, pul'ŭ muşát
dor dit inimă-n' curmát;
ocl'i dulţi tră surgh'iri,
dorn'i fără minduiri!
10. nani, nani
lulu-lu.

Avela, Epir Tana Civiça,

1. *Traducere.* — Nani nani, micuţule, — în leagăn de argint, în leagăn cu perină de busuĭoc, —
5. nani, nani,—lulu-lu,
Nani nani puiŭ frumos, — dor rupt din inimă mĭ. — ochĭ dulcĭ
10. de sorbit,—dormĭ fără nicĭ o grijă! — nani nani — lulu-lu.

Alt.

1. Nani, nani, lulu-la,
v'inu somu di- n' lu l'a,
şi n'i-l du la casa ta
ş-apoĭ ĕar adú-n' lu aŏá.
5. nani, nani, nani
lulu, lulu, lulu.
nani, nani tópimu,
tópimu, galópimu,
cara s-ti ştĕa mamă-ta
10. că l'i eştĭ a l'eĭ ficĭór,
mari dŏari vrĕaţ-aducă:
culupani hrisusiti
ş-cu mîtasi chi'ndisiti.
Sirmîniţă di asimi
15. cu nă faşe di brîsimi
ş-cîpitún'ŭ malamatern'u.
Mărata carĭ nu-n' ti şti
mult naraŏa-n' ti mutrĕaşte
şi ti tine dor nu-l' ĕaste.

Cules de la Mia Adam, Vlaho-Clisura, Maced.

1. *Traducere.* — Nani (dormĭ), nani (dormĭ), lulu-la, — vino, somnule, de mi-l ĭea — şi mi-l du la casa ta — şi apoĭ iarăşĭ adă-l
5. aci. — nani, nani, nani, — lulu, lulu, lulu.
Nani, nani *tópimu* [1])
topimu, galópimu [2]) — dacă ştia mama ta, — că tu eştĭ copilul
10. eĭ, — marĭ darurĭ era săţĭ aducă: — scutece aurite—şi cu mătase brodite, — leagăn de argint — cu o faşie de borangic, ibri-
15. şim şi pernă aurită. Sărmana daca nu ştie, te priveşte cu (ochiĭ) răĭ — şi pentru tine dor nu-ĭ este (şi nu te doreşte).

Nota.—Se zice în cântec că mama priveşte cu ochĭ rĕĭ pe copil, ca să nu-ĭ fie copiluluĭ rĕŭ, să nu fie deochiat *diucl'át.*

Alt.

1. Nani c'uc'lu-n',
nani n'iclu-n',
nani bunlu-n',
nani scumpu-n'.

---

1) corupţiune din τό παιδί-μ' (grecește)
2) galópimu din καλό παιδί-μ'.

5. nani-n tendă,
lala lalala la la la!

Perivole Perdichi S.

Traducere. Nani *ciucĭulu* [1]) nani micul,
— nani bunul, — nani scumpul
— nani în plapomă.
lala lalala lalala!

Notă. Cîntecul acesta nu ieste complect.

Alt.

La o fată

1. Nani-nani, n'icăză,
n-sirmîniță dĕ-asimcó,
cu cipitún'ŭ di vasilcó,
nani, nani
lulu, lulu.
Nani-nani, b'il'e,
ca h'i'e di visil'é
anfișață,
dizn'irdată
10. di laĕa-ți mită mîrată,
țe-n' ti dŏari și-n' ti va,
ca ocl'il', ca inima.
nani nani
lulu-lulu.

Avela, Epir. Tana Civica.

Traducere. — Nani nani, micuță, —
în leagăn de argint, —
cu perină de busuĭoc,
nani nani
lulu, lulu

Nani nani, fiică — ca fică de craiŭ, — îmfășată, dezmĭerdată — de beata ta mama. — care te iubește și te dorește, ca ochiĭ și inima

nani nani, — lulu lulu.

Alt.

La băeți.

1. Nani-nani,
si-n' creștĭ mari,
s-ți duț la agru,
si-ți duc poĭni,
5. poĭni cu căĭgină.

Lunzini Hrista Stavre

1) In limbagiul copilăresc, copilul se numește spre dezmerdare; *ciuc'u* ad. micuț.

Traducere. — Nani nani, — să-mĭ creştĭ mare, şi să te ducĭ la agru, — să-ţĭ duc plĭne, — plĭne cu jumărĭ.

Alt.

La fată.

1. Nani nani
si-n' creşti mari,
si-l' duţĭ poĭni
cu càigînă
5. la beibi-tu.

Lunzini Hrista Stavre.

1. *Traducere.*. Nani nani, — să-mĭ creştĭ mare, — să-ĭ ducĭ plĭne — cu jumărĭ la *beĭbi* (bebe) al tău..

Alt.

1. v'inu, söamne, v'inu bune,
v'inu n'iclu di-n' lŏ-adună!
nani, nani.
ulĭu lĭu lĭu ; ulĭu lĭu.
5. stîmîria ţĕa muşată,
culcă n'iclu ali dadă ;
nani, naaani.
u lĭu lĭu, u lĭu-lĭuu.....
zdrodlu plînde şi zgh'ilĕaşte,
10. şi tu lĕagîn s-tîrculĕaşte ;
lŏ-avdi dada şi nu-l' grĕaşte
că laĕa cîrtită ş-căste.
nani naaani
u lĭu lĭu lĭu....

Mălăcaşi.

1. *Traducere.*—Vino, somnule, vino bunule,—vino să-mĭ culcĭ micul. — nani, nani. — u lĭu lĭu...
5. — S-tă Maria cea frumoasă, adoarme-mĭ micul mameĭ ; nani nani etc.
10. dezmĭerdatul (copil) plînge şi se vaită, şi în leagăn se zbate ; — l-aude mama şi nu-ĭ vorbeşte, căcĭ bĭata întristată este.
nani naaani
u lĭu lĭu-lĭu.

Alt

1. Nani-nă şi nani-nă
muşata mĕa, duruta mĕa,
tată-tu mĕa nu-n' ti va,
ş-lo mintĕa ş fudi dĕ-aŏă,
5. dusi n'ică tu Vlîhie,
n'-tĕ-lîsă pîrîgurie ;
s-nu-n' pitrĕacă nă flurie!
aride n'ica, n'ica mĕa,
şi hîrsĕa-n'-u inima
10 nani-nă şi nàni-na.

Magarova Sia

1. *Traducere.* — Nani-nă şi nani-nă — frumoasa mea, dorita mea,— tatăl tău, nu mi te ĭubeşte, — işĭ lo mintea (fără nicĭ o grije) se
5. duse de aci, — se duse în Romănia, —şi mi te lăsă drept mîngîere. — Să nu-mĭ trămită nicĭ un galben ! — Rîde mica, mica mea,— şi înveseleşte-mĭ inima.
10. nani-na şi nani-na

Alt

1. *Cuti, cuti*
ş-nani-nani,
Z-v'ină tata din cîrvani,
si-ţĭ aducă ţîruh' nali,
5. *cuti-cuti*
Ş-naninà
vin'i somnul si-n' lu l'a,
şi ĭo-l' dişu : fugĭ dĕ aŏă
nani-nani
10. nani-na.

1. *Traducere.* — *Cuti-cuti* şi nani-nani, — să vie tata din carvane,—
5. să-ţĭ aducă opincĭ noĭ ; *cuti-cuti* şi nani-nă, — veni somnul să mi-l ĭea, — şi eŭ lĭ ziseĭ (am zis) : fugĭ dĕ aci.

nani nani
10. nani nă.

Notă. — *Cuti-cuti* nu se ştie ce însemnează. De alt-fel cîntecul acesta este un amestec de invitare a copiluluĭ să doarmă şi de depărtare a somnuluĭ, cînd vine să ĭea pe copilaş în braţele sale.

Alt

1. Nani, nani
ş-nani, nani,
Z-v'ină tata din cîrvani,
tra s-ţ-aducă stran'i nali,
5. nani, nani
ş-nani, nani.
am un hil'u, am un soare,
dadă-sa tră nis iş moare.
nani, nani
10. ş-nani, nani.

Farşeroţiĭ «Micĭu Barda» lîngă Malacaşi, Grecia.

1. *Traducere.* — Nani, nani şi nani-nani, — să vie tata din *carvane*,—
5. să-ţĭ aducă haĭne noĭ, — nani-nani şi nani-nani.
Am un fiu, am un soare, — mamă sa pentru dînsul moare, —
10. nani-nani şi nani-nani.

Parodie la cîntec de leagăn.

1. Nani nani, Nuşe,
Nuşe ca cituşe,
că v'ine somnul di la uşe,
di-n' ti l'a di guşe

5. ş-tĕ-astraḑi n grîdinuşe
sĕ-acáţĭ nipîrticuşe
nani ş-taţĭ, aláĭ ficĭór,
s-nu-nĭ ti l'aŭ di c'icĭór
di-nĭ te-astrág tu ubór.

(adunate de d. Tache Bitaracu, Nijopule)

1. *Traducere.* — Nâni-nani, Nuşe, — Nuşe ca pisica, — căcĭ vine
5. somnul de la uşe, — de mi te ţea de gît, — şi te asvîrle în grădiniţă — să prinzĭ un şerpuleţ, — nani, şi tacĭ, măĭ băete; — că te apuc de picior — şi te asvîrl în curte.

Cîntecele de sculare saŭ joc.

Cîntecele de sculare a pruncului din somn, din leagăn, maĭ potrivit; *cîntece de joc* se rostesc maĭ voĭos, pe cînd în acelaş timp pruncul ţe jucat în braţe saŭ, dacă este maĭ măricel, pe genuchĭ, orĭ apucat de mîinĭ şi fiind copilul în picioare, e jucat cînd în dreapta, cînd în stînga.

Plăcerea copiilor şi copilaşilor este destul de mare, cînd sînt jucaţĭ. Aşa, dacă sînt puţin maĭ marĭ, abia ostenesc niţel şi earăşĭ încep să se roage, să reînceapă jocul.

Cîntecele de leagăn sînt produsul mamelor; cu toate acestea nicĭ bărbaţilor nu le displace să-şĭ joace copiiĭ, în cît şi eĭ, dacă nu mult, puţin aŭ contribuit la producerea lor. Tot aşa surorile şi frăţiorii simt plăcere să joace pe ceĭ micĭ şi neputincioşĭ încă.

Cîntec de joc.

1. Pap lai pap di la duch'ani,
adu mĕari, adu pĕari,
adu ndŏaŭă curnuţĕali,
Z-dăm al Marcu s-crĕască mari,
5. cu caplu pîn di dîvani,
g'onĕ-aleptu ca un sŏari,
că mama multu şi-l doari.

Vlaho Clisura, Macedonia — Mia Adam.

1. *Traducere.* — Moş, moş de la băcănie, — adă mere, adă pere, — adă nişte roşcove, — să dăm luĭ Marcu să crească mare, — cu capul
5. pînă la tavan — voinic ales ca un soare, — căcĭ mama mult îl ţubeşte (doreşte).

Alt

1. crĕaşti-nĭ, g'one, crĕaşti-nĭ mare,
ţe cînd s-eşi a priimnare, (bis)
Z-baḑĭ muşátili n uhtari
Si nĭ ti vĕadă s-tĕ-arisĕască,
5. ş-tr-a tăĭ ocl'i si s-tuch'ască.

Vlaho-Clisura, Macedonia — Mia Adam.

1. *Traducere.* — Creşte-mĭ, voînicule, creşte-mĭ mare, — ca, cînd să eşĭ la plimbare, — (lit. să bagĭ pe cele frumoase în oftare) să facĭ să suspine frumoasele după tine. — Să te vază, să te placă — şi pentru ochiĭ tăĭ să se topească.

Alt

1. Morĭ şi ncoa, morĭ şi nculĕá,
pîn la maĕa ş-pîn la paplu,
agaliţĭ si trĕaţim traplu,
s-aduţém n'iclu la paplu.

Nijopule, Maced. Tache Bitaracu

Traducere. — Măĭ şi-ncoace, măĭ şi-ncolo, — pînă la bunica şi pînă la moşu, — încet că trecem părîul — să ducem pruncul la moşul (bunicul).

Alt.

Fĕaţile şi muşatile;
grîdin'li cu c'irĕaşile;
fici'orli aţél' bun'l'i,
grîdin'li cu prun'l'i,
5. fic'orl'i aţél' n'iţl'i,
grîdin'li cu h'iţli;
ţĕ-aĭ, lĕa fĕată, di sugl'iţĭ,
g'onli ţ-aduţi stih'iqĭ.

Vlaco-Clisura, (Neveaita) etc.

Traducere.—Fetele şi frumoasele—grădinile cu cireşele (sînt);—feciorii ceĭ buni, — (sînt ca) grădinile cu pruniĭ; — feciorii ceĭ 5. micĭ (băeţiĭ)—(sînt ca) grădinile cu zmochinele;—ce aĭ fă fată, de sughiţĭ, mîndrul (lit. voînicel) 'ţĭ aduce stafide.

Alt.

1. A-nă, fĕată, tră surţĕ'ali,
Si-n' ti baş triş tu frîmţiĕali;
a-nă, fĕată, pînă-m plaiŭ,
si-n' ti baş tu ocl'ul laiŭ;
5. a-nă, fĕată, dup arug;
si-n' ti baş, că io va-n' fug:
a-nă, fĕată, la fintînă,
si-n' ti stringu h'iam di mînă.

Cruşova. T. Şunda.

Traducere. — Aĭ (nă), fată, la surcele — să te sărut tocmaĭ pe sprîncene;—aĭ fată pînă în plaiŭ,—să te sărut la ochiul negru;— 5. aĭ fată după rug,—să te sărut căcĭ mă voiŭ duce (pleca); — aĭ fată la fîntînă, să te string niţel de mînă.

Alt.

Ună fĕată arúmînă,
g'on'l'i ma ş-u zdrúmînă
zdrumba, mba
zdrumba-mba.
5. fă-n' te, fĕată, cama ncŏa.
ună fĕată ndálică
chipurlu-n biséărică
zdrumba-mba,
zdrumba-mba

10. crĕaşten'-o fitiţa mĕa.
Tum tum ĕase fum
fuz', fĕată, că va ti zgrum [1]).

1. *Traducere.* — O fată roşatică, — flăcăiĭ (junii) o zdrumică, —
5. zdrumba-ba — zdrumba-ba — fă-(mi) te, fată maĭ încoce.
O fată delicată,—clopotul în biserică,—zdrumba-ba,—zdrumba-ba
10. — creşti-mĭ-o fetiţa mea. — Tum tum ese fum, fugĭ, fată, că te voiŭ sugruma

Alt.

1. Gugufcu,
pisufcu,
ţe porţĭ an guşi?
— un cap di cîtuşi
5. — La carĭ la duţĭ?
— La maĭ micu fic'ór.

Lunzinĭ. Hrista Stavre.

Traducere. — *Gugufcu* (pasăre de mărimea porumbeluluĭ şi a cărei carne se mănîncă, ea trăeşte în oraşe), — *pisufcul.* Ce porţĭ la gît?—Un cap de pisică.—La cine-l ducĭ?—La băetul cel maĭ mic.

Notă. Pasărea *gugufcu*, numită de ceĭ l-alţĭ Aromînĭ : *gugu'e* este considerată ca sfîntă şi respectată atît de creştinĭ, cît şi de Musulmanĭ. A o omorî este a comite o nelegiuire. În schimb însă pisicile le pîndesc şi le prind, De aci ura în contra unor ast-fel de pisicĭ şi plăcerea ca şi o *gugufcu* să ducă capul uneĭ pisicĭ neliguite.

Alt.

1, Le hîrsĕá-n'-lu n'ículu,
n'ículu, başúrulu
ţe-n' lŏ-adusi v'íftulu,
v'íftulu, curbétúlu,
5. trum şi ncŏa,
trum şi nculĕá.
Le hîrsĕá-n lu v'íftulu,
v'íftulu urĭ'tulu,
trum-trum-trum
10. şi trum trum trum!

1. *Traducere.*— Înveseleşte-mĭ micul,— micul, *başurul*, [2]) — ce mi-l aduse ţiganul,—ţiganul, *curbetul* [3])
5. trum şi 'nooace,
trum şi colea.
Înveseleşte-mĭ ţiganul, — ţiganul, urîtul, trum etc.

Notă. Epitetele de ţigan, *başur*, se aplică drept dezmĭerdare.

---

1) com. de d. T. Şunda.
2) *başur* înseamnă când un copil se murdăreşte la faţă cu ceva.
3) Ţigan nomad.

Alt.

1. Nda tu nani n'-lu culcáĭ,
«gadu» ncŏa şi nclo-l' cîntáĭ,
nda tu nani lŏ-adurn'lĭ,
dĭ-ocl'u arăŭ lŏ-afirĭĭ ;
nda dit nani lu sculáĭ,
pri ţinucl'u n' lu g'ucáĭ ;
trum-trum-trum
şi ĕar trum trum !

Malăcaşĭ. Maria Zimulo.

1. *Traducere.*—Cînd în leagăn îl culcaĭ, — prunc în coace şi-ncolo îĭ cîntaĭ,—cînd în nani l-adormiĭ,—de ochiŭ răŭ îl păziĭ (ferĭĭ) ;
5. —cînd din leagăn (somn) îl sculaĭ,—pe genuchĭ mi-l jucaĭ ;

trum-trum-trum
şi iarăşĭ trum-trum.

Alt.

1. Crĕaşti-n'-u, crĕaşti-n'-u,
fă-n'-u mare,
Dumniţale ;
Stimiria ţĕa curată,
5. crĕaşti-n'-u, fă-n'-u muşată.
A cui n'-u fĕata estă ?
— ali dadi
şi-ali tati ;
trum trum; trum, trum, trum.

Bitoiia. Pachea.

1. *Traducere.* — Creşte-mĭ-o, creşte-mĭ-o, — fămĭ-o mare, Dumnezeule ; — S-ta Maria cea curată,—creşte-mĭ-o, fă-mĭ-o frumoasă.
5. — A cuĭ mĭ-e fata aceasta ? — A mameĭ şi a tătăluĭ ;
trum, trum; trum, trum, trum.

Alt.

1. Of ! of ! of lele,
acuĭ n'-u g'ónile ?
of ! of ! of lele
acui n'-u g'onile ?
5. gĭónile muşátulu,
g'ónile purúmbulu.
g'ŏacă-n', g'oni, g'oacă-n',
g'ŏacă şi arsari-n',
ta si-n' creşti mari,
10. mari şi g'uneăli !

Breaza, Epir.

1. *Traducere.* — Of, of, of lele, — a cuĭ mĭ-e voinicul ? — of, of, of lele,—a cuĭ mĭ-e voĭnicul, voinicul, frumosul,—voĭnicul, porum-
5. belul, — joacă, voĭnicule, joacă, — joacă şi sări în sus, — ca să creştĭ mare, — mare şi voĭnic.

Cînd copilaşul începe a merge în picioare, mama îĭ cîntă :

1. Bor, bor
pitu ubór,
cu cîmĕaşa di fulór,
bor, bor
5. pit urḑîcă
cu cîmĕaşa burungică.

Burada. Convorbirĭ liter. XXVI, p. 49.

1. *Traducere.* — Bor, bor—prin curte, — cu cămaşa de fuĭor ; —
5. bor, bor — prin urzică, cu cămaşa burungică.

Cînd pruncul începe să umble.

1. Papu laĭ papu
ade s-n'arḑim l-agru,
sî scutém cîc'uba,
ta s-nî ngîlḑîm dol'i
5. cu plosca mplină di v'in,
spinḑurată la cîpitîn'ŭ,
z-bemu, s-mîcămu,
Ali Ngh'ele s-nŏ-alîsămu,
ună cocă tu cîţînă.

Meţova. Aminciú. T. Şunda.

1. *Traducere.* — Moş măĭ moş, — haĭ să mergem la agru, — să scoatem buturugă, — ca să ne încălzim împreună (amîndoĭ) - cu
5. plosca plină cu vin,—spînḑurată (atîrnată) la perină, să bem să mîncăm,—Nghĭeleĭ să nu-ĭ lăsăm, o *cocă* [1]) în farfurie.

---

1) În limbagiul copiilor supt «cocă» se înţelege orĭ-ce fruct, orĭ-ce lucru bun de mîncat.

DIVERSE FORMULETE

Formuletele feței. etc.

Formuletele feței, degetelor etc. le găsim, cu oare-carĭ deosebirĭ, la diferite popoare.

Copiĭ ceĭ micĭ, carĭ abĭa încep să vorbească, găsesc un deosebit farmec în acest soiŭ de petrecere.

Eĭ le învață de la mamele și de la frățiorii lor maĭ marĭ și se îndeletnicesc, cu parte din ele, maĭ cu seamă în timpul ĭerneĭ, cînd frigul îĭ constrînge să stea acasă în jurul vetreĭ, la foc.

a) *Acuĭ i fața?*
(cuĭ ĭeste fața)

Copilașiĭ dezmĭerdațĭ în tot felul de ceĭ marĭ, se ĭeaŭ în brațe și se întreabă:

A cuĭ u daĭ fața (cuĭ o daĭ fața?
— Al X. . . . . cutăruĭa X. . .
ochĭlĭ al J. . . . ochiĭ lu J.
narea al Z. . . . nasul luĭ Z, etc., și așa maĭ încolo. Apoĭ fie-care din ceĭ prezențĭ sărută pe copilaș la partea oferită luĭ.

b) *Oŭ aróș, fățĭă aroși*
(oŭ roș, față roșe).

În dimineața Joiĭ din *septămîna marĭ* (septămîna patimilor), toțĭ copiiĭ se string în jurul bătrîneĭ care boĭește oule și îndată ce un oŭ a fost vopsit, bătrîna atinge cu el fața fie-căruĭa copilaș de treĭ orĭ și zice:

oŭ aróș oŭ roș
față aroși față roșe.

ca fie-care copil să fie roș la față și sănătos în tot cursul anuluĭ. Ceĭ marĭ nu se lasă să lĭ se facă *oŭ aroș-față aroși*, ci îșĭ fac singurĭ.

c) Copiiĭ ceĭ micĭ sînt prinși de unul maĭ mare de buza inferioară și superioară și pe cînd acesta le mișcă buzele, lipindu-le și deslipindu-le iute, lĭ se zice să pronunțe anumite cuvinte. Cine poate să le pronunțe deslușit, capătă bomboane, etc.

d) *Cînd va vĭnă păștilĭ*

În apropierea Paștelor, copiiĭ nu încetează de a întrebă pe mamele și sorioarele lor maĭ marĭ, «*cînd va vĭnă păștilĭ*»=cînd vor sosi Paștele, ca să poată mîncă carne, să capete ouă roșiĭ, haĭne noĭ etc.

Mamele şi sorioarele lor îĭ tot ţin cu vorba şi cu promisiunele şi cînd nu maĭ trebuĭe mult pînă la Paştĭ, le spun lor:

— *Astîndi suntu pri crĕaştit,*	astăzĭ sînt pe creştet,
— *Mîni va dipună pri frîmti,*	mîine se vor coborî pe frunte,
— *Pĭimîni pri nari,*	poĭmîne pe nas,
— *Alantă pĭimîni pri mustă'ţĭ,*	alaltă poĭmîne pe mustăţĭ,
— *Apoĭa pri buḑi*	apoĭ pe buze,

şi în ziua de Paştĭ, se coboară paştele în gură:

ş-apoĭa «hap!» în gură,	ş-apoĭ «hap» în gură.

La Lugunzinĭ se înşală copiĭ, spunîndu-le, că acuma sînt în cutare sat, apoĭ de acolo vin în cutare sat maĭ apropiat etc., pînă sosesc în satul lor şi în casă.

După ce sosesc în casă, Paştele se introduc prin coşul caseĭ şi coborîndu-se în cămin, pe cînd copiiĭ dorm, se introduc pe corpul lor şi se aşază după ceafă. De aci apoĭ pornesc încetul cu încetul, ajung pe creştet, frunte, nas şi în ziua de Paştĭ în gură.

(Hrista Noe).

Formuletele degetelor.

a) «*Tricú un lepuri*» [1]).

Copiĭ ţinînd palma stîngă deschisă (*discîcîrată*) vertical cu degetele în sus, plimbă arătătorul mîneĭ drepte prin fie-care *discîcîrătură*, şi începînd cu cea formată de degetul mic şi inelar, zic:

tricù un lépuri pre aŏă,

la fie-care *discîcîrătură* şi revenind la degetul cel mic, zic:

aestu (n'iclu) lŏ-acĭţă',	= degetul mic l'a prins,
aestu-l tĭl'é,	acesta (inelarul) l'a tăeat,
aestu-l fripse,	acesta (degetul mare) l'a fript,
aestu-l din'ică',	acesta (arătătorul) l'a dumecat
şi pîlicarlu-l mîcă',	şi policarul l'a mîncat,
l' dĕadi nî cumată'	ţ-a dat o bucată şi celuĭ mic.
[ş-a n'icluĭ.	

Vezĭ diferite variante:

Pétri t. XIII bibl. d. tr. pop. No. 9.

Rolland: Rimes et jeux, p. 21 sqq. dă maĭ multe variante asemănătoare cu ale noastre.

b) *De ce policarul (pîlicarlu) are numaĭ două închieturi = dŏauă noadi.*

Se povesteşte, că cele cincĭ degete odată eraŭ cincĭ fraţĭ saŭ tovarăşĭ. Cine ştie din ce împrejurărĭ, aŭ ajuns într-un ast-fel de hal de sărăcie, în cît nicĭ ce mînca nu aveaŭ. Era cît p'aci să moară de foame. Celuĭ mic maĭ ales îĭ era aşa de mult foame, că mereŭ cerea

[1]) La Avela se zice *lepure* cu l nemuĭat, caşi *cîlŏare*, pe cînd în cele-l'alte localităţĭ se zice *lepure, cîrŏare.*

de mîncare. El se adresă atunci fratelui (tovarășului) de lîngă dînsul și îi zise :

Degetul mic	: Mi lo fŏaméa !	Mi-e foame !
inelarul	: ţe s-mîcă'm ?	ce să mîncăm ?
deg. mare	: ari Dumniḑă'ŭ.	bun e Dumnezeŭ (lit. are).
arătătorul	: aĭ s-fură'm.	haĭ să furăm.
policarul	: vaĭ aspún.	voĭŭ spune
	crîșt ! caplu.	crișt ! capul.

Cînd policarul a spus, că-i trădează, dacă fură, degetul arătător trage sabia și-i retează capul dintr'o dată (*crișt caplu*), în cît de atunci bĭetul policar a rămas fără cap.

Cînd copilul zice «*crișt caplu*» simulează retezirea capului de la policar, cu palma mineĭ, ca cu o spadă.

c) Dialogul degetelor la Lugunța ieste următorul :

— As uruciŏm !
— cu ți ?
— cu ți dĕdi dŏmnu.
— aĭ s-lu furóm di la pŏpa vrîc'a di n'ari.
— va spŭn.
— și l'-ul tăl'ară capu la pŏlicaru. [1])

Traducere.—Aĭ să prînzim !
— cu ce ?
— cu ce a dat domnul.
— aĭ să furăm de la popa oala cu mĭere !
— voĭŭ spune.
și-i tăeară capul la policar.

d) « V'iŭ i mortu-i ?»

Copilul își încleștează mînele și introduce unul din degetele din mijloc, inelarul saŭ degetul mare, în partea interioară a mineĭ. Prezintă apoĭ unghiile policarelor, care se razimă pe deasupra degetelor unul lîngă altul, la un copil și-i zice :

zgrîmă aŏa z-veḑi,	zgîrîe aicĭ să veḑĭ,
v'iŭ i mortu-i ?	e viŭ saŭ mort ?

Acesta sgrîrie pe unghiĭ și cele două mînĭ, fără să se desclești, se deschid și apare în interior, degetul, care se mișcă saŭ stă *nemișcat*, după cum copilul întrebat a răspuns *mort* saŭ *viŭ*.

e) Un băet maĭ măricel, apucînd mîinele copilașuluĭ, i le pleznește una de alta încet-încetinel, zicînd :

pac-pac-pac !

și pe nesimțite îl lovește peste față zicînd :

tac-tac-tac.

f) gîdă, gîdă.

Mamele saŭ frățiorii și sorioarele maĭ marĭ, fac să rîză copilașul, gădilîndu-l în diferite moduri și supt diferite pretexte.

[1]) Pĕtri vol. XIII. 8. pag. 55: Chistu havi fami.

Ast-fel : plimbă mîna, făcînd să umble degetele, unul după altul, pe lîngă copil, şi îi zic :

v'ini cuta *tam-tam-tam*
şi faţi ham, ham, ham.

(*Traducere.*— Vine *cuta* (în limbagiul copilăresc : cîinele) tam-tam-tam şi face ham, ham, ham.),
ear cînd rostesc cuvintele acestea, îi gîdilă pe la supţiorĭ, mînĭ, picioare, gît, în cît copiiĭ rîd cu mare plăcere.

g) Alte formulete de gădilare :

v'ini *boşa* [1]) gîdi, gîdi
şi faţi gîdi, gîdi.

Pe cînd copilul e gîdilat de cine-va pe la gît, supţiorĭ, pĭept etc., pe un ton maĭ mult saŭ maĭ puţin imitînd gîdilarea, i se zice :

gîdă, gîdă, cîţălicul
gîdălică-l, şi n'iluşul,
gîdălicu-l, şi n'iluşul,
cîţălicul, birbicuşul,
gîdă, gîdă.

Traducere.—*gîdă, gîdă*, gîdelă-l, gîdelă-l pe căţeluş, pe căţeluş şi mĭeluşel, şi mĭeluşel, berbecuşul, *gîdă, gîdă*....

Notă.—Formele articulate în *ul* ale substantivelor din formuleta de maĭ sus : *cîţălicul* în loc de *cîţăliclu*, după cum în genere se uzitează la Aromînĭ, în cuvintele terminate într'o singură consoană, sînt de formaţiune copilărească aci, întrebuinţate numaĭ cînd se vorbeşte cu copiiĭ saŭ cînd vorbesc copiiĭ. Numaĭ o parte dintre Aromînĭ obicĭnuesc această formă articulată, şi nu în toate cuvintele terminate cu o consoană. Aşa la Gopeşĭ se zice : omul, pomul, anul ; dar : perlu, ţerlu etc.

i) «Mînă, mînă mŏartă.»

Unul apucă mîna copilaşuluĭ naĭv şi legănînd-o în dreapta şi stînga, zice :

«mînă, mînă mŏartă» tr. mînă, mînă moartă
apoĭ pronunţînd :

«du-ti pîn la pŏartă» du-te pînă la poartă.
îl plezneşte la faţă pe copilaş cu mîna luĭ proprie.
La *Gopeşĭ* copiiĭ zic următoarele :

Mînă, mînă mŏartă, mînă, mînă moartă,
aĭ s-n'arzim la num'tă, haĭ să mergem la nuntă.
z-bemu, să bem,
s-mîncămu, să mîncăm,
acasă s-ni turnă'm acasă să ne întoarcem,
ajún', ajun' flămînzĭ, flămînzĭ,
ca cinile al Ţingără. ca cînele luĭ Ţingără.

Rolland : Rimes et jeux p. 34, dă maĭ multe variante asemănătoare acestora.

j) Punînd mîna pe capul copiluluĭ, se întreabă dacă are o *pénură* (cuiŭ) ; copilul răspunzînd că nu are, cel-l'alt aşază mîna stînga

[1]) *Boşa* este fiinţa supranaturală, cu care se sperie copiiĭ.

în formă de pumn pe capul băetuluĭ şi loveşte cu cea dreaptă, ca să-ĭ puie cuiŭ.

— Aĭ penură aŏa? (aĭ cuiŭ aci!)

— Nu!

— Stăĭ si-l' bigă'm. (Haĭ să-ĭ punem!)

Tot aşa se face şi cu orĭ-ce altă parte a corpuluĭ: spate, genuchĭ etc.

«Frîngi liturghia»

Pe cînd un copil stă în picioare distras, un altul merge şi-l apucă pe la spate de umerĭ, apoĭ punîndu-ĭ genuchiul la mijloc îl îndoĭeşte, încercînd să-l dea jos şi zicînd în acelaş timp:

n' dîsi preftul an'ia
s-ţi frîngu liturghia.

Traducere.—'mĭ zise preutul mie,
să-ţĭ rup prescurea.

Cu aspîrĕarĕa.

Copiiĭ ţin mult să apară voinicĭ. Aceasta este ambiţiunea lor cea maĭ mare socotesc. Eĭ plîng chĭar, cînd li se spune, că un altul ĭ-ar întrece în voĭnicie. La copilaşĭ modul de a se încercă în privinţa voĭnicieĭ este aceasta:

Cel care se pretinde a fi curagios e întrebat ast-fel:

— Tricúşĭ prit piduri?	trecuşĭ prin pădure?
— Tricùi.	trecuĭ!
— Aflášĭ nă ursă-n cali?	aflaşĭ o ursă în cale?
— Aflăĭ!	aflaĭ!
— Tĕ-aspîrĕášĭ?	te speriaşĭ?
— Nu mĕ-aspîrĕáĭ.	nu mă speriaĭ.

şi cel care-l chestionează, spre a se convinge, îĭ spune să ţie ochiĭ deschişĭ, ca să-l sperie cu mîna şi dacă, cînd îĭ face vînt pe lîngă ochĭ, nu-ĭ închide, se dovedeşte, că într'adevĕr copilaşul e voĭnic şi curagios.

Tot aşa e şi la romînĭĭ din Romînia, singura deosebire e că ursul este înlocuit de lup.

Stumbul arapluĭ.
(pisălogul arapuluĭ)

Cînd cine-va merge pentru întîĭa dată într'un oraş, la stînă etc., şi n-are nicĭ o idee de acestea, ceĭ ce-l însoţesc, îĭ spun, că la intrarea oraşuluĭ (*tu intrată*), în faţa stineĭ, etc., se află un negru-*arap*, care ţine un *stumbu* [1]) pisălog şi maĭ negru şi pe care trebuĭe să-l sărute toţĭ cîţĭ merg acolo pentru întîĭa dată.

Aceasta face pe copiiĭ să se îngrijască în tot drumul.

La stînă, dacă se duc pentru întîĭa dată şi dorm, bagiĭ îĭ inegresc la faţă, ca să le meargă bine, să nu se deocheze brînzeturile, cînd se fac.

Rolland: Rimes et jeux p. 47 spune, că acelaş lucru se face cu copiiĭ ceĭ micĭ din jurul Parisuluĭ cărora li se spune, că vor avea «à embrasser le cul du pauvre homme à la barière.»

[1]) Supt *stumbu* se înţelege membrul viril în cazul de faţă.

Nu puține sînt împrejurările în carĭ copiiĭ sînt trămişĭ după diferite lucruriĭ. Ca să se întoarcă curînd de unde sînt trămişĭ, mamele ĭ-amenință felurit. Cu osebire li se spune să vie curînd, căcĭ dacă întîrzie, vor muri. Pentru aceasta se scuipă jos într'o parte şi li se zice.

z-v'in' pînă s-ascúch'ŭ,
ĕa ascuch'áĭ.
(să viĭ pînă să scuĭp, eacă am scuĭpat).

Se fac atențĭ, că, dacă întîrzie pînă ce scuĭpatul se usucă, aŭ să moară saŭ are să le viermenească c... De aceea trebue să vie cît maĭ curînd. Cînd se vede, că eĭ vin curînd, şi scuĭpatul e să se usuce, mamele ca să-ĭ facă să fie ascultătorĭ şi în viitor, maĭ scuĭpă în absența lor puțin, ca eĭ să găsească scuĭpat.

Cum ascultă copiiĭ?

Mamele fiind ocupate une-orĭ cu una cu alta în casă, ca să facă să nu se mişte copiiĭ din locul, unde-ĭ aşază, 'ĭ amenință cu moartea:

carĭ s-ti scolĭ,
si ştiĭ că morĭ!

(*Traducere.*—Dacă te scolĭ (mişcĭ), să ştiĭ că şi morĭ).
Ceea-ce face pe copiĭ să asculte şi să nu se mişte de loc, pînă vine earăşĭ mama de-ĭ ĭea şi-ĭ dezmeardă în tot felul, că aŭ fost ascultătorĭ.

Parale din genuchiŭ.

Nu arare-orĭ copiiĭ se miră de unde aduc părinții lor parale. Aceştia le răspund, că-ĭ scot din genuchĭ şi ca probă, încleştînd palmele, lovesc pe genuchiŭ de maĭ multe orĭ pe rînd, ceea-ce produce un sunet de parale.

Copiiĭ întreabă dacă aŭ şi eĭ parale în genuchĭ. Li se răspunde da! însă nu ĭes de o cam-dată, fiind-că sînt micĭ şi numaĭ cînd vor deveni marĭ, vor putea şti cum se scot paralele din genuchĭ.

«Cuş-cuş, caracúş.»

Copiiĭ, întorcînd fesul pe dos, după ce-l freacă de părul capuluĭ, ĭea un paiŭ şi de la o mică distanță, îl atrag cu fesul lor, zicînd, pentru ca atragerea să fie şi maĭ lesnicioasă:

«Cu-cuş»
«caraúcş»

în mod repețit.

Cuvintele acestea n-aŭ niciĭ un senz în limba Aromînilor şi în limbile ce se vorbesc în Turcia. Doar *cara* sună a turceşte: *negru.*

Ca nume propriŭ *cuş* este diminutivul de la Nacuşĭ-Ianacuşi-Ioan.

A face preot pe cine-va.

Une-orĭ copiiĭ nu se astîmpără; ceĭ vrîstnicĭ ĭĭ amenință că-ĭ vor face preoți, dacă nu staŭ liniştiți.

A face preot pe cine-va *va sti fac preftu*, am să te fac preot, înseamnă a prinde şi trage pe cine-va de urechĭ.

Această expresiune stă în legătură cu credința poporană, că Arhiereul cînd hirotonisește pe cine-va de preot, l-ar trage de păr și de urechi.

Să mai zice :

«s-nu nî fițém firtați !
(să nu ne facem fărtați !)

adică, purtați-vă bine, căci să nu ne împletim, înhățăm, să ne batem !

Este tot amenințare de aducere la ordine a copiilor.

Cînd un băeat nu se lasă a fi pieptenat, i se zice, că păduchii vor face din părul lui funii, îl vor lega și-l vor confunda în puț.

Această credință se găsește și la alte popoare :

«Qand un enfant ne veut pas se laisser pugner, on lui dit que les poux entortilleront ses cheveux pour en faire des cordes et l'entraîner dans la rivière [1]).» Pineau L. Le Folklore du Poitou, p. 523.

D-l Pineau însoțește aceasta cu nota de mai jos, ceea-ce ni se pare foarte grăbit, aceeași credință fiind în tocmai la popoare diverse și cari n'aŭ avut legături așa de intime cu popoarele germanice. Astfel tot așa sperie și grecii moderni din Tesalia pe copiii lor.

Cînd un copil mănîncă ceva, ceĭ-lalți se string în jurul luĭ și simulînd ca și cum văd ceva scîrbos în mîna copiluluĭ, încep să adune din nas și să facă cu gura semnul dezgustuluĭ ce le inspiră : *«Cum îl mîți? aĭ, teeatea, tetea...»* dacă le dă și lor însă lucrul acela devine bun.

Cînd vezĭ un ĭepure.

Dacă vezĭ un ĭepure, îl poți prinde, spun copiiĭ, dacă cu o piatră îți scoți sînge la picior, căci atunci ĭepurele schiopătează și nu mai poate merge.

Cînd un copil zice, că are o bubă, că *scŏasi un girnuț*, i se răspunde :

— Și pŏarca scŏasi un la țiță.
(și scroafa scoase o (bubă) la țiță).

Dacă un copil spune, că-i bolnav i se zice :

— *Ti doari c....* Te doare c....

Acela care, fiind bolnav, are totuși poftă de mîncare, inspiră puțină încredere de bolnav, de aci :

Cari nu pŏați?	*Nu pŏați s-mîcă ca orn'u?*
Cine-ĭ bolnav ?	Cine mănîncă ca un corb mare ?
— Nu pŏați fic'orlu.	E bolnav băetul.
— Te-ari ?	Ce are ? (De ce suferă).
— Drac ari !	Drac are.

[1]) Dans l'antiquité germanique, il existait un genie, «pilviz» que aimait fort a emmler les cheveux : génie reduté des enfants. Avec le temps, ce génie devint un sorcier ou un magicien, et son nom prit la signification d'une insulte. Ce génie a disparu chez nous ; mais son souvenir est resté ; le pou a pris sa place. Cf. Grimm. Mt. t. I. pagina 322.

Nu-ĭ bine să te jeleștĭ, că eștĭ bolnav, nicĭ să gemĭ așa de senin, fără nicĭ un motiv :

— Mi doari caplu. Mă doare capul.
— C.... nu ti doari ? C.... nu te doare ?

Dacă geme cine-va fără motiv :

— *Țe ari di aurlă acși de-și, mîcă caplu, di-ș mîcă !*
(Ce are de urlă (lupiĭ urlă) așa, fie-ĭ de cap, să-ĭ fie !)

«*Hĕavra-n', hĕavra-n' piste*» ...

Pe cât de întristătoare și plină de regrete este pacĭnica despărțire a Armînuluĭ de locașul său vĕratic, pe care, bătrînĭ și copiĭ, bărbațĭ și femeĭ, cu o nespusă înduĭoșare îl privesc, și de care nu se îndură să se despartă fără a se întoarce și ĭar întoarce să-l maĭ privească cu un sentiment mișcător, cîte odată pînă în lacrimĭ,—pe atît de bucuroasă este nerăbdarea lor de a-l revedea la primăvară.

Tinerĭĭ, maĭ ales, se întrec în tot parcursul drumuluĭ, care duce cître «*-n munți*», cine să vadă întĭĭ copac, fag, pin, cine să bea întĭĭul apă din apropriata fîntînă, cine să-și zărească întĭĭ *satul* saŭ colibele.

De această legitimă dorință, care conține un farmec deosibit, să leagă credința următoare :

Cine vede pentru întĭĭa dată o specie de arbor, care nu crește în țările ĭernatice «*arniŭ*», dacă vrea să nu se îmbolnăvească în cursul verel, maĭ cu seamă de friguri, trebuĭe să zică :

«*Hĕavra-n', hĕavra-n' pristi fag.*

Traducere.—Frigurile, frigurile mele pe fag (să cadă)

Dacă cine-va suferă de o boală, tot în acelaș mod o aruncă pe pomiĭ ce întîlnește :

Arúc lîngŏarĕa-n' pristi...
(*Traducere.*—Arunc boala mea peste...
se zice de treĭ orĭ.

Iu s-șed?

Iarna, maĭ ales în familiile compuse de mulțĭ membri, la vatră, unde se face foc, se așază cine poate; ceĭ marĭ întĭĭ, apoĭ ceĭ-l'alțĭ. Copiĭĭ viind în jurul căminuluĭ tot întreabă :

am ĭo, ĭu s-șed?
(dar eŭ unde să șez ?)

Dacă nu ĭe loc pentru dînsul, i se spune :

pi cŏada di cîrpitór [1])
(pe coada de *cîrpitor*).

[1]) *Cîrpitór* se numește o masă rotundă, fără picioare, pe care se întind pătură de plăcintă. Acest *cîrpitór* are și o coadă supțire de tot, care servește a-l atîrnă, dar pe care nu se pot întinde pături.

Başúr.

Cînd copiiĭ văd pe cine-va fiind mînjit la faţă de cerneală, cărbunĭ etc., prefăcîndu-se, că nu ştiŭ cine este, se înspăimîntă în faţa luĭ, în semn de batjocură, luîndu-l drept *başúr*.

Başúr înseamnă cine se îmbracă în haĭne de carnaval, caraghios; maĭ înseamnă murdar la faţă, cu faţa înegrită de ceva, nespălată.

Dacă un copil este *antrisărît*, — cînd un altul sare peste dînsul,— se zice, că el nu maĭ creşte ci rămîne scurt,—cum e în momentul acela.

Ca *antrisărirea* să nu influinţeze de loc, se cere ca cel care l-a *antrisărit* să-l *dizantrisară* adică să sară peste dînsul încă odată în sens invers.

Această credinţă o întâlnim şi la germanĭ:

«Les Allemands disent que lanfant qu'on a enjambé, ne grandit pas». Mélusine III, 476.

FORMULETE COMULATIVE

Formuletele comulative, numite *Randonnée* la Francezĭ, circulă ca snoavă saŭ cîntec în popor.

Despre origina lor vezĭ Cosquin: Contes populaires, No. 34, care le reduce la un prototip indian; Romania, 1, p. 222 Gaston Paris şi Cuvente II, 595: Povestea numerilor de D-l Hasdeŭ, care susţine că povestea numerilor, este un fel de carte poporană de origine persană şi cunoscută Romînilor de prin sec. XII; Tylor, Civil. prim XI, 100 sqq. susţine că şĭ-ar fi luat naştere din două poeme evreeştĭ. [1]).

Faptul, că asemenea producţiunĭ le întâlnim la popoare diverse, precum la Ruşĭ, Ungurĭ, Grecĭ, Germanĭ, Romînĭ, Francezĭ etc., la Africanĭ, Parţĭ şi Etiopienĭ, la Kabylĭ, la Hotentoţĭ, în Zanzibar etc. ne îndreptăţeşte să susţinem, să origina formuletelor comulative este antropologică şi şĭ-a luat naştere probabil din necesitatea ce se simte a se da copiluluĭ un răspuns, ca instinctul săŭ de cauzalitate să fie satisfăcut.

Cocoşu Roşu

La Romînĭ povestea e familiară supt numele poporal de *Cocoşu Roşu* şi sună ast-fel [2]):

I. Am fost la moşĭ,—ş-am văzut un cocoş.
Ah ce maĭ cocoş! — Cum cînta la moşĭ!
— Cîntă cocoşule, — săĭ de joacă moşule!

II. Ş-a venit o vulpe, — ş-a mîncat cocoşul! — Ah ce maĭ cocoş! etc. (urmează refrenul de maĭ sus).

III. Ş-a venit un ogar, — ş-a mîncat pe vulpe,—vulpea pe cocoş, — Ah ce maĭ cocoş! etc.

IV. Ş-a venit un lup,—ş-a mîncat pe ogar,—ogarul pe vulpe,—vulpea pe cocoş. —Ah! ce maĭ cocoş! etc.

V. Ş-a venit un urs,—ş-amîncat pe lup,—lupul pe ogar,—ogarul pe vulpe,—vulpea pe cocoş, etc.

VI. Ş-a venit un leŭ ş-a mîncat pe urs,—ursul pe lup etc.

VII. Ş-a venit un par,—ş-a ucis pe leŭ, — leul pe urs, — ursul pe lup, etc.

VIII. Ş-a venit un foc, ş-a ars pe par, — parul pe leŭ, — leul pe urs, etc.

IX. Ş-a venit o ploae,—ş-a stins pe foc,—focul pe par, — parul pe leŭ,—leul pe urs,—ursul pe lup,— lupul pe ogar,—ogarul pe vulpe,—vulpea pe cocoş.—Ah, ce maĭ cocoş! cum cînta la moşĭ! Cîntă cocoşule, săĭ de joacă moşule!

Dăm aci şi concluziunea versiuneĭ din Bucovina, care prezintă analogiĭ maĭ marĭ, atît cu cele culese de noĭ cît şi cu cele ale altor popoare, grecĭ, ungurĭ, ruşĭ etc., etc.

[1]). V. idem: Revue des Traditions populaires p. 394, An. 1892, VII.
[2]). Şaineanu: Basmele Române, p. 950.

«O babă, gătind bucate, strigă pe cocoşel să-ĭ aducă surcele. Culegînd surcele, cocoşelul îşĭ feşteli picioruşul şi se duse la babă să i-l şteargă cu fuioruşul. Dar baba n'a vrut şi a zis «baiŭ».

Cocoşelul se duce la moşneag şi acesta ĭ zice «baiŭ» şi în cele din urmă la mîţă:

Mîţa, mănîncă pe şoarece, şoarecele să roadă puşca, puşca să împuşte lupul, lupul să mănînce capra, capra să roadă mugurul, mugurul să bată moşneagul, moşneagul să bată baba şi baba să ĭea fuioruşul să-mĭ şteargă picĭoruşul. Mîţa l-a ascultat. A dat îndată mare fugă la şoarece, şoarecele fuga la puşcă, puşca fuga la lup, lupul fuga la capră, capra fuga la mugur, mugurul fuga la moşneag moşneagul fuga la babă, baba a luat fuioruşul şi a şters cocoşelului picĭoruşul».

Lăsăm să urmeze aci formuletele comulative de la Aromînĭ:

Pricazma lu lisiţa

1. Aş ve unä lisiţă un g'ăngăráş şi-l' zĭsi la un pĭn:
«Na-n' la ţonĭ g'ăngăraşu, ĭoŭ să mi duc să fur gal'ini, să z-daŭ şi la tini.»
La zăcăţó di pin g'ăngăraşu şi si dusi să furä găl'ini şi li măncó.
Că vini lîngă pînu, ra criscút nalt şi nu putć, să la l'e g'ăngăraşu.
5. Zĭsi lisiţa:
«Do-n' la g'ăngăraşu, pînuli!»
«Nu st-la daŭ».
«Să mi duc să-l' zĭc la băltia, să vinä, să ti tal'ă».
Pînu zĭsi: «du-ti!»
10. «Aĭ băltiu, să la taĭl' pînu.
Băltia zĭsi: «Nu vin».
«Să mi duc la foc, să-l' zic, să vinä, să ţ-o ardă drăjáua».
Băltia zĭsi: «du-ti».
Li.: «Aĭ foculi, să l'-o ars drăjaŭa la băltia».
15. Focu zĭsi: «Nu vin!»
Li: «Să mĭ duc sa vich'iés valĕa, să ti stingă.

Basmul vulpeĭ.

1. *Traducere.*—Işĭ avea o vulpe un clopoţel şi zise unuĭ pin:
«Na, ţine-mi-l clopoţelul, (ca) eŭ să mă duc să fur găinĭ, să-ţĭ daŭ şi ţie.»
L-a prins de pin clopoţelul şi se duse să fure găinĭ *şi le mîncă*[1]) Cînd veni lîngă pin, era crescut (crescuse) înalt şi nu putea să-l ĭea clopoţelul.
5. Zise vulpea:
«Dă-mi-l clopoţelul, pinule!»
«Nu ţi-l daŭ.»
(O) să mă duc să-ĭ zic toporuluĭ, să vie să te taĭe.»
Pinul zise: «Du-te.»
10. «Aĭ, toporule, să-l taĭ pinul.»
Toporul zise: «Nu vin.»
«(O) să mă duc la foc, să-ĭ zic să viĭe, să-ţĭ ardă coada.
Toporul zise: «Du-te.»

[1]) Aci trebue să fie: să le mănînce: si le mancă, ear nu cum repruduce D-l Weigand.

Focu zîse: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, vali, să la stins focu.»
Valĕa zîse: «Nu vin.»
Li: «Să mi duc, să la vich'iés bou să ti bc.»
Valĕa zîsi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, bóuli; să o beĭ valĕa.»
Bou zîsi: «Nu vin.»
Li: Să mi duc, să-l' zîc la lupu, să ti mănancă.»
Bou zîsi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, lúpuli, să la mănanț bou.»
Lupu zîsi: «Nu vin.»
Li: «Să mi duc, să-l' zîc la lovac'u, să vină să ti tălc'escă.»
Lupu zîsi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, luvac'uli, să la tălc'óș lupu.»
Lovac'u zîsi: «Nu vin.»
Li: «Să mi duc, să la vich'iés șoaricu să st-li rŏadă urécl'ili.»
Lovac'u zîsi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, șoariculi, să li mănánț urécl'ili la luvac'u.»
Șoaricu zîsi: «Nu vin.»
Li: «Să nă mi duc, să vich'iés mața să ti mănancă.»
Șoáricu zîsi: «Du-ti.»
Li: «Aĭ, mață, să la mănánț șoaricu!»
Mața zîsi: «Iundi îe?»
Mața după șoáric, șoáricu dupu lovác'u, lovac'u dupu lup, lupu dupu boŭ, bou dupu drăjáŭă, băltia dupu pîn, și la tăl'ó pînu, și lisița aș la lo g'angărașu și si dusi casă.
Și îoŭ viniĭ di cola.

(Weigand: Vlacho-Meglen p. 74). Stavro Christo din Lunzi.

Traducere. — Vulpea: «Aĭ, focule, să-ĭ arzĭ coada toporuluĭ.»
Focul zise: «Nu viŭ?»
Vulpea: «O să mă duc, să chĭem valea să te stingă.»
Focul zise: «Du-te.»
Vulpea: «Aĭ vale, să stingĭ focul.»
Valea zise: «Nu viŭ.»
Vulpea: «O să mă duc, să chĭem boul, să te bea.»
Valea zise: «Du-te.»
Vulpea: «Aĭ, boule s-o beĭ valea.»
Boul zise: «Nu viŭ.»
Vulpea: «O să mă duc, să spuiŭ lupuluĭ, să te mănînce.»
Boul zise: «Du-te.»
Vulpea: «Aĭ, lupule, să mănîncĭ boul.»
Lupu zise: «Nu viŭ.»
Vulpea: «O să mă duc, să-ĭ zic vînătoruluĭ, să vie să te omoare; (împuște).
Lupu zise: «Du-te.»
Vulpea: «Aĭ, vînătorule, să împuștĭ lupul.»
Vînătorul zise: «Nu viŭ.»
Vulpea: «O să mă duc, să chĭem șoarecele să-ți roadă urechile.»
Vînătorul zise: «Du-te.»
Vulpea: «aĭ, șoarece, să-ĭ mănîncĭ urechile vînătoruluĭ.
Șoarecele zise: «Nu viŭ.»
Vulpea: «O să mă duc, să chĭem pisica să te mănînce.
Șoarecele zise: «Du-te.»

Li: «Aĭ, pisică, să mănîncĭ şoarecele.»
Pisica zise: «Unde este?»
Pisica după şoarece, şoarecele după vînător, vînătorul după lup, lupul după boŭ, boul după vale, valea după foc, focul după coada toporuluĭ, toporul după pin şi-l tăĭe pinul, şi vulpea îşĭ luă clopoţelul şi se duse acasă.
40. Şi eŭ veniŭ de acolo.

Alta

1. Dusi un ficĭór si li pască boil' şi vut-aŭ un clōput: lăsat-aŭ, la zăcăcĭot-aŭ clōputu-l di un spin ţi mbŏtă şi zis-aŭ: «ţon-la tu, ĭoŭ s-mi duc si beŭ ápu di la izvorcă.»
Z-dus-aŭ, că biut-aŭ apu şi turnat-aŭ şi la flat-aŭ spinul criscút. Zīs-aŭ la spīnu: dọ-n' la cloput. «ĭer ĭel' zis-aŭ: «nu st-la daŭ».
— S-ti spūn la băltīa di s-ti taĭl'ĭ?
— Spūni-mi.
5. — Băltīe, aĭ cōlŭo si taĭl' un spīn.
— Nu voĭ.
— S-ti spūn la focu di aţ ardă cōda.
— Spūni-mi.
— Fóculi, aĭ să arsĭ ună cōdă.
10. — Nu voĭ.
— S-ti spūn la vali di s-ti stingă.
— Spuni-mi.
— Vali, aĭ să stins un foc.
— Nu vin.
15. — S-ti spūn la boil' di s-ti bc.
— Spūni-mi.
— Boĭ, aĭdiţ s-u beţĭ valĕa.
— Nu vrem.

Alta

1. *Traducere.* — Se duse un băet să-ĭ pască boiĭ şi avut-aŭ un clopot; lăsat-aŭ, atîrnat-aŭ clopotul de un spin ce pute şi zis-a: «ţine-l tu, eŭ să mă duc să beaŭ apă de la isvor».
S-a dus, a băut apă şi s-a întors şi l-aflat-a spinul crescut.
Zis-aŭ spinuluĭ: «dămi-l clopotul.» ear el zis-aŭ: «nu ţi-l daŭ.»
— O să te spun la topor de o să te tăĭe.
— Spune-mă.
5. — Toporule, aĭ colo să taĭ un spin.
— Nu voĭ.
— O să te spuiŭ la foc de-ţĭ va arde coada.
— Spune-mă.
— Focule, aĭ să arzĭ o coadă.
10. — Nu voiŭ.
— O să te spuiŭ la vale de o să te stingă.
— Spune-mă.
— Vale, aĭ să stingĭ un foc.
— Nu vin.
15. — O să te spuiŭ boilor de o să te bea.
— Spune-mă.

— Si va spūnem la lupu di z-va mănâncă.
— Spūni.
— Lupuli, aĭ să mănanţ nişti boĭ.
— Nu voĭ.
— S-nă dūţem să spūnim la luvác'u, di z-va tălc'ască.
— Spūni-mi.
— Luvác'uli, aĭ să uc'iḑí un lup.
— Nu vin.
— Va s-ti spūnem la şŏariţĭ di si st-li mănancă urécl'ili.
— Spūni-mi.
— Şŏariţĭ viniţĭ să măncaţĭ urécl'ili la luvac'u.
— Nu vinim.
— Să va spūn la maţa di z-va mănancă.
— Spūni-nă.
— Maţă vin să mănanţ şŏariţil', că rŏasiră traţa.
— Iundi-să şŏariţil'.
Şi fic'oru aĭl' spusi şi căn si zălăgă maţa dupu şŏariţi, şŏariţil' dupu luvac'ŭ, luvac'u dupu lup, lupu dupu boĭ, boilĭ dupu vali, valĕa dupu foc, focul dupu cŏdă, băltia dupu spīn,

tan-tin,
tan-tin,

Lu tăl'a spinul şi lu le clopotul.

(Com. de elevul din cl. I-a a liceuluĭ romîn din Bitolia: D. Noe din Lunzi).

Traducere. — Boĭ aĭdeţĭ să o beţĭ valea.
— Nu vrem.
— O să vă spunem lupuluĭ de o să vă mănînce.
— Spune.
— Lupule, aĭ să mănîncĭ niște boĭ.
— Nu voĭ.
— O să ne ducem să spunem vînătoruluĭ, de o să te împuște.
— Spune-mă.
— Vînătorule, aĭ să ucizĭ un lup.
— Nu vin.
— O să te spunem şoarecelor de o să-ţĭ mănînce urechile.
— Spune-nă.
— Şoarecilor, veniţĭ să mîncaţĭ urechile vînătoruluĭ.
— Nu venim.
— O să vă spunem mîţeĭ de o să vă mănînce.
— Spune-nă.
— Mîţă, vin să mănîncĭ şoareciĭ, că roaseră tărîţe.
— Unde sunt şoareciĭ?
— Şi băetul îĭ arătă şi cînd se repezi mîţa după şoarecĭ, şoareciĭ după vînător, — vînătorul după lup, — lupul după boĭ,—boiĭ după vale,—valea după foc, focul după coadă, toporul după spin,

tan—tin,
tan—tin,

Il tăĭe spinul şi-l luă clopotul.

Alta.

— Mi lo fŏaměa.
— Ţe-s mîcăm ?
— Nă pită di uscati.
— Cu ţe va u cuţém ?
— Cu parlu aţèl strîmbul ?
— Parlu aţèl strîmbul ĭu ĕasti-l ?
— Lŏ-arsi foclu.
— Foclu aţèl ĭu ĕasti-l ?
— Lŏ-astĕasi plŏaĕa.
— Plŏaĕa ţĕa ĭu ĕasti-u ?
— U bĭură boĭl'i.
— Boĭl' aţél' ĭu suntu ?
— Facu agru.
— Agrul aţèl ĭu ĕasti ?
— L-mîcară pul'i.
— Pul'i aţel' ĭu suntu-l' ?
— Tu cicĭula (saŭ cîciua) preftuluĭ.

bam bum,
scŏati fum.

1. *Traducere*—Mă luă foamea. (m'a apucat foamea)
Ce să mîncăm ?
O plăcintă de *uscate* [1]).
Cu ce o vom coace ?
5. Cu parul cel strîmb.
Parul cel strîmb unde-ĭ ?
L-a ars focul.
Focul acela unde este ?
Il stinse ploaea.
10. Ploaea acea unde este ?
O băură boiĭ.
Boiĭ aceĭ unde sînt ?
Fac ogor (=ară).
Ogorul acela unde este ?
Il mîncară păserile.
Păserile acele unde sînt ?
In căcĭula popeĭ.
Bam-bum,
Scoate fum,

Alta.

1. Elisa.
Curbelisa,
Pul'lu tru amare,
Amarĕa-n' dĕade sarĕa,
5. Sarĕa u ded a ŏáil'eĭ,
Ŏaĕa-n' dĕade n'elu,
N'elu e-a lupluĭ,
Luplu-n' dĕade ch'alĕa,
Ch'alĕa u ded a fávurluĭ,
10. Fávurlu-n' dĕade stimnic'ă

[1]) *Uscate* sînt niște urzicĭ de munte, carĭ după ce se usucă la soare, servesc la făcut plăcinte.

Stîmnic'a e a fîntînîl'eĭ,
Fîntîna-n' dĕade apă,
Apa u ded auşluĭ,
Auşlu-n' dĕade urăc'uneă,
Şi dĕ-atumţĕa escu c-algh'na.

(Adunată de Papazi (Nijupulean). Revista Macedonia, No. 5, p. 104.

Traducere.— Elisa,
Curbelisa,
Paserea în mare,
Amarea îmĭ dede sarea,
Sarea o dedeĭ oiĭ,
Oaea 'mĭ dădu mĭelul,
Mĭelul îl dedeĭ lupuluĭ,
Lupul îmĭ dădu pĭelea,
Pĭelea o dedeĭ ferarulUĭ,
Ferarul îmĭ dădu ulcĭorul,
Ulcĭorul îl dedeĭ fîntîneĭ,
Fîntîna îmĭ dede apa,
Apa o dedeĭ bătrînuluĭ,
Bătrînul îmĭ dede binecuvîntarea,
Şi de atuncĭ sînt (fericit) ca albina.

Alta.

Mîcáş pîni ? — mîcăĭ.
N'-lisáş an'ia ? — ţ-alisáĭ.
Iu u bìgáş ? — pri ugĕág.
Mutriĭ, nu ŏ-aflăĭ. — u mîcă cîtuşa.
Ci'uşa ĭu e ? — sun lĕamni.
Iĕámnili iu sundu (suntu) ? — lĕ-arsi foclu.
Foclu ĭu ĕasti-l ? — lŏ-astĕasi plŏaĕa.
Plŏaĕa ĭu ĕastĕ-u ? — u bĭură pul'i.
Pul'i ĭu suntu ? — triş tu cupác'ŭ,
Cupac'lu ĭu ĕasti-l ? — l-mîcară căpîrli.
Căpîrli ĭu suntu-li ? — li mîcă luplu.
Lupu ĭu ĕasti-l ? — Spinţurát di pŏarta-l dispotĭ.

Traducere.—Mîncaşĭ pîne ? — Mîncaĭ.
Imĭ lăsaşĭ mie — Iţĭ lăsaĭ.
Unde o băgaşĭ ? — Pe cămin.
Căutaĭ, nu o găsiĭ ? — O mîncă pisica.
Pisica unde este ? — Supt lemne.
Lemnele unde sînt ? — Le arse focul ?
Focul unde este ? — Il stinse ploaea.
Ploaea unde este ? — O băură păserile.
Păserile unde sînt ? — Tocmaĭ pe copaciŭ.
Copacul unde este ? — Il mîncară caprele.
Caprele unde sînt ? — Le mîncă lupul.
Lupul unde este ? — Spînzurat de poarta arhiereuluĭ.

Alta.

— Cum tĕ-acl'amă ? — sŏarbi ţamă.

Traducere.— Cum te cheamă ? — soarbe zeamă.

— Cum ţi strigă
— Búbulícă.
— Iu ti duţ?
— La furniţĭ.
— Ţe cafţi
— Si-nĭ l'aŭ saţli?
— Ţe-l' vreĭ saţl'i?
— Ţra z-bag nuţli.
— Ţe li vreĭ nuţli?
— S-cresc pătili?
— Ţe li vreĭ pătili?
— S-pŏartă lĕámnili.
— Ţe li vreĭ lĕámnili?
— S-ardu c'ireaplu.
— Ţe-l vreĭ c'irĕaplu?
— Ţra si-nĭ coc pînĕa.
— Ţe u vreĭ pinĕa.
— S-u mîc.
— Si-ţ mîţĭ caplu ş-cĭolĭlu.

— Cum te strigă?
— Bubulică (cărăbuş)?
— Unde te ducĭ?
— La furnicĭ.
— Ce cauţĭ?
— Să-mĭ ĭeaŭ săcĭĭ.
— Ce-ĭ vreĭ sacĭĭ?
— Să bag nucile.
— Ce le vreĭ nucile?
— Să cresc raţele.
— Ce le vreĭ raţele?
— Să poartă lemne.
— Ce le vreĭ lemnele?
— Să ard coptorul.
— Ce-l vreĭ coptorul?
— Să coc pînea.
— Ce o vreĭ pînea?
— Să o mănînc.
— Să-ţĭ mănîncĭ capul şi falca.

Copiiĭ cîntă, ca să depărteze negura.

1. Negură,
Pegură,
L'a-ţ tîmbarĕa
Ş-fudĭ dĕ-ac'i
5. — Citră ĭu si-n' plec?
Ţe-si-n' mîncu,
Ţe si-n' bĕaŭ?
— 'nu gil'ină chipitŏasă,
'nu cucót v'irminós
10. — Stre ţe si-l tal'ŭ?
— Stre un cap di strop.
— Stroplu ĭu-l ĕaste?
— Lŏ-arse foclu.
— Foclu ĭu-l ĕaste?
15 — Lŏ- astĕase ploaea.
— Plŏaĕa ţĕa ĭu ĕaste?
— U bĭură boĭl'i.
— Boĭl'i aţél' ĭu suntu?
— L'-mîncară hăşc'ili.
20. — Hăşc'ile ĭu-le suntu?
— Tu guva al Carosi.

1. *Traducere.* — Ceaţă,
Pegură,
Iea-ţĭ mantaua,
Şi du-te de aci.
5. — In cotro să plec?
Ce să mănînc?
Ce să beaŭ?
— O găină cĭupită,
Un cocoş vĭermenos.
10. — Pe ce să-l taiŭ?
— Pe un cap (vîrf) de prăjină.
— Prăjina unde este?
— O arse focul.
— Focul unde este?
15. — Il stinse ploaea.
— Ploaea unde este?
— O băură boiĭ.
— Boiĭ aceĭ unde sînt?
— Iĭ mîncară coţofanele.
20. — Coţofanele unde sînt?
— In gaura luĭ Carosi.

Alta.

1. Mor Tamtareso,
Mor bucareso,
Viniră j-văsle,
oarba n' vin'e
5. Şicl'oapa nu-n' vin'e.
Pri ĭu n' ţ-aligáş,
— Prin gim-gîm,
Prin cŏast-arao,
Ţe ţ-afláş?
10. Un pul'ŭ de-aĭoni

1. *Traducere.*—Fă Tamtareso,
Fă bucareso,
Veniră şi vacile,
Oarba veni,
5. Şchĭoapa nu veni.
Pe unde alergaşĭ?
— Prin gim-gîm
Pe costişe rele.
— Ce aflaşĭ?
10. — Un puiŭ de privighetoare,

Ş-un di maradoĭ.
— Stre ţe si-l tal'i ?
— Stre un cap di strop.
— Stroplu ĭu-l easte ?
— Lŏ-arse foclu
— Foclu ĭu easte ?
— Lŏ-astĕasi plŏaĕa.
— Plŏaĕa ţĕa ĭu ĕaste ?
— U bĭură boĭl'i ;
— Boĭl'i aţél' ĭu suntu ?
— Facu agru.
Agrul aţél ĭu-l ĕaste ?
L-mîncară hăşc'ile.
Hăşc'ile ĭu suntu ?
Tu guva al Carosi.

şi unul de *maradoi* (sticlete ?)
— Pe ce să-l taĭ ? (o să-l taĭ ?)
— Pe un cap (vîrf) de prăjină.
— Prăjina unde este ?
— O arse focul.
— Focul unde este ?
— Il stinse ploaea.
— Ploaea unde este ?
— O băură boiĭ.
— Boiĭ unde sînt ?
— Ară (fac ogor).
— Ogorul unde este ?
— Il mîncară coţofanele.
— Coţofanele unde sînt ?
— In gaura luĭ Carosi.

Alta

A brée, a bréee !
— E !
— Tricú un lépuri prĕ-acló ?
— Tricú.
— Lŏ-aciţăşĭ ?
— Lŏ-aciţăĭ.
— L-til'áşĭ ?
— L-til'áĭ.
— L-biliş ?
— L-bilíĭ.
— L-fripsişĭ ?
— L-fripşu.
— L-mîcăşĭ ?
— L-mîcáĭ.
— Am an'ia nu-n' alisăşĭ ?
— Ţ-allsáĭ.
— Ĭu-l bigáşĭ ?
— Tu cuşuglu di dighiós.
— Am nu ari, ţe s-fĕaţi ?
— L-mîcă cituşa.
— Cituşa ĭu e ?
— Se-alin'ă pri pótane.
Pótaněa ţe s-fĕaţi ?
— Ŏ-arsi foclu.
— Foclu ţe s-fĕaţi ?
— Lŏ-astimsi plŏaĕa.
— Plŏaĕa ţe s-fĕaţi ?
— U bĭură boĭl'i.
— Boĭl'i ţe s-fĕăţiră ?
Cîţură tu amari :
Giumba-bababáaa.
Coe Adam

Traducere.—Măĭ, măĭ, (bre, bre) !
— E ! (auz).
— Trecu un ĭepure p-acolo ?
— Trecu.
— Il prinseşĭ ?
— Il prinseĭ.
— Il tăĭaşĭ ?
— Il tăĭaĭ.
— Il jupuişĭ ?
— Il jupuiĭ.
— Il fripseşĭ ?
— Il fripseĭ.
— Il mîncaşĭ ?
— Il mâncaĭ.
— Dar mie nu-mĭ lăsaşĭ ?
— Iţĭ lăsaĭ.
— Unde o băgaşĭ ?
— In dulapul din (rîndul) de jos.
— Dar nu e, ce se făcú ?
— Il mîncă pisica.
— Pisica unde este ?
— Se urcă pe grindă (mare).
— Grinda ce se făcu ?
— O arse focul.
— Focul ce se făcu ?
— Il stinse ploaea.
— Ploaea ce se făcú ?
— O băură boiĭ.
— Boiĭ ce se făcură ?
— Căzură în mare :
Giumba-bababáaa.
Ohrida.

Alta

Fripsişĭ carni ?
Fripşu.

Traducere.—Aĭ fript carne ?
— Am fript.

Iu u bigáşĭ ?
Tu sinduchĕa cu nŏaŭă cl'eĭ.
Nu-ari, ţe s-fĕaţi ?
U mîcă' cîtuşa.
Cîtuşa ĭu e ?
Ea-ŭ pri grendă.
Grenda ĭu e ?
O-arsi foclu.
Foclu ĭu e ?
Lŏ-astĕasi valĕa.
Valĕa ĭu e ?
U bĭură boĭl'i.
Boil'i ĭu sun ?
L'-mîcă' luplu.
Luplu ĭu e ?
Avină capra.
Capra ĭu e ?
U tîl'ém
Ş-utri chĕalĕa l'-ŏ-adră'm.

— Unde aĭ băgat-o ?
— In lada cu 9 cheĭ.
— Nu e, ce s'a făcut ?
— O mîncă pisica.
— Pisica unde este ?
— Iată-o pe grindă.
— Grinda unde e ?
— O arse focul.
— Focul unde este ?
— Il stinse rîul (valea).
— Valea unde este ?
— Aŭ băut-o boiĭ.
— Boiĭ unde sunt ?
— I-a mîncat lupul.
— Lupul unde este ?
— Vînează capra.
— Capra unde este ?
— Am tăiat-o,
şi burduf pĭelea ĭ-am făcut-o.

Alta

Vîrte gābu, gābu,[1])
toati vaţli viniră
Pusta cusă nu-ŭ ari.
Iundi-ĭ s-u ubidím ?
La fusu di moră,
Iundi-ĭ fusu di moră ?
la luă vale.
Iundi-ĭ vale ?
Aŭ bĭĭu bou.
Iundi-ĭ bou ?
La mîncó lupu.
Iundi-ĭ lupu ?
La uc'isi luvac'u.

Lunzinĭ Stavre Hristu.

1. *Traducere.*—Invârteşte gabu, gabu,[1])
Toate vacile veniră,
Pustia *cusă*, nu este (n-a venit)
Unde-ĭ să o căutăm ?
5. La fusul de moară.
Unde-ĭ fusul de moară ?
Il luă valea.
Unde-ĭ valea ?
O bău boul.
10. Unde-ĭ boul ?
Il mîncă lupul.
Unde-ĭ lupul ?
Il ucise vînătorul !

Vîrti gābu-gābu,
Iundi-ĭ fusu di mŏară,

1) Vezĭ dicţionarul la sfîrşit.

La turíĭ an apu;
Apu ĭundi-ĭ fusu di mŏară ?
La duş an Vardár
Şi flaĭ un pūl'ŭ di gàìgur
Şi la friş an foc
Şi la mọncáĭ.

Lunzinĭ

Noe Demetru, elev, cl. I liceală.

1. *Traducere.* — Invîrteşte, învîrteşte gabule,
Unde-ĭ fusul de moară ?
L-am aruncat în apă,
Apă, unde-ĭ fusul de moară ?
5. L-am dus la Vardar,
Şi aflaĭ o pasere de gáĭgur,
Şi o-am fript în foc,
Şi-o am mîncat.

JURĂMINTE

Multe din formuletele copilăreşti nu sînt de cît «supravieţuiri saŭ reamintiri de principii saŭ practicări juridice, pe care copiii le aŭ păstrat în jocurile lor.»

Mélusine, t. III, p. 156.

Multe oglindesc credinţe existente saŭ rămăşiţe de credinţe. Aşa jurămîntul copilăresc:

«Tal'ŭ carni, Taiŭ carne
«bĕaĭ sînḑi? beĭ sînge?

unde, cînd un judecător este lovit pe mînă saŭ faţa, pe care adică nu se consideră lovitura şi nicĭ nu ĭese cel atins ca *arsu*, *scos*, dacă cel care pretinde, că l-a *ars* saŭ *scos*, nu bea sînge.

A bea sînge de om se consideră ca mare păcat şi copiii cred, că numaĭ jidanii *(uvreĭi)* beaŭ ast-tel de sînge, de unde în contestările generale, că o ast-fel de lovitură nu se prinde, cel atins maĭ întăreşte aceasta prin:

«tal'ŭ carni, taiŭ carne,
«bĕaĭ sînḑi? beĭ sînge?

Dacă se întîmplă ca cine-va să zică că el bea, se caută uń ac şi un copil maĭ îndrăzneţ işĭ înţapă talpa piciorului nițel şi scoate cîte-va picături de sînge. Nelegiuitul e constrîns, dacă nu-şĭ întoarce gîndul, să bea sîngele chĭar de pe talpa picĭorului, ceea-ce nu se întîmplă maĭ nicĭodată.

Dacă cine-va bea, toţĭ îl numesc *uvriḑă*—jidovit—şi vaĭ de el, căcĭ nicĭ la joc nu maĭ e priimit, ci arătat la toţĭ cu degetul, că a avut curajul să bea sînge omenesc.

Cazul în care aşa ceva se face, este cînd o bandă de copiĭ nu poate să scape timp mult de rolul nefavorabil, pe care îl joacă.

Lăsăm să urmeze aci jurămintele cele maĭ obicĭnuite printre copiĭ, lăsînd la o parte cele obicĭnuite şi de ceĭ vrîstnicĭ, ca să vorbim la locul lor despre acestea.

Va urma după jurăminte neînţelegerile copiilor la joc, cum procedează eĭ, cînd găsesc un lucru: tovărăşia la copiĭ, carĭ ni se par, că parte, dacă nu toate, sînt amintiri de rămăşiţele unuĭ drept vechiŭ, păstrate în literatura copilărească.

«G'uratlu a lépuriluĭ»
Jurămîntul ĭepureluĭ.

Există expresinnea, pentru cine depune jurămînt fals, că a făcut urămîntul ĭepureluĭ (*g'uratlu a lépurilui*), adică, ca şi cum n-a jurat de loc.

La copiĭ jurămîntul ĭepuriluĭ se face ast-fel :

Pe cărarea formată de policar şi arătător se aşterne o parte din haĭnă, pe care se pune un *pal'ŭ* (paiŭ). Pentru copilul, care a minţit la joc, care n-a jucat, care în sfîrşit a făcut ceva, ce, ca să fie crezut, trebuĭe să jure, jurămîntul cel maĭ obicĭnuit ce trebuĭe să facă este «*g'uratlu a lepuriluĭ*» şi deci el trebuĭe în prezenţa tuturor celor-l-alţĭ copiĭ, să ĭea cu limba paĭul ce s-a pus pe haĭnă între degete. Dacă reuşeşte, el a spus adevĕrul; dacă nu, a spus *mincĭună*. De multe orĭ însă cel care prezintă paĭul, pe cînd copilul îş pune limba ca să-l ĭea, ĭ-o prinde cu degetele şi toţĭ rîd şi strigă, zicînd : dovadă, că a spus mincĭunĭ (*semnu că ḑîsi minc'uni*).

«*Bîşarĕa crúţil'ei*»
(sărutarea crucei).

Tot pentru aceleaşĭ motive arătate la *g'uratlu a lepurilui*, copilul părît de mincĭună, ca să fie crezut, că spune adevărul, trebuĭe să *başe* (sărute) *cruʃĕa*. Unul dintre ceĭ-l-alţĭ copiĭ face din degetele arătătoare ale celor două mînĭ o cruce şi o prezintă băĭatuluĭ părît, ca să o sărute. De sigur că copiiĭ consideră păcat a săruta crucea pentru mincĭună, cu toate că o sărută adese orĭ. Une orĭ însă, acela care oferă crucea acuzatuluĭ pentru a o săruta, pe cînd acesta e gata să o sărute, îl loveşte cu unul din degetele carĭ servesc de cruce, peste nas. Aceasta, pentru că văzînd, că copilul acuzat va sărută crucea, e de prisos să o maĭ sărute, căcĭ e păcat. Une orĭ însă şi pentru a face haz.

G'uratlu cŏ-ascuch'àt.
(Jurămîntul cu scuĭpat).

La unele din jocurile copilăreştĭ, cel care se *faţi* se cere să nu se uĭte de loc, pînă cînd ceĭ-l'alţĭ jucătorĭ nu s-aŭ ascuns şi pînă cînd nu i s-a dat semnalul, să-şĭ deschiză ochiĭ.

Fiind-că se poate întîmplá ca micul ştrengar să se uĭte pe furiş, unul dintre jucătorĭ, cel maĭ cu vază de obiceĭŭ, păşeşte în faţa luĭ, ca să-l *sprig'ură* (să-l leagă prin jurămînt), că nu va vedea.

Aci el întinde palma mînĭĭ stîngĭ, scuĭpă într-însa şi apoĭ cu tăişul mînĭĭ drepte, loveşte în scuĭpat (*ascuch'át*), cruciş de două orĭ, zicînd una din formuletele următoare :

a) Carĭ s-mutreşti,
s-ţĭ crĕapă ocl'il' îm patru,
cum crĕapă ş-ascuch'atlu.

Traducere.—Dacă te veĭ uĭta,
să ţĭ crepe ochiĭ în patru,
cum creapă şi scuĭpatul.

Tot aşa găsim şi la Romînĭĭ din Romînia, jurămîntul următor, care prezintă mare asemănare :

«Inainte de «ascunse» (p. 195, Poezĭĭ populare Gh. Dem. Teodorescu),

I.

Cin' s-o uĭta,
să-ĭ sară ochiĭ
mă-seĭ.

II.

Cine s-o uĭta,
să-ĭ sară ochiĭ
'm patru,
cum sare
scuĭpatul!

Alta.

b) Carĭ s-mutreşti, Dacă veĭ privi,
vidĕari aĭ, vedere aĭ,
vidĕari s-nŏ-aĭ. vedere să n-aĭ.

c) saŭ simplu de tot, i se zice:

Care s-mutreşti, Dacă priveştĭ,
s-urgh'eşti. să orbeştĭ.

A scuch'atlu
(scuĭpatul)

Copiiĭ jură prin scuĭpat, că spun adevărul. Ast-fel copilul părît venind în faţa celuĭ ce-l acuză de ceva, scuĭpă jos şi zice:

ptĭú, carĭ s-nu h'ibă acşt.
ptiu! dacă nu o fi aşa.

Jurămîntul acesta stă de sigur în legătură cu credinţa copilărească, că cine scuĭpă în zadar, vine dracul şi culege scuĭpatul acela, care nu se usucă şi-l duce cu sine; ear copilul, care a scuĭpat, se face din acel moment omul draculuĭ.

Mélusine III, p. 158.:

«Les enfants jurent en crachant neuf fois par terre. Le diable suportera le parjure.»

Tot de scuĭpat se servesc copiiĭ, ca să afirme că cine-va e mincinos:

ptiu! minc'inŏase!

i se zice celuĭ care minte.

In cazul din urmă scuĭpînd, imediat copilul şterge scuĭpatul cu piciorul.

La Romînii din Lunzin[1] (Meglenia), copiii obicĭnuĭesc a jurá precum urmează: Prezintă indexul adunat în forma de mai jos şi zic:

aşa si-n[1] si făcă zeĭztu.

Traducere: aşa să mi se facă degetul,

Duplicitate copilărească

Cînd un copil priimeşte ceva cu gîndul de a nu se ţine de cuvînt, ca să nu fie înţăles pînă să-şi ajungă scopul, jură. că va fi de bună credinţă, însă la sfărşit adaugă un *nu* mai încet. Crede atunci, că jurămîntul n-a avut loc şi că nu-i nici un păcat, dacă nu se ţine de cuvînt.

Cînd fură ceva arşice, ca să nu fie constrînşi să jure fals, se învoiesc doi şi procedează cum urmează:

Cel care le fură, le dă tovarăşuluĭ. Cînd e apucat de scurt, furul jură, că nu le are dînsul; apucat tovarăşul, care le are, jură că nu le a furat dînsul.

Eĭ cred, că jurămîntul nu se prinde fiind-că aŭ jurat pe adevăr în modul acesta.

Neînţelegerile la joc.

Un proverb aromînesc sună:

Aţia z-bat, aţia s-ag[1]ŏacă, ca nişti fic[1]uriţi.
(Aci se bat, aci se joacă, ca nişte băeţi).

Intr-adevăr, motivele pentru carĭ copiiĭ se ceartă şi se împacă sînt foarte neînsemnate şi caracterizează perfect natura vioae şi mereŭ în dezvoltare a copiluluĭ.

Pentru cel mai mic cuvînt injurios adresat luĭ, pentru cea mai mică nedreptate, pentru un neajuns orĭ-cît de mic, dacă e sigur el, că se poate folosi de «la raison du plus fort», sare imediat asupra adversaruluĭ şi-l înhaţă, ĭar dacă nu e loc de bătăe îĭ răspunde ţanţoş, etc.

Foarte adese-orĭ el nicĭ nu aşteaptă să i se dea motiv de neînţelegere, ci dă el, aşa din plăcere, ca să se certe cu cine-va.

In micele luĭ neînţelegerĭ se conduc şi eĭ de anumite dizpoziţiunĭ pentru regularea şi aplanarea lor.

Noĭ vom da cîte-va din ele referitoare la neînţelegerile copiilor la joc.

Cînd părţile nu convin, apelează la un al treilea.

Inainte de alegerea unei a treia persoane, care să se pronunțe, partea care se simte nedreptățită și care stăruiește pentru consultarea unei ast-fel de persoane indiferente, întreabă partea adversă, dacă va consimți la ce va spune această persoană. In cas afirmativ, persoana aleasă este arbitru.

Alta

Altă dată, la joc, se începe d-a capo, spre a se constata în partea cui e dreptatea. Dacă rezultatul n-a fost același, se zice:

Veḑĭ cum ișiră minciunli tu padi?

Traducere.—Vezĭ cum s'aŭ dovedit minciunile?

In caz de neconsimțire și de astă dată din partea unuĭa, se repetă pînă la treĭ orĭ și a treia oară este hotărîtoare!

Stricarea joculuĭ

Distracția copiilor la joc, cînd jocurile sunt dintre cele plăcute lor, nu se poate descrie. Ambițiunea de a se distinge, în arta joculuĭ, în puterea de resistență, îndemnătăcie, ocupă un loc însemnat la dînșiĭ. Ar dori une orĭ ca jocul să nu aibă sfîrșit, așa de mare este regretul lor cînd trebue să-l strice. Dar necazul lor se revarsă cu desăvîrșire, cînd vre-un jucător este causa încetăreĭ joculuĭ. Atuncĭ încep să-ĭ cînte, pe diferite tonurĭ, înjurăturĭ maĭ mult saŭ maĭ puțin satirice, dacă toate intervenirile de a-l determina să intre în joc, nu aŭ avut nicĭ o trecere.

Cine strică jocul.

Dacă un copil, fără nicĭ un motiv, strică jocul și ceĭ l-alțĭ îl găsesc vinovat, încep să-ĭ *cînte* (cîntă) spre a-l necăji:

Carĭ asparsi gĭoclu,
gĭoclu dit Murĕaŭă,
mîsa-l' calugrĕaŭă.

Traducere.— Cine a stricat jocul,
jocul din Morea,
mamă-să (să devie) călugăriță.

(Avela)

saŭ:

Carĭ asparsi gĭoclu,
si l'-u dăm cu cĭoclu;
(s.) si-l aspargă cĭoclu.

Cine a stricat jocul,
să-ĭ o dăm (lovim) cu ciocanul;
s. să-l strice ciocanul.

Caracota N.

(Nijopule)

saŭ:

Carĭ asparsi gĭoclu,
gĭoclu din Murĕaŭă,
mîs-armasi greăŭă
ș-fĕați nă purțĕaŭă,
tu mesĕa di nĕaŭă.

Cine a stricat jocul,
jocul din Morea,
măsa rămase grea
și născu o cățea,
în mijlocul zăpeziĭ.

Crușova,

T. Șunda.

Grirea tu mînă.
(vorbirea în mînă).

Dacă, în momentul cînd un copil joacă, un altul *grĕaşte tu mînă* adică vorbeşte într-adins, ca să-ĭ detragă atenţiunea spre a-l încurcà, acesta, nenimerind, pretinde să dea pentru a doua oară, fiind-că *l'i gri tu mînă* = i se vorbi în mînă.

Amăĭ=vrăjĭ

Spre a face pe cine-va să nu căştige la joc (cu arşice, nucĭ etc.), i se face *amăĭ*. *Amăile* se fac ast-fel:

Un copil ĭea un beţişor şi sgăriind pămîntul în formă de cercurĭ, de asupra cărora descrie diferite linĭĭ neregulate, doreşte jucătorului nesimpatic nereuşită.

Ahulirĕa = aburire

Se ĭea norocul «*s-l'a hîirĕa*», cînd arşicele, nucile, etc., ale unuĭ copil se *ahulesc*, adică: cînd un alt copil, venind pe lîngă cel care căştigă, ĭi abureşte cu gura «*hu, hu*» arşicele, nucile, etc.

Anvarligaluĭ.

La jocurile cu «*soir*», care se joacă cu arşice, *sfurle*, sfîrleze, cînd un jucător vine jur împrejur de *soir* şi se codeşte, nedecis de unde să joace maĭ cu folos, ceĭ-l'alţĭ lĭ zic:

Anvarligaluĭ tut v'in'
şi vîră nu va scoţĭ.

Traducere.—Viĭ jur împrejur şi nicĭ un arşic, (sfîrlează), nu o să scoţĭ.

Starea.

«*N'i sta*» se zice, cînd jucătorul crede, că dacă nu cîştigă, de vină este vre-un băet care azistă la joc şi pe care îl consideră de nefavorabil pentru dînsul.

Să cîştigĭ la joc

1.

Ca să cîştigĭ = *s-aminţî* la joc, arşicele, nucile, banĭĭ etc., pe carĭ ĭĭ căştigĭ, să nu-ĭ puĭ în buzunar, ci să-ĭ ţiĭ în mînă, fiind-că se duce norocul alt-fel.

2.

Dacă n-aĭ căştigat la început să te bucurĭ şi să nu desperĭ, fiindcă cine căştigă la început, pierde cu siguranţă la sfărşit.

Tot aşa are să peardă cuĭ vine rîndul să dea întîiul, cînd începe jocul, de unde:

«protă dari, — întîe dare, (începere),
bună chirdĕari.» — bună perzanie,
ngr.: protu smaði
çaló xipúluma,

Cînd nu-ţĭ merge la joc.

Cînd nu-ţĭ merge la joc, fiind-că se poate ca cine-vă să-ţi fi făcut ceva *amăĭ* etc., (vezĭ maĭ sus), ca ele să nu maĭ aibă putere nefavorabilă ţie, prinde-ţĭ c... saŭ *dă-ţi-o* (loveşte-ţĭ) posteriorul.

Minciunl'i=minciunele

Ca să se constate, că un copil nu spune minciunĭ, e pus la probă şi anume: un alt copil îĭ apasă cu cele două policare nasul în spre rădăcină şi dacă nu ieş pe nas niştе puricĭ albĭ, se zice că a spus adevărul, din contră i se zice, că *minciună*=minţi, de oare-ce minciunele i-aŭ eşit pe nas=*l' işiră minciun' li pri nari.*

«an'urzirĕa tră minciunĭ»

Cînd un copil ie bănuit deculpabil pentru ceva şi perzistă intru a negá, i se zice:

stăĭ s-tĕ-an'urzescu

Traducere. — stăĭ să te mirosesc
şi e mirosit la nas, la gură, mînĭ, haĭne etc. spre a se constatá culpabilitatea.

Copiiĭ crezătorĭ şi culpabilĭ saŭ nu se supun la această încercare saŭ se trădează lesne.

Lucrul găsit

1. Drept pentru lucrul găsit are cine pune mîna şi cine-l vede. Dacă cel care a pus mîna pe lucrul găsit refuză împărţirea, i se răspunde: *ş ĭo-l viḑuĭ*=şi eŭ l-am văzut.

2. Înainte de a deveni cine-va stăpînul unuĭ lucru găsit, întreabă, dacă cine-va a pĭerdut vre-un lucru şi cum era. Dacă se constată, că lucrul găsit are stăpîn, i se zice acestuĭa:

ţe daĭ a cuĭ lŏ-află?

Traducere. — (ce daĭ, cuĭ l-a găsit?)
şi după convenire, se restituĭe lucrul persoaneĭ, care l-a pĭerdut.

3. Împărţeala se face ast-fel:

Cine împărţeşte, alege în urmă şi anume, dacă sînt obiecte, carĭ încap în mîinĭ, ascunde mîinele şi zice: din stînga saŭ dreapta cerĭ? saŭ: unul dintr-înşiĭ e întors cu ochiĭ să nu vază, şi cel l-alt desemnînd cu degetul spre unul din obiecte zice:

A cuĭ s-h'ibă aestă?
A cuĭ să fie aceasta?

şi după rĕspuns este şi posesiunea.

Notă.—La Aromînĭ acest fel de împărţeală se face orĭ de cîte orĭ membriĭ uneĭ familiĭ, carĭ pînă acum aŭ trăit împreună, se despărţesc şi trebuĭe să-şĭ împartă în mod frăţesc tot ce posedă în comun, oĭ, caĭ, haine, etc.

4. Cînd un copil află un lucru, de care nu este pe deplin sigur, că-l va stăpîni în pace, face schimb pentru maĭ mare siguranţă.

Faptul acesta dă motiv la o mulţime de neînţelegerĭ printre copiĭ. Adevăratul stăpîn al lucruluĭ găsit, îl pretinde la cine-l posedă. Acesta-l trămite la cine i l-a vîndut saŭ la cel cu care a făcut schimb. Natural, ca acesta să se lepede şi să nu vrea să ştie de nimic. De aci apoĭ certe şi neînţelegerĭ. Adevăratul stăpîn pîndeşte atunci pe orĭ-cine din posesorii lucruluĭ săŭ, ca să-şĭ facă dreptate, răpindu-le un obiect identic saŭ de altă natură, foarte des: *căcĭula*.

Dacă şĭ-a făcut dreptate pe socoteala ultimuluĭ posesor, acesta la rîndul săŭ uzează identic în contra răpitoruluĭ şi în contra vînzătoruluĭ de lucru străin, şi aşa se mişcă în cerc viţios, pînă se uĭtă de lucrul găsit saŭ pînă cînd unul cedează.

5. Aflînd un lucru oare-care un băet şi întrebînd: cine l-a pĭerdut? dacă nu se prezintă nimenĭ, zice către toţĭ copiiĭ prezenţĭ:

s-h'ĭbă ameŭ? să fie al meŭ?

şi dacă i se respunde şi de păgubaş:

a tăŭ s-h'ĭbă! al tăŭ să fie!

îl arată şi devine stăpînul lucruluĭ găsit.

Căpătarea daruluĭ.

1.

Cînd un copil capătă un dar: zice:

— Amĕŭ s-h'ĭbă?	să fie al meŭ?
— a tăŭ!	al tăŭ!
— s-nu-n' lu cafţi?	să nu mi-l cerĭ?
— s-nu!	să nu!

In cazul acesta, un ast-fel de dar, nu se poate relua; şi chĭar dacă se pretinde, cu tot dreptul se refuză.

2.

Une-orĭ, cînd se pretinde un lucru dăruit odată, acela care-l posedă, de necaz, îl aruncă fie în apă, fie pe casă, zicînd:

na ş-tini, na ş-to = na şi tu, na şi eŭ.

Tră custură.
(Pentru briceag).

Cînd un copil vrea să taĭe un pom şi împrumută de la un alt copil briceag, acesta, împrumutîndu-l, după ce pretinde o parte din pom, fiind-că ĭ-a dat briceagul, maĭ pretinde şi pentru briceag = *tră cîstură* saŭ *tră cuţút*.

Ne tu mîsĕaŭă.

Un copil nefiind tocmaĭ mulţumit cu bucăţica de pom ce i s-a dat, pretinzînd şi alta zice:

aestă ne tu mîsĕaŭă nu-n' intră'.

Traducere. — Aceasta (aşa de puţină a fost) în cît nicĭ în măsea n-a intrat (nicĭ pentru măsea n-a fost destul).

Suțata.

a) Tovărășia = *suțata* între copiĭ se face ast-fel : se prind cu degetele arătătoare și strîngînd în semn de strînsă legătură, zic :

h'im soțĭ = sîntem soțĭ
saŭ *n-aciță'm soț* = ne am prins soțĭ.

Dacă tovărășia se face în obiecte (arșice, nucĭ, etc.), se cere să le amestece toate la un loc și să le depuie la unul dintre dînșiĭ, de obiceiŭ într-o traistă, și orĭ de cîte orĭ se duce unul să ĭea arșice pentru a se juca, se cere să fie și tovarășul prezent.

Cel care păzește arșicelele jură, că nu se va atinge de dînsele în lipsa tovarășuluĭ săŭ.

b) Altă dată se apucă de mînĭ și un al treilea îĭ despirțește, trecînd mîna sa prin mînele lor.

Ruperea tovărășieĭ = A «suțătăl'eĭ»

Ruperea tovărășieĭ la copiĭ se face, luînd o sfoară, o ață saŭ un păr de pe dînșiĭ și apucînd fie-care de cîte o parte, îl rup, de unde și expresiunea :

«*o arupsim c'oara*».
tr. am rupt sfoara.

pentru a arătà ruperea relațiunilor cu cine-va.

SATIRA LA COPIĬ

Quintilian a zis cînd-va: *Satura quidem tota nostra est.* Cu toate acestea copiiĭ tuturor popoarelor din lume, cu multă dreptate pot pretinde, că nu *tota romana est*, ci tota *puerilis est.* Intr-adevăr la niciĭ o vîrstă omenească dorinţa de a rîde de altul, de a petrece *păcălind* pe altul, nu apare cu atîta învederare ca în vîrsta copilărească. El rîde de toate, fiind-că pe toate le consideră ca obiecte de joc. El rîde şi de ce este bun şi de ce este răŭ, fiind-că stă în firea acesteĭ etăţĭ, să simtă necesitatea de a petrece, de a se distrage.

Şi este aşa de generală această notă antropologică de batjocorire în tot felul, în cît o întâlneştĭ în literatura copilărească a tuturor popoarelor, lipsită, bine înţeles, de nota moralizătoare a satireĭ culte, artificiale; ea păstrează cu stricteţa neseriozitatea amestecată cu oarecare răutate, singura notă caracteristică şi potrivită etăţiĭ copilăreştĭ.

La un băet fricos.

Băeţiĭ cînd găsesc vre un copil, care se teme de cîĭnĭ saŭ ĭ-e frică de orĭ-ce, îl batjocoresc, cîntîndu-ĭ vĭersurile următoare, cîntate şi grecilor, carĭ trec în ochiĭ Aromînilor de oamenĭ foarte fricoşĭ. [1])

1. Laĭ fic'ór
c-un c'ic'ór,
vin'i greclu tu ubór (var.: aţél ch'or),
cîftă pîni, cîftă caş,

5. ḑîsi: «nvĕa voĭ s-u baş»
işi auşlu cu ţupata,
işi ŏama cu lupata,
sĕaspîré greclu ş-fuḑí, —
înimă de lépuri.

Avela, Epir. Tache Papleacu.

[1]) In privinţa aceasta, Aromîniĭ aŭ proverbul următor: *greclu ŏ-ari stricătŏarĕa aruptă*, vrînd să-înţăleagă că-ĭ lipsit cu totul de curaj.

1. *Traducere.* — Măĭ băete, — cu un picior, — veni grecul în curte (var.: acel chĭor), — ceru plîne, ceru brînză, — zise: «nevasta
5. voiŭ s-o sărut. — Eşi bătrînul cu securea, — eşi *oama* cu lopata, — se temu grecul şi fugi, — inimă (curaj) de ĭepure.

Notă. — *Oamă* se numeşte femeea care împlineşte un secol de traiŭ (*nă ctă*).

Celui care plînge

Cînd plînge un băet, ceĭ-l-alţĭ, ca să-l necăjească şi maĭ mult, îl batjocoresc, cîntîndu-ĭ vĭersurile următoare. Une-orĭ copilul, care plînge, văzînd că ceĭ l-alţĭ îl necăjesc, ca să nu facă pe placul lor, tace.

1. Azgh'ară, azgh'ară ɣumar'lu,
că-l' cîdŭ sumar'lu,
după casa-l hog'i,
treţĭ *plîn'ár* di-l scŏală.

Nijopule, Macedonia. Bitaracu Tache.

1. *Traducere.* — Zbeară, zbeară măgarul, — căcĭ îĭ căzu samarul, — după casa luĭ hoge (preot turc), — trecĭ plîngătorule şi scoală-l (rădică-l).

Notă. — Cuvîntul *plin'ár* din *plingîn'ár*. Se maĭ aude în senz batjocoritor: *clapsumira* din gr. κλαψομοίρα şi *clapsa* de gr. κλάφα, carĭ însemnează: plîngitor.

Alta.

Aurlă, aurlă luplu,
dupa casa al Papuli.

Samarina, Epir. Diamandi Glogea.

Traducere. — Urlă, urlă lupul, — după casa luĭ Papuli.

Notă. — Cînd plînge un copil, ceĭ-l-alţĭ se string în jurul luĭ şi presupunînd, că aud pe un măgar zbîerînd, încep să-l necăjască, adresîndu-se unul altuia, cam în felul următor:

Ţe-ari jumarlu di plîndi, (azgh'ară)?
(De ce plînge saŭ zbiară măgarul?)

Nacă va tîrţi? nacă va pal'i? nacă va adăpare? (Nu cum-va îĭ trebuĭe tărîţe? nu cum-va îĭ trebuie paĭe? nu cum-va trebuĭe adăpat?)

Apoĭ făcînd ca şi cum în poală ar avea tărîţe saŭ paĭe, se duc în apropierea plîngătoruluĭ şi i se adresează prin apelativele următoare, prin care se chiamă măgarul la mîncat:

prîc'i-c'i, prîc'i-c'i, ɣumirîc'ŭ;

Plîngătorul une-orĭ se supără şi maĭ mult, iar ceĭ-l-alţĭ îl necăjesc şi maĭ mult. Dacă tace, copiiĭ schimbă tactica şi-ĭ zic: *De ce nu maĭ plîngĭ? Plîngeaĭ aşa de frumos, ean maĭ plînge!* saŭ imitează, cum plîngea plîngătorul.

Alta.

1. Bre fic'ór
c-un c'ic'ór,
paşti oĭli gh'ini,
s-nu tĕ-acáţ di mî'nică,
5. di tĕ-arúc tu fĕárică,
fĕárica ti şúiră,
Boŭlu tĕ-ambúiră,
gh'iftul ti mpĕátică,
gh'ifta ti dispĕátică.

Avela. Tache Papleacu.

1. *Traducere.* — Măĭ băete --cu un picior, — paşte oile bine,— ca să
5. nu te apuc de mînecă,—de te arunc în ferigă, -feriga te fluieră,-- boul te împunge cu coarnele, — ţiganul te cîrpeşte, — ţiganca te descîrpeşte.

Alta

1. Fic'ór, laĭ fic'ór,
c-un c'ic'ór,
ca s-tĕ-acáţ di mî'nică,
va s-tĕ-arúc tru ferică.
5. Ferica şúeră,
c'upularlu trîiră,
brŏasca firmîntă
cu cîc'ula dĕ-álică,
cu mîrdĕaŏa Vînită

Rev. «Macedonia» p. 167, Argintin, Gopeşĭ.

1. *Traducere.*—Băete, măĭ băete,—cu un picior, — dacă te apuc de mînecă, te voiŭ arunca în ferigă.—Feriga şueră,—şopîrla treeră,—
5. broasca frămîntă—cu căcĭula roşe,—cu mărgeaua vînătă.

Alta.

1. Am nă sapă ş-un tupór,
va-n' li vindu j-va-n' mi-nsor,
laĭli mŏaşi mor di dor,
5. laĭl'i auşi g'ŏacă n-cor.

Rev. «Macedonia» p. 167, Argintin, Gopeşĭ.

1. *Traducere.* — Am o sapă şi un topor, — mi le voiŭ vinde şi mă voiŭ însura, — bĭetele fete nu mă ĭubesc (vor), — bĭetele bătrîne
5. mor de dor (ĭubire), sărmaniĭ bătrînĭ joacă în horă.

Adresate lui Constantin

1. Custantin,
ţe paştĭ gĭl'ín',
tu livadĕa ţĕa cu sch'ín',
cu un tastru di bişín',
5. triş tu *traplu* di gĭl'ín',
nîpóĭ si nu-ţĭ v'ín'.

Cuţufleanĭ, Nijopule etc.

1. *Traducere.*—Constantine,—care paştĭ găinĭ—în livedea cea cu spinĭ (mărăcinĭ),—cu o trĕastă de b...,—tocmaĭ în părîul de găinĭ,—să nu maĭ viĭ îndărăt.

Notă.—Trap propriŭ înseamnă o vale, părîŭ puţin adînc şi pe unde nu maĭ curge apă.

Alta

Celor cari se numesc Constantin

1. O laĭ Costa, Costa,
ţe staĭ aţia?
Nu, nu grescu aţia,
că grescu a ţumarluĭ;
5. ţumarlu mîcă pal'i
şi îo mîcu n'el'i
şi Costa cîţăl'i.

1. *Traducere.*—Maĭ Costa, Costa (Constantine),—ce staĭ acolo?—Nu, 5. nu grăesc ţie, (Nu te chĭem pe tine),—ci chĭem,—măgarul;—măgarul mănîncă paĭe—şi eŭ mănînc mĭeiĭ—şi Costa căţeiĭ.

Alta.

Unuĭ băet, care se numeşte Toda (Teodor).

1. Toda, Boda,
ch'ali laĭe,
cap di gaĭe,
oĭle la mŏară,
5. cicîrădi-n ŏală,
ŏala cripă',
Toda lĕ-aştiptă'

1. *Traducere.*— Toda, Boda
pĭele neagră,
cap de gaĭe (cĭoară),
oĭle la moară,
5. căcărezĭ în oală,
oala crepă,
Toda (Teodor) le aşteptă.

Alta

Băetuluĭ, care se numeşte Nicolae

1. Cola, lai Cola,
Cola, Bacola, saŭ : mangola,
ţe-n' furáşĭ piştola,
di u bìgáşĭ tu mì'nică
5. di u mìcáşĭ Dumì'nică.

1. *Traducere.*—Cola, măĭ Cola—Cola, Bacola, saŭ: mangola. — Ce-mĭ
5. furaşĭ pistolul, — de-l băgaşĭ în mînecă, de-l mîncaşĭ Duminecă.

Notă. — *Cola* este prescurtare din Nicola.

Celuĭ numit Demetru.

Mitri,
caţitri,
pipirv'aŭă aroşi,
cur discát,
tu mesea di c....

Samarina D. Geogea

Traducere. — Mitre, — caţitre, — ardeiŭ roş, — c... despicat,— în mijlocul c.....

Notă. — *Caţitri* nu înseamnă nimic.

Alta

Celor cari se numesc: Ion.

1. O laĭ V'ane, cac'u-V'ane,
ţe va mcăm astară,
pită di păspală,
turtă di c'inuşi
5. cu zmĕana di guşi,
spinḑurát di uşi.

1. *Traducere.*— Măĭ tu Jane, *cîciu* Jane,
ce vom mînca de sară.
plăcintă de *păspală*,
turtă de cenuşe, —
5. cu izmenele de gît,
atîrnate de uşe.

Notă.—*Cicĭu, cacĭu,* este un epitet aplicat măgaruluĭ. Corespunde, aplicat omuluĭ, cu : măgar. Ex. *cac'u V'ane* = măgaru-Jane.

Păspală este o plăcintă de făină de porumb. Păturul de pe deasupra plăcinteĭ este înlocuit cu făină pispălită, de unde ş-ĭea numele.

Alta.

1. Nach', Nach'
baba Nach',
L'a-ţ nivĕasta si ţ-ŏ adách',
doĭ boĭ,

dinîpoĭ,
dŏaŭă oĭ diniinti,
cu báliga pri cîrinti.

Gopeşi.

1. *Traducere.*—Nachĭ, Nachĭ,
baba (tată; voinic) Nachĭ,
ĭea-ţĭ nevasta să o adăpĭ,
doĭ boĭ,
5. de înapoĭ (îndărăt),
două oĭ pe de nainte,
cu baliga pe cărinte.

Alta.

1. Naĭ Miluĕane,
Gh'anlu al cîldiruşi,
cap di cîtuşi,
spinḑurát di uşi.

Avela, Epir. Tuliu A.

1. *Traducere.*— Naĭ Milueane,—Ioan al căldăruşeĭ,—cap de pisică,—spînzurat de uşe.

Alta

Celui numit Nasta.

1. Nasta,
hîrhasta,
oĭli la mŏară,
cicărăḑi im pŏală,
tastrul di guşi,
plin cu cinuşi.

Ohrida. Diamoane M.

1. *Traducere.*—Nasta,
coţofano,
oile la moară,
căçărezĭ în poală,
5. traista de gît,
plină cu cenuşe.

Alta.

Fetei numite Tasa.

Tasă,
carasă
pistrîmălu a v'iţîlor.

Selia. D. Ciumetti.

Traducere.—Tasă, — carasă (de culoare neagră-roşe) —pastrama ţiganilor.

La un moşneag

Unuĭ moşneag, care bate pe copiĭ, i se adresează de aceştia vĭersurile următoare:

1. Tatăl a nostru din ţer,
mîcă pîni cu pipér,
tatăl a nostru din Sărună,
mîcă pîni cu sîpuni,
5. Tatăl a nostru din cupác'ŭ.
mîcă pîni plac', plac', plac'.

1. *Traducere.* — Tatăl nostru din cer,
mănîncă pîine cu piper;
tatăl nostru din Salonic,
mănîncă pîne cu sapon,
5. Tatăl nostru din copac,
mănîncă pîne placĭ, placĭ, placĭ.

Notă.—Placĭ este cuvînt imitativ, după modul cum mănîncă pîine ceĭ bătrînĭ, lipsiţĭ de dinţĭ.

Către un moşneag.

1. Pap, laĭ pap,
s-tĕ-acáţ di cap,
s-tĕ-arúc tu trap.

Avela, Epir. Tache Papleacu.

1. *Traducere.* — Moşneag, măĭ moşneag,—să te apuc de cap, — să te arunc în vale.

La o bătrînă.

Copiiĭ, dacă aŭ a face cu o bătrînă, cu care nu se împacă, o satirizează în modul acesta:

1. Baba mŏasi
cu dọŭ bŏaşi,
died moş,
cu un boş.

Lunzin'. Hrista Stavre.

1. *Traducere.*—Babă bătrîno, — cu două boaşe, — moş, moş cu un boş.

Alta

1. Mŏaşe
gîgŏaşe,
dă-l' pîni al Tase,
z-v'înă astară s-ti başe;
5. cu ţe va-l filipseşti?
c-un tîvà' di peşti.

Traducere. — Bătrîno, — (ca o) gogoașe, — dă-ĭ pîine luĭ Tașe, — să vie de seară să te sărute; — cu ce o să-l ospătezĭ? — cu o tavă de pești.

Alta

Mŏașe,
Cucŏașe,
pistrîmălu a v'iftilor.

Selia (Veria) I. Iota

Traducere. — Batrîno, ca o nucă ghĭeboasă, — pastrama țiganilor.

Alta.

Unuĭ om cu capul chel îĭ zic copiĭ:

1. Curcubetă-betă,
caplu-țĭ cîrîfetă;
curcubetă-betă,
curcubetă h'artă.

Cuțufleanĭ.

1. *Traducere.* — Dovleac, vleac,
capul tăŭ cheleș,
dovleac, vleac,
dovleac fiert.

Alta.

Plac'e, Plac'ucă,
tŏarți ș-arucă,
după casa-l Mucă,
Costa zgh'ilĕaști,
Plac'a s-hîrisĕaști.

Nijopule.

Traducere. — Place, Placĭucă, — *toarce și aruncă*, — după casa luĭ Mucă. — Constantin zbeară, — placea se înveselește.

Notă. — *Toarce și aruncă* se întrebuințează, ca să arătăm, că după ce se toarce firul de lînă, se adună pe fus, jur împrejur, după care fapt, se continuă maĭ departe a se toarce altă lînă.

La niveste.

Se cîntă fetelor și nevestelor, cînd se duc séra să care apă de la fîntînă:

1. Tŏacă, morĭ tŏacă,
trei nvĕasti g'ŏacă;
Riță, morĭ Riță,
treĭ pîrecl'i di cusiță,

5. distimeli álică,
ch'iper di biséărică.

Avela, Epir.

Traducere.—Toacă, fă toacă,—treĭ niveste joacă,—Riţă, fă Riţă,—treĭ perechĭ de cusiţe,—năframă roşe,—piper de biserică.

Alta

Cînd un băet nu ascultă pe mamă-sa, îe amenințat ca să păţească ca băetul din vĭersurile următoare:

Ş-irá un fic'ór
ş-ul feţe dadă-sa călugăriţă
şi-l' tăl'é daŏle cusiţă,
l'-li băgă sum nă puliţă,
ş-li mîcă' laĕa mul'iţă.

Gopeşĭ. Ioan Papahagi (Institutor romîn).

Traducere.—Era un băet — şi-l făcu mamă-sa călugăriţă, — şi-ĭ tăĭe cele două cusiţe,—i le băgă supt o poliţă — şi le mîncă o bĭată molie.

Formuleta porculuĭ.

Şi era nă mŏaşe
şi un aúş,
ş-avĕa un părţél;
îl tăl'ară şi-l fripsiră;
şi z-dúsiră-m pădure,
ca să tal'e sule;
ş-află un gh'iftu:
n'arḑim îm pădure,
ca s-tăl'ém sule;
aflaĭ un părţél în căpistere
şi il-ea este tu firidă.

Gopeşĭ. Ioan Papahagi.

Traducere.—Era o bătrînă—şi un moşneag; — ş-aveaŭ un purcel;—îl tăeră şi-l fripseră;—şi se duseră în pădure,—ca să taĭe sule, (ţepuşele);—şi găsesc un ţigan:—mergem în pădure, — ca să tăem sule;—aflaĭ un purcel în căpestere—şi eată-l este la fereastră.

Notă.—Această formuletă nu este complectă.

Alta

La un scurt de talie.

Şcurtu, şcurtabecu,
şcurtabecu,
becu,
şcurtabecu
maĭmún,
şcurtabecu
jabecu.

Trad.—Scurtule, scurtabecule,
scurtabecule,
becule,
scurtabecule
maĭmun,
scurtabecule
jabecule,

Notă.—*Şcurtabecu* înseamnă un individ scurt de tot. Se întrebuinţează numaĭ pentru deridere, şi cînd voim să insultăm pe cine-va.

Jabcc se numesc soldaţiĭ turcĭ aduşĭ de prin Asia şi carĭ sînt de statură scurtă şi umblă cu picioarele goale pînă la genuchĭ.

Alta

La unul care se uĭtă şaşiŭ, chĭorîş.
(arom., *strîĭacliş*).

Altu mtrĕaşti
ş-altu vĕadi.

Alt priveşte
şi alt vede.

saŭ:

mini mtreşti,
ş-cu el ti ngacĭ.

la mine te uĭţĭ
şi cu dînsul te certĭ.

Alta

Apirĭ, ntunicăʼ,
trapsi, arupsi, mpiticăʼ,
vini furlu,
lo pîgurlu;
vinʼi ţifta,
arupsi pita;
vini mŏaşa
lo cucŏaşa;
vini auşlu
lo cunduşlu;
vini nʼiclu
lo purʼiclu.

Trad.—Se făcu zi, se făcú noapte,
trase, rupse, cărpi,
veni furul
luă păgurul,
veni ţiganca,
rupse plăcinta;
vine bătrîna,
luă nuca;
veni bătrînul,
luă scurteĭca;
veni micul,
luă purecele.

PĂCĂLIRI COPILĂREȘTI

Tendința copiilor de a petrece pe socoteala celor simpli și naivi, păcălindu-i în tot felul, își are origina în spiritul lor de satirizare.

Scuĭparea-n gură.

Supt diferite pretexte, unul mai ștrengar provoacă pe băetul naiv să deschiză gura, ca să-i vază limba saŭ cerul gurei etc.; dacă naivul o deschide gura, cel ștrengar îl scuĭpă frumos într-însa și o rupe la fugă, pe cînd ceĭ-lalți rîd de simplitatea celuĭ păcălit.

G'uf.

Pe cînd un băet se uĭtă în dreapta, un alt băet se pune în partea stîngă lîngă dînsul; apoĭ îndreptează degetul arătător în direcțiunea nasuluĭ celuĭ cu capul întors și îĭ zice:

Ea mutréă, mutréă,
țe v'ini dĕ-aŏaĕa.
(Ean te uĭtă, te uĭtă, ce vine de acilea).

Băetul se întoarce să vază ce-i. Cel alt atuncĭ îl izbește pe nas: *g'uf!* și zice:

agaléa s-nu ti nch'adiți.
(încet să nu te împedecĭ).

Citi suntu?

Un băet, prezintînd două degete, arătătorul și degetul mare, — unuĭ alt băet, îl întreabă:

— Citi sun aesti?	— Cîte sunt acestea?
— Dŏaŭă!	— Două.
— S-ți scot dol'i.	— Să-ți scot ceĭ doĭ (ochĭ).

In acelașĭ timp face cu cele două degete o mișcare, ca și cum ar scoate ochiĭ băetuluĭ naiv.

Cum crește barbă, mustăți!

Copiiĭ aŭ mare dorință să apară marĭ. Eĭ își fac barbă și mustăți cu cărbunele saŭ își pun lînă une-orĭ. Dar tot știŭ eĭ, că acestea nu

ţin mult şi tot se întreabă, cum creşte barbă şi mustăţi? Ceĭ cu barbă şi mustăţi le spun, dacă vor să le crească şi lor, să le *prăşască* cu *gl'inat*, găinaţ.

Cum staŭ?

Unul dintre copiĭ se laudă, că poate să ghicească, fără să vază, cum stă cine-va. Neîncrezătorul se oferă să easă din cameră, ca să fie ghicit, cum va sta.

Pe cînd el întreabă, după ce ĭea o poziţiune oare-care: *Cum staŭ?* şi se aşteaptă să i se răspunză, ghicind cum stă, cel din cameră ĭi zice:

Staĭ ca ţel dit plŏae...(c...)
(Staĭ ca cel din ploae...)

Intrînd în odae, toţi îl primesc în rîs şi batjocură, ba unii îl miroase şi apoĭ işĭ prind nasul, caşi cum ar vroi să oprească mirosul cel urît, ce răspîndeşte cel venit *din ploae*.

Ḑi nĕaŭă.

Un copil invită pe cel lalt să zică, de ex.:

— Ḑi nĕaŭă,	— Zi zăpadă (nea),
— Nĕaŭă.	— Nea.
— Mĭ-ta rmasi grĕaŭă,	— Mamă-ta rămase grea (deveni sarcină),
ş-fĕaţi nă cĭţaŭă	şi născu o căţea
ş. nă purţĕaŭă.	ş. o purcea.

Iu va şed io?

Iarna, cînd toate locurile din jurul căminuluĭ sînt ocupate, dacă un băeţ nu găseşte loc de şezut lîngă foc, tot vine în jurul celor l-alţi şi zice:

Iu va şed? Unde să şez?

ceĭ l-alţi ĭi răspund:

ĭu nŏ-ari nĕaŭă, unde nu-ĭ zăpadă.
ş. *Pri c'umaga al dispóti*. Pe ciumagul arhiereului.

Indiscreţia

1	1
— Ţe hibărĭ?	*Traducere.*—Ce ştirĭ (noutăţĭ)?
— Miniţĭ di timpărĭ.	Minecĭ de mantale (ad.nimic).
2	2
— Cum tĕ-acl'amă?	— Cum te cheamă?
— Söarbi-ḑamă.	— Soarbe zeamă.
3	3
— Cum ţĭ strigă?	— Cum te strigă?
— Bubulică.	— Bubulică.

4	4
— Iun'erḍi ?	— Unde mergĭ ?
— Iu s-intreghi	— Unde să întrebĭ
(s. Iu-csusun).	(s. Unde-xusun).
5	5
— Ţe faţi ?	— Ce facĭ ?
— Ţe s-ţi crĕapă.	— Ce să-ţĭ crepe (ochiĭ, capul)
saŭ : Ţe s-ti pitixeşti.	s. Ce să te mirĭ.
6	6
— Ţe-ĭ	— Ce-ĭ ?
— Ţĕapi (s. ţĕapi ntr-ocl'i)	— Cepe (s. cepe în ochi-ţĭ).
7	7
— Ţe ?	— Ce ?
— Ţeca.	— Ţeca.
8	8
— Iu ti duţĭ ?	— Unde te ducĭ ?
— Iu s-ţ ansară ;	— Unde să-ţĭ răsară (ochiĭ)
s. Iu s-ţi crĕapă.	s. Unde să-ţĭ crepe (ochiĭ).
9	9
— Citi orĭ suntu ?	— Cîte ore sînt ?
— Citi erá ş-aĕrĭ ahtari öară.	— Cîte era şi crĭ la ora asta.
10	10
— Citu-ĭ öara ?	— Cît e ora ?
— Cît nă ţĕapă.	— Cît o ceapă.
11	11
— Cîndu ?	— Cînd ?
— Cîndu m'caşĭ un sac di clîndu.	— Cînd mîncaşĭ un sac de *clîndu.* [1]
12	12
— Cum ?	— Cum ?
— Cumari [2].	— *Cumare* [2]
13	13
— Cum ?	— Cum ?
— Cum s-intrèghĭ	— Cum să întrebĭ
s. Cum s-ţ-ansară.	s. Cum să-ţĭ resară.
s. Cum s-ţi crĕapă.	s. Cum să-ţĭ crepe.
14	14
— Carĭ ?	— Cine ?

[1]) Clîndu este lînă scărmănată bine.
[2]) *Cumari* este un fel de fruct, care se produce în Tesalia.

— *Carĭ-aĭ* di Mboli[1])	— Pe cine aĭ din Constantinopol.
15	15
— Carĭ mică' pita?	— Cine a mîncat plăcinta?
— Care ghiftu.	— Care cel ţiganu.
16	16
— Cum h'ĭĭ?	Cum eştĭ?
— Cum mi veḑĭ.	Cum mă vezĭ.
17	17
— Cum eştĭ?	Cum eştĭ?
— Cum escu?	— Cum sînt?
Ca un pescu.	Ca un peşte
18	
Congedierea.	
Ŏară bună	Oară bună
Cu *cŏada* tu mînă.	Cu coada-n mînă.
19	
Aspuni-n' plitărli.	Arătă-mĭ dosul.
s. Aspun-n' cîlcîn'ili.	Arătă-mĭ călciile.
20	
U r a r e.	
S-ţĭ crĕască urecl'ili.	Să-ţĭ crească urechile.
21	
Cînd cine-va şede în picioare.	
— Şeḑĭ de!	Şezĭ!
— Voĭ s-crescu	— Vreaŭ să cresc.
22	
Ţe nu şeḑĭ împadi?	Ce nu şezĭ jos.
Staĭ îmbrostu, cîndu va nĭ l'aĭ sŭflitlu[2])	Staĭ în picioare, par-că o să ne ĭeĭ sufletul.
23	
Celuĭ care fixează.	
Ţe mi mutreşti?	Ce te uĭţĭ la mine?
Ţe mi mutreşti canda [va mĕ-acumpĭrĭ!	Ce mă priveştĭ parcă o să mă [cumperĭ?
Eĭ, nu h'ĭŭ tră vindĕari.	Eĭ, eŭ nu-s de vînzare.

Cîte odată i se dă cu arătătorul şi cu degetul mare în faţa ochilor ca şi cum ĭ-ar scoate.

[1]) *Carĕaĭ* aci poate fi luat şi ca nume propriŭ: *Carĕaĭ.*

[2]) Se crede, că venind *charul* (moartea), ca să ĭea sufletul cuĭ-va, nu stă niciun moment jos, pînă nu ĭea sufletul ca să zboare.

24

Pentru cine se laudă.

Muri gh'ifta ţe tĕ alîvdá.
(Muri ţiganca, care te lăuda).
Alavdă-mi, gurá, că ti bat.
(Laudă-mă, gură, că te bat).

25

După mîncare.

— Mîcáşî ?
— Mîcáî.
— L'a-ţî linguric'a
Ş-mîcă-ţî ş-cîcitic'lu.

— Mîncaşî ?
— Mîncaî.
— Iea-ţî şi linguriţa
Şi mănîncă-ţî c.....

26

Alta

— Ţe mîcáşî ?
— Io mîcáî pini cu carne
ş-tini s-mîţi ch'etri ş-lĕamni.

— Ce mîncaşî ?
— Eŭ mîncaî pîine cu carne
şi tu să mănîncî pietre şi lemne.

27

Une orî părinţiî înşală pe copiî lor, spunîndu-le, că în genuchî se găsesc banî. Aşa cu cele două mînî încleştate, lovesc genuchiul de maî multe orî consecutiv, ceea ce produce un zgomot asemenea ăluî produs de banî. Apoî li se spune, că aceştî banî nu-î pot obţine de o camdată, ci cînd vor creşte şi dacă se vor sili să fie vrednicî.

28

— *Fic'ór!*
— *E!*
— *Cum împarţî trei pali la doî ţumárî?*
— *Nu ştiŭ.*
— *s-ţî aspún ĭo?*
— *Aspuni.*
— *Un pal'ŭ îl daŭ la un ţumár, alantu la alantu şi...*
— *ş alantu?*
— *Alantu aţîa.*

Ţraducere.—Băete, băete!—Poftim!—Cum împărţeştî treî paîe la doî măgarî?—Nu ştiŭ.—Să-ţî spun eŭ?—Spune.—Un paîŭ îl daŭ la un măgar, celalt la cel alt...—şi cel alt?—Cel alt ţie.

29

Cînd n-aude cine-va.

— *Oî, nŏ-avdî?*
s. *Li mprumutâşî urecl'ili?*
s. *Lĕ-aî imprumutată*
s. *tiui greşti, tini avdî.*

Maî, n-auzî?
s. Le aî imprumutat urechile?
Le aî dat cu împrumut?
s. Tu vorbeştî, tu auzî.

30

Cînd cine-va nu vede, nu observă.

dişcl'idi-l' ! saŭ : disfă-l' (ocl'il').
(deschide-i ochii).
saŭ : disfă-li pili0irli ;
(desfă ferestrele).
saŭ : Apiri ; saŭ : aĭ pană la ocl'i
(s a făcut zi ; aĭ întunecime la ochĭ).
saŭ : urgh'işi !
(aĭ orbit).

31

Cînd cade cine-va.

Vrĕa căḑĭ ninga puţi'n ! — (Era să căzĭ încă puţin).
Puţîn lipsi s-ţi mişti nărli ! — (Puţin a trebuit să-ţi rupĭ gîtul)
Pĕ-agalĕa s-nu căḑi ! — (Încet, să nu cazi).
saŭ : Ţĕ-aĭ cu loclu ? — Ce aĭ cu pămîntul ?)
saŭ : *se duce copilul şi se uĭtă lung în locul, unde a căzut cel l-alt şi zice :*

Miratlu di loc ! mutrĕá ţe guvă l'-adráşĭ.
(Bĭetul loc ! ean te uĭtă ce gaură ĭ-aĭ făcut).
Uu copil dind brîncĭ celuĭ l-alt zice :
Nu-ţĭ aridi cu loclu !
(Nu-ţĭ bătea joc cu pămîntul).

32.

Cînd trece un cerşetor :

Aţia ţĭ prindu armatli :
Tastrili şi ðicanich'li [1])

Traducere. — Ţie ţĭ stă bine armele :
traiste şi cĭomege cerşetoreşţĭ.

33.

Cînd trece un zdrenţeros, copiiĭ caută să se păcălească. Unul se adresează către altul şi-ĭ zice :

— Ţe-aĭ pri cîcĭulă ?
(Ce aĭ pe căcĭulă) ?

Acesta crezînd că doar căcĭula este murdărită, o scoate să vază ce-ĭ ; atunci cel l-alt ĭi zice, arătîndu-ĭ pe zdrenţeros :

s-aĭ urăcĭunea a pap-tuĭ s. a lală-tuĭ etc.
(să aĭ bine-cuvîntarea buniculuĭ-tăŭ, unchiuluĭ-tăŭ etc).

1) ðicanichi este băţul cerşetorilor greci, carĭ cutreeră Tesalia şi Epirul.

34.

Alta.

Ţe-aĭ pi nari ?
(ce aĭ pe nas) ?

dacă acesta se şterge pe nas, remîne păcălit şi cel l-alt îĭ zice:
Cĭuncşĭ, cĭuncşĭ, apelativ întrebuinţat pentru măgar.

35.

Cînd vre-un măgar este în apropiere, cel care-l observă, prefăcîndu-se, că a găsit ceva, întreabă:

Carĭ ch'irú ţiva ? (cine pĭerdu ceva)? Dacă se găseşte vre-un copil, care din dorinţa de a căpăta ceva, se propune ca păgubaş, i se zice :

du-ti caftă ɣumarlu, că nîs lŏ-ari.
(du-te caută măgarul, căcĭ el îl are (lucrul pĭerdut)

36.

Cînd un măgar se pişe

A cuĭ l'-u sĕati?
(Cuĭ i-e sete ?).

Dacă cine-va spune: mie, mĭ-e sete, e trămis să bea de la şipotul măgaruluĭ.

37

Urare

Ş·cu nvĕastă di vîră ŏară.
(şi cu nevastă la anul).
— Tut acşi-n' ḑiţiţi şi nvĕasta tot la má-sa ĕaste).
(Tot îmĭ spuneţi aşa şi nevasta tot la mamă-sa este).

38

— Ţe-aĭ, le fĕata mĕa?	— Ce aĭ, fata mea?
— Nu pot.	— Sînt bolnală.
— Nu vreĭ s-ţ-adră'm ţiva ?	— Nu vreĭ să-ţĭ gătim ceva.
— Nu-n' si mîcă.	— N-am poftă.
— Nu vreĭ s-acl'imă'm v'atrulu?	— Nu vreĭ să chemăm pe doctor?
— Nu-l' baḑi laĕa !	— Nu-l daĭ draculuĭ.
cu voce maĭ înceată :	
— Nu vreĭ un g'one.	— Nu vreĭ un bărbat (mire)
Fata rizînd :	
— Taţi, că mi faţĭ s-arî'd, cîti orĭ zburăşti acşi.	— Tacĭ, că mă facĭ să rîd, cînd vorbeşcĭ aşa.

39

Cînd e chemat cine-va şi drept răspuns, că a auzit zice, e! o!, saŭ a!, în loc de avḑiĭ, orsi (poftim), i se răspunde:

40

— E!
— «E! «la oĭ s. după oĭ [1])
saŭ: «e «csusun

— O!
— «O!» la boĭ.
s. «o!»-csusun

—a [2])

— a ca. saŭ:
— «a!»-csusun

41

Cînd un copil vrea să mănînce de dulce, în zile de post, i se zice: *Nu, că v'ini preftul di-ţ tal'e limba cu foarfica «crişt!»* (Nu, căci vine popa şi-ţi taie limba cu foarfecele «crişt!»).

Un băet întâlnind pe altul îi zice:

42

— Eĭ cuşuri!	— Eĭ neĭcă (vere).
— D-ĭu pîn ĭu?	— De unde pînă unde?
— Cum d-ĭu pîn ĭu?	— Cum de unde pînă unde:
Tată-n'u şi tată-tu:	Tatăl meŭ cu tatăl tăŭ:
ŏamin';	oameni;
Mamă-mĕa cu mamă-ta:	mamă mea cu mamă ta:
mul'eri;	femeĭ;
Şi io cu tini ficĭóri.	Ear eŭ cu tine: băeţi.
Veḑi că him cusurin'	Vezi, că sîntem veri?

43

Dudúuu, dúúu....

Cînd un copil se urcă pe un pom străin, să culeagă poame, ceĭ l-alţi, dacă nu sînt învoiţi cu dînsul să împărţească, încep să strige:

duduuu-duuuu
pri pomlu al X

Tot acelaş lucru îl fac, cînd văd pe cine-va pişindu-se pe lîngă casa cuĭ-va.

44

Penura
(Cuĭul).

[1]) Cînd se mînă oile, se servesc păstoriĭ de interjecţia «*e!, e!*», saŭ de «*! o!*» cu care se mînă şi boiĭ, de unde se consideră ca ofensat cel căruĭa drept poftim i se zice *e*, saŭ *o*.

[2]) «*a!*» exprimă maĭ mult durere şi după credinţa poporană, cine după cum face, după cum se tînguieşte saŭ doreşte, aşa i se întîmplă. Dacă mereŭ te plîngi că-ţi merge răŭ, răŭ îţi va merge etc. Deci acel «*a!*» e nepotrivit ca răspuns şi cel căruĭ îl adresezi, ţi-l întoarce şi maĭ obraznic ţie.

Copiii, cîte o dată şi ceĭ în vîrstă, ca să facă să veştejească un pom, un arbor, îĭ înfig un cuiŭ.

Aceasta o fac eĭ maĭ ales, cînd aŭ necaz în contra stăpînuluĭ aceluĭ pom, pentru diferite motive, dintre carĭ cel maĭ de căpetenie, e că nu-ĭ lasă să culeagă şi eĭ poame.

45

Măniosuluĭ

Te acîţă' v'inatĕa — Bĕa puscă s-ţĭ trĕacă

Dacă te-aĭ mîniat, Bea oţet să-ţĭ treacă mînia

46

La «cach'ós»=supăratuluĭ.

Cînd cine-va face pe supăratul la masă şi nu vrea să mănînce ce i se dă, părinţiĭ nu-l maĭ roagă, ci dă celor l-alţĭ porţiunea luĭ, saŭ cîte o dată o dă la cîne, ca să-l facă să nu se maĭ supere, să nu *cîchĭusĕască, să nu se nĭirĕască.* Atuncĭ i se zice:

— Vreĭ i nu vreĭ
— Nu voĭ!
— Na cut Caramán, carĭ nu vreĭ.

— Vreĭ saŭ nu vreĭ.
— Nu!
— Na cut Caraman (nume de cîne), dacă nu pofteştĭ.

Notă, — Expresiunea *«Na cut Caramán»* se întrebuinţează, cînd vrem să arătăm, că nu vom maĭ ruga pe cine-va, că nu ne pasă de refuzul cuĭ-va.

47

Cînd flueră cu gura

Cînd cine-va *şŭiră* cu gura, ceĭ l-alţĭ copiĭ îl întreabă: *Cîtu-l vinzĭ şuiratlu?* Cum îl daĭ, vinzĭ flueratul? ca să-l facă să nu maĭ fluere aşa din senin.

48

Cînd se sărută copilul

N'i ti başi mama tu guşi,
Ta s-nu ti nĭireşti dupu uşi

Traducere. — Mi te sărută mama la gît,
Ca să nu te superĭ după uşe.

49

Cînd douĭ copiĭ se ceartă.

ceĭ l-alţĭ, ca să facă haz cum se bat, îşĭ prind, douĭ cîte douĭ, degetele arătătoare şi-ĭ întărîtă prin interjecţiunile:

sît sît

azmuţire ce se obicĭnueşte şi cînd vrem să aţîţăm cîinĭĭ. Copiiĭ cred, că dacă fac aceasta, ceĭ înhăţaţĭ la bătae, se vor bate mult timp şi cu aprindere.

50

Mîşcă-ţĭ limba

Cînd cine-va spune un lucru, nu tocmaĭ la locul său, ceĭ l-alţĭ îĭ zic: *Mîşcă-ţĭ limba*=muşcă-ţĭ limba, ca cele zise nepotrivit, să nu e prinză.

INSTRUCȚIUNEA

D. Nenițescu[1]) se exprimă cu privire la cultura Aromînului ast-fel:

«Dar nu numaĭ curățenia[2]), hărnicia și buna stare se văd în casa Armînuluĭ, ci și vădite semne de cultură. Mulți dintre eĭ sînt cunoscătorĭ aĭ literaturei elene și franceze, se țin în curent cu mersul politiceĭ în imperiul turc și în Europa, își daŭ destul de bine seamă de relațiunile dintre state, cunosc cu de-amănuntul relațiile comerciale, ca unii carĭ sînt foarte inteligenți comercianți și, nu în puține case armînești, se găsesc biblioteci de valoare. Chiar în orașul Parleap se află un Armîn băcan, care a urmat șapte clase liceale ale liceuluĭ romîn din Bitule, și sînt în cîte-va case fete, care aŭ terminat cu succes cursurile azilului «Elena Doamna» din București. Dar și aceĭ dintre Armînii carĭ nu aŭ făcut un curs regulat, totuși sînt deschiși la minte, priimitorĭ de cultură și se poate sta la vorbă cu eĭ, căci toți sînt oameni dezghețați, și maĭ toți aŭ călătorit departe de casa lor și aŭ văzut și aŭ auzit multe. Și nu numaĭ acum, ci și maĭ de demult Armînii aŭ reprezentat stratul cult al Peninsuleĭ-Balcanice, și aŭ făcut mirarea călătorilor străinĭ. Încă de la începutul veaculuĭ F. C. H. L. Pouqueville, consul al Franciei la Iamina, pe lîngă tiranul Ali-Pașa, vorbind despre Armînĭ, în cartea sa: Voyage en Grèce, zice: Valachiĭ, carĭ aŭ călătorit, ceea-ce fac ceĭ maĭ mulți dintre eĭ, vorbesc maĭ multe limbĭ și aŭ biblioteci, destul de asortate cu cărți franceze și italiene. Eĭ posedă bune edițiunĭ din clasicii Greci, și un străin găsește la eĭ cărți pe care numaĭ cu greutate le ar purta cu sine în călătorie. Dar ceea-ce e maĭ surprinzător este spiritul de ordine ce domnește în familie și în orașele lor».

Așa vorbește d. Nenițescu.

In adevăr rar se întîmplă să întîlnești Aromîn, care să nu știe citi, scrie și calcula. Cu multă dreptate N. Popilian se exprimă cu privire la cultura Aromînului în modul următor:

«Invățămîntul este înapoiat; abia există clase primare; totuși trebuie să spunem în interesul adevărului, că rar întîlnim Romîn ca să nu aibă cunoștințe elementare de citit, scris și calculat. In treptele cele maĭ de jos ale societățeĭ romînești, găsim cunoștințele maĭ sus pomenite. Este necesar să maĭ adăugăm, că în împrejurările cele maĭ grele, în restriștele deosebite prin carĭ aŭ trecut populațiile din Peninsulă,

[1]) I. Neninescu: *De la Românii din Turcia europeană*, București, 1895, p. 65.

[2]) Puqueville vorbind de curățenia romînilor din Pind, zice: Dacă ar fi să judecăm civilizația unuĭ popor după curățenia ținută în casă, ar fi să considerăm pe Aromînĭ printre ceĭ d'întîĭ.

Romînii aŭ fost ceĭ maĭ zeloşĭ şi devotaţĭ apărătorĭ aĭ conservăriĭ bisericiĭ şi şcoaleĭ şi aĭ drepturilor acestor aşezăminte, pe carĭ eĭ le privesc ca cele maĭ însemnate locaşurĭ de scăpare în vremurĭ rele [1]).

Setea Aromînuluĭ pentru cultură nu trebuie pusă la îndoĭală cîtuşĭ de puţin. Noĭ aci ne vom mărgini a arăta întru ce conzistă învăţămîntul în trecut în şcolile satelor aromîneştĭ.

Aromînii în fie-care sat plăteaŭ cîte un învăţător, pe unul dintre aĭ lor, cîte o dată pe însuşĭ *popa*. Bineficiile de carĭ se bucuraŭ dascăliĭ în satele aromîneştĭ întreceaŭ cu mult valoarea reală acestora, totuşĭ aceasta arată însemnătatea ce se acorda celor culţĭ.

Bogat şi darnic, Aromînul resplătea cu prisosinţă pe învăţătorul săŭ, plătindu-ĭ pe lîngă un modest salariŭ din venitul anual al bisericilor, nutrimentul, îmbrăcămintea şi locuinţa.

Considerat intelectualiceşte, învăţătorul se bucura de cea maĭ perfectă atenţiune; în toate ocaziunile solemne ale sătenilor lua parte, fiind ospătat în tot felul, şi nu micĭ eraŭ darurile, pe carĭ le căpăta cu ocaziunea aceasta.

Spre deosebire de satele greceştĭ, unde instrucţiunea se făcea în trecut în biserică saŭ în pridvorul—*hăĭatĕa*—bisericeĭ, Aromînii—excepţie făcînd pe Fărşeroţĭ—ş'aŭ avut localurĭ aparte pentru şcoĭ, în fie-care sat. Şcoala şi biserica sînt cele două instituţiunĭ, carĭ aŭ contribuit în trecut la fixarea lor [2]). Nu puţin rîd eĭ de vre un sat aromînesc, cînd ar fi lipsit de biserică şi şcoală, întîĭ de biserică şi apoĭ de şcoală.

Fărşeroţiĭ, singurĭĭ dintre Aromînĭ, carĭĭ nu posedă satul lor, ci se duc «unde-ĭ poartă oile cu nevoile,—de nu-ş maĭ lasă oasele, unde-şĭ fac eĭ casele», cum se exprimă un poet aromîn, duc cu dînşiĭ pe învăţătorul lor, care maĭ în tot-d-auna este unul dintre dînşiĭ, obicĭnuit cu viaţa lor nestatornică.

Instrucţiunea ce se făcea în şcolĭ era foarte mărginită. Şcolariĭ începeaŭ cu *Alfa-vita*, abc, scrisă pe o bucată de hîrtie (*pi nă frînglă*) de însuşĭ învăţătorul. Une orĭ, în lipsă de hîrtie, se scriea pe nişte *pinaţi*, (table de lemn, avînd pe de asupra lipită o hîrtie albă), care servea tuturor elevilor, să înveţe în comun.

Maĭ tîrziŭ s-aŭ introdus şi *pinaţi* cu litere de tipar.

Toţĭ copiiĭ, carĭ învăţaŭ aceeaşĭ lecţiune, eraŭ aşezaţĭ în aceeaşĭ bancă, avînd cîte un monitor. Cînd spuneaŭ lecţiunea, se stringeaŭ toţĭ în jurul învăţătoruluĭ şi începea întîĭul să citească; ceĭ l-alţĭ repetaŭ după dînsul şi aşa se urma pînă la cel din urmă. Une orĭ prin deasa repetare a lecţiuneĭ, ştrengariĭ o învăţaŭ pe de rost şi deşi nu ştiaŭ deosebi literile, spuneaŭ în mod mecanic lecţiunea fără nicĭ o greşală.

Cine învaţă *Alfavita*, căpăta *ftuihea* (ὀκτοήχιον) apoĭ gradat căpătă *spăltirea* (ψαλτήριον), ὡρολόγιον, *apostolul* şi *evangelia*.

Cine trecea prin toate acestea, se credea desăvîrşit şi era bun de preot saŭ dascăl.

Aromînul maĭ practic însă se ocupă maĭ mult cu cititul, scrisul şi socotitul. Maĭ ales socoteala era principala preocupare a şcolaruluĭ aromîn, ea fiindu-ĭ indispensabilă în toate daraverile sale. Chiar dacă

[1]) Romînii din Peninsula Balcanică, cercetărĭ de N. Popilian, Bucureşti, 1895, p. 15, 16.

[2]) Indată ce un trib aromînesc nomad îşĭ aranjază colibele pe un munte, ce şi-a ales ca locuinţa vărătică, îşĭ improvizează şi o biserică, în care-şi transpoartă icoanele. Dacă gîndeşte să se reîntoarcă şi anul viitor în acelaş munte, el îşĭ clădeşte o biserică de peatră, şi încetul cu încetul se obicĭnueşte şi-ĭ vine greŭ sa se despartă de locaşul sfînt, în care-şĭ depuse *sfinţiĭ*.

din diferite împtejurări nu frequenta nicĭ o şcoală, socoteală şi carte cît să poată să-şi *zgîrie* numele, învăţa neapărat de la particularii cu carĭ venea în contact.

Maĭ tărziŭ Aromînii, mulţumită stării lor economice bogate, aŭ introdus îmbunătăţiri însemnate în şcolĭ, introducînd programele statelor apusene, pînă cînd elenizmul nu influenţase cu nenorocita tendinţă de deznaţionalizare a poporuluĭ Aromîn, tendinţă condamnabilă din toate puntele de vedere. Ce e maĭ mult, în Muscopole şi Voscopole, arom. *Muscupolie*, oraş căzut în ruine, patria atitor vestiţi Aromînĭ, în diferite ramurĭ ale vieţeĭ, încă din veacul trecut a existat inprimerie unde se tipărea cărţi şi în limba *aromînească*[1]).

Chassiotis G., în cartea sa cu tendinţe eleniste: *L'instruction publique ches les Grecs*, se exprimă în modul următor despre colegiul din Mascopole:

«Muschopolis, en Epire, ville nouvelle et florissante par son commerce et son industrie, cultiva de bonne heure les lettres. Nous y voyons en 1700 un collége dirigé par Chrysanthe, Epirote de Zitsa, qui possédait bien le grec et le latin; en 1724, le grammairien Nicolas Stignis de Janina y professait. Cette école appelée en 1744, *Nouvelle Académie*, sous la direction de Sébastos Léontiadis, fut bientôt renommée. Sébastos, élève d'Anthrakite, avait achevé ses études à l'académie de Padoue, et devint un orateur distingué; un professeur adjoint, Grégoire Moschopolitis, y faisait des leçons élémentaires. Le succeseur de Sébastos, en 1760, fut Théodoritos Cavaliotis, élève d'Eugène Boulgaris. et auteur d'une grammaire grecque, et d'un dictionnaire grec, valaque et albanais; il eut beaucoup d'élèves et fut remplacé par Constantin Moscopolitis, élève de l'Académie athénienne. On établit encore une bibliothèque, et, en 1710, une imprimerie dans le monastère du Saint-Naoum, sous la direction de Grégoire Constantinidis et ensuite sous celle de Constantin Moscopolitis. Les ouvrages des professeurs de l'école, et un certain nombre d'autres livres furent publiés par cette imprimerie. L'influence qu'exerça le collége de Moscopolis aux environs fut donc considérables.»

Puţinele monumente rămase în limba aromînească din trecut se datoresc în mare parte, nu cultureĭ greceştĭ, ci unor capete distinse şi luminate de influenţa spiritului neesclusivist din Austria şi Italia, unde maĭ ales se adăpaŭ creştiniĭ din Turcia în veacurile trecute. Elenizmul cu secolara sa înrîurire directă şi indirectă asupra poporuluĭ aromîn, n-a influenţat decît negativ, tinzînd la distrugerea unităţiĭ neamuluĭ aromînesc, la nimicirea limbeĭ şi naţionalităţiĭ sale.

In schimb multe şi nepreţuite aŭ fost foloasele căştigate de elenizm din partea Aromînuluĭ bogat şi luminat. Din sîngele luĭ a resărit independenţa Grecieĭ, ear din dărnicia luĭ, instituţiunile culturale de tot felul, carĭ fac mîndria grecilor. De le ar fi meritat cel puţin şi de s-ar fi făcut demnĭ de niste asemenea sacrificiĭ!

Pedepse ce se aplicaŭ şcolarilor în trecut.

Pinaclu

Cînd un elev altă dat. nu se purta bine în clasă, spre pedeapsă, se punea în genuchĭ în prima bancă =(*cu arină* [2]) şi i se dea să poarte în mînă un *pinac* = un fel de tablă albă.

[1]) Dacă nu găsim nicĭ un document scris în limba aromînească şi publicat în Moscopole, cauza este, că aceste publicaţii aŭ fost urmărite şi distruse de clerul grecesc. Vezĭ *Nota* de la p. 68.

aráp

Dacă pedeapsa era ceva mai gravă, vinovatul se făcea negru = *aráp* la faţă şi aşezat pe lîngă uşa şcoalei, ca toţi elevii, cînd sfîrşeau, să-l scuipe în rînd pe faţă. Spre complectarea descrierei acestui scîrbos mod de pedeapsă, vom mai adăuga şi ambiţiunea elevilor de a nu remînea mai pe jos decît dascălul lor, cînd treceau în faţa nenorocitului *aráp*, dăruindu-l răŭ şi îndesat.

De cînd cu introducerea limbei romîneşti în şcoale, toate aceste pedepse, menite să îndepărteze pe elevi de la carte, aŭ căzut în dezuitudine.

Fálangul saŭ sfálangul

Cea mai usturătoare pedeapsă pentru elevi era însă *falangul*

Se luaŭ două lemne tari, egale şi bine lustruite, de vre-o 50 ctm. în lungime.

De fie-care din cele două capete se lega cîte o sfoară tare de tot.

Nenorocitul elev condamnat să supoarte această pedeapsă, era trîntit la pămînt, descălţat frumos, şi apoi răsturnat cu picioarele în sus; în această poziţiune, i se introduceaŭ picioarele între cele două lemne, cari apoi se strîngeaŭ tare prin ajutorul sforilor.

Urma apoi o bătae straşnică pe talpele picioarelor. Bătaea se făcea cu nişte vergele de corn, pînă cînd bietul elev leşină.

Cu ceasurile după aceasta nu mai putea să-şi revie şi să poată umbla.

Nu descriŭ aci toată desperarea şi strigarea precum şi încercările şi zbaterea copiluluĭ, tinzînd a se scăpa saŭ a face să nu-i se aplice pedeapsa.

Tu ŏasi; chimitirĭu.

In satele romîneşti din Peninsula Balcanică, pe lîngă fie-care biserică, există o mică clădire, în care se pun oasele morţilor, după dezgropare şi care se numeşte: *ŏasi* saŭ: *chimitirĭu*.

Copiĭ cred, că dacă se duce cine-va acolo şi stă mai mult timp, vin morţiĭ şi-l chinuesc, cîte o dată îl şi omoară chiar.

Dascălii obicĭnuesc a ameninţa pe elevi cu depunerea lor în *oasi*, dacă nu se vor purta bine.

Depunerea unuĭ elev vinovat se face de către dascăl, ajutat de elevii ceĭ voinicĭ, cari se oferă bucuros în asemenea ocaziunĭ, simţind o deosebită plăcere, că se bucură de favoarea învăţătoruluĭ.

Pe cojĭ de nucĭ.

Invăţătorul aducea cojĭ de nucĭ, sparte şi le resfira pe jos. Apoĭ descălţa pe şcolarul vinovat, şi-l silea să stee cu genuchiĭ peste ele. Cîte o dată i se mai da să poarte în mîinĭ şi o greutate.

Fuḍirca de la şcoală.

Ingroziţi de nişte ast-fel de pedepse, de bătăĭ straşnice, elevii, cînd credeaŭ, că n-aŭ învăţat în destul de bine lecţiunea şi ştieaŭ ce-i aşteaptă, în loc să se îndrepteze în spre şcoală, o tuleaŭ prin păduri şi munţi, după ce aveaŭ grije să-şi ĭea de merinde pentru toată ziua.

Dascălul, cum vedea, că vre-unul din aĭ celor cu obraz subţire din sat, absentă, imediat trămitea să întrebe acasă de ce n-a venit.

Cum i se spunea, că a fost trămis la şcoală, dascălul alegea vre o cîţi-va din elevii mai mari, i sfătuia cum să procedeze şi-i trămitea să prinză pe strengarul, care n-a venit la şcoală.

Aceştia răscoleaŭ toate ascunzătorile cunoscute lor şi cum prindeaŭ de veste, că în cutare parte se găseşte, apoi să mi te ţii. O adevărată goană, ca să-l puie la mînă. Urmăritul fugea disperat şi perzecutorii săi alergaŭ după dînsul, arzînd de dorinţa de a bine merită din partea dascălului, care-i ménaja ori de cîte ori nu ştieaŭ lecţiunea şi care nicî chiar nu le da mult de învăţat!

O zi întreagă une ori nu era de ajuns. Munţi şi văi le străbăteaŭ şi dăcă reuşeaŭ să pue mîna pe dînsul, îl duceaŭ pe sus la şcoală şi une ori, dacă prizonierul era redutabil, îi legaŭ mîinele şi picioarele, ca să nu poată fugi.

La şcoală după un mic interogatoriŭ ce se lua elevuluî, trebuia să urmeze pedeapsa, care plăcută nu putea fi.

Spre răzbunare elevii pedepsiţi, se întovărăşeaŭ mai mulţi şi cînd trecea dascălul, îl aşteptaŭ şi-l alungaŭ cu pietrele pînă acasă.

Nu arare ori s-a întîmplat, ca dascălul să plătească scump pedepsele aplicate elevilor săi!

Satirizarea dascăluluî.

Âáscale
pîrðáscale,
c-un c'ic'ór di lemnu,
pita di-untulemnu,
traḑĕ-arina,
bĕa bişina.

Avela Epir.

Traducere.—Învăţătorule,—*pîrðascale*,—*cu un picior de lemn*, —plăcintă de unt-de-lemn,—*trage nisipul*,—bea b....

Notă.—*Pîrðascale* ca şi *pîrtascale*, cum apare în vîersurile satirice, carî urmează, este o corupţiune din ngr. πόρδος=bişină şi δάσκαλος.

Cu un picior de lemn, se face aluziune la obiceiul dascăluluî de a purta toiag-baston, ceea-ce părea foarte curios atunci, cînd nimenî nu purta.

Traḑi arina, trage nisipul. Am spus mai sus, cum începeaŭ şcolariî să înveţe, ca să citească prin ajutorul *pinaţilor*, tăbliţelor de lemn, pe carî se scrieà *Alfavita*.

Cînd şcolariî începeaŭ să înveţe a scrie pe *Alfavita*, din lipsa de hîrtie, prima bancă era destinată în acest scop începătorilor. Ea era planî şi plină cu nisip fin, încăput în pereţii unor scînduri.

Prin ajutorul unuî *disca* bine potrivit de pereţii scîndurilor, ce opreaŭ ca nisipul să se resipească, se da o formă netedă nisipuluî. Dascălul punea atunci pe şcolarî să-î scrie diferite litere din Alfavita, cîte odată silabe întregi. Îndată ce banca se umplea de scris, dascălul da drumul disculuî de la un capăt al băncii la cea-laltă, în cît toate literile se ştergeaŭ şi nisipul îşi lua forma netedă. Apoi earăşi urmaŭ exersiciile mai departe cu diferiţii şcolarî începători. La puţina seriozitate a acestuî mod rudimentar de predare, ajutat de mijloace şi mai elementare, face aluziune vîersul de mai sus: *traḑi arina*, adică: netezeşte, prin ajutorul disculuî, nisipul.

Alta

Âáscale,
Pîrtáscale,

Nu-nʲ ti du ca mŏară,
Că bálili-nʲ ţi lŏară,
Di s-nu-ţĭ uḑĭ şĭ pŏálile,
Cu bálile, ca bálile.

Perivole, Epir.

Traducere. — Dascălule, — *pîrtascălule,* — nu mi te du ca moara (a vorbi fără şir),—căcĭ balele mi te luară (căcĭ începură balele să-ţĭ curgă) — şi să nu-ţĭ uzĭ şi poalele — cu balele, cu balele.

Alta.

Dascale,
páscale
că-ţĭ căzură cŏástele,
cŏástele şi zmĕánele,
ţ-adunară glʲámele.

Gopeşi, Cruşova, etc. (Macedonia).

Traducere. — Dascălule, — *pascalule,* — ţĭ căzură coastele, — coastele şi izmenele, — ţĭ adunară ghĭemele.

Notă. — *Páscale* este format din : *pîrtascale,* format asemenea din pîrŏascale.

Sîmte dumnidale!

Sîmte dumnidale,
sîmte fŏártică,
sîmte gugʲufŏártică,
nʲluĕa-nă pi noĭ!

Traducere.— Sînte Dumnezeule,
sînte foarfece,
sînte urechelniţă (!),
miluĕşte-ne pe noĭ.

Ἅγιος ὁ Θεός.

Ἅγιος ὁ Θεός
cu caplu dighʲós,
ἅγιος ὀσχυρός,
un cinĕ-arinʲós,
ἅγιος ἀθάνατος
fă-te sinitos.

Sînte Dumnezeule,
cu capul în jos,
sînte tare,
un cine rĭios,
sînte fără de moarte,
fă-te sînătos.

Ἄξιος

Ἄξιος ἄξιος
dă-lʲ curlu dighʲós;
ἄξιος καί παπᾶς,
turta, vʲinlu agonʲa daţĭ;
gramati-s-nu ştibă,
mĕasa bună s-hʲibă.

Vlaho-Clisura Simo Nesa.

Traducere. — Demn, demn, — dă-ĭ c... de pămînt ; — demn şi de preot, —turtă şi vin curînd să daţĭ;—carte de nu va şti,—masa bună să fie (masa să trăească).

Notă.—Cînd un şcolar sfîrşea o carte, ca şă ĭea altă, aceasta echivala cu ceea ce ĭeste azĭ, cînd trecĭ o clasă. Aceasta se făcea cu o pompă deosebită. Atît la şcoală cît şi în casa vrednicului copil, era o adevărată sărbătoare. Părinţiĭ şcolarului

preparaŭ mîncări şi invitaŭ pe cunoscuţi la masă; car şcolarul, pus într-o velinţă, era purtat de la şcoală la casa părinţilor săŭ de cei l-alţi şcolari, carî, pe tot parcursul drumuluĭ, strigaŭ: ἄξιος καὶ παπᾶς, demn şi de preot. Odată ajunşi aci, li se da copiilor diferite fructe, cîte odată şi parale.

Dascălul însă remînea la masă, car cînd pleca la sfîrşitul petrecerei, i se trămitea acasă o turtă preparată bine, niscaĭ puĭ fripţi, cîte o dată un miel fript şi o ploscă cu vin.

Satirizarea luĭ alfa-vita, abc.

Alfa-vita,	Alfa vita,
s coapsi pita;	se coapse plăcinta;
vini v'ifta	veni ţiganca,
arupsi pita;	rupse plăcinta;
vini furlu	veni furul
lo pîɣurlu;	luă *păɣurul*;
vini paplu	veni moşul,
ş-mîcă caplu.	îşĭ mîncă capul.

Notă.—*Păɣur* este un vas făcut de plumb saŭ de argint de argintarĭĭ aromînĭ şi serveşte numaĭ pentru pus rachiŭ într-însul.

Alta

Plasticizarea alfabetuluĭ, ca mijloc mnemotehnic, obicinuit altă dată în şcolile deprin Turcia, unde cultura se făcea în limba greacă.

Alfabetul se cînta de copiiĭ pe aria doxologieĭ.

α alfa	ca	ŏală,	(oală)
β vita	ca	pişt̆oală,	(pistol)
γ ɣama	ca	cirligu,	(cărlig)
δ ðelta	ca	bindiricu,	(cocoş de rasă bună)
ε epsile	ca	pul'ŭ di ţĕară,	(figură de ceară ca o pasere)
ζ zita	ca	hing'ară,	(hangear)
η ita	ca	mişicu,	(arşic)
θ θita	ca	suvaliţă,	(suveică)
ι ĭota	ca	cumbură	(pistol)
κ capa	ca	c'ingh'el'u,	(cinghel)
λ lamda	ca	nă zigă,	(cîntar)
μ mi	ca	lupată,	(lupată)
ν ni		încusurată,	(gheboasă)
ξ xi	i	încîrşil'ată,	(încreţită)
ο omicron	ca	guvă	(gaură)
π pi	ca	dumată	(pătlăgea roşe)
ρ ro	ca	fupuzgană,	(buzdugan)
σ sima	ca	mîc'uc di zigă	(daraoa cîntarului)
τ taf	ca	ţupată,	(secure)
υ ipsile	ca	cuvată,	(covată)
φ fi	ca	fŏártică,	(foarfece)
χ hi		ancilicată,	(încălecată)
ψ psi	ca	mînali,	(sfeşnic împărătesc)
ω omegálo	ca	nărli al Halciŭ [al Galo	(ca nasul luĭ Halciu luĭ Galo).

Auzită de la D-niĭ T. Şunda şi Dimoane M.

JOCURILE COPILĂREŞTI

ALE

AROMÎNILOR

JOCUL

D-l Groos Karl în excelenta sa operă «*Spiele der Thiere*», în primul capitol despre «die Erklärung des Spiels durch Kraftüberchuss» dovedește, că teoria luĭ H. Spencer, dezvoltată după principiul stabilit de poetul Schiller, care explică origina jocului, cauza care ĭ-a dat naștere prin «prisosul de putere», nu este îndestulătoare și trage concluziunea următoare, unde instinctul formează fundamentul :

«So hat sich denn die Erklärung des Spiels durch Kraftüberschuss «als ungenügend erwiesen. Natürlich — das möchte ich noch einmal «nachdrücklich betonnen — ist die überschüssige Nervenkraft stets «eine besonders *günstige* Bedingung für das Spiel; aber sie ist nicht «seine eigentliche Ursache und, wie ich glaube, auch keine *nothwen-*«*dige* Bedingung fur sein Zustanderkommen; daher bleiben als wir-«kliches Fundament nur die *Instincte* übrig. Als Fundament: denn «nicht alles Spieles ist reine Instincthandlung; im Gegentheil, je höher «man steigt, desto reicher und feiner werden die psychologischen Ers-«cheinungen, die zum einfachen Naturtrieb hinzutreten, ihn veredeln, «erhöhen und unter Umständen fast verhüllen. Aber die Grundlage, «von der man ausgehen muss, ist der Instinct: Meine nächste Auf-«gabe wird daher in einer Erörterung dieses Bergiffes bestehen müssen, «und erst nach einer längeren, aber wie ich hoffe, nicht ganz unin-«teressanten Auseinandersetzung, werde ich den eben berührten Ge-«danken wieder ergreifen und nachdrücklicher verfolgen kommen» [1].

Așa dar, cel puțin la origină, instinctul în primul rînd și prisosul de puteri aŭ dat naștere jocului. Neapărat, ca orĭ-ce lucru, a trebuit să fie la început simplu de tot, o pregătire, preexersare, care treptat, treptat s-a dezvoltat, contribuind la această dezvoltare diverse împrejurărĭ și felurite cause.

Imporanța jocurilor copilărești.

Importanța jocurilor copilărești este mare. In ele găsim remășițe ale timpurilor celor maĭ primitive.

Multe din ele nu sînt decît imitarea unor lucrurĭ maĭ serioase, practicate altă dată :

«En nos temps civilisés, nos enfants jouent à la dinette, aux chevaux, à la chapelle; de même les enfants des sauvages ont pour principal amusement d'imiter ces occupations qu'ils auront à prendre au

[1]) Groos Karl, *Spiele der Thiere*, p. 21.

sérieux, quelques années plus tard, et leurs jeux deviennent ainsi de vraies leçons». [1])

D-l Edward Tylor în monumentala sa operă asupra «civilizațiunei primitive» t. I, 80 sqq., în capitolul despre «Supraveţuiri» în civilizațiune, ne dă o mulțime de exemple în această privință.

D-l Floru în «Convorbiri literare» explică cîte-va supraveţuiri în jocurile copilărești române, inspirat de studiul sus pomenit al lui Ed. Tylor. [2])

Perzistența unor rămășițe din timpuri străvechi și importanța ce rezultă din acest punt de vedere este cu prisos dovedită și constatată mai în toate genurile literaturei poporane.

Iată cum se exprimă în această privință D. Tylor în opera sus menționată:

«Quant un usage, un mot, une opinion a fait, à son heure, entrée dans le monde, des influences contraires peuvent, pendant longtemps, le combattre si faiblement que son cours ne s'en poursuit pas moins d'âge en âge — comme un fleuve qui, s'étant une fois creusé un lit, coulera pour des siècles. C'est là, à proprement parler, ce qui constitue la permanence de la civilisation. Et ce dont on a droit de s'étonner, c'est que les changements et les revolutions des affaires humaines aient permis un si long cours aux plus faibles ruisseaux.

«Il y a dix-huit siècles, Ovide mentionne l'aversion générale chez les Romains pour les mariages celébrées au mois de Mai, et qu'il est fondé à expliquer par l'incidence en ce mois des cérémonies funeraires des Lemuries:

Nec viduae taedis eadem, nec virginis apta
Tempora. Quae nupsit, non diuturna fuit.
Haec quoque de causa, si te proverbia tangunt
Mense malas Maio nubere volgus ait.

Ovid. Fast. v. 487.

«Le dicton, que les mariages au mois de Mai sont malheureux, a cours aujourd'hui encore en Angleterre, exemple frappant de la persistance d'une idée, dont le sens c'est perdu avec le temps, mais qui, ne subsiste plus que par la simple raison qu'elle avait existé. [3])

. . . . . .

«Grâce à la tenacité de ces survivances, on peut découvrir si la civilisation du peuple qui les fournit est dérivée d'un état entérieur, où ces choses ont leur juste place et leur signification propre; on arrive ainsi à colliger tout un ensemble de faits, susceptibles d'être exploitées pour l'histoire à la façon de veritables mines.» [4])

Două elemente principale predomină și în jocurile copilărești ca în intreaga literatură poporană: un element *antropologic*, al cărui principiu de universalitate a naturei umane, a fost de mult enunțat de filozoful italian Giambatista Vico: «La mente umana e naturalmente «portata a dilettarsi dell' Uniforme. Idee uniformi nate appo intieri «popoli tra essi loro non conosciuti, debbon avere un motivo commune «di vero», în «Scienza Nova», Firenze, 1847 p. 48; și un element *etnic*, datorit condițiunilor locale: unor reminescențe istorice, obiceiuri locale,

[1]) Tylor, Civil. primit. p. 84. I.
[2]) Convorb. lit. XXXVII, p. 1009 sqq.
[3]) Tylor Ed., Civil. prim. p. 80, I.
[4]) Idem, p. 82. I.

credințe, mitologie, superstițiuni, etc., copilul neputînd a se sustrage mediului ambiant ce-l împresoară și fiind supus de o potrivă considerațiunilor psihice și etnice.

Pretutindeni copilul va imita: «Spiritul de imitațiune este primul și principalul caracter al copilăriei și acest spirit e consemnat într-însul, cum e necesitatea de a mînca și bea «zice Pitré p. XXII, în opera sa: *dei Giuochi fanciuleschi*».

Așa în cît un joc ca «*de-a baba oarbă*» se va putea naște pretutindeni, unde se vor găsi orbi, în cît el poate fi universal, după cum și este. El ne întîmpină la toate popoarele aproape; la greci vechi μυίνδα, la francezi: colin-maillard, la italieni, la germani: Blindekuhspiel, la slavi, etc., avînd drept cauză a producerii sale elementul antropologic comun tuturor copiilor: imitarea și satirizarea celor, cari nu văd.

Nu pretutindeni însă se poate vorbi în jocuri de Basarabi, de Greci, Italieni etc., după cum se vorbește în jocurile copilărești romîne Aceasta rămîne să fie prepriu Romînului, și să ne arăte note particulare din viața lui națională. Cîte nu ne poate vorbi cîte o dată despre istoria unui popor un singur joc! «Armașul», un joc răspîndit și la alte popoare, a căpătat la Romîni o notă etnică proprie, botezîndu-se supt acest nume și oglindind prin modul acesta o instituțiune de tristă memorie din epoca fanariotică. [1])

Elementul dramatic în jocurile copilărești

D. Hasdeu în cursul universitar al D-sale [2]) pune drept origină a drameï, natura omenească. Analizînd cîte-va din jocurile copilărești. găsește în ele primele începuturi de acțiune dramatică; așa că în primele manifestațiuni omenești, a stării celei mai fragede, se datorește origina celei mai superioare creațiuni din cîte genuri literare există; fie că singur se joacă copilul, fie că joacă cu alții, cu lucruri însuflețite ori neînsuflețite, el face o piesă de teatru, în cît drama este înăscută naturei omenești.

După D-l Hasdeu, D. D Dem. Constantinescu în Revista Nouă anul VII 1894 p. 268: a tratat elementul dramatic mai pe larg.

Reproducem aci partea care tratează elementul dramatic în jocurile copilărești la Aromîni.

«La Macedo romîni, zice D-l Constantinescu, mulțumită colecțiunei D-lui P. Papahagi-Vurduna (Jocuri copilărești culese de la Romînii din Macedonia), găsim de asemenea jocuri copilărești, cari cuprind un element dramatic și cari își găsesc echivalente în jocurile Daco-Romînilor. Așa sînt: *Ano-Chirchir-Ano*, saŭ *chira-chira culi* apropriat de al nostru *d'a fe ele; cu cheatra a'scunderi=d'a v-ați ascuns* din Daco-Romînia; cu *v'iraclu=d'a baba gaea*. Există însă tot la Macedo-Romîni jocul: *Barba mea de asime*, în care găsim o mare profunditate. Jocul se petrece cam ast-fel: Un copil, care e cel mai în vîrstă, face pe *bacul*, adică pe bătrînul, simulînd, că sapă un puț și avînd lîngă sine un vas alb — vasul de argint — și în vas o lingură. Ceï l-alți copii formează ceata, în care unul face pe *căpitanul* și altul mai mic ĭea numîrea de *coadă*.

Copiii se învîrtesc în jurul bătrînului, cîntînd cu toții

«*Barba mea dĕ-asime*

[1]) După cursul universitar al D-lui Hasdeu: despre literatura poporană.
[2]) Anul 1892—93.

apoĭ se opresc şi căpitanul întreabă pe bătrîn, ce face acolo. Bătrînul răspunde, că sapă un puţ. Copiiĭ încep earăşĭ să se învîrtească în marş în jurul *baculuĭ* se opresc din noŭ şi căpitanul îĭ cere vasul să bea apă. *Bacul* îl dă şi vasul trece din mînă în mînă, de la căpitan la toată ceata pînă la coadă, care-l ascunde. Bacul îl cere; căpitanul şi fie-care spune, că nu e la dînsul, ear coada adresează baculuĭ cîte-va cuvinte insultătoare. Acesta indignat le răspunde cetaşilor, că le va arăta el, să batjocorească pe acela, care le-a făcut bine şi caută să-ĭ prinză. Căpitanul se opune. Incepe o luptă şi cînd întreaga ceată e prinsă şi pusă la închisoare—într-o odae—de bătrîn, căpitanul cade mort. Bacul omoară apoĭ pe toţĭ copiiĭ şi, după ce-ĭ caută pe limbă, spune, că numaĭ căpitanul *se va duce în raiŭ*.

In jocul întreg e ideea de *dreptate:* la sfîrşit dreptatea resplăteşte pe uniĭ şi pedepseşte pe alţiĭ. *Virtutea* principală e *recunoştinţa*. Căpitanul intră în paradis, fiind-că maĭ întîĭ n-a ascuns el vasul şi al doilea, fiind-că a apărat pe ceĭ l-alţĭ aĭ săĭ; deci aci e indicată şi *solidaritatea*. Un joc aşa de profund şi cu o tendinţă aşa de moralizătoare nu ne află nu numaĭ la Daco-Romînĭ, dar la nici un alt popor. In el ne întîmpină două resorturĭ principale: 1) *Resortul dramatic* şi 2) *Resortul etic* saŭ *moral*. S-ar putea zice, că jocul întreg alcătueşte o dramă în 4 acte: I) Săpatul puţuluĭ, sosirea ceteĭ, distribuirea apeĭ; II) Furarea vasuluĭ de argint, revendicarea luĭ din partea bătrînului, insultele cetaşilor; III) Lupta între bătrîn şi ceată, învingerea şi robirea ceteĭ, moartea căpitanuluĭ şi IV) judecata, iadul şi paradisul.

JOCURILE COPILĂREȘTI ALE AROMÎNILOR [1]

1. Lŏ-am bun, bun?; A cuĭ căsti X....

Copiiĭ de multe orĭ, iarna maĭ cu seamă, cînd se adună în jurul foculuĭ la vatră, se întovărășesc doĭ câte doĭ, și se întrec să laude saŭ să satirizeze pe ceĭ l-alțĭ, după cum cred eĭ de cuviință și după cum sunt micele lor simpatiĭ și antipatiĭ. Iată cum se face jocul acesta: Fie ceĭ doĭ tovarășĭ copiĭ A. și B. Unul întreabă pe cel l-alt:

A. Lŏ-am bun, bun pri (cutare) L-am bun, bun pe (cutare)
B. Pri țe-l baḑĭ? Pe ce-l bagĭ?
A. Pri nă cipistĕari. Pe o căpistere.
B. Carĭ s-cadă? De va cădea?
A. S-mîcă nă turtă di n'ari [2]). Să mănînce o turtă de miere).

Alta

A. Lŏ-am bun, bun X..... L-am bun, bun pe X.
B. Pri țe-l baḑĭ? Pe ce-l bagĭ?
A. Pri nă casă. Pe o casă.
B. Carĭ s-cadă? De va cădea?
A. S-mîcă nă cățaŭă grasă. Să mănînce o căța grasă.

Alta

A. Lŏ-am bun, bun X.... L-am bun, bun pe X...
B. Pri țe-l baḑĭ? Pe ce-l bagĭ?
A. Pri un mișĕ Pe un clește.
B. Carĭ s cadă? De va cădea?
A. Si s-facă pișĕ. Sa se facă pașă.

etc., etc.

[1]) Cea maĭ mare parte din jocurile copilărești de față, aŭ fost publicate în «Analele Academieĭ Romîne» sub titlul: *«Jocurĭ copilărești culese de la Romînii din Macedonia*, de P. Papahagi-Vurduna», București, 1893.

Colecțiunea prezentă însă este complectată cu mult.

[2]) Se caută ca răspunsul cel din urmă al lui A să rimeze în tot-deauna cu cuvîntul din urmă al răspunsuluĭ ce dă la întrebarea: *Pri țe-l baḑĭ?* (Ex. cipistĕari=n'ari, casă=grasă, etc.) și cînd un copil n-a găsit bine rima, ceĭ l-alțĭ îl batjocoresc și-i zic: *Cîlcași tu pită aŏați* (aci aĭ călcat în placintă), adică: aĭ scrîntit-o.

Altă dată, în loc să înceapă cu: *Lŏ-am bun, bun*, se începe în modul următor:

A. A cuĭ easti X....? Al cuĭ e X....?
B. A meŭ (a mel). Al meŭ.
A. Iu lŏ-aflâşĭ? Unde l-aĭ aflat?
B. N-dĕană. În geană (pe colină).
20. A. Ţe fiţĕă? Ce făcea?
B. Ş-aunḑĕă faţa cu nă pĕană. Îşĭ ungea faţa cu o pană.

Alta.

A. A cuĭ ĕasti X..? Al cuĭ este X...
B. A meŭ. Al meŭ.
A. Iu lŏ-aflâşĭ? Unde l'aĭ aflat?
25. B. Tu grĭdină. În grădină.
A. Ţe faţĕă? Ce făcea?
B. Bilĕă unä gil'ină. Jupuiă o găină.

Saŭ:

A. Ţe lŏ-aĭ X? Ce-l aĭ pe X...?
B. Frate. Frate.
30. A. Iu lŏ-aflâşĭ? Unde l-aĭ aflat?
B. După casă. După casă.
A. Ţe fiţĕă? Ce făcea?
B. Neilică pri nă ĭapă arîn'oasă. Încălecă pe o iapă rîioasă.

şi tot pe tonul acesta caută care mai de care a se satirisă saŭ a se lăudă. Jocul este foarte răspîndit printre copiiĭ micĭ şi pe la toţĭ Aromînii.

2. Cu ḑîca.

Copilaşii, cînd se string iarna în jurul focului, între alte diferite jocurĭ pe carĭ le obicĭnuesc, aŭ şi jocul: *Cu ḑica* (Cu zicala).

Unul dintre copilaşi, adresîndu-se către un altul, îĭ spune să zică un cuvînt oare-care. Zicînd acesta, el caută să-l păcălească saŭ nu, printr-o *ḑică* (zicală). Fie ceĭ doĭ copilaşi A. şi B.

A. (către B) Ḑi: şapte! Zi: şapte!
B. Şapte. Şapte.
A. S-mîţĭ turtă cu lapte. Să mănînci turtă cu lapte.

Alta.

A. Ḑi; ci'cór! Zi: picior!
5. B. Ci'cór. Picior.
A. Mi-ta fĕaţi un fic'ór. Mamă-ta născŭ un fecior.

Alta.

A. Ḑi: Armîtulă! Zi: armatol!
B. Armîtulă. Armatol.
A. Tată-tu s-fĕaţi pipă. Tatăl tăŭ se făcu popă.

Alta.

A. Dì : gurgul'utós — Zi : rotund !
B. Gurgul'utós. — Rotund.
A. S-mîţĭ un porcu gros. — Să mănînceĭ un porc gros.

Alta.

A. Dì : cap ! — Zi : cap !
B. Cap. — Cap.
A. S-ti basi un arap. — Să te sărute un arap.

Alta.

A. Dì : ch'in ! — Zi : pin !
B. Ch'in. — Pin.
A. S-miţi un n'el cu stifidi plin. — Să mănînceĭ un miel cu stafide plin.

Alta.

A. Dì : lo:! — Zi : loc !
B. Loc. — Loc.

Si tĕagudĕ-ască gh'iftul cu un cĭoc. Să te loviască ţiganul cu un ciocan.

Alta.

A. Dì : mînă ! — Zi : mînă !
B. Mînă. — Mînă.
A. Ţine s-ţi daŭ ună pri mînă. Ţine să-ţĭ daŭ una pe mînă.

Alta.

A. Dì : niórĭ ! — Zi : norĭ !
B. Niórĭ. — Norĭ.
A. Cu féată di uvréŭ s-ti nsorĭ. Cu fată de Ovreŭ să te însorĭ.

Alta.

A. Dì : muşát ! — Zi : frumos.
B. Muşát. — Frumos.
A. S-ti ved ca gh'iftu mbitát. Să te văd ca ţiganul beat.

Şi tot pe tonul acesta continuă maĭ departe. Altă dată, în loc să-şĭ adreseze unul altuia păcălelile acestea, le adresează unuĭ al treilea, care este esclus din dialog. Ast-fel :

A. Dì : prun ! — Zi : prun !
B. Prun. — Prun.
A. X... mîcă un cîne di Lăsun. — X... mănîncă un cîne de Alasona.
[etc., etc.

3. Pu'ĭŭ vedĭ ?

Doĭ, treĭ şi chĭar patru băeţĭ, se apucă de dosul palmeĭ cu cele două degete, fie-care apucînd dosul palmeĭ altuia.

Apoĭ se ciupesc din ce în ce maĭ tare, zicînd în gură mare, în repeţite orĭ:

pu'l'ă vedi? vezĭ pasere?
pu'l'ă vedi? vezĭ pasere?

pînă cînd unul din eĭ văzînd o pasere zburînd, strigă plin de bucurie:

pu'l'ă ved, pasere văd,
pu'l'ă ved. pasere văd.

Toţĭ trebuie să se lase atunci şi încep alt joc, dacă s-aŭ săturat de acesta.

Numaĭ copiiĭ pînă la vîrsta de 9—12 anĭ se joacă cu acest joc.

(Comunicat de d-l Dimoane Mihail profesor).

4. Tĕ a-b ú u m.

Copiilor celor micĭ, printre alte distrărĭ, li se face şi următoarea:

Pe cînd cine-va îi ţine în braţe, saŭ se găsesc după un scaun, masă, etc., unul dintre ceĭ maĭ măricel, aplecînd capul spre capul copilului, care se ascunde, cum îl vede, îĭ zice:

tcéea.....

adică: te-am văzut; copilul atunci îşi întoarce capul în cea l-altă parte rizînd, ear cel care-l distrage, iute caută să-l vază şi în cea l-altă parte. Dacă-l vede, cam încreţeşte din sprîncene şi-i zice:

búuu, búuu

ceea ce în limbagiul copilaşilor exprimă frică, spaimă.

Iarăşi îşi duce copilaşul capul în direcţiunea cea l-altă, şi earăşi i se face: *tea*, după care urmează: *búuu*, pînă ce se plictiseşte de acest mod de petrecere.

5. Ţe l i n g u r ă d a ĭ l a n u m t ă?

Jocul acesta conzistă, ca un copilaş să prindă pe altul de ureche şi să-l întrebe:

Ţe lingură daĭ la numtă? (Ce lingură daĭ la nuntă?)

Dacă copilaşul spune «mare», cel l-alt i-o sucoşte, zicînd:

Stăĭ s-u fitém ma n'ică (Stăĭ să o facem maĭ micĭ);

dacă spune «mică», cel lalt i-o sucoşte, zicînd:

Stăĭ s-u fitém ma marĭ (Stăĭ să o facem maĭ mare);

şi dacă spune:

Ţe lingură va lipsĕască (După lingura ce va trebui),

îl lasă în pace, şi la rîndul săŭ prinde pe cel l-alt de ureche, repetînd acelaşĭ lucru.

La Romînii din Meglenia jocul se face astfel:

Cu ţi s-la dap magaru la nuntă? [1])

Un fic'órĭ la trazi di urĕacl'i şi-l' zĭţi.
Cu ţi s-la dap magăru la nuntă?

[1]) E descris chiar în limba Romînilor din Meglenia.

Aţél' ţi nu ştiŭ îl' spun :

Cu ăpu caldă,

şi tunţĕa lă trazi di urĕacl'i pînă zĭţi :

cu ăpu raţi.

La Ohrida se face ast-fel :
Un copil prinde pe cel-lalt de ureche şi-ĭ zice :

— Ţe apă îl' dĕadişi a ɣumarluĭ ?
(ce apă ĭ-aĭ dat măgarului ?)

— Araţi, (rece).
— N'i lŏ-arîţişi ɣumarlu
(Mi l-aĭ răcit măgarul)
şi-l trage de ureche.

Băetul tras de ureche imediat schimbă şi zice: *caldă*, crezînd că scapă.

Dar cel l-alt îl trage de ureche şi-ĭ zice :

N'-ul upurişi ɣumarlu.
(Mi l-aĭ opărit măgarul).

Tot aşa se face şi la Samarina, Epir.

Ţe l'aĭ t i n i?

Iarna, cînd copiiĭ ceĭ micĭ se adună în jurul foculuĭ la vatră, işĭ pun diferite întrebărĭ, dintre carĭ una este şi : *Ţe l'ai tini* (Ce ieĭ tu) ? la care copilaşiĭ răspund, numind un lucru, care să conţină în sine cît se poate maĭ multă materie. De obiceiŭ jocul se face între doĭ copilaşĭ, carĭ răspund pe rînd :

A. Ţe l'aĭ tini ?	Ce ĭeĭ tu ?
B. Io l'aŭ, cît traḑi amarĕa.	Eŭ ĭeaŭ cît conţine (trage) marea.
A. Io l'aŭ, cît traḑi arina.	Eŭ ĭeaŭ cît conţine nisipul.
B. Io, cît traḑi fărina ş-amarĕa.	Eŭ cît conţine făina şi marea.
A. Io, cît traḑi frînḑa, arina şi [stĕálili.	Eŭ, cît conţine frunza, nisipul şi [stelele.
B. Io, cît traḑi dĕ-aŏă pînă la Dumniḑă'ŭ [1])	Eŭ, cît conţine de aci pînă la Dumnezeŭ [1]).
A. Io, cît z-vĕadi pri lumi.	Eŭ, cît se vede pe lume,
B Io, cît vĕadi sŏarili...	Eŭ, cît vede soarele, etc...

şi pe tonul acesta continuă, şi după ce zice fie-care tot ce a crezut el că conţine cea maĭ multă materie, se întreabă ceĭ l-alţĭ, cine a spus maĭ mult *(carĭ luă' ma mult)* şi copiiĭ între eĭ se pronunţă, saŭ că amîndoĭ aŭ fost egalĭ, saŭ că unul dintre eĭ, spre a supără pe cel-lalt.

7. P t ĭ ù c î c î.

Iarna, cînd copiiĭ se strîng în jurul vetreĭ şi fac zgomot mare, aşă în cît mamele lor nu pot să lucreze, acestea îĭ ĭeaŭ cu binele şi

[1]) Copiiĭ numesc cerul *Dumniḑă'ŭ*, şi orĭ de cîte orĭ vorbesc despre cer, îĭ daŭ această numire.

le spun să se joace *Ptiú-cicî*. Băeţii atunci se învoesc să tacă toţi şi pentru aceasta, cine va vorbi, după ce scuipă unul dintre dînşii şi zice: *Ptiú-cicî*, adaogă:

Aţél ţe va grĕască,	Cine va grăi,
Şi va zburască,	Şi va vorbi,
S-mîcă nă cupan'e di v'ern'i,	Să mănînce o copaie cu vîermi,
Şi si-l' bagă draclu -n gură..	Şi dracul să-i bage-n gură (cutare lucru)
Tru ŏară ţe va s-avdă d-ĭu işi bŏaţĕa	Indată ce va auzi de unde a eşit vocea.

Şi toţi în timpul acesta scuipă în cenuşe, şi zicînd: *Ptiú-cicî* tac. Fie-care copilaş tace ore întregi şi se teme să vorbească. Cînd cine-va uită şi rupe tăcerea, chiar pentru moment, toţi ceilalţi într-o voce îi spun: *Li mîcaşi tŏati, ş-cu sînătati; cum ĕară?* (Le ai mîncat toate şi să-ţi fie de bine; cum eraŭ?) şi însoţesc aceste cuvinte şi altele pe carî i le adresează, prin semnul dezgustuluĭ şi al scîrbeĭ: *aĭ tătă-ta, tătă-ta.* Copilul de multe orî protestează şi zice, că cutare motiv l-a făcut să vorbească, şi dacă motivul invocat de dînsul pare celor-lalţi bun, toţi declară că nu *sĕ acaţă grirĕa* (nu se prinde grăirea), şi jocul reîncepe.

Motivul adus de copilaş este mai cu seamă, că un altul l-a făcut să vorbească *(altu mi zburî*, altul m-a făcut să vorbesc) saŭ că vre-unul dintre ceĭ-lalţi, carî nu joacă, spune ceva care provoacă rîsul copilaşuluĭ.

8. Cî-că! cîcă! Iu lĕ-aĭ mîn'li.

Jocul acesta se joacă de copiĭ micĭ, maĭ cu seamă iearna, cînd se adună în jurul *vetreĭ*. Îşĭ pun toţi copiiĭ mînile una peste alta pe genuchiul unuia dintre eĭ, care ştie diferite recitative. Acesta, atingînd la fie-care pronunţare de silabă a recitativuluĭ mîna copilaşuluĭ, cînd termină recitativul, î-o apucă cu cele două degete şi î-o ridică în sus, strigînd: *cîcă, cîîîcă!* (cutcurigu!) Copilaşul ascunde mîna aceasta spre a nu fi văzută de copiĭ, căcĭ cum î-o vede cine-va, se repede şi î-o ciupeşte. După ce toate mînile copilaşilor aŭ fost ascunse de fie-care, cel care *făcea* (care pronunţa recitativul şi ridica mînile copiilor, spunînd în momentul ridicărel: cîcă, cîîîcă!) după ce-şĭ ascunde şi el mîna pe care o avea la joc, pe cea cu care făcea o muşcă cu gura şi după asta o scoate ţinînd o lîngă gură, şi întreabă pe fie-care copilaş: *Iu lĕ-aĭ mîn'li?* (Unde aĭ mînile?) Fie-care copilaş întocmeşte o minciună, înşelînd pe cel care-î întreabă. Iată maĭ multe răspunsurĭ, carĭ se obicĭnuesc maĭ cu seamă a se da la întrebarea, ce li se face şi carĭ de obiceiŭ sînt tipice:

Intr.	Iu lĕ-aĭ mîn'li?	Unde aĭ mînile?
Cop.	Mi duş întră lĕamne	Mă duseiŭ să car (întru) lemne
	Şi aflaĭ nă mŏaşe-n cale.	Şi aflaĭ o bătrînă-n cale.
	Mĕ-aciţă', mi dipiră',	Mă prinse, imĭ zmulse părul,
5.	Mîn'li n' tiîîĕ	Mînile imĭ tăie,
	Ş-tu puţ în' lĕ-arucă'.	Şi-n puţ mi le aruncă.

Saŭ:

Intr.	Iule-aĭ mîn'li?	Unde le aĭ mînile?
Cop.	Lĕ-arcăĭ în foc.	Le aruncaĭ în foc.

Intr. Trî-ţe lĕ-arcaşî în foc ? Pentru ce le aruncaşî în foc ?
Cop. Că plîndĕám Pentru că plîngeam
Şi zghilĕám, Şi zbĭeram (strigam tare),
Şi mĕ-avḑî mumĕa, Şi mă auzi mama mea,
Şi vine, n'-li tîl'è Şi veni, mi le tăiè
Şi-n foc n'-lĕ-arucă'. Şi-n foc mi le aruncă.

Saŭ:

Intr. Iu le aĭ mîn'li ? Unde le aĭ mînile ?
Cop. Mi duşŭ la oĭ Mă duseĭ la oĭ
Cu cîrligu dinăpóĭ, Cu cîrligul dinapoĭ (indărăt),
Şi aciţáĭ un n'el Şi prinseiŭ un mĭel
Cu dinţil' di h'er, Cu dinţiĭ de fer,
Ş-cum îl hîrisĕám, Şi cum îl mîngiĭam,
Hap ! n'i lĕ-aciţă' Hap ! mi le prinse (cu gura)
Şi n'i le mîcă'. Şi mi le mîncă.

După ce toţĭ terminä cu cauzele, pentru carĭ aŭ perdut minile, toţĭ încep să le scoată încetul cu încetul din haină şi din sîn cîntînd într-un glas:

Ia-le, ĭa-le, Iată-le, ĭată-le,
Iu-şi v'în, Unde (îşĭ) vin,
Iu-şĭ v'în ca la pînîghîr, Unde vin precum (ar veni) de la bîlciŭ)
Ancîrcat' di muşitéţĭ, Incărcate de frumuseţĭ (lucrurĭ frumoase)
Di muşitéţĭ şi di gh'néţĭ. De frumuseţĭ şi de bine (lucrurĭ bune).

Saŭ:

Iea-le laĭle ĭu şi v'în, Iată-le bietele unde vin
Dit pădurili cu ch'în, Din pădurile cu pin,
Di la stăn'li cu găléati Dela stînele cu găleată,
Albi, albi ş-sîturati Albe, albe şi săturate,
Cu alcă dulţi şi cu lapti. Cu zmîntînă dulce şi cu lapte.

şi scoţîndu-le toţĭ, le amestecă unul cu altul şi se pişcă cu degetele, imitînd din gură lătratul cînilor: *ham, ham, ham!* După asta reîncepe jocul.

9. Altu-Maltu; Birbec, birbicúş.

Jocul acesta se joacă de copilaşĭ după ce se *fac*. Cine rămîne îşĭ pune capul în poala unuĭ alt copilaş, numit *mumă*, cu trupul în sus. Ceĭ l-alţĭ copiĭ îl lovesc pe corp cu palma mînilor, însoţind fie-care lovitură cu una din silabele cuvintelor următoare:

Al-tu, Altu,
Mal-tu, Maĭ mult (Maltu e şi nume),
A-cuĭ mîn' s-a-nal-tu ? Ale cuĭ mînĭ sînt înaltu ?

Saŭ:

Birbèc, Berbece,
bir-bi-cúş, berbecel,
A-cuĭ ḑĕa-dit ĕa-sti pus ? al cuĭ deget este pus ?

Saŭ:

La Avela (Epir) se zice:

Pan, pan,
Culupán,
A cuĭ ḑĕadit mini am?

Pan, pan,
Scutece,
Al cuĭ deget eŭ am?

După aceasta, unul dintre copilaşi îşĭ pune mîna de-asupra *băgatuluĭ* şi muma întreabă: *Carĭ ĕesti?* (cine este?). Dacă *băgatul* ghiceşte, scapă, şi cel care şĭ-a pus mîna peste dînsul, îĭ ĭea locul. Dacă nu ghiceşte, tot dînsul rămîne să se bage.

Cfr. Floru: Educaţ. la greci p. 34:

Κολλαβίζειν Κολλαβισμός; unul îşi acoperă ochiĭ cu faţa mînilor, ceĭ l-alţĭ îĭ dă câte o palmă şi-l întreabă: cu ce mînă te-am lovit? (Polux, IX, 112).

Mai multă asemănare prezintă acest joc, cu cel obicĭnuit în Romînia. Vezĭ: *Poesiĭ populare* de Gh. Dem. Teodorescu, p. 197, col. II:

— Ineluş,
Învîrteguş,
P-al cuĭ deştŭ
l-am pus?
— P-a luĭ (cutare).

10. Amestecarea picioarelor.

Copiiĭ se aşază jos şi-şĭ întind picioarele, pe carĭ le face unul dintre eĭ, atingînd, la fie-care silabă de recitativ, cu mîna, piciorul fiecăruĭ băeţ pe rînd.

Piciorul, unde isprăveşte silaba din urmă a recitativuluĭ, se ascunde de copil cu haina *dulameĭ* saŭ a *gorneĭ*.[1]) Tot aşa se face, pînă cînd toţi copiiĭ îşĭ ascund picioarele, după care fapt se întreabă, ca şi la jocul de mai sus, unde le sînt picioarele. Potrivit răspunde fiecare copil şi la sfîrşit toţi dintr'o dată, le arată în cîntarea luĭ:

ĕa-le, ĕa-le ĭu şi vĭn, etc.

şi le amestecă, care cum poate, pînă cînd fie-care loveşte picioarele celor l-alţĭ zicînd:

se-amĕăstică.
z-dizmĕăstică,
şi mpĕătică,
z-dispĕătică.

Traducere.—Se amestecă, se desamestecă, se clrpesc, se desclrpesc.

11. Ambîturlarea caĭlor.

Un singur copil, şezînd, prin atingerea succesivă şi regulată, cînd a pĭeptuluĭ, cînd a pulpelor cu cele două mîinĭ, produce un zgomot, care imitează foarte mult tropăitul caĭlor.

Jocul acesta se numeşte: *ambîturlarĕa* saŭ: *ambîtrularĕa caĭlor* de la *ampătruléḑ*, care înseamnă, fac ca calul să meargă cu cele patru picĭoare, ĭute de tot.

[1]) Copilaşiĭ pînă la vîrsta de 10—12 anĭ, îmbracă *gornă*, haină făcută ca o fustă de fată. E făcută de lînă, une-orĭ neagră, de obiceĭŭ roşe.

12. Bruticarĕa

Băeţiĭ obicĭnuesc să imiteze zgomotul broaştelor. Pentru aceasta îşĭ umflă fălcile şi după ce pun mîna stîngă în formă de pumn la gură, cu degetele de la cea l-altă mînă, împreunate prelungit, dezumflă fălcile, lovindu-le de maĭ multe orĭ în continuŭ şi producînd astfel o *bruticare*, o orăcăire, identică cu a broaştelor.

13. Cu mutrirea

(Cu privirea-n ochĭ)

Se apucă copiiĭ şi se uĭtă-n ochĭ, fără să închiză de loc pleoapele. Cine rabdă maĭ mult, se zice, că este maĭ voinic.

14. Cu arîdĕarĕa

(Cu rîsul)

Sînt uniĭ copiĭ, carĭ se laudă, că pe dînşiĭ nimenĭ nu-ĭ poate face să rîză, aşa de mult pot să se stăpînească şi fac prinsoare cu diferite obiecte, dacă-ĭ *arîde*, dacă le provoacă rîsul, cine-va.

Cine priimeşte prinsoarea, începe să facă diferite strîmbăturĭ cu mîinile, gura, ochiĭ etc., zicînd fel de fel de glume maĭ mult saŭ maĭ puţin licenţioase, d. e. cum a trecut cine-va prin livede şi a găsit o căţea moartă, a apucat-o de coadă şi trecînd prin faţa luĭ (X) cel care nu rîde, l-a întrebat, «de ce staĭ aşa ca un mut?» şi fiind-că X nu ĭ-a răspuns, ĭ-a trântit una cu căţeaoa la căpăţînă, în cît bĭetuluĭ X ĭ-a trecut de rîs etc.

Se observă, că ceĭ din jurul celuĭ care nu rîde, ĭea maĭ mult parte în contra luĭ, tinzînd a-l face să rîză.

Une orĭ jocul acesta sfîrşeşte cam tragic, de oare-ce disperînd de a-l maĭ face să rîză şi nevrînd să remîe păgubaş, îĭ cîrpeşte o palmă seriosuluĭ şi nevăzut se face.

15. Cu pálmili

Doĭ copiĭ se pun unul în faţa celuĭ l-alt.

Fie-care îşĭ izbeşte palmă cu palmă, apoĭ loveşte în palmele adversaruluĭ, urmează să-şĭ atingă fie-care pieptul, să-şĭ izbească earăşĭ palmă cu palmă şi să lovească cruciş în palmele adversaruluĭ şi earăşĭ să-şĭ atingă pieptul, etc.

Toată dibăcia acestuĭ joc conzistă în a face mişcările cît maĭ repede, ceea ce presupune oare-care atenţiune şi exersiciŭ.

Plezniturile ce rezultă din atingerea a palmă cu palmă în mod regulat, produce haz la copiĭ.

Jocul sfîrşeşte de obiceiŭ, prin cărpirea uneĭ palme a unuĭa din jucătorĭ.

Aceasta se face cu oare-care dibăcie şi anume, în loc să caute să atingă palma celuĭ din faţa luĭ, îĭ trage o palmă şi o şterge.

Băeţiĭ se aşteaptă la una ca aceasta în totdeauna şi nu rare orĭ vezĭ, cum abĭa cărpind unul o palmă, a şi căpătat la rîndul săŭ imediat răsplata printr-una şi maĭ zdravănă.

16. Cu avinarea.

Doĭ băeţĭ spre a vedea cine aleargă maĭ mult, îşĭ propun să joace *cu avinarĕa* (cu vînătoarea). Pentru aceasta se *fac* maĭ întîĭ, şi cine rămîne, trebuie să alerge să prindă pe cel l-alt.

Acela care va fi vinat (*avinát*), spune celuĭ l-alt să prezinte palma şi el; lovind-o cu a sa, el zice, la fie-care lovitură, cîte un cuvînt din vorbele următoare:

Ţini | mèrlu | ţe-n' | didèşĭ |	Ţine mărul ce-mĭ aĭ dat,
Tă|l'e-ţ-lu,	Taie-ţi-l,
Mi|cî-ţ-lu,	Mănîncăţi-l,
Ş-alàgă | tra s-mĕ|-acáţĭ |	Ş-aleargă să mă prinză.

Şi cînd termină, fuge ĭute în cotro îĭ place, iar cel l-alt se sileşte să-l prinză. După ce-l prinde, jocul se continuă prin schimbarea rolurilor.

17. Cu àntriţĕarĕa.

Copiiĭ fac prinsoare cine poate să alerge maĭ ĭute pînă la un loc anumit, numit semnu.

Pentru aceasta pornesc amîndoĭ dintr-o dată, silindu-se fie-care să alerge cît maĭ repede.

Cel care ajunge întîiul, încalecă pe cel rămas de la *semnu* pînă la locul de unde aŭ pornit.

18. Dĕ-a ncalár.

Doĭ copiĭ staŭ alăturĭ unul lîngă altul, prinşĭ pe după spate cu cîte una din mînĭ, pe cînd cu cele l-alte fac tot pe după spate două *scărĭ*.

Al treilea băet *eşit* la numărătoare încalecă pe ceĭ doĭ copiĭ, călcînd pe scărĭ şi călăreşte ast-fel pînă la un loc hotărît de comun acord şi numit *semnu*.

După aceasta se numără, *s-fac* ĭară, şi cine ĭese întîiul, acela încalecă.

Dă-n' foc.

Jocul acesta îl joacă copiiĭ ceĭ micĭ, doĭ cîte doĭ. Unul lipeşte vîrfurile degetelor de mînĭ, fie-care deget dintr-o mînă cu corespondentul său din cea-laltă, şi după aceasta deschide degetele ast-fel lipite şi face prin modul acesta să fie oare-care spaţiŭ între fie-care pereche de degete. Toate perechile de degete se numesc *scară*. Cel-lalt băĭat, atingînd cu degetul arătător al mineĭ sale drepte prima treaptă a scăreĭ, formată de cele două micĭ, zice: *dă-n' foc* (dă-mĭ foc). Acesta îĭ răspunde: *Du-te ma-nsus* (dute maĭ sus) saŭ: *asună ma-nsus* (sună maĭ sus), şi băĭatul se urcă pe treaptă imediat superioară a degetelor micĭ, unde face tot aşà, pînă ajunge pe treapta formată de arătătorĭ. Aci maĭ zice băĭatul: *Dă-n' foc!* şi cel-lalt îĭ răspunde: *Du-ti nauntru* (Du-te înăuntru.—*Va mi mişcă cînili!* (Are să mĕ muşte cînele!) — *Nu ti mişcă că-ĭ legat.* (Nu te muşcă căcĭ este legat). Atuncĭ băĭatul se încrede în cuvintele celuĭ-lalt şi vîră mîna în deschizătura formată din împreunarea arătătorilor şi degetelor policarĭ. Atuncĭ cel-lalt îĭ prinde mîna cu amîndouă mînele sale şi imitînd pe cîne, ĭ-o aduce la gură ca şi cum l-ar muşcă. Cel-lalt, făcînd mare haz, rizînd, se preface că se sperie şi strigă, după cum se strigă cînilor, cînd vin să te muşte: *oştĭ, oştĭ, ti-ĭa, tit!* Apoĭ jocul reîncepe prin schimbarea rolurilor.

La Ohrida [1]) se petrece dialogul, după cum urmează.

— Clĭuc, clĭuc!	Clĭul, clĭuc!
— Carĭ este aţia?	Cine este acolo?
— Mini c'iliparu.	Eŭ brutarul.
— Ţi căfţi?	Ce cauţĭ?
— Foc.	Foc.
— Alin-ti cama-nsus	Suĭe-te maĭ sus.

Cînd ajunge la poarta cea mare, *pŏarta mare*, formată din policare şi indexurĭ, întreabă:

— Are *cuc'i-mac'i*
— Nŏ-are.
— Are vulpe?
— Nŏ-are.
— Are ursă?
— Nŏ-are.
— Are boŭ?
— Nŏ are.
— Nu mĕ-a izĭ tini?
— Nu.

Atuncĭ copilul introduce încet mîna şi cel cu focul îĭ face:

ham, ham, ham.

Notă.—*Cuc'i-cuc'i* se numeşte cîinele în limbagiul copiilor; car *mac'i*, înseamnă, care mănîncă, care muşcă.

20. Ţ i c n a!

Băeţiĭ obicĭnuesc a se aduná mulţĭ la un loc şi, şezînd toţĭ jos, încep a spune la basme. Cînd e să plece, toţĭ se scoală de odată în picioare, strigînd: *ţicna!* şi cine e foarte distras, în cît întîrzie a se sculă în picioare în acelaşĭ timp cu ceĭ-lalţĭ, îl prind ceĭ-lalţĭ unul de mînĭ, altul de picioare şi-l *daŭ treĭ orĭ di padi* (îl trîntesc de treĭ orĭ la pămînt).

Ţinca se numesce şi cînd se afumă mîncarea.

La Romînii din Meglenia, cînd copiiĭ se fac ca să joace, dacă unul întîrzie să ĭea parte la joc, ceĭ-lalţĭ îĭ cîntă:

Aĭdiţĭ	*Trad.*—Haĭdeţĭ
ca biţĭ,	ca nişte taurĭ,
nu staţĭ	nu staţĭ
ca vaţĭ,	ca nişte vacĭ,
ca z-va l'aŭ di maţĭ,	căcĭ o să vă ĭeaŭ (apuc) de maţe,
z-va turesc an carnáţĭ.	o să vă arunc în cărnaţĭ.

Hristu Stavre.

21. P e c e a.

Se zice simplu: *aĭ si nĕ-ag'ucăm «Pecea»* (haĭ să ne jucăm d-a *Pecea*). [2]) Jocul acesta constă în a se *face* băeţiĭ maĭ întiĭ, şi cine ră-

[1]) Com. de D-l Dimoane Mihail, profesor.
[2]) La Ohrida în Macedonia.

mîne, trebue să alerge să prinză pe unul din ceĭ-lalţĭ. Toţĭ băeţiĭ se string în jurul celuĭ rămas şi la un semn toţĭ se depărtează de dînsul, care în cotro îĭ place. Cel rămas se pune în goana lor, şi cel prins trebue să-ĭ ĭea locul.

22. Daĭ mamă paĭe? [1]) Cu ch'itriţĕaŭa [2]).

Unul dintre băeţĭ, care dă peatra se numeşte *mumă*. Muma ĭea o *ch'itriţĕaŭă* (petricea), şi după ce toţĭ jucătoriĭ se aşază în picioare în jurul săŭ, le dă peatra ca la jocul: *Cu ch'itriţĕaŭa* (vezĭ maĭ departe) cu singura escepţie, că muma nu poate să o ascunză asupră-ĭ, ci trebue să o dea unuia dintre jucătorĭ. Acela care a primit-o, pe cînd ceĭ-lalţĭ nu-l observă, o rupe la fugă şi se duce la un loc determinat de maĭ înainte, la o depărtare de 30 de paşĭ de unde se dă *ch'itriţĕaŭa*, şi care se numeşte *semn*. Ceĭ-lalţĭ jucătorĭ aleargă după dînsul şi, dacă-l prind, acesta trebuie să se întoarcă îndărăt şi se dă *chitriţĕaŭa* de noŭ. Dacă nu e prins, toţĭ ceĭ-lalţĭ se întorc, şi el rămîne la *semnu*.

In timpul acesta, fie-care dintre ceĭ-lalţĭ jucătorĭ *l'a un lucru*, adică spune la urechea *mumeĭ*: *ĭo liaŭ lucrul* X.... (eŭ iaŭ, aleg cutare lucru), şi numeşte un lucru. De obiceĭŭ copiiĭ numesc lucrurile cele maĭ puţin comune în viaţa de toate zilele, astfel: ochiŭ de furnică, nisip, soldĭ, drac, îngeĭ, grăunte din marginea loculuĭ, etc.

După ce toţĭ aŭ spus cîte ceva, cel de la semn întreabă pe mumă:

— Daĭ mumă paĭe?	Daĭ mamă zestre?
Muma: Daŭ.	Daŭ.
— Ţe daĭ?	Ce daĭ?
Muma: Cundil'u şi cilimár.	Condeiŭ şi călimărĭ.
— Ţe grĕaşti, ţe scrĭeaşti?	Ce grăeşte, ce scrie?
Muma: Grĕaşti şi scrĭeaşti...	Grăeşte şi scrie...

Şi aci *muma* numeşte diferite lucrurĭ, între carĭ şi acele spuse ceĭ de jucătorĭ şi adaoge:

— Ţe l'aĭ,	Ce ieĭ,
Ţe alăşĭ?	Ce laşĭ?

şi acela de la semn numeşte numele unuĭ lucru din cele spuse de *mumă*, şi dacă nimereşte numele unuĭ lucru din cele *luate* de unul din jucătorĭ, jucătorul aceluĭ lucru se duce la semn pentru a fi încălecat de la *semn* pînă la *mumă;* iar dacă nu nimereşte, trebue să vie cu limba scoasă afară de la *semn* pînă la *mumă*, căreia îĭ dă *chitriţĕaŭa*, şi jocul începe.

La Arminiĭ din Albania, cînd se încearcă jucătorul cu *chitriţĕaŭa* să o tulească la fugă, ca să ajungă la semn, ceĭ l'alţĭ jucătorĭ, carĭ toţĭ staŭ cu căciulele în gură, caută să-l atingă cu *căciula* şi dacă-l nimeresc, înapoĭază *chitriţĕaŭa* şi jocul reîncepe.

23. Ano-Chirchir-Ano; Chirchira Culi.

Jocul se joacă de o potrivă de băeţĭ ca şi de fete. Il vom descrie, aşa cum se joacă de băeţĭ.

[1]) La Aromînii Grămustenĭ e cunoscut acest sub nume.
[2]) La ceĭ-lalţĭ Aromînĭ, şi maĭ cu seamă la ceĭ din Epir.

Se prind copiĭ de mînă în formă de horă. Doĭ dintre ceĭ maĭ cu vază se pun unul la început şi cel l-alt la fine. Cel de la început, care se numeşte *cap*, întreabă pe cel de la fine, care se numeşte *cŏadă*, şi dialogul următor se naşte între eĭ:

Capul : Ano-Ch'irch'ir-Ano!	Ano, Chirchir Ano!
Coada : Orsi, ch'itare.	Poftim, chitare.
Capul : Aĭ g'oni tră-nsurari?	Aĭ flăcăŭ pentru însurătoare?
Coada : Am.	Am.
Capul : Carĭ îl' daĭ?	Care (fată) îĭ daĭ?
Coada : L'-daŭ (cutare).	Lĭ daŭ (cutare).

Saŭ :

Capul : Ch'irch'ira-Culi.	Chirchira-Culi.
Coada : Orsi, ch'itare.	Poftim, chitare.
Capul : Aĭ g'oni tră-nsurari?	Aĭ flăcăŭ pentru însurătoare?
Coada : Am.	Am.
Capul : Carĭ îl' daĭ?	Care (fată) îĭ daĭ?
Coada : L' daŭ' (cutare).	Lĭ daŭ (cutare).

Saŭ cînd se joacă de fete:

Capul : Ano Ch'irch'ir Ano.	Ano-Chirchir-Ano.
Coada : Orsi, ch'itare.	Poftim, chitare.
Capul : Aĭ fĕată tră mîritari?	Aĭ fată pentru măritare?
Coada : Am.	Am.
Capul : Pri carĭ u daĭ?	După cine o daĭ (o mărițĭ)?
Coada : Pri (cutare).	După (cutare).

şi coada numeşte aci pe unul dintre jucătorĭ, iar copiiĭ ceĭ l-alţĭ strigă în gură mare numele celuĭ numit de coadă şi-ĭ adresează cuvinte neplăcute, ca *c'iripár* (brutar), *gănusár* (spoitor de vase), *gh'iftu* (ţigan), etc., ceea ce face să se supere numitul şi ceĭ l-alţĭ să facă mare haz. După aceasta, coada trece cu toţĭ, ţinuţĭ de mînă, pe supt mîna capuluĭ şi a celuĭ de al doilea, ast-fel că capul şi al doilea copil să vie faţă în faţă, fără a se lăsă de mînă. După aceasta urmează iarăşĭ întrebările şi trecerea coadeĭ pe sub mînile celuĭ de al doilea şi al treilea, ca să vie iarăşĭ al doilea cu al treilea faţă în faţă. Tot aşa se continuă pînă ce se formează un lanţ lung şi pînă ce doĭ cîte doĭ sînt faţă în faţă.

După asta capul cu coada lasă lanţul format ast-fel şi se duc să *dea mînă* [1]) şi la un semn al lor, copiiĭ, doĭ cîte doĭ, după ce strică lanţul format, trecînd în sens invers, cel rămas la început pe sub mînile fie-căreĭ părechĭ, se duc *s-l'a mînă* (să ĭea mînă, [2]) şi prin modul acesta se fac două bande. Toţĭ dintr-o bandă se prind de haină, de pe la spate, unul după altul, şi (ceĭ doĭ *capĭ* (căcĭ coada acuma a devenit *cap*), după ce trag o linie (*semn*) în mijlocul distanţeĭ ce separă bandele, se pun în fruntea bandelor, faţă în faţă, şi apucîndu-se de mînĭ, încep să se tragă din toate puterile lor. Dacă o bandă reuşeşte să tragă pe *capul* celeĭ l-alte bande în partea sa, ast-fel că *capul* inimic să treacă peste *semn*, copilul de la finele bandeĭ învinse, trece la banda următoare şi jocul continuă, pînă ce unul din *capĭ* rămîne

[1]) Vezĭ pentru «darea mîneĭ» la jocul «*Pri un cicior*».
[2]) Vezĭ acelaşĭ joc.

fără copiii, şi atunci, după învoiala ce aŭ avut la începutul joculuĭ, trebuie să facă diferite figurĭ caraghioase, pe carĭ le ordoană ceĭ l-alţĭ copiĭ, şi să treacă pe sub mîna fie-căruĭ jucător (trecînd maĭ întîĭ pe sub mîna capuluĭ învingător) spre semn de dezonoare.

La fete, cea învinsă umblă într-un picior cu limba scoasă afară. Fetele, carĭ se joacă cu jocul acesta, nu întrec vîrsta de 10 anĭ.

24 Cu scoaterea untulemnu.

Se alege un zid *(muru)* pentru jocul acesta, şi băeţiĭ, după ce se lipesc de dînsul cu spatele, se strîng de o parte şi de alta, zicînd: *Fuscă-untulemnu* (oţet, unt-de-lemn) saŭ: *scŏati untulemnu* (scoate unt-de lemn), şi cel care ese prin strîngerea ce i se face, capătă cîte-va lovituri în timpul acela de la ceĭ l-alţĭ, dacă nu se zmuncĕşte iute din rîndul lor. Acesta apoĭ se duce la fine şi împinge pe ceĭ l-alţĭ. Aşă se continuă jocul maĭ departe. Cînd capătă lovitura cine-va, maĭ aude din partea celuĭ care l-a lovit şi cuvîntul *puscă?* (oţet). Adică l-a ars tare orĭ nu?

Acest mod de petrecere se obicĭnueşte foarte mult la Pind. Aci bărbaţiĭ, în zilele de sărbătoare, adunîndu-se în *misuhori*, se aranjază în lungul ziduluĭ unuĭ într-o parte alţiĭ într-alta şi se împing şi din cînd în cînd scot din rîndul lor cîte unul pe care-l ustură cu pumniĭ. Cel bătut n-are voĭe să răspundă la bătaĭe, ci ĭea loc imediat în una din părţile, carĭ se războĭesc.

JOCURILE PE BANI

Jocurile pe banĭ sînt foarte puţin răspîndite printre Aromînĭ. Totuşĭ se joacă cîte-odată, deşi foarte rar.

25. Tura-gh'ază.

Pentru jocul acesta se cere o monedă turcească. Pe o parte a monedeĭ ĭeste iscălitura Sultanilor — *turaŭă*, — ear pe cea l-altă ĭeste însemnat locul şi data: *Gh'ază*.

Gh'ază vine de la verbul *gheazmac*, a scrie. Se joacă numaĭ în doĭ băeţĭ. Unul aruncă banul în sus şi zice celuĭ l-alt:

Ţe l'aĭ? ce ĭeĭ
tură i ghĕază?

Dacă banul cade cu *tura* în sus, căştigă cine a ales partea acesta şi cel l-alt plăteşte.

26. Tu căcĭulă

Jocul acesta nu diferă de cel precedent. Se joacă tot între doĭ băeţĭ şi se serveşte tot de o monedă turcească cu *tură* şi *gh'ază*.

Singura deosebire ce prezintă, stă în faptul, că moneda nu se maĭ aruncă în vînt, ci se pune într-o *căcĭulă* şi după ce se lasă să cadă jos, fără să se rădice *căcĭula*, ca să se vază moneda, fie-care din jucătorĭ alege unul *tura*, altul *ghĕază*. Apoĭ se rădică căcĭula şi căştigă unul saŭ altul, după cum moneda a căzut cu *tura* saŭ cu *gh'ază* în sus.

Are dreptul să aleagă întîĭ, cine nu *dă cu căcĭula*, adică cine nu

lasă să cază banul supt *căcŭlă*, de oare-ce acesta ar putea uneorĭ să ştie cam cu ce parte a căzut moneda jos.

Jocurile acestea nu se joacă numaĭ pe banĭ, ci şi pe obiecte, nucĭ, migdale, arşice, etc.

cfr. La latinĭ: «caput aut navis»; la grecĭ: ἀστιάζειν; la italienĭ: «*croce o testa*»; la francezĭ: «croix ou pile».

Vezĭ Pitré: Giochi fanciuleschi p. XXXIII, XXXIV, despre acelaşĭ joc la diverse alte popoare.

27. Cu fic'lu.

Cu *fic'lu* de peatră se joacă ast-fel:

Se pune un *fic'ŭ* de peatră. Se caută să fie rotund. Fie-care jucător pune pe *fic'ŭ* cîte un ban şi se numără, cine să dea întĭĭul în *ficial* cu banĭ de la *semnu*.

Semnul se pune la o distanţă de vre-o 7—8 paşĭ de la *ficiŭ*, ear dacă jucătoriĭ sînt maĭ marĭ, distanţa este şi maĭ mare.

De la un semn se dă cu un *adul* în ficiŭ. Cine nimereşte ficiul face ca toţĭ baniĭ să cadă de pe dînsul şi dacă vre-un ban din *ghează* cum aŭ fost puşĭ pe ficiŭ, a căzut *tura*, jucătorul îl cîştigă şi dă maĭ departə.

Darea maĭ departe se face ast-fel: Strînge toţĭ baniĭ unul peste altul cu *ghează* în sus şi apoĭ cu adulu caută să-ĭ atingă pe margine, ca baniĭ să se întoarcă cu *tura*, şi cîţĭ se întorc *tura*, îĭ cîştigă şi continuă să dea şi maĭ departe, tot aşa.

Dacă nicĭ un ban nu a căzut *tura*, urmează să dea cuĭ ĭeste rîndul după acest prim jucător. Apoĭ după acesta urmează altul, pînă se cîştigă toţĭ baniĭ.

Jocul se reîncepe, fiind întĭĭul cine a nimerit *ficiul* cu banĭ de la semn, al doilea cine a căştigat după acesta etc.

28. Iu-ĭ cuclu, ĭu-ĭ vimtul?

Jocul acesta constă în a ghici cine-va în care mînă copilul a pus *nucile, alunele, migdalele*, etc., şi dacă ghiceşte, le cîştigă, iar dacă nu, dă aceluĭ care a pus atîtea *nucĭ*, etc., cîte a avut în mînă. Acela care pune, întreabă pe cel l-alt, prezintînd mînile închise:

Iu-ĭ cuclu, Unde-ĭ cucul,
Iu-ĭ vimtul? Unde-ĭ vîntul?

Copilul atingînd mîna în care crede, că nu-ĭ nimic zice:

Aŏa-ĭ vimtul Aicĭ e vîntul

Apoĭ, atingînd pe cea-laltă mînă zice:

Şi-aŏa i cuclu Şi aicĭ e cucul.

şi cînd copilul spune pentru o mînă, că aci e cucul şi sînt nucile într-însa, el le cîştigă; din contra, dacă nucile sînt în mîna pentru care el a spus că este vînt, pĭerde atîtea nucĭ.

29. Vine moara?

Se duc copiii la un şipot (*şoput*) cu copaie (*cu·pan'e*) şi după ce-l spală, adecă după ce golesc apa din copaia şipotului prin ajutorul mineĭ, îş bagă unul dintre eĭ buzele în *şurcă* (*ţeavă*) şi închizînd ochiĭ, strigă celor-lalţi: *Vine mŏara? vine mŏara!* [1]) adică s-a umplut copaia, ca să înceapă să curgă prin *şurcă*, şi toţi ceĭ-lalţi îĭ spun în gură mare: *nu vine!* dacă nu s-a umplut copaia. Cînd se umple copaia, toţi strigă: *vine, vine* (a venit) şi copilaşul, deschizîndu-şi ochiĭ, bea întîiul.

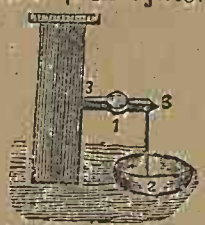

Şipot; 1) cupanie; 2) cupania mare; 3) şurcă.

30. Curmarĕa rîŭluĭ.

Copiii se string la un riuşor şi-l *«curmă»* = abat cursul apeĭ şi după aceasta earăşi îĭ dă drumul în vechea-ĭ albie.

Cînd riuşorul îşĭ reia cursul, cînd *vine*, copiii cîntă în cor:

ghĭini	bine
vini	veni
támbura!	támbura!

31. Zboară, zboară!

Se string copiii în picioare saŭ jos stînd şi pun toţi cîte un deget pe masă saŭ pe genuchiul unuia dintre eĭ, şi unul, cel maĭ vîrstnic, devine conducătorul joculuĭ. Conducătorul, repetînd cuvîntul *«zbŏară»* de cîte orĭ voeşte, numeşte o vietate oare-care, zburătoare saŭ nu, şi pentru ca să înşele pe ceĭ-lalţi a spune contrariul de ce face vietatea numită, dacă aceasta este o vietate zburătoare, el nu ridică de loc degetul, pronunţînd numele aceleĭ vietăţi, şi mulţi, luîndu-se după exemplul săŭ, îl imitează involuntar şi astfel trebue să capete cîte o lovitură de la toţi ceĭ carĭ aŭ jucat bine.

Cînd numeşte o vietate, care nu zboară, conducătorul ridică mîna de odată, cerînd astfel a-ĭ amăgi.

Tot aşa continuă jocul maĭ departe.

32. Cu lépurli.

Se pun băeţiĭ doĭ cîte doĭ în picioare în formă de cerc şi departe fie-care pereche de cea-laltă. Perechea de cîte doĭ băeţi e formată astfel, ca unul din ceĭ doĭ băeţi să fie la spatele celuĭ-lalt, şi după aceasta doĭ băeţi se fac: unul iepure *lépuri)* şi cel-lalt ogar (*hirtă*) [2]). Iepurele poate să alerge în jurul cercului format de perechile de băeţi precum şi prin faţa lor. Ogarul însă nu poate alerga de cît după perechĭ. Cînd iepurele se vede strîmtorat a fi prins de ogar, se pune în faţa uneĭ perechĭ şi aci fiind treĭ băeţi, al treilea, care este ultimul începînd de la cel care a stat înaintea perecheĭ, pleacă iute spre a nu fi prins de ogar. Dacă este prins, devine el ogar şi o-

[1]) *Vine mŏara* (a venit moara) se întrebuinţează propriŭ la morĭ. Cînd se aduce apă la moară şi aceasta începe să lucreze, se zice: *vin. mŏara* (a venit moara adecă: a început să lucreze moara).

[2]) Ogarul, se maĭ numeşte: *cine de avinare* şi *zîgăr*.

garul devine ĭepure, care, dacă este ostenit mult, se pune în faţa uneĭ perechĭ, şi al treilea de aci se face ĭepure.

Fie-care ĭepure are dreptul să se puie îndată, dacă vrea, în faţa uneĭ perechĭ oare-care, şi neapărat trebue al treilea să devie ĭepure. Ogarul nu scapă de cît după ce prinde ĭepurele.

Jocul se joacă şi de fete micĭ.

33. Ştlup.

Băeţaşiĭ, umflîndu-şĭ fălcile, cu amîndouă mînile, le lovesc spre a se desumfla, ceea ce produce zgomotul: *ştlup*, de unde i-a venit şi numele.

De multe orĭ băiatul, după ce-şĭ umflă fălcile bine, ţinînd o mînă la gură, cu cea-laltă loveşte o falcă încet şi de maĭ multe orĭ, ceea ce face să producă un zgomot asemenea broaştelor *(brŏatiţlor)*. Tot aşa face şi cu falca cea-laltă.

34. De-anchidicărĕaluĭ.

Băeţiĭ, cînd se găsesc în livede, unde de obiceiŭ se joacă, se duce unul şi punîndu-se ghemuit îndărătul unuĭ alt băiat, care stă în picĭoare, un al treilea împinge pe acesta, care, împedicat de cel ghemuit, cade pe spate. Aceasta de obiceiŭ nu se face decît de ceĭ maĭ tarĭ la ceĭ maĭ slabĭ, şi maĭ cu seamă atunceĭ, cînd se spune de vre-unul, care se consideră maĭ superior celor-lalţĭ, să stea jos şi aceştia nu ascultă.

De-anch'idicarĕaluĭ, înseamnă: de a împedecarea

35. Cu băgarĕa capluĭ în şoput.

(Cu băgarea capuluĭ în şipot).

Băeţaşiĭ, ca să arăte că sînt voĭnicĭ, se adună în jurul unuĭ şipot şi se prind, cine poate să sufere maĭ mult apa. Ceĭ maĭ voĭnicĭ îşĭ vîră capul sub *şurcă* (zghĭabul) şipotuluĭ şi lasă să curgă apa pe dînsul; ceĭ-lalţĭ în timpul acesta numără, şi tot aşă se face şi cu ceĭ-lalţĭ; şi cine suferă maĭ mult se declară *căpitán* şi are bun nume printre ceĭ-lalţĭ.

36. Cu ţî'nirĕa mî'nîl'eĭ în şoput.

(Cu ţinerea mîneĭ în şipot)

Jocul acesta se face tot ca cel de maĭ sus; singura diferenţă e că, în loc de a pune capul sub *şurcă* (zghĭab), se pune degetul saŭ mîna întreagă în copaia şipotuluĭ saŭ sub *şurcă*.

Uniĭ, ceĭ carĭ se obicĭnuesc, reuşesc a ţine mîna saŭ degetul pînă la numărul 100, 200, şi une-orĭ maĭ mult, ceea ce este o adevărată bravură pentru copilaşiĭ ceĭ de 4—9 anĭ, avînd în vedere că la Pind, unde maĭ cu seamă se obicĭnueşte jocul, apa e foarte rece chiar în mijlocul verel.

37. Cu luarea ch'itriţĕaul'eĭ

(Cu luarea petriceleĭ)

Şipotele în comunele romîneştĭ sînt prevăzute cu cîte o mică albie, prin care curge apa şi care se numeşte *cupan'e*.

Copilaşiĭ, spre a arătă cine poate să sufere apa maĭ mult, aruncă

o petricea (ch'itriţĕaŭă) în *cupan'e* şi unul dintre dînşii, care se dă de voinic, închizîndu-şi ochii, îşi vîră capul în *cupan'e* şi fără să adie o bucată de vreme, caută să găsească peatra şi apucînd'o cu gura, să o scoată afară. Cînd reuşeşte, îşi ridică capul cu mîndrie şi e plin de bucurie. De multe ori însă, nereuşind el, spală copaia şipotului şi, aşteptînd să se umplă, aruncă petriceaua şi un altul se oferă pentru a o scoate cu gura din copaie.

Acest joc serveşte a-i deprinde cu apa rece şi a le întări pielea.

38. Pataloni.

Jocul acesta conzistă în a se prinde doi copilaşi de mînă, iar un al treilea să se puie de-a curmezişul pe mînile lor ast-fel prinse, şi aşă să fie dus dintr-un capăt al curţii pînă într-altul, cîntîndu-i:

Pataloni-loni	Pataloni-loni.
In lé-aţŏm (aduţem) aestu...	Unde-l ducem pe acesta...

Nu este complect.

Cînd sfîrşeşte cîntecul, se dă jos al treilea băiat, şi prinzîndu-şi mînile cu unul din ceĭ-lalţi, cel care rămîne de astă dată, se pune pe mînile lor să fie dus *pataloni*, aşă se numeşte ducerea pe mînĭ [1]). Şi după ce şi acesta a fost dus *pataloni*, vine rîndul celuĭ care n-a fost dus de loc, şi tot aşă se succed pe rînd fie-care.

39. Cu ch'atra pri apă. Cu bîşarĕa apăl'eĭ.

(Cu peatra pe apă). (Cu sărutarea pe apă).

Se ĭea o peatră netedă şi subţire şi se aruncă pe apă cu latul eĭ. Băiatul, a cărui peatră face maĭ multe salturĭ pe apă şi merge maĭ departe, se consideră învingător. Pentru fie-care atingere a pĭetreĭ pe apă, se zice că peatra *bîşé* (sărută) apa, de unde şi numirea jocu luĭ *cu bîşarea apil'eĭ*.

În Germania jocul acesta are maĭ bine de 40 de nume.

Cfr. Floru: Educaţ. la Elenĭ, p. 30: Jocul d-a lipiile (Ἐποστακισμός); Polux, IX, 119

40. Cu vîrvùra.

Se ĭea coaje de pin şi, după ce se netezeşte bine cu o custură (briceag), se rotunzeşte şi i se tac două găurele, prin carĭ se trec cele două extremităţĭ ale aceleaşi sforĭ *(c'ŏară)*. După aceasta, se leagă aceste două extremităţĭ. Apucînd cu amîndouă mînile extremităţile A şi B ale sfoareĭ îndoite, se învîrteşte *vîrvura* de maĭ multe orĭ, pînă ce distanţa dintre A şi B devine foarte mică. Atunci băiatul, prin depărtarea şi apropierea mînilor sale, face să se întoarcă *vîrvura* în jurul sfoareĭ foarte iute, în cît nicĭ că se distinge une-orĭ dacă se întoarce saŭ nu.

Vîrvura.

Cfr. Jocurĭ şi jucăriĭ de P. Ispirescu, p. 8: sfîrleaza.

[1]) La Farşeroţi, *pataloni* se numeşte *lerghia*.

41. Cu ascuchĭatlu.
(Cu scuĭpatul).

Băeţiĭ, scuipînd într-una din mînĭ, lovesc cu dunga celeĭ-lalte mînĭ în scuipat, şi în care parte a sărit scuipatul maĭ departe, se zice, că doarme norocul băiatuluĭ pentru care s-a *dat* în scuipat. In partea aceea încă va fi mireasa, cu care se va căsători dînsul.

42. Cu plîscînirea frînḑîl'eĭ.
(Cu pleznitura frunzeĭ).

Copilaşiĭ, împreunînd vîrfurile arătătoruluĭ şi policaruluĭ, astfel ca se formeze un cerc, aşează bine o frunză de nuc, de fag saŭ de orĭ-ce alt arbore, destul să fie largă, şi cu cea-laltă mînă lovind-o, frunza se găureşte, şi în timpul acesta produce şi un zgomot. Cu cît se produce maĭ mult zgomot şi se găureşte maĭ mult frunza, cu atît copilaşuluĭ îĭ pare maĭ bine, căcĭ ştie să *dea* (să lovească) cu dibăcie.

Acest joc, probabil, stă în legătură cu jocul. Πλατογώνιον.

Era oracol de iubire, scos din zgomotul petalelor de şi arătătorul mac şi nemone (Polux, X, 127). Puneaŭ frunza pe degetul mare şi mîineĭ stîngĭ şi loveaŭ apoĭ cu mîna dreaptă, iar zgomotul era tălmăcit, ca arătînd saŭ nu iubire.

La noĭ se întrebuinţează maĭ mult de teĭŭ, de nuc saŭ de dud [1]).

43. Ţilistră [2]); Zîza [3]).

Se scobeşte o rămurea de soc (*usîc*), lungă cît două schioape şi jumătate. După aceasta se alege un lemu tare, de obiceiŭ alun, şi se face un *fif*, adecă un lemn care să încapă în una din găurile soculuĭ scobit, *zîzeĭ* saŭ *ţilistreĭ*, după ce însă se găureşte frumuşel cu un ac saŭ cu o undrea supţire. In gaura liberă a *ţilistreĭ* se introduce un piston, numit *sul*, care la extremitatea ce se introduce în gaură e învîrtit cu *ciup* (fire supţire de cînepă) spre a se lipi bine de păreţiĭ *ţilistreĭ*. După aceasta se duc şi trag apă, pe care o asvîrle în aer, saŭ trag cu ea la ţintă. De multe orĭ băeţiĭ îşĭ *încarcă ţilistrele* şi asvîrlă asupra fetelor şi nevestelor, carĭ sunt p-acolo, zicînd, că le doresc binele, cu toată protestarea lor, şi cu această ocaziune eĭ recitează diferite formule maĭ mult saŭ maĭ puţin convenabile.

Cfr. Isp. op. cit. p 12 : Puşcociul cu apa.

44. Pîşpacă [4]); Pleofcă.

Pîşpaca se face tot aşă ca şi *zîza*, cu singura deosebire, că aci nu se pune *fiful*. In schimb însă se fac două dopurĭ de cîlţĭ, carĭ se numesc *cîuchĭ* saŭ *plumbĭ*. Cu ajutorul pistonuluĭ (sululuĭ) se împinge unul pînă la marginea *pîşpaceĭ* şi punînd şi pe cel-lalt, prin presiunea ce se face aeruluĭ, face ca primul dop să izbucnească cu zgomot: *pac!*

Băeţiĭ se întrec cu *pîşpacele*, cine aruncă *cîupul* (dopul) maĭ sus în aer saŭ cine trage maĭ bine la ţintă, etc.

La grecĭ puşcociul de soc se numea : κλεψύδρα [5]).

Vezĭ Ispirescu, op. cit. p. 10: *Puşcociul de soc.*

[1]) Floru, op. cit. p. 26.
[2]) Aşă se numeşte la Ohridenĭ, Farşeroţĭ.
[3]) La ceĭ-lalţĭ Romînĭ din Macedonia.
[4]) *Pîşpacă* se numeşte de obiceiŭ în Epir.
[5]) Grasberger, I, 97, 98 ap. Floru op. cit.

45. A ţibàra; A murara.

Se *face* ca la jocul *Pri ch'atra a-scúndire*, şi cine rămîne este încălecat de *mumă*. Toţi ceĭ-lalţi şed în formă de cerc pe pămînt, unul de altul în depărtare de cîţi-va paşi, şi cel călare conduce calul în jurul celor-lalţi, şi la fie-care se opreşte şi întreabă : *gumár* (măgar) orĭ *sumár* (samar). Dacă i se răspunde : *n'-adár mŏara* (îmĭ dreg moara) orĭ alt-ceva, călăreţul trece la un alt băiat, unde pune aceeaşi întrebare. Dacă i se răspunde : *gumar*, călăreţul devine măgar şi măgarul călăreţ ; dacă i se răspunde *sumár*, băiatul care a răspuns devine călăreţ şi călăreţul şade pe pămînt în locul luĭ. Totul în acest joc stă în faptul că băeţii îndată ce văd, că măgarul le este lor antipatic, îl chinuesc şi fac ca să fie încălecat mai de toţi, din care causă pînă la urma urmelor se ieaŭ şi la ceartă.

Numele de *ţibară* probabil că vine de la: cuvintele albaneze *ci bară* (ce cauţi).

Murara este femeninul cuvîntuluĭ *murar* (morar).

46. A f u m a r ĕ a.

Băeţiĭ, cînd sînt adunaţi maĭ mulţi într-o casă, caută să păcălească pe necunoscătorul joculuĭ acestuia şi să-l facă să-şi înegrească faţa şi mînile cu fum.

Pentru aceasta se prepară de maĭ nainte două farfuriĭ, dintre carĭ una se înegreşte (*se afumă*) cu fum pe dos. Această farfurie se dă naĭvuluĭ copil în mînĭ şi i se spune să stea drept, să nu se mişte de loc şi să nu privească decît în ochiĭ celuĭ l-alt băet, care luînd farfuria cea l-altă stă la oare-care distanţă de primul.

În farfuria acestuia (în cea *nĕafumată*) se pune o monedă şi se spune naĭvuluĭ copil, că dacă va face tot ce va face şi el cu farfuria *bună*, moneda printr-un mod miraculos şi fără ca nimenĭ să ştie, se va transporta în farfuria sa (în cea *afumată*). Copilul încrezîndu-se, saŭ curios de a vedea, dacă este saŭ nu posibil, primeşte.

Cel cu farfuria cea bună, ducînd mîna pe sub dosul farfurieĭ sale ca şi cum s-ar şterge, o duce şi pe la faţă. Cel-lalt, făcînd tot aşa, îşi înegreşte faţa cu mînile. După ce s-a înegrit bine, îĭ spun să se uite în farfurie, nu cum-va va fi venit moneda. Dacă nu s-a simţit şi cu aceasta, îĭ spun să se ducă în vre-o parte, unde sînt oamenĭ maĭ vîrstnicĭ adunaţi şi prin modul acesta se distrează pe socoteala păcălituluĭ.

47. C u c h e a t r a a - s c ù n d e r e [1]).

(D'ascunsele).

Jocul se face în modul următor :

Se adună toţi băeţiĭ carĭ vor să ieă parte la joc, şi se numără cu una din formulele date maĭ în jos saŭ îşi da peatra (*îşi-da cheatra*), adecă : unul dintre eĭ ieă o peatră în mînă şi, după ce o ascunde într-una din mînĭ, se adresează către unul din jucătorĭ, prezintîndu-ĭ mînile închise, şi îĭ zice: *ĭu-ĭ cheatra* (unde-ĭ peatra). Dacă nu ghiceşte acesta, scapă. Dacă nimereşte, scapă cel care a avut peatra, şi acelaşĭ lucru trebue să-l facă al doilea cu un alt jucător, şi se urmează în modul acesta pînă la cel din urmă. La cine a rămas peatra,

[1]) La Cruşova jocul aceata se numeşte *na muli cu ascundère*, iar la Ohrida, *Cùcu*.

acela *se face* saŭ *z-bagă* (se bagă), adecă îşĭ închide ochiĭ cu mînile orĭ cu poala haineĭ, pe cînd ceĭ-lalţĭ se ascund, fie-care pe unde poate. *Făcutul* strigă din cînd în cînd: *noapte!* saŭ (la Ohrida): *cùcu!* şi dacă i se răspunde *nòapte*, nu trebuie să se *disfacă* (să-şĭ deschidă ochiĭ), iar dacă toţĭ tac saŭ îĭ răspund: *ḑuă!* (la Ohrida: *aĭda!*), atuncĭ îşĭ deschide ochiĭ şi aleargă să afle pe băeţiĭ ascunşĭ. Indată ce vede pe vre-unul, îl numeşte: *ti viḑùi X.... ascumtu aclo...* (te văzuĭ, ascuns în cutare parte) şi aleargă să scuĭpe la *semnu*, adecă la locul unde *s-feţiră* (unde şi-aŭ dat peatra), ca nu cum-va să-l prinză vre-unul dintre jucătorĭ saŭ cel văzut, înainte de a putea ajunge la semn. Dacă vre-unul dintre jucătoriĭ ascunşĭ îl prinde, îl ţine forţat pînă vin toţĭ ceĭ ascunşĭ *z-da di nîs* (să-l atingă cu mîna). Dacă nimenĭ nu l-a prins, cel văzut a ars (*să-arsi*) şi nu maĭ are voie să ĭea parte la joc pînă nu se isprăveşte jocul. Tot aşa se petrece şi cu ceĭ-lalţĭ văzuţĭ, şi dacă toţĭ jucătoriĭ aŭ fost *arşĭ*, fără ca *făcutul* să fie prins de vre-unul, primul văzut trebue *să se bage* şi jocul reîncepe. Iar dacă cel *făcut* e prins, se face tot el.

Se maĭ face jocul acesta şi în modul următor:

După ce băeţiĭ îşĭ da peatra saŭ se numără, cine rămîne, nu-şĭ ascunde ochiĭ, dar aleargă să prinză pe jucătorĭ, carĭ caută să scuĭpe la *semn*. Dacă prinde pe vre-unul, acesta trebue să *se facă* şi jocul reîncepe. Iar dacă toţĭ aŭ reuşit să scuĭpe la *semn*, trebue să se facă tot fostul, şi jocul reîncepe.

cfr. Ispirescu: *Jocurĭ şi jucăriĭ* p. 53; Teodorescu: *Poeziĭ populare* p. 192.

La ceĭ vechĭ jocul se numea: αποδιδρασκίνδα. [1])

Formulele ce se obicĭnuesc la jocul: *Cu cheatra a-scundere* şi la alte diferite jocurĭ sînt acestea:

I [2])	II [3])	III	IV [4])
Unumina	Urlu	Unumina	Unumido
Dùdumina	Dòrlu	Dùdumina	Dùdumido
Trĭalama	Tèrlu	Tricau	Trialoni
Cătalama	Pârlu	Cĭucĭura	Căcĭaloni
Jùlijuli	Ţirlu	Pènga	Jùli, juli
Pànaglĭĭţa	Şàrlu	Lènga	Pànîglĭĭţa
Ocma	Şàbîrlu	Sùdi	Stĭncantona
Dòcma	Oburlu	Mùdi	Cacarada.
Călişti	Nòáurlu	Dilĭi saŭ: Dàli	Ficĭur cu ficĭur.
Màlişti	Ţărlu	Plĭa-şcus [5])	Ş-eşĭ!

[1]) Polux, C. IX, 117.

[2]) Din formula aceasta, afară de *unu* şi *du* din *unu-mina*, *dudu-mina*, carĭ aŭ sens de unul şi doĭ, afară de *tria* din *trialama*, care corespunde luĭ treĭ în limba greacă, şi afară de cuvintele de oraşe: Neagusti, Hrupişti, precum şi de *chirchinez*, care înseamnă un fel de pasere, cele-lalte cuvinte n-aŭ un sens în limba Aromînilor.

[3]) Singura particularitate ce observăm aci, este că fie-care cuvînt începe cu sunetul corespondent al primelor numere de la unul pînă la zece.

[4]) Aci, afară de *eşi*, care este imperativul verbuluĭ a eşi, nu găsim cuvîntul cu vre-un sens.

[5]) Un nume propriŭ aromînesc (Pleaşcă; *Ş-eşi* înseamnă: să eşĭ)

Nĕáguşti	Gopeşĭ: Zurlu	Ş-eşĭ!
Hrúpişti	Ohrida: Cuforlu.	
Chirchinéz!		

V (Varianta [1])	V	VI [2])	VII [3])	VIII [4])
'Ililica	Auszählllied:	Unumina	Iririţa	Ililiţa
Bùbulica	I'lelika	Dùdumina	Bibiliţa	Pirpiliţa
Tù cutare	Búbulica	Trialama	Dùmagáră.	Tù matalĭ
Tù mutare	Tú kutáre	Càtalama	Ducutáră,	Tù catalĭ
I'chir	Tú mutáre	'Ocma	Cĭàcli	Elţum
Bichir	I'kir	Dòcma	Macli	Bèlţum
Tèra	Bikir	Şibişti	Ndupli; Gop. Doplin	C'ifc'ic
Vesichir	Tátă vezikir	Carábişti	Plascus; Gop. Plescacin	Dàculiţa
Ièlemàna	Géla mana	Carĭ i aţèlus		
Bèşĭ Turchi	Béş turki [5])	Didicus		

IX [6])	X [7])	XI [8])	XII [9])
Elelem	Unumi	Unumina	Unumina
Bèlelem	Dùdumi	Dùdumina	Dùdumina
Şùmşum	Triaran'i	Trèi Sèri	Trialama
Cálelem	Càţaran'i	Càrabéri	Càtalama
Orma	Sùĭdu	pànghipànghi	Ichir
Dòrma	Mùĭdu	Ch'icanela	Bichir
Tèşĭu	Tale	Zdafni	Tàrta
Pèşĭu	Dèca	Zdufni	Beşichir
Cicîrăţĭ îm pŏală	Gràpsi	Şancu	Ghĭemada
Mùsca tu a ŏală.	Mbùfu.	Màngu	Beşĭ
		Cucòt.	Turchi Jabechĭ

[1]) Aci găsim numaĭ pe *bubulica*, care înseamnă un fel de scărăbuş.
[2]) Aci numaĭ *carĭ i aţelus* înseamnă *cine e acela*, deşi are la fine un *s*, care nu se întîlneşte nicĭ o dată în vorbirea obicĭnuită a Aromînilor.
[3]) Nu găsim nicĭ un cuvînt cu vre-o însemnare în limba Aromînilor.
[4]) De asemenea.
[5]) Weigand: Sprache der Olympo-Walachen p. 118:
Der Inhalt (des Auszählliedes) ist vollständig sinlos; die Wörter lika, ïkir, bikir haben Keine Bedeutung.
[6]) Aci găsim numaĭ *pe cicîrăţĭ îm pŏală*, care înseamnă căcărezĭ în şorţ, şi *Musca tu ŏală*, care înseamnă: musca-n oală.
[7]) Aci găsim pe *grapsi*, care înseamnă în limba greacă: scrie.
[8]) Aci găsim pe *trei seri* = treĭ serĭ şi pe *cucòt* = cucoş.
[9]) Nu găsim nicĭ un cuvînt cu vre-un sens.

XIII	XIV	XV	XVI
Ala [1]),	Ala,	Ala-ala,	Apa-epi,
Fala [1]),	Bala,	Bucuvala [2]),	Epi-ipi,
Bucuvala [2]),	Portocala [4]),	F'ic'ur	Dapaĭ-do,
Lic'lu [3]),	Do-madară	Pic'ur,	Dapaĭ-di,
Pic'lu,[3])	Do-catară	Gîl'inát [5])	Azdrîviş
— Buvilic'lu.[3])	Cinîţul'a	Cinîţul'a	Trîpufiş
	Tecăza	Ti tixîĭ.	Azdrîvani,
	Comm. de d. Taşcu. [Şunda.	Ţicura, în munţîĭ de [Mirihuva.	Tripufani,
			Morscaco,
			Scacole,
			Stăĭ-stăĭ
			Pîn apoĭ,
			V'inu, v'inu,
			Pîn la noĭ
			S-mi başĭ dinîpoĭ.
			Gopeşi, Macedonia.

Traducere.—... Stăĭ, staĭ,—pînă apoĭ,—vino, vino,—pînă la noĭ,—să mă săruţĭ înapoĭ. (Cele lalte cuvinte n-aŭ sens.)

Notă.—Cuvintele a căror însemnare a fost notată într'una din notele precedente nu se maĭ notează în cele următoare. Aşà de exemplu, cînd spunem la No, 12 că găsim nicĭ un cuvînt cu vre-un sens, facem abstracţiune de *unumina, dudumina*, asupra cărora ne am oprit maĭ sus.

În ce priveşte aceste formule de eleminare, că sînt lipsite de sens, maĭ acelaş lucru îl găsim şi la alte popoare.

La Romînĭ se obicĭnuesc următoarele formule de elaminare, la jocurile «*de-a mijoarca*» saŭ «*de-a mija.*» [6])

Una mara,
două para,
treia ruga,
cocioruga,
solomon!

Socodon,
socodiţa,
podobiţa,
gheorghieş,
clanţ!

Une orĭ în loc de *socodiţa, podobiţa*, se zice: *şindiliţa, împodobiţa.*

[1]) *Ala-fala*, n-aŭ nicĭ un senz;
[2]) *Bucuvala*, este un fel de mîncare preparată cu pîine, unt şi zahăr.
[3]) *Licilu*, nume propriŭ; ear *picilu*, cel picĭŭ, mic; *buvilicilu* bourelul.
[4]) Numaĭ, *portocala* însemnează: portocală.
[5]) *Gîl'inát*, însemnează: găinaţ.
[6]) Şezătoarea, p. 199, 239, 240, vol. III, de d-l Artul Goroveĭ.

Alta

Una gana,
cişţigana,
panaiţa rachiţa,
corcodel lişiţa
avram,
Bursucan.
umflă-te, bursucule,
şi de c... ardică-te ;
terevenchĭ
tenchĭ !

Alta

Ana mana,
şodrogana,
ş-o popiţă
mărgăriţă
de unde focul te luară ?
De la moara prunculuĭ
c-un cojoc
de motoc,
ca o pară stricătoare,
ţanc fată mare.

Alta.

Uni lichi,
fiştilichi
fiişti pana, Panaite,
lichiţaua, cucuveaua,
tată-tu bojoacele, (saŭ : cojoacele).
mă-ta buf.

Alta.

Unca, donca,
trinca, ponca,
cinca, rînca,
oghir, poghir
ţibilichiŭ pichiŭ.

48. Pri un c'ic'ór. (T-a cuţandăchĭ) [1])

Toţĭ băeţiĭ, carĭ ĭaŭ parte la joc, se fac perechĭ, perechĭ. Perechea cea maĭ mare *da mînă*, adică ceĭ doĭ fruntaşi aĭ jocului din perechea aceasta se întorc cu spatele către cele-lalte perechĭ, saŭ se duc maĭ într-o parte şi unul dintre dînşiĭ, A, prezintă cele două degete camaraduluĭ săŭ B, şi-l întreabă : ce deget ĭeĭ? B ĭea de ex. degetul arătător şi degetul mare rămîne a fi al luĭ A. Fie-care pereche vine cu rîndul, separată, la *perechea mumă* numită, unde unul prezintă cele două degete, cu care atingînd puţin pe cel maĭ mic din perechea venită şi zicîndu-ĭ : *carĭ l'aĭ?* (pe care deget ĭeĭ) îşĭ opreşte degetele pe pieptul celuĭ maĭ mare zicîndu-ĭ : *carĭ alăşĭ?* (pe care deget laşĭ). Dacă acesta alege arătătorul, devine tovarăşul luĭ B şi cel-alt al luĭ A.

Tot aşa se face şi cu cele-lalte perechĭ. Prin modul acesta se fac două *ceti* [1]) (bande) egale. După aceasta se face un cerc mare numit *Soir* saŭ *Ţercl'u* şi aruncă peatra spre a se vedea, cine trebue să intre în *soir*.

Se ĭea pentru aceasta o peatră mică şi netedă şi după ce se scuĭpă pe o parte, o ĭea unul din ceĭ doĭ fruntaşi aĭ *cetelor* şi întreabă partea adversă : Ce luaţĭ ? *sŏare* (partea nescuĭpată) orĭ : *plŏae* (partea scuĭpată ?) Presupunînd că banda A a luat *sŏare*, se aruncă peatra în aer şi dacă cade cu partea nescuĭpată în sus (*sŏare*), a învins banda A, şi ceĭ din banda B trebue să joace partea neonorată a joculuĭ, a-

1) La Avela, Epir.

decă intră în *soir* toţi saŭ numaĭ cîte unul—după învoĭală;—iar ceĭ din banda A, pe rînd cîte unul intră în *soir* şi cată să-ĭ atingă cu piciorul saŭ, dacă s-aŭ învoit, şi cu mîna; pe orĭ cine l-a atins, se arde.

Se consideră *arsu* şi orĭ-cine a eşit afară din *soir*. Tot aşa se arde şi cel care *se dă* pe un picior, dacă cum-va a eşit din *soir* saŭ a atins pămîntul şi cu piciorul cel-alt. Dacă ceĭ din *soir* aŭ fost *scoşĭ* (arşĭ) toţi, jocul se reîncepe şi banda B are un *sumár* (se maĭ zice pe alocurea: *bis*) şi tot ea trebue să joace partea neonorată a joculuĭ. Dacă însă ceĭ din banda B n-aŭ fost toţi scoşĭ, n-are nimenĭ *sumár* şi jocul se reîncepe prin schimbarea rolurilor.

Numele *t-acuţandáchĭ* vine din cuvîntul grecesc *cuţós* (schiop). Aci *t* nu e de cît *d* înmuiat, după cum e şi *T-abuşala* în loc de *D-abuşala*.

Cfr. Prezintă asemănărĭ cu *sărita* gr. ασκωλιάζειν, ασκωλιαζμός. Trebuĭa să meargă într-un picior, pe cînd cel-lalt picior rămînea liber şi ridicat în aer.

Cîte odată se alungaŭ şi învingător era cel ce ajungea şi lovea cu piciorul liber pe cel d-înaintea sa. [1])

49. Cu nuţli tu guvă.

(Cu nucile în gaură).

Se face o gaură (guvă) cît să încapă un pumn, şi la o depărtare de cîţi-va paşĭ se pune *semnu*, ca de acolo băeţiĭ să arunce în gaură nucile.

Spre a se vedea cine trebue să stea la gaură, băeţiĭ aruncă de la semn nucĭ în gaură şi ale cuĭ nucĭ intră pereche într-însa, acela are dreptul să stea. Ast-fel se începe jocul. Ceĭ-lalţĭ băeţĭ aruncă de la semn şi cînd nucile intră pereche în gaură, le cîştigă cel ce *şadi* (care stă lîngă gaură); iar cînd intră nepereche, cel care *şadi* cedează locul acestuia, după ce-ĭ dă atîtea nucĭ, cîte aŭ intrat în gaură.

Une-orĭ, în loc a se luà nucile carĭ intră în gaură, se ĭeaŭ acelea carĭ nu intră. In tot casul, trebue să se învoească de la început. De multe orĭ băeţiĭ înlocuesc nucile cu migdale orĭ sîmburĭ de prune, de cireşe et., care se numesc: *ŏasi*.

Jocul acesta este foarte răspîndit.

Cfr. Polux, IX, 193: τρόπα, joc, care conzista în a aruncà nucĭ etc., într-o gropiţă, ca să nu ĭasă afară.

50. De-a c'ap.

Tot cu nucĭ, oscioare etc., se joacă cu jocul «*de-a c'ap.*»

Jocul conzistă dintr-un beţişor numit: *c'ap*, în lungime de un decimetru.

Acest *c'ap* se înfige în pămînt niţel şi pe partea de pedeasupra pămîntuluĭ, care este netezită, se pune un ban.

Se alege un *semn* la oare-care distanţă de *ceap*, zece, două-zecĭ de paşĭ,—depinde de jucătorĭ, după cum sînt maĭ marĭ saŭ maĭ micĭ—şi apoĭ, după ce se fac cine să dea întîiul, se duc toţi la *semn* şi *dă*.

A da însemnează, ca acela cuĭ ĭeste rîndul, cu o nucă maĭ mare, pe care a ales-o de *adul*, să caute a nimeri banul de pe *c'ap* şi a-l da jos. Dacă a reuşit, toţi jucătoriĭ ceĭ-lalţĭ trebue să-ĭ plătească cîte o

[1]) Polux, IX, 121, op. Floru op. cit. p. 27.

nucă, două etc., după cum s-aŭ învoit la începutul joculuĭ. Dacă n-a reuşit, dă altul şi aşa continuă jocul, pînă daŭ toţĭ de la *semn*.

Dacă aŭ dat toţĭ şi nimenĭ n-a nimerit, se dă şi de la *c'ap*, adică, se caută al cuĭ *adul* a mers maĭ departe de *c'ap*, cînd a dat de la semn şi dă şi de aicea. De astă dată unul dintre jucătorĭ trebuie să nimerească, fiind *adulurile* foarte aproape de *c'ap* [1])

51. Cu cupili.

Cu *cúpili* se joacă numaĭ cu nucĭ.

Fie-care jucător îşĭ pune o *cupă*, adică treĭ nucĭ una lîngă alta şi peste dînsa una a patra,—cîte odată se fac şi cupe de cîte 5 nucĭ;—cîţĭ jucătorĭ sînt, atîtea sînt şi *cúpile*. O *cupă* e depărtată de cea-laltă cu cîte-va centimetre şi toate sînt aşezate în formă rotundă.

Apoĭ se fac şi *dă*, ca în jocul de maĭ sus, de la un *semn* cu un *adul*. Cine cîte cupi atinge, atîtea cîştigă.

52. Cu arcarĕa.

Copiiĭ în şcoală, pe băncile din urmă, unde sînt maĭ scutiţĭ de privirile dascălului, obicinuesc a juca cu nucĭ, *ţinḑifi* etc., cu jocul: «*cŏ-arcarĕa.*»

De pe partea superioară a băncii unul dă drumul nuceĭ. Tot din acelaş punct, cel care-ĭ urmează lasă să se rostogolească o nucă. Dacă nuca aceasta nimereşte pe cea-laltă, jucătorul care *ŏ-află* nuca, o căştigă. Dacă nu *ŏ-află*, se lasă nucile acolo, unde s-aŭ dus şi urmează să arunce întîiul cu altă nucă. Tot aşa urmează pînă ce unul din eĭ *află* cu nuca luĭ una din nucile *tricute*, şi atunci le cîştigă pe toate.

Jocul se joacă şi cu treĭ şi cu patru chiar.

Se dă în totdeauna pe rînd.

La începutul joculuĭ fie-care doreşte să fie ultimul, căcĭ, fiind maĭ multe nucĭ *tricute*, este maĭ cu uşurinţă a nimeri.

53. Cucu-dan [2]); Cucîli-Vicîli [3]); Cucu-mpadi [4]).

Se adună băeţiĭ, carĭ doresc să joace, şi se fac ca şi la jocul: *Cu chĭatra a scúndire*, şi cine rămîne, trebue să alerge dupe vre-unul din ceĭ-lalţĭ, carĭ îl necăjesc prin diferite gesturĭ şi strîmbăturĭ de gură precum şi prin cuvintele satirice ce-ĭ adresează, numindu-l cînd prostuţ, cînd cioară (gae), cînd bufniţă (cucuvae) etc. Aşă băeţiĭ îĭ sar înainte şi îĭ zic: *cùcu, cùcu*, saŭ *cúcîli, vicîli;* p-alocurea *cucu-dan, cucu-dan*.

Nu poate scăpă acesta decît, dacă poate să atingă cu mîna pe vre-un băiat, cînd stă în picioare, de oare-ce băeţiĭ, spre a-ĭ face maĭ mare necaz şi a-l supără, se mută des dintr-un loc într-altul. Dacă băiatul este atins în momentul cînd stă jos şi a zis *cucu* (saŭ *cúcîli-vicîli*, orĭ *cucu-dan)* nu se ĭea în consideraţie.

Acel care aleargă să prinză pe ceĭ-lalţĭ se numeşte: *cucu* saŭ *cúcîli-vicîli*, saŭ *cucu-dan*.

[1]) Com. de d-l Dimoane Mih., profesor.
[2]) *Cucu-dan* se numeşte la Aromîniĭ din Avela, Avela-Nouă şi Xirolivad.
[3]) *Cucîli-vicîli* se numeşte la Aromîniĭ din Bitolia, Cruşova, Magarova, Tirnova.
[4]) Aşă se numeşte pe la ceĭ-lalţĭ Aromînĭ.

Cînd locul, unde se joacă copiiĭ, conţine maĭ mulţĭ pomĭ, băeţiĭ se învoesc, în loc să stea jos pe pămînt, să se agaţe de pomĭ, ast-fel ca picioarele să nu atingă pămîntul. Orĭ-care băiat e atins de *cucudan* pe cînd nu e agăţat de pom, iĭ ĭea locul. De multe orĭ, cînd *cucu-dan* nu poate să prinză pe nicĭ unul şi s-a ostenit mult, observă cine e maĭ prost agăţat de pom şi stă acolo de-l păzeşte pînă atinge cu picioarele pămîntul, cînd îl şi atinge cu mîna, suferind în schimb toate tachinările ce-ĭ fac ceĭ-lalţi băeţĭ, carĭ voesc să scape pe cel ameninţat a deveni *cucu-dan*. Orĭ de cîte orĭ cine-va se agaţă de pom, trebue să spue: *cucu* (saŭ: cúcili-vícili, cucu-dan), căcĭ altmintrelea se face el *cucu-dan*.

54. A sclaca [1]); cu Sclav'ĭ; cu Sclavlu; T-a Sclavach'a [2]).

La jocul acesta toţĭ băeţiĭ se împărţesc în doua tabere, A şi B, ca la jocul *Prĭ un c'icĭor*. Cele două tabere se pun faţă în faţă una de alta, în depărtare de 30—40 de paşĭ. Locul, unde e reşedinţa fie-căreĭ tabere se numeşte *semnu*. Jocul se începe în modul următor:

Şefiĭ celor două tabere, numiţĭ *mumă*, fie-care în parte, înaintează în mijlocul distanţeĭ ce le separă, şi aci *muma* thereĭ A de exemplu, întinde palma celeĭ-lalte mume din tabăra B, care o loveşte şi prezintă la rîndul săŭ palma. Muma thereĭ A la rîndul eĭ loveşte palma întinsă şi se întoarce spre semnul săŭ, urmărită de muma B, care voeşte să o prindă saŭ să o atingă cu mîna. În timpul acesta, unul din băeţiĭ thereĭ A sare în scăparea mumeĭ şi urmăreşte pe muma B, care, văzînd că a eşit un jucător din tabăra adversă, se întoarce în grabă spre *semnu* la tabăra sa. Unul din tabăra B sare în goana celuĭ care urmăreşte pe *muma* lor şi îl vinează pînă ce acesta ajunge la tabăra din care face parte, de unde un alt jucător se pune în urmărirea inimiculuĭ, care e nevoit a se întoarce la tabăra B.

Scopul joculuĭ e să prinză pe inimic, înainte ca acesta să aibă timpul a se întoarce la tabăra din care face parte, şi a-l face prin modul acesta *sclav*, rob.

Dacă cel care urmăreşte pe un inimic, pe care ar voi să-l facă *sclav*, n-a plecat dela *semnu* (*nu luă semnu*; aci se maĭ zice şi: *nu arĭ semnu*) ci dela oare-care depărtare, prinzîndu-l, în loc să devie *sclav* cel urmărit îndată ce s-a probat de spectatorĭ, că *nu luă semnu*, devine el însuşĭ sclav.

A *avea semn* saŭ *a lua semn*, însemnează a plecă un jucător de la semn în urma inimiculuĭ pe care doreşte să-l facă *sclav*.

Dacă unul dintr-o tabără este ajuns de unul din tabăra cea-laltă, înainte ca el să ajungă la *semn*, se zice că tabăra aceea a *luat întîn'lu semnu* (întîĭul semn) şi fiind-că pentru prima dată un inimic e făcut *sclav*, se grăţiează.

După ce o tabără a luat *întîn'lu semnu*, pe orĭ-cine prinde din tabără inamică după aceasta îl *face sclav*.

De multe orĭ, după învoiala ce se face la începutul joculuĭ, nu se duce sclav cel prins, ci în locul săŭ să trimete de *mumă* unul maĭ puţin alergător şi îndemănatic în acest joc. Muma nu se duce nicĭ odată în sclăvie, ci trimite pe altul în locul săŭ.

[1]) Se numeşte aşà jocul la Vlaho-Clisura (Macedonia), Moscopole (Albania) şi Vlaholivade (Macedonia).

[2]) Se numeşte aşà la Avela (Epir); La Fărşeroţiĭ din Ţicura, munţiĭ Mirihuva, jocul şe numeşte: *Na zdar-zdîr*.

Sclavii se pun în picioare, în linie paralelă cu tabăra din care face parte şi la o distanţă de la semnul tabereĭ ce ĭ-aŭ făcut sclavĭ, cît poate sări cel maĭ bun tovarăş al sclavilor în treĭ sărituri. Dacă sînt maĭ mulţi sclavĭ, se ţin de mînă unul de altul. Dacă o tabără a pus sclavii la dreapta, cea-laltă îi pune tot aşà, ca să nu fie sclavii faţă în faţă, ci *tu arîchĭ*, în aripele taberilor.

Îndată ce se face un sclav, *muma* nu maĭ ese în goana inimiculuĭ, ci rămîne la semn pentru a păzi sclavul, sărind contra celuĭ care s-ar încercà să-l libereze.

Sclavii se pot liberà, orĭ de cîte orĭ unul din tovarăşii lor ar reuşi să ajungă în închisoare, înainte ca ceĭ din banda adversă să reuşească a-l opri. Dacă sînt maĭ mulţi sclavĭ, şi unul din tovarăşii lor a reuşit să ajungă pînă la dînşiĭ, nu poate libera decît pe unul singur, de ordinar pe cel maĭ nou *sclav* saŭ pe cel maĭ voinic.

Cînd toţĭ dintr-o tabără aŭ fost reduşi în sclăvie, rămîind numaĭ muma, care tot-deauna e ultima redusă în sclăvie, acesteia i se permite să prescurteze distanţa, mutînd semnul la $^1/_2$ distanţeĭ prime. Dacă devine şi muma sclavă, ceĭ învingătorĭ încalecă pe ceĭ învinşĭ, de la un semn pînă la cel-lalt, unde şi rămîn, spre a reîncepe jocul; învinşii trebue să meargă de aci la semnul învingătorilor într-un picior şi cu limba scoasă afară. Jocul după asta reîncepe.

De obiceiŭ, ca la toate jocurile, *mumele* sînt alese printre jucătoriĭ ceĭ maĭ distinşi.

Cînd se ivesc neînţelegerĭ, spectatoriĭ sînt arbitri. Jocul acesta se face în tot-dauna în loc deschis.

Cîte odată, unul dintr-o bandă *ieşe*.

A *ieşi* însemnează a trece pe lîngă jucătoriĭ din banda inimică şi a-ĭ provocà să-l prindă dacă pot. Atunci se pune în goana luĭ unul maĭ iute la picior din ceĭ desfidaţĭ. În contra acestuĭa *ieşe* altul din partizaniĭ primuluĭ, care earăşĭ este urmărit de unul din banda contrarie. Aceştia une-orĭ străbat depărtărĭ pînă ce unul este atins şi se întorc toţĭ, rămîind ca acel atins să devie rob.

Altă dată, dacă numaĭ o pereche se urmăreşte şi nu s-a putut eşi în goană alţiĭ, jocul continuă între cele două bande, ear ceĭ *eşiţĭ* se lasă în pace, pînă ce unul cade rob, saŭ scapă.

55. Ch'ich'ir-mich'ir; cu cîmila bîgată; de a bîgătaluĭ.

(Cu camîla băgată); (De-a băgatele).

Se fac două bande toţĭ jucătoriĭ, precum la jocul: *Pri-un cicior*, şi *se fac*, spre a se vedea cine trebue să *se bage*. Băeţiĭ din banda care a rămas, se pun unul lîngă altul, cel d-întîiŭ cu capul pe genuchiul unuĭ copil, care se numeşte *mumă* şi care nu se joacă, iar ceĭ-lalţĭ cu capul fie-care la şoldul celuĭ din naintea sa, şi se face ast-fel un fel de cămilă întinsă. Ceĭ din banda adversă, luînd vînt, dela oare-care depărtare de unde s-a pus *cămila*, se aruncă unul după altul de-asupra lor călare (*cîvală*), şi după aceasta, şeful lor, care se aruncă la început saŭ la fine, numără într-o singură respiraţie pînă la 20, 30, după cum aŭ convenit la începutul joculuĭ, şi la urmă zicînd «*tâlĭa*», [1]), se daŭ jos spre a se maĭ aruncà.

Dacă şeful n-a putut să numere pînă la numărul convenit într-o singură respiraţie, saŭ dacă vre-unul din tovarăşii săĭ nu s-a aruncat

[1]) P-alocurea, în loc de *tâlĭa* se ḑice *chichir-michiiiirrrr*, de unde şi numele joculuĭ.

bine călare, aşâ în cît haina sa atinge pămîntul, saŭ chiar a căzut la pămînt, atunci banda sa devine *cămilă* şi ceĭ din banda *cămilă* aŭ să joace rolul lor.

56. Cu pirustia [1]); Cu cîmila-mproastă [2]); Dĕ-a cîmăra [3]).

(Cu pirustie); (Cu cămila în picĭoare); (De-a cămara).

Şi aci băeţiĭ se fac două bande, şi după ce *se fac*, ceĭ din banda care rămîne se pun în picĭoare unul lîngă altul în formă de cerc şi, prinzîndu-se de braţe, îşĭ lipesc capetele, formînd ast-fel o cămilă. Şeful lor, care se numeşte *mumă*, iĭ păzeşte ca să nu fie încălecaţi de ceĭ din banda adversarilor; dacă muma reuşeşte a lovi din picĭor pe orĭ-cine din banda adversă, bandele îşĭ schimbă rolurile, devenind *cămilă* (*pirustie* saŭ *cămara*) ceĭ din banda adversă.

57. Cu fic'orlu; cu fic'uriclu.

(Cu feciorul).

Toţĭ jucătoriĭ şed în formă de cerc pe *livadi* (luncă) depărtaţi unul de altul cu vre-o treĭ patru paşĭ. Dintr-o haină se face un *fic'ór; se fac*, şi cine rămîne trebue să vie în jurul băeţilor, carĭ sînt aşezaţi în formă de cerc, ca să prinză *fic'orlu* (copilul) pe care băeţiĭ îl aruncă dela unul la altul foarte repede şi, după cum le vine lor maĭ bine, la cel din stînga saŭ din dreapta lor.

Toţĭ rîd şi fac haz mare cînd aleargă alergătorul după *ficĭor* şi nu-l poate prinde. Nu-ĭ este permis a trece prin faţa băeţilor nicĭ a străbate cercul prin mijloc.

Dacă alergătorul a reuşit să prinză *ficĭorul*, acela în mînile căruia l-a prins, devine alergător, iar el iĭ ĭea locul.

58. Cu castrulu [4])

Băeţiĭ, carĭ ĭeaŭ parte la joc, se împărţesc în două bande, ca la jocul: *Pri un cicĭor*, şi după aceasta *se face*, cine să intre în *castru*. *Castru* se presupune o groapă mare, în care să încapă toţĭ jucătoriĭ dintr-o bandă şi împrejurul căruĭ *castru* se face o mică brazdă cu o peatră saŭ cu ajutorul unuĭ lemn ascuţit la vîrf.

Ceĭ carĭ se găsesc afară din *castru* îndată ce *lĭ-u ḑîsiră* (a început jocul) lovesc cu mînile pe ceĭ din *castru* pe corp şi mînĭ. Nu e permis a lovi cine-va pe cap şi pîntece.

Dacă ceĭ carĭ sînt în afară de *castru* reuşesc a scoate pe vre-unul din *castru* afară, iĭ daŭ toţĭ cîte una şi-l liberează în *castru*. Ceĭ din *castru* numaĭ atunci vor putea să scape şi să joace la rîndul lor rolul adversarilor, cînd vor reuşi să introducă în *castru* pe unul din banda contrarie.

Acest joc se joacă de băeţiĭ marĭ, în vîrstă de 10—15 anĭ.

[1]) *Cu pirustia* se numeşte la Aromîniĭ din jurul Bitolieĭ.

[2]) Cu *cămila-mproastă*, se numeşte la Xirolivade, Selĭa, Gramaticova, etc.

[3]) *Cîmără* se numeşte orĭ-ce boltă în forma celeĭ formate de curcubeŭ.

[4]) *Castru* se numeşte un loc întărit, tabără, meterez.

59. Dĕ-a capra[1]; acri-macri[2]; Papadiţa[3]

La jocul acesta pot luà parte orĭ-ciţĭ băeţĭ. Un băiat se pune jos şi se zice, că e *capră*. Un altul îl păzeşte de mîneca dulameĭ. Înainte de a începe jocul în toată seriozitatea sa, băeţiĭ ceĭ-lalţĭ vor să vază, dacă *carneu* (adecă *capra* se consideră ca carne friptă, din care trebue să mănînce ceĭ l-alţi băeţi) are sare; *vederea de sare* se face, lovind cu mîna pe *capră* însă încet. Toţĭ ciţĭ l-aŭ văzut de sare, se consideră în numărul jucătorilorilor, şi jocul începe în toată seriozitatea. Cel care păzeşte se numeşte *pîpă* (popă). *Pîpălu* vine în jurul capreĭ şi o păzeşte de loviturile ce voesc să-ĭ dea jucătoriĭ, ferindu-se şi pe sine tot de odată. Dacă *pîpălu* loveşte pe un jucător cu talpa picioruluĭ saŭ cu mîna (după cum s-aŭ învoit) pe haină, acesta ĭea locul capreĭ, şi capra devine *pîpă*. Lovitura pe carne, (pe mînă saŭ faţă) nu se ĭea în consideraţie, pentru motivul arătat la Jurăminte: «*ţal'ŭ carni, bĕaĭ sînḑi?*»

Jocul maĭ poate fi şi *cîvală pri pîpă* (călare pe popă) şi în cazul acesta, cînd vre-unuia dintre jucători îĭ vine bine, se aruncă călare pe popă, care nu trebue să se strîmbe spre a cădea călăreţul (*cîvala*), căcĭ aşà nu se prinde (*nu se acaţă*) şi atunci *pipălu* trebue să stea a fi încălecat de băiat pentru a doua oară, şi în cazul acesta îl încălecă şi maĭ bine, de oare-ce încalecă în linişte. Popa deşi încălecat continuă a păzi, pînă loveşte pe cine-va şi scapă.

Jocul maĭ este şi cu *şeḑĕarĕa* (cu şederea), adecă unul dintre băeţi, dacă a reuşit să se puie lîngă capră şi să o apuce de haină, înainte de a putea fi atins de popă cu piciorul saŭ cu mîna (dacă s-aŭ învoit aşà) se găseşte de o cam dată la adăpost; şi cînd popa se uită în altă parte, el loveşte una saŭ maĭ multe lovituri pe capră şi se duce în grabă. Cînd şede cine-va, popa le spune celor l-alţi băeţi să dea pe cel *şiḑut*, că nu le face nimic şi toţi încep a-l bate. Cel şezut n-are ce să facă şi tace; dacă vede însă că mănîncă multe, el se decide şi pleacă. Atunci *pîpălu* care îĭ păzeşte momentul plecăriĭ, se repede şi de cele maĭ multe orĭ îl atinge cu piciorul, şi ast-fel atinsul devine capră.

Une-orĭ băeţiĭ reuşesc a despărţi pe popă de capră şi atunci îl bat cît vor, de oare-ce popa fără a ţinea capra de mîneca dulameĭ, saŭ de haina copiluluĭ, chiar dacă ar atinge pe cine-va cu piciorul, nu se ĭea în consideraţie.

Nu e permis a lovi de cît pe trup.

Pe alocurea capra se numeşte *prifteasă* (preoteasă); tot aşà şi preotul se numeşte *picurar* (păstor) saŭ *hisap* (măcelar).

60. Lasă-spată

Acest joc se joacă de băeţi micĭ, şi doĭ cîte doĭ de odată. Se întorc amîndoĭ cu spatele şi se lipesc. Unul dintre eĭ, ast-fel stînd, îşĭ aduce palmele celor două mînĭ la pĭept şi le ţine tare lipite, pe cînd coatele îĭ es puţin în afară spre spate, prin carĭ trece cel l-alt cele două mînĭ ale sale, pe carĭ după aceasta le lipeşte şi dînsul pe pĭept. Unul, A, se apleacă cu capul în spre pĭept, rădicînd pe tovarăşul său pe spate şi zice: *lasă*, iar cel l-alt, B, *spată*. După aceasta se rădică A şi se apleacă B, care repetă aceleaşi cuvinte, şi tot ast-fel continuă jocul, cînd unul rădicînd pe cel l-alt pe spate, cînd altul.

[1]) Se întrebuinţează termenul acesta la Farşeroţi.
[2]) In Macedonia (Vlaho-Clisura, Gramosta, Bitolia etc).
[3]) In Epir.

61. Cu sch'inarĕa la cur.

Băeţii *se fac*, şi cine rămîne *se bagă*, adecă îşi pune capul în poala unuĭ alt băiat numit *mumă*, care nu ĭea parte activă la joc, şi se determină un loc la oare-care depărtare dela *mumă*, — de obiceiŭ vre-o 10—20 de paşi, — care se numeşte *semnu*. Toţi ceĭ l-alţi băcţi vin de se aşează la *semnu*. Pe cînd cel *băgat* stă aplecat cu capul în poala *mumeĭ*, unul din băeţiĭ de la *semnu*, vine pe vîrful degetelor, ca să nu facă sgomot, şi-l *sch'ină* cu degetul (atinge) la c..... După asta ţinîndu-şi respiraţia, aşteaptă răspunsul, ce cel *băgat* va da *mumeĭ*, care l-a întrebat: *carĭ ĕasti?* (cine este?). Dacă cel *băgat* ghiceşte, scapă, şi ghicitul iĭ ĭea locul; dacă nu, este încălecat de cel de care l-a *sch'inat* pînă la *semnu*, de unde se întoarce într-un picior şi cu limba scoasă.

Jocul acesta distrează foarte mult pe copiĭ şi ceĭ carĭ nu ĭaŭ parte la joc, rîd şi fac mult haz de cel *băgat*, maĭ cu seamă cînd e încălecat şi cînd se întoarce într-un picior şi cu limba scoasă.

La Fărşeroţiĭ din Ţicura, în munţiĭ Mirihuva, jocul acesta se numeste: *Ch'itavlaa, vlaa-vîţ*. Se duce un băiat şi-l trage de poala haineĭ din dos pe cînd cel băgat stă cu ochiĭ ascunşĭ în mîinele «*teteĭ*», aşa se numeşte *muma* la dînşiĭ; apoĭ într-o fugă revine la *semnu*, unde sînt înşiraţi ceĭ-l-alţi jucătorĭ pe rînd şi stă printre dînşiĭ. Cel *băgat* vine la dînşiĭ şi întîĭ le miroase mîinele; apoĭ iĭ miroase la gură, haĭnă, se uită la picĭoarele lor, la cine e maĭ aprins la faţă şi în sfîrşit se pronunţă pentru unul dintre dînşiĭ.

Dacă nimereşte, îl încalecă de la semn pînă la «*teta*»; ear de nu, el este încălecat. In tot timpul cît durează ducerea şi întoarcerea băeatuluĭ, ca să atingă pe cel băgat, ceĭ l-alţi jucătorĭ strigă:

Ch'ita-vlaa, vlaaa-vlîţ!

62. Chisa cu parădislu.

(Infernul cu paradisul)

Se ĭea un lemn lung, cît o schĭoapă şi gros cît un deget şi se înfige în pămînt pe jumătate. El se numeşte *mŏaşe* (bătrînă). Locul ales pentru acest joc trebue să fie moale. Toţi băeţiĭ cîţi ĭeaŭ parte la joc se adună în jurul *mŏaşeĭ* şi şed jos. Unul dintre eĭ numără de la *mŏaşe* cîte treĭ-patru palme spre fie-care băiat şi înseamnă depărtarea. Fie-care băiat îşi are *sula* de lemn, pe care o înfige la punctul însemnat. După aceasta se aduce o *custură* (briceag), care să fie însemnată pe o parte a lameĭ, avînd saŭ o sgîrietură, saŭ data cînd s-a făcut, şi pe partea cea-l-altă să nu fie nimic însemnat. Partea custureĭ însemnată se numeşte *ch'isă* (infern), cea netedă se numeşte *paradis*. Unul dintre băeţi ĭea custura în mînă şi, aruncînd-o în sus, o lasă să cază. Dacă cade cu partea *chisă* în sus, custura o ĭea un băiat care urmează imediat după acel care aruncă custura, şi care-şi perde dreptul de a maĭ arunca pînă să-i vie rîndul. Ca să-i vie rîndul trebue să arunce toţi ceĭ-l-alţi băieţi. Cînd custura cade *paradis*, el o prinde de la mîner, şi o dă în pămînt cu vîrful lămiĭ. Cîtă parte din lamă intră în pămînt, cu atîta acesta-şi apropie sula de moaşe; şi ĭa răşi maĭ aruncă custura, şi dacă cade *paradis*, face tot ca maĭ sus, maĭ aruncă pînă cade *chisă*, cînd custura trece la cel-l-alt. Aşă se continua jocul pînă ce toţi, afară de unul, şi-aŭ apropiat *sulili* de *mŏaşe*. Acela care a rămas, maĭ aruncă de treĭ orĭ custura şi dacă în

treĭ aruncături n-a reuşit să aducă *sula* sa pînă la *moaşe*, toate *sulili* celor-lalţi băeţi se înfig în pămînt, lăsîndu-se afară numaĭ o mică parte spre a putea fi prinsă. Cel rămas trebue să le scoată cu dinţii, pe cînd ceĭ-l-alţi îl tachinează prin cuvintele lor cele muşcătoare.

63. Cu súlili.

Se alege un loc maĭ moale, unde cuţitul să intre cu înlesnire în pămînt.

Apoĭ jucătorii se aranjază ca la jocul de maĭ sus şi se aduce un cuţit cu vîrful ascuţit saŭ o furculiţă. Fie-care jucător pe rînd aruncă cuţitul saŭ furculiţa în pămînt. Se cere ca pe rînd să reuşască a înfige cuţitul în pămînt cel puţin treĭ orĭ. Dacă nu reuşeşte, îl aruncă cel care urmează după dînsul.

Aruncarea cuţitului se face în felurile următoare:

Fie-care jucător se cere, ca să înfigă cuţitul de treĭ orĭ în pămînt apucîndu-l de la mîner şi înfigînd vîrful direct în pămînt. Cine a făcut aceste treĭ înfigerĭ, face alte treĭ, apucînd cuţitul de mîner şi înfingîndu-l în pămînt, după ce cuţitul se întoarce odată în jurul său în vînt.

Reuşind şi la aceasta, aşază cuţitul pe palma mîneĭ şi apoĭ caută să-l înfigă în pămînt.

Tot aşa urmează o mulţime de alte moduri de a înfige cuţitul în pămînt, ceea ce reclamă oare-care dibăcie.

Cine rămîne în urmă, se cere să scoată cu dinţii un ţepuş, care a fost bătut cu cuţitul în pămînt de fie-care jucător cîte treĭ orĭ. Dacă sînt jucătorĭ mulţĭ ţepuşul se înfige tot în pămînt, rămîind o mică parte afară, de care cel rămas trebuie să apuce cu dinţii.

64. Dare a drîmbală.

(Scrînciob).

Se înfige în pămînt un par de mărimea talieĭ copiilor carĭ iaŭ parte la joc. Une-orĭ parul e ceva maĭ mic. După ce se ascute puţin la vîrf, se aduce o prăjină mare (*grendă*), mijlocul căreia este pe jumătate găurit, şi se pune cu partea semi-găurită pe vîrful parului. La cele două capete ale prăjineĭ, care se numeşte *drîmbală*, se pun doĭ băeţĭ, şi prin vîntul ce-şĭ daŭ fie care pe rînd, *drîmbala*, cînd se rădică în sus, cînd se lasă în jos, rădicînd şi scoborînd astfel pe rînd pe ceĭ doĭ copiĭ, carĭ se daŭ *a drîmbală*. Cînd e să se dea jos ceĭ doĭ copiĭ, ca să nu cază vre-unul dintre eĭ prin dezechilibrarea *drîmbaleĭ*, cînd unul în momentul ce se găseşte jos ar părăsi-o, ceĭ l-alţĭ jucătorĭ se răped la par şi opresc *drîmbala*.

Pe la comunele romîneştĭ de la Pind, jocul acesta este foarte respîndit şi se joacă numaĭ vara; *drîmbala* se face de *pin* tînăr de obiceĭŭ şi găurirea eĭ se face prin ajutorul cărbunilor.

La Ohrida, Lunca, *drîmbala*, se numeşte *vîrticoniţă*.

65. Cu tîbaclu

Jocul acesta se joacă numaĭ între doĭ băeţĭ. După ce *se fac*, cine rămîne prezintă celuĭ-l-alt mîna în formă de pumn; cel-l-alt se preface că ĭea *tîbác* din pumnul întîiuluĭ şi după aceasta se preface că-l trage pe nas şi cînd îĭ vine la socoteală loveşte cu mîna pe pumnul băgat.

Acesta, orĭ de cîte orĭ simte, că va fi lovit, îşĭ trag mîna, şi dacă nu e lovit, scapă şi cel-lalt bagă *pumnul* saŭ: *vinde tîbác*, cum se maĭ zice.

Cînd e să iea *tîbác* din pumn, jucătorul, după ce loveşte într-o parte şi alta pumnul, ca şi cum ar lovi pe o cutie adevărată şi plină cu tabac, îl întreabă: *de unde l-a adus, cum îl vinde, ba că-i scump şi nu-ĭ cam vine la socoteală, ba că tabacul adus din cutare localitate este maĭ bun etc.*, şi cînd îl loveşte tare pe pumn, îl tachinează: *e! frate n-aĭ să te plîngĭ, că nu-ţĭ plătesc bine etc.*, şi alte multe de astea.

66. Cu scoaterea carne.

La Pind se obicĭnueşte, că adunîndu-se flăcăiĭ în *còdur* (*misuhòri*) [1]), unde se aduce de vînzare şi carne crudă saŭ friptă în ţeapă, se prind, cine poate să taĭe o bucată oare-care de carne, picĭor, coaste, cap, etc., într-un număr oare-care de lovituri, după învoială. Operaţia aceasta se numeşte: *scoatere carne*. Se fac prinsorĭ pentru aceasta, şi dacă nu reuşeşte cine se angajază să *scoată carnea*, pĭerde prinsoarea.

Prinsorile sînt de obiceiŭ, *carne friptă*, *vin*, cîte o cinste la ceĭ carĭ ieaŭ parte la prinsoare, etc.

Cu carnea cînd s-a făcut prinsoarea, se strîng ceĭ carĭ s-aŭ prins, o frig, maĭ cumpără ceva vin şi apoĭ petrec, cîntînd şi jucînd.

Modul acesta de a se juca se face printre bărbaţĭ. Băeţilor nu le este permis.

67. Tu guvă cu adunarĕa.

(In gaură cu adunarea).

Fetele obicĭnuesc a jucà şi ele cu sîmburĭ de roşcove numite: *ţinţifi*, etc. Pentru aceasta se face o gaură cît o nucă de mare şi după aceasta, dela oare-care depărtare de acolo, se duc de aruncă, în gaură cu *ţinţifi*, etc. Fie-care caută să arunce *ţinţifa*, sa în gaură, saŭ cît se poate maĭ aproape de gaură. Cine a putut aruncà *ţinţifa* în gaură saŭ maĭ aproape de gaură decît cele-lalte, acea are dreptul să adune.

Adunarea se face ast-fel: cu unghĭa policaruluĭ caută să pue în gaură toate *ţinţifile*. Pentru fie-care *ţinţifă* are dreptul să o adune în gaură din treĭ loviturĭ cu policarul. Dacă în treĭ loviturĭ n-a putut să o adune, fata a căreĭ *ţinţifă* erà maĭ aproape de gaură după acea a primeĭ fete, are dreptul să adune. Aceasta adună însă numaĭ *ţinţifile*, pe carĭ nu le-a putut pune în gaură prima, aşà că lucrarea devine maĭ lesnicĭoasă pentru dînsa.

Cine a putut să adune toate *ţinţifile* în gaură, le suflă cu gura, şi cîte scoate afară din gaură dintr-o singură suflătură, le cîştigă. N-are dreptul să sufle decît o singură dată, şi după dînsa va suflà acea care urmează în ordinea depărtărĭĭ *ţinţifilor* dela gaură. Aşà se continuă, pînă ce cîştigă toate *ţinţifili*.

De multe orĭ în loc de *ţinţifi*, joacă cu *gazeti* (monedă falsă cu coloare aurie), *aspri*, *pîrdiţi* (părăluţe purtate de obiceiŭ la gît), etc.

68. Tu guvă cu adunarĕa diprisupră.

Jocul acesta, pe care-l obicĭnuesc numaĭ fetele, se joacă tot ca şi cel precedent, cu singura deosebire, că în loc de a aruncà de la oare-

[1]) *Còdur* (Clisura, Gopişte, etc.) şi *misuhòri* (grec.) înseamnă mijlocul satuluĭ, unde de ordinar e piaţă. Aci se string sătenĭĭ şi staŭ de vorbă. Aci se fac adunările pentru orĭ-ce priveşte satul. Aci se fac vînzările şi cumpărările şi se găsesc toate băcăniile, magazinele, măcelăriile, şi cîrcĭumele.

care depărtare cu *ţinţifili* saŭ cu cele-lalte obiecte cu carĭ joacă, aruncă chiar de pe deasupra gaureĭ, adecă îşĭ pun fetele mînile în carĭ ţin *ţinţifili* deasupra gaureĭ, la oare-care înălţime, în mod perpendicular, şi de acolo, pe rînd, lasă fie-care să cază *ţinţifa*. Fata a căreĭ *ţinţifă* este maĭ aproape de gaură, *adună* cea întîĭa. După aceasta urmează, cum am spus în jocul precedent.

69. Cu ţara.

Fetele cele micĭ obicĭnuesc a se jucà pe *gîzeti, aspri, pîrdiţĭ*, etc. cu jocul *ţara*. Pentru aceasta se aduce nisip, şi după ce fetele *se fac*, cine rămîne, amestecă în nisipul cel subţire atîtea *gîzeti*, cîte sînt şi fetele,— cîte una de fie-care fată,— şi după aceasta face *ţara* (nisipul cel subţire) ast-fel amestecată atîtea *tocurĭ* [1]) (grupurĭ) cîte fete sînt. Apoĭ spune fetelor să-şĭ aleagă fie-care cîte un *toc* (grup), rămîind ca dînsa să ĭea *tocul* cel din urmă ce-ĭ vor lăsà fetele. Fie-care fată după aceasta îşĭ dezveleşte grupul săŭ şi cîştigă cîte *gîzeti* s-or aflà într-însul. De sigur că se întîmplă de mulle orĭ ca într-un grup să fie una saŭ maĭ multe, şi într-altul de loc.

70. De-a eşĭ.

Jocul se joacă numaĭ de fete şi anume de treĭ perechĭ.

Două perechĭ A şi B se pun faţă în faţă la o distanţă de vre-o 20—30 paşĭ, cîte odată şi maĭ mult, a treĭa pereche C se pune la mijlocul distanţeĭ dintre cele două perechĭ şi aşteaptă, uĭtîndu-se una către o pereche, alta către cea-laltă, ca acestea să easă.

Eşirea se face ast-fel:

In strigătul de îndemnare: *dĕ-a eşĭ*, cele două perechĭ extreme A şi B, se despartă fie-care de tovarăşa sa şi caută să dea mînă reciproc, adică, fie-care din cele două fete din perechea A caută să se întîlnească cu una din fetele perecheĭ B, carĭ urmăresc acelaş lucru.

Cele din mijloc caută să prinză pe orĭ-care din cele patru fete, înainte ca acestea să ajungă la semn.

Dacă una din fetele, carĭ compun perechile A şi B, este prinsă de una din cele din mijloc, cea, care a prins-o, scapă din mijloc de rolul nefavorabil de a prinde şi-l ĭea cea prinsă.

In momentul, cînd perechile A şi B pornesc de la semnele lor, ca să dea mînă între ele, strigă fie-care, către cea care la care se îndreptează, în gură mare:

De a eşĭ haĭ da eşĭ,
de aeşĭ, haĭ da eşĭ,

pe cînd cele din mijloc:

acaţ-u, prinde-o
acaţ-u, prinde-o.

Jocul îl joacă fete maĭ marĭ şi niveste în locurile unde se string femeile Duminica, ca să petreacă şi unde bărbaţiĭ nu sînt admişĭ.

Azistentele aŭ ocaziunea să vază cine este maĭ vioae, îndemînatică şi sănătoasă cu această ocaziune.

[1]) Tocurile se maĭ numesc şi *suraţi*.

Se întîmplă une-orî ca o fată să fie cerută de nevastă fiind-că i-a părut ei la joc, — că fată e bună pentru casa ei.

Jocul se joacă iarna şi, după nume, pare a fi grecesc, *de a eşi* fiind o derivaţiune poporană din ngr. Ta ἓξ, care însemnează *cele şase* (fete, jucătoare).

71. Aprindi-n' ţĕara.

Se joacă numaĭ de 5 fete, patru se pun în formă pătrată în depărtare de 15—20 de paşi de la una pînă la alta, iar a cincea, cu un băţ în mînă, vine în jurul lor saŭ stă în mijlocul fetelor şi întreabă, prezintînd beţişorul:

— *Aprindi-n' ţĕara!* aprinde ceara mea.
— *Du-ti mă nclo,* du-te maĭ încolo,
saŭ: *du-ti la viţina-n'* saŭ: du-te la vicina mea,

iĭ răspunde fie-care fată.

Cînd cele patru fete socotesc oportun, îşĭ schimbă locul, căutînd fie-care să ocupe locul vecineĭ sale.

Tot acelaş lucru caută să-l facă şi a cincea şi dacă reuşeşte, cine rămîne fără loc, aleargă cu *ţĕara*=ceara, luminarea.

Jocul continuă pînă cînd fetele nu maĭ vor să joace. Se joacă atît de fetele micĭ cît şi de cele marĭ.

72. Anghĭlu şi draclu[1]).

Se adună fetele toate în picioare şi se orînduesc în formă de cerc, una lîngă alta. Una dintre ele se face mamă şi le întreabă: *ţĕ lia*, ce ĭea fie-care.

Una spune, că vrea o rochiĕ, alta o floare, un fruct, cutare pom, etc., etc.

După ce toate aŭ ales cîte ceva, se chĭamă îngerul, *ánghilu*, care, împreună cu *dracul*, a stat ascuns maĭ la o parte, ca să nu audă ce alege fie-care fată. El ţine două pĭetre în mînă, pe carĭ le sună, *ciucutĕaşte*, *tac-tac-tac*, venind şi apoĭ ĭe întrebat de mamă:

Mama :	Carĭ asună?	Cine sună?
Ingerul :	Io ánghilu.	Eŭ, îngerul.
Mama :	Ţe cafţi?	Ce cauţi?
Ingerul :	Voĭ nă lilic'e	Caut o floare.
Mama :	Ţe lilic'e	Ce floare.
Ingerul :	(Atare).	(Cutare).

şi aci numeşte el o floare oare-care.

Dacă nicĭ o fată n-a ales o ast-fel de floare, îngerul se duce şi vine dracul. Şi acesta vine tot ca îngerul sunînd întiĭ şi vorbind ca maĭ sus.

Dacă nimereşte să numească un lucru ales de vre-o fată, fata aceea se duce cu dracul şi devine a luĭ.

După drac, vine earăşĭ îngerul şi tot aşa se continuă pînă cînd toate fetele sînt luate, unele de drac, altele de înger.

După ce s-aŭ împărţit în două tabere, începe lupta între drac şi înger. Pentru aceasta toate fetele carĭ aparţin îngeruluĭ, se prind de haĭnă de pe la spate una după alta, fiind îngerul în frunte; tot aşa

[1]) Com. de D-şoara Tasa Beza, elevă în clasa III-a gimnazială în Bitolia.

fac şi cele-lalte cu dracul. Dracul se apucă de mîinile îngerului şi trage.

Din cele două tabere trebuie una să fie mai puternică şi ori de cîte-ori reuşeşte să tragă în partea sa tabăra cea-laltă, îi ia o fată.

Aşa continuă, pînă cînd dracul saŭ îngerul rămîne fără fete.

Ingerul saŭ dracul rămas, ie apucat de toate fetele, pus la pămînt, şi i se face o înmormîntare închipuită.

Pe cînd mortul stă liniştit, se duc fetele şi-l ciupesc, care de unde poate, zicînd :

Aşi ti mîcă v'ern'il'
(Aşa te mănîncă viermii).

Mortul atunci se scoală şi le bate, dacă le prinde.
Jocul se joacă şi de băeţi mai mici.
Vezi Ispirescu op., cit., jocul : *de-a feţele.*

73. Cu funcă; orbu-ghîani; cu ocl'il' ligáţi.

(Cu funia) (orbu-lani) (cu ochii legaţi).

Agu tu fune [2])

Se aduce o *fune* (frînghie) ale căreĭ extremităţi se leagă, şi într-însa intră toţi jucătorii. *Se fac*, şi cine rămîne îşi leagă ochii şi caută după aceasta să prindă pe vre-un jucător şi să-l recunoască. Dacă-l recunoaşte, el scapă şi recunoscutul se leagă la ochi. Ochii se leagă de obiceiŭ cu o batistă.

Pe cînd cel legat caută să prinză pe vre-unul dintre jucători, ceĭ-lalţi îl ciupesc de braţ, saŭ îl trag de mînecă, şi îi fac fel de fel de şicane.

La Gopeşi, după ce i s-aŭ legat ochii celui făcut, ceĭ-lalţi dă semnalul, că poate să prinză, prin cuvintele : *Agu!*

Acest joc e cunoscut în Romînia supt numele de «de-a baba *oarba*» şi l găsim la toate popoarele.

74. Dĕ a ocl'il' ligari.

Pentru jocul acesta se alege un loc plan, o livede, şi se face un cerc. Se fac băeţii, carĭ joacă şi cine rămîne, se leagă la ochi.

Fie-care din ceĭ-lalţi băeţi alege un loc şi ia în mînă două pietre, pe carĭ din timp în timp le ciocneşte, ca şi cel legat la ochi să le priceapă unde sînt jucătorii, după sunetul pietrelor şi să-şi îndrepteze paşii într-acolo.

Nicĭ un jucător nu poate să se mişte din locurile prinse la început, după legarea luĭ *orbu-ghîani*, cum se numeşte cel legat, afară dacă *orbu-ghîani* a dat peste unul din eĭ şi după ce l-a pipăit la cap, nas, corp, după ce l-a mirosit, şi totuşi n-a nimerit cine este, acesta are dreptul să-şi schimbe locul cu un altul.

Jocul continuă pînă cînd cel legat prinzînd pe unul din jucători, ghiceşte şi cine este el. In cazul acesta, cel ghicit se leagă la ochi.

Fie-care din jucători, cum se vede, că *orbu-ghiani* se apropie de dînsul, încetează de a mai lovi cu pietrele, ear ceĭ-lalţi de carĭ *orbu-ghiani* este departe, sună tare de tot, ca să ducă după dînşiĭ.

[2]) La Gopeşi, Mulovişte, Bitolia.

Cel prins, după ce s-a pronunţat *orbu-ghĭani*, trebuĭe să-şĭ spuĭe numele, ca *orbu-ghĭani* să recunoască după vocea luĭ, dacă a ghicit saŭ nu.

Une-orĭ băeţiĭ ghiciţĭ îşĭ prefac vocea şi dacă *orbu-ghĭani* s-a încrezut, a rămas păcălit, continuînd a fi maĭ departe tot el cel legat. Orĭ de cîte orĭ n-are încredere în vocea prefăcătoare, *orbul ghĭani* are voĭe să se deslege la ochĭ, ca să se convingă, dacă nu cum-va a ghicit.

I se leagă din noŭ ochiĭ şi toţĭ jucătoriĭ îşĭ schimbă earăşĭ locul.

75. Pri c'eflă.

Băeţiĭ joacă jocul acesta cu oase de prune, cu migdale, nucĭ, etc. Pentru aceasta se ĭea un *par* (băţ mic lung cît un deget şi subţire) şi se înfige puţin în pămînt. Altă dată în loc de *par* se pune un cuĭŭ. Pe *par* saŭ cuĭŭ *(penură)* se pune jumătate din migdală, după ce i se scoate simburele; aceasta se numeşte *c'eflă* (coajă), ca şi toate oasele, nucile, migdalele, etc., stricate. Dela oare-care depărtare de acolo se determină un loc, numit *semnu;* după ce băeţiĭ *se fac* cine să rămîie la *c'eflă*, ceĭ-lalţĭ se duc şi aruncă dela *semnu pri c'eflă, cu nucĭ, migdale*, etc., adecă cu ce joacă. De obiceiŭ se aruncă cu cîte o singură nucă pe dată, şi dacă aruncătorul nu loveşte *c'efla* aşă ca să cadă jos, nuca cu care a aruncat ĭ-o cîştigă cel care *şade* la *c'eflă*. Aşă se continuă pînă cînd unul dă *c'efla* jos de pe *par* saŭ cuĭŭ; în cazul acesta el şade la ceflă, după ce i se dă din partea fostuluĭ la *c'eflă* două *nucĭ, migdale* etc.

76. Cu arucarĕa ch'atra.

Jocul acesta este obicĭnuit de băeţĭ ca şi de flăcăĭ şi de bărbaţĭ în zile de sărbătorĭ. Pentru aceasta se determină un loc, numit *semnu*, de unde trebue să arunce peatra.

Jocul e de două feluri: *cu loc* saŭ *fără loc. Fără loc* se face ast-fel: toţĭ jucătoriĭ trebue să arunce peatra dela *semnu* fără să-şĭ dea vînt. *Cu loc:* toţĭ jucătoriĭ se duc la oare-care depărtare dela *semnu*, în partea opusă aceleia unde aŭ să arunce peatra, şi de acolo dîndu-şĭ vînt *(luînda loc)*, adecă în ĭuţeală mare, ţinînd peatra pe mîna dreaptă şi rădicată maĭ pre-sus de umăr, ajung la *semnu* şi de aci o aruncă cît pot maĭ departe.

Altă dată, se convine de maĭ nainte, să arunce peatra cu amîndouă mînile.

Cine a putut să arunce peatra maĭ departe dela *semnu*, acela se declară învingător.

E de observat, că une-orĭ, cînd sînt vre-o zece tinerĭ maĭ de aceeaşĭ putere, şi care maĭ de care ambiţios să arunce peatra maĭ departe, lumea vine cu grămada să aziste.

77. Alumtarĕa.

Băeţiĭ, de multe orĭ, spre a se şti cine este cel maĭ voĭnic, se ĭeaŭ la trîntă doĭ cîte doĭ şi cine e trîntit, e maĭ puţin voĭnic decît cel-lalt.

Trînteala (*arcarĕa* saŭ maĭ bine *zdupunirĕa*) se face prin luptă, *alumtare*, cu pĭedecă (*chĭadica*) şi fără pĭedecă.

De obiceiŭ, cînd băeţiĭ se ĭeaŭ la trîntă, se apucă saŭ de gulerul *dulameĭ* saŭ de mĭjloc. Cînd se apucă de mĭjloc, unul dintre eĭ trece

una din mînile sale pe la subţioara mineĭ contrariĭ a celuĭ-lalt, ĭar a doua mînă o duce pe umărul băĭatuluĭ, şi ast-fel îşĭ uneşte cele două mînĭ, la spatele adversaruluĭ, care face tot aşà. După ce se apucă aşà, unul dintre băeţiĭ spectatorĭ dă semnalul luptеĭ (*alumtărilʼeĭ*) prin cuvintele următoare: *ptîù ! lʼ-u ţîsim* (ptiu, ĭ-o zisem) şi băeţiĭ caută să se trîntească. Fie-care dintre eĭ, după ce se începe lupta, are drept, dacă-ĭ vine la socoteală, să apuce pe adversarul său cum poate maĭ bine, maĭ cu seamă cînd se învoesc dela început, ca să se lupte *cum vor putea.*

Spre a se considerà, că unul din băeţiĭ carĭ se luptă a fost trîntit, trebue să fie trîntit pe spate, ast-fel ca *plîtarĕa* sau *cŏasta* (omoplatul) să atingă pămîntul. De aci se vede că a rămas şi zicàtoarea cu care se laudă de obiceiŭ ceĭ voĭnicĭ, băeţĭ, flăcăĭ sau bărbaţĭ: *nu-nʼ mîncă cŏasta ţară putè* (nu mĭ-a mîncat (atins) coasta ţărina niciodată). Copiiĭ ceĭ micĭ trebue să se lupte de treĭ orĭ, căcĭ aşà este bine, spun eĭ, de oare-ce dacă nu se vor lupta de treĭ orĭ, *ilʼ mîncă cînʼlʼi di la oĭ* (iĭ mănîncă cinii dela oĭ). Cine cade la a treia oară, acela este învinsul şi cel-lalt e voinicul *(gʼonili).*

78. A valma; vîlîmà.

Jocul acesta se joacă de obiceiŭ de flăcăĭ şi bărbaţĭ. Numele-ĭ provine de la *vîlmă* (păstor de ĭepe, ĭerghelii). Se face în modul următor :

Toţĭ cîţĭ vor să ĭea parte la acest joc se prind unul de altul de *dulamă* de pe la spate, şi doĭ maĭ glumeţĭ se pun, unul la început şi cel-lalt la fine. Cel dela început se consideră stăpînul *(domnul)* ĭepelor, căcĭ toţĭ ceĭ-lalţĭ dela cel dela început pînă la ultimul se consideră ca ĭepe. Cel dela fine este *vîlîmălu* (servitor al *domnuluĭ*).

Domnul pune diferite întrebărĭ *vîlîmăluĭ* şi prin răspunsurile glumeţe ce ştie să dea acesta, provoacă rîsul publiculuĭ spectator. Cîte odată *vîlîmălu* se dă de Grec, şi în cazul acesta vorbeşte stricat romîneşte, ceea ce provoacă şi maĭ mult rîsul în public. Maĭ cu haz e însă, cînd *domnul* se dă de Grec şi servitorul (*vîlîmălu*) de Romîn, căcĭ la întrebările ce-ĭ pune *domnul,* cînd întrebarea nu-ĭ convine *vîlîmăluĭ,* acesta se preface că nu pricepe grecește şi-ĭ vorbeşte romîneşte, ceea ce face să se supere *domnul,* care aleargă după *vîlîmă* cu o *veargă* ca să-l bată şi se întoarce cînd într-o parte, cînd într-alta, şi rîd oamenii de se prăpădesc de rîs.

Jocul se face la sărbătorĭ, după ce se termină hora (*corlu*).

La băeţĭ, întîmplarea cea maĭ obicĭnuită a joculuĭ este puţinul interes al servitoruluĭ pentru ĭepele stăpînuluĭ. Anume, stăpînul întreabă pe servitor cam în modul următor:

Dom. Oĭ vîlmă !

Vîlm. (Indemnînd ĭepele să meargă şi prefecîndu-se, că nu aude), zice : *Iii, iii !*

(Şi aci urmează vre-o înjurătură la adresa stăpînuluĭ şi maĭ ales la adresa stăpînei luĭ).

D. Nŏ-avḑi vre ? N-auzĭ măĭ.

V. Traḑi mŏara nu pot s-avdu. Trage moara de nu se aude.

D. Ţĕ-ari ĕapa ţea di şclʼŏăpică. Din ce cauză şchĭopătează [eapa ceea.

(In timpul acesta unul, dintre băeţiĭ consideraţi ĭepe, schĭopătează).

V. De! ştiŭ ĭo? z-du si z-bĕa apă şi u mîşcă' un brŏatic. De! ce ştiŭ eŭ? s-a dus să bea apă şi a muşcat-o o broască.

D-nul. (Se supără şi înarmat cu o vargă se repede să bată pe vîlmă, care tot prins de coada ĭepelor, caută scăpare în partea opusă, de unde vine stăpînul):

Cum bre! cîne, tine va-n' psuseşti [1]) ĕăpili tuti! Cum, cîine, tu o să-mĭ omorĭ toate ĭepele.

După ce se liniştesc, începe ear stăpînul.

D. Am aţea bal'a, ĭu ĕastĕ-u Dar cea breaza, unde ĭeste.

V. Dusi s-pască şi u mîşcă' un [şarpi di urĕacl'i ş-psusi S-a dus să pască şi a muşcat-o un şarpe de ureche şi a murit.

Din noŭ se înfurie stăpînul şi din noŭ caută să-l bată cu vergeaua. Servitorul se păzeşte, cît poate şi continuă a îndemna ĭepele să meargă, înjurîndu-le de stăpîn şi stăpînă.

D. Am ch'aleă ţe l'-ŏ adrâşĭ. Dar pielea ce-ĭ aĭ făcut-o.

V. L'-ŏ adráĭ ɣună a mul'ari-taĭ Am făcut-o blană soţieĭ tale.

D. Cum bre, cîne, nŏ-ari mul'ari-mĕa ɣună, di-va-l' adarĭ tini? Cum, cîine, n-are soţia mea blană, că să-ĭ facĭ tu?

La fie-care răspuns stăpînul caută să bată pe servitor.

D. C'ŏarli ţe-l' li adrâşĭ Ce ĭ-aĭ făcut picĭoarele?

V. Li ded a mul'ari-taĭ s-facă plc'âţĭ Le am dat soţieĭ tale să facă piftiĭ.

D. Pétali ţe li fĕaţişĭ Potcoavele ce le aĭ făcut.

Vil. Li ded a mul'ari-taĭ s-facă lingh'eri, că nŏ-ari tu ţe s-mîcă. Le am dat soţieĭ, tale, să facă farfuriĭ, căcĭ n-are în ce mînca.

D. Urecl'ili ţe li fĕaţişĭ? Urechele ce le aĭ făcut?

V. Li ded a mul'ari-taĭ s-facă linguri, s-aveţĭ cu ţe s-mîcâţĭ. Le am dat soţieĭ tale, să facă linguri, ca să aveţĭ cu ce mînca.

Tot aşa continuă stăpînul a se interesa de soarta ĭepeĭ moarte şi de fie-care parte a corpuluĭ săŭ. Răspunsurile une orĭ se deosibesc, după cum cel care face pe *vîlmă* ĭeste maĭ mult saŭ maĭ puţin deştept.

După ce se isprăveşte cu soartea ĭepeĭ moarte, începe cu alta.

La Romînĭĭ din Meglenia jocul acesta se numeşte: *Cer*.

79. Càcada Màcada.

Jocul se joacă de băeţĭ saŭ de flăcăĭ. De obiceĭŭ se joacă la petreceri. Se prind toţĭ jucătorĭĭ de mînă în formă de horă, şi după ce se pune în fruntea horeĭ cel maĭ glumeţ ca să-ĭ conducă, jocul se începe, cîntînd toţĭ şi venind în jur. Cînd se joacă de băeţĭ, se cîntă ast-fel:

[1]) Din ngr. ψωφῶ, se întrebuinţează pentru animalele; numaĭ camenĭĭ mor.

Càca-da
Màca-da
Şi purdèşĭ anàpuda.

Cînd se joacă de flăcăĭ, aceştia improvizează diferite cîntece, maĭ mult saŭ maĭ puţin licenţioase şi la adresa celor urîţĭ de popor în genere. După ce se cîntă de vre-o două-treĭ orĭ, conducătorul *(caplu)* se opreşte de odată şi toţi îl imitează. Acuma el, prezintînd spre centrul horeĭ, cînd piciorul drept, cînd pe cel sting, la fie-care prezentare de picioare care trebue să fie imitată de toţi jucătoriĭ, zice ĭute: *andreptul* (dreptul picior), *astîngul* (stîngul sub. înţ. picior). Pe cînd toţi fac această mişcare, *caplu*, numind cu vocea maĭ apăsată şi brusc, care picior să prezinte toţi spre centrul horeĭ, saŭ, — dacă crede el, — care picior să fie pus călare pe cel-alt picior, el face contrariul de ce spune spre a induce în eroare pe ceĭ-lalţĭ. Cine a făcut contrariul de ce a spus *caplu*, se pune în centrul horeĭ. După ce maĭ vin de două-treĭ orĭ în jurul luĭ, ceĭ-lalţĭ se opresc de odată şi *caplu*, adresîndu-se lor, le zice:

Ia lîrdiţĭ-vă s-nĭ vidém! (Ian lărgiţi-vă să ne mîndrim, lit. să ne vedem).

Hora lărgindu-se, el continuă:

— Ţe s-h'ibă aestu? Ce să fie aceasta? adică cel din mijlocul horeĭ).
Nacă-ĭ Vùrgar? Nu cum-va e Bulgarŭ?
Nacă-ĭ Grec? Nu cum-va e Grec?
Nacă-ĭ lup? etc. Nu cum-va e lup? etc. etc.

şi după ce-şĭ exprimă îndoiala ast-feĭ, adaogă, că oare după cutare parte a corpuluĭ seamănă a cutare, ba că după cutare seamănă a cutare, etc.

La urma urmelor se pronunţă definitiv pentru una din cîte a spus, şi toţi jucătoriĭ îl aprobă în gura mare:

Acşi ĕastĭ! aĭ ndreptŭ! (aşă este! aĭ dreptate! etc).

Caplu după ce a fost aprobat, că a nemerit, şi după ce face cîte-va caraghiozlîcurĭ spre semn de satisfacţie, saŭ îşĭ răsuceşte mustăţile saŭ se strîmbă, cînd într-o parte, cînd într-alta spre publicul spectator, mişcînd din sprîncene şi voind să arate: aţĭ văzut ce deştept am fost, etc. etc., — se întoarce spre tovarăşiĭ săĭ şi le zice:

Ţe-lĭ lipsĕaşte? (Ce-ĭ lipseşte?) Aceştia daŭ din umerĭ şi lasă să răspundă tot el, şi după cum e *grec* saŭ *vurgar* saŭ *lup* saŭ orĭ-ce altă *vieţuitoare* saŭ *lucru*, capul găseşte de cuviinţă, că-ĭ lipseşte un lucru şi adresîndu-se către ceĭ-lalţĭ, le zice:

L'-lu dăm? (Îl dăm?) (lucrul ce-ĭ lipseşte ad.) şi toţi în gură mare aprobă: *L-dăm, l-dăm!* (Îl dăm, îl dăm) şi toţi apropiindu-se de dînsul, îĭ daŭ lucrul trebuincios. Dacă este lup, *caplu* zice să-l gonească de acolo şi toţi strigă: *Dùùă, lupe!* (Huideo, lupule!).

Dacă este grec, *caplu* zice, că nu ştie săracul să vorbească bine cutare limbă şi toţi sînt de părere să-l înveţe a vorbi şi încep a declamă diferite vîersurĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin satirice, pe tonul stricat cu care vorbeşte Grecul limba străină ce e numită, şi rîde publicul de se prăpădeşte de rîs.

După aceasta continuă *caplu* a prezintă ĭarăşi picioarele, după cum am arătat maĭ sus, şi cine greşeşte, ĭea locul celuĭ care stă în mijlocul horeĭ şi care scapă. Dacă nimenĭ nu greşeşte, ĭarăşi continuă

a veni în jurul celuĭ din mijlocul horeĭ şi ĭarăşĭ se repetă scena de maĭ sus.

Jocul acesta esta foarte răspîndit printre Aromînĭ, precum şi jocul *a válma*.

80. Cu tuc'ínili.

(Cu tăciunele)

Băeţiĭ, cînd se strîng ĭarna în jurul foculuĭ, obicĭnuesc a jucă *cu tuc'inile* (tăcĭune). Unul dintre eĭ ĭea din foc un tăciune, care să aĭbă flacăre şi prezintîndu-l celuĭ de lîngă dînsul ĭĭ zice:
Ḑĭ: tim-tim-tim (Zĭ: tim-tim-tim).

— Tim-tim-tim.
— Ţîne s-ti bişim (Ţine să te băşim).

Şi zicînd aceste cuvinte, dă acestuia tăciunele şi-l trage puţin de urechĭe. Acesta la rîndul său prezintă tăciunele la un altul, cu care se petrece aceeaşĭ scenă, şi tot aşă se continuă, purtînd tăciunele pe rînd la toţĭ băeţiĭ, de la dreapta spre stînga şi vicevers. Acela la care se stinge flacăra tăciuneluĭ, e tras de ureche de toţĭ ceĭ-lalţĭ, şi jocul continuă maĭ departe, după ce se aprinde ĭarăşĭ tăcĭunele. Cel tras de urechĭe, se crede, că va trăi maĭ puţin ca toţĭ ceĭ-lalţĭ.

Jocul acesta prezintă asemănărĭ cu jocul, care se practică în Occident sub numele: «*Petit bonhomme vit encore*» [1]).

81. Cu v'iraclu[2])

(Cu uliul)

Se prind băeţiĭ unul după altul ca la jocul *a vîlma*, şi un băiat, care-şĭ însuşeşte prin consimţîmîntul celor-lalţĭ calitatea de *v'iràc* (uliŭ), aleargă cînd într-o parte, cînd într-alta, ca să prinză vre-un băiat de la coadă.

Toţĭ băieţiĭ carĭ s-aŭ prins ca la jocul *à vîlmà* afară de întîĭul, se presupune, că sunt puĭ, ĭar întîĭul se presupune a fi *clócie* (cloşcă).

V'iraclu, alergînd, cînd într-o parte cînd într-alta, vede că *clocĭa* ĭĭ sare totdeauna în faţă şi i se opune straşnic, imitînd cu vocea sa strigătul ce adevărata cloşcă îl scoate, cînd cine-va voeşte să-ĭ răpească vr-un puĭ saŭ cînd vre un cîne o urmăreşte să o prinză. Atuncĭ el i se adresează şi ĭĭ zice:

Dă-n' foc (Dă-mĭ foc)
Du-te la hil'e mĕa (Du-te la fiica mea),

ĭĭ răspunde cloşca, şi scuipă imediat în ceva, presupunînd, că scuipă într-un pahar. *V'iraclu*, după ce simulează, că a căpătat foc, se pune ĭarăşĭ să alerge după prinderea vre-unuĭ puĭ. e Pcine dintre *puĭ* pune mîna îl ĭea şi-l duce într-un anumit loc, de unde nu maĭ are voĭe să plece. Aşă face el, pînă reuşeste să ĭea toţĭ *puiĭ* de la cloşcă, afară de unul.

Cloşca rămasă cu un singur puiŭ, se duce într-o parte, unde se presupune, că este şi grădina eĭ, şi aci pune capul în poala puĭuluĭ săŭ, care o caută la cap. In acest timp, *v'iraclu* trămite pe unul din puiĭ răpiţĭ la cloşcă şi-ĭ spune să-ĭ ceară cheile, cu care să deschidă mama sa lada, ca să scoată hainele cele noĭ, de oare-ce vrea să în-

[1]) Mèlusine I, 170; II, 429.
[2]) Comunicat de Gheorghe Cica, elev la liceul din Bitolia şi originar din Călive (Selĭa).

soare pe unul din copiĭ. Cloşca, dîndu-ĭ un oare-care obiect presupus ca cheĭ, ĭĭ zice:

Du-te cama-nv'ie (du-te maĭ curînd).

Acesta în loc să plece, pişcă puĭul cloşceĭ de braţ, de picĭor, etc. şi puĭul începe să strige: *ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ.* Cloşca atunci se mînie şi înfuriată se repede asupra venituluĭ care speriat pleacă în grabă mare la *v'iràc*, căruia ĭĭ spune cele întîmplate. *V'iraclu* trămite pe altul să-ĭ ceară de astă dată ghetele cele noĭ, cu care să mărite pe o soră a sa. Venind puĭul la cloşcă, se petrece aceeaşĭ scenă ca şi cu precedentul. Scopul pentru care se trimet diferiţĭ puĭ sub diferite pretexte, este ca să vadă dacă puĭul rămas la cloşcă e bine păzit saŭ nu. Intre acestea cloşca se preface că adoarme şi îndată ce află *v'iràclu* aceasta, imediat trimite pe puiĭ săĭ să-ĭ aducă şi pe ultimul puiŭ rămas la cloşcă. Aceştia luîndu-l, după ce se depărtează întru cît-va dela casa cloşceĭ, încep să strige: *brum, brum.*

Cloşca, rămasă fără nicĭ un puiŭ, caută în sus caută în jos, strigă, se vaetă, cheamă pe puiul săŭ, şi după ce vede că nu vine, ĭea o furcă cu un fus şi se duce să caute pe la vecinĭ, nu cum-va s-o fi dus p-acolo. In drum întîlnindu-se cu *v'iràclu*, ĭĭ spune:

— *V'iràc, v'iràc, nu-n' viḍúşĭ síngurlu ameŭ hil'ŭ?*
(Uliule, uliule, nu văzuşĭ unicul meŭ fiŭ?)
— *Ţi-l viḍùĭ* (Ţi-l văzuĭ).
— *Iu fĕaţe?* (Unde s-a dus?)
— *Cum era?* (Ce fel era puiul?)
— *Aro'ş.* (Roşu).
— *Calea roşi lò* (Calea roşie apucă).

Şi cloşca, după ce caută în partea arătată, se întoarce ĭarăşĭ la *v'iràclu* şi ĭĭ spune că nu l-a găsit. *V'iraclu* ĭĭ arată alt drum, zicîndu-ĭ, că p-aci trebue să fi apucat. După ce cloşca caută în cîte-va drumurĭ, pe care i le arată *v'iraclu*, se întoarce şi ĭĭ zice:

V'iràc, v'iràc, scŏate si-ţi ved pulĭi. (Uliule, uliule, scoate să-ţĭ văd puiĭ).

V'iraclu se opune; cloşca atunci ĭĭ trage una cu furca şi ĭĭ zice: *Scŏate pul'i* (scoate puiĭ). *V'iraclu* ĭarăşĭ se opune şi cloşca ĭĭ maĭ trage una. Dacă vede aşa *v'iraclu* n-are încotro şi ĭĭ scoate pe toţĭ, afară de puiul căutat de cloşcă. Cloşca ĭĭ observă maĭ întîĭ la limbă, apoĭ la picĭoare, la aripĭ (mînĭ) etc. «Maĭ lipseşte» zice ea. — «Nu lipseşte» răspunse *v'iraclu*, Ba că lipseşte, ba că nu lipseşte, cloşca înfuriată maĭ trage una *v'iracluĭ.*

Acesta de frică maĭ scoate ultimul puĭŭ şi zice:

— *Ia vedĭ, nu-ĭ a tăŭ* (Ian vezĭ, nu-ĭ al tăŭ).
— *Z-vidém* (Să vedem).

Şi cloşca căutîndu-l, după limbă, după picĭoare, aripĭ, etc., îl cunoaşte, şi luîndu-l cu sine pleacă în grabă mare, simulînd a fi bucuroasă. Ast-fel se termină jocul.

82. Cu pul'lu.

Intr-un loc şede *baba* cu un *pul'ŭ* şi *pul'lu* caftă în cap pe mumă-sa; ceva maĭ încolo stă grupul de fetele jucătoare în jurul *mumeĭ;* toate fetele sînt considerate de *pul'*, puĭ.

Muma trămite o fată la *baba* cea cu un *pul'ŭ*, ca să-ĭ ceară o rochĭe, *fustani*, cu care să mărite o fată. Fata *pul'ŭ* vine şi-ĭ cere:

— N' ḑisi mumea si-n' daĭ [nă fustani, trasmîritărn sor-mĕa.

— Cîndu dadă-ta mîcá, cînile aţél friptul, an'ia nu-n' dîdĕá; fuḑĭ şi surpi-te dĕ-aţia.

— Imĭ zise mamă mea să-mĭ daĭ o rochie, ca să măritărn [pe sora-mea.

— Cînd mamă-ta mînca cîĭnele ţel fript, mie nu-mĭ da ; fugĭ şi cară-te de aci.

Faţa se duce şi *muma* trămite alt pul'ŭ, care, venind la *babă*, zice :

— In' ḑîsi mu-mĕa si-n' daĭ fluriile, că va mîrtă'm sor-mĕa.

— Cîndu dadă-ta mîcá cînile aţél friptu, an'ía nu-n' dîdĕá, fuḑĭ şi arupi-ţ-u dĕ-aţia.

— Imĭ zise mamă-mea să-mĭ daĭ galbeniĭ, căcĭ vom mărita pe sora mea.

— Cînd mamă-ta mînca cîĭnele cel fript, mie nu-mĭ da, fugĭ şi rupe-ţĭ (gîtul) de aci.

Aceasta se duce de asemenea şi vine alta, care capătă un răspuns identic.

Apoĭ vine fie-care puĭŭ şi cere cîte-ceva, pînă ce zestrea feteĭ de măritat ĭeste aproape terminată. Dacă vede *muma* că nicĭ una nu capătă ceva, se duce în persoană, urmată de toate fetele, ca să ceară *mach'iduniş* mărar, fiind-că-ĭ trebuĭe pentru bucate:

— Si-n' daĭ nă h'am di mach'iduniş zbîgăm tu mîcari.

— Ţîni cl'aĕa ş-l'a din grădină.

— Să-mĭ daĭ niţel mărar să bag în mîncare.

— Ţine cheea şi ĭea din grădină.

zice baba de frică, cînd o vede venind cu aşa alaiŭ după dînsa.

Mama prefăcînd, că merge-n grădină, se întoarce în dosul *babeĭ*. Puĭul babeĭ ĭĭ zice atuncĭ:

Ncl'idi mamă ocl'il', şi cîrţinĕá-l' dinţîl', că l'-u fŏame amirăluĭ.

Inchide mamă ochiĭ şi scrîşneşte dinţiĭ, căcĭ ĭĭ ĭeste foame împăratuluĭ.

Baba auzind una ca asta, se culcă şi se preface că doarme. In timpul acesta i se fură *pul'lu* de către *muma* cu *pul'* mulţĭ, carelasă un puĭŭ din aĭ săĭ.

Dormind, babeĭ i se face sete, şi cere apă să bea. Puĭul ĭĭ dă apă (presupusă) upărită. Baba bea şi se upăreşte, ceea ce o face să tresară din somn. De aci, înţelege, că puĭul acela nu poate fi al eĭ.

Pentru aceasta îl goneşte cu o vargă şi apoĭ se pune să caute pe al săŭ.

Vine la mama cu puĭ mulţĭ şi întreabă :

— Nu-n' viḑút voĭ pul'lu ?

— Ţe turlii erá ?

— Nu-mĭ vazurăţĭ puĭul ?

— Ce fel era ?

— Aróş ! — Roş !
— Aroşa cali lo. — Roşa cale apucă.

Baba îl caută pe calea roşe şi nu-l găseşte ; se întoarce îndărăt şi se roagă earăşĭ.

— Nu-n' viḑút voĭ pul'lu ? — Nu-mĭ văzurăţĭ, puiul ?
— Cum ĕara ? — Cum era ?
— Vĕardi. — Verde.
— Vĕardĕa cali lo. — Verdea cale apucă.

După ce tot aleargă mîhnita babă pe tot felul de căĭ galbene, negre etc., se reîntoarce şi-ĭ zice mameĭ cu puĭ mulţĭ :

— S-mĕ-alăşĭ s-ţĭ ved pul'i. — Să mă laşĭ să-ţĭ văd puiĭ
— Im vĕadi-l'. — Hm, vezi-ĭ.

Se duce baba şi se uĭtă la mîĭnele, picĭoarele, limba puilor etc., apoĭ îĭ miroseşte pe la haĭne şi zice :

Aeşti nu-s ameĭ ! Ăştia nu-s aĭ meĭ.

Dar cînd ajunge la al său, exclamă plină de bucurie :

Aestu-ĭ, aestu-ĭ ! Acesta-ĭ, acesta-ĭ !

După oare-care simulaţie de luptă între *baba* şi *muma*, în care fie-care susţine, una că-ĭ aparţine, alta că nu, baba învinge pe mumă, după ce-ĭ omoară toţĭ puiĭ, şi recapătă apoĭ puĭul, şi se duce acasă. Aci dînsa-l întreabă :

— Iu n' eraĭ, laĭ pul'lu a meŭ ? — Unde-mĭ ĭeraĭ, puĭul meŭ ?
— La teta — La mătuşa.
— Ţe-ţĭ dĕadi s-mîţĭ ? — Ce ţi-a dat să mănînci ?
— C'ireaşi — Cireşe
— An'ia ţe-n' adusişĭ ? — Mie ce-mĭ aduseşĭ.
— Ţivá. — Nimic
— Ama ţivá, surpă-te dĕ-aoá. — Dacă nimic, cară-te de aci.

Şi luînd un băţ îl bate şi-l goneşte de acasă. Se duce apoĭ la mumă, care stă alăturĭ de puĭ, răsturnată, ca şi cum ar fi într-adevăr moartă, se preface că o plînge, îĭ pune la cap băţul, cum ar pune o lumînare aprinsă şi căutînd pe fie-care puĭŭ mort supt limbă, îl apucă de urechĭe şi-ĭ dă drumul în raĭŭ, zicînd :

«*Du-ti tu paradis, tu zahari ş-tu lic'i.*»
Traducere.—Du-ti în paradis, în zahar şi în florĭ.

Cînd să se ducă, se scoală muma din groapă şi apucînd băţul îĭ trage două babeĭ şi astfel se sfîrşeşte jocul [1]).

[1]) Comunicat de d-şoara Tasa Beza, elevă în clasa III-a gimnazială în Bitolia.

83. Lună soare.

Mumîn'li daŭ mînă, ca la jocul «*pri un c'ic'or*» şi se fac două bande A, B. Fie-care bandă îşi are o *mumă* şi toţi băeţii se prind de după haîna *mumil'ei*, mameî lor.

Se trage o linie orizontală şi cele două *mumi* venind faţă în faţă pe linia orizontală, numită *semnu*, se apucă de mînî.

Toţi ceî apucaţi în urma *mumilor* unul de altul de după haînă, trag cu putere, cercînd să tragă peste semn pe *muma* cea-laltă cu saŭ fără vre-unul din tovarăşîî *mumil'eî*.

In acest caz, cel din urmă din banda trasă peste semn se desprinde şi se prinde la banda învingătoare. Apoî începe lupta earăşî.

Aşa se face pînă ce toţi dintr-o bandă trec în banda cea-laltă şi rămîne o *mumă*, singură fără nicî un jucător.

Aceasta, asemenea uneî cloşce, care îşî pierde puiî, aleargă încoace şi încolo să-î găsească şi cînd vine pe lîngă cloşca cu puî, aceasta-î taîe drumul, opunîndu-i-se cu o vargă şi întrebînd-o.

— *Ţe tut caftî pri la noî?*
(ce tot cauţî pe la noî?)
— *Pul'i caftu, am ţe voî.*
(puiî caut, da ce să vreaŭ).

şi se repede să-şî răpească vre-un puiŭ, pe cînd maina cu o vargă *viţă*) o arde una şi toată coada eî de puî se dă în partea opusă, păzindu-se să nu fie răpiţî.

Jocul se sfîrşeşte cînd *mama* reuşeşte încetul cu încetul să atingă rînd pe rînd cîte un puî, care devine al săŭ şi apoî, cînd şî-a împlinit numărul de puîŭ ce a avut, reîncepe jocul, însă se *dă mînă* din noŭ, ca să nu fie *mumile* cu aceeaşî tovarăşî.

Jocul se numeşte *lună-soare* pentru-că în darea mînă *mumîn'li* se servesc numaî de *lună* şi de *soare*.

Începutul acestuî joc variază din localitate în localitate. In Epir de pildă începe aşa :

Cele două *mumi* se prind de mînă şi stă una în faţa celeî-lalte. Apoî ceî-lalţî copiî în cor cîntînd un cîntec oare-care, pe cînd sfîrşeşte, se opresc în faţa mumilor şi le întreabă, dacă e permisă trecerea. Li se răspunde, că da şi toţi trec, afară de ultimul, care este oprit cu de asila, apoî îe întrebat, ca să nu auză nimenî, ce îea, *lună* saŭ *soare*. După cum ceea ce îea băeatul aparţine uneî *mumi* saŭ alteîa, el se prinde de haina din dos la una saŭ la alta. Tot aşa se face pînă cînd toţi băeţiî sînt distribuiţi între cele două mumi, însă în mod neegal, ceea ce uşurează lupta dintre *mumi*, cea cu maî mulţi partizanî învingînd maî în totdauna.

Jocul se maî numeşte *punti*, saŭ *hani*, mumele prinse, prezintînd *punteu* pe unde trec ceî liberî şi *hani*, unde unul trebuîe să se oprească.

CU SFURLA

(Sfîrlează)

Jocurile cu *sfurla* se fac vara. Sînt maî multe feluî de *sfurle*: *c'icricŏan'e*, care se face de lemn dela cicric şi care *faţe*, face, (se întoarce în jur) maî bine de cît toate şi doarme în facere, adică ţi se pare că nu se învirteşte parcă de loc; *ĕadirişe*, *pixarişe* de *eadire saŭ pixare* (edere), carî pe lîngă că fac bine, maî aŭ avantajul de a fi ina-

tacabile loviturilor ce primesc în jocurile carĭ urmează; *pîrnîrişe* făcute de părnare, un fel de arbust tare, acestea sînt tarĭ, dar nu *fac* bine şi mult, pentru aceea se obicĭnuesc maĭ mult la jocul *analtu*, unde nu se cere să *facă* mult sfurla.

In ce priveşte forma lor, ele sînt de maĭ multe feluri: *gurgul'itŏase* (rotunde); *spirlungŏase* (lungăreţe); *cucul'ate* (cu cucul'ŭ. Vezĭ fig.); *dardare* se numesc acelea, carĭ cînd se întorc în jur, nu staŭ într-un loc, ci se mişcă şi fac zgomot. Sînt unele însă carĭ fac zgomot, dar carĭ cu toate acestea *fac* bine, şi copiiĭ carĭ vor să aĭbă ast-fel de sfurle, le găuresc prin mijloc. Acestea se numesc: *zvîngînoase*.

Cuculiŭ.

Sul.

Toate sfurlele trebue să aĭbă cîte un *sul* de fer pe care se învîrteşte sfoara, numită *sfurnòschil*, şi în jurul căruia se învîrteşte sfurla. Sfurlele maĭ pot fi *adunate* (învîrtite cu sfurnòschilul) şi dela *cucul'ŭ*. *Cucul'lu* tot-deauna e de lemn şi se face odată cu sfurla. Sulul se face din cuiŭ, pe care îl pun băeţĭ saŭ Ţiganiĭ, carĭ lucrează ferul.

Sfurlele şi le fac copiĭ înşişĭ; sînt însă şi sfurle cumpărate, dar acestea sînt maĭ proaste.

La greciĭ vechĭ, sfurlele după numirile, pe carĭ le aveaŭ, ne lasă să înţelegem că se obicĭnuiaŭ foarte mult. Ast-fel ele se numeaŭ: βεμβηξ στρόμβος στροβιλος ρŏμβος, ϰῶνος.

La Romînĭ sfurla se numeşte: *sfîrleazăˈ*)

84. Analtu; Pri sfurlă.

Se face maĭ întîĭ un cerc mic, avînd o rază de cinci centimetre care se numeşte *simnic*. Toţĭ băeţiĭ, carĭ voesc să joace, trebue să aĭbă fie-care sfurla sa, cu care aruncă să *dea* în *simnic*. Orĭ-cine nu poate să nimerească la întîĭa *dare* în *simnic*, maĭ are dreptul să maĭ dea încă de două orĭ, pînă la treĭ. Dacă toţĭ băeţiĭ aŭ dat în *simnic* în una din cele treĭ aruncăturĭ, maĭ încep să dea din noŭ pînă ce unul nu va nimeri. Dacă însă sînt maĭ mulţĭ carĭ n-aŭ dat în *simnic* în cele treĭ aruncăturĭ şi o parte dintre dînşiĭ aŭ dat, aceştia nu maĭ aruncă, şi rămîne ca ceĭ ce n-aŭ *dat* să încerce din noŭ, pînă cînd toţĭ vor da, afară de unul singur.

Acela care rămîne, pune sfurla jos şi ceĭ-lalţĭ, pe rînd, caută să o lovească şi să-ĭ facă *zvunḑi*, (aĭurea *zocurĭ*, găurĭ făcute prin *sulul* de fer al sfurleĭ pe sfurla cui-va), însă loviturile să fie *analtu* saŭ *pri nîsă* (înalt, pe dînsa) adecă în momentul cînd se aruncă sfurla şi nu după ce cade jos: sfurla *pusă* să fie lovită maĭ întîĭŭ de sfurla jucătoruluĭ şi pe urmă aceasta să cadă pe pămînt; cînd cade la pămînt şi apoĭ atinge sfurla *bîgată*, nu se prinde ast-fel de lovitură, de oarece se zice: *mîca ţară*, a mîncat pămînt.

Cine nu o poate lovi, pune pe a sa, şi cel *băgat* îşĭ ĭea sfurla de jos şi dă la rîndul săŭ. Aşă se continuă jocul ma departe.

Dacă cel care *dă* cu sfurla sa pe cea *băgată* şi lovind-o nu-ĭ maĭ *face* de loc sfurla, (adică nu vine în jur), se zice, că sfurla aceasta

ˈ) P. Ispirescu, op. cit. p. 10.

îşi (a eşit) *scufus*, şi se procedează ca şi în cazul cînd n-ar fi lovit-o de loc, adică *cadi* şi e *băgată*.

Dacă sfurla *face* (se întoarce în jurul său), însă zbîrniind, se zice, că *z-duţi dîrdără*, şi lovitura se prinde.

85. Cu simniclu; Cu trĕaţirĕa semnuluĭ.

Ca şi în jocul precedent, după ce se dă în *simnic*, acela care rămîne pune sfurla jos, şi ceĭ-lalţĭ caută să o lovească, atît *analtu*, ca în jocul precedent, cît şi cu *mîtul'i*, în direcţia unuĭ loc numit *semnu* şi care este depărtat de locul unde s-a pus sfurla cu vre-o 10—20 de paşĭ.

Mîtul'i se numeşte lovirea ce se face sfurleĭ băgate, nu în momentul cînd aruncă cine-va cu sfurla, ci după ce aceasta, căzînd jos, stăpînul său, pe cînd dînsa se întoarce încă în jur (*faţi*), o primeşte în palma sa întinsă şi, după ce-ĭ dă oare-care vînt, loveşte sfurla băgată în direcţia în care trebue să fie dusă, spre a trece semnul.

Cînd cine-va face o ast-fel de lovitură, se zice că *lŭa mîtul'ŭ*, saŭ numaĭ *ló* (a luat mîtul'ŭ, a luat). După ce ĭea cine-va *mîtul'ŭ*, trebue, ca sfurla să *facă*. Dacă cine-va nu reuşeşte să lovească sfurla *băgată*, *analtu* saŭ să ĭea *mîtul'ŭ*, saŭ că lovind-o orĭ luînd *mîtul'ŭ* sfurla sa *nu faţi*, trebue atunci să puie sfurla în locul celuĭ *băgat*, care la rîndul său scăpînd de jos, continuă a jucă în rîndul celuĭ care *căḑú*, căci fie-care jucător dă pe rînd la acest joc. Aceasta o pretinde cel care a *băgat* sfurla, fiind-că alt-fel ar jucă numaĭ ceĭ cu sfurle bune, carĭ ar duce sfurla *bîgată* cu uşurinţă la semnu şi n-ar cădea prin modul acesta nimenĭ altul. Pînă să ajungă la *semnu* de multe orĭ se schimbă maĭ multe sfurle.

Cînd sfurla cuĭ-va a trecut de *semnu*, unul dintre jucătorĭ o ĭea şi o pune într-un loc bine netezit, şi ca fie-care jucător trebue să dea de treĭ orĭ pe rînd *analtu* saŭ cu *mîtul'i* pe sfurla *bîgată*. Acest fapt se zice: *S-l'a aradă* (să ĭea rîndul). Dacă cine-va nu poate să dea, cel *băgat* scapă şi jucătoriĭ trebue să ĭea *aradă de treĭ orĭ* pe sfurla celuĭ ce n-a putut *să dea*. Dacă toţĭ băeţiĭ reuşesc să ĭea *aradă* de treĭ orĭ, fie-care dintre dînşiĭ dă cîte treĭ *zvunḑi* pe sfurla *bîgată*, şi jocul reîncepe, punîndu-se tot sfurla *azvunḑită* (*dată cu zocurĭ*).

Une-orĭ o ast-fel de sfurlă nu maĭ ĭe bună de nimic, într-o ast-fel de stare ĭ-o fac jucătoriĭ.

86. Cu bîşarea.

Jocul acesta constă în a luà *mîtul'i* numaĭ. Cine, aruncînd cu sfurla, n-a lovit pe *sfurla bîgată analtu* şi n-a putut să ĭea nicĭ *mîtul'ŭ*, trebue să puie jos sfurla sa şi cel *bîgat* scapă.

Bîşarĕa (sărutarea) se numeşte, cînd se aruncă sfurla pe pămînt şi pe cînd încă *faţĭ* (se întoarce), vine în contact cu sfurla *bîgată-mpadi*; această *bîşari* nu se prinde, adică cu aceasta jucătorul nu-şĭ trece rîndul, ci trebue, dacă n-a lovit *analtu* să ĭea *mîtuliŭ*. *Bîşarĕa* nu se prinde şi la jocul precedent.

Sînt băeţĭ, carĭ aŭ măestria să ĭea sfurla pe unghia degetuluĭ fără ca dînsa să înceteze de a se întoarce. Aceştia se consideră printre ceĭ d-întîĭ jucătorĭ.

87. A sóirluĭ; T-a soira.

Jocul *a sóirluĭ* cu sfurla se face precum urmează:

Se împărţesc băeţiĭ în două bande, ca la jocul *Pri un cic'ór*. După aceasta *se fac*, cine să *intre* în *soir*. Banda, care rămîne intră în *soir*, adecă pune sfurlele tuturor jucătorilor din carĭ se compune în *soir*, şi ceĭ din banda adversă trebue să dea asupra lor, şi caută să scoată cel puţin pe una afară din *soir*. Se dă tot-deauna de pe *soir*, saŭ cuĭ îĭ place, poate să dea şi afară din *soir*, însă nicĭ o dată nu i se permite a da din *soir*.

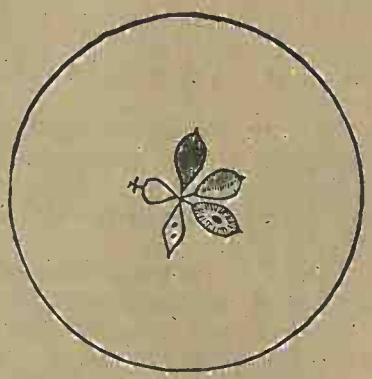

Dacă toţiĭ din bandă aŭ dat şi n-aŭ scos nicĭ o sfurlă din *soir*, banda aceasta *cadi* (cade) şi trebue să *intre* în *soir*, adecă să puie toate sfurlele jucătorilor carĭ fac parte din bandă în *soir*, şi foştiĭ în *soir* es afară adecă joacă rolul adversarilor lor.

Dacă unul chiar dintre ceĭ carĭ joacă *din afară* scoate cel puţin o sfurlă din *soir*, se strîng ĭarăşĭ sfurlele în *soir* şi toţi daŭ încă cîte odată. Dacă ĭarăşĭ unul dintre eĭ scoate o sfurlă afraă din *soir*, ĭarăşĭ se strîng sfurlele în mijlocul *soiruluĭ* şi ĭarăşĭ mai daŭ toţi.

Dacă vre-unul din ceĭ carĭ *joacă din afară* loveşte sfurlele fără a putea să scoată pe vre-una afară, ci numaĭ le răreşte în *soir*, sfurlele nu se strîng la mijloc, ci se lasă aşà rărite, şi jucătoriĭ trebue să le lovească de acolo unde sînt, ceea ce e mai dificil pentru jucătorĭ, de oare-ce cînd toate sfurlele sînt strînse la un loc, se pot lovi mai uşor, şi din toate cel puţin una poate eşi din *soir* afară. Rolurile bandelor se schimbă cînd, dînd toţiĭ din bandă, nu scot nicĭ o sfurlă. *Soirul* se mai numeşte pe alocurea *trîcol şi ţercl'u*.

CU FIC'L U

Jocurile cu *fic'lu* se fac în tot-d-auna într-un loc neted şi deschis. Se joacă şi în Romînia [1]). Fetele nu joacă nicĭ-odată ast-fel de jocurĭ.

Asmăţile se fac de obiceĭŭ netede şi pe la margiĭ rotunde, fiind că se prind mai lesnicios ast-fel şi cînd se dă cu ele, alunecă mai bine.

Fic'lu saŭ *fiflu*, cum se mai zice, se face dintr-o peatră rotundă în forma unuĭ glob.

88. Cu fic'lu; Cu fiflu

Se alege pentru acest joc un loc neted. La joc nu pot luà parte decît cel mult cincĭ băeţiĭ, căcĭ cu mai mulţiĭ devine complicat. Fiecare băiat îşĭ are şi peatra sa netedă, care se numeşte *asmadă* [2]). Se pune o peatră mică şi rotundă pe pămînt, numită *fic'ŭ* saŭ *fif*. La o depărtare de 10 saŭ 20 de picioare de la ficĭŭ se face o gaură şi i se dă numele de *semnu*.

[1]) P. Ispirescu op. cît. p. 46: *jocul de-a putul*.
[2]) *Asmada* se mai numeşte pe alocurea *amadă* şi *madă*.

Toţĭ cîţĭ se joacă, *se fac*, cine *să acaţă loc la semnu* maĭ înainte. Facerea se face ast-fel: Unul dintre eĭ ĭea toate *asmăḑîle* în mînă şi, punîndu-le una peste alta, le rostogoleşte înaintea luĭ. A cuĭ *asmadă* se duce maĭ departe, acela *acaţă* (ocupă) *loc la semnu* maĭ întîĭ. După dînsul va urmà acela a căruĭ *asmadă* e maĭ departe după aceea a întîĭuluĭ, şi tot aşa urmează şi ceĭ-lalţĭ. *Si acaţă loc la semnu* înseamnă, ca fie-care să arunce *asmada* sa de la *ficĭŭ* la semn, cît se poate maĭ aproape.

După ce toţĭ aruncară la semn, a cuĭ *asmadă* este maĭ aproape de dînsul, acela dă întîĭul, adecă cu *asmada* sa loveşte maĭ întîĭ *asmada* fie-căruĭ jucător, numarînd la fie-care lovitură, una cînd loveşte pe întîĭa, două lovind pe a doua etc. După aceasta trage de acolo ca să lovească *ficĭul*, şi dacă-l nimereşte, numără cîte picoare încap din locul unde a fost *ficĭul* pînă unde s-a dus, socotind şi loviturile de pe *asmăḑĭ*. Dacă numărul este tocmaĭ acel învoit de la începutul joculuĭ, acesta scapă şi continuă ceĭ-lalţĭ; dacă nu, el continuă, şi după ce a dăt pe *ficĭŭ* trebue să dea pe *asmăḑĭ*. Cînd nu nimereşte pe *ficĭŭ* saŭ pe *asmăḑĭ*, dă al doilea. Acelaşĭ lucru se întîmplă şi cu acesta.

Dacă toţĭ aŭ putut să facă *numărul* convenit şi numaĭ unul singur n-a putut, acestuia i se permite să dea încă odată, şi dacă şi de astă dată nu *le face* (aşà se zice), rămîne să fie încălecat de fie-care jucător.

Încălecarĕa se face aşà:

Cel care rămîne stă cu picioarele deschise, ĭar între ele se aşază o *asmadă* şi pe dînsa *ficĭul*, Unul dintre jucătorĭ, mergînd pe la spatele luĭ dă în *ficĭŭ* cu *asmada sa* şi apoĭ fuge în partea opusă de unde s-a dus *ficĭul*, anapoda, cu călcîile îndărăt. Cel rămas se repede îute la *ficĭŭ*, îl apucă cu mîna şi în grabă mare se întoarce să prindă pe acel care merge pe călcîie anapoda; de unde-l prinde, cel rămas este încălecat pînă la *ficĭŭ*. Acelaşĭ lucru se repetă şi cu ce-lalţĭ jucătorĭ, şi după ce termină toţĭ, jocul reîncepe.

89. Glucĭŭ.

Acest joc se joacă de treĭ băeţĭ. După ce se *fac*, cine rămîne se face cal şi unul din ceĭ-lalţĭ doĭ îl încalecă. Cel liber ĭea treĭ pĭetre, două le pune în mîna stîngă şi una în mîna dreaptă. Stînd într-un picĭor, cu cea din mîna dreaptă loveşte pe cele din mîna stîngă, şi cîteşĭ-trele cad pe pămînt. Trebue ca în distanţa de la o pĭatră la alta să încapă cel puţin odată talpa picĭoruluĭ, căcĭ altminterea se zice, că s-a făcut *glucĭŭ*, şi cel care a lovit pĭetrele devine *cal*, ĭar fostul cal *călăreţ*. Dacă nu s-a făcut *glucĭŭ*, jucătorul caută în treĭ sărĭturĭ într-un picĭor să lovească cu una din cele treĭ pĭetre pe cele-lalte două. Dacă reuşeşte, încalecă dînsul pe cal şi fostul călăreţ trebue să *dea* cu pĭetrele. Jocul continuă, şi dacă cel care dă cu pĭetrele le dă *glucĭŭ* saŭ nu reuşeşte în treĭ sărĭturĭ să le lovească, devine calul fostuluĭ cal şi al treilea dă cu pĭetrele.

90. Dĕ-a grĕasca.

Copiiĭ, carĭ ĭeaŭ parte la joc se împărţesc în două tabere. Fie-care tabără îşĭ alege un *semn* în depărtare de 50 de paşĭ, unde aşază treĭ plăcĭ, numite *papi*, carĭ vor trebui să fie date jos şi anume *se fac*, care tabără să înceapă întîĭ să dea.

Darĕa se face aşa:

Fie-care jucător dintr-o bandă dă de la semnul lor de treĭ orĭ cu cîte o mică peatră în *papili* din tabăra adversarilor şi după ce toţĭ dintr-o bandă dă, încep să dea şi ceĭ din cea-laltă tabără.

Dacă şi de o parte şi de cea-l-altă *papili se surpară*, (aŭ fost date jos), jocul reîncepe din noŭ în aceeaşĭ ordine.

Dacă însă numaĭ *papili* dintr-o parte s-aŭ dat jos, pe cînd în cea-l-altă parte aŭ maĭ rămas, aceĭ de la papele rămase, vor fi declaraţĭ învinşĭ şi prin urmare spre pedeapsă încălecaţĭ de la *semnul* învingătorilor pînă la semnul celor învinşĭ, unde şi rămîn învingătoriĭ.

După aceasta jocul reîncepe de-a capo.

JOCURI CU ARŞICE

Arşicul la Aromînĭ are diferite numirĭ: *mişic, ip, nip, aşic, işic, vişc'é visil'é.*

Arşicele sînt de maĭ multe feluri: *anv'ilic'ŏase, fripti, bĕali*, carĭ sînt cele maĭ preţuite; *ĕarc'i*, arşice micĭ şi frumoase. Tot aşa sînt cele numite *amîg'ic* pl. *amîg'iţi*. Apoĭ cele maĭ puţin preţuite sînt: arşicele *arîn'ŏasi*, rîioase şi *gîgîn'oasi*, *c'ingîn'ŏasi*. Mijloci ŭpreţuite sînt cele *h'arte*, fierte.

Numirile diferitelor părţĭ ale arşiculuĭ sînt următoarele: [1])

Arom.: *Dutĭ, duda*, (Ţicura, munţiĭ Mirihuva); *adapĭ* (Samarina,

Rom.: om. Rom.: gaură, hoţ. Arom *Lachĭ* saŭ *Alàchĭ* [2]).

Rom.: siciŭ, armaş. Arom. *Cazaca* saŭ *cajaca* (Ţicura), *Cată*, (Selĭa, Veria).

Rom.: beiŭ, domn. Arom. *C'urla, c'ura* (Ohrida).

Romînește: ţuţ. *Sùngalus, dùngalus*, (Samarina), *curdincu* (Selĭa), *scunda* (Ţicura).

Jocurile, carĭ urmează, le vom descrie aşa cum se joacă la Avela, Epir, de oare-ce maĭ toate aceste jocurĭ se joacă diferit din localitate în localitate.

91. Dutĭ à lachĭ.

Jocul acesta se joacă de cîte doĭ băeţĭ, carĭ, după ce se aşază jos, fac *alumaţ'li* (ichiurile [3]), adecă: *alumalu* care stă *cazaca* (armaş, siciu), saŭ *ciurla* (domn, beiŭ), dă drept posesoruluĭ săŭ să arunce întiĭ arşicele. Se pune cîte un arşic la joc, şi dacă arşicele se duc amîndouă *duti* (om), orĭ *lach'* (hoţ, gaură), orĭ *cazaca* (armaş), orĭ *c'urla* (domn), băiatul care le aruncase cîştigă. Dacă n-aŭ căzut arşicele după cum am spus, aruncă cel-lalt, şi tot aşa se continuă jocul. Cînd aruncă jucătorul arşicele, se zice că: *le dă.*

[1]) Denumirile obicĭnuite în Romînia, sînt extrase din opera luĭ Ispirescu: *Jocurĭ şi jucăriĭ copilăreşti de copiĭ*, Sibiŭ, 1885, p. 74, 75.

[2]) D-l Weigand în opera sa: Die Aromunen, II, p. 283, T. 2, Vr. 5 dă pentru *dutĭ* şi *lachĭ* două denumirĭ obscene, pe carĭ le-a auzit la Ochrida. Interesîndu-mă am aflat, că şi la Ohrida se zice tot *dutĭ* şi *lachĭ* şi că d-l Weigand a fost, de sigur, indus în eroare de către un oare-care glumeţ G. Moc, cum mă asigură d-l Dimoane Mih.

[3]) *Alumălu* (ichiul) se maĭ numeşte: *anumă, amadi, made, madă, psaltu, saltu, cocan*, Aceste două numirĭ din urmă se obicĭnuesc la Vlaho-Clisura, Ohrida, unde nicĭ una din numirile cele lalte nu există.

92. Héca.

Pot lua parte la joc orĭ-cîţĭ băeţĭ vor voi. Se aşază jos în formă de cerc şi-şĭ fac *alumaţĭl'i* spre a se vedea cine trebue să *dea* întîĭ. *Alumălu* care *l'-u ḑîsi* (a stat) *cazaca* saŭ *c'urla*, dă drept posesoruluĭ săŭ să dea întîĭ. După el va *da* acela al căruĭ *alumăl'u ḑîsi c'urla* saŭ *cazaca* după întîiul, şi în aceeaşĭ ordine va urma fie-care să dea. După aceasta se aşaşază jos, în ordinea în care trebue să *dea*, în formă de cerc. La joc se pune, după învoială, cîte unul saŭ maĭ multe arşice. Nu se primeşte la joc orĭ-cine n-are minimum cinci arşice.

Acela care trebue să dea, după ce depune fie-care jucător partea ce se cuvine, strînge toate arşicele în mînă şi le *dă* în mijloc. Dacă dintre toate arşicele *date*, stă unul saŭ maĭ multe *cazaca*, fără a fi nicĭ un arşic *c'urla*, el cîştigă toate arşicele carĭ sînt *cazaca*, precum şi cele în *duti* şi tot dînsul continuă a *da*. Pierde dreptul de a da, dacă n-a stat nicĭ un arşic *cazaca*, şi atuncĭ dă cel din dreapta sa. Dacă se întîmplă ca, pe lîngă arşicul saŭ arşicele carĭ staŭ *cazaca*, să maĭ stea unul saŭ maĭ multe *c'urla*, atuncĭ se zice, că s-a făcut *hèca* şi cîştigă toate arşicele acela care are dreptul să dea după dînsul, adică cel din dreapta luĭ. Aşa se continuă jocul, şi îndată ce se isprăvesc arşicele, fie-care pune iarăşĭ la joc partea cu care s-aŭ învoit la începutul joculuĭ. Dacă cuĭ-va nu ĭ-a rămas de cît un singur arşic şi dînşiĭ joacă cu cîte două saŭ maĭ multe, i se dă dreptul să puĭe la joc numaĭ unul, dar nu i se permite să joace, dacă, după ce i s-a cîştigat şi acesta, maĭ scoate din buzunar şi vre-un alt arşic, pentru că de două orĭ nu poate să joace cine-va cu *cùrtus* (aşa se numeşte cel din urmă arşic ce posedă jucătorul).

93. A cazaca. Pişti[1]).

Pot lua parte la joc orĭ-cîţĭ băeţĭ vor să se joace. Se fac *alumăţĭl'i* cine să ĭasă întîĭ. Fie-care doreşte să fie cel din urmă în *eşire* la acest joc. După ce s-aŭ regulat cum trebue să ĭasă, fie-care pune, după învoială, cîte unul saŭ maĭ multe arşice în linie orizontală, *cazaca* saŭ *c'urla*, şi de acolo cine este întîiul, *ĭese*, adică aruncă la oarecare depărtare, după cum i se pare luĭ că este maĭ bine, *alumălu* săŭ. După dînsul ese cel care a fost al doilea la *facerea alumăţĭlor*, şi aşa maĭ departe. Cine ese maĭ departe de cît toţĭ, adecă al căruĭ *alumă* e maĭ departe de unde s-aŭ aşezat arşicele, dă întîiul în arşice cu *alumălu* săŭ, şi dacă le loveşte în cît vre-un arşic saŭ maĭ multe se duc, după cum se duce şi *alumălu* săŭ (însă *duti* orĭ *lachĭ*), cîştigă arşicele acelea şi cu cele-lalte procedează ca la jocul: *Dutĭ á lachĭ*, cu singura deosebire, că aruncă şi *alumălu* cînd aruncă arşicele şi dacă *alumălu* săŭ *l'-u ḑî i* (a stat) *cazaca* cîştigă toate arşicele. Asemenea în lovirea ce a făcut arşicelor, dacă *alumălu* a stat *cazaca* şi unul saŭ maĭ multe arşice s-aŭ *dus dutĭ* saŭ *lachĭ*, le cîştigă pe toate.

Dacă *alumălu* se duce *c'urla*, cînd a lovit arşicele, saŭ cînd le-a aruncat împreună cu *alumălu*, nu cîştigă nimic, şi cel care a fost maĭ departe de arşice cu *alumălu*, după dînsul, are dreptul să arunce arşicele, şi tot aşa se face şi cu următoriĭ. Jucătorul aci nu cîştigă de cît arşicele carĭ se duc după cum se duce şi *alumălu* săŭ, — afară

[1]) Acest joc la Ohrida se numeşte *Pişti* şi prezintă oare-care deosebirĭ în modul de a fi jucat.

dacă se duce *cĭurla*, nu cîștigă nimic, — cînd se duce *cazaca*, el le cîștigă pe toate.

Dacă și la jocul acesta toate arșicele s-aŭ dus după cum s-a dus *alumălu* saŭ și numaĭ unul singur nu e așa, atunci și acest arșic se cîștigă, căcĭ se zice: *aĭél dit soni cĭipi si faĭi* (cel din sfîrșit se face căipi, nevăzut).

După ce toate arșicele carĭ s-aŭ pus la joc se cîștigă, jocul reîncepe.

94. T-a cucòșa.

Pot să ĭea parte la joc orĭ cîțĭ băeți.

Jocul acesta nu se joacă de cît cel puțin cu cîte două arșice de fie-care băĭat. Arșicele se pun unul peste altul, două cîte două și această suprapunere se numește *apaĭe*. Punerea se face ast-fel: Unul din arșice se pune *c'urla* saŭ *cazaca* și pe de-asupra acestuia se pune un alt arșic tot *c'urla* saŭ *cazaca*. Apăile se pun una lîngă alta în formă de cerc saŭ pătrat și în mijloc,—dacă sunt maĭ multe apăĭ, — se pune una saŭ două. Ele nu trebue să fie lipite.

După aceasta se *fac alumaĭil'i*[1]) cine să dea întîĭ, al doilea etc. Locul de unde se dă, este la oare-care depărtare de unde sunt apăile, de ordinar o distanță de vre-o 10 pașĭ, și se numește *semnu*. Fie-care caută să atingă prin aruncarea *alumălui* apăile, și pe cîte le dă jos, le cîștigă. După ce aruncă cine-va cu *alumălu* de la *semnu* în apăĭ, n-are voĭe să rădice *alumălu* pănă ce n-aŭ dat toțĭ.

Dacă după aruncarea tuturor jucătorilor de la *semn*, n-aŭ fost cîștigate toate apăile, dă într-însele acela á cărui *alumă*, cînd s-a aruncat de la *semnu*, s-a dus maĭ departe de apăĭ; după acesta va da un altul în ordinea depărtăreĭ *alumălui*. Dacă și după această dare nu s-aŭ cîștigat toate apăile, se determină un loc la o mică depărtare de apăĭ, care se numește *simnicu* și fie-care, în ordinea din urmă, dă pînă ce se cîștigă toate apăile. Pe urmă se reîncepe jocul.

Toțĭ cîțĭ joacă (aceasta se cere la orĭ-ce joc) trebue să aibă cel puțin cinci arșice. Cînd cuĭ-va i se cîștigă toate arșicele și nu-ĭ rămîne de cît unul singur, i se permite să joace, și acest arșic se pune *sungalus*, adecă pe coarnele de pe dinainte. Dacă jucînd nu cîștigă de cît un arșic, ĭarăși se primește la joc.

95. Cu c'imc'irĕa.

(Cu atingerea).

Se aranjază arșicele în linie orizontală, unul lîngă altul, ca la jocul *a cazaca*. După aceasta băeții es tot ca la jocul *a cazaca* și tot ca acolo, cel eșit maĭ departe dă întîĭ în arșice, și dacă le atinge puțin, le cîștigă pe toate. Cînd cine-va le atinge, se zice că *le c'imc'i*, de unde și numele jocului: *c'imc'irĕa*.

96. A turnava.

Se aranjază arșicele precum am spus maĭ sus și, după ce se *fac alumaĭil'i* în ordinea cuvenită, ese fie-care dintre jucătorĭ ca la jocul *a cazaca*, cu singura deosebire că aci, în momentul de a eși *l'-u ḑiți alumălui*, ĭĭ surchidește (ĭĭ o zice, ĭĭ cîntă, alumălui), adecă ĭĭ *șueră*

[1]) Vezĭ maĭ sus jocul: *Hĕca*.

(flueră cu gura) şi zice: *v'inu marilus!* (adecă: vino (stăĭ cazaca) marilus). Dacă se întîmplă că *alumălu eşituluĭ* să stea *cazaca*, el cîştigă toate arşicele. Dacă nu stă (cazaca), se continuă ca la jocul *a cazaca*. Pot lua parte orĭ cîţĭ băeţĭ.

97. Cu avinarĕa.

Acest joc se joacă de doĭ, treĭ, saŭ mult patru băeţĭ. Nu e joc prin care să caute băeţiĭ a cîştiga arşice.

Unul din băeţĭ, cînd se joacă numaĭ doĭ, ĭese, ĭar cel-lalt caută să-ĭ lovească *alumălu* cu al săŭ. Dacă-l loveşte, se zice că posesorul *alumăluĭ* lovit are o *zdîrtă*[1]) şi continuă a da tot dînsul, pînă ce nu nimereşte. Atuncĭ dă cel-lalt, şi aşa se continuă maĭ departe jocul.

Tot aşa se joacă cu treĭ şi cu patru băeţĭ, dînd fie-care în ordine.

98. Tatafchìa. Beĭ[2]) Na Plŏac'a[3])

La joc se pune cîte unul saŭ maĭ multe arşice.

Arşicele se pun unul peste altul (stog), regulat, cele de jos *cazaca* saŭ *cĭurla* şi cele-lalte tot aşă pe de-asupra lor. După aceasta se fac *alumăţil'i*, cine să ĭasă la început. Fie-care caută aci ca să fie ultimul, şi nicĭ o dată întĭiul. Intĭiul ĭese la oare-care depărtare şi caută să fie un loc, unde să nu-ĭ poată lovi următoriĭ *alumălu*. Acela care-ĭ urmează caută, dacă poate să lovească cu *alumălu* săŭ pe *alumălu* întĭiuluĭ şi dacă reuşeşte, cîştigă arşicele ce a pus *lovitul (aguditlu)*, care pĭerde dreptul de a maĭ continuă jocul, de oare-ce se zice, că a fost mîncat *(l-mîcară)*. După aceasta al doilea continuă a da în arşice, de unde i s-a dus *alumălu* şi dacă le loveşte cîte arşice se duc *dutĭ*, le cîştigă şi maĭ dă în cele rămase, carĭ nu se maĭ pun în ordine, ci se lasă aşă pînă se cîştigă toate. Dacă n-a lovit *alumălu* întĭiuluĭ, saŭ după ce l-a lovit n-a nimerit arşicele saŭ le-a nimerit şi n-a cîştigat nicĭ unul, continuă să dea al treilea, cu care se petrece acelaşĭ lucru ca şi cu ceĭ precedenţĭ. Cînd la *eşirea* cuĭva, *alumălu* s-a dus *cazaca* saŭ *cĭurla*, acesta are dreptul să dea în arşice saŭ pe *alumaţil'i* jucătorilor, dacă aŭ eşit şi, dacă, după ce a tras cu *alumălu*, n-a nimerit, şi *alumălu* săŭ a maĭ stat *cazaca* saŭ *cĭurla*, tot el continuă a maĭ da. Dacă se întîmplă ca cine-va lovind pe *alumă* saŭ pe arşice, loveşte atît *alumălu* cît şi arşicele, se zice, că *c'ingîrşiră* (s-aŭ lovit arşicele) şi jocul reîncepe, ĭar toţĭ jucătoriĭ trebue să puĭe la joc toate arşicele cîştigate.

99. Primînă.

La jocul acesta băeţiĭ se aşează ca la jocul *Hèca*, şi după ce-şĭ fac *alumălu* [4]) dă cine este întĭiul, adecă ĭea toate arşicele ce a pus fie-care la joc şi, aruncîndu-le în sus cu mîna, caută să prindă cu dosul mîneĭ un număr de arşice păreche. Dacă prinde arşice păreche, cîştigă cîte a prins, şi tot dînsul dă, pînă nu prinde nicĭ unul saŭ prinde arşice în număr nepăreche.

După întĭiul urmează al doilea, după al doilea al treilea, în ordinea stabilită prin facerea *alumaţilor*. După ce prima depunere de arşice s-a cîştigat, începe alt joc cu băiatul l-a care s-a terminat primul joc.

[1]) Pe alocurea se zice: *sumăr*, *bis*.
[2]) *Beĭ* se numeşte la Selia, Veria, şi se joacă la fel; La Ohria: *a beta*.
[3]) La Ţincura.
[4]) Vezĭ jocul: *Heca*.

100. Ş e n c.

Se pun arşicele pe rînd, ca la jocul *aturnava* şi apoĭ jucătoriĭ *ĭes*, cine să dea. Cine dă şi loveşte arşicele, în cît un arşic se duce pînă la cincĭ paşĭ depărtare, le cîştigă pe toate. Dacă nu s-aŭ dus la cincĭ paşĭ depărtare, se pun din noŭ şi continuă a da cuĭ ĭĭ este rîndul.

101. C u s ó i r l u [1]).

Soir se numeşte un cerc făcut pe pămînt, maĭ mare saŭ maĭ mic, după cum jucătoriĭ cred de cuviinţă. După aceasta, după învoĭala ce fac, pun fie-care partea sa de arşice în *soir*, în linie orizontală A B. De o parte şi de cea-laltă a *soirluĭ*, în direcţiunea săgeţilor şi la oare-care depărtare de dînsul, se fixează cîte un loc numit *semnu*. De aci trebue să dea jucătoriĭ în ordinea ce le-a fost determinată de *faţeréa alumaţilor*. Scopul fie-căruĭ jucător e să tragă în arşicele din *soir* spre a le scoate afară. Trebue să scoată cîte unul la fie-care tragere, şi dacă scoate şi n-a *căzut* cel scos precum şi nicĭ unul din cele nescoase, nu cîştigă nimic, ci-l pune ĭarăşi cum a fost, şi dă cel care vine după dînsul.

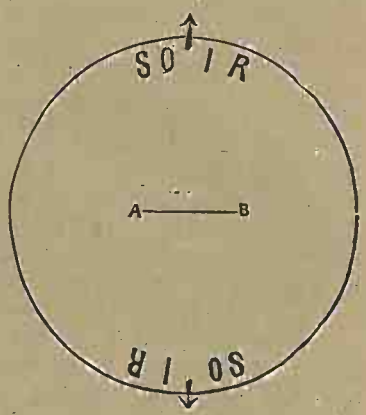

Dacă *cad* arşicele (s-aŭ dus *dutĭ* saŭ *lachĭ*) şi nu scoate nicĭ unul, cel care vine după dînsul, *dă* în arşice de la *soir*, adecă călcînd cu picĭorul pe *soir*, trage cu *alumălu* în arşice, căutînd să le scoată afară.

După ce jucătorul a tras, dacă ĭeste de la *semnu*, şi nu nimereşte arşicele, saŭ dacă le nimereşte şi n-a ĭeşit nicĭ unul afară din *soir*, însă *alumălu* săŭ ĭese şi *stă* (*cazaca* saŭ *cĭurla*), dacă vede el că poate să scoată de acolo, zice celor-lalţĭ jucătorĭ că *o bagă* (că consideră *cĭurla* saŭ *cazaca*) şi trage de acolo în arşice. Ceĭ carĭ vin după dînsul nu maĭ daŭ dela semn, ci dela *soir*.

Asemenea şi ceĭ carĭ daŭ dela *soir* şi nu scot nimica, dacă *alumaţiĭ* lor ĭes afară din *soir* şi *lĭ u sta* (stă cazaca saŭ cĭurla), continuă să tragă în arşice.

De multe orĭ, după învoĭala dela început, se prind ca *cĭurlili* şi *cazăchĭli* să le puĭe (să se ĭea în considerare) orĭ unde vor sta.

Cînd cine-va scoate două arşice de o dată, caută să calce cu picĭorul imediat *alumălu*; dăcă ceĭ-lalţĭ jucătorĭ reuşesc să-l calce maĭ înainte de dînsul, acesta, orĭ pune cele două arşice ce a scos şi nu maĭ are voĭe să dea pînă să-ĭ vie din noŭ rîndul, orĭ nu le pune, şi în cazul acesta *alumălu* săŭ, împreună cu arşicele rămase în *soir*, se grupează în mijlocul *soirluĭ*, şi acela care a scos două arşice, dă întîĭul într-însele, avînd ca *alumă* pe unul din arşicele scoase. Gruparea aceasta se numeşte *îngruparea alumăluĭ*, de oare-ce *alumălu* este ascuns de cele-lalte arşice din *soir*.

După dînsul daŭ ceĭ-lalţĭ, şi îndată ce se *cĭmcĭesc* (se ating) arşicele, unul din jucătorĭ ĭea *alumălu* şi-l păstrează pînă la cîştigarea ar-

[1]) Sóirlu pe-alocurea se numeşte *tircól* şi *terclu*.

şicelor din *soir*, cînd se pune la mijloc, şi începînd dela cel care a cîştigat cel din urmă arşic, toţi pe rînd caută să scoată *alumălu*. Cine-l scoate, cîştigă dela stăpînul *alumălul* atîtea arşice cîte a pus la începutul jocului.

Dacă se întîmplă ca un arşic să fie aproape de *soir*, în cît cel care urmează după cel ce dă, îl ajunge cu degetele piciorului, avînd călcîiul pe *soir*, se zice că arşicul este *fitic'ŭ*, saŭ *fit*, saŭ *fitĕă'i*. Cine are un *fitic'ŭ*, are dreptul să ĭea arşicul cu mîna şi să-l puĭe la o depărtare maĭ mare spre mijlocul *sóirluĭ*, în apropierea celor-lalte arşice, şi să *l'-u da fitică* saŭ *cliţi*. Modul acesta de dare este un mijloc prin care cine-va poate să cîştige toate arşicele cîte se găsesc în *soir*, pentru că prin felul acesta de a lovi, se opreşte *aluămălu* tot în *soir* şi în apropierea celor-lalte arşice, pe carĭ le face *fitică*, dacă depărtarea dintre *alumă* şi arşice nu e maĭ mare decît talpa piciorului aceluia care *trage*.

După ce toate arşicele se scot, se începe jocul, şi dă la început acela care a scos cel d-întîĭ dela *semnu* saŭ *u bigă (cazaca* saŭ *c'urla)*.

După dînsul urmează cel care-ĭ urma în jocul precedent.

102. A scunda.

Se pun arşicele *scunda (sungalus)* şi apoĭ se dă de la semn în arşicele puse ast-fel şi numite *finji*. Cine nimereşte, le cîştigă. Se cîştigă numaĭ cele atinse.

103. A şuirarĕa.

Al cuĭ alumă *l'-u dîţi* (stă *cazaca* saŭ *cĭurla*) maĭ mult în treĭ şuirăturĭ, cîştigă, după învoĭală.

JOCURI CU «TOMBULU»

Jocurile cu *tombulu* sînt foarte mult gustate de băeţiĭ *aromînĭ*; Pentru ca cine-va să ĭea parte la acest fel de joc, trebuie să fie robust, ca să poată suferi bătăile pe carĭ le primeşte în cursul jocului.

Se joacă, unele din ele, în zile de sărbătorĭ, după ce sfîrşeşte hora şi în orĭ-ce anotimp.

104. Cu parlu.

(Cu parul).

Se alege pentru acest joc un loc plan *(padi)* şi se înfige în pămînt un par mic—cam de două decimetre—de care se leagă un brîŭ lung saŭ o funie. După aceasta se *fac* toţi băeţiĭ spre a se vedea cine trebue să păzească parul *(s-avĕagl'e parlu)*. Toţi ceĭ-lalţi, afară de păzitorul paruluĭ, trebuie să aibă cîte un *tombul*, [1]), pe care-l depun lîngă par, după care fapt începe jocul. Păzitorul paruluĭ vine în jur şi se sileşte a păzi *tombulîli*, căcĭ ceĭ-lalţi caută prin toate chipurile a ĭ le răpi, păzindu-se însă a nu fi atinşĭ de păzitor cu talpa piciorului saŭ cu mîna (după învoĭală), căcĭ în cazul acesta, cel atins îĭ ĭea locul şi păzitorul scapă. Păzitorul, care ţine capătul liber al brîuluĭ saŭ funieĭ, nu se poate repezi pe ceĭ carĭ voesc a-ĭ răpi *tombulîli* decît pînă unde ajunge funia saŭ brîul. Dacă se întîmplă să lovească pe jucător fără

[1]) *Tombulu* se numeşte orĭ-ce brîŭ îndoit după ce e bine sucit, aşà ca să devie tare, şi care serveşte la jocurile acestea.

La Aromînii din Ţicura şi de prin Albania se numeşte: *băr, brîn*, ear nu *tombul*.

a ţine în mînă brîul saŭ funia, nu se ĭea în consideraţie această lovitură.

Dacă jucătoriĭ reuşesc a-ĭ luà toate *tómbulili*, încep să-l lovească pe corp cu dînsele, păzindu-se a nu fi atinşĭ de păzitor cu talpa piciorului, căcĭ în cazul acesta, după cum am spus maĭ sus, cel atins devine păzitor şi jocul reîncepe.

105. Cu tombulu di-mpadi [1]); a ðálili [2]); tistimeléa după cur [3]).

După ce *se fac* toţĭ băeţiĭ, cine rămîne ĭea *tombulu*. După aceasta toţĭ ceĭ-lalţĭ se aşază în livede în formă de cerc şi în depărtare unul de altul de treĭ patru paşĭ. Cel cu *tombulu*, după ce-l ascunde sub poala *dulumăluĭ*, vine în jurul băeţilor şi-l lasă pe nesimţite în dosul unuia dintre dînşiĭ. Dacă acesta a simţit că i s-a pus *tombulu* la spatele luĭ, se scoală repede, îl apucă şi începe a urmări pe cel care i-l pusese, şi dacă-l ajunge, îl loveşte pe spate, pînă ce urmăritul reuşeşte să se aşeze în locul celuĭ care îl urmăreşte.

Cel care posedă *tombulu* se numeşte *tombularlu*.

Dacă nu simte, *tombularlu* îndată ce ajunge la *tombul*, îl ĭea şi începe să lovească pe cel după care era *tombulul*, şi care la rîndul săŭ se scoală şi vine în jurul băeţilor cu mare repeziciune, de oare-ce *tómbularlu* continuă a-l lovi, pînă ce ajunge la locul săŭ.

Ca să devie cine-va *tombularlu*, trebue să simtă cînd i se pune *tombulu* la spate şi să se ridice a-l luà.

Nu e permis ca ceĭ-lalţĭ băeţi să spue, cînd *tombularlu* lasă *tombulu* la spatele cuĭ-va, căcĭ atunci nu se prinde.

106. Tombulu cu darĕa.

La jocul acesta se fac două bande, carĭ se aşază una departe de alta la vre-o 20—25 paşĭ. Fruntaşiĭ bandelor ĭes în mijlocul distanţeĭ ce le separă, ca să înceapă jocul. Se lovesc pe rînd cîte o lovitură cu *tómbulu* şi se zice că *alixiră tombuli* (că aŭ schimbat tombuli).

Cel care a lovit maĭ întîĭ, se întoarce la semnul de unde a pornit şi cel-lalt îl maĭ loveşte de cîte-va orĭ. Cum ajunge în banda sa, imediat prezintă *tombulu* unuĭa din tovarăşiĭ săĭ, care zice că *arĭ* (are) pe cel din banda adversă, pentru care cuvînt îl şi loveşte, fără ca acesta să-ĭ întoarcă lovitura, ci se întoarce imediat la banda din care face parte şi face acelaşĭ lucru pe care l-a făcut şeful cel-lalt. De aci, cel care a luat *tombulu*, alungă pe cel din banda adversă prin lovituri din ce în ce maĭ tarĭ. Tot aşà urmează pînă la fine. Cine ĭea *tombulu* maĭ în urmă, acela se zice că *are*.

Pe la Pind jocul acesta este foarte răspîndit, şi la fie-care sărbătoare, după *cor* (horă), *cărvănariĭ* cu *picurariĭ* maĭ cu seamă se întrec care maĭ de care să dovedească că sînt maĭ voînicĭ. Loviturile de multe orĭ devin periculoase, şi ca să se pună un capăt joculuĭ spre a nu degenera în bătăĭ adevărate, intervin spectatoriĭ şi jocul încetează.

Maĭ periculos e jocul acesta cînd se dă între Aromînĭ şi Grecĭ, cînd se coboară Aromînii în Tesalia. Multe certe povestesc Aromînii iscate din cauza acestuĭ joc, şi mult rîd femeile aromîne de Grecĭ, cînd îĭ vĕd cum o ĭeaŭ la fugă, în loc să stea să primească loviturile din

[1]) Aşà se numeşte la Avela, Perivole, Turia, Băcasa, Xirolivad, Avela-Nouă.

[2]) Aşà se numeşte la Vlaho-Clisura, Cornu, Pîrleangu, la Romînii din Tesalia şi din juru' Bitolieĭ.

[3]) Aşà se numeşte numaĭ la Ohrida, unde şi *tombulu* se maĭ numeşte şi *tistimeli*.

partea adversarilor, după obiceĭul joculuĭ. Un caz hazliŭ este şi acesta: La Dămaş este un rîŭ anume *galugâvra*. Dincoace de rîŭ, într-o zi de Paştĭ se angajase jocul *Tombulu cu darea* între Grecĭ şĭ Aromînĭ, şi cînd unuĭ Aromîn ĭĭ veni rîndul să lovească pe adversarul săŭ Grec, acesta opărit de o lovitură, la a doua o rupe la fugă, şi cum Aromînul îl urmăreşte, nicĭ una nicĭ două, Grecul trece prin Galugâvra dincolo de rîŭ, în rîsul jucătorilor, şi maĭ cu seamă al femeilor aromîne.

107. Cu ch'itriţĕaŏa

Se aşează toţĭ băeţiĭ în rînd unul lîngă altul, şi după ce *se face* cine rămîne ĭea *tombulu* în mînă şi *ch'itriţĕaŏa* (petriceaoa). Pune *tombulu* sub-soară şi lipind cele două mînĭ prin palmele lor, după ce întroduce *ch'itriţĕaŏa* într-însele, începe dela cel d-întîĭ băĭat să *dea* pe rînd *ch'itriţĕaŏa*.

A da *ch'itriţĕaŏa* înceamnă ca băĭtaul tombular să treacă mînile sale lipite în care se află petriceaoa, printre mînile a fie-căruĭa dintre ceĭ-lalţĭ băeţĭ, carĭ le închid îndată ce şi le trage tombularul pe ale sale, spre a nu vedea ceĭ-lalţĭ jucătorĭ că i s-a dat luĭ saŭ nu *ch'itriţĕaŏa*.

Tombularul orĭ o dă peatra la vre-unul dintre jucătorĭ, orĭ o ascunde asupra luĭ însuşĭ. După aceasta începe de la cel d-întîĭ, care întinzînd mîna, tombularul ĭĭ trage una cu *tombulu* şi-l întreabă: *Carĭ ŏ-arĭ?* (La cine e petriceaoa?) Băĭatul zice pentru cine i se pare luĭ că trebuĭe să o aibă. Dacă a ghicit, maĭ capătă o lovitură sărată din partea tombularuluĭ şi devine el tombular; dacă n-a ghicit, tombularul se duce la cel numit de băĭatul lovit şi repetă acelaşĭ lucru. Tot aşă se continuă jocul pînă cînd unul dintre băeţĭ trebue să ghicească peatra, şi prin urmare să devină tombular spre a reîncepe jocul.

108. Di ţe ocl'u ĕasti aestu; A ochĭ[1])

La jocul acesta pot luă parte orĭ cîţĭ băeţĭ vor voi. Unul dintre eĭ, care are renume de imparţialitate, se alege *mumă*. După ce i se aduce *mumeĭ tombulu*, ea se aşază pe un scaun de pĭetre făcut în grabă, şi prinzînd *tombulul* de la vîrf, cu mîna dreaptă, lăsînd capătul cel-lalt a fi apucat de băeţĭ, ĭea cu cea-laltă mînă un fir supţire, din care face un ochiŭ (o gaură reprezintînd un ochiŭ de o fiinţă oare-care, după mărimea găureĭ), se adresează băĭatuluĭ care a apucat capătul liber al tombululuĭ, pe cînd toţĭ ceĭ-lalţĭ jucătorĭ staŭ în jurul luĭ:

Di ţe ocliu ĕasti aestu? (de ce ochiŭ este acesta?)

Băĭatul, după ce observă ochĭul în toate direcţiile, întrebă: zboară fiinţa cu ochiul acesta? (*azbŏăiră v'aţa cu ocl'ul aestu?*) şi alte diferite întrebărĭ la carĭ *muma* ĭĭ răspunde maĭ mult saŭ maĭ puţin, după cum doreşte. In fine băĭatul numeşte o vieţuitoare, care-ĭ pare luĭ că va fi cea adevărată. Dacă n-a ghicit, un altul ĭĭ ĭea locul. Acelaşĭ lucru se petrece şi cu acesta, pînă ce unul ghiceşte. Să presupunem că ochĭul a fost de oaie. Îndată ce băĭatul a spus: *de ŏaĭe, muma* ĭĭ răspunde.

Oaĭes[2]) *ş-agudes* (oaie şi loveşte).

[1]) La Fărseroţĭ se numeşte aşa. Forma *ochĭ* în loc de *ocl'i*, cum se obicĭnueşte la Aromînĭ, pare a fi aci de formaţiune copilărească. Tot aşa în limbagiul copiilor se aude *chĭem* pentru *ch'em*, *găină* şi *ghină* pentru *găl'ină*.

[2]) Finala *s* probabil să fie *este*.

Şi aceasta începe să lovească cu *tombulu* pe orî-cine dintre jucătorî pe carî-ĭ întîlneşte, pînă ce aceştia ajung la *semnu*.

Semnul este locul depărtat dela acela unde stă *muma* cu 20—30 de paşĭ. După ce toţĭ aŭ ajuns aci, *tombularlu* întreabă pe *mumă*:

Cîti tombuli nîinti, cîti nîpoĭ? (ad. de cîte orĭ trebue să măsor de la semn cu tombulul înainte spre mumă, şi de cîte orĭ în partea opusă?)

După cum va spune *muma* tombularul va măsură dela semn cu măsura tombululuĭ înainte saŭ înapoĭ de semn, şi unde va merge capătul tombululuĭ la ultima măsură, acolo se va pune tombularul.

Une-orĭ *muma*, dacă crede ea că tombularul e voinic şi aleargă iute, îĭ ordonă să măsoare înapoĭ, şi cînd vede că este vre-un debil, îĭ ordoană să măsoare înainte de semn. Toţĭ ceĭ-lalţĭ băeţĭ staŭ în picioare la semn în linie dreaptă, distribuiţĭ de o parte şi de alta, lăsînd în mijlocul lor un fel de cărare prin care trebue să treacă tombularul, care este mai încolo de semn, dacă i s-a spus să numere înapoĭ. Tombularul se plînge apoĭ, ba că-ĭ împinge la o parte, ba că cărarea nu-ĭ destul de largă ca să poată trece, ba că una, ba că alta, cercînd prin toate chipurile să treacă prin mijloc şi să nu poată fi prins de dînşiĭ pînă să ajungă la *mumă*. Dacă a reuşit să nu fie prins el scapă şi jocul reîncepe. Dacă a fost prins, el se zmunceşte din toate puterile, ca să le scape cu de a sila şi ţine ţeapăn tombolul. Ceĭ-lalţĭ însă, îl pun jos şi tot cu de a sila caută să-ĭ ĭea tombolul. Tombolarul cîte odată, cînd jucătoriĭ ceĭ-lalţĭ l-aŭ prins aproape de *mumă*, îĭ aruncă tombolul, şi dacă *muma-l* prinde, scapă; dacă nu, îl ĭeaŭ ceĭ-lalţĭ băeţĭ carĭ joacă. Cu alte cuvinte, dacă tombolul ĭ-a fost luat de jucătorĭ, urmează următoarele: Toţĭ băeţiĭ carĭ joacă, afară de tombularul căruia i s-a luat tombulul, se duc într-un loc ascuns, unde se ascunde tombulul asupra unuia dintre dînşiĭ. Apoĭ învîrtind toţĭ băeţiĭ poalele de *dulamale*, spre a se crede că fie-care are tombulul, se întorc la *mumă* cîntînd:

Dusi turcul la agă'	S-a dus turcul la aga
Di mîcă un trîhînă'.	De a mîncat trahana.

Aci *muma* întreabă pe tristul tombular: *ţe vreĭ si facă, nacă cunŏaştim carĭ lŏ-ari tombulul* (ce vreĭ să facem, nu cum-va cunoaştem la cine este tombolul?) Acesta le spune maĭ întîĭ să facă cîte o *colutumbă* (fr. culbute), apoĭ încă cîte una, să rădice mînile în sus, să deschidă picioarele, să vie cîte odată în jur etc. şi după ce băeţiĭ fac toate acestea, vin în jurul *mumeĭ* lîngă care stă la stînga tumbularul, şi dînsa-şĭ dă părerea, zicînd: *aestu mi fură* (numind pe un băiat) *ş-aestu lŏ-ari* (numind pe un altul). Tombularul ţine saŭ nu socoteală de părerea *mumeĭ*, după cum crede că *muma* are saŭ nu dreptate şi la rîndul săŭ zice, numind pe un oare-care băiat dintre jucătorĭ: *aestu mi fură* (acesta mă fură) şi, numind pe cine crede el că posedă tombolul, zice: *ş-aestu lŏ-ari* (şi acesta îl are). Dacă n-a ghicit, îşĭ pune capul în poala mumeĭ şi prezintă spatele băeţilor, carĭ, după ce *muma-l* loveşte încet pe spate cu tombulul, de atîtea orĭ cîte haine poartă şi-ĭ ciupeşte încet de braţ la fie-care lovitură, încep pe rînd jucătoriĭ aĭ trage pe spate cîte treĭ loviturĭ, maĭ dulcĭ saŭ maĭ sărate, după cum doreşte fie-care. Dacă s-a întîmplat ca cine-va să dea vre-o lovitură maĭ mult, tombularul băgat ĭ-o întoarce.

Dacă tombularul, cînd a spus: *ş-aestu lŏ-ari* a ghicit, el scapă şi loviturile le capătă acela la care a fost tombulul. După aceasta, jocul reîncepe.

La Aromînii din Ţicura, Maced., *muma* se numeşte *tetă* (mătuşe). Cel condamnat la bătae, capătă atîtea lovituri, după cum şi vieţuitoarea este mai mult saŭ mai puţin vătămătoare omuluĭ. Dacă a fost şarpe, fie-care jucător loveşte cîte 8 lovituri.

Cînd se *dă ocl'u*, teta are obiceiul să explice la cererea jucătoruluĭ, cît de marĭ sînt picioarele, capul vieţuitoareĭ, cam ce fel de păr are, cu ce se nutreşte etc.

Ceĭ mai îndrăzneţĭ numaĭ cer aceasta, dorind a se expune şi a desfide pe jucătoriĭ ceĭ-lalţĭ.

Ceĭ slabĭ şi neputincioşĭ se feresc a ghici de *ce ochiŭ* este ochiul prezintat de *tetă*, precum şi a priimi să devie ascunzătoriĭ tombululuĭ.

109. Cu tombulu sum c'ic ŏari

Copiiĭ se aşază în cerc şi cu picioarele întinse şi lipiţĭ unul de altul. După ce *se fac*, cine rămîne trebue să alerge după *tombul*. Astfel acesta stă în mijlocul rondului format de copiĭ şi caută să vază la cine e *tombulul*. Pe cînd el este întors cu spatele spre acela care posedă *tombulul*, acesta îĭ trage o lovitură cu dînsul şi iute îl ascunde supt genuchĭ, de unde îl trece unuĭ alt băiat de lîngă dînsul. Toţĭ băeţiĭ ţin mîĭnele supt genuchĭ şi fie-care comunică cu cel de la dreapta şi stînga sa prin una din mînile sale. Pe cînd cel din mijloc caută *tombulu* într-o parte, dintr-alta se pomeneşte cu o lovitură, şi pînă ce să se întoarcă aci, *tombulu* iarăşĭ dispare pe supt genuchĭ. Jocul durează pînă cînd cel din mijloc reuşeşte să apuce *tombulul* în mîna unuia dintre jucătorĭ, şi în cazul acesta el scapă, şi rolul săŭ îl joacă acela în ale cărui mînĭ s-a prins *tombulu*. Ast-fel începe jocul noŭ şi continuă mai departe.

110. Tombulu cu casa

Jocul acesta se face în modul următor: Băeţiĭ carĭ vor să ĭea parte la joc se aşază în cerc în jurul uneĭ mese, saŭ dacă sînt afară, în jurul unuĭ loc plan, şi începînd de la cel mai mare, fie-care aruncă un arşic. Dacă arşicul cade *cazaca* (v. joc. cu arşice), ĭea *tombulu* şi devine *domnu*, dacă arşicul cade *c'urla*, ĭea o chee, saŭ orĭ-ce alt lucru, destul însă că i se dă numele de chee (*cl'ai*) şi posesorul săŭ se numeşte *casă*.

După ce s-aŭ aranjat ast-fel, se continuă cu aruncarea arşiculuĭ şi la cine nu cade *cazaca* orĭ *c'urla*, i se dă aceluia atîtea pe mînă cîte ordonă *casa*, căcĭ *casa* ordonă şi domnul plăteşte, şi ca să nu meargă pe favoruri la joc, trebue să ordone «*avroase-zîhîroăse, ş-ansîrati împipirati*», rămînînd la dispoziţia caseĭ numaĭ numărul loviturilor.

Dacă s-o întîmplă să dea domnul vre-o lovitură pe mîna inculpatuluĭ fără ordinul *caseĭ*, acesta are tot dreptul să ĭ-o întoarcă, lovindu-l cum ĭ-o plăcea. De multe orĭ se aliază în număr egal de o parte şi de cea-laltă şi se fac două tabere *(tîburĭ)*, şi cînd *casa* în cazul acesta este într-o tabără, ĭar *tombulu* (domnul) în cea-laltă, *casa* nu ordonă lovituri pentru partizaniĭ săĭ, şi ordonînd pentru ceĭ din tabăra inimică, domnul le dă «*lîptŏase*», în cît în cazul acesta se continuă pînă ce atît *casa* cît şi *tombulu* trec într o singură tabără. Se convine de mai nainte ca loviturile să nu treacă peste o sută şi fiecare din partizaniĭ unuĭ inculpat ĭea parte la pedeapsa luĭ şi tinde mîna, ca să primească un oare-care număr de lovituri, altmintrelea

ar fi imposibil inculpatului să sufere. Nu se permite să dea în locul domnului un altul, nici să se facă schimb între *casă* şi domn, adecă: unul să ĭea locul altuia. Întrebările se fac aşă:

Domnul: Ti întreb casa, cît si-l' plitim? (Te întreb casierule cîte să-ĭ plătim!)

Casa: ahîti....
— Cum si h'ibă?
— Lîptoase, bimbîcoase,
Că deneavra tricu prim pîzari,
Acumpîră zahari,
Pitruzahari,
Di nî-u mpîrţî a nŏauă.

— Atîtea...
— Cum să fie?
— Lăptoase, ca bumbacul,
Căcî adineaorî trecu prin tîrg,
Cumpără zahăr,
(tot un fel de zahar),
Şi ni l-a împărţit nouă.

(Făcînd aluziune că şi inculpatul la rîndul său nu ĭ-a lovit tare). Saŭ cînd e vorba să ardă pe cine-va:

Domnul: Ti-ntreb casa: cîti si-l' [plîtescu?
Casa: Ahîti.....
— Cum si h'ibă?
— Arcuroase, cîrţînoase, pravatoase,
Că deaneăvra tricu prim pîzari
Acumpîră nă grundă dă-albă sari,
Ş-tu loc di zahari
Nî u deadi di u mică'm,
Di suflitlu nî cutrimburăm.

— Te întreb, casierule, cîte să-ĭ plătesc?
— Atîtea.....
— Cum să fie?
— Răcoroase, zdravene, tarî de tot,
Căcî adineaorî trecu prin tîrg,
Cumpără o bucată de sare,
Şi în loc de zahar
Ne-o dete de o mîncărăm,
Că sufletul ni s-a cutremurat.

Şi aşă continuă mai departe, improvizînd diferite pricinî pentru carî trebue să le plătească într-un fel saŭ într-altul.

La Ohrida [1]) jocul se numeşte: *cu nelu*, cu inelul.

Jocul se joacă ast-fel: se aruncă inelul în sus şi se caută-a se prinde cu podul palmeĭ. Apoĭ jucătorul caută să-l introducă în unul din degetele sale. Dacă-l introduce în degetul mic, scapă şi nu capătă nicî bărnul (tombulu), nicî *ciubuca*, ciubucul, care se obicĭnueşte aci în locul cheiĭ. Dacă nu-l întroduce în nicî un deget, capătă bătaĭe din partea celuĭ cu *bărnul*, după ordinul *ciubucciului*.

Dacă-l introduce inelul în degetul arătător capătă *bărnul*, iar dacă-l întroduce în inelar, capătă *ciubuca*.

Cel cu *ciubuca*, ţine în mînă un beţişor şi-l ţine la gură ca şi cum ar fumă.

In Romînia jocul acesta foarte asemănător cu cel descris aci, se numeşte: *Jocul în Armăşie* [2]).

JOCURI CU CĂCIULA

Jocurile cu *căcĭula* se fac tot în livezî, în locurĭ deschise, şi se joacă numaĭ de băeţi.

[1]) Com. de d. Mih. Dimoane.
[2]) Ispirescu P. op. cit. pag. 84.

111. Dĕ-a scŏală-scufi; cu dare-a cîc'ua.

Toţi băeţii, carî vor să joace jocul acesta, trebue să aibă fie-care *cîcĭua* sa. După ce *se fac*, cine rămîne îşĭ pune *cîcĭua* pe pămînt şi o păzeşte de ceĭ-lalţi băeţi, carî voesc să o lovească cu piciorul. Păzirea *căcĭuleĭ* constă în a căută să lovească cu talpa picĭoruluĭ (saŭ cu mîna, dacă aŭ convenit de la început) pe vre-unul dintre jucătoriĭ ce vin în jurul luĭ, căutînd a-ĭ lovi căcĭula şi a ĭ-o duce departe. Dacă a putut să atingă pe cine-va, atuncĭ acesta îĭ ĭea locul şi pune *cîcĭua*. Cînd vre-unul dintre băeţi a putut să-ĭ lovească cu piciorul *cîcĭua*, păzitorul nu maĭ are voe a atinge pe jucătorĭ cu piciorul, ci trebue să caute a luă *cîcĭua* cu mîna şi a atinge cu dînsa pe orĭ-care dintre jucătorĭ, înainte ca aceştia să poată scuĭpa la *semnu*. Semnul este locul unde se pune *căcĭua* spre a fi păzită. Dacă a lovit pe cine-va cu *cîcĭua* în mînă, păzitorul o poate aruncă din depărtare asupra jucătorilor, ca să-ĭ lovească. Dacă nu-ĭ nimereşte însă, aceştia o împing cu piciorul departe, şi nu se întorc la semn de cît după ce aŭ dus-o foarte departe, saŭ dacă păzitorul a reuşit să o apuce. Cînd o aruncă păzitorul, dacă loveşte pe mînă nu se prinde, pentru acelaşĭ motiv arătat la: *Jurăminte* pag. 36; iar dacă jucătorul o prinde în mînă saŭ în poala haineĭ, tot nu se prinde, şi în cazul acesta jucătorul o lasă jos şi o dă înainte cu piciorul. Dacă jucătorul nu ĭe păzitor, şi din greşeală apucă *cîcĭua* cu mîna, *se arde* şi se face el păzitor. Cînd păzitorul, păzind *cîcĭua*, stă foarte aproape de dînsa în cît ceĭ-lalţi nu îndrăznesc să se apropie de ea, se zice că păzitorul *u chişe* (o pişe) şi, după meseria pe care o are tatăl săŭ, dacă e păstor, ceĭ-lalţi băeţi îl invită să se retragă de la *cîcĭuă* şi să facă ca distanţa să fie maĭ mare, ca să poată trece oile tatăluĭ sĕŭ, orĭ îĭ spun că caiĭ se sperie a trece pe o cale aşă de strîmtă, şi altele de acestea, după care păzitorul se retrage, căcĭ în cazul contrariŭ mor oile saŭ caiĭ, de oare-ce păzitorul nu voeşte să le facă cale spre a trece şi printr-o cale aşă de strîmtă nu pot trece de cît puţine oĭ şi puţinĭ caĭ.

Jocul se numeşte *scŏală-scŭfi*, probabil de la *scoală* şi *scufi* (rădică scufe un fel de *cîcĭuă* maĭ proastă). *Cicĭua* se maĭ numeşte şi *cîcĭulă* la Aromînĭ.

112. Cu darea cîc'úlilor.

Fie-care jucător îşĭ pune *cîcĭula* la un loc, numit *semnu*. Căciulele se pun una lîngă alta în linie orizontală. Fie-care jucător se duce la oare-care depărtare de semn şi după ce ĭea *vanţu* (după ce-şĭ dă vînt), vine ĭute şi loveşte cu picĭorul *cîcĭula* sa cît poate maĭ tare, spre a se duce departe de semn. După ce aŭ lovit toţĭ, acela a căruia căciulă este maĭ aproape de semn, este încălecat de toţĭ ceĭ-lalţĭ, şi anume de fie-care din locul unde i s-a adus căcĭula, pînă la semn. După aceasta, jocul reîncepe.

113. T-abúşala.

(D'abuşelea)

Se împărţesc toţĭ băeţiĭ în două bande, A şi B, precum la jocul *Pri un cicĭór*, şi tot ca acolo se face un *soir*. Se *fac* cele două bande şi cine rămîne intră în *soir* şi se dă *d-abuşala*, umblînd ca brotăceiĭ (broatiţlĭ) pe mînĭ şi picĭoare. Trebue ca toţĭ aceştia să aĭbă în cap *cîcĭuă*. După aceasta intră şi banda cea-laltă în *soir* şi caută prin

toate chipurile să ĭea *cicĭulile* brotăceilor, păzindu-se tot de odată a nu fi atinşĭ de dînşiĭ cu piciorul, căcĭ orĭ-cine este atins saŭ scos din *soir* se *arde*, adică nu maĭ are voe să joace, ci stă la o parte pînă se va terminà jocul acesta, ca să reînceapă altul. Dacă ceĭ din picĭoare aŭ reuşit să răpească toate *cicĭulile* brotăceilor, se duc de le ascund într-o parte, şi întorcîndu-se, spun celor fără cicĭule, *di scufuţilor* să alerge, ca să le găsească. In timpul acesta, ceĭ învingătorĭ cîntă la adresa celor învinşĭ:

Alagă, alagă pŏarca,
Pŏarca cu purţel'i,
Purţel'i lŏară padĕa,
Pŏarca lo pîdurĕa.

Aleargă, aleargă scroafa,
Scroafa cu purceiĭ,
Purceiĭ luară poĭana, (aŭ apucat în poĭană)
Scroafa luă (apucă) pădurea.

Dacă le găsesc, jocul se reîncepe prin schimbarea rolurilor. Dacă însă declară că nu le pot găsi, atunci li se arată locul unde sînt ascunse, însă jocul se reîncepe, jucînd fie-care bandă rolul de la jocul precedent.

Dacă brotăceiĭ aŭ răuşit să *ardă* pe toţĭ ceĭ din banda adversă, înainte ca aceştia să poată luà toate *cicĭulile*, scapă, şi se fac brotăceĭ ceĭ din banda adversă.

114. Află-ţĭ cloc'e pul'i.

Băeţiĭ carĭ vor să se joace cu jocul acesta, trebue să aĭbă cîte un fes (*căcĭulă*). Jocul se începe ast-fel: Toţĭ băeţiĭ îşĭ aşază fesurile ca la jocul *dŏ-a scŏală-scufi* şi tot ca acolo le lovesc. Al cuĭ fes s-a dus maĭ aproape de la locul unde aŭ aşezat fesurile, şi care se numeşte *semnu*, se face *cloc'e* (cloşcă). E de observat că, lovind fesul cu picĭorul, fie-care caută, în lovitura ce-ĭ face, să-l prindă, căcĭ prinzîndu-l îl aruncă cu mîna pînă unde poate, şi în cazul acesta e sigur că nu rămîne maĭ aproape de semn spre a deveni *clocĭe*.

Fesul *clocĭeĭ* se ĭea de ceĭ-lalţĭ jucătorĭ şi, pe cînd unul dintre dînşiĭ îĭ ţine ochiĭ închişĭ cu mîna, eĭ îl ascund şi, întorcîndu-se la dînsul, îĭ zic, spre cutare parte ţĭ-am ascuns fesul, acuma caută să-l găseştĭ, şi toţĭ jucătoriĭ ţinîndu-se după dînsul iĭ zic: *află-ţĭ clocie pulĭi!* (Află-ţĭ cloşcă puiĭ). Dacă răuşeşte să-l găsească, caută să lovească cu dînsul pe vre-unul dintre jucătorĭ, înainte ca aceştia să ajungă la *semnu* (la locul unde s-aŭ pus fesurile), şi lovitul devine *clocĭe*. Dacă nu loveşte pe nimenĭ, tot el rămîne *clocie*.

115. Află-ţĭ cloc'e puĭl'i.

Se joacă de obiceiŭ de copiiĭ micĭ.

Se alege pentru aceasta o masă, scîndură, iar cînd se joacă în livede, fie-care băet întinde un deget pe livede, pe un loc determinat, în faţa luĭ.

Se face ast-fel un cerc din degete. Unul dintre eĭ *le face* degetele cu una din formulele cunoscute de la jocul «*cu ch'atra a ascundere*», pînă cînd rămîn numaĭ două degete, prin urmare doĭ băeţĭ.

Fie-care din ceĭ carĭ ĭes, cînd se fac, îşĭ scuĭpă degetul, atinge apoĭ pĭeptul cu dînsul şi ducîndu-l la cap zice:

Ch'ih'irigu!
Ch'ich'irigu!
(Cucurigu!)

Pe ceĭ doĭ rămaşĭ îĭ face un al treilea, care, punînd palma între degetele rămase, la fie-care pronunţare de silabă a recitativuluĭ de maĭ jos, atinge cînd un deget, cînd cel-lalt, şi zice:

Acĭ cara cara,
bum bara bara,
bum bara lachi
criş,
miş,
cucu!

Băetul, la degetul căruĭa sfîrşeşte cuvîntul «*miş*» trebuĭe să ascundă ochiĭ celuĭ rămas, unde s-a sfîrşit cuvîntul «*cucu*».

Ceĭ-lalţĭ băeţĭ ĭea căcĭula celuĭ *băgát* şi-ĭ o ascund; ear dacă n-are căcĭulă, ĭ-ascund alt vr-un obiect.

Apoĭ, după ce aŭ ascuns-o, strigă odată tare «*cucu!*», ca cel băgat să ştie în ce direcţiune să alerge să-şĭ găsească căcĭula; ceĭ-lalţĭ cîntă, cînd el caută:

Află-ţi cloc'e puĭl'i
puĭl'i, puĭl'i ată'i.

(*Trad.* Aflăţĭ cloşcă puiĭ, puiĭ, puiĭ tăĭ).

Aşa se continuă jocul maĭ departe pînă ce şĭ află căcĭula, şi jocul reîncepe din noŭ.

(Com. de d-l Dimoane M., Ohrida).

116. Cu cîc'úlili.

Se aşază în ordinea de maĭ jos atîtea *cîcĭule*, cîţĭ jucătorĭ sînt:

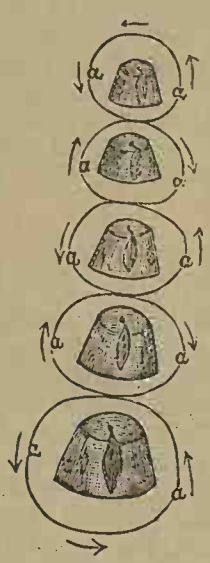

Apoĭ se fac cine să înceapă. Se cere ca într-un picĭor să vie în jurul *căciulelor* de treĭ orĭ, după cum arată săgeţile.

Apoĭ fără să se odihnească de loc, să vie odată în sensul arătat de linia a a a fără cum-va să atingă pe vre-una din căciule, căcĭ în cazul acesta, ar *arde*.

Dacă a reuşit; maĭ sare într-un picĭor deasupra căcĭulelor de la un capăt pînă la cel-lalt şi vice-vers şi acesta a scăpat.

Apoĭ cel care-ĭ urmează face acelaşĭ lucru, şi dacă toţĭ aŭ reuşit să se *dea*, să ducă pînă la sfîrşit condiţiunile de maĭ sus, jocul reîncepe.

In caz de unul rămîne, i se ĭea *căcĭula* şi i se ascunde.

Pe cînd el aleargă să o găsească, ceĭ-lalţĭ îĭ cîntă:

Alagă, alagă, cloc'a.
cloc'a s-află pul'i,
pul'i facu ţiŭ-ţiŭ-ţiŭ,
află-l' cloc'e, află-l'.

Traducere.—Aleargă, aleargă cloşca,
cloşca să afle puiĭ,
puiĭ fac ţiŭ-ţiŭ-ţiŭ,
află-ĭ, cloşca, află-ĭ!

Dacă cum-va jucătorul nu poate să-şi găsească căcĭula, ceĭ-lalţĭ îl supără în tot felul, trămiţîndu-l cînd într-o parte, cînd într-alta, pînă cînd li se urăşte şi spun adevărul.

CU TOPA.

(Cu mingea)

Jocurile cu *topa*, mingea, eraŭ foarte răspîndite la popoarele vechĭ. La grecĭ eraŭ întrebuinţate, ca un mijloc pentru dezvoltarea agilităţiĭ, graţieĭ şi predelecţiuneĭ corporale. Bărbaţĭ, fete şi femeĭ luaŭ parte şi găseaŭ mare plăcere la acest joc.

La gimnaziĭ dascălul îĭ iniţia în arta joculuĭ cu mingea [1]).

Ele eraŭ felurite, ceea-ce dovedeşte însemnătatea de carĭ se bucuraŭ aceste jocurĭ: ἀπόῤῥυξις, οὐρανία, ἐπίσκυρος saŭ ἐφηβική etc.

Jocul cu mingea s-a găsit la toate popoarele, carĭ aŭ făcut un pas pe calea civilizaţiuneĭ. Mexicanĭĭ construiseră şi case, spre a servi de loc al joculuĭ şi simţeaŭ plăcere, să-l joace la sărbătorĭ. N-a lipsit nicĭ în America centrală. [2])

Jocurile cu *topa* carĭ urmează aci, se obicĭnuesc de copiiĭ marĭ, şi anume de ceĭ de la 9—15 anĭ. Ele se joacă maĭ cu seamă în timpul primăvereĭ şi vereĭ. Mingele le fac copiiĭ înşişĭ, şi ele sînt de maĭ multe felurĭ, după cum sînt şi jocurile: tarĭ (*strĕasi*), moĭ (*mŏali*) şi săritoare (*ansîritŏan'e*) sînt cele maĭ obicĭnuite şi ele se fac: cele *tarĭ*, din sfoară, din petece de lînă învîrtite cu sforĭ şi bine strînse; cele *moĭ*, de păr, pe care copiiĭ îl zmulg de la vacĭ şi-l pun în apă spre a se întări şi a luă forma rotundă a mingeĭ, saŭ de fire de la războĭŭ; cele moĭ pot servi şi ca săritoare, cu toate acestea ele se fac maĭ de obiceĭŭ de meşin învîrtit cu sfoară.

Topa se maĭ numeşte: *topcă*, la Ohrida *tobă*, la Gopeşĭ *şómbură*; *minge*, la Vlaho-Clisura: *şucă*. [3])

117. Topa cu darea.

Jocul acesta se face în modul următor:

Unul dintre jucătorĭ, de obiceĭŭ acela care posedă *topa*, se pune în mijlocul celor-lalţĭ şi aruncă *topa* în sus cît poate. În timpul acesta toţĭ ceĭ-lalţĭ se depărtează de dînsul, care în cotro-ĭ place. Căzînd *topa*, acela care o aruncă în aer, o ĭea şi loveşte pe cine poate. *Topa* odată aruncată, jocul s-a început, şi orĭ-cine poate, ĭea *topa* şi loveşte. Jocul constă în a se lovi cu *topa*. Une-orĭ se fac toţĭ băeţiĭ două bande, şi orĭ de cîte orĭ un băiat dintr-o bandă ĭea *topa*, loveşte cu ea tot-deauna pe unul din banda adversă.

[1]) Guhl und Koner p. 379: Griechen und Römer.

[2]) Grasberger 84 şi Polux. IX, 103—107; vezĭ Floru: Educaţiunea copiilor la Grecĭ, p. 31.

[3]) Noĭ am păstrat numele de *topă*, cum se zice la Avela (Epir).

118. Cu topa ancîlicari [1]). Pirustia [2]) ; Toba ncalár [3]).

La jocul acesta se strîng toţi băeţii carî ieaŭ parte la joc, şi staŭ în picioare în formă de cerc. Unul dintre eî loveşte *topa* de pămînt ca să se ridice sus. Fie-care dintre ceî-lalţi băeţi se încearcă s-o prindă în momentul cînd s-a rădicat *topa* în sus. Dacă nimenî n-a prins-o, trebue să lovească *topa* de pămînt un alt băiat. Dacă o prinde cine-va, acesta încalecă pe cel care a lovit *topa* de pămînt, şi de călare o aruncă în mijlocul băeţilor, carî staŭ în jurul călăreţuluî, căutînd să o prindă. Dacă o prinde vre-unul, descalecă călăreţul şi încalecă cel care a prins-o, care la rîndul săŭ face acelaşî lucru. Şi încălicatul se încearcă încă să o prindă, şi dacă reuşeşte, călăreţul devine cal şi calul călăreţ. Dacă o prinde însuşî călăreţul, nu se dă jos de călare, ci urmează. Cînd nimenî nu o prinde, toţi fug în grabă în cotro le vine maî bine, şi încălicatul se repede la *topă* şi trage să lovească pe cine crede că-l poate nemerî. Dacă a reuşit, cel atins devine cal şi cel care a lovit călăreţ, şi jocul se continuă. Dacă n-a lovit, *topa* se ieа de cine poate şi e azvirlită de unul dintre jucătorî pînă cînd unul va fi lovit.

Dacă *topa*, lovită de pămînt de călăreţ, după ce s-a rădicat odată, maî atinge pămîntul şi se maî rădică odată, nimenî nu trebue să o prindă, căcî cine o prinde devine cal, şi calul călăreţ, de oare-ce atunci se zice că *topă mîcă ţară* (mîngea a mîncat pămînt.

Nu se prinde lovitura, cînd înainte de a fi lovit cine-va *topa* a atins pămîntul, căcî şi în cazul acesta *topa mîcă ţară*. Tot asemenea, cînd cine-va e lovit pe *carne*, adecă pe mînă saŭ faţă şi cel care a lovit stăreşte în a-l încălică, lovitul îî zice : *tal'ŭ carni, beaî sînḑi* (taiŭ carne, beî sînge?), şi numaî dacă primeşte să bea sînge de om, aşă se prinde lovitura. In cazul acesta lovitul se zgîrie la picior cu un ac şi îî zice să bea, dacă pofteşte. Dar lucrul acesta nu se întîmplă decît foarte rar, după cum am arătat la *jurăminte*, p. 36, căcî băeţiî consideră de mare păcat a bea sînge de om, de oare-ce atunci se fac *uvreî*, (evreî), în limba copiilor : *uvridă* (jidan), căcî evreiî, spun băeţiî, aŭ băut şi beaŭ sînge de creştin.

Dacă cine-va cînd se aruncă *topa*, reuşeşte să o prinză, cel care a aruncat cu dînsa devine cal şi cel care o prinde devine călăreţ.

Cfr. Ispirescu, op. cit. p. 44: *Jocul de-a calda*, care este asemenea celuî descris aci.

119. Topa cu merlu.

Toţi băeţiî se fac două bande ca la jocul : *Pri un c'ic'ór*.

După aceasta, cele două bande se pun faţă în faţă la o depărtare una de alta de 20—25 paşî, după cum sînt băeţiî maî marî saŭ maî micî. Se alege tot-deauna pentru jocul acesta o livede. După ce fac *cu arucarĕa ch'atrîl'eî* (cu aruncarea petreî) cine să arunce *topa* maî întîî, fie-care dintre fruntaşiî celor două bande, carî se numesc a parte *mumă*, îşî aşază copiiî în ordine pe *semnu* (locul unde staŭ cele două bande) şi jocul se începe. Una din cele două *mumi* aruncă *topa ca mer* (de unde şi numele joculuî) la *muma* din banda adversă A. Dacă a prins-o, se zice, că banda A a *luat semnu*. Apoî o aruncă *muma*

[1]) La Avela (Epir) se numeşte *Topturdop*.

[2]) Pe la Aromînii din Kuţufl'anî, Malăcaşî, Aminciu.

[3]) La Ohrida.

bandeï A la *muma* bandeï B, care la rîndul săŭ caută să o prindă, şi prinzînd-o se zice că a luat *semnu*. Cînd se aruncă *topa* dintr-o, bandă într alta, nu numaï *mumile* respective, ci toţï băeţiï ceï-lalţï caută să o prinză. Dacă o bandă după ce a luat *semnu* o maï prinde, orï de cîte orï va fi, va trimite la fie-care prindere pe cîte unul din băeţiï săï să încalece pe tovarăşul ce a avut la *darea mînă* în banda cea-laltă. Şi cel călare maï de curînd, cînd vede că *muma* caluluï săŭ prinde *topa*, o rupe la fugă spre a nu fi lovit de dînsa cu *topa*. *Muma* n-are voe să tragă cu *topa* după călăreţ decît dela semn, şi dacă-l loveşte, acesta se întoarce la banda luï. Pînă cînd într-o bandă vor fi călăreţi, nimenï din această bandă nu poate să încalece pe vre-unul din banda cea-laltă, ci caută să se scape. Cînd toţï dintr-o bandă aŭ reuşit a încălecă pe ceï din banda adversă, *muma* învingătoare se duce şi încalecă pe *muma* învinsă şi toţï călare îşï schimbă semnul, adecă ceï învinşï încălecaţï se duc pînă la semnul învingătorilor, şi acolo descalecă călăreţiï şi se întorc la semnul învinşilor, după care fapt reîncepe jocul.

120. Tu guvă.

(în gaură)

Se face după cum se vede în figură atîtea găurï în şir, cîţï copiï joacă. Fie-care gaură-*guvă* este destinată cîte una pentru fie-care jucător.

La o depărtare de cîţï-va paşï se pune *semnu* de unde unul din jucătorï, acela care ese întîiul, cînd se fac aruncă o minge în una din găurile aci arătate.

Cînd aruncă mingea, îï cîntă :

bir ma n sus
bir ma ngh'os

ca mincea să meargă în una din găurele celor-lalţï şi nu într-a sa.

Dacă se duce mingea în gaura unuïa, acesta imediat o apucă şi caută să dea într-unul din ceï-lalţï jucătorï, carï imediat o rup la

fugă. Nu se poate alerga în contra acestora de cît numaĭ cu doĭ-treĭ paşĭ pînă unde se hotărăşte de la început. Lovind pe vre-unul, i se pune în gaură o peatră; dacă nu nimereşte, se pune în gaură celuĭ, care a dat şi n-a nimerit.

Apoĭ ear continuă a se arunca mingea în gaure.

Întemplîndu-se ca mincea să nu intre în nicĭ o gaură de treĭ orĭ pe rînd, aruncătorul îşĭ pĭerde dreptul de a maĭ *dă* şi lasă la semn, pe cel care stă imediat după gaura luĭ. Adică fiind al 3-lea, i va urma al 4-lea.

Fie-care însă caută să ajungă la semn, căcĭ atunci are maĭ puţine probabilităţĭ de a arunca mincea în gaură.

In gaura cuĭ s-aŭ strîns 12 pĭetre, se string toate pĭetrile din cele-lalte găurĭ.

Stăpînul acesteĭ găurĭ se pune descăcărat peste pĭetre cu posteriorul întors între semn şi ceĭ-lalţĭ pe rînd îl izbesc întîĭ cîte una de la semn; nimerindu-l se aproprie cu un pas mare de cel care *clucește* şi-ĭ maĭ dă una; nimerindu-l se maĭ aproprie cu un pas şi-l maĭ izbeşte una.

Dacă însă nu nimereşte cum-va, *clocea* scapă şi devine *cloc'e* cel stîngaciŭ.

Aşa se urmează jocul, pînă nu cade nimenĭ. In timpul cînd cineva clocește, ceĭ-lalţĭ îĭ recomandă ce puĭ să scoată.

Aşa de pildă unul i se zice să-ĭ clocească *găvran*, corbu mare, altul *mălin'i*, pasere neagră de mărimea mĭerleĭ; altul *gîrîvél'i* etc., altul *guguc'i*, puĭŭ de raţă, de gîscă etc.

Iar cînd cel de la *semnu* dă şi îĭ cîntă mingeĭ vĭersurile sus pomenite, ceĭ-lalţĭ răspund:

cu c... nsus,
cu caplu digh'ios.

(*Trad.* Cu c... în sus,
cu capul în jos).

Cules de d-l Dimoane Mih. Ohrida.

121. Topa V'imbur-V'imbur saŭ V'im-V'im [1]).

La jocul acesta băeţiĭ se fac două bande ca la jocul *Pri un c'ic'ór*.

Tot ca la jocul: *Pri un c'ic'ór* se face un *soir* mare, care se maĭ numeşte şi *semnu*. Se aruncă peatra saŭ se face *ştu-cara*, pentru a se vedea cine trebue să intre în *soir*.

Ştu-cara se face în modul următor: Cele două *mumi* se pun faţă în faţă la o depărtare de vre-o 7—10 paşĭ şi, punînd prima *mumă* piciorul drept, zice: *ştu*. Făcînd tot aşă *muma* a doua, zice: *cară*. Apoĭ prima *mumă*, rădicînd piciorul stîng şi lipind călcîĭul de piciorul drept, zice iarăşĭ: *ştu!* Făcînd tot aşă *muma* a doua, zice: *cară*. Şi tot aşă urmează să facă pînă ce se apropie una de alta din ce în ce maĭ mult, şi cînd depărtarea e aşă de mică, în cît nu maĭ încape talpa piciorului, aşă în cît piciorul *mumeĭ* căreia este rîndul să puie, atinge piciorul *mumeĭ* adverse, se zice că aceasta *căḑù* şi prin urmare banda sa trebue să joace partea neonorată a joculuĭ, adică a intră în *soir*.

[1]) La Ohrida se zice: *Cluc-Cluc*; la Aromînii din Ţicura se numeşte jocul: *Cu topa a scundĕari*.

Banda cea-laltă se duce mai într-o parte, unde să nu poată fi văzută de vre-unul din banda adversă, şi acolo se dă *topa* unuia dintre ei. Toţi apoi se întorc la *semnu* fie-care cu mînile în buzunar, saŭ ascunse în poala haineĭ, cercînd a induce în eroare pe ceĭ din banda contrară, şi a-ĭ face să creadă, că *topa* este la cine nu îe. In *semnu (soir)* intră din banda cea-laltă (A), întîia dată unul singur. Cel care posedă *topa*, îndată ce-ĭ vine la socoteală, loveşte pe acel din *semnu*, de la *soir* însă tovarăşiĭ săĭ (din banda B) trebue să plece care în cotro poate. Imediat unul din ceĭ din banda A, îea *topa* şi caută să lovească pe orĭ-cine din banda B. Dacă n-a lovit, cel din *soir* se arde şi ese afară, iar în *semnu* intră toţi, tovarăşiĭ săĭ, şi din banda B dă tot cel care a maĭ lovit pe întîiul, şi cînd loveşte pe cine-va din banda A, tovarăşiĭ săĭ nu maĭ pleacă, ci numaĭ el singur. Tot ca maĭ sus, şeful bandeĭ A se repede imediat să îea *topa* şi caută să-l lovească. Dacă-l loveşte, se arde acesta şi-ĭ îea locul un altul, tot din banda (B), care face acelaşĭ lucru, şi dacă primul intrat din banda A în *soir* n-a fost *scos* (ars), adecă n-a fost lovit saŭ a fost lovit, însă cînd fugeaŭ ceĭ din banda B, unul dintre eĭ a fost nimerit cu *topa* de unul din banda A, rămîne în *soir* tot acela, şi acuma trebue să dea unul din banda B, nu acel ars însă, şi dacă-l nimereşte, toţi tovarăşiĭ săĭ trebue să plece, şi imediat unul din ceĭ din banda A îea *topa* şi dă în cine poate. Dacă-l nimereşte, se arde şi trebue să dea un altul. Dacă nu-l loveşte, cel intrat din banda A e scos, şi intră toţi tovarăşiĭ săĭ şi se urmează cum am spus maĭ sus.

Dacă toţi din *semnu* aŭ fost scoşi, jocul reîncepe şi rolurile bandelor nu se schimbă. Dacă toţi din banda B s-aŭ ars *(se arsiră)* fără să poată scoate pe ceĭ din banda A, rolurile se schimbă şi jocul reîncepe. Ceĭ din banda A, care trebuîa să intre în *semnu (soir)* se numesc: *di năuntru*, ceĭ carĭ trebuiaŭ să scoată pe ceĭ din *soir*, se numesc: *di afară*.

Se consideră scos şi cînd cel din *soir* ese afară din semn.

Jocul la Ohrida se zice: *Cluc-cluc*, fiind-ca jucătoriĭ, cînd se întorc cu topa ascunsă, cîntă imitînd glasul de cloşcă, cînd aceasta îşĭ cheamă să-şĭ ascundă puiĭ: *clu-clu, clu-clu*.

122. Cu pàpa [1]; topa semnuluĭ [2]; topa-n ch'átră [3]; tòpcheri [4].

Tot ca la jocul *Pri un c'ic'ór*, şi aci băeţiĭ se fac două bande şi aruncă peatra spre a se vedea cine trebue să şază la *pàpă* orĭ *semn*. *Pàpă* se numeşte o pĭatră mare cît capul uneĭ vite, netedă şi care se pune la semn. Să presupunem că a căzut bandeĭ A să dea *topa* de la *pàpă*, şi banda B să joace rolul cel-lalt, care constă în a prinde *topa dată*, saŭ cînd nu pot a o prinde, a cercà, să loveaecă *pàpă* cu *topa*, din locul unde s-a dus în urma loviturei din partea unuîa din banda A. Iată cum se face jocul acesta.

Unul din banda A stă în picioare lîngă *pàpă* şi, luînd *topa*, o aruncă puţin în sus ca *mer* şi, cînd *topa* se scoboară cam în faţa jucătoruluĭ, îĭ explică o lovitură în partea băeţilor din banda B, care caută să o prindă şi carĭ se pun la o depărtare maĭ mare saŭ mică de

[1]) Cu *pàpă* se zice la Avela.
[2]) *Topa semnului* la Vlaho-Clisura, Muscopule şi la Fărşeroţi.
[3]) Idem.
[4]) La Ohrida şi la Aromînii din Lunca, Iancoveţ şi Beala.

la *semu* (*pàpă*) după cum cel care e să *dea* (să lovească) *topa*, o dă mai mult sau mai puţin departe. Dacă *topa* e prinsă de vre-unul din Banda B, cel care a dat (*dĕadi*) se arde şi trebue să-i ĭea locul un alt tovarăş. Dacă nimenĭ n-a prins-o, şeful bandeĭ B ĭea *topa* şi din locul unde s-a dus se încearcă să lovească *pàpa*, şi dacă a lovit-o, cel care a dat *sĕ-arsi*. Dacă nu s-a ars jucătorul socoteşte *una* şi mai dă. In momentul cînd aplică lovitura, trebue să zică şi cîte lovituri are sau simplu cîte are. De exemplu cînd este să lovească *topa* pentru a doua oară, zice că : *am dŏaŭă* sau numaĭ : *dŏaŭă !* Dacă se întîmplă ca jucătorul să nu spuie, ceĭ din banda adversă scuĭpă şi-ĭ zic în gură mare: *ptiŭ, tĕ-arsişi*, (ptiŭ, te-aĭ ars) şi toate cîte a făcut pînă atuncĭ nu se consideră de loc. Din causa aceasta se nasc certe printre băeţĭ, mai cu seamă cînd jucătorul a făcut multe lovituri. Tot aşă se întîmplă cînd jucătorul greşeşte cîte are, şi în loc să spuie adevăratul număr, spune mai mult sau mai puţin. In cazul întîiŭ ĭe constrîns să înceapă dela *unu*, fiind-că nu i se consideră cîte (lovituri) are; în cazul al doilea (cînd spune mai puţine lovituri decît are) şi revine la adevăratul număr, nu i se consideră decît atîtea (lovituri), cîte a spus în gura mare.

Cînd vre-unul din banda B a prins *topa* după ce *micâ' ţară* (a atins pămîntul), nu se ĭea în consideraţie. Cînd *topa* a căzut pe o casă sau pe un arbore, şi de acolo căzînd, vre-unul din banda B o prinde, atuncĭ se ĭea în consideraţie, fiind-că casa şi arborul nu e *ţară*. Cînd *topa* fiind prinsă de unul din banda B, se întoarce bandeĭ A, trebue să o lovească odată de pămînt, ca să mănînce *ţară*, căcĭ în cazul, cînd li se aruncă ast-fel ca ceĭ din banda A să o prindă în mînă, jucătorul de la *pàpă* ĭ-a păcălit şi nu se arde, de oare-ce *topa* nu *mîcă ţară*.

După învoĭala dela început, spre a putea să aibă banda A o *cîvală*, trebue să facă 10, 20, 30 sau une-orĭ şi mai multe lovituri, plus în tot-deauna încă o lovitură care se numeşte *talie* şi după care toţĭ din banda A încalecă pe ceĭ din banda B, fie-care pe tovarăşul ce a avut la *darĕa mînă*, de unde s-a dus *topa* la *tal'e* pînă la *semnu*. Banda învingătoare începe jocul fără schimbare de rolurĭ.

De multe orĭ la jocul acesta se întîmplă ca jucătorul, cînd loveşte *topa*, nu o nimereşte bine; dacă *topa* lovită prost cade în apropierea jucătoruluĭ, în cît distanţa dela *pàpă* pînă la *topă* nu-ĭ mai mare decît poate sări într-o singură săritură jucătorul, acesta dacă vrea poate să nu considere lovitura aceasta şi să mai dea încă odată. Atuncĭ se zice, că banda adversă B are o *uch'i* (pealocurea se zice *cufă surdă*). Nu i se permite jucătoruluĭ mai mult de treĭ *uch'i*. Dacă şi a treia lovitură a fost tot *uch'i*, el (jucătorul) şi-a trecut rîndul (*ş-tricu arada*). Dacă însă n-a fost a doua sau a treia lovitură *cufă* (*uch'i*) ci a lovit-o bine, ceĭ din banda B, înainte de a trage cu dînsa pe *pàpă*, trebue să arunce *uch'a*.

Iată cum se aruncă *uch'ile :* Unul din banda B îşĭ prinde cu mîna stîngă urechea dreaptă şi trece mîna dreaptă, în care ţine şi *topa*, între pĭept şi mîna stîngă, şi apoĭ cît poate, aruncă *topa* în spre *pàpă*. Ceĭ-lalţĭ din banda A în timpul acesta staŭ în jurul luĭ şi caută să o apuce. Dacă aŭ apucat-o, se zice, că aŭ făcut *una*. Dacă n-aŭ putut s-o apuce, acela care a aruncat *uch'a* trage cu *topa* asupra *pàpeĭ* de acolo unde este *topa* acum. Dacă a putut să arunce *uch'a* ast-fel ca să treacă dincolo de *semnu (pàpă)*, atuncĭ s-a ars jucătorul din banda A. Tot aşă se aruncă cînd sînt şi două *uch'i*.

Cînd vre-unul din banda B, în momentul cînd *dă* un jucător

din banda A, poate să lovească cu mîna *topa*, aşà de tare în cît să treacă semnul, jucătorul s-a ars. Se învoesc de la început, dacă se primeşte a se da şi strîmb orî nu, şi dacă, cînd se dă strîmb, se permite a *eşi* drept cu *păpa* saŭ a se da chiar de unde s-a dus *topa*.

Cfr. Ispirescu P., op. cit. p. 41: «*Jocul de a cărămizioara*», prezintă asemănărî cu jocul acesta.

123. De-ancîlicarĕă; a topa ncalár; cu pirustia.

Tot ca la jocul *Pri un c'ic'ór*, şi aci se fac două bande (A şi B). După aceasta fac cine trebue să se facă caî *(cal')* şi cine călăreţî *(călărî, căvăl')* prin aruncarea pietreî, saŭ prin *ştu-cará* etc., şi jocul începe. Presupunem că ceî din banda A sînt caî, îar ceî din banda B călăreţî. Călăreţiî încalecă fie-care pe tovarăşul săŭ şi se pun în formă de cerc, fie-care pereche departe una de alta cu vre-o 10 paşi. Unul dintre călăreţî îea *topa* şi o aruncă unuî alt călăreţ din dreapta luî şi strigă: una! Acesta caută să o prindă, şi dacă o prinde, o aruncă la călăreţul din dreapta sa şi zice: două! Tot aşà fac şi următoriî, şi dacă se fac *zece*, se maî face încă una, care se numeşte *talîa*, şi călăreţiî îşî schimbă caiî, fie-care mergînd la calul călăreţuluî din dreapta sa şi continuă ca maî sus. Dacă se întîmplă ca vre-un călăreţ să nu poată apucà *topa*, îute toţî călăreţiî o rup la fugă, fie-care în direcţia ce-î place. In timpul acela unul din banda A îea *topa* şi caută să lovească pe vre-unul din banda B. Dacă a nimerit, ceî din banda A devin călăreţî şi ceî din banda B caî, şi jocul continuă, precum am arătat maî sus. Dacă n-a lovit pe nicî unul, jocul continuă, păstrînd fie-care rolul pe care l-a avut. Cînd cel din banda A trage cu *topa*, nu trebuie să se depărteze maî mult de o săritură de *semnu* (aci semnul e cercul pe care staŭ perechile de caî şi călăreţî). Dacă lovitura se dă pe *carni* nu se prinde pentru aceleaşi motive arătate la jocul *cu topa a-ncîlicari*. Cînd o bandă s-a schimbat de atîtea orî în cît fie-care călăreţ a ajuns la calul săŭ, îndată ce se maî face zece şi *tal'e*, în loc să se schimbe caiî şi fie-care călăreţ să treacă la calul tovarăşuluî săŭ, se aruncă *topa* în mijlocul cercului şi fie-care călăreţ o rupe la fugă, ca şi în cazul, cînd cine-va n-a prins *topa*. Dacă ceî din banda A aŭ putut să lovească pe vre-unul din banda B, se continuă jocul prin schimbarea rolurilor, îar dacă nu, tot ceî din banda A rămîn a fi caî.

Cfr. Ispirescu P., op. cit., p. 46: „jocul de-a craîa-ncălecată“ îeste identic.

124. A topa-n mur; toba murluî.

Cu jocul acesta nu se pot jucà decît cîte treî băeţî. Se alege pentru joc un zid înalt şi unul (orî-care) dintre ceî treî îea *topa* şi, lovind-o de zid, cînd e să cadă, o aşteaptă în mînă. Dacă o prinde, se zice, că *ari unã*. Tot aşà continuă pînă să facă 10, 20, 30 etc. după cum se învoesc, plus *tal'a*. Tot aşà fac şi următoriî doî. Dacă toţî aŭ reuşit să le facă, reîncep tot ca maî sus, pînă cînd unul din ceî treî nu poate să facă numărul cerut şi *topa* îî cade. Atunci acesta e încălecat de unul din ceî-lalţî doî, îar al treilea continuă a face cu *topa* în *mur* numărul ce se cere. Dacă reuşeşte, descalecă călăreţul şi încalecă dînsul, îar călăreţul trebuie să *facă* numărul cerut. Aşà se continuă, şi cînd cine-va nu poate să facă numărul cerut, ci-î cade topa, devine cal, şi fostul cal devine călăreţ, îar al treilea continuă a *da topa-n mur*.

125. Ta p a a m e r.

Jocul conzistă în a se aruncá *topa* în sus cît se poate maĭ mult ast-fel ca *topa* să cadă *mer*, măr, în apropierea aruncătoruluĭ pe cînd toţĭ băeţiĭ strînşĭ în jurul luĭ se sforţează să o prinză.

Cînd o aruncă în sus jucătorul se frînge puţin pe spate în dreapta saŭ în stînga, după cum îe drept saŭ stîngaciŭ.

Altă dată jucătoriĭ fac un cerc maĭ mare saŭ maĭ mic, după cum sînt maĭ îndemînatici, şi din mijlocul cercului aruncă *topa mer* fie-care jucător, cercînd să facă *topa* să cază în cerc.

Cine rămîne, adică, cine o aruncă *topa* în ast-fel de mod, că nu cade în cerc, se pune în centrul cercului şi fie-care băet jucător, de la distanţă cît sare celĭ rămas în treĭ sărituri, îĭ dă cîte treĭ loviturĭ cu *topa*. Ca acesta să nu fie lovit pe cap, prezintă spatele cu capul plecat puţin pe pĭept.

In loc de *topă* une-orĭ jucătoriĭ se servesc de peatră, ca să o arunce în sus şi ramiind a uză de *topă* numaĭ la bătaea celuĭ rămas.

126. A t a c a-t u c a.

Se joacă, cine poate să facă maĭ multe, lovind succesiv *topa* de mur cu mîna, fără ca să o prinză saŭ să o lase să cază la pămînt. Loviturile se numesc *tîcituri*, de la *taca-tuca*, cuvînt imitativ.

Se produce prin modul acesta o mare întrecere printre jucătorĭ, cine să facă maĭ multe *tîcituri*.

A P U L A N A.

Jocurile acestea se obicĭnuesc numaĭ de băeţĭ şi se joacă de obiceiŭ primăvara şi maĭ cu seamă toamna. Băţul cu care eĭ joacă se numeşte *pul'án, şcop, ţöapit, cut*, şi se face de orĭ-ce lemn. Se preferă cel de corn fiind-că este maĭ tare şi loveşte maĭ bine. Tot aşà în ceea ce priveşte ţurcele (numite la Aromînĭ: *şcl'engi, c'ulică, c'ulengă, tingăle, fing'e, afing'e*), se preferă cele de corn, fiind-că merg maĭ departe cînd sînt lovite. *A pul'ana* se numeşte orĭ-ce joc, în care trebuie să te serveştĭ de un băţ.

Jocurile se numesc în general: *a pul'ana, a fing'a*, cu *c'ulenga*.

127. A bîşca (bicĭca) [1]); dĕ-a còtca [2]); cu pŏarca [3]); De alixandra [4]).

Pot luà parte la joc orĭ cîţĭ băeţĭ ar voi. Eĭ fac o groapă mare de un decimetru, care se numeşte *biserică* [5]), toţĭ băeţiĭ aŭ cîte un băţ, care se numeşte *şcop*. In jurul biserice, la o depărtare de doĭ, treĭ metri, fie-care jucător îşĭ face o gaură (*gùvă*) mică, cît să încapă vîrful *şcopuluĭ* săŭ. Găurile băeţilor se află departate una de alta cu 2—3 paşĭ. După aceasta *se fac*, cine rămîne trebue să pască *pŏarca*. *Facerea* se face saŭ ca la jocul: *Cu ch'atra a-scundire*, saŭ unul dintre jucătorĭ îea toate *şcŏapele* şi, după ce le face mănuchiŭ, ţinîndu-le din mijloc, le aruncă peste cap, şi după aceasta umblă cu călciile în-

[1]) *A bîşca* saŭ *bicĭca* se numeşte la Avela, unde se dă şi scroafeĭ de obiceiŭ numele acesta cînd o îndeamnă să meargă.

[2]) Se numeşte jocul aşà la Aromîniĭ Grămustenĭ, Vlaho-Clisura, etc.

[3]) Pretutindenĭ.

[4]) Numaĭ la Vlaho-Clisura.

[5]) La Gopeşĭ *biserica* se numeşte: *horhor*.

dărăt spre partea, unde a aruncat *şcŏapele*, fără a se uită într-acolo, şi stăpînul lemnului pe care îl va călcă se face *porcár*. Saŭ se mai face şi în modul următor: Toţi băeţii se adună la *biserică*, unde pun vîrfurile *şcŏápelor* lor. Unul dintre eï numără pînă la un număr convenit de maï înainte şi cînd fînesc, fie-care caută să prinză o gaură, aidcă să puie vîrful şcopului într-una din găurile făcute, şi fiind-că găurile sînt cîţi băeţi maï puţin una, unul dintre eï trebuïe să rămîie fără gaură. Acesta se face *porcár*.

Poarca este un *gugucĭŭ* [1]) (cocian), un os de cal, saŭ de un lemn rotund. Ca să se înceapă jocul, se pune poarca pe marginea *bisericeï* şi unul dintre jucătorï îi trage o lovitură. Porcarul se duce şi o adună cu vîrful băţului şi caută să o puie în biserică.

N-aŭ drept, atît porcarul cît şi ceï-lalţi băeţi, s-o apuce cu mîna. Cînd porcarul voeşte să puie poarca în *biserică*, ceï-lalţi cearcă prin toate chipurile să i-o lovească tare şi ast-fel să o depărteze de *biserică*. Porcarul o păzeşte cu şcopul său, pe care, în momentul cînd cine-va voeşte să lovească poarca, îl pune înainte ca acesta să lovească pe şcop. Cînd băeţiï rădică şcopul spre a lovi poarca, se păzesc ca nu cum-va porcarul să le apuce gaura maï înainte. În cazul acesta, porcarul, care a găsit gaură, scapă, şi devine porcar cel *scos* din gaură. Cînd porcarul reuşeşte să puie poarca în *biserică*, fie-care trebue să schimbe gaura şi să prindă pe o alta. Porcarul, încă, în momentul cînd se face schimbul, caută să prindă şi el o gaură, şi cine rămîne fără gaură, devine porcar. Jocul apoï reîncepe.

La Vlaho-Clisura, cînd se schimbă găurile, se strigă de toţi băeţiï: *Alexáaandra*, probabil corupţiune din cuvîntul grecesc: ἀλάζω, schimb, fiind-că jucătoriï schimbă găurile. Biserica aci se numeşte tot: *Alexandra*.

La Samarina [2]), cînd porcarul aduce *pŏarca* în apropierea bisericeï şi ieste aproape să o puie în gaură, jucătoriï cîntă, cercînd să o depărteze:

Gh'ine vin'ie pŏarca,
pŏarca al visil'e,
cu mcărï şi cu berï;
cîte sun acló,
z-v'ină aŏá,
ş-cîti sun aŏá,
z-ducă acló.

Traducere.—Bine a sosit scroafa, — scroafa regeluï,—cu mîncărï şi cu băuturï; — Cîte sînt acolo, — să vie aci,—şi cîte sînt aci,— să se ducă acolo.

Cînd o lovesc, jucătoriï spun:

Na ! că-n' mîncă fîrina !
(Na! căcï îmï îmi mîncă făina).
Na ! că-n' mîncă sarĕa
(Na ! căcï îmï mîncă sarea).

Cfr. Ispirescu, op., cit., p. 48: «Jocul de-a poarca», care ieste la fel cu al nostru.

[1]) La Gopeşï se numeşte *pŏarca*, *gotcă*, ear la Ohrida *cotcă*.
[2]) Com., de d-l *Diamandi Geogea*, student în Medicină.

128. Cu ţŏápitli.

Se fac jucătorii cine să păzească *cotca*, (un *gugŭ*) şi apoĭ toţi ceĭ-lalţi jucătorĭ se aranjază la *semnul mari*. Fie-care jucător ĭeste înarmat cu un *ţŏapit* cu care caută să lovească în *coctă*. Dacă nimereşte *cotca*, cel care o păzeşte, aleargă iute să o aducă la loc, pe cînd cel care a tras în *cotcă*, dacă vede, că poate, se duce şi-şĭ ĭea *ţŏapitul* şi se întoarce la *semnul mare*. Păzitorul *cotcăĭ* caută în timpul acesta, după ce a pus cotca la locul său, să lovească cu un *cocean* pe cel venit să-şĭ ĭea *ţŏapitul* şi dacă-l nimereşte, scapă el şi păzeşte *cotca* cel atins.

Cînd jucătorul vede, că nu ĭe chip, că păzitorul a pus imediat *cotca* la locul său, nu ĭese de loc de la semnul mare. *Ţŏapitul* luĭ rămîne ast-fel la *cotcă*.

Dacă are timp numaĭ să-şĭ ĭea *ţŏapitul* nu însă şi să se poată întoarce la semnul mare, se refugiază la *semnic*, semnul mic, şi aşteaptă, cînd un alt jucător nimereşte *cotca*, să se reîntoarcă la *semnul mare*, înainte ca păzitorul să fi pus *cotca* la locul său.

Cînd *cotca* nu ĭe la loc, nu poate lovi pe nimenĭ.

Dacă presupunem, că toţĭ aŭ dat în *cotcă* şi nimenĭ n-a nimerit saŭ a nimerit prost în cît păzitorul a pus *cotca* imediat la locul său, păzitorul stă şi păzeşte şi cum vede pe cine-va că ĭese din semnul mare saŭ din *simnic* îl loveşte cu coceanul şi scapă, ear fie-cara îşĭ ĭea *ţŏapitul* şi jocul reîncepe.

Distanţa dintre *semnul mare* şi *cotcă*, precum şi cea dintre *cotcă* şi *simnic* este maĭ mare saŭ maĭ mică, după cum jucătorii sînt maĭ marĭ saŭ măĭ micĭ [1]).

129. Cu murminţîlĭ.

La joc pot luà parte orĭ-cîţĭ băeţĭ. Fie-care băĭat are *şcopul* său cu care îşĭ face o *guvă* (gaură) mică, după ce se aşază în vre-o 4—6 paşĭ departe unul de altul şi în formă de cerc. Locul unde se joacă băeţiĭ trebuĭe să fie plan (*padi*). După ce fie-care băĭat îşĭ ĭea locul lîngă gaură, unul dintre eĭ—cel care a rămas după ce *s-aŭ făcut* —

[1]) Com., de d-l. Dimoane, profesor.

aruncă *c'ulica* celuĭ de la dreapta sa, care o aşteaptă, ca să o lovească cu băţul. Dacă a atins-o, toţi, afară de cel care o aruncase, trebuie să meargă să pue vîrful băţuluĭ lor în gaura aruncătoruluĭ (*z-da di guvă*=să dea de gaură) şi să se întoarcă la găurile lor, unde trebue sa ţină vîrful băţuluĭ înăuntru. Aruncătorul în timpul acesta aleargă după *c'ulică*, şi luînd-o, caută s-o pue în gaura unuia dintre jucătorĭ, înainte ca acesta să aĭbă timpul de a se întoarce la gaură, saŭ cînd cine-va din nebăgare de seamă nu ţine băţul în gaură. Dacă reuşeşte la aceasta, cel căruĭa i s-a pus *c'ulica* în gaură, trebuie să o arunce la băĭatul din dreapta sa. Dacă n-a reuşit s-o pue în gaură, tot el trebuie să o arunce aceluĭaşĭ băĭat.

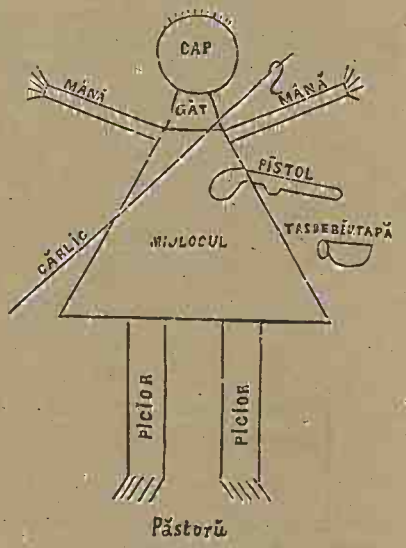

Cînd o aruncă, dacă cel care o aşteaptă să o lovească, nu o nimereşte, trebuie el să o arunce la cel din dreapta sa. De multe orĭ, după învolala de la început, pe cînd unul dintre eĭ aruncă *c'ulica* celuĭ din dreapta sa, ceĭ-lalţĭ—afară de cel care aşteaptă *c'ulica* — stă pe lîngă aruncător şi, îndată ce o aruncase unul şi o lovise cel-lalt, eĭ încep să-ĭ sape gaura cu beţele lor, carĭ sînt ascuţite la vîrf. Tot scopul joculuĭ constă în a se face prin săpăturĭ pe pămînt, începînd de la gaură, o imagine de om. Unde e gaura, se face o mică groapă cît mărimea capuluĭ jucătoruluĭ respectiv ; după aceasta i se fac gîtul (*guşa*), mijlocul, picĭoarele, mînile. Atunci se zice că s a făcut jucătoruluĭ mormîntul (*murmîntili*), şi cînd s-a isprăvit de tot, băieţiĭ întreabă pe jucătorul respectiv, ce doreşte să devie în viaţa sa: căpitan, păstor, dascăl, armatol, (*armîtulă*), neguţător, etc., şi după meseria ce-şĭ alege, băieţiĭ sînt datorĭ să facă şi treĭ ustensile aparţinînd aceleĭ meseriĭ.

După ce i s-a îndeplinit cea din urmă dorinţă şi nu maĭ rămîne nimic de făcut, jucătorul respectiv este înmormîntat, adecă aşezat ca mort în mormîntul ce i s-a făcut, şi în jurul săŭ băeţiĭ înfing *şcŏapele*, presupunînd că sînt luminărĭ, după cum se obicĭnueşte la mort. După ce vin în jurul luĭ de treĭ orĭ, cîntînd ca preoţiĭ prin nas diferite cîntece, între carĭ şi pe : *Alison, balison,* etc., toţi se depărtează în graba cea maĭ mare, căcĭ mortul ĭese din mormînt, şi apucînd beţele începe să le azvîrle asupra celor-lalţĭ, voind a-ĭ lovi pe corp, dar nu nimereşte maĭ nicĭ odată, căcĭ toţi se depărtează. După ce s-aŭ azvîrlit toate *şcŏapele* jocul se reîncepe.

130. Corimboc'-mboc'?—mboc'; corimbiri mboc'?—mboc'.

La jocul acesta toţĭ băeţiĭ se fac două bande (A şi B), precum la jocul *Prĭ un c'ic'ór*. După aceasta se *dă c'ulenga. Darĕa c'ulengeĭ* [1]) se face precum urmează: Cu rîndul începînd băeţiĭ dintr-o bandă, fie-care apucă băţul (*şcopul* cam dela mijloc cu mîna dreaptă şi fă-

[1]) Darea *c'ulengiĭlei* se numeşte şi *corimboci, mbocĭ.*

cînd ca cea-laltă jumătate parte a băţuluĭ să-ĭ vie subsoară, ţinîndu-l ast-fel în linie orizontală, cu mîna stîngă apucă *c'ulenga* dela mijloc şi, aducînd-o asupra băţuluĭ, o lasă şi începe să o lovească de cîte orĭ poate. Acela care *dă* înainte de a lăsà *c'ulenga* şi a începe să lovească, trebue să puĭe celor din banda adversă întrebarea: *Corimbocĭ* saŭ *corimbiri-mbocĭ*, şi numaĭ după ce i se respunde: *mbocĭ* saŭ *bocĭ* trebue să înceapă a lovi (se zice la joc: *să facă* saŭ *z-da)* şi dacă cine-va *dă* fără să puĭe întrebarea de maĭ sus, saŭ după ce întreabă nu aşteaptă şi răspunsul, nu se socotesc *cîte* (*lovituri*) *dă* şi trebue să înceapă de noŭ. Loviturile trebue să se facă de jos în sus, *c'ulenga* fiind asupra băţuluĭ. Cînd lovitura se face de sus în jos, această lovitură se zice: *di pri gh'os* (de pe jos) saŭ (la Ohrida) *uoh'i*.

De cîte orĭ loveşte cine-va *c'ulenga*, atîtea lovituri are să dea, cînd va începe jocul.

Loviturile se numesc: *dărĭ* (dare pl. dărĭ). Ceĭ dintr-o bandă ţin socoteală pentru ceĭ din banda adversă, adecă socotesc cîte lovituri face fie-care din acea bandă şi cîte aŭ peste tot. Banda care *are maĭ multe* (lovituri=dărĭ) *dă* întîĭa.

Fie banda A, care are maĭ *multe*. Această *dare* se face în modul următor: Fie-care din banda A loveşte *c'ulenga* începînd dela semn în spre partea convenită dela început, de atîtea orĭ cîte *dărĭ* (lovituri) are. Pe cînd aceştia daŭ, toţĭ ceĭ-lalţĭ din banda B caută să prindă *c'ulenga* orĭ să o lovească cu beţele îndărăt spre semn. Dacă o prind, o daŭ jos *s-mîcă ţară* şi o întorc celuĭ care a dat, ca să dea ĭarăşĭ de unde a dat, de oare-ce acesta *a ars* cu o lovitură şi trebue să dea restul, dacă maĭ are; iar dacă nu maĭ are altele, trebue să dea un altul din banda A. Cînd *c'ulenga* e lovită cu beţele îndărăt, jucătorul continuă a *da* restul, dacă are, de acolo unde s-a întors *c'ulenga*. Cînd termină unul, continuă a da cel-lalt din locul unde s-a dus *c'ulenga* la cea din urmă lovitură.

Loviturile *di pri gh'os* se daŭ ast-fel: Cel care are să dea o ast-fel de lovitură, stă pe picĭorul drept şi, ridicînd picĭorul stîng, loveşte *c'ulenga* pe sub acest picĭor.

După ce toţĭ din banda A aŭ dat, încep să dea ceĭ din banda B, de acolo unde s-a dus *c'ulenga* la cea din urmă lovitură a celuĭ din urmă din banda A, în spre semn; adecă, pe cînd ceĭ din banda A se depărtaŭ din ce în ce maĭ mult de semn, ceĭ din banda B caută să se apropie din ce în ce maĭ mult.

Dacă, după ce toţĭ din banda B aŭ dat, şi *c'ulenga* n-a ajuns pînă la semn, eĭ sînt încălecaţĭ de ceĭ din banda A, de unde a rămas *c'ulenga* pînă la semn. Dacă însă *c'ulenga* a trecut semnul, eĭ încalecă pe ceĭ din banda A, de unde s-a dus *c'ulenga* pînă la semn. Cînd distanţa dela *c'ulengă* pînă la semn nu e maĭ mare de cît poate sări cel maĭ bun săritor din bandă, nu se încalecă nimenĭ, şi jocul reîncepe. La încălecare, fie-care dintr-o bandă încalecă pe tovarăşul ce a avut la începutul joculuĭ, cînd s-a *dat mînă*. (V. jocul *Pri un c'ic'or*).

131. Tu guvă cu azvîrnîčarča.

Se face o gaură (*guvă*) lungăreaţă şi mică.

Se pot juca doĭ saŭ maĭ mulţĭ băeţĭ; cînd se joacă maĭ mulţĭ, se împărţesc în două bande, ca la jocul: *Pri un c'ic'or*.

Vom descrie jocul, presupunînd doĭ jucătorĭ, pentru că ceea ce se petrece cu doĭ se petrece şi cu maĭ mulţĭ. Ceĭ doĭ jucătorĭ se *fac* şi cine remîne, stă la *guvă*. Fie acesta A şi cel-lalt B.

A pune vîrful bățului în *guvă* și pe de-asupra vîrfului, pe *guvă*, pune *c'ulenga*, și apucînd bățul dela mijloc aruncă *c'ulenga* cu vîrful bățului cît poate mai departe. B, care stă la oare-care depărtare de acolo, caută saŭ să prindă *c'ulenga* saŭ să o lovească cu bățul săŭ spre gaură îndărăt. Dacă reușește să o prindă saŭ să o lovească așă în cît *c'ulenga* să ajungă la gaură, A se *arde* și prin urmare trebue să-și schimbe rolul săŭ cu B.

Dacă nicĭ o prinde nicĭ o lovește, B apucă *c'ulenga* și trebue să o arunce lîngă gaură. In timpul acesta, A *azvîrnĭĕaști* (tîrăște) bățul și caută să lovească *c'ulenga*. Dacă *c'ulenga* s-a dus lîngă *guvă*, așă în cît depărtarea de la gaură pînă la *c'ulenga* nu ieste mai mare de cît lungimea bățului, A se arde. In cazul contrariŭ, dacă încape lungimea bățului de odată saŭ de mai multe orĭ, A socotește atîtea. Acest joc se joacă pînă la 10, 20, etc., după învoĭala de la începutul jocului, și cînd cel care dă a făcut numărul convenit, mai dă încă odată cît poate, și de unde se duce *c'ulenga*, de acolo încalecă pe adversarul săŭ pînă la gaură.

Lovitura cea din urmă se numește *cal*.

132. Pri școp; pri pul'án [1]).

Jocul se face după cum am arătat mai sus. Diferența conzistă în aceea că, în loc de a *azvîrnii* bățul, se așază cruciș pe gaură, și dacă B aruncă *c'ulenga* și nu lovește bățul, A, așezînd *c'ulenga* pe marginea găureĭ, o lovește puțin spre a se ridică în sus, și cînd s-a ridicat, caută să o lovească tare, spre a o depărta de gaură. Ĭi mai dă o lovitură tot așă de acolo unde s-a dus *c'ulenga*, și după aceasta încă una pînă la treĭ. Dacă după treĭ lovituri, B nu poate să sară în treĭ sărituri, de unde s-a dus *c'ulenga* pînă la gaură, A începe să numere de cîte orĭ încape bățul săŭ de la *c'ulengă* pînă la gaură și dacă face numărul convenit la începutul jocului, dă încă odată, după cum am arătat, și de unde s-a dus *c'ulenga*, încalecă pe adversarul săŭ pînă la gaură. Această din urmă lovitură se numește *cal*.

Dacă însă B a lovit cu *c'ulenga* bățul așezat pe gaură saŭ a putut să sară în treĭ lovituri de la *c'ulengă* pînă la gaură, A se arde și rolurile se schimbă.

133. A c'u'lenga pri mînă.

Se joacă tot în *guvă*. Aci însă, în loc să puie *c'ulenga* în gaură ca apoĭ să fie azvîrlită cu bățul departe, se apucă bățul de la mîner, și se ține în formă de lumînare cam pe la înălțimea pieptului aceluĭa, care joacă.

Apoĭ se pune c'ulenga pe mînă lîngă băț, adică pe unghiulețul format de băț cu degetele mineĭ, carĭ țin bățul.

Se ridică mîna de jos în sus, ca *c'ulenga* să sară în poziținea orizontală ceva mai sus de capul jucătorului și pe cînd e să cază, o lovește jucătorul, ca să se ducă departe.

Cel-lalt saŭ ceĭ-lalți, dacă sînt mai mulți, căută să o prinză. Dacă o prind cel care a dat arde și urmează altul.

Dacă nu, așază bățul pe *guvă* și se urmează ca la jocul precedent.

Așa se continuă a se da pînă să împlinește numărul convenit,

[1]) La Muscopule, Albania, jocul acesta se face tot așa și se numește : *Tingălĕa*.

după care unul sau altul rămîne învins şi capătă prin urmare un *biş*, (*sumar* sau *zdirtă*), după cum se mai zice, sau se încalecă.

134. Şcl'enda.

Jocul se joacă şi între mai mulţi băeţi, împărţiţi în două tabere, după cum se joacă şi numai cu doi.

Pentru mai mare uşurinţă, îl vom descrie cum se joacă de două persoane.

Se fac cine să rămîie la *guvă*, de unde se *dă şcl'enţa*, punînd-o transversal pe *guvă* şi împingînd-o cu băţul. Dacă adversarul o prinde, rolurile se schimbă.

Tot aşa cînd *tŏacă*, adică neprinzînd-o, jucătorul aşază băţul transversal pe *guvă*, care la Gopeşi se mai numeşte *fiju* şi cel-lalt aruncă *şclenţa* şi dacă loveşte băţul se zice, că *tucă*, a tocat.

Dacă însă nici n-a prins *şclenţa* nici n-a tocat, jucătorul, care dă a făcut un *fij* şi ca *fijul* să fie întreg, trebuie să facă şi calul.

Pentru aceasta se aşază *şcl'enţa* şi o loveşte peste cap, ca să sară în sus, şi atunci o mai loveşte odată în vînt. Aceasta se face de trei ori. In caz de reuşită de a o bate departe cît cel-lalt să nu poată sări de la şclendă pînă la *fij* în trei sărituri, numără un cal.

După ce face nouă cai, intră în *maţe*. *Maţele* se fac din cai numai şi la sfîrşitul fie-căruĭ cal, se mai dă o lovitură fără nici un *cih*.

Ciupurtirile se consideră ca loviturĭ bune.

Ciupurtire se zice, cînd atingĭ niţel *şclenţa* şi nu o baţĭ departe.

Maţele sînt tot nouă la număr.

Din *maţe intrĭ în cofi*, carĭ se fac tot ca maţele.

Atît la maţe cît şi la cofe, distanţa dintre *fijŭ* şi *şcl'enţă* trebuie să fie mai mare de cît poate ajunge, dacă se întinde jucătorul şi lungeşte în acelaş timp şi băţul său şi el are interes să ajungă, fiind-că atunci are dreptul să dea pentru a doua oară, cînd speră să o bată mai departe.

După *cofi*, *intră-n mesi*, carĭ sînt şase şi carĭ trebuĭesc făcute una după alta fără întrerupere. Caiĭ, maţele şi cofile se socotesc, cînd jucătorul arde, pentru cealaltă dată cînd îĭ soseşte rîndul, pe cînd mesele nu.

Apoĭ se face *ugeacul* tot aşa şi cine rămîne ca *calul mare*, care se face ca primul cal, nefăcut, este încălicat de adversar de unde se duce şclenţa bătută pînă la fij. Apoĭ reîncepe jocul. Cu mai mulţĭ calul mare se face mai curînd.

135. Cu lemnul pri ḑĕadit.

Unul dintre jocurile obicĭnuite de copiĭ este şi acesta. Jocul constă în a luă băţul cu care se joacă saŭ orĭ-ce alt băţ şi, punîndu-l pe deget, caută să-l ţină cît se poate mai mult. Degetul obicĭnuit pe care băiatul aşază băţul vertical, este cel arătător. Pe cînd băiatul se mişcă cînd într-o parte, cînd într-alta, căutînd să păstreze echilibrul, ca să nu-ĭ cadă băţul, ceĭ-lalţĭ copiĭ numără, pînă-ĭ cade. Cine a putut să-l ţie mai mult, acela se declară învingător.

CU ANTRISARIREA.
(Cu sărirea)

Jocurile carĭ urmează sînt cele maĭ mult gustate de băeţiĭ de la 10—20 anĭ şi, după cum vom arătà, ele nu sînt despreţuite nicĭ de bărbaţĭ.

Ele se daŭ de obiceĭŭ în zilele de sărbătorĭ, şi cel care se distinge, are renume şi trecere printre tovarăşiĭ săĭ. E destul să amintesc pe revoluţionarul de la 1878 căpitan Leonida-Hagi-Birà, care trecea în tot Epirul şi Tesalia de cel maĭ bun săritor în jocurile carĭ urmează. Poporul spune, că el putea să sară peste treĭ iepe, aşezate una lîngă alta în şir, dintr-o singură săritură. El era originar din Samarina, orăşel aromînesc de pe coastele Pinduluĭ în Epir. Fetele încă preferă pe aceştia în locul celor-lalţĭ.

Termeniĭ întrebuinţaţĭ pentru a sări sunt:

ansár,
antrisár, } sar.
arsár.

136. Tu una.

Se pune un semn şi apoĭ toţĭ jucătoriĭ de la o depărtare, călcînd pe semn, sar într-o singură săritură, cine se duce maĭ departe.

Se sare cu picĭoarele unite saŭ nu, după cum se învoĭesc la începutul joculuĭ.

Cînd se sare cu picĭoarele unite, se sare maĭ puţin departe.

137. An treilĕa.

La locul acesta pot luà parte orĭ-cîţĭ băeţĭ vor voi.

Să joacă atît de băeţĭ cît şi de flăcăĭ şi bărbaţĭ, de obiceĭŭ la sărbătorĭ după terminarea horeĭ.

Se trage o linie pe pămînt, care se numeşte *semnu*, şi toţĭ cîţĭ se joacă se aruncă în treĭ sărituri, călcînd pe semn, după ce ĭea *vanţu* (după ce-şĭ daŭ vînt).

Scopul joculuĭ este a se vedea cine poate sări maĭ *mult* (maĭ departe), în treĭ sărituri (*an treilĕa*), şi de sigur aceĭ maĭ ĭuţĭ şi maĭ uşorĭ la picĭor sar maĭ mult.

De multe orĭ se fac prinsorĭ de maĭ înainte între jucătorĭ, carĭ se provoacă, ba că cutare sare maĭ departe, ba că nu cutare, ci cutare. Prinsorile constă, în a da o petrecere cine va pĭerde. Cînd se fac prinsorĭ se determină de maĭ înainte, de cîte orĭ trebuie să sară ceĭ care aŭ pariat, şi numaĭ ultima săritură (*antrisiriri*) se prinde. Cine întrece la ultima săritură în treĭ (*an treilea*), acela cîştigă.

138. An treilĕa cu artisirĕa.

Se pune, ca la jocul precedent, un *semn*, şi tot ca la jocul precedent, băeţiĭ sar în treĭ sărituri, călcînd pe *semnu*. Cine *rămîne*, adică cine a sărit maĭ aproape de semn, *se bagă*. A se băgà cine-va, înseamnă a sări, călcînd pe semn cu amîndouă picĭoarele, o singură săritură, şi acolo unde a sărit, să se aşeze în picĭoare şi cu capul aplecat către pămînt. Ceĭ-lalţĭ sar peste dînsul, dela semn.

Cel care a sărit maĭ departe la începutul joculuĭ, devine *mumă* şi prin urmare este cel d-întĭĭ, care sare peste cel băgat. Cînd sare

muma peste cel băgat, unde s-aŭ dus picĭoarele *mumeĭ*, după ce a sărit peste dînsul (*l-antrisăriri*), acolo se pune băgatul spre a fi sărit şi de ceĭ-lalţĭ.

Cine în treĭ săriturĭ dela semn nu poate să sară peste cel băgat, se bagă la rîndul săŭ, şi *muma* va deveni fostul băgat şi fosta *mumă* devine ultimul săritor.

Băgarea acestuia se face precum am spus maĭ sus.

La jocul acesta caută fie-care să fie ultimul, de oare-ce e maĭ puţin ameninţat a se băgă, fiind precedat de alţiĭ.

139. An treilĕa gh'iftĕaşte.

Jocurile de maĭ sus «*An treilĕa*» şi «*an treilĕa cu artisire*» se maĭ joacă şi în felul ţigănesc: «*gh'iftescu*».

An treilĕa gh'iftĕaşti se joace ast-fel:

După fie-care săritură din cele două *ansîririĭ*, dela început, face şi un pas natural.

Aceasta da *vanţu (vimtu)* celuĭ care sare şi-l face să ajungă maĭ departe.

140. Pri un c'ic'ór.

Se maĭ joacă: *an treilĕa pri un c'ic'ór*, adică fie-care săritură o face într-un picior, fără ca să-l atingă pe cel-lalt de pămînt.

La jocurile de maĭ sus *an treilĕa* tot-dauna distanţă străbătută de cine-va se consideră cît a putut sări el de la semnu pînă la ultima săritură şi anume pînă unde se cunoaşte urma călcĭilor de picior. Nu se consideră vîrful talpeĭ, pentru că se pretinde, că uniĭ pot să aibă talpă maĭ mare şi ceĭ cu talpă mică sînt nedreptăţiţĭ prin modul acesta.

Dacă jucătorul sare cu picioarele neunite, aşa cum nu se obicĭnueşte la aceste jocurĭ, se ĭea drept *semnu dĕ arcare* (aşa se zice distanţa de la semnu pînă la puntul unde ajunge săritorul) jumătatea distanţeĭ dintre cele două călcie.

Nu se consideră de bune săriturile, carĭ se fac, călcînd la prima săritură peste semnu, *nînti*, cum se zice, fiind-că *carĭ calcă un c'ic'ór nînti, l'a trei ma nclo*, (cine calcă un picĭor înainte, se duce cu treĭ picioare maĭ departe) de cum s-ar fi dus, dacă ar fi călcat tocmaĭ pe *semnu*.

Dacă însă calcă pe *semnu analtu* saŭ *nîpoĭ*, săriturile sînt bune.

141. An treilĕa cu súlili.

La jocul acesta cele treĭ săriturĭ se fac într-un picĭor.

Se ĭeaŭ treĭ *suli* (beţe micĭ şi ascuţite la vîrf), şi cel care se aruncă *an treilĕa*, la fie-care săritură se opreşte şi înfige în pămînt o sulă. Cel care va sări după dînsul, trebue să se oprească la fie-care săritură şi să caute să ajungă *súlili* înfipte în pămînt şi să le scoată din locul acela spre a le înfige ceva maĭ departe. In timpul acesta nu trebue să atingă picĭorul rădicat de pămînt, precum şi haĭna, căcĭ dacă face aceasta, *se arde*; şi după învoiala ce aŭ făcut la începutul joculuĭ, trebue să vie în jurul *sulilor* de maĭ multe orĭ într-un picior, pe cînd ceĭ-lalţĭ ĭi adresează diferite formule batjocoritoare, ceea ce provoacă rîs în public. Aceasta se face maĭ cu seamă, cînd joacă băeţiĭ.

Une-orĭ, dacă s-aŭ învoit, cel rămas ĭeste încălecat şi ţinut să vie o dată saŭ de maĭ multe orĭ în jurul *sŭlilor*, adică cît ţine de la ultima *sulă* pînă la *semnul* unde calcă ceĭ carĭ sar într-un picior.

142. T-a m î n a l' a; c' o a r i a p ă s ă r i t e [1]).

La jocul acesta, fie-care băiat îşĭ are şi tovarăşul său, şi după ce părechile se *fac*, cine rămîne se *bagă*, adecă ceĭ doĭ dintr-o părechе se aşază jos şi-şĭ lipesc talpele picĭoarelor, de-asupra cărora sar părechile cele-lalte, cîte unul şi păzindu-se a nu atinge cu picĭorul saŭ cu haina, în momentul săririeĭ, de picĭoarele celor *băgaţĭ*. După ce sar toate părechile, ceĭ băgaţĭ îşĭ pun fie-care cîte o mînă pe degetele picĭoarelor, de-asupra cărora sar perechile iarăşĭ, şi dacă toate aŭ sărit bine, fără să atingă întru nimic de mînile celor *băgaţĭ*, aceştia maĭ pun şi mîna cea-laltă pe de-asupra mîneĭ băgate, şi părechile iarăşĭ continuă a sărĭ peste ele. Dacă şi de astă dată perechile aŭ sărit bine, ceĭ băgaţĭ îşĭ ridică picĭoarele cît se poate maĭ sus, şi peste dînsele trebue să sară toate părechile cele-lalte. Dacă părechile sar şi de astă dată bine, jocul reîncepe dela început, rămîind să se bage tot aceĭaşĭ părechе. Dacă însă vre-unul dintr-o părechе, pe cînd a sărit a atins cu picĭorul saŭ cu haina de mînile saŭ picĭoarele celor băgaţĭ, atunci se bagă părechea din care face parte acestă, şi jocul continuă maĭ departe. Numele de *T-a mînal'a* vine dela faptul că se pun mînile una peste alta. *C'ŏari a păsărite*, înseamnă: Picĭoare a pe sărite.

143. T-a s c a m n a c h' a.

Pentru jocul acesta se alege o livede întinsă şi numĕrul jucătorilor trebue să fie mare. Jocul se împarte în maĭ multe figurĭ:

Figura I. Scamnulu.

(Scaunul).

Unul dintre jucătorĭ se *bagă scamnu*, adecă stînd în picĭoare, îşĭ razemă mîĭnile de genuchĭ şi îşĭ pleacă capul, întocmaĭ ca cel băgat la jocul: *an treilĕa cu artisirĕa*. Peste acesta sare un alt jucător, care după ce a sărit, se *bagă scamnu* şi el, ceva maĭ departe de primul. Apoĭ sare un al treilea peste amîndoĭ, şi la rîndul său se pune şi el scaun. Tot aşà se urmează, pînă sar toţĭ. După ce a sărit şi cel din urmă, primul *băgat scamnu* se ridică, şi începînd dela cel maĭ apropiat *băgat scamnu*, sare peste toţĭ, şi imediat cel sărit de dînsul se rădică şi face tot aşà ca el.

Fig. II. Scamnulu cu dŏauă cic'ŏare saŭ cîmara.

(Scaunul cu două picĭoare saŭ cămara, bolta).

După ce primul şi al doilea băgat sar peste toţĭ, fac amîndoĭ un singur *scamnu*, adecă întorcîndu-se cu spatele, îşĭ lipesc maĭ întîĭ corpurile, şi ast-fel lipiţĭ, îşĭ apleacă fie-care capul în spre dinaintea sa. Peste *scamnulu* ast-fel format sar ceĭ-lalţĭ băeţĭ, maĭ întîĭ unul cîte unul şi imediat ce aŭ sărit doĭ, fac şi eĭ un scaun ceva maĭ departe. Tot aşà se face şi cu ceĭ-lalţĭ. După ce aŭ sărit toţĭ, sare şi

[1]) Se numeşte ast-fel la Ohrida, Lunca şi la Fălşeroţĭ.

fie-care din părechea care a început figura peste toate *scamnele* băgate, începînd cu scaunul cel mai apropiat, şi tot aşă fac şi ceĭ imediat săriţi de dînşiĭ.

FUNDAŢIA REGELE CAROL I

Fig, III. Cu lŏarcă-mbraţă saŭ cîmară.

(Cu luarea în braţe).

După ce aŭ sărit peste toţĭ, se pun tot ca maĭ sus, însă acuma sar peste dînşiĭ, doĭ cîte doĭ jucătorĭ. Adecă unul dintre jucătorĭ, ĭea pe tovarăşul săŭ care este cu capul în jos, în braţe. şi aruncîndu-l peste scaunul format de ceĭ doĭ jucătorĭ, acesta cade în picĭoare şi el rămîne cu capul în jos în braţele tovarăşuluĭ săŭ. Ceva maĭ încolo formează la rîndul lor un alt *scamnu*. Peste aceste două scaune sar alte părechĭ lipite (aşă se zice) şi carĭ, după ce sar, se pun şi ele scaune. După ce aŭ sărit toţĭ, sare şi părechea care a început figura aceasta peste toate scaunele băgate, începînd, după cum am arătat şi maĭ sus, cu *scamnulu* cel maĭ apropiat; tot aşă fac şi ceĭ imediat săriţi de dînşiĭ.

Fig. IV. Scamnulu cu 3 cĭcĭŏare saŭ culutumbă.

(Scaunul cu 3 picĭoare saŭ *culutumbă*, Fr. culbute).

Sărind peste toate scaunele, se pun ĭarăşĭ tot ca la figura de maĭ sus, însă se ataşază la scaunul ast-fel format şi un al treilea jucător din părechea imediat următoare. Acest jucător se bagă *scamnu* lipit de ceĭ doĭ, şi anume îşĭ pune capul la încheetura celor doĭ şi, prinzîndu-şĭ mînile de picĭoarele lor, îşĭ întinde corpul spre partea de unde vor sări jucătoriĭ ceĭ-lalţĭ. Acest al treilea jucător se numeşte *alĭchĭt* (lipit).

Peste scaunul ast-fel format sare tovarăşul celuĭ lipit, făcînd o *culutumbă* (fr. culbute), adecă rezămîndu-şĭ capul de cel lipit, se întoarce cu picĭoarele peste ceĭ-lalţĭ doĭ şi cade dincolo de scaun în picĭoare. Cum a sărit, vine şi ĭea locul celuĭ lipit, care la rîndul săŭ sărind şi el, vine de se lipeşte un altul din părechea care e să sară. Tot aşă se întîmplă şi cu aceĭ din părechea aceasta, carĭ sărind pe scaunul băgat, fac tot aşă ca şi ceĭ carĭ aŭ sărit înaintea lor.

După ce sar şi ceĭ din părechea care a început figura aceasta, ceĭ imediat săriţi de dînsa încep figura următoare.

Figura V. Culutumba-mbraţă.

Această figură se face tot aşă ca maĭ sus, cu singura diferenţă, că în loc de a sări cîte unul pe scaunul băgat, sar cîte doĭ de odată, ca la figura III. Urmează după aceasta fig. VI.

Figura VI. Prit nelu.

(Prin inel).

Aci o părechе face din mînĭ un cerc, adecă ceĭ doĭ jucătorĭ îşĭ prind mînile şi le lărgesc cît se poate. Prin cercul acesta sare fie-care jucător, căutînd să fie cît se poate maĭ elegantă săritura prin cerc, şi haĭna sa să nu atingă de loc cercul, dacă se poate. Cercul este ceva

maĭ sus de pe pămînt, şi ceĭ carĭ îl formează staŭ numaĭ cu un genuchiŭ pe pămînt. După ce doĭ jucătorĭ aŭ sărit prin cerc, formează ceva maĭ departe un alt cerc prin care vor sări jucătoriĭ, după ce vor fi sărit prin întîiul.

Figura VII. Pri punti saŭ pri mînă.
(Pe punte, pe mînă).

Această figură începe ast-fel: Ceĭ doĭ jucătorĭ dintr-o pereche se prind cu cîte una din mînile lor şi, stînd în picĭoare, toţi ceĭ-lalţĭ jucătorĭ sar peste mînile lor ast-fel prinse. Imediat ce sar doĭ jucătorĭ, se prind de mînă ceva maĭ departe de perechea întîia. Se sare peste perechĭ cum am văzut maĭ sus.

Figura VIII. Pri capiti.

La figura aceasta, jucătoriĭ dintr-o pereche îşĭ împreunează capetele, şi ceĭ-lalţĭ sar unul cîte unul, fără să atingă de loc, nicĭ chiar cu haina, de perechea băgată.

Figura IX.

Unul se întinde la pămînt pe spate în linie orizontală; cel-lalt se pune cu faţa pe dînsul (*pri dinţi*), şi jucătoriĭ fac *culutumba*, răzimîndu-şĭ capul de spatele celuĭ aşezat întors.

Ca să nu cază cum-va pe capul celuĭ întins pe spate, acesta ţine mîĭnele întinse de-asupra capuluĭ şi-ĭ ajută să cază oare-cum în picĭoare peste capul săŭ. Pentru aceasta se cere ca cel întins pe spate să fie şi robust în braţe.

Figura X. Pri su mînă.
(Pe sub mînă).

La figura aceasta, jucătoriĭ dintr-o pereche îşĭ împreunează mînile, şi pe sub mînile lor trec unul cîte unul toţi ceĭ-lalţĭ, şi ast-fel se termină jocul.

144. Barba mĕa dĕ-asime.

Jocul «*barba mĕa dĕ asime*» se joacă diferit.

Noĭ vom reproduce varianta cea maĭ răspîndită.

Cel maĭ cu vază copil face pe *auşlu*, bătrînul. El alege un loc şi aşezîndu-se simulează, că sapă un puţ cu un băţ, presupus că ie sapă. Lîngă sine are un vas alb,—*vas de asime*, de argint—şi în vas o lingură. Cu capul plecat, *auşlu* îşĭ caută de treabă, săpînd mereŭ, şi bînd din cînd în cînd, ca să se maĭ răcorească de atîta osteneală.

Toţi ceĭ-lalţĭ copiĭ formează ceata, în care unul face pe *căpitanul*, şi ie prins în fruntea ceteĭ, ear ceĭ-lalţĭ se prind unul de altul de pe partea haĭneĭ din dos şi ultimul prins ĭea numirea de coadă.

Ceata se învîrteşte în jurul bătrînuluĭ cîntînd cu toţiĭ:

Barba mĕa de asime,
şi a ta di cĭuch'ĭ [1]),

[1]) In unele variante vĭersul acesta sună: *cĭoclu ameŭ di cĭoacă (?)* (cĭocul meŭ de cĭoacă (?) saŭ *ciata di cĭocu*, în care *ciata* trebuie să fie corupţiune din: şi a ta.

crech' laĭ, creh',
tute amele suntu.

Traducere.—Barba mea de argint,—şi a ta de fire de cînepă, — să crepĭ! să crepĭ! — toate ale mele sînt.

Apoĭ se opresc şi săpitanul întreabă pe *auş:*

— *Papu! ţe faţĭ aţia?*
(Moşule, ce facĭ acolo?)

Dacă *auşlu,* bătrînul nu răspunde, ceata se învîrteşte earăşĭ încă odată în jurul luĭ, cîntînd mereŭ cu toţiĭ: «*barba mĕa dĕ-asime*». Apoĭ ear se opresc lîngă bătrîn şi căpitanul întreabă:

— *Papu! ţe faţĭ aţia?*
(Moşule, ce facĭ acolo?)

Dacă moşul tace earăşĭ saŭ răspunde:

n'-adâr puţlu saŭ *în' sap puţlu.*
(îmĭ dreg puţul saŭ (îmĭ sap puţul),

ceata ear se învîrteşte în marş în jurul bătrînuluĭ, cîntînd pe: «*barba mĕa dĕ-asime*», pînă cînd iĭ vine gustul moşuluĭ, ca să răspunză şi atuncĭ dialogul acesta are loc între *căpitan* şi *auş*:

Căp.—Papu ţe faţĭ aţia? — Moşule ce facĭ acolo?
Auş.—Aflu fluria fic'oruluĭ. — Caut (aflu) galbenul băetuluĭ.

Căpitanul iĭ arată limba şi-l întreabă:

aestă ĕasti?
(asta ieste?)

şi tot aşa face fie-care din copiiĭ carĭ compun ceata pînă la cel din urmă.

Moşul necăjit vrea să prinză pe cel din urmă. Căpitanul văzînd că moşul nu glumeşte strigă:

«*Pap, pap, ţĭ mîncară grînlu gălle.*»
(Moşule, moşule, ţĭ-aŭ mîncat grîul cĭoarele).

Moşul trebuĭe neapărat să dea fuga, ca să goneascâ cioarele şi după ce în fugă mare vine pînă la locul săŭ şi strigă: «*cşi, cşi!*» cĭoarelor, ca să-ĭ lase grîul în pace, earăşĭ se întoarce la ceată. Dar căpitanul eară iĭ zice:

Fuţĭ, pap, că-ţĭ mîncară grînlu gălle!
(Fugĭ moşule, căcĭ ţĭ-aŭ mîncat grîul cĭoarele)

pînă cînd moşul se aşază la locul săŭ şi-şĭ caută de puţ.

Copiiĭ încep earăşĭ să se învîrtească în marş în jurul moşuluĭ, cîntînd pe «*barba mĕa dĕ-asime*». Se opreşte din noŭ şi căpitanul iĭ cere moşuluĭ apă de băut:

Căp.—*Aúş aúş aĭ apă tră vindĕari?*
(Bătrînule, bătrînule, aĭ apă de vîndut?)

Auş—*Apă tră vindĕari nŏ-am !*
(Apă de vîndut nu am).
Căp.—*Tră vindĕari nŏ-aĭ, tră bĕari nŏ-aĭ ?*
(De vîndut n-aĭ, de băut n-aĭ ?)
Auş.—*Tră bĕari am*
(De băut am)

şi bătrînul le dă vasul de argint, ca să bea.

După ce bea căpitanul îl trece din mînă în mînă la fie-care cetaş. In timpul acesta vasul se goleşte de mai multe orĭ şi se dă bătrînului, care îl umple şi iar îl dă cetaşilor să bea. Coada, după ce bea, îl ascunde.

Bătrînul îşĭ cere vasul; căpitanul şi fie-care cetaş spune, că nu îe la dînsul. Cînd vine rîndul *cŏadeĭ*, aceasta îşĭ bate joc de moş şi de vasul său de argint, pe care-l califică de «*c'uván'ŭ*», ţucal, îĭ arătă limba şi-l insultă, pe cînd ceĭ lalţĭ cetaşĭ rîd.

Bătrînul se îndigneză şi-ĭ ameninţă, că le va arătă el, să batjocorească pe acela, care a fost aşa de bun, ca să le dea apă să-şĭ potolească setea.

Bătrînul îşĭ încuie oare casa şi caută să prinză pe cetaşiĭ căpitanuluĭ. Acesta se opune şi strigă mereŭ, cînd vede, că nu-ĭ scăpare:

Pap, ţĭ-mîncară grînlu găili,

dar de geaba, moşul nicĭ nu aude de una ca aceasta şi unul cîte unul îĭ prinde pe toţĭ cetaşiĭ. Se consideră de prinşĭ toţĭ pe cîţĭ pune mîna bătrînul şi carĭ odată atinşi, staŭ nemişcaţĭ într-un loc, ca şi niştе sclavĭ. Dacă toţĭ cetaţiĭ aŭ fost prinşĭ, afară de unul, se începe lupta disperată între *căpitan* şi *auş*. In zadar însă, că tot *auşlu* învinge de prinde pe ultimul cetaş al căpitanuluĭ, care de desperare, cade mort pe loc.

Bătrînul vine la închisoare şi omoară cu o vargă pe toţĭ ceĭ prinşĭ, apoĭ îĭ caută pe limbă şi-ĭ găseşte pe toţĭ păcătoşĭ, din care cauză îĭ trămite în iad, zicînd pentru fie-care:

Tu ch'isă, cătranc, aţi şi cuţuti
(In iad, îĭ zmoală, în ace şi-n cuţite)

Cînd vine rîndul căpitanuluĭ, îl trămite în paradis, zicînd:

Tu lilic'i ş-tu muşuţeţĭ
(In florĭ şi în lucruri frumoase).

şi ast-fel se sfîrşeşte jocul.

Se joacă numaĭ de băeţĭ, nu şi de fete.

145. C'ingăr, c'ingăr.

Se fac copiiĭ perechĭ, perechĭ şi apoĭ se dă *mînă*, cine cu cine să fie şi după ce se fac două bande, se aruncă *ch'atra* cine să se bage.

Băgarea constă în a fi încălecaţĭ fie-care dintr-o bandă de tovarăşul său respectiv din cea l-altă bandă. Călăreţiĭ desemnează pe unul dintre dînşiĭ, ca să cînte vîrsurile de mai jos şi la sfîrşit să închiză ochiĭ caluluĭ pe care se află cu o mînă şi să-l întrebe, cîte degete pune cu cea l-altă.

Dacă ghiceşte, călăreţiĭ devin caĭ şi caiĭ-călăreţĭ.

Dacă nu, fie-care călăreţ descalecă şi încalecă pe calul din dreapta sa. Iată vĭersurile:

Cingăr, cingăr
cĕairà;
fur fură tagairá,
ínini sti pisti,
cĕalma,
ti palma,
dao mĕari,
dao grĕali,
duri, duri,
cîte?

146. Jocu cu casa

Se joacă de copiiĭ micĭ cu pĭetricele. Fie-care copil trebuĭe să aĭbă un număr anumit şi egal de pĭetre ca toţi ceĭ l-alţĭ. Se pune cîte treĭ-patru etc. pĭetre de fie-care băĭet şi cine ĭese intĭiul, joacă. Adică adună pĭetrele de jucat şi aruncîndu le grămadă în sus cu îngrijire spre a nu se răspîndi, caută să prinză o pereche saŭ maĭ multe cu dosul palmeĭ şi atunc̆ĭ se zice, «că are o *casă*. Făcînd 7 case şi o *bică* [1]), şi-a trecut rîndul; şi începe să joace cu mîna stîngă şi dacă maĭ face, cîştigă din pĭetricelele celor-lalţi. Cine termină pĭetrile în cît nu maĭ are cu ce jucă, se zice, că a rămas şi fie-care din ceĭ l'alţĭ jucătorĭ ĭĭ aplică cîte atîte *clînde* cîte pĭetre ĭ-a cîştigat.

«*Clîndă*» fr. chiquenaude, se numeşte faptul de a lovi pe cine-va pe frunte cu degetul din mijloc. (Com. de Hrista St. din *Lunzilĭ*).

147. Dĕ-avariga

Se înfige în pămînt un cîrlig, în lipsă un băţ, şi se alege drept *semnu* un loc, departe de acel cărlig cu vre-o 50 de picioare.

Cine vrea să ştie dacă are *hulĭi* saŭ nu, încearcă aci. Pentru aceasta de la *semnu*, îşĭ prinde cu mîna stîngă urechĭa dreaptă; apoĭ pe mîna dreaptă o trece prin spaţiul dintre mîna stîngă şi pĭept şi atinge cu degetul arătător pămîntul. Ţinînd lipit arătătorul de pămînt, copilul descrie 5—6 cercurĭ în jurul luĭ propriŭ, fără să-şĭ ĭea mîna stîngă de la urechĭe. După ce a descris 5—6 cercurĭ *după ţe s-anvîrti tinţi şasi orĭ*, la semnu, tot prins de urechea dreaptă cu mîna stîngă, ĭar cu cea dreaptă îndreptată spre cîrlig, se duce să-l atingă. Dacă reuşeşte copilul acela n-are *hulĭi*, ci e sînătos zdravăn.

E curios să vezĭ însă cum în loc să meargă să atingă cîrligul, de cele maĭ multe orĭ, cînd cred, că aŭ ajuns la cîrlig, se află la oare-care depărtare de acolo.

Jocul se obicĭnueşte printre păstorĭ maĭ ales.

148. N'-am nă gîscă.

Se aranjază băeţiĭ în formă de cerc, aşezaţĭ unul lîngă altul, şi cel din stînga întreabă pe cel de la dreapta:

[1]) *Bică* se numeşte a opta *casă*.

a.— N'-am nă gîscă. am o gîscă.
b.— cît u vinḑi ? cît o vinzi ?
a.— un gros. un piastru.

b., este obligat să răspunză horcăind : *u-hr un!*, ca şi cînd vorbeşte din gît şi nas.

Apoĭ *b* se adresează la rîndul luĭ la băetul din dreapta sa (*c*), cu care se repetă acelaş dialog şi ast-fel merge gisca pe rînd de la copil la copil, crescînd mereŭ preţul saŭ la 10—20—30 etc. de piaştri, ce trebuĭe să fie plătiţi tot ca maĭ sus, numărînd maĭ mult prin gît şi pirn nas şi încă repede.

Drept gîscă serveşte un obiect oare-care.

149. Cu aduch'irĕa.

Băeţiĭ şi fetele cînd lucrează ziua în timpul vereĭ pe paturĭ marĭ, maĭ mulţĭ împreună, saŭ earna, cînd staŭ tîrziŭ de tot, fiind noaptea destul de mare, unul întreabă să-ĭ ghicească familia despre care vorbeşte el, numind : numărul bătrînilor, bărbaţilor şi femeilor, al băeţilor şi fetelor şi cîte o dată, cînd e cam greŭ de ghicit, pentru maĭ mare înlesnire se introduce deosibirea între bărbat—femee—şi însurăţeĭ.

Cuvintele carĭ se întrebuinţează pentru bătrîn, bătrînă, bărbat, femee etc., sînt acestea :

burhón'ŭ	= auş ;	*Trad.* bătrîn ;
burhŏan'e	= mŏaşi ;	bătrînă ;
hurhón'ŭ	= bărbat ;	bărbat ;
hurhŏan'i	= mul'ari ;	femee ;
pirpilón'ŭ	= gioni ;	tînăr însurat ;
pirpilŏan'i	= nivĕastă ;	nevastă ;
firfîrúş	= ficiór ;	băet ;
firfîruşi	= fĕată ;	fată.

Jocul acesta e menţionat şi de D-l Weigand în Arom. II, p. 284, aşa cum l-a auzit în Vlaho-Livadi :

Kurkón=bărbat, kurkoane=femee ; hurhutuláş=băet ; firfiriţă= fată.

150. Cu ncîrcarĕa ; cu ch'atra.

Deşi pot lua parte la joc maĭ multe perechĭ, presupunem de o cam dată numaĭ două perechĭ, pentru a face ca jocul să fie bine priceput.

Vom desemna sub A şi a, pe ceĭ doĭ tovarăşĭ din întîia pereche, prin B şi b pe ceĭ din perechea a doua.

Se trage la sorţ cine să devie măgar *(ţumár)*, care, după convenţie, ţine o peatră de o greutate maĭ mare saŭ maĭ mică în mînă saŭ pe genuchiŭ. Tovarăşul încărcatuluĭ se tînguieşte unuĭa din ceĭ din perechea adversă şi zice, presupunînd, că acesta e A :

A. Nu-ĭ crimă ş-picát mari s-n'i sta ţumarlu ameu încîrcat cu ahîntă furtie?
B. Am carĭ s-u pŏartă ?
A. Tini !
b. Cî ţe nîs ?

A. Nu ĭe păcat mare, ca să-mĭ stea măgarul meŭ încărcat cu atîta povară ?
B. Dar cine să o poarte.
A. Tu !
b. De ce el ?

A. Am carĭ?
b. Soţu-tu.
A. Ci-ţe soţ-n'u?
b. Am carĭ altu.

A. Dar cine?
b. Soţul tău.
A. De ce soţul meŭ?
b. Dar cine alt?

Şi aşa continuă jocul maĭ departe. Trebuĭe să observe jucătorul, ca orĭ de cîte orĭ i se adresează direct luĭ, să tacă, ca să răspundă tovarăşul său în locu-ĭ. Dacă cine-va greşeşte şi respunde pentru dînsul, apărîndu-se singur, e condamnat să se-*ncarce* cu pĭatra.

Tot acelaş lucru se întmplă, cînd cel în drept să răspundă, întîrzie niţel.

Pentru jocul acesta se cere o mare băgare de seamă şi pătrundere de spirit, căcĭ adesea, în loc de a se spune direct «tini» saŭ «soţu-tu» se întrebuinţează alţĭ termenĭ. Aşa de ex.:

A. Nu-ĭ crimă ş-picát s-n'i sta ɣumarlu ameŭ încîrcát?
B. Am cari vreĭ tini?
A. Aţél ţe ntrĕabă.
b. Am trĭ-te aţel ţe ntrĕabă?

A. Nu-ĭ păcat, ca să stea măgarul meŭ încărcat?
B. Dar cine vreĭ tu (să fie încărcat)?
A. Ce ce întreabă (ad. B: tu).
b. Dar pentru ce acel care întreabă?

A. Am carĭ?
b. Carĭ sĕ-aĭ dim Poli
a. Am că ţe nîs?
b. Am carĭ altu?
a Soţlu aţiluĭ ţe ntrĕabă (= soţu-tu).
b Am că ţe nîs?
a. Carĭ altu?
b. Soţlu a ɣumîrîţlui ţe ş-u pŏartă.
a. Că-ţe nîs?
b. Am carĭ?
a. Afîndia-ţĭ di baligă.
B. Am că-ţe nîs?
a. Am cari?
B. Gh'ini ş-ŏ-ari cari ş-ŏ-ari.

A. Dar cine?
b. Soţul tău.
a. Dar pentru ce dînsul?
b. Dar cine altul?
a. Soţul celuĭ care întreabă (ad. soţul tău, B).
b. Dar pentru ce dînsul?
a. Dar cine altul?
b. Soţul măgaruluĭ ce o poartă.
a. De ce dînsul?
b. Dar cine?
a. D-ta de baligă.
B. Dar pentru ce dînsul?
a. Dar cine?
B. Bine o are, cine o are.

Maĭ încurcat e jocul şi maĭ atent trebuĭe să fie cine-va, cînd sînt treĭ saŭ patru perechĭ, maĭ cu seamă că jucătorii, pe lîngă terminiĭ arătaţĭ maĭ sus pentru exprimarea luĭ «tini» şi «soţu-tu», întrebuinţează diferitele porecle cu care e desimnat fie-care, vre-un defect al fie-căruia, saŭ de ex. acela care stă în casa cu pomul cutare, dacă e caracteristic aceasta, etc., etc., etc.

151. «Avînîtorlu.»

Unul din copiĭ se dă de vînător-*avinîtór* şi întreabă dacă primeşte vre-unul să răspundă la fie-care punct din povestirea sa:

«*Şi ĭo*» şi eŭ.

Daca se găseşte vre-unul, care nu cunoaşte jocul, *avinîtorlu* începe să-ĭ povestească cam în modul următor, căutînd să păcălească pe credulul copil.

I.—Mi duş avinare.
R.—Ş-ĭo.
I.—Aflaĭ nă pitrunicl'e,
R.—Ş-ĭo!
I.—Trapşu ş-nu ŏ-agudiĭ.
R.—Ş-ĭo!
I.—Ma nclo scoş un lup.
R.—Ş-ĭo!
I.—L-vîtîmăĭ.
R.—Ş-ĭo!
I.—Il biliĭ.
R.—Ş-ĭo.
I.—L'i scoş mâţîli.
R.—Ş-ĭo.
I.—Cĭ'nili li mîcă'
R.—Ş-ĭo.
I.—S-ţĭ hibă cu sînitati.

I.—Mă dus la vînat.
R.—Şi eŭ.
I.—Aflaĭ o potîrnichĭe.
R.—Şi eŭ!
I.—Am tras şi nu o am lovit.
R.—Şi eŭ!
I.—Maĭ încolo am scos un lup.
R.—Şi eŭ!
I.—Îl împuşcaĭ.
R.—Şi eŭ!
I.—Îl jupuiŭ.
R.—Şi eŭ.
I.—Îi am scos maţele.
R.—Şi eŭ.
I.—Cĭînele le mîncă.
R.—Şi eŭ.
I.—Să-ţĭ fie cu sînătate.

Prin modul acesta, copilul naiv este surprins şi păcălit în hazul celor-lalţi copiĭ, carĭ aşteaptă să-l rîdă.

Acest joc este răspîndit şi la alte popoare. Să joacă chĭar şi în familiĭ la Bucureştĭ.

Com., de d-l Diamandi Giogea, student în Medicină).

152. Cufurl'i.

Băeţi simt o deosibită plăcere să se joace *de-a furl'i*. Cînd eĭ sînt maĭ micĭ şi puţinĭ, vre-o zece de pildă, trag la sorţ cine să fie *fur* hoţ, şi apoĭ îl lasă niţel *s-l'a c'ic'ór*, să se depărteze, şi cînd s-a depărtat în destul, toţi ceĭ-lalţi se pun în goana luĭ, ca să-l prinză.

După convenţiunea făcută, dacă joacă în sat, nu trebuĭe să easă pe cîmp saŭ pe punte, ci trebuĭe să se ascunză printre case, printre buruĭenĭ etc. Din cînd în cînd, cînd ĭe unul maĭ ĭute la picĭor, ĭese în faţa *pîgánil'eĭ*, potereĭ, şi earăşĭ dispare. Dacă vre-unul maĭ debil, maĭ slab de cît furul, se încearcă să puĭe mîna pe dînsul, acĕsta îl împinge şi se zmunceşte din mîĭnele sale, înainte ca ceĭ-lalţĭ să aĭbă timpul să-ĭ vie în ajutor.

Aşa continuă jocul pînă furul ĭeste prins, legat cu mîĭnele în dos şi dus între baĭonete de băeţĭ la unul, care se consideră şeful *pîgánil'eĭ*. Aci i se face judecată, după care ĭeste condamnat.

Cînd jocul se face între băeţĭ maĭ marĭ, în loc de unul, se fac hoţĭ 3—5 aleşĭ dintre ceĭ maĭ voĭnicĭ şi maĭ ĭuţĭ la picĭor. Trebuĭe să spunem, că fie-care are ambiţiunea să fie maĭ de grabă hoţ de cît *ascheri*, carĭ joacă rolul de *pîgană*, rol care se consideră maĭ puţin onorific.

Ceĭ deveniţĭ hoţĭ *ĭes*. După ce s-aŭ ascuns unde-va, şeful *pîganeĭ* dă soldaţilor ordinele necesarĭĭ, trămiţînd pe unĭĭ într-o parte pe alţĭĭ într-alta, ca să prinză poziţiunile pe unde pot trece *hoţiĭ* şi apoĭ jocul ĭeste început.

Cîte odată se străbat munţĭ şi văĭ atît de hoţĭ cît şi de soldaţĭ, unĭĭ ca să nu fie prinşĭ alţĭĭ arzînd de dorinţa, ca să-ĭ prinză.

Hoţiĭ prinşĭ sînt aduşĭ la un băeat maĭ mare, care nu aleargă, ci stă la *semnu*, (locul de unde aŭ pornit hoţiĭ şi soldaţiĭ), şi are rolul de *caĭmacan*, suprefect.

Aci apoĭ sînt judecaţĭ şi condamnaţĭ a fi bătuţĭ pe talpa picĭoarelor cu vergele, bătăĭ adevărate, carĭ de multe orĭ le stoarce lacrimĭ. Sînt uniĭ încăpăţînaţĭ, carĭ, în momentul cînd li se ĭea interogatoriul, nu voĭesc să se umilească şi să se *nclĭnă*, să se închine, supuĭe *caĭmacanuluĭ;* pe aceştia îĭ prinde caĭmacanul, îĭ leagă de mînĭ şi de picĭoare şi-ĭ bate pînă ce devin maĭ blînzĭ. Apoĭ toţĭ sînt puşĭ într-un loc, unde sînt păziţĭ de soldaţĭ şi lăsaţĭ acolo pînă cînd îĭ place *caĭmacanuluĭ*.

Une-orĭ se face un simulacru de decapitare, după care încetează jocul.

Dacă vre-o întîmplare hoţească ĭeste la ordinea zileĭ, băeţiĭ o reproduc aşa cum se povesteşte. De pildă, cînd capul luĭ căpitan Leonida Hagi-Bira a fost dus la Grebena, Epir, se zice, că mama luĭ, ţinută ca prizonieră în acest orăşel, a fost chĭemată să recunoască pe fiul său. Aceasta, nevrînd să bucure pe turcĭ şi să-şĭ arăte slăbiciunea de mamă în faţa lor, a zis cu sînge rece, fără să plîngă şi fără să emoţioneze, că acela nu-ĭ capul luĭ Leonida.

Faptul acesta era un eveniment în toate satele aromîneştĭ ale Epiruluĭ şi mama luĭ Leonidata Hagi-Bira admirată de toată *chrĭştinătăa*, de toţĭ creştiniĭ.

Mĭ-aduc aminte, că orĭ de cîte orĭ băeţiĭ jucaŭ *dă-a furl'i* în Avela, era imposibil, după prinderea şi decapitarea închipuită a unuĭ căpitan, presupus *căpitan Leonida*, ca să nu apară un băet ca mama luĭ Leonida, care să protesteze şi să zică că acela nu-ĭ capul fiuluĭ său.

Acest joc durează une-orĭ 5—6 ore, une-orĭ şi maĭ mult.

153. Bîşarĕa.

De multe orĭ băeţiĭ dintr-un sat se împărţesc în două tabere, după mahalale maĭ ales şi se războĭesc cu pĭetrele, fie cu toţiĭ, fie parţial.

Dacă unul dintre dînşiĭ devine prizonierul celor din tabăra adversă, ĭe supus la diferite schinjuirĭ, între carĭ bătăĭ, înegrire pe faţă (*arăp*) cu cărbune etc.

Este scutit de toate numaĭ dacă prizonierul primeşte să sărute= *z-başi* un *pap* s. *papĕan*=o figură de căpitan saŭ caraghios, lipit pe pĭeptul şefuluĭ lor.

Această umilire însă fiind considerată de cea maĭ josnică, rar se supun micĭĭ ştrengarĭ să o priimească ca, preferind să supoarte toate chinurile, ce soarta de prizonierĭ le impune.

Une-orĭ în loc de *pap*, se pune o cruce.

154. Dĕ-a ligînarĕa.

Se aşază doĭ copiĭ lipind picĭoarele unuĭa de picĭoarele celuĭ-lalt şi apucîndu-se apoĭ de mînĭ, se rădică niţel sprijiniţĭ de picĭoare şi se leagănă ast-fel cînd în sus cînd în jos.

155. V'alaca.

Se face o groapă mică, cît încape călcĭĭul picĭoruluĭ; se dă *ch'atra* şi la cine rămîne, *acaţă* (prinde) groapa, adică îşĭ pune călcĭĭul picĭoruluĭ în groapă.

El ca să scape din groapă, caută să lovească cu picĭorul liber pe vre-unul din ceĭ-lalţĭ jucătorĭ. Pe cînd el pîndeşte pe jucătorĭ, ca

să-ĭ atingă cu piciorul liber, ceĭ-lalţĭ caută să-l scoată din gaură şi odată ce nu maĭ are călcĭĭul în groapă, îl snopesc în bătăĭ. Scapă din *groapă*, dacă loveşte pe cine-va, care să-ĭ ĭea locul.

Jocul acesta se practică la Samarina, Epir.

(Com., de Ercule Papageorgi, institutor).

156. Cu trîḑărĕa.

Doĭ copiĭ trag o linie orizontală şi punînd vîrfurile picĭoarelor pe acea linie, se trag de mîĭnĭ şi cine e tras peste linie, se consideră de învins.

157. Cu triotĕa; în jireşcă [1]).

Şodron.

Se face pe pămînt uscat şi neerbos o figură (1, 2, 3) şi doĭ saŭ maĭ mulţĭ băeţĭ, după ce *se fac*, cine să înceapă, îşĭ aleg fie-care o peatră netedă de cite-va centime, de obiceiŭ rotundă şi *dă*.

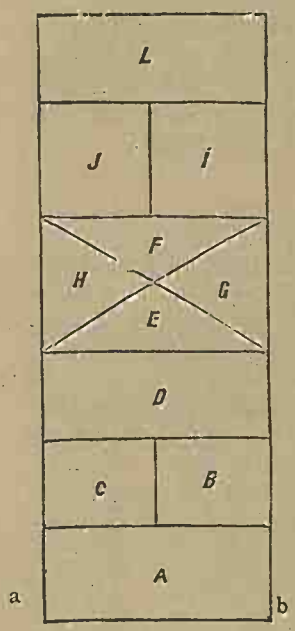

Fig. 1.

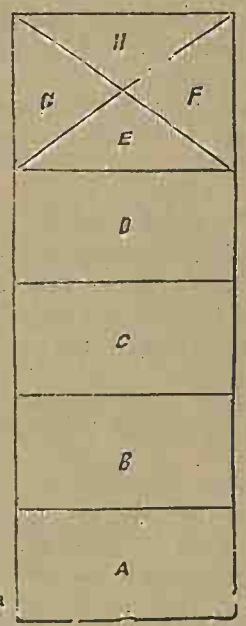

Fig. 2.

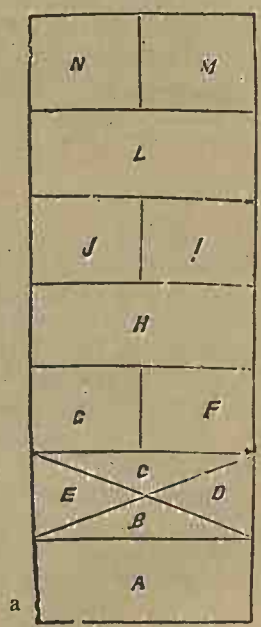

Fig. 3.

Darea se face ast-fel: aruncă *cheatra* în prima despărţire a figureĭ (A) şi apoĭ sare într-un picior şi o scoate afară.

După aceasta o aruncă în B, C, D, E, etc. şi tot într-un picĭor o scoate afară.

Dacă, aruncînd peatra, acoperă o parte din linie saŭ nu se duce în despărţirea anumită, acel care da *(aţél ţe da)*, arde şi trebuĭe să dea un altul. Tot aşa arde, dacă, încercînd să scoată peatra, aceasta nu ese prin linia a—b, ci pe dealăturĭ. Asemenea cînd jucătorul calcă pe

[1]) Lunzilĭ, (Meglenia). *jireaşcă*, înseamnă: linie.

vre-ună din liniile figureĭ, numite: *semnu* saŭ nu poate să stea continuŭ într-un picior.

Cel care *arde*, ca să maĭ dea trebuĭe să aştepte pînă ce şi ceĭlalţĭ să dea cîte odată.

Cine reuşeşte să o *scŏată triotĕa*, adică să facă, ca peatra să treacă prin toate dispărţirele figureĭ, scapă şi cine rămîne, după învoeală, este încălicat de fie-care jucător şi ocoleşte de treĭ orĭ periferia figureĭ.

După aceasta jocul reîncepe cu cel care a sfîrşit întîiul.

Fie-care din dispărţirĭ are cîte un nume: pat, ochĭ, urechĭ, etc.

158. Cu zmeulu.

Jocul cu *zmeul* nu este răspîndit decît pe la Aromînĭĭ, carĭ nu se coboară earna în cămpiĭ.

Se face din hîrtie şi i se leagă o coadă de hîrtiĭ saŭ de petece.

Băeţiĭ se joacă puţin cu dînsul şi maĭ mult în timp de toamnă.

159. Cu păpuşile.

Cel maĭ plăcut joc pentru fete este de sigur jocul cu păpuşile.

Toate *păpuşile* prin sate sînt făcute de înseşĭ fetele din diferite stofe. Rar poţi vedea şi din cele cumpărate.

Tot fetele singure fac leagănul păpuşilor.

Naşterea şi *nunta* formează principalele distracţiĭ în jocurile cu păpuşĭ.

Aci fetele reînoesc toate obiceĭurile şi toate datinele ce se ţin de naştere şi nuntă; aceleaşĭ cîntece, aceleaşĭ dansurĭ etc.

Silinţa fetelor este să aîbă păpuşi cît se poate de frumoase, carĭ să întreacă pe toate cele-lalte.

160. Mîrtîtŏarĕa.

Una dintre fete, cea maĭ cu vază şi maĭ pricepută, după ce se aranjază fetele în şir, se duce pe la fie-care şi o întreabă:

«Am nă fĕată tră mîrtare, ŏărfînă hiŭ, nu daĭ ţivá s-agĭúţĭ?

Fie-care fată promite ajutor, cine o roche, cine cîmaşe, şorţurĭ etc.

După ce toate aŭ promis cîte ceva, fata mamă, care mărită fata, vine să adune lucrurile promise şi apucînd pe fie-care fată de nas şi bărbie, îĭ zice:

«*Ţĕ dĕădişĭ,*» ce aĭ dat, şi pe cînd fata spune ce a dat, mama îĭ cîocneşte dinţiĭ, închizînd şi deschizînd gura feteĭ, ceea-ce face ca cuvîntul să fie pronunţat în mod cu totul pocit, ceea-ce produce mare haz. Cu cît cuvîntul promis este maĭ lung cu atît devine maĭ greŭ de pronunţat.

«*Mîrtîtŏare*» se numeşte fata mare, ajunsă a fi de măritat:

161. Mer, mer aroş.

Se joacă maĭ ales de fete.

Să ĭea un inel şi după ce fetele se aşază în cerc, una lîngă alta, cu mîinile supt picĭoare, una dint-însele ţine inelul în mînă, gata a-l da vecineĭ din dreapta saŭ stînga sa, cînd fata rămasă şi care se gă-

seşte în mijlocul cercului format de jucătoare, caută să puie mîna pe inel.

Dacă reuşeşte să prinză inelul, fata *rămasă* scapă şi ceea în mîinile căreia s-a găsit inelul, *se face* să prinză inelul.

Tot aşa continuă jocul mai departe în rîs şi haz mare. Pe timpul cînd jocul continuă, se aude mereŭ : *mer, mer aróş.*

Cînd fata *armasă* nu ştie unde se găseşte inelul, aceea care-l are, l-arată ĭute zicînd : *mer, mer aróş* şi earăşi repede-l ascunde.

162. Cu abĕálili; cu cutumáḑili.

Obiceĭul de a se jucă cu cinci pietre rotunde, numite la Aromînĭ : *abĕali* s. *cutumaḑi*, se practică mai ales de fete. Băeţiĭ rar de tot se joacă şi în acest caz trebuie să fie micĭ.

Fetele ĭea cele cinci *abĕale* şi apucînd pe unul dintre ele, care este ceva mai gros, cu indexul şi policarul, îl aruncă în sus, pe cînd cele patru le întind frumos pe jos, după cum cere rîndul joculuĭ.

Se cere să nu fie nicĭ odată lipite; într-un asemenea caz, fata, care *dă*—aşa se zice pentru cine joacă, — arde şi trebuie să *dea* cea care vine după dînsa.

Mai arde cînd jucătoarea nu prinde *abelul* pe care-l aruncă în sus, după ce ĭea, precum şi dacă nu ĭea bine.

Întîĭ jucătoarea trebuie să ĭea cîte un, pe cele patru *abĕali*, fără ca în timpul acesta să atingă pe vre-unul din cele-lalte.

Apoĭ se cere să ĭea două cîte două abeale, apoĭ odată treĭ şi odată un şi apoĭ pe cîte-şĭ patru dintr-o dată.

Sfîrşind *dĕ-a una, de a dŏaŭă, de a trei ş-unu, de a tuti*, trebuie să facă *baca.*

Baca se face ast-fel, pe cînd aruncă *abelul* cu care joacă în sus, lasă două abeale jos şi două le ţine, în fie-care mînă cîte unul. Aruncînd din noŭ, lasă pe aceste două şi le ĭea dintr-o dată. Apoĭ face : *ncruţiş* = în cruciş, adică trebuie să ĭea *abealele* două cîte două în formă de cruce; fără să atingă de vre-unul din cele-lalte.

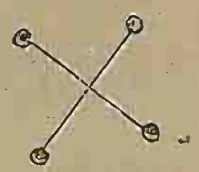

Alaxiţa=schimbul, le ĭea de patru orĭ schimbînd, lăsînd două şi luînd două *abĕali.*

După aceasta face :

Preftul.

Din policar şi degetul mare încălicat de policar face un fel de poartă.

Preftul.

Apoĭ *dă* ast-fel ca *abĕalile* să vie în partea mineĭ drepte. Jucătoarea trebuie să le treacă pe aceste *abĕali* prin *preftu*, unul cîte unul, fără să atingă de loc pe cele-lalte, spre a nu arde.

Jucătoarea care *dă*, observă, care abel este mai greŭ de trecut dintr-o singură aruncătură şi numindu-l zice:

Aestu bag preftu saŭ: *(pŏartă).*

Preftul trebuĭe trecut dintr-o singură aruncătură, adică aruncînd *adulu* sus, jucătoarea îl trece fără să mai fie trebuinţă de a mai da o dată.

Dare se numeşte, cînd aruncă *adulu* în sus şi înainte de a-l prinde, ĭea abelul, saŭ îl împinge să treacă prin preftu, saŭ îl mişcă niţel după cum rîndul joculuĭ cere.

După ce a făcut doĭ, treĭ, zece *prefţi*, după cum s-a convenit, trebuĭe să facă şi *cruţĕa*, adică aruncă *adulu* în sus şi atinge cu mîna pămîntul, pieptul şi apoĭ prinde *adulu*.

Dacă una se arde, avînd un preftu, orĭ fiind numaĭ în a *doŭa, treĭa* etc. se socotesc cînd îĭ vine rîndul.

Cine *rămîne*, drept pedeapsă, trebuĭe să găsească *abĕălile*, carĭ se ascund unde-va în casă şi pe cînd jucătoarea rămasă aleargă în toate părţile, cele-lalte fete o necăjesc, zicînd:

ĭo li ved	Eŭ le văd
şi ĕali mi ved,	şi ele mă văd,

păcălind-o mereŭ şi făcînd-o să creadă, că sînt, unde nu-s.

Dacă le găseşte, jocul reîncepe. Cine nu se supune pedepseĭ, este exclusă din joc pentru tot d-auna.

Prefţilĭ une orĭ, se fac dintr-o dată cu fie-care abĕl.

Fetele marĭ joacă cu o mînă, adică după ce string abealile de jos cu o mînă, nu prind *adulu* cu amîndoauă mînile, ci numaĭ cu una

In Vlaho-Clisura *abĕalile* se numesc sing. *cutumág* pl. *cutumaḑi;* acolo se zice: *tu una, tu dŏaŭă, tu treĭ, tu mîna mplină ; preftul* se numeşte pŏartă şi la poartă nu se pune *preftu* ci *cîne.*

In unele localităţĭ *preftul* se numeşte chĭar *cîni.*

După *preftu (poartă* saŭ *cîni)* se maĭ face pirustie, care cere ca fie-care cutumág să fie trecut prin mîna stînga ţinută în formă de *pirustie;* apoĭ se face *tăbác:* adică se ţine mînă în pumn, în formă de cutie cu tabac şi fie-care cutumag trebuĭe trecut printr-însul.

Apoĭ se face *inelul*, din policarul şi arătătorul mineĭ stîngĭ, pe unde se trec toate *cutumaḑili* precum şi tot ce le trece prin cap fetelor, maĭ ales cînd sînt îndemnatice în a *da.*

La Ohrida se joacă ast-fel:

Figura întiĭa se face, luînd cîte un singur *abel* la fie-care *dare* şi zicînd în acelaş timp:

Escu tu una (sînt la una).

La a doua figură ĭea cîte două şi zice:

Escu tu dao (sînt la două).

La a treĭa figură ĭea treĭ dintr-o dată şi pe unul singur, dar zice:

Escu tu treĭ, (sînt la treĭ).

Cînd ĭe la a patra figură, le ĭea pe toate patru şi zice:

Escu tu cîp !

Cine face cinci *cîpurĭ* dă odată mîna jos şi le trece de oliciŭ *abelele*, ca să dea cea care urmează.

După cinci *cîpurĭ* urmează :

Pînĕa-l Dumneḑă'ŭ, pîinea lui Dumnezeŭ.

Se aranjază *abele* în linie dreaptă, şi se cere ca jucătoarea să le ĭea unul cîte unul pe toate de treĭ orĭ. Dacă se întîmplă ca să nu reuşească, jucătoarea pierde toate cîpurile şi trebuĭe să dea de la început. Dacă reuşeşte maĭ face un *cîp*, adică ĭea toate *abelele* dintr-o *dare*.

Urmează apoĭ *cruţli*, crucile.

Se măsoară locul unde se aruncă, *abelele* ca să fie o distanţă de două palme în formă de cruce şi la extremităţĭ se pune cîte un *abél*. (vezĭ fig. de maĭ jos).

Se cere, ca jucătoarea să ĭea *abelele* cruciş, AA, întîĭ şi apoĭ celelalte două BB.

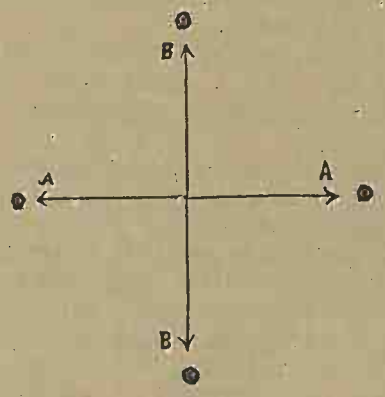

Cruţli.

Reuşind jucătoarea, face un *cîp* şi le trece *abelele* la cea care urmează să joace imediat după dînsa.

Apoĭ face *pînĕa pórţilor*, pîinea porcilor.

Pînĕa pórţilor se face, după cum am arătat maĭ sus, vorbind despre *preftu*.

După *pînĕa pórţilor*, urmează.

Pînĕa pul'lor.

Pentru aceasta se face din mîna stîngă un fel de pîlnie întoarsă şi cînd se dă, se pun în pîlnie *abelele* unul cîte unul la fie-care dare.

Apoĭ jucătoarea le lasă toate grămadă şi se cere să le ĭea dintr-odată.

Urmează *vilénḑile*, velinţele, care ĭeste figura cea maĭ grea. Se cere să arunce *adulu* şi să ĭea un *abél*. *Abelul* luat îl aruncă cu *adulu* în sus şi ĭea alt *abél* de jos, şi dacă apoĭ prinde *adulul* şi *abelul* aruncat în sus, ĭe bine. Urmează acum să ĭea al patrulea *abel*, după

ce aruncă pe citeşi două *abele* cu *adulul* în sus şi luîndu-l se cere să prinză *adulul* şi *abelele* aruncate în sus. Reuşînd, face încă un *cip* şi trece în *grîpc'i*.

Grîpc'ile se fac, dacă jucătoarea deschide palma stîngă şi pune la extremitatea fie-căruĭ deget cîte un *abél* şi le ĭea, la fie-care dare,

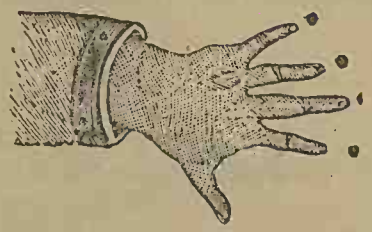

unul cîte unul. Aceasta ĭe figura cea maĭ uşoară şi se face la urmă de tot, cînd una din jucătoare a rămas.

Cine reuşeşte să facă *grîpc'ile*, loveşte pe jucătoarea rămasă pe dosul palmeĭ, o pişcă niţel, şi făcînd din mînă pumn, o maĭ izbeşte odată. La fie-care din aceste bătăĭ şi pişcare se zic şi anumite cuvinte, pe carĭ nu ni le reamintim[1]).

163. Proaştea.

Prŏaştĕa, praştea, se face de copiĭ în maĭ multe feluri şi cu maĭ multe *hiri*, fire, servind de *ustură*, anume cu 5—12.

Prŏaştile cu 12 *hiri* sînt cele maĭ încăpătoare şi cele carĭ bat maĭ departe. Ele nu pot fi întrebuinţate însă decît de băeţiĭ marĭ.

Se lucrează tot-dauna de doĭ băeţĭ în modul următor:

Se leagă *ustura* aranjată pe un lemn de brîul fie-căruĭ băeat, care lucrează *prŏaştĕa*.

Lemnul pe care se aranjază firele de *ustură* este prevăzut cu atîtea şanţurĭ, cîte sînt şi firele. Aceasta, fiind-că fie-care fir se întoarce odată în jurul şanţuluĭ, făcînd să fie egal depărtat de cele-lalte fire.

Apoĭ *trama* se lucrează pe firele de ustură şi cînd s-a lucrat de o parte şi de cea-laltă pînă la lemnul, pe care ĭe aranjată *ustura*, se scoate lemnul şi se împinge de o parte şi de alta *trama* în firele de *ustură*, ca să ĭea praştea o formă de cuvată. Apoĭ se înoadă şi se împletesc cozile praşteĭ. Una din cozĭ se termină cu un nod, în care se pune depetul arătător, ca să servească prin modul acesta să nu ne scape praştea cînd împroşcăm.

Unele prăştĭ sînt lucrate colorat, *cu arăḑi*, cu rînduri, după cum se zice, şi acestea sînt cele maĭ preţuite.

Ca să pleznească prăştile, cînd împroşcăm, se lucrează cu mătase extremitatea cozii, căreĭa îĭ dăm drumul împroşcînd.

Se servesc de prăştĭ numaĭ băeţiĭ, ca să arunce pĭetre, întrecîndu-se cine bate maĭ departe, cine azvîrle pĭatra maĭ sus în vînt, cine ochĭeşte maĭ bine, precum şi în certele lor, maĭ ales în timpul ĭerneĭ, cînd Aromîniĭ locuĭesc în sate greceştĭ şi cînd prin urmare se războĭesc

[1]) Comunicat de d. Dimoane Mihail, profesor.

[2]) *Ustură* se numesc firele pe carĭ se ţese cu o suveică cea-laltă lînă, maĭ puţin traĭnică şi numită *tramă* (urzeală şi bătătură!).

copiiĭ de romînĭ cu copiiĭ de grecĭ. Nişte asemenea certe se fac maĭ cu seamă în zile de sărbătorĭ şi cu osebire în a treĭa zi de Paştĭ.

Une-orĭ băeţiĭ se învoesc pentru aruncarea pietrelor de *cîlţăvetă*, jartieră, în loc de praştie.

Distracţiile pe carĭ le fac copilĭ cu praştea precum şi cu arcul, lemnul, carĭ urmează, sînt nişte rămăşiţe din timpurile cele maĭ vechĭ, ca o imitaţie din partea copiilor a uneĭ practicărĭ serioase de altă dată. [1])

164. Lemnul.

Tot pentru a arunca pietre se servesc băeţiĭ de un lemn, pe carĭ îl despică într-una din extremităţile sale, ca să introducă piatra. A-

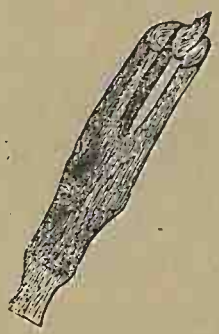

pucînd băţul de cea-laltă margine, după ce-l învirtesc odată pe deasupra capuluĭ, iĭ dă drumul pietreĭ.

165. Pĕana.

Să ĭea un beţişor şi se supţiază în formă de sulă la una din extremităţĭ, ear la cea-laltă se despică şi se introduce una saŭ maĭ multe pene de paserĭ.

Această *pĕană* se aruncă în vînt şi cade tot-dauna cu partea subţiată în pămînt, unde se şi înfige, dacă pămîntul e moale.

[1]) Cfr. Tylor: Civil. prim., I, 84—85.

166. Arcul.

Arcul se face din scîndură în felul figureĭ de maĭ jos, asemenea uneĭ puștĭ. Pe partea superioară, unde se pune săgeata, e săpat frumos, ca să alunece bine săgeata și să nu se oprească cum-va. La capătul arculuĭ, printr-o gaură, se trece un lemn tare și mlădios în acelaș timp, de extremitățile căruĭa se leagă o sfoară de cînepă, *șigimi*, care,

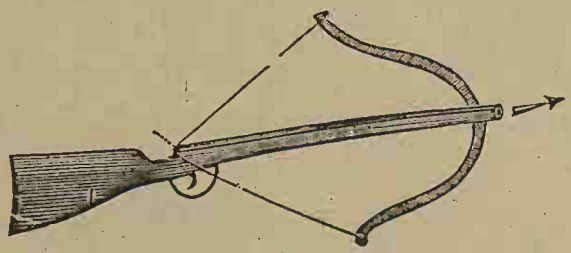

Arc.

cînd e vorba să se săgeteze, se trage pînă în dreptul *cŏaceĭ* de săgeată și prin tragerea *cĕarculuĭ*, se izbește săgeata.

De arc se servesc copiiĭ pentru a trage la semn, și a omorî păserele.

In locul săgeților, copiiĭ obicĭnuĭesc une orĭ și pĭetre potrivite arculuĭ.

167. Cumbura.

Cumbura (pistolul) se face din fluerul oiĭ, după ce i se scoate sucul și se adaptează bine pe o scîndură, lucrată în forma unuĭ pistol, de care se leagă frumos, ca să nu se miște, cînd împușcă băetul. Une orĭ, în locul fluerului, se pune un cartuș gol.

După ce se încarcă cu praf de pușcă, se descarcă, punînd foc pe *agzotĕa*, praful de pușcă din dosul *combureĭ*, prevăzut cu o mică gaură.

168. Tengala, lastica = gumă.

Copiiĭ din *lastică* (gumă), pe care o scot din ghete saŭ o cumpără de prin prăvălĭĭ, fac un fel de arc în miniatură. Pentru aceasta ĭea o scîndură și după ce o potrivesc, după cum se vede în figură, de cele două capete a, b, leagă capetele *lasticeĭ*. Pe la mijlocul lasticeĭ se potrivește o bucată de mișin.

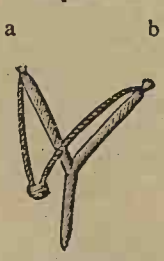

Tengala.
(Dr. Praștiĕ).

Copiiĭ se servesc de lastică, ca să arunce pĭetricele micĭ în vînt, să tragă la semn saŭ să omoare păserele.

Peatra se așază la jumătatea *lasticeĭ* în mișin și apoĭ, întinzînd, i se dă drumul.

Cu tengala nu se joacă copiiĭ de la școală, fiind opriți de învățătoriĭ lor, fiind-că sparg geamurĭ și omoară păserĭ. Tengala se obicĭnuește maĭ mult prin orașe, ear prin sate rar.

169. An călar.

a).

Copiĭ din prima lor virstă fac din baston saŭ din orĭ-ce băţ un cal, după ce-ĭ leagă la unul din capete o sfoară, ca să ţie loc de frîŭ saŭ căpăstru. Apoĭ îl încalecă şi aleargă în sus şi în jos, izbind din cînd în cînd cu biciul pe coada închipuituluĭ cal.

b).

Eĭ maĭ fac un cal cu care transportă micĭ greutăţĭ de lemne, sacĭ făcuţĭ anume pentru joc de dînşiĭ etc.

Acest cal se face din vergele flexibile.

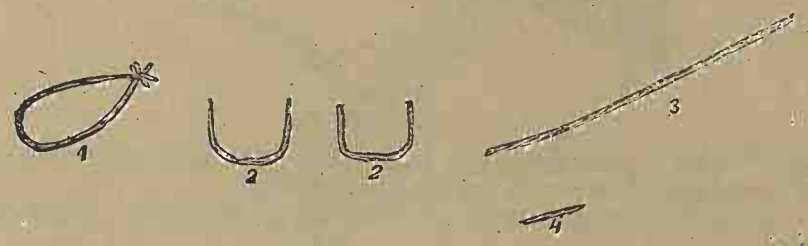

Se ĭea o vergea, se îndoĭeşte şi i se leagă cele două capete cu o sfoară. Aceasta-ĭ samarul caluluĭ (1). Apoĭ două alte vergele de mărime egală (2, 2) se introduc cu virfurile în samar şi fac picĭoarele caluluĭ.

O vergea dreaptă (3) se introduce între picere pe supt samar şi se fixează prin ajutorul uneĭ sule (4) de cal şi constituĭe ast-fel corpul caluluĭ: cap, trup şi coadă.

Calul ast-fel compus, va avea forma aceasta:

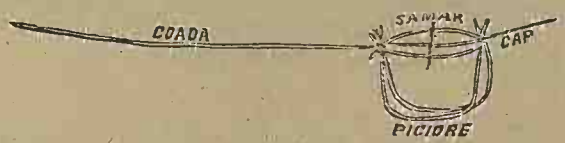

Cal.

Apoĭ de cap i se leagă o sfoară (căpăstrul) şi diferite alte sforĭ se leagă la samar, carĭ reprezintă funiile şi scările indispensabile la încărcat. Prin modul acesta copiĭ construĭesc caĭĭ lor de lemne, cu carĭ se joacă, transportînd făină, lemne etc. dintr-un loc într-altul, unde unĭĭ dintre dînşiĭ fac pe cumpărătorĭ.

Acelaş copil are cîte 2, 3 şi maĭ mulţĭ caĭ, şi-ĭ trage, legaţĭ unul de altul.

170. Cu oile.

Tot aşa din diferite obiecte, d. e. pĭetricele, oase de prune etc., eĭ fac oĭ, cărora le daŭ diferite numirĭ şi pe carĭ le psac în livezĭ, construindu-le tot ce le trebuĭe, coşare, etc., imitînd în totul viaţa părinţilor lor. De obiceiŭ se joacă primăvara.

170. Gîrgară.

a)

Se ĭea o nucă şi i se face două găurĭ perpendicular prin burtă şi o altă gaură pe de alăturĭ.

Prin ajutorul unuĭ cărlig, cuiŭ, etc., i se scoate tot mĭezul şi prin cele două găurĭ perpendiculare i se pune un cuiŭ, de mijlocul căruĭa se leagă o sfoară «*c'ŏară*», al căreĭ capăt liber se scoate prin gaura de pe de-alăturĭ şi i se leagă un mic beţişor numit «*ch'adică*» —pĭedică :

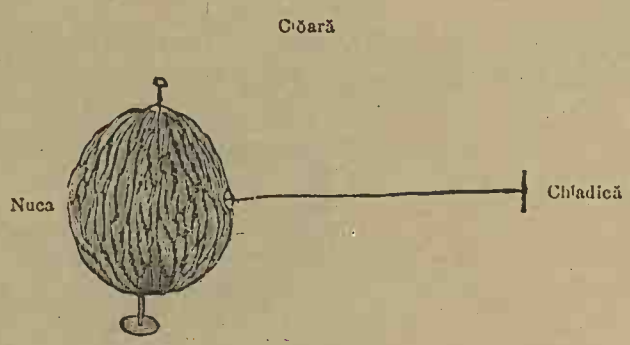

Gîrgară. (Titirez).

Părţiĭ inferioare a cuĭuluĭ introdus în nişte petece de meşîn tare, i se imprimă o mişcare, ceea ce o face să se învărtească în juru-ĭ şi să facă în acelaşĭ timp ca sfoara să se învărtească pe partea cuĭului din interiorul nucĭĭ.

Printr-o repede tragere a sfoareĭ prin ajutorul pĭediceĭ, cuĭul se învîrteşte în dreapta saŭ în stînga, producînd un zgomot de gîr-gîr, de unde i s-a şi dat numele de «*gîrgară.*»

b).

Se face «*gîrgară*» şi din jumătatea cojiĭ de nucă.

Se curăţă de sîmbure şi se înveleşte bine cu o pĭele supţire, — după ce se pun în interior cîte-va pĭetricele. Apoĭ se caută nişte perĭ

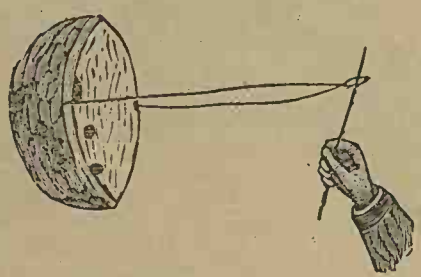

de coadă de cal şi se introduc prin două micĭ găurele, făcute pe faţa *gîrgareĭ*. Extremitatea perilor se înoadă în formă de inel şi printr-acest inel se introduce un beţişor, pe care copilul îl întoarce mereŭ, făcînd ca *gîrgara* să se învîrtească în jurul beţişoruluĭ, producînd un sunet cam analog cu cel pomenit maĭ sus.

171. Figurĭ de hărtie.

Copiiĭ reuşesc să facă cu ajutorul uneĭ hărtiĭ pătrate, după un mod particular de a o îndoi figurele următoare: ladă = *sinduche;* apoĭ cocoş = *cucót*, izmene—*zmĕană;* navă—*cîrave; discîcirărĭ;* o figură *pic-pac*, pe care apucînd-o de cele două extremităţi şi făcîndu-ĭ vînt, produce o pleznitură: *pac, peşte*, etc.

172. Carlu.

Se fac patru roate «*ghirgal'*» s. *aarŏácuti,*» de lemn de cicric maĭ ales, apoĭ se ĭea patru scînduri pentru a forma ceĭ patru pereţi

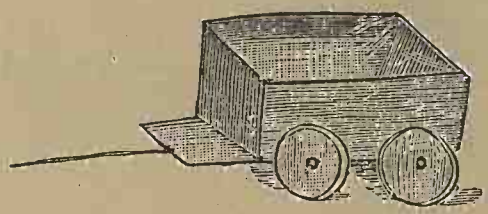

şi o altă scîndură maĭ lată şi lungă, ca să servească de pat şi se aşază pe cele patru roate, după aceasta se leagă la capătul caruluĭ o sfoară, cu ajutorul căreĭa se trage carul.

Copiiĭ se servesc de car spre a se plimba într-însul.

173. Figurĭ.

Cu ajutorul degetelor de la cele două mîinĭ se maĭ fac o mulţime de figurĭ, ast-fel 1) ladă=*sinduche 1*, apoĭ 2) ĭepure=*l'*epure,

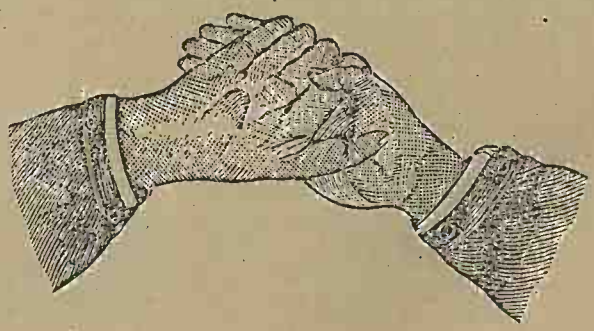

dacă se prind cele două degete micĭ unul cu altul precum şi arătătoriĭ. Această figură se face numaĭ noaptea la lumina nopţeĭ, cînd proĭectîndu-se umbra mînilor ast-fel prinse pe un zid alb, se reproduce ĭepurele în umbră pe zid, cu urechĭ cu tot, şi după mişcarea degetelor se mişcă şi umbra, ceea ce face să se crează că este un ĭepure viŭ.

174. Ţ i n g h i l á c.

Se încalecă degetele uneĭ mînĭ unul peste altul, avînd drept bază arătătorul şi se formează ast-fel un fel de *ţinghilác*, igliţă, cu care lucrează fetele. Cîte odată se încalecă un singur deget. (Vezĭ fig).

175. M ŏ a ş e=bătrînă.

Intiĭa falangă a degetuluĭ policar se întoarce spre întiĭul metacarpian, făcînd ast-fel un unghiŭ cu acesta. Figura aceasta o asamănă copiiĭ cu o babă cocoşată, de unde şi numele de *mŏaşe*:

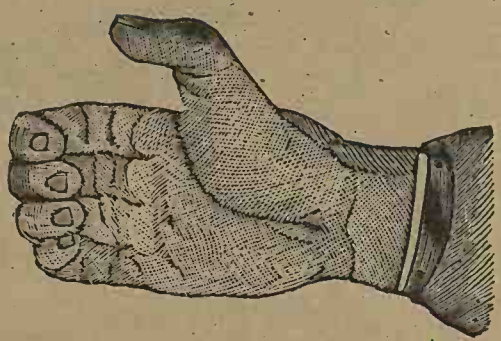

Mŏaşa.

176. P a t.

Se încleştează degetele ambelor mîĭnĭ cu vîrfurile în interiorul palmelor şi apoĭ se închid mîĭnele, lăsînd să se vază numaĭ ultimele lor falange, formînd ast-fel figura numită «*pat.*»

177. Scamnu.

Scamnul = scaunul se face cu patru mîini şi anume fie-care din ceĭ doĭ copiĭ îşĭ prinde cu mîna dreapta gîtul mîneĭ stîngĭ şi apoĭ cu cele stîngĭ gîtul mîinilor drepte reciproc unul altuĭa.

178. Mînîstirlu.

Din degetele celor două mîinĭ se fac o figură, care se numeşte *mînistir*. Are forma această (1).

a) Se presupune a fi edificiul monastireĭ; *bb)* canalul de scursorĭ al monastireĭ; *c)* izvorul sfînt şi *d)* fîntîna cea cu apă lină şi bună la băut.

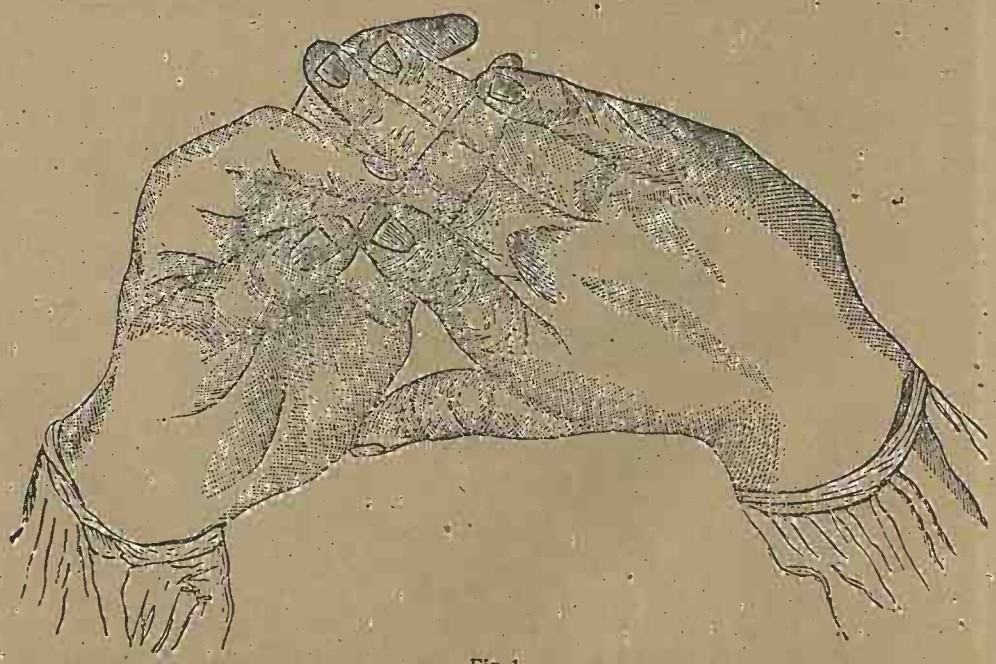

Fig. 1.

In forma aceasta copiiĭ prezintă monastirea la alţĭ copiĭ şi-ĭ întreabă de unde le place să bea apă? Ceĭ neştiutorĭ de ce reprezintă

fie-care parte din figură, se înşală şi cer de băut tocmaĭ din partea care reprezintă canalul, ceea-ce face pe copilul cu monastirea să-ĭ spuie:

A lĕatĕa, lĕatĕa, calugrĕaŭa s-ch., ş-tini bĕaĭ=călugăriţa se p.. şi tu beĭ.

179. Nŏadele.

Copiiĭ ĭeaŭ o sfoară şi o leagă la cele două capete. Apoĭ prin nişte moduri particulare şi foarte meşteşugite înoadă diferitele degete ale mîĭnii, în cît te lasă să crezĭ, că numaĭ rupînd sfoara, se vor deznoda. Cu toate acestea, deznodînd un singur nod, şi trăgînd sfoara, ĭese fără să se oprească, deşi este înodată de fie-care deget.

Astfel de înodărĭ se fac pe fie-care deget, pe unul singur, pe patru degete etc.

180. Arăzboĭul.

Cele maĭ frumoase şi ingenioase figurĭ ce se fac cu sfoara, *c'ŏara*, sînt cele ce se fac cu amîndouă mînele, pe carĭ din cauza subtilităţilor nu le putem descrie.

Le vom pomeni numaĭ aci:

Arăzboĭul, o figură care samănă foarte mult cu războĭul adevărat cu care se ţese la Pind.

Prionĕa=ferestrăul, asemenea adevăratuluĭ ferăstrăŭ care produce scîndurile. Copiiĭ prind aci cu gura unul din capătul sfoareĭ îndoite, de cel-lalt capăt ţine un alt copil cu degetul, iar cu cele două mîĭnĭ ale sale trage pe din lăturĭ de sfoară şi prin apropierea şi depărtarea continuă, imitează modul de tăere al adevăratuluĭ ferestrăŭ.

Peşte;
Scamnul,
Ferĕastră,
Pŏartă
Arĭŭ;
Privată;
Colibă, etc.

} semănînd maĭ mult a un jeţ mişcător.
} acestea samănă între ele, numaĭ că poarta ĭeste de mărime maĭ mare.

Aceste figurĭ se fac succesiv, cînd de un copil, cînd de altul, adică: dacă *c'ŏara* a format o figură pe mînele unuĭ copil, figura următoare o va face un alt copil, ca e *ĭea* sfoara de pe mînele copiluluĭ pe degetele sale, dînd naştere la o nouă figură, anunţînd tot-dodată de maĭ nainte ce figură va forma, ca să nu se zică, că a format-o la întîmplare şi că prin urmare nu ştie să joace bine şi să formeze orĭ-ce fel de figură ĭĭ place.

Atîrnă mult de la iscusinţa copiluluĭ.

181. „Căcĭule".

Din trestie saŭ papură obicĭnuesc copiiĭ să facă căcĭule, pe carĭ apoĭ le poartă pînă se usucă,—o zi, două maximum.

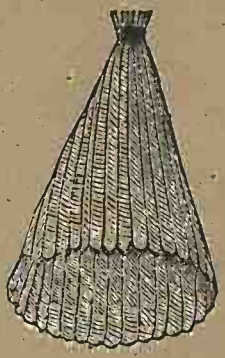

Aŭ forma următoare şi sînt împletite de eĭ înşişĭ.
Se numesc sing. *cucuviţă*, pl. *cucuviţe*.

182. Maţul.

Se ĭea un maţ, maĭ gras, se leagă la unul din capete şi apoĭ se umple cu apă.

După aceĭa i se face o gaură şi apăsînd din partea superioară, pe unde se introduce apa, ţîşneşte din gaură apă, cu care copilul stropeşte pe ceĭ-laltĭ.

Tot aşa se face şi cu fus'a saŭ *bişica* de boŭ, care este maĭ tare şi durează maĭ mult.

183. „Zîmbuni" de salcie.

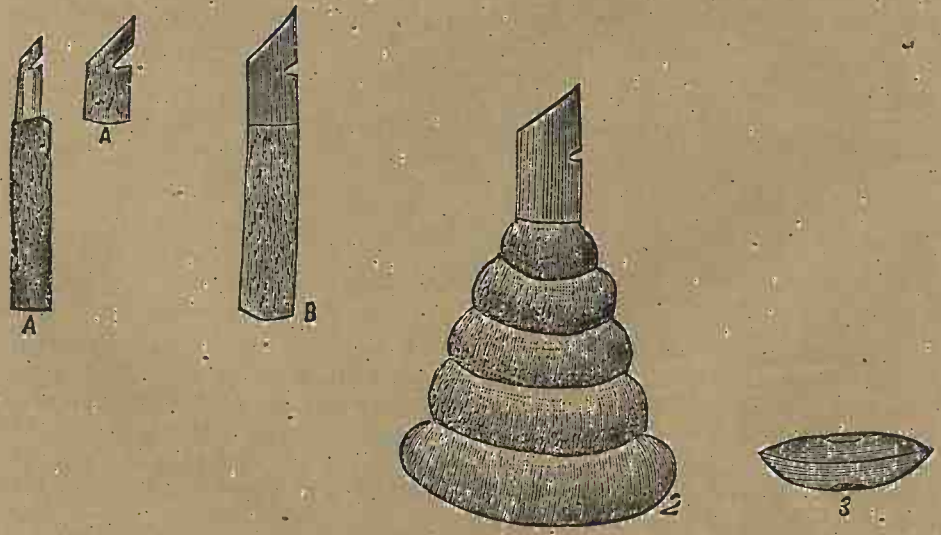

Aceste fluere «*zimbuni*» se fac de lemn verde de salcie, după ce întîĭ i se scoate *cŏaja* (scoarţa), ca partea superioară a lemnuluĭ, unde

se face limba, să se mai netezească nițel (a) și apoi, punîndu-se *cŏajà* din noŭ, se face *zîmbuna* (b).

Figura 2 arată o *zîmbună* înconjurată de coaje de salcie și care face, ca sunetul să semene cu cel din trompetă saŭ bucium.

184. Fluere copilărești.

De paiŭ de secară saŭ de griŭ se fac cele mai multe fluere de felul acesta.

Aceste fluere, ca și cele făcute de lemn de salcie se numesc: *fluĕri* saŭ *zîmbuni* și se pun în gură mai cu toată partea superioară, ca să

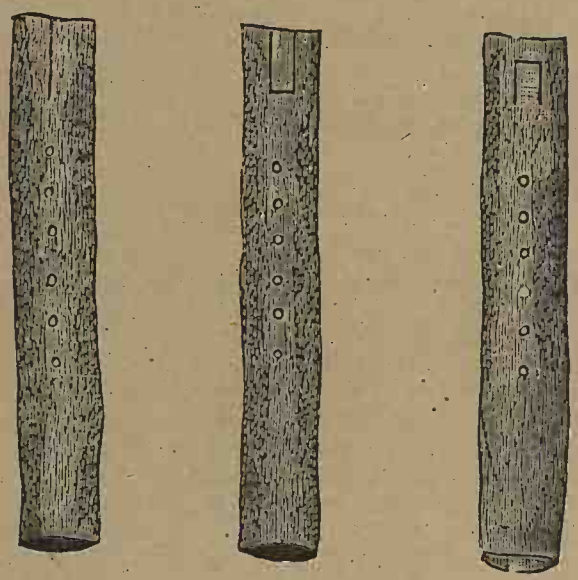

se acopere limba flueruluĭ. Limbă se numește tăetura ce se face paĭuluĭ în partea superioară și care, după cum se vede din figurile aci arătate, sînt de treĭ feluri.

185. Alîxirĕa ḑĕáditlor.

Schimbarea degetelor

Un copil prezintînd degetul mare și arătătorul pe palma deschisă, se adresează către un alt și-ĭ zice, că el poate face ca degetul arătător—mai mic de cît cel mare—să treacă în poziținea degetuluĭ mare, iar cel mare în locul celuĭ arătător.

Pentru a reuși în aceasta, izbește degetele de palmă de mai multe orĭ și în această repezeală, ascunde arătătorul și arată pe degetul cel mare cu inelarul, care fiind mai mic, unii copiĭ simpli, cred, că în adevăr degetele ș-aŭ schimbat poziținea lor.

186. «Fliturĭ».

Nu maĭ puţină plăcere simt copilaşiĭ în primăvară, cînd alergă după fluturĭ=«*flituri*», pe carĭ iĭ prind şi-ĭ string în căciule, de unde scăpînd cîte unul, izbucnesc în hohote de rîs.

187. «Dinḑirlu», fel degreere.

Insecta aceasta o prind copiiĭ şi o înmormînteză în livede, crezînd că a doua zi, desgropînd-o, vor găsi în locul eĭ, o para.

188. «G'ung'unarlu».[1])

Copiiĭ pînă la vîrsta de opt anĭ obicĭnuesc în timpul vereĭ să prinză insecta «*g'ung'unár*» pe care, după ce o leagă cu o aţă supţire de pe la mijloc, ţiind din capătul liber al aţeĭ, iĭ daŭ drumul în vînt. «*G'ung'unárlu*» zburînd, bîzîe în vînt, ceea ce procură plăcere mare copiilor.

Acelaş lucru se făcea cu lăcustele[2]) marĭ la Greciĭ vechĭ: Μολάνθη.

189. Cu laspĕa.

Se joacă de băeţiĭ ceĭ micĭ.

Eĭ fac niştе globurĭ de argilă; se cere, ca argila să fie egală. Pentru aceasta copilaşiĭ se servesc de balanţe rudimentare, carĭ reamintesc cele preistorice şi pe carĭ le fac din cărămidă. Anume se ĭea două cărămizioare, egale în mărime, şi rotunde. Apoĭ cu ajutorul unuĭ cuiŭ de fier, li se face treĭ saŭ două găurĭ prin carĭ se introduc niştе sforĭ.

Sforile se înoadă frumos şi egal atît la o cărămidă cît şi la cealaltă şi servindu-se de un beţişor, balanţa ĭeste gata.

După ce fie-care băeţ şi-a luat egal porţiunea de argilă, începe să o frămînte bine, pînă ce o face maleabilă. Apoĭ, cu ajutorul degetelor, o sapă şi-ĭ face o gaură în forma uneĭ ceştĭ şi o aşază pe mîna dreaptă cu fundul, făcînd ca partea găunoasă să fie în sus. Maĭ alege o piatră netedă de care izbeşte argila cu partea scobită. Aerul comprimat în gaură face, ca argila să pleznească şi să capete o gaură deschisă în forma unuĭ inel.

A cuĭ argilă a făcut *guvă*, gaură, maĭ mare, capătă de la toţĭ cîte o mică porţiune de argilă, fiind-că ĭ-a întrecut.

După aceasta începe iarăşi frămîntarea argileĭ, scobirea eĭ cu degetele şi *plîscînirĕa*, pleznirea, de piatră. Natural, că acela care ĭ-a întrecut prima dată, avînd argilă maĭ multă, are avantajul să o frămînte maĭ bine şi să-ĭ facă o gaură maĭ mare, cînd o plezneşte de piatră.

Prin modul acesta el cîştigă încetul cu încetul toată argila de la ceĭ-lalţĭ.

Copilaşiĭ simt o deosebită plăcere, cînd frămîntă argila, sforţîndu-se să-ĭ dea o formă supţire, ca să se găurească bine.

Une-orĭ eĭ joacă şi pe obiecte, creĭoane, condeĭe, hărtie etc. [3])

[1]) La Avela: *Zinginár*».
[2]) Arom.: licustă, carcaleţ.
[3]) Com. de D-l Mih. Dimoane, profesor.

190. T-a b ú ş a l a.

In casă, copiilor nu le este permis să meargă *t-abúşala*, d-a bușilea, fiind-că se consideră aşa ceva păcat. Cînd părinţii văd, că un copil face aceasta, îl bat şi-l sfătuiesc să nu mai facă aşa, fiind-că vede D-zeŭ şi-l pedepseşte, să umble ca broaştele: *îl' l'a c'ŏarle*, îi ĭea picioarele D-zeŭ.

Afară în livede copiiĭ obicĭnuesc a se juca de de-abuşilea.

Pentru aceasta se aranjază pe rînd, cu mîinile şi picĭoarele la pămînt şi apeĭ pornesc umblînd ca broaştele pînă la un loc desemnat de maĭ nainte.

191. D ĕ-a c u l u t i m b a.

Dĕ-a culutumba saŭ *curtumba*, cum se maĭ zice p-alcurea, se joacă copiiĭ pînă în vîrsta de 10—12 anĭ.

Pentru aceasta se alege o livede înverzită şi nepĭetroasă, unde copilaşiĭ încep a se da peste cap, de-a berbeleaca, de maĭ multe orĭ consecutiv.

192. C u a r u c u t i r ĕ a.

Tot copilaşiĭ petrec cu acest joc.

Se alege un povîrniş, — *aripidină* — înverzit; se întind băeţaşiĭ jos în mod transversal cu povîrnişul şi apoĭ încep a se rostogoli în jos de maĭ multe orĭ.

Aceasta iĭ ameţeşte cînd ajung la poala povîrnişuluĭ. Dacă însă se rostogolesc —*arucutescu* — de maĭ multe orĭ, se obicĭnuiesc şi nu le maĭ vine *mintĕa divarliga*, nu li se maĭ întoarce mintea.

193. B o ş a.

Un copil maĭ măricel, din ceĭ îmbrăcaţi încă în *gornă*, fel de haĭnă purtată atît de băeţi cît şi de fete în vîrsta copilărieĭ, îşi dă poalele *gorneĭ* peste cap într-o odae, unde nu se găsesc alţĭ copiĭ şi apoĭ vine în odaea unde sînt strînşi ceĭ-lalţi copiĭ, ca să-i sperie, făcînd: *biu, biu*.

Ceĭ-lalţi îĭ apucă care de picĭoare, care de mîinĭ şi în rîsete vor să-l descopere la faţă, pe cînd el se ţine bine.

Aşa se continuă în gălăgie mare, pînă cînd iĭ dezvelesc *boşeĭ* capul.

Boşa ĭe o fiinţă supranaturală cu care se sperie copilaşiĭ ceĭ micĭ.

194. C u a n v î r t i r ĕ a.

Copilaşiĭ cred, că dacă omul se întoarce în jurul luĭ de maĭ multe orĭ, poate să vază, cum pămîntul se mişcă.

Pentru aceasta, fie acasă, fie în livede, unde să joacă eĭ, dacă-ĭ apucă pofta, se *anvîrtescu*, se întorc în jurul lor, pînă ce pot să vază, cum pămîntul se mişcă.

195. P r i c a p.

Copiiĭ, printre alte figurĭ gimnastice, încearcă a sta pe cap, adică răzimaţi pe mîinĭ şi cap de pămînt, rădică picĭoarele în vînt.

Acest mod de petrecere ĭeste imitat maĭ mult de la ceĭ, carĭ reprezintă prin oraşe diferite figurĭ de gimnastică.

196. N'-adáravi'na.

Cu acest joc se căută a se păcăli ceĭ neştiutorĭ.

Se înveleşte o baligă de vacă cu nisip mult şi apoĭ se înfig în nisip şi prin urmare în baligă maĭ multe beţişoare. Băetul zice atunci că şi-a făcut *avi'n'a*, viea. Aceste toate le face, fără ca cel pe care vrem să-l păcălim să vază. Cînd vine şi el şi cere să-ĭ spunem ce facem, noĭ îĭ răspundem, că lucrăm viia. Facem prin orĭ-ce chip, ca el să se intereseze de lucrul nostru şi-ĭ spunem, că în nisip ie ascuns vre-un obiect oare-care, un ban, condeiŭ etc.

Îĭ propunem să-l găsească dacă poate şi să fie al luĭ. Dacă dînsul se încrede, îşĭ vîră mîinele în nisip şi prin modul acesta se păcăleşte.

197. „E a d e d".

Ambiţiunea copilaşilor une-orĭ n-are marginĭ în micile lor neînţelegerĭ.

Orĭ-ce ceartă de obiceiŭ o încep eĭ în modul următor:

Unul făcînd că atinge pe adversarul săŭ cu mîna, zice: *ĕa ded*, eacă te am lovit.

Cel-lalt face tot aşa şi zice asemenea: *ĕa ded ş-ĭo*, eacă şi eŭ am lovit.

Şi ca să nu se lase maĭ pre jos unul de altul, abĭa sfîrşeşte unul, că începe cel-lalt. Apoĭ din ce în ce se bat maĭ mult, pînă cînd se încaeră bine de tot de păr.

198. Cu ţintarul.

Ţintarul se numeşte *trioti*, fiind-că se cere ca să aranjezĭ treĭ pĭetre din ale tale pe rînd pe una din liniile, carĭ mĭerg orizontal saŭ diagonal.

Se joacă la *ţintar* cu cîte treĭ saŭ cu cîte nouă pĭetre de fie-care din ceĭ doĭ jucătorĭ.

199. Cu lépurli.

Cu *lepurli* se joacă după cum urmează:

Se face o figură ca cea de maĭ jos.

Unul din ceĭ doĭ jucătorĭ joacă cu peatră, presupusă ĭepure, ear cel-lalt cu treĭ pĭetre, numite cĭĭnĭ.

Se aranjază ceĭ treĭ cĭĭnĭ fie-care pe unul din puntele 2, 3, 4 saŭ 5, ĭear ĭepurele în mijloc la 1.

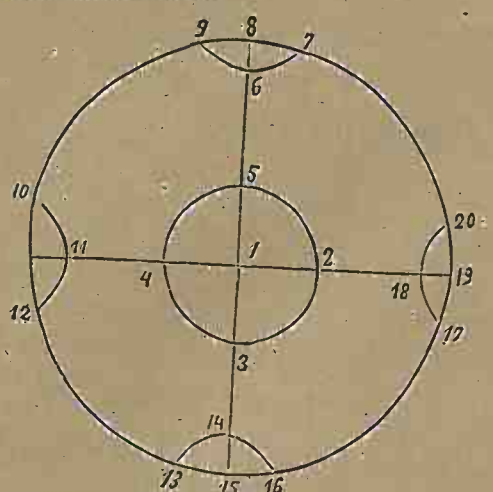

Ĭepurele ĭese întiĭ. După fie-care ĭeşire de ĭepure, ĭese cîte un cĭĭne în goana luĭ.

Fie-care ieşire, fie pentru ĭepure saŭ cĭĭne nu poate fi maĭ mare decît arată distanţa de la un număr la altul. (Adică de la 1, ĭepurele poate merge la unul din puntele 2, 3, 4 saŭ 5, care se cere să nu fie ocupat de un cĭĭne). Tot aşa şi un cĭĭne, nu poate face decît o săritură la unul din puntele vecine şi neocupate de un alt cĭĭne saŭ ĭepure).

Cînd ĭepurele este adus, prin săriturile ce le face ĭel şi cĭĭniĭ din goana luĭ, în ast-fel de poziţiune în cît nu maĭ are loc liber, unde sări, se zice, că ĭepurele a fost prins.

In figura de maĭ sus, ĭepurele poate fi prins pe unul din cele treĭ punte mărginaşe ale fie-cărĭĭ din cele patru elipse ale cercului. Anume fiind ĭepurele în punctul 8 şi ceĭ treĭ cĭĭnĭ, unul în punctul 6, altul în 7 şi altul în 8, se zice, că ĭepurele ĭe prins.

Tot aşa, cînd ĭepurele se găseşte de pildă în 7, ear fie-care din ceĭ treĭ cĭĭnĭ se găseşte în 6, 8 şi 20. Iepurele nu maĭ are unde sări şi se zice, că-ĭ prins.

In mijlocul cercului nicĭ odată nu poate fi prins ĭepurele.

200. «Scŏală tini, s-şed ĕo.»

Cînd un copil se scoală, un altul ocupîndu-ĭ locul zice:

«Scŏală tini, s-şed ĭo» «Scŏale tu să şez eŭ.

Cfr. *La place prise.* Mel. I, col. 29.
C'est aujourd'hui la saint Hurbert, qui quitte sa place, la perd.
— C'est aujourd'hui la saint Laurent, qui quitte sa place la r'prend.
(Variante p. 52 I, Mel. I, II, etc).

Ca să nu-ţĭ ocupe altul locul.

Ca să nu-ţĭ ocupe altul locul, cînd te scolĭ, scuĭpĭ şi zicĭ:

Ascuch'áĭ Am scuĭpat.

Se crede atuncĭ, că cine se pune în acel loc fără voĭa celuĭ, care a scuĭpat, prinde vĭermĭ = *v'irminĕaşti.* Saŭ îl *ahuleşti* (abureştĭ cu gura) şi nu ĭe bine ca cine-va să ocupe un loc *ahulit.*

200. Vĭersurĭ ce se cîntă la stricarea adunărilor copilăreştĭ.

Copiiĭ obicĭnuesc în serile de vară, cînd nu maĭ pot juca, fiindcă nu se maĭ vede, să se grămădească maĭ mulţĭ la un loc şi să asculte cum uniĭ dintr-înşiĭ povestesc la basme.

Cînd sfîrşesc însă şi trebuĭe să se ducă, fie-care mĭergînd în spre casă, cîntă în gura mare vre una din strofele următoare. Eĭ fac aceasta şi de fricĭ, ca să nu le apară ceva fiinţe supranaturale.

Cînd se duc copiiĭ a casă.

Ca0: un a casă,
Stîmîria n-casă,
Un pară pri măasă,
Luna pristi casă.
(Var. un c... dupu casă).

Avela, Epir.

Traducere.—Fieşte-care a casă (să meargă)—S-ta Marie în casă (se află),—o para pe masă,—luna pe casă.—(Var. un c... după casă).

Alta.

Caŏu un a casă,
luplu dupu casă,
stămăria-n casă
cu cîndila aprĕasă,
un pară pri mĕasă,
luna dupu casă.

Albania.

Traducere. — Fieşte-care acasă (să meargă), - lupul (însă) după casă,—S-ta Maria în casă—cu candela aprinsă,—o para pe masă, — luna după casă.

Alta

Carĭ fugĭ,
carĭ vinĭ,
carĭ armasĭ,
lŏ-agudĭ,
Maĕa
Gaĕa.

Ohrida; Cuţufleanĭ, Malacaşĭ.

Traducere. — Cine fugi, — cine veni,—cine rămase—îl lovi, — *Maĕa—Gaĕa.*

Notă.—In toate casele Aromînilor se află cîte-o icoană, mai ales cea a Maicei Domnului=Stimîria, care e considerată ca patroana-tuturor Aromînilor, cea ce ne explică pentru ce e sărbătorită de Aromîni mai mult de cît ori-care alt sfînt. Icoanelor se obicĭnueşte a li se aprinde în fie-care sară o candelă cu unt-de-lemn, la care se face aluziune în vîersurile de mai sus. Copiii cred, că dacă pronunţă tare numele *Stimĭrică* sau a candelei sale, toate spiritele rele se fac nevăzute din faţa lor.

Maĕa Gaĕa, este fiinţă supra-naturală, despre care se crede, că răpeşte pe copiii, ce-i găseşte noaptea singurĭ, pe la marginea satuluĭ.

Alta.

La Lunzilĭ (Meglenia), sara, după ce copiii se scoală ca să se ducă a casă, fie-care loveşte pe cine este mai aproape de dînsul şi zice :

tar !

(Povară).

Cine loveşte pe altul, crede că-ĭ lasă acestuia povara, lenea sa.

CÎNTECE ADRESATE LA PASERÎ, INSECTE ETC.

CÎNTECE ADRESATE LA PASERÎ, INSECTE ETC.

Curcubeul.

Cînd apare curcubeul, copiiĭ ĭĭ adresează vĭersurile următoare, crezînd, că prin modul acesta le va creşte părul. Fac aceasta maĭ ales fetele.

Curcubeu, beu,
tini miţĭ,
tini bĕaĭ,
perl'i a mél' cît cŏada caluĭ.

Avela, Epir.

Traducere.—Curcubeule, beule,—tu mănincĭ,—tu beĭ,—periĭ meĭ cît coada caluluĭ (să-mĭ crească).

Alta.

Curcubeu, beu,
tini miţĭ,
tini bĕaĭ,
aţia ţĭ-crĕaşti cŏada,
an ia-n' crescu perl'i.

Perivole, Epir.

Traducere.—Curcubeule,—beule,—tu mînincĭ,—tu beĭ,—ţie-ţĭ creşte coada,—mie-mĭ creşte părul.

Alta

Curcubéĭ, beĭ,
Pon s-ti pleţĭ si beĭ,
Una pică di apu,
La mini-n' criscură periĭ pon di bron.

Lunzil, Meglenia. Noe Demetru.

Traducere.—Curcubeule, beule,—pînă să te plecĭ să beĭ—o picătură (puţină) apă,—mie-mĭ crescură periĭ pînă la brîu.

Credinţa poporuluĭ aromînesc, este, că unul din capetele curcu-

beului soarbe apă din rîŭ, iar cel-lalt se odihneşte pe o colină, măgură *(dĕană)*.

Se mai crede, că dacă un băeat trece pe supt un curcubeŭ îşi schimbă sexul, devenind fată. Tot aşa şi fata devine băeat.

La Avela şi Lunzil' (Meglenia) cine-va îşi schimbă sexul, dacă trece pe supt curcubeŭ.

Un băeat schimbat în fată saŭ o fată schimbată în băeat, moare după treĭ zile, (Meglenia).

cfr. Mélusine II, p. 12 (2) L'arc-en ciel boit de l'eau de la terre; p. 17 (11): L'arc-en ciel fait changer le sexe.

Se crede, că curcubeul este trămis de Dumnezeŭ, ca să ne anunţe, că ploaea va înceta.

Cînd ploaĭe şi soarele luceşte în acelaş timp se cîntă vĭersurile următoare:

a

Sŏari cu plŏaĭe,
Ghifţîl' îm pizare,
Dúsiră s-l'a sare.

Avela, Epir.

a

Trad.—Soare cu ploae,
Ţiganiĭ în tîrg,
Se duseră să ĭea sare.

Alta.

La Lunzil' se zice:

Si nsŏară gh'upţîl'
(Se însoară ţiganiĭ).

Hrista Stavre.

Cînd copiiĭ schimbă dinţiĭ.

Cînd un copil scoate un dinte, ca să-ĭ crească altul în loc, aruncă dintele scos pe acoperişul uneĭ case, după ce zice de treĭ orĭ cuvintele, carĭ urmează:

C'ŏara-bŏară saŭ: c'ara-bara,
di la mŏară,
na di os,
dă-n' di h'er.

Traducere.— C'or-bor.—de la moară, — ţine (na) de os (dinte),— dă-mĭ de fier.

Alta

La Lunzil' se zice precum urmează:
«Cond lu scoţi n'icu dintili di prima, zĭţi:

C'oru, boru,
do-n' un di blizna,
na-ţĭ un di os.

Traducere.— Cîor bor,—dă-mĭ un de fier,—na-ţĭ un de os.

Cîr. Un enfant quiperd une dent ne doit pas la jeter au hasard. Avallée par un chien ou un chat, elle serait remplacée par une dent de chien ou de chat dans la bouche qu'il l'a perdue. Il faut la jeter au feu en disant:

Tiens feu, voilà ma dent,
Rends-la moi, dans un mois,
Blanche comme l'argent.

Mélusine, I, p. 365.

La o gărgăriţă.

Se cîntă ast-fel la gărgăriţă. In partea unde va zburà gărgăriţa, de acolo va fi nevasta copilaşuluĭ.

ncălţi-ti,	*Trad.:* Incalţă-te
mbalţi-ti,	şi pune-ţĭ *balţul*,
că-ţi fuḑiră söáţili	căcĭ s-aŭ dus soaţele tale,
Dihuva ş-Mirihuva,	la Dihuva şi la Mirihuva,
c-un birbil'u di v'in	cu un bocal de vin
ş-cu nă mnată di sari.	şi cu o mînă de sare.

Acelaş lucru îl găsim şi la Rominii din Romănia:

gărgăriţă
mărgăriţă
în cotro aĭ zbura,
acolo m-oiŭ însura.

Alta.

La o gîrgîriţă.

Pul'ŭ, pul'ŭ aróş,
ḑamă, ḑamă di gugóş,
Spuni-n' caléa oi'or,
a oĭlor ş-a boĭlor,
că ti tal'ŭ cu cŏarda,
cu cŏarda-l Dumniḑa'ŭ.

Cuţufleanĭ, Epir.

Traducere. — Gărgăriţă, gărgăriţă roşie, — zeamă de gugoş, — spune-mĭ drumul oilor,— oilor şi boilor,— căcĭ te taiŭ cu sabia,—cu sabia luĭ Dumnezeŭ.

Alta.

Tot la o gărgăriţă:

Păscăl'iţă, l'iţă,
adu-n' pîpuţă,

pîpuţă nŏaŭă,
si-n' li bag tră Paşti,
cu ŏáuli aroşi.

Avela, Epir.

Traducere.— Gărgăriţă, riţă,— adă-mĭ ghete,— ghete noĭ,— să le încalţ la Paştĭ,—cu oule roşĭ.

Bucuvală.

Copilaşii, amestecînd fărîmăturĭ de pîne, brînză şi unt, o strîng într-un fel de năframă, ca să-ĭ dea o formă rotundă.

Amestecătura aceasta se numeşte *bucuvală*, care, ca să capete forma rotundă, se cere, ca copilaşii, să zică vĭersurile următoare şi cînd desfac năframa, să nu vorbească nimenĭ, căcĭ se strică :

Stumbu, stumbu	*Trad.*	Stumbu, stumbu [1])
papiţi		papiţi
tu pipuţa tatĭ-tuĭ,		în papucul tatălui tău,
ş-tu ţiruhĭa papu-tuĭ.		şi în opinca buniculuĭ tău.

saŭ:

Bucuvală,	bucuvală,
valĕ,	valĕ,
dă-n' misura valĕ,	dă-mĭ tarfuria *valĕ*,
bucuvală	bucuvală,
valĕ,	valĕ,
dă-n' pîni cu dală	dă-mĭ pîne cu lapte acru.

Avela (Epir).

Obs. La Rominiĭ din Lunzilĭ, (Meglenia), bucuvala se zice «*poparnic*» din păpară.

La omidă.

Prinzînd copiiĭ o omidă, o aşază pe un băţ şi-ĭ cîntă :

ŏĭ, oĭ di la oĭ	maĭ, maĭ de la oĭ,
cu c'umaga dinipóĭ	cu cĭomagul înapoĭ.

saŭ:

cini, cini di la oĭ	cĭîne, cĭîne de la oĭ,
cu cĭumaga dinipóĭ.	cu cĭomagul înapoi.

Cînd într-o casă fumul nu merge drept prin coş.

Cînd într-o casă afumă, copiiĭ ca să facă ca fumul să-şĭ caute de drum prin coş, cîntă:

Fuḑĭ fum cîtră-n sus
că-ţi mîcară pita găili.

[1]) Cuvînt imitativ ; pisalog.

Traducere. — Fugĭ, fumule, în sus,—cacĭ îţĭ mîncară plăcinta cĭoarele.

La Lunḑil[1], cînd fumul afumă pe cine-va, ca să facă să nu-l maĭ afume, zice :

la tini alb,	La tine alb
la mini negru.	la mine negru.

Cînd primăvara sosesc berzele, copiiĭ cum le văd, încep să le cînte :

ulaleca,	*Trad.*	barzo,
c'apateca,		*ceapateca* [1])
via-mòoo,		*via-mòoo* [1])...
via-tòooo,		*via toooo* [1])...
dă-n' păpuţă,		dă-mĭ ghete,
afindicó		stăpîne, domnule !

Ohrida. M. Dimoane.

Alta

Lélicu,	barză,
Purlélicu,	*purlelicu* [1])
ĭu sun n'il'ili di oĭ,	unde sînt miile de oĭ,
— ĭa lĕ-ac(l)oţi dinăpóĭ	eată-le colo în urmă.

la Fărşeroţĭ.

La un vultur.

Cînd copiiĭ zăresc zburînd un vultur, îĭ adresează cuvintele următoare :

hută-hu !	vulture,
şarpe laĭŭ !	şarpe negru (răŭ),
d-ĭu vinţşĭ,	de unde aĭ venit,
d-ĭu tĕ-aflăşi ?	de unde te aĭ găsit ?
pul'i a tăĭ	puiĭ tăĭ
cu ocl'i ncl'işĭ.	cu ochiĭ închişĭ.

Adam C. Ohrida.

La o gugucĭe.

Gugucea este o pasăre de mărimea porumbeluluĭ. Trăeşte în Macedonia prin oraşe [2]) şi carnea eĭ este gustoasă. Ea cîntă, articulînd :

gugu-gùu

I se cîntă de copiiĭ ast-fel :

1. — Gugu-gu !	— Gugu-gu !
guguc'e,	guguce,
maruc'e,	maruce,

[1]) N-aŭ nicĭ un senz.
[2]) Vezĭ *nota* de la p. 13.

ţe ţaţĭ aţîaaa ? ce facĭ acolo ?
5. — culaţeee ! — colace !
— dă-n' ş-an'ia. — dă-mĭ şi mie,
— surpă-te dĕ-aţîa — surpă-te de acolo.
— că-n' ţ-ŏ aduse Stîmîn'ia aducă ţĭ-ar S-ta Marie răŭ !
(Ohrida).

La can'a.

Can'a este un fel de corb mare. Se numeşte aşa de Romînii din Lunzil', Meglenia.

Părinţii sfătuesc pe copiĭ, orĭ de cîte orĭ văd această pasere să-ĭ adreseze vĭersurile următoare, dacă vor să nu fie leneşi în viaţa lor :

can'a can'e
man'a man'e
tini leni, tu lene
mini scoc eŭ joc

se zice de treĭ orĭ şi lenea trece de la copil la paserea can'e.

(Comun. de elevul Dumetru Noe din Lunzil).

La un cocoş saŭ puiŭ de găină.

1. Puĭl'ŭ, puĭl'ŭ pul'işór,
daĭ di mini, nu ţ-u dor ;
cucutîc'ŭ dipri cuprie,
l'a-ţĭ gil'in'li, du-te Arnie,
5. adună-ţĭ casă ş-citîndie;
laĭ cucŏate, laĭ bubŏate,
ţ-ĕari pu'l'a di nu-ş pŏate ?
— că-ş mîcà' tigăn' nicŏapte.

Rev. «Macedonia» p. 167. Argintin, Gopeşan.

1. *Traducere.*—Puĭŭ, puĭŭ, puĭşor,—daĭ de mine, nu ţĭ-e dor; — cocoşule de pe gunoiŭ, —ĭea-ţĭ găinele şi du-te în Arniŭ, a-
5. dună-ţĭ casă şi căsnicie ;—măĭ cocoşule, măĭ boboşatule,—ce are puica de nu-şĭ poate (de este bolnavă ?)—A mîncat tigăĭ necoapte.

Cînd copiĭ văd un cuc, mînz, viţel, eapă etc.

1. Frate, frate,
cucul bate,
cucul bate
la nă parte,
5. epa fuţe,
mînţul suţe.

1. *Traducere.* — Frate, frate, — cucul bate (cîntă), — cucul
5. bate (cîntă),—la o parte, —eapa fuge, — mînzul suge.

Rev. «Macedonia» p. 167, idem.

La o rîndunică.

1. — O laĭ Tega Beba,
— l'-aflàş cal'i ?

— nu-l'-aflăĭ.
— ţĕ-aflăşĭ ?
5. — un pul'ŭ aróş.
— pri ţe-l bîgáş?
— pri un gigóş.
— cum fiţĕá ?
— «Ţiri viri, maţi viri
10. curcubétă h'artă
lintĕ-amisticată
ch'ipĕr di biserícă
distimeli álică.»

1. *Traducere.*—O, măĭ Tega Beba,—tĭ aflaşĭ caiĭ?—Nu ĭ-aflaĭ.—
5. Ce aaaşĭ?—Un puiŭ roş.—Pe ce-l băgaşĭ?—Pe un cocean.—
10. Cum făcea?—«*Ţiriviri, maţiviri,*—dovleac fĭert,—linte ameste cată,—piper de biserică,—năframă roşe.»

Notă. — *Ţiriviri, maţiviri* imitează ciripitul rîndunicelor.

Alta

1. Ţĕáţiri,
vîţiri,
máţîri,
curcubetă h'artă,
5. mĕ arucáĭ dĕanáparte,
n'-aflăĭ dao flîture,
dao mine
dao tine,
dao h'il'a Paparuşi,
10. Ancă, le Ancă,
carĭ ţ-ŏ astimse ţĕara ;
— ună fĕată n'ică, n'ică,
cu praţil'i di cusiţă,
trîngă, trîngă işi Papa Dima,
15. cu fesĕa ţĕa vecl'i,
s-mîşcă nvĕasta di urecl'i.

1. *Traducere.*—Ce, cere (naut)
vîţiri,
mazere,
dovleac fĭert,
5. mă aruncaĭ dincolo (am trecut dincolo).
am găsit două fluturĭ,
două eŭ,
două tu,
două fiica lu Paparuşi.
10. Ancă, fă Ancă,
cine ţĭ-a stins ceara (lumănarea)
o fată mică, mică,
cu fluturiĭ de cusiţă.
trîngă, trîngă [1]) eşi Papa-Dima,

[1]) *Tringă, tringă*, arată modul cum umblă cine-va încet şi leneş.

15. cu fesul cel vechiŭ,
să muşte nevasta de ureche.

Ohrida. Dimoane Mihail.

La un ĭepure.

1. — L'epur, l'epur,
ĭu ţ-u cŏada?
— Ea u, ĕa u
tu cupác'ŭ.
5. — Ţe faţi?
— Mîcă h'iţi
ş-ancînĕaşti!
— Carĭ lĕ-adusi
— Ţimă al Zĕală.

Nijopule. Tache Bitaracu.

1. *Traducere.*—Iepure, iepure,—unde ţi-e coada?—Iată-o, iată-o,—
5. în copac.—Ce face?— Mănîncă zmochine şi geme.— Cine le a adus?—Ţima lu Zeală.

Inşi biserică.

Inşi biseáricä
stî casa Recită
Recită Boĕasă,
adară pita nvĕastă!
— Nu-n' voĭ afendi,
că-n' mîcáĭ la mama.
— Ţe ti filipsirä.
— Curcubetă h'ártă
pîni di zbarnic (!),
v'in di láliţă.

Traducere.—Eşi (sfărşi) biserica,
pe casa Recita (?)
Recita Boeasa,
Găteşte plăcinta nevastă!
— Nu vreaŭ tată,
căcĭ mîncaĭ la mama.
— Ce te ospătară?
—Curcubetă(dovleac) fiartă,
pîne de zbarnic (!)
vin de laliţă.

Aminciŭ (Meţova), Epir.

Paserĕ «t e t a-t o d u» i s e c î n t ă a s t-f e l:

Stricupeĭu, peĭu,
Do-n dichel'u,
So-n' sap vin'a,
S-o-n' da ùă;
ţi aŏ(u)verĭ c-úa?
So-n da răch'ia;
ţi aŏ(u)verĭ cu răchia?
Si fac nunta; (noanta?)
ţi aŏ verĭ cu nunta?
Si l'eŭ nivĕastă;
ţi aŏ(u)verĭ cu nivĕastă?
Si facă ficĭór (pl.)
ţi l'i verĭ cu ficĭoril'?
Con s-anlunzască si l'i bat.

Trad.: sticupeiŭ, peiŭ,
dă-mĭ sapa,
să-mĭ sap via,
să dea strugurĭ,
ce-ĭ vreĭ strugurii?
să-mĭ dea rachiul;
ce-l vreĭ rachiul?
să fac nuntă.
ce o vreĭ nunta?
să ieŭ nevastă (mireasă);
ce o vreĭ nevasta?
să nască copiĭ.
ce-ĭ vreĭ copiiĭ?
cînd să nu se poarte bine, să-ĭ bat.

Lungini, Meglenia.

Nota.—Sticupeiŭ este un alt nume al aceleaşi paseri.

La un mĭelc.

Copiiĭ simt plăcere, ca prinzînd mĭelcĭ, *zmelc'i*, să le vază coarnele. Pentru aceasta le adresează diferite cuvinte de rugăminte saŭ amenințare, după care fapt cred dînșiĭ, că se vor supune mĭelciĭ, ca să le arăte coarnele.

Zmelc'u, zmelc'u cárali,
Scŏati, scŏati cŏárnili,
Si s-ag'ŏacă fic'orl'i,
Fic'orl'i cu fĕátili.

Avela, Epir.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule negru,—scoate, scoate coarnele,—să se joace băeţiĭ,—băeţiĭ cu fetele.

Alta.

Zmelc'u, zmelc'u,
Scŏati, scŏati cŏárnili,
tra si-ţ veḑi óili,
Cum s-ag'ŏacă cu fic'óril'i.

Avela. Nicolae Șașamuti.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule, scoate, scoate coarnele,—ca să-ţĭ vezĭ oile,—cum se joacă cu băeţiĭ.

Alta.

Zmelc'u, zmelc'u,
Scŏati, scŏati cŏárnili,
Că va-ţĭ li tal'ŭ cu fŏártiţli
Cu fŏártiţli al Dumniḑă'.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule,—scoate coarnele,—căcĭ ţi-le voiŭ tăea cu foarfeciĭ,—cu foarfeciĭ luĭ Dumnezeŭ.

Alta.

Zmelc'u, zmelc'u,
Búḑare [1]),
Scŏati, scŏati cŏárnili,
si sĕ-ag'ŏacă fĕátili,
Fĕátili cu fic'orl'i.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule,—buzare, — scoate, scoate coarnele,—să se joace fetele,—Fetele cu băeţiĭ.

Cele-lalte variante pe care le posedăm nu diferă de cît printr-un cuvînt, printr-o expresiune fără nicĭ o importanţă de cele prezinte, pentru care motiv, nu considerăm folositor a le reproduce și pe ele aci.

La Melgeniţĭ se cîntă ast-fel mĭelculuĭ:

[1]) *Búḑare*, saŭ *múnḑare* înseamnă probabil buzatule.

Pǫlg'óc
Pǫlg'óc
Scǫati cŏărnile
Să scoc.

Traducere.—Mĭelcule, mĭelcule, scoate coarnele să joc.

Ca să găseşti mĭelcĭ.

Cînd băeţiĭ caută mĭelcĭ şi nu pot găsi, ĭeaŭ treĭ pĭetre şi le aşază una peste alta şi socotesc eĭ, că prin modul acesta aŭ încărcat pe drac cu o greutate, pe care nu o poate suporta şi ca să se scape de dînsa, dracul este în stare să facă orĭ-ce.

După ce aŭ încărcat în modul acesta pe drac, copiiĭ repetă mereŭ pînă găsesc mĭelcĭ:

Drac, darác,
Află zmelc'i s-ti discárc.

Dracule, dracule,
găseşte mĭelcĭ să te descarc.

saŭ:

Află-l, află-l ŏĕaule,
tra si-n' ti discarcu.

Află-l, află-l demone,
ca să te descarc.

Dacă găsesc mĭelcĭ, eĭ îl descarcă pe drac, stricînd cele treĭ pĭetre, pe care le aruncă una într-o parte alta într alta.

Tot aşa fac eĭ cînd pĭerd ceva. Încarcă pe drac şi-ĭ zice:

Află-l, află-l alàĭ drac,
Macă vreĭ si ti discarc,
disa tĭni
disa mini.

Află-l, află-l, dracule,
dacă vreĭ să te descarc,
jumătate tu,
jumătate eŭ.

(Avela, Epir).

Cfr. Cînd pĭerd copiiĭ un obĭect, ĭĭ zic draculuĭ în Romînia:

Scoate drace ce-aĭ furat,
că te bat spînzurat,
cu măcĭuca tot în cap.

Şezătoarea vol. III, p. 81. (Nota).

La un bivol.

Copiiĭ, cînd văd bivolĭ, le fac în necaz, fluerînd cu gura. Eĭ cred, că atunci bivoliĭ se supără cu adevărat; cîte o dată le adresează vĭersurile următoare, lovind cu pumnul mîneĭ drepte pe pumnul celeĭ stîngĭ, pe cînd rostesc cuvintele:

Scîn'i,
Scîn'i,
búvale,
mĭcă h'iţi,
ş-ancîněá;
ancîněá
şi plĭscîněá.

Trad. Stĕ,
Stĕ,
bivole,
mănîncă zmochine
şi geme,
geme
şi plezneşte.

Avela, Epir.

Scînʼi,	sîc
scînʼi,	sîc,
búvale	bivole
intră n baltă,	intră în baltă
adapă-te,	adăpă-te
eşĭ nafŏară	eşĭ afară
usîcă-te!	usucă-te.

Selĭa, Veria.

Blîstemlu a cucotluĭ.

Cucŏate, să-ţĭ cadă crĕasta,
că nu-nʼ diştiptăşĭ nivĕasta;
cucŏate, s-armînʼ agĭún
Ş-fîr de pĕane la Crăcʼún.
Lăsăşĭ bŏaţĕa cuculuĭ
di pri dîrma nuculuĭ,
s-frîngă vruta-nʼ trŏ-aştirnút
tu cucŏate nişţiút
va s-ţî talʼiŭ gîlʼnʼli tŏate,
ca s-te fac cu cuclu frate.

Bagav. Carte de alégere p. 59. Bucureştĭ 1887.

Trad. Cocoşule, să-ţĭ cadă creasta,
că nu-mĭ deşteptaşĭ nevasta;
cocoşule, să rămîĭ flămînd
şi fără aripĭ la Crăciun;
lăsaşĭ vocea cuculuĭ,
de pe ramura nuculuĭ,
să spurcă iubita-mĭ în pat (aşternut),
tu cocoşule nedibaciŭ,
îţĭ voiŭ tăĭa găinele toate,
să te fac cu cucul frate.

Cînd se daŭ pe ghĭaţă copiiĭ.

Copiĭ, patinînd pe ghĭaţă, rostesc în cor vĭersurile următoare:

Intiintiaa...
bubúuntiaa...
frînţiii túuurtaa...
dăă..nʼ ş-anʼia
nu-nʼ-u bună gŏală,
báliga tu ŏală.

Traducere.— Ininia,—bubunia,—rupe turta, — dă-mĭ şi mie, — nu-mĭ e bună goală,—baliga în oală.

De fricŭ.

Copiiĭ, ca să probeze că pot sări peste un şanţ, că pot trece printr-un rîŭ, saŭ că pot merge unde-va fără teamă, în pădure, casă nelocuită etc., rostesc vĭersurile următoare şi execută propunerea în acelaş timp:

Nu n'-u frică an'ia,
că l'-u frică a úrsil'eĭ,
ursa mîcă pîni ş-praş,
mîni mîc pîni cu caş.

Bitaracu Tachi. Nijopule.

Traducere.—Nu mĭ este frică mie,—ci ĭ e frică urseĭ,—ursa mănîncă pîne şi pras,—eŭ mănînc pîne cu brînză.

Cînd se apropie Dumineca copiiĭ cîntă vĭersurile următoare:

Mîni-ĭ dumî'nică,
fĕátili s-cumî'nică
ficĭorl'i z-dispî'ntică,
mŏáşili pîtĕaḑă,
cucoţl'i cîrcîrĕaḑă,

Traducere.—Mîne-ĭ Duminică,—fetele se cuminică (se grijesc),—băeţiĭ se spintecă,—bătrînele botează,—cocoşiĭ cotcodocesc.

saŭ:

mîni-ĭ Sî'mbîtă
ficĭorl'i s-cumî'nică,
fĕátili z-dispî'ntică.

Traducere. — Mîne-ĭ Sîmbătă, — băeţiĭ se grijesc, — fetele se spintecă.

Formulă numerică.

Ună — ţe-n' ţ-u bună;
dŏaŭă — pîni ş-ŏaŭă;
treĭ — altu ţe vreĭ;
patru — s-ţ-u da cripatlu;
ţinţi — s-alinḑi
după casa-l Finḑi;
şasi — s-mîţĭ dĕ-ali Tasi;
şapti — s-mîţĭ pîni cu lapti.
optu — s-mîţĭ un coptu;
nŏaŭa — s-l'aĭ nă nvĕastă nŏaŭă;
ḑaţi — z-bĕaĭ ḑamă araţĭ.

saŭ:

Ună — bunlu s-tĕ-adună;
dao — z-bĕaĭ ḑamă-arao [1]);
treĭ — z-mîţĭ di uvréĭ
patru — cripatlu
ţinţi — s-alinḑi
şasi — s-mîţĭ cuşafi
şapti — lapti,
optu — coptu.

[1]) Leşie de cinuşe strecurată, care serveşte la facerea săpunuluĭ, ce se face în fie-care casă.

Traducere.—Ună — ce ţĭ-e bună ?
două — pîne cu ouă ;
treĭ — alta ce vreĭ ;
patru — să-ţĭ-o da creparea (să crepĭ.) ;
cincĭ — să lingĭ
după casa luĭ Fingĭ.
şase — să mănîncĭ dea Taseĭ ;
şapte — să mănîncĭ pîne cu lapte ;
opt — să mănîncĭ un măr copt ;
nouă — să ieĭ o nevastă nouă,
zece — să beĭ zamă rece.

saŭ :

Ună — bunul [1]) să te adună,
două — să beĭ *zĕamă-rĕa* [1]) ;
treĭ — să mănîncĭ de uvreĭ ;
patru — *crepatul ;*
cincĭ — să lingĭ ;
şase — să mănîncĭ *cuşafe* (prune gătite cu zahăr);
şapte — lapte
opt — un copt (c...).

Alta

Unli—bunli	unul—bunul.
doĭli—boĭl'i	(ceĭ) doĭ—boĭ.
treĭli—penĭli	(ceĭ) treĭ—penele !
patruli—*catruli* [1])	(ceĭ) patru—*catruli* [2])
ţinţli—upinţli	(ceĭ) cincĭ—opincĭ,
şasili—casili	(cele) şase—casele
şaptili—laptili	(cele) şapte—laptele
optli—coptli	(cele) opt—coaptele
nouli—ouli	(cele) nouă—oule
zeţili—birbeţili	(cele) zece—berbecĭĭ.

La cine cade birbeţili acela începe jocul.

Stavre Hrista Lunzinĭĭ.

---

[1]) Prin eufemizm se înţelege boală, conzistînd dintr-o bubă rea şi foarte periculoasă, cînd nu se găsesc doctorĭ să o caute.
[2]) Nu înseamnă nimic.

INJURATURI COPILAREŞTI

Injurăturile copilăreştĭ nu diferă mult de cele bărbăteştĭ. Ca şi aceştĭa, se injură de mamă, tată, etc.

Dintre cele-lalte înjurăturĭ obicĭnuite maĭ ales la copiĭ sînt următoarele:

cadicîne, c... de cĭine;
púşţĕane, berbantule; saŭ: *puştĭ*.
tar di tar faptu, măgar de măgar născut;
cîne de cîne faptu, cĭine de cĭine născut,
andihriste, ante-hristosule,
ch'urhane,
etc., etc., etc.

Injurăturĭ vĭersificate aŭ maĭ cu seamă aceĭ din Epir, carĭ, în timpul ĭerneĭ, vin în contact cu Greciĭ. Maĭ toate acestea sunt îndreptate în contra copiilor de grecĭ, cu carĭ trăesc în duşmănie şi cu carĭ se războesc cît durează ĭearna. Nu rare-orĭ ţi se dă ocaziunea să vezĭ cete de copiĭ grecĭ cum se bat cu pĭetrele cu cete de copiĭ *aromînĭ*.

Cînd se întîlnesc în drum eĭ se înjură în tot felul. Copiiĭ romînĭ ştiind şi greceşte, înjurăturile vĭersificate sînt unele în romîneşte, altele în greceşte.

Fiind cea maĭ mare parte din ele licenţioase, cu părere de răŭ nu putem reproduce aci de cît cîte-va.

Reproducem între altele şi următoarea şi aceasta fiind-că Dl. Weigand G. în opera sa «Die Aromunen» v. II, p. 118, se exprimă, cu privire la simplitatea Aromînilor, precum urmează:

«Sie (Die Aromunen) begnügen sich mit so wenig und so einfa-«cher Speise, dass sie sich sogar deshalb den Spot anderer Nationen «zugezogen haben. Die Griechen in Epirus singen folgendes Spottlied:

«Vlah'i, vlah'i ţinţara,
«pos ton tros ton bagaga,
«me laði ch'e me xiði
«ch'e me tis ɣatas to copsiði
«d. h. Walachen, Walachen Zinzaren,

«wie fresst ihr den Dreck (!)
«mit Öl und Essig
«und mit zerhackter Katze.

«Die Gastfreundschaft wird von den Hirten gerne geübt, weniger «aber bei den andern Ständen, und wenn ich persönlich zwar den «Ortschaften des Nordens mit Freundlichkeit und Zuvorkommenheit «aufgenommen und reichlich bewirtet wurde, so geschah das, weil ich «bei national gesinnten Leuten einkehrte, die sich für meine Studien «interessierten. Im Süden dagegen ist es mir so schlimmer ergangen «und reichlich habe ich die Beherbergung lohnen müssen. Der Aro- «mune ist zu geizig (!) um wirklich gastfrei zu sein. Bei den Grie- «chen dagegen findet man diese schöne Tugend besonders entfaltet. «Aber auch Türken und Albanesen thun ihr möglichstes, um den «Fremden zu befriedigen.».

«In gleicher Weise verhält es sich mit der Mildthätigkeit. Ich «wandte mich des Öfteren an Bettler, darunter auch an Deutsche, «die das Land bis tief nach Albanien hinein durchstreifen, um von «ihnen darüber Auskunft zu erlangen. Der arme bulgarische Bauer «teilt sein letztes Brot und weist eine Stätte zur Ruhe an, auch der «Türke giebt gern ein Almosen, aber der wohlhabende Zinzare weist «Kurzer Hand den Bettler zurück. Dass auch die Hirten habsüchtig «und neidisch sind, erhellt am besten aus dem Umstande, dass die «Bewohner von Perivoli im vorigen Iahrhunderte mehrere aromunische «Dörfer im Umkreise zerstörten, um allein die Berge zu besitzen».

Credem, că D-l Weigand greşeşte de la început pînă la sfîrşit în aprecierea ce face, prezintînd pe Aromînĭ, nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin, cu nişte adevăraţĭ calicĭ! Animaţĭ, ca în toată această operă, numaĭ de sentimentul adevăruluĭ, chiar cînd avem ceva, care nu este în favorul compatrioţilor noştri, vom analiza cu sînge rece cele afirmate de D-l Weigand G.

Intru cît priveşte traducerea vĭersurilor batjocoritoare de maĭ sus, observăm, că traducerea nu este fidelă. Trebuĭe tradus ast-fel:

Romînule, Romînule ţinţare [1]),
(nu: Romînĭ, Romînĭ ţinţarĭ),
cum îl mănîncĭ brotăcelul [2])
(nu: cum îl mîncaţĭ escrementele, c.....)
cu untdelemn, cu oţet,
cu coada pisicel (nu: cu pisică tocată).

De sigur, că nu D-l Weigand va fi vinovat de traducerea necredincioasă a textuluĭ grec, ci aceĭ de la carĭ a culeş şi cele-lalte aprecierĭ defavorabile şi puţin fundate despre Aromînĭ:

Ce rezultă din vĭersurile de maĭ sus?

Afară de cuvîntul: *Vlahi, vlahi ţinţare,* cele-lalte le aplică Arominul cu aceeaşĭ graţiozitate greculuĭ, după cum se vede din următoarele vĭersurĭ:

Grechĭ, grechĭ, gréca-ca!
pos tun tros tun bácaca s. bagaga.
mi laði, mi ξiði,
mi tis γatas tu cupsiði

[1]) *Ţinţara*, dacă ar fi fost la pl. ar fi făcut: ţinţarides.
[2]) Broască, care trăeşte în apă.

Trad. grecule, grecule, grecaca!
cum îl mănînci brotăcelul,
cu unt-de-lemn, cu oţet
şi cu coada pisicei.

Noi credem, că aceste vîersurî se adresează exclusiv grecilor, fiind mai natural să se aplice lor, ca unii a căror mîncare de preferinţă e gătită cu unt-de-lemn şi oţet, producţiunî curat greceştî în partea de sud a peninsulei balcanice, decît Aromînilor, carî aŭ a face cu brînzeturî.

Un al doilea element important în aceste vîersurî este: *coada pisicei.*

Orî Romînii din Epir, dedaţi cu păstoritul şi cu viaţa nomadă, singurii carî vin în atingere mai directă cu grecii, n-aŭ nicî pisicî.

Se ştie, că animalele acestea iubesc foarte mult casa şi sînt lipite de dînsa, ear nu de stăpînul caseî. Aceasta face, ca pisicele să nu se poată obicinui cu viaţa romînească nomadă, care le ar face să-şî schimbe oare-cum firea, ceea-ce este peste putinţă. Mî-aduc aminte, la Avela, o familie avea o pisică. Cînd să plece toamna, a luat-o şi pe dînsa şi ca să nu se reîntoarcă în sat, a fost pusă într-o traistă. Prin ce mod nu ştiŭ, că a doua zi nu s-a mai ştiut, ce a devenit pisica. Ea dispăruse. La întoarcere primăvara, a fost regăsită tot în sat.

Prin urmare şi de pisică, ca obiect de redicularizare, nu putea să se folosească grecul, ci Aromînul, care nu puţin rîde de viaţa grecilor şi în special de a grecoaicelor, carî, ziua toată, cît e îearna de mare, nu ştiŭ alta decît să se joace la vatră cu coada pisicilor.

Intru cît priveşte ospitalitatea exemplară şi recunoscută a poporuluî *aromîn*, contestată *numaî* de D-l Weigand G. din cîţî scriitorî, — fie amicî saŭ duşmanî aî Aromînuluî, — s-aŭ interesat de dînsul, credem, că nu trebuie să o luăm în serios, D-l Weigand fiind, probabil, indus în eroare şi aci, ca şi în vîersurile batjocoritoare de mai sus.

Numaî zgîrcit nu se poate numi un popor, care este fără pereche întru ce priveşte sentimentul de generozitate şi bine-facere în toată peninsula balcanică, cît îeste ea de întinsă. Şi nu numaî în peninsulă s-a arătat cu revărsare nemăsurata luî generozitate, înzestrînd-o cu instituţiunî culturale de tot felul, ci orî unde î-a călcat piciorul [1]).

Ceea ce ne mîră şi mai mult este, cînd vedem pe D-l Weigand, proclamînd pe ţăraniî grecî—căcî nu credem să înţeleagă pe Atenienî —ca cei mai ospitalierî (!), mai ospitalierî şi decît Turcii şi decît Aromînii şi decît Albanejii!

Lipsa de milă la Aromînî, de compătimire pentru aproapele săŭ, precum şi exemplul adus de Dl. Weigand cu Perivoliaţii, carî ar fi distrus mai multe sate, ca să stăpînească munţii este tot ce poate fi mai grăbit cercetat. Lăsăm la o parte cîte aŭ suferit Aromînii din partea popoarelor conlocuitoare în cursul veacurilor, starea lor înfloritoare şi civilizătoare nimicită de cupiditatea şi invidia vecinilor lor, oraşe ca Muscupolîe, Jarganî, Nicoliţă, Birina, Gramoste, etc, distruse din cauza gelozieî şi lăcomieî, ce inspira vecinilor bogăţia stăreî lor economice, şi ne oprim la exemplul adus de Dl. Weigand, ca să-î spunem, că acele sate din jurul Perivoleî aŭ fost toate romîneştî, că n-aŭ fost distruse, ci părăsite de locuitorii lor, carî s-aŭ stabilit de bună voe în Perivole, făcînd prin acest mod un orăşel puter-

[1]) Albumul Macedo-romîn, p. 102: Les Roumains macédoniens en Autriche et en Hongrie par Emil Picot.

nic şi capabil a ţine pïept atacurilor şi jafurilor prădalnice ale Arnăuţilor în sec. trecut: Ear parte aŭ emigrat de acolo. Dacă Dl. Weigand avea timp să se intereseze maĭ de aproape de părăsirea satelor din jurul Perivoleĭ, ar fi auzit, că şi pe la începutul acestuĭ secol, era să fie părăsit tot satul Perivole, pentru motivul că celnicul Exarhu, stabilit cu *fălcarea* luĭ în aproprierea de viile Perivoliaţilor, a vrut să se ducă din pămîntul Perivoleĭ; ca să nu se facă un început răŭ, Aromînïĭ din Perivole trămit o deputaţiune dintre ceĭ maĭ notabilĭ aĭ satuluĭ să-l roage să-şĭ schimbe gîndul şi fiind-că motivul, pentru care voïea să părăsească pămîntul Perivoleĭ, era nesiguranţa avutuluĭ săŭ şi ălor carĭ depindeaŭ de dînsul—*fălcarĕa* luĭ,—Perivoliaţii îl priimesc în sat şi-ĭ clădesc în acelaş timp un castel, care pînă astă-zĭ durează;

că din bine cuvîntatele motive ale lăcomieĭ străinilor, a sentimentelor lor de hrăpire, satul Perivole a fost pînă acuma de maĭ multe orĭ depopulat ca şi multe din satele romîneştĭ ale Epiruluĭ[1]).

Că şi poporul nostru, ca toate popoarele din lume, are pe lîngă calităţĭ şi defecte, nicĭ vorbă. Noĭ la locul săŭ vom arăta în ce constă aceste defecte. Pînă atuncĭ d-l Weigand va fi de acord a ne recunoaşte, că în oraşul Atena, unde a petrecut atîta timp, cu ocaziunea călătorieĭ sale în peninsula balcanică, toate instituţiunile culturale de însemnătate, sînt făcute de Romînĭ, începînd cu universitatea, opera luĭ Sina şi Dumba şi sfîrşind cu Stadion, opera luĭ Averof. Va fi de acord a recunoaşte, că numaĭ raseĭ romîneşti se datoreşte rolul civilizator al Peninsuleĭ Balcanice, cu toată durerea ce simţim, că acest rol n-a eşit la iveală, nu s-a manifestat în senz naţional. Ca şi noĭ, d-l Weigand va recunoaşte, că celebrităţile greceşti nu sînt decît Aromînĭ.

Pentru aceasta socotim, că nu e bine, ca, bazîndu-te pe nişte *viersurĭ batjocoritoare* falşe şi ca text şi ca traducere, să tragĭ nişte concluziunĭ răŭ-voitoare pentru un popor, a căreĭ misiune civilizătoare în Orient încă nu s-a sfîrşit!

Pentru aceasta zicem, nu ïe bine, ca, bazat pe informaţiunile unor cerşetorĭ, să afirmĭ în toată lumea ca ceva sigur, că un popor întreg este lipsit de sentimentul de bine-facere şi caritate, cînd faptele dovedesc contrariul de nemărginita dărnicie a poporuluĭ Aromîn, de proverbiala luĭ ospitalitate.

Acestea şi alte multe, pe carĭ d. Weigand nu le a ştiut, cînd a afirmat un neadevăr supărător pentru Aromînĭ, ar putea să alcătuiască una din paginele cele maĭ meritoriĭ pentru titlul de glorie a Aromînuluĭ în Peninsula Balcanică!

Credem, că învăţatul german va recunoaşte dreptatea celor spuse de noĭ.

Injurăturĭ adresate grecilor de copiiĭ aromînĭ.

1. Grech'i, grech'i
   grecâca,
   pos tun trós
   tun bácaca?
   mi laŏi, mi ξiŏi,
5. mi tis ɣatas tu cupsiŏi.

[1]) Din *Avela* sunt locuitoriĭ satelor *Selia*, *Maruşa*, *Doliani*, *Xirolivad*, *Proia*, etc. Din Perivole satul *Călivele Perivoliaţilor* de lîngă Ohrida, *Călivele luĭ Prapă*, de lîngă Veria; etc.

1. *Traducere.* — Grecule, grecule, — *grècaca*, — cum o mănîncĭ
5. broasca? cu unt-de-lemn, cu oţet,—cu coada (bucata) pisicel.

Notă. — *Grecaca* este un cuvînt imitativ, prin care copiiĭ aromînĭ batjocoresc modul de a vorbi al grecilor, pe cal îl aseamănă cu orăcăitul broaşţelor.

Iată în privinţa aceasta şi o frîntură de limbă, intitulată: *cum strigă broaşţele:*

Grec, grec
mîcă mîrcat,
grec, grec
mîcă c.....

Alta.

Cînd greciĭ batjocoresc pe Aromînĭ cu cuvintele:

«Vlahʲi, Vlahʲi
burḑo-vlahʲi».

Aromînule, Aromînule,
burḑo-Aromînule!

copiiĭ de aromînĭ le răspund:

San ime vlahu
ti se vlavu?
san s-tu vanu,
ðen s-tu vɣanu?

Traducere.— Dacă sînt aromîn, — întru ce îţĭ stric? — Dacă ţĭ-o bag,—nu ţĭ-o scot?

Notă. — Greciĭ din Tesalia, de unde sînt culese acestea şi ceĭ din Epir, în derîdere, cînd se ceartă cu Aromîniĭ, îĭ poreclesc: *burḑo-vlahʲi* şi maĭ rar *cuţovlahʲi.*

Alta.

Aromîniĭ, cînd se coboară cu trupele lor în cîmpiile Tesaliei, foarte des vin în ceartă cu locuitoriĭ satelor greceştĭ, pentru păşunea livezilor, pe carĭ Aromîniĭ le cumpără de la proprietarĭ, ca să pască vitele în tot timpul ĭernel. Cînd Greciĭ prind vite de ale Aromînilor, în pămînt ce nu le aparţine acestora, le închid şi cer *ghiză* (amendă). Vĭersurile următoare se adresează păzitorilor grecĭ, carĭ închid vite de ale Aromînilor.

Grechʲi, grechʲi.
mangarechʲi,
var ta vʲiðvʲa pisu,
chʲi ela na si tripisu.

Traducere. — Grecule, grecule,— mangarecule,— goneşte caprele înapoĭ, — şi vino să te înţăp.

Alta.

1. Grechʲi, grechʲi,
crechʲi, crechʲi,

crech'i, crech'i, ş-plìscinĕá,
plìscinĕá şi dîngînĕá;
dîngînĕá tu ch'ali,
tra s-te-arúe tu váli.

Traducere.— Grecule, grecule,— să crepĭ, să crepĭ, — să crepĭ, să crepĭ şi să plezneştĭ,—să plezneştĭ şi să *dîngîneştĭ*,—să *dîngîneştĭ* în pĭele,—să te arunc în pĭele.

Nota.— *Dîngînescu* înseamnă: pleznesc. Este cuvînt format prin imitaţie de la *dîng*, zgomotul ce-l face, cînd cade cine-va dintr-o dată.

Alta.

Grec laĭ Grec,
capu şcret,
l'aŭ un per di ed,
v'în a mî-taĭ di l'-u ved;
l'aŭ un per di ţap,
v'în la mî-ta di l'-u nţap;
l'aŭ un per di porcu,
v'în la mî-ta di l'-u torcu;
l'aŭ un per di lup,
v'în la mî-ta di l'-ŏ-astúp.

Traducere. — Grecule, grecule,—cap sec,—ĭeaŭ un păr de ĭed,— vin a mamaĭ tale de ĭ-o văd;—ĭeaŭ un păr de ţap,— viŭ la mamă ta, de o înţăp; — ĭeaŭ un păr de porcu,— viŭ la mamă ta de ĭ-o torc; —ĭeaŭ un păr de lup,—viŭ la mamă ta de ĭ-o astup.

La Bulgarĭ.

Dintre diferitele înjurăturĭ adresate bulgarilor, reproducem numaĭ următoarea:

Vurgare
putŏare,
cap gros,
biducl'ós.

Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere.—Bulgarule,—putoare,—cap gros—păduchios.

La Ţigani.

Ch'iali laĭe,
cap di gaĭe,
cap di gaĭe,
fură ŏae.

Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere.—Pĭele neagră,—cap de gaĭe—cap de gaĭe (cĭoară), — fură oae.

Alta.

Gh'ifta curbeta,
c'angala tabeta.

Traducere.—Ţiganca, ţiganca (cea nomadă), *cîangala tabeta*),—(n-aŭ nicĭ un senz cuvintele din urmă).

La Albanejĭ.

Pentru Albanejĭ cunosc numaĭ aceste două vĭersurĭ :

Arbineşĭ
fîr di cîmeşĭ.

Traducere.—Albanejĭ—fără cămăşĭ.

La Evreĭ.

Evreĭ nefiind prin satele romîneştĭ, copiiĭ de prin oraşe le cîntă pe greceşte :

Uvriða
casiða.

Traducere.—Evreĭ, rĭioşĭ (leproşĭ).

La Turcĭ.

Cea maĭ straşnică înjurătură o adresează copiiĭ Turcilor. Fiind din cale afară îndicentă, nu o putem reproduce.

Alta

Dar nu numaĭ pentru grecĭ, bulgarĭ etc.., aŭ înjurăturĭ copiiĭ, ci şi pentru sătenĭĭ romînĭ din satele vecine. Aşa de pildă la Avela, copiiĭ înjură pe copiiĭ din Samarina ast-fel :

Simîrn'ate,
gurgul'ate,
eşĭ în ḑeană,
beşĭ tu z-mĕană,
alasă mula,
acaţă p.....

Traducere.—Samarineanule,—rotundule,—eşĭ pe colină, — b., în izmene,—lasă cattrul,—prinde.....

MEDICINA POPULARĂ A AROMÎNILOR

INTRODUCERE

De cînd ĭe omenirea a trebuit să existe bolĭ şi prin urmare instinctul de conservare a făcut pe individ să caute şi mijloacele de combatere.

Acest lucru se poate urmări cu oare-care succes chĭar şi la animale.

La om însă preocuparea pentru buna stare a sănătăţiĭ a luat o dezvoltare însemnată, mulţumită graduluĭ superior al inteligenţeĭ sale.

Pentru aceasta, din anticitatea cea maĭ înaintată, întîmpinăm felurite încercărĭ ale omuluĭ, tinzînd la uşurarea suferinţelor sale.

La Grecĭ, în documentul cel maĭ vechiŭ al literatureĭ lor, în «Omer», vedem pomenindu-se de doctorĭ şi de vindecărĭ [1]).

In aceste timpurĭ, cînd ştiinţa în genere era exclusă şi înlocuită aproape esclusiv de credinţă, e foarte natural ca acelaş individ să fie în acelaş timp, vrăjitor, preot şi doctor şi caracterul medicineĭ să fie esclusiv religios.

«De tous temps, spune Dl. Tuchmann, et en tout lieu la religion «a fait concurrence à la mèdecine et, chez les incivilisés, le même in«dividu est à la fais sorcier, prêtre et médecin. Hélios, Asclêpios, He«mathéa, Serapis à Canope. Les Sotères à Lébédos en Lydie, Iro en «Laconie, Iris en Grèce et en Egypte, prescrivaient en songe des re«mèdes aux malades qui s'endormaient dans leurs temples».

Şi aşa de adevărat ĭeste acest lucru, în cît nicĭ astă-zĭ n-a dispărut cu totul credinţa în puterea sfinţilor asupra pătimaşilor, carĭ se adresează lor.

Cîţĭ sfinţĭ şi sfinte făcătoare de minunĭ nu întîlneşte călătorul în Peninsula balcanică, ca să ne referim la ce am avut ocaziunea să vedem înşi-ne?

Dl. Reinach (S.) în opera sa: *Manuel de Philologie classique*, vorbind despre «medicina» la Grecĭ, zice:

«Le caractère de la médecine fut d'abord exclusivement religieux. On plaçait le malade dans des chapelles (ασκληπιεία) attenant aux temples d'Esculape: après des prières et des sacrifices, il s'endormait près de la statue du dieu, qui lui apparaissait en songe. Le prêtre expliquait le songe du patient, ou au besoin rêvait pour lui, et prescrivait des remèdes en conséquence. On éloignait les moribonds du temple pour ne pas le souiller. Un asclépiade de Cos, Hippocrate, it connaître au

[1]) Mélusine, III, p. 565.

public les recueils empiriques que se transmettaient les prêtres d'Esculape, et, sécularisant ainsi l'art de guérir, fonda la mèdecine scientifique (V-e siècle [1]).

Tot aşa la Romanï s-aŭ introdus mediciï de timpuriŭ: «Malgré la résistance des vieux Romains, comme Caton, les médecins grecs s'établirent à Rome et y firent école. À la fin de l'Empire, on trouve des médecins des pauvres *(archiatri populares)*, élus dans chaque municipe par le conseil de décurions; l'enseignement était donné à Rome dans une *scola medicorum*, où des médecins salariés par l'Etat faisaient des cours publics [2])»

După cum vedem ştiinţa medicală s-a introdus de timpuriŭ şi astă-zï e de necontestat, că a făcut un progres colosal de mare. Cu toate acestea alături de adevărata medicină ştiinţifică a existat totdauna, există şi astăzï şi poate va exista încă mult timp în unele părţi o medicină populară, cu superstiţiile sale, carï se transmit din tată în fiŭ cu o religiozitate sfîntă [3]).

Va exista poate încă mult timp credinţa poporuluï în puterea binefăcătoare a spiritelor bune saŭ relé, în virtutea metalelor, plantelor, şi animalelor, în influenţa stelelor. Nu uşor se distrug proprietăţile mistice ale credinţelor de tot felul, ale descîntecelor cu cuvintele lor cabalistice. Tot aşa recurgerea celor carï suferă la ajutorul zînelor, apelor sacre, arborilor etc. etc.

Credinţa aceasta a poporuluï în mare parte ïeste întreţinută şi de şarlataniï, carï ajutaţi de credulitatea nemărginită a omuluï, şi profitînd de caracterul unor boale uşoare, ce dispar de la sine tot aşa de repede, după cum aŭ venit, speculează în tot felul, după cum foarte bine observă şi Dr. Leon N. în Arhivă [4]).

Importanţa medicineï populare ïeste însemnată din maï multe privinţe.

In medicina babelor se oglindeşte o parte destul de însemnată din viaţa intimă a poporuluï, care o practică, pe lîngă supravïeţuirea a mare parte din credinţele şi remediile popoarelor păgîne antice.

Nicï o îndoïală, că alături de obiceïurï, moravurï, limbă şi altele, moştenite de la poporul de unde se trage obîrşia noastră, medicina poporană ni s-a tranzmis în mare parte intactă.

D-l Hasdeŭ [5]), confruntînd în această privinţă o dizertaţiune a Dr. Costache Vernav: *Physiographia Moldaviae*, Budae, 1836—în 8,—în care acesta atinge şi ştiinţa medicală a babelor,—cu preceptele medicale, pe carï ni le-a tranzmis bătrînul Pliniu, constată marea asemănare ce există între unele şi altele.

Reproducem după D-l Haşdeŭ acest studiŭ:

«In dureri de cap ţăranul nostru pune la frunte şi la ceafă foï de varză «*Vernav, op. cit.* p. 57).

«Pliniu (*Hist. nat. XX*, 33) repetînd un precept şi maï vechiŭ

[1]) P. 257.

[2]) Solomon Reinach: *Manuel de Philologie classique* p. 350.

[3]). Arhiva, organul societăţiï ştiinţifice şi literare, VIII, p. 253, 254. Iaşi 1897.

[4]). Hasdeŭ: Columna luï Traian, anul III No. 33 (143) p. 297, 1872.

al celebrului Catone (*de rustica* 157: De *capite et de oculis omnia deducet*), zice, că toate felurile de varză sînt de minune la dureri de cap: Cato crispam—brassicam—maxime probat, dein laevem grandibus foliis, caule magno; *prodesse tradit capitis doloribus.*

«În oftalmie țăranul nostru recurge la suc de ceapă (Vernav, 58).

Pliniu ne spune, că pentru îndreptarea vederii este foarte bine măcar a mirosi ceapă, dar mai cu seamă a-și freca ochii cu sucul ei: «Caepae silvestres non sunt; salivae olfactu ipso et delacrymatione *caligini medentur, magis vero succi inunctione.* (H. N. XX, 20).

«În abscese saŭ uime țăranul nostru întrebuințează plătăginea. (Vernav, 60).

«Pliniu atribuie acestei ierbi întocmai aceeași acțiune «vis mira in siccando densandoque corpore cauterii vicem abtinens. (H. N. XXV, 39) și într-un alt loc: «plantago omnium generum hulceribus medetur (H. N. XXVI, 87).

«Pentru tuse țăranul nostru știe o mulțime de mijloace.

«Mai toate se găsesc în Pliniu.

«Pe săteanul romîn îl vindecă de tuse hreanul amestecat cu zahar (Vernav, 58).

«In loc de zahar, Romanii cei vechi îndulceaŭ hreanul cu mierea; eată toată diferința.

«Pliniu zice:» ad tussim etiam mane jejunis raphanus prodest cum mele. (H. N. XX, 33).

«Țăranul nostru mai are contra tusei nalba: *althaea officinalis.* (Vernav 51).

«Pliniu de asemenea constată, că cea mai îndărătnicită tuse trece de foile nalbei fierte în lapte: în lacte decocta, quamlibet *perniciosae tussi cittissime medentur.* (H. N. XX, 84).

«Tot contra tusei țărarul nostru are planta numită lumînarea Domnului: *verbascum. (Vernav, 58).*

«Ei bine Pliniu ne spune, că acest medicament vegetal are atîta putere, în cît vindecă de tuse nu numai oameni, dar pînă și vitele: *tanta huic vis est, ut jumentis etiam non tussientibus modo, sed alia quoque trahentibus, auxilietur potu.* (H. N. XXVI, 15).

«Morcovul contra tusii îl recomandă earăși de o potrivă sătenii noștri (*Vernav*, 58) și Pliniu (H. N. XXVI, 15).

De asemenea planta potbeal: *tussilago* (Vernav 158; Pliniu XXVI, 16: tussim redat bechion quae et tussilago dicitur).

«Pentru darea îndărăt a lapteluĭ babele romîne de la țară daŭ femeilor rozmarin. (Vernav: 59).

«Pliniu zice: *Rosmarinum auget et lac* in vino potum (H. N. XXIV,59), adăugînd:» lactis *ubertatem* facit (H. N. XXIV,60).

«Pentru durere de dinți țăranul nostru își afumă gura cu dinte de cal. (Vern. 58).

«Un medicament atît de curios s-ar părea unic în felul său.

«Și totuși noi îl găsim la vechii romani.

«Pliniu zice: «in corde equorum invenitur os, dentibus caninis maximis simile; hoc sacrificar dolorem, *aut exempto dente emortui equi maxillis, ad numerum ejus qui doleat, demonstrant.* (H. N. XXVIII,49).

«Și mai original ieste mijlocul sătenilor romînî contra angineĭ: cuib de rîndunică. (Vernav. 58).

«Cine oare nu va fi surprins de a-l găsi deja întocmai așa în străbuna Romă?

«Eacă cuvintele luĭ Pliniu, «in salle quoque servatae hirundines ad anginam una drachma bibuntur *cui malo et nidus earum mederi dicitur* potus. (H. N. XXX,12).

«Acelaş medicament ca poporan îl maĭ indică Celsu, un alt scriitor tot din epoca luĭ Traian *(De re medica,* IV, 4 & 1).»

Maĭ toate aceste reţete le găsim, cu escepţiunea a două, şi în medicina babelor aromîne.

De la sine răsare cită însemnătate prezintă o colecţiune a tuturor remediilor populare a Romînilor de pretutindenĭ.

«C'est en recourant à une signification perdue de tel ou tel usage qu'on parvient à expliquer des coutumes dont on ne pouvait autrement pénétrer le sens et qu'on avait prises pour de purs actes de folie spontanée «zice, D-l Tylor [1])».

Ear D-l Haşdeŭ, în sus zisul studiu, conchide că, reţetele medicineĭ băbeştĭ a Romînilor, ne permit a înţelege unele dificultăţĭ în Pliniu, rămase pînă acuma nedezlegate.

Vom maĭ adăuga, că o cercetare serioasă şi aprofundată a *medicineĭ poporane* ar putea să ne dea o idee de partea cu care poporul a contribuit la înaintarea medicineĭ ştiinţifice, saŭ întru cît spiritul poporuluĭ a putut surprinde adevăratele remediĭ.

Şi nu trebuĭe să uĭtăm, că mare parte din aceste medicamente, cu introducerea civilizaţiuneĭ, sînt menite să dispară şi că prin urmare orĭ-ce întîrziere în adunarea lor ĭeste o pĭerdere pentru ştiinţă.

Intru cît priveşte efectul vătămător al unora din reţetele băbeştĭ, ne mulţumim a reproduce aci, cele scrise de D-l Avède Barine, într-o foiţă a ziaruluĭ politic-literar: «*Journal des Débats*» 105ième année, 21 Noembrie 1893, care sfîrşeşte articolul săŭ intitulat: *Les remèdes de bonne femme*, prin observaţiunile următoare, carĭ ni se par foarte la locul lor:

«Il se trouve par-ci par-là quelques trésors parmi les onguents, décoctions et recettes variées que nous ont transmis nous aïeux. Les mèdecins les méprisent, parce qu'il y a aussi une mode en science. Ce n'est pas faute pourtant d'avoir cru énergiquement à chaque remède, pendant qu'il était en honneur. Le dictionaire anglais de 1745 préconise pour les maux de bête le traitement du «célèbre Bonetus,» exposé par ce grand homme dans je ne sais quel livre. L'illustre praticien raconte qu'il saigna son malade aux deux bras et le couvrit de sangsues et de ventouses.

— «Mais, poursuit-il, malgré ces précautions, il mourut.» Sûr de l'excellence de sa méthode, le «célèbre Bonetus» entreprit un second client, «mais il mourut.» Un troisième, «mais il mourut.» Un quatrième, un cinquième, et toujours de même jusqu'à onze, ce qui n'empêchait point leur bourreau de n'attendre que le douzième pour recommencer. Il avait la foi.

Mieux valait encore, au choix, boire de l'extrait de poux, ou descendre un escalier à quatre pattes, [2]) que d'être soigné par «le célèbre Bonetus.» C'était moins dangereux.

Le même argument s'applique à l'ensemble des remèdes adoptés et pieusement conservés par le peuple. Son choix a été fait avec pru-

[1]) Tylor: Civilisation prim. p. 110—111. tom. I.
[2]) Remedii popula-e.

dence, et la médecine des bonnes femmes, tout compte fait, est l'une des moins dangereuses. Si elle guérit rarement, elle ne tue presque jamais. C'est déjà beaucoup.»

Incheind, nu putem să trecem cu vederea următoarele rînduri, cu carî d. Haşdeŭ încheie *Notiţa istorică medicală*, din studiul sus pomenit, maĭ cu seamă, că deşi spuse în 1872, nu găsim în 1898 de cît două publicaţiunĭ maĭ întinse în domeniul medicineĭ poporane:

Medicina babelor de D-l Lupaşcu, precedată de un raport de d-l Bianu şi «*medicina populară*,» publicaţiune întreprinsă în *Şezătoarea* de la Fălticenĭ, de către d-l Lupescu.

Iată cum încheĭe d-l Haşdeŭ:

«Să le grupăm dar cît maĭ curînd toate aceste primitive recete; să le zmulgem la rîndul lor din întuneric, precum am zmuls deja într-o mare parte doĭnele şi basmele; apoĭ supunîndu-le uneĭ serioase analize critice, să fim siguri, că o să reverse bogate valurĭ de lumină [1])!»

---

[1]) Haşdeŭ: Columna luĭ Traian III No. (33) 143 din 1872.

BOALE DE OAMENĬ

PARTEA I.

BOALE DE OAMENI

Doctorii în medicină.

Indată ce se îmbolnăveşte cine-va primele îngrijiri le priimeşte din partea femeilor.

Dacă boala nu prezintă gravitate, nu se mai recurge la alte ajutoare. Dacă bolnavul merge cam rău, se chiamă preotul, ca să «*l' trĕacă cartĕa*», «*să-l ghiuvăsĕască*», să-i citească la cap anumite canoane bisericeşti pentru uşurarea boalei.

Se cercetează apoi dacă se găseşte vre-o persoană cunoscătoare de boala, de care suferă pacientul.

In satele unde sînt instalaţi doctori în medicină, cu autorizaţie din partea autorităţilor de a practica medicina, poporul îi chiamă la nevoie, deşi cu oare-care neîncredere.

Motivele pentru cari «doctorii în medicină» nu se bucură de încrederea poporului sînt mai multe.

Anume: In mare parte contribue la această neîncredere înşişi doctorii, fiind-că nu sînt în destul preparaţi, apoi şi mijloacele slabe şi imperfecte de cari dispun, chiar cînd ar fi nişte doctori excelenţi.

Ca să luăm un exemplu mai concret vom zice, că la Bitolia, un oraş cu 70 de mii de locuitori, obicinuitele reţete ale doctorilor, foarte mulţi la număr, sînt sulfat de chinină şi alte cîteva medicamente ordinare şi eftine.

Fiind 14 farmacii, într-un oraş unde oamenii foarte rar recurg la ştiinţă, se înţelege, că farmaciştii nu vor fi în stare să aducă medicamente importante şi costisitoare, pentru că nu se desfac. De alt-fel ce vrei să facă un doctor, care nu priimeşte pentru vizită decît doi lei, cel mult, pentru doctorul renumit, 4 lei!

Neapărat, că nişte buni doctori nu pot trăi în nişte ast-fel de condiţiuni, ear nişte doctori incapabili cari îşi găsesc refugiu p-aci numai încredere nu pot inspira poporului.

Aceasta într-un oraş ca Bitolia cu 70,000 locuitori. Işi poate închipui ori-cine cam ce fel de doctori şi doctorii trebuie să fie prin sate!

Incă un motiv care contribuie la deprecierea doctorilor mai ieste şi faptul, că, pe cît timp boala nu se agravează, nu se recurge la doctori, cu speranţa că se va vindeca bolnavul de la sine şi numai cînd

ajunge cine-va greŭ bonlav, une-orĭ, după ce s-a căutat prin toate remediile băbeştĭ, recurge la ajutorul doctorilor.

Avînd în vedere modul mizerabil cum sînt răsplătiţĭ doctoriĭ, cînd le cade cîte un bolnav caută să facă *vizite* cît maĭ multe, ca să maĭ apuce ceva. De-aci credinţa fundată a poporuluĭ, că doctoriĭ în medicină în loc să vindece pe bolnav, îl fac maĭ răŭ, prelungindu-ĭ boala, ca să cîştige parale, puţin păsîndu-ĭ dacă bolnavul *moare*, de oare-ce diploma îl pune afară de orĭ-ce răspundere, pe cînd doctoriĭ populariĭ ar fi cu totul dezinteresaţĭ saŭ foarte puţin interesaţĭ, ca să prelungească boala cuĭva, practicînd medicina, cea maĭ mare parte dintre eĭ, pentru binele aproapeluĭ.

Maĭ există credinţa, că doctoriĭ în medicină cînd văd că este o boală cam curioasă, ar vroi să facă experienţă pe pielea omuluĭ care-ĭ plăteşte.

Acestea şi o mulţime de alte consideraţiunĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin fundate, fac ca poporul să n-aibă destulă încredere în doctoriĭ în medicină.

Doctorĭ populariĭ.

Pe lîngă doctoriĭ cu diplome, recunoscuţĭ de stat, ca să aibă dreptul de a practica medicina, maĭ este o altă categorie de doctorĭ practicĭ, carĭ ar putea fi numiţĭ «populariĭ» fiind-că, după cum vom vedea, ştiinţa lor este aproape identică cu aceea practicată de popor.

Aceştĭ doctorĭ sînt la rîndul lor de două categoriĭ:

Mîscaţiĭ

«Mîscàţĭ» [1]) aceea carĭ se ocupă maĭ ales cu hirurgia şi carĭ maĭ cu seamă se recrutează printre aşa numiţiĭ albaneziĭ: «Toşchĭ» spre deosebire de Gheghĭ şi printre rominiĭ din Zagori, Epir.

Aceştia inundă toate satele şi sînt căutaţĭ de popor maĭ mult de cît doctoriĭ în medicină din maĭ multe motive şi primul anume este, că eĭ ştiŭ să se acomodeze maĭ bine cu poporul şi să-ĭ capete ast-fel maĭ uşor încrederea, ştiinţa lor medicală bazîndu-se ca şi aceea a poporuluĭ pe experienţă amestecată cu superstiţiĭ.

Apoĭ se maĭ adauge şi faptul, că eĭ nu pretind sumele pe care le storc doctoriĭ diplomaţĭ de prin sate, ci maĭ tot-deauna se mulţumesc cu puţin, cîte odată ospătarea ce li se face din partea cuĭ-va, îĭ resplăteşte în destul.

Sînt maĭ miloşĭ de cît doctoriĭ diplomaţĭ şi îşĭ oferă cu plăcere serviciul gratuit la ceĭ lipsiţĭ de mijloace.

Aceasta, în majoritatea cazurilor, căcĭ şi printre dinşiĭ ca şi prin toate categoriile de oameni, se găsesc şi şarlatanĭ, carĭ înşală poporul profitînd de încrederea luĭ într-înşiĭ.

In călătoria mea prin Macedonia şi o parte a Tesalieĭ am dat de nişte ast-fel de doctorĭ «mascaţĭ» şi m-am interesat să aflu din gura lor care li e procedeul în diferite bolĭ precum şi pe ce se bazează cunoştinţa lor medicală. Ast-fel un oare-care «mîscă» albanez-creştin, anume Sôtir, pe care l-am întîlnit în Tesalia în satul rominesc «Cuţuflianĭ» mĭ-a arătat o carte în manuscris, compusă, după cum m-a încredinţat, de un moş al săŭ, care practica medicina populară. Cu toată stăruinţa mea de a o cerceta şi a-mĭ permite să copiez cîte-va «recete» dintr-însa, mĭ-a fost imposibil să-l înduplec. Tot

[1]) Sing. *mîscă'* pl. *mîscàţĭ.*

aşa de puţin a reuşit dorinţa mea de a-ĭ o cumpăra. Eĭ se tem de oamenii cărturarĭ să nu le facă boclucurĭ cu stăpînirea. Căcĭ mîscaţiĭ pretutindenĭ fac o mare concurenţă doctorilor diplomaţĭ, din care cauză sunt perzecutaţĭ de aceştĭa şi denunţaţĭ pe la autorităţile respective, că ar practica medicina fără a poseda diplome autorizate de guvern. Aceasta face, ca eĭ să înceapă a fi din ce în ce maĭ rarĭ, cel puţin în părţile, unde se introduce cîte un doctor.

In general vorbind, ştiinţa lor nu ĭeste aşa de periculoasă, după mărturisirea poporuluĭ; în tot cazul maĭ puţin periculoasă de cît a doctorilor diplomaţĭ din Atena, unde medicina se face în patru anĭ, în fie-care an cîte treĭ lunĭ [1]).

Particularitatea doctorilor *mîscáţi* este de a nu se opri de cît foarte puţin prin sate şi numaĭ cît găsesc clienţĭ, în colo călătoresc mereŭ din sat în sat.

Ştiinţa lor este curat empirică, căpătată fie din reţetele tranzmise lor de predecesorĭ, fie din cea epuizată în unele cărţĭ, poporane de sigur, carĭ circulă în Peninsula balcanică supt numele de «*Solomonia*» şi carĭ sînt scrise în greceşte şi par a fi traduse din turceşte [2]).

Vĭatri di Zagori

A doua categorie de doctorĭ populariĭ numiţĭ în genere *vĭatri di Zagori*, doctorĭ din Zagori, Epir, sînt asemenea *mîscaţilor*, dar se pretind a fi cunoscătorĭ în orĭ-ce boală, ci nu numaĭ în chirurgie, ca mîscaţiĭ.

Eĭ nu sînt vagabonzĭ ca primiĭ, ci se statornicesc într-un sat pentru timp maĭ îndelungat.

Numărul lor maĭ mare îl procură Epirul. Se bucură de mare trecere pe lîngă popor. In ştiinţa lor empirică, maĭ şireţĭ de cît primiĭ, ţin maĭ mult socoteală de credinţele şi superstiţiunile poporuluĭ.

M ŏ á ş i l i.

A treĭa categorie de doctorĭ populariĭ ar fi *babele* saŭ cum se maĭ numesc la aromînĭ : *Mŏáşile*, bătrînele şi supt carĭ înţelegem pe toţĭ aceĭa, carĭ sînt cunoscătorĭ în medicina populară şi carĭ îşĭ datoresc ştiinţa lor, nu şi unor cărţĭ, ca ceĭ din categoriile de maĭ sus, ci exclusiv experienţeĭ, bazată pe diferite credinţe de tot felul.

Acestea se deosibesc de ceĭ din categoriile de maĭ sus, fiind-că nu practică medicina cu înteres, ci cu totul gratuit.

Iată cum ajung ele să fie cunoscătoare în ale medicineĭ poporane.

[1]) Studenţiĭ macedonenĭ, carĭ urmează la Atena aŭ ajuns proverbialĭ în această privinţă, în cît: «vĭatru di Aŭina» ĭeste sinonim cu «doctor nepriceput în medicină». Aceştia pleacă din Macedonia la Universitate pe la Crăciun, se întorc odată cu berzele pe la Paştĭ şi după patru anĭ, se întorc doctorĭ în medicină cu diplome «bune» pentru orĭ-ce stat, numaĭ pentru Grecia nu.

Scopul pentru care li se liberează cu atîta uşurinţă diplome, ĭeste ca să se întoarcă în Turcia şi să facă propagandă grecească.

[2]) Numele plantelor, metalelor, medicamentelor sînt redate în acest soiŭ de cărţĭ, în limba turcă şi cea grecească, poporul crede, că vin de la Arabĭ şi sînt antice, datorite profetuluĭ Solomon.

Intrebînd diferite bătrîne despre modul cum îşi însuşesc ele medicina populară, mi s-a răspuns, că în primul rînd profită de ştiinţa părinţilor lor, carî pe cît trăesc, aŭ grija de a le arăta tot ce ştiŭ, iar după aceasta din propria lor experienţă şi din experienţa altor persoane, carî se pricep în astea.

Într-adevăr, cînd e să moară o bătrînă saŭ un moşneag, care este cunoscător de boale, chiamă pe cel maî iubit dintre fiiî săî, de obiceiŭ o fată, care este în stare să ţină minte tot ce-î spune şi îî arată toată ştiinţa sa medicală, după ce i se promite prin jurămînt, că are să practice medicina această băbească, gratuit, fără a pretinde nicî un ban, ci numaî pentru «*sufletul*» săŭ şi al *părinţilor săî*, — adică pentru iertarea păcatelor acelora carî practică această medicină,—şi aceasta fiind-că poporul crede, că prin bine-facerea ce face cine-va, îşî atrage buna-voinţa cerească prin urările ce i se aduc din partea celor ajutaţî şi vindecaţî;

apoî, că n-are să divulge secretul vindecăriî unor anumite bolî la nimenî şi maî cu seamă să se păzească de a-l împărtăşi vre-unuî doctor, căcî acesta va căuta să monopolizeze tratamentul spre a jupui de banî pe săraciî de oamenî;

şi în sfîrşit, că la rîndul săŭ, moştenitorul acesteî ştiinţe cînd va fi spre sfîrşitul vieţeî sale, va face cunoscut toată ştiinţa ce a căpătat la un altul, căruia îî va pune aceleaşî condiţiunî.

Niştе asemenea recomandaţiunî, făcute de pe patul morţiî «*cu graiŭ de mŏarte*», cu limbă de moarte, după cum se zice în dialectul aromîn, fac ca adunarea diferitelor formule din Medicina poporuluî, să fie foarte anevoioasă, maî cu seamă pentru partea aceea, care prezintă un caracter mistic oare-cum, precum sînt descîntecele, vrăjile, farmecile etc.

O altă cauză pentru care culegerea acesteî părţî importante a folk-loristicеî prezintă greutăţî, maî e şi credinţa populară, că cine se întreţine despre bolî şi despre vindecarea lor, se îmbolnăveşte şi cine spune ce cunoaşte despre vindecarea bolilor, cînd cine-va nu este bolnav, i se îmbolnăvesc copiî.

Cînd e vorba despre descîntece, se crede, că dacă spuî descîntecul la o altă persoană, îşî pierde «*virtuţă*» puterea şi prin urmare, cînd te serveştî de el nu produce efectul dorit.

*

Pe lîngă aceste categoriî de doctorî, maî în fie-care sat se găseşte cîte o persoană, care să se priceapă maî mult saŭ maî puţin în modul de a vindeca o anumită boală în mod radical.

La Vlaho-Clisura, Macedonia, există un oare-care Fani Peasa, care, în vindecarea frigurilor învechite, reuşeşte de minune prin tratarea bolnavuluî cu un medicament preparat din *earbă amară*, din care, după ce o fierbe, extrage o zeamă, cu ajutorul căreîa face niştе hapurî.

Pe lîngă aceste categoriî de doctorî maî toate femeile se pricep maî mult saŭ puţin în vindecarea bolilor şi primele îngrijirî şi ajutoare, ce se daŭ bolnavilor, vin din partea lor, după cum am zis.

Pentru măsele şi ventuze, ceî maî specialiştî sînt bărbieriî.

1. Termenĭ întrebuinţaţĭ pentru a exprima boala şi mersul eĭ.

lînḑiḑîri ;
nu pot ; nu ca pot ; h'iŭ lînḑit ;
nu n'-u gh'ne ;
mi cîrtí (lîngŏarea ; h'avra, etc,) (se arată felul bolíĭ).
n'i sĕ-asparsi ch'efĕa,
nu z-duţi tră mîinti ;
nu frîmsi (lîngŏarĕa) ; (lînḑitlu).
nu turnă' (lîngŏarĕa etc.)
tot tră nîpoĭ z-duţi ;
lŏ-arcă' greŭ,
nu pŏati greŭ ; (căḑú greŭ) ;
ĕa şi scŏală, ĕa nu ;
duţi (traḑi ndreptu) lî'nḑitlu,
lo calĕa lantă ;
nch'isí tu lumĕa alantă ;
l'-bîgă' mînă lîngŏarĕa;
ncărcă' lî'nḑitlu ;
ncarcă cît duţi lî'nḑitlu ;

2. Uşurarea bolíĭ :

Turnă' (lîngŏarĕa) ; turnă dĕadi trî nîpóĭ ;
frîmsi ;
scîḑú (lîngŏarĕa) ;
lo tră nîinti ;
lo prí nîs ;
nŏ-ari ţivá ;
ascîpă' ;
(z-duţi) căsti cama gh'íni ;
s-féaţi gh'íni (saŭ : bun, la Vlaho-Clisura) ;
si sculă' ;
si nsînă' ;
z-vindică'.

Ceĭ maĭ întrebuinţaţĭ termenĭ însă pentru exprimarea noţiuníĭ de îmbolnăvire, bolnav sînt : *lînḑit*, *niputút* (bolnav), acest din urmă cu senzul de bolnav întrebuinţat maĭ mult pentru oamenĭ, nu şi pentru animale.

Iar pentru noţiunea de însănătoşire avem : *sîn*, *sînitós ;* după boală : *sculát*, *vindicát*, *însînát ;* şi *vindicari*, *însînari*, *scularí*.

3. Ca cine-va să nu se îmbolnăvească.

a

Să ţiĭ, ad. să nu lucrezĭ, în ajunul Joieĭ, fiind-că «*G'oĕa*» iţĭ păzeşte copiĭ de boale şi le prelungeşte viaţa. [1])

In ajunul Vineriĭ nu e bine să lucrezĭ, trebuíe s-o ţiĭ, fiind-că

[1]) Com. de D-l Tuliu Carafoali, din Xerolivad, Macedonia.

«*Vin'ireă*» te păzeşte de ochĭ, adică te păzeste de a căpăta durere de ochĭ. [1])

La Gopeşĭ, Moloviste, şi în alte cîte-va sate aromîneştĭ, Vinerea nu se lucrează de loc, se ţine *di lingŏare*. [2])

b

Să te «*cuminiţĭ*» împărtăşeştĭ, regulat pe fie-care post, dacă vreĭ să fiĭ în tot-dauna sănătos şi să nu scuipĭ de loc după împărtăşire, căcĭ se întîmplă ca vre-un cîne să lingă scuipatul şi te îmbolnăveştĭ răŭ de tot. Asemenea cînd îţĭ curge sînge după împărtăşire, să-l înveleştĭ cu pămînt saŭ să aduniĭ tot pămîntul stropit cu sînge şi să-l aruncĭ în rîŭ, căcĭ dacă îl linge un cîne, veĭ muri.

c

Să mergĭ regulat la biserică Duminica şi în zilele de sărbătorĭ şi să nu lucrezĭ în ast-fel de zile: «*s-ţinĭ sirbitorli*».

d

Să posteştĭ Miercurea şi Vinerea regulat, în toate posturile şi maĭ cu seamă în «septămîna mare». Asemenea să posteştĭ în 29 August în ziua tăiereĭ capuluĭ S-tuluĭ Ioan Botezătorul; nepostind, pe lîngă un mare păcat ce facĭ, îţĭ veĭ maĭ atrage şi vre-o boală asupra ta saŭ asupra copiilor tăĭ.

Prima zi din luna luĭ August «*se ţine*» — se posteşte pentru sănătate şi e bine să nu se mănînce în loc de mîncare decît usturoiŭ, dacă vreĭ să nu capeţĭ friguri, de carĭ să suferĭ un an întreg.

e

Dacă vreĭ să fiĭ sănătos în tot cursul anuluĭ, îndată ce te scoliĭ din somn la anul noŭ, să mănîncĭ un căţel de usturoiŭ şi să te speliĭ cu apă rece. Apoĭ ca să nu-ţĭ miroasă gura în cursul anuluĭ întreg să mănîncĭ, în această zi, o bucăţică de zahar.

f

La primă-vară se obicinuieşte, ca îndată ce cine-va se scoală din somn dimineaţa, să între în semănături spre a se «'nroua» la roua lor, căcĭ este foarte bine pentru sănătate.

g

Toţĭ e bine, ca să poarte «*marţu*» [3]) în luna luĭ Martie la mînĭ şi la gît, fiind-că prieşte sănătăţiĭ.

h

Poporul crede că blăstemele, fie ele drepte saŭ nedrepte, dar maĭ cu seamă cînd sînt drepte «*acaţă*» prind pe cel blăstemat şi de acea

[1]) Com. de Mitri Beza, elev, Avela, Epir.
[2]) Com., de d-l Caracota G., Gopeşĭ.
[3]) «Marţul» e ceea-ce se numeşte în Romînia «mărţişor».

omul cu copiĭ se teme foarte mult de ele, căcĭ de obiceiŭ după credința poporuluĭ, păcatele părinților le expiează copiiĭ lor.

Asemenea să nu jurĭ «*strîmbu*» pe nedrept, căcĭ D-zeŭ te vede și te pedepsește, une-orĭ chiar cu moarte.

i

După ce moare cine-va, a doua zi trebuĭe să se spele toate rufele celuĭ mort, plapomele pe carĭ ședea și cu carĭ se învelea, precum și rufele acelor carĭ îngrijaŭ de dînsul. Casa trebuĭe să se «*spulbire*» adică să se curățe de praf, să se spele scîndurile, etc.

j

La primăvară să cauți a nu te «*frînge*» [1]) vre o pasere din cele carĭ te fac să te îmbolnăvești.

4. Aghĭazma.

«Aghĭazmă» este apa sfințită de preot și care se crede, că nu se strică pe un an de zile. Apa care servește pentru «aghĭazmă» trebuĭe să fie neîncepută.

Dacă vreĭ să fiĭ sănătos, să beĭ dintr-însa, căcĭ are *virtutĕa* de a alungă boala și spiritele rele.

Asemenea e bine în ziua de Bobotează, după aruncarea cruceĭ în apă, să se scalde oamenii în apă, ca să ĭea «*aghĭazmă*» fiind-că după aceasta nu se vor mai îmbolnăvi.

Tot așa poporul crede, că dacă vitelor saŭ oamenilor bolnavĭ li se face aghĭazmă, se vindecă.

5. Cît durează boala cuĭ-va.

Pe tot timpul cît durează boala cuĭ-va, pacientul este vizitat de toate rudele și cunoscuții săĭ, carĭ intrînd la dînsul, după sălutarea obicinuită, îĭ doresc însănătoșire grabnică, zicînd: «*întrĕá,ită*» [1]) adică să fie boala trecătoare, pasageră și urmată de o convalescență fericită cît mai curînd.

Vizita aceasta se face ca să nu i se «*urască*» bolnavuluĭ stînd singur și ca să i se arăte interes din partea celor carĭ țin la dînsul, precum și să-l încurajeze.

Femeile carĭ vin să-l vadă, îĭ aduc de obiceiŭ cîte ceva de mîncare, precum fructe și alte diferite lucrurĭ, carĭ poartă numirea de *arusticó* de la cuv., grecesc ἄροστος «bolnav», de unde ceea-ce se aduce bolnavuluĭ, săŭ : *pînadă*.

După însănătoșire, bolnavul întoarce vizita celor carĭ aŭ avut buna-voință să se intereseze de dînsul. Poporul crede, că dorința oa-

[1]) A te frînge «s-ti frîngă» o pasere însemnează a auzi la întoarcerea primăverei, pentru întîĭa dată și fără a fi mîncat ceva «*agĭún*» flămînd, cîntecul uneĭ paserĭ călătoare precum este rîndunica, barza etc., saŭ al uneĭ paserĭ cîntătoare, care cîntă în revărsatul zorilor.

[2]) In treacăt.

menilor, urarea lor pentru însănătoşirea cuĭ-va, este ascultată cu bunăvoinţă de Dumnezeŭ şi pentru asta ţine, ca bolnavul să aĭbă cunoscuţĭ şi rude multe, ca în ast-fel de împrejurărĭ grele să fie adus aminte:

Iu ascuch'e nă hŏară,
Mâţină nă mŏară.

Trad.—Unde scuĭpă un sat
Macină o moară,

zice poporul, cînd vrea să arăte cît pot oamenĭĭ prin voinţa lor şi eĭ cred cu toată convingerea în această putere miraculoasă.

Întreţinerile ce se fac în timpul acesta în camera bolnavuluĭ aŭ în vedere maĭ mult boala sa, îl întreabă ce a luat, cu ce s-a căutat, cînd a luat cutare medicament cum ĭ-a mers, şi fie-care, din experienţă, pe cît şi cînd se pricepe, îl sfătuĭeşte să încerce şi cu cutare saŭ cutare medicament spre a vedea, cum are să-ĭ meargă, aşa în cît aci se face o rememorare a diferitelor recete bătrînĕştĭ referitoare la boala aceea; saŭ se povestesc diferite lucrurĭ de natură a distrage pe bolnav şi a-l face să simtă maĭ puţin durerea ce-ĭ pricinuĭeşte boala.

La plecare asemenea ĭĭ doresc însănătoşire şi-l încurageză să nu se teamă de boală, că nu-ĭ nimic şi că are să-ĭ treacă.

Sînt foarte mişcătoare une-orĭ aceste întrevederĭ. Rude din depărtărĭ marĭ, auzind că unul din aĭ lor suferă, se scoală şi se duc să-l vază, să-l încurajeze. Dar chiar dacă e să moară, se crede, că o nemărginită consolare se aduce luĭ, fiind-că vede cu ochiĭ, că nu ĭe singur, părăsit, şi uitat în ultimele momente.

Şi aceasta este o uşurare şi pentru rudele bolnavuluĭ. Momentele de întîlnire acelor depărtaţĭ cu rudele bolnavuluĭ, sînt tot ce poate fi maĭ dureros. Iubirea amestecată cu durerea, încredinţarea prieteniĕĭ îndelungate în momente grele, zmulge lacrimĭ din ochĭ tuturora. După ce se sărută şi-şĭ doresc sănătate, cel sosit nerăbdător să vază bolnavul vrea să sboare la dînsul. Ceĭ din jurul luĭ, dacă cum-va bolnavul *e greŭ*, îl sfătuĭesc să aştepte, ca să previe întîĭ pe bolnav, ca nu cum-va prezenţa luĭ neaşteptată să-ĭ facă răŭ. O dată introdus, ceĭ din jurul bolnavuluĭ încep să-ĭ vorbească de cel noŭ sosit, dacă-l cunoaşte, dacă nu-ĭ face plăcere să-l vază etc. etc. etc.

6. *Despre boalele carĭ nu se pot vindeca prin ajutorul medicamentelor şi al descîntecelor.*

Ast-fel de boale sînt: *nebunia, apoplexia, orbirea,* zacerea în pat maĭ mulţĭ anĭ de-arîndul de orĭ-ce altă boală învechită asupra cărora doctoriile şi descîntecile n-aŭ avut nicĭ un efect sălutariŭ.

Pentru nişte ast-fel de boale se recurge la alte mijloace şi anume: 1) Bolnavul este adus la unele biserecĭ, cărora lĭ se atribuĭe o putere miraculoasă. Ast-fel de biserecĭ saŭ monastirĭ sînt cunoscute de popor, după diferitele legende ce se povestesc asupra puterĭĭ lor vindecătoare.

La nişte ast-fel de biserecĭ saŭ monastirĭ bolnavĭĭ dorm lîngă altar una saŭ treĭ zile de-arîndul şi promit în gîndul lor diferite lucrurĭ sfinţilor saŭ sfîntuluĭ cărora este închinată acea biserică, dacă le va veni în ajutor ca să scape de boală.

Cînd se duc la niște ast-fel de biserici, aduc untdelemn, cu care se aprind toate candelele bisericeĭ, ceară și alte diferite daruri, după voința și după putința bolnavuluĭ. Acest act solemn se numește :

«*dișcl'idirĕa bisĕáricăl'eĭ*».

Pe de altă parte nu trebuĭe să meargă decît Mĭercurea saŭ Vinerea, de oare-ce se crede, că în serile acelea se întorc îngerii din călătoria lor și prin urmare fiind în biserică, cînd va dormi bolnavul, vor putea să-ĭ comunice prin vis ce trebuĭe să facă, spre a se vindeca [1]).

In vis sfîntul bisericeĭ acelea saŭ un înger îl sfătuĭesc ce doctoriĭ să useze, ce bine-faceri să facă, ce trebuĭe să promită bisericeĭ etc. dacă vrea să se însănătoșască.

Altă dată îĭ face cunoscut păcatul pentru care el suferă de o ast-fel de boală și îĭ spune dacă se poate vindeca saŭ nu și mijloacele prin carĭ poate ajunge la așa ceva.

Tot-d'auna însă trebuĭe să promită de cu seară, înainte de a-l apuca somnul, că dăruiește ceva sfîntuluĭ, fie un lucru cît de neînsemnat, dacă vrea să viseze.

Une-orĭ, după partea corpuluĭ de care suferă bolnavul, promite sfîntuluĭ bisericeĭ respective că-ĭ va dărui partea aceea de argint saŭ de aur dacă-l va vindeca, ast-fel dacă e paralitic de o mînă, îĭ promite o mînă de argint saŭ de aur ș. a. m. d. și se crede, că acest dar are un efect maĭ bun de cît toate cele-lalte, ce se pot oferi sfinților. Se înțelege, că asemenea daruri costisitoare se fac bisericilor de ceĭ bogațĭ maĭ mult.

7. *Ape vindecătoare.*

Apele vindecătoare sînt de două felurĭ : ape vindecătoare cu caracter religios și ape vindecătoare cu caracter nereligios.

Cele cu caracter religios sînt apele carĭ se găsesc pe lîngă mănastirĭ și puterea lor bine-făcătoare se atribuĭe sinților de la monastirele acelea și carĭ ape aŭ apărut o dată cu fundarea miraculoasă a monastirilor—și maĭ toate monastirile posedă cîte o legendă prin care se arată modul miraculos, cum s-aŭ fundat, fie prin revelațiunea vre uneĭ persoane, fie prin altă minune — orĭ în urma vre-uneĭ minunĭ ulterioare.

Puterea acestor «ape» conzistă în a te spăla cu dînsele saŭ a bea dintr-însele. Puterea lor une-orĭ e bine-făcătoare pentru anumite boale ast-fel că sînt «ape» bune numaĭ pentru durerĭ de ochĭ, de picioare, de urechĭ etc.

Cînd te apropiĭ de ele, trebuĭe să păstrezĭ cel maĭ pios respect și înainte de a te spăla saŭ a bea, trebuĭe să depuĭ un «semn» adică să laș în dulapul saŭ cutia aceleĭ «ape», o monedă de argint, un fir rupt de pe haĭnă saŭ orĭ-ce alt lucru se găsește asupră-ți în acel moment, dacă vreĭ ca apa să producă efectul săŭ favorabil. Din contră durerea ta se înăsprește și maĭ mult.

[1]) Comunicată de Mitri Beza, elev din Avela, Epir.

8. Ape vindecătoare cu caracter religios

La Vlaho Clisura se află o ast-fel de apă în aproprierea orășelului spre răsărit în altarul sfîntului Prodrom; bisericuța este în pădure, și apa curge picătură cu picătură. Cine suferă de durere de ochĭ și se spală la această apă se vindecă imediat, după credința poporului. *Aĭanarghiri*, este o monastire în depărtare de vre-o două ceasurĭ din Vlaho-Clisură spre N-V. Aci de asemenea se află o apă sfîntă, care une-orĭ curgînd produce o melodie plăcută, ceea ce contribuie și mai mult la renumele puterei sale bine-făcătoare. Aci vin oamenii de se spală de orĭ-ce boală și se crede, că e imposibil să nu se vindece.

La sfînta Treime din Avela, Epir de asemenea se află o ast-fel de apă sfîntă, unde se spală sănătoșiĭ, ca să nu se îmbolnăvească. Apa este limpede, rece și ușoară, ast-fel că e foarte bună de băut. Este în curtea monastireĭ și lîngă dînsa se află un chiparos frumos.

La Moloviște de asemenea se găsesc ast-fel de ape și anume: La «*Sîntu G'org'u*» numit și la *sîntu dingh'ós*[1]), unde se duc de se spală oamenii pentru boale de mînă, picioare, ochĭ etc. Este spre Sud de Moloviște la o depărtare de 10 m. Apoĭ la o depărtare de $1^1/_2$—2 ceasurĭ de satul Moloviște, se află o apă la biserica, *Aghiu-Spas* pe munte. Apa izvorăște dintr-o peșteră prăpăstioasă. Drumul spre a ajunge la această apă este foarte periculos, fiind-că ar trebui să te suĭ agățîndu-te cu mîinile de muschiul pietrelor. De asta, apa pentru spălarea celor bolnăvicioșĭ, se cară de vre o persoană îndemnatică.

Biserică aci nu este, ci numaĭ o icoană, căreĭa se aprinde candila în ziua hramuluĭ său, care vine la 40 de zile după Paștĭ. Aci sînt urmele uneĭ cetățĭ și colosala poartă ce se vede căzută și sub care poporul trece cu mare religiozitate, dovedește aceasta. Nu e locul aci ca să vorbim despre diferitele legende ce se povestesc despre dînsa.

De asemenea la Samarina, Epir se găsea o fîntînă, care acuma s-a stricat, la care se duceaŭ să se spele oamenii bolnăvicioșĭ. Această fîntînă a devenit sfîntă numaĭ în urma predicelor sfîntuluĭ Cosma care povățuĭa pe oamenĭ lîngă dînsa să-șĭ lepede limba lor și să nu vorbĭască de cît în limba în care a vorbit și vorbește Dumnezeŭ, adică în limba greacă, căcĭ D-zeŭ afară de limba greacă nu pricepe alta. «Ca dovadă, spunea el, pentru iubirea ce-mĭ veți păstra în viitor și ca o reamintire a predicelor mele să vă fie fîntîna aceasta, pe care eŭ cu puterea ce mĭ-a dat Dumnezeŭ o declar de sfîntă și toțĭ cîțĭ se vor spăla la dînsa să se vindece, dacă vor fi păstrat cu sfințenie cele spuse de mine».

9. Ape cu caracter nereligios

«Ape» cu caracter nereligios sînt isvoarele zînelor (*zînilor*) saŭ ielelor (*albilor*).

Puterea acestor «ape» este tot așa de bine-făcătoare, cînd pacientul îndeplinește anumite condițiunĭ, despre carĭ vom vorbi maĭ jos asupra «*albilor*», ca și ceea a «apelor» despre carĭ am vorbit maĭ sus.

[1]) Prin Epir se zice «sîmtu» în loc de «sîntu» după cum se zice la Moloviște Macedonia.

In[1]) această categorie intră şi «apele» numite după numele zilelor, săptămînei şi arborilor marĭ.

Să nu se creadă însă că poporul recurge la mijloacele descrise maĭ sus numaĭ în cazul cînd boala nu s-a putut vindeca prin ajutorul medicamentelor şi al descîntecelor, căcĭ el consideră de bine servirea cu mijloacele de maĭ sus chiar şi pentru boalele cele maĭ neînsemnate.

10. Albele, ḑînele.

«*Albele*» se crede că sînt nişte fee mitologice de o frumuseţe extraordinară.

«La Molovişte, Macedonia, se crede că «*albele*» sînt nişte neveste «frumoase, cu părul de aur, cu ochiĭ marĭ, îmbrăcate numaĭ în «*albe*», «haĭne albe» [2])

«*Albele*» la noĭ se maĭ numesc şi «ḑîne». Despre ele se crede că sînt nişte fecioare candide, carĭ se bucură de o mare putere asupra muritorilor. Imbrăcămintea lor favorită, se crede că este cea albă ca zăpada, curată de tot [3]).

De asemenea la Ohrida există aceeaşĭ credinţă asupra lor.

Credinţa populară le atribuie în cele maĭ multe orĭ o putere răŭ făcătoare. Astfel: cînd «cadi vîră din naĭoară» cînd e lovit de nebunie, paralizare a diferitelor membre ale corpuluĭ, poporul crede, că aceasta a provenit de «gŏada», lovirea, «*albelor*». Aceasta provine din maĭ multe cauze şi anume saŭ că nebăgînd de seamă le calcĭ, saŭ din altă cauză [4]).

«Les *Formoses* ou les *Belles*, appellées en Roumanie *Iele*, sont des esprits inventés par la croyance populaire chez les Roumains de Macédoine. Méchantes et d'une rare beauté, elles exercent une grands puissance sur toute la vie de l'homme, auquel elles peuvent donner le bouheur ou le malheur. Elles ont en mains les maladies et peuvent les guerir. Un berger a-t-il eu un bras paralisé, c'est qu'l s'est assi dans un arbre hanté par les Formoses [5]).

«*Albile*» [6]) saŭ *Muşatile* sînt nişte zîne, carĭ, în timpul nopţiĭ, umblă prin prejurul caselor *(pitu chicute)*, pe lîngă streaşine. Ele lovesc cu boală *(agudescu, închicutează)* pe toţĭ aceĭa carĭ, în timpul nopţiĭ, staŭ în *chicute* saŭ se p.... în acele locurĭ. De aci zicĕtoarea foarte obicĭnuită: «*Nu ti chişe tu (în)chicute, că ti-nchicutează*». Suferinduluĭ de *închicutare* (lit. impicutare) saŭ dambla îĭ se zice: Albă şi hărioasă vine, albă şi hărioasă s-fugă, (z-ducă)!»

Un alt romîn macedonean, d. Andreĭ C. Bagav, a bine-voit a-mĭ comunica următoarele:

«*Ielele*, la Macedo-romînĭ, pretutindinea se numesc *albile*, ĭar nu *muşatile*. Credinţa populară le atribuie aceĭaşĭ putere răŭ-făcĕtoare ca şi Ielelor, adică: paralizarea diferitelor membre şi părţĭ ale corpuluĭ, a limbeĭ, a auzuluĭ chiar. Expresiunile consacrate pentru a desemna pretinsa boală căpătată de la *albe*, sînt: *agudit de (di) albe* (lovit de

[1]) Com. de către d-l Papa Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia.
[2]) Com. de d-l Todi Trif. Nîrte din Molovişte, Maced.
[3]) Com. de d-l I. Sterescu din Cruşova, Macedonia.
[4]) Com. de d-l Tode Nîrte din Molovişte Macedonia.
[5]) Bolintineanu, Brises d'orient, p. 364.
[6]) V. Şainénu (L), *Ielele* et p. 25. com. de Iutza M. din Cruşova.

lele) saŭ *lŏat de albe*. Adjectivul *muşatele* (frumoasele) este mai mult un termen de exorcizare. Cînd cine-va e *agudit di albe*, vin babele cunoscătoare de leacurĭ şi, după ce întrebuinţează tot ce tradiţiunea le a lăsat pentru a face, ca *albele* să se milostivească a ĭeşi din corpul celuĭ lovit de dînsele, stabilesc apoĭ o conversaţie directă cu dînsele, *(albele)* şi mîngîindu-le, le daŭ numele cele mai dezmierdătoare, de pildă: Ieşiţĭ, lea muşatile, lea bune, etc. etc. şi alte calificative de felul asestora.

«*Dzinele, Dulcele, Muşatile, albele*, sînt epitetile, ce daŭ Macedoromîncele Ielelor, în Ohrida pe lîngă aceste numirĭ, le mai zic şi *arghĭandele*, şi anume cînd este vr-o vijilie mare şi vîntul suflă fluerînd, asemenea se zice, că trec arghĭandele. În Bitolia, Prilep, Velesu şi în cîte-va părţĭ, unde Romînii aŭ venit în contact cu Bulgarii, le zic şi *samovile* [1]).

Une-orĭ chiar lovindu-te, ele îţĭ vorbesc, «strigă», din cauză că le-aĭ călcat.

Tot-dauna cel lovit, suferă de partea corpuluĭ unde a fost lovit, şi cînd lovitura a fost tare de tot, te poate paraliza pe loc saŭ te poate asurzi saŭ chiar nimici.

Locuinţa favorită a «albelor» este în dumbrăvĭ, pe la izvoare line, fîntînĭ, prin văĭ frumoase, prin peşterĭ rîpoase etc.

«*Ţinele* saŭ *albele*, după credinţa populară, numaĭ pe la miezul nopţiĭ părăsesc locaşul lor, ca să se plimbe, cînd toată lumea se repauzează.

Lor le place mai mult să petreacă în acest timp pe la morile din văĭ, pe sub straşinele caselor, pe la răspîntiĭ, unde de obiceiŭ le place să-şĭ îndestuleze foamea «*si s anifilĕască*». Ele beaŭ apă din orĭ-ce vas al oamenilor. Toţĭ se păzesc în ast-fel de timp să ĭasă din casă, saŭ să azvîrle apă pe sub streaşinĭ de teamă să nu stropiască masa «ţinilor», căcĭ în cazul acesta persoana aceea îndată va fi lovită «agudită» de «albe», şi se va îmbolnăvi de vre-o boală «*dinafŏară*» [2]).

La Ohrida [3]) se crede de asemenea, că ele numaĭ noaptea apar şi rămîn pînă cîntă cocoşul, supt umbra unuĭ nuc, unde nu trebue să staĭ în timpul nopţiĭ, căcĭ te lovesc «te agudesc». Pentru a nu te întîlni cu ele să nu fluerĭ noaptea, să nu te p.... şi cînd faci aceasta să te păzeştĭ a o face sub streaşina caseĭ saŭ supt nuc.

Nicĭ să trecĭ prin asemenea locurĭ nu este bine şi cînd eştĭ nevoit, înainte de a trece, să scuipĭ de treĭ orĭ sunător: pâ, pâ, pâ, ca auzind «*albele*» să se retragă, lăsîndu-ţĭ loc liber.

Cînd cine-va se deşteaptă din somn subit părîndu-i-se că, cine-va îl cheamă pe nume — aceasta se întîmplă maĭ ales la femeĭ însărcinate şi la fecioare distinse prin frumuseţe — să nu vorbească de loc, să nu se scoale din «aşternut» şi nu cum-va să se încele să deschiză ferestrele, căcĭ «albele» geloase de dînsele caută să le ademenească şi să le facă rău. Ast-fel le cheamă afară saŭ le roagă să le răspunză la vre-o întrebare, ca îndată să le ĭea «*bŏaţĕa*» [4]).

Une-orĭ ele văzînd tineri frumoşĭ de carĭ se îndrăgostesc fetele, saŭ văzînd fecioare frumoase saŭ orĭ-ce alte persoane pe carĭ poartă necaz, le ies înainte, cînd acestea trec prin locurĭ maĭ retrase şi caută

[1]) Şăineanu (L): Ielele etc. p. 26 com. de d-l Lăzărescu-Lecanta, care le a cules de la o bătrînă din Gopeşĭ.

[2]) Com. de d. I. Sterescu, instituror romîn la Cruşova, Macedonia.

[3]) Comunicată de d. Dimoane Mihail.

[4]) Să le ĭea vocea, şi prin urmare să fie mute din momentul acela.

să le ademenească prin fel de fel de chipuri, ca să le facă rău. Aceasta mai tot-d'auna se face în timpul nopții cînd «apa doarme și cînd toate lucrurile tac».

La Ohrida[1]) se crede că «albele» umblă prin mîezul nopței mai multe la un loc, că cîntă și că s-ar fi întîmplat multora să vază și să auză chiar așa ceva.

11. Cum se vindecă de «agudît» de albe.

Apa din care se crede că aŭ băut «albele» saŭ «dînele» e bună pentru vindecarea boalelor de «dinafoară», așa se numesc de obiceiŭ boalele căpătate de la albe [2]).

Alta

Cînd merg să se spele la izvoarele *albelor*, trebuie să se îmbrobodească cu un tulpan alb de tot, să ĭea un buchet de busuĭoc, de «busul'oc», uscat legat cu o aţă roșe, «tortu aroș», unsă cu mĭere și cu un ban de argint «aspru», care se pune în apă.

Sosind la apa *Albelor*, se aprinde o lumănare și după ce se lipește de rădăcina arborilor orĭ de o peatră de sub care ţîșnește apa, pacienții adresează următoarele cuvinte:

Dînă albă,	Zînă albă,
Dînă curată,	Zînă curată,
Dînă fără mingh'inadă,	Zînă fără prihană,
Dînă fără pingĭniri,	Zînă fără spurcăciune,
Ia vin'ŭ la tine, luțită;	Iacă veniĭ la tine, strălucită,
N'-esc cristină curată,	Sînt creștină curată,
Ca asimĕa stricurată,	Ca argintul strecurat,
Dă-n', albă sinătate,	Dă-mĭ, albo, sănătate,
Că n' h'iŭ fără picate,	Căcĭ sînt fără păcate,
Vindică-mi di lingŏari;	Vindecă-mă de lîngoare,
Ca nă amiröan'i mari,	Ca o împărătească mare,
S-aĭ n'ilă ș-cama mari,	Să aĭbĭ milă și maĭ mare,
Că om fuĭ și mĕ-arișŭ:	Căcĭ om am fost și mă înșelaĭ:
Că nu mutrîĭ, iu călcáĭ,	Căcĭ n am băgat de seamă, unde am călcat,
Nŏ-aduchiĭ, iu ascuch'áĭ.	N-am simțit, unde am scuĭpat.

După aceasta în grabă mare se spală și pleacă printr-altă cărare, fără a-și întoarce privirile îndărăt. De se întoarce prin același drum, rău are să i se întîmple [3]).

Une-orĭ pe lîngă buchetul despre care am vorbit maĭ sus, se maĭ ĭea și pîine care se lasă la apa de la «Albe.» Pacientul [4]) obicĭnuește să se spele la partea unde suferă, după ce-și face crucea de treĭ, ca să-ĭ ajute.

La Gobeștĭ se obicĭnuește în modul următor:

[1]) Comunicată de d. Dimoane Mihail, profesor.
[2]) Comunicată de d-l Sterescu, institutor romîn la Cruşova.
[3]) Com., de d-l I. Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Mac.
[4]) Com., de d. Iani Papahagi, institutor romîn la Cruşova.

Cine suferă «dinafoară» se duce la fîntîna *albelor* şi după ce face o mătanie şi crucea către soare, îşi acoperă capul cu o năframă, «petică», albă, aruncă în fîntînă un «aspru» ban de argint, iar ceara, busuiocul, zaharul, tămîia şi o turtă unsă cu miere le lasă pe «buza» fîntînei şi punînd mîna lîngă fîntînă zice:

Albili şi dúlţili,	Albelor şi dulcelor,
s-viniţî si-aridiţî n'iţil'i,	să veniţi să desmîerdaţi pe cei micî,
ţen'i dèdet,	ce-mî aţi dat,
s-n'î lŏaţî ;	să-mî luaţi ;
ţen'i lŏat,	ce-mî aţi luat
să-n' daţî.	să-mî daţi.

După aceasta, lăsînd «asprul», ceara şi cele-lalte la fîntînă, pleacă fără a se mai uita îndărăt. Darurile de mai sus se aduc cu scopul de a îndulci mînia *albelor*, cari ar fi supărate în contra-ţi din momentul ce te-aŭ lovit. [1])

Alta.

«Cînd o Romîncă îşi blăstemă copilul eî neascultător, îî zice: *ch'icuta s-ti agudĕască* adică «să te loviască damblaoa saŭ picătura», căcî se crede, că Zînele staŭ seara mai adesea sub streaşina caseî, de unde cad picăturele, cînd ploaă; de aceia mumele se feresc, ca copiî lor, să nu întîneze noaptea acest loc periculos. — Cînd cine-va sufera de paralizie, se zice: *l-agudî ch'icuta.* Femeile carî sufer de ochî, de urechî saŭ de reumatism, îşi caută leacul la *fîntîna Dzînelor* în chipul următor (bine înţeles bolnavele, carî nu sînt doborîte în pat şi pot umbla): Din Joia mare pînă în ziua de sfînta Cruce (14 sept.) pacientele, însoţite şi de altele sănătoase, vizitează de două orî pe săptămînă aşa numita fîntînă a Dzînelor, situată la o distanţă de vre-o $^1/_2$—$^3/_4$ de oră de oraş. Ele pornesc pe la revărsatul zorilor de-acasă bine premenite şi cu cîte o cîrpă albă la cap şi ceva de mîncare (ouă, brînză, lapte şi turtă). Ajungînd la depărtare de 20 paşî de fîntînă, se opresc, lasă toate lucrurile şi haina de asupra, dacă aŭ, şi pe urmă în tăcere se duc pe lîngă apă şi toate se roagă ast-fel:

Albele şi Muşătele,	Albele şi Frumoasele,
Albele şi Dúlţele,	Albele şi Dulcele,
Stămăria z-vă şuţă la gh'ine	Sta Marie să vă întoarcă spre bine,
Voî s-nă l'irtáţî	Voî să ne iertaţî
Că h'im gal'in' oarbe	Căcî sîntem găinî oarbe
Ş-nu scim îu călcăm ;	Şi nu ştim, unde călcăm;
Ţi nă lŏat, s-nă daţî	Ce ne-aţi luat, să ne daţi (sănătatea),
Ţi nă dedit, s-nă lŏaţî.	Ce ne-aţi dat, să ne luaţi (boala).
Că nu putem s-răbdăm,	Că nu putem să răbdăm,
Că h'im creştine şi pătidate.	Că sîntem creştine şi botezate.

Pe urmă se spală bine, beaŭ puţină apă şi se întorc cu spatele vr-o cîţi-va paşî de la fîntînă. Spălîndu-se, fie-care aruncă în apă cîte o monedă de argint, un colac gătit acasă, o luminare de ceară galbenă şi cîte-va florî, unele lasă şi cîte-va fire de bumbac. Apoî, mîncînd ceva, se întorc acasă, pînă cînd răsare soarele. [2])

[1]) Auzit de la bătrîna Maria Pacociŭ din Gobişte, Macedonia.
[2]) Şăineanu (L.) *Ielele* p. 26—27.

La Vlaho Clisura, Macedonia se face în modul următor:

Cine suferă de «lîngoare dinafŏară» (boală de ḑine), să facă treĭ colacĭ pe carĭ să-ĭ ungă cu mĭere, să ĭea o «tufă» (buchet) de busuĭoc şi treĭ «aspri» (banĭ de argint supţirĭ de tot) şi să se ducă în pădure la fîntîna «albelor». Dacă sînt maĭ multe locurĭ unde se crede, să sînt «albe», să preferă locul visat de suferind ca cel maĭ bun.

Fiind în apropierea fîntîneĭ, îşĭ învelește capul cu o batistă şi strigă:

Albili ş-muşátili,
Dúlţili, alîvdátili,
şi trandafil'átili
şi garufil'átili,
s-mi n'iluíţĭ,
z-vă dizniiriţĭ,
că ĭo chirută fuĭ
ş-nu viḑúĭ,
Ne ţĕ-adráĭ,
Ne ţe cîlcáĭ.

Albelor şi frumoaselor,
Dulcelor, laudatelor,
Şi trandafiriilor
Şi carafiriilor,
Să mă miluiţĭ,
Să nu fiţĭ supărate,
Căcĭ eŭ proastă (pierdută) am fost,
Şi n-am văzut,
Nicĭ ce am făcut,
Nicĭ unde am călcat.

După asta aspriĭ se pun pe apă încet de tot şi dacă nu se cufundă, e probă că «albele» ţĭ acordă cererea. Dacă se cufundă ele sînt supărate şi trebuĭe să repeţĭ încă odată.

12. Cînd trebuĭe să vizitezĭ zînele

Vizita la «*Albe*» trebuĭe făcută maĭ în tot-dauna în revărsatul zorilor, şi cată să fiĭ flămînd, căcĭ în cazul contrariŭ înseamnă batjocură pentru dînsele, ceea ce le supără şi în loc de a le îndulci, le necăjeştĭ şi maĭ mult, aşa că aĭ să plecĭ de acolo pedepsit.

Iată ce fac ele în ast-fel de cazurĭ: Îşĭ însuşesc vocea vre-uneĭ persoane la care ţiĭ mult şi chemîndu-te pe nume, prin vorbe dulcĭ şi fermecătoare te determină a le urma fără a-ţĭ lăsa timpul să-ţĭ daĭ seamă, — unde mergĭ şi ce cauţĭ acolo, pînă ce te aduc pe marginea uneĭ prăpăstiĭ, de unde căzînd, te ducĭ pentru tot-dauna. Saŭ chiar de te împing orĭ te lovesc şi fac ast-fel să capeţĭ vre-o boală periculoasă din cele «*dinafŏară*» precum e apoplexie în vre-o parte a corpuluĭ, după care eştĭ scăldat într-o sudoare rece. Dacă cel care le vizitează este aşa de naiv în cît răspunde la întrebările «ḑinelor» la moment amuţeşte saŭ pierde vre-unul din simţurile sale, precum e: surzenie, muţenie, etc. şi devine în acelaşĭ timp bolnav de boala copiilor numită «*lunatic*»[1]).

Singurul mijloc de vindecare după aceea constă în a vizita toate «ḑinele», prezentîndu-te cu o mare pocăinţă pentru batjocura ce le-aĭ adus.

De obiceiŭ ele sunt maĭ mult rele de cît bune. Lor nu le place să fiĭ mîndru, ci tot-dauna plecat. Pentru asta ele nu lovesc de cît pe ceĭ cu calităţĭ distinse, carĭ par că ar vroi să le întreacă în frumuseţe.

(Comunicată de d-na Mia Adam, Vlaho-Clisura).

[1]) Vezĭ maĭ departe.

13. Ḑînele din Cruşova [1])

«*Ḑîna de la Cambériţa*», care se găseşte în apropierea satului romînesc Tristinic. Se zice, că dînsa stă supt un alun mare şi frumos de supt rădăcinele căruia izvorăşte o apă limpede ca argintul şi care curge în micĭ cascade. In faţa acesteĭ fîntînĭ se află un platoŭ mic; poziţia este dintre cele maĭ pitoreştĭ.

Această «ḑînă» precum şi cele-lalte se venerează atît de creştinĭ cît şi de turcĭ.

Ḑîna de la Hurhunghĭ'ale se numeşte: «Hurhunghĭale». Locaşul săŭ este supt un nuc mare şi măreţ din apropierea oraşeluluĭ Cruşova, în spre Nord-Est. Apa acesteĭ zîne are cursu! lin şi este de asemenea limpede de tot.

Ḑîna de la Ch'irch'inéz («Chirchinez» se numeşte şi un fel de pasere de mărimea corbuluĭ, care-şĭ face cuĭbul prin peşterĭ) se află pe o peşteră de pe un mic platoŭ. Apă nu există de loc aci.

Ḑîna de la Lipă îşĭ are locaşul pe coasta munteluĭ «Ţîtate» de lîngă Cruşova. Apa izvorăşte din creerul munteluĭ în abundenţă şi merge prăbuşindu-se repede, vuind tare de tot.

Ḑîna de la gîtin'ŭ, numită ast-fel fiind-că îşĭ are locaşul sub un gutuiŭ «gutun'iŭ» de la schitul vecin al oraşuluĭ, unde creşte ismă «av'iazmă» şi tot felul de florĭ mirositoare.

14. Ḑînele din Moloviştc

La Moloviştc (Macedonia) albele sînt în *curia* [1]) *de la gulă*. Locaşul lor este lîngă un loc întărit supt un fag stufos pe lîngă care izvorăşte apă puţină, dar tot-dauna. Lumea cea sănătoasă se sperie să treacă p-aci de teamă să nu calce «albele» cărora le place singurătatea, de teamă să nu-şĭ atragă vre-o pedeapsă.

Aci vin de se spală toţĭ ceĭ «lŏaţĭ» de albe şi ceĭ îndespuşĭ şi dacă cine-va, care n-a fost bolnav trece p-aci şi nu i se întîmplă nimic, se crede, că *albele* nu eraŭ acolo în acel moment.

15. Ḑînele din Vlaho-Clisura

La Vlaho. Clisura se crede că locuinţa «albelor» este la *apa ţĕa 'raţĕa* (apa cea rece) spre Vest de oraşel, într-o pădure deasă şi de o frumuseţe încîntătoare, despre care romîncele din Vlaho-Clisura zic, că este amica lor, care se întrece în frumuseţe cu dînsele, ca să le aducă pe «*gĭoniľi*» mîndrii lor din străinătate. Apa de asemenea este foarte bună de băut şi izvorăşte din rădăcinele unor fagĭ frumoşĭ.

Apoĭ se crede, că maĭ sînt «albe» la «*albele*» depărtare de vre-o $^1/_2$ de oră din Clisura. Sînt niştc peşterĭ marĭ şi albe.

La o depărtare de $^1/_4$ spre sudul oraşeluluĭ se află *Roĭbul* saŭ *fîntîna di la Roĭbul*, unde de asemenea se crede, că sînt *albe*. Fîntîna este în mijlocul uneĭ păduri frumoase de fagĭ. Apa de asemenea este impede şi foarte bună de băut.

[1]) Com. de d-l I Stereşcu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia.
[2]) «*Curie*» înseamnă dumbravă.

16. Ḑînele din Gobeşti

La *Gobeşti* se crede, că sînt *albe* la fîntînă numită «*fîntînă Albelor*» $^1/_4$ de oră departe de sat. Fîntîna este-n pădure şi apa care izvorăşte din rădăcina fagilor este dintre cele mai bune.

La *Gobeşti* ca şi la ceĭ-lalţi Romînĭ din Macedonia se obicĭnuĭeşte să se chĭeme vr-o treĭ, patru femeĭ bătrîne, la casa unde se află un bolnav, ca să doarmă aci şi să caute a visa ceva pentru cel îmbolnăvit, anume cam la ce *apă* să fie adus bolnavul pentru a se spăla. După *apa* visată, bolnavul trebuĭe să meargă să se spele cu încrederea, că se va vindeca. Ast-fel de ape sînt următoarele la Gobeştĭ:

1. *Şopotlu dipi ch'atră* (şipotul de pe piatră) unde apa izvorăşte din piatră;
2. La *fîntîna di la ţinţil' fraţi* (fîntîna de la ceĭ cinci fraţi) şi
3. La *12 fîntîni* (la cele 12 fîntîni) unde de asemenea apa izvorăşte din piatră.

17. Ḑînele din Pecivole

La *Perivole* (Epir) se crede că locuinţa ḑînelor este la muntele numit *Ḑina*, un munte de toată frumuseţa împodobit cu păduri de pinĭ şi fagĭ, unde izvorăsc nişte fîntînĭ line, despre carĭ locuitorii din Perivole spun, că dacă ţi se întîmplă să mergĭ odată să beĭ de acolo, ţi se naşte misterioasa dorinţă de a le dori în tot-deauna şi pururĭ să nu-ţĭ *ĭasă dit minte* (să nu-ţĭ ĭasă din gînd, din memorie). Păstorii la întorsul primăvereĭ se ceartă cine să ocupe acest munte mai naînte. Toţi însă se tem să doarmă sub umbra fagilor, unde se crede că se repauzează *ḑînele*.

18. Ḑînele din Avela

La Avela (Epir) se crede că sînt ḑîne la *treili fîntînĭ* (la cele treĭ fîntînĭ) spre vestul satului $^1/_2$ de oră depărtare, într-o «*vulŏagă*» pajişte frumoasă şi în jurul eĭ sunt păduri de fagĭ. De asemenea se mai crede că ele aparla «*chĭatra gĭoĭe*» piatra Joie în apropierea satului.

La Vlaho-Clisura se vindecă precum urmează:

Se ĭea apă mută şi se pune sub «pŏala» caseĭ în ajunul Luneĭ, Vinereĭ saŭ Mĭercureĭ, după ce se aruncă într-însa un aspru şi i se pune un buchet de busuioc legat cu fir de mătase. Cu această apă se stropeşte prin ajutorul buchetului de busuioc toată casa împrejur, zicîndu-se:

Ţe-l' lăsáşĭ al...	Ce-ĭ lăsaşĭ (cutăruĭ)
Şi-l' l'aĭ;	Să-ĭ ĭeĭ;
Ţe-l' lŏaşĭ,	Ce-ĭ luaşĭ,
Şi-l' ŏ-adúţĭ,	Să-ĭ aduceĭ,
Că-ĭ pitiḑát,	Căcĭ e bolezat,
Că-ĭ m'irusit,	Căcĭ e miruit,
Ş-nu pŏăti sĕ-aravdă.	Şi nu poate să sufere.

Aceasta se face de teamă ca nu cum-va suferindul să fi fost lovit de «ḑine» în vre-unul din aceste locuri.

După ce apa a fost lăsată o noapte sub «pŏ'la» caseĭ, dimineaţa viitoare, o femee care se pricepe în descîntece, îl spală cruciş şi cu podul mîneĭ la faţă zicînd cuvintele de mai sus şi-ĭ dă să înghită băşicele carĭ se formează pe busuĭoc.

(Auz. de la Tina ali Viacă din Vlaho-Clisura, Mac.)

19 Descîntec de «lŏat» de albe.

Iu-n' h'iţĭ, ḑi'nili,	Unde (mĭ) sînteţĭ, zînelor,
Iu-n' hiţĭ si'rbili,	Unde (mĭ) sînteţi, drăgălaşilor,
Albili ş-muşătili,	Albelor şi frumoaselor,
Şapti-ḑăţĭ şi dŏauă di limbi ş-g'u-[mitati,	Şapte-zecĭ şi două de limbĭ şi ju-[mătate,
Iu-ţi h'iţĭ:	Orĭ-unde sînteţĭ:
Tu munţi h'iţĭ,	În munţĭ sînteţi,
Tu prăvḑi h'iţi,	Printre animale sînteţĭ,
Z-vă adunáţi	Să vă adunaţi
Şi z-v'inîţĭ la X....	Şi să veniţi la X....
Iţi-l' lŏat,	Ce i-aţi luat,
S-l'-aduţéţĭ ;	Să-i aduceţĭ;
Iţi-l' lăsát,	Ce-ĭ aţi lăsat,
S-l'-u lŏaţĭ	Să-i o luaţĭ,
Că-ĭ mirusît,	Căcĭ este miruit,
Că-ĭ pătiḑát	Căcĭ este botezat,
Ş-nu pŏati si-ş aravdă.	Şi nu poate să sufere.
Cum cură că'l'urli,	Cum curg drumurile,
Cum cură ápili,	Cum curg apele,
Cum cură arî'urli,	Cum curg riurile,
S-cură dorlu dila X....	Să curgă dorul de la X....

După acestea zice, dacă este seara, cînd descîntă pe cel «lŏat» de *albe*

Bună diminĕaţă	Bună dimineaţă
Ş-citu-ĭ diminĕaţa,	Şi cît este dimineaţa,
Ahăntu s-tĕ-află dorlu diminĕaţa ;	Atîta să te afle dorul (durerea) [în dimineaţă;

Dacă însă se descîntă dimineaţa, se zice:

Bună sĕară	Bună seară
Ş-cilă-ĭ sĕara	Şi cît e seara
Ahăntu s-tĕ-află dorlu sĕara.	Atîta să te afle dorul în seară.

După acestea dorul are să treacă suferinduluĭ.

(Auzit de la Via al Bibi din Vlaho-Clisura Macedonia).

[1]) Streaşina.

20 De «lŏari dinafŏară» saŭ de «hali»

Poporul înţelege maĭ acelaş lucru prin «dinafŏară» şi «hali».

Sub «hali» însă se înţelege anume boala de care suferă cine-va, cînd aĭurează, un fel de zmintire periodică, după care cel care suferă «pati» crede că vorbeşte cu morţiĭ etc. Şi boala aceasta, după credinţa poporuluĭ, provine de «luarea albelor» saŭ de «luarea» vînturuluĭ turbat, pentru asta se maĭ zice «ca luat di vimtu» ca luat de vînt, unuĭa care se poartă ca zmintit.

Iata cum se vindecă:

Cînd cade cine-va «dinafŏară» saŭ pate de «hale», să sape, după ce-ĭ trece criza, la locul unde îl apucase boala şi se crede, că va găsi acolo un cărbune. In locul cărbuneluĭ să îngroape o cămaşe din ale sale şi altă-dată nu-l va maĭ apuca.

saŭ:

Să beĭ «*hulia*» veninul din fierea corbuluĭ, ucis de un om, care zice înainte de a împuşca într-însul:

Ţine-ţĭ cŏarbe h'arĕa	Ţine-ţĭ, corbule, fierea,
H'arĕa cu hulia	Fierea cu veninul.

Dacă omul în momentul cînd împuşcă, nu zice cuvintele de maĭ sus, corbul respîndeşte tot veninul din fiere [1]).

saŭ:

Să mănîncĭ carne de sobol «muşurón'ŭ» şi nu te va maĭ apuca halea [2])

saŭ:

Din frunză de nuc se face cataplazmă, care se aplică celor «lŏaţĭ» de zîne şi are un efect din cele maĭ bune [3]).

saŭ:

Dacă taĭ viţă, maĭ tot-dauna încep să curgă nişte picăturĭ, pe care poporul le numeşte lacrămile viţeĭ. Aceste lacrimĭ adunate într-un vas curat, servesc de medicament pentru ceĭ «lŏaţĭ» de zîne.

21 Tot pentru „lŏare de dîne"

«*Mulŏaha*», Ramura de oliv nefructifer, *Usucul*, Nucul şi Feriga se venerează ca plante medicale pentru combaterea boalelor provenite de «luarea» zînelor.

[1]) Com. de d-l Papahagi Iani, institutor romîn.
[2]) Com. de d-l Iancu Dalametra din «Călive-Badralexi», Macedonia.
[3]) Com. de d-l I. Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia

De asemenea și cuiburile rîndunelelor.[1])

* * *

Afară de acestea romînii din Macedonia aŭ un deosebit respect pentru fîntînĭ.

Maĭ toate fîntînile aŭ cîte un mic zid de peatră, în care se află cîte o mică «*dulapi*» un fel de deschizătură patrată făcută în zid, unde, toți aceia carĭ beaŭ apă de acolo, trebuĭe să depuie cîte un mic dar, conzistînd de obiceiŭ dintr-un «h'ir» fir, ață de pe haĭna lor, saŭ dintr-o floare nemirosită, orĭ dintr-o rămurea, petricea etc.

Cauza pentru care se face aceasta, este credința, că ar putea să li se întîmple răŭ din partea *albelor* saŭ altor ființe supranaturale carĭ păzesc fîntînele.

Pentru aceasta, înainte de a bea din *șurcă*[2]) saŭ *cupan'a*[3]) fîntîneĭ, e bine să sufle de treĭ orĭ pe apă și să-și faca crucea.

22. De «vazmo».

«Vazmó» este durerea ce se ivește la ochĭ și la dinți. Se crede, că provine din «gŏadă» lovire «dinafŏară.»

Se vindecă ast-fel:

Să ĭea puțin floc de lînă, se înmoaĭe în ud și se șterge cu el ochĭul saŭ dinții, pe dinafară, zicînd:

Pînă s-mi pînginești tini,	Pînă să mă spurcĭ tu,
va ti pînginescu io,	am să te spurc eŭ,
că n'i escu pătiqát,	căcĭ sînt botezat,
că n'i escu n'irusít,	căcĭ sînt miruit,
și nu pot sĕ-aravdu.	și nu pot să sufer.

Se zice de treĭ orĭ.

Une-orĭ în locul uduluĭ, se întrebuințează c.... de prunc, cu care se șterge ochiul saŭ dinții pe din afară.

(Cules din gura bătrînei Tina ali V'aca din Vlaho-Clisura, Macedonia).

23. Descîntec de «umflătură» și de «aprindere» la față, gît.

Cîte odată ca din senin ți se umflă saŭ ți se aprinde fața saŭ gîtul, în cît nu-ți dă pace de loc. Boala este pericoloasă, căcĭ se poate întinde peste tot corpul, în cît să-ți pricinuiască și moartea chiar; de aceea trebuĭe să recurgĭ îndată la descîntece, singurul mijloc prin care se poate vindeca.

Pentru aceasta, acel care descîntă ĭea o lupată și o încălzește bine la foc. Apoĭ aproprie lupata ast-fel arsă de «umflătura» bolnavuluĭ, zicînd următoarele, dacă descîntarea se face dimineața:

[1]) Com. de d-l I. Sterescu, institutor romîn din Crușova, Macedonia.

[2]) *Șurcă* se numește canalul supțire pe unde curge apa;

[3]) *Cupan'e* este o albie mică, dacă este între *șurcĭ* și mare, dacă este supt *șurcă*, unde curge apa din fîntînă și servește ast-fel a aduna o cantitate maĭ mare de apă de unde se adapă dobitoacele.

Cîtă-ĭ sĕara	Cît (durează) seara
Ahîntu s-ti află lîngŏarĕa (de treĭ orĭ).	Atîta să te afle (să dureze şi boala).

Iar dacă se descîntă seara, se zice:

Bună-ţĭ dimineaţă,
Şi dimineaţa s-nu te află,
Că nîs (saŭ : nîsă) i pătiḑát,
Că nîs i n'irusit
Ş-nu pŏati sĕ-astîrxĕască:

Traducere.— Bună-ţĭ dimineaţă, şi dimineaţa să nu te afle,— căcĭ dînsul ĭe botezat căcĭ dînsul ĭe miruit şi nu poate să tă sufere.

După aceasta scuĭpă în lupată, şi o loveşte de fĭer. Dacă scuĭpatul nu se lipeşte de lupată, se crede că «umflătura» saŭ «aprinderea» s-a vindecat şi i se maĭ face încă odată, după care se crede că neapărat trebuĭe să treacă.

(Auzit de la Tina ali Vĭacă din Vlaho-Clisura, Macedonia).

24. *Deochiul, «diucl'arĕa»*

Ca pretutindenĭ există la Aromînĭ credinţa în deochiŭ.

25. *Cine poate fi deochĭat.*

Se crede, că ceĭ maĭ expuşĭ a fi deochiaţĭ sînt maĭ ales copilaşiĭ ceĭ frumoşĭ cu calităţĭ pronunţate ca să poată atrage atenţia şi să zmulgă un fel de mirare din partea acelor carĭ se uită la dînşiĭ.

Apoĭ odrasla tînără a vitelor, precum sînt mieiĭ, viţeiĭ, ĭeziĭ, etc.

După aceştia vine: lehuza, flăcăiĭ şi fetele cele frumoase, voiniciĭ şi maĭ toate vitele. Rar de tot se pomeneşte de barbaţĭ a fi deochiaţĭ. De bătrîniĭ însă carĭ ajung o vîrstă înaintată şi carĭ totuşi se bucură de o sănătate perfectă, în cît se pot mişca în libertate şi pot să-şĭ caute de micile necesităţĭ, se pomeneşte.

26. *Cine poate deochĭa.*

După credinţa poporuluĭ tot omul poate să deoache, prin urmare să aĭbă ochĭ răĭ, chiar cînd el ar fi omul cel maĭ bun, cu inima cea maĭ curată.

Deochiul cel maĭ periculos însă este acela, care provine de la oamenii cunoscuţĭ în sat cu ochĭ răĭ şi cu inimă rea.

Deochiul se consideră de foarte răŭ, cînd el vine din partea uneĭ femeĭ, căreĭa nu-ĭ trăesc copiiĭ.

Numaĭ atuncĭ deochiul îşi produce efectul săŭ, cînd pe lîngă o privire fixă asupra cuĭ-va, se maĭ uneşte şĭ «zilĭul» rîvna, dorirea arzătoare şi răutăcioasă.

27. Cum se cunoaşte deochiul.

Semnul după care se cunoaşte deochiul la copiĭ, vite, etc. e, că îndată, ca din senin, încep a se văita, a geme şi a le veni ameţeală la cap.

«La Cruşova, semnul după care se cunosc copiiĭ că suferă de deochĭ, e că li se roşesc ochiĭ şi că simt un fel de fierbinţeală la cap[1])».

28. Cum nu pot fi deochĭaţi copiiĭ.

Copiiĭ deştepţĭ şi drăgălaşĭ sînt maĭ expuşĭ deochiuluĭ de cît ceĭ proştĭ. De aceea mama, cînd cine-va îĭ laudă copilul, încruntînd din sprincene într-adins, protestează şi adresează epitete urîte copiluluĭ, numindu-l prostuţ, urît, pocit, etc.

Tot pentru a nu-ĭ fi copiluluĭ de deochiŭ, mama nu-l ţine înfăşurat în scutece frumoase şi dacă-l ţine, caută ca să fie pe lîngă ele vre-un lucru care să facă contrast cu frumuseţea lor.

De asemenea multe femeĭ obicĭnuiesc după spălarea copilaşilor, carĭ încă sug ţiţă, să-ĭ înegrească puţin cu un cărbune la frunte, pe vîrful nasuluĭ saŭ pe unde se împreunează sprincenele, căcĭ prin această «*afumare*» copilul capătă puterea de a deturna puterea ochilor răĭ «frînzi ocl'ilĭ arăĭ», frînge ochiĭ răĭ.

Pe la Pind se obicĭnueşte ca fetele şi băeţiĭ pe cît timp sînt încă micĭ să-şĭ facă la frunte cîte o «stĕaŭă» stea, pentru a nu le fi de deochiŭ. Pentru aceasta se servesc de un ac cu care înţeapă de maĭ multe orĭ locul destinat pentru stea şi ieşind sînge, pun pe de-asupra-ĭ cărbune pisat şi prin modul acesta se face o stea care rămîne neştearsă pentru tot-deauna.

Altă dată în locul cărbuneluĭ se servesc de praf de puşcă «biruti», care, după ce se amestecă cu apă, ca să devie moale, se pune acolo şi prin ajutorul unuĭ chibrit i se dă foc şi steaua apare la moment pe frunte.

Tot pentru a nu fi deochĭeţĭ copiiĭ poartă asupră-le un «al'ŭ» usturoiŭ atîrnat de gît. Puterea «al'uluĭ» după credinţa populară este dintre cele maĭ marĭ. Nicĭ odată un copil nu poate fi deochiat dacă va purta usturoiŭ[2])».

In locul «al'uluĭ» poţĭ întrebuinţa în contra deochiuluĭ «cŏarni di bubulic» coarne de cărăbuş; saŭ:

După ce copilul a fost înţărcat odată, să nu-l maĭ laşĭ să sugă pentru a adoua oară, căcĭ atunci se deoache cu foarte mare uşurinţă.

Apoĭ tot pentru acelaş lucru se atîrnă copiluluĭ «mînochir» fr. amulette. De asemenea dacă prinzĭ un sobol «muşurón'ŭ» şi-ĭ scoţĭ omoplatul («plitarea») drept, pe care după aceasta îl atîrnĭ de «căciula» copiluluĭ, el va fi prezervat în contra deochiuluĭ.

Copilaşul, care încă nu împlinise anul, după ce mamă-sa îl înfaşe pe genuchĭ în fie-care dimineaţă şi în fiecare seară, cînd îl «adună» pentru culcare, trebuie să-ĭ facă cruce pe dînsul cu mîna eĭ şi să-l tragă puţin de nas, căcĭ ast-fel devine maĭ puţin apt de a fi deochiat. Saŭ:

A treĭa seară după naşterea uneĭ femeĭ, moaşa «baba» se duce la lehuză şi luînd o pîne «cîrvĕal'e» rupe dintr-însa o bucăţică «muşcă-

[1]) Com. de d. Papahagi Iani, institutor romîn la Cruşova, Macedonia.
[2]) Com. de d. Iani Tuşu Papahagi, institutor romîn la Veria, Macedonia.

tură», pe care după ce o înmoaie într-un pahar cu vin în care pusese un cărbune, o face două bucăţele şi împreună cu «lulach'u», temîie, sare, ord, «ţaparico» şi usturoiŭ învîrteşte fie-care bucată într-o batistă saŭ petec, pe care-l coase bine cu un fir de mătase.

Unul dintre aceste petece ast-fel preparate, îl poartă lehuza pe subţioara dreaptă, iar cel-lalt se leagă de faşa prunculuĭ.

Une-orĭ prin firul de mătase de la petecul lehuzeĭ se maĭ leagă un inel de argint, iar de la acela al copilaşuluĭ un nasture de argint.

Lehuza poartă petecul patruzecĭ de zile; iar petecul legat de faşa prunculuĭ se lasă un an de zile şi aceasta se face ca lehuza şi pruncul să nu fie deochĭaţĭ saŭ loviţĭ de spiretele necurate, ca zînele «albele» etc.

29. Scuĭpatul

Cînd un copil saŭ orĭ-cine altul ţi-a atras atenţia în cît chĭar fără voie l-aĭ fixat, ca să-l admirĭ pentru vre-o calitate frumoasă a sa, trebuĭe, scuĭpînd încetinel la moment, să zicĭ «s-nu-l' h'ibă di ocl'u» să nu-ĭ fie de deochiŭ, căcĭ în cazul contrariŭ foarte posibil să se deoache din cauza «ziliuluĭ, ce-ĭ aĭ făcut.

«Tot-dauna să scuĭpĭ şi să spuĭ încet: să nu-ĭ fie de deochĭŭ, cînd eştĭ cuprins de mirare şi de mare «ziliŭ» pentru vre-un copilaş, voinic, fată frumoasă, viţel, mĭel, etc. căcĭ aceasta este şi în interesul tăŭ, de oare-ce dacă aĭ şti, că aĭ putea să deochezĭ pe cine-va şi a-ĭ face-o aceasta într-adins, la descîntarea ce i se va face celuĭ deochĭat, se poate foarte posibil să se împlinească descîntecul babeĭ, care numaĭ milos nu este în cele maĭ multe orĭ faţă de cel cu ochiĭ răĭ — şi atuncĭ o păţeştĭ [1])».

«Aceasta trebuĭe să o facă maĭ cu seamă acela care se cunoaşte, că are ochĭ răĭ [2])».

«In Macedonia se pune de-asupra uşeĭ din odaia unde se află lehuza, un fir de aţă albă şi altul roş răsucit, formînd numaĭ unul, ca mărţişorul în Romînia. Un asemenea fir se leagă şi la lehuză împreună cu inelul de cununie, ca să fie ferită de ochiĭ răĭ (deochiŭ). Atît firul de la uşe cît şi cel de la gîtul lehuzeĭ se păstrează 40 de zile» [3]).

«In timp de treĭ zile de la naşterea unuĭ copil să nu se spuie adevĕrul de e băĭat orĭ fată, tot pentru a nu fi deochĭat».

«La Veria, Macedonia, îndată ce se naşte pruncul, «baba» spune cu voce tare: «ficior» băĭat, dacă s-a născut fată şi vicevers dacă s-a născut băĭat. Aceasta, ca venind spiritele rele şi negăsind ce a spus «baba» (moaşa), să se întoarcă îndărăt, fără să facă vre-un răŭ născutuluĭ, iar pe de altă parte să nu fie deochĭat de mirarea celor prezenţĭ în momentul naşterеĭ».

Tot pentru motivele arătate maĭ sus se pun deasupra uşeĭ de la camera lehuzeĭ nişte ramurĭ verzĭ legate cu fir roş [4]).

Băĭatul dezmĭerdat se deoache maĭ curînd de cît cel nedezmĭerdat maĭ de nimenĭ. Copilul cel răŭ rar se deoache [5]).

[1]) Com. de d-l Cîacma, institutor romîn la Turia, Epir.
[2]) Com. de d-l Chelef, institutor romîn la Floru, Epir.
[3]) Auzită de la d. P. Badralexi.
[4]) Credinţa aceasta se păstrează la Vlaho-Clisuia, Macedonia. Comunicată de d-na Mia Adam (n. Tacit).
[5]) Auzită de la batrîna Tina Ghiţi Papahagi.

Copilul care suge de la ţigancă nu maĭ ĭeste atins de puterea deochiuluĭ.

Lăuzeĭ i se leagă la cap un tulpan alb şi poartă un galben pe frunte, ca să nu se deoache ĭar de asupra aşternutuluĭ un cătel de usturoĭŭ. Ca să nu se deoache copilaşul nu se arată la orĭ şi cine pînă la patru-zecĭ de zile [1]).

Le Mălăcaşi (Tesalia) se obicĭnuĭeşte ca cămaşa în care a fost învelit pruncul în momentul naştereĭ, să se păstreze înfăşurată într-o batistă curată şi să se poarte cele patru-zecĭ de zile d-întĭiŭ ale naştereĭ de lăuză pentru a nu fi deochiată.

Vitelor, spre a nu fi deochiate, li se atîrnă de gît pe lîngă usturoiŭ şi alte diferite oase, colţĭ de lup saŭ dinţĭ de rinocer, carĭ se cumpără de la preoţiĭ ce vin din sîntul Munte, precum şi diferite alte scoicĭ.

30. *Cînd deochĭatul nu e descîntat.*

Dacă deochĭatul nu se caută imediat, moartea grabnică va urma cu siguranţă după credinţa populară, cel deochĭat «creapă». De aceea nu trebuĭe să laşi nicĭ-odată să treacă mult timp, ci imediat să chemĭ pe cine se pricepe în de astea, căcĭ se poate întîmpla ca copilul saŭ vita să doarmă şi ast-fel să se ducă.

Se ĭea un vas plin cu apă *mută* (neîncepută) şi după aceasta, femeea, care ştie să descînte, ĭea cu un cleşte un *cărbune aprins* «jar» şi făcînd cruce de-asupra vasuluĭ, zice la fie-care atingere vorbele următoare:

Hristolu (Hristos), cînd atinge creştetul vasuluĭ.
Şi Stămăria (şi sfînta Marie), cînd atinge partea opusă «primeĭ [atingerĭ.
Şi dosprîdaţl'i apostul' (şi ceĭ doĭ-spre-dece apostolĭ), cînd atinge [partea stîngă a vasuluĭ).
S-u pŏată (să învingă), cînd atinge partea dreaptă a vasuluĭ.

Aruncă după aceasta cărbunele în vasul cu apă şi maĭ repetă acelaş lucru cu alţĭ doĭ cărbunĭ; dacă cărbunĭĭ se cufundă în apă, se zice, că într-adevăr este deochĭat; ĭar dacă nu se cufundă el suferă de altă boală.

Dacă însă mama băĭatuluĭ stăruĭeşte să se maĭ repete încă o dată această încercare, nu trebuĭe să se facă încercarea de cît numaĭ cu doĭ cărbunĭ, căcĭ aşa e bine.

Dacă se cufundă în apă cărbunĭĭ şi prin aceasta se dovedeşte că suferindul este deochĭat, se ĭaŭ treĭ grăunţe de sare şi după ce se face cruce deasupra vasului cu fie-care grăunte, după cum am vă ut, că se face cu cărbunĭĭ, întĭĭul grăunte se aruncă în vas, al doilea în foc şi al treilea se dă bolnavuluĭ să-l mănînce, după ce i se face cu dînsul cruce, adică femeea cu grăuntele în mînă îĭ face o cruce suferindului ca şi cum şi-ar fi făcut-o acesta cu mîna sa, şi pronunţă cuvintele următoare:

«N'-escu pătiḑát, (Imĭ) sînt botezat

[1]) Com., de d-l I. Steresçu, institutor romîn din Cruşova, Macedonia.

«N'-escu n'irult — (Imĭ) sînt miruit
«Şi nu potsi aravdu». — Şi nu pot să rabd, să sufer.

După asta cu apa din vas femeĭa spală pe cel deochĭat însă cu mîna întoarsă *anápoda*, adică cu podul mineĭ, ast-fel ca să-ĭ facă o cruce şi cu ce-rămîne, îĭ stropeşte corpul [1]).

Se ĭea un vas cu apă «*mută*», apoĭ cu ajutorul unuĭ cărbune face o cruce de-asupra vasuluĭ şi zice de treĭ orĭ cuvintele următoare:

Tu numa a tatăluĭ — In numele tatăluĭ
A h'il'luĭ — Şi al fiuluĭ
Şi a sîmtuluĭ duh — Şi al sîntuluĭ spirit
Amin; — Amin;
Nu astingu cîrbúnili — Nu sting cărbunele,
Că-astingu di ocl'u al... — Ci sting de deochiu (cutăruia).

Apoĭ stropeşte pe deochĭat cu apă cu mîna *anapada* [2])

Se ĭea un cărbune aprins şi se aruncă într-un pahar cu apă şi în acelaşĭ timp bătrîna care descîntă aminteşte «aduţi aminti» numa copiluluĭ deochĭat şi pune pe băĭat apoĭ să număre de la unu pînă la zece: dacă cărbunele în acest timp va cădea la fund, băĭatul este deochĭat, ĭar dacă nu se cufundă, băĭatul suferă de alt-ceva.

Fiind deochĭat băĭatul, aceea care descîntă zice:

«*Nu-şĭ mutrĕaşti narĕa*» — Nu se uĭtă la nasu-ĭ,
«*Ma-şĭ mutrĕaşti fic'orlu*». — Ci se uĭtă la băĭat [3])

Se ĭea o farfurie cu apă neîncepută «*mută*», apoĭ prin ajutorul unuĭ cleşte se ĭea un cărbune din foc, cu care se face semnul cruceĭ şi pe urmă se lasă jeraticul în apă spre a se stinge. Acelaşĭ lucru se maĭ repetă şi cu alţi doĭ cărbunĭ şi din apă «*discîntată*» se dă copiluluĭ să bea şi să se spele, că-ĭ trece deochiul.

(Auzită la Malăcăşĭ, Tesalia).

31. *Descîntece de „diucl'are"*

(Cutare) ţe-n' lo fic'orlu di ocl'u,
Tricù pri l-amari,
Nu-şĭ ar'că' ocl'ilĭ prĕ-amari,
Ma-lĭ ar'că pri fic'ór,
Si creapă;
Ne feciorlu ameŭ si creapă
Ne ocl'ul a luĭ (saŭ: al'eĭ)
Prĕ-amari si-z ducă [3])

Alta

Traducere.—(Cutare) ce-mĭ deochĭe băĭatul
Trecu pe la mare,
Nu-şĭ aruncă ochiĭ pe mare,

[1]) Cules de la bătrîna Tina al Vĭacă din Vlahco-Clisura, Mac.
[2]) Cules de la bătrîna Via Bibi din Vlaho-Clisura, Mac. Ea mă asigura că învăţase descîntecul acesta de la o macedoneancă, care a fost în Romînia într-o vreme.
[3]) Com. de d-l Carafoli, care l-a cules de la ţal Costa Caraiani, din Xirolivad, Macedonia.

Dar îĭ aruncă pe băiat,
Ca să crepe;
Nicĭ băiatul meŭ să crepe,
Nicĭ ochiul luĭ (saŭ dacă e femeie : al eĭ [1])
Pe mare să se ducă (deochiul).

32. Altă

Omlu aţelŏa
Ţe tricú pri aţéă ḑeană,
Nu-şĭ arucă' ocl'ul pri chĭatră,
Ma şi-l arucă' pri fic'orlu ameŭ,
Si crĕapă;
Ne fic'orlu a meŭ si crĕapă,
Ne ocl'ul a luĭ,
Ma ch'atra ţĕa si crĕapă [2])

Traducere.—Omul acela,
Care trecu pe acea colină,
Nu-şĭ aruncă ochiul pe pĭatră,
Dar îl aruncă pe băiatul meŭ,
Ca să crepe;
Nicĭ băiatul meŭ să crepe,
Nicĭ ochiul luĭ,
Ci pĭatra aceia să crepe.

33. Alta

Di cari i diucl'át,
Dĕ-aţelŏa vindicát [3])

Traducere.—De cine e deochiat,
De acela (să fie) vindecat.

34. Alta

Eara nă vacă l'ară, (ţirbŏan'i)
Fĕaţi muscár l'aru,
Tricú un amirá' (avinătór)
L-viḑú,
L-diucl'é,
s-turnă' misa lu alimsi,
Nipóĭ nis z-disucl'ó;
Ti alingu ş-io pri...
S-ţi trĕacă diucl'arĕa [4])

Traducere.—Era o vacă pestriţă (supt inţ. cerboaĭcă),
Fece (născu) un viţel pestriţ,
Trecu un împărat (supt inţ. vînător).

[1]) Acestea din urmă se zic de treĭ orĭ, cînd se sting cărbunii.
[2]) Cînd se bănuieşte cel care a deochiat, că este unul saŭ alta.
[3]) Auzite de la bătrîna ţal Costa Caraiani din Xirolivad, Maced.
[4]) Auzite de la bătrîna Tana Hagigogu din Xirolivad, Macedonia.

L-a văzut,
L-a deochĭat,

S-a întors mamă-sa de l-a lins
Şi ĭarăşĭ s-a vindecat de deochiŭ;
Te ling şi eŭ pe (numele deochĭatuluĭ)
Să-ţĭ treacă de deochiŭ [1])

35. Alta

Ţirbŏan'i pîştĕa -n munti
Cu ţirbon'lu după nîsă,
Tricú un avinătór pri acló,
Di ocl'u îl' lu lo,
Lŏ-alimsi mî-sa
Şi z-disucl'é;
Lo di ocl'u şi X
Lŏ-alimse mîsa z-disucl'é.

Traducere.—Cerboaĭcă păştĭa în munte
Cu puĭul săŭ după dînsa,
Trecu un vînător p-acolo,
De deochiŭ i l-a luat (l-a deochĭat).

L-a lins mamă-sa
Şi s-a vindecat de deochiŭ;

Luă de deochĭŭ (s-a deochĭat) şi (numele deochĭatuluĭ).

L-a lins mamă-sa
Şi s-a vindecat de deochiŭ.

Amîndouă acestea se fac după stingerea cărbuneluĭ.

36. Alta

Nch'sí vaca s-pască,
Z-dĕadi v'iţălu după nîsă,
V'iţălu lo di ocl'u,
Şi şcl'upică'.
Ş-turnă' vaca lŏ-alimsi
Şi-l' tricú.
Şi ĭo alingu x...
Şi-l' trĕacă.

Traducere.—Porni vaca să pască,
S-a dat (merse) viţelul după dînsa,
Viţelul a fost deochĭat,
Şi şchĭopătă.
Ş-a întors vaca de l-a lins
Şi-ĭ trecu.
Şi eŭ ling (numele deochĭatuluĭ)
Să-ĭ treacă.

După aceasta linge pe deochĭat cu limba de treĭ orĭ; apoĭ cu po-

[1]) Auzit de la bătrîna Via al Bibi din Vlaho-Clisura, Macedonia.

licarul înmuĭat în scuĭpat, îĭ atinge frîntea de nouă orĭ şi scuĭpînd încet de o parte şi de alta, zice:

Ptiŭ! s-crĕapă ocl'i ără'ĭ
(Ptiŭ! să crepe ochiĭ răĭ![1]).

37. Alta

Trî peşti ţĕ-avĕáţĭ,
Cuch'ali-n' bîgátĭ,
Io ţe h'iŭ Hristó
Prî spárgini bigát,
Prî zvonlu di nivĕastă
Nr'clu sta culcát,
Di mini diucl'át
Di mini vindicát.

Pentru peştĭ[2]) ce aveaţĭ
Boabe[3]) mĭ-aţĭ pus,
Eŭ care sînt Hristos
Pe scutece băgat (să şed),
Pe «*zvonul*» mireseĭ
Micul (copilaşul) stă culcat,
De mine deochĭat,
De mine vindecat.

Puterea de a vindeca, o posedă acest descîntec chĭar de la Hristos. Povestea spune, că el, fiind în gazdă la o familie săracă, a fost poftit să şază pe nişte scutece, şi i s-a dat la masă să mînînce mîncare cu boabe, în loc de mîncare de peştĭ, care era maĭ bună. Aceasta fiind-că nu a fost cunoscut, că este Hristos.

Hristos supărat de aceasta, a aruncat o privire răutăcioasă asupra copilaşuluĭ, aşezat pe zăvon, care îndată a fost deochĭat şi a început să plîngă. Cînd părinţiĭ aŭ văzut că copiluluĭ nu-ĭ este bine, aŭ început să se vaite şi să plîngă. Dacă a văzut aşa Hristos, i s-a făcut milă şi apropiindu-se de copilaş, l-a luat în braţe, l-a scuipat de treĭ orĭ uşor în pĭept şi l-a vindecat îndată prin cuvintele următoare:

Di mini diucl'át,
Di mini vindicat.

De mine deochĭat,
De mine vindecat.

38. Alta.

In vérdili livédĭ
Păştéá nişte văţĭ,
Un boŭ liar
Un l'ar muscár.
Tricură şi-l diucl'ară,
Si di c'orlu andreptu-l şcl'upicară[4]),
S-turnă' mîsa lŏ-alimse
Ş-pali z-disucl'é.

In verzile livezĭ
Păştiaŭ nişte vacĭ,
Un boŭ pestrit,
Un pestrit vitel,
Aŭ trecut (ochĭ răĭ)
Şi l-aŭ deochĭat,
Şi de picĭorul drept schĭopătă
S-a întors mamă-sa l-a lins
Şi iarăşĭ vindeca-tu-sa de deochiŭ.

Culese de la Maria al Ḑimă Ḑimulie din Samarina, Epir.

La descîntecile de maĭ sus, femeĭa care descîntă, se mărgineşte numaĭ la pronunţarea cuvintelor şi la scuĭparea în pĭeptul suferinduluĭ de treĭ orĭ. Se crede că puterea primuluĭ descîntec este foarte

[1]) Ad. mîncare de peştĭ.
[2]) Ad. mîncare de boabe.
[3]) «*Zivón*» saŭ «*zvon*» se numeşte vălul supţire cu care se acoperă mireasa cînd se mărită.
[4]) Aci în loc de: *J-di c'orlu andreptu-l şcl'upicară* (şi de picĭorul drept şchĭopătă) dacă suferindul suferă de alt-ceva, se spune partea aceea.

mare, fiind-că este de caracter religios şi nu e nicĭ un păcat a-l spune şi nicĭ preoţiĭ, dacă îĭ veĭ întreba, — spune femeia de la care s-a culeş,—nu opresc descîntarea cu ast-fel de descîntece.

39. *Pentru «luare de lună»*

Pruncul de la naştere trebuĭe păzit continuŭ, să nu fie lăsat singur nicĭ o-dată, de teamă să nu-l vază luna, căcĭ îl deoache.

De asemenea leagănul nicĭ o-dată nu trebuĭe să fie pus în faţa uşeĭ saŭ ferestreĭ, ca nu cum-va să-l vadă luna, ci tot dauna să fie ţinut maĭ în interiorul camereĭ pe unde nu se face curent de aer. Dacă e «luat de lună» îndată se îmbolnăveşte, strigă, nu doarme bine plînge, nu-ĭ vine să sugă, şi are eşire afară.

Ca să-l vindecĭ, să aşteptĭ să fie lună nouă şi cînd se simte puţin maĭ bine, se dă «babeĭ» un oŭ proaspăt, un vas de aramă şi un «semn» de al copiluluĭ, cum e de ex. o cămaşe, un ciorap, etc. i se spune în acelaş timp şi numele şi ea descîntă [1]).

Expune noaptea la lună vasul plin cu apă în care se sparge oul şi se acoperă cu «semnul» copiluluĭ. A doua zi se ĭea doctoria ast-fel preparată şi se face copiluluĭ o baĭe în apa din vas şi anume copilul e pus gol în vas saŭ albie «cupan'e», ĭar pe cap i se pune un ciur cu fundul în sus şi peste fund i se varsă «apa cu oŭ».

Apoĭ copilul se cere să fie îmbrăcat cu cămaşa fermecată. Tot acelaş lucru se maĭ repetă cele douĕ zile carĭ urmează şi copilul se va vindeca.

saŭ :

Să încercĭ cu funingine amesteeată cu lapte pe care o daĭ într-o linguriţă copiluluĭ, ca să o bea.

(Com. de d-nu Şunda T. din Cruşova, Macedonia).

40. *Descîntec de tăere «tăl'are»*

Ch'insi Aghiu Ghianĭ şi-aĭ Tanasĭ Porni S-tul Ioan şi S-tul Atanasie :
cu tăpŏárili, cu topoarele,
cu cusŏárili, cu cosoarele,
s-tal'e g'unĕápini şi ch'in, să taĭe ĭenuper şi pin,
sturlu a Hristoluĭ si adară, coloana luĭ Hristos să facă,
şi pŏarta ali Stîmîrie. şi poarta s-teĭ Mariĭ.
şi s-tălĭară, şi s-aŭ tăiat
si spînticară şi s-aŭ spintecat,
şi zghilĕá şi ţipaŭ
şi plînḑĕá, şi plîngeaŭ
că munţil' si 'nvirinară In cit munţiĭ s-aŭ întristat
ápili si 'nh'iurară, Apele s-aŭ înfiorat
ş-pădurli s-cutrimurară. şi pădurele s-aŭ cutremurat.
avḑî luţita Stîmîrie a auzit strălucita s-tă Marie
ş-u dedi alaga v'ie şi s-a grăbit venind iute

[1]). Descîntecile n-aŭ putut fi culese de d-nu Şunda, care mĭ-a comunicat aceasta.

şi lî ḑisi :	şi le a zis :
nu plinḑiţî fic'órî muşáţî,	nu plîngeţi feciorî frumoşi,
ma alaga-acasă z-vî u daţî	ci acasă iute mergeţi,
perî din cap-vă s-tăl'áţî,	perî de pe capul vostru să tăieţi
tu untulemnu s-l'i mul'áţî,	în unt-de-lemn să-i muiaţi
şi dorlu va s-nĕacă	şi dorul se va îneca
şi va s-trĕacă.	şi va trece (se va vindeca)

După acestea, bătrîna care descîntă taie nişte perî de pe capul celuî tăiet şi înmuindu-î în unt-de-lemn, îi pune pe tăietură şi se crede că va trece.

Puterea vindecătoare acest descîntec, după credinţa populară, o posedă chiar de la sfînta Marie, care cea d-întîiŭ după cum se spune şi în descîntec, a arătat modul acesta de a vindeca tăieturile cuî-va.

(Auzit din gura bătrînei Marie Ḑimă al Ḑimulîa din Samarina, Epir).

41. Descîntec de «grăunţe» bube.

Mina fĕaţi numtă	Mina a făcut nuntă
Dĕ-acl'imă' lumea tută	Şi a învitat pe lumea toată
Şi Ch'aua nu ŏ-acl'imă,	Şi pe Cheaua n-a învitat-o.
Di u nairí,	In cît o necăji,
Di u cărtí.	O întristă,
Di ară'ŭ îlî pirú,	De î-a părut răŭ.
Di trapsi di agudí....	In cît a tras de a lovit (pe : numele [celuî cu bube)
La cap nisă-l simnă';	La cap dînsa l-a semnat;
Grînúţîli si-l' ch'ară,	Bubele să piară
Cum ch'ari luna-n sĕară.	Cum pĭere luna seara.

Să ĭea o farfurie verde de pămînt «*misură*», treî urzicî şi treî florî Se pune apă în farfurie şi muind de treî orî urzicele şi florile în apa aceia, se «udă» (stropesc) bubele şi peste cît-va vor dispărea. Bubele se stropesc după ce se zice descîntecul de maî sus şi la fiecare stropire se repetă cuvintele din urmă :

«Gîrnúţîli si-l' ch'ară
«Cum ch'ari luna în sĕară.»

(Auzit de la bătrîna Tana Hagigoga din Xirolivad, Macedonia).

42. De «Plăscare».

Baba care descîntă ĭea o aţă *(ch'adin)* şi punîndu-l la durere zice de treî orî :

Cînd s-crĕască ch'adinlu,	Cînd să crească aţa
Atumţĕa şi plăscarĕa.	Atunci (să crească) şi «*plăscarea.*»

Apoî aţa se leagă de policarul picioruluî şi se face o cruce la durere.

După aceasta se iaŭ treî pietricele de sub streaşina caseî *(di-*

ch'icuti), dintre carî una se pune în buzunarul bolnavuluî, ĭar cele lalte se aruncă în «*ch'cuti*», sub streaşina caseî, zicînd :

Cîndu s-crĕască chitriţĕâlili, Cînd să crească pĭetricelele,
Atúmţĕaluĭ ş-plăscarea. Atuncea (să crească) şi «*plăscarea.*»

După aceasta se crede, că are să se vindice bolnavul.

(Cules de la bătrîna Tana Sisa din Xirolivad, Macedonia).

Obs.—Plăscarĕa este o mică umflătură ce apare la gît, şi maĭ cu seamă la copiĭ.

43. De friguri.

Frigurile se numesc la Aromînî «*h'avră*». Cel apucat de frigurî se zice, că *h'uvrí*, ad., se îmbolnăvi de frigurî.

De frigurî scapă cine-va luînd sulfat de chinină.

saŭ :

Ch'atra de la Aĭ-Marină (S-ta Marină,) [1]) are puterea de a te scăpă de frigurî.

Pentru aceasta se procedează ast-fel :

Se scufundă peatra *ch'atra marină*, în apă caldă şi dacă ĭes băşicĭ (*bişiţi*) la suprafaţă, ĭe semn că cel care suferă de frigurî ĭeste deochĭat. Ca să-ţi treacă, să beĭ din apa cu băşicí şi să te laşĭ a fi spălat cu mîna anapoda la faţă

Femeea, care te spală, zice, orĭ de cîte-orĭ pune mîna la faţa *h'uvrituluĭ*, celuĭ apucat de frigurî :

S-crĕapă ocl'i arăĭ!
(Să crepe ochiĭ răĭ !)

(Comunicat de d-l Dimoane, profesor).

Alta

Să laşĭ să te calce o ursă de la picioare la cap de treĭ orĭ şi frigurile te vor lăsa.

Avela, Epir.

saŭ :

Să ĭeĭ frunză de «*h'erh'ir*» persic pe care să o fierbĭ bine şi din zeama rezultată să beĭ cîte un păhărel înainte de masă.

(Comunicat de d-l Dimoane din Ohrida, Macedonia).

saŭ :

Puĭ picioarele în apă caldă în care se pune un pumn de sare şi

[1]) Lîngă Ohrida, Albania.

te înveleşti bine, ca să asuzi ; după aceea te primeneşti şi a doua-zi veĭ fi bine. Une-orĭ te poţi trage cu «rozmarina» cumpărată de la băcănie.

44. Pentru friguri învechite.

Dacă suferĭ de *friguri învechite* (*h'avră văcl'e*), să ieĭ o sută dramurĭ de oţet tare, două-zecĭ şi cincĭ dramurĭ de cafea neprăjită, să aruncĭ cafeaua în oţet şi să o puĭ să fiarbă pînă ce se va reduce la jumătate, adică 50 dramurĭ.

După aceasta se lasă noaptea la stele şi dimineaţa, dacă beĭ din acest medicament, frigurile te lasă şi nu te maĭ apucă altă dată.

(Comunicată de preotul Nicola Tegu din Vlaho-Clisura, Macedonia).

45. Cum se taĭe sulfatul.

Cînd ieĭ sulfat pentru friguri maĭ mult de cît trebuie şi încep să-ţĭ «*vîzească*» vijie urechile tare, dovadă că are să-ţi fie rău; să cauţĭ atunci a tăia sulfatul «*s-lu tal'*». Tăierea sulfatului se face astfel: Ieĭ aguridă şi după ce-ĭ strecorĭ zeama cît să umpli un păhărel, o amestecĭ cu zahăr şi beĭ.

După aceasta bolnavul este sigur, că n-are să păţească nimic.

(Comunicată de d-na Mia Adam din Vlaho-Clisura, Macedonia).

46. Ape de friguri.

In unele localităţĭ există şi ape de friguri, unde se duc pacienţĭ de se spală, ca să se vindece. Ast-fel la Vlaho-Clisura se află aşa numita «*Roibul*» saŭ *fîntîna de la Roibul*, unde bolnavii de friguri «*hiuvriţl'i*» după ce se spală, lasă şi cîte un «semn» de pe dînşiĭ, cămaşă, aţă, năframă, etc. şi care semn se leagă de trunchiul unuĭ arbore şi după aceasta se duc în grabă mare de acolo şi se crede că nu-ĭ va maĭ apuca frigurile după aceasta.

47. Ca copilul să fie prezervat contra a orĭ-ce rău în viaţa luĭ.

Să poarte cu sine *mînoch'irlu* şi nicĭ un rău nu se va atinge de dînsul. «Mînochirlu» se poartă de obiceiŭ, ca cine-va să fie preservat contra ochilor răĭ, contra spiritelor rele de noapte, ca ţîne, vampirĭ etc. şi în contra unor boale contagioase de carĭ suferă copiiĭ de obiceiŭ.

Obs. — «*Mînoch'irlu*» este ceea ce francesul numeşte *amulette*, şi este de cele maĭ multe orĭ un os de rinocer, pe care este făcută imaginea unuĭ sfînt.

Aceste obiecte se aduc maĭ cu seamă de la muntele Atos.

Se crede că puterea lor prezervatoare şi vindecătoare este foarte mare. Această credinţă superstiţioasă este răspîndită maĭ la toate popoarele.

48. Ca să nu-s «aumbreaţdă» copiiĭ.

Se obicĭnuĭeşte a îmbrăca pe copiiĭ micĭ cu «*gornă*» roşe, fiind-că are puterea de a-ĭ prezerva contra spiritelor rele de noaptea, contra «*aumbrilor*».

Obs.—«*Gornă*» este un fel de îmbrăcăminte copilărească, cusută de mamele lor şi pe care o poartă copiiĭ cam pînă la etatea de 15 anĭ, cînd îmbracă «dulama».

Notă. — *Aumbrele* se crede că sînt nişte fiinţe mitologice de ordinea *albelor*, despre carĭ am vorbit.

49. Pentru a se ĭubi fraţiĭ între dînşiĭ.

Pentru ca fraţiĭ să se ĭubească între dînşiĭ, să se ĭea cîte un păr de la fie-care frate, şi toţĭ periĭ să se lege şi să se facă nod. Nodul aşa făcut se dă unuĭa dintre fraţĭ să-l înghită în pîine.

Tot aşa se face pentru fie-care şi se stabileşte de atuncĭ o strînsă legătură de iubire între dînşiĭ.

(Timiu Boch'a, Samarina, Epir).

50. Dacă vreĭ ca copilul să crească forte ca ursu.

Dacă doreştĭ ca copilul tăŭ să devie tare ca ursul, pe cînd este încă copil *de ţiţă*, să-l ungĭ cu săŭ de ursă.

(Stama, Mălăcaşĭ, Tesalia).

51. Pentru a îndrepta picioarele unuĭ copil, care se naşte cu picioarele strîmbe.

Să ĭeĭ ţîrĭ (*ţiróni*), să-ĭ pisezĭ bine şi după ce-ĭ amestecĭ cu uleiŭ şi tămĭie pisată, puĭ această amestecătură la picioare şi o legĭ pe deasupra cu o pînză. Apoĭ legĭ de o parte şi de alta a fie-căruĭ picior, cîte două scînduri micĭ, spre a da forma dreaptă a picioarelor şi în curs de două-zecĭ de zile le ungĭ cu *uleiŭ de ouă*.

Acest uleiŭ de ouă se extrage ast-fel:

Arzĭ ouă cu găoacele lor în tigae şi lichidul cam gros ce rezultă se întrebuinţează ca doctorie.

Apoĭ învîrteştĭ picioarele cu lînă nespălată pe deasupra căreĭa aşezĭ de o parte şi de alta scîndurile.

Poţĭ fi sigur, că prin modul acesta picioarele se înmoaie, se întind şi se îndreptează.

(Ţal Nicola Damaşoti din Avela, Macedonia).

52. Cînd copilaşul e adus la o rudă a sa.

Cînd un copilaş este adus pentru întiia oară de mamă-sa saŭ de vre-un altul la o rudă, se obicĭnuĭeşte a se face *pap* (moş).

Se face *pap* în modul următor: O femee saŭ fată din casa a-

ceasta, luînd *sumă* de lîna albă, îl învelește cu dînsa pe la gît, bărbie, cap, ast-fel ca băiatul să pară că are barba și părul alb, ca un bătrîn.

În sîn i se pune o bucată de pîne.

Prin acestea se dorește băcatuluĭ să trăĭască pînă în adînci bătrînețe, și să fie în tot cursul vieței sale fericit și avut.

(Auzită de la d-na Mia Adam, Vlaho-Clisura, Macedonia).

53. Cînd copiiĭ beaŭ vin noŭ.

Cînd copiiĭ ceĭ micĭ beaŭ pentru întîĭa dată vin noŭ (*v'in noŭ, mustu*), înainte de a bea, zic cuvintele următoare de treĭ orĭ, ca să nu se îmbolnăvească de frigurĭ, după băutură.

V'in bĕaŭ, mustu bĕaŭ,
H'avra mĕa a luĭ l'-u daŭ

Vin beaŭ, must beaŭ
Frigurile mele luĭ le daŭ

(Vlaho-Clisura, Macedonia).

54. Cînd cade copilul.

Cînd un copil cade jos, se crede că acesta e semn de creștere și i se spune să nu plîngă.

55. De „luschiḑĭ".

Cînd un copil scoate la mînă «*luschiḑĭ*» trînjĭ, ca să le facă să dispară, cînd vede vre-un bărbat că-și varsă udul, să-i strige de treĭ orĭ:

Luschiḑili améli
n-zmĕánili atali.

Luschiḑile mele
În izmenele tale.

Să caute însă să nu fie prins, căcĭ bărbatul mînios îl bate tare. Aceasta fiind-că se crede că aŭ să-ĭ apară bărbatuluĭ *luschiḑile* în testicule.

56. Cum poțĭ face pe cine-va să cunoască «m-plătare».

Să ieĭ o plătare, să-ĭ facĭ o gaură și să trecĭ prin gaura aceasta sfîrcul de țiță al mameĭ copilașuluĭ, care voești să poată cunoaște în *plătare*. Apoĭ să puĭ pe copilașul născut de curînd și care pînă acuma n-a supt de loc, să sugă prin plătare și el va putea pătrunde prin toate secretele pe care le ascunde plătarea.

Observare. Se crede, că, după «plătare», omoplat, cine se pricepe, poate să spuie ce are să se întîmple în viitor stăpînuluĭ care a tăiat și a fript vita. După «plătare» se poate prezice de exemplu dacă în casa aceea se va naște saŭ va muri cine-va, dacă în curînd se va primi vre o veste bună, parale, saŭ dacă vre unul din casă se va căsători, etc. etc., căcĭ tot ce i se poate întîmpla omuluĭ în viață, se poate prezice dintr-însa. Cînd plătarea e albă de tot, se explică în bine Cu plătarea să «Spună» să spuie, trebuie să fie de vită friptă, nu fiartă.

57. Ca să depărtezi frica și întristarea.

E bine, după credința poporului, să lași pe ursari să joace ursul în curte, căci ursul scoate întristarea din casă și depărtează frica copiilor, făcîndu-i curagioși.

(Auz. de la d-na Despa Papahagi).

58. Ca să treacă frica, spărietura cui-va.

Cînd cine-va se sperie, dacă vrea să-i treacă frica, să bea apă rece.

saŭ:

Să i se desfacă pieptul și să fie scuipat de trei ori încetinel: ptiú, ptiú, ptiú, și el își va reveni în starea de mai nainte.

saŭ:

Să se «afume» cu păr de lup și cu păr de urs, adică să se aprindă perii de lup amesticați cu perii de urs și să se despuie ca fumul lor să treacă prin fața celui spăriet.

(Auzite de la d-nu Mih. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

59. Pentru cine are un dinte găurit.

Cine este cu vre-un dinte găurit, să-i puie o bucățică de *ch'atră a calului* și durerea-i va trece.

(Comunicat de d-l Șunda din Crușova, Maced.).

60. Ca să ții dinții curați tot-dauna.

Să-i speli în tot-dauna după mîncare cu apă saŭ cu vin.
Saŭ: să-i speli cu praf din pin saŭ cu cenușe de pin ori de brad.

(Comunicat de Iani Papahagi).

saŭ:

Să-i speli cu tărițe.

(Comunicat de d-l M. Dimoane).

61. Pentru cine are durere de dinți.

Să ieа tămîie și după ce o va pisa bine, să o puie la dinții cari îl dor și durerea va trece.

saŭ:

Să puie pe puțin bumbac cîte-va grăunțe de sare și să se aplice la locul durerei, că durerea trece.

saŭ :

Saŭ să se ţie mult timp în gură rachiŭ tare saŭ să se puïe tabac.

saŭ :

Să ieï urzicï, să le pisezï şi amestecîndu-le cu sare, să le puï pe dintele care te doare şi veï face să înceteze durerea.
(Comunicat de d-l Şunda Taşcu student în Medicină, din Cruşova, Macedonia).

saŭ :

Să ieï bucăţele de ḑadă şi să le fierbï cu oţet. In sucul care rezulta înmoï o bucată de vată şi o puï la durere, că-ţi trece.

saŭ :

Puï bumbac muïat în «ghizapi» acid sufuric.

62. Pentru fugirea buricului

Dacă se întîmplă cuï-va să-ï *fugă buricul* atuncï se chïamă o babă, care cunoaşte de aceste bolï ; ea treacă maï întiiŭ pe suferind la pîntece, după aceea se scoală în picioare, îï pune degetul pe *mărgeaua* buricului şi venind în jurul luï, dacă amurţeşte degetul babeï, se zice că bolnavul într-adevăr suferă de buric şi cu tratamentul ce i s-a făcut, se va vindeca.

63. Cînd te muşcă buricul

Cînd te muşcă buricul (cînd te doare inima), să ieï rădăcină şi frînză de *păl'ur* şi după ce le fierbï cu vin, să beï din zeama aceea, că *muşcarea de buric* va înceta.

64. După ce cade buricul de la copil

Căzînd buricul copiluluï, se pune serum de postav de lînă.

65. Cînd se boşorogeşte cine-va

Cînd se boşorogeşte cine-va *(cînd se vearsă m-punḑi*, cînd se varsă în pungï), ca să se vindece, să mănînce *cuştavár* [1]), amestecat cu mïere în fie-care dimineaţă şi în fie-care seară, pînă cînd se va face bine.

Notă.—Cuştavár este un fel de floare lăptoasă, de coloare roşe-albă.

[1]) D-l Şunda T. din Cruşova, Macedonia.

67. Cînd cine-va suferă de gălbinare

Cînd suferă cine-va de gălbinare, să ĭea o limbă de gîscă, să o arză bine, să o reducă în cenuşe şi amestecînd-o cu apă, să bea în fie-care dimineaţă dintr-însa cîte o ceaşcă.

Apoĭ să maĭ ĭea cîţĭ-va *castraveţi sălbaticĭ*, să-ĭ usuce bine, să facă tabac şi să tragă în nas dintr-însul, că se va vindeca de gălbinare în curînd.

(Com. de Papa Nicola Tegu, Vlaho-Clisura, Macedonia).

saŭ

Se bea zeamă de «*trimerŭ*» [1]).

saŭ

Se taĭe frîul limbeĭ şi se *lasă sînţli*, adică se lasă ca sîngele să curgă, după care operaţie, gălbinarea se va vindeca.

(Comunicată de d. Şunda din Cruşova, Macedonia).

68. Pentru cine nu-şĭ poate vărsa udul

Cînd cine-va nu-şĭ poate vărsa udul, se zice, că are pĭatră «chĭatră».

Spre a se vindeca, să ĭea «*pindani*», să o piseze şi amestecînd-o cu apă, să o bea şi efectul produs se crede, că este minunat.

(Com. de d. Tuşu Badralexi, institutor romîn la Călive-Badralexi, Macedonia).

Prinderea udului se crede că provine, cînd cine-va bea apă, fiind asudat, şi numaĭ ceĭ născuţĭ dintr-o femee, care în momentul naşterеĭ fiind înăduşită, a băut apă, prind peatră.

(Com. de d. M. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

69. Pentru căderea şelelor

Cînd cine-va suferă de durere la şele, se zice, că-ĭ *căḑură şalile* (ĭ-aŭ căzut şelele) şi pentru a se vindeca, trebuĭe ca cine-va să-ĭ tragă tare vinele şi de maĭ multe orĭ.

(Comunicat de d. Şunda T., din Cruşova, Macedonia).

70. Cînd te dor oasele.

Cînd te dor oasele, ĭea baligă de lup, pe care o poţĭ găsi dimineaţa prin copace, de oare-ce este albă, şi să o beĭ după ce o fierbĭ cu apă, că-ţĭ va trece durerea de oase.

(Auzit de la d. Nicola Damaşotĭ din Avela, Epir).

[1]) Un fel de floare.

71. Cînd cine-va nu poate «să-şi dea sufletul», să mŏară.

Se crede, că une-orĭ omul ajungînd pe puntul de moarte, «nu-şĭ poate da sufletul»; ceĭ din împrejur văzîndu-l cum se luptă cu moartea şi ştiind, că în tot-dauna moartea ese învingătoare, caută prin toate modurile să-ĭ înlesnĭască eşirea sufletuluĭ. Între altele se crede, că suferindu-l îşĭ poate da sufletul şi prin mijlocul următor:

Îndată ce-l vezĭ că se zbate bolnavul şi vezĭ, că numaĭ e scăpare, ca să moară odată maĭ curînd, să descuĭezĭ o scîndură saŭ să desfaci războiul.

(Com. de d-l Petre Badralexi, din Călive-Badralexi, Macedonia).

72. Pentru durere de stomah.

Cînd cine-va suferă de durere de stomah (*îl doare pînteca*), durere provenită din cauza răceleĭ, ca să treacă, să-ĭ se arunce *oala* pe pîntece spre a i-se scoate toată răceala (*tot vîntul*).

Obs. — Oala se aruncă de o femeĭe care se pricepe în ast-fel de bolĭ, şi se face cam în modul următor:

Se ĭea oala şi se pune cu gura pe pîntecele pacientuluĭ, după aceasta femeea aceea o întoarce de treĭ orĭ în jur, uşor însă, ca să se lipĭască frumos şi să nu se verse apa căldicică ce conţine.

După cît-va,—un sfert saŭ jumătate de oră, după împrejurărĭ, căcĭ depinde de cît poate suferi pacientul,—se scoate oala şi suferindul scapă de durere.

(Com. de d-l Tuliu Carafoli din Xirolivadi, Macedonia).

73. Ca să te păzeştĭ contra a orĭ-ce boală.

Ca nicĭ o boală să nu se atingă de tine, să ieĭ un pîntece îndată ce e scos din animal, să-l scuturĭ ca să-ĭ cază baligele ce conţine şi fără a-l spăla de restul băligeĭ depusă pe pereţiĭ săĭ, să-l frigĭ şi să mănîncĭ dintr-însul.

Puterea de a te păzi contra tuturor boalelor, vine, după credinţa poporală, de acolo că el este compus de lapte şi de toate verdeţurile cu carĭ se vindecă bolile.

(Com., de d-l Şunda T. care a cules această credinţă de la Fărşeroate).

74. Ieşirea şezutuluĭ

Ieşirea şezutuluĭ (Prolapi al mucoseĭ rectale) se reduce de o femee cu mîna unsă de unt de-lemn; se apucă conturul părţeĭ prolabite cu vîrful degetelor mîneĭ; se apasă gradat şi cu îngrijire şi cînd începe să intre, se împinge în sus în anus şi apoĭ se menţine vre-un sfert de oră cu degetul saŭ cu mototolul de cîrpă pînă nu maĭ ĭese.

(D-l Şunda T., student în medicină din Cruşova, Macedonia).

75. Pentru capse

Se pune clistiru cu apă caldă saŭ un fel de clistir făcut din clistir ordinar din potasă, se reduce cu un ţăpuş, se unge cu unt-de-lemn, şi se pune în şezut şi suferindul, maĭ cu seamă cînd e copil, se face bine.

saŭ:

Să mănînce mure şi se face bine.

(Com. de d-l Şunda Taşcu din Cruşova, Macedonia).

76. Pentru „scoaterea afară"

Să ieĭ coarne şi după ce le fierbĭ, zeama lor să o amesteci cu puţin zahar şi să o beĭ, căcĭ e bună pentru a *te scoate afoară*

saŭ:

Să ieĭ prune şi după ce le fierbĭ cu zahar, beĭ din zeama aceia şi te va *scoate* afară

saŭ:

Să ieĭ *sŏarbi* (sorbusancu parius; cruşi) căcĭ produc un bun efect.

77. Pentru nescoaterea afară

Ca să nu te maĭ *scoată afoară*, să ieĭ sămînţă de *pindane*, să o fierbĭ bine şi zeama, care va rezulta, să o beĭ, că te scapĭ curînd.

saŭ:

Să ieĭ *ch'etru-bobuli* (fructul ienuperuluĭ *g'unĕăpini)* şi după ce le fierbĭ bine, să beĭ zeama lor, căcĭ folosesc mult, cînd te scoate afară. Zeamă lor e bună încă pentru răceală.

78. Pentru surdisire

Surdisirea este *ieşirea afoară*, mult însă. Pentru a se vindeca cine-va de ieşirea afară: *surdisire*, se recomandă să bea rachiŭ de drojdiĭ, fiert bine cu cenuşe şi filtrat apoĭ cu apă.

(D-l Şunda din Cruşova, Macedonia).

saŭ:

Să ĭea cafea turcească amară (fără zahar), în care să se puĭe un grăunte de *măzie* (nux gallica) arsă şi pisată, se face infuzie şi după aceea *surdisitul* să bea vre-o 30 gr. şi îi trece.

(D-l Şunda din Cruşova, Macedonia).

saŭ:

Să mănînce orez necurăţit şi nespălat, fiert fără sare.

79. *Pentru apostemă*

Frînza *pindaneĭ*, *mulõáhăl'eĭ* (nalbă) sălbatice, a lăpăluĭ şi *selinuluĭ* fără sămînţă, piseazăle şi pune-le pe stomach, că te vindecĭ.

80. *Pentru dizenterie*

Cine suferă de dizenterie, să ĭea sînge de ţap amestecat în mîncare şi se face sănătos.

Auzit de la Stama Chibricu din Malacaşĭ, Tesalia).

saŭ:

Să ĭea o splină de capră şi după ce o frige bine de tot, să o mănînce şi de sigur că-ĭ trece dizenteria.

saŭ:

Să ĭea sînge de ţap amestecat în mîncare şi-ĭ trece.
Să nu mănîncĭ sărăturĭ.

81. *Cum se vindecă trînjiĭ cu scurgerea de sînge*

Cînd cine-va are trînjĭ (*suhăţĭ*) cu scurgere mare de sînge, să-ĭ se dea cîte o ceaşcă de zeamă de *măzie* (nuca galica, gogoşĭ de restic) după ce se fierbe bine.

(Şunda Taşcu din Cruşova, Macedonia).

82. *Cînd este fără scurgere de sînge*

Cine suferă de trînjĭ (*suhăţĭ*), să se păzĭască de mîncărĭ sărate, piperate şi de acrituri.

Ca să se scape de ele, să puĭe în foc usturoiŭ şi să stea cu şezutul pe deasupra foculuĭ, ca să-l bată fumul de usturoiŭ.

(Auzită de la d-l Tegu N'an'ia din Avela, Epir).

83. *Pentru bătaĭe.*

Cînd cine-va este bătut tare, în cît tot corpul ĭĭ înegreşte *(il' murnĕaşte)*, să jupuĭeştĭ o oae saŭ un noatin şi să puĭ pĭelea aşa caldă pe corpul vînăt de bătaĭe; să stea apoĭ pacientul ast-fel cîte-va zile şi se va vindeca

Dacă nu i se aplică acest tratament, e pericol de moarte pentru cel suferind De aci se vede, că vine şi expresiunea de: *va ti bag tu chĭale* (am să te bag în piele) cînd voieştĭ să amenînţĭ pe cine-va cu o bătaĭe straşnică.

84. Pentru vizicătoare.

Să prinzĭ muştĭ verzuĭ şi maĭ marĭ decît cele comune, să le scoţĭ aripele, pe carĭ, după ce le facĭ ca praful de supţirĭ, le presarĭ pe aluat şi le puĭ ca vizicătoare.

(Tuliu Mihail din Avela, Epir).

85. Pentru ameţeală.

Cînd cine-va suferă de ameţeală *(andrală)* care-l prinde des, ca să se scape, trebuĭe să mănînce, flămînd fiind, ficat fript de măgar.

(Perivole, Epir).

saŭ :

Cînd cuĭ-va ĭi vine ameţeală simplă *(lişinare, amelie)*, trage-ĭ cîte-va palme, stropeşte-l cu apă la faţă şi la piept, şi dacă ameţeala ĭeste grea în cît suferindul e să moară, atunci trebuĭe să se dea cu puşca în vînt, ca să se sperie spiretele rele, carĭ aŭ venit să ĭea sufletul aceluĭ ameţit.

(Turia, Avela, Epir).

86. Cînd are cine-va contuzie la craniŭ.

Cînd are cine-va o contuzie forte la craniŭ, ca să dispară, să-şĭ acopere capul cu ouă fierte ca jumărĭ în unt şi zahăr.

(D-l Şunda din Cruşova, Macedonia).

87. Cînd scoate blîndă cine-va.

Blînda sînt nişte bube roşiĭ ce ĭes pe deasupra pĭeleĭ şi carĭ provoacă o mîncărime. Ele provin maĭ cu seamă de întristare mare.

Ca să-ţĭ treacă, unge-ţĭ corpul pe unde aĭ *blîndă*, cu apă sărată, numită : salamură.

88. Pentru aruvirsare (herpes critic)

Cînd se *aruvearsă* cine-va, să înţepe *aruvirsăturile* (bubele acesteĭ bolĭ) şi să le ungă cu unt proaspăt de vacă.

(D-l Şunde din Cruşova, Maced.)

89. Pentru aprindere la micĭ.

Cînd se aprind micĭĭ între coapse, să se spele cu *sfungu* (burete) şi cu apă rece. Apoĭ să presară praf de cafea prăjită.

90. *Pentru muşcătură de cîine, cal, etc.*

Cînd te muşcă un cîine, cal, etc. să ieĭ păr de la acel animal, să-l puĭ deasupra muşcătureĭ şi să-l legĭ cu o cîrpă, că-ţĭ va trece.

saŭ:

Să ieĭ *caş bătut*, să-l facĭ felioare şi să-l puĭ pe rană, unde eştĭ muşcat şi-ţĭ va trece.

saŭ:

Se face următoarea preparaţie care se pune şi la alte rănĭ şi boale de pĭele:

Se ĭea ceară albă, se topeşte, se pune într-însa *usîndă* (slănină) proaspătă), unt proaspăt o linguriţă, puţin săŭ de la rinichiul unuĭ berbece, *avaijiva* (un lemn colorat) şi terebentină, care formează baza doctorieĭ.

După ce se amestecă toate la un loc şi se încălzesc ca amestecătura să se facă şi maĭ bine, se întinde pe o cîrpă şi se pune pe rană.

Observaţie. — Se crede că muşcătura cîneluĭ negru este maĭ periculoasă de cît a celor-lalţĭ cîinĭ.

91. *Pentru muşcare de cîine.*

Cînd te muşcă un cîine şi-ţĭ pune «dinţĭ» adică îşĭ lasă urmele colţilor săĭ, mijlocul de vindecare este de a lua cîte-va boabe de fasole şi despicîndu-le în două, să le aplicĭ la rană şi să le legĭ, spre a nu se mişca din loc.

(Comunicată de d Iancu Dalametra de la Călive Badralexi, Macedonia).

saŭ:

Dacă muşcătura este făcută în partea mărginaşe la bucă, etc. se taĭe «carnea laĭe» carnea neagră şi apoĭ pacientul se vindecă, urmînd tratamentul ce se obicĭnuĭeşte pentru vindecarea ranelor.

(Comunicat de Iani Papahagi din Avela, Epir).

saŭ:

Să ieĭ o felie de caş sărat şi după ce-l frigĭ, să-l puĭ la locul muşcat şi te veĭ vindeca.

(Comunicat de d. M. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

saŭ:

Să puĭ păr de al cîneluĭ care te-a muşcat, ca cine ţĭ-a dat muşcătura acela să o ĭea.

(Comunicată de la d. N. Tacit, institutor romîn la Avela, Epir).

92. *Muşcătura de cîine.*

După ce te muşcă un cîine, ieĭ o bucăţică de pîine cu care ştergĭ rana şi apoĭ să o daĭ bucăţica ca să o mănînce cîinele, care te a muşcat.

93. Pentru tăetură saŭ pentru muşcătură de cîne cînd curge sînge.

Cînd cine-va se taĭe în vre-o parte a corpuluĭ, să arunce apă rece pe tăetură pînă cînd partea aceea va amorţi şi sîngele va înceta de a maĭ curge.

saŭ:

Să se stropească rana cu rachiŭ tare, pe rană apoĭ să se puĭe piper şi pe de-asupra piperuluĭ să se puĭe vată (bumbac) stropită cu rachiŭ. După aceasta se leagă rana cu o cîrpă şi la fie-care patru ceasurĭ se toarnă rachiŭ tare pe rană. Dacă rana este mare, la fie-care 12 ceasurĭ se schimbă legătura.

saŭ:

Să se spele rana cu ud în loc de rachiŭ şi se urmează ca maĭ sus.

saŭ:

Spre a opri sîngele, cînd rana este mică, se pune pe dînsa curea rasă saŭ pînză de păĭanjen.

saŭ:

Se pune de-asupra raneĭ balsam.

saŭ:

Se pune în unt-de-lemn o plantă numită: «iarbă de tăl'are» iarbă de tăĭere, se fierbe şi din aceea se pune pe rană, unde eşti tăet.

(Comunicată de d-l T. Şunda, din Cruşova, Maced.)

saŭ:

Să ieĭ frunză de «pindanică» numită în Romînia platagină saŭ «iarba oaĭeĭ» şi după ce o ungĭ cu lapte de femeĭe, pe care stropeşti şi puţin zahăr, o puĭ pe rană şi închide îndată.

Aceasta se face cînd rana să închide şi cînd trebuĭe ca închizînd să nu se distingă, că a fost rană.

(Com. de d-l Mihail Dimoanie din Ohrida, Macedonia).

saŭ:

94. Cum se închide o rană.

Să ieĭ perĭ nespălaţĭ, baligă de oaĭe, vĭermĭ roşĭ din pămînt şi var; după ce le arzĭ, le pisezĭ toate acestea la un loc pînă să fie reduse în praf. Pune apoĭ din praful acesta pe rană şi se va vindeca pe deplin, dacă o veĭ lega tare de tot şi o veĭ lăsa treĭ zile.

saŭ:

Iea *putriḷ'nie* (făina lemnuluĭ putred) şi amestecînd-o cu *glicanţu* şi vin, pune-o pe rană şi se va închide.

(Bătrîna Sia Mona, Vlaho-Clisura, Maced.)

95. *Cum se închide o rană.*

Amestecă *gl'inát* (găinaţ) de potârniche cu sapon, făină de grîŭ şi cu seŭ de porc sălbatec şi după ce le amesteci bine de tot, pune din amestecătură pe rana deschisă şi se va închide. Pînza de păianjen încă e bună.

96. *Pentru cine suferă de angusă.*

Ca să-ţĭ treacă *angusa*, să strecorĭ pleumîna vulpeĭ şi să beĭ din acea zeamă.

Angusa fr. angoisse.

97. *Remediŭ de rană.*

Să ieĭ lînă nespălată şi gîgiraţă de oĭ. Apoĭ să găseştĭ vîermĭ roşĭ din pămînt şi var. Toate acestea puse la un loc se ard bine pînă ce se reduc în praf. Din praful acesta să puĭ pe rana cuĭ-va şi să-ĭ legĭ rana tare, ca să dureze aşa patru zile. In a patra zi, cînd o veĭ dezlega, rana va fi vindecată pe deplin.

Tot pentru rană se maĭ întrebuinţează ceapă.

Se pune ceapa în spuză pînă ce se frige bine şi apoĭ se scoate, se lasă niţel să se răcească, se unge inima eĭ cu unt-de-lemn şi apoĭ se pune pe rană, şi se leagă cu un petec.

Se schimbă de două saŭ treĭ orĭ pe zi acest tratament, pînă cînd rana se curăţă şi se închide.

98. *Ca să rupă o rană (uĭme).*

De multe orĭ se fac nişte umflăturĭ şi se strînge acolo puroiŭ. Ca să rupă, se pune pe absces *pindanică* (plătagină) după ce se unge cu unt-de-lemn.

Tot pentru *ruperea* raneĭ ie bună sămînţa de in, amestecată cu albuşul ouluĭ.

99. *Cînd îţĭ curge sînge din nas.*

Ca să-ţĭ înceteze curgerea sîngeluĭ din nas, să legĭ tare degetul mic al mineĭ corespunzătoare năriĭ din care curge sînge, cu un fir de mătase.

Alte orĭ în loc de a lega degetul cel mic, se legă policarul.

saŭ:

Se pune creştetul capuluĭ sub apa curgătoare a unuĭ şipot, ca să curgă apă rece, după care se răceşte şi fruntea.

saŭ:

Să puĭ pe fruntea celuĭ căruĭa îĭ curge sînge din nas, peatra numită:
Stămăliri împreună cu un fir de mătase şi sîngele va înceta de a curge.

100. Leac pentru rănile omuluĭ de la mînă şi picioare.

Să ieĭ ceară albă, uleiŭ saŭ unt-de-lemn, terebentină, săpun, pucioasă *(tefi)* şi toate la un loc să le amesticĭ bine.
Veĭ obţine prin modul acesta o alifie pe care, dacă o puĭ pe rana omuluĭ de la mînĭ saŭ picioare, se va vindeca.

saŭ:

Să cauţĭ a găsi cîte-va foĭ de zmochin *(h'ic)* şi după ce le veĭ usca, le veĭ reduce în praf, din care presărînd pe rană se va vindeca.

(Comunicat de d. Beli Bajdechi din Nijopul Maced.)

saŭ:

Te serveştĭ de preparaţia «buruĭcneĭ» ĭarbă de tăl'are, după ce aĭ fiert-o în unt-de-lemn.

(Comunicat de d-l Şunda T., din Cruşova, Macedonia).

saŭ:

Să stropeştĭ rana cu pişat de copil.

saŭ:

Cînd cine-va are o rană, o poate închide prin «ţirót» un fel de muşama făcută de pînză şi ceară.
Rana se curăţă cu totul prin ajutorul acesteĭa.

101. A c ă ţ a r e a -n i n i m ă.

Acăţarea -n inimă (prinderea -n inimă), este boală, care provine din cauza colicilor întestinalĭ.
Spre a te vindeca de aceasta, să te înveleştĭ, ca să asuzĭ bine. Pentru asta să puĭ la picioare *tuvlă* (olan) încălzită, ĭar pe burtă o pînză cu tărîţe încălzite bine.

saŭ:

Să beĭ rachiŭ de cel tare amestecat cu piper negru, ca să te încălzeştĭ în interior şi ast-fel să asuzĭ, că-ţĭ trece.

(Comunicata de d-l Şunda T. din Cruşova, Macedonia).

Cînd te *ţine inima la linguriće*, adică cînd te doare inima la lingurică şi te frămîntă pe din năuntru. să aduni *cicîstori* (căcărezi de şoarici), să-i pui într-un pahar cu apă, casă se topiască şi să bei în toate dimineţele cîte o ceaşcă, şi să fii sigur, că durerea te va lăsa.

(Comunicată de părintele Popa-Nicola Tegu din Vlaho-Clisura, Macedonia).

102. *Pentru ameţeală provenită de neghină.*

Cînd mănîncă cine-va pîine în care se cuprinde şi neghină, capătă o ameţeală şi o turburare de cap.

Ca să te scapi de dînsa să cauţi saŭ să verşi, saŭ să ieşi afară în aer liber. Iţi face bine. încă dacă faci o baie rece.

103. *Cînd scoate cine-va prucuv'iţă (pojar)*

Spre a se vindeca cine suferă de *prucuv'iţă*, trebuie să se păziască de a vedea foc, căci se *asplinsescu grinuţile* (se înăspresc bubele). Nu trebuie să aziste unde se gătesc bucatele; să nu mănînce nici un fruct căci face să crească erupţiunea; să mănînce pîine, lapte şi carne gătită mai mult cu legume; să nu mănînce peşte de loc; să nu iasă afară din odaie şi să iea vre-o cinci boabe de *cîrmeze* (coccionelli ?) în rachiŭ.

(Com. de d-l I. Şunda, din Cruşova, Macedonia).

Obs. — In tot timpul cît ţine «prucuv'iţa» se cere să nu speli rufele pacientului, să nu faci foc şi să nu boieşti, căci se înăspreşte boala.

104. *Cînd cine-va scoate cur de găină.*

Cînd cine-va scoate cur de găină, ca să se scape de dînsul; să-l ungă cu *gălăţidă* [1]).

(Com. de d-l Iani Papahagi, din Avella, Epir).

saŭ:

Se freacă «curul de găină» cu cenuşe saŭ cu un oŭ proaspăt înmuiat în cenuşe.

(Com. de d-l M. Dimoanie din Ohrida, Macedonia).

saŭ:

Se arde muchia toporului şi cu fumul care se depune pe dînsul, ungi «curul de găină» şi trece.

(Com. de d-l I. Dalametra din Călive-Badralexi, Macedonia).

[1]) Un fel de buruiană, care dă lapte cînd o rupi, asemenea lăptucei.

105. Cînd suferă cine-va de reumatism (dor în oase).

Să ĭea măduvă de cămilă, să-şĭ ungă încheĭeturile corpuluĭ, maĭ cu seamă pe unde simte durere şi durerile vor înceta.

(Com. de d-l Tuşu Badralexi din Călive-Badralexi, Macedonia).

106. Cînd te doare urechea.

Cînd te doare urechea, să o ungĭ cu seŭ de vulpe şi-ţĭ va trece durerea.

saŭ :

Să strecorĭ în ureche din grăsimea săuluĭ de ţap, amestecată cu săŭ de gîscă şi-ţĭ va trece.

(Perivole).

saŭ :

Laşĭ să se dezolve şoriceĭ în unt-de-lemn şi dacă aruncĭ din amestecătura această în urechea, care te doare, durerea îţĭ va trece.

(Auzit de la Papa Nicola, Vlaho-Clisure).

saŭ :

Să fierbĭ orez în oleiŭ, jumătate oca, pe gura oaleĭ în care se fierbe orezul să puĭ o pînză, după ce scoţĭ orezul însă, şi punînd urechea ce te doare pe deasupra pînzeĭ, ca să intre într-însa abur, durerea-ţĭ va trece.

Acest tratament se aplică şi cînd se astupă urechile omuluĭ, de nu poate nicĭ chiar să audă bine.

(Sili Bibi din Vlaho-Clisura).

saŭ :

Să puĭ maĭ mulţĭ căţeĭ de usturoĭŭ pe abur, ca să se înmoaie bine, după care le strecorĭ zeama-n ureche şi durerea trece.

Alta

Ieĭ unt-de-lemn pe care-l fierbĭ cu ceapă saŭ usturoiŭ. Apoĭ îl strecorĭ în urechĭe şi-ţĭ trece.

107. Pentru curăţirea urecheĭ.

Pentru curăţirea urecheĭ ĭe bună *axunghie* (săŭ de porc), saŭ unt-de-lemn, grăsime de găine, gîscă saŭ boŭ.

Cu una din acestea se înmoaie un fitil şi se pune în ureche, unde stă, maĭ multe zile şi cînd se scoate, urechea ĭe curăţită.

E bine, ca toate doctoriile cele lalte referitoare la urechĭ să le întrebuinţezĭ numaĭ, cînd aĭ curăţit urechĭa bine.

108. De arcurat, arăţit.

Cînd cine-va răceşte, se freacă cu un remediu preparat din unt-de-lemn, săpun şi ceară, fierte toate la un loc pînă se îngroaşe şi pe cari se presare *siod* un fel de piper.

După aceïa îl acoperă cu lînă nespălată.

Une orĭ, după ce-l tragĭ cu preparatul de maĭ sus, îl ungĭ cu mĭere amestecată cu siod şi apoĭ îl înveleştĭ cu lînă nespălată.

După ce s-a frecat aşa, ïea de băut : 100 dr. săpun, 200 dr. unt-de-lemn şi tot atîta mĭere, amestecată cu rachiŭ şi apă de leşie, preparată din cenuşe de viţă şi care se fierbe pînă devine clară de tot. Din această amestecătură se bea cîte o ceaşcă pe fie-care zi dimineaţa o dată, şi seara, după treĭ ore de la cină.

109. Orbul găinilor.

Urgh'irĕa gĭl'in'lor ïeste o boală, prin care se ïea vederea cuĭ-va, i se pune *pană*, pĭerdea la ochĭ.

Ieĭ ficat negru de la un noatin negru, îl puĭ într-un coteţ, ca să-l pişte, *chipină*, găinele.

După aceasta îl puĭ pe foc, ca să stea la abur. Se dă după aceasta celuĭ ce suferă de orbul găinilor şi se vindecă.

(Com. de d-nu George Budralexi, Selia, Veria).

110. Pentru durere de dinţĭ

Să ïeĭ tămîïe, să o pisezĭ bine şi să o puĭ la dintele care te doare, că după puţin îţĭ trece.

Alta

Afumă cu dinte de cal dintele care te doare, că-ţĭ trece.

Alta

Zeama ce rezultă, cînd arzĭ lemn de salcie verde, dacă o puĭ la dintele care te doare, şi durerea îţĭ trece.

Alta

Buruĭana «*mîsĕaŭă*» ïe bună, cînd o fierbĭ să staĭ cu gura pe aburul produs de dînsa, fiind-că face ca viermiĭ toţĭ să cază din gură şi durerea să înceteze.

111. Cînd „mul'area“ nu-şĭ are „arădli gl'h'ini“

Pentru aceasta e bun rozmarinul.

Notă. — *Arăzli* sînt *regula* femeiĭ, cînd îĭ vine luna.

112. Pentru durere de mitră

Cînd curge sînge din mitră, se poate opri, dacă femeea aceea poartă cu sine praf de broască.

saŭ:

Să bea praf de corn de cerb amestecat cu vin roş. In fie-care dimineaţă să bea cîte un păhărel şi se va vindeca cu totul.

113. Pentru durere de splină

Să ieĭ castraveţĭ sălbatecĭ, să le estragĭ zeama, pe care să o amestecĭ cu tot atîta cantitate de unt-de-lemn bun, şi să fierbĭ amestecătura aceasta.

Udă cu aceasta o pînză şi pune-o apoĭ pe splină.

Alta

Se ĭea o hîrtie pe care se scriŭ anumite cuvinte.

Apoĭ se udă hîrtia şi se zice:

Cum arde cartĕa, aşi s-ch'ară splina di la X.

Trad. Cum arde hîrtia, — aşa să pĭară şi splina de la X.

114. De ochĭ.

La durere de ochĭ ĭe bună doctoria preparată din castraveţĭ sălbaticĭ.

115. Cînd cine-va nu vede clar.

Să se ĭea zeamă de busuĭoc, să se strecoare în ochiŭ şi va căpăta o vedere clară.

116. Pentru a curăţi ochiul.

Serveşte-te pentru curăţirea ochĭuluĭ de amestecătură de fiere de potărniche amestecată cu mĭere şi cu balsam[1]).

117. Pentru lovitură la ochiŭ.

Cînd aĭ durere la ochiŭ *(aĭ gŏadă,* aĭ lovire în ochiŭ) fierbe oţet şi pune într-însul albuş de oŭ. După aceasta pune-o la ochiŭ de maĭ multe orĭ şi te veĭ face bine[2]).

[1]) Tegu N'anĭ din Avela, Epir.
[2]) I. Chibricu din Mălăcaşĭ, Tesalia.

118. Pentru a avea vedere foarte bună

Să ieĭ corpul şarpeluĭ şi după ce-ĭ taĭ capul şi coada, spală-l bine şi făcîndu-l bucăţele multe, fierbe aceste bucăţele cu unt-de-lemn, vin şi sare şi după asta mănîncă dintr-însa.

119. Pentru cine are talpi (salpi) la ochiŭ.

Să se toarne în ochiŭ apă conjuctivită şi *gh'ulsu* (bleferit uleios, de rose) [1]).

120. Pentru durere de ochĭĭ cu albeaţă şi cu perdea (ţipă).

Să ieĭ un dram de camforă, zahar din Veneţia treĭ dramurĭ, un dram de mărgăritar şi pe toate acestea să le pisezĭ pînă le veĭ face praf.

Apoĭ să se ceară praful acesta cu o sită supţire de mătase şi din praful aşt-fel cernut veţĭ presăra în ochiul suferindului. Repeţind acest tratament de cîte-va orĭ, ochiĭ se vor vindeca pe deplin.

saŭ:

Să ieĭ cîte un dram de mărgăritar, chehlibar, găoace de ouă de barză, scrobeală, pe carĭ amestecîndu-le, să le pisezĭ bine şi să puĭ în fie-care seară, cînd te culci cîte un grăunte din această doctorie în ochiŭ.

Repetă de maĭ multe orĭ acest tratament şi te veĭ vindeca.

(Comunicat de preotul popa Nicola din Vlaho-Clisura, Maced.)

121. Cînd ochiĭ sînt roşiĭ.

Cînd ochiĭ cuĭ-va sînt roşiĭ şi lăcrimează, să-ĭ speli cu pişat de om saŭ maĭ bine de copil şi roşaţa va dispărea.

Auzită de la d-l Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia.

122. Pentru cine nu vede bine.

Să ieĭ ĭarba «hilidun'aŭă» numită, şi după ce o fierbĭ bine, cu apa ce rezultă din această fierbere, să speli ochiĭ în fie-care zi şi de sigur te veĭ vindeca.

Observare. — Iarba aceasta se maĭ numeşte şi «*alîndurişe*» din cauză, că numaĭ rîndunicele o cunosc. Se poate găsi, dacă prinzĭ puiul uneĭ rîndunicĭ şi îĭ faci răŭ la ochiŭ. Mama sa îndată ce vede asta, aleargă imediat după ĭarba sa, ca să-l vindece şi observînd în

[1]) Com. de d. D. Şunda, doctorand.

cotro merge şi unde se depune din zborul eĭ, cauţĭ şi acolo trebuĭe să o găseştĭ.

Pliniu ne spune că ceva analog exista şi în anticitate:

«Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstravere, vexatis pullorum oculis ilia medentes. Cart. VIII, cap. XLI, 2.

123. Pentru cine suferă de sprîncene şi este cu ochiĭ înroşiţĭ.

Iea albuşul ouluĭ, încălzeşte-l puţin, maĭ ĭea $^1/_2$ dram de chimen pe care să-l puĭ de-asupra ouluĭ.

Acest medicament ast-fel preparat, pune-l la ochiŭ şi reînoeşte tratamentul de două orĭ pe zi, că te veĭ vindeca de sigur.

Oul să-l aşezĭ în tot-dauna pe scamă de pînză de in şi apoĭ să-l puĭ la ochiŭ, unde-l veĭ lega cu o sfoară, batistă etc.

(Auz. de la Stama din Mălăcaşĭ, Tesalia).

124. Cînd te scuĭpă C'ulul.

C'ulul, un fel de insectă cu picioarele lungĭ, scuĭpă, după credinţa poporuluĭ, în ochiul, nasul, gura omuluĭ şi vitelor, pe rană etc. şi din causa acestuĭ scuĭpat se nasc îndată niştе vĭermĭ, carĭ iţĭ cauzează durerĭ. Poporul zice, că *c'ulu* nu numaĭ scuĭpă, ci aruncă chiar vĭermiĭ viĭ.

Une-orĭ scuĭpă pînă în gîtul omuluĭ saŭ al viteĭ.

Se poate lecui cine-va de această boală, dacă trage în gît fum de ţigară, cînd e scuipat în gît;

Să dea fumul prin nas, cînd e scuĭpat în partea aceasta şi vĭermiĭ vor pieri, fiind înveninaţĭ de fum.

Cînd te scuĭpă în ochiŭ, să ĭeĭ *caş bun* (brînză) şi *dulce* (nesărat) saŭ maĭ bine *străgl'ată*, să o puĭ pe ochiŭ şi să o legĭ cu un petec ca să stea cîte-va ceasurĭ. Toţĭ vĭermiĭ vor ĭeşi din ochiŭ şi se vor întroduce în *străgl'ată* saŭ în brînză. Cînd eştĭ scuipat pe rană trebuĭe să-ĭ curăţĭ vĭermiĭ cu *ţungursula* (un fel de sulă) saŭ *ţimbida* (un fel de cleşte mic) şi pînă nu-ĭ veĭ scoate pe toţĭ vĭermiĭ, nu te poţĭ liniştĭ, atîta durere iţĭ cauzează.

Ca să nu te scuĭpe *c'ulul*, să ţiĭ în gură frunză de fag şi cînd vorbeştĭ şi cînd dormĭ, maĭ cu seama cînd dormĭ supt cerul liber şi pe la stîne, unde maĭ cu seamă se găseşte *c'ulul*.

125. Cum se vindecă «grănuţlu aţel bunlu» (panariţiŭ).

Cînd cine-va scoate *grînuţlu bun*, ca să să se scape de dînsul, să-l ardă adînc cu coada de lingură şi după aceasta să se pănseze cu frunza de nuc.

(Com. de d-l Şunda Taşcu, Cruşova, Macedonia).

Ieĭ *ĭarba di grînuţlu bun* şi după ce o pisezĭ binişor, o amesticĭ

cu stafide şi o puĭ pe buză. Repetînd aceasta de maĭ multe orĭ şi păzind de a zgîria buba, te vindecĭ la sigur.

(Steriu D. Caragiani din Avela, Epir).

Obs.— Grănuţ bun, bubă bună, se numeşte prin eufemizm, de oare-ce maĭ rea bubă de cît aceasta, maĭ marĭ durerĭ ce causează dînsa şi maĭ periculoasă nicĭ că poate fi alta. Chĭar dacă te vindecĭ de dînsa, îţĭ rămîn urmele eĭ printr-un semn care reaminteşte că aĭ suferit de buba bună». Ea nu apare de două orĭ la aceeaşi persoană şi locurile» unde de obiceĭŭ ĭese sînt: fruntea saŭ pe la închieturile corpuluĭ orĭ pe la subţiorĭ.

Nu e bine să spuĭ vorbă rea (*urîtă*), cînd suferĭ de grănuţ şi maĭ cu seamă relativ la dînsul.

Alta

«Grănuţlu aţel bunlu» se maĭ poate vindeca, dacă, îndată ce apare, i se pune *pîngînătate* spre a-l spurca.

Alta

Se ĭea un brotăcel «brŏatic» şi despicîndu-se în două, se presară cu puţin zahăr şi se pune deasupra bubeĭ şi ast-fel se va vindeca.

Auz. de la d-l Dalametra Iancu, Călivele-Badralexi, Macedonia.

126. La Abscese.

La abscese se pune *alŏat*, uns pe deasupra cu unt-de-lemn.

Alta

Se pune acrime de prune (curcudușe).

Alta

Se pune *pindanică*, plătaginea, după ce se încălzeşte niţel şi se unge cu unt-de-lemn pe deasupra.

127. Pentru cine e ofticos.

Cel care este ofticos, se poate vindeca, dacă doarme o vară printre oile sterpe şi dacă în tot cursul verel bea în fie-care dimineaţă *ţăr* curat, adică din cel ce se aşterne în fundul *talaruluĭ* (un fel de putină mare) şi care se scoate prin canea (*til*).

Mirosul provenit din băligatul oilor încă contribuĭe foarte mult pentru sănătatea ofticosuluĭ.

(Auzită de la Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

128. Cînd răcești la genuchĭ

Să ĭeĭ țeasta uneĭ broaște și după ce o arzĭ bine, să o pisezĭ să o amestecĭ cu cenușe și să facĭ un fel de alifie cu care, dacă te ungĭ cîte-va zile pe rînd, îți trece răceala de la genuchĭ.

(Auzită de la d-l Ghiți Papahagi din Avela, Epir).

129. De gurmáz (tarinjită).

Cînd cine-va suferă de *gurmáz*, să ĭea lamele de *țaparicó* și să înghiță pacientul cît poate suferi, căcĭ *gurmazul* îĭ trece.

(Com. de d-nu Șunda Tașcu din Crușova, Macedonia).

130. Pentru cine scoate bube.

Cînd nu te poțĭ scăpa de bube, dacă vreĭ să-țĭ treacă, să omorĭ o broască țestoasă și să-ĭ scoțĭ *plătarea* [1]) pe care să o porțĭ cusută de haĭnă.

Pînă să dispară plătarea vor dispărea și bubele.

Auzită de la bătrîna țal-Tacola, Avela, Epir.

131. Pentru cine scoate bube pe limbă.

Se crede, că dacă cine-va mănîncă pîne din care aŭ mîncat și șoarecĭĭ, scoate bube pe limbă, carĭ nu produc marĭ durerĭ și pentru carĭ nu există nicĭ un leac, ci trebuie lăsate să treacă de la sine. Durata este de două, treĭ zile mult.

Auzit de la mama mea, Avela, Epir.

132. Cum dispar bubele.

Cînd cine-va scoate bube, le *arucă* (le-aruncă, le face să dispară) ast-fel: să ĭea o bucată de ficat negru saŭ de rinichiŭ (*buburèc*), cu care, frecînd bubele de treĭ orĭ, zice la fie-care frecare:

Cînd va mîc altă ŏară dĕ-aestu,
Atumțĕa si scot gărnuță.

Trad. — Cînd voiŭ mînca altă-dată de acesta,
Atuncĭ să scot bube.

Bucata aceea o aruncă apoĭ unuĭ cîne negru, ca să o mănînce.

(Comunicată de fratele meŭ Iani N. Papahagi din Avela, Epir).

Alta

La Moloviște spre răsăritul satuluĭ, vre o 10 m. departe, se află un izvor, numit «apa di grînuță» apă de bube, unde, dacă se spală oamenĭĭ cu bube, se crede că se vindecă.

[1]) Omoplatul.

Oamenii ceĭ sănătoşi nu trebuĭe să treacă p-acolo de oare-ce se crede, că dacă vor trece aŭ să ĭea bubele pe carĭ le-aŭ lăsat ceĭ cu bube «grînuţoşl'i». Apa de aci nu se bea.

(Comunicată de d. Todi Tr. Nîrte din Molovişte, Macedonia).

133. *Pentru «sfîrnuţèl».*

Să ĭea o stăfidă şi se pune pe *sfîrnuţèl* pînă ce să îngălbinească. la vîrf şi să dea proĭul afară (*să arupă*). După ce *rupe* la vîrf, se strînge tare, ca să iasă maĭ cu înlesnire puroiul *(pron'ul)* din *sfîrnuţél*.

saŭ:

Îĭ puĭ mucĭ şi trece la sigur.

Obs.—*Sfîrnuţelul* este o bubă, care apare maĭ cu seamă la sprînceană, frunte, ureche şi închieturĭ. El nu este periculos, dar dacă nu-l cauţĭ remîne umflătură fără ca toate astea să-ţĭ cauzeze durerĭ.

134. *Pentru ca să nu fiĭ atins de plumb.*

Dacă vreĭ ca nicĭ-odată să nu te poată atinge plumbul, cînd împuşcă cine-va în tine, să porţĭ asupra-ţĭ «*lemnul a Hristolui*» lemn de al luĭ Hristos, adică de crucea pe care a fost restignit mîntuitorul.

135. *Cînd aĭ aric'e (negĭ).*

Ieĭ atîtea grăunţe de grîŭ cîte *aric'e* aĭ şi ducîndu-te la un mormînt, le îngropĭ unul cîte unul, zicînd la fie-care îngropare de grăunte:

Cînd va si anv'iază mortul,
Atumţĕa sĕ-anv'iază-ş-aric'ili.

Trad. — Cînd va învia mortul,
Atuncĭ să învieze şi negiĭ.

Şi plecînd, fără să-ţĭ maĭ întorcĭ privirile către mormînt, *aric'ile* vor dispărea.

saŭ:

Te ducĭ la o apă curgătoare şi frecînd aricele de treĭ orĭ, zicĭ la fie-care frecare:

Cum fuḍi apa,
Acşi s-fugă ş-aric'ili

Trad. — Cum fuge apa,
Aşa să fugă şi negiĭ.

Şi plecînd de acolo fără a te mai uĭta într-acea parte, negiĭ vor pieri toţi în curînd [1].

saŭ:

Te ducĭ la un mormînt şi frecĭ aricele de treĭ orĭ cu ţărnă (*ţară*), zicînd la fie-care frecare:

Cînd si si scŏală mortul
Atumţĕa s-ĕasă aric'ile diznóŭ.

Trad. — Cînd se va scula mortul,
Atuncĭ să ĭasă şi negiĭ de noŭ (ĭarăşĭ)? [2]

saŭ:

Eşind noaptea afară, te uĭţĭ la stele şi determinĭ un număr oarecare dintre ele, pe care începĭ să le numerĭ pe dos de treĭ orĭ. De ex. luînd un număr de şase stele, le numerĭ ast-feĭ: şase, cincĭ, patru, treĭ, douĕ, una.

Cînd numerĭ, ţinĭ mîna pe *aric'i* şi la fie-care sfîrşire de numărare, o slobozeştĭ în spre stele. După aceasta, intrĭ în casă, fără a mai privi către stele şi *aricele* vor pĭeri [3].

136. Pentru ulc'ór.

Cînd aĭ *ulc'ór,* ca să nu mai scoţĭ altă-dată şi să-ţĭ treacă acuma, să ieĭ treĭ grăunţe de orz dintr-o baligă de cal şi mergînd la un mormînt, —turcesc, dacă se întîmplă să se găsiască, este mai de preferit, — să zicĭ de treĭ orĭ:

Ti sĕamin, Te samăn
ti fitrusescu, te sădesc,
si creşti să creştĭ.

şi cînd va v'in s-ti sĕaţir şi cînd voiŭ veni să te secer
atun'ţĕa s-mi creşti an'ia. atuncĭ să-mĭ creştĭ mie

şi îngropînd acolo grăunţele, plecĭ fără a-ţĭ mai întoarce privirea într-acea parte [4].

saŭ:

Îndată ce aĭ ulcĭor, cauţĭ să găseştĭ o baligă de cal cu orz. Ieĭ un grăunte de orz de pe baliga aceea şi atingînd cu el odată ochiul, odată baliga, zicĭ, cînd îl puĭ la ochiŭ:

Aŏá tĕ-aflái (aicea te aflaĭ)

ĭar cînd îl puĭ pe baligă:

Aŏá tĕ-alás (aicea te laş).

[1] D. Tuşu Badralexi din «Călive-Badralexi», Macedonia.
[2] De la elevul Balamacĭ N. din Pleasa, Albania.
[3] Com. de d. Tuşu Badralexi, din Călive-Bardalexi, Macedonia.
[4] Iani Papahagĭ din Avela, Epir.

Facî aceasta de treĭ orĭ şi lăsînd grăunţele pe baligă, pleci fără a-ţĭ întoarce privirile în acea parte şi ulciorul va pĭeri.

saŭ :

Cînd aĭ ulcior, eşĭ la lună (*il scoţĭ la lună*) şi femeea saŭ bărbătul care te descîntă, zice încet privind spre lună :

— Ţĕ-aĭ la ocl'u?	Ce aĭ la ochiŭ ?
— Grînişór [1])	Ulcior.
— Grînişór are	Ulcior are şi
şi poarca la ch...	scroafa la p....

Această întrebare se face de treĭ orĭ, după care pleci în casă fără a maĭ privi spre lună.

Tot aşa se face cînd aĭ ulcior şi pe limbă [2]).

saŭ :

Aruncă o nuĭa pe drum şi maĭ cu seamă pe la răspîntiĭ şi cine o va lua, la acela se va duce şi ulciorul tăŭ, dispărînd de la sine.

137. Pentru copiĭ carĭ plîng noaptea.

Dacă vreĭ ca copiĭ să nu maĭ plîngă noaptea, fă această formulă :

IC	XC
NI	KA

Iisuse, vrute Hriste Iisuse, mare n'iliós a suflitluĭ an'éŭ, aĭ n'ilă di paθlu an'éŭ, Iisuse n'iliŏase, andulţĕá-n'i inima, aĭ n'ilă di minţ Hristŏase, di truplu an'éŭ tra s-ti mirescu şi duxisescu pri tini.

d d d d p.

După ce o scriĭ pe o hîrtie proastă, o puĭ în sînul copiluluĭ care plînge, şi de atunci el va dormi foarte liniştit [3]).

saŭ :

Aruncă noaptea *faşa* cu care se înfaşe copilul pe unde trec vacile, ca, trecînd ele pe dînsa, să-ĭ ĭea plînsul.

(Luşa Papahagi din Avela, Epir).

[1]) P-alocurea se numeşte şi ast-fel în loc de *ulcior* cum se numeşte de obiceĭŭ.

[2]) Auzit de la d-l Tuşu Badralexi, institutor.

[3]) Aceasta este comunicată de părintele papa-Nicola Tegu din Vlaho-Clisura, Macedonia.

138. Pentru cine este impotent.

Cînd cine-va suferă de impotenţă, se zice că i s-aŭ făcut vrăjĭ (*amăĭ*) şi este *ligát* în cît nu poate să se împreune cu femeea.

Ca să-ĭ piară impotenţa aceasta, (ca să fie *dizligát*), să scriĭ formula următoare pe o hîrtie, şi să o daĭ să o poarte impotentul (*ligatlu*), cînd se culcă cu femeea-sa:

«Dipuni dŏamne Hristŏase la ch'isa şi dizleagă aţél' ligáţĭ, dizleagă şi sclavlu ată'ŭ (cutare). Pitricú amirălu şi-l dizligă';

ξ 5τ0.

5 μ κλς 5 μν, μ τ φ θ.
Dumniḑă'ŭ amin».

Traducere.—«Depune (coboară-te), doamne Hristos, în ĭad şi dezleagă pe aceĭ legaţĭ (impotenţĭ), dezleagă şi pe sclavul săŭ (cutare). Trămise împĕratul şi-l deslegă.

Dumnezeŭ amin.»

(Auzită tot de la părintele papa-Nicola Tegu).

139. Cînd cine-va are tuse cu flegmă.

Să ĭeĭ cîte-va rădăcinĭ de dovleac, să le pisezĭ bine, ca să estragĭ zeamă din ele; să amestecĭ această zeamă cu mĭere şi să bea din această amestecătură cel care suferă de tuse. Peste cîte-va zile poate fi sigur că va scăpa de tusea cu flegmă şi pieptul i se va întări maĭ mult.

saŭ:

Să ĭeĭ sămînţă de *păl'úr* şi după ce o pisezĭ bine, să o beĭ cu vin, că tusea îţĭ trece.

140. Pentru tuse simplă.

Să ĭeĭ planta numită pelin saŭ *pilón'ŭ*, să o fierbĭ cu vin şi apoĭa să beĭ dintr-însa în fie-care dimineaţă, dacă aĭ tuse, şi te veĭ însănătoşi.

saŭ:

Se face infusie de florĭ de *usî'c* (sambacus edulus) şi cine are tuse, să bea că-ĭ va trece [1]).

saŭ:

Să ĭeĭ *lilic'e albă* (romoniţă, muşeţel) şi după ce o fierbĭ bine, o strecorĭ şi amestecînd-o cu zahăr o beĭ. După aceasta să te înveleştĭ bine ca să asuzĭ, şi-ţĭ va trece.

[1]) Com. de d-l Taşcu Şunda, doctorand.

Alta

Hreanul preparat cu mïere încă e bun pentru tuse [1]).

Alta

Tot aşa de bune sînt pentru tuse *mulðaha*=nalba, *cŏada n'eluĭ*, care se maĭ numeşte şi *luminarĕa* saŭ *ţĕara al Dumniḑă'ŭ*=luminarea Domnuluĭ [2]).

141. Pentru durere de muşchĭ.

Să se puïe omul, care suferă de muşchĭ, pe dinţĭ şi după ce ïe pişcat de cine-va pe la închïeturĭ, să i se facă o cruce cu mîna pe corp.

După aceasta să se facă doctoria următoare: zece dr. temïïe; zece dr. samsaciz; zece dr. sapon şi zece dramurĭ rachïŭ.

Toate se amestecă bine şi se bat pînă să se tragă ca o sfoară, cînd întinzîndu-se pe bumbac, se aplică unde pacientul suferă de muşchĭ.

(Com. de d-nul Tuliu Carafoli din Xirolivad, Macedonia).

saŭ:

Cînd «iţĭ cad muşchiĭ» chemĭ o femee, care se pricepe în de astea şi după ce te freacă cu unt-de-lemn bine, te panseză cu cepe fïerte şi te vindecĭ.

(Com. de d-nul Şunda T. din Cruşova, Macedonia).

saŭ:

Cînd se curmă muşchiĭ, o femee cunoscătoare măsoară treï palme pînă la durere; prima palmă va prisosi, adică are să ajungă maĭ departe de durere; a doua va «lipsi» ad. n-are să ajungă pînă la durere; a treïa va ajunge tocmaĭ pînă la durere.

(Auzită de la bătrîna Tina al Picu, Xirolivadi, Macedonia).

saŭ:

Cînd se curmă carnea cuĭ-va, se duce pe lîngă un zid unde-şĭ măsoară talia şi înseamnă unde-ĭ ajunge nasul.

După aceasta, dîndu-se la o parte, se sileşte să ajungă cu piciorul locul unde-ĭ ajunsese nasul. Dacă reuşeşte la aceasta se face bine şi «carnea-l' vine la loc» ïĭ vine carnea curmată la loc.

(Com. de d-nul Carafoli din Xirolivad, Macedonia).

142. De „slăbic'unĭ marĭ", „niputeari mari".

Omul de multe orĭ saŭ după o boală îndelungată, saŭ chïar aşa de la sine, capătă o neputinţă mare, devine slab, anemic de tot. Se zice

[1]) Com. de d-l Dimoane Mih., profesor.
[2]) Com. de d-l Mih. Dimoane.

atuncĭ, că are «slăbiciunĭ marĭ» saŭ «niputĕarĭ mari» şi se cunoaşte, că se face la faţă palid, ĭar buzele ĭĭ devin «murne».

Omul poate să moară de această boală, dacă nu se caută. Cel maĭ bun leac pentru aceasta, este să ĭea în fie-care dimineaţă cîte unul saŭ două pahare de lapte bătut. Dacă poate găsi zăr curat, de cel din care se face unt este şi maĭ bine, pentru că într-o săptămînă de zile, mult o lună se restabileşte şi se face maĭ sănătos chĭar de cum a fost înainte [1]).

143. Pentru upărire.

Ca să-ţĭ treacă durerea ce-ţĭ cauzează upărirea, să dizolvĭ sare comună în apă rece, în care veĭ arunca apoĭ o cantitate mică de făină de porumb. Pune amestecătură ast-fel formată pe deasupra părţeĭ unde te-aĭ upărit şi poţĭ fi sigur, că în scurt timp te vindecĭ. Dacă cu primul tratament nu-ţĭ a trecut, reinoĭeşte remediul de cîte-va orĭ şi fiĭ sigur, că ajungĭ la bun rezultat. [2])

Să ĭeĭ albuşurĭ de ouă şi după ce le baţĭ bine, le amestecĭ cu untdelemn şi le puĭ unde te aĭ upărit, că-ţĭ trece peste cît-va [3]).

144. Pentru «plăscare» (gîlcă?)

Plîscarĕa este o mică umflătură la gît şi provine maĭ cu seamă din cauza răceleĭ. *Plîscarĕa* se iveşte la copiĭ maĭ cu seamă.

Ca să vindecĭ *plîscarĕa,* unge o cîrpă cu acrime şi pune unde ţĭ-a eşit *plîscarca.*

saŭ :

Să pisezĭ tămiĭe pe un petec şi să o puĭ la *pliscărĭ,* că se vindecă.

145. Ca să nu scoţĭ bube pe limbă.

Dacă vreĭ să nu scoţĭ bube pe limbă să te păzeştĭ de a mînca piine din care vor fi mîncat şi şoarecĭĭ.

146. Cînd cine-va a gustat otravă.

Cînd cine-va a gustat otravă, ca să se vindece trebuĭe să dea afară otrava, pînă a nu o fi mistuit. Pentru aceasta trebuĭe să se *pînginĕască,* adică să i se dea să guste *pînginîtate* [4]) şi maţele toate i se vor suci, ca să verse otrava.

[1]) Auzit de la d-l Ghiţi Papahagi, Avela, Epir.
[2]) Despa Papahagi, Avela, Epir.
[3]) Idem.
[4]). *Pînginîtate* este escremente.

saŭ :

Să i se dea imediat să guste oŭ înmuĭat în zahar mult şi ĭarăşĭ va vărsa otrava gustată.

147. Pentru durere de cap.

De vreĭ să-ţĭ treacă durerea de cap, maĭ cu seamă cînd te ţine în continuŭ, să porţĭ cu tine oase de capul unuĭ urs.

148. Pentru turburarea capuluĭ.

Dacă vreĭ să-ţĭ treacă, maĭ cu seamă cînd turburarea capuluĭ este periodică, să mănincĭ perĭ de urs şi anume perĭ de la coada saŭ capul ursuluĭ.

149. Cum se cunoaşte durerea capuluĭ.

Se ĭea o aţă şi după ce se scuĭpă tîmplele şi fruntea celuĭ care are durere de cap, i se împresoară capul cu aţa aceea şi se înseamnă lungimea aţeĭ cît a trebuit să încingă capul. Apoĭ se maĭ împresoară capul cu aceeaşĭ aţă şi dacă prisoseşte cam treĭ degete aşa, se zice, că capul este deschis.

Ca să treacă, trebuĭe să-l strîngĭ tare cu o batistă şi să-l laşĭ aşa cît-va timp.

150. Cînd te doare capul.

Să fierbĭ *pilón'ŭ*, pelin, şi zeama ce obţĭĭ să o amestecĭ cu zahăr şi să ĭeĭ în fie-care dimineaţă, că-ţĭ trece într-o săptămînă.

Asta o fac aceĭ carĭ suferă în continuŭ de durere de cap.

Alta

Varză acră, *mŏari*, ĭe bună pentru durere de cap.

Cînd durerea pe cap provine din beţie şi te scolĭ în ziua următoare cu capul greoĭŭ, să beĭ două pahare de zeamă de varză, şi te veĭ simţi foarte bine, după cîte-va ceasurĭ.

151. Pentru cine e peltec.

Cînd cine-va e peltec, spre a i se dezlega limba, să-ĭ taĭ firul de supt limbă şi va vorbi bine de tot.

Pentru aceasta să cauţĭ însă un om expert în boale de acestea.

saŭ:

Cînd peltecia provine din cauza diformităţeĭ limbeĭ, să mergĭ la un om care ştie să «creapă» să crepe limbĭ şi îndată ce i se va face aceasta, să fiĭ sigur, că va vorbi foarte bine.

152. Pentru durere din gîtlej.

Cînd cine-va suferă de gîtlej, saŭ că scoate ceva bube acolo saŭ că are vre-o inflamaţie simplă, să facă gargară cu apă saŭ une-orĭ şi cu vin şi durerea va dispărea. [1])

153. Cînd ţĭ-arde capul.

Cînd ţĭ-arde capul în cît îţĭ produce durere mare, ca să-ţĭ treacă, udă-l cu apă rece saŭ căldicea, cu *puscă* (oţet) saŭ, dacă n-aĭ oţet, pune-ĭ *acrime*. Toate medicamentele de maĭ sus contribuĭe în a face să dispară focul de la cap.

154. Cînd te doare gîtul.

Cînnd pe cine-va îl doare gîtul, ca să-ĭ treacă, i se pune aluât de făină de grîŭ şi se leagă cu o cîrpă.

Pe aluat se stropeşte şi puţin unt-delemn.

saŭ:

Să sufli «muşidîri»[2]) în gît, adică să facĭ ca «muşidîrea» pisată să ajungă pînă la durerea gîtuluĭ şi te veĭ vindeca, repeţînd aceasta de două saŭ treĭ orĭ pe zi.

(Auzite de la d. Ghiţi Papahagi, Avela, Epir).

155. Pentru bubă în gîtlej.

Cînd cine-va are bubă la gîtlej să ĭea «ch'atra ch'isilieĭ» pĭatra ĭaduluĭ, care e lungă asemenea unuĭ condeiŭ şi se înfige pînă la bubă, ca să-l ardă, după care se şi vindecă [3]).

156. De umflătură.

Cînd o persoană are vre-o umflătură la corp, ca să-ĭ treacă, să-ĭ aplice o cataplazmă de muşchiŭ cu lapte de capră [4]).

[1]) Auzit de la d l Beli Bajdechi din Nipopule, Macedonia.
[2]) Sulfat de amoniac.
[3]) Auzită de la d-l Dimoane M. din Ohrida, (Maced.)
[4]) Auzit de la bătrîna Tina Vĭaca din Vlaho-Clisura.

157. De «mălţĕaḑă», vărsat.

In contra vărsatuluĭ se întrebuinţează vaccinarea «simnarea», care în cele maĭ multe orĭ se face saŭ de vre-un doctor popular, care aleargă din sat în sat, saŭ de însuşĭ oamenĭĭ poporuluĭ şi anume se servesc de «prón'ŭ» puroiŭ luat de pe «semnătura» vaccinarea cuĭ-va saŭ chĭar de la cel vărsat, «mălţiḑós», şi făcînd o înţepătură cu acul la mînă, îl amestecă cu sîngele şi apoĭ îl învălesc cu o hîrtie saŭ petec curat şi-l leagă cu o cîrpă, după care prinde, «acàţă».

Cînd cine-va e bolnav de mălţĕaḑă» într-o casă, trebuĭe să semnezĭ pe toţĭ ceĭ-lalţĭ imediat, apoĭ să nu speli rufe, să nu faci leşie, să nu văruieştĭ casa, să nu bagĭ căldare, ad. să nu facĭ foc pe care să puĭ căldare cu apă spre a o încălzi, ca să te serveştĭ pentru ceva, să nu facĭ foc de cît trebuĭe pentru încălzit casa, să nu pronunţi înjurăturĭ maĭ ales referitoare la vărsat, căcĭ boala se înăspreşte şi maĭ mult şi poate să cauzeze chĭar moartea suferindulnĭ [1]).

158. Ca să nu rămîie pete după vărsat.

Să ieĭ tărîţe, să le fierbĭ şi să stropeştĭ obrazul vărsat, în cît să se înmoaie bine şi apoĭ să ieĭ un ac de argint subţire şi să înţepĭ tóate bubele pe rînd, pînă să se strecoare de tot şi ast-fel nu rămîn pete.

Aceasta să se facă însă, cînd bolnavul este aproape de complectă restabilire.

(Auzită de la d-na Emilia A. Mărgărit).

saŭ :

Să nu laşĭ pe pacient să se zgîrie şi pentru asta ceĭ carĭ îngrijesc de pacient îĭ leagă chĭar mîĭnile.

159 Ca să nu te muşte şarpele.

Cine face un colac în Joĭea patimilor (*g'oĭ-mari*), pe care-l duce după aceea ca să fie sînţit la bisercă şi mănîncă dintr-însul jumătate prima zi de Paştĭ, iar restul la S-tul George, se crede, că nu va fi muşcat de şarpe.

Acel om, orĭ de cîte orĭ vede vre-un şarpe, n-are de cît să spuie :

Culàc din G'oĭ-mari
(Colac din Joĭ-mare).

şi şarpele imediat, după rostirea acestor cuvinte, se va încolăci în forma unuĭ colac.

(Nicolce, Niveasta, Macedonia).

saŭ :

Să cauţĭ a găsi *ĕarba di nipi'rtică*, pe care mîncînd-o, orĭ de cîte

[1]) Auzită de la mama mea, Despa Papahagi, Avela Epir.

orĭ veĭ întîlni vre-un şarpe, nu numaĭ că nu te va muşca, ci se va lăsa a fi prins şi a-ĭ face orĭ ce-ţĭ place.

saŭ :

Să-ĭ spuĭ de treĭ orĭ :

Nipîrtică, nipîrticúş
Fă-te culicúş

Trad. — Şarpe, şerpuleţ
Fă-te colăcel.

şi şarpele imediat se va încolăci şi te va lăsa în pace.

(Avela, Epir).

saŭ :

Cum îl vezĭ, spune-ĭ :

h'er, h'er = fer, fer

şi el va începe să vie în jurul săŭ, turbînd, că nu-ţĭ poate face răŭ şi se încolăceşte, că se lasă a fi omorît chiar.

(M. Dimoanie).

saŭ :

Dacă vreĭ să-l prinzĭ fără a te muşca, să-ĭ aruncĭ căciula cum îl vezĭ şi el se va aduna în formă de colac într-însa.

Atuncĭ îl prinzĭ în căciulă şi lăsînd o gaură pe unde să-şĭ scoată capul, îĭ prezinţĭ *dulumălu* (dulama) de care, cînd el muşcă, tragĭ cu putere şi îĭ scoţĭ toţĭ dinţiĭ prin modul acesta şi nu maĭ poate muşca de fel.

saŭ :

Să porţĭ o nuĭa de alun descîntată, şi cînd şarpele se repede la tine, apără-te cu acea varga şi şarpele se va încolăci.

(Sia Bada, Vlaho-Clisura, Macedonia).

160. O b s e r v ă r ĭ.

Iarba di nipîrtică se maĭ numeşte şi *pîneă şărpeluĭ* saŭ *pîneă nipîrticăl'eĭ* şi se crede, că este mică, cu rădăcina cît capătul unuĭ deget de copil şi în forma *curcăril'eĭ* (arpagiculuĭ). Foile sale se îndoaie spre pămînt şi se încolăcesc ca un şarpe. Ea este de culoare gălbuie şi *spirlungŏasă* (lungăreaţă).

D-l Dimoanie îmĭ comunică, că ea este roşe, aşa cred romînĭi din Ohrida şi Lunca.

Se crede, că mîncarea favorită a şarpeluĭ este ĭarba aceasta.

161. I a r b a (ş a r p e l u ĭ).

Poporul crede, că dacă doĭ şerpĭ se ceartă între dînşiĭ şi se întîmplă ca unul să moară, celuĭ-lalt i se face milă şi imediat aleargă după o ĭarbă pe care numaĭ şerpiĭ o cunosc, şi prin ajutorul aceleĭa, îl înviază.

Dacă se întîmplă ca în momentul acela să fie un om acolo şi să urmărească, unde se duce şarpele cel viŭ după moartea celuĭ-lalt, el va putea vedea locul unde creşte ĭarba aceea, felul său, şi va putea şi dînsul culege dintr-însa, ca să învieze prin ajutorul eĭ pe ceĭ morţi.

Iarba aceasta se maĭ numeşte şi: *frînţă di nipîrtică* saŭ simplu *frînţă*.

Ceva analog găsim asemenea şi în Ist. Naturală a luĭ Pliniu, cartea VIII cap. XLI (XXVII):

Est et ad serpentium ictus praecipua, qua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnam, vulnerati refovent.

162. Pentru muşcătură de şarpe la oameni.

Cînd te muşcă un şarpe, îndată să strîngĭ tare partea, unde te a muşcat, cu un lanţ *(alis)* de argint şi cu un briceag să taĭ partea acea, ca să se scurgă tot singele înveninat. Apoĭ caută să omorĭ şarpele, care te a muşcat şi tăindu-ĭ capul, pune-l pe rană şi te veĭ vindeca.

saŭ:

Să puĭ un cîne, ca să sugă rana şi-ţi va trece foarte curînd.

(Com. de d-nu Dalonedra din «Călive—Badralexi», Macedonia).

163. Ca să nu te muşte şarpele.

Pentru ca să poţĭ prinde şerpĭ fără a-ţi face răŭ de loc, să mănîncĭ ĭarba numită: *ĕarbă di nipîrtică*. Se crede, că cine mănîncă din această ĭarbă, face o nelegiuire mare prin faptul că mîncînd, se asociază oare-cum cu cel maĭ mare inimic al omuluĭ, prin înşelăciunea căruĭa omul a perdut paradisul pentru tot-dauna.

164. Pentru şerpĭ din pîntece.

Poporul crede, că dormind cine-va în aer liber, se întîmplă uneorĭ ca şerpiĭ să-ĭ intre în pîntece.

Pentru a-ĭ scoate, se cere să fie atîrnat omul cu capul în jos de un copac şi să se puie un cazan cu lapte cald sub dînsul, ca aburul să-ĭ intre prin gură. Mirosindu-ĭ lapte cald şarpeluĭ, căruĭa ĭi place foarte mult, alunecă prin gît şi cade în cazan, unde se fierbe.

La Avela, Epir, un fost dăscălaş Dionişe Papachimi asigura, că el însuşi a văzut aşa ceva. De-alt-mintrelea el asigura, că a văzut şi şerpĭ cu şapte şi nouă capete.

(Avela, Epir).

165. Dacă vreĭ să dispară şoareciĭ şi şerpiĭ.

In ajunul luĭ întîiŭ Maiŭ, o femee să alerge prin casă şi să zică următoarele vorbe:

Fuḑiţĭ şoariţĭ
Fuḑiţĭ nîpîrtiţĭ,
Că v'ini cŏarda di la D-ḑă'ŭ di va vă tal'e.

Traducere.—Fugiţĭ şoarecĭ,
Fugiţĭ şerpĭ (năpîrcĭ),
Căcĭ vine sabia de la D-zeŭ şi vă va tăia.
După această rostire toţĭ şoareciĭ şi şerpiĭ vor dispărea.

166. *Ca să piară şerpiĭ.*

Să ieĭ un cleşte cu care lovind pe o lopată mereŭ, alergĭ aşa prin toate colţurile caseĭ şi toţĭ şerpiĭ din casă vor pĭeri.
Une-orĭ în locul cleştelui, te serveştĭ cu *sistra.* [1])
Aceasta să se facă în ziua Sîntului Jeremie.

167. *Pentru turbare.*

Cînd cine-va a fost muşcat de un cîne turbat, ca să să vindece, să-ĭ taĭ frîul limbeĭ *(h'irlu di sun limbă)* şi să-i daĭ să mănînce cîte o bucăţică *(mîşcătură)* din patru-zecĭ de colacĭ, pe carĭ se scriŭ cuvintele următoare :

σ	α	τ	8	ρ
ε	ρ	ε	π	ο
ο	π	ε	ρ	ε
χ	ι	ν	ι	τ
ρ	ο	τ	α	ς

σατουρ = satur
έρέπο = erepo
οπερε = opere
χινιτ = chinit
ροτας = rotas

colacele de pîne nu sînt maĭ marĭ de cît cele descrise aci.
(Comunicat de d-l Iani Ciunetti din Călive-Baralexi, Macedonia).

saŭ :

Cînd aceasta n-a avut efect, după ce-ĭ taĭ firul limbeĭ, să-ĭ daĭ patru-zecĭ de bucăţele de pîne, muşcate de patru-zecĭ de femeĭ, măritate şi aĭ căror bărbaţĭ sînt în viaţă.
Dacă crezĭ, că în tot satul nu se vor găsi patru-zecĭ de femeĭ cu bărbaţĭ în viaţă, să puĭ o singură femee să-ţĭ facă patru-zecĭ de bucăţele. Bărbatul aceleĭ femeĭ însă să fie în viaţă şi femeea să fie *mitrică*, adică să fi născut de curînd.

saŭ :

Să ieĭ o bucată de pîne cu care să ştergĭ rana, unde te a muşcat cînele turbat, apoĭ să o daĭ să o mănînce cînele acela şi să-l omorĭ, că-ţĭ trece.

[1]) Un mic instrument care serveşte la căpestre.

Dacă nu faci aceasta îţi ies căţeĭ micĭ *(cîţilúşĭ)* supt limbă, după care fapt turbezi şi începi să latri ca un cîne turbat.

Singura scăpare în contra acesteĭa este să ţi se arză căţeiĭ de sub limbă cu peatra înfernuluĭ «ch'atra ch'isăl'eĭ».

(Com. de d-l M. Dimoanea din Ohrida, Macedonia).

saŭ:

Dacă persoana, care a fost muşcată de un cîine turbat, prinde vîermĭ supt limbă (se crede acest lucru de popor), ca să se vindece, să ieĭ un *gastru*, capac de tipsie, pe care să l arzĭ bine şi să-l puĭ pe de-asupra capuluĭ celuĭ suferind. Căldura ce răspîndeşte *gastrulu* contribuie la omorîrea *(arderea)* vîermilor de supt limbă, şi suferindu-l se vindecă pe deplin.

saŭ:

Să *«laşĭ sînge supt limbă»*, cînd eştĭ muşcat de cîine turbat şi să cauţĭ să omorĭ cîinele turbat, care *să se afume* după aceasta.

A se *afuma* înseamnă a face foc, cu care să se ardă cîinele turbat chĭar în locul, unde a fost omorît şi după aceasta se *θimn'ţĕaşte*, se cădeşte, de treĭ orĭ.

După ce cîinele *se afumă*, să sare cel muşcat de treĭ orĭ pe deasupra cîineluĭ şi se va vindeca.

Acelaş lucru trebuie să-l facă şi ceĭ carĭ aŭ fost *lătráţĭ* de cîinele turbat, căcĭ la din contra, vor turba şi dînşiĭ.

saŭ:

Se ia un colac pe care se scrie cuvîntul σαμτου (sîmtu) saŭ Ἅγιος ὁ θεὸς şi după aceasta se pune la altar cît-va timp, spre a se sfinţi. Apoĭ se dă celuĭ muşcat saŭ numaĭ lătrat de cîinele turbat şi se va vindeca îndată.

saŭ:

Să beĭ sînge de ĭepure şi te vindecĭ atît de lătratul cît şi de muşcătura cîneluĭ turbat.

Obs. — 1. Formula de maĭ sus, care începe cu cuvintele «satur» etc. se găseşte şi în: Literatura populară romînă de d-l Gaster, pag. 424, ca răvaş pentru friguri însă.

2. Se crede, că cine este «alătrat» lătrat de un cîne turbat este ca şi cum ar fi muşcat de dînsul, ba ceva maĭ mult, se crede că celuĭ «alătrat» îĭ rămîne ceva din turbare pe cît trăeşte şi în acţiunile sale, va obicĭnui să se poarte oare-cum ca un turbat. Astfel expresiunile de răstire în contra uneĭ persoane, care se poartă fără de milă, anume: «alătrate!», «faţĭ ca alătrát», lătratule, facĭ ca lătrat, sînt sinonime cu «turbat.»

3. Turbarea se crede, că provine din următoarele cauze, după credinţa poporuluĭ:

a) Cînd e mare «uscăc'une», secetă, în cît cînĭĭ asudaţĭ şi osteniţĭ nu pot găsi apă, unde să-şĭ astîmpere setea, li se nasc nişte vîermĭ supt limbă, carĭ îĭ turbează.

b) Se crede, că turbează cînĭĭ şi cînd îĭ prinde luna «l'-acaţă luna»;

nu ştiŭ însă dacă poporul prin «aciţarea di lună» pune turbarea în legătură cu faptul, cînd începe să apară lună, care apariţie se numeşte «aciţare» saŭ că înţelege acelaşi lucru ca şi la om.

c) Cînii mai turbează şi din mîncarea paserei numită «picurár» saŭ «c'uléái», «c'uc'ul'án» ciocărlia şi anume cînd acesta se rădică, cîntînd foarte sus în aer, de unde căzînd moare.

d) Se mai crede apoi, că turbează, cînd îi loveşte în cap o muscă mare.

4. Să nu ţii nici o dată căţeii, pe care îi fată o căţea pentru întîia dată, de oare-ce vor turba la sigur.

168. Pentru limbrici

Cînd aï limbricï şi vreï să te scapï de dînşii, să mănîncï secară fiartă şi-ï veï da afară în mai puţin de două zile.

saŭ:

Se atîrnă de gîtul *limbricósului* (celuï care are limbricï) un ac şi limbriciï toţi vor ieşi prin gura individuluï prin vărsare (*vŏámire*).

saŭ:

Să aduncï cîte-va rădăcinï de ferigă (*fĕarică*), să le usucï bine şi apoi să le pisezï pînă să le reducï în praf.

Din praful acesta veï lua 5 dramurï la o sută dramurï apă şi după ce le veï amesteca bine, veï bea vre-o două, treï orï şi te veï scăpa de limbricï

Tot-deauna însă, înainte de a lua această băutură, să mănîncï puţin usturoiŭ (*al'ŭ*).

saŭ:

Se vindecă cu două pastile de santonină (*culaţe de limbrĭţĭ*=colacï de limbricï) saŭ dacă se bea zeamă rezultată din fierberea *ĭerbeï de limbricï*.

169. Pentru cine se arde puţin.

Orï-cine atinge, din nebăgare de seamă, ceva arzător cu mîna, să-şï prindă imediat urechea corespunzătoare mîneï la care s-a ars, şi durerea îi va trece.

170. Pentru arsură.

Cînd aï vre-o arsură în vr-o parte a corpuluï, să-ï puï unt proaspăt bun şi nesărat, că se vindecă.

(Com. de d-l T. Şunda din Cruşova, Macedonia).

171. Pentru cine se loveşte la picior.

Cînd cine-va se loveşte la picior tare, aşa în cît să-l doară osul, de se crede chiar că poate fi rupt osul, să-i puie apă sărată *(armiră)* saŭ pîne amestecată cu vin căldicel.

(Mama mea, Avela, Epir).

172. Pentru muşcătură de guştur verde.

Se crede că muşcătura «guşturuluĭ verde» este foarte periculoasă, fiind-că ar fi veninoasă.

Dacă eştĭ muşcat de un ast-fel de guştur, îndată să cauţĭ a găsi lapte de măgăriţă, pe care să-l beĭ imediat, ca să îndulceştĭ rana, căcĭ numaĭ aşa te poţĭ vindeca.

173. De „pliguirĭ"

Sub «pliguirĭ» se înţelege rana cauzată de glonţ.

Cînd cine-va este pliguit, să caute îndată să-şĭ astupe saŭ cu mînile saŭ cu bumbac etc. rana, ca să nu curgă mult sînge. Apoĭ îndată să chieme pe unul, care se pricepe să-ĭ scoată glonţul dacă a rămas în carne şi imediat să spele rana cu apă rece. Se poate întîmpla une orĭ ca din cauza ranelĭ pacientul să fie înfierbîntat. Ca fierbinţeala aceasta să nu ajungă la cap şi să agraveze ast-fel rana şi maĭ mult, să puĭ ghiaţă pe corpul pacientuluĭ.

Rana se lucrează cu alifie cumpărată de la spiţerie.

174. Pentru plivrit [1]).

Plivritul saŭ *plivricĭiră* provine din cauza frigului şi este boala, care atinge maĭ cu seamă plăminiĭ.

Cînd cine-va *plivricĭaşti* (e atins de plivrit) trebuie să se jupuiască un iepure şi pielea luĭ să se puie pacientuluĭ—pe cînd este caldă încă—la corp şi piept.

saŭ:

Să i se puie lînă nespălată pe corp şi la piept şi după aceasta să se încheie bine şi să se păzească de frig.

saŭ:

Imediat ce a căpătat *privrit* cine-va, să puie lipitoriĭ unde simte durere, ca să-ĭ sugă tot sîngele răŭ. După asta se lucrează cu vizicătoare.

(Comunicat de d-l Tuliu Mihail din Avela, Epir).

[1]) La Ohrida se numeşte «îndulţit», M. Dimoanie.

175. Cînd se rupe osul omului unde-va.

Să speli locul acela cu salamură şi apoi să fierbi la un loc unt-de-lemn, frunză de răchită şi oţet şi punînd amestecătura pe locul unde e rupt osul, o legi şi te vindeci.

(Auzită de la ţal Damaşoti, Avela, Epir).

176. Pentru cine se rupe din mijloc.

Să ieĭ un oŭ, rachiŭ, aluat, sapon şi var, în cantitate egală, să le pisezi şi să le frămînţi bine, pînă să se amestece de tot şi apoi să puĭ această amestecătură la mijloc şi dacă durerea nu încetează de odată, să mai reînoieşti prescripţia de două, trei orĭ şi te veĭ vindeca.

(Auzită de la bătrîna ţal Tacola, Avela, Epir).

177. Bureţi zurl'i.

Să nu mănîncĭ «bureţĭ zurl'i» — un fel de ciuperci — căci te apucă după puţin nebunia şi chiar se poate să morĭ, dacă nu te cauţĭ îndată.

Căutarea e să guştĭ din escrementele oamenilor, din «pîngînitate», care îndată provoacă vărsarea şi te vindecĭ.

Acela care se îmbolnăveşte însă nu o poate face aceasta, de oarece starea psihologică în care se găseşte este dintre cele mai de plîns: Rîde, urlă, bate, înjură şi face toate nebuniile ce-ĭ trîznesc prin cap, pînă ce, sleit de puterĭ, cade jos.

(Auzită de la Tasa Tacit, Avela, Epir).

178. Pentru lîngoare îndelungată.

Cînd cine-va suferă de boală îndelungată (*lingŏare grĕaŭă*), să ieĭa un căţel cu care să doarmă în tot-dauna, să-l mîngîie, şi să nu se despartă de dînsul, că se va vindeca bolnavul, însă căţelul va muri.

179. Pentru cine are broaşte.

Pentru a te vindeca de broaşte, şi a nu le lăsa să se înmulţĭască, să beĭ regulat şi cît poţĭ de mult, *zeamă de nuc*, provenită din fierberea frunzeĭ de nuc.

Ea este foarte mult amară, dară, dacă beĭ cîte-va zile pe rînd, te obicĭnuieşti şi pe urmă îţĭ devine foarte plăcută pentru că contribuĭe şi la mistuire.

(Auzită de la bătrîna Bia Ţimă Bazdă din Avela, Epir).

saŭ:

Puĭ broaşte pisate şi amestecate cu zăhar, după ce însă le scoţĭ intestinele.

(Com. de d. Dimoane M. din Ohrida, Macedonia).

180. Ca să nu scoţi broaştele.

Dacă vreï să nu scoţï *broaşte,* să nu mănincï nicï odată de la 1—31 Martie din mîncarea gătită seara, care nu s-a consumat toată la cină.

(Comunicat de d-l T. Şunda, din Cruşova, Macedonia).

Obs.—Broaşte se numesc scrofulele ce le scoate cine-va la gît, la subţioară, la mînï saŭ picioare.

181. Pentru cine are broaşte în stomac.

Se crede, că une-orï oamenii, bînd apă se întîmplă ca să înghită şi ouă de broaşte, carï după aceasta devin în pîntecele lor niştе broaşte adevărate, supărînd pe sărmanul de om pînă ce moare.

Ca să se scape de dînsele omul trebuïe să bea oţet de cel tare, fiind-că oţetul are proprietatea de a le omorî cu desăvîrşire.

182. Pentru «dălacă» la om.

Omul «dălăcos», cu dalac, dacă vrea să se scape de dălac, trebuïe să ïasă la munte, pe la vre-o stînă şi după o cură de vre-o lună, se «alĕaḑi» se alege, ad. se vindecă.

«Dilaca» dalacul la om provine maï mult din cauza apeï, cînd nu e bună şi numaï oamenii carï rămîn vara în cîmpie suferă de dînsa. Omuluï, care suferă, i se umflă burta, se simte greoiŭ şi cu greutate se mişcă dintr-un loc într-altul El osteneşte de o dată, cînd ïe să meargă pe suiş, «n-g'ug».

183. Pentru cine este răcit.

Se cumpără rachiŭ, zahar, piper negru şi canelă. După ce zaharul, piperul şi canela se pisează într-un vas bine, se amestecă cu rachiŭ. O babă, înmoindu-şi degetele în această amestecătură, începe să frece pe cel răcit pe la gît şi prin tot corpul răcit. După ce termină de frecare, îl înveleşte bine cu o plapomă groasă, ca să asudă, cînd îi şterge bine sudoarea de pe corp şi-l premeneşte. Răceala prin modul acesta îi trece.

saŭ:

Se pune celuï răcit, lînă nespălată (nilată) la corp, pïept şi gît, ca să asude, şi premenindu-l va trece sudoarea şi cu ea va trece şi răceala.

saŭ:

Să ïea cătrane [1]) trimintină, rachiŭ şi unt-de-lemn, carï se fierb

[1]) Păcură.

la un loc într-un vas şi această amestecătură se întinde bine pe spate şi se acoperă cu vată saŭ cu o cîrpă şi se ţine ast-fel maĭ multe zile, pînă ce se scapă de răceală suferindul.

184. Ce să facă cine-va cînd nu-ĭ trăesc copiiĭ.

Aceĭ părinţĭ cărora nu le trăĭesc copiiĭ, cînd vre-unul din familia lor moare, şi mortul e ridicat să fie dus la mormînt, să taie înnainte-ĭ un cocoş şi să treacă mortul pe sîngele aceluĭ cocoş şi în viitor nu le vor maĭ muri copiiĭ.

saŭ :

Să schimbe naşul şi să puĭe pe un altul să le boteze copiiĭ şi anume pe orĭ-cine vor întîlni în drum, cum vor ĭeşi din casă cu pruncul dus spre a fi botezat.

(Com de elevul Mitri Beza din Avela, Epir).

saŭ :

Pîĭnea coaptă în cuptor noŭ, cum s-a uscat cuptorul, să se păstreze, căcĭ mîncînd o femee căreĭa nu-ĭ trăesc copiiĭ, aŭ să-ĭ trăĭască în viitor.

(Com. de d. I. Dalametra din Călive-Badralexi, Macedonia).

185. Dacă vreĭ să cîştigĭ un proces cu siguranţă.

Să porţĭ la subţioară cămaşa cu care s-a născut «natul» şi care a fost sfinţită la biserică.

Sfinţirea se face în modul următor: Se lasă cămaşa în altar patruzecĭ de zile şi prin aceasta capătă virtutea arătată maĭ sus.

Se cere însă, ca orĭ de cîte orĭ vorbeşte adversarul tăŭ, să ridicĭ braţul şi cînd vorbeştĭ tu, să-l strîngĭ şi poţĭ fi sigur de reuşită.

186. Pentra purificarea sîngeluĭ

Să mănîncĭ tot-dauna usturoiŭ şi maĭ cu seamă cu carne friptă, căcĭ contribuĭe foarte mult la curăţirea sîngeluĭ.

saŭ :

Cînd sîngele este stricat din cauza uneĭ bolĭ oare-care, îl poţĭ purifica, dacă beĭ zeamă provenită din fierberea frunzeĭ de nuc, cîte treĭ păhărele în fie-care zi, anume, dimineaţa, la prînz şi seara.

(Auzită de la Bia Ḍimă Bazda din Avela, Epir).

saŭ :

Dacă obicĭnuĭeştĭ să ĭeĭ în fie-care dimineaţă zeama provenită de «ĭarba amară» cîte o ceaşcă, începînd de primăvara de cînd apare această ĭarbă pînă dispare.

(Auzită de la Fanĭ Peasa, din Vlaho-Clisura, Macedonia).

187. Cînd te mușcă o «căpușe».

Oile mai cu seamă suferă cînd le mușcă vre-o *căpușe*, căci le scoate une-ori și sînge. Ca să treacă durerea, să pui pe locul mușcat puțină cătrane.

188. Pentru cine mănîncă carne scuipată de muște (ascuchiată de muște).

Să bea oțet amestecat cu praf de pușcă și toate oule de muște pe care le-a mîncat, se vor nimici și durerea va înceta.

189. Ca să nu te îmbeți.

Dacă mănînci flămînd *plămîni* de oaie, ori cît vin veĭ bea în acea zi, nu te veĭ îmbăta.

190. Pentru a nu ți se întîmpla rău, după ce beĭ apă.

Ca să nu ți se întîmple vre-un rău, după ce beĭ apă, trebuie înainte de a bea din ulcior, să verși nițică apă; iar cînd trebuie să beĭ din fîntînă, trebuie să-ți faci crucea odată, să sufli pe suprafața apeĭ și apoĭ să beĭ din fîntînă.

Aceasta mai cu seamă, cînd fîntîna este în pădure.

191. Pentru durere de pĭept.

Să nu alergĭ mult, cînd suferĭ de pĭept, și este bine să trăieștĭ la munte prin apropierea pinilor și brazilor; *ţlada* încă-ți face bine dacă o miroși.

saŭ:

Să mănîncĭ mĭere de albine sălbatice, că te veĭ face bine.

saŭ:

Să mănîncĭ muguri (bubùchi) de rose și te veĭ face bine.

192. Pentru a face să înceteze durerea provocată din înțepătura uneĭ albine saŭ vĭespe.

Să ieĭ, imediat ce te-a înțepat o albină saŭ o vĭespe, un ban de argint cu care să frecĭ locul înțepat, pentru ca ghimpele ce ți-a lăsat albina saŭ vĭespea să iasă. După aceasta, pune la partea unde te doare puțin noroiŭ și durerea va înceta.

(Auzită de la mama mea, Avela, Epir).

saŭ:

Să pisezĭ aguridă şi să o aplicĭ la înţepătură că-ţĭ trece îndată.

(Com. de d. M. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

193. Cînd se umflă picioarele.

Să ieĭ cîte-va albuşurĭ de ouă; ma ĭea şi piatră vînătă, pe carĭ, după ce o pisezĭ, o amestecĭ cu albuşurile de ouă şi începĭ să le baţĭ tare cu o lingură, ca să facĭ o alifie.

Apoĭ ieĭ scamă de in, pe care întinzĭ alifia şi o puĭ pe umflătură, legĭ pe deasupra cu o cîrpă şi reînoind această doctorie de cîte-va orĭ, suferindul se va face bine.

Puĭ atîta piatră vînătă în albuşurile de ouă, cîtă trebuĭe ca albuşurile să devie întărite. Saŭ le ungĭ cu gaz.

(Auzită de la bătrîna ţal Nicola Damaşoti, Avela, Epir).

194. Tot pentru picioare.

Cine suferă de durere de picioare în oase însă, se vindecă dacă se unge cu măduva unuĭ cerb.

(Comunicată de d-l I. Dalametra din Călive-Badralexi, Macedonia).

saŭ:

Se poate vindeca, dacă mănîncă carne de paserea «ch'isă,» numită ast-fel din cauză că e neagră ca infernul şi că strigătele, pe care le scoate sînt: ch'is, ch'is. Trăeşte prin pădurĭ şi sperie pe cine o aude pentru întîia dată. E ceva mai mică de cît cioara şi are pete albe pe sub gît.

195. Pentru niricondă (durere la picĭor).

Ca să-ţĭ treacă *niriconda*, să ieĭ un lemn de zmochin şi după ce îl încălzeştĭ bine pînă începe să scoată abur, îl apropriĭ de *niricondă* şi ţinîndu-l ast-fel puţin, durerea încetează îndată.

(Com. de d-l Petre Badralexi din Călive-Badralexi, Maced.)

196. Pentru podalgie.

Să ieĭ sare curată, să o pisezĭ cît se poate de mărunt şi punînd-o să se usuce două zile şi două nopţĭ, să ieĭ cîte o bucată de vată, să o înmoĭ într-însa şi să o puĭ unde suferĭ de durere, că-ţĭ trece.

(Com. de d-l T. Şunda din Cruşova, Macedonia).

197. Cînd îţi intră ghimpe în picior.

Cînd intră cuĭ-va ghimpe [1]) în picior şi nu poate să-l scoată, să frigă o ceapă saŭ pras şi scoţînd partea cea mai moale, să o stropească cu unt-de-lemn şi să o puie pe ghimpe, legîndu-o cu un petec. Se lasă aşa o zi întreagă şi partea aceea legată se înmoaie, aşa în cît ghimpele ĭese uşor cu ajutorul unuĭ ac şi durerea trece.

saŭ :

Iea capul *guşturiţeĭ* (şopîrleĭ), arde-l şi pune-l pe locul, unde ţi-a intrat ghimpele, că ĭese după cît-va timp.

(Auzită de la Chibricul din Malăcaşi, Epir).

saŭ :

Să ieĭ foĭ de bruştură, pe carĭ, încălzindu-le, să le ungĭ cu unt-delemn şi să le puĭ unde ţi-a intrat ghimpele saŭ vre-un ţep, căcĭ te vindecĭ.

(Auzită de la mama mea Avela, Epir).

198. Pentru bătătură.

Cînd suferĭ de bătătură, prinde un *brŏatic* (brotăcel) de noapte şi după ce-l veĭ pisa, să puĭ într-însul puţin zahăr pisat şi să-l aşezĭ pe bătătură, ca să se coacă, că-ţĭ va trece. Saŭ în loc de a-l pisa, să-l taĭ numaĭ în două părţĭ, să presărĭ pe dînsul zahăr şi să-l puĭ pe bătătură, ca să coacă. După ce a copt, să-ĭ puĭ ceară curată, ca să dea afară tot puroiul.

saŭ :

Ĭĭ puĭ pras cu ceapă friptă unsă cu unt-de-lemn.

199. Pentru fistulă.

Fiştura (fistula) provenită de un abces răŭ îngrijit saŭ de un focar tuberculos, se ţine deschisă prin fitiliŭ cu unt proaspăt.

(Com. de d-nu Şunda T. din Cruşova, Macedonia).

200. Pentru gl'indurĭ.

«Gl'îndurile» sînt nişte glandule ce se umflă la gît şi carĭ provoacă durerĭ. Ele se ivesc maĭ cu seamă la copiĭ.

Pentru a le vindeca, se pune pe dînsele «acrime» făcută de prune şi se leagă cu o cîrpă, după care se lasă astfel pînă ce durerea trece, cînd dispare şi umflătura glandulelor.

(Auzita de la mama mea, Avela, Epir).

[1]) Ghimpele se numeşte *schĭin* la Aromînĭ.

201. Pentru «voumere» vărsare.

Cînd îţi vine să verşi «z-von'» cel maĭ bun medicament este să ĭeĭ rînză de ĭepure.

(Comunicată de d. Iancu Dalametra din Călive-Badralexi).

202. Cînd vreĭ să verşi.

Dacă aĭ mîncat ceva care îţi face răŭ, spre a vărsa n-aĭ de cît să-ţi puĭ în gîtlej cele două degete saŭ să beĭ unt-de-lemn.

(Com. de d. M. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

203. Cînd te doare junghiul.

Să ĭeĭ un ardeiŭ roşu, care să ardă foarte mult şi după ce-l ungĭ cu mĭere, pune-l deasupra loculuĭ unde te ţine junghiul şi te veĭ face bine.

saŭ:

Pune-ĭ pe deasupra lînă nespălată orĭ muşama şi te veĭ face bine.

Auzită de la mătuşa mea Tina Papahagi.

saŭ:

Să aruncĭ un ac jos şi cine-l va găsi şi-l va lua, la acela se va duce durerea ta de la junghiŭ şi tu te veĭ vindeca îndată.

Comunicată de d-l Dalametra Iancu din Călive-Badralexi, Macedonia.

204. Pentru aprindere de deget.

Cînd ţi se *aprinde* degetul, adică, cînd simţĭ că te doare degetul şi că se înroşeşte fără a rădica băşicĭ, să-l puĭ imediat în salamură şi-ţĭ va trece.

saŭ:

Să-l puĭ în amestecătură de salamură cu făină de porumb.

saŭ:

Se ĭeĭ albuş de oŭ, să-l amestecĭ cu oţet saŭ salamură şi făină de porumb în cătăţimĭ egale şi punînd degetul aprins într-însa, după cîte-va momente se vindecă.

(Auzite de la mama mea, Avela, Epir).

205. Pentru crăpare de mînĭ.

Dacă vreĭ să-ţi treacă mĭĭnele, să le ungĭ cu săŭ de porc sălbatic saŭ cu unt-de-lemn de migdale saŭ cu unt-de-lemn de măsline încălzit, în fie-care seară, cînd e să te culcĭ, pentru ca să se înmoaie şi ast-fel după cîte-va zile, să fiĭ sigur de vindecarea lor.

saŭ :

Le ungĭ cu unt-de-lemn şi le înveleştĭ cu pras fript.

206. Cînd digerează cine-va.

Cînd cine-va digerează în cît nu-şĭ poate veni în simţire, să fie pus de cine-va într-un bălĭgar cald de caĭ, care se adună pe la hanurĭ pentru a servi de căldură caĭlor la iarnă.

saŭ :

Să fie frecat cu zăpadă cît se poate de tare, saŭ dacă nu se găseşte zăpadă, cu salamură orĭ cu zeamă de varză.

După ce-şĭ vine puţin în simţire, să i se dea rachiŭ tare saŭ ceaĭ, ca să bea şi numaĭ după aceea să se aproprie de foc.

207. Pentru ca să-ţĭ crească părul.

Să cauţĭ a prinde nişte şoriceĭ, pe carĭ să-ĭ fierbĭ cu unt-de-lemn. Din fierberea aceasta capeţĭ o zeamă pe care o laşĭ să se închiagă şi cu dînsa ungĭ locul fără păr şi după cît-va timp va începe să-ţĭ crească.

saŭ :

Să-l ungĭ cu alifie provenită din unghe de capră. Pentru a obţine aceasta, ieĭ unghĭa de capră, o arzĭ, o pisezĭ şi o amesteci cu vin ca să faci alifie.

(Auzite de la Nasta Balamacĭ, păstor din Avela, Epir).

saŭ :

Ungĭ periĭ cu săŭ de ursă şi părul are să-ţĭ crească[1]).

(Auzită de la Tana Tolĭ din Avela, Epir).

208. Pentru pecnă (pestruĭ).

Se crede, că pestruiĭ provin din prinderea rîndunelelor.

Dăcă vreĭ să te scapĭ de pestruĭ, să te speli cu ouă de rîndunică.

(Auzite de la d-nul Mih. Dimoane din Ohrida, Macedonia).

209. Pentru cine-şĭ rupe mîna.

Cînd cine-va îşĭ rupe (*şi scŏati*) mîna, să se ducă la o babă, care se pricepe de ast-feĭ de boliĭ, spre a-ĭ o trage uşor şi să-ĭ puie *ghi'achi'ŭă*.

[1]) Pliniu: Cartea VIII cap. LVI din Istoria Naturală spune că grăsimea urseĭ este utilă în contra cădereĭ părului.

Gh'ach'iŭa se face ast-fel:

Se ieà *alŏàt* cît un oŭ, o ceaşcă de rachiŭ de cel tare vr-o două ouă, puţin var, şi toate amestecîndu-le bine într-un vas, le baţî tare pînă să nu se cunoască materiile din carî se compune amestecătura.

Din această *gh'ach'ŭă* puî pe o pînză cît trebuie să acopere partea unde te doare şi dacă nu ţi-a trecut, repeţi din două în două zile, une-orî şi maî des, şi poţî fi sigur de bunul rezultat al acestuî medicament.

(Auzit de la Teta Conă din Avela, Epir).

210. *Copilul să nu prinză păduchî.*

Dacă vreî ca copilul să nu prinză păduchî, cum veî găsi primul păduchiŭ la dînsul, să-l' omorî *(frînĝi*=frîngî) pe aur. Atunci de sigur că păduchiî aŭ să fie rarî ca şi aurul.

De aci vine şi expresia:

L'-frîmsi biducl'ul pi flurie dadă-sa (Lî omorî păduchiul pe galben [mamă-sa),

Pentru a arăta iubirea şi interesul ce poartă o mamă de fiul săŭ.

(D-l Dimoanie M. Ohrida, Macedonia).

saŭ:

Se ieà «psiruvotan» buruiana peşteluî, se topeşte cu mercuriŭ «gh'ârghir» şi după aceasta se înnoaie o aţă, care, dacă se poartă de cine-va lipită de corp, nu va prinde nicî o dată păduchî.

Aceasta se întrebuinţează maî cu seamă la ceî din închisoare.

211. *Ca să poţî cunoaşte cu cine te veî căsători.*

În ajunul S-tuluî Teodor se obicînueşte să se facă un *trisál'ŭ* de către aceî carî se numesc «Teodor». *Trisal'lu* constă din grîŭ fiert ce se aduce spre sfinţire, cînd se dă preotuluî şi pomelnicul, ca să pomenească pe toţî ceî morţî din acea familie.

Grîul, după ce se împărţeşte puţin pe la publicul din biserică, restul se aruncă pe pardoseala bisericeî şi se adună de către tinerî, fete saŭ băeţî flăcăî.

Grîul acesta serveşte pentru scopul următor:

Cine voieşte să ştie, cine va fi viitoarea-î consoartă saŭ viitorul săŭ soţ, să fure cîte puţină făină din treî case unde aŭ serbare de numele «Teodor» şi din această făină să facă un colac. Fie-care dintre aceî carî aŭ adunat grîŭ din ajunul s-tuluî Teodor să puie cîte-o bucăţică din acest colac, în sîn. Seara, cînd se culcă, restul colacului, împreună cu grîul cules în acea zi, şi cu un ulcior plin cu apă, se pun sub perină.

Se crede după aceasta, că în somn i-se va arăta fata saŭ flăcăul, după cum persoana care doarme este flăcăŭ saŭ fată—pe care îl prezervă soarta de tovarăş al vieţeî.

Flăcăul saŭ fata, cînd se culcă, gîndeşte de obiceiŭ cu gîndul la cine

dorește și iubește mai mult, ca prin modul acesta doară s-o îndura și soarta spre a-i acorda dorința.

Ulciorul plin cu apă, grîul și colacul, sînt simbolul îmbelșugării prin care fata sau flăcăul caută să momîască pe iubitul sau iubita sa.

(Com. de d-l Guşu Apostolescu, Nijopole ; Staghica G., Furca, Epir).

212. *Cum o femee poate să facă pe bărbatul său să o iubească.*

Cînd o femee din diferite pricini a pierdut iubirea bărbatului său, ca să-l facă s-o mai iubească, să *fure* făină de la trei morî carî macină pentru întîia dată, și să ieа lapte de la trei femei carî nasc pentru întîia dată și carî au, fie-care, alte două surorî.

Cu făina aceasta și cu laptele face nițică coacă (*alŏát*) pe care-l dă bărbatului să-l mănînce, fără ca el să știe aceasta, de aceea i se pune sau în mîncare, sau în cafea etc.

Cînd femeea prepară coaca, zice :

Cum vin'i fărina furată
Di la treĭ morĭ luată
Tu filg'aneă aŏá
Acșĭ ș-bărbatlu după mul'ari-sa.

Cum veni făina furată
De la treĭ morĭ luată,
In ceașcă aicea
Tot așa și bărbatul după femeea sa.

și

Cum laptili ndulțeasti fărina,
Acșĭ s-ti-ndulțești, bărbate.

și

Cum laptele îndulcește făina,
Așa să te-ndulcești bărbate.

(Auzit de la Țal Tacola, Avela, Epir).

213. *Pentru ca o femee să facă pe un bărbat să se îndrăgostească de dînsa.*

Să poarte asupră-ĭ o hîrtie în care sînt scrise de un preot cuvintele următoare, pe limba greacă și extrase cine știe din ce carte religioasă :

«Sînte Dumnezeule, al luĭ Avraam, care aĭ dat atîta putere cu vrednicie la pace și vrednicie».

Apoĭ femeea să meargă la biserică, ca să aziste la sfînta liturgie și să gîndiască la bărbatul, de care volește să fie iubită și de sigur acesta se va îndrăgosti de dînsa de la prima vedere.

(Com. de popa Nicola Tegu din Vlaho-Clisura, Macedonia).

214. *Cîndu gura ț-an'urzĕaști. Cînd îți miroase gura.*

Dacă-ți miroase gura, ieа *roidă* uscată, arde-o și reduce-o în praf. Cu acest praf să-ți frecĭ dinții și mirosul neplăcut al gurei se va îndepărta.

sau :

Să ieĭ cărbune de pîn sau pîne arsă, pe carĭ să le reducĭ în praf, și cu care îți frecĭ dinții și-ți spelĭ gura.

215. Cum poţi căpăta iubirea uneĭ femeĭ.

Dacă vreĭ să te ĭubĭască o femee, să ĭeĭ un liliac, pe care să-l arzĭ şi cenuşa sa, amestecată cu apă, să o daĭ femeiĭ de care ţiĭ să fiĭ ĭubit, ca să o bea şi ea se va îndrăgosti nebun de tine.

Tot acelaşĭ lucru îl poţĭ obţine, cînd aĭ atinge femeea aceea cu osul drept al liliaculuĭ.

(Com. de d-l Dimoanie Mih. din Ohrida, Macedonia).

216. Ca să capeţĭ iubirea uneĭ fete

Să cauţĭ să găseştĭ un trifoiŭ cu patru foĭ şi pune-l în altar, fără să simtă cine-va; lasă-l acolo 40 de zile. După ce prin modul acesta a căpătat sînţirea, ĭea-l şi pune-l în haĭna feteĭ, care doreştĭ să te ĭubĭască, şi poţĭ fi sigur, că dînsa va alerga după tine ca o nebună.

saŭ:

Să cauţĭ a prinde pasărea numită *bajancă* şi să o îngropĭ de vie în pămînt. Să o laşĭ să stea aci patru-zecĭ de zile. După aceasta să te ducĭ să ĭeĭ osul din aripa dreaptă pe carĭ să-l porţĭ asupră-ţĭ în tot-d-auna. Orĭ de cîte orĭ veĭ vroi să capeţĭ iubirea uneĭ fete, n-aĭ de cît să priveştĭ o dată în ochiĭ săĭ şi să spuĭ încet:

Sĕ-alâdĭ ca glară	Să alergĭ ca nebună
Dit apirit tu sĕară	De cum s-o face zi pînă la seară
Tini	Tu
După mini.	După mine.

Şi ea, chiar de-aĭ fi cel maĭ urît din lume, are să te prefere orĭ-cuĭ.

saŭ:

Dacă omorĭ o codubatură şi îĭ eĭ piciorul, poţĭ prin ajutorul luĭ să capeţĭ ĭubirea orĭ-căreĭ fete.

Pentru a-ţĭ ajunge scopul, n-aĭ de cît să atingĭ cu acest picior rochĭa uneĭ fete ce ţĭ-a picat în inimă, şi ea va alerga după tine, după cum aleargă soarele după lună.

217. Pentru a fi iubit de femeĭ.

Se crede, că un păr mic, ce atîrnă de coada lupuluĭ, şi care-l poţĭ uşor recunoaşte, fiind-că se deosebeşte de ceĭ-lalţĭ perĭ, are puterea ca, dacă-l porţĭ cu tine, să-ţĭ atragă ĭubirea orĭ-căreĭ femeĭ asupra căreĭa îţĭ veĭ arunca privirea.

Părul acela, dacă vreĭ să-l capeţĭ, trebuĭe, înainte de a împuşca în lup, să spuĭ:

ţini-ţĭ perlu, lupe!

Traducere.—Ţine-ţĭ părul, lupule,
căcĭ altmintrelea, îl aruncă îndată ce este împuşcat şi nu-l poţĭ găsi[1]).

218. Ca o femeie să nu nască.

O femeie, care doreşte să nu nască, n-are de cît să ţină asupra-i tot-deauna un liliac mort şi i se va împlini această dorinţă.

saŭ:

O femeie, care doreşte să nu nască nicĭ odată, să mănînce *stiruvotan*[1]).

saŭ:

Femeia care doreşte să nu nască, să scrie literile numeluĭ săŭ, să le păstreze asupra-i fără să ştie bărbatul, şi nu va naşte.

(Popa Nicola Tegu, din Vlaho-Clisura)

219. Cînd femeia e însărcinată.

Cînd femeia este însărcinată i se face poftă de multe lucrurĭ, pe carĭ dacă nu le posedă, leapădă *«lŏ-arucă crud»*. Aceasta provine maĭ cu seamă din causa lăcomieĭ, ast-fel, dacă vede ceva poame şi nu gustă din ele, leapădă. In cazul acesta ea să nu aibă ruşine de loc şi să ceară orĭ-ce i se face poftă, căcĭ nimenĭ nu refuză uneĭ femeĭ însărcinate. Ast-fel la Vlaho-Clisura, uneĭ femeĭ venindu-ĭ poftа să bea din ulciorul noŭ pe care l-avea un turc, acesta cum simţi, iĭ îl oferi.

(Comunicat de d-l Nic. Nacea, institutor romîn).

220. Cum poţĭ cunoaşte ce va naşte o femee?

Cînd o femee însărcinată voieşte să ştie de maĭ nainte ce are să nască, băet saŭ fată, după ce termină de războiŭ *(după ţe s-cîrch'aşti)*, aruncă ,dînsa saŭ un altul, *virdĕaŏa* (vergeaua care serveşte la războiŭ) pe la răspîntiĭ şi dacă prima persoană ce va trece pe deasupra vergeleĭ va fi bărbat, ea va naşte băet, la din contră ea va naşte fată.

(Luşa Papahagi din Avela, Epir).

saŭ:

Se ĭea un cĭur şi se rostogoleşte, dacă cĭurul va cădea cu găurele în sus *(pri dinţi)* femeea însărcinată va naşte băiat; dacă din contra, ea va naşte fată.

[1]) Credinţa aceasta există şi la ceĭ vechĭ.
Pliniu L. VIII, ch. XXXIV.
....Quin et caudae hujus (lupi) animalis creditur vulgo inesse amatorium virus exiguo, in villo: eumque, quum capiatur, abjici: nec idem potere, nisi viventi direptum.
[2]) Iarbă de stîrpire.

saŭ :

Cu osul, iadeș, se încearcă ce va naște o femee în modul următor: Se învelește în sprună și dacă cele două extremități ale osului se string una spre alta, ea va naște băĭat; dacă însă extremitățile se depărtează una de alta, ea va naște fată.

221. Pentru ca femeea să poată naște.

Să cauți un trifoiu *(trifil'ŭ)* cu patru foĭ, și după ce-l puĭ la altar pe ascuns, fără ca să știe cine-va, și-l lași 40 de zile, îl ieĭ și-l daĭ femeiĭ care nu naște, ca să-l mănînce și după aceasta de sigur, că va naște. Noul născut va fi băet și nu fată.

saŭ :

Se cere ca femeea să ea un puiŭ de rîndunică, îndată ce acesta ĭese din găoace, și să-l înghită de viŭ, căcĭ va naște copil.

(Com. de d. Pucerea P. doctor în medicina, Parlčap, Macedonia.)

222. Ca femeia să nască cu ușurință.

Să cauți ca nimeni să nu simtă momentul nașterei, afară de «baba» moașa și dacă se întîmplă ca și alțiĭ să prindă de veste, se crede că femeia are să sufere marĭ durerĭ la naștere. Atuncĭ trebuĭe ca persoana, care a simțit că o femee are să nască, să ĭea în gură puțină apă, cu care stropind pe viitoarea lehuză, să se retragă imediat din casă.

In apropierea nașterei femeia trebuĭe să nu stea de loc jos, ci mereŭ să umble [1]).

223. Doctorie pentru femeea, care nu naște.

Femeea, care nu naște, să meargă în treĭ Sîmbete de arîndul la biserică, ca să se grijească. Se cere că ĭea să fie în perioada *lunarilor* cînd îĭ vin *lunarile.*

Alta

Grăsimea de porc și de lup asemenea e bună pentru fecondațiune.

224. Ca pruncul născut să se întăriască

Indată după naștere, se chĭamă preotul, ca pe lîngă bine-cuvîntarea obicĭnuită, pe care o dă lehuzeĭ, să maĭ sfințească și apa.

Din această apă sfințită se toarnă puțină în scăldătoarea în care are să fie spălat pruncul și în care se maĭ pune și o mică cantitate din vinul adus de mama lehuzeĭ.

Se crede, că pruncul se întărește foarte mult dacă va fi scăldat într-o ast-fel de scăldătoare.

(Com. de fratele meŭ Iani, institntor romîn la Crușova, Maeedonia).

[1]) Com. de d-nul Sterescu, institutor romîn la Crușova, Macedonia.

225. Ca o femee să nu nască fată.

Cînd o femeie naşte fată, să ĭea şase grăunţe de năut fiert «bilbic'i» şi o para de argint, căreia i se face treĭ găurĭ prin care se trec grăunţele de năut.

Aceste grăunţe dacă se daŭ uneĭ femeĭ să le mănînce, fără ca dînsa să ştie, n-are să maĭ nască fată altă dată.

(Comunicat de d-l Petre Badralexi).

Alta.

O femee care doreşte să nu nască *nicĭ odată*, să mănînce buruĭană numită «*stiruvotan*,» din ngr. στεῖρα=sterp, şi βοτάνι=buruĭană.

Această buruĭană nu o poate găsi orĭ-cine, fiind-că ĭeste foarte rară şi creşte la munte în locurĭ prăpăpăstioase.

Păstorĭĭ o pot obţine în modul următor:

Observă, care oae ĭeste stearpă maĭ mulţĭ anĭ de a rîndul şi atuncĭ bănuĭesc, că acea oaie a gustat din buruĭana «stiruvotani». O taĭe şi găsesc în corpul eĭ un semn produs de buruĭană. Aceasta mîncată de ofema în vin saŭ în orĭ-ce alt, face ca femeea aceea să nu maĭ nască.

Alta

Femeea nu naşte nicĭ odată, dacă ĭea unghiĭ de catîr, le pisează bine şi le bea în apă.

226. Visul contribuĭe la determinarea sexuluĭ.

Dacă o femee visează *cucuţă'l* (unfel de floare), *poc'ŭ* (ulcior) saŭ orĭ-ce alt obiect, care sună a masculin, însărcinîndu-se, va naşte băiat; din contră visînd *pŏală* (şorţ), *ŏală*, etc. va naşte fată.

227. De gălbinare la copiĭ.

După ce se naşte copilaşul, ca să nu *îngălbenĕască*, se cere ca mama luĭ să nu doarmă şi să nu stea de cît aşa cum s-a nimerit în momentul cînd a născut.

Dacă nu a păzit acest precept şi s-a întors, în cît prin modul acesta a făcut ca pruncul să se *îngălbenĕască*, se procedează ast-fel pentru vindecarea luĭ:

Se ĭea două *h'iri* (fire, aţă), unul roş şi altul galben.

Cel galben se pune de gîtul copiluluĭ, ĭar cel roş se leagă de un trandafir şi se zic cuvintele acestea:

Cum ĕ-aróş trandafirlu
aşt s-aruşască ş-fic'orlu (saŭ: fĕata)

Traducere. — Cum ĭe roş trandafirul, aşa să roşască şi băetul (saŭ: fata). Se zice de treĭ orĭ.

In seara următoare *h'irul* de pe trandafir se ia și se pune la gîtul prunculuĭ; iar cel galben se aruncă pe trandafir și se lasă aci pentru tot-dauna.

228. De «buric».

Cînd copilul suferă de «buric», cînd îl doare buricul, ca să-ĭ treacă, îe învelit în scutece și apoĭ îe întors de treĭ orĭ jur împrejur, zicînd, cine-l întoarce, de treĭ orĭ:

Buriclu,
Ca h'imuniclu,
și dorlu
ca niorlu;
Fuḑĭ dor,
ca niór,
după ḑénurĭ,
după mărĭ,
după 90 cîră'rĭ.

Traducere. — Buricul — (să fie) ca pepenele verde, — și dorul (să fugă) ca norul; fugĭ dorule, — ca norul, — după coline, după mărĭ,— după 90 de cărărĭ.

229. Doctorii de nuc.

Dintre toțĭ pomiĭ cel maĭ venerat este nucul. Nimenĭ nu îndrăznește să-l dezrădăcineze, saŭ să-l taĭe, căcĭ cine îl dezrădăcinează saŭ îl taĭe, moare după cît-va timp.

Din frunzele nuculuĭ se fac maĭ multe medicamente.

Se aplică ca cataplazmă la ceĭ «*agudiți di ḑîni*», loviți de zîne, ĭele.

Se fierbe frunza și apa extrasă dintr-însa, se bea maĭ mult timp de cine suferă de scrufule, fiind bună pentru curățirea sîngeluĭ [1]).

230. Plopul.

Pluplu, plopul, este considerat ca înfernal. De aceea ĭeste dat afară din curțile bisericelor și caselor.

Se crede, că aduce moarte grabnică la copiĭ și maĭ ales la primiĭ născuți [2])

Despre ceĭ-lalți pomĭ se crede în genere, că fiind în bună stare, dacă îĭ distrugĭ, îți vor procura bolĭ și alte nenorociriĭ [3]).

231. Lŏari di lună.

De lună se ĭea, suferă numaĭ copiiĭ și maĭ ales pruncii.

Cînd un copil suferă de *lŏari di lună*, plînge, nu doarme bine noaptea, nu prinde țița, *nu acață țița*, și îl scoate afară *verde*.

[1]) Com. de Iani Papahagi, institutor romîn; culese din Crușova, Macedonia.
[2]) Com. de d. Sterescu D., institutor romîn la Crușova, Macedonia.
[3]) Com. de d. Sterescu D.

Se vindecă ast-fel :

Să aştepţi să fie pe cer «lună nŏaŭă» şi cînd băĭatul nu se simte aşa răŭ. Apoĭ daĭ uneĭ *babe* un oŭ proaspăt, un vas de aramă, un semn de al copiluluĭ, de obiceiŭ, o cămaşă a luĭ, şi-ĭ spuĭ şi numele.

Baba expune la lună vasul plin cu apă, în care sparge oul şi-l acoperă cu cămaşa. A doua zi se ĭea doctoria şi se face copiluluĭ cu apa din vas o baĭe. Baea se face aşa: Copilul ĭe dezbrăcat de toate haĭnele, pe cap i se pune un ciur cu fundul în sus şi peste fund se varsă apa cu oul, apoĭ se îmbracă îndată cu cămaşa fermecată.

Aceasta se maĭ repetă încă în cele două zile următoare şi se crede, că copilul se va vindeca [1]).

Ca pruncul să nu fie *lŏat di lună*, se cere să fie păzit în continuŭ.

Să nu fie nicĭ odată lăsat singur în casă, căcĭ văzindu-l luna, îl *l'a*, îl ĭea.

Tot aşa se cere, ca leagănul luĭ să nu fie aşezat la fereastră, saŭ în faţa caseĭ, unde bate luna, şi nicĭ unde trage.

232. *Fĭere de muşuroiŭ.*

Fierea de muşuroiŭ fiind amestecată cu unt vechiŭ, ĭeste bună, la uns părţile corpuluĭ bătut.

233. *De inimă.*

Cînd te doare inima, ĭeĭ sămînţă de busuioc, o amesteci cu piper şi după ce le pisezĭ bine, beĭ aceasta în vin, şi durerea de inimă îţĭ trece.

234. «*Di gŏadă*».

Cînd cine-va se loveşte, căzînd de pildă de pe un pom, zid, etc., în cît îşĭ rupe un picior, mînă, os, etc., îl puĭ în *ch'ale*, adică taĭ şi jupuieşti o oae, şi în pĭelea ieĭ, caldă cum ĭeste încă, introduci pe cel cu osul rupt, ca să stea vre-o treĭ zile.

După aceasta legĭ locul, unde se află osul rupt cu unt-de-lemn, amestecat cu oţet şi cu foĭ de....

Alta

Viermiĭ din pămînt amestecaţi cu cantitate egală de unt-de-lemn şi expuşi la soare o lună. Apoĭ se unge partea lovită cu aceasta.

235. *Durere de urechie.*

Pĭelea şarpeluĭ se fierbe în unt-de-lemn şi apoĭ în fie-care dimineaţă se pune din aceasta în urechie.

Com. de d-l Taşcu Şunda, doctorand.

Alta

Ieĭ un ţipar, îl frigĭ în *sulă* (frigare), şi aduni grăsimea ce curge dintr-însul. Maĭ strecorĭ nişte bucăţele de usturoiŭ şi apoĭ din aceasta strecorĭ în urechea celuĭ care suferă, că ĭe bună doctorie pentru durere de urechĭe.

236. „Di urĕacl'e", de ureche.

Cînd te doare urechea, ĭea fiere de ĭepure, amestecă-o cu lapte femeesc şi strecoară amestecătura această în urechĭe, că te veĭ vindeca.

237. Ḍamă di g'unĕápini.

Ḍamă di g'unĕápini, zama de juneperu, se întrebuinţează cu folos pentru dureri de *ochĭ*, *urechĭ* şi pentru cine suferă de *limbricĭ*.

238. Femeia ca să nască cu uşurinţă.

Femeia să nu taĭe nicĭ-odată cu mîna eĭ cocoş, găină saŭ orĭ-ce altă vieţuitoare, fiind că se crede, că, dacă taĭe, în momentul cînd va naşte, i se *vatămă* (omoară) pruncul, saŭ dacă nu i se «vatămă», are să nască cu mare greutate.

239. Ca să nu se înstrăineze laptele de la o femee.

Partea căzută din corpul prunculuĭ se păstrează cu îngrijire şi se poartă înfăşurată într-o «*pĕátică*» batistă de mătasă, de către lehuză în tot timpul lăuzieĭ şi de asemenea poartă şi un inel curat de argint, atîrnat de gîtul eĭ, ca să «*cîpistruĕască*» să înfrîneze laptele, adică să facă a nu-ĭ fugi laptele şi să se puie pe trunchiul arborilor, pe «*brînele*» brîĭele caselor etc..

Dacă o lăuză nu are lapte din cauză că ĭ-a fugit, să se găsĭască lapte de pe trunchiul arborilor etc. şi să se frămînte de o virgină cu făină, după care facîndu-se o coacă, dacă se dă uneĭ lăuze în aurora zileĭ să mănînce puţin dintr-însa, ĭĭ revine laptele.

Cauza fugireĭ laptelui provine saŭ de deochiŭ, saŭ din auzirea vre-unuĭ cîntec plăcut, fie cîntat cu gura, fie cu vre-un instrument, destul numaĭ să te uĭmiască.

(Com. de I. Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia).

240. Cum o femee după naştere poate avea lapte

Să se ĭea făină de la treĭ bătrîne, cînd trămit grîul la moară, ca să-l macine. Cu acest griŭ să se facă o turtă, apa însă care serveşte pentru facerea turteĭ să fie *mută* (neîncepută) şi după ce se coace turta

să se ĭea un ulcior, să se puĭe turta pe dînsul şi să se aducă apă neîncepută de către cine-va. Apoĭ se aduce turta cu apa neîncepută şi se dă lehuzeĭ ca să mănînce şi să bea şi va avea lapte în abundenţă [1]).

saŭ:

Cînd o femee nu are lapte, cînd i se dă laptele îndărăt, *da înapói cu láptili,* se fierbe *arizmirín,* rozmarin şi i se dă să bea, ca să-ĭ revie laptele în abundenţă [2]).

241. *Şútiliĭ.*

Umflăturile carĭ se produc la gît, nu însă scrofulele, se numesc *şuti.*

De *şute* scapă cine-va scriind cu cerneală anumite litere pe ĭele.

242. *La tăetură.*

Cînd se taĭe cine-va, poate opri sîngele cu ajutorul pînzeĭ de păĭeanjin [3]).

243. *Di brŏaşti.*

De *broaşte,* scrofule, ca să te vindecĭ, să ĭeĭ o broască şi să o baţĭ cu un cuiŭ într-o scîndură. Cînd se va usca broasca, vor pieri şi broaştele de la acela pentru care aĭ bătut broasca în cuiŭ.

244. *Di gl'índuri.*

Cînd cine-va suferă de *gl'nduri* (gîlcĭ) se vindecă cu drojdia rămasă, după extragerea *acrimeĭ* de prune. Aceasta se pune la *gl'induri* şi acestea trece [4]).

Une orĭ se pune acrime.

245. *De „sine".*

Cînd o femee suferă de «sine», ţiţă, să ĭea vin curat, sare şi tărîţe pe carĭ să le fiarbă şi să le aplice la «sine», că se vindecă

[1]) Com. de d-na Mia Adam din Vlaho-Clisura şi de d-nu Piţa D. din Gobişte, Macedonia.
[2]) Com. de d. Ilie Gh. Papahagi, profesor.
[3]) Com. de d-l Araĭe Zicu, student.
[4]) Com. de d-l Araĭe Zicu, student, Samarina, Epir.

246. Tot de „sine“.

Cînd ţiţa femeeĭ e stricată de sugerea pruncŭluĭ, să ieĭ gălbenuş de oŭ, sare, mĭere, făină şi apă şi amestecîndu-le să le puĭ la «sine» că te vindecĭ.

De la bătrîna ţal Hagigogu din Xirolivad, Macedonia).

247. Pentru scurgere de sînge din mitră.

Să ieĭ brotăceĭ de ceĭ de pe uscat, să-ĭ facĭ pulbere şi să daĭ pulberea să o poarte femeea asupră-ĭ şi cînd va spuma sînge, să puĭe dintr-această pulbere şi se va opri orĭ-ce scurgere pentru tot d-auna.

248. Cînd se opresc lunarile (fr. les menstrues) uneĭ femeĭ.

Să prinzĭ racĭ din rĭŭ şi luînd un vas plin cu vin, să-ĭ laşĭ să înoate într-însul. După trecere de două saŭ treĭ ceasurĭ, să bea femeea, că se va face bine.

saŭ:

Să fierbĭ năut (*ţĕăţire*) roş cu apă pînă să se disolve şi pe zeama aceea să arunc ĭ unt-de-lemn mult şi puţin gălbenuş de oŭ şi apoĭ să bea femeea care suferă.

(Ţal Damaşotĭ din Avela, Epir.

249. Cum mărturiseşte totul o femee.

Să ieĭ limbă de broască, *brŏatic*, să o arzĭ şi apoĭ, după ce o pisezĭ, stropeştĭ cu această cenuşe femeea, pe cînd doarme. Limba eĭ prin modul acessta se dezleagă şi-ţĭ înşiră tot ce a făcut.

250. Cum nu naşte femeea.

O femee care poartă aripa saŭ omoplatul drept al liliaculuĭ, nu naşte nicĭodată.

Alta

Ieĭ unghĭ de măgar şi le arzĭ, ca să facĭ cenuşe din ele. Apoĭ cenuşa aceasta o bea cu apă cine nu vrea să nască şi nu maĭ naşte.

251. Ca să moară un om răŭ.

Cînd cine-va nemulţumeşte poporul în drepturile sale şi nu poate

fi pedepsit de acesta prin nicĭ un chip, poporul îşĭ răzbună precum urmează :

Alăturĭ de drumurile cele maĭ frequentate, pe lîngă fîntînĭ, pe la răspîntiĭ maĭ alés, rădică un mormînt de pietre grămădite unele peste altele, cam de statura perzecutoruluĭ lor şi după ce înfing la capul mormîntuluĭ un băţ, lipesc o hîrtiuţă în care arată motivele pentru carĭ aŭ făcut aceasta şi continuă printr-un blestem popular că perzecutorul n-are ce maĭ căuta printre ceĭ viĭ, din momentul ce mormîntul îl aşteaptă.

Une-orĭ ura poporuluĭ se întinde şi asupra întregeĭ familiĭ a perzecutoruluĭ, ast-fel în cît face morminte maĭ pentru toţĭ membriĭ din familia perzecutoruluĭ. Toată lumea se teme de un ast-fel de lucru şi chĭar se păzesc oamenĭĭ să maĭ fie în relaţiĭ cu un om căruĭa i s-a făcut mormîntul.

Mormintele de obiceĭŭ trebuĭe să se facă noaptea şi să caute ca să nu se ştie de cine sînt făcute, căcĭ atunci aŭ un efect maĭ mare.

Cauzele carĭ contribuĭe la o ast-fel de răzbunare populară sînt: trădărĭ ale intereselor satuluĭ la străinĭ, birurĭ maĭ grele de cît cele prevăzute în lege, neparticiparea uneĭ persoane influente la o cauză de la care ar rezulta foloase marĭ pentru sat şi fără concursul căreia nu se poate face nimic, etc., etc.

Se crede, că daçă cel căruia i se face mormîntul nu se căeşte îndată, ci tot continuă cu abuzarea sa în contra drepturilor poporuluĭ, se va usca încetul cu încetul, carnea va începe să-ĭ cadă de pe corp şi după aceasta va muri. Îndată ce cine-va se căeşte, ceĭ carĭ i-aŭ făcut mormîntul se duc de-l strică.

252. Pentru a deveni tot ce doreşti saŭ pentru a obţine tot ce doreşti.

Să păzeşti în noaptea S-tuluĭ Vasile şi pe la miezul nopţiĭ, cînd se deschide cerul, să-ţĭ exprimĭ îndată dorinţa ta către D-zeŭ şi ţi se va împlini.

Observare.—Se crede că în această noapte pe la mĭezul-nopţiĭ, cerul se deschide şi devine maĭ luminos chĭar de cît ziua cea maĭ luminoasă, însă aceasta nu durează de cît un singur moment.

253. Ca să poţĭ dobîndi ori-ce.

Să prinzĭ o pisică neagră, să o omorĭ şi să o fierbĭ cu nouă (9) ape, apoĭ să-ĭ ieĭ unul din oasele sale ast-fel fierte şi după ce-l veĭ *ahulĭ*, abura cu gura, de treĭ orĭ, îţĭ va veni la moment orĭ-ce lucru veĭ dorĭ.

(Com. de d-l Dimoane M. din Ohrida, Macedonia).

254. Cînd ţi se fură vre-un lucru, cum îl poţĭ găsi.

Să ieĭ un pahar plin cu apă neîncepută şi punînd un păr înăuntru, să spuĭ :

Macă ĕasti X (omul pe care-l bănuieşti de furt) *aţél ţe fură lucrul furát, perlu aestu s-cada -n fundu.*

Traducere.—Dacă este X acela care a furat, părul acesta să cază în fund.

Dacă părul se duce pînă în fund, să fii sigur, că persoana *număţită* (numită) l-a furat.

Sunt unele femei, carî pretind a se pricepe mult în modul acesta de a cunoaşte şi ele pun mai mulţi perî de o dată în pahar şi după întorsăturile ce fac periî în apă, află cum s-aŭ petrecut lucrurile cu obiectul furat şi prezic chiar cum se va termina afacerea cu obiectul furat.

Ele pretind, că pot cunoaşte şi cele mai micî accidente ce aŭ avut loc cu ocazia aceasta şi pot descrie chiar şi trăsurile persoanelor ce aŭ luat parte.

255. Pentru a nu fi de deochiŭ adimtului. [1])

Cînd se *face* (se colorează) *adimtul*, femeile nu trebuie să răspundă adevărul la întrebarea ce li se face: *ce colorează?* ci tot-da-una să spuie, că aŭ nişte aripî de corbî, saŭ arapî, etc., adică lucru negru, căci la din contră, *adimtul nu se face*, nu se colorează în negru, ci rămîne tot alb.

(Tana Cealera din Avela, Epir).

256. Cum poţi să faci pe cine-va să-şi prelungească somnul.

Cînd vreî să facî pe cine-va să-şi prelungiască somnul, fără ca să poată să se deştepte chiar cînd a-î face cel mai asurzitor zgomot, să presări *ţară di mort* [2]), care a murit de treî zile, şi să-î ordonî în gîndul tăŭ saŭ chiar vorbind tare: «*să dormî atîta...*»

Observare. — *Ţara de mort* se obţine ast-fel:

Se duce cine-va noaptea, după ce a fost înmormîntat mortul, în mormînt, între zilele 1—3 de la moartea luî, şi umple o traistă de ţărînă de pe mormînt.

Se crede, că mortul se scoală din mormînt în acel moment şi după ce te lasă de ieî ţărîna, te urmăreşte ca să te prinză. Atunci nu trebuie să-ţi pierzi curagiul de loc, ci să umbli pe deandoaselea, cu faţa în spre mormînt, căci după ce veî face 40 de paşi ast-fel, mortul va trebui să se oprească la al 40-lea pas. Dacă umbli alt-mintrelea, mortul aleargă iute după tine şi dacă te prinde, te sugrumă.

No. 257.

Vineri mare, Vinerea patimilor, cînd se obicinuieşte să se citească

[1]) Un fel de ştofă de lînă, care se mai numeşte *şiĕác*.
[2]) Dimŏanie Mihail.

12 evangheliĭ, se determină o persoană care să anunțe sfîrșirea fie-căreĭ evangeliĭ, lovind cu un instrument pe un taler de aramă saŭ argint, dacă se găsește.

Sfîrșindu-se cu toate evangeliile, persoana însărcinată cu aceasta aruncă talerul d-aduna în biserică, și femeile maĭ cu seamă, se năpustesc să vază cum are să cază. Dacă talerul cade cu fondul în jos o mare bucurie se produce în inimele tuturor, fiind-că cred, că aŭ să se întoarcă în curînd ceĭ duși în străinătate. Dacă se întîmplă însă, ca el să cază cu fundul în sus, o întristare adîncă le cuprinde, fiindcă aceasta se esplică prin neîntoarcerea celor înstrăinați de căminul părintesc și nu arare orĭ se întîmplă să vezĭ femeĭ ștergîndu-și lacrimele în acest caz.

(Staghica G., Furca, Epir).

258. *Despre vrăjĭ „amăĭ"*

Vrăjile se numesc în dialectul Romîn din Macedonia: *amaĭe* pl. *amăĭ*.

Vrăjitoarea se numește *măistră, măvistră*.

Se crede de obiceiŭ, că cele ce se dedaŭ maĭ ales la arta vrăjitorieĭ sînt țigancele turcoaice. Poporul le privește foarte răŭ și crede, că ele reușesc în vrăjitoriile lor prin aceea că-și promit sufletul dracilor (*își vîndu súflitlu la draț*) îl vînd, îl promit dracilor.

Puterea acestora asupra muritorilor este foarte mare. Ele reușesc, după credința populară, să coboare și luna de pe cer. Femeile cele creștine, carĭ practică aceasta, dacă le simte poporul, le alungă din sat. Ele însă, de teamă, vrăjesc numaĭ noaptea, cînd se dezbracă de tot și venind, în jurul uneĭ peștere cu virf, învoacă pe toți dracii din înfern, să le vie într-ajutor.

259.

Se crede, că maĭ multe broaște legate de un fir saŭ trecute printr-un fir în formă de mătăniĭ și atîrnate la poarta cuĭ-va, ar fi niște vrăjitoriĭ ce i se fac acestuĭa.

Ca să nu se «aleagă» nimic de vrăjĭ, să se ĭea toate broaștele și să se ardă, iar cenușea lor să se împrăștie «să si spulbiră» prăfuĭască, în aer, zicînd:

Te se alĕadi di c'inuși
Si sĕ-alĕagă și di amăĭ.
Trad. — Ce se alege de cenușe,
Să se aleagă și de vrăjĭ.

Prin modul acesta veĭ strica toată puterea vrăjilor.

E bine ca orĭ-de cîte orĭ găsești vrăjĭ să le arzĭ chiar, cînd știĭ că nu sînt pentru tine, căcĭ așa e bine, de oare-ce vrăjile se fac de cine merge cu dracii.

(Auzite de la Iaca Larga, din Vlaho-Clisura, Macedonia).

260. *Pentru a alunga vrăjile.*

Dacă vreĭ ca toate vrăjile ce ți se fac, să nu se prinză nicĭ odată de tine, să atîrnĭ în fața porțeĭ niște ramurĭ de *usîc*.

saŭ:

Să ieĭ unghiĭ de vacă saŭ de boŭ şi după ce le fierbĭ cu sinape, să le mănincĭ şi nicĭ odată nu se vor atinge vrăjile de tine.

(Bătrîna Ţal Tacola, Avela, Epir).

261. *Cum vrăjile rămîn fără efect.*

Pentru ca vrăjile uneĭ vrăjitoare să n-aibă nicĭ odată efect, trebuie să sileşti pe acea vrăjitoare să mănînce *pîngînitate* şi atunci se zice, că vrăjitoarea *s-pîngîní* (s-a pîngărit).

Obs.—«Pingănitate» numire dată prin eufemizm: escrimenteluĭ.

262. *«Al'ŭ» usturoiŭ.*

«Al'luĭ» usturoiuluĭ i se atribuie o mare putere în contra vrăjilor şi tuturor farmecilor.

El are puterea ca deochiul să rămîie fără efect, cînd îl poartă atîrnat de gît un copil.

Pentru aceasta se obicĭnueşte la clădirea uneĭ case, să se atîrne de poarta eĭ un usturoiŭ împreunat cu dinte de elefant, spre a nu fi luată casa de deochiŭ, şi i se întîmplă vre-un răŭ precum e foc, moarte stăpînuluĭ etc.

Apoĭ maĭ înlătură răul ce ar putea să urmeze după băutura unor ape fermecate, precum sînt cele din pădurile unde se crede că trăesc zîne.

Carnea friptă în frigare mîncată cu usturoiŭ contribuie foarte mult la curăţirea sîngeluĭ etc.

263. *De rană.*

Cînd rana este tare, se face o amestecătură din tărîţe fierte bine cu puţină sare şi se pune pe rană, ca să stea aşa cîte-va ceasurĭ.

Dacă rana nu s-a înmoĭat, se maĭ repetă tratamentul pînă cînd se înmoaie.

264. *De inimă.*

Tîrţele fierte bine într-un vas de pămînt sînt bune de pus la buricul unuĭ copil, care suferă de inimă [1]).

265. *Pentru a creşte părul.*

Ca să crească părul fetelor, cînd ele sînt încă micĭ, li se taie părul şi cîte o dată li se rade. Cînd li se rade părul se face astfel:

[1]) Bitolia.

Se așază o funie și o mătură jos și pe ele șade fata, cuĭ i se rade părul.

Se crede că prin modul acesta i va crește părul lung ca funia și des, *fundutós*, ca mătura.

266. De muşcón'.

Cînd te mușcă țînțariĭ «*muşcon'l'i*», să nu te scarpinĭ de loc pe partea unde aĭ fost mușcat și aĭ mîncărime, ci să rabzĭ o zi, două, suferind toate înțepăturile și apoĭ orĭ-cît te vor maĭ înțepă, nu-țĭ va maĭ păsă, fiind-că te veĭ obicĭnui.

Alta

Să puĭ îndată ce te-a mușcat un țînțar, pămînt umed și să-l laș acolo maĭ mult timp, că-țĭ va trece.

Alta

Balega de vacă însă este bună. Se cere însă să fie cu totul proaspătă.

267. De davan

Tăunul se numește *davan* saŭ *tavan*.

Tăunĭ se găsesc mulțĭ pe cîmpia Saloniculuĭ și cînd dorm *cărvănariĭ* și ceĭ-l-alțĭ în timpul vereĭ prin partea loculuĭ de aci, suferă foarte mult din partea lor. Eĭ pătrund chiar pe haine cu înțepăturile.

De înțepăturile lor să te ungĭ fie cu pămînt, fie cu oțet.

268. Musca de cal.

Muscă de cal, *oestrus equi*, dacă vine la tine, să o prinzĭ și să-ĭ taĭ capul, fiind că dînsa te vestește, că o rudă saŭ oaspete iți vine din depărtare și dacă nu-ĭ taĭ capul, ea se duce și-l întoarce din drum.

269. Mul'iță.

De molĭĭ (*mul'iță*), tinea tapezzela, te scapĭ cu frunze de tutun.

Mirosul acesteĭ plante le omoară.

Ca hainele să nu fie mîncate de molĭĭ, să le *scuturĭ*, să le expuĭ la aer din săptămînă în săptămînă saŭ să le învelești în pînză de bumbac, fiind-că molia nu atacă bumbacul.

BOALE DE ANIMALE

BOALE DE ANIMALE

1. De dîlacă

Dalacul, *dălaca*, se cunoaşte, cînd i se umflă viteĭ întiiŭ pintecele şi nu mănîncă, nu merge.

De boala această suferă atît oamenii cît şi vitele.

Cînd boala bîntuĭe printre vite, ĭată ce se face:

Se ĭea două lemne de alun şi se freacă de doĭ inşĭ cu mîna stîngă pînă ce se aprinde şi cu focul rezultat din frecarea lor, se face un foc maĭ mare servindu-ne de orĭ-ce alte lemne.

Vitele, carĭ suferă de dalac, sînt constrînse să treacă peste focul acesta. Apoĭ sînt conduse, imediat, să treacă peste o apă curgătoare şi în curs de patru-zecĭ de zile se cere să nu maĭ fie mînate de loc prin părţile acestea, căcĭ ala-fel nu se vindecă [1]).

Alta

Dalacul, atît la oamenĭ cît şi la vite, se face, cînd rămîn vara la cîmp şi bea apă proastă. Se vindecă însă atît oamenii cît şi vitele îndată ce schimbă clima, ieşind la munte, la aĭer curat [2]).

2. Ca lupul să nu mănînce vite.

La 11, 12, 13 şi 14 ale luneĭ Noembrie nu este bine să «desfacĭ de loc foarfecele», că se deschide gura lupilor.

«A închide gura lupilor» înseamnă a-ĭ face să nu poată mînca vite din turme. Aceasta stă în legătură cu credinţa superstiţioasă următoare:

Cînd lupul se deşteaptă din somn, din *lojarul* său, cu gura închisă, se zice, că nu poate mînca de loc vite în acea zi. In cazul acesta poate trece chĭar prin turme şi nu va putea să le facă nicĭ un rău.

Ca să poată să-şĭ dezlege gura, trebuĭe să se culce din noŭ în «lojarul» său, să adoarmă şi numaĭ dacă se scoală din somn cu gura deschisă, aşa va putea gusta carne în aceea zi.

[1]) Com. de d-l Iota N. Iota, student în litere din Călivele-Badralexi.
[2]) Culeasă de la d-l Beli, Bajdechi, din Nijopule.

3. Sînţii Surghinăţi.

«Sînţii Surghinăţi», sînt în număr de 12 cu începere de la 11 Noembrie saŭ din ajunul s-tuluĭ Miná.

Despre aceştĭ sînţĭ se crede următoarea superstiţie:

De la 11 Noembrie şi pînă la 23 ale aceleaşĭ lunĭ, se păstrează *se ţin* următoarele: Toate foarfecele se leagă cu o sfoară, crezînd, că prin modul acesta se leagă gura lupilor, ca să nu maĭ poată mînca vite;

Nu încep lucru cu nicĭ un instrument, ca să nu sugrume lupiĭ oile;

Nu se pieptănă pe cap, ca fiind părul încălcit, lupiĭ să se încurce prin păduriĭ, să se piardă într-însele, şi să nu poată da de urma locurilor unde pasc turmele;

In fie-care zi, femeile se ocupă cu torsul lîneĭ cu furca, ca să se sporiască turmele lor şi ca lupiĭ să se prindă în curse.

Aceste precauţiuni şi altele durează pînă la finitul acelor 12 sfinţĭ.

(Comunicată de d-nu I. Sterescu, institutor romîn, la Cluşova, Macedonia).

4. Cum adoptează o oaie un miel străin ca pe al săŭ.

Cînd o oaie fată şi mĭelul săŭ moare, păstorul ieа un miel de la o altă oaie care a fătat doĭ, şi-ĭ îl pune eĭ, după ce însă îĭ trece mielul prin pîntece, după cum se zice la Pind, *prit cămeaşe* (prin cămaşe). A trece un mĭel prin cămaşe, înseamnă a lega pe sub burta aceleĭ oaie o batistă roşie şi mare. Printre batista aceasta şi burtă se trece mĭelul adoptiv de două orĭ: o dată din partea capuluĭ oeĭ spre coadă şi cea-l-altă dată din partea laterală, ast-fel ca să formeze o cruce cele două treceriĭ a mĭeluluĭ pe sub burta de oaie.

Prin aceasta se consideră, că mĭelul a fost adoptat de oaie, dar ca să-l *cunoască* maĭ bine, se ţine legată cît-va timp împreună cu mĭelul într-un *pătúl'ŭ*, pînă ce se lasă de bună-voie a fi suptă de mĭelul adoptiv.

(Cul. de d. Iota Naum, student, din Călive-Badralexi, Mac.).

Notă. — «Pitúl'ŭ» este o clădire mică cît încape o oaie cu un miel, făcută de obiceiŭ din răchită, *ligărĭaŭă*.

5. Cum o oaie priimeşte un alt mĭel ca pe al săŭ.

Dacă chiar la fătare a murit mĭelul uneĭ oĭ şi tot în acest moment se găseşte o altă oaie cu doĭ mĭeĭ, se ieа unul de la aceasta şi învălindu-se cu cămaşa mĭeluluĭ mort, se pune pe lîngă oaia fără miel «astrăchită», ca să-l lingă şi ea crezînd, că este mĭelul săŭ, îl va adopta *(va-l l'a)*.

Cauza pentru care o oaie nu-şĭ *va*, nu-şĭ recunoaşte mielul, este că în momentul ce l-a fătat, nu l-a lins şi mirosit.

6. De guvujdél.

«Guvujdelul» este un ţăpuş cam pătrat, care se găseşte prin Te-

salia şi pe care călcînd vitele cele micĭ, le intră în picior şi le face să schĭopăteze.

Ca să le vindecĭ, le scoţĭ «guvujdel'j» cu un cleşte suptire de tot şi apoĭ puĭ «v'ar» saŭ var ca să mănînce carnea cea rea şi vitele nu maĭ schĭopătează [1]).

7. *După ce fată oaia.*

Se ţine ca îndată ce fată o oaie să-şĭ lingă şi să-şĭ mirosească mielul, ca să-l recunoască ca pe al săŭ, căcĭ în cazul contrariŭ îl consideră ca pe un străin.

De asemenea mĭelul trebuĭe să sugă corastră îndată ce e fătat, spre a-şĭ recunoaşte pe mamă-sa şi a fi sănătos. De aceea se zice pentru un mĭel slab şi scurt: «cîndu nu supsi culastră», parcă n-a supt, corastră [2]).

8. *Pentru rĭĭe la oĭ.*

Cînd vre-o vită *arin'asti* (e atinsă de rĭĭe), pentru a se vindeca, să ĭeĭ 10 dramurĭ de tutun şi să-l fierbĭ în apă. După aceasta cu o *c'umă* (bucăţică de lînă) pe carĭ o înmoĭ în apa ast-fel preparată, să frecĭ vita rĭĭoasă şi se va vindeca cu totul.

saŭ:

In locul tutunuluĭ poţĭ întrebuinţa zeamă de pucioasă, amestecată une-orĭ şi cu unt-de-lemn.

9. *T u s e a o i l o r.*

Tusea la oĭ se numeşte «*ţipi*» cînd provine din cauza frigului saŭ de «uscătĭş» adică din păşunea ĭerbeĭ uscate, care face, ca să învieze în plămînii vitelor «*nişte nipirtiţi*», nepîrcĭ, ca periĭ de cal.

Vitele apucate de boala aceasta, se vindecă de la sine dacă le schimbĭ nutrimentul şi le mînĭ să pască ĭarbă verde.

Cînd ele sînt răŭ atăcate, nu maĭ e chip de scăpare.

(Auzită de la d. Beli Bajdechi, din Nijopule, Macedonia).

10. *Ş u r i c ŏ a n' e.*

Ca să peară şoarecĭĭ, li se dă să mănînce *şuricŏan'e*.

Şuricŏan'a se prepară din aloat de făină de grĭŭ cu otravă ; ea se pune lîngă găurele pe unde sînt şoarecĭ. Aceştia gustînd, se îmbolnăvesc şi mor.

[1]) Auzită de la Beli Bajaechi, din Nijopule, Macedonia.
[2]) Auzită de la d-l Ghiţi Papahagi, Avela, Epir.

11. Culĕanda la oĭ.

«Culĕanda» este un fel de boală, care face ca vitele să nu se poată mişca de loc. Ca să vindecĭ vitele de această boală, să le facĭ cîte o gaură la ureche şi să le trecĭ printr-însa un sping'u (spînz). Saŭ în loc de a le trece *sping'u* prin ureche, să amestecĭ buruiana aceasta în sare şi să o daĭ oilor *culing'ŏase*, ca să o mănînce şi prin modurile acestea sîngele lor se va curăţi prin darea afară a puroiuluĭ, care se va scurge prin ureche şi oile se vor vindeca.

(Auzită de la unchiul meŭ Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

12. Cum se vindecă „nŏátinlu vîrlu".

Vîrlirea este o boală care apucă oile maĭ cu seamă şi după credinţa poporuluĭ, constă din naşterea unor viermĭ în creĭerul din creştetul capuluĭ, după care vita se întoarce mereŭ în jurul săŭ pînă ce moare.

Vitele marĭ atăcate de boala aceasta nu scapă de moarte. Numaĭ noateniĭ se vindecă dacă, imediat ce se iveşte boala aceasta, le taĭ osul din creştetul capuluĭ şi îi scoţĭ apa ce se găseşte acolo.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

13. Pentru rană la oĭ.

Dacă o oaie a prins viermĭ la rană, să ieĭ *axif*, pe care să-l aruncĭ pe rană şi toţĭ viermiĭ vor pieri, înveninîndu-se. După aceasta să cauţĭ a închide rana şi să te serveştĭ pentru aceasta de *v'ar* numită şi *v'alópetră*, pe care, după ce o pisezĭ bine, o presărĭ pe rană. Peste cîte-va zile poţĭ fi sigur de închiderea rănii.

Une-orĭ poţĭ întrebuinţa şi varul în locul «v'aruluĭ».

14. Cînd o vită are viermĭ.

Să pisezĭ bine usturoiŭ şi să-l aplicĭ unde sunt viermiĭ, că dispar imediat toţĭ viermiĭ.

(Auzită de la păstorul Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

15. Pentru vărsat la vite.

Cînd vărsatul a dat printre vite, să se ia ficatul de oaie cea maĭ vărsată *(malţiḑoasă)*, să se piseze bine şi să se vaccineze toate celelalte oĭ de unul care ştie a vaccina, şi în curînd vitele se vor vindeca.

saŭ:

Se aşteaptă pînă ce bubele uneĭ vite rup, şi un păstor ĭea atunci un ac cu fir de mătase şi-l trece prin bubele de vărsat cu puroiŭ, pentru ca firul să se înmoaie întrînsul.

Acul se trece apoĭ prin urechea fie-căreĭ vite neatăcată de boală, ca firul să lase o parte din puroiŭ în urechea vitelor. După această vaccinare, vitele nu maĭ sînt atăcate de vărsat [1]).

saŭ:

Să se dea vitelor spre mîncare muşchiŭ de fag amestecaĭ cu sare [2]).

saŭ:

Să se adape cu vin vechiŭ de treĭ anĭ şi se vor vindeca.

saŭ:

Să fie trecute, toate oile carĭ suferă de vărsat, de treĭ orĭ prin «briul» uneĭ femeĭ de treĭ ficiorĭ, adică briŭ pe care-l poartă o femee, care a născut treĭ băeţĭ, şi vitele se vor vindeca [3]).

16. Cum se vindecă vitele atinse de trîznet.

Poporul crede, că trăznind în apropriere de vite, acestea cad în amorţeală şi mor chiar, dacă nu se găseşte nimenĭ în acel moment, ca să le vie în ajutor. Se zice atunci pentru vite, că sunt *sfulḑirate* (fulgerate, trăznite) şi pentru a se scula din amorţeala în care cad, trebuie să fie atinse de mîna stîngă a unuĭ bărbat, care în toŭ timpul cînd le atinge, trebue să nu vorbiască de loc.

(Auzită de la d. Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

17. Peatru astîmîtiri

Cînd eştĭ amenințat de a vedea, că oile încep să făteze înainte de timp, aşa în cît cele maĭ multe stîrpiesc *(astrîch'escu)*, să te serveştĭ de peatra *astimîtiri*, ca să le opreştĭ de la aceasta.

Pentru aceasta să o îngropĭ la *rugă*, uşa staululuĭ şi să mînĭ oile toate să treacă peste dînsa şi toate oile acele care aŭ trecut nu vor maĭ stîrpi.

Peatra aceasta se întrebuinţează şi la alte bolĭ ca remediŭ, aşa ca să oprească sîngele vre-unuĭ animal, etc.

Observaţie. — Peatra aceasta se consideră ca sfîntă şi de obiceiŭ se aduce de la s-tul Munte saŭ de la Ierusalim, de călugărĭ saŭ de aceia carĭ se duc acolo în pelerinagiŭ.

18. Pentru a vindeca oile carĭ mănîncă «fîrmác».

Dacă gustă oile din ĭarba *firmac* se învenineză şi dacă nu li se dă ajutor grabnic, pot să moară chiar.

[1]) Com. de d. Iota N. Iota, student în litere.
[2]) Auzită de la d. Iota Naum din Călive-Badralexi, Macedonia.
[3]) Auzite de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia.

Sînt însă turme întregi, carî păscînd des în locurî, unde se găseşte în abundenţă această iarbă, nu numaî că nu le face rău, ci din contra le face bine.

Remediul cel maî bun ce trebuîe să se dea oilor *nfirmăcate* (înveninate din cauza fărmaculuî) este a li se da petmez [1]).

(Auzită de la Iota Naum din «Calive-Badralèxi», Maced.)

saŭ:

Să le adăpî imediat ce aî simţit că aŭ gustat buruiana «fărmác» că se vindecă. Din contra mor. Cîte 100 dr. de apă trebuîe să se dea la fie-care.

19. Pentru muşcătură de lup.

Cînd o vită e muşcată de lup (*aciţată de lup*=prinsă de lup) spre a se vindeca, să se ĭea seŭ de porc şi după ce se topeşte, se aruncă pe rană spre a o frige. Rana după aceasta nu maî prinde viermî şi se vindecă ĭute.

saŭ:

Să ĭeî un «zvol» ĭarbă scoasă cu pămîntul în care se găseşte, şi după ce-l încălzeştî puţin la foc, pînă ce începe să scoată aburî, îl aplicî pe rană şi te vindecî după cît-va timp.

Observaţie. — Muşcătura de lup e considerată ca foarte rea şi îndată ce o vită a fost muşcată, se chiamă preotul ca să-î citească anumite canoane, de oare-ce vita s-a spurcat, considerîndu-se lupul ca creatura draculuî.

(Auită de la păstorul Beli Bajdechl din Nijopule, Macedonia).

20. Pentru „gălbaţă".

Această boală provîne din aceea, că vitele micî pasc iarbă cu rouă din *varco* [2]) saŭ din cauza grindineî.

Îndată ce păstorul simte, că oile sale suferă de această boală, caută o ţărînă *(agru)* semănată cu orz *(hăsil'iŭ)* şi aduce oile să pască acolo vre o lună de zile, după care *gălbaţa* oilor se *înĕacă*, adică piere, trebuie însă ca aceasta să se facă cît maî curînd.

saŭ:

Se mînă oile *gălbăg'ŏase* la munte, unde locul de păşune este maî mult nisipos *(arinós)*.

[1]) *Fărmacul* este o ĭarbă asemenea trifoiuluî, ceva maî albă, cu floarea galbenă; este lînoasă ca ştealĭa. Ea creşte primăvara pe la poalele munţilor *(tu arîdîmurî)* şi prin *pîrnărî* (un fel de arbust).

[2]). «Varcò» este locul mocirlos cu apă stătătoare foarte puţină însă, în cît dispare şi apare, însă în tot d-auna locul acela este înverzit.

saŭ :

Trebuĭe, ca o persoană, goală de tot, să fure un purcel şi după ce-l fură, să nu maĭ privĭască de loc în partea de unde l-a furat. Să arunce apoĭ purcelul furat, de viŭ, în foc, şi după ce e ars, să adune cenuşa, şi să o amestece cu cenuşa provenită de un roiŭ de albine, care roiŭ se fură tot noaptea, după modul cum s-a furat şi purcelul şi se arde aşa cum s-a ars şi purcelul.

In amestecul cenuşeĭ de porc şi roiŭ, se pune sare şi se dă oilor *gălbăg'oase,* ca să o mănînce.

Locul unde se dă oilor această amestecătură, încă trebuĭe să fie observat, şi anume trebuĭe să fie un loc, unde să fie imposibil, ca să treacă o altă turmă.

(Com. de d. Ciumetti St., inginer, din Călive—Badralexi, Macedonia).

Alta

Cînd oile suferă de *gîlbaţlă, pat di gîlbaţlă,* să le goneştĭ dintr-un loc într-altul şi pe cînd ele merg, să împuştĭ o dată în vînt cu un pistol.

Se crede că detunătura pistoluluĭ le face să se vindece de gîlbaţă.

21. *Cînd şi cum se ĭea şi se întoarce laptele de la vite.*

Dacă «sîn-G'org'u» Sîntul George cade Mĭercurea saŭ Vinerea, se crede că în acel an «măcsulea» (laptele, productul vitelor) va fi neînsemnată, căcĭ are să o mănînce sîntul şi bieţiĭ păstorĭ nu-l maĭ venerează, ci din contră îĭ zic : [1])

«Sîmte ţe n-adrâşĭ,	Sînte ce ne-aĭ făcut,
«Mĭxulĕa niu măcâşĭ,	Productul (de vite) ni l-aĭ mîncat,
«Oarfăn' n-alăsâşĭ,	Săracĭ ne aĭ lăsat,
«Ca oile nă stricurâşi».	Ca pe oĭ ne-aĭ strecurat.

In ajunul zileĭ acestuĭ sînt, maĭ toţĭ cĭţĭ posedă oĭ, capre şi vacĭ, veghează toată noaptea pe calea vitelor; unĭĭ ca să păzĭască să nu li se fure laptele vitelor lor ; ĭar alţĭĭ ca să fure lapte de la vite străine.

Aceasta se face ast-fel :

22. *Ca să nu-ţĭ fure laptele.*

Să cauţĭ ca drumul pe unde veĭ duce vitele tale să nu fie din cele umblate, căcĭ se poate într-un ast-fel de drum să-ţĭ fie întinsă cursa de a-ţĭ lua laptele de la vite, care se face precum urmează :

[1]) Audunată din Călivele Micĭu Bardă», Tesalia.

22. Ca să furi lapte de la vite străine pentru vitele tale.

Să te ducĭ în calea pe unde aŭ să treacă vitele, să facĭ un şenţuleţ de nouă centimetri adînc; apoĭ presarĭ tărîţe şi te ducĭ de le daĭ vitelor străine, ca să le mănînce şi pe cînd a doua zi alţiĭ se vor plînge, că vitele n-aŭ lapte, ale tale vor fi foarte lăptoase.

Aceĭ cărora li s-a furat laptele de la turme, chiamă pe preot să le citească anumite rugăciuni şi după aceia dă vitelor să mănînce nişte tărîţe într-o farfurie, după care se crede, că laptele vitelor se va întoarce.

(Com. de d-l I. Sterescu, instituror romîn din Cruşova, Macedonia).

23. Ca să nu se substragă laptele de la vite.

Toţi cîţi posed vite, nu trebuie să mănînce întîia zi de Paştĭ ouă roşiĭ, înroşite la Jouĭ-mare, căcĭ după credinţa poporului «se ĭea» laptele de la vite, adică cine nu păstrează acest obiceiŭ, va atrage împuţinarea, substragerea laptelui de la vitele sale.

(Com. de studentul Iota Naum, din Calive-Badralexi, Mac.).

24. Ca să nu stîrpiască oile.

Ca să nu stîrpiască oile, toţi cîţi se ocupă cu creşterea lor să nu frigă brînză nicĭ o dată.

Asemenea nu este bine, tot pentru acelaş motiv, să prăjeştĭ piine pe cărbunĭ aprinşi.

(Com. de Iani Ciumeti, elev la liceul din Bitolia Maced.).

25. Ca oile să producă lapte mult.

Să nu le goneştĭ mult cînd ĭe să fie mulse şi să nu le daĭ sare de cît o dată pe săptămînă şi încă puţină, de oare-ce sarea le îngraşe şi «taĭe» tal'e laptele.

(Auzită de la d. Beli Bejdechi din Nijopule, Macedonia).

26. Pentru ca oile să se «mîrlească».

Păstoriĭ ţin ca oile toate să se mîrlească într-un mic interval de cîte-va zile, pentru ca şi la fătare să fete toate cît maĭ curînd, căcĭ aŭ maĭ puţină bătaie de cap în cazul acesta.

Pentru aceasta eĭ «ansară», dă sare oilor, cu o zi saŭ două înainte de a le amesteca cu berbecii şi toate oile într-o săptămînă mult se mîrlesc.

(Auzită de la Guşu Cealera, păstor din Avela, Epir).

27. Pentru ca vitele să nu împuţineze laptele (s-nu lî si l'a lăptili să nu li se ia laptele).

Pentru ca vitele să nu-şi împuţineze laptele, orî de cîte orî mănîncî lapte, tot-deauna să nu-l mănîncî tot, ci să laşî puţin în farfurie. Cînd trămiţî, ca dar, lapte cuî-va, acesta trebuîe, după ce-şî opreşte laptele, să-ţî întoarcă vasul nespălat şi cu puţină apă într-însul.

saŭ

Să nu le daî sare de cît odată pe săptămînă şi încă puţină şi să fie seara, căcî dimineaţa nu este bine.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

27. Cînd oile se ĭea de lapte.

A se *lua oile de lapte* este o boală rea de tot, după care oile nu maĭ produc lapte (*se agudescu tu ùdire*=se lovesc în uger) şi orbesc. E bine ca îndată ce o oaie *se agudí tu ùdire*, să se isoleze de cele lalte oĭ, pentru că boala aceasta este contagĭoasă.

Dacă însă se întîmplă să se *lĭea* oile de lapte şi încep să orbĭască, singurul remediŭ este acesta: Să li se treacă prin ureche cîte un fir de mătase şi vederea li se va întoarce.

Alţiĭ obicĭnuĭesc să chieme un preot, ca să citească diferite canoane şi să roage pe Dumnezeŭ să întoarcă vederea oilor, de oare-ce se crede, că boala aceasta provine de la Dumnezeŭ.

Păstoriĭ în timpul acesta se feresc foarte mult de înjurăturĭ.

(Com. de d-l Iota Naum Iota din Călive-Badralexi, Macedonia).

28. Pentru rîie la capre.

Să ieĭ 100 dramurĭ de uleiŭ, 100 dramurĭ de gudron (*cătrane*) şi puţină pucioasă (*tĕafi*). Toate acestea să le amestecĭ şi să le încălzeştĭ bine la foc. Cu amestecătura aceasta să ungĭ caprele rĭioase şi se vor vindeca.

saŭ:

Să te serveştĭ de modul arătat maĭ înainte despre vindecarea oilor de această boală.

29. Cînd o oaie saŭ capră nu-şĭ ĭubeşte mielul saŭ iedul.

De multe orĭ se întîmplă ca o oaie saŭ capră, să nu-şĭ *cunoască* mielul saŭ iedul săŭ şi pentru aceasta ele nu suferă ca mielul saŭ iedul să sugă din ţiţele lor, (*nu vor s-lu àplică*). Atunci păstorul leagă mama, care nu-şĭ recunoaşte născutul, într-un *pătùl'ŭ*, unde-ĭ pune şi

mielul sau iedul. Aci se ţine vre-o treĭ-patru zile, bătută une orĭ, pînă cînd se lasă să fie suptă de bună-voĭe (*pînă şi-l cunoaşte tră a l'eĭ*= pînă îşĭ îl recunoaşte pentru al său) şi i se dă drumul în turmă.

I se dă oiĭ să guste, pentru îndulcire, dintr-o buruĭană.

30. Cum se înţearcă ieziĭ.

Cînd vreĭ să înţercĭ «s-curn'i» un ied, unge ţiţa capreĭ cu baligă de vacă şi el va refuza de a maĭ suge din cauza mirosuluĭ cel urît al baligeĭ.

(Auzită de la d-l Guşu Papahagi din Avela, Epir).

31. Pentru rană cauzată calului de samar.

Ca să treacă rana, se pune pe dînsa ceapă friptă sau baligă proaspătă.

sau:

Se spală rana bine cu vin vechiŭ de maĭ multe orĭ.

sau:

Se piseză «v'ar» şi se stropeşte pe rană.

sau:

Se adună fum mult de la cuptor şi se pune pe rană.

32. Pentru oprirea udului.

I se pune în instrument un păduchiŭ, care îl gîdelă şi face pe cal să se pişe.

sau:

Se plimbă calul de treĭ orĭ în jurul bisericeĭ, după ce scriĭ pe piciorul cel drept de înainte al caluluĭ, cuvîntul: *Fison*, la cel sting din urmă: *Efratis*, la cel sting de înainte: *Tigris*, şi la cel drept din urmă: *Gion*.

Scrierea se face pe unghea caluluĭ; cuvintele se scriŭ întregĭ sau numaĭ iniţialele.

(Comunicat de d-l G. Cionga, student în drept la Constantinopol, «Călive-Badralexi»).

33. Tot pentru oprirea udului la cal.

Ieĭ un paiŭ cu arătătorul şi cu degetul cel mic, împreunînd

aceste degete, în momentul apucăreĭ paiuluĭ, peste cele-lalte degete, nu în partea palmeĭ, ci spre podul palmeĭ.

Paiul ast-fel apucat se aruncă pe deasupra caluluĭ şi se ĭea ĭarăşĭ, în modul arătat maĭ sus, pe supt pîntecele caluluĭ.

Aceasta se face de treĭ orĭ şi calul plimbat puţin după aceasta se va pişa.

(Auzită de la bătrînul Ḑimă Bazda din Avela, Epir).

saŭ:

Dacă se constată, că are peatră, să se piseze corn de cerb mărunţel şi amestecînd praful obţinut cu apă, să i se dea caluluĭ şi el se va scăpa de dînsa.

(Auzită de la Guşu Papahagi din Avela, Epir).

34. Pentru răcire la caĭ şi alte animale.

Să ĭea orz şi după ce se fierbe, se pune într-o traistă, care se pune de gîtul caluluĭ, ca aburul ce se evaporează din orz să intre în nasul săŭ. Dacă aceasta nu are efect, se pune orz fiert şi pe supt pîntecele caluluĭ.

saŭ:

Cînd calul e foarte mult răcit, în cît cu anevoĭe mişcă spatele (ĕaste aciţât *de plitári*=e prins de spate), ca să se vindece, i se înfinge cu *ţungursula* (sula) «spingĭul» în pĭept de o parte şi de alta, după ce se usucă.

Une-orĭ în loc de *spingĭu* se întrebuinţează *pindanĕa*, plătăginea.

saŭ:

I se dă să mănînce orz fiert saŭ i se aruncă *cuvată* încălzită la pîntece, adică se încălzeşte cuvata şi se pune pe pîntecele caluluĭ, unde se întoarce de cîte-va orĭ în jur spre a se lipi bine de pîntece.

Această operaţie se face ca să scoată *vimtul* (răceala) caluluĭ.

saŭ:

Se ţine calul în picioare şi se aprinde paĭe supt dînsul.

35. Pentru «bútură» saŭ «ticnifézu».

Bútura saŭ *ticnifezul* este tot un fel de răceală, din care cauză calul tuşeşte mereŭ.

Cel maĭ bun remediŭ pentru aceasta este să scoţĭ calul în aer liber, ca să pască verdeaţă şi să doarmă în aer curat.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

saŭ:

Îl scalzĭ în apă rece de rîŭ.

36. Cînd se aprinde calul la picior.

Aprinderea caluluĭ la picior se face în interiorul unghieĭ. În cazul acesta cu o căstură se taĭe toată carnea stricată pînă la puroiŭ şi după ce se scoate puroiul, se umple cu sare, cu baligă saŭ cu praf de puşcă udat, în cît să devie moale şi durerea se vindecă.

Cînd se umple cu praf de puşcă se aprinde aceasta cu un chibrit şi calul se vindecă la moment. Saŭ, i se pune păcură în unghe şi se vindecă.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Maced.)

37. Ca să crească unghia caluluĭ.

Se unge din toate părţile cu păcură «cîtrane». Aceasta, cînd uneorĭ, din nebăgare de seamă, la potcovire i se taĭe unghia prea mult.

38. De aprindere.

Aprinderea provine din osteneală mare la vite.

Li se umflă plămînii şi splina, că se îmbolnăvesc une-orĭ răŭ de tot.

Cînd simţĭ, că calul ĭeste aprins, să descalecĭ, iar dacă ĭeste încărcat, să-l descarcĭ şi apoĭ după ce-l ştergĭ bine de sudoare, îl plimbĭ de cîte-va orĭ de sus pînă jos, pînă cînd el se odihneşte şi se pişe.

Dacă însă s-a îmbolnăvit, să-ĭ daĭ orz fiert. Aburul de orz îĭ face bine.

39. Cum se vindecă «şirigelu».

Şirig'elu este o boală care loveşte maĭ cu seamă în caĭ, catîrĭ etc. Calul care suferă de această boală, se umple de bube.

Boala este molipsitoare pentru ceĭ-lalţĭ caĭ şi maĭ cu seamă cînd un cal miroasă pişatul caluluĭ, care suferă de şirige, prinde şi el îndată această boală.

Ca să vindecĭ calul de şirige, să-ĭ trecĭ prin vina de sus a urechilor *h'ilidrun'aŭă* şi tot puroiul din corpul caluluĭ se va da afară prin partea aceasta şi sîngele caluluĭ se va curăţi cu totul.

(Caramiha din Dolĭanĭ, Macedonia).

saŭ:

Se ĭea os de lup şi după ce se pisează, se amestecă cu tărîţe (tîrţă), carĭ se daŭ caluluĭ, ca să le mănînce şi se va vindeca de şirige.

(Caramiha din Dolĭanĭ).

saŭ:

Dacă şirigelu e *măscur* (masculin), i se taĭe *muma* (se maĭ zice şi *capul*) şirigeluĭ de unul care se pricepe şi calul se vindecă.

saŭ :

Dacă e *fĕamin* (femenin) i se trece prin ureche *spingʼu*, cînd e lună nouă, în timpul nopţii şi se zic şi nişte formule, adresate, după cum mi s-a spus, luneĭ nouă, ca să influenţeze la nimicirea *şirigeluĭ*.

(Iota Naum).

saŭ :

Să se panseze cu *mihleme* (fel de alifie) făcută din părţĭ egale de ceară şi unt de-lemn, încălzite bine la foc.

(Sterghiu Gh. Papahagi din Avela, Epir).

40. *Pentru «cîrcʼóriĭ».*

Caluluĭ, care suferă de «cîrcʼóriĭ» cîrceĭ, să i se lase sînge pe cruce», apoĭ să i se pună unt-de-lemn cu piper.

Dacă calul este aşa de bolnav în cît nu poate sta în picioare, să fie atîrnat cu funiĭ.

Obs. 1.—«Cruce» este partea din dosul caluluĭ, unde se crede, că în adevăr este o cruce formată de ceea ce numeşte francezul «croupe» Aromîneşte: cipulʼe, cu împreunarea corpuluĭ.

2. Se zice, că un cal are «cîrcʼóriĭ» cînd el merge strîmbînd, cînd într-o parte, cînd într-alta, parcă ar avea ceva în inimă.

41. *Pentru rîie la caĭ.*

Cînd vre un cal suferă de rîie se spală cu săpun şi cu apă caldă şi după aceea se unge cu gaz amestecat cu *nefte* (fr. naphte) şi rîia caluluĭ va dispărea.

(Steriu Ghiţi Papahagi, Avela, Epir).

saŭ :

Apă de păcură, «vʼare», gaz, pişat de om, unt-de-lemn bun, amestecate toate la un loc fiind, se spală calul şi-ĭ trece.

42. *Cărăcuşul la caĭ.*

Cînd calul scoate «cărăcúş», ca să-l vindecĭ, trebuie să-l măsorĭ de treĭ orĭ cu un megit (monedă turcească de argint, valorînd patru leĭ şi ceva [1]).

«*Cărăcuşul*» este umflătura ce se face caluluĭ la picioarele de îndărăt, pe la arşic.

[1]) Com. de d. Petre Badralexi, Calive-Badralexi, Macedonia.

saŭ :

Se coace o turtă de secară şi cînd se scoate din coptor, caldă cum este încă, se pune la «cărăcúş», după ce mai nainte se pun nouă ouă crude. Apoi se leagă cu un petec şi se vindecă.

43. *Pentru cucaláchĭ saŭ: usíc.*

Usiclu saŭ *Cucalach'a*, cum se mai numeşte, este o umflătură ce se face la genuchiul animalelor (*prăvdîlor*), provenită din cauza mariĭ greutăţi cu care se încarcă, saŭ din marele zor ce li se dă une-orĭ. Din momentul acela, animalul schiopătează şi poate chiar muri.

Pentru a se vindeca, trebuie să se încarce cu greutate mare, ast-fel ca *usiçlu* să se coboare cu un deget mai jos de genuchiŭ, după care fapt, animalul acela trebuie lăsat să se odihnească vre o două septămînĭ şi să nu fie pus la nicĭ un lucru.

Deşi *usiclu* va rămîne sub genuchiŭ, animalul departe de a suferi durere, se face mai sănătos [1]).

44. *Cînd un animal suferă de zurlumă'.*

Zurlumă' se zice boaleĭ animalelor, carĭ se calcă la picior. E rea această boală, căcĭ dacă nu e căutat animalul, începe să schiopăteze şi poate rămîne schiop pentru tot d-auna. Ea se iveşte la cal, catîr, măgar.

Ca să le vindecĭ, să pisezĭ *h'ilidrun'aŭă* şi să o puĭ la *zurlumă'*. Să îngrijeştĭ însă de a nu o lăsa mult timp, căcĭ această buruĭană începe să roadă şi carne, dacă este lăsată îndelung.

(Caramiha din Doliani, Macedonia).

saŭ :

A se lăsa îndată sînge şi i se pune «pinginitate», unde s-a ivit «zurlumălu» şi peste cît-va se vindecă de sigur.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

45. *De inimă.*

Cînd calul suferă de inimă, să-l încalecĭ şi să-l alergĭ pînă ce va asuda, apoi să-l ştergĭ bine cu o pătură de lînă saŭ căprină şi să-l puĭ în grajd, ca să nu răcîască.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

saŭ :

I se scoate sînge din nas orĭ din cerul gureĭ, ca să-l lingă orĭ i se dă să mănînce pîne, că-ĭ trece.

[1]) Culeasă de d. Caramiha din Doliani, Macedonia.

46. Pentru boala caluluĭ: „Faţi în guşi".

Cînd calul «faţi în guşi» face în git, suferă de git, să se ardă un lemn de zmochin şi apoĭ să fie ţinut aproape saŭ chiar lipit de gîtul caluluĭ pînă să-ĭ cadă părul de acolo şi se va vindeca.

(Auzită de la unchiul meŭ Ghiţi Papahagi din Avela, Epir).

47. Cînd se calcă calul pe picior.

De multe orĭ cînd calul se grăbeşte, işĭ calcă unul saŭ ambele picioare de dinainte şi dacă nu e căutat, poate foarte uşor să moară din cauza aceasta.

Ca să-l vindecĭ, să-ĭ puĭ unde s-a călcat samsacîz şi rachiu spirtos, pe carĭ să le legĭ cu vată şi să le laşĭ astfel pînă iĭ cade pielea din partea aceea. Pentru aceasta se cere să razĭ partea aceea înainte de a-ĭ apleca doctoria.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Macedonia).

48. Pentru muşcătură de şarpe la vite.

Cînd o vită e muşcată de un şarpe, se înţeapă locul înveninat prin muşcătură cu un ac saŭ cu o undrea *(andrĕaŭă)* de maĭ multe orĭ. Pe cînd sîngele se scurge în jos, se freacă locul înţepat cu urzicĭ de către cine-va, iar un altul toarnă apă pe deasupra. Această operaţie continuă, pînă cînd umflătura provenită de muşcătura şarpeluĭ dispare cu totul.

E preferabil, dacă, în locul undreleĭ, aĭ avea un os de peşte şi în locul urzicilor te-aĭ servi de nisip orĭ, ceea ce este şi maĭ folositor, de lapte.

49. Ca vacile să nu fie muşcate de şerpĭ.

La S-tul Iremie să se puie pe unde vor trece vacile, de o parte şi de alta, o baligă uscată de vacă şi o urzică.

Băligele se aprind, cînd trec vacile şi se crede, că ele, fiind *afumate* în modul acesta, nu vor maĭ fi muşcate de şerpĭ.

50. G u r l i ţ a.

«*Gurliţa*» este un fel de boală molipsitoare la porcĭ, după care porciĭ slăbesc şi mor.

Indată ce un porc a fost apucat de o astfel de boală, trebuie să-l izolezĭ de restul porcilor, dacă vreĭ să nu-ĭ apuce pe toţĭ boala.

Mijloace de scăpare nu există în contra acesteĭ boale. Cu toate aştea se recomandă schimbarea climeĭ şi anume să-ĭ mînĭ spre munte.

51. Ca să facĭ pe cîinĭ a nu se maĭ întovărăși cu lupiĭ.

Se crede, că sînt cîinĭ, carĭ se înțeleg cu lupiĭ, în cît venind aceștia la turme să răpiască vite, eĭ se prefac că nu-ĭ simțesc și numaĭ după ce se depărtează oare-cum încep a lătra și a alerga după dînșiĭ și aceasta o fac, ca să aibă și eĭ partea lor de pradă.

Niște ast-fel de de cinĭ se numesc.

Indată ce păstorul simte șiretenia și necredința lor, dacă vrea ca și ceĭ l-alțĭ cinĭ să nu se ĭea după exemplul cîneluĭ necredincios, să-l lege de viŭ de un par înalt și să-l lase acolo pînă ce va muri de foame lătrînd și urlînd, în cît să se sperie și lupiĭ.

(Auzită de la unchiul meŭ Ghiță Papahagi din Avela, Epir).

52. Cînd un cîne saŭ altă vită a prins vĭermĭ la rană.

Dacă atîrnĭ cîneluĭ saŭ viteĭ, careĭ a prins vĭermĭ la rană *(care v'irmint)*, o bucată de pĭele de porc, după cîte-va zile toțĭ vĭermiĭ se vor stîrpi de pe rană.

(Com. de studentul Tuliu Mihail din Avela, Epir).

53. Cînd vre-o vită îșĭ rupe piciorul.

Cînd o vită îșĭ rupe piciorul, se ĭaŭ două scîndurele, care se pun de o parte și de cea-l-altă a piciorului și se strîng, legîndu-le cu o sfoară tare. Așa se ține piciorul legat, pînă ce vita începe să calce bine, fără a maĭ schĭopăta.

Dacă se rupe pĭelea de tot, nu se vindecă.

(Auzită de la Beli Bajdechi din Nijopule, Maced.).

54. Cînd nu ouă o găină.

Găina, care nu ouă, are sub limbă o *ḑifcă* [1]), care, dacă i se scoate, va începe să ouă.

Găina aceea se numește *ḑifnusită*.

(Auzită de la mama mea, Avela, Epir).

55. Pentru ca o găină să nu clocĭască.

Ca o găină să nu clociască, trece-ĭ prin nas o pană zmulsă chiar din aripele sale.

saŭ:

Prinde-o și pune-o în apă de treĭ orĭ și nu va maĭ cloci.

(Tot de la mama mea).

[1]) Un fel de carne groasă asemenea limbeĭ sale.

56. Ca să se îngraşe găinele.

Să cauţĭ buruĭana numită: *seŭlu a gil'inîl'eĭ* (seul găineĭ) pe care să o daĭ la găinĭ să o mănînce şi se vor îngrăşa foarte mult.

57. Ca să oue găinele neîntrerupt.

Să cauţĭ a găsi prin livezĭ saŭ prin poĭene (*vulóḑĭ*) baligă de ĭepure, pe care să o amestecĭ în tărîţe şi să o daĭ găinelor să o mănînce şi din ziua aceea toate vor oua pe fie-care zi.

58. Ca găina să oue în cuĭbul săŭ.

Pentru ca găina, care se duce de ouă în alte case, să nu se maĭ ducă, să o cauţĭ la cur în cîte-va rînduri, îndată ce începe să cîrclîe «cîrcarĕaḑă», semnul prevestitor, şi că-ĭ-a venit să ouă, să-ĭ puĭ piper roş la şezut şi ea crezînd, că-ĭ o fi venit momentul de ouat, se va pune în cuĭbul cel maĭ apropriat, care este cel din casa cuĭ aparţine găina şi ast-fel apoĭ se obicĭnuieşte şi nu maĭ aleargă prin cuiburĭ străine.

59. Cum se cunoaşte puiul de găină dacă are să fie cocoş saŭ găină.

Dacă vreĭ să ştiĭ aceasta, să prinzĭ pe fie-care puĭŭ de găină de coadă şi după ce-l împingĭ şi-l tragĭ de treĭ orĭ spre tine, zicĭ la fie-care împingire:

cocut disi, du-ti,
(cocoş dacă—subinţ.: eştĭ,—du-te)

ĭar la fie-care tragere spre tine:

şeḑĭ, disi gâlb'ină
(şezĭ, dacă eştĭ găină),

Apoĭ îĭ daĭ drumul şi dacă, după liberare, puiul nu se pune jos, cum se pune găina cînd îĭ vine să ouă, ci aleargă iute pînă ajunge la cloşcă, unde se întoarce şi-şĭ pişcă coada cu ciocul, el este cocoş; la din con ră el este găină.

(Despa Papahagi, Avela, Epir)

60. Cum se stîrpesc păduchiĭ de lemn. (ar. „tartabic", pl. „tartabiţĭ").

Să se introducă maĭ multe nopţĭ de arîndul în casa cu păduchĭ de lemn, vite (oĭ saŭ capre), carĭ să doarmă acolo şi mirosul cel urît al băligatuluĭ lor va stîrpi toţĭ păduchiĭ de lemn.

saŭ :

Să se stropească găurele pe unde sînt păduchĭ de lemn cu fiere (*h'are*) de oaie şi păduchiĭ de lemn se vor stărpi toţĭ.

saŭ :

Se stinge var în cameră, unde sînt păduchĭ de lemn şi, închise fiind toate ferestrele şi uşa, aburul ce se evaporează, contribuĭe la stîrpirea lor.

saŭ :

Să ieĭ ceara *(luminare)* care se aprinde în *gra'lu mare* (la a doua înviere), şi după ce o aprinzĭ, să alergĭ cu dînsa prin toate colţurile caseĭ şi să zicĭ :

— *Te va mîcă tartabiţl'i ?*
— *Căpitli a lor*

Ce o să mănînce păduchiĭ de lemn ?
Capetele lor.

Şi să fiĭ sigur, că toţĭ păduchiĭ de lemn vor pĭeri cu desăvîrşire.

saŭ :

Să aducĭ furnicĭ de cele marĭ (*furĭ*) de prin pădure şi să le daĭ drumul prin găurelele păduchilor de lemn, unde îi prind şi le taĭe capetele.

saŭ :

Să închizĭ bine toate ferestrele, să puĭ un mangal cu cărbunĭ neaprinşĭ bine, şi aruncînd vre o sută dramurĭ de piper roş, închide uşa şi toţĭ păduchiĭ de lemn se vor stîrpi.

61. Pentru stîrpirea muştelor.

Să ieĭ *ibój* (boz), să-l atîrnĭ într-un colţ din odae şi seara toate muştele se vor aduna pe *ibój*. Atuncĭ n-aĭ de cît să scoţĭ afară *ibojul* plin de muşte saŭ să-l arzĭ în foc.

Aceasta se face şi cu busuĭoc.

saŭ :

Să ieĭ un păhar cu mĭere, să puĭ pe deasupra paharuluĭ o *cuă* (coaje de pĭine) găurită în mijloc. Muştele, venind să guste din apa îndulcită, li se lipesc picioarele şi nu maĭ pot scăpa.

62. Pentru a nu avea purecĭ.

Dacă vreĭ să n-aĭ purecĭ în casă, să nu ţiĭ nicĭ odată finul într-însa, ci să facĭ grajdul care serveşte şi pentru păstrarea finuluĭ, maĭ la o parte.

63. *Pentru a face ghiulsu.*

Să fierbĭ roze şi licidul ce va rezulta să-l puĭ într-o butelie, pe care să o astupĭ bine pentru ca să nu iasă mirosul.

Balsamul e bun pentru boale, ast-fel pentru tuse, tăetură etc. şi se face şi din alte florĭ.

64. *Ca cotoiul să nu mănînce pisoiĭ.*

Să ştie grija pisicĕi de a-şĭ ascunde pisoiĭ în locorĭ, unde să nu poată veni nicĭ un cotoiŭ. Cauza este că ea se teme de cotoĭ, fiind-că aceştia caută să-ĭ mănînce.

Dacă vreĭ ca nicĭ un cotoiŭ să nu se atingă de dînşiĭ fă-le un semn şi anume să le taĭ orĭ o ureche orĭ o coadă, aşa că venind cotoiĭ şi mirosindu-ĭ după obiceiul lor, iĭ vor lăsa în pace îndată ce le va mirosi, că nu sînt «întregĭ» adică fără a le lipsi vre-o parte din corpul lor.

65. *Ca o pisică să nu prinză şoarecĭ.*

Dacă vreĭ ca o pisică să nu maĭ prinză şoarecĭ, n-aĭ de cît să-ĭ scoţĭ mustăţile.

Aceasta se face de necaz maĭ mult, pentru că nimenĭ nu vrea ca pisica să nu prinză şoarecĭ.

66. *De Suhăţĭ.*

Trînjiĭ se numesc aromîneşte: *Suhăţĭ.*

De trînjĭ scapă o vită, cînd ĭe curăţată cu mîna de unul ştiutor în această boală.

Boala nu ĭe aşa periculoasă pentru vite, şi cînd nu se găseşte cine să curăţe vita, ĭe bine să o speli la *anus* cu apă căldicică şi cu săpun, maĭ multe zile dearîndul.

DIVERSE

DIVERSE

1. *V'arv'r».*

Poporul crede, că dacă cine-va aruncă «v'arvir» argint viŭ, într-o livede saŭ semănătură, peste cît-va timp acelea se vor usca cu totul; livedea n-are să producă nicĭ un fir de ĭarbă, ĭar semănătura asemenea nimic.

Cauza este că «v'arvirul» are particularitea de a nu se opri nicĭ odată într-un singur loc, ci caută mereŭ să sape pămîntul alergînd în continuŭ pînă ce roade toate rădăcinele semănăturilor şi plantelor. De unde şi expresiunea: «Fuḑi ca v'arvir» fuge, se furişează ca mercuriŭ, aplicate unuĭ om care iţĭ scapă de odată din vedere, fără ca tu să bagĭ de seamă.

La Xirolivad, Macedonia, este o ast-fel de livede în care s-ar fi aruncat «v'arvir» şi care nu produce ĭarbă, pe cînd livedea care este alăturĭ de dînsa produce.

Se maĭ crede că «vĭarvirul» aruncat în «cupan'a» albia unuĭ izvor, fîntînă saŭ şipot, ĭ-o strică.

2. *Pentru a vindeca pomĭ atăcaţĭ.*

Poporul are un fel de respect către paĭele de grîŭ.

La «Boboate» Bobotează se depun la locul unde se face sfinţirea apeĭ, maĭ mulţĭ mănuchĭ de paĭe de grîŭ şi după terminarea sînţireĭ de apă, se ĭea de acolo şi cu dînsele se leagă arborĭ şi pomĭ atăcaţĭ şi revenirea în starea lor primitivă bună e sigură.

(Com. de d. I. Sterescu, institutor romîn la Cruşova, Macedonia).

3. *Ca să prinzĭ paserĭ.*

Cînd vreĭ să prinzĭ pasările carĭ dorm pe arboriĭ din grădină saŭ din curte, să ĭeĭ sulfure şi să o puĭ pe foc pe subt arboriĭ aceĭa şi paserile îmbătate de fumul sulfureluĭ ce se va evapora, vor cădea şi le veĭ prinde.

(M. Dimoanie din Ohrida, Macedonia).

4. Cum se păstreaza strugurii mult timp în bună stare

Pentru aceasta trebuie să alegi dintre strugurii cari, în apropierea culesului viilor, n-au fost apucați de ploaie, mai multe ciorchine și în coada fie-cărei ciorchină să înfiingi cîte un grăunte de strugure. După aceasta să le atîrni într-un loc, unde să nu fie nici prea cald nici prea rece și vei avea struguri proaspeți tot-deauna [1]).

5. Cum se ține vinul dulce.

Cine vrea ca vinul să fie dulce în tot cursul anului, cînd se trage vinul nou, să-i puie vre-o sută de dramuri de sinapizm și vre-o zece ocale de vin vechiu. Vinul nou ast-fel amestecat, va fi dulce în tot cursul acelui an.

6. Pentru ca vinul se miroase plăcut.

Să se puie în butoaiele cu vin conare (*cuculice*) de «mînucl'i», un fel de brad care miroase frumos de tot.

Sau să se puie vinul în butoaie făcute de lemnul acestui arbor, căci prezervă vinul de a fi stricat.

7. Pentru a drege vinul care a început să se strice, să se acreze.

Se ĭea o oca de stafide la 100 ocale vin, și punîndu-se într-o pungă de pînză, se bagă în butoĭul cu vinul cam acrit, și din momentul acela vinul se îmbunătățește și-și recapătă gustul de mai nainte.

8. Ca să nu se strice vinul.

Ca să nu se strice vinul, după ce speli butoiul, să-l afumezi cu (*schifure*), adică să pui în butoiu pe o cărămidă cu foc puțin sulfure și astupînd bine toate găurile butoiului, el va căpăta un miros, care va prezerva vinul de a se strica.

9. Spre a întoarce pe cine-va de la moarte

Cînd un bolnav este în pericol de moarte «*il' cade greu*» adică este așa de bolnav în cît trage să moară, se obicinuește a se da cu pușca spre a-i întoarce sufletul la viață.

[1]) Culeasă de la Hiota Hagi-Bealu, din Vlaho-Clisura, Macedonia.

10. Cum poţi prinde un ĭepure.

Cînd vezĭ vre-un ĭepure *(lépuri)*, dacă vreĭ să stea, scoate-ţĭ sînge de la genuchiŭ cu o piatră şi ĭel îndată va schiopăta şi nu va putea să umble aşa în cît îl poţĭ prinde.

11. Cum se conservă hainele în contra moliilor.

Pentru ca moliile să nu atace haĭnele, să se puĭe în buzunarele acestora frunză de nuc saŭ maĭ cu seamă de boz *(ibój)* şi prin mirosul ce răspîndesc aceste frunze, moliile *(mólţile)* se depărtează.

12. Cînd e luna nouă.

Nu este bine să începĭ vre-un lucru cînd este «lună nouă», căcĭ răŭ ĭţĭ va merge. Maĭ cu seamă să te păzeştĭ de a-ţĭ spăla capul cu apă caldă, căcĭ ĭţĭ va cădea peste cît-va timp tot părul, asemenea să te păzeştĭ a sădi ceva pomĭ, saŭ a semăna alt-ceva în grădină.

13. Cum se prind peştĭ din rîŭ.

Se ĭea *psaru-votan* şi se amestecă cu pîne orĭ cu vĭermĭ. Amestecătura aceasta se aruncă în rĭul cu peştĭ.

Toţĭ peştiĭ cĭţĭ gustă din aceasta, se înveninează şi mor după ce varsă ceea ce le causase moartea, şi care contribuĭe la moartea altor peştĭ.

Peştiĭ morţĭ plutesc pe suprafaţa apeĭ, de unde cine-va cu uşurinţă îĭ poate pescui.

saŭ :

Se ĭea buruĭana numită *alipini*, [1]) care asemenea este veninoasă şi aruncîndu-se în gîrlă, după ce se face fărămiturĭ, amăreşte apa şi face ca peştiĭ să moară şi să plutĭască pe luciul apeĭ.

14. Ca să înceteze furtuna.

Ca să înceteze furtuna, se pune sub streaşina caseĭ *(sum strĕahă.* o pirustie pe dos şi pe de asupra se pune un «oŭ roşŭ din Joĭ mare»*)*, din Joia patimilor.

15. Pentru a vĭsa vise plăcute.

Să dormĭ pe braţul drept, fiind-că omul avînd un înger şi un

[1]). *Alipini* este o floare groasă cît mîna omuluĭ, lungă şi cu florĭ galbene.

drac carî îi dispută sufletul, dormind pe brațul drept, facî plăcerea îngeruluî, care stînd lîngă capul tăŭ cît timp dormî, face să vezî vise plăcute. Atunci dracul crapă de necaz.

(Dimoanie M., Ohrida, Lunca).

16. Ca să înceteze grindina.

Ca să înceteze grindina, să ieî pirostia și să o aruncî anapoda în curte dinaintea porțeî și să maî puî pe dînsa un cleşte.

Alte orî, cînd grindina *grindinează* se dă cu puşca, ca să întoarcă, după cum se crede, pe vulturul care aduce grindina. Dacă vulturul se întoarce, grindina încetează îndată.

Obs.—«A grindina» înseamnă a începe să cadă cu furie grindina.

GHICITORILE AROMÎNILOR

GHICITORILE AROMÎNILOR

«Aci (în ghicitorĭ) li se dă ocaziunea «copiilor în a-şĭ ascuţi inteligenţa, prin «greutăţĭ şi analogiĭ» [1]).

Haşdeŭ.

Aromînii obicĭnuĭesc a petrece cu ghicitorĭ în două ano-timpurĭ: earna şi vara şi ca să fim maĭ drepţi, vom face următoarea distincţiune:

Aromînii sedentarĭ petrec maĭ mult earna. In acest anotimp se adună, de maĭ multe orĭ pe săptămînă, cîte maĭ multe familiĭ la un loc şi petrec, lucrînd împreună, cîntînd şi povestind la glume şi la tot felul de distracţiunĭ, pe cînd copiiĭ strînşĭ maĭ la o parte în grup, povestesc la ghicitorĭ şi la basme.

Cauza pentru carĭ în timpul verei nu se daŭ aşa mult la ceea ce face parte din literatura populară, pare a fi următoarea: In satele, unde Aromînii sînt fixaţi, se obicĭnuĭeşte a se merge în străinătate; Ceĭ înstrăinaţĭ se întorc în sînul familieĭ tocmaĭ în anotimpul verei şi rămîn toată vara, pînă tîrziŭ toamna, cînd ĭarăşĭ pornesc în străinătate. Cu această ocaziune, bărbaţiĭ întorşi în satul natal, se ţin maĭ mult de plimbărĭ şi de petrecerĭ, de cît de stat la taifas, ca să povestească la basme şi la altele de-al de astea. Iar femeile, carĭ sînt depozitarele literaturei poporane, amînă lucrul de vară pînă la iarnă, ca să-şĭ *hărsească*, să-şĭ bucure, pe ceĭ sosiţĭ din străinătate, că mult vor fi suferit eĭ în depărtărĭ!

Clasele păstorale în schimb cultivă literatura populară atît vara cît şi earna. Vara pe *paturile*[2]) caselor, unde maĭ bine de două-zecĭ de femeĭ şi fete de toate vîrstele se strîng şi lucrează lîna vitelor, transformînd materia brută în materie de vînzare, glumind în acelaş timp şi povestind cîte şi maĭ cîte.

Iar iarna, iarna maĭ ales, cînd două-treĭ familiĭ închiriază o singură casă saŭ, ceĭ carĭ nu se duc prin sate, îşĭ fac colibele una lîngă alta, şi cînd, femeile fiind maĭ uşurate în ce priveşte munca zilnică, se strîng în jurul vetreĭ şi povestesc la basme şi la tot ce face obiectul literaturei poporane, împletind doar din cĭorapĭ, ca să nu fie cu mîna goală; şi pe cînd femeile se întreţin cu de ale lor, copiiĭ saŭ

[1]) Haşdeŭ: *Introducerea despre literatura poporană*, în Basme, etc. de Fundescu, Bucureştĭ, 1879.

[2]) *Paturile* sînt niştе odăĭ lungĭ şi late, şi carĭ servesc femeilor de lucrat,

ascultă saŭ povestesc şi eĭ tot lucrurĭ copilăreştĭ. Şi e de notat, că Aromînii păstorĭ sînt foarte abundenţi în copiĭ.

E greşită cu desăvîrşire părerea acelora, carĭ susţin, că unele genurĭ din literatura populară, nu sînt aşa de bogate în clasele păstorale aromîneştĭ [1]).

Cum se numesc ghicitorile.

Ghicitorile la Aromînĭ se numesc:
angucʻitŏare pl. *angucʻitórĭ*, de la verbul: *angucʻescu*, ghicesc.
Se maĭ întrebuinţează formele:

ngălcʻitŏare pl. *ngălcʻitórĭ* [2])
cucʻitŏare pl. *cucʻitórĭ*.

şi forma maĭ puţin uzitată de *aduchʻitŏare* pl. *aduchʻitórĭ*, de la verbul: *aduchʻescu*, ghicesc.

Ghicitorile încep cu formula:

angucʻá!
aduchʻa! } ghicĭ!
cucʻá!

cari pŏate s-aduchʻască,
(∽s-angucʻască, ∽s-cucʻască, ∽s-află)
cine poate să ghicească, să afle

saŭ:

ţe-ĭ? Ce-ĭ?
ţe ĕasti? Ce este?
ţe nʻ-u? Ce-mĭ e? din care formă din urmă li se dă ghicitorilor şi numele de: *ţinʻiturĭ*, ghicitoare, întrebuinţată însă maĭ mult în deridere.

saŭ: se intră direct în descrierea alegorică a obiectuluĭ de ghicit.

Cine petrece cu ghicitorile?

Altă dată ghicitorile făceaŭ partea din educaţiunea omuluĭ semicult. Astă-zĭ cu ele se distrag maĭ mult copiĭ.

După cercetările noastre şi după cît înşine ne aducem aminte, eată cum se petrece cu ghicitorile printre Aromînĭ.

Bătrînele, cîte odată, nevestele, fetele maĭ în vîrstă saŭ flăcăiĭ, de regulă unul maĭ priceput, maĭ cunoscător de ce le place copiilor şi maĭ ştiitor cum să se ĭea pe lîngă dînşiĭ, ca să devie ĭubit, le propune *să se joace* «dĕ-a ngucʻitorle», de-a ghicitorile, saŭ maĭ potrivit: *dĕ-angucʻirĕa*, de-a ghicirea. Eĭ consideră întreţinerea cu ghicitorile ca un *joc* curat. Babele şi copiĭ întrebaţĭ de noĭ, cînd spuneaŭ la ghicitorĭ, «ce fac?» ne aŭ răspuns în tot-deauna:

nĕ-agʻucăʻm cu aduchʻirĕa, dĕ-a ngucʻirĕa, dĕ-a ngucʻitorli, dĕ-a carĭ vaĭ pŏată s-angucʻască.

[1]) Vezĭ: Weigand, Aromunem, II, p. 210 sqq.; vezĭ de asemenea, introducerea noastră la *basmele aromîne*.
[2]) Weigand. Arom. II, pg. 268.

După ce unul spune o ghicitoare, fie-care își frămîntă mintea, ca să ghicească ce-o fi obiectul de ghicit? Apoi după cum li se pare mai potrivit cu descrierea făcută, copiii rup tăcerea din cînd în cînd și zic: *n-o fi cutare lucru; n-o fi cutare alta?*

Dacă aŭ nimerit, propunătorul dă din cap, că, dá. Dacá nu ghicesc, le răspunde: *nu! diparti alaḑi*, departe alergi; *ĭu-ĭ lucrulu a meŭ ș-ĭu h'ĭi tini*, unde-i obiectul de ghicit și unde ieșți tu (adică: rătăceștĭ); *va s-treḑi arĭurĭ, va s-treḑi munḑi s-lŏ afli*, trebuie să treci rîurĭ, să străbați munți și apoi să-l găsești. Acestea și alte multe, sînt menite să rătăcească mintea copiilor, ca să nu poată ghici.

După ce și-aŭ bătut capul, și ș-aŭ frămîntat mintea în tot felul și mult timp, dar tot n-aŭ putut ghici, copiĭ încep să se roage de propunător, ca să le spuie din ce ordine de lucrurĭ face parte obiectul acela. Adică, dacă se găsește în apă, pe pămînt, în cer saŭ în aer.

Dacă li s-a spus aceasta, și tot n-aŭ găsit, copiii roagă pe cel, care a propus ghicitoarea s-o și explice.

Atunci încep pretențiile propunătorului:

Te-n' daḑi? Ce-mĭ dați?

Și copiii, de acord spun, că-ĭ daŭ un oraș cu toate *bunile*, lucrurile frumoase, dintr-însul. De obiceiŭ îĭ oferă la început unul mai mic. Propunătorul nu primește.

Copiii îĭ oferă unul mai mare. Propunătorul nu se mulțumește nici cu atita. Zgîrciții copiĭ, doritorĭ să afle «ce o fi!...» îĭ dăruiesc un oraș, care satisface pretenția propunătorului. Acesta consimțind zice, că-l primește și înainte de explicarea ghicitoriĭ, zice:

Gh'ini vin'i (numele orașului),
cu mcărĭ,
cu berĭ,
cu nă n'il' di hărĭ;
cîte sun acló,
z-v'ină aŏá;
cîte sun aŏá,
z-ducă acló.

Traducere. — Bine a sosit (orașul),—cu mîncărĭ,—cu băuturĭ,—cu o mie de calităḑĭ;—cîte (lucrurĭ frumoase) sînt acolo,—să vie aci;—cîte sunt aci,—să se ducă acolo.

și apoi explică ghicitoarea.

Care nu ieste surprinderea copiilor, cînd văd, că dezlegarea ghicitoriĭ a fost foarte ușoară! Ce mulțumire nu simt eĭ, cînd obiectul de ghicit a fost cu-adevărat greŭ de dezlegat?

Une orĭ, cînd pretențiunea propunătorului ieste prea mare, copiii refuză să-ĭ mai acorde mai mult și dacă el nu o spune, se propun alte ghicitorĭ și renunță la dorința de a afla dezlegarea ghicitoriĭ prea pretențiosului.

La dezlegarea unei a doua ghicitorĭ, se pretinde din orașele, carĭ deja n-aŭ fost acordate cuĭ-va. Dacă unul, fără să priceapă, explică ghicitoarea în schimbul unui oraș, dejá dăruit unui predecesor, toți îĭ spun în gura mare, că l-aŭ înșelat, că nu-ĭ aŭ acordat nimic și fac haz mare de neghiobia păcălitului.

După cum se vede, scopul ghicitorilor ieste pe de o parte *pe-*

trecerea, ear pe de alta *ascuţirea* inteligenţeĭ, prin frămîntarea ce-şĭ fac copiĭ minţiĭ lor, ca să dezlege obiectul ce se ascunde supt haĭna alegorică în care ĭeste îmbrăcat, precum şi prin analogiile, ce se forţează să le facă cu obiectul de ghicit.

Cu privire la geneza ghicitorilor ne referim la următoarele rînduri extrase din opera d-luĭ Tylor : *Civilisation primitive.*

«Par énigmes, j' entends ici ces problèmes, à la mode du temps «jadis, qui impliquent réellement une réponse à trouver, comme la «typique énigme du sphinx, et non pas nos modernes jeux de mots «(comundrums), où la réponse est toujours à côté de la demande et «qui ne sont qu'un moyen de placer à propos de rien quelque plaisan«terie. Les énigmes qui ont été le type du genre et qui peuvent être «désignées, par l'épithète *d'énigmes à sens*, appartiennent essentiellement «aux peuplades sauvages d'une condition sociale relativement avancée, «et se placent conséquemment à l'étage intermédiaire entre l'état tout «à fait inférieur et la civilisation moyenne, niveau auquel s'arrête son «développement bien qu'une foule de ces vieilles énigmes se retrouvent «encore dans la bouche des nourrices et au foyer des chaumières On «s'explique au reste facilement que les énigmes n' appartiennet qu'aux «degrés les plus élevés de l'état sauvage: leur composition exige une «certaine faculté comparative et l'intelligence devait avoir fait un pas «considerable, avant que ce procédé lui fût devenu assez familier pour «le faire passer du sérieux au plaisant. Mais admettez un état de «civilisation plus développé, les énigmes ne seront plus guère regardées «que comme des bagatelles, leur extension s'arrêtera ; elles ne seront «plus que des restes des conceptions antérieures, bonnes à amuser «les enfants».

Aci observăm, că traiul ghicitorilor este condiţionat de existenţa obiectelor cu carĭ se fac analogiile. Cînd aceste obiecte îşĭ schimbă forma saŭ dispar, ghicitorile bazate pe structura obiectelor se transformă saŭ dispar şi ele.

Tot aşa dispar, cînd obiectul de ghicit dispare. In cazul întîĭ ĭe posibilitate să rămie ca un fosil, cum e exemplul adus de dl. Hasdeu [1]) cu ghicitoarea:

Dumbră,
sumbră,
fără umbră.

saŭ cu ghicitoarea:

Mănăstire într-un picior
ghicĭ ciupercă ce e?

Gorovei 83, Ciuperca.

în care, deşi bisericele astăzĭ nu maĭ aŭ forma ciuperciĭ, totuşĭ ghicitoarea continuă a existà.

Pe cînd ghicitoarea, despre *Finghid*, (un fel de luminare).

Tuţĭ îl' fixĕaşti
şi el s-liĕaşti,

Traducere. — Pe toţĭ îĭ luminează,—şi pe dînsul se înegreşte.

[1]) Hasdeu : Magnum Etym., Art. : *Apă.*

care reaminteşte frumoasele timpurĭ, cînd oamenĭĭ se serveaŭ de sfeşnicul cu ḑadă, care, pe cît zada ardea, pe atîta sfeşnicul se înegrea din ce în ce maĭ mult, nu există decît la Breaza, Epir, unde familiile sărace încă continuă luminatul cu *ḑadă*, fiind-că aci *ḑada* nu le costă de loc parale.

Prezenta colecţiune a fost publicată de noĭ, în parte în : *Zweiter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*, editat de d. Weigand în Leipzig 1895, care apoĭ aŭ fost reproduse de d. Goroveĭ în *Cimiliturile Romînilor*, Bucureşti, 1898.

Insufleţiţĭ de dorinţa de a vedea materialul aromînesc atît ca text cît şi ca traducere cît se poate de fidel transcris, reproducem toate ghicitorile aromîneştĭ publicate de noĭ, precum şi cele publicate de alţiĭ, pe lîngă cele pe carĭ le-am maĭ adunat referindu-ne cu dinadinsul, pentru fie-care ghicitoare, la *cimiliturile Romînilor*, de Artur Goroveĭ, fie-că ghicitoarea noastră prezintă saŭ nu asemănărĭ cu cele din sus numita importantă colecţiune.

Dispunînd de o colecţiune de ghicitorĭ albanezeştĭ, am reprodus dintr-însa cu îngrijire cele asemănătoare cu ghicitorile aromîneştĭ.

Iată operile în carĭ s-aŭ maĭ publicat ghicitorĭ aromîneştĭ :

Bagavavŭ. *Carte de alégere*, scrisă în dialectul macedo-romînŭ de Andreŭlu al Bagavŭ. Bucureştĭ 1887.
Conţine 19 ghicitorĭ, datorite d-luĭ Telescu Taşcu, comersant din Cruşova.

Iliescu. *Carte de lectură, partea I.* Bucureştĭ, 1885. Conţine la pag. 42, unsprezece ghicitorĭ. Autorul este tot Cruşovean şi este institutor romîn, actualmente în satul Gopeşĭ, Macedonia.

Idem «*Ţara nouă*», an. IV (1887), No. 1 pg. 50—55, cuprinde 60 de ghicitorĭ tot din Cruşova.

Weigand. *Aromunen II, Band, Volksliteratur*, Liiptzig 1894, von Gustav Weigand.
Autorul dă 32 de ghicitorĭ, adunate din Monastir, Nevesca, Muscopolie, Pliasa, Gopeşĭ şi Veria, p. 268—274.

Papahagi. In *Zweiter Iahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*» zu Leipzig, 1895, pag. 181 —192, cuprinde 101 ghicitorĭ, de Pericle Papahagi.

Macedonia. «*Macedonia*», revista romînilor din peninsula balcanică, 1888—1889, No. 1—8, conţine la pag. 104, treĭ ghicitorĭ.
Cele-lalte ghicitorĭ le posedăm de la diferite persoane, carĭ aŭ bine voit a ne ajuta, comunicîndu-ne ghicitorile, pe carĭ le-aŭ ştiut saŭ putut culege.

Ε. Μήτκου. Ἀλβανική μέλισσα (Βηλιεττα Σχηπητάρε) συνταλχθέν ὅπο Ε. Μητκου. Αλεξανδρεῖα 1878.
pag. 34-39, conţine peste tot 80 de ghicitorĭ albanezeştĭ, numite : φιαλια τ'έρρητα.
La Albanezĭ întrebarea se face ast-fel :
c'-iştă n'i ? c'iştă dū, c'-iştă ?
(Ce este una, ce este două, ce este...?)

1. *A c l u.*

(Acul)

N'ic escu,
minút escu,
tută luméa u nvescu.

(Bagav. 36, 2.

Traducere.—Mic sînt, — supţire sînt, — toată lumea o îmbrac.

Variantă.

N'ic n'i escu,
drac n'i escu,
tută eta n'-u amvescu

Var. N'ic escu,
nu crescu
tŏată hŏara o nvescu.

Arom. II, 268,1. Monastir.

Traducere. — Mic sînt, — drac sînt, — toată lumea o îmbrac.
Var. Mic sînt, — nu cresc, — tot satul îl îmbrac.

Variantă.

N'ic, c'uflíc escu,
tută ŏastĕa u nvescu.

Traducere. — Mic, mititel sînt, — toată oastea o îmbrac.

Cfr. Gorovei: p. 1—8.

2. *Aclu cu h'ir.*

(Acul cu aţă)

Pul'ŭ cu cŏada lungă,
lungă şi minută.

Traducere. — Puiŭ (pasăre) cu coada lungă, lungă şi supţire.

Variantă.

N'ic i el
traḑi grenda după el.

Traducere. — Mic este el, — trage grinda după dînsul.

Variantă.

Drac tu ch'isă, n-ţer tut drac,
s-ĕaste vîrnă cŏadă-n' trag,

pr-ĭuţido cu cŏada mi bag ;
din dao-treĭ maşĭ una fac,
pînă ţi j-di cŏadă ascáp.

Hasdeŭ, Magnum Etym. Romaniae, I, 108.

Traducere. — Drac în ĭad, în cer tot drac, — dacă vre-o coadă tîrăsc (trag), — pe orĭ unde cu coada mă bag ; — din două-treĭ numaĭ una fac, — pînă ce şi de coadă scap.

Variantă.

Un pul'ŭ cu máţile azvarna.

Com. de d, Iota N. Iota.

Traducere. — O pasăre cu maţele pe jos.

cfr. Goroveĭ. Cimilit. rom. p. 1—8.

3. *Alghĭínili cu stuplu.*

(Albinele şi roiul)

Divarligaluĭ di cuţur
ambitaţl'i cuscri g'ŏacă.

Traducere. — In jurul buşteanuluĭ, cuscriĭ (nuntaşiĭ), ceĭ îmbătaţĭ joacă.

Variantă.

Ună n'il'i di cîlugri
tu un cufál adunáţĭ.

Traducere. — O mie de călugărĭ, într-un butuc strînşĭ.

cfr. Goroveĭ, *Albina* p. 9 sqq.

4. *Alĭlu*

(Usturoiul)

Ḑaţi fraţĭ îndiminăţĭ
şi tr-ună grŏapă ngrupáţĭ.

Traducere. — Zece fraţĭ îngemenaţĭ şi într-o groapă îngropaţĭ.

cfr. Goroveĭ p. 383 *Usturoiul*.

5. *Amarĕa ş-arîurli.*

(Marea şi rîurile)

Cari-ĭ muma, ţe fic'órĭ amintă
ş-fic'órĭ mîcă?

Traducere. — Care-ĭ mama, care copiĭ naşte şi copiĭ mănîncă?

Ghic. Albanezească:
N'i babá l'int fămîĭăn e tîĭă, e pasandáĭ i părpín. (Un tată naşte copiiĭ şi apoĭ ĭĭ bea de tot).

Melissa.

6. *Anlu.*

Un árbure mare
frînḑile ş-are:
albe di nă parte,
lăĭ de alantă parte.

Arom II, p. 274, 32.

Variantă.

Arbure mare
frînḑăle ş-lĕ-are:
albe di nă parte,
lăĭ dĕ-alantă parte?

Taşcu Iliescu, Ţara Nouă, p. 54, 60.

Traducere. — (Un) arbore mare, frunzele lşĭ (le) are: — albe de o parte,—negre de cea-laltă parte.

Variantă.

Un árbure lungu
cu multe frînḑă,
disli albe, disli laie.

Arom. II, p. 272, 23, Pkasa.

Traducere. — Un arbore lung,—cu multe frunze,—jumătăţĭ albe jumătăţĭ negre.

Ghic. Alb.
N' l'is i v'ată, e i v'ată, v'ũmăsat e fl'ětăvet i ca tă barda, e v'ũmăsat tă zeza. (Un arbore lung, lung, jumătate din florĭ, le are albe şi jumătate negre).

Melissa p. 37, 56.

cfr. Gorovei, *anul*, p. 12 sqq.

7. *Anlu (şi primuvĕara, vĕara, ĕarna şi tŏamna).*

Pri un pom sun patru cuĭburĭ,
Ca0: cuĭb cu trei ŏaŭă.

D-l Iota N. Iota.

Traducere.—Pe un pom sînt patru cuĭburĭ, fie-care cuĭb cu treĭ ouă.

Cfr. Goroveĭ, p. 12 sqq. *Anul.*

8. *Apa.*

Sĭ nch'ádică
ş-tu nch'idicare,
cama ncló arsare,
pînă ag'unḑi tŏ-amare.

Traducere.—Se împĭedică şi împĭedicîndu-se, maĭ încolo sare, pînă ajunge în mare.

Cfr. Goroveĭ, p. 15, *Apa.*

9. *Apala (cŏarda).*

(Sabia)

Tu cúc'ubă uscată
dŏarmi cîţaŭă turbată.

Traducere.—In buturugă uscată,—doarme căţea turbată.

Variantă.

Tr-ună crăpitură uscată
Sta nipărtică muşată,
Cînd ti muşcă i turbată,

T. Iliescu, *Ţara nouă*, p. 54, 53.

Traducere.—Intr-o crăpătură uscată,—stă nepîrcă frumoasă; cînd te muşcă e turbată.

Cfr. Goroveĭ, p. 320, *Sabia.*

10. *Arápuni.*

(Ciorchină de struguri)

Am un aráp laĭŭ ca cîtraneă,
ma-l baḑĭ în gură-ĭ dulţe ca n'areă.

Il. op. cît. p. 50, 3.

Traducere.—Am un arap negru ca cătranul, dacă-l bagĭ în gură-ĭ dulce ca mierea.

11. Aricĭu.

(Ariciŭ)

Un aúş mîrât
cu suli ncîrcât.

Bitolia, Macedonia.

Traducere. — Un bĭet moşneag, cu sule (ţepuşe) încărcat.

Variantă.

Un aúş încîrcát cu aţi.

Bitolia, Macedonia.

Traducere. — Un bătrîn încărcat cu ace.

Variantă.

Un aúş cu sarca turnată.

Traducere, — Un bătrîn cu sarica turnată, întoarsă pe dos.

Cfr. Goroveĭ, p. 17 sqq.

12. A r î ŭ l u.

Cocut lungu ş-tut s-lunḑeaşti,
fuḑi ş-nîpóĭ nu mutrĕaşti.

Traducere.—Cosoş lung şi mereŭ se lungeşte, — fuge (merge) şi îndărăt nu se uĭtă.

Cfr. Goroveĭ p. 320. Rîul.

13. A r î z b o ĭ u l u.

(Războiul)

M-pîduri-n' criscúĭ,
m-pîduri mi bilĭĭ,
ş-a casă cum mĕ-adúsiră,
zdracu-zdruc mi fĕáţiră.

Traducere.—In pădure (mĭ) crescuĭ,—în pădure mă beliĭ (jupuiĭ), şi a casă cum mă aduseră,—*zdracu-zdruc* mă făcură.

Variantă.

Ună ĕapă dúrdură,

car da di sĕ-ascútură,
tută amarĕa trĕámbură.

Bagav. 60, 14.

Traducere.—O eapă nebună, cînd dă (începe), de se scutură, — toată marea tremură.

Cfr. Gorovei p. 354. Stativele.

14. Aroïda.

(Rodia)

Ună cutii, cutică
cu mîrdĕali aroşi mplină.

Traducere.—O cutie, cutişoară,—cu mărgele roşiĭ plină.

15. A u a.

(Strugurele)

Valĕa, valĕa mi duţĕám,
pitrunicl'i n'-aciţám,
pĕánili îl' li mîcám,
truplu tut îl' lu arucám.

Traducere. — Valea, valea mă duceam,—potîrnichĭe prindeam,—aripele i le mîncam,—corpul tot i-l aruncam.

Variantă.

Jitită laĕa, nvirinată,
di ună cùc'ubă aciţată.

Traducere. — Jelită sărmana, întristată,—de o buturugă prinsă (agăţată).

Variantă.

Ţecă-ĭ laĭe ş-arîn'ŏasă, (grînuţŏasă)
cu ðispòtĭ şadi pri mĕasă.

Com. de d-l. Diamandi G. student. (Samarina, Epir).

Traducere. — De şi e neagră şi rîĭoasă (s. buboasă), cu arhiereul stă la masă.

Cfr. Gorovei p. 358 (1766 sqq).

16. Aumbra.

Ţe trĕaţi prit apă
şi nu s-udă?

Traducere. — Ce trece prin apă şi nu se udă?

Variantă.

Ţiŭă, nŏapte, şade -n apă;
niţi s-udă, ni sĕ-adapă.

Iliescu, *Ţara Nouă*, p. 52, 33; Hasdeu: Etym. Magn. Rom. II, 1262.

Traducere. — Ziuă, noapte, şade-n apă; nicĭ se udă, nicĭ se adapă.

Variantă.

Trĕaţi prit apă,
nu se adapă,
necă -s udă,
necă sĕ-afundă.

(Com. de d. Diamand Gîogea, student în medicină, (Samarina Epir.)

Traducere. — Trece prin apă, nu se adapă,—nicĭ se udă,—nicĭ se confundă.

cfr. Goroveĭ, p. 377, sqq.

17. Barba.

Ţe nŏ-ari teta dinîinti?

Avela, Epir.

Traducere. — Ce n-are mătuşa înainte?

cfr. Goroveĭ, p. 21, *Barba*.

18. Bilciclu di cîntari.

(Tocul cîntarului).

Ţe-ĭ n'ic cît oŭlu
ş-pŏati cît boŭlu?

Traducere. — Ce-ĭ mic cît oul şi poate cît boul?

19. Birbec, ţap.

(Berbecele, ţapul).

Patru iumă,
patru sta,
dao z-bat,
mpadi nu cad.

Com. de d. Andreĭ Balamacĭ, institutor la Corcea, Albania.

Traducere. — Patru umblă,—patru staŭ,—două se bat (se mişcă), —jos nu cad.

20. Bişica ; pipirvaŭă.

(Ardeĭul).

Un cuţút plin cu furnìţĭ.

Traducere. — Un cuţit plin cu furnicĭ.

cfr. Goroveĭ 289. Piperul.

21. Boţa.

(Sticla).

Un aráp cu guşa lungă.

Traducere. — Un arap cu gîtul lung.

22. Bruma.

Nu ntunică', apirí;
apiri, nu ntunică'.

Il. Cart. de Lect. pag. 42.

Traducere. — N-a apucat-o noaptea, ziua a apărut ; a apărut cu ziua, n-a apucat-o noaptea.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 32, 36 *Bruma.*

23. Budíc.

(Ulciorul).

Un fic'ór, fic'uríc,
tut cu mîn'li n-g'epi sta.

Traducere. — Un băet, băeţel, tot mereŭ cu mîinele în buzunar stă.

cfr. Goroveĭ, 374. *Ulciorul.*

24. *Burete.*

(Burete, ciupercă).

Un om cu nă ting'ere n-cap.
Arom. II, 270, II. Muscopole.

Traducere. — Un om cu o tingire în cap.
cfr. Goroveĭ, p. 33, *Buretele.*

25. *Buriclu.*

(Buricul).

Cuĭb di c'uc'uléăĭ
Tu meséa di plaĭŭ.

Traducere. — Cuĭb de cloctrlie—în mijlocul plaiuluĭ.
cfr. Goroveĭ, p. 34, *Buricul.*

26. *Butča.*

(Butoĭul).

Ţe că nu-ĭ grĕaŭă,
brîne pŏartă nŏaŭă.

Traducere. — De şi nu-ĭ însărcinată, ĭe încinsă cu nouĕ brîne (încingătorĭ).
cfr. Goroveĭ op. cit. p. 34. *Butea.*

27. *Café.*

(Cafea)

Viḑută gh'igh'iftĕască,
naméa amirĕască,
Arom. II, 272, 20. Muscopole.

Traducere. — Aparenţă ţigănească, renume împărătesc.
cfr. Goroveĭ op. cit. p. 37.

28. *Caléa.*

Lungă, lungă,
strîmbă, strîmbă
ş-tuţĭ mi caftă.

Traducere. — Lungă, lungă,—strîmbă, strîmbă, şi toţĭ mă caută, (mă umblă).

Ghic. Alb.:

N'i păl'húr e v'at'e v'ată, s-e arrin as dit as nată. (O pînză lungă, lunga, nu o ajungĭ nicĭ zi, nicĭ noapte).

Variantă.

De la noĭ
pînă la voĭ,
blidi, blidi tĕasi.

Traducere. — De la noĭ—pînă la voĭ,—farfurii, farfurii întinse.

Variantă.

Blidi, blidi pînă m-Poli.

Traducere. — Farfurii, farfurii pînă la Stambul.

Funi lungă
ş-fîră aumbră.

Ţicura, Macedonia.

Traducere. — Funie lnngă şi fără umbră.

cf Goroveĭ. op. cît. 135, drumul.

29. Caplu.

Ună cúc'ubă v'irminŏasă,
sum cúc'ubă nă livadi,
sum livadi dŏaŭă arveli,
sum arveli doĭ purungh'i,
sum purungh'i un şoput cu dŏaŭă şulinare,
sum şoput unä mŏară,
sum mŏară un c'oc.

Macedonia, 104, 3.

Traducere. — O buturugă vĭermenoasă, — supt buturugă o livede,—supt livede două lipitorĭ, — supt lipitorĭ doĭ porumbeĭ, — supt porumbeĭ un şipot cu două *şulinare* (scursorĭ),—supt şipot o moară, supt moară un cĭocan.

Variantă.

Nă cuc'ubă cu şapti guvi.

Traducere. — O buturugă cu şapte găurĭ.

Ghic. Alb., *crüet*, capul.

N'i cărţú me ştată bărra. (Un boştean cu şapte găurĭ).

Melissa, pg. 36, 37.

cfr. Goroveĭ, op. cit. pg. 39 sqq. *Capul.*

30. C a p r a.

Ari barbă, mascur nu-ĭ.

Traducere. — Are barbă, masculin nu ĭeste.

Variantă.

Ari barbă
ş-preftu nu-ĭ,
ari cŏarni
şi boŭ nu-ĭ,
mĕa-ca-ca cu cŏada n-sus, ţe-ĭ ?

Traducere. — Are barbă-şi preot nu-ĭ,—are coarne şi boŭ nu e,—*mĕa-ca-ca* cu coada în sus, ce ĭeste ?

Cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 38, *capra.*

31. Cartĕa.

Bŏaţi nu ari
ş-multi grĕaşti.

Traducere. — Voce nu are şi multe vorbeşte.

Variantă.

Gîl'ina-ĭ albă
ş-ŏáuli lăĭ.

D-şoara Beza Tasa, elevă la Bitolia.

Traducere. — Găina e albă şi oule sînt negre.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 44, *cartea.*

32. Casa cu ŏámin'Ti.

(Casa cu oameniĭ)

Pric'a ĕasti mŏartă,
ma vînili-l' tut bat.

Traducere. — Fĭara ĭeste moartă şi vinele-ĭ se mişcă.

Variantă.

Cloc'a i di lĕamne ş-ch'atră,
pul'i-l' sunt di ch'ali ş-carni.

Cuţuflanĭ, Tesalia.

Traducere. — Cloşca este de lemne şi pĭetre, puiĭ săĭ sînt de pĭele şi carne.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 27. *Casa.*

33. *Cávurlu.*

(Racul)

N-vali laiŭ,
şi-n foc aróş.

Traducere. — In vale negru şi în foc roşu.

cfr, Goroveĭ, 314, *Racul.*

34. *Călăreţ.*

Suflitu nsus, suflitu ngh'ós,
tu mesi lemnu uscic'ós.

Ilie Papahagi, profesor la gimnaziul din Berat, Albania.

Traducere. — Suflet în sus, suflet în jos, la mijloc lemn uscăţiv.

Varianta.

Patru n'işcă,
patru imnă.

Com. de d. I. N. Iota.

Traducere. — Patru mişcă, patru umblă.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 42, *Călăreţul.*

35. *Căţaŏa.*

(Căţea)

Easti un ch'eni, (cîni)
ma nu-ĭ ch'eni; (cîni)
are pelu (perlu) di ch'eni,
ma nu-ĭ ch'eni;

ari cŏada di ch'eni,
ma nu-ĭ ch'eni.
ţi-ĭ ?
— Ch'iţao.

Auzită de la d. G. Badralexi, Selia, Macedonia.

Traducere. — Este un cîne—dar nu-ĭ cîne;—are părul de cîne, —dar nu-ĭ cîne;—are coada de cîne,—dar nu-ĭ cîne; ce ĭeste?
— Căţea!

Nota. — Este culeasă aşa cum pronunţă copiiĭ, cînd încă nu pot pronunţa bine, silaba: *cĭ*, ci o pronunţă: *ch'i*.
Tot aşa cuvîntul *perlu* (părul), îl pronunţă copilaşiĭ *pelu*.

36. *Ch'napţîn' l'i di lînă.*

(Pĭeptenĭĭ de lînă)

Harţa, farţa nu ari (fără) n'ilă.

Traducere. — Harţa, farţa nu are (fără) milă.

Variantă.

Doĭ cilugri s-trag di barbă.

Traducere. — Doĭ călugărĭ se trag de barbă.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 287. Pĭeptenĭĭ de lînă.

37. *Ch'etrile di mŏară.*

(Pĭetrele de moară)

Turta a ta cu turta a mĕa pi un fus, unä se şuţă.

Arom. II, 274, 31. Veria.

Traducere. — Turta ta cu turta mea — pe un fus, mereŭ se învîrteşte.

Variantă.

Turta mea stri turta ta; fuslu al meŭ m-buriclu a tăŭ.

Iliescu p. 53, 38.

Traducere. — Turta mea pe turta ta; fusul meŭ în buricul tăŭ.

38. Ch'icutli.

(Picăturele de ploae)

Ţiŭ, ţiŭ, după casă.

Traducere. — *Ţiŭ, ţiŭ,* după casă.

Notă. — *Ţiŭ, ţiŭ* este zgomotul pe care-l fac picăturile de ploae. Se mai înţălege ciripitul păsărilor supt: *ţiu, ţiŭ.*

cfr. Goroveĭ, p. cit. p. 284. *Picăturile de ploae.*

39. C h' i p r u.

(Clopoţel).

Bŏaţi araţi tu pîduri.

(Andreĭ Balamacĭ, institutor romîn în Corcea, Albania.

Traducere. — Voce rece (rară) în pădure.

Nota. — Clopoţelul atîrnat de gîtul caprelor, măgarilor.

40. C h' i r î m i z l i.

(Cărămizile).

Alţĭ pri dinţî,
alţĭ pri pîltă'rĭ,
cîtră nsus, cîtră ngh'ós
cîră'rĭ, cîră'rĭ.

D-şoara Tasa Beza, elevă la Bitalia.

Traducere. — Alţĭ pe dinţĭ,—'alţĭ pe spate,—către sus,—către jos,—potecĭ potecĭ.

Variantă.

Ţe-s nă n'il' di cîlugrĕale,
carĭ pri dinţĭ, carĭ pri pîltare?

Adunată de elevul Tache Papleacu, Tîrnova, Grecia.

Traducere. — Ce-s o mie de călugăriţe, altele pe dinţi, altele pe spate?

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 55, *Cărămizile.*

41. C h' u ş a ţ l' i.

(Colţurile camerei).

Patru fraţi si ved în faţă
şi nu pot tra si-s acaţă.

Papinian Ioan (student în medicina) Avela, Epir.

Traducere. — Patru fraţi se văd în faţă şi nu pot să se prinză.

42. C'ŏarle şi cŏada caluĭ.

(Picioarele şi coada calului).

Patru tŏacă
ş-nă n'il'i g'ŏacă

II. 54, 56.

Traducere. — Patru toacă,—şi o mie joacă.

43. C'irĕaplu; furnul.

(Cuptorul).

Un laĭŭ buval,
buc'un' arucutĕaşti.

Traducere. — Un bivol negru, buştenĭ rostogoleşte (în gît : înghite).

Variantă.

Un aráp cu gura ţişcl'isă.

Traducere. — Un negru cu gura deschisă.

cfr, Goroveĭ loc. cit. 122. *cuptorul.*

44. C'ubuca; c'ubuch'e

(Luleaua)

Găl'inuşe, c'uşe,
(traţĭ) adún' tru nărĭ c'inuşe.

Ili, op. cit. p. 51, 18 ; Bagav. 47, 6.

Traducere. — Găinuşe, cĭuşe,—aduni (tragĭ) în nărĭ (nas) cinuşe.

Variantă.

Puslu di pinţă,
apa di frinţă,

Cova di loc,
funĕa di lemnu.

Arom. II, 272, 21, Muscopole.

Traducere. — Puţul de pînză,—apa de frunză,—cofa de pămînt, —funea de lemn.

cfr. Goroveĭ p. 205. *Luleaua.*

45. Cumaglu.

(Ciomagul).

M-pîduri criscúĭ,
m-pîduri mi cilîrsiĭ,
şi-n hŏară cum mĕ-adúsiră,
purtoĭur în' mi púsiră.

Traducere. — In pădure crescuĭ,—în pădure mă curăţiĭ (de ramurĭ),—şi-n sat cum mă duseră, *portoĭer* mă puseră.

Notă. — *Portoĭerĭ* sînt servitorii de pe lîngă primar în satele aromîneştĭ din Pind şi carĭ execută ordinele acestuia.

Variantă.

Traducere. — In pădure faptu fuĭ,
tot îm pîdure criscúĭ,
ş-a cas-anda mĕ-adúsiră,
măimár s-h'iŭ în' ţi'siră.

T. Iliescu, *Ţara nouă*, p. 51, 9.

Traducere. — In pădure mă născuĭ, tot în pădure crescuĭ, — şi acasă, cînd mă duseră, maĭ mare (superior) să fiŭ îmĭ ziseră.

cfr. Goroveĭ p. 22, *Băţul*; p. 79. *Ciomagul.*

46. Cîlcîn'ili.

(Călcîile).

Am doĭ fic'óră,
cînd l'-adúc acasă,
nîşĭ mutrèsc afŏară;
şi cînd es nafŏară,
nîşĭ mutrèsc a casă.

Adunată de la elevul N. Damaşotĭ, Avela, Epir.

Traducere. — Am doĭ băeţĭ,—cînd îĭ duc a casă,—eĭ privesc afară,—şi cînd îĭ duc afară,—eĭ se uĭtă a casă.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 51, *călcîile.*

47. Cîldarĕa.

Nă mul'ari cu mîn'li la gură.
Traducere. — O femee cu mînele la gură.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 52, căldarea.

48. Cîldarĕa şi mal'lu.

— Iu ti duţĭ, laĭ guşe lungă?
— Ţe mi ntreghĭ, lĕa fundu aprĕs?

D-na Despa Papahagi, Avela, Epir.

Traducere. — Unde te ducĭ, măĭ gît lung?—De ce întrebĭ, tu cu fundul aprins?

cfr. Goroveĭ op. cît. p. 55; Căldarea şi securea.

Notă. Mal'u ĭeste un lemn, care la un capăt ĭeste maĭ gros şi bine netezit, ear restul serveşte de coadă. De el se servesc femeile la spălat, să bată haĭnele de lînă, ca să se spele maĭ bine.
Decĭ nu ĭe bine tradus la d-l Goroveĭ prin *secure*, numită la aromînĭ: *tîpór*, *ţupată*.

49. C î n t a r ĕ a.

(Cîntarul).

Ţe-ĭ n'ic cît oŭlu
ş- pŏati cît boŭlu?

Traducere. — Ce e mic cît oul şi poate cît boul?

Alta.

Necă mŏartă, necă v'ie,
maşî cŏada l' adil'e.

Andreĭ Balamacĭ (institutor romîn la Corcea, Albania).

Traducere. — Nicĭ moartă, nicĭ vie—numaĭ coada îĭ adie.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 58 cîntarul.

50. C î n d i l a.

Ună fintînic'i
cu ună lilic'i.

Traducere. — O fîntînea, cu o floricea.

Variantă.

Unã stëaŭã namisa di amari.
Arom II, 270, 6, Muscopol'e.

Traducere. — O stea în mijlocul mării.

Ghic. Alb.:
N'i ül ndă mes tă déetit. (O stea în mijlocul mării).
Melissa, p. 36, 36.

N'i şcändïă ndă mes tă déetit. (O scintee în mijlocul mării).
Melissa p. 37, 53.
Cfr. Goroveĭ p. 38, *candela*.

51. Cîpistĕari.

Tu pîduri n'-acriscúĭ,
tu pîduri mĕ-adirâĭ,
ş-acasă cîndu vin'ŭ,
protul mini fuĭ.

Pleasa, Albania. Andreĭ Balamacĭ, institutor romîn în Corcea, Albania.

Traducere. — In pădure crescuĭ,—în pădure mă făcuĭ, şi acasă cînd veniĭ,—întîiul eŭ fuĭ.

52. Cîravĕa.

Meţi că suflit nu ari,
pŏartă súfliti pĕ-amari.

Auz. de la d-şoara Beza Tasa (elevă la gimn. de fete din Bitolia).
cfr. Goroveĭ p. 100, *Corabia*.

Ghic. Alb.:
Şpürt şpie, spürt bie, spürt mbă vétehe nucu ca. (Suflet duce, suflet poartă, suflet într-însa n-are).
Melissa: 35, 22.

53. Cîrlíţili de ampîltiri.

(Cărligele de împletit).

Ţinţi surîriţă
t-ună gh'urdiniţă;
sĕ-avină, tut sĕ-avină
şi nu pot să sĕ-agĭungă.

Traducere. — Cincĭ sorioare—într-o sălbioară,—se gonesc, tot se gonesc,—şi nu pot să se ajungă.

Variantă.

Ţinţi fraţĭ un puţ adară
da s-ag'ungă ş-nu pot ĕară.

T. Iliescu. Ţara nóuă p. 54, 49.

Traducere. — Cinci fraţĭ un puţ clădesc, dă să se ajungă (unul pe altul) şi totuşĭ nu pot.

Variantă.

Ţinţi fraţĭ adară un puţ.

saŭ:

Ţinţi g'on' adară un puţ.

Arom. II, 268, 5. Nevesca.

Traducere. — Cinci flăcăĭ (fraţĭ) construĭesc un puţ.

54. Aţile di mplătire.

(Acele de împletit)

Ţinţi surăriţe (ă.)
tu unä cămişiţă;
acló z-v'in, tra si (s) acaţă.

Arom. II, 274, 28. Veria.

Traducere. — Cinci sorioare, într-o cămaşe, mereŭ caută să se prinză.

55. Cîrliglu.

(Cărligul cĭobănesc)

Pîduréa-n' mĕ-avù,
pîduréa-n' nu ch'irú:
ş-cu tini ş-fără tini.

Traducere. — Pădurea mă avu, — pădurea mă pierdu: —«şi cu tine şi fără tine!».

56. Cîstîn'a.

Stran'lu n'-ĕaste laĭŭ,

cîmĕaşa n'-ĕasti aroşi,
truplu n'-ĕasti albu.

Traducere. — Haĭna-mĭ ĭeste neagră, — cămaşa-mĭ ĭeste roşie, — corpul ĭmĭ ĭeste alb.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 48. LVIII.

57. Cl'aĕa şi cl'iţa.

(Broasca şi cheia).

Lalăl cărtĕaşte,
ş-teta zgh'ilĕaşte.

Traducere. — Unchiul cîrteşte (se atinge) şi mătuşa zbiară.

T. Iliescu, *Ţara nouă* p. 52, 28. cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 31. *Broasca.*

58. Cofa, plosca.

(Plosca)

Am nă fĕată
mult muşată,
di cusiţă-ĭ spinḑurată ;
cînd u l'aĭ îmbraţă
ş-o muntreştĭ în faţă,
u strinḑĭ cu vrĕare ş-n gură u başĭ,
ti saturĭ di n'are ş-nu-ţĭ v'ine s-ŏ-alăşĭ.

Iliescu, op. cit. p. 50, 1.

Traducere. — Am o fată, — foarte frumoasă, — de cusiţe spînzurată (atîrnată), — cînd o ĭeĭ în braţe — şi o priveştĭ în faţă, — o strîngĭ cu vrere (dragoste) — şi-n gură o săruţĭ, — te saturĭ de mĭere — şi nu-ţĭ vine să o laşĭ.

Varianta.

Nă fĕată cu mîn'li n-g'ech',
u l'aĭ m-braţă făr s-u ntregh',
cu sĕate mare o başĭ în gură,
ş-ti saturĭ di láptili ţi-l' cura.

Iliescu, op. cit. p. 54, 47.

Traducere. — O fată cu mînele în buzunar, — o ĭeĭ în braţe fără să o-ntrebĭ, — cu sete mare o săruţĭ în gură — şi te saturĭ de laptele-ĭ ce curge.

Variantă.

Ne urîtă-ĭ,
ne muşată-ĭ,

ama tu bişare,
dulţĕame ş-are.

Samarina, Epir. Diamandi Gĭogĕa.

Ghic. alb. cova :
Jŭdet n'uiĭă e mŭtet, déel'mă brec e cotet. (Se confundă în apă şi se îneacă, ĭese pe colină şi cască).

cfr. Goroveĭ p. 294. Plosca.

59. *Cucotlu.*

(Cocoşul)

La c'ic'ŏari, arîşcl'itŏari
dinipóĭ pŏartă cusŏari
şi pri cap un ch'aptini ş-ari.

Traducere. — La picĭoare, răschitoare,—îndărăt poartă cusoare—şi la cap un pĭeptene are.

Variantă.

Ţe-ĭ cînd bati trumbeta,
draţl'i ş-fringu beta ?

Traducere. — Ce-ĭ cînd bate trompeta, draciĭ îşĭ fring (rup) capul ?

cfr. Goroveĭ, op. cit. 93, *Cocoşul.*

60. *Cundil'lu.*

(Condeiul)

N'ic escu,
drac escu,
tută luměa u zburăscu.

Traducere. — Mic sînt,—drac sînt—toată lumea o vorbesc.

Variantă.

Mut escu,
nu grescu,
cu tută luměa zburăscu.

Traducere. — Mut sînt, — nu grăesc, cu toată lumea vorbesc.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 97 sqq. *Condeiul.*

61. *Cundil'lu cu grámatli.*

(Condeiul şi literile)

Cînd fet ĭo,
trei mi ţin,
ş-pul' a mel'
nîpóĭ n'-armî'n.

Traducere. — Cînd făt eŭ,—treĭ mă ţin,—şi puiĭ mĭeĭ,—năpoĭ, în urmă, rămîn.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 97. Condeiul.

62. *Curcubeta.*

(Dovleacul)

Nă bisĕarcă fîră intrari,
h'arbi di luméa ţe ari.

Traducere. — O biserică fără intrare,—fierbe de lume ce are (de lume multă).

Ghic. Alb.
Rumbulác, strumbulác, me ţa fl'útura ndă barc (Rotund, lung, cu nişte fluturĭ în pîntece).

Melissa p. 39, 73.

Variantă.

(vezĭ *h'umuntc*)

Tindu funi
ş-adún gl'ami

Traducere. — Intind funie şi strîng ghieme.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 26. Bastonul.

Variantă.

Tinde fune şă s-adún cl'en'. (!)

Arom II, 270, 12, Muscopole.

Traducere. — Intinde funie şi se adună ghemurĭ. (!)

Notă.—S-adún cl'en', cum e dată ghicitoarea, trebuie să fie greşită, în loc de: *s-adún gl'eme.*

63. *Curcubeĭlu.*

(Curcubeul)

Muşát
ş-mîrát
pristi ḑenurĭ şadĕ-arcát.

Traducere. — Frumos şi duios, peste coline şéde aruncat.

Variantă.

Distimele ch'indisită,
stri nióri arucutită.

Il. loc. cit. p. 51, 22.

Tradncere. — Năframă brodată,—pe norĭ rostogolită.

Cfr. Gorovei loc. cit. 123, *Curcubeul.*

64. *Dinţîl' di ch'àptini*

(Dinţiĭ de pĭeptene).

Nă'şti ciţă'l' alagă m-piduri si scŏată lepurĭ.

Traducere. — Nişte căţeĭ aleargă în pădure să scoată lepurĭ.

65. *Ḑĕáditle; ḑéḑitle.*

(Degetele)

V'ngh'iţĭ fraţĭ cu ploc'li [1]) n-cap.

Traducere. — Două-zecĭ de fraţĭ cu plăcile în cap.

Variantă.

Ţinţi nveste su tásurile n-cap.

Arom. II, 274, 25, Gopeşi.

Traducere. — Cincĭ neveste cu farfurĭile în cap.

[1]) Varianta d-luĭ Weigand, Arom. II, p. 274, 30, pune: *plotle*, aşa cum nu se aude în Veria.

Variantă.

Ghic. Alb.:
Diétă mótăra me nga n'i sinî mbi crüe. (Zece surorî cu cîte un disc în cap).

(cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 129, *Degetul.*

66. *Ḑua şi nŏaptĕa.*

(Ziua şi noaptea)

Cloc'a albă cîndu v'ini,
pul'i tuţî l'-arîspîndĕaşti,
cloc'a laĭe-l' l'a la sine
şi cu vrĕari
(saŭ Il.: şi cu árpitle)
l'-anvîlĕaşti

Bagav. 63, 19; Il. loc. cit. p. 54; 51.

Traducere. — Cloşca albă cînd vine,—puiĭ toţĭ iĭ răspîndeşte,—cloşca neagră iĭ ĭea la sine — şi cu vrere (saŭ Il.: şi cu aripele) iĭ învelește.

Variantă.

Ţe-s dŏaŭă surăʼrĭ,
ţe nu pot să z-vĕadă.

Traducere. — Ce-s două surorĭ, care nu pot să se vază.

Variantă.

Sun dŏaŭă surăʼrĭ ḑĕámini:
una-ĭ tut jilită,
alantă ĭ hîrsită.

Traducere. — Sînt două surorĭ gemene: una-ĭ mereŭ jelită, cea laltă-ĭ bucuroasă.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 137, *Ziua şi noaptea.*

67. *Fîntîna; şóputlu.*

(Fîntîna).

Nă nvĕastă adîrată,
di tuţĭ i bĭşată.

Traducere. — O nevastă gătită, — de toţĭ ĭe sărutată.

Alta

Urîtă, m'şată
tuţî mi başi.

Traducere. — Urîtă, frumoasă,—toţî mă sărută.

cfr. Goroveĭ p. 143, *Fîntîna.*

68. Fŏale, utre; sac.

(foale, burduf; sac)

Ţe i gros
şi nŏ-ari os
Şi cînd lŏ adún'
ĭu vreĭ îl pun'?

Ad. de d-şoara T. Beza.

Traducere. — Ce-ĭ gros şi n-are os—şi cînd l-adunĭ (îl strîngĭ),—unde vreĭ îl punĭ?

69. Fŏártica.

(Foarfecele)

Ţe-s doĭ fraţî,
ţe tutu z-başi.

Traducere. — Ce-s doĭ fraţî, ce tot se sărută?

Varianta.

Dŏaŭă surá'rĭ cu un burîc,
nise aspargu, nise adară;
nise nî nvescu ĕarnă, vĕară?

Il. op. cit. p. 53, 42.

Traducere. — Două surorĭ cu un buric,—dînsele strică, dînsele dreg;—dînsele ne îmbracă earnă, vară?

cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 154.

70. F o c l u.

(Focul)

Am un boŭ aróş
ĭu nis paşti,
ĕarbă nu crĕaşti.

(Com. de d. Ilie Papahagi, profesor la Berat, Albania).

Traducere. — Am un boŭ roş, unde el paşte, earba nu creşte.

Am un ţap aróş,
ĭu sĕ-arucutĕaşti,
ĕarbă nu crĕaşti.

Traducere.—Am un ţap roş, unde se rostogoleşte, earbă nu creşte.

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 151, Focul.

Mîcă şi s-cacă
ş-nŏaptĕa tu c...l' z-bagă.

Com. de d. Ilie Papahagi profesor le Berat.

Ghic. Alb. :
Tirî ditîn ĕĭet, natîn mbul'ahet me mutîn e vet. (Toată ziua se cacă, noaptea se nveleşte cu c..... săŭ).

Melissa, 34, 13.

71. Fumlu şi foclu.

(Fumul şi focul)

Tatăl ninga (ninca) nifaptu,
h'il'lu la Dumniḑăŭ (m-Poli) traptu.

Iliescu 51,7 ; Bagav 44,4.

Traducere. — Tatăl încă nenăscut, fiul în cer (la Constantinopol) pornit.

Alta

Un cilugru fără ŏasi.

Traducere. — Un călugăr fără oase.

Alta

Costa lungu fără ŏasi.

Traducere. — Costantin cel lung fără oase.

I ati păa l'éeri, i biri morri seferin. (Tatăl nu s-a născut, fiul mĭerse în armată).

Melissa 34, 13.
cfr. Goroveĭ op. cit. p. 157, *Fumul.*

72. F u m.

(Fumul).

— Iu ti duţĭ, fune lungă ?
— ţi mi ntregh', pre fund aprés ?

Arom. II, 272, 18 Muscopole.

Traducere. — Unde te ducĭ, funie lungă? — Ce mă-ntrebĭ, la fund aprins.

Cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 161, *Fumul şi Coşul.*

73. *Furnigă.*

(Furnica)

N'ică-ĭ
j-din'ică

D-şoara Ţasa Beza, elevă.

Traducere. — Mică-ĭ şi prăpădeşte (lit.: dumică).

cfr. Goroveĭ p. 169, Furnica.

74. *Fuslu.*

(Fusul)

Cari-ĭ h'il'lu, ţe hîrsît
múrmură ca un cîrtît?

Traducere. — Cine-ĭ fiul, care dezmĭerdat,—murmură ca un întristat.

75. *Gástrulu, pita, tîpsia.*

(capacul, plăcinta, tava de plăcintă).

Aráp dë-asupra,
aráp digh'ós,
nvĕastă tu mesi.

Traducere. — Negru de asupra,—negru de desupt,—nevasta (mireasa) în mijloc.

Ghic. Alb.:
Ch'el părsipăr, ch'el părrăpóş, n'i l'uáθ ndă mest. (Cer deasupra, cer de desupt, şi o livede la mijloc).

Melissa p. 39, 74.

cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 38, No. LI.

76. *Gazlu.*

(Un fel de Opaiţ)

Un aráp
cu lilic'a n cap.

Traducere. — Un arap cu floarea în cap.

Variantă.

Un g'one cu lilic'a n-cap.

Arom. II, 268, 4. Nevesca.

Traducere. — Un voĭnic cu floarea în cap.

77. G'epĕa.

(Buzunarul)

Coĭa cu nimi u trag
mîn'li tu nisă di-n' bag.

Iota N. Iota, student.

Traducere. — Plosca cu mine o port,—mînele într-însa de-mĭ pun.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 36, Buzunarul.

78. Gîl'ina.

(Găina)

Ună mulic'i,
ncîrcată cu scînduric'i.

Traducere. — Un catîr mic, încarcată cu scîndurele.

Variantă.

Ună mulăriţă
ncărcată cu scînduriţe.

Arom. II, 274, 24. Gopeşi.

Traducere. — Idem.

cfr. Goroveĭ p. 169.

79. Gîl'ina ş-oŭlu.

(Găina şi oul)

V'iŭlu faţi mortul,
ş-mórtul faţi v'iŭlu.

Traducere. — Viul naşte pe cel mort
şi mortul naşte pe cel viŭ.

cfr. Goroveĭ loc. cit. p. 169. Găina şi ŏul.

80. Gl'aţă.

(Ghĭaţă)

Divarligaluĭ di casă
sta ţerĭ aspinḑurate.

Bitolia, Macedonia. cfr. 174, Goroveĭ, Ghĭaţă.

Traducere, — In jurul caseĭ,—staŭ cerĭ (tumînărĭ) atîrnate.

cfr. Goroveĭ, 174. *Ghĭaţă*.

81. G'uratlu; curuna.

(Jurămîntul, cununa)

Ţe nod, cu gura s-nŏadă,
Ş-cu mîn'li nu z-diznŏadă?

Bagav 63, 17

Traducere. — Ce nod cu gura se înoadă—şi cu mînile nu se deznoadă?

Variantă.

Nodlu cu gura ţi s-nŏadă
cu mîna nu si diznŏadă.

Il. op. cit. p. 52, 29. cfr. Goroveĭ op. cit. p. 121. *Cununia*.

82. Grŏapa.

Cînd l'aĭ, crĕaşti;
cînd daĭ, scadi.

Auz. de d-l Tacit Nicolae, institutor romîn.

Traducere. — Cînd ĭeĭ, creşte; cînd daĭ, scade, (se micşte).

cfr. Goroveĭ p. 182, *Groapa*.

83. Gugul'ana.

(Cĭuperca)

Nă biserĕarcă gurgul'ată
pri un stur adrată.

Traducere. — Nă biserică rotundă pe un stîlp lucrată.

Variantă.

Ună casă prĭ-un c'ic'ór,
Cu umbrela ĕaste sor,

Il. ip. cit. p. 51, 15.

Traducere. — O casă într-un picior cu umbrela este sor.

Variantă.

Meţi că suflit nu ari
nţapă loc ş-naföară arsari.

Traducere. — Deşi nu are suflet, înţapă pămînt şi răsare afară.

Variantă.

Un om cu nă tingere n-cap.

Arom. II, No. 11.

Traducere. — Un om cu o tingire în cap.

cfr. Gorovei, op. cit. p. 83, *ciuperca.*

85. Gura cu dinţîl'.

(Gura cu dinţiĭ)

Nă biseărcă cu cal' alghi (griv').

Traducere. — O biserică cu caĭ albĭ.

Ghic. Alb. :
N'i cuti pl'ot me ing'i. (O cutie plină cu mărgăritare).
Melissa p. 36, 30.

cfr. Gorovei loc. cit. p. 131. *Dinţiĭ*; p. 183. *Gura.*

86. H'umuniclu.

(Pepene verde).

Nă biseărcă vĕardi
cu icŏani aroşi.

D-şoara Tasa Beza, elevă în cl. IV gimnazială.

Traducere. — O biserică verde,—cu icoane roşiĭ.

Variantă.

Am nă călivă mplină cu n'el',
pîn s-n-o frînḑi, nu daĭ di el'.

T. Iliescu, *Ţara nouă* p. 50, 2.

Variantă.

Tîndu funi
ş-adûn gl'ami.

Traducere. — Intind funie şi string gheme.

Bitalia, Macedonia.

Notă. — Se aplică şi la «*curcubetă*», dovleac.

Variantă.

Curlu a fîrtatluĭ,
tu gîrdina argatluĭ.

I. Papahagi, profesor la Berat.

Traducere. — Curul fărtatuluĭ în grădina argatuluĭ.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 26, *Bostanul*. 184 : *Harbuzul*.

87. Hîvanĕa şi stumbul.

(Piua şi pilugul).

Mama (saŭ Il.: dada) sta
şi tata-l' da.

Traducere. — Mama sta şi tata-ĭ da.

cfr. Goroveĭ p. 292. Piua şi pilugul.

88. I b r i c l u.

(Ibricul).

Un lic'ór cu puţa n-bîrnu,
s-pare ca un cal cu fîrnu.

Il. op. cit. 51, 23.

Traducere. — Un băet cu puţa în brîŭ, se pare ca un cal cu frîŭ.

89. *Icŏana.*

M-pîduri mĕ-amintáĭ,
m-piduri mi tĭl'áĭ,
m-bisĕarcă cum n'i ntráĭ,
mari-gros mĕ-adráĭ.

Traducere. — In pădure m-am născut,—în pădure m-am tăĭat,—în biserică cum am intrat,—boĭer (mare şi tare) am devenit.

cfr. Goroveĭ p. 187. Icoana.

90. *Lampa.*

C'irca, firca c'ercul,
tu mesi cilaθa.

Auzită de la d-l Nic. Papleacu, Tîrnova, Grecia.

Traducere. — Circa, firca cercul,—în mijloc coşul.

91. *Lépurli şi alîtratlu a cînilŭ.*

(Iepurele şi lătratul cĭineluĭ)

Fiş-fiş } Iepurele
prit tufiş; }
g'eŭ, g'eŭ, } cîinele
prit gîbjéŭ. }

Traducere. — «Fiş-fiş» prin tufiş, «geŭ-geŭ» printre arbuştĭ.

Variantă.

Un n'el nitumtu
tru ergh'i-ĭ ascumtu.

Il. op. cit. p. 59, 21.

Traducere. — Un miel netuns, în erburĭ ascuns.

cfr. Goroveĭ p. 188. *Iepurele.*

Variantă.

Alinată,
bilinată,
spechiŭ mungusit.

Papleacu Nicolae.

92. Lilnarlu.

(Opaiţul)

Un aúş ţe-l' cură narĕa.

Traducere. — Un bătrîn căruia îi curge nasul.

93. Limba.

Un pornic n'ic,
ḑuă nŏapti amól'ŭ şadi.

Traducece. — Un cĭucur mic, ziua, noaptea în apă stă.

Ghicitoare albanezească :
N'i vice ndi n'i grajd
(un viţel într-un grajd).

Melissa, 34, 2.

Variantă.

Tru apă staŭ niputriḑită,
duch'escu ţi-ĭ bună ş-ţi-ĭ urută,
escu dulţe şi amară,
ngrop ţi-s máţină la mŏară.

Iliescu 52, 37.

Traducere. — În apă staŭ neputrezită, — simt ce e bun şi ce e urît, — sînt dulce şi amară, — îngrop ceea se macină la moară.

Variantă.

Ŏasi nŏ-ari
ş-ŏasi frinḑi.

Andreĭ Balamaci, institutor romîn în Corcea, Albania.

cfr. Goroveĭ 198. *Limba.*

94. Limba di cîmbană.

(Limba clopotului)

H'il'lu başi tatăl.

Traducere. — Fiul sărută pe tatăl.

95. *Limîdura.*

(Meliţa I)

Un munti mari-mari,
dĭ-una parti da nĕaŭă,
şi dă-alantă grîndină.

Avela, Epir — Papinian Ioan.

Traducere. — Un munte mare, mare, de o parte dă zăpadă (ninge) şi de alta grindină.

96. *Lingura.*

Cúc'ubă uscată,
u scol' încîrcată,
ş-ŏ-alăşĭ discîrcată.

Bagav 47, 5; Il. 51, 16.

Traducere. — Buturugă uscată, — o ridic încărcată, şi o las descărcată.

Variantă

Luplu tu mŏare (!)
Cŏadă naföară.

Arom. 270 9, Muscopole.

Traducere. — Lupul în moară [1]), şi coada afară.

cfr. Goroveĭ 202 *Lingura.*

97. *Lîndura*

(Rîndunica)

Diprisupră nă tiγani,
dipriglı'ós tută bumbác,
dinîpoĭ ca föàrtică.

Traducere. — Pe deasupra o tigaĭe, de desupt toată bumbac, — îndărăt ca foarfece.

Alta

Ţiriviri
maţiviri
primuvĕara la pîlθîri.

Traducere. — Ţiriviri, — maţiviri, primăvara la fereastră.

cfr. Coroveĭ 318 *Rîndunica.*

[1]) Nu *mŏare*, după cum scrie d. Weigand. *Mŏare* însemnează zeamă de varză şi prin extensiune chiar varza. Aci gura se aseamănă uneĭ morĭ, căci ca şi moara, gura macină.

98. Lîpuda cu c'ic'orlu.

(Ciorapul cu picĭorul)

Linoslu
pŏartă cîrnoslu saŭ: Cîrnoslu tu linsoslu.

Traducere. — Linosul poartă cîrnosul saŭ: cîrnosul în linosul.

Variantă.

Cască perŏasa, intră bilitlu.

Il. op. cit. p. 52, 34.
cfr. Coroveĭ op. cit. p. 80 sqq. *Ciorapul.*

99. L o c l u.

Fug, ma fug
şi tot aţia-n' h'iŭ.

Traducere. — Fug, mereŭ fug, şi tot aci sunt.

100. Lŏstur ; sirtu.

S-culcă cîndu ápiră,
z-diştĕaptă di ntuneărică.

Variantă.

Ḑua sta ascumtu n-muriĭ,
ş-nŏaptĕa n-vĕagl'i di furĭ.

Bagav 63, 18.

Traducere. — Ziua stă ascuns în ziduriĭ, — şi noaptea ne păzeşte de hoţĭ (furĭ).

Variantă.

Un gĭone nŏaptĕa ĕase, ḑua s-ascunde.

Arom. II, 274, 26. Gopeşi.

Traducere. — Un voinic (flăcău) noaptea ĭese, ziua se ascunde.

101. Luminarea.

(Luminarea).

Am nă nvĕastă agzutŏasă,
faţi casa lum'inŏasă.

Traducere. — Am o nevastă grasă, luminează casa.

Variantă.

Eŭ în casă cîndu intru
umplu loclu aţél ma strimtu,
şi di ḑuă n'·ĕaste arşine,
nŏaptĕa în' ved cama ghine.

Il. 53, 27.

Variantă.

Un fel de luminare care se luminează cu zada, numită *Finghtd*:

Tuţĭ îl' fixĕaşti
ş-el s-lîĕaşti.

Breaza, Epir. Culeasă de d. Diamandi Geogĕa.

Pe toţi îĭ luminează
şi el se înegreşte.

Variantă.

N'ică-ĭ laĕa,
umpli udaĕa.

(Com. de d-şoara Tasa Beza, elevă).

Mică-ĭ sărmana
şi umple odaea.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 207. Lumînarea.

102. Lima.

Blid di mîrcát
pristi cas-arcát.

Traducere. — Farfurie de ĭaurt, peste casă aruncată.

cfr. Goroveĭ, loc. cit. 210. *Luna.*

103. Mĕasa.

M-pîduri crîscúĭ,
m-pîduri mi cîlîr-sîĭ
ş-acasă cum mĕ-adúsiră,
divarliga n'i sĕ-apúsiră.

Variantă.

In pădure faptă fuĭ,
tot în pádure criscùĭ;
n-casă cînd n'-mi bîgară,
dĕ-anvărliga-n' sĕ-adunară.

Il. op. cit. 53, 39.

Taducere. — In pădure crescuĭ (mă născuĭ),—în (tot) pădure mă curăţiĭ de ramurĭ (crescuĭ),—şi acasă cînd mă duseră (mă băgară), în jurul meŭ să puseră (se strînseră).

cfr. Goroveĭ 218. *Masa.*

104. Metura.

C'it aŏá şi c'it acló,
după uşi şadi. (Var. Fă-ti cama nclo).

60; Il. 54, 50.

Traducere. — Cit aci şi cit acolo, după uşe şade, (variantă: ∽ Fă-te (dă-te) maĭ încolo).

Variantă.

Una aŏá
şi unä acló
fă-te cama nclo.

D-şoara Tasa Beza, elevă.

Traducere. — Una aci, una acolo, dă-te maĭ încolo.

cfr. Goroveĭ, 222 *Matura.*

105. Minc'una.

Ţe tricú pră-afŏară,
di orbul u viqú,
mutlu-l' gri,
surdul să-aspîré di bŏaţi-l'?

Traducere. — Ce trece pe afară,— că orbul o văzu, — mutul îĭ strigă,—surdul se temu de voce-ĭ.

cfr. Goroveĭ p. 227. *Minciuna.*

106. Mintĕa.

Loclu tut lŏ-alagă
şi dit loc nu s-minä.

Traducere. — Pămîntul tot îl aleargă,— şi din loc nu se mişcă.

Variantă.

Truplu n'i lŏ-am multu lişór
şi fără dĕ-árpite n'-azbór,
nu escu niţi nióri.

Iliescu op. cit. p. 52, 35.

Traducere. — Corpul mi l-am foarte uşor,—şi fără de aripi îmĭ zbor,—nu sînt niciĭ nor.

cfr. Goroveĭ op. cit. *Gîndul* 170.

107. Mînucl'ul.

(Mănuchiul).

Unä n'il' di fraţĭ,
tu un brîn ligáţĭ.

Samarina, Epir, Diamand G.

Traducere. — O mie de fraţĭ, într-un brîŭ legaţĭ.

108. Mŏara.

Unä lugurîe,
anda are apă,
domnul bĕa v'in;
anda nu are apă,
domnul bea apă.

Arom. II, 272, 22, Pliasa.

Traducere. — Un lucru,—cînd are apă,—stăpînul bea vin;—cînd nu are apă,—stăpînul bea apă.

Variantă.

Cal'i arujescu,
munţil' înch'isescu,
púpiza tut bati.

Traducere. — Caiĭ nechezesc, —munţiĭ pornesc, —pupuza mereŭ cîntă (bate).

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 228 *Morarul*; p. 230, *Moara.*

109. Mŏartĕa.

Dadă nŏ-am
şi-n lume escu,
A cuĭ voĭ bana-răch'escu.

Auzită de la d. George Badralexi din «Călivele-Badrălexi».

Traducere. — Mamă n-am—şi-n lume sînt (exist),—răpesc viaţa cŭĭ ĭmĭ place.

Variantă.

Trec ţinţi ŏamen'
Cu patru suflete
ş-cu unŭ sută di ḑḑite.

Arom. II, 270, 15.

Traducere. — Trec cincĭ oamenĭ—cu patru suflete—şi cu o sută de degete.

cfr. Gorovei 230. *Mortul.*

110. Mŭlḑerĕa.

(Mulsul).

Ḑaţi strîngu,
Patru plîngu.

Bagav. 49, 9; Iliescu p. 52, 25.

Traducere. — Zece strîng—şi patru plîng.

111. Muma grĕaŭă cu ficĭorlu m-braţă.

(Femeea însărcinată cu copilul în braţe).

Trei trec pri punti:
Unlu u vĕadi, u calcă ş-trĕaţi;
alantu u vĕadi ş-u trĕaţi, fir s-u calcă;
ş-alantu, ne u vĕadi, ne u calcă ş-u trĕaţi.

Traducere. — Treĭ trec pe punte: — Unul o vede, o calcă şi trece;—celalt o vede şi o trece fără să o calce;—celalt, nicĭ o vede, nicĭ o calcă şi o trece.

cfr. Gorovei op. cit, 146, *Femeea însărcinată.*

112. N ĕ a ŭ a.

Unà c'ergă mari-mari,

tul loclu lu acŏápiră
ş-amaréa nu ŏ-acŏápiră.

Traducere. — O cergă mare, mare,—tot pămîntul îl acoperă—şi marea nu o acoperă.

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 328. *Neaua.*

113. N e g u r a.

(Ceaţa)

Ţe trĕaţi prin hŏară
ş-nu-l' bagă cîn'l'i ŏară.

Ţicura, Macedonia.

Traducere. — Ce trece prin sat şi nu o simt cînii.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 70. Ceaţa.

114. N e l u.

(Inelul)

Sula di carni,
ş-carnĕa di h'er.

Pleasa, Albania

Andreĭ Balamaci.

Traducere. — Frigarea de carne, şi carnea de fĭer.

Guicitoare Albanezească:
Heli prei mişi, mişi prei hécuri (unaza).
(Frigarea de carne şi carnea de fĭer).

Melissa, 34, 8.

cfr. Cimiliturile romîne, p. 129; *Degetul.*, 190 Inelul.

115. Niorlu.

(Norul)

Di sŏari nu l'-u frică,
di vimtu z-din'ică.

Ţicura, Macedonia.

Traducere. — De soare nu-ĭ este frică, de vînt se prăpădeşte.

116. N u c a.

Patru fraţĭ tu nă cîmĕaşi.

Traducere. — Patru fraţĭ într-o cămaşe.

Ghicitoare albanezească :
Cátăr mótăra ndă n'i cămişă. (Patru surorĭ într-o cămaşe).
Melissa, p. 39, 78.

Variantă.

Patru fraţĭ dĕămin' criscúţĭ,
tr-ună cîmĕaşe nviscùţĭ.
Il. 52, 51; Bagav 54, 12.

Traducere. — Patru fraţĭ gemenĭ crescuţĭ,—într-o cămaşe îmbrăcaţĭ.

Variantă.

Ţe-ĭ amár ca h'arĕa,
şi dulţe ca n'arĕa ?
Bagov. 60 15.

Traducere. — Ce-ĭ amar ca fierea,—şi dulce ca mĭerea ?

Variantă.

Un mînîstír cu patru cilugri.

Traducere. — O mănăstire cu patru călugărĭ.
cfr. Gorovei 239, *Nuca.*

117. N u c l u.

Amar ca h'arĕa
şi dulţe ca n'arĕa.
Com. de d. Otto Chr., profesor.

Traducere. — Amar ca fierea—şi dulce ca mĭere.
cfr. Gorovei loc cit. p. 243 *Nucul.*

118. N u m a.

Una lugurie, ţi s-află
tu tute lugurĭile.
Arom. II, 270, 13, Muscopole.

Traducere. — Un lucru, care se află în toate lucrurile.

Variantă.

Ţe intră tru tŏate,
ş-armîne fîră mŏarte?

Iliescu 50, 5 ; Bagav 36, 1.

Traducere. — Ce intră în toate şi rămîne fără moarte?

Alta

J-di mortu j-di v'iŭ,
nidislich'ît îo h'iŭ.

Traducere. — Şi de mort şi de viŭ nedeslepit eŭ sînt.

cfr, Gorovei p. 247. Numele.

119. Oae.

Patru imnă,
dŏaŭă ţe sta,
n casă dat nî da.

Traducere. — Patru umblă, două carî stă, în casă daŭ clacă.

cfr. Gorovei 270 *Oaea.*

120. Ŏala.

Cît bînáî prĕ-aestu loc,
arsă ş-friptă fuî pri foc;
şi cînd mi viḑură mŏartă,
mĕ-arucară după pŏartă.

Bag. 44, 3. Iliescu, 51, 8.

Traducere. — Cît trăiî pe acest pămînt, — arsă şi friptă fuî în foc ;—şi cînd mă văzură moartă,—mă aruncară după poartă.

Variantă.

Ună mŏaşi cu gura cîscată.

Traducere. — O bătrînă cu gura căscată.

cfr. Gorovei 271. *Oala.*

121. Ŏ a r a.

(Ceasul)

Suflit nŏ-am
ş-ca v'îi adîl'ŭ

Traducere. — Suflet n-am şi ca vie respir.

Variantă.

N'ică-ĭ ca cucŏaşe.
Ş-mintea ŏ-ari ca nă mŏaşe.

(Comunicată de d. Ilie Papahagi profesor la Berat.

Traducere. — E mică cît o nucă,
şi are mintea cît o bătrînă.

Ghicitoare albanezească:
E vogil'i sa n'i l'aiŏi, e ca mănt sa n'i cad. (Ieste mică cît o alună şi are minte cît un cadiŭ).

Melisa, 35, 15. cfr. Goroveiŭ op. cit. p. 68. *Ceasornicul.*

122. Ocl'il'.

(Ochiĭ).

Doĭ purúngh' da si z-başă,
ma nu z-başă di tot.

Arom. II, 272, 19, Muscopole.

Traducere. — Doĭ porumbeĭ, dă să se sărute, — dar nu se sărută de loc.

Variantă.

Sun doĭ fraţĭ vruţĭ,
ardu di dorlu să z-vĕadă,
ma un munti il' dispartă.

Traducere. — Sînt doĭ fraţĭ ĭubiţĭ, — ard de dorinţa să se vază, — dar un munte îĭ despărţeşte.

Variantă.

Doĭ purungh'i,
ĭu l'-arúc,
acloţi z-duc.

Traducere. — Doĭ porumbeĭ, unde-ĭ arunc acolo se duc.

Ghicitoare albanezească:
Dŭ şiv'éta pentizeza, tecdó i l'ăşón, atiè veenă. (Două săgeţĭ cu aripele negre, unde le îndreptezĭ, acolo se duc).

Melisa, p. 36, 42. cfr. Goroveĭ op. cit. p. 248, *Ochiĭ,*

123. O m l u.

(Omul).

Un pom cu lumăch'le n-gh'os,
ş-are rădăţina n-sus.

Il. 54, 52.

Traducere. — Un pom cu ramurele în jos îşĭ are rădăcina în sus.

124. Omlu ţi mulge capra.

(Omul care mulge).

Cur pi ch'atră,
Cap pi cur,
ḑaţe strîngu,
daŏ plîngu.

Arom. II, 272, 16 Muscopole.

Ghicitoare albanezească: *tă miél'it*, mulsul:
Crüet ndă büθă, büθăt ndă gur, ðetă t'ecîn, dü părmîérin. (Capul la cur, curul pe peatră, zece trag şi doĭ plîng).
Mellissa, p. 35, 27. cfr. Goroveĭ 257 *Omul*.

25. O ŭ l u.

(Oul).

Tru-nă bute sunt turnate
şi tut sta nĕamisticate.

Bagav. 49, 8.

Traducere. — Intr-un butoiŭ sînt turnate şi tot staŭ nemestecate.

Variantă.

V'inlu a meŭ şi v'inlu a tăŭ,
tr-ună bute sunt turnáţi
şi tot staŭ neamestecáţi.

Il. 51 20.

Traducere. — Vinul meŭ şi vinúl tăŭ,—într-un butoiŭ sînt tornate—şi tot staŭ neamestecate.

Variantă.

Druga nv'iaḑă şi ch'iurĕaḑă.

Iliescu, *Cartea de lectură* 142.

Traducere. — Drugă (lînă pentru cĭorapĭ, albă) înviază şi ciripeşte.

Variantă.

V'inlu al amirá'ŭ cu v'inlu al păşă
tu unä bute ş-nu s-mëästică.

Arom. II, 270, 16, Makopolc.

Ghic. Alb.

N'i voze pl'ot me véer, e me racî, pa parziéerä n'ira me tiátărăn. (Un butoiŭ plin cu vin şi cu rachiŭ, fără să se amestece unul cu altul.

Melisa p. 38, 61.

Variantă.

N'ic escu,
n'icúţ escu
tu pal'i më-arucutescu.

D-şoara Beza Tasa, elevă.

Traducere. — Mic sînt,—mititel sînt,—în paĭe mă rostogolesc.

Variantă.

Alîsát
dîzbrînát,
şut laĭlu-n' h'iŭ.

Traducere. — Părăsit, — descins, — şut bĭetul sînt.

cfr. Goroveĭ 262 sqq, *Ouĭ.*

126. P a r ă l u.

(Banul).

Suflit nŏ-ari
ş-loclu-l tŏarnă.

Samarina. Epir. Diamandi Gĕogĕa.

Traducer e. — Suflet n-are şi ocoleşte pămîntul.

127. Patlu a mortului.

(Sicriul).

Carĭ lŏ-adară, nu-l' lipsĕaşti,
îl dimîndă, carĭ nu va,
ş-carĭ îl pŏartă, necă-l vĕadi.

Traducere. — Cine-l face, nu-ĭ trebuĭe,—îl comandă, cine nu doreşte,—şi cine-l poartă, nicĭ nu-l vede.

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 102 sqq. Coscĭugul.

128. Pătichele şi zgomotul lăţîlor.

(Iepele de la războiŭ).

Lali cîrtĕaşti,
teta zgh'ilĕaşti.

Traducere. — Unchiul atinge, mătuşa zbeară.

129. P e n u r a.

(Cuĭul).

Truplu tut n'-lu bagă n-casă,
ş-caplu afŏară n'i-l alasă.

Il. loc. cit. 52 ; 54 ; Bagav, 49, 70.

Traducere. — Trupul tot mi-l bagă în casă şi capul afară mi-l lasă.

Variantă.

Tut truplu nauntru bigát
şi capul nafŏară alisát.

Bitolia, Maced.

Traducere. — Trupul tot năuntru băgat şi capul afară lăsat.

Cfr. Goroveĭ op. cit. p. 116. *Cuiul.*

130. Pescul; pĕăştile.

(Paştele)

Apa-n' mi faţe,
sŏarle-n' mi crĕaşte,
ş-ma nu-n' ved dada,
mŏartĕa-n' mĕ-anvilĕaşte.

Iliescu, 53, 41.

Traducere. — Apa mă naşte,—soarele mă creşte—şi dacă nu-mĭ văd mama,—moartea mă nvelĕşte.

Cfr. Goroveĭ 281, Peştele.

131. Pirustiain piră.

(Pirostria)

Trei surăriţă
tu nă cîmişiţă.

Traducere. — Treĭ sorioare-într-o cămaşe.

132. *Piuviţa, arvela.*

(Lipitoarea)

Mi pitricú dŏamna din sus
l-aţĕá din gh'os,
să-n' da pescu fîră os.

Il. op. cit. 51, 19.

Traducere. — M-a trămis doamna din sus—l-acea din jos,—să-mĭ dea peşte fără os.

cfr. Gorovei 204 *lipitoarea.*

133. *Pîpúţîli.*

(Ghetele)

Dŏaŭă fĕăti.
Ḑua tută alagă
ş-nŏaptĕa după uşi z-bagă.

Traducere. — Două fete: — ziua toată aleargă,—şi noaptea după uşe se bagă (dorm).

Variantă.

Imnă ş-alagă
ş-nŏaptĕa după uşi z-bagă.

D-şoara Tasa Beza.

Traducere. — Umblă şi aleargă—şi noaptea după uşe se bagă.

Variantă.

Ḑua tută taca-tuca,
ş-nŏaptĕa după uşi.

Samarina. Diamandi Gĭogea.

Traducere. — Ziua toată «taca—tuca» şi noaptea după uşe.

cfr. Gorovei op. cit. p. 258. *Opinca.*

134. *Plumbul; curşumea; gugoşlu.*

(Glonţul)

Coluv agru porcu
gurlindă z-duţi n-munti.

Traducere. — Un mistreţ fără coadă, *gurlind*, guiţînd se duce-n munte.

cfr. Gorovei p. 178. *Glonţul.*

135. P ŏ a h a.

(plasa).

Ligîtúrĭ pristi ligîtúrĭ,
ş-ahîti diznudîtúrĭ,
cîti zbŏari z-greşti,
tot nu mĕ aduch'eşti.

(Auzită de la Iani N. Papahagi, institutor romîn.

Traducere. — Legăturĭ peste legăturĭ —şi atîtea deznodăturĭ,— cîte vorbe să spuĭ,—tot nu mă ghiceştĭ.

Variantă.

Ună n'ile nudate,
Ună n'il'e diznudate,
Ună n'il'e să zburăşti,
şi tot nu poţĭ s-anguc'eşti?

Iliescu, op. cit. 73, 45. Goroveĭ 293, *Plasa.*

136. Pŏarta cu lósturlu.

(Poarta cu drugul)

Doĭ fraţĭ
c-un brîn ligàţĭ.

Traducere. — Doĭ fraţĭ cu un brîŭ legaţĭ.

Ghicit. Albanezească:
Dü mótăra gh'eşură me n'i bres
(Două surorĭ încinse cu un brîŭ).

Melissa 35, 18.

137. Praglu.

M-pîduri mĕ-amintáĭ,
m-pîduri mi til'áĭ,
şi tora laĭlu ag'umşu,
tra s-mi calcă luméa.

D-şoara Tasa Beza, elevă.

Traducere. — In pădure mă născuĭ, — în pădure mă tăĭaĭ — şi acuma bietul ajunseĭ,—ca să mă calce lumea.

Variantă.

Cal aştîrnát
di cîţĭ trec încilicát.

Traducere. — Cal blînd, încălecat de cîţĭ trec.

Variantă.

Easti un cal:
Cîţĭ trec lu-ncálică,
tricúĭ ş-îo, lu ncilicáĭ.

Traducere. — Este un cal: cîţĭ trec îl încalecă, trecuĭ şi cŭ, îl încălecaĭ.

cfr. Cimiliturile romînilor p. 306, 357.

138. Praş.

(Praş)

Un aúş cu barbă n-loc.

Arom. II, 268, 2. Monastir.

Traducere. — Un bătrîn cu barba în pămînt.

Ghicit. Albanezească:
N'i pl'ac me miécărăn ngúl'ură ndă ðeet, e cămbăt părpietă. (Un bătrîn cu barba înfiptă în pămînt şi cu picioarele în suiş).
Melissa p. 37, 54. cfr. Gorovei loc. cit. 306.

139. P u l i ţ a.

(Poliţa)

Am un frate,
necă-n ţeru-ĭ, necă mpadi.

De la Papleacu Tache. (Tîrnova, Grecia).

Traducere. — Am un frate, nicĭ în ceru-ĭ, nicĭ pe jos.

140. P u l u.

(Paserea).

Ţe-arúţĭ tu vîntu ş-nu cadi?
Traducere. — Ce arunci în vînt şi nu cade?

Cfr. Gorovei 273 Paserea.

141. P ú̯r i c l u.

(Purecele)

N'ic n'i escu,
laĭ n'i escu,
ş-amirăulu lu ursescu.

Arom. II, 270, 14, Muscopole.

Traducere. — Mic (tmĭ) sînt, negru (tmĭ) sînt şi pe împărat îl comand.

Variantă.

Porcu nu-ĭ
şi zurnă' ari.

Traducere. — Porc nu-ĭ şi bot are.

Variantă.

Groch' nŏ-adară ş-pr-ĭu arîmă.
faţi tuţĭ tra să si zgrîmă.

Traducere. — Gropĭ nu face şi pe unde zgîrie, face pe toţĭ să se scarpene.

Cfr. Goroveĭ 380. *Purecele.*

142. Saclu.

(Sacul)

Tată-tu slab
fîră cap;
tată-tu gros,
fîră os.

Auz. de la Tache Papleacu (Tîrnova, Grecia).

Traducere. — Tatăl tău slab, — fără de cap; — tatăl tău gros — fără de os.

cfr. Gorovĭ 327. *Sacul.*

143. Scamnul.

(Scaunul).

Tini v'in' la noĭ
ĭo ţ-ul bag dinîpóĭ.

Auz. de d-l Chitu I., institutor romîn din Neveasta, Macedonia.

Traducere. — Tu vĭĭ la noĭ,—eŭ ţi-l bag dinapoĭ.

cfr. Goroveĭ, op. cit. 330. *Scaunul.*

144. Scară la Dumniḑă'ŭ; punte priste amare; mîduvă h'erlu nŏ-are.

Ţe nu suntu trei n-lume ?

Bagav. 60, 13.

Traducere. — Ce nu-s treĭ (lucruri) în lume?

145. Scînteĭ'a.

Ia-o, ĕa-o
şi nu ĭe.

Bagav. 47, 7.

Ea-u, ĕa u ş-nu u veḑĭ.

Iliescu, 51, 18.

Traducere. — Iată o, ĕată o şi nu ĭe. Var.: Iată-o, iată-o şi nu o veziĭ.

cfr. Goroveĭ, p. 331, *Scînteia.*

146 Scriĕarĕa.

(Scrisul)

Cîmpul albu,
oĭle lăĭ,
niscînte ca pul',
alte ca găĭ :
carĭ le muntrĕaşte,
nu le anguc'aşte,
maş caĭ le paşte,
aţél le cunŏaşte.

Taşcu Iliescu 53, 43.

Traducere. — Cîmpul alb,—oile negre ; —unele ca vrăbiĭ,—altele ca cĭoare :—cine le priveşte,—nu le ghiceşte,—numaĭ cine le paşte, acela le cunoaşte.

Ghicit. Alb.: Cartă e şcrúară.
Ara e barḑă, fara e zeză, mbĭelă me doră, córrură me goĭă. (Arătura ĭe albă, sămînţa e neagră, semănat cu mîna, secerat cu gura).

Melissa, p. 37, 40.
cfr. Goroveĭ 332, *Sriere.*

147. Sfrĕădinili.

(Sfredelul).

Boŭlu intră n-casă
şĭ cŏarnile nafŏară lĕ-alasă.

Il. 51, 12.

Traducere. — Boul intră în casă, şi coarnele afară le lasă.

cfr. Goroveĭ 343, *Sfredelul,*

148. Sinduch'a.

(Lada).

Am un cal mult muşát,
ma-l' scol' şaŏa dipi sch'inirát,
îl' si ved máţile tŏate.

II. 54, 54.

Traducere. — Am un cal foarte frumos,—dacă îĭ ridicĭ şaua depe spinare,—îĭ vezĭ maţele toate.

Variantă.

Am un cal
cu sumár
sumarlu s-l'i sculari,
daĭ di ună ambari.

Com. de d. Tacit Nicolae, institutor.

Traducere.—Am un cal—cu samar,—samarul de ĭ-aĭ sculá,—daĭ (găseştĭ) un hambar.

cfr. Goroveĭ 195. Lada.

149. Sita.

Ună ĕapă dúrdură (údură),
carĭ da di si scútură,
luměa tută aspúlbiră.

Traducere. — O eapă nebună,—cînd dă de se scutură,—toată lumea o prăfuĭeşte.

Variantă.

Nă mulare bútură,
Trŏ-amare si scútură.

II. 52, 32.

Traducere. — Un catîr cu ticnafes, în mare se scútură.

cfr. Goroveĭ 345 *Sita.*

150. S ŏ a r l e.

(Soarele).

Ncl'id
dişcl'íd,
ŏaspiţĭ (saŭ furĭ) aflu nauntru.

Traducere. — Închid, deschid, oaspeţĭ (s. furĭ) găsesc năuntru. (razele solare).

cfr. Goroveĭ 349 *Soarele.*

151. Sŏarele şi luna; ţerlu şi loclu; apa şi fo clu.

Dao z-duc şi dao sta
dao g'udicată nŏ-aŭ.

Bogav. 60, 16.

Traducere. — Două merg şi două staŭ, două judecată (raţiune) n-aŭ.

cfr. Goroveĭ 352. *Soarele şi luna, cerul şi pămîntul, focul şi apa.*

152. Sŏarile şi luna.

Sun doĭ fraţĭ,
sĕ-avină, sĕ-avină
şi nu pot si sĕ-adună.

Samarina, Epir. Diamandi Geogea, (student în medicină).

Traducere.—Sînt doĭ fraţĭ,—aleargă (să se ajungă)—şi nu pot să se întîlnească.

cfr. Goroveĭ 351. *Soarele şi luna.*

153. S o b a.

Am nă fĕată, carĭ ĕarna
toţĭ u l'a m-braţă.

Il. op. cit.

Traducere. — Am o fată, pe care carna toţĭ o îmbrăţişază.

cfr. Goroveĭ 347 *soba.*

154. Somnul.

Dulţe-ĭ ca n'are,
nu-ĭ tră măcare,
ş-fără di care
tot omlu mŏare?

Il. 53, 40.

Traducere. — Dulce-ĭ ca mĭerea,—nu-ĭ pentru mîncare,—şi fără de care,—tot omul moare.

cfr. Goroveĭ 348. *Somnul.*

155. Spată de arîzbóĭŭ.

(Spata de războiŭ).

Tu cîmpu-n' crištĕám,
tu cîmpu-n' mi pilich'isĕám,
acasă cara-n' v'inĕám,
patruḑă'ţĭ di gurĭ avĕám,
ş-tuti n'i li umplĕám.

Paplcacu Tache, adunată din Tîrnova, Grecia.

Traducere. — In cîmp (îmĭ) creşteam, —în cîmp mă netezeam,— acasă dacă veneam,—patruzecĭ de gurĭ aveam,—şi pe toate le umpleam.

156. Strĕaha cu ch'icutli.

(Ştreaşina caseĭ şi picăturile)

Divarlígaluĭ di casă,
cúscîrl'i sĕ adună z-g'öacă.

Traducere. — In jurul caseĭ nuntaşiĭ se adună să joace.

157. Súflitlu şi truplu.

Laĭlu Ch'iţă
n-sinduch'iţă,
cara da di ĕasi Ch'iţa,
nŏ-ahîrzĕaşti sinduch'iţa.

D-şoara Beza Tasa (elevă la gimnaziul de fete, Bitolia, Macedonia).

Traducere. — Bietul Chiţă,—în lădiţă,—cînd dă de ĭese Chiţă,— nu preţuĭeşte lădiţa.

Variantă.

Am nă sinduch'iţă,
cu nişti-nişti nuntru ;
si fuḑĕari niştĕa, niştĕa,
ţe u voĭ ĭo sinduch'iţa ?

Traducere. — Am o lădiţă—cu ceva năuntru,—dacă ar fugi acel ceva,—la ce-mĭ trebuĭe lădiţa ?

cfr. Goroveĭ, 360, *Sufletul.*

158. Súlurli dĕ-arîzbóĭŭ.

(Sulurile războiuluĭ)

Sun doĭ fraţĭ :

cîndu unlu s-ţinḑi,
alantu z-disţinḑi.

Traducere. — Am doĭ fraţĭ, — cînd unul se încinge,—cel-l-alt se descinge.

159. Suvàlinḑa ; zválinḑa.

(Suveĭca)

Trĕaţi, şuţă,
angl'agă amari.

Traducere. —Trece, suţăşte,—închĭagă mare.

160. Şárpili.

Ţe-ĭ curaŭă n'ică, aumtă,
pri sum loc ascumtă?

Traducere. — Ce-ĭ curea mică, unsă,—pe supt pămînt ascunsă?

cfr. Goroveĭ 362, *Şarpele.*

161. Ş ŏ a r i c.

Un aúş di Búcuva
pŏartă pa'i Tútuva.

Traducere.— Un bătrîn din Bucuva,—cară (poartă) paĭe la Tutuva.

162. Ş o p u t.

(Şipot).

Un g'oni şadi n-cali
şi-l başi n'icu ş-mari.

Traducere. — Un voinic stă în cale — ş-il sărută mic şi mare.

Variantă.

Un g'one din caléa mare,
toţĭ ciţĭ trec pri ningă el
si discurmă n-loclu aţél,
şi-n' ţi-l başe cu dor mare.

II. 54, 57.

Traducere. — Un voinic din drumul mare, — toţĭ cîţĭ trec pe lîngă dînsul,—se odihnesc în locul acela—şi mi-l sărută cu dor mare.

163. Tălari cu vĕarzî.

(Putina cu varză)

Cápiti til'ati,
şi tu puţ arcati.

An. Balamacĭ, institutor romîn. Corcea, Albania.

Traducere. — Capete tăĭate—şi în puţ aruncate.

Variantă.

Un puţ cu cápite tăl'ate.

Arom. II, 270, 10. Muscopole.

Traducere. — Un puţ cu capete tăĭete.

Ghic. Alb.:
N'i pus pl'ot me creră
(Un puţ plin cu capete).

Melisa, 38, 64. ctr. Goroveĭ. p. 34 sqq. *Butea.*

164. T i g a n ĕ a.

(Tigaĭa)

Nă călugiriţă
cuună cusiţă.

Traducere. — O călugăriţă cu o cosiţă.

cfr. Goroveĭ, 367 *Tigaia.*

165. Tîporlu; ţupata.

(Toporul).

Surdul cîntă tu pîduri.

Avela, Epir. Papinian I., student în medicină.

Traducere. — Surdul cîntă în pădure.

Variantă.

Ţe-ĭ: nă ursă zurlă,
ţe-m pîduri aurlă?

Traducere. — Ce-ĭ, o ursă — nebună, care în pădure urlă?

Variantă.

Ună ĕapă zură,
alagă pîtu pădure.

Arom. II, 270, 8, Muscopole.

Traducere. — O eapă nebună, aleargă prin pădure.

166. *T ŏ a c a.*

M-pîduri mĕ-amintáĭ,
m-pîduri mi tîl'áĭ,
şi tora laĕa ag'umşu
tras aurlu n-hŏară.

Traducere. — In pădure mă născuĭ, — în pădure mă tăĭeĭ — şi acuma biata ajunseĭ — să url în sat.

Variantă.

Tu munti n'-ĕarám,
tu munti criştĕám,
şi-n hŏară carĭ v'inĕám
hŏara tută u trunduĕám.

D-şoara Tasa Beză, elevă.

Traducere. — In munte eram, — în munte creşteam, — şi-n sat dacă veneam, — tot satul îl zguduĭam.

cfr. Goroveĭ p. 368. *Toaca.*

167. *T u f e c h' a.*

(Puşca)

Gură n'ică şi bŏaţi mari.

Pliasa, Albania — Andreĭ Balamaci, (institutor romîn la Corcea, Albania).

Traducere. — Gură mică şi voce mare, puternică.

Variantă.

Suflit nŏ-ari,
suflit l'a.
Andrei Balamaci (institutor romîn la Corcea, Albania).

Traducere. — Suflet n-are, suflet ĭea.

Variantă.

Bŏaţi lĕanga nŏ-ari
şi bumbunĕaḑă di strigari.

Traducere. — Voce lungana nu are—şi tună strigînd.

Varianta.

Nă fĕată cîndu tuşaḑă,
tot loclu bumbunĕaḑă.
Iliescu, op. cit. 54, 58.
cfr. Gorovei 311, *Puşcă.*

168. *Turta.*

Cîndu-n' bag mîna-n spuză,
Şunda ŏ-acáţ di buḑă.
Il. 50, 6.

Cînd îmĭ bag mîna în spuză,
pe Şunda o apuc de buză.
cfr. Gorovei 372, Turta.

169. *Ţĕapa.*

(Ceapa).

Nă mŏaşi cu grun'lu n-loc.

Traducere. — O bătrînă cu bărbia în pămînt.

Variantă.

Nă fĕată adunată stog
ş-cu cusiţăle tru loc.
T. Iliescu, *Ţara nouă*, IV, p. 51 : 13.

Traducere. — O fată înghemuită—şi cu cosiţele (pletele) în pămînt.
cfr. Gorovei op. cit. p. 66, *Ceapa.*

170. Ţerlu, loclu, vimtul.

(Cerul, pămîntul, vîntul)

Analtu-ĭ tata,
grŏasă-ĭ dada,
zurlu-ĭ frati-n'u.

Cruşova. Cost. Telescu.

Traducere. — Nalt e tata,—groasă-ĭ mama,—nebun e frate-meŭ.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 64, *Cerul*.

171. Ţerlu cu Stĕálili.

(cerul cu stelele)

Ună c'ergă mari-mari,
plină ţe-ĭ cu ch'itriţĕali.

Traducere. — O cergă mare, mare, — ce-ĭ plină cu pĭetricele.

Variantă.

Ună livadi
maşĭ lilúdĭ vĕadi.

Tache Papleacu, elev. (Tîrnova, Grecia)

Traducere. — O livede—numaĭ florĭ vede (numaĭ florĭ are).

Variantă. (Cerul)

Ţe cadi pri munti ş-nu cadi ?

Tache Papleacu, elev, (culeasă din Belcamen, Maced.)

Traducere. — Ce cade pe munte şi nu cade ?

cfr. Goroveĭ 356. *Stelele*.

172. Ţ i r l u.

(Ciurul)

Ună ĕapă bútură,
tu amare si scútură.

Arom. II, 270, 7. Muscopole.

Traducere. — O eapă cu ticnafes, în mare se scùtură.

173. Ţîruh'a.

(Opinca)

Laĕa-n' va s-mi mŏară,
pînă si-n' mĕ-adară;
ş-multu tin'isită,
pînă s-mi mîrita.

Gioga Zisi, cuţitar la Bitolia, Macedonia.

Traducere. — Sărmana o să mă omoare,—pînă să mă facă;—şi foarte mult cinstită,—pînă să mă mărite.

174. Ţîţîle.

(Ţiţele femeiĭ)

Dao cîc'ubi tu nă aripă.

Plĕasa Balamacĭ And., institutor romîn.

Traducere. — Două buturugĭ pe o rĭpă, (lature de munte).

Variantă.

N'ic n'i escu,
şă-n' ahărdăscu,
suflet di om hrănescu.

Arom. II, 268, 3. Monastir.

Traducere. — Mic sînt—şi sînt meritos,—suflet de om nutresc.

cfr. Gorovei 373 *Ţiţele.*

175. Ţîţîli di vacă.

(Ţiţele de vacă)

Patru cîtruvi cu gura ngh'ós
şi nu z-vĕarsă.

Com. de d. Balamaci Andreĭ, institutor romîn la Corcea.

Traducere. — Patru vase (în care se pune unt-de-lemn) cu gura în jos şi nu se varsă.

Ghic. Albanezească:
Catăr şişe me grŭcă tatăpić tă. (Patru sticle cu gîtlejul în povîrniş,—în jos).

Melissa, 35, 21.

Variantă.

Ţaţi stringu
ş-patru plîngu.

Iliescu *op. cit.* 52, 25. cfr. Goroveĭ, 374, *Ţiţele vacii.*

176. Ugʻaclu.

(Coşul)

Un aúş cu nărli lăĭ.

Traducere. — Un bătrîn cu nasul negru.

Variantă.

Un aúş dìscicirát
pristi foc şadi bigát.

Traducere. — Un bătrîn descăcărat—peste foc şede băgat (aşezat).

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 105, sqq. *Coşul.*

177. Úrmele de cal.

Blide, blide pîn în Pole.

Arom. II, 274, 27. Gopcşĭ.

Traducere. — Farfurii, farfurii pînă la Stambul.

178. Vatra.

Vĕara ne s-mi vĕadă vor.
ş-ĕarna divarliga-nˈ cor.

Traducere. — Vara nicĭ să mă vază nu doresc—şi earna în jurul meŭ (se string în formă de horă).

179. Vĕarĕa.

(Cerceiĭ).

Ancìrligată, anvìrligată,
tu guvă di fĕată bigată.

Samarina, Epir. Diamandi Glogʻa (student în medicină).

Traducere — Încărligată, îmbărligată, în gaură de fată băgată.

Variantă.

Usturime cu durime,
cîndu-l baḑĭ în' pare gh'ine.

Iliescu, Ţara nouă, p. 54, 14.

Traducere. — Usturime cu durere,—cînd îl bagĭ (pul) îmĭ pare bine.

Variantă.

Ancîrligată,
anvîrligată,
di ţuţur mŏali aspinḑurată.
Traducere. — Incîrligată,—îmbîrligată,—de sfîrc moale atîrnată.

cfr. Goroveĭ op. cit. p. 63. Cercelul.

180. Verḑul; cuc'anlu.

(Varza)

Truplu ş-caplu n'-u tot una,
prĭ-un c'ic'ór staŭ totdiuna,
cimeşĭ am ninumirate,
ş-li portu nviscute tŏate.

Bagav. 54, 11.

Traducere. — Trupul şi capul îmĭ ĭeste tot una,—pe un picĭor staŭ tot-deauna,—cămăşĭ am nenumărate,—şi le port îmbrăcate pe toate.

Variantă.

Ţe-ĭ un aúş
adunát buş?

Samarina. Diamand G.

Traducere. — Ce-ĭ un bătrîn, adunat ca pumn, (încocoşat)

Variantă.

Un auş cu patruḑă'ţĭ di cimeşĭ înviscút.

Traducere. — Un bătrîn cu patru-zecĭ de cămăşĭ îmbrăcat.

cfr. Goroveĭ loc. cit. 124. *Curechiul*.

181. Vîntul.

(Vîntul)

Muma mĕa şi a mél tată,
frati-n'u zurlu-l' dispartă.

Traducere. — Mama mea: (pămîntul) şi al meŭ tată: (aerul) — nebunul meŭ frate îĭ separă. (vîntul).

Variantă.

Peturĭ piste peturĭ pînă n-ţer,
si lĕ-arnéştĭ cu meturĭ tot nu ch'er;
ma cîndu v'ine aţél fără trup,
Pri tŏate le mîcă ca un lup.

Iliescu, *op. cit.* 54, 48.

Traducere. — Păturĭ peste păturĭ pînă în cer,—să le măturĭ cu măturĭ tot nu pĭer,—dar cînd vine cel fără trup,—pe toate le mănîncă ca un lup. (Vîntul şi norĭĭ).

Variantă.

Ţe-ĭ cît loclu mare
ş-altu ahît ma mare,
ş-pali trup nu are.

Traducere. — Ce-ĭ cît pămîntul de mare — şi încă o dată atîta maĭ mare —şi carăşĭ (totuşĭ) trup nu are?

Variantă.

Cu ocl'i nu s-vĕadi,
cu urĕacl'a sĕ-avdi.

Iliescu, *cartea de lectură* p. 42.

Traducere. — Cu ochiĭ nu se vede,—cu urechile se aude.

182. V'ilia.

(Oglinda)

Me [1]) veḑĭ, te veḑĭ.

Arom. II, 274, 29, Veria.

Traducere. — Mă vezĭ, te vezĭ.

Variantă.

Din făţire nŏ-am ni limbă,
niţi gură să zburăscu,
ma la toţĭ li spun să şc'ibă,
cusurlĕ-alor şi nu-s niirescu.

Il. op. cit.

[1]) La *Veria* se zice: *mi* şi *ti*, nu: *me*, *te*.

Traducere — Din naştere nu am nicĭ limbă,—nicĭ gură să vorbesc,—dar la toţĭ le spun să ştie,—defectele lor şi nu se necăjesc.

Variantă.

Tuţĭ tu mine s-mutrescu,
se arisescu, nu sĕ-arisescu,
pri mine nu s-nĭirescu.

Samarina Auz. de la d. George Diamandi.

Traducere. — Toţĭ se uĭtă în mine, — se plac, nu se plac, — pe mine nu se supără.

Cfr. Goroveĭ, 255. *Oglinda.*

183. V u t ă ɣ a n ĕ a.

(Sabia).

Nauntru truplu-nˈ lu bĭgară,
şi urecl'ili nafŏară-nˈ lĕ alisără.

Traducere. — Mĭ aŭ pus trupul înăuntru, şi urechile afară mi-le aŭ lăsat.

184. X u r a f ĕ a.

(Briciul).

Ună virviriţă,
tuti păḑli l-imnă,
pri munte nu sĕ-alină.

Bitolia, Macedonia.

Traducere. — O nevăstuică—toate pajiştele le umblă — pe munte nu se urcă.

Cfr. Goroveĭ, op. cit. p. 31. *Ariciul.*

185. Z i g a.

(Cantar, maĭ mic).

Ună cĭţiluşi
cu măţili azvarna.

Traducere. — O căţea cu maţele pe jos.

186. Z m e l c' u l.

(Mĭelcul).

Cŏarni am
şi boŭ nu-n' h'iŭ
am sumár,
nu h'iŭ γ'umár
imnu şi scriŭ
şi ðascal nu-n' h'iŭ.

Traducere. — Coarne am—şi boŭ nu sînt,—am samar, — nu sînt măgar,—îmblu şi scriŭ,—şi învăţător nu sînt.

Ghic. Albanezească păr: Cărmiu (mĭelc).
Că s-ăştă, e brira ca, γomár s-ăşt'e samár ca, ngaa do şcon, arv'and l'ăşòn. (Boŭ nu îe, şi are coarne, măgar nu îe şi are samar, pe orî unde trece, lasă argint).

Variantă.

Un aúş cu casa după nîs.

Traducere. — Un bătrîn cu casa după dînsul.

Varianta.

Capră niţi gumár eràm,
cŏarne şi sumár avĕăm.

Traducere. — Capră, nicĭ măgar eram,—coarne şi samar aveam.

Macedonia p. 104. No. 5.
Cfr. Gorovei, p. 118 sqq.

PROVERBELE AROMÎNILOR

PROVERBELE AROMÎNILOR

Proverbele la Aromînĭ se numesc:

Zbor Ex.: Ca *zborlu* ţe ḑiţi,...
(Ca vorba, proverbul, care zice....)
Cum v'ini *zborlu*;
(Cum vine vorba, proverbul)...
Ca *zborlu* aţél
(Ca vorba, proverbul acela),

Cuvendă (vorbă, cuvînt), întrebuinţat în acelaş mod, ca şi cuvîntul de maĭ sus: *zbor*.

Graiŭ, vorba, idem.

Ḑică: (zicătoare).

Pîrîmi0 (basm): va ti facă hŏara *pîrîmi0*; va ti l'a lumea în gură *pîrîmi0*;
(Te va lua satul de exemplu, de proverb).

Cuvîntul *parimii*, proverb, ĭeste întrebuinţat de ceĭ carĭ îşĭ fac educaţiunea în limba greacă.

O mică parte din proverbele carĭ urmează, 384, aŭ fost publicate în revista anuală: «*Zweiter Iahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*», care apare în Leipzig supt direcţiunea d-luĭ G. Weigand

O parte din ele sînt extrase din proverbele comunicate d-luĭ Zane şi publicate în opul intitulat: *Proverbele Romînilor*, Bucureştĭ, vol. I, 1993, vol, II. 1897.

Am crezut necesar a reproduce aproape toate proverbele aromineştĭ, publicate în sus menţionatul op, din următoarea consideraţiune:

Cea maĭ maĭ mare parte din proverbele aromineştĭ, publicate în *Proverbele Romîne* sînt greşit date ca text, unele şi ca traducere.

Voiŭ transcrie cîte-va numaĭ din ele, ca cititoriĭ să-şĭ facă o idee: [1]).

No. 40 s' *banez* (bineḑ, saŭ: băneḑ) de azĭ [2]) pîne *mâĭne* (mîne, saŭ: mîni). Milescu.

43. *Aḑĭ* (azĭ) *ploe* (ploae), mâne grîndîne. Milescu.

49. Lucrul de azĭ nu 'l *lăsă* (lasă) tri mîne. Milescu.

51. In Avgust s-ved *miruminlieli* (mirumîn'li saŭ: mirumîn'ili).

76. Canda căḑu din *cer* (ţer).

[1]). Cuvintele transcrise greşit sînt subliniate, în parentez se arată exacta lor transcriere, cum trebuĭe să fie scrise.

[2]). In exemplu următor, cuvîntul *azĭ* ĭe dat: *aḑĭ*, de unde reese o neconsequentă ortografie pentru dialectul aromînesc la d. Zănne.

92. Cama ghine s-hiĭ unã *ḑiuã* (ḑuã [1] saŭ zuã, după cum se aude la Gopeşĭ) *cocot* (cucót saŭ: cósut) *decît* (dicît) un an *gãllina* (gãllinã).

In proverbul variant tot din acest No. cuvîntul *gãinã* ieste scris: *gãlinã*, cu un singur *l*, adicã neînmoĭat.

102. Dzua *îmbara* (ambarã) *de* (di) *diminneţa* (dimineaţa) s-veadi.

Avem deci în d-l Zane: Ḑiuã, Ḑuã, Ḑzuã.

148. Cuvîntul *tîmbare* (manta) îl explicã prin: *tamburã* (!).

197. Avem: *noptea*, în loc de: noaptea.

229. Avem: *ploe* şi *sore*, în loc de: ploae şi soare.

Etc. etc. etc.

Exemplele sînt aşa de multe, în cît nu greşim de loc spunînd, cã nouã la zece sînt greşit date ca text; cã în transcrierea dialectuluĭ Dl Zanne nu se conduce după nicĭ o sistemã, introducînd ortografia particularã a fiecãruĭ din corespondenţiĭ sãĭ, carĭ, numaĭ scrupuloşĭ n-aŭ fost în adunarea materialuluĭ. Tot aşa de puţin fericit a fost Dl Zanne în utilizarea proverbelor aromîneştĭ publicate prin diferite scrierĭ. Un singur exemplu va pune în luminã aceasta:

3690 II. *Multe orĭ s-talie* cu limba *cama mult ca cu córda.*

Dl Zane traduce:

De multe orĭ se taĭe cu limba maĭ mult de cît cu *coarda* (de vioarã) (?).

Cõardã pe aromîneşte înseamnã: *sabie* şi Dl Zane traduce prin: coardã de vioarã!

3697 II. La *nũscũntũ* (nîscînţĭ) tal'i *dintul'* (dinţiĭ') ş-la *nũscũntũ* (nîscînţĭ) tal'i limba.

Ne oprim aci.

Nouã ne pare foarte mult rãŭ, cã într-o publicaţiune aşa de importantã din maĭ multe punte de vedere, cum e lucrarea meritoasã a Dluĭ Zanne, premiatã de Academia Romînã s-aŭ putut strecora atîta erorĭ, ca sã nu zic: *numaĭ erorĭ*, întru ce priveşte dialectul aromînesc.

Care sã fie cauza?

«Acum vr-o treĭ-zecĭ de anĭ se credea, cã pentru a face filologie asupra uneĭ limbĭ, nu-ĭ nevoe sã o cunoşteĭ şi vorbeşteĭ foarte bine; aceasta era tot ce poate fi maĭ greşit; astãzĭ aceastã pãrere s-a schimbat cu desãvîrşire, cel puţin în Franţa, unde se recomindã celor ce se ocupã de filologie, de a nu face cercetãrĭ decît asupra limbilor ce cunosc perfect».

«La noĭ se confundã maĭ tot-dauna *cunoştinţa* cu ştiinţa: spune, de pildã, cuĭ-va, cã nu ieste nimic ştiinţific asupra dialectuluĭ macedo-romîn, şi îndatã are sã se mire de ignoranţa ta, trimiţîndu-te cu mîndrie la nişte colecţiĭ de materialurĭ, şi acele fãrã caracter ştiinţific»! [2])

Aşa vorbea repozatul Lambrior la 1883 într-o scrisoare cãtre d. Gr. Tocilescu. Socotim, cã alta nu poate sã fie cauza, de cît necunoştinţa dialectuluĭ de cãtre d. Zanne.

Am crezut necesar sã ne oprim maĭ mult asupra *proverbelor aromîneştĭ* publicate în *Proverbele Romîne*, pentru ca utilizarea lor de ceĭ interesaţĭ sã se facã cu toatã rezerva cuvenitã.

Proverbele publicate în cartea de lecturã:

Cartea de alégere de Andreŭlu al Bagav, Bucureştĭ, 1887, de şi maĭ toate culese din gura poporuluĭ, aproape toate sînt prelucrate de autor.

[1]). Noĭ pe *ḑ* îl întrebuinţãm pentru a reda sunetul *dz*, după cum se vede din alfabetul de pe la începutul acestuĭ volum.

[2]) Lambrior: *Revista* pentru Istorie, Archeologie şi Filologie, p. 196—197, Bucureştĭ, 1883.

Pentru aceasta noĭ nu o vom utiliza, decît în proverbele adevărat populare, transcriindu-le în tot-dauna cu ortografia noastră.

Maĭ acelaş lucru putem spune şi despre proverbele aromîneştĭ publicate în diferite alte scrierĭ.

Toate cele-lalte proverbe, idiotizme, zicătorĭ, sînt culese de noĭ personal, unele, —foarte puţine— ne sînt comunicate de d-l Tacit Nicolae, institutor romîn în Turiia, şi maĭ în urmă în Magarova.

Le-am grupat în ordine alfabetică după înţelesul principal al proverbuluĭ. Din cînd în cînd am alăturat şi cîte un proverb romanic saŭ german după colecţiunea de *Ida von Düringsfeld* şi *Otto, Freiherr von Reinsberg—Düringsfeld*, Leipzig, 1872, şi după colecţiunea: *Proverbele Romînilor*, de Iuliu Zanne, vol. I, II. [1]).

Cele-lalte izvoare se vor menţiona în cursul publicaţiuneĭ.

---

[1]) Se va cita: Dür (ingsfeld), No. Vol., apoĭ pagina ; Z. (anne), No ; dacă proverbul ĭeste aromînesc, după număr, se menţionează şi numele primuluĭ corespondent aromîn.

PROVERBELE AROMINILOR

1. Di aumbra di *ac*, casă nu s-faţi.
(De umbra aculuĭ, casă nu se face).

2. *Acasă-l'* omlu ş-ëasti domnu.
(Acasă-ĭ omul este stăpîn).

3. Di ţe *s-acaţă*, s-usucă.
(Orĭ-ce lucru prinde, se uscă).
Z. II, 4819, Milescu.
Despre omul lipsit de noroc.

4. *Acl'amă-l* la numtă, si-ţĭ ḑicá : «ş-tră mulţĭ an'!»
(Invită-l la nuntă ca să-ţĭ zică : «şi la mulţĭ anĭ»).
Germ. Undank ist der Welt Lohn.
Urare prin care se crede, că mireasa va muri.

5. Va-l *aclĭém* şi va-l' pitréc ş-culác !
(O să-l chĭem—invit—şi o să-ĭ trămit şi colac !)
Notă.—Se obicĭnueşte la nuntă, ca naşul şi fărtatul, ceĭ maĭ în onoare, să fie invitaţi cu un *colác* (cozonac), care se duce în sunete de vioară la dînşiĭ, de unde apoĭ se duc la casa mireluĭ, tot cu aceeaşĭ pompă.
Aci e întrebuinţat în sens ironic, pentru cine nu-l onorăm aşa de mult.

6. «Am *acşí*, carĭ nu şti».
(Dar aşa, cine nu ştie).
După ce face cineva un lucru, după ce dezleagă ceva greŭ, toată lumea zice, că ar fi putut face şi dînsa aşa ceva.

7. *Adună*, cînd h'ĭĭ tinĭr s-aĭ cînd auşeştĭ.
(Adună, cînd eştĭ tînăr, să aĭ cînd îmbătrîneştĭ).

8. *Află* dĕ-adară.

(Găseşte şi face).

Nota. — Se zice pentru cine face răŭ la mulţĭ debilĭ, fără să i se înfunde. Pentru cine se lasă a fi nedreptăţit.

9. Ţe tricú, sĕ-*agîrşaşti.*

(Ce a trecut, se uĭtă).

10. Şi cu *aguride* s-faţi n'ari.

(Şi din aguridă se face mĭere).

Z. 355. Dan.

11. Dĕ-a *ag'un* miţĭ şi sîrmi, saŭ: urḑi'ţĭ.

(De flămînd—fiind flămînd—mănîncĭ şi fărămăturĭ saŭ: urzicĭ).

12. *Ag'unlu* cumă'ţĭ anv'isĕaḑă.

(Flămîndul codri visează).

cfr. Vrabia mălaiŭ visează.

13. Vin'ră *agril'* si scŏată bunil'

(Aŭ venit sălbaticiĭ să scoată pe ceĭ blînzĭ).

Z. 2490: Aŭ venit sălbaticiĭ, să împace domesticiĭ.

14. Dĕ-*aguriḑă* s-faţi n'ari, ma cu arîvdari

(Din agoridă se face mĭere, dar cu răbdare.

cfr. Cu încetul se face oţetul.

Turcesc: Koruntan petmez olur. — Neîleĭ? — Sabîrîleĭ! (Din aguridă se face mĭere.—cum?—Cu răbdare).

(G. Dem. Teodorescu).

15. *Ahtari* cap, ahtari minti.

(La atare cap, atare minte).

Dür 641, II 363 lt.: Qualis rex, talis grex.

16. Carĭ *alagă*, nv'ie s-curmă.

(Cine aleargă, curînd osteneşte).

Dür. 6, l. Wer langsam geht, geht sicher.

17. Aţél ţi *alagă* multu, va să s-curmă curundu.

Arom. II, p. 271, 14.

(Acel care aleargă mult, se va osteni curînd).

18. *Alandala* saŭ *altitralti.*

(Alte pentru alte).

19. Nŭ-*alagă*, s-nu cadĭ.
(Nu alergă, să nu cazĭ).

20. Carĭ *alagă* după multi, ch'ardi ş-puţina.
(Cine aleargă după multe, pĭerde şi puţinul).

21. Carĭ *alagă*, multi ştii.
(Cine aleargă, cine umblă, multe ştie).

22. Cin'l'i *alatră* ca la lună.
(Alatra cĭinĭi ca la lună).
Z. 1949 Dan.

23. Cînd *tĕ-alavdă*ună lumi, ţe ţ-u, că tĕ-alatr-un cini?
(Cînd te laudă o lume întreagă, ce-ţĭ pasă, că te latră un cine?)

24. *Alavdă* fisúl'ili, ş-mică carni.
(Laudă fasolea (mîncarea de fasole) şi mănîncă carne).
Dür 52, II, 29: Lobe die Berge, und bleib, in der Ebene.

25. *Alavdă*-mi gură, că ti bat.
(Laudă-mă gură, căcĭ te bat).
Pentru cine se laudă singur.

26. Carĭ s-nu h'ibă *albu*, va h'ibă laiŭ.
(Dacă n-o fi alb, o să fie negru).

Carĭ s-nu h'ibăună, va h'ibă *alantă*.
(Dacă n-o fi una, o fi alta).

27. Io z-ḑic *alfa*, tini-n' ḑiţĭ vita.
(Eŭ ţĭ zic *alfa*, tu îmĭ zicĭ *vita*).
Z. II. 5146 b. Ghicu.

28. *Algh'i* tu punḑi, şi peşti tu munţi.
(Albĭ (banĭ, sunătorĭ) în pungă, şi peştĭ în munţĭ chĭar poţĭ găsi).
Dür 559, I, 291: Bar Geld Kauft.

29. *Algh'ina* ari ş-n'ari, ari şi h'ari.
(Albina are şi mĭere are şi fiere).

30. L'-trec *álislu* di nări.
(Ĭi trec lanţul de nas).
A înfrîna pe cine-va ca pe un urs.

31. *Alimtu*, sprĕalimtu.

(A fi lins, prelins).
Pentru cine umblă bine îmbrăcat, luxos.

32. *Alîgatlu* multi ştii.
(Cel umblat multe ştie).

Vezĭ No. 21.

33. *Altă* ḑic aŏa ş-altă fac.
(Alta spun aci şi alta fac.)
Povestea lupuluĭ:
Lupul auzind, că mama unuĭ copil, care plîngea, ĭ-a zis acestuĭa: «*Taţĭ că va ti daŭ a lupluĭ s-ti mîcă*», tacĭ că de nu te voiŭ da lupuluĭ, ca să te mănînce, a aşteptat pînă tîrziŭ de tot, cu speranţă să capete copilul. Acesta tăcînd, mama l-a luat în braţe, l-a sărutat şi a zis: *Fuḑĭ, lupe, că fic'orlu n'-u bun.* (Fugĭ, lupule, căcĭ copilul mĭ-e bun), ceea-ce a făcut pe lup să zică: alta se spune aci şi alta se face.

34. *Altu* bişĭ s-altu nch'irdisĭ.
(Altul a b..... şi altul a cîştigat).

ἄλλος ἔκλασε καὶ ἄλλος πεῖρ' τὰ δέκα.

Altul a b.... şi altul a luat zece (leĭ).

35. *Altu* loc, altu portu.
(Alt loc, alt port).

36. *Altu* ari groşĭ, altu ari minti.
(Altul are parale, altul are minte).

37. *Altu* ş-ardi barba ş-altu ş-aprindi ţiγara.
(Unul îşĭ arde barba, şi altul îşĭ aprinde ţigara).
cfr. Ţara arde de Tătarĭ, baba bea cu lăutarĭ.

38. *Altu* faţi ş-alta traḑi.
(Alt face şi alt suferă).

39. *Altu* harĕa, ş-altu numa.

(Altul—unul—posedă calitatea (saŭ: viţiul) şi altul numele, bun saŭ răŭ, după cum primul are calitate saŭ viţiŭ).

Dür 344, I; Wölfflin V. 4, 349. Ich habe die Arbeit, die andern den Lohn.

40. *Altu* hască gura, ş-altu nch'irôisĕaşti.

(Altul cască gura, şi altul cîştigă).

Dür. 344, I, 173: Der Eine hat's Geniess, der And're hat's Verdriess; it. uno fila et l'altro si vesta.

41. *Altu* hiscă', ş-altu s-cumnică'.

(Altul căscă gura, şi altul se împărtăşi).

cfr. Nu ie pentru cine se găteşte, ci pentru cine se nimereşte

42. *Altu* faţi, ş-altu bora (numa).

(Altul face şi altul are numele).

Cînd unul face ceva şi altul suferă.

43. *Alţî* mîcă mĕari, ş-altor l-amurtă dinţil'.

(Unii mănîncă mĭere, şi altor le amurţesc dinţii).

44. *Alţî* adară av'în'ili, ş-alţi stricoară buţli.

(Alţii — unii — lucrează viile, şi alţii strecoară butoaĭele, — adică: bea vinul.)

Dür 346. I, 176. Der Eine pflanzt den Baum, der Andere isst die Pflaum.

45. Nu pŏati z-bată altu, bati *alui̯şi*.

(Nu poate să bată pe altul, bate pe omul luĭ).

sau:

nu pŏati s-u scŏată pri altu, u scŏati prĕ-alui̯şi.

46. *Al'ŭ* miţi, gura va-ţi ambută.

(Usturoiŭ mănîncĭ, gura o să-ţĭ pută).

Wer Pech angreift, besudelt sich.

47. Ne *al'ŭ* mică', ne gural'-ambuti.

(Nicĭ usturoiŭ n-a mîncat, nicĭ gura nu-ĭ pute).

48. *Al'urĕa* daĭ, ş-al'urĕa crĕapă.

(Aĭurea daĭ ş-aĭurea creapă).

Unde daĭ şi unde crapă?

49. *Al'urĕa* arucă tufech'a ş-l'urĕa aguděaşti.

(Aĭurea împuşcă şi în altă parte nimereşte—pe iepure).

50. *Al'urĕa* arucă tufech'a ş-al'urĕa arsari lépurli.

(Aĭurea împuşcă şi din altă parte răsare iepurele).

cfr. Unde daĭ şi unde crapă!

51. *Al'urĕa* cîrcîrĕaţă ş-al'urĕa ŏaŭă.

(Aĭurea cotcodeşte şi aĭurĕa ouă.

52. Care nu gustă *amarlu*, nu ştʻie ţi e záhărlu.
Arom. II, 276, 8.
(Cine nu gustă amarul nu ştie ce e zaharul).

53. *An* bişí ş-aestan anʻurzí.
ngr. περσ' ἔχλασε, φέτου βρόμσει.
(Anul trecut a băşit şi anul acesta a mirosit)
Z. 9. An s-a ars şi ĭestimp suflă.

54. Totna : *an* ma ghʻini.
(Tot-dauna se zice: anul trecut a fost maĭ bine).
ngr. Ca0i persĭ calítira.
Fie-care an trecut maĭ bine.

55. Multi orĭ ţe ŏar-aduţi, nu aduţi necă *anlu*.
(De multe orĭ ce aduce ceasul, nu aduce nicĭ anul).

56. Ţĕ-aduţe ŏara, nu aduţe *anlu*.
Z. 5. Milescu.
(Ce aduce ceasul, nu aduce anul).

57. Carĭ si scŏală dĕ *anţlari*, lʻa cunachʻi mari.
(Cine se scoală în zorĭ, acela va merge departe).
Dür. 101. Morgenstunde hat Gold im Munde,
Cine se scoală de dimineaţă departe ajunge.
It. Aurora Musis amica. fr. Travail du matin, prend bientôt fin.
cfr. Z. 5916.

58 Nŏ-ari *angîrmari*.
(Cum am zice : «N-are lovele», n-are parale.

59. *Anvʻiseaţlă !*
(Visează).

60. *Anʻia* nʻ-ardi caplu foc ş-alúĭ lʻ-ardi tră gʻoc.
(Mie mĭ-arde capul foc, şi luĭ lĭ arde de joc).

61. Spinţuráţi bîrbatlu a meŭ, că *anʻia-nʻ* vʻine andrală.
(Spînzuraţĭ pe bărbatul meŭ, căcĭ mie-mĭ vine ameţeală).

62. Lʻ-ari *anʻlĭ* su cîcʻuă
(Are anĭĭ supt căcĭulă).
Se zice pentru cine îşĭ ascunde anĭĭ ; pentru cine se arată mic, dar în realitate ĭeste în vîrstă,

63. *An'l'i* bun' ti nvĕaţă s-asparḑi, ş-an'l'i greĭ s-adún'.

(Aniĭ buni te învaţă să risipeşti şi aniĭ greĭ—răĭ, neproductivĭ—să aduni).

Z. 15.

64. Nŭ-*an'urzĕaşti* gh'ini.

(Nu miroase bine).

Z. 5449 Il. A-ĭ mirosi răŭ.

65. *Aŭá* ţ-u caléa !

(Z. 612 Pe icĭ ţĭ-e drumul).

66. *Pîn aŭá !*

(Pînă aci).

Pîn *aŭá* ş-ma nclo nu !

(Pînă aci şi maĭ încolo nu !)

Expresiune prin care tăiem cuĭ-va apa de la moară.

67. *Aŭá-ĭ* aŭá.

(Aci-ĭ aci).

Isp.[1]) 31. Acu e acu.

68. *Apa* dŭarmi, duşmanlu nu dŭarmi.

(Apa doarme, inimicul nu doarme).

69. *Apă* di liturv'ie.

(Apă de prescure).

Adică : A fi cine-va curat de tot.

Vezĭ : *trandafir.*

Nota. — Apa cu care se frămîntă prescurele trebuie să fie neîncepută şi cît se poate de curată.

70. *Apa* stîtută se ambuti.

(Apă stătută pute).

Z. 377. Apa stătută miroase.

71. *Apa* trĕaţe, arina arîmîne.

(Apa trece, nisipul rămîne). Arom. II p. 278, 16.

71 bis. *Apa* cură, ch'étrile arîmî'n.

(Apa trece, pietrele rămîn).

Z. 378. Weigand, Milescu.

[1]) Isp(irescu). Dicatorĭ Populare, publicate în Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie. (An. I. 1883 ; II, 1884 ; III, 1885). Se va cita : Isp. No.

72. *Apa* cură, ch'étrile arîmî'n.

(Apa curge, pĭetrele rămîn)

Zane 378, Bagav. 84.

73. *Apa* totna va s-tŏarnă, ĭu l' era cupan'a vĕacl'e.

(Apa tot o să vie, unde lĭ era albia vechĭe).

Z. 380. Bagav.

74. *Apa* mintită cúc'ubi aduţi.

(Apa turbure buştenĭ aduce).

Z. 391, Milescu.

75. Pŏartă *apă* a mórţilor.

(Cară apă morţilor.)

Adică, om slab, care nu o va duce mult.

76. Va-n' tal' *apă* dit praşĭ, s-u baḑĭ tu ţĕapi !

(O să-mĭ taĭ apa din praşĭ, să o bagĭ în cepe !)

Cfr. Z. 1341. O să-mĭ ĭeĭ boiĭ să mă laşĭ cu caru în drum !

Exprimă nepăsarea.

Poveste: Două femeĭ s-aŭ luat la ceartă pentru apa unuĭ mic izvor. Una voĭa să ducă apa în grădina eĭ, cealaltă din contră. După ce s-aŭ certat mult, stricîndu-şĭ reciproc canalurile, carĭ duceaŭ apa în grădina fie-căreĭa, una din ele, neputînd strică canalul celeĭ lalte, făcut de astă dată în mod solid, a a intrat în grădina rivaleĭ şi ĭ-a stricat canalul cel mic, care ducea apa în praşĭ, făcînd ast-fel ca apa să adape cepele, lucru indiferent pentru stăpîna grădineĭ, fiind-că atît praşiĭ cît şĭ cepele trebuĭaŭ adăpate.

77. *Apa* dŏarmi, nîs nu dŏarmi.

(Apa doarme, el nu doarme).

Pentru a arăta, că cine-va e foarte sîrguitor, muncitor din cale afară.

78. «*Apă*» nvĕaţă.

(Ca apa învaţă).

Cînd cine-va învaţă foarte bine.

79. Di *apa* ţe dŏarme, s-ţĭ h'bă fricǎ,

(De apa care doarme, care e lină să-ţĭ fie fricǎ).

80. *Apă* ţe dŏarmi.

(Apă care doarme).

Nu trebuĭe să te încrezĭ în apa care doarme, fiind-că în genere este adîncă şi periculoasă.
Se întrebuinţează pentru ceĭ şireţĭ, vicleni.
Cfr. Z. 307. Apa lină mult te înşală.

81. *Apa* nŭ-ari pisti.
(Apa n-are credinţă).

82. Apa, foclu ş-mul'arĕa nu aŭ pisti.
(*Apa*, focul şi muĭrea n-aŭ credinţă).

83. *Apa* pîn nu s-al.c'aşti, nu s-limbidaşti.
(Apa pînă nu se turbură, nu se limpezeşte).

84. Tŭ-*aprĕasa* ş-tu ch'irita.
(Cînd e luna nouă, — cînd se aprinde luna — şi cînd dispare luna).
Foarte rar.

85. Nu deschŭápirĭ *arană* vĕacl'i.
(Nu descoperĭ rană veche).
Germ.: Sprich nicht von alter Wunde.

86. Nu dişl'idi *arană* vĕacl'e, că dŭari.
(Nu deschide rană vechĭe, căcĭ doare).

87. Bigă' mîna prĕ-*arană*.
(A băgat mîna pe rană).
A atinge rana; a şti ce te preocupă.
Isp. 1455.

88. Carĭ *aravdă*, amîntă.
(Cine rabdă, căştigă).
Vezĭ No. 115.

89. *Aravdă* şi taţĭ, macă vreĭ z-bînédĭ.
(Rabdă şi tacĭ, dacă vreĭ să trăeştĭ).

90. Carĭ ti nvĕaţă tr-*arăŭ*, nu -ţĭ va bunlu.
(Cine te învaţă să facĭ rele, nu-ţĭ doreşte binele).

91. Fă gh'ini, s-afli *arăŭ*.
(Fă bine, să afli răŭ).
Isp. 2148.

92. *Arăŭlu* l-scămnă Dumniḑălu.
(Pe cel răŭ îl însemnează Dumnezeŭ).

93. *Arăŭlu* cŏ-arăŭ si scŏati.
(Răul se scoate cu răul).

94. Ş niinti *arăŭ* ş-nîpói laĭù.
(Şi nainte răŭ şi îndărăt prost,—negru).

95. *Arbineslu-ĭ*: besă pri ḑinucl'u.
(Albanezul-toscă, —îe cu credinţa pe genuchiŭ).
Vezĭ: *Toscă, Ghegan, Culóma, capră, ḑicun'ár, Cet.*

96. *Arbineslu-ĭ*: frati cu alîvdarĕa.
(Albanezul-toscă-îeste frate cu lauda).

97. Sĕ-alavdă ca *Arbinés.*
(Se laudă ca albanez)

98 *Arbineslu-ĭ*: gh'us me pinga.
(Albanezul îe: cu jumătate de opincă).

Notă. — Cuvintele: *Gh'us me pinga* sînt cuvinte albaneze̦ştĭ.

99. Pr-îu trĕaţi *Arbineslu*, l'-sĕacă mîna.
(Pe unde trece Albanezul, şterge ce poate).

100. Lucrĕaḑă c *argát* ş- bînĕaḑă ca domnu.
(Lucrează ca un argat şi trăeşte ca un domn).

101. Tu *aripidină* şi brŏasca alagă.
(In povîrniş aleargă şi broasca ţestoasă).

102. Lo *aripidina.*
(A apucat pe povîrniş).
A început să sărăcească.

103. *Arîz* tu sulă.
(Orez în frigare).
Adică: imposibilul a-l face posibil.

104. *Arîderli* ş- cîrcîrărli aducu şi cripărli.

(Rîsetele şi *cîrcîrările* [1]) aduc şi întristările).

[1]). *Cîrcîrare*, cuvînt imitativ de la modul de a rîde: *circîr*, însemnează ris mult.

105. Şadi n-cali un ţucál di ş-*arîdi* di bucál,

(Şade *hîrbul stricat* în cale şi rîde de *bocal*.).

Nota. — *Bocal* ieste un vas frumos de porţelan, cu care se bea vin.

Dür 467, II. 257.

106. Di ţe ţ-*arîţĭ*, nu ascáchĭ.

(De ce ţĭ baţĭ joc, nu scapĭ).

Adică ţi se întoarce şi ţie ceea de ce ţi-aĭ bătut joc.

107. Nŭ-ari *arînḑă*.

(N-are rînḑă).

Notă. — Mieiĭ, cînd nu mănîncă colastră, nu prind rînză şi nu se dezvoltă ca ceĭ-lalţĭ mieĭ.

108. Cŭada-l' cadi *dĕ-arîn'i* şi tut în sus u ţini.

(Coada îĭ cade de rîie şi tot în sus o ţine).

Vezĭ: *Capră*.

Isp. 758.

109. Nu-n' aprindi *arîn'a*.

(Nu-mĭ excită rîia).

Adică, nu mă aţiţă, nu mă necăjĭ.

110. *Arîn'oslu*, s-nu si scârch'înă, va s-frĕacă.

(Cel rîios, dacă nu s-o scărpină, s-o frecă).

111. *Arîslu* cu plîngul suntu cusurîn'.

(Rîsul cu plînsul sînt verĭ).

Arîdĕarĕa-i viţină cu plînḑĕarĕa.

(Rîsul ie vecin cu plînsul).

112. Ari *arî'ŭ* fîră θimó, s-aĭbă om fîră caimó?

(Există rîŭ fără torent, să existe şi om fără dor).

Z. 1110. N. St.

113. Nică nu ag'umsi la *arî'ŭ* şi sculă' pol'li.

Z. 1104. Milescu.

(Încă n-a ajuns la rîŭ şi-şĭ ridică poalele).

114. *Arîŭlu* dipús buc'un' vaĭ aducă.
(Rîul revărsat buştenĭ o să aducă).

115. *Arîvdáşĭ*, amintáşi.
(Răbdaşĭ, cîştigaşĭ).

116. Li dĕadi *ármatli*.
(Le-a dat — depus, armele),
Adică: s-a închinat, s-a supus.

117. *Arméanlu-ĭ* şŏaric.
(Armeanul ĭeste şoarece).

118. *Armînlu* nu ch'ari.
(Romînul nu pĭere!)

Vezĭ: *Vlah'*.

119. Βλάχος 'ς τό βουνό, σγαλή θάλασσα.
(Aromînul în munte, e ca amarea liniştită).
Papageorgiou, Byz. Zeitschr.

120. *Armînlu* tu g'ug, i vaĭ cîntă, i pîni vaĭ mîcă.
ngr.[1]) U Vlahos s-tun anîfuru, i θa traγuδîsĭ, i psumi θa faĭ.
(Aromînul în suiş, saŭ va cînta, saŭ pîne va mîncă.
Fiind-că se plictiseşte pînă să suĭe muntele, cînd merge cu catîriĭ încărcaţĭ.

121. *Armînlu* n-calár (călár) i văĭ dŏarmă, i vaĭ cîntă.
ngr. U Vlahos cavala, i θa chimiθî, i θa traγuδî.
(Aromînul călare mĭergînd, saŭ va dormi, saŭ va cînta.)

122. *Armînlu:* pîni cu caş, cîndu vaĭ cadă di somnu, va tragă mînă.
ngr. U Vlahos: psumi mi tirí, otan θa nistàxĭ, θa sculásĭ
Aromînul, mîncînd pîne cu brînză, cînd va pica de somn, va isprăvi).
Fiind-că brînza ĭe foarte mistuitoare pentru Aromîn.

123. *Armînlu* ş-ŏarfin s-h'ibă, tut prĭ c'elnic va ş-ŏ-aducă.
ngr. U Vlahos ch'i ftuhós an ini, pali c'élnicas mirizi.
(Aromînul şi sărac să fie, tot a celnic miroase).

124. U Vlahus éscasi tun δv'áulu.
Aromînul a făcut pe drac să crepe.
Aşa spun Vălăhaḑiĭ (turcii din districtul Grebena) despre Aromînĭ.
Diamandi Giogĭa, Samarina, Epir.

[1]) ngr. —Neogreceşte, aceste proverbe sînt culese printre capăcîarî, Aromînĭ grecizaţĭ.

125. Εσκότουσαν 'νὰ βλάχο, σ'τα παπούτσια μο υτό γράφω
(Dacă aŭ omorît pe un *Aromîn*, în papucul mĭeŭ o scriŭ)

125bis. Ο βλάχος, ἄρ'λων κ' ἄν γενῇ, πάλιν πριτζαΐς μυρίγει.
(Romînul boer de ar deveni, tot miroase a căcărează de oae).
Z. XXIII.

126. Dĕ afŏară *arós*, di nauntru v'irminós.
(Pe din afară roş şi pe din năuntru vĭermenos).

127. Incilică' prĕ-*aroşlu*.
(A încălecat pe cel roş, cal=vin).
A se îmbătá.

128. *Arşinĕa-ĭ* tră ŏamin'
(Ruşinea este pentru oamenĭ).

129. Carĭ nŏ-aĭ ţe s-faţĭ, *arucutĕă* ch'etri din ḑeană.
(Dacă n-aĭ ce face, rostogoleşte pĭetre de pe colină).

130. *Aruslu*-ĭ ursă.
(Rusul ĭe ursul).

Aromînii, vrînd să vorbească de Ruşi, fără ca să fie înţeleşi de străinĭ, îi denumesc *urşi*.
Aceasta, fiind-că iconarii, carĭ vin prin Macedonia sînt îmbrăcaţi în aşa mod, că par a fi niște urşi.

131. Citră tu *ascîpitată* mutrĕaşte.
(Se uită cître apus).

Om de care e puţină speranţă, că o să trăească mult.

132. *Ascuch'é*.
(Scuipă).
Ca cele spuse să nu se prinză.

133. Di ĭu s-mĕ *ascuch'i* tu faţă, ma gh'ini tu piltă'rĭ
(De unde—în loc—să mă scuĭpe în faţă, maĭ bine la spate,—în absenţă, fără să văd).

134. In *ascuch'i*, nŏ- alinḑi.
(Unde scuĭpă, nu linge).

135. *Asimi* curată
(Argint curat).
cfr. Z. 428: A scoate ca argintul.

136. Pînă j-dĕ aumbră-l' sĕ-*aspare*.

(Se teme chĭar de umbra luĭ proprie).

Lt. umbram suam metuere.

137. Va tĕ *aspél* tu nŏauă arĭurĭ.

(Te voĭŭ spăla în nouă rĭurĭ).

Notă.—Se zice, cînd se ceartă cine-va cu vre-unul Asemenea : *va te adár, s-nu ştiĭ cîtră ĭu s-faţĭ.*

(O să te fac să nu ştiĭ în cotro să apucĭ).

138. Macă l'-*asún'* : ŏaspiţĭ cîţĭ z-dîţĭ adún'.

(Dacă-ĭ sunĭ — dacă aĭ bunĭ : —prietinĭ cîţĭ de mulţĭ poftescĭ adunĭ).

139. Nŏ-*aţĕá*, ma ţĕá.

(Nu aceea, dar aceea).

Z. 1187. Nu-ĭ teiŭ-beleiŭ, ci-ĭ beleiŭ teiŭ.

140. *Aţía* rîde, aţia plînḑi.

(Aci rîde, aci plînge).

Om puţin serios.

141. *Aţía* si ngac'i aţia z-başi.

(Aci se ceartă, aci se sărută).

Pentru oamenĭĭ puţinĭ serioşĭ.

Vezĭ : *fic'orl'i*.

142. *Aţl'i* z-bat şi tarl'i pat.

(Armăsarĭĭ se bat şi măgarĭĭ suferă, trag).

143. Şi dĕ *aumbră*-l' l'-u fricĕ.

(Lĭ ĭeste fricĕ chiar de umbra sa).

Lt. umbram suam metuit.

144. Nŏ-arîdi dĕ *aúşĭ*, că ş-tini vaĭ auşeştĭ.

(Nu rîde de bătrînĭ fiind-că şi tu o să îmbătrîneştĭ).

cfr. Ispirescu 1651.

145. *Aúş*, aúş ca Dumniḑăŭ.

(Bătrîn, bătrîn ca D-zeŭ).

146. *Aúş*, că ḑiţĕáĭ lŏ-agîrşĭ Dumniḑă'ŭ tu luméa aestă.

(Bătrîn de ziceaĭ l-a uĭtat D-zeŭ pe lumea această).

147. *Aúş*, că lŏ-agîrşĭ mŏartĕa ; di cîndu bînĕaḑă ş-moartĕa lŏ-agîrşĭ

(Bătrîn, că l-a uĭtat moartea ; de cînd trăĭeşte şi moartea l-a uĭtat).

148. *Auşáticlu* i greŭ.

(Bătrîneţea e grea).

149. Ş-*auşlu* cîtu-ĭ di aúş, tot lŏ-arisĕaşti merlŏ-aróş.

(Şi moşuluĭ, cît e de bătrîn, tot lĭ place mărul roş).
Lĭ plac femeile, fetele frumoase.

150. Omlu ma-*auşaşti*, bagă di glirĕaşti.

(Omul dacă îmbătrîneşte, începe de înebuneşte).

151. Omlu *aúş* ca natu s-faţi.

(Omul bătrîn ca copil se face).

Dür. 51. I, 24: Alte Leute sind zweimal Kinder, Lt. Bis pueri senes.

152. Viḑúşĭ *aúş* viţĕarcu, ahtari ş-tinir fu.

(Dacă aĭ văzut un bătrîn viţios, — să ştiĭ, — aşa a fost şi tînăr).

ngr. iδis v'eru palavó, te0ch'os itan ch'i s-ta n'ata.

153. *Auşl'i* vor pini mŏali
Batrînii ĭubesc pîne moale.

(Adică femeĭ tinere).

154. *Auşl'i* vor pini mŏali şi v'in vecl'u.

(Bătrînĭ poftesc pîine moale şi vin vechiŭ.)

155. To-*Avgustu* z-ved mirumín'ili.

(In luna luĭ August se văd mirumin'ili).

Z. 51. Milescu.

Fie-care zi din luna luĭ August, începînd cu prima, reprezintă o lună şi anume, prima zi reprezintă luna luĭ Ianuarie ; a doua, pe a luĭ Februarie şi tot aşa pînă la ziua a 12-a, care reprezintă pe Decembrie.
După timpul ce va face în aceste zile, vor fi şi lunile ce reprezintă ele.

156. H'il'eĭvrá dĕ-*A'vgustu,* ḑi-l': an bun.
(Frigurilor din August, să le zicĭ: an bun).
Dacă capeţĭ friguri în luna luĭ August, nu te maĭ lasă un an de zile.

157. *Avutlu* tuti hărli lĕ-ari.
(Bogatul toate calităţile le are).

158. J-draclu aduţi *avutluĭ* ðŏari.
(Şi dracul aduce bogatuluĭ daruri).

159. Alagă dup *av'istêrĭ.*
(Aleargă după comoare).
Caută lucruri deşerte.

160. Dusi *av'ŭ* si s-facă, di draţĭ nu p'tu sĕ-ascapă.
(S-a dus să se facă sfînt şi nu se putu scăpa de dracĭ).
cfr. ngr. Θέλει να γιάσῃ κ'ὅι ὀγιάβόλοι δέν τούν ἀφίνουν.

161. *Axenlu* ti scarch'ină, ĭu nu ti mîcă.
(Scăinul te scarpină, unde nu te mănîncă).
Z. II, 3751. Milescu.

162. Iţi *azbŏă'irĕ,* nu-s mîcă.
(Orĭ-ce zboară, nu se mănîncă).
Nu tot ce zboară se mănîncă.

163. *Azbă'iru* boŭlu.
(Zbură boul).
A arătă imposibilul.

164. *Azbuirĕ'* pul'lu.
(A zburat pasărea).
A scăpă o ocaziune favorabilă.

165. *Azguria* mîcă—tal'e—şi h'erlu.
(Rugina mănîncă—taĭe—şi fĭer).

166. Lucrul di *azĭ* nu-l lasă ti mîne.
(Lucrul de azĭ, nu-l lăsa pentru mîine).
Z. 49. Milescu.

167. *Azĭ* plŏae, mîne grîndine.

(Azĭ ploae, mîne grîndinĕ).

Z. 43. Milescu.

168. *Azĭ* are, ăzĭ mîcă.

(Azĭ are, azĭ mănîncă).

Z. 33 Milescu.

169. Z-bînéḑ di *azĭ* pînă mîne.

(Să trăĭesc de azĭ pînă mĭîne).

Z. 40. Milescu.

cfr. A trăi de azĭ pe mîne.

170. — *Ba,* că-ĭ şŏaric !
— Ba-ĭ cituşĭ !

— Ba,-ĭe şoarece !
— Ba, ĭe pisică !

Vezĭ la sfîrşit : anecdota referitoare la No. 170.

171 Nu *bagă* (arucă) pipér tu mîcari xĕană.

(Nu băgă (aruncă) piper în mîncare străină).

Dür. 273. I. 138: Was dich nicht brennt, sollst du nicht löschen.

It. Tua quod nihil refert, percontari desinas.

172. L' cură *bálili.*

(A-ĭ curge balele după ceva).

Z. II, 4879.

173. Cu *bana* tuti si-ndreg.

(Cu viaţă toate se dreg,—toate se orînduĭesc).

174. *Bană* di cîni.

(Traiŭ de cĭîne).

Traiŭ răŭ.

175. Carĭ ş-ari *barba,* ş-ari ş-ch'áptinli.

(Cine îşĭ are barba, îşĭ are şi pĭeptenele).

176. Nu-n' *bati* caplu.

(Nu-mĭ bate capul).

177. Tini l *baţĭ* şi el si-ngraşi.

(Tu îl baţĭ şi el se îngraşe).

Cîn cine-va ĭe perzecutat, el se oţeleşte şi devine deştept în acelaş timp. În loc să peardă, cîştigă.

178. Şi z-bĕaĭ şi numă *bună* s-aĭ, nu s-faţi.

(Şi să beĭ şi nume bun să aĭ, nu ĭe cu putinţă).

Adică: A fi beat şi lăudat, nu se poate.

179. Carĭ *bĕasi*, amputi.

(Cine bese, pute).

180. Cu *bişin'* nu z-vîpsescu ŏáuli.

(Cu b.... nu vopsesc oule).

757. Cu gogoşĭ nu se cănesc oule.

181. L-*biŭ* di v'iŭ.

(L-a băut de viŭ).

A prăpădi pe cine-va.

182. Arucutĕaşti *bizbil'i*.

(Rostogoleşte bolovanĭ).

A vorbi prostiĭ.

183. Cît *bînéţĭ*, ahîtu-nveţĭ.

(Cît trăeştĭ, atît învеţĭ).

184. *Bîrbatlu* s-pŏartă cu saclu şi mul'arĕa si scŏată cu aclu,—casă nu sĕ-adară.

(Bărbatul să poarte—aducă—cu sacul şi femeca să scoată cu acul,—casă nu se face).

185. Dă-n', ale, *bărbatlu* a tău,
şi tini ţini-ţĭ mal'lu a meŭ.

(Dă-mĭ,—fa pe bărbatul tău,
şi tu ţine pisălogul mĭeŭ.

Isp. 1617.

186. *Bărbatlu* cu cruţĕa în cap, m'l'arĕa cu draclu tu ínimă.

Z. 2756, II, N. St. Nijopule.

(Bărbatul cu crucea în cap, muĭerea cu dracul în inimă).

187. Sturlu a căsăl'eĭ ĕasti *bîrbatlu*.

(Stîlpul caseĭ este bărbatul).

cfr. Z. II, 2755.

188. Numia căsăl'eĭ i *bîrbatlu*.

(Susţiitorul caseĭ ĭeste bărbatul).

Arată însemnătatea bărbatuluĭ.

189. Lŏ alîmsiră *boĭl'i*.

(Îl linseră boiĭ).

A fi spin.

Vezĭ: *văţli*.

190. Di *borg'i*-ĭ pîn di guşi.

(De datorie-ĭ pînă în gît).

191. *Boŭlu* s-lĕagă di cŏarni şi omlu di limbă.

(Boul se leagă de coarne şi omul de limbă).

Dür. 700 II, 398; Das Pferd beim Zaume, den Mann beim Worte.—Lt. Verba ligant homines, taurorum cornua funes.

cfr. Isp. 496.

192. Tut *boŭlu* l-mîcă' ş-la cŏadă s-curmă'.

(Tot boul l-a mîncat şi cînd a ajuns la coadă a ostenit).

Dür. 761. I 399 fr. Quand on a avalé le boeuf, il ne faut pas s'arrêter à la queue.

Cfr. Z. 1331.

193. Bĕa apa ca *boŭ*.

(Bea apă ca un boŭ).

194. Cu un *boŭ* nu s-ară.

(Cu un boŭ nu se ară).

Z. 427. Milescu.

195. *Boŭ* z-dusi, boŭ vin'i.

(Boŭ s-a dus, boŭ s-a întors).

196. Z-duse *boŭ* şi vine vacă.

(S-a dus boŭ şi s-a întors vacă).

Din prost şi maĭ prost.

Z. 1337. Dan.

197. Ca *boŭlu* mîcă.

(Ca boul mănîncă).

Z. 2642. A avea burtă de viţel sărac.

198. Cu *brâţîli* dişcl'isi.
id. Cu braţele deschise.

(A primi bine, cu iubire pe cineva).

199. Tră *brŏască*, bruscon'lu-ĭ: sŏari.

(Pentru broască, broscoiul ieste, ca un soare).

Dür 818. I. 434 Jedem gefällt das Seine.

200. Ş-mîşcă' *buţla*.

(Ş-a muşcat buza).
In semn de căinţă, de întristare; regret pentru ceva.

201. Dipusi *bûţlîli*.

(A plecat buzele).
Gata să se supere; gata să plîngă, cînd e vorba de copiĭ.

Z. II, 2814.

202. Cu *bùţlîli* cripati.

(Cu buzele crăpate).
A fi întristat.

203. Vultúrlu scŏate *buf*, şi buflu vultúr niscîndi orĭ.

(Vulturul naşte bufniţă şi bufniţa vultur cîte odată).

Dür. 654. I. 342: Manch gute Kuh hat ein übel Kalb. Die bessten Eltern haben oft ungeratene Kinder.

204. Sĕ-adunară orn'il' tuţĭ, di bìgară *buflu* cap.

(S-aŭ adunat toţĭ corbiĭ şi aŭ alĕs de fruntaş pe bufniţă).

205. Omlu aestu ti tal'e cu *bumbaclu*.

(Omul acesta te taĭe cu bumbacul).

7. 470 Milescu.

206. — «*Bună* ţuă, Gh'oto!»
— «Ţadă scot.»

— (Bună ziuă, Ghĭoto!
— scot zadă!)

ngr. Καλησπέρα γέρο! κουκιά σπέρο (Byzant. Zeitschift III, pag. 557. 13).

— *Bună* seară, bătrînule!
— sădesc fasole.

Turceşte: Acşám heirr olsún [
— balic_avlari'm.

— Bună seară!
— Peşte prind.

207. Di *bunlu* vîră nu fuḑi.

(De omul bun nimenĭ nu fuge).

209. *Bun* ca pînĕa ţĕa calda.

(Bun ca pînea cea caldă).

210. *Bun* — záhari.

(Bun ca zahărul).

211. *Bun*, si-l baḑi prĕ-arană.

(Bun, să-l bagĭ pe rană).

212. *Bun* cum nŏ-ari faptu altu fiseă.

(Bun cum n-a făcut al doilea natura).

213. Cu bunlu l'-mîţĭ *caplu* anîntúĭ.

(Cu binele îĭ mănînci capul celuĭ lalt).

Adică : cînd te ĭeĭ cu binişorul pe lîngă cine-va, reuşeştĭ maĭ de grabă.

214. L'i s'-alich'i *buriclu*.

(I s-a lipit buricul).

A-ĭ cădea ceva tronc la inimă.

215. *Ca* ţinţi z-voĭ,
ca ţinţi-n' vreĭ,
ca iseă, iseă n' pari.

(Cam cincĭ îţĭ datoresc,
cam cincĭ îmĭ datoreştĭ,
îmĭ pare că sîntem fit.

Pentru a exprima o stare anarhică.

Origina acestuĭ proverb ĭeste următoarea. In 1854 Aromînii de la Pind răsculîndu-se în contra împărăţieĭ turceştĭ, fiecare individ s-a înarmat pînă în dinţĭ. Ceĭ bogaţĭ, carĭ dăduseră banĭ pe datorie, voiaŭ acuma să-şĭ recapete banii, de teamă să nu-ĭ pearză. Ceĭ săracĭ însă, crezînd, că acuma a sosit momentul să se scape de creditorĭ, cînd aceştia reclamaŭ banĭ, eĭ duceaŭ mîna pe ĭatagan şi, amenințînd cu capul, spuneaŭ cuvintele de maĭ sus, prin carĭ tăĭaŭ creditorilor apa de la moară.

216. *Cacă* ningă vatră.

(Cacă lîngă vatră)

Om care stă mereŭ acasă, leneş, puturos.

217. *C..te* analtu.

(Cînd o scrînteşte de tot cine-va.

218. Si-l sufli (saŭ: sufl'i), *cadi*.

(Să-l sufli, cade)

Se zice de cine e tare slab.

219. *Caŭi* un sapa cîtră nîs ş-u traḑi.

(Fie-care o trage sapa cîtră dînsul).

220. Parălu *calbic* puté nu ch'ari.

(Banul calb nicĭ-odată nu pĭere).

221. Vindi-n' *calcavur*.

(Vinde-m' calcabur).

Isp. 170. A mîncá calcaburĭ.
Origina este turcească: *calc da vur*, înseamnă: Rădică-te şi bate.

222. *Calcă* pi urma tatî-suĭ.

(Calcă pe urma lu tată-seŭ).
Isp. 603.

223. Nu *calcă* strîmbu.

(Nu calcă strîmb).
Pentru cine nu greşeşte în purtare.

224. Nŏ-alasă *calĕa* s-l'aĭ cîrarĕa.

(Nu lăsá calea să apucĭ poteca).

225. Carĭ întrĕabă, *calĕa* ŏ află.

(Cine întreabă, drumul îl află).

226. Alasă *calĕa*, ş-l'a cîrarĕa.

(Lasă calea şi apucă poteca).

227. Ne tu *cali*, ne tu cîrari.

(Nicĭ în cale, nicĭ în cărare).
Dr. A fi în două cărărĭ; cu curu în două luntri.

228. Iţi faţĭ, fă-u *n-cale*.

(Orĭ-ce facĭ, fă o cum trebuĭe).

229. Carĭ xen *cal* încálică, n-cali discálică.
(Cine cal străin încalecă, în drum descalecă).

230. *Calu* aţél bunlu (saŭ: bunul) şi di sum mutafe s-cunŏaşte.
(Calul cel bun se cunoaşte şi de supt învelitoare).
Z. 1397. Milescu.

231. Z-bat *cal'i,* tu pl'ámiţă xĕană.
(Se bat caiĭ în grad străin).
pgr. Μαλόνουν διό γαϊδούρια αι ξένη αχυρόνα.
vezĭ: *gumár.*

232. (*Calu* bun, singur ş-adavzi orzul.
(Calul cel bun, el însuşĭ îşĭ adauge orzul).
Z. 1430. Milescu.

233. A *caluĭ* nu-l' si mică carnĕa, ma imnáticul.
(Caluluĭ nu i se preţuĭeşte carnea, ci umbletul).
Z. 1429. Milescu.

234. *Calu* g'oni, tu g'ug s-cunŏaşti.
(Calul cel voinic, în suiş se cunoaşte).
Petron. Lassus tamquam caballus in clivo. Dür. 188 II 104: In Nöten sieht man den Mann fr. Au danger on cannaît les braves.

235. Ca *calu* tu pàhnie i nviţát.
(Ca calul în ĭesle ĭeste obicĭnuit).
Pentru cine e învăţat să meargă mereŭ tot acolo.

236. Traḑi ca *calu* la orḑu.
R. trage ca calul la orz.

237. *Calu* psoh'ŭ, múştili lŏ-ascuch'i.
(Calul cel mort, muştele îl scuĭpă).

238. Di pri *cal* pri ɣumár.
(De pe cal pe măgăr).
cfr. gr. ἀφ' ἵππον ἐπ' ὄνον.
Se aplică celor, carĭ dintr-o poziţie maĭ înaltă, ajung la una maĭ mică.

239. *cal* bitîrnu nu si nvĕaţă arivani.
(Cal bătrîn nu se invaţă îmbuestru).
Z. 1405 Milescu.

240. *calu* ţi-ĭ pişch'esi nu s-mutrĕaşte tu dinţi.
(Calul ce-ĭ dăruit nu se caută la dinţĭ).
Calul de dar nu se caută la dinţĭ.
Z. 1389. Dan.

241. Vreĭ, *cal,* orḑu ?
Z. 1394.
(Vreĭ, calule, orz?)
Vezĭ : *Cituşe.*

242. *Calu* bun z-vindi j-di pe pihnie.
(Calul cel bun se vinde şi din grajd).
Z. 1396. Milescu.

243. *Calu* bun z-vindi dit ahuri.
Tacit. Nicolae.
(Calul cel bun se vinde din grajd).

244. *Calu* bun, bun i ş-cu sumăr.
(Calul bun, bun este şi cu samar,—ci nu numaĭ cu şea).

245. *Cap* mari ş-minti puţină.
(Cap mare şi minte puţină).

246. Nu ştii ĭu ş-ari *caplu.*
(Nu ştie unde-ĭ este capul).
Cînd cine-va are trebĭ multe.
Z. 2944, II. A nu-şĭ vedea capul.

247. N'-bag *caplu.*
(Imĭ pun capul).
A chĭezăşui pentru oarecine pînă în primejdie de moarte.
Adică : O dată cu capul.

248. Iu nu-ĭ *cap,* ca vaĭ di c'ic'oari.
(Unde nu ĭe cap, vaĭ de picĭoare).

249. Di la *cap* sĕ-ampute pescul.
(De la cap se pute peştele).
Dür 466 I. 237. Der Fisch fängt am Kopfe an zu stinken, lt. Piscis primum a capite foetit.

250. După *cap* ş-cic'ula.
(După cum ĭe capul aşa şi căcĭula).
Dür 640 II 362. Wie der Herr, so der Knecht. Dür 642 II: Wie der Hirt so die Herde, fz. Tel cerveau, tel chapeau.

251. *Caplu* faţi, caplu traḑi.
(Capul face, capul trage).
Dür 438 I. 223 Wie man 's einbrockt, muss man 's essen.

252. Carĭ ş-avĕagl'i gura, *caplu* a luĭ ş-avĕalg'i.
(Cine îşĭ păzeşte gura, capul îşĭ păzeşte).
Dür. 79. II. 46. Halt's Maul, so fliegt keine Mücke hinein.

253. *Cap* aĭ, minti ţe-ţĭ lipsĕaşti!
Isp. 762. Cap aĭ, minte ce-ţĭ trebuïe.

253bis. Aĭ *cap*, ţe u vreĭ mintĕa? Tacit.
idem.

254. *Caplu* s-h'ibă gh'ini, scuturi citi z-vreĭ.
(Capul să fie bine, mizeriĭ cîte să poftească).
Isp. 772.

255. Mută' *cap*.
(A rădicat cap)!
A se întremà, a se răsculà, a se încumetà, a nu se supune.

256. Ş-faţi di *cap*.
(Işĭ face de cap).
Adică: Cobeşte răŭ pentru sine.

257. Lŏ-adră' *caplu*.
(L-a făcut capul).
Adecă: S-a îmbătat.

258. Lŏ-adră' cu *cap* ş-cu cŏadă.
(L-a făcut cu cap şi cu coadă).
Ceva adevărat, desăvîrşit; dovedit pe deplin. (In senz răŭ maĭ mult).

258bis. Nu sĕ-alĕaḑi, ĭu-ĭ *caplu* ş-ĭu-ĭ cŏada.
(Nu se distinge, unde-ĭ capul şi unde-ĭ coada).
A nu avea nisĭ capăt, nicĭ sfîrşit.

259. Cum îl' l'a *caplu* vimtu.
(Cum îĭ ĭea capul vînt).
Adică: după cum îi trăzneşte.

260. Carĭ aĭ *cap* tră discari, du-ti la mŏară.

(Dacă aĭ cap de asurzit—lit. despicat—du-te la moară).

261. Carĭ aĭ *cap* tră discari, du-ti n-ḑĕană ş-huhutĕá.

(Dacă aĭ cap de despicat—asurzit,—du-te pe colină şi urlă).

262. Lŏ-aplică *caplu.*

(Ş-a plecat capul).

A se supune, a se umĭlì; a devenì moale.

263. Care ş-bate *caplu* la praglu [1]) dinsús,
mutrĕaşte la praglu dingh'ós.

Arom. II 276, 3. Samarina.

(Cine îşĭ bate capul la pragul din sus,
se uită la pragul de jos.)

264. Pînă s-nu daĭ cu *caplu* di praglu di sus, nu veḑĭ praglu din gh'os.

Com. de d. Tacit Nicolae.

(Pînă să nu-ţĭ izbeştĭ capul de pragul de sus, nu vezĭ pragul de jos).

265. L'-apreăsi pal'i *n-cap.*

saŭ:

L' apreăsi *caplu.*

(I-a aprins paĭe în cap.

saŭ:

(I-a aprins capul).

A întărita pe cine-va.

266. îl' lĭa *caplu* vimtu.

(Iĭ ĭea capul vînt).

Pentru cine se-supără fără motiv, ascultînd nimicurĭ, condus de bîrfirĭ şi clevetirĭ.

267. J-bati *caplu* di mur.

(Işĭ bate capul de zid).

A se frămînta cu firea, a chibzui.

[1]) *Praglu* se zice la Samarina, şi nu: *pragul.*

268. Nu l' tal'i *caplu* ne tră doĭ paráţĭ pal'i la ɣumáţĭ.
(Nu-l taĭe capul, nicĭ pentru doĭ banĭ paĭe la măgarĭ).
cfr. Z. II, 1857 : Nu-l taĭe capul nicĭ două mere degerate.

269. Ari fumurĭ *în cap*.
(Are fumurĭ în cap).
A avea gărgăunĭ.

270. Di la *cap* pîn la c'ic'ŏari.
(De la cap pînă la picioare).
Se întrebuinţează pentru a desemna întregul omuluĭ.
Gonu. Vom Scheitel bis zu den Zehen.

271. Di ţe ţ-arĭ'ḑĭ iţĭ v'ini pri *cap*.
(De ce-ţĭ rĭzĭ, iţĭ vine la cap).
Vezĭ, No. 106.

272. *Cap* mari, mplin cu carni.
(Cap mare, plin cu carne—nu cu măduvă).
Pentru omul greoiŭ de cap.

273. *Caplu* ţĭ lŏ-aspargu, ch'efĕa nu ţŏ-aspargu.
(Capul ţi-l stric, placul nu ţi-l stric).
Z. 2877.

274. Ş-lu bîgă' *caplu* tu tastru.
(Işĭ băgă capul în traistă).
A lua o hotărîre energică, pentru care e decis să-şĭ dea şi capul.
A deveni haĭduc, expus orĭ cînd a-şĭ pĭerde capul.

275. Ş-ligă' *caplu*.
(Ş-a legat capul).
A se însură, măritá.
Vezĭ: *lăli*.

276. J-da *caplu* di ch'atră.
(Işĭ dă (izbeşte), capul de peatră).
A se căi.

277. *Caplu* ca tigari, ma minti nŏ-ari.

(Capul cît o bănită, dar minte n-are).

Vezĭ, No. 272.

278. Caŏi un pi *cap*-l'i, domnu-ĭ.

(Fie-care pe capul luĭ este stăpîn).

279. Alţi lucrĕaḑă cu truplu ş-alţi cu *caplu*.

(Alţĭ lucrează cu corpul şi alţĭ cu capul).

280. Dĕadi *cap*.

(Dede cap).

A se înălţá, a prosperá în afaceri.

281. *Caplu* ţe nu ntrĕabă, multi vaĭ tragă.

(Capul care nu întreabă, multe va suferi).

Germ. Der Kopf der auf guten Rat nicht fragt, wird viel leiden.

282. *Càpiti* fără mintuiri tu bustă'n' crescu.

(Capete fără judecată în bostan cresc).

283. Ari *cap*.

(Are cap).

A fi cu judecată.

Vezĭ: *Gaïe, gîscă, palŭ; loc, scŏată.*

284. Ş-*capra* pŏati z-ḑică a lupluĭ: «l'a-n' cŏada!» ma di pri piş-tirĕaŭă.

(Şi capra poate să zică lupuluĭ: «ĭea-mĭ coada!», dar, de pe stîncă).

Poveste: Un lup, întîlnind o capră, a vrut să o mănînce. Capra s-a rugat de dînsul, să fie şi el o dată bun şi să o lase să se urce încă o dată pe o stîncă, care se afla în apropiere, de unde să se maĭ uite pentru ultima dată în toate părţile frumoase, unde a păscut, ca cel puţin, murind, să moară satisfăcută. Lupul a consimţit.
Capra, îndată ce s-a văzut pe stîncă, la adăpost de orĭ ce pericol, a început să înjure pe lup, zicîndu-ĭ:
«Să-mĭ ĭeĭ coada, lupule!».

285. Şi *capra* ari barbi, ma tut capră ş-ĕasti.

(Şi capra are barbă, dar tot capră ĭeste,—nu ĭe ţap).

Dür. 18 I 9: Alle sind nicht Jäger, die das Horn blasen. It.

Non est venator omnis qui cornua suflat: Pastores etiam dicuntur cornua flare (ml.).

286. Ştiĭ *capra* s-mîcă ĕarbă!

(Ştié capra să mănînce earbă !).

Dür 590 II, 399: Was soll der Honig in Esels Maule?

287. Ştii *capra,* ţe ĕasti ĕarba.

Tacit Nicolae.

(Ştie capra, ce este ĕarba).

Find-că caprele nu pasc cu plăcere ĭearbă, ci frunză de pe arbuştĭ.

288. Ş-arîn'a z-da pri *capră,* cŏada nu ŏ-apleăcă.

(Şi rĭía să dea pe capră coada nu o pleacă).

289. *Capră* arîn'ŏasă ş-cŏada tut împroastă.

(Capră rĭĭoasă şi coada tot sus).

Com. de d-l Tacit Nicolae.

290. *Capra* bĕasi ş-ŏaĕa sĕ-aruşnĕaţă.

(Capra bese şi oaea se ruşinează).

Capra bese oaea pate ruşinea.

291. Ca *capra* tu oĭ.

(Ca capra în oĭ).

Cînd ceva e prea bătător la ochĭ; cînd obiceĭurile cuĭ-va nu se potrivesc cu ale altora.

292. Nu-l' vîn'iră tuti *că'pîrli.*

(Nu ĭ-aŭ venit toate caprele).

A fi trist.

cfr. Zane, 1349. A nu-ĭ fi toţĭ boiĭ acasă.

293. Ţĭ vin'iră *căprîli* a casă; ∽ la loc?

(Ţĭ-aŭ venit caprele acasă; ∽ la loc?).

Te-aĭ lămurit acuma, te-aĭ deslușit?

cfr. Ş-aŭ venit şi ţăraniĭ acasă.

294. *Capră* (tră Arbines).

(Albanez).

Adică Albanezul e ca o capră, care nu se poate asocia cu oameniĭ, după cum capra nu stă în turmă.

295. L' fitară *căpîrli.*

(Îĭ fătară caprele).
A avea busurie în casă.

295 bis. Va tĕ-ari'd, canda va-ţĭ l'aŭ *căpîrli.*

(O să te înşel, parcă o să-ţĭ ĭead caprele?)

296. Pr-ĭu ansari *capra*, ma nsus ansari edlu.

(Pe unde sare capra, maĭ sus sare edul).

cfr. Capra sare masa, eada sare casa.

297. Armasi di la *Caramán*, ş-mîcă şi Gh'asúlĭ.

(A rămas de la cînele, Caraman, cîine maĭ mare, — să mănînce şi Ghĭasulĭ,—cîine maĭ mic).

298. *Carĭ* s-nu nîurĕaḑă, necă nu gîlĕaşti.

(Dacă nu înorează cerul, nu se însenineză).

299. *Carĭ* s-mor di tusi, anăθimată sh'ibă puşcl'a.

(Dacă oiŭ muri de tuse, blestemată să fie cĭuma).

300. *Carni* vaĭ mîşcu di tine.

(Carne voiŭ muşca de tine).

Ameninţare în contra cuĭ-va, cfr.:
W. 347., IV. Wer seinem Feinde unter die Zähne kommt ist ühel daran: Petr. 58 venies sub dentem.

Notă. — Această ameninţarea se exprimă, muşcînd în acelaş timp indexul cu gura şi amenințînd cu capul. Une-orĭ *ş-u dă în cl'ept:* se loveşte în piept, înainte de a-şĭ muşca degetul index.

301. Nu n' faţi niţi *cald*, niţi araţi.

(Nu-mĭ face nicĭ cald, nicĭ rece.)

Z. 59 Milescu.

Proverbul acesta la Aromînĭ se aude sub forma:
Nu-n' ţini nicĭ *cîlḑură*, niţi arîţimi.

(Nu-mĭ ţine nicĭ cald, nicĭ rece).

Cuvîntul *cald* în senzul acesta, nu se aude printre Aromînĭ.

302. Iu intră ngrîn'a, sĕ-asparḑi *casa.*

(Unde intră gîlceava să strică casa.)

Notă.— Casa, în care este ceartă şi sfadă ziua toată, se strică.

303. Nö-adară *casă.*

(Nu face casă).

Se zice pentru un om stricat, risipitor ; apoĭ : om care nu se îngrijește de sine, ci de alții.

304. *Casă* aspartă.

(Casă stricată).

Pentru unul stricat.

305. *Casă* pri cîrlíg.

(Casă pe cîrlig).

Om fără căpătîiŭ, păstor.

306. *Casă* pri bistún.

(Casă pe baston.)

Profesor, învățător; om fără căpătiiŭ.

Aceasta se referă la bieții dăscălași, carĭ, în trecut, cu bastonul în mînă alergaŭ din sat în sat, rugîndu-se să fie priimiți ca învățătorĭ, în schimbul unuĭ modest salariŭ. Cînd un sat vecin le oferea un salariŭ maĭ mare, eĭ se duceaŭ acolo în anul viitor, avînd prin modul acesta, *casă pe baston.*

307. *Ca vaĭ* di carĭ cu ungl'a-l' nu si zgrimă.

(Vaĭ de cine nu se zgîrie cu unghĭa luĭ.)

Wer sich auf andere verlässt, ist verloren.

308. S-ai maşĭ nă *călivă*, ma a ta şih'ibă.

(Să aĭ chiar o colibă, dar să fie a ta).

309. Caθi *ch'àdică* tră gh'ini.

(Fie-care obstacol, în bine.)

Ngr. Caθĕ-amboôv'u v'a caló.

310. Să s-alĕagă *ch'àniță* di grîn.

(Să se aleagă neghina de grîŭ).

efr. Z, 907.

311. S-alĕapsi *ch'àniță* di grîn.

(S-a ales neghina de grîŭ).

Ispirescu 37.

312. L'-umplú *ch'alĕa*.

(I-a umplut pĭelea).

A snopì în bătăĭ pe cine-va.

313. Nu lu ncapi *ch'aléa.*

(Nu-l încape pielea).

1. De gras.
2. De bucurie; de îngîmfare saŭ mîndrie.

Vezi: *Strámili.* Z. 4550 bis.

314. Maşĭ *ch'aléa* luĭ l'i ştie, cîti ari traptă.

(Numaĭ pielea luĭ ştie cîte a suferit).

Z. II 4549.

315. L'-intrà' su *ch'ali.*

(I-a intrat supt piele).

Z. II, 4548

316. Ŏ-ari *ch'aléa* grŏasă.

(O are pielea groasă).

Ŏ-ari ch'aléa di gumár.

(Are piele de măgar).

317. Ştiŭ cîtu-l' faţi *ch'aléa.*

(Ştiŭ cît îĭ face pielea. Cît preţueşte, ce putere are.)

Z. 4553, II: A şti cît poate pielea cuĭ-va.

318. Ş-alîsă' *ch'aléa.*

(Ş-a lăsat pielea).

A nu se maĭ fi întors; a muri.

Z 4568, II.

319. Ti vatîm şi ţ-umplu *ch'aléa* cu flurii.

(Te omor şi-ţĭ umplu pielea cu galbinĭ).

Notă. — Reaminteşte legea turcească, care pretindea 300 lire turceşt pentru un omor de creştin, în beneficiul caseĭ s tatuluĭ, fără a i se face în schimb nimic asasinuluĭ.

320. L-bigă' tu *ch'ali.*

(L-a băgat în piele).

Adică: A aduce pe cine-va în pericol de moarte.

Nota. — Cînd cine-va îe bătut tare, în cît tot corpul îeste vînăt, ca s ă se vindece, i se pune pe corp pielea unuĭ noaten, jupuită de curînd, pielea să fie caldă.

Se crede că prin modul acesta se vindecă pe deplin.

321. L' pŏati *ch'aléa.*

(Iĭ poate pielea).

A fi om de valoare.

322. *Ch'ali* ş-ŏasi.

(Pĭele şi oase).

Adică foarte slab.
Cfr. Plaut. Aulul. 564 Onia ossa ac pellis totus est.

323. *Ch'atra* ţe s-arucutĕaşte, muşcl'u nisá nu ş-acaţă.

(Peatra ce se rostogoleşte, muschiŭ nu prinde).
Z. 996. Bag.

324. *Ch'atra* ţe s-arucutĕaşti, muşcl'u nŏ-acaţă.

(Peatra ce se rostogoleşte muschiŭ nu prinde).

Musco lapis volutus haud abducitur.

325. Ca di *ch'atră*.

(Ca de peatră).

De loc; nicĭ odată; imposibil.

326. Ţinú *ch'eptu*.

(A ţinut pĭept).

A fi voĭnic.

327. Aciţă' s-arucă *ch'etri*.

(Incepu a arunca pĭetre).

A semăna discordie; a ĭnsultá; ĭnjurá.

328. Arucă *ch'etri*.

(Aruncă pĭetre).

A pune intrigĭ, a cleveti.

329. *Ch'etri* miţĭ.

(Măncĭ pĭetre).

A spune lucrurĭ neadevărate. A bîrfi.

330. Cîndu ch'ari ţinivá caléa ş-*ch'étrili* l'i ftisescu.

(Cînd pĭerde cineva drumul şi pĭetrele-ĭ sînt de vină).

A nu-ĭ mĭerge cuĭva.

331. Pinĕ ş-*ch'étrile* plingu di nìs.

(Chĭar şi pĭetrele plîng de dînsul).

Despre unul care se plînge mereŭ; plîngător, care se jeluĭeşte mereŭ pentru nimic.

332. Ş-*ch'étrile* s-plîngu di nîs.

(Şi pietrele se plîng de dînsul).

A fi om răŭ, în cît toate lucrurile să se plîngă de cine-va.

333. *Ch'ícută* di ch'ícută, s-faţi bară mari.

dr. Picătura cu picătură lac mare se face.

334. Di *ch'ícută*, ch'ícută, s-faţe baltă mare.

Arom. II, 278, 95.

(De picătură, picătură se face lac mare).

335. Si-l nĕacă tu nă *ch'ícută* di apă.

(Să-l înece într-o picătură de apă).

A duşmăni pe cineva.

336. — Ţe ţ-u h'era cîsiðóase?
— *Ch'ilipóş* di mîrgîritare.

(— Ce mi-ţĭ ĭe, rĭĭosule?
— Tichie de mărgăritar).

Mărăcine Mih. Părleap.

Cfr. Ce-ĭ lipseşte chelului, tichie de mărgăritar?

337. Tră surdu, mac-asún', tră orbu macă θimn'iţeşti şi tră mbităt macă vaĭ meşti, *ch'irdută* va z-ducă.

(Pentru surd dacă sunĭ, pentru orbu dacă cădelniţezĭ şi pentru beţiv dacă cinsteştĭ, pierdută (zadarnică) va fi).

338. *Ch'irĕásuva* vaĭ vinḑi curcubete.

(La Chereasova o să vinzĭ dovlecĭ).

Com. de d-l Diamandi G. Samarina, Epir.

La Chereasova se produc curcubete de tot felul şi dintre cele maĭ preţuite. Este un sat aproape de Samarina, Epir.

Germ.: Dem Gärtner willst du Blumen vercaufen?

339. Ari *ch'iró* sî-l' v'ină mintĕa.

(E timp să-ĭ vie mintea).

Se zice ironic pentru unul care deja este în vîrstă.

340. Nu-ţi ch'ari *ch'irolu*.

(Nu-ţĭ pierde timpul).

Cînd aĭ a face cu unul, care nu pricepe.

341. Ţe un *ch'irát* lĕagă, ḑaţi mintióşi nu pot z-dizlĕagă.

(Ce un nebun leagă, zece mintoşĭ — înţelepţĭ — nu pot s-o dezlege).

Grm. Was ein Narr in einem Moment spricht, können die Weisen in einen Iahr nicht erklären.

342. Va v'ină *ch'izda* tu c'inuşe.

(Va veni p.... în cenuşe).

Adică va veni şi rîndul meŭ.

Cfr. O să-mĭ vie şi mie apa la moară.

343. *Ch'orlu* ntră orgh'i ĕasti amiră'.

(Chĭorul printre orbĭ este împărat).

344. Tu hŏara órgh'ilor, *ch'orlu-ĭ* domnu.

(In satul orbilor, cel cu un ochiŭ e domnitor).

Isp. 1030.

345. Va-n' ḑiţĭ *ch'or*, va-ţĭ ḑic orbu.

(Imĭ veĭ zice: chior, ţĭ voiŭ zice orb).

Paria paribus respondimus.

346. Mîcă' *cîcàt.*

(A mîncat c...)

Z. II, 4993.

Lŏaşi *cîcát!* adică: nimic;

Micáşi *c...*, di ti pinginişi.

(Aĭ mîncat c.., de te-aĭ spurcat).

Nu se prind cîte spuĭ şi cîte facĭ.

Credinţă:

Cînd o vrăjitoare ĭe prinsă şi silită să-şĭ spurce gura, toate vrăjitoriile şi farmecile, pe cărĭ le va face în viitor, nu se vor împlini.

Pentru o ast-fel de vrăjitoare se zice, că ĭeste pîngîrită, *pîngînită.*

347. Va si ştibă umplutlu di *c...*, că lŏ-ascúch'.

(Vrea să ştie — îĭ pasă puţin—cel umplut de c..., dacă-l scuipĭ).

348. U *cîcă'* huzmetĕa.

(A feştelit-o).

349. „Scŏati *cîc'ula* s-mĕ-agudeşti"!

(Scoate căcĭula să mă loveşti).
Cînd şi cel care ne împută ceva, nu ĭe maĭ de treabă. Potriviţĭ.

cfr. Dür 242, I, 122 : Das Blind spottet das Hinkenden.

350. L'i sĕ-arupse *cîc'ula*.

(Is-a rupt căcĭula).
Cînd capătă cine-va ceva în abundenţă, pentru cine l-a cuplesit binele, fericirea peste măsură.

351. Necă voĭ si ştiŭ d-ĭu ţ-u *cîc'ula*.

(Nicĭ nu vreaŭ să ştiŭ de unde ţĭ-e căcĭula).

Dezinteresare complectă.

352. Nu ti ntreb d-ĭù ţ-u *cîc'ula*.

(Nicĭ nu te întreb de unde ţĭ-e căcĭula).

Nepăsare, dispreţ pentru cine-va, nebăgare în seamă.

353. Va-l' v'nă *cîc'ua* divarlígaluĭ.

(O să-ĭ vie căcĭula jur împrejur).

Adică: a regretă, a se căi.

354. L'-criscù *cîc'ula*.

(I-a crescut căcĭula).

A căpătá onoruri, a deveni maĭ mare.

355. *Cĭĭmîcanlu* l'a ş-alasă, ma pîşelu ţĭ-vindi ş-casă.

(Caimacamul (suprefectul) ĭea şi-ţĭ lasă, dar paşa (prefectul) ţĭ vinde şi casă).
Adică, cu cît maĭ sus cauţĭ să găseştĭ dreptate, cu atît maĭ mult trebuĭe să cheltuĭeştĭ.

356. Bĭgăm *cîldari* azĭ.

(Am pus azĭ căldare).
Pentru a zice : «am pus să spălăm azĭ rufele».

357. *Cîlcă'* tu pită.

(A călcat în plăcintă).

A făcut-o boacănă. A scrînti-o!

Er ist in die Patsche gekomen.

358. Cu *cî'lcî'n'ili* nĭinti.

(Cu călcĭĭele înainte).

Se întrebuinţează, ca să arătăm imposibilitatea de a se duce cine-va unde-va.

359. *Cîlîtorlu* ş-lînḑitlu nŭ-aŭ pîrĕasin' şi sîrbîtorĭ.

(Călătorul şi bolnavul nu cunosc zile de post şi sărbătorĭ).

360. Ahtă'rĭ ca tini, l'-trag di *cîlţîvetă* îo.

(Aşa ca tine, îĭ port legaţĭ de jartieră eŭ),

Adică îĭ tîrăsc pe maĭ mulţĭ dintr-o dată. A considerá de nimic pe cineva.
Se arată superioritatea cuĭ-va.

361. Cafţî di la cîni *cîlţîvetă?*

(Ceriĭ jartieră de la cîne?).

cfr. A cere lînă de la broască.

362. Ca *cîlŭgîrlu* si-ndrĕaḑi.

(Se găteşte ca călugărul).

cfr. Z. II, 2752.

Povestea care ne o dă d-l Zanne după Dem. Cantemir, se povesteşte la noĭ despre un călugăr.

Acesta, găzduit într-o casă, unde eraŭ două neveste, aĭ căror bărbaţĭ ĭeraŭ în străinătate, s-a luat cu binele pe lîngă ele şi le-a convins, să-ĭ facă voĭa.

Bine dar s-a ivit neînţelegere între ele, cine să fie întîĭa, care să se bucure de graţiile călugărului.

Călugărul le-a sfătuit să se ĭea la trîntă şi cine o fi maĭ voĭnică, cu aceea să înceapă. Zis şi făcut.

Pe cînd ele se căzneaŭ cine pe cine, călugărul începu îndată a se găti. Atunci ele l-aŭ întrebat, că ce face?

— Apoĭ, zise călugărul, orĭ-care va fi trîntită, mĭ-e tot una.

363. L'-trapsi *cîlupĕa.*

(Ĭ-a tras calopul).

A înşela pe cine-va.

364. I di cîili si-ş bĕa şi *cîmĕaşa* dipri nîs.

(E în stare să bea şi pe cămaşă).

A fi beţiv din cale afară.

365. J-dĕadi ş-*cîmĕaşa* dipri nîs.

(Ş-a dat şi cămaşa de pe dînsul).

A da tot ce are.

366. *Cîndu* s-mi veḑî ninga nă ŏară, si s-facă dŏaŭă orĭ!

(Cînd să mă vezĭ încă o dată, să se facă de două orĭ!)

367. Cari *cîndu* va ş-cari cîndu pŏati.

(Cine cînd doreşte şi cine cînd pŏate).

Isp. 492. Bogatul mănîncă cînd îi e foame, şi săracul cînd găseşte.

368. Nŏ-ari *cîmĕaşi* pri nîs.

(N-are nicĭ cămaşe).

A fi sărac prăpădit.

Vezĭ: *zmeană.*

369. Cu *cîmĕaşa* dipri nîs ascîpă'.

(S-a ales numaĭ cu cămaşa de pe dînsul).

Adică: Cu absolut nimic.

370. M-aprŏapĕa n'-u *cîmĕaşa* de tuti strán'ili.

(Maĭ aproape mĭ-ĭe cămaşa de cele-l-alte haĭne.)

371. Carĭ nu-ş va *cîmĕaşa?*

(Cine nu şĭ-ĭubeşte cămaşa?)

Numaĭ un nebun ar fi în stare să nu-şĭ ĭubească cămaşa. De unde blestemul:

372. S-nu-ţĭ vreĭ *cîmĕaşa* dipri tini!

(Să nu-ţĭ ĭubeştĭ, să refuzĭ cămaşa de pe tine!)

Sinonim cu: a înebuni.

373. Vrî'ndaluĭ *cîmila* cŏarni, pîn j-dĭ-urecl'i şută armasi.

(Vrînd cămila să aibă coarne, a rămas şi fără de urechĭ).

374. Ntribară *cîmila*:
— Di ţe ŏ-aĭ guşa strîmbă?
— Am ţe-n'-u ndrĕaptă, di guşa n'-u strîmbă?

(Aŭ întrebat pe cămilă:
«De ce ţĭ-e gîtul strîmb?»
«Dar ce mĭ-e drept, ca să-mĭ fie gîtul numaĭ strîmb?)».

375. Va-ţĭ astingu *cîndila!*

(O să-ţĭ sting candela!).

A omorî pe cine-va.

Credinţă.

Aromînul crede, că fie-care creştin are în cer, de îndată ce se naşte, o candelă plină cu unt-de-lemn, care arde mereŭ.

Cînd unt-de-lemnul se isprăveşte şi candela se stinge moare şi muritorul respectiv.

376. Turbatlu *cîni*, domnu-su vaĭ mişcă prota.
(Turbatul cîne, pe stăpînul său va muşca întîĭ).

377. Un *cîni* di la oĭ faţi ḑaţi cîn' dĕ-acasă, ma la oĭ!
(Un cîne de la oĭ, preţuĭeşte cît zece de ceĭ de casă, însă, cînd se află la oĭ).
Fie-care preţuĭeşte ceva în elementul său; la locul său.

378. Caş bun tu fŏali di *cîni*.
(Brînză bună în burduf de cîine).

379. Iţi *cîni* arana ş-alinḑi.
(Orĭ-ce cîne se linge la rană).
cfr. Fie-care se leagă, unde-l doare.

380. *Cî'nili*, cîndu-l' v'ini s-psusĕască, s-ch'işi la g'imie.
(Cînd ĭe să moară cînele, se pişe la geamie).
Un cîne, care trece măcar pe la o moschee, ĭeste împuşcat la moment de Turcĭ.

381. Ca *cî'nili*, ţĕ-arupsi fŏálili, prit pălă0iri.
(Ca cînele, care rupse burduful, ĭese prin fereastră).
Ca cînele care a lins putina!

382. Aurlă ca pri *cîni*.
(Urlă ca pe un cîine).
A huidui pe cine-va ca pe un cîine.

383. Carĭ s-nu sirgl'escu *cî'nili!*
(Dacă n-oĭŭ asmuţí cîinele!).
Ameninţare puerilă, ce o facem în contra cuĭ-va.

384. Afirĕá-ti di *cî'nili*, ţe nŏ-avină ch'atra.
(Păzeşte-te de cîinele care nu urmăreşte peatra).

385. Ca *cî'nili* cu cituşa z-duc.
(Trăesc — se duc — ca cîinele cu pisica).
Sie leben wie Hund und Katze.

386. Z-vor ca *cînele* cu cituşa.
(Se ĭubesc ca cîinele cu pisica).
A trăi foarte răŭ. Z: 1546. Dan.

387. Ŏaspi vecl'u, *cîni* vecl'u.

(Prietin vechiŭ, cîne vechiŭ).

cfr. Z. 1540.

388. *Cîn'l'i* trag di nîs.

(Cîniĭ trag de dînsul).

A fi cine-va în neagra mizerie.

389. Maşĭ un *cîni*-ĭ coluv ?

(Z. 1453. Numaĭ un cîine e scurt de coadă ?)

Vezĭ : *gumár.*

390. Mîcă *cî'nili* mŏari zărĭ !

(Mănîncă cîinele varză acră).

Z. 1483. Cînele Tuculuĭ, la nevoie, mănîncă şi mere pădureţe.

Anecdotă macedonească :

A fost un bogat şi a avut un cîine, la care ţinea mult. Il punea cu sine la masă şi-l nutrea cu tot ce avea maĭ gustos. Murind el, moştenitorul ura foarte mult rasa cîinească şi aşa a vîndut cîinele pe nimica la un ţigan. Acesta, să se nutrească pe sine nu putea, ci nu să dea şi cîineluĭ. Aşa, după ce se sătura, da şi cîineluĭ din ce rămînea, dar ţi-aĭ găsit cîine să mănînce ! El era obicînuit cu ceva ales.

Ţiganul văzînd, că cîinele nu mănîncă, bucurie mare. Tocmaĭ aşa cîine boieresc îĭ trebuĭa luĭ, care să nu mănînce mult.

Aşa o zi, aşa două, pînă cînd i s-a făcut foame bĭetuluĭ cîine.

Ţiganul tocmaĭ sfîrşise o mîncare cu varză acră, acră de îţi acrea ficatul. «Na !» zise el cîineluĭ, «doar ţi-o plăcea azĭ să mănîncĭ !» Să-l fi văzut atunci pe cîine, cum mînca.

391. Fuţi, ca *cîni* upîrît.

(Fuge ca cîine opărit).

392. Tricú ca *cî'nili* prit apă.

(A trecut ca cîinele prin apă).

Z. 1881. A trecut ca gisca prin apă.

393. Pînă nu cîrteşti *cî'nili,* nu ti muşcă.

(Pînă nu atingĭ cîinele, nu te muşcă).

Z. 1498. Milescu.

394. Ca *cî'nili* la hasapl'ó.

(Ca cîinele la măcelărie).

395. Si nviţă' ca *cî'nele* la căsăpniţă.

(S-a obicînuit ca cîinele la măcelărie).

Z. 1542. Dan.

396. Avĕagl'i ca *cî'nili* la hîsáp.
(Păzeşte—îşĭ petrece timpul—ca cîinele la măcelar).

397. Cupii fără *cîn'*.
(Turmă fără de cîni).
Unde toate mĭerg de a valma, talmeş balmeş.
Ngr. Ermu mandrí v'umatu lich'.
(Staul pustiŭ plin cu lupĭ).

398. S-mîcă ca *cînl'i*.
(Se mănîncă ca cîniĭ).
Z. 1547.

399. A lagă ca *cîni* fără domnu.
(Aleargă, rătăceşte, ca cîne fără stăpîn).
A fi fără căpătiiŭ.

400. Da ca pri *cîne*.
(Dă ca pe un cîne).
Fără milă.

401. *Cî'nili* ţĕ-alatră, nu mîşcă.
(Cîinele ce latră nu muşcă).
Z. 1499.

402. Hrăneă *cini*, s-ti alatră.
(Nutreşte cîine, să te latre).
Z. 1521 Milescu.

403. Di ch'ali di *cîni* utri nu s-faţi.
(De pĭele de cîne, burduf nu se face).
Z. 1523.

404. Sită di mitasi di cŏadă di *cîni!*
(Sită de mătase de coadă de cîne!)

405. Il' mîcă *cîn'l'i* dit tastru.
(A-ĭ mînca cîniĭ din traistă).
A fi prost.

406. Afirĕă-ti di cini ţe nŏ-alatră.
(Păzeşte-te de cîinele care nu latră).

407. Nu-l cirtéá *cînili* ţe dŏarmi, di vreĭ s-nu ti mîşcă.
(Nu-l atinge cîinele, care doarme, dacă doreştĭ să nu te muşte)
Com. de d-l Tacit Nicolae.

408. Lucrĕaḑă ca *cîni* ş-mîcă ca domnu.
(Lucrează ca un cîine şi mănîncă ca un domn).

409. Cum va-l' *cîntă,* acşí va g'ŏacă.
(Cum o să-ĭ cînte, aşa o să joace).
Germ. Er hängt den Mantel nach dem Wind.

410. Sĕ-arucutí *cîpach'a,* di ş-află' ting'irlu.
(Se rostogoli capacul, şi-şĭ găsi tingirea).
Dür 468, II, 259: Kein Topf so schief, er findet seinen Deckel

411. Avĕagl'i-ti di *cîrbûnnilĕ*-anvîlít.
(Păzeşte-te de cărbunele învălit).
De om prefăcut.

412. Ş-lo tut *cîrcîndălu.*
(ş-a luat toată căsnicia).
Z. 1612. Cu căţel cu purcel.

413. Lĭ-da *cîrinti.*
(dr. lĭ arată colţiĭ).

414. *Cîrîfetă* grŏasă.
(cfr. Ceafa groasă).
Om care nu pricepe.

415. *Cîsmetĕa-ĭ* ŏarbă: ĭu da, da! ş-ĭu nu da, nu da!
(Soarta e oarbă: unde dă, dă; şi unde nu dă, nu dă!)

416. Fă-mi cu *cîsmeti,* ş-arucă-mi n-cuprii.
(Fă-mă cu noroc şi aruncă-mă în gunoiŭ).
Ein Glückskind darfst du auch auf den Mist werfen.

417. Dŏarmi, ma *cîsmetĕa-l'* lucreaḑă.
(El doarme, dar norocul lĭ lucrează—lĭ merge.)
Pentru cel norocos.

418. *Cîşarĕa* s-h'ibă gh'ini, că oĭli psusiră.
Stîna să trăĭască—să fie bine,—căcĭ oile aŭ murit.)

419. *Cîşari* di porţi nu s-faţi.
(Stînă de porcĭ nu se face).

420. Cînd *cîtuşa* nu-ĭ acasă, şŏáriţl'i g'ŏacă pri mĕasă.
(Cînd pisica nu-ĭ acasă, şoarecĭĭ joacă pe masă).

421. *Cîtuşa* ma nŏ-ag'unde pescul, ţîţe că-ĭ ampuţi't.
(Pisica, dacă nu ajunge peştele, zice că pute).
Z. 2323. N. St.

422. *Cîtuşa* ma nŏ-ajunze pescul, ascuch'e.
(Pisica dacă nu ajunge peştele, scuĭpă).
Z. 2323. Milescu.

423. Carĭ *cîtuşe* nu-l va pescul?
(Care pisică nu doreşte peşte?).

424. Z-g'ură' *cîtuşa* s-nu mîcă şŏariţĭ.
(S-a jurat pisica să nu mănînce şoarecĭ).
Z. 1740.
Cotoiul s-a călugărit şi s-a jurat, că nu maĭ mănîncă şoarecĭ.

425. Vreĭ, *cîtuşe*, pescu?
(Doreştĭ, pisică, peşte?)
Vezĭ: *Cal*.

426. *Cîţaŏa*, ţe s-av'usĕaşti, scŏati cîţă'l' orgh'i.
(Căţeaua, care se grăbeşte, naşte căţeĭ orbĭ).
Dür. 340. I. 172: Eilte die Hündin nicht, so würfe sie nicht blinde Junge. It. Canis festinans caecos parit catulos (catulos facit caecos).

427. Pîn nu da cŏada *cîţaŏa*, nu s-l'a cîn'l'i după nisă.
(Pînă ce nu bate coada căţeaua, nu se ţin cînĭ după dînsa).

428. Canda-l' fită' *cîţaŏa*.
(Parcă ĭ-a fătat căţeaua).
Se întrebuinţează ironic, cînd cineva se bucură mult de un lucru, care în realitate, nu merită aşa ceva.

429. Angînă' *cîţaŭa.*

(A chĭemat căţeaua).

A murit, a plecat.

430. *Cîţaŭă* di cupii ş-nivĕastă di soi.

(Căţea de la turmă, şi nevastă de neam).

431. *Cloc'a* ţe nu sĕ-aşteărni tu cuĭbár, pul' nu scŏati.

(Cloşca care nu şeade în cuĭb, nu scoate puĭ).

432. *Cluc'aşti* n-casă.

(Cloceşte în casă).

Notă.—Se zice pentru cine stă mereŭ în casă, cine ĭe molatic. El se maĭ numeşte şi *mul'uruşcu*—muĭceroiŭ înfenimat.

433. Ari *cl'ag.*

(Are chĭag).

A prins avere; are avere, stare bună.

434. Li dĕadi *cl'eĭli.*

(Le-a adat cheile).

A murì; a se supune; a eşi din funcţiune.

435. Ea s-nicá ş- «*cl'eĭli*, cl'eĭli!» strigá.

(Ea se înecă şi «cheile, cheile!» striga).

Femeea cuĭ-va, din cauza purtăriĭ rele şi necinstite a fost aruncată în riŭ de bărbat, ca să se înece. Ea aducîndu-şĭ aminte, că cheile caseĭ sînt la dînsa, a strigat: «cheile, cheile, bărbate».

436. L'-bagă *cŏadi*

(Lĭ bagă coade).

Z. 1177.

437. Tut *cŏadi* l'-află.

(Tot codiţe lĭ găseşte).

Z. 1717 A afla codiţă cuĭ-va.

438. Va-ţi cadă *cŏada.*

(O să-ţĭ cadă coada).

Se zice de cine nu vrĕa să facă ceva supt vre un pretext nefundat.

439. Mută-l di *cŏadă*.

(Mută-l, ridică-l de coadă).

ad. A înălța pe cine-va, a-ĭ face complimente.

440. Da *cŏada*.

(Dă din coadă).

Se zice de femeile carĭ incl'ină a deveni ușoare în moravurĭ.

Vezĭ : *cițaŏa* No. 427.

441 Gorțul *cŏada* dinîpoĭ ŏ-are.

(Părul coada îndărăt o are).

cfr. La toamnă se numără bobociĭ.

442. Pi *cŏada* di cîrpitór.

(Pe coada de cărpător.)

adică : niciodată.

443. Va-n' l'aĭ *cŏada*.

(O să-mĭ ĭeĭ coada).

Se arată nepăsarea.

444. *Cŏada* cap ĕasti la noĭ !

(Coada cap ĭeste la noĭ).

Cînd un nemernic, un incapabil, un parvenit, ajunge a conduce afacerile în vre o chestiune.

Z. 1702.

445. L'a-n' *cŏada*, lupe!

(Iea-mĭ coada, lupule!)

Povestea :

Lupul prinzînd o capră și vroind să o mănînce, aceasta s-a rugat de dînsul să-ĭ dea voĭe, să se urce pe stîncă, să vie treĭ orĭ în jurul eĭ și apoĭ, să o mănînce. Lupul a consimțit și capra la fie-care ocol în jurul vîrfuluĭ stînceĭ, ĭĭ zicea lupuluĭ, vorbele de maĭ sus.

Tacit Nicolae. Vezĭ No. 284.

446. Cumu z-duc pul'i-țĭ *cŏarbe?*
— Di țe z-duc, liescu.

Tacit Nicolae, Turis.

(Cum țĭ merg puiĭ, corbule?
— Din ce mĭerg, devin maĭ negri).

Adică : Din rău în maĭ rău !

447. — Cumu-ţĭ n'erg pul'i *cŏarbe?*
— Aţia dĕ-aţia lĭĭescu.

(Cum ţĭ mĭerg puiĭ, corbule?
— Din ce în ce înegresc).

448. Bigară *cŏardă,*

(Aŭ pus spadă).

Notă. — Cînd Turcii saŭ hoţii începeaŭ să taĭe fără deosebire de bătrîn saŭ tînăr, omorînd şi nimicind pe orĭ-cine întîlneaŭ. Se întrebuinţează pentru a desemna un mare pericol, o mare spaimă ; măcel straşnic.

449. *cŏapti* ş-crudi.

Z. 1232. Verzĭ şi uscate.

450. Nu-n' mîcă *cŏasta* ţară.

(Nu-mĭ mănîncă—atinge—coasta pămînt nicĭodată).

Nicĭodată nu mă trînteşte cineva; sînt invincibil.

Cînd se ĭeaŭ la trîntă două persoane, ca să se constate cine ĭe maĭ puternic, se cere ca cel învingător să trîntească pe adversar pe spate, pe coaste.

451. Da-n *cŏasti.*

(Dă în coaste).

452. Frînḑi *cŏasti.*

(Frînge coaste).

Se aplică cuĭ face dificultăţĭ, cînd i se spune să facă ceva. A sta nehotărît; a fi nepretenţios.

453. L'-u *coc.*

(I-o coc).
cfr. A purta Sîmbetele cuĭva.

454. Fur di *Colon'a.*

(Hoţ din Colon'a, provincie în Albania de sud).

Adică : Albanez.

Aromînii din Cruşova, Bitolia, prin: «fur di Colon'a», înţeleg pe Grecĭ.

Vezĭ : *Arbinĕs.*

455. *Col'a,* mbol'a, V'an cuşirĭ (cusurĭn).

(«Col'a-mbol'a», Ion vere!).

Cînd cine-va se împrieteneşte cu toată lumea, aşa din senin.

Notă.—«*Col'a, mbol'a*» sunt cuvinte întrebuinţate de Hăşoţĭ, Cupăcĭarĭ, Aromînĭ grecizaţĭ. *Col'a,* însemnă *lipeşte, mbol'a,* altoĭeşte.

456. Nĕaciţát tu *cor*, multi cî'ntiţi ştii.

(Neprins în horă, multe cîntece ştiĭ).

Cfr. ngr. Oxu ap-tu hurò, pulá traɣuôv'a xers. Afară din horă multe cîntece ştiĭ.

457. Care s-acaţă *n-cor*,
lipsĕaşte să g'ŏacă.

Arom. II pag. 278, 18.

(Cine se prinde în horă,
trebuĭe să joace).

457bis. Tĕ-aciţáşi *în cor*,
prinde z-g'oţĭ.

(Te-aĭ prins în horă,
trebuĭe să jocĭ).

458. Carĭ sĕ-acaţă *n-cor*, va nu va, vaĭ g'ŏacă.

(Cine se prinde în horă trebue să joace).

Dür. 380 II. 209. Die in het spel komt, moet spelen=Wer zum Spiel kommt muss spielen. it. Chi è in ballo, ha da ballare.

459. Hrinĕă *corbul* s-ţi scŏată oc'il'.

(Nutreşte pe corb, să-ţĭ scoată ochiĭ).

Dür 421 I. 212: Erziest du dir einen Raben, So wird er dir zum Dank die Augen ausgraben. Fz.: Elève le corbeau, il te crèvera les yeux.

460. *Corbu* ti dusişĭ, orn'u vinşĭ.

(Corb te aĭ dus, *orn'u*—corb din ăĭ marĭ—te aĭ întors).

Din prost, maĭ prost.

461. Di la *corbu*, ţé vaĭ avḑî!—*Craŭ!*

(De la corb ce o să auzĭ de cît: cra!

cfr. Z. 1723.

462. Cînd va-n' baş *cotlu*.

(Cînd îmĭ voiŭ sărută cotul).

Niciodată.

463. Cînd va-n' ved *cotlu*.

(Cînd o să-mĭ văd cotul).

464. Ş-ëasti *«craŭ!»*

(Este «craŭ!»)

A nu şti nimic.

Notă — *craŭ!* èste strigătul corbuluĭ.

465. Din *crĕaştit* pin tu c'ic'ŏari.

(Din creştet pînă în picioare).

cfr. Din tălpĭ şi pînă în creştet.

466. *Crech'* tu ch'ali?

(Crepĭ în piele?)

crech' i plîscînești!

(Crepĭ saŭ plezneştĭ?)

A se necăjĭ.

467. Nă plîndém di Turţi, j-di *crişt'n'* nu putem s-ascipă'm.

(Ne plîngem de Turcĭ, şi nu ne putem scăpă de creştinĭ).

Se înţelege clerul grecesc, care se poartă maĭ răŭ decît Turciĭ.

468. *Crîc*-mîc, s-nu faţĭ.

(Crîc! mîc! să nu facĭ).

A nu vorbi nicĭ o vorbă, a nu crăcnĭ.

469. Divarliga di *Crîc'ún* búdîli nu pot s-n'-adún.

(În jurul Crăcĭunuluĭ nu pot să-mĭ strîng buzele).

Adică: în Crăciun este tare frig.

470. Di *Crîc'ún*-Crăciun.

(Din Crăcĭun în Crăcĭun).

Adică foarte rar.

471 F'ă-lĭ nă *cruţe.* Are acelaş senz ca şi: a pune cruce cuĭ-va, adică a face un semn spre a găsi lesne cele însemnate. Obiceĭul se păstrează printre păstorĭ, cînd numără oile. Crucile le fac pe un băţ.

472. Bagă-l' *cruţĕa.*

(Bagă-ĭ crucea).

A părăsi pe cine-va; a-şĭ lua orĭ-ce speranţă de la ceva; a-l considera mort pe cine-va.
Probabil fiind-că la fie-care mormînt se pune o cruce.

473. *Cruţĕa* treţĭ în gură, ca cruţĕa s-ti usi'ţĭ.

(De cruce pomeneştĭ, ca crucea să te usucĭ).

474. Ca0i *cucót* pri cuprii-l' cîntă.

(Fie-care cocoş cîntă pe gunoĭul său).

Dür. 755 I. 395 Der Hund ist tapfer auf seinem Mist. fr. Chien sur son fumier est hardi.

Isp. 1683.

475. Doĭ *cucóţĭ* t-unä cuprie, nu s-faţi.

(Doĭ cocoşĭ pe un gunoĭŭ, nu se poate).

476. Doĭ *cucóţĭ* pi unä cuprie nu cîntă.
(Doĭ cocoşĭ nu cîntă pe un gunoiŭ).

Z. 1689. Capsali.

477. Ma gh'ine s-h'iĭ unä ḑuă *cucót* pricä un an gäl'inä.

(Maĭ bine să fiĭ o zi cocoş, decît un an găină).

Z. 92. Dan.

478. Armasi ca *cucuvaĕa* (saŭ: cucuvĕaŏa).

(A rămas ca cucuvaea).

Adică: singur, singurel.

479. L'-bati *cuclu*.

(Iĭ bate cucul).

A-ĭ merge bine.
Z. 1748. A cînta cucul cuĭ-va.

480. Şeḑí gh'ini, *cucŏate*, că-l' ḑic ali tati s-ti nsŏară.

(Şezĭ bine, cocoşule, căcĭ ĭi zic tateĭ să te însoare şi pe tine).

Un flăcăŭ ajungînd la etatea de 20—21 anĭ, a început să se ţie de părinţĭ, ca să-l însoare, şi nu numaĭ cu o singură nevastă, ci cu treĭ, căcĭ, zicea el, una nu-ĭ ajunge.

Tatăl luĭ, om cu minte, l-a sfătuit să-l însoare întîĭ cu una, şi după o lună să-l maĭ însoare cu a doua şi apoĭ după ce va maĭ trece o lună, să-l însoare cu a treĭa.

Însurîndu-se flăcăul, după două treĭ săptămînĭ, a fost redus într-o ast-fel de stare, că nu maĭ putea de slab şi prăpădit. Într-o zi, pe cînd el şedea mîhnit în curte, eată un cocoş, care tot se învîrtea pe lîngă dînsul, de nu-ĭ da pace. Într-un moment de indignare flăcăul l-a amenințat cu însurătoarea, dacă nu-ĭ va da pace.

Trecînd o lună, tatăl flăcăuluĭ a venit să-l anunţe pe acesta să se gătească pentru a doua nevastă.

Flăcăul ĭ-a zis atunci:

Nu se poate să las şi pe asta, care o am?

481. Li neîrcă' prî *cucót* grámatli.

(A încărcat pe cocoş cartea !)

Adică : n-a învăţat de loc.

482. L'i sĕ-asparsi *cuĭbarlu.*

(I s-a stricat cuĭbul).

cfr· Z. II, 2695 : A trecut alba prin raiŭ.

Despre o fată care şi-a pĭerdut fecĭoria.

Tot aşa :

L'i sĕ-află' *cuĭbarlu.*

(I s-a găsit cuĭbul).

483. Canda nu mîcă' *culastră.*

(Parcă n-a mîncat corastră).

Se zice de vitele bolnăvicĭoase, încă de cînd sînt micĭ şi prin extensiune se aplică şi oamenilor nedezvoltaţĭ.

484. Bună-ĭ *culastra*, ma nu fĕată totna oĭli.

(Bună-ĭ corastra, dar nu fată în fie-care zi oile).

485. Cum aléḑĭ, *acşí culéḑĭ.*

(Cum alegĭ, aşa culegĭ).

Dür 652 II. 373 Wie man den Acker bestellt, so trägt er.

486. *Cum* faţĭ, afli.

(Cum facĭ, aşa găseştĭ—ţi se face).

Dür 654 II 374. Wie man's treibt, so geht's. fz. Qui mal fera, mal trouvera.

487. Dinţíl' din gură ţĭ-*cunoscu.*

(Iţĭ cunosc dinţiĭ din gură).

A cunoaşte pe cine-va foarte bine.

488. *Cum* vín'iră, acşí z-dúsiră.

(Cum aŭ venit—baniĭ,—aşa s-aŭ dus).

Wie gewonnen, so zerronen.

489. *Cum* iţĭ din'icáşĭ, acşí mîcă-ţĭ.

(Cum aĭ dumicat, aşa să mănîncĭ).

490. În *curá*, vaĭ ch'icá.
(Unde curgea, o să pice).

491. Iu *curá*, va s-ch'icá.
(Unde curgea, o să pice).

Z. 586, Dan.

Iu are *curată*, ĕară va s-cură.
(Unde a curs, o să curgă).

Z. 587, Milescu.

Iu *curà*, s-nu cură, va s-ch'icá.
(Unde curgea, dacă n-o curge, o să pice).

492. L'a-ţĭ *curátili*.
(Iea-ţĭ cele curăţite).
cfr. A se șterge pe bot.

493. Nu-l daŭ di *curaŭă*
(Nu-l daŭ de curea).
A disconsideră pe cine-va, a nu-l băgá în seamă.

494. Ninga nu timsi guşe *curcubeta* ş-mută' cap.
(Încă n-a întins gît dovleacal şi a ridicat cap).
2462. A prins bostanul coadă.
Pentru parvenit.

495. Cîndu *curcubetă*, cîndu guşa lungă.
(Cînd dovleac, cînd gîtul lung?).

Z. 601. Milescu.

496. Cînd criscúşĭ, *curcubetă*, ş-cînd strîmbáşĭ cap?
(Cînd crescuşĭ, dovleacule, şi cînd strîmbaşĭ capul?
Isp. 650.
ngr. Ποτὶ τράνιψις κουλουχ'ίθα χ'ὶ ποτὶ στράβουσις χ'ιφάλι?
idem.

497. Dol'i bes tu nă *curcubetă!*
(Amîndoĭ b... într-o curcubetă).
Isp. 181. Amîndoĭ mîncaţĭ dintr-un cĭob.
Se întrebuinţează pentru a exprimà o prietenie deplină, intimă; a fi asemeni.

ngr. Colu mi vrach'i.

(Cur şi izmene).

498. Si-l' din'ţi *curcubeti* ăsti.

(Să-ĭ dumicĭ dovlecĭ este).

A fi prost ca un măgar, ca o vită, care mănîncă scoarţe de dovleac.

cfr. A-ĭ mîncà cîinii din traistă.

499. Traḑi-l' *curcubeta.*

(Trage-ĭ dovleacul).

A goni pe cine-va; a bate la o alegere pe cine-va; a alungá.

Notă. — *Curcubeta* se face ast-fel: Se ĭea un dovleac din ceĭ carĭ servesc de băut apă. I se scoate *patul,* fundul dovleaculuĭ, şi în locul luĭ se întinde o pĭele de ĭepure, ĭed saŭ mĭel. In mijlocul *patuluĭ* de pĭele se face o mică gaură, prin care se trece o sfoară ceruită cu ceară pură, prevăzută la una din extremităţĭ cu un *sfîrlĭcă,* împĭedicătoare, care serveşte să împĭedice sfoara de a eşi din *curcubetă.*

Cînd cine-va trage din sfoara ast-fel ceruită, produce un zgomot înspăimîntător pentru vite.

Cu *curcubeta* se servesc păstoriĭ, ca să gonească vitele străine din livezĭ, maĭ ales vacile şi boiĭ.

500. Va-ţĭ bĕa *curcubeta* apă.

(O să-ţĭ bea dovleacul apă).

Adică capul cuĭ-va.—A muri.

501. Nu-l' si umpli *curcubeta.*

(Nu i se umple dovleacul).

Adică: nu pricepe capul—dovleacul—luĭ.

502. Fură' *curcubeta.*

(A furat dovleacul).

Se aplică la o femee, ca să arătăm, că a devenit însărcinată.

503. *Curlu-ĭ* ma mari şi di amiră';

(C..... e maĭ mare şi de împărat).

504. *C.....* scŏală ş-amirălu di mpadi.

(C.... rădică şi pe împărat de jos).

505. *C.....* i cîmicám!

(C..... este suprefect!). Adică, care ordonă.

506. Va-n' l'aĭ *c*.....
(O să-mĭ ĭeĭ, mănincĭ c.....)
Exprimă nepăsarea.

507. La *c*..... li bag tuti a tali.
(Toate cîte tu spuĭ le pun la *c*.....)
Aŭ prea puţină importanţă pentru mine.

508. Bati-l la *c*...., si-l' v'ină mintĕa la cap.
(Bate-l la c... să-ĭ vie minte la cap).

509. Va-nĭ băşĭ *curlu*.
(O să-mĭ săruţĭ c....)
Ameninţare ce o facem cuĭ-va, că se va rugá de noĭ; se va supune nouă.

510. Iţĭ ţini *curlu* ?
(Iţĭ ţine c....).
Adică: cutezĭ ? îndrăzneştĭ ?

511. Stăĭ pri *cur-ţi*.
(Stăĭ-pe curu-ţĭ).
A invitá pe cineva să stea la locul său; a sta liniştit.

512. Z-duţi ca *c*... ţe beăsi.
(Bîrfeşte ca c... care bese).
A vorbi fără şir, lucruri nesărate.

513. Sta tes cu *c*... cîtră soări.
(Sta întins cu c... către soare.
Z. II. 2795. A sta cu burta la soare.
Se zice despre ceĭ leneşĭ, nepăsătorĭ.

514. *Curlu-ţi* tră lapte nih'ertu ĕaste.
(Curul tău pentru lapte neĭĭert ĭeste).
Pentru cine pretinde lucruri, carĭ nu sunt de talia lui.

515. Aţél ţĕ-alagă multu, va să-s *curmă* curundu.
(Cine aleargă mult, se va ostení curînd).

Weig. Arom. II, p. 278.

516. *Cuţur* ĕasti.

(Este ca un butuc).

A fi prost, necioplit.

Z. 481. Butuc din pădure.

517. L'-bigă' *cuţutlu* la guşi.

(I-a pus cuţitlu la gît).

518. Ag'umsi *cuţutlu* la os.

(A ajuns cuţitul la os).

A aduce pe cineva pînă la disperare.

Vezĭ : *os.*

519. Pri *cuţuti* sun.

(La cuţite sînt).

Traĭŭ răŭ.
A se duşmăni.

520. *C'at pat.*

(Ceat, pat).

De aci şi de acolo. Expresiune turcească.

521. N-hŏară nu-l bagă, şi di casa *c'élniclui* ntrĕabă.

(In sat nu e priimit şi întreabă de casa *celniculuĭ.*

V. Preftu.

522. Cît ţ-u *c'erga*, ahi't s-ti tinḑi.

(Cît ţĭ-e pătura, te întinde.

Isp. 863.

523. *C'icănit.*

(Cocnit) Z. 5062.

524. Aţél cu un *c'ic'ór.*

(Acel cu un picior).

Vezĭ în Şezătoarea An. IV, deceul publicat de noĭ şi referitor la drac : de ce dracul ĭeste cu un picior.

525. U lo n- *c'ic'ŏari.*

(A luat-o în picioare).

A urmări pe cine-va pas cu pas.

526. Ş-lo *c'ic'ŏarli* dinanúmirĕa.
(Ş-a luat picioarele pe umere).
A fugi, a merge fără nicĭ un scop.

527. Pri *c'ic'ór* sta.
(Stă-n picioare).
A fi grăbit: a fi gata să facă ceva.
ctr. Z. 4506 II.

528. Iu ţi sta *c'ic'ŏarli*, s-nu ţi sta caplu!
(Unde-ţĭ stă picioarele, să nu-ţĭ stea capul!)

529. Curmát, că nu-l purtá *c'ic'ŏarli*.
(Ostenit, că nu-l purtaŭ picioarele).

530. Canda lĕ-avĕá *c'ŏarli* cu ch'irie lŏată, aş l'-erá curmati.
(Parcă le luase picioarele pe chirie, aşa eraŭ ostenite).
Adică: Obosit de tot.

531. Lu ncălţáĭ di dŏáuli *c'ic'ŏari*.
(L-am încălţat de amîndouă picioarele).
A înşela pe cine-va.

Vezĭ: *tástrulu, somnu*.

532. Cît îl ţin *c'ic'ŏarli*.
(Cît îl ţin picioarele).
In fugă mare.
Z. 4508 II: Cît apucă picĭorul.

533. L'-da cu *c'ic'orlu*.
(Ĭĭ dă cu picĭorul).
Z. 4525. II.
A respinge ce-va.

534. Fuţiţĭ *c'ic'ŏari*, s-nu vi cacă c...
(Fugiţĭ picioare, să nu vă c... c...)
Z II, 2828. Fugiţĭ cîlciîe că vă calc.
Ngr. Φευγάτε ποδαράκια νὰ μή σᾶς γέσ' οὐ κόλους.

535. Va ti fac *c'icĭór* di lépuri.

(O să te fac picior de ţepure).

Notă. — Se întrebuinţează, cînd e vorba de concurenţă; Ast-fel dacă se apucă doi, cine aleargă saŭ cine e maĭ voĭnic, unul, care se crede maĭ superior, zice celuĭ l-alt, că-l va da de ruşine, îl va face: *picior de ţepure.*

536. C-un *c'ic'ór* tu grŏapă ş-cŏ-alantu nafŏară.

(C-un picior în groapă şi cu altul afară).

Z. 4491. II.

Se zice de omul slab şi prăpădit; de un bătrîn, care nu maĭ are mult de trăit.

537. C-un *c'ic'ór* nafŏară ş-cŏ-alantu tu grŏapă.

(Cu un picior afară şi cu cel l-alt în groapă).

Adică foarte bătrîn.

Isp 1513.

538. Pri un *c'ic'ór* sta.

(Stă într-un picior).

Adică, gata să servească pe orĭ-cine.

539. Ş-lo mintĕa la *c'ic'ŏari.*

(Ş-a luat mintea la picioare).

cfr. A-şĭ luă lumea în cap; a umblă fără căpătîiŭ.

540. Da *c'ic'ŏarli.*

(Dă din picioare).

Se întrebuinţează, cînd propunem o împăcare oare-care cuĭ-va şi acesta nu o primeşte. Atuncĭ zicem:

Da *c'ic'ŏarli!*

Adică: se arată nemulţumit.

Se maĭ întrebuinţează a arătă, că cine-va ĭe pe ducă.

541. Pînă s-nu ncaliţĭ, s-nu daĭ *c'ic'ŏarli.*

(Pînă să nu încalecĭ, să nu daĭ din picioare).

542. Şămijdol'i mică dit un *c'inàc.*

(Amîndoi mănîncă dintr-un cenac).

A fi asemenĭ.
A fi prietinĭ intimĭ.

543. Caθiún *c'inuşa* citră nis ş-u traḑi.

(Fie-care trage cinuşa cîtră sine).

Adică, fie-care îngrijeşte de sine.

544. Caθiún *c'inuşa* pri turta luĭ u traḑi.

(Fie-care trage cenuşa pe turta luĭ).

545. Di *c'inuşe* albă nu se faţi turtă.

(De cenuşe albă, nu se face turtă).

Z. 521. Milescu.

546. Tuţi cu *c'irĕâşili* ş-noĭ cu mic'âşili.

(Toţĭ cu cireşele şi noĭ cu gherghinele).

Ad. Fie-care la timpul său, numaĭ noĭ nu.
Arată: întărzierea unuĭ lucru.

547. Lŏ-avĕagl'i ca *c'irĕaşa* ţĕa cŏapta.

(Îl păzeşte ca pe o ciraşă coaptă).

548. *C'ŏară* sĕ-adară.

(Sfoară se face).

A se destrăbălá.

549. Sta cu *c'ŏarle* un prĕ-alantu.

(Sta cu picĭoarele unul peste altul).

A-ĭ merge bine.

A fi impertinent, cînd îe unul, căruĭa, deşi nu-ĭ merge bine şi totuşi stă, cum am zice: cu picĭoarele unul peste altul.

550. Iu-ĭ *c'ŏara* ma minută, acló sĕ-arupi.

(Unde-ĭ aţa maĭ supţire acolo se rupe).

551. L'i sĕ-arupse *c'ŏara*.

(I s-a ruptă aţa).

A murit.

552. Va ŏ arupém *c'ŏara*.

(O vom rupe aţa).

Adică: vom strică prietenia.

553. Mac-u traḑi *c'ŏara* multu, va s-arupă.

(Dacă tragĭ sfoara mult, se va rupe).

554. Carĭ cu *c'oclu*, carĭ cŏ-amoneă,

(Unul cu cĭocanul, altul cu nicovala).

Z. 1613 b.:

Unul zice «ais!» şi altul «cea».

554 bis. Cilcă' cu *c'or* andreptu.

(A călcat cu picior drept).

A aduce fericire.

555. Nu-l' dă cu *c'orlu*, că s-nu-ţĭ v'ină dorlu.

(Nu-ĭ da cu piciorul, căcĭ să nu te ducă — vină — dorul)

Cfr. Z. I, 4861.

Nu dispreţui nimica, căcĭ la o vreme poate să-ţĭ prindă bine.

556. J-bĕa *c'ubuch'a* cŏ-arihati.

(Işĭ fumează ciubucul în linişte).

A fi mulţumit.

Notă. — Se aplică cuĭ e mulţumit de starea luĭ şi trăĭeşte cinstit şi liniştit în deplină pace, fără să facă rău nimănuĭ.

557. *C'ulĕaşti*[1]) di diparti.

(Cĭuleşte de departe).

A ascultă cu băgare de seamă; a bănuĭ.

558. Ţe că-ĭ hŏară fĭră cîn', *c'umaga* nu cirtĕaşti.

(De şi-ĭ sat fără cĭînĭ, cĭomagul nu strică).

559. Iu-ĭ *c'umlech'a* ali l'irtată?

(Unde-ĭ *cĭumlechea* repauzateĭ?)

Anecdotă.

A fost odată un bărbat, care se obicĭnuise a mîncà felul de mîncare numit «*cĭumleche*» afumat, fiind-că soţia luĭ n-avea răbdare să stea mereŭ lîngă foc, ca să-l păzească.

El însă s-a obicĭnuit aşa de mult cu *cĭumleche* afumată, că cĭumlechea bine gătită nicĭ nu i se părea bună.

Murindu-ĭ prima nevastă, el s-a însorat din noŭ.

A doua nevastă căuta prin toate chipurile să-ĭ facă mereŭ pe plac, păzindu-se să nu-l nemulţumească cum-va, şi să-l facă ast-fel să zică, că trăĭa maĭ bine cu prima nevastă.

Intr o zi văduvul ĭ-a spus să-ĭ gătească o *cĭumleche*.

Beata nevastă s-a ars la foc de dimineaţă pînă la prînz, gătind ast-fel o superbă *cĭumleche*. Bucuroasă, că o să-ĭ facă

[1]) Verbul *Cĭulescu*, se întrebuinţează pentru a arăta modul de ascultare al cailor.

mulţumire bărbatului, a servit la masă, cînd ce să auză. Abia a gustat o lingură bărbatul şi a exclamat:

«Iu-ĭ c'umlech'a ali l'irtată!»

(Unde-ĭ *cĭumlechea* repozateĭ!)

Sărmana nevastă, auzind una ca aceasta, a rămas ca trăznită.

După cîte-va zile s-a pus într-adins şi a maĭ făcut pentru a doua oară *cĭumleche* şi ca să nu se zică, că găteşte cu puţină îngrijire, a chemat şi o femee din vecinătate, să fie martoră.

Şi de astă dată *cĭumlechea* a fost superbă!

Totuşĭ bărbatul, gustînd dintr-însa, n-a putut să nu exclame:

«Iu-ĭ c'umlech'a ali l'irtată!»

(Unde-ĭ *cĭumlechea* repozateĭ?

Beata nevastă nu ştia ce să maĭ facă de părere de rău.

Cînd a rugat-o bărbatul să-ĭ maĭ facă *cĭumleche*, ea a pus-o la foc şi nu s-a maĭ interesat de dînsa, căcĭ gîndea, orĭ-cît de gustoasă şi bună s-o fac, tot el nu se va mulţumi.

Natural, că *cĭumlechea* s-a afumat cu totul şi fiind-că nu maĭ era timp să maĭ gătească alt-ceva pentru masă, a servit *cĭumlechea* aşa afumată cum era.

Bărbatul, abea a gustat, şi plin de bucurie, ş-a sărutat nevasta şi a zis:

«Ea cĭumlech'a li l'irtată!»

(Eacă *cĭumlechea* repozateĭ!)

Atuncĭ a văzut şi nevasta ce va să zică obiceĭul la om!

560. Să-adră' *c'urla* şi cazaca.

(S-a făcut *cĭurla*—beĭ—şi *cazaca*—armaş—).

A se îmbătă lemn.

Aceasta vine de acolo, că jucînd copiiĭ jocul cu arşice: «*Heca!*», cînd dă unul şi se duc arşicele cĭurla şi cazaca, cel care a dat, a scrîntit-o de tot şi cîştigă cel care-ĭ urmează să dea, după dînsul.

561. Fă-ti soţ cu *draclu*, pînă s-treţĭ puntea

(Fă-te tovarăşĭ cu dracul, pînă să trecĭ puntea).

562. N'acîţăĭ *daraclu* (draclu), lu alăs, nu mĕ-alasă.

(Am prins pe dracul, îl las nu mĕ lasă).

Analog: Am prins un lup, îl las nu mă lasă.

563. Ş-a ciţă' *daraclu* di cŏadă.

(A prins pe dracul de coadă).

A-şĭ găsi beleaua.

564. Adră' lucrulu a *daracluĭ*.

(A făcut lucrul draculuĭ).

A se găsi în încurcătură.

565. Z-dusi la *daráţĭ*.

(S-a dus draculuĭ).

A se prăpădi.

566. Cu *darĕa* treţĭ ş-amarĕa.

(Dacă daĭ banĭ, poţĭ trece şi marea).

567. Mîcă j-bĕá cŏ-a tăŭ, şi *dari-lŏari* nclo.

(Cu omul tăŭ, (prietin, rudă), mănîncă şi bea, dar daraverĭ să nu aĭ).

568. Ţe *daĭ*, aţĕá l'aĭ.

(Ce daĭ, aceea ieĭ).

569. Va-n' altn' *datlu?*

(Imĭ veĭ urcá impozitul?).

570. Nu ştiĭ *dimineaţa,* ţe te-aştĕaptă sĕara.

(Nu poţĭ să ştiĭ dimineaţa, ce te aşteaptă sara—ce ţi se va întîmpla pînă de seară).

571. Cari si scŏală di *dimineaţa* diparti ag'unde.

(Cine se scoală de dimineaţa, departe ajunge).

Z. 121. Milescu.

572. Care nch'isĕaşte *dimneaţa,* cît pe anarga s-imnă, cunach'a va s-o ag'ungă.

Arom. p. 278. II.

(Cine porneşte dimineaţa, cît de încet să umble, *cunachea* o va ajunge).

Nota. Cunach'e ieste drumul ce-şĭ propune să facă o persoană într-un anumit timp.

573. Ună oară *dimineaţa* faţe treĭ ca după prîndu.

(Un ceas de dimineaţă face cît treĭ ceasurĭ de după prînz).

Z. 115. I. Bag. 99.

574. *Dinţî* s nŭ-avĕáĭ, lapti vrĕa mîţĭ.
(Dinţĭ dacă n-aveaĭ, lapte aĭ fi supt).
Pentru cine se consideră încă mic.

575. Ţ-cad *dinţîlĭ*.
(Iţĭ cad dinţiĭ).
Se zice cuĭva, cînd refuzăm a-ĭ da, ce ne cere.

576. Struxĕă-ţĭ *dinţîl'*.
(Ascute-ţĭ dinţiĭ).
Cu acelaşĭ senz de maĭ sus.

577. *Dinţîl'* (miseĭli) din gură l'i scŏasi.
(I-a scos dinţiĭ, măselele din gură).
Isp. 317.

578. Nu cutĕaţă si-ş arimă *dîntili*.
(Nu cutează să-şĭ scobească dintele).
Pentru cine nu trăeşte liber; pentru cine ie păzit la orĭ-ce mişcare.

579. Cu *dinţîl'* citră nsus.
(Cu dinţiĭ în sus).
A muri. Se aplică celor bătrînĭ maĭ ales.

580. Nŭ-ari cu ţe si-ş arîdă *dîntili*.
(N-are cu ce să-şĭ înşele dintele).
Z. II, 3873: A nu avea cu ce-şĭ stropi măseaoa.

581. La nîscînţi tal'i *dinţîl'*, ş-la nîscînţi tal'i limba.
(La uniĭ taĭe dinţiĭ, şi la uniĭ taĭe limba).

582. Da *dinţîl'!*
(Dă dinţiĭ!)
A-ĭ fi frig tare.

583. Cum îţĭ *din'icâşĭ*, acşiţi mică-ţĭ.
(Cum aĭ dumicat, aşa şi mănîncă).
cfr. Ter. Prorm. 318 tute hoc intristi, tibi omme exeden dum est.
Auson. id. 6, 5. tibi, quod intristi, exedendum est.

584. Si nvĕaţă *dispul'át* şi l'-ĕ-arşini nviscút.

(Se obicĭnuĭeşte — se învaţă — despoĭat şi-ĭ ĭeste ruşine (să meargă), îmbrăcat).

Dür. 559. I. 310 : Gewohnheit will Recht haben.

585. Lasă-n' ḑică *«dŏamnă mari»*, şi-lasă-n' mor laĕa di fŏami.

(Las' să-mĭ zică *«cocoană mare»* şi las' să mor bĭata de foame).

586. Multa : *«dŏamne, dŏamne»*, ş-al Dumniḑa'ŭ l'-angrĕacă.

(Prea des: «doamne, doamne», şi luĭ Dumnezeŭ lĭ vine greŭ).

Şi Dumnezeŭ se plictiseşte de prea multă rugăminte.

ngr. To poli tu «ch'r-eléison» ch'-u 0eòs to angricáï.

Idem.

Se întrebuinţează, cînd plictisim pe cine-va cu vre-o cerere, rugîndu-l mereŭ.

587. Mi leg, ĭu mi *dŏari.*

(Mă leg—pansez,—unde mă doare).

588 Omul s-lĕagă, ĭu-l *dŏari.*

(Omul se leagă, unde-l doare).

Milescu.

589. Ca0e un s-lĕagă acló ĭu-l *dŏari.*

(Fie-care se leagă acolo unde-l doare).

Z. II, 5193.

Ghicu.

590. Ca0i un şi şti, ĭu-l *dŏari.*

(Fie-care ştie, unde-l doare).

591. Maşĭ tini ştiĭ ĭu ti *dŏari.*

(Numaĭ tu ştiĭ, unde te doare).

Bag. 174.

592. Ti *dŏari* curlu.

(Te doare curul).

Cînd se ţînguĭeşte cine-va, fără motiv.

593. Cînd nu ti *dŏari* caplu, s-nu-l leḑĭ.

(Cînd nu te doare capul, să nu-l legĭ).

Z. 5200. D. Dan. etc.

594. Carĭ *dŏarmi,* nu l'-u fŏami.

(Cine doarme, nu-ĭ e foame).

Cine nu muncește, nu trebuie să mănînce.
Se aplică de obiceiŭ copiilor, carĭ nu vor să se scoale dimineața la timp și rămîn fără «*ngustare*», gustare.

595. *Dŏarmi:* lemnu (mortu, buc'um).

(A dormi, ca un lemn, ca un mort, ca un butuc).

Mult și greŭ.

Z. II 5162.

596. *Dŏarmi* dus.

(Doarme dus), adică: liniștit.

Notă. — Supt *dus* se înțelege: mort, dus în lumea cea-laltă.

597. *Dŏarmi* di mprostu.

(Doarme de a-n picerele).

Om cam prost.

598. L'-dĕadi *dol'i* a préftuluĭ.

(A dat ceĭ doĭ preotuluĭ).

A murí.

Notă. — Probabil, fiind-că se obicinuía a se plăti altă dată preotuluĭ doĭ groși.

599. Aspuni-ți *dorlu* la omlu a tău, ș-nu ti dă la xenlu.

(Spune-ți păsul la omul tău și nu te arată străinuluĭ).

600. *Domnu* easti greŭ s-agundi, huzmich'ár poți dua tută.

(Domn este greŭ să ajungĭ, servitor poți fi orĭ-cînd).

601. Țe ț-u c-avúși tată *domnu*, cînd tini nu eștĭ omŭ!

(Ce ți-e că aĭ avut de tată un domn (om cum se cade în toate privințele), cînd tu nu eștĭ om).

Isp. 918.

602. Tată-tu *domnŭ* ș-tini necă om.

(Tatăl tău domn și tu nicĭ om).

cfr. Ispirescu, op. cit. 1582.

603. Ocl'ul a *dómnuluĭ* u ngrași tutíputa.

(Ochiul stăpînuluĭ îngrașe vitele.

Dŭr 713 I. 372.

604. Care alixĕaşte mulţi *domn'i*, huzmich'ár auşâşti.

Aron II p. 278. 19.

(Cine mulţĭ stăpînĭ schimbă, servitor îmbătrîneşte).

605. *Draclu* ti nvĕaţă s-furĭ, ma nu şi s-ascunḑi.

(Dracul te învaţă să furĭ, dar nu şi să ascunzĭ).

606. Fuḑi cu *draclu* di per di lup.

(Fuge ca dracul de păr de lup).

Dumnezeŭ însufleţind pe lup, opera draculuĭ, ĭ-a ordonat să mănînce pe drac. Acesta de atunci, dacă-ĭ miroase a lup, fuge de se prăpădeşte.

Vezĭ îl Şezătoarea An. IV, *Di ţe draclu-ĭ c-un cicĭor.*

607. Fuḑi ca *draclu* di Gimn'amă.

(Fuge ca dracul de tămîĭne).

Ispirescu 2308.

608. Fă-ti frati cu *draclu* pînă s-treţĭ puntĕa.

(Fă-te frate cu dracul pînă să trecĭ puntea).

Isp. 2194.

609. Acló l-bagă *draclu !*

(Acolo îl împinge dracul!).

Cînd cine-va comite vre un lucru răŭ, ceva de reprobat.

610. U faţi *draclu* tfech'i.

(O face dracul puşcă !).

Dracul ĭeste în stare să facă ce nu te aştepţĭ.

611. Cîndu *draclu* lucru nu ari, ş-traḑi cŏada tu cîndari.

(Cînd dracul n-are de lucru, îşĭ cîntăreşte coada).

612. *Draclu* oĭ nŏ-avĕá, şi umtu vindĕá.

(Dracul oĭ n-avea, şi unt vindea).

613. Aprindi ş-a *draclu*ĭ nă ţĕară, s-nu-ţĭ aspargă lucru.

(Aprinde şi draculuĭ o lumînare, să nu-ţĭ strice treaba).

614. Carĭ z-duţi cu *draclu,* draclu va-l l'a.

(Cine se duce cu dracul, dracul o să-l ĭea).

615. Ne *draclu* s-lu veḑĭ, ne cruţĕa s-ţi faţi.

Com. de d-l N. Tacit.

Id. dr. Nicĭ pe dracul să-l vezĭ, nicĭ crucea să-ţĭ facĭ.

616. Ne *draclu* s-astál' (s-lu veḑĭ), ne cruţĕa s-ţ-u faţĭ.

(Nicĭ pe dracul să-l întîlneştĭ—veḑĭ,— nicĭ crucea să-ţĭ o facĭ).

617. Fu *draclu* aţél n'iclu, nu fu aţél marli.

(A fost dracul cel mic, n-a fost cel mare).

Cînd se întîmplă o mică nenorocire.

618. Ş-arupsĭ *draclu* pipúţili.

(Ş-a rupt dracul ghetele).

Dracul, devenind sfătuitorul unuĭ om de bine, pe care l-a purtat prin palate, şi l-a făcut să guste tot ce ambiţiunea omuluĭ aspiră, la urmă l-a împins la furt şi a făcut, ca omul de bine să ajungă la spînzurătoare. Pe cînd îl duceaŭ la spînzurătoare, iată şi dracul apare în drumul luĭ cu niştе desagĭ plinĭ cu ghete rupte. Atuncĭ îĭ spune omul de bine:

— În loc să aducĭ banĭ, ca să daĭ să scap de la spînzurătoare, tu vĭi cu desagiĭ plinĭ cu ghete rupte?

— Le vezĭ pe toate acestea, îĭ răspunde dracul? Mĭ-a trebuit să le rup pe toate, ca să te pot aduce în starea în care te văz.

619. *Draclu* punţi nu faţi, ma ch'adiţĭ bagă, saŭ: punţi asparḑi.

(Dracul poduri nu face, dar pĭedicĭ face, saŭ: poduri prăpădeşte).

620. Dusi av'ŭ să s-facă, di *draţĭ* nu p'tu s-ascapă.

(S-a dus sînt să se facă, de dracĭ n-a putut să scape).

ngr. Ἔπῆγε γιὰ νὰ γάσῃ, κι-ἐξεπάγιασε. Byz. Zeit. pg. 555 No. 365

621. Pînă s-ag'unḑi la Dumniḑă', ti mîcă *draţĭ'i*.

(Pînă să ajungĭ la Dumnezeŭ, te mănîncă dracii).

622. Lŏ aciţară *draţĭ'i* di urecl'i.

(L-aŭ prins dracii de urechĭ).

A se înfuriă.

623. D ĭu nu-ĭ şi *Dumniḑă'ŭ* nu ari ţe-s l'a.

(De unde nu ĭe, şi Dumnezeŭ n-are ce lua).

Dür. 186 II 102: Wo nichts ist, hat der Kaiser das Recht verloren. It. Ubi nhill est, Caesar jure suo excidit.

624. *Dumniḑă'ŭ* amînă, ma nŏ-agîrşaşti.

(Dumnezeŭ amînă, dar nu uĭtă).

Dür. 624. I. 324 Gott kommt langsam, aber, wohl.; it. (si) Diu e lagnusu, ma no scurdusu Gott ist langmütig, aber nicht vergesslich.

625. Canda aciţă' ***Dumniḑă'ŭ*** di pŏali.

(Parcă a prins pe Dumnezeŭ de poale).

Pentru cine se crede prea mult.

626. L-l'irtă' ***Dumniḑă'ŭ***.

(L-a ĭertat Dumnezeŭ).

A murí.

627. Cîndu va ***Dumniḑă'ŭ*** si-l ch'ară, îl' l'a mintĕa.

(Cînd D-zeŭ doreşte să pearză pe cine-va, lĭ ĭea mintea).

628. Ari ***Dumniḑă'***. Isp 741.

(Are Dumnezeŭ,—e un Dumnezeŭ).

Se întrebuinţează cînd cine-va suferă vre o nenorocire şi îşĭ exprimă încrederea în bunul Dumnezeŭ, că nu ĭe pĭerdut totul pentru dînsul.

629. ***Dumniḑă'ŭ*** da, ma nu ŏ-aduţi a casă.

(Dumnezeŭ dă, dar nu aduce acasă).

630. ***Dumniḑă'ŭ*** s-ti vĕadă.

(Dumnezeŭ să te vază).

A lăsa pe cine-va în judecata, în plata, luĭ Dumnezeŭ. Tot aşa : ***Dumniḑălu*** s-ţ-ŏ-aducă.

(D-zeŭ să ţĭ-o aducă).

631. ***Dumniḑă'ŭ*** s-u facă...

(Dumnezeŭ s-o facă...)

Cînd e vorba de ceva nefiresc, silit, lipsit de posibilitatea de a fi aşa cum ni se spune. Despre ceva nereuşit.

632. Omlu al ***Dumniḑă'***.

(Omul luĭ Dumnezeŭ).

Adică : Drept, simplu, naiv, care nu se pricepe la drăcii.

633. ***Dumniḑă'ŭ*** tră tuţĭ, şi caθiún tră nis.

(Dumnezeŭ pentru toţĭ, şi fie-care pentru sine).

634. Canda cîḑú ***Dumniḑă'ŭ*** di-l' apitrus'.

(Parcă căzú cerul şi-ĭ cupleşi).

Pentru a exprima o spaimă.

635. Nŭ-ari *Dumnițlă'ŭ* pri nis.

(N-are D-zeŭ asupra-ĭ).

Se zice pentru omul care e capabil să facă orĭ-ce răŭ, fără cea maĭ mică mustrare de cuget, fără nicĭ o teamă de păcat.

636. *Duşmán* vecl'u,
ŭaspi nu s-faţi.

(Duşman vechiŭ
amic nu se face).

637. Ma gh'ini un *duşmán* cu minti, dicit ḑaţi ŭaspiţĭ glarĭ.

(Maĭ bine un inimic cu minte, de cît zece amicĭ proştĭ).

Uleig, Arom. II, p. 279.

638. Apa *ŭărmi*, duşmanlu nu ŭărmi.

(Apa doarme, duşmanul nu doarme).

639. A *duşmanluĭ* pisti nu-l' dă.

(Să nu te încrezĭ duşmanuluĭ).

640. *Z-duţi* şi v'ini.

(Se duce şi vine)

cfr. Calea-valea.

641. «*du-ti, v'inu*».

(«Du-te, vino»).

idem ngr. :

«sirta-ferta».

642. «Fumčal'a al *Ḑamă*.

(Familia luĭ Zamă).

Se zice cuĭ-va, care are copiĭ mulţĭ şi neastîmpăraţĭ.
Se aude prin Samarina, Avela, Perivole, etc. prin Pind.

643 *Ḑaţi* vaĭ daŭ, ş-ună vaĭ misúrĭ.

(Zece o să lovesc, şi una veĭ numără).

A ameninţá pe cine-va cu bătae straşnică.

644. Carĭ *ḑĕadit* va tal'i, di nu va ti ŭoară?

(Pe care deget aĭ să taĭ, şi n-o să te doară?)

Pe care copil al tăŭ o să-l pierzĭ, ca să nu te doară?

645. Ţinţi *ḑĕátiti* tu mînă, ş-un cu alantu nu sunt ună.

(Cincĭ degete într-o mînă, şi unul cu altul nu sînt una, asemenea).

646. Tuti *ḑĕáditle* nu-s ună.

(Toate degetele nu sînt la fel).

647. S-ţî fac ună, ţe s-ţî mîşti *ḑĕáditli.*

(Să-ţi fac una, ca să-ţĭ muştĭ degetele).

cfr. Plaut. Pseud. 884:

Ipsus sibi faciam, ut digitos praerodat suos.

648. J-bîgă' *ḑĕáditlu.*

(Ş-a băgat degetul, s-a suptscris).

Notă. — Amintire frumoasă din timpul, cînd oamenii nu ştiaŭ a scrie şi trebuĭaŭ să suptscrie cu degetul, lucru ce şi azĭ încă se obicĭnueşte pentru femeĭ.

Pentru aceasta se înmoaĭe degetul cel mic în cerneală şi se calcă pe hîrtie drept iscălitură.

649. Pri *ḑĕáḑiti* li ştiŭ.

(Le ştiŭ pe degete).

A şti ceva foarte bine.

650. Lŏ-aspún tuţĭ cu *ḑĕáditlu.*

(Toţĭ îl arată cu degetul).

Cînd cine-va e renumit în bine saŭ răŭ.

651. Cari-j bagă mîna tu n'ari, *ḑĕáditlu* va ş-alingă.

(Cine îşĭ pune mîna în mĭere, degetul îşĭ va linge).

652. Ne pri *ḑiditíc* nu tĕ-am tini.

(Nicĭ la degetul cel mic nu te consider pe tine).

cfr. Ispirescu, 283.

653. După *ḑĕană*, ang'úr ş-amirălu.

(După culină, înjur şi pe împărat).

654. *Ḑimĕá* di multă lumi ţe ĕará.

(Gemea, de lume multă ce era).

Arată mulţimea.

655. Tră *ḑiniri* oaŭă ş-cucotlu.

(Pentru ginere şi cocoşul ouă).

656. Cu «*ḑî*, că micáşi» nu s-umpli pintica.

(Cu: «zi, că aĭ mîncat» nu se satură burta).

Dür 714 II, 406: Worte füllen den Bauch nicht. fz. le ventre ne se rassassie pas de paroles.

657. *Ḑîli* fripti l'-faţi.

(Lĭ face zile fripte).

Z. II. 5128. 5129.

658. Ari *ḑîli* multi.

(Are zile multe).

Pentru cine are mult de trăit.

659. *Ḑîlili* il' suntu misurati.

(Zilele ĭi sînt numărate).

Pentru cine e ameninţat cu moartea de cine-va, care este foarte redutabil.

660. Nŭ-ari *ḑîli.*

(N-are zile).

Z. II 5132.

661. *Ḑîsi* şi s-fĕaţi!

(Zise şi se făcu).

Isp. 65. A zis dracul şi s-a făcut.

Ngr. Εἶπεν καὶ ἔγεινεν.

662. *Ḑîsi,* ḑisi pînă-l durú gura.

(Zise, zise pînă ce l-a durut gura).

Cînd lăsăm pe cine-va să bîrfească fără să ne pese de ce spune dînsul, fără să-l băgăm în seamă.

663. Nu-n' *ḑiţi:* «Stăĭ ma-nclo».

(Nu-mĭ zice: «Stăĭ, dă-te maĭ încolo)».

A fi bine tratat de cine-va, tratat după voĭa noastră.

664. *Ḑua* ţĕa buna, z-vĕadi di dimnĕaţa.

(Ziua cea bună, se vede de dimineaţă).

cfr. Z. 103.

665. *Ḑua*-mbară di diminĕaţa z-vĕadi.
(Ziua favorabilă de dimineaţă se cunoaşte).
Z. 103. N. St.

666. Bună *ḑua*, tută ḑua.
Z. 109. Bună ziua, toată ziua.

667. *Ḑua* de mîni, vîră nu u cunŏaşti.
(Ziua de mîne, nimenĭ nu o cunoaşte).

668. *Ḑuă* nŏaŭă, cîsmeti nŏaŭă.
(Ziuă nouă, noroc nou).
cfr. Nu te îngriji de ziua de mîne.

669. Ari *ḑuă* di bană.
(Are ziuă de traiŭ).

670. Va ţ-u mîc *ḑua*.
(O să-ţĭ mănînc ziua).
Adică o să-ţĭ ridic viaţa ; A prăpădi pe cineva.
Z. II, 5130.

671. Ţi-u coc *ḑua*.
(Iţĭ coc ziua).
cfr. Z. II, 5131. A-ĭ pîndi zilele.

672. Ţ-u h'erbu *ḑua*.
(Ţĭ-o fierb ziua).

673. Află-l' *ḑua*, scŏati-l' mîdua.
(Află-ĭ ziua, scoate-ĭ mădua).
Z. 5433, II.

674. Nu-l' da *ḑuă* albă.
(Nu-ĭ da «ziuă albă»).
Z. 106.

675. *Ḑuă* laïe ţe vaĭ veḑĭ.
(Ziuă neagră ce o să veḑĭ).
A necăji pe cineva ; a nu-ĭ da pace.
Z. 107.

676. *Ḑua* fuḑi di n'el'i ş-nŏaptŏa aristŏarnă boŭlu.

(Ziua fuge de mĭeĭ, şi noaptea răstoarnă boul).

cfr. Z. 89: Ziua fuge de taurĭ şi noaptea ĭĭ apucă de coarne.

677. Azĭ l'-u *ḑua.*

(Azĭ ĭĭ este ziua).

A fi momentul favorabil cuĭ-va; a fi rîndul cuĭva să taie şi să spînzure; să facă după plac.

678. Faptu n-*ḑuă* di Paşti.

(Născut în zi de Paştĭ).

Om fericit.

679. Va-n' v'ină şi *ḑua* mĕa.

(O să-mĭ vie şi ziua mea).

Va veni şi rîndul mĭeŭ.

680. O-adrăşĭ *ðală.*

(Aĭ făcut-o *dală* [1]).

A o face boacănă.

681. ðicun'ár di Primétĭ.

(Cerşetor din Premetĭ).

Notă. — E de notat, că în peninsula balcanică cerşetoriĭ sînt bulgarĭ saŭ grecĭ. Albanejĭ foarte rar. Maĭ ales ceĭ din Premetĭ Albania de Sud se daŭ cerşetorieĭ, din cauza sărăcieĭ; Romînĭ de loc. Tot aşa nu se pomeneşte de Evreĭ.

Turcĭ cerşetorĭ se găsesc prin oraşe şi se deosibesc de ceĭ lalţĭ prin faptul, că cerşind, cîntă în gură mare diferite cîntece de milă saŭ balade.

682. Cĭţĭ ş-la mîn'li, cu *ðispótĭ* mică pini?

(Cĭţĭ îşĭ spală mĭînele, cu arhiereul staŭ la masă?).

Dŭr. 877. I: Nicht jeder ist auf die Hochzeit geladen.

Anecdotă :

Un arhiereŭ grec, ducîndu-se într-un sat aromînesc, a fost găzduit în casa unuĭ notabil. Acesta voind să-l mulţumească a ordonat să gătească tot ce poate fi maĭ bun.

Cînd să se aşeze la masă, după cum îe obiceĭul, a venit o femee cu ibricul, ca să toarne să se spele la mîinĭ arhiereul şi toţĭ ceĭ carĭ trebuĭaŭ să se puie cu dînsul la masă.

După ce femeea a turnat la toţĭ ca să-şĭ spele mîinele, a turnat şi stăpînuluĭ caseĭ, ca să şază şi el la masă.

Văzînd una ca aceasta arhiereul, a zis: «Toţĭ cĭţĭ îşĭ spală mîinele, staŭ cu arhierul la masă?».

[1]) Fel de lapte batut.

Cînd a auzit una ca aceasta stăpînul caseĭ a rămas încremenit şi imediat a ordonat să ridice masa şi să lase pe arhiereŭ cu întreaga luĭ suită numaĭ cu pofta.

683. Arău-ĭ Turcul, ma ninga cama rău-ĭ *ðisputaraɣălu.*

ngr. Cacós ini n-ŏ-aɣás, ma pl'o cacós u ðisputáraɣas.

(E răŭ Turcul, dar şi maĭ răŭ arhiereul).

Notă. — Cele ce suferă sătenii greci şi grecizaţi din partea arhiereilor, sînt de nepomenit. Aşa că cele suferite din partea Turcilor sînt un nimic pe lîngă acestea.

684. Vin'i *ðispóti* în hŏară, şi prefţil' s-facu nvĕasti.

(Dacă a venit arhiereul în sat, şi preoţiĭ se fac neveste).

685. *Ðŏara* casă nŏ-asparĝi.

(Darul casă nu strică).

686. Pusca di *ðŏară,* ma dulţi-ĭ j-di n'ari.

(Oţetul de dar, e maĭ dulce şi de cît mĭerea).

687. *Calu* di *ðŏară,* nu s-caftă la dinţî.

(Calul de dar, nu se caută la dinţĭ).

Dür. 305 II, 171. Einem geschenkten Gaul sieht man nicht in's Maul. It. Noli equi dentes inspicere donati.

688. Nu-ţĭ lipsĕaşti cl'in s-ţî cos, că-ţĭ lipsescu *ðrăn'.*

(Nu-ţĭ lipseşte clin, să-ţĭ cos, căcĭ ţţĭ lipsesc dramurĭ (greutate, minte).

689. «Io u voĭ, ninga *ea* z-va ş-tuti sunt îndrĕapti».

(Eŭ o ĭubesc, încă dînsa să consimtă, şi totul ĭeste gata).

Aşa spun tineriĭ carĭ ĭubesc vr-o fată, dară care nu-ĭ ĭubeşte.
Eĭ speră totuşi, zicînd că jumătate din împlinirea dorinţeĭ lor, ĭe împlinită, din momentul ce eĭ o ĭubesc.

690. —«Carĭ ţ-u tată mulă?
—«*Eapa* n'-ĕasti mumă!»

— Cine ţĭ-e tată, cattrule?
— Eapa mĭ-este mamă!)

(Se aplică acelor carĭ li-e ruşine de tatăl saŭ mama lor cînd aceştĭa sînt de condiţiune maĭ proastă.

691. Carĭ s-nu *ĕară,* nu sĕ-aspunĕă.

(Dacă uu era, nu se spunea).

Τίνουντε χὶ spununte.

(Se fac şi se spun).

Prov. hăşotesc.

Se întrebuinţează cînd vorbim de ceva nesigur şi care totuşĭ a trebuit să existe; de pildă cele ce se povestesc în basme, poveştĭ

692. *Erà,* ţe nu-ş erà, carĭ s-nu erà, nu sĕ aspunĕá.

(A fost, ce n-a fost, dacă n-ar fi fost, nu s-ar fi povestit).

Cînd spunem lucrurĭ de necrezut, carĭ totuşĭ se povestesc de toată lumea.
E începutul basmelor aromîneştĭ formula aceasta.

693. Pr-ĭu calcă, *ĕarbă* vĕardi nu crĕaşti.

(Pe unde calcă, nu creşte ĭarbă verde).

Om răŭ din cale afară.

694. *Earbă* paşti.

(Paşte earbă).

Om prost, vită, necĭoplit.

695. Creşte ca *ĕarba* sum ch'atră.

(Creşte ca earba supt peatră).

Z. 785. Milescu.

696. Ascipă'm di *ĕarnă,* earnă bună.

(Am scăpat de earnă, (la anul earăşĭ) earnă bună).

Pe cele-lalte anotimpurĭ nicĭ nu le socotesc măcar Aromîniĭ. Eĭ se tem şi se interesează numaĭ de earnă, fiind-că atunci le fată oile şi dacă face ĕarnă rea, li se duce toată averea.

697. — Ţe-ţĭ cură muţĭ fîrtate.
— Di *ĕarnă.*
— Ti ştiŭ j di vĕară.

Isp. 1690.

ngr. asemenea :
— Τί σου νρεχει ἡ μηξα, μπράτμε?
— Ἀπο τὴν χήμονα.
— Ξέ ξέρω καὶ ἀπὸ τὸ καλοκαίρι

698. *Earna*-ĭ bună, ma tră domn'i.

(Earna-ĭ bună, dor pentru ceĭ bogaţĭ).

ngr. U calós u nicuch'iris, tu h'imona h'érite.
(Bunul gospodar, earna se bucură).

699. *Earnă* grĕuŭă cìḑú.

(Iarnă grea a căzut).

Pentru un om foarte leneș.

700. Iu s-*ĕasă*, s-ĕasă !

(Unde o eși, să easă).

Alea jacta est.

Z. II, 5204 Prov. lat.

701. Iu s-*ĕasă*, z-bĕasă.

(Unde o eși, să b.....)

Intîmplă-se orĭ-ce.

702. Ma bun ĕaste un *ehtru* mintinén,
di cît ḑați ŏaspiță glarĭ.

Arom. II, 278. 21.

(Maĭ bine e un dușman cu minte,
de cît zece prietenĭ nebunĭ).

703. *Fao* numirată.

(Bob — fasole — numărată).

Z. 454. Bob numărat.

Tot așa :

cucŏași misurati.

(Nucĭ numărate).

704. Ţ-u ḑìc în *față*.

(Ţĭ-o spun în față).

705. Urît ca *fața* locluĭ.

(Urît ca fața pămîntuluĭ).

706. *Față* curată.

(Obraz curat. Z. II, 4154).

707. Macă lĭ daĭ *față* (a fic'orlor), ti ncálică pri gușĭ.

(Dacă le daĭ obraz — copiilor — te încălecă pe gît).

708. Ti mică *fața*.

(Te mănîncă fața).

A avea poftă de vre-o palmă.

709. Nu-l' dă *faţă*.
(Nu-ĭ dă obraz).
cfr. Z. II, 4095 : II, 4139.

710. Ari *faţă*.
(Are obraz).
Z. II, 4135. A fi cu obraz.

711. Ŏ-ari *faţa* grŏasă.
(A avea obrazul gros).
A fi fără pudoare, neobrăzat. Z. II, 4141.

712. Di cum *faţi* omlu, află. Boiadschi gr. rom.
(Cum face omul, aşa găseşte).

713. *Fă* bun, s-afli ară'ŭ.
(Fă bine, să găseştĭ răŭ).
Undank ist der Welt Lohn.

714. Ţe prindi s-faţĭ, *fă*-o nŏară cama ninti.
(Ce se cade să facĭ, fă-o o dată maĭ curînd).

715. *Fĕata*, nvĕastă cumu s-faţi, citră sŏacră va ş-ŏ-aducă.
(Fata nevastă cum se face, citră soacră seamănă).

716. *Fĕata* cumu s-faţi, citră sŏacră traḑi.
(Fata îndată ce se naşte, către soacră trage).

717. Nu-l' *fĕată* (caplu).
(Nu-l taĭe capul).

718. *Fĕătili* nviţate, armi'n nimîritate.
(Fetele învăţate, rămîn nemăritate).

719. *Fic'ór* i fĕată ?
(Fecĭor saŭ fată ?)
Lucru favorabil saŭ nefavorabil ?

720. *Fic'orlu* dizn'irdát, armîni ninviţát.
(Copilul dezmĭerdat, rămîne neînvăţat).

721. *Fic'orlu* carĭ s-nu plingă,
nu-l' da misa ţiţă.
(Dacă copilul nu plînge, nu-ĭ dă ţiţă mamă-sa).

722. Prindi s-plîngă *fic'orlu*, s-l'i da muma ţiţă.
(Trebuie) să plîngă copilul, să-i dea mama ţiţă).
Z. II, 5692. Ghicu.

723. *Fic'orl'i*, mîcă ţapurni,
ş-auşlor lă amurţăscu dinţil'.
(Copiii mănîncă *ţapurne*, şi bătrînilor le amurţesc dinţii).

724. Ninga cu *fic'orl'i* tă-ag'óţi!
(Încă cu copiii te jocî).
Pentru cine se crede încă mic.

725. Ca *fic'orl'i* ţe s-ag'ŏacă.
(Ca băeţii carî se joacă).
Cînd cine-va nu consideră diferite daraverî în mod serios.

726. Aţia z-bat, aţia s-ag'ŏacă, ca nişti *fic'uríţi*.
(Aci se bat, aci se joacă ca nişte copii micî).

727. Cum s-h'ibă *fic'orl'i*, nu-l' scŏati mama di h'il'.
(Orî-cum să fie copiii, mama nu încetează a-i numi fiî).

728. Ca *fic'orlu* aţél n'iclu, ţe vĕadi, aţĕa caftă.
(Ca băiatul cel mic, ce vede, acea cere).

729. Canda h'iŭ *fic'uríc* îo, s-mĕ-aspárî cu boşa?
(Parcă sînt copilaş eŭ, să mă sperii cu *boşa?*)

730. Aciţară *fic'orli* s-nî l'a prit c'ic'oari (s. ∽ azvarna).
(Aŭ început copiii să ne îea peste picîor — să ne considere de nimic).
cfr. Ispirescu 6.

731. Ca di la *Filurĕaŭă*.
(Ca la Filureauă).
Cînd e mare zăpăceală şi spaimă în acelaş timp.
Notă. — In 1854 răsculîndu-se Aromînii de la Pind în contra Turcilor, familiile Samarniaţilor şi Avel'aţitor, fiind în Filureauă, aproape de Grebena, aŭ fost atăcate de armatele turceşti, şi multe distruse, producîndu-se ast-fel spaimă şi zăpăceală mare în acelaşi timp.

732. Bati *firĕasta* s-aduch'ască uşa.
(Bate fereastra să priceapă uşa).

733. Nu ti *fileă*, cîndu eşti gh'ini, di vreĭ s-nu-ţĭ h'ibă arşini, atumţĕa cînd ti scaḑĭ.

(Nu te mîndri, cînd ieşti bine, dacă doreşti să nu-ţĭ fie ruşine, atunci cînd te scazi, cînd sărăceşti).

734. Va tra să-s *fileăscă*, ş-arin'a nu lŏ-alasă.

(Voĭeşte să se mîndrească şi rlia nu-l lasă).

735. Canda-l' mică' *fîrina* ţumarlu.

(Parcă ĭ-a mîncat făina măgarul)

736. O-adrară di *fîrină*.

(Aŭ făcut-o de făină).

Adică: s-a logodit.

Notă. — Îndată ce se logodeşte o fată, se obicĭnueşte, ca toate tovarăşele şi cele lalte femeĭ rude ale sale, drept felicitare, să o înălbească cu făină pe la faţă, gît etc., dorindu-ĭ toate fericirile.

737. Carĭ z-duţi la mŏară di *fîrină* sĕ-adară.

(Cine se duce la moară, de făină se face).

738. *Fitil'a* nu şti ţe-ĭ sucril'a!

(Fetele nu ştiŭ ce-ĭ socrimea).

739. Iu nu ti sĕămină, acló *fitruseşti*

(Unde nu te seamănă, acolo răsari).

740. — Di, *fîrină!*
— Fîrină.
— x.... tĕ-avină.

(«Zi făină»!
« — Făină».
«x.... te prigoneşte»).

Se aplică acelor, carĭ suferă vre-o ruşine din partea cuĭva.

741. H'arbi *fîsúl'ŭ*.

(Fierbe fasole).

A dormi adînc.

742. L'-intrară *flituri* în cap.

(I-aŭ intrat fluturĭ în cap)

Z. 1892. A avea greeruşĭ în cap.

743. Lŏ-adră' *fŏali.*

(L-a făcut foale).

L-umflă ! *(fŏali).*

(L-a umflat).

Notă. — Vine de la umflarea ce se face meilor, oilor, cînd se taie, ca să se jupuiască cu mai mare înlesnire. Se cere să fie bine umflate şi pentru aceasta se bat ca să se umfle bine.

744. *Fŏale* sĕ-adră' di nviţătură.

(Foale s-a făcut de învăţătură) ; ironic numaĭ :

cfr. S a făcut burduf de carte.

745. Me-adrâşĭ *fŏali.*

(M-aĭ făcut burduf).

cf. mă umplușĭ de Hilipeştĭ.

746. L' alghĭră burliḑli di *fŏami.*

(I-aŭ înălbit scoĭcele — ochiĭ — de foame).

747. Di pri *foc* u mîcă mîcarĕa.

(De pe foc o mîntncă mîncarea).

l. Petere cibum e flamma. Wolff. p. 39 II.

748. Carĭ arată *foclu* cu mîna, s-ardi.

(Cine prinde focul cu mîna se arde).

749. Carĭ nu s-arde, di *foc* nu se aspari.

(Cine nu se arde, nu se teme de foc).

750. Di scîntĕal'e n'ică, mare *foc* s-aprinde.

(De scîntee mică, mare foc se aprinde).

Weig. Arom. II, p. 279, 17.

751. Si nh'iḑi *n-foc* ca orbu.

(Se înfige în foc ca un orb).

752. Iu nu-ĭ *foc,* fum nu ĕasi.

(Unde nu e foc, fum nu ĭese)

Dür. 677 II. 383. Wo Rauch ist, muss auch Feuer sein. It. Flamma fumo proxima est.

753. *Focu* nvĕaţă.
(Foc învaţă).
Vezi: *mnata, piră, apă.*

754. Nu tĕ-ag'oacă cu *foclu.*
(Nu te juca cu focul).

755. Nu bagă *foclu* ningă biruti.
(Nu bagă focul lîngă praf de puşcă).
Se aplică, cînd un tînăr se lasă cu o tînără.

756. Nu mintĕá *foclu!*
(Nu aţiţă focul!)
Z. 2575. Nu deşteptà pe urs cînd doarme

757. *Foc* tu foc.
(Foc în foc).
Cînd, după un răŭ ce ni se face, fără să aşteptăm ca să ne liniştim şi să judecăm cu sînge rece, ne înfierbîntăm la moment, şi căutăm să căpătăm satisfacţiune.
A învăţá foarte bine.

758. *Focu* s-fĕaţi.
(Foc s-a făcut).
A se înfurià.

759. Acaţă *foc* cu gura.
A apucà foc cu gura.
(A afirmà cu energie un adevăr, a se pune în pericol).

760. Scŏati *foc* din gură.
(Scoate foc din gură).
A afirmà lucruri falşe cu energie.

761. Iu nu ari *foc,* nu ari ş-c'inuşi.
(Unde nu-ĭ foc, nu-ĭ şi cinuşe).
Z. 696. Milescu.

762. Nu z-bagă *foc* pi ningă vulbură.
(Nu se bagă foc pe lîngă, praf de puşcă).
Z. 195. Mil.

763. Pînă nu faţĭ *foc*, fum nu ĕasi.

(Pînă nu facĭ foc, fum nu ĭese).

Zane : 582 Milescu.

764. Nu ti du «*foc* tu foc».

(Nu te du «foc în foc»).

765. *Frati* frati nu hrînĕaşti,
ma caváĭ di carĭ nu lŏ-ari.

(Fratele nu nutreşte pe frate,
dar vaĭ cine nu are un frate).

766. *Frate* cu frate nu-z dŏare,
Ma caváĭ di caĭ nu lŏ-are.

Com. de d. Tacit, Magarova.

(Frate cu frate nu se doreşte, dar vaĭ de cine nu are frate).

Pentru că în caz extrem, cînd toţĭ te părăsesc, tot fratele îţĭ vine într-ajutor.

767. *Frati,* frati, ma caşlu-ĭ cu paráţĭ.

(Frate, frate, dar brînza e pe banĭ).

Ngr. Filĭ, filĭ, ma ta pungh'a mas ahorv'a=amicĭ, amicĭ, dar pungile separate.

768. — Carĭ ţi-l' s:ŏasi ocl'il' ?
— *Frati-n'u.*
— Tr-aţĕá-s adîncóşĭ.

(«Cine ţi ĭ-a scos ochiĭ? — Fratele mĭeŭ — De asta-s aşa adînc scoşĭ).

Isp. 1239.

769. Iu s-încac'i doĭ *fraţĭ,* anámisa s-nu ti baḍĭ.

(Unde să ceartă doĭ fraţĭ, la mijloc să nu te bagĭ).

770. Di *frică* ngl'ţă'.

(A îngheţat de frică).

971. Li gînusí di *frică.*

(Le a spoit—picioarele—de frică).

772. *Frica* ndrĕaḍi, frica-sparḍi.

(Frica drege, frica sparge).

773. *Frica* z-da c'ic'ŏari.

(Frica îţĭ da picioare).

Adică: de frică omul merge, chiar cînd nu-l mai ţin picioarele.

774. L'-bîgă' *frica* tu ŏasi.
(I-a băgat frica în oase).

775. Carĭ nu va ş-*frimintă*, tută ḑua nţĕarni.
(Femea), care nu vrea să frămînte, ziua toată cerne—făina).

776. L-*fripsi* tu sulă.
(L-a fript în ţeapă.)
A face zile fripte cui-va.

777. L-mîcă' *friptu*.
(L-a mîncat fript).
A prăpădi pe cine-va.

778. Cît traḑi *frînḑla*.
(Ctt e frunza).
Mulţime.
Vezĭ: *arina, spruna, metura, stĕălili*.

779. Dit *frî'nḑîli* dit h'icati.
(Din frunzele ficatuluĭ).
cfr. Din baĭerile inimiĭ.

780. Cad *frĭ'nḑîli*.
(Cad frunzele).
Adică pricepe limba în care vorbeştĭ. Saŭ:
Lĕ-arŏámigă.
(Le roamegă).

781. La pŏarta *fucarăluĭ*, psusí ɣumarlu!
(La poarta săraculuĭ a murit măgarul).
Ca el să fie acuzat ca vinovat pentru moartea măgaruluĭ!

782. *Fuḑli* ca scipát dit h'ari.
(Fuge ca scăpat — liberat — din lanţurĭ).

783. *Fuḑĕá* di nu-z-viḑĕá.
(Fugea, că nu se vedea, de iute).

784. ***Fuḑĕá*** di vrĕa şi scŏată oclil'.

(Fugea de era să-şĭ scoată ochiĭ).

A fugi în mare grabă, ĭute de tot.

785. ***Fuḑĕá,*** di s-frînḑĕá.

(Fugea de se rupea de fugă).

786. ***Fuga***-ĭ aruşnŏasă, ma-ĭ sînîtŏasă.

(Fuga-ĭ ruşinoasă, dar e sănătoasă).

787. ***Ful'inoslu*** ş-arîdi di jibîcoslu.

(Burdufosul rîde de *jibăcosul).*

Notă.—Jibăcós ĭeste cel care suferă de boala, care face să ni se umfle pîntecele, să tuşim, să nu ne putem mişca în voie.
Suferă maĭ ales vitele.

788. ***Fumĕal'a*** di mumă armîni ŏárfînă.

(Familia rămîne orfană de mamă—dar nu şi cînd le moare tatăl).

789. Ari un jar di ***fumĕal'i***.

(Are un jăratec de familie).

Isp. 266. Are o spuză de copiĭ.

Notă. — *Fumĕal'e* în cazul acesta are senzul de copiĭ.

790. Trì ***fumeăl'i*** muma di la gură ţîni.

(Mama ţine pentru fiĭ de la gura eĭ).—nu mănîncă dînsa, ca să dea fiilor săĭ.

791. ***Fumĕal'i*** grĕaŭă urfan'i grĕaŭă.

(Familie grea—copiĭ mulţĭ—sărăcie grea).

792. Ndreptu ca ***funĕa*** tu tastru.

(Drept ca funia în traistă).

Isp. 2026.

793. Carĭ ***fură***, ştie s-ascundă.

(Cine fură, ştie să ascunză).

794. A ***furluĭ*** fă-ti fur şi g'umitate.

(La fur, fă-te fur şi jumătate).

cfr. Au menteur, menteur et demi.

795. *Furlu* acaţă furlu.
(Furul—prinde pe fur).
Dür. 294 II. 165 : Ein Schalk Rennt den andern. lt. Fur furem cognoscit ; lupus lupum.

796. Da pîni a *furlor*.
(Dă pîne hoţilor).
A fi necinstită, a fi cu moravurĭ uşoare o femee.

497. Cîndu nu sĕ-avdu *furĭ*, atumţĕa s-tĕ-avegl'i di nîşĭ.
(Cînd nu se vorbeşte de hoţĭ—atuncĭ să te păzeştĭ).

798. *Furlu*, ş-fură şi g'ură.
(Furul, şi fură şi jură).

799. Di *furil'e* casă nu sĕ-adară
(Din hoţie casă nu se face).
Adică: din banĭ strînşĭ priu hoţie, casă nu se face.

800. Ocl'i di *fur*.
(Ochĭ de hoţ).

801. *Fur* v'iŭ.
(Hoţ viŭ).
Pentru unul, care ĭeste foarte vioĭŭ în mişcărĭ.

802. *Furniga* ch'ari, cîndu scŏati pĕani.
(Furnica pĭere, cînd scoate aripĭ).

803. *Furniḑli*, cînd scot pĕani ch'er.
(Furnicele, cînd scot aripĭ pĭer).

804. Cu *furniḑĭ* nu-(s) sătură ursa.
(Cu furnicĭ nu se satură ursa).

805. Şi di *furnică* funicó.
(Moarte, omor, şi de furnică !)
Z. 1815. N. St. Puţină ispravă.

806. *Furniḑĭ*, furniḑĭ il trĕaţi.
(Il trece furnicĭ, furnicĭ).
A trece fiorĭĭ pe cine-va.

807. Şi di *furnìţĭ* h'icát nu si scŏati.
(Şi de furnicĭ ficat nu se scoate).
Z. 1816. Milescu.

808. Acîţáĭ un *fur*, lŏ alás nu mĕ-alasă.
Am prins un hoţ, îl las, nu mă lasă).
Z. 5386. Ghicu.

Vezĭ : *lup*, *drac*.

809. După *furtún'*, v'inu j-ḑili buni.
(După furtunĭ, vin şi zile bune).

810. *Furtutirĕa !*
(Parul !).

Notă. — *Furtutirĕa* este furca cace serveşte *cărăvănarilor*, ca să încarce sarcinele pe catîrĭ. In orĭ ce pericol *cărăcănarĭĭ* recurg la *furtutire*, ca să se apere. Expresiunile : *sc-aciţă di furtutire, s lo di furtutire*, însemnează, a fi gata de bătae.
Tot aşa : *furtirĕa !* cînd zicem.

811. *Fúştili* ş-aruşnarĕa nu ĭes.
(Bătaea şi ruşinea nu se spală).

812. *Fúştili* suntu dati di Dumniḑă'ŭ.
(Bătaĕa e dată de Dumnezeŭ).

813. *F*... vimtu.
(F.... vînt).
cfr. Z. 5222, II : Flueră-vînt.
Om haimana, care face lucrurĭ de nicĭ o însemnătate.

814. Cap di *gaĭe*.
(Cap de cĭoară).
Cap sec.
Vezĭ : gîscă.

815 *Gaie* cu gaĭe nu şi scŏati ocl'il'.
(Cĭoară cu cĭoară nu-şĭ scoate ochiĭ).

Dŭr 934 l. 507. Eine Krähe hackt den andern die Augen nicht. lt. corvus corvi oculum non eruit.
Corb la corb nu scoate ochiĭ.

816. Ne *gaia* s-nu-n' lŏ-aducă oslu....
(Nicĭ cĭoara să nu mi-l ducă osul....)

817. Cîndu nŭ-aĭ di găl'înă şi di *gaĭe* i bună.

(Cînd n-aĭ de găină şi de cĭoară e bună).

Z. 1859. Milescu.

818. Nu pŭartă *gailei* xĕană, c-auşéşti ayon'a.

(Nu purtă grije străină, căcĭ îmbătrîneştĭ curînd).

819. *Gardul* ari ocl'i, murlu ari urecl'i.

(Gardul are ochĭ, zidul are urechĭ).

Dür. 453 I. 230: Das Feld hat Augen, der Wald hat Ohren. — fz. Le bois a des oreilles et le Champs des yeux.

820. Cap di *ghegan.*

(Cap de Ghegan, = cap care nu ascultă).

Notă. — Gheganiĭ sînt Albanejiĭ din nordul Albanieĭ. Eĭ sînt renumiţĭ ca viteji şi credincioşi, însă greoĭ la cap şi în mişcărĭ vitejeştĭ.
Eĭ se maĭ numesc de Aromînĭ: *Ghegŭ.*

Vezĭ: *Arbinés, toscă.*

821. O-adrâşĭ *gh'esă.*

(Aĭ făcut-o ghĭesă).

Notă.—*Ghesă* se numeşte capra, care ieste neagră, pe la gură. cap şi picioare ieste roşie.

A o scrîntí. A o feştel'.

822. Şi di la *gh'iftu* alŏát.

(Şi de la ţigan (cerĭ) aloat?)

Vezĭ: *V'ftu.*

823. Vrĕam nişti *gh'ini* s-cad, gh'ini că mi pimsişĭ.

(Vroĭeam să cad bine, că m-aĭ împins).

Doream să cad bine, că mĭ-aĭ făcut vînt.

ngr. iθela na pesu, cat calá pu m-ézbruxis.

824. *Gh'ini* mîţĭ, gh'ini bĕaĭ, ma mcarĕa şi bĕarĕa, va ş-lúcurlu.

(Bine mănîncĭ, bine beĭ, dar mîncarea şi băutura, cere şi lucru).

825. *Gh'ini* faţĭ, gh'ini vaĭ afli.

(Dacă facĭ bine, bine o să găseştĭ).

826. Di *gh'ini* viră nu fuţi.

(Isp. 588. De bine nimenea nu fuge).

827. Ma *gl'ini* s-ti plîngu, di cît s-mi plîndi.
(Maĭ bine să te plîng, de cît să mă plîngĭ).
Ieder ist sich selbst der Nächste.

828. Ma *gl'ini* nă sut di c'umă'dĭ pri truplu alîntúĭ, di nă singură prĕ-amél.
(Maĭ bine o sută cĭumege pe corpul altuia, de cît una singură pe al meŭ).

829. Ma *gl'ini* un lèpuri tu sulă, di ḑaţi tu pîduri.
(Maĭ bine un ĭepure în frigare, de cît zece în pădure).
Dür. 191. I. 99. Besser ein Vogel in der Hand, als zehn über Land.

830. Virsá cu *gîlĕata*.
(Vărsá cu găleata).
Cînd plouă tare.

830bis Vărsá *plŏaĕa*, nu sĕ-ag'ucá.
(Vărsă, — cădea — ploaea nu se juca).

831. *Gîl'ina* ş-tu grîn s-u baḑî, tut va scilsĕască.
(Găina şi în grîŭ s-o bagĭ, tot o să rîcîe cu picĭoarele).
cfr. Obiceĭul din fire, n-are lecuire.

832 *Gîl'ina*, ţe-ĭ gîl'ină, bĕa apă ş-mutrĕaşti la Dumniḑă'ŭ.
Găina, care ĭeste găină, bea apă şi se uĭtă la Dumnezeŭ).

833. *Gîl'ina*, ţe circirĕaḑă di cu sĕara, nu ŏaŭă diminĕaţa.
(Găina, care cotcodeşte de cu seară, nu ouă dimineaţa).
Dür 706 I. 368: Hennen die viel gackern, legen wenig Eier.
Găina care cîntă seara, nu are ouă dimineaţa.

834. Nu ştie pri ĭu s-ch'işi *gîl'ina*.
(Nu ştie nicĭ pe unde se p... găina).
Adică nu ştie nimic. A fi nepriceput.

835. *Gîl'ina*,—gîl'ină; pul'i—pul'i şi ŏáuli—ŏaŭă, nu s-faţi.
(Găina, găină; puiĭ, puĭ şi oule, ouă, nu se poate).
Z. 1829. Nu poţĭ fi şi cu puĭ, şi cu ouă, şi cu găina grasă.

836. *Gîl'ina* a viţinu-tuĭ e cama grasă.
(Găina vecinuluĭ tău este maĭ grasă).
Z. 1847 b. Dan.

837. Ca *gîl'ina*, —cindu-l' v'ine oŭlu la cur, işĭ caftă cuĭbul.
(Ca găina, cînd îĭ vine oul la cur, atunceĭ aleargă după cuĭb).
Pentru cine nu ştie să se îngrijască la timp.

838. Ca *gîl'ina* la moară.
(Ca găina la moară).
Adică: foarte noroceș, care înoată în bogăţie.
Z. 1858.

839. Ţi v'in' dĕavîrliga ca *gîl'ina* la mŏară?
(Ce vîĭ jur-împrejur, ca găina la moară?).
Z. 1861. N. St.

840. *Gîl'ină* ŏarbă.
(Găină oarbă).
Se zice cuĭ dă în gropĭ.

841. Urbarĕa *gîl'in'lor*.
(Orbul găinilor).

842. Canda l'-u dede urbarĕa *gîl'in'lor*.
(Parcă l-a apucat orbul găinilor).
Z. 1862. Milescu,

843. *Gîl'ina* ţe nu ŏaŭă, tută ḑua cîrcîrĕaḑă.
(Găina care nu ouă, toată ziua cotcodeşte).
saŭ:

844. *Gîl'ina* ţe cîrcîrĕaḑă nu ŏaŭă.
(Găina care cotcodeşte, nu ouă).
Isp. 1406.

845. Nu ştii pr-ĭu s-ch'şi *gîl'ina*.
(Nu ştie pe unde se pişe găina).
A fi nepriceput, prost.

846. *Gîl'ină* vĕacl'i, ḑamă bună.
(Găină vechĭe, zeamă bună).

487. Ca *gîl'ină* udă.

(Ca găină udă).

A fi cu totul umilit, de plins.

848. *Gîl'ină* zmulsă.

(Găină jupuită).

849. S-culcă cu *gîl'in'li.*

(Se culcă cu găinele).

Adică : om somnoros.

850. Ne *gîl'ín'* avém, ne di vulpi n-avigl'ém.

(Nicĭ găinĭ avem, nicĭ de vulpe ne păzim).

851. Li *gînusiră.*

(Le aŭ spoit),—se înţelege : picĭoarele.

Cfr. A o sfeclí.

852. Cap di *gîscă.*

(Cap de gîscă).

Cap sec.

Z. 1886.

853. Jileşte *gîsca,* ch'erde unä mulare.

(Jileşte gîsca şi pĭerde catîrul).

Z. 1879. Milescu.

854. Trî pîştĕari *gîşti.*

(De păscut gîşte).

Om bun de nimic.

855. Mută c'orlu ş-caftă *gîvojdu.*

(Rădică piciorul şi doreşte cuiŭ).

Cînd cine-va singur îşĭ caută beleaua.

856. Un *glar* aruncă nă ch'atră tu amari,
ş-nă n'il' di mîntióşĭ nu pot s-u scŏată.

(Un nebun aruncă o pĭatră în mare,
şi o mie de nebunĭ nu pot s-o scoată).

Dür. 145. I 82 Ein Narr macht di Thür auf, die er micht wieder zumachen kann-it. Un pazzo getta una petra nel puzzo, e si voglion sette savii a cavarnela.

857. *Glarlu* nu pŏartă cŏarni să s-cunŏască, cuvenda l-da di padi.

(Nebunul nu poartă coarne, ca să se cunoască, vorba îl arată).

Dür. 147 II, 82. Man braucht keinem Narren Schellen an zuhängen.

858. *Glarlu* auşaşti tră mintuiréa alîntúĭ.

(Nebunul îmbătrîneşte ducînd grija altuia).

859. Pînă s-mintuéască mintioşl'i *glarl'i* ş-u tricură bana.

(Pînă să se gîndească ceĭ mintoşĭ, nebunii ş-aŭ trăit traiul).

860. Ţ-bigáşĭ mintéa cu *glarl'i*, ma glar di el' va ti faţĭ.

(Ţĭ-aĭ pus mintea cu nebuniĭ, maĭ nebun o să te facĭ).

861. Cari j-bagă mintéa cu *glarl'i*, cama glar di nîşi s-faţi.

(Cine-şĭ pune mintea cu nebuniĭ, se face maĭ nebun de cît dînşiĭ).

862. Şi *glarlu* scóati (paráţĭ), ma nu şti s-l'i ţină.

Der Narre gewinut auch Geld, aber er weiss es nicht erhalten

Isp. 2232.

(Cîc'ula al *Gog* va s-facă.

(Căcĭula luĭ Gog o să se facă).

Dür 664 II, 379 Er schifft Wind.

864. Iu avḑi *gorţî* multi, s-l'aĭ un tastru n'ic.

(Cînd auzĭ de pere multe, să ieĭ o traistă mică).

865 La *gorţul* avḑi't, nu ti du cu saclu mari.

(La părul lăudat, nu te du cu sacul mare).

La pomul lăudat nu te du cu sacul mare.

Z. 977 Dan.

Vezĭ *merlu*, *pomlu*.

866. *Górţîli* aţéali búnili li mică pórţil'.

(Perele cele bune, le mănîncă porcii).

Notă. — Cînd un bătrîn ĭea o tînără fată în căsătorie.

867. «*Gorţî* misurati.»

(Pere numărate).

Z. 454. Bob numărat.

Pentru a arăta o socoteală curată.

868. ***Gorţul*** sum gorţu vaĭ cadă.
(Părul sub păr o să cază).
Z. 986. N. St.

869. ***Gorţul*** cŏada năpóĭ o ari.
(Părul coada înapoĭ o are).
Z. 987, N. St.

870. Faptu n-***grăĭlu*** mari.
(Născut în graiul mare.)
Om norocos.

Notă. — *Grăĭlu-mari* ĭeste serviciul divin, ce se oficiază în prima zi a Paştelor, la prînz.

871. ***Grăĭul*** dulţe, multu aduţe.
(Vorba dulce, mult aduce).
Arom. II 276, 7.

872. ***Grailu***, bun află loc bun.
(Vorba bună găseşte loc bun).
Bojadschi Z. II 5320.

873. Carĭ tŏarnă frĭ'nḑili, ***gramati*** nu nvĕaţă.
(Cine întoarce foile, carte nu învaţă).

874. ***Grĕaţa*** locluĭ.
(Povara pămîntuluĭ).
Gr. βάρος τῆς γῆς.
Se aplică celor trîndavĭ.

875. ***Grĕacă*** s-eráĭ şi ahĭ't dişclĭisă nu vrĕa hlĭĭ.
(Grecoaĭcă de aĭ fi fost, şi aşa deschisă (fără pĭerdea) nu era să fiĭ.
cfr. ngr.
(Orĭ-ce să făcĭ, Romînco, pe mine nu mă ajungĭ).

Notă. — O romîncă, devenind cu moravurĭ uşoare, grecoaĭca o desfide a o ajunge în libertinaj pe dînsa.

876. Ca ***Grĕaca:*** j-dada-nĭ ĕara Armînă.
ngr. chĭi mana-m itan Vlaha.
Ca Greaca: şi mamă mea aromîncă era.

Se povesteşte, că un Aromîn, fiind găzduit în casa uneĭ

văduve grecoaïce, a lăsat să înţăleagă, că nu-şĭ înşală nicĭ-odată nevasta luĭ, afară dacă se întîmplă, ca să-ĭ easă în drum vre o altă romîncă maĭ frumoasă.

Grecoaïca auzind aceasta şi dorindu-l pe dînsul: a suspinat din adîncul inimeĭ şi a zis: «Şi mama a fost romîncă!»

877. ɣumarlu tu ɣumarángaθi, şi *Greclu* tu grîdină xĕană.

(Măgarul în spinĭ magăreştĭ, şi Grecul în grădină străină).

878. Ţ-arîţĭ curlu ca *grec.*

(Ţ-a răcit c.... ca unuĭ grec).

Greciĭ trăind laşes şi la sud, nu sînt obicĭnuiţĭ cu frigul de alt-fel nicĭ îmbrăcămintea lor nu ĭeste potrivită pentru temperatură maĭ rece, de unde eĭ răcesc maĭ de grabă.

879. Viḑûşĭ ôicun'ár: «ḑì-l' *grec!*».

(Aĭ văzut un cerşetor, zi-ĭ grec!—căcĭ nu greşeştĭ).

Aşa se spune prin partea Epiro-Tesalieĭ de către Aromînĭ, grecĭ fiind maĭ toţĭ cerşetoriĭ de prin partea loculuĭ.

880. *Greclu*-ĭ lemnu putrid.

(Grecul ĭe lemn putred.)

881. *Greclu* ş-arhund, al'ŭ va mpută.

(Grecul şi bogat, usturoiŭ o să mpută).

Vezĭ: *vaca.*

882. Bîtutlu di *grîndini*, nu sĕ-aspari di plŏai.

(Bătutul de grindine, nu se teme de ploaĭe).

Dr. Inecatuluĭ nu-ĭ este fricĭ de apă.

Z. 223. Udul de ploae nu se teme.

883. Ca bîtút di *grindini.*

(Ca bătut de grindine).

A fi foarte trist.

884. Z. 146. Ca bîtut di *grîndină.*

Milescu.

885. Vindi praşĭ a *grîdinarluĭ.*

(Vinde praşĭ la grădinar).

Dür. 25. II. 12. Er will den Adler fliegen lehren.

886. Va-ţi mîc *grînlu.*

(O să-ţĭ mănînc grîul).

Notă. — O să te urmăresc pînă ce o să-ţĭ *mănînc grîul,* adică pînă ce o să te omor.

Vine do acolo, că la moartea cuĭ-va se distribuĭe la ceĭ carĭ însoţesc mortul pînă la groapă, grîŭ fiert, colivă, pentru ĭertarea păcatelor celuĭ dus.

887. L' mîcáĭ *grînlu.*

(Lĭ mîncaĭ grîul), echivalează cu: a murit.

888. S-ţi mîc *grînlu.*

(Să-ţĭ mănînc griul-coliva).

889. Crĕapă *grînlu* di ch'ániţă!

(Crapă grîul de neghină!)

890. Carĭ sapă *grŏapa* altuĭ, singur ş-cadi nuntru.

(Cine sapă groapa altuĭa, însuşĭ cade într-însa).

Dür. 643. I. 334.

891. Si ştĕari omlu cîndu va s-mŏară singur *grŏapa* vrĕa ş-ŏ-adară)

(De ar şti omul ceasul morţiĭ, şĭ-ar face singur groapa).

Isp. 1649.

892. Nu fă *grŏapa* áltuluĭ, că caḑĭ singur.

Z. 767. Milescu.

(Nu fă groapa altuĭa, căcĭ cazĭ însu-ţĭ).

893. Lŏ-adră'm *groslu* zlotă.

(L-am făcut grosul—pĭastrul—zlota).

A suferi o pagubă.

Notă. — O *Zlotă* preţuĭeşte 30 de parale, pe cînd un gros 40.

894. Şadi ca *gumár* zimn'usít.

(Şede ca măgar păgubit).

A fi trist şi de plîns.

Vezĭ: *ɣumár.*

895. Şi ti *gumár* orḑu nu lipseşte.

(Şi pentru măgar orz nu trebuĭe).

Z. 934. Dan.

Vezĭ: *ɣumár.*

896. Bîgă' cur ca *gumar*-lu pri punti.

(A pus cur, s-a încăpăţănat—ca măgarul pe punte).

897. Z-bat *gumarl'i* tu pihnie xeană.

(Se bat măgariĭ în ieşle străin).

Vezĭ: *Cal* No. 231.

898. *Gumarlu* la nuntă nu se cl'amă.

(Măgarul la nuntă nu se învită).

Z. 2072. Milescu.

899. *Gumarlu* flisĕaşti, sumarlu agudĕaşti.

(Măgarul ie de vină, samarul bate).

Cînd nu putem să pedepsim pe vinovat, de necaz pedepsim pe ne inocent).

900. *Gumarlu* şi ştie păhnia.

(Măgarul îşĭ cunoaşte ieslea).

Z. 2101, Dan.

901. L'i si lo *gura*.

(I s-a luat gura).

A amuţí.

Credinţa:

Se crede, că dacă în zilele de Crăciun pînă la Bobotează cineva ieşe noaptea afară, înainte de 12, îl ţapucă *carcanţal'i* un fel de dracĭ, carĭ caută să-l facă să vorbească. Dacă persoana aceea vorbeşte măcar un singur cuvînt, dracii îĭ ieau vocea şi de atunci nu maĭ poate vorbi în toată viaţa luĭ.

902. *Gură* aspartă.

(Gură stricată).

A fi răŭ de gură.

903. *Gură* di n'ari.

(Gură de mĭere).

904. Apă-l' n'arḑi *gura*.

(Apă-ì mĭerge gura).

Adică, curgător, fără să se oprească. Se zice pentru cine vorbeşte bine, limpede.

905. Vaĭ astúch' *gura* lúmil'eĭ.

(Veĭ astupă gura lumeĭ)?

Cfr. Gura lumiĭ numaĭ pămîntul o astupă.

906. *Gura* ch'irie nu-n' caftă, ma niţi cu ch'irii-ĭ dată.
(Gura chirie nu-mĭ cere, dar nicĭ pe chirie ĭe dată).

907. Carĭ u dişcl'isi *gura*, nă palmă ŏ-adră'.
(A deschis gura, de a făcut-o ctt' o palmă).
A spus în gură mare cîte a putut, şi vrute şi nevrute.

908. *Gura* ta s ti scadă, ş-a lúmil'eĭ s-tĕ-alavdă.
(Gura ta să te scază, şi a lumeĭ să te laude).

909. Carĭ nu-l dŏari *gura* tută ḑua máţină.
(Pe cine nu-l doare gura, bîrfeşte ziua toată).

910. Carĭ aurlă pravatós, *gura* luĭ va-l dŏară.
(Cine urlă prea tare, îl va durea gura).

911. Ş-u nviţă' *gura* cu minc'únĭ, şi z-va sĕ-aspună alih'a nu pŏati.
(I s-a învăţat gura cu minciunĭ, şi de ar vrea să spuĭe adevărul, nu poate).

Isp. 1213.

912. S-nu ti saturĭ di *gura* luĭ, ahîntu bun om.
(Să nu te saturĭ de vorba luĭ, aşa bun om).

913. Aştĕaptă s-l'i cadă h'ica n-*gură*.
Aşteaptă pînĕa-n *gură*.
(Aşteaptă să-ĭ cadă zmochina în gură).
(Aşteaptă pînea în gură).

914. Pînă z-dişcl'iḑí *gura*.
(Pînă să deschizĭ gura).
Pînă z-ḑiţĭ «mĕaŭ!».
(Cît aĭ zice: «meaŭ!»
Iute de tot, într-o clipă.

915. Aspĕală-ţĭ *gura*, cîndu-l treţi gură.
(Spală-ţĭ gura, cînd pomeneştĭ de dînsul).
Se zice pentru cine vorbeşte de răŭ o persoană cum se cade.

916. L'-u scŏasi analmă prin *gură*.
(I-a scos-o prin gură).
A scoate cuĭ-va pe nas.

917. Di gură-*gură*.

(Din gură în gură).

Adică: de la om la om.

918. Cu *gura* ăaspi, ş-cu inima ţ-u h'arbi.

(Din gură prietin şi din inimă ţi-o fierbe ziua).

919. Di *gură* z-bati caplu.

(Din cauza gurei se bate capul).

920. L'i ncl'isi *gura*.

(I-a închis gura).

L-a redus la tăcere.

921. Cari *gura* nu-l dăari munţil' disică.

(Pe cine nu-l doare gura, despică munţii).

Arată, că cine n-are altă treabă de făcut, de cît mereŭ să vorbească în vînt, poate să strige în cît să răsune şi munţii.

922. *Gura* lilic'e şi inima c'ernic'e.

(Gura ca o floare şi inima neagră ca o dudă.

Z. II, 3491. Milescu.

923. *Gura* nu caftă ch'irie ti zburire.

(Gura nu cere chirie pentru vorbire).

Vezi No. 906.

Z. II 3444. Milescu.

924. *Gura* nu ḑiţe: nimál!

(Gura nu zice: destul).

Milescu. Z. II, 3461.

925. Nu-l' taţi *guriţa*.

(Nu-i tace guriţa).

Se zice de flecari, de răi, mai ales de femei.

926. Nu-l' să-avdi *guriţa*.

Nu i se aude guriţa).

Se zice de nevestele cele cari se poartă bine.

927. Aştăaptă pîneă n-*gură*.

(Aşteaptă plînea în gură).
De a gata.

928. Pînă n *gură* h'iŭ sîtul.
(Pînă-n gît sînt săturat).

929. *Gură* largă.
(Gură largă).
Cfr. Gură lată.

930. Ţe-l' v'ine la c...., li ḑiţi la *gură*.
(Ce-ĭ vine la c...., le spune la gură).

931. *Gură* ari, gură nŭ-ari.
(Gură are, gură n-are).
Ghicu, Abela 3556 c. Z. II.
Se aplică nevestelor carĭ ştiŭ să se poarte bine faţă de soacre.

932. Z-başi-n *gură*.
(Se sărută în gură).
Pentru a arăta că sînt prietenĭ buni.

933. Cu *gura* munţil' scolĭ.
(Cu gura munţiĭ scolĭ).

934. Nu ţe intră-n *gură*, ma, ţe ĕasi din gură ĕasti amîrtie.
(Nu ce intră în gură, ci, ce ĭese din gură este păcat).
cfr. Z. II, 3429.
Ţi ese din *gură* e arău, nu ţi baḑĭ.

935. *Gura* ndrĕaḑi, gura asparḑi.
(Gura drege, gura strică).

936. N'ică-ĭ j-brŏasca, ma *gură* mari ari.
(Mică-ĭ şi broasca, dar are gura mare).

937. *Gura nŭ*-ari sîturari: cîtu-l' daĭ, ahi't caftă.
(Gura nu se satură, cît ĭĭ daĭ, atîta cere).

938. N'i si uscă' *gură*.
(Mi s-a usucat gura).
Cînd cine-va vorbeşte mult, cînd ĭĭ ĭeste sete.

939. M'i si uscară *bůţîli*. [1])

(Mi s-aŭ usucat buzele).

De sete.

940. Va-n' baḑî *gura* sun nari.

(O să-mĭ puĭ gura supt nas).

Cînd vrem să arătăm nepăsarea faţă de cine-va.

941. *Gură* s-avèá vrĕaĭ grĕască.

(Gură să fi avut, ar fi vorbit).

Cînd căutăm ceva, care este lîngă noĭ şi pe care nu-l putem găsi totuşĭ.

942. L'-*gurlĕaḑă* máţili.

(Lĭ vuĭesc maţele).

943. Il'-si dusi *gura* la urĕacl'i.

(I se duse gura la ureche).

944. Adră' *guva* ntrŏapă.

(A făcut gaură în apă).

945. Carĭ n'iluĕaşti *guvojdul*, ch'ari ş-pétala.

(Cine milueşte guvozul, pierde şi potcoava).

Dür. 751, I. 393. Eines Hufeisens willen, verdirbt oft das Pferd. fr. Pour un point, Martin perdit sen âne.

946. Adară *guvojdi*.

(Face cuĭe de potcoave), se înţelege: cu dinţiĭ.

A-ĭ fi tare frig, a clănţăní dinţiĭ.

Vezĭ: *dinţil'*, *tîmpirălu*.

947. L'-intră' *guvojdul*.

(I-a intrat gtvozul).

Vezĭ: *sfina*, *sch'inlu*.

948. Din *G'oĭ* pînă Vin'irĭ.

(De Joi pînă Vinerĭ).

Lucru care durează foarte puţin.

Z. 163. De Joĭ pînă maĭ apoĭ.

[1]) Acest No. din greşală ieste aci. Trebuia să fie după No. 202.

949. După ŏara j-*g'ucarĕa.*

(După moment, aşa şi hora-jocul).

ngr. Cata ton ch'eró, che ton horó.

(După timp şi horă).

950. *G'uglu* ari ş-aripidină ş-aripidina g'ug.

(Suişul are povîrniş şi povîrnişul suiş).

cfr. Fericirea este ca o roată. Das Glŭck ist ein Rad.

951. C-alghina al *G'uvara* să-n' precupseştĭ.

Samarina.

(Să procopseştĭ ca albina luĭ Giuvara).

Adică: A fi fericit.

Notă. — Giuvara s-a ocupat în trecut cu cultura albinilor, carĭ de şi în munte, aŭ prosperat şi aŭ făcut ca Gĭuvara să devie bogat şi proverbial.

952. Ca *ɣambró* di Bobişti.

(Ca mire de Bobişte,—sat bulgăresc lîngă Vlaho-Clisura).

Notă. — Clisurenĭĭ îşĭ bat joc de modul cam primitiv cum se îmbracă mirĭĭ din satele bulgăreştĭ din împrejurul frumosuluĭ şi bogatuluĭ lor orăşel.

953. Nu h'iŭ *ɣumár* s-mi ncaliţĭ pri urecl'i.

(Nu sînt măgar, ca să mă las a fi încălecat pe urechĭ).

Se aplică cînd vrem să arătăm, că nu sîntem aşa simpli, să ne lăsăm a fi purtaţĭ de nas, înşelaţĭ.

cfr. Apul. Metam. IV, 5, VI, 26, nec enim tam stultus eram, tamque ver asinus.

954. Cu *ɣumarl'i* s-tundi, prĭumuvĕara.

(Se tunde odată cu măgarĭĭ, la primăvară).

Se zice de cine mereŭ amînă ceva pentru primăvară. Proverbul a luat naştere, de acolo, că măgarĭĭ primăvara îşĭ schimbă părul.

955. Ca *ɣumarlu* tu oĭ.

(Ca măgarul în oĭ).

Z. 2085. Şede el între noĭ, cu măgarul între oĭ.

956. *ɣumàr* aspelĭ, sîpuněa ţ-ch'erĭ.

(Măgar spelĭ, saponul ţi se duce în zadar).

Z. 2109.

957. Ca *ɣumarlu* la numtă.

(Ca măgarul la nuntă).

Adică mereŭ întrebuinţat să servească la necesităţile nunţii, fără ca în schimb să ĭea parte şi la plăcerile eĭ.

958. Şi-l ligă' *ɣumarlu* di par.

(Ş-a legat măgarul de par).

Ş-a asigurăt poziţiunea.

959. *ɣumarlu* sapă loclu şi tut pi năs l-arucă.

(Măgarul sapă pămîntul şi tot asupra luĭ l-aruncă).

Se zice despre cel care se loveşte singur.

960. Şi ôispótĭ s-lŏ adărĭ, *ɣumarlu* tot ɣumár armîne.

(Şi ca pe un arhiereŭ să-l îmbracĭ, măgarul, tot măgar rămîne).

961. Li plintă', cu *ɣumarlu* pri punti.

(Le a împlîntat ca măgarul pe pod).

Com. de d-l tacid.

Cînd cine-va se încăpăţinează.

Vezĭ No. 896.

962. *ɣumarlu* la ɣumár traḑi.

(Măgarul la măgar trage).

963. Macă lu sch'in' *ɣumarlu,* s-aştepţĭ bişin'.

(Dacă-l aţiţĭ măgarul, să te aştepţĭ la b... de la dînsul).

964. Nu-l cîrtéá *ɣumarlu,* s-nu bĕasă.

(Nu-l atinge măgarul, să nu beasă).

965. *ɣumár* di la Cîziclarl'i.

(Măgar de la Clăzăclar).

Adică: măgar mare, mare nerușinat.

Notă. — Căzăclarl'i sînt un sat în Tesalia, unde se cresc măgariĭ cei maĭ renumiţĭ.

966. Nu ştii s-îmbartă pal'i la doĭ *ɣumárĭ.*

(Nu ştie să împartă paĭe la doĭ măgarĭ).

967. L-bigară pri *ɣumár.*

(L-aŭ pus pe măgar).

A da pe cine-va de ruşine în faţa întregeĭ lumĭ.

Notă. — Aceasta şi-a luat naştere din obicciul, care exista altă dată, ca atunci cînd o femee nu se purta conform bunilor moravuri, să fie prinsă şi pusă pe măgar, după aceia plimbată prin sat, în sunete de *timpînă* (toba) ca toată lumea s-o vază.

968. Maşĭ un *ɣumár* i m-pizarĭ?

(Numaĭ un măgar este la tîrg?)

Dür 85. II. 50. Es gibt mehr als einen bunten Hund. fr. Plus d'un âne s'appelle Martin.

969. La uşa ta s-puseăseá *ɣumarlu?*

(La uşa ta să moară măgarul?), ca după aceasta să crează, că tu l-aĭ omorît şi să-l plăteştĭ prin urmare.

970. S-mîşcă *ɣumarl'i*, ară'ŭ va n'argă.

(De se muşcă măgariĭ, răŭ o să meargă).

Semn răŭ.

971. Ştii *ɣumarlu* s-mîcă mach'iduniş.

Ştie măgarul să mănînce mărar).

cfr. Ştie ţiganul ce e şofranul.

972. *ɣumár* încircát cu hrisafi.

(Măgar încărcat cu fire aurite).

Pentru unul care e bogat şi prost.

973. Canda tini ti făţi Stîmîria ş-mini *ɣumara?*

(Parcă pe tine te a născut S-ta Marie şi pe mine măgăriţa?

Şi tu şi eŭ de om sîntem născuţĭ, prin urmare egalĭ.

Se întrebuinţează, cînd cine-va pretinde favoare, preferinţă la ceva pentru care nu are maĭ mult drept faţă de un altul.

974. *ɣumarlu* la ɣumár traḑi.

(Măgarul trage la măgar).

Asemene la asemene.

975. L'i fită' *ɣumara.*

(I-a fătat măgăriţă).

Cînd ne bucurăm de ceva nu tocmaĭ grozav.

976. Carĭ sĕ-amĕăstică prit *ɣumárĭ*, cluţă'ţĭ vaĭ mîcă.

(Cine se amestecă printre măgarĭ, *cluţă'ţĭ*—lovitură din picĭor—mănîncă).

Dür 97. II. 58: Wer sich mischt unter die Kleie, Den fressen die Säue.

977. Şcl'ŏápică *ɣumarlu* di urĕacl'i!
(Şchĭopătează măgarul de urechĭe!)

978. S-turnă' *ɣumarlu* z-ḑică a cucotluĭ: «cap gros.»
(S-a întors măgarul să zică cocoşuluĭ: «cap gros!»).
Dür. 467. II. 257: Der Topf lacht über den Kessel.

979. *ɣumarlu* ftisĕaşti, sumarlu agudĕaşti.
(Măgarul e vinovat, pe samar loveşte).
Den Kleinen hängt man, den Grossen lässt man laufen.

980. Zuru-*ɣumarlu* al Nastradín hog'a.
(Măgarul luĭ Nastratin Hogea).

Se aplică acelor, carĭ se laudă, că n-aŭ absolut nicĭ un viţiŭ.
Un bogat şĭ-a perdut măgarul şi s-a rugat de Nastradin-hogea, ca să i-l găsească în schimbul unuĭ bacşiş. Nastradin-hogea, ca om religios, s-a suit pe geamie şi a chiemat pe toţi credincĭoşiĭ.
Aci a pus întrebarea următoare: Cine nu are darul beţieĭ, al jocurilor de cărţi, cine nu e curvar etc. etc.
Dintre marea mulţime ce se adunase nu s-a găsit de cît unul singur, care să se propuie ca om fără nicĭ un viţiŭ.
— Adevărat, că tu nu aĭ nicĭ un viţiŭ? l-a întrebat Nastradin-hogea.
— Adevărat.
— Nu beĭ, nu jocĭ cărţi, nu eştĭ cheltuitor etc. etc. etc.?
— Nu.
Atunci s-a întors Nastratin-hogea către omul care işĭ pierduse măgarul şi-i zise:
«Iată-l măgarul tăŭ, acesta ieste! Poftim de-l ĭea!»

981. L'-vin'i di *hachi*.
(I-a venit de hac).

982. Aciţát di *hali*.
(Luat deală).
A fi nebun.

983. *Harami* vin'i, harami z-dusi.
(De haram a venit, haram s-a dus).
cfr. Unrecht gut, gedeiht nicht.
Dür. I, No. 647.

984. Cum vin'i, acşi z-dusi.
(Cum a venit, aşa s-a dus).

985. Nu-l aciţă somnul di *haraŭă*.
(Nu-l prindea somnul de bucurie).

986. Nu-l ţîni loclu di *haraŭă*
(Nu-l ţine locul de veselie).

987. Nu lu ncapi casa di *haraŭă*.
(Nu-l încape casa de bucurie).

988. A aháristuluĭ l'i si l'a *harĕa*.
(A ingratuluĭ i se detrage gratitudinea).

989. *Hapsĕa* tră ŏamin' i adrată.
(Închisoarea pentru oamenĭ ĭeste făcută).
Pentru voĭnicĭ ĭe moartea.

990. *Hască* gura.
(Cască gura).
A hoĭnări, a fi haĭmana.

991. Avém *hîbă'rĭ* ninga.
(Avem ştirĭ încă).

992. Nu-n' ti *hîrsĕă'*, *hîrsite*, nu-n' ti nvirină, nvirinate!
(Nu te bucura, bucurosule, nu te întrista, întristatule!)
Căcĭ fericirea şi nenorocirea este nestatornică.

993. N-gură u *hîscă*.
(O căscă gură).
A iubi mult pe cine-va; a fi supus, bună voĭe în toate cuĭ-va.

994. Ca *hîscari* om di om.
(Ca căscatul om de om).

Z. 5026. II.

Notă. — Aceeaşĭ snoavă culeasă de A. Pann, există şi la Aromînĭ în jurul acesteĭ zicătorĭ.

995. Iu-ascuch'i nă *hŏară*, măţină nă mŏară.
(Unde scuĭpă un sat macină o moară).
Dür. 542. II. 300 Viel Hände machen bald ein Ende.
It. Multae manus onus levant (levius reddunt).

996. Aflâşĭ *hŏară* fĭră cĭn', imn'i fĭră lemnu.
(Aĭ găsit sat fără cĭnĭ, umbli fără lemn).
Isp. 86.

997. *Hŏară* fĭră cĭn'.
(Sat fără cĭnĭ).
Anarhie mare.

998. Nĕarsîrît traplu, nu ḑî: «*hopà !*».
(Nesărind şanţul, să nu zicĭ: «hop !»).
Dür 234 I 119: Rufe nicht: Iuch ! bevor du über dem Graben bist.

999. Mutrĕă-l' *hrana*, si-l' cunoşti bana.
(Uĭtă-te la hrana luĭ şi cunoaşte-ĭ viaţa).

1000. Armasi cu *hrisăh'li*.
(A rămas cu... beteala.
Pentru cine remîne cu lucrul neisprăvit.

1001. Sî-l bĕaĭ tu *hrup* [1]).
(Să-l beĭ în oală).

1002. Care alixĕaşte mulţă domn'i, *huzmich'àr* auşaşte.
(Cine schimbă mulţĭ stăpînĭ, servitor îmbătrîneşte).
Weg.. Arom. II, p. 279.

1003. L'-umflă *h'arĕa*.
(I-a umflat fierea).

1004. Fuḑi ca scîpát dit *h'ari*.
(Fuge ca scăpat din fiere).
Se face aluziune la deţinuţiĭ în închisoare şi la nebuniĭ de pe la monastirĭ, carĭ sînt legaţi de stîlpĭ în modul cel maĭ neomenos. Aceştia scăpînd din întîmplare, îşĭ ĭea lumea în cap.

1005. *H'erlu* ţe nu-l baḑĭ pi lucru, ma cît lŏ-alaşi aruḑinĕaşti.
(Fierul ce nu-l întrebuinţezĭ, îndată ce-l laşĭ rugineşte).
Z. 632.

1006. *H'erlu* nilucrát, armîne aruḑinát.
(Fĭerul nelucrat, rămîne ruginat).

[1]). Oală proastă şi spartă.

1007. Bati *h'erlu* pînă-ĭ caldu.

(Bate fĭerul pînă-ĭ cald).

1008. *H'er* arsu l'-tricú prit inimă.

(Fĭer ars lĭ trecu prin inimă).

A avea frica.

1009. L'-u *h'erbu.*

(I-o fierb).

A purta Sîmbetele cuĭ-va.

1010. Ama ţe *h'icát.*

(Da ce maĭ ficat).

Anecdotă. Fiind în ajunul sărbătorilor de *Stimîrie* (S-ta Marie), pe cînd toată lumea tîrguĭa de a le mîncării, numaĭ un sărac, sta şi se uĭta cu jind la toate. Trecînd pe lîngă dînsul un bogat, l-a întrebat, dacă a cumpărat ceva pentru Stîmîrie.

— Aş cumpăra, răspunde săracul, dar n-am cu ce!

— Aĭ să-ţĭ cumpăr eŭ.

Să duce la măcelar bogatul şi cumpără pentru sărac un ficat, şi i-l dă să-l ducă acasă, ca să mănînce şi dînsul cu familia luĭ în ziua următoare. De atuncĭ orĭ unde bogatul întîlnea pe sărac lĭ zicea :

«Aşa-ĭ c-a fost bun ficatul, da ce maĭ ficat».

Ear săracul cu un fel de recunoştinţă lĭ răspundea mereŭ :

«Da, da, a fost foarte bun!».

In sfîrşit săracul s-a cam plictisit de chinul l-a care-l supunea bogatul, fiind-că acesta nu se jena de loc să-ĭ reamintească binefacerea în faţa tuturor oamenilor. Pentru aceasta, să scape o dată pentru tot dauna de îndatorirea făcută, a cumpărat un ficat şi s-a dus să i-l dea. A nimerit pe bogat în mijlocul uneĭ marĭ mulţimĭ de oamenĭ. Ca de obiceiŭ bogatul lĭ zice :

«Aşa-ĭ, că ficatul a fost foarte bun ? Ce maĭ ficat!»

«Da ! zice săracul, a fost foarte bun!» şi izbind ficatul cumpărat de capul celuĭ bogat lĭ zice :

«na ţi-l, şi nu-mĭ mînca urechile cu el!».

1011. *H'ĭĭ* amoni : avavdă ! ş-cînd h'ĭĭ c'oc : umflă.

(Dacă ĭeştĭ nicovală, rabdă ; şi cînd ĭeşĭ ciocan, umflă, bate).

Dŭr 174, I, 350. Man muss Hammer oder Amboss sein. it. Quando l'uomo è incude, bisogna soffrire, quando è martello percuotere.

1012. Muri *h'ĭĭ'inlu,* dusi cumbîril'a.

(A murit finul, s-a dus, s-a sfîrşit cumetria).

ngr. Péθani u cumbarus, paĭ i cumbarvá.
idem.

1013. Cŏaji di *h'imunic,* nu s-alich'aşti di bur'c.
(Coaje de pepene verde, nu se lipeşte de buric).

1014. Cŏaji di *h'imunic,* nu s-lich'eşte di buric.
(Scoarţă de pepene verde nu se lipeşte de buric).
Z. 991. Milescu.

1015. Di *h'ir*-funi.
(De fir—fune, o face).
Cînd cine-va exagerează.

1016. Di *h'ir*, lŏ-adară funi.
(De fir îl face cît o funie).
A exagera ceva.

1017. Di *h'ir*-h'ir.
Isp. 836: Din fir pînă în aţă.
Cu de amăruntul.

1018. *H'irlu* m-patru-l discă.
(Firul în patru îl despică).
Cu de amăruntul.

1019. *H'iri-h'iri* l'-tricură.
(Fire fire îĭ trecură).
A-ĭ trece fiorĭ cuĭva.

1020. *Inglezlu-ĭ* ac.
(Englezul este ac).
Aşa numesc Aromînii pe Englejĭ, cînd doresc a nu fi înţeleşĭ de alţiĭ.

1021. N'-fuḑi *inima.*
(Mĭ-a fugit inima).
De frică mare.

1022. N'i si turnă' *inima.*
(Mi s-a întors inima = mi s-a scărbit, m-am scărbit).

1023. N'i si bîgă' *ínima* mbadi.
(Mi s-a pus inima în jos).
Notă. — Se zice, cînd vezi ceva, ce ţi inspiră milă.

1024. Ţi să-arupi *ínima.*
(Ţi se rupe inima).

1025. Ţi si stricŏară *ínima.*
(Ţi se strecoară inima).
A se înduìoșà.

1026. Nu lŏ-ari tu *ínimă.*
(Nu-l are la inimă=nu-l poate suferi).

1027. Nu lŏ-ari tu mîcari.
(Nu-l are de mîncat=nu-l poate mînca.
A nu putea suferi pe cineva.

1028. L'-armasi *ínima!*
(I-a rămas inima, după ceva).
A ne plăcea ceva foarte mult.

1029. L'-arsiri *ínima* dit loc.
(I-a sărit inima din loc).
Cînd se sperie cineva.

1030. Lo *ínimă.*
(Căpătă inimă).
A se încurajá.

1031. Nu ş-ch'ari *ínima.*
(Nu-şĭ pĭerde curajul).

1032. Ş-lo *ínima* tu dinţi.
(Işĭ luă inima în dinţĭ).
A-şĭ face curaj.

1033. N-gură n'ari, ş-tu *ínimă* h'ari.
(In gură mĭere şi în inimă fiere).
cfr. Z. II, 2807.

1034. *Inimă* laĭe.
(Inimă neagră).
Om răŭ.

1035. L'-aride *ínima* di harao.
(Iĭ rîde inima de bucurie).

1036 L'i si faţi *ínima*.
(I se face inima).
A ne părea bine de ceva.

1037. Mĕ-arŏadi la *inimă*.
(Mă roade la inimă).

1038. Mi gîdilică la *inimă*.
(Mă gîdele la inimă).
Cînd ni se spun lucruri plăcute.

1039. Ş-lo *ínima* tu dinţi, ş-ĭu sĕasă.
(Şĭ-a luat inima în dinţĭ şi easă, unde o eşi!)

1040. *Işít* ca dit loc.
(Eşit ca din pămînt).
Z. 5205 Dan.

1041. *Iu* nu-l vreĭ, acloţi lŏ-afli.
(Pe unde nu-l cauţĭ, pe acolo îl găseştĭ).
Z. II, 5030.

1042. Avegl'i te di *jar* acuprit.
(Păzeşte-te de cărbune învelit).
Vezĭ No. 411. Z. 795 Milescu.

1043. *Láptile* z-virsă', s-adună cu şil'e.
Arom. II 276, 5.
(Dacă laptele s-a vărsat, cu praf se adună).

1044. *Ş lapti* dĕ aĭŏoni.
(Şi lapte de privighĭetoare).
A supune pe cine-va la grele încercări.
Z. 2270: şi lapte de pasăre.

Notă.—In basme, printre multe încercări grele la carĭ ĭe supus eroul, i se cere să aducă şi lapte de *aĭŏoni*; Aceste păsărĭ trăind în împărăţiile balaurilor, etc. sînt greŭ de prins fiind bine păzite.

1045. Mulḑe *lapte*, şi nu scŏate sînḑe.

(Mulge lapte şi nu scoate sînge).

Z. 1941. Boïagi.

1046. *Lăcrin'* virsá dĕ-ariḑĕari.

(Vărsa lacrimĭ de rîs).

1047. J-bîgà' *lăile*.

(Ş-a pus negrele, s-a măritat !), considerîndu-se viaţa de acum nainte maĭ grea, maĭ neagră.

A se căsători.

cfr. A-şĭ băga pirostriile.

1048. Lŏ-alisă' tu *lăsch'i*.

(L-a lăsat în noroiŭ).

Z. 446. A lăsà în baltă pe...

1049. Nu ti *lĕagă* vîră ŏară, ţe nu poţĭ si scoţĭ în cap.

(Nu te legá nicĭ odată, la ce nu poţĭ aduce pînă la capăt, la sfîrşit).

1050. Cîndu til'á'm ĭo *lĕamnĭ*, tini adunáĭ surţĕali.

(Cînd ĭo tăĭam lemne, tu tăĭaĭ surcele).

1051. Cu un *lemnu* foc nu s-faţi.

(Cu un lemn foc nu se face).

Z. 815. Mil., Dan.

1052. *Lĕana-ĭ* dŏamnă mari.

(Lenea-ĭ cocoană mare).

1053. Pe ningă *lemnul* uscát arde şi aţél verde.

Arom. II, 278, 23.

(Pe lîngă lemnul uscat arde şi cel verde).

1054. Pri ningă *lemnul* uscát, ardi ş-aţél vĕardi.

(Pe lîngă lemnul uscat, arde şi cel verde).

Z. 812 St. N. etc.

1055. Pi ningă uscát ardi j-vĕárdili.

(Pe lîngă cel uscat arde şi cel verde).

Z. 1231.

1056. Di un *lemnu* sunt cruiţĭ.

(De un lemn sînt croiţĭ).

1057. U pitricu (mintĕa) ntră lemne.
(A trămis-o la lemne — să care).
A nu fi în toată mintea.

1058. Nu calcă, pri *lemnu* uscát.
(Nu calcă pe lemn uscat).
Pentru cine nu greşeşte.

1059. *Lemnul* aţél strîmbul, tiporlu lu ndrĕaţi.
(Lemnul cel strîmb, toporul îl face drept—trebuie tăeat.)
Z. 806.

1060. *Lemnul* aţél strîmbul, foclu maş lu ndrĕaţi.
(Pe lemnul cel strîmb, numaĭ focul îl face drept).
Adică, îndreptarea luĭ se face, cînd dispare.

1061. Z-dusi *lemnu* şi vine furtutire.
(S-a dus lemn şi s-a întors furtutire [1]).
Din prost maĭ prost.

1062. Di un *lemnu* faţĭ : ş-cruţi ş-lupată.
(De un lemn facĭ : şi cruce şi lopată).
Adică, cu un lemn poţĭ să omorĭ pe cine-va, să-ĭ facĭ groapa şi să-ĭ puĭ şi cruce.
Se întrebuinţează, ca să arăte, că răul ĭeste uşor de făcut.

1063. Z-dusi *lemnu*, s-turnă' şcop.
(Se duse lemn, se întoarse băţ).

1064. Lemnu z-dusi, lemnu vin'i.
(Lemn se duse, lemn veni — se-ntoarse).
Adică : tot aşa de prost.
saŭ :
Lemnu z-dusi, buc'um s-turnă'.
(Lemn se duse, butuc veni).

1065. Ma g'hini un *lépuri* tu sulă, di ţaţi tu pîduri.
(Maĭ bine un ĭepure în frigare, de cît zece în pădure).
De cît zece vrăbiĭ pe gard, maĭ bine una în mînă.

[1]) Vezĭ No. 810. Z. 2649.

1066. D-ĭu nu mintuĭeşti, dĕ-acloţĕ-arsari *lépurli.*

(De unde nu gîndeşti, de acolo răsare ĭepurele).

Dür 522 II. 291. Unverhofft komnt oft. it. Di dove meno si pensa, si leva la lepre.

1067. Vru si scŏată *lépuri* şi dĕadi pri ursă.

(A vrut să vîneze ĭepure şi a dat peste urs).

Cînd ni se înfundă.

1068. Carĭ alagă după doĭ *lepurĭ*, nu acaţă necă un.

(Cine aleargă după doĭ ĭepurĭ, nu prinde pe nicĭ unul).

Dür. 553 II, 307. Wer viel haben will, dem virdt zuwenig. It. Qui totum vult, totum perdit.

1069. Carĭ alagă după doĭ *lepurĭ*, nŏ-acaţă vîră.

(Cine aleargă după doĭ ĭepurĭ, nu prinde pe nicĭ unul).

Z. 1918. Weigand, Dan.

1070. Di *lilic'e* sch'in şi di sch'in lilic'e.

(Din floare, spin şi din spin, floare).

1071. C-ună *lilic'e* nu v'ine priumuvĕara.

(Cu o floare nu vine primăvara).

Dür 371. I. 188. Eine Schwalbe macht keinen Sommer.

Vezĭ: *Cuc.*

1072. C-ună *lilic'e* nu s-faţi primuvĕara.

(Cu o floare nu se face primăvară).

1073. Vĕara nu s-aduţi maşĭ c-ună *lilic'e.*

(Vara nu se aduce numaĭ cu o floare).

Z. 146, Mil. Bagav.

1074. Ş-tu *limba* pul'lor ştia s-ţi grĕască.

(Ştia să-ţĭ vorbească şi în limba păserilor).

Pentru cine e foarte învăţat, cine ştie să vorbească limbĭ multe.

Poporul vrînd să spuie pentru cine-va, că-ĭ învăţat, zice: ştie 72 de limbĭ.

1075. Maşĭ sun *limbă* nu era ud.

(Numaĭ supt limbă nu era ud).

1076. N'i scŏasi *limba* perĭ.

(Imĭ scoase perĭ limba).

A aduce la disperare, a necăji grozav pe cine-va.

1077. M'i scŏasi perĭ su *limbă*.

Mĭ-a scos perĭ supt limbă).

Acelaş senz cu No. 1081.

1078. *Limbă* supţiri (grec).

Aşa poreclesc Aromînii pe Grecĭ, vrînd să arate firea lor linguşitoare şi făţarnică.

Vezĭ: *grec.*

1079. Il mîcă *limbă;* nu pŏati s-ţină ţiva, că-l mîcă limba.

(Il mănîncă limba; nu poate să ţie nimic ascuns, căcĭ are mîncărime la limbă).

Pentru cine nu poate păstra un secret.

1080. Cu *limba* ŏaspi.

(Amic cu limba), dar nu şi cu inima.

1081. Carĭ ş-avĕagl'i *limba*, caplu a luĭ ş-avĕagl'i.

(Cine-şĭ păzeşte limba, capul îş păzeşte).

Z. II. 3681.

1082. Tal'i *limba,* ma răŭ di cŏardă.

(Taĭe limba maĭ răŭ de cît sabia).

Z. 3084, II.

1083. *Limba* dulţi, multĭ buni aduţi.

(Limba dulce, multe bune aduce).

Z. II, 3689.

1084. *Limba* ŏasi nu ari, ş-ŏasi frînḑi.

(Limba oase n-are, şi oase rupe).

Dür 744. II. 425: Eine Zunge ist kein Bein, Schlägt aber Mänchem den Rücken ein.
It. Osse caret lingua, secat os tamen ipsat maligna (mlt).

1085. *Limba* ndrĕaḑi, limba sparḑi.

(Limba strică, limba drege).

1086. *Limba* n-gură ŏ-anvîrteşti, la misĕaŏa ţe ti dŏari.

(Limba în gură o învîrteşti, la măseaua care te doare).

Dür. 318 II, 179. Wo es schmerzt, da greift man hin. lt. Ubi dolet, ibi manus adhibemus.

1085. *Limba*-amîraşti, limba ndulţëaşti.

(Limba amărăşte, limba îndulceşte).

cfr. Z. 3690, II.

1086. Cu *limbă* dî mŏarti.

(Cu limbă de moarte).

A vorbi cine-va de pe patul de moarte.

1087. Aştëaptă cu *limba* scŏasă.

(Aşteaptă cu limba scoasă).

A fi nerăbdător.

1088. Un cot u scŏasi *limba*.

(Un cot a scos-o limba).

Cînd cine-va o vede greŭ de tot.

1099. L'i sĕ-acaţă *limba*.

(I se prinde limba).

I se împiedică limba; A fi vinovat cine-va; a spune minciuni.

1090. L'-ligă' *limba*.

(I-a legat limba).

A reduce pe cineva la tăcere.

1091. Ţîni-ţĭ limba.

(Ţine-ţĭ limba).

A se stăpîni.

Z. II, 3720.

1092. Mîşcă-ţĭ *limba*.

(Muşcă-ţĭ limba).

A-şĭ muşca limba, se întrebuinţează cînd cine-va spune ceva ce nu este la locul său. Arată căinţă.

Z. 3727. II.

1093. Asudáĭ, sun *limbă*.

(Am asudat, supt limbă.

Isp. 90. A-ĭ asuda urechĭa pentru ceva.

1094. Ca *limădură*-l' si duţi gura.
(Îĭ merge gura ca o meliţă).
A flecări.

1095. L'i aspinḑurară *lingurli* di guşi.
(Îĭ atîrnară lingurile de gît).
A lăsa flămînd pe cine-va.

1096. Cu *lingura* l'-da s-mîcă şi-cu cŏada l'i scŏati ocl'il'.
(Cu lingura îĭ dă să mănînce şi cu coada îĭ scoate ochiĭ).
Isp. 1411.

1097. Greŭ s-adări, *lişór* s-asparḑi.
(Greŭ să facĭ, uşor să stricĭ).

1098. *Lişór* s-amintă, greŭ si s-ţină.
(Uşor se cîştigă, greŭ să se păstreze).

1099. Greŭ s-amintă, lişór s-asparḑi.
(Greŭ se cîştigă, uşor se cheltueşte).

1100. Carĭ ari cal, nŏ ari *livadi*, şi carĭ ari livadi, nŏ-ari cal.
(Cine are cal, n-are livede şi cine are livede, n-are cal).
Z. 1427. Milescu.

1101. Cînd va s-facă marĕa *livade*.
(Cînd s-o face marea livede).
Adică: niciodată.
Z. 458, Milescu. Gopeşi.

1102. Z. 1939, Nemalo ţe este *lănа* şi nu ch'ĕlea (?).
M. Boĭagi.
Destul îţĭ este lîna şi nu pielea.

Mulḑe lapte, şi nu scoate sînḑi; nemalo ţe este lănă şi nu ch'elĕa.

Tru un locu unŭ veduă, avĕá unŭ ŏae, care cănḑo vrĕa să-l'i l'a lănа, un tunḑĕa rău, că tăl'a di adunu cu lănа şi carnĕa; şi ŏaĕa l'i ,ḑîţe cu doru: Ţi n'i inţách'i ch'elĕa cu fŏárfica, canda vreĭ, să me bileşti, nu să me tunḑi? S-este că te lipsĕaşte carne, dŏamnă, lasi v'ină hăsaplu şi elu va să me tal'e tr-ŏară, e s-este că te lipsĕaşte lănă, lasi v'ină barberlu, să me tundă şi să me scapă.

(Într-un loc o văduvă avea o oae care, cînd vrea să-ĭ ĭea lîna, o tundea răŭ, că tăĭa împreună cu lîna şi carnea; şi oaea îĭ zise cu dor: Ce-mĭ înţepĭ pielea cu foarfecĭ, parcă vreĭ, să mă jupuieştĭ, nu să mă tunzĭ? Dacă îţĭ trebue carne, stăpînă, las' să vie măcelarul şi el să mă tunză şi să sfîrşească).

Boiagi Gram. Tom. p. 194 (214).

1103. L'a-n' *lîna* ma nu şi ch'aléa.
(Iea-mĭ lîna, dar nu şi pĭelea).

1104. Z. 2454. Ună *lî'ndură* nu faţi vĕara.
Boïagi p. 135.
(Cu o rîndunea nu se face vară).
Adică: Cu o faptă bună nu te poţĭ arăta om mare.

1105. A *lî'nţlitluĭ* tuti l'i ftisescu.
(Bolnavuluĭ toate îĭ sînt de vină).
Adică: Cînd omul suferă, crede, că toate îĭ sînt de vină.

1106. Ca *lînţlit* zilipsĕaşti.
(Pofteşte ca bolnav).

1107. Intrĕabă *lî'nţlitlu*: vreĭ sînîtati?
(Intreabă pe bolnav: doreştĭ sănătate?)
Vezĭ: *cîtuşe* 423; *cal* 241.

1108. *Lîngŏarĕa* luĭ, sînîtatĕa nŏastră.
(Boala luĭ, sînătatea noastră).
Z 4944. II.

1109. Ţi *lîngŏare*, nŏ-aduţi mŏarti.
(Orĭ-ce boală, nu aduce moarte).

1110. *Lîngŏarĕa* v'ini cu carlu, şi ĕasi prit gura acluĭ.
(Boala vine cu carul şi ĭese prin gaura aculuĭ).
cfr. Zane. 4922.

1111. Di *lîngŏari* ma zburăşti, va ti lînţiţăşti.
(De boală dacă vorbeştĭ, o să te îmbolnăveştĭ).

1112. Ş-*lînŏasă*, ş-liptŏasă ş-cu ŏara a casă, nu s-faţi.
(Şi lănoasă şi lăptoasă şi de vreme a casă, nu se poate).
A cere un lucru desăvărşit, ceea ce ĭeste peste putinţă.
cfr. Z. 2208. idem.

1113. Ndreptu aĭ, ma nŏ-aĭ tră *lŏarĭ*.
(Dreptate aĭ, dar de luat n-aĭ).
Celuĭ lipsit de dreptate.

1115. *Locul* (loclu) laiŭ şi gărnul alb.
(Pămîntul negru şi grîul alb).

Adesea orĭ de părinţĭ răĭ (negri), se nasc copiĭ bunĭ.

Z. 828. Milescu.

1116. Ca işit dit *loc.*
(Ca eşit din pămînt).
Urît de tot!

1117. Dĕ alantă parti-l tŏarnă *loclu.*
(Intoarce pămîntul de cea l-altă parte).

1118. Nu-l avĕá *loclu.*
(Nu-l avea locul).
A nu-şĭ găsi astîmpărul.

1119. Tu *loclu* a tă'ŭ şi ch'étrili di mpadi ţ-ag'ută.
(In ţara ta şi pĭetrele de jos îţĭ ajută).

1120. Nu lŏ-ari *loclu.*
(Nu-l are locul).
Nu-l ţîni *loclu.*
(Nu-l ţine locul).
Se zice pentru cine nu poate sta loculuĭ.
Z. II, 4709: Pe trepădatele, că nu s departe satele.

1121. Tuţĭ h'im di un *loc.*
(Toţĭ sîntem de un pămînt).

1122. N-u s-mină di mpadi, s-nu ţiva di-l' arîţĕaşti *loclu.*
(Nu se mişcă de jos, ca doar să nu-ĭ răcească locul).
Se zice de ceĭ leneşĭ.

1123. Mi ngrupă' *loclu.*
(M-a îngropat pămîntul).
A se ruşina foarte mult.

1124. Intră' tu *loc.*
(A intrat în pămînt).
A dispărea, a se face nevăzut.

1125. Va ti pingu s-mişti *loclu.*
(Te voiŭ împinge, ca să muştĭ pămîntul).

1126. Fuḑĭ di *luch'* şi daĭ di urşĭ.

(Fugĭ de lupĭ şi daĭ peste urşĭ).

1127. Cu *luch'l'i* sĕ-adună, ca nîşĭ vaĭ aurlă.

saŭ:

cu luch'l'i te aduniĭ, aurlă.

(Cu lupiĭ se strîng, ca eĭ o să urle)

saŭ:

(Te însoţeştĭ cu lupiĭ, urlă şi tu!)

cfr. Z. 1990.

1128. Ca *luch'l'i* sĕ-aurn'iră.

(S-aŭ năpustit ca lupiĭ).

Z. 2064. A se strînge ca lupiĭ la hoit.

1129. Carĭ di *luch'* sĕ-aspari, nu s-faţi picurár.

(Cine se teme de lupĭ nu se face păstor).

1130. Laĭe mandră mplin di *luch'*.

(Vaĭ de staulul plin de lupĭ).

(Cînd toţĭ ceĭ meniţĭ să păzească, să supravegheze ceva răpesc, fură, care cum poate).

Cfr. Satul luĭ Holbur.

1131. *Lucrĕaḑă* tu g'unatic, s-ti tinḑi tu auşatic.

(Lucrează în tinereţe, să te întinzĭ—să te desfătezĭ—la bătrîneţe).

Spare in der Zeit, so hast du in der Not.

1132. *Lucru* xen, nu ţini cildură.

(Lucrul străin nu ţine cald).

1133. *Lucru* cu v'ie, orbu va lŏ adări.

(Lucrul în grabă, prost—orb,—îl veĭ face).

1134. *Lucrul* dĕ-azĭ, nu-l alasă tri mine.

(Lucrul de azĭ, nu-l lăsa pentru mîine).

1135. Ca dit *luměa* lantă.

(Ca din cea laltă lume).

Urît, infiorător.

Vezĭ *loc.*

1136. Easti pri *luměa* alantă.

(E pe lumea cea laltă).

A nu fi în apele sale; a dormi.

1137. Cîndu va z-v'înă vîră dit *lumĕa* anantă.

(Cînd se va ntoarce vre unul din lumea cea l-altă).

Adică : nicîodată.

1138. Cu *luna* ĕasti.

(Cu luna este).

Z. 170. Se schimbă ca luna.

A fi nestatornic.

1139. S-ŏ aspún' ş-tu *lumĕa* lantă.

(S-o spuĭ şi-n lumea cea-l-altă.)

A ameninţa pe cine-va cu ceva de care s-o pomenească mult.

1140. După mini *lumĕa* s-ch'ară.

(După mine lumea să pĭară).

Aşa spun egoiştiĭ, nepăsătoriĭ.

1141. Aţia, an'ia, ş-*lumĕa* tută.

(Ţie, mie, şi la lumea toată.)

Cînd cine-va spune vre-un secret la toată lumea.

1142. *Lup* vecl'u.

(Lup vechiŭ).

Pentru om îmbătrînit în rele.

1143. *Lup* cu ch'ali di ŏae.

(Lup cu pĭele de oae).

Pentru unul prefăcut.

1144. Aduţĕá *luplu* la grámati ş-el ţiţĕá : «lŏară cor».

(Aduceaŭ lupul la carte şi el ţicea : se depărtează—oile).

Un lup a vrut să înveţe pe fiul său carte. L-a luat şi l-a adus la şcoală. Aci, pe cînd învăţătorul se silea să-l facă să priceapă cîte ce-va din alfabet, puiul de lup, auzind clopoţelele unei turme, care trecea prin apropiere, întrerupse pe învăţător şi-ĭ zise : *lŏară c'or* aŭ luat picior, adică : saŭ depărtat—oile !

Se aplică acelor, carĭ nu sînt făcuţi pentru carte.

1145. L'-lipsĕá *lupluĭ* îm pîzari ?

(Trebuĭa, ca lupul să easă în tîrg).

Pe cînd un ţăran venea cu măgarul său la tîrg, eată şi lupul în drumu-ĭ, ca să-ĭ mănînce pe măgar. Bietul ţăran

neavînd ce face, s-a rugat de lup, să i-l cruțe pînă s-o duce în tîrg și cînd s-o întoarce, el tot p-acolo o să treacă, așa că i-l poate mînca atuncĭ.

— «Da ce o să facĭ în tîrg, întreabă lupul?

— «Să-mĭ aleg vr-o zece măgarĭ, ca să-ĭ duc acasă.

— «Cum așa?

— «Apoĭ în tîrg vin măgariĭ de la sine și vin și oamenĭ, ca să-și aleagă și să ĭea cîțĭ măgarĭ poftesc.

— «Dacă viŭ eŭ, pot să aleg și eŭ cîțĭ măgarĭ îmĭ place.

— «Cum să nu, răspunde țăranul. De cît, ca să nu crează lumea, că ĭeștĭ cine știe ce, vino să te puiŭ călare pe măgar.

Lupul ademenit, a consimțit dar cînd s-a văzut în tîrg, toată lumea a început să-l bată și să-l huĭduească.

1146. Ca *luplu* în pîzari.

(Ca lupul în tîrg).

Adică, huiduit de toată lumea.

Se aplică celor răĭ, cînd se duc în societatea celor bunĭ.

1147. La *luplu* alb.

(La lupul alb).

Z. 2061, Boiagi.

Adică: nicĭodată.

1148. Bagă *luplu* după oĭ.

(Bagă lupul după oĭ.)

Wölfflin. 8, 1. Lupus apud oves.

1149. Lŏ-aciță-și *luplu* di urecl'i.

(L-aĭ prins lupul de ureche).

Z. 2044.

cfr. W. 64, 3 Lupum auribus tenere.

A fi într-o pozițiune primejdioasă.

1150. Tu nă sut di an' ș-un *lup* mîncát di ŏae.

(La o sută de anĭ și un lup mîncat de oae).

Isp. 2240. Fie și un lup mîncat de oae.

1151. *Luplu* stîtĕá și j-dițĕá:
«Țĭ cîntic mi lipsĕá?»

(Lupul sta și zicea: ce cîntec îmĭ trebuĭa)?

Notă.—Lupul prinzînd un porc și voind să-l mănînce, acesta s-a rugat de dînsul, ca să-ĭ asculte ultima rugăminte: să-l lase să maĭ cînte o dată. Lupul consimți. Porcul începînd să strige, toțĭ cînĭĭ aŭ sărit și aŭ luat pe lup în goană, care cu vaĭ, cu chiŭ a putut scăpa Ajungînd pe munte lupul stă și se gîndește: ce cîntec îmĭ trebuia mie?

1152. Si sĕ-aspîrĕá *luplu* di plŏae, vrĕa pŏartă timpari.
Dacă se temea lupul de ploae, ar fi purtat manta.
Z. 2014.

1153. Di *lup* vecl'u, ş-ari'd cin'l'i.
(De lup vechiŭ, bătrîn, îşĭ bat joc cîinĭ).

1154. Căḑu tu gura *luplui*.
(Căzu în gura lupuluĭ).
A nu maĭ fi speranţă.
(Isp. 1841. Din gura lupuluĭ anevoe scoţĭ întreg).

1155. Din gura *luplui* u scŏase.
(A scos-o din gura lupuluĭ).
Arată greutatea.
cfr. Z. 2054.

1156. Ciḑú tu gură di *lup*.
(Căzu în gura lupuluĭ).
S-a pĭerdut.
Z. 2081.

1157. Ca *luplu* tu sirĕaŭă.
(Ca lupul în domeniul său).
Cînd cine-va face răŭ neamuluĭ său.

1158. Cînd va si avĕagl'i *luplu* (lupul) păstrămălu.
(Cînd lupul o să păzească pastramaua).
cfr. A încredința lupuluĭ oaea. Z. 2038, Milescu.

1159. *Lupul* pi dimîndate nu mîcă.
(Lupul pe comandă nu mănîncă).
Z. 2037 Milescu.

1160. Vreĭ ş-cu *luplu* ş-cu ci'nili s-h'iĭ gh'ini.
(Vreĭ şi cu lupul şi cu cîinele să fiĭ bine).
Dr. Şi capra şi varza să împacĭ.

1161. Din gura *luplui* nŏ ascapă.
(Din gura lupuluĭ nu scapă).

1162. *Luplu* treţĭ în gură, (zburi'm tră lup) na-l ş-luplu la uşi.

(De lup vorbeştĭ, na-l şi lupul la uşe l').

Dür 691 II 392. Wenn man vom Wolfe spricht, so ist er nicht weit. Wenn man der Esel nennt, Kommt er auch daher gerennt.

ngr. Anàfiris tú sch'ílu, pari ch'í tu xilu.

(Auzit-aĭ de cĭne, ĭea şi cĭomagul).

1163. Baḑĭ *luplu* picurar şi vreĭ s-ţ-avĕagl'i ŏìli ?

(Bagĭ ca păstor pe lup şi vreĭ să-ţĭ păzească oile ?).

Gern. Den Bock zum Gärtner machen lt. ovem lupo commisisti fr. Donner la brebis à garder au loup.

1164. *Luplu*-l vidém şi torlu (urma) l'-cĭtă'm.

(Pe lup îl vedem şi de urma căutăm).

1165. Di vreĭ s-h'ĭĭ cu *luplu* ŏaspi, dă cali a picurarlor s-a cĭn'lor di la oĭ.

(Dacă doreştĭ să fiĭ cu lupul prietin, goneşte păstoriĭ şi cĭĭniĭ de la oĭ).

1166. Nu sĕ-aspare *luplu* di ch'aléa ŏáil'eĭ.

(Nu se teme lupul de pĭelea oiĭ).

1167. Ş-cînì, ag'ún nu armì'n'; ma ş-*lup*, nu miţĭ pri zvercă.

(Şi cine fiind, nu rămîĭ flămînd ; dar fiind lup, nu capeţĭ bătae).

Dür 673 I. 349 Lieber Hammer als Amboss.

1168. O-ari *luplu* zverca grŏasă, că s-mutrĕaşti singur.

(Lupul are gîtul gros, fiindcă însuşĭ se îngrijeşte).

1169. *Luplu* négură caftă.

(Lupul ceaţă, întuneric, doreşte).

Dür 482 II 268. Im Trüben fischen. lt. Pescari in turbido.

1170. *Luplu* perlu ş-mută, nu şi nveţlu.

(dr. lupul îşĭ şchimbă părul, dar naravul ba l').

Dür. 97. I. 66.

Luplu mută perlu, ma nu mintĕa.

Luplu căḑú în c'arcu, şi tra să scapă di periculu, rugă cu g'uratu să lu l'artă, că tru bana luĭ nu va să măcă carne, ma ĭergh'i şi rădi-

(Lupul căzu în cursă, şi ca să scape de pericol, rugă cu jurămînt să-l ĭerte, căcĭ în viaţa luĭ nu va mînca carne, ci ĭerburĭ şi ră-

ţini, ică ma peşti; şi cu aistă *condiţione*, lu lăsară. Cara intră tru ună pădure, ma càtu vìḑú unu porcu ţi se intevălĕá tru muzgă uneĭ bară, ḑise: Aistu nadeveru va să h'ibă pescu, şi tru ŏară lu c'ucuti.

dăcinĭ, saŭ numaĭ peştĭ; şi cu această condiţiune, îl lăsară. Dacă intră în pădure, îndată ce văzu un porc care se tăvălea în mocirla unuĭ lac, zise: Acesta în adevăr va fi un peşte, şi la moment îl tocă).

Boiagi, Gram. 192 (212).

1171. *Luplu* mîcă j-di misurátili (oĭ). (Ol. Wal. Weigand).

(Lupul mănîncă şi de număratele (vite).

Dür 684 II 388 It. Lupus non curat numerum. it. Anche delle pecore onnoverate (se ne) mangia il lupo.

1172. Fuḑi ca di per di *lup*.

(Fuge ca de păr de lup).

Notă. — Dracul fuge departe orĭ de cîte orĭ îĭ miroase a păr de lup.

A fugi de a se prăpădi.

1173. Ţe fu, că ş-un *lup* fu mîncát di oĭ.

(Ce a fost, că şi un lup a fost mîncat de oĭ).

1174. Va crĕapă *luplu*.

(O să crepe—pleznească—lupul).

Notă. — Se crede, că plezneşte un lup—lucru foarte rar,—cînd se întîmplă ceva, care părea imposibil.

1175. Pînă va ş-arupă *draclu* ţîruh'li.

(Pînă îşĭ va rupe dracul opincele cfr. că ş-a spart dracul opincile).

1176. Intră *luplu* tu maţî.

(A intrat lupul în maţe).

A avea foame mare.

1177. *L'a-u* cîndu ŏ-afli, s-ŏ aĭ tră cîndu lipsĕaşti.

(Iea-o cînd o găseştĭ, ca să o aĭ, cînd trebuĭe).

1178. *L'a*-mi cîndu mĕ-afli s-mĕ-aĭ cîndu mi vreĭ.

Tacit. Nic.

(Iea-mă, cînd mă găseştĭ, să mă aĭ cînd îţĭ va trebui).

1179. *L'a* un, dă prĕ-alantu.

(Apucă pe unul şi izbeşte cu dînsul în cel lalt).

A fi asemenĭ, la fel stricaţĭ, răĭ, proştĭ, etc.

Notă. — În senz răŭ se întrebuinţează.

1180. *L'a,* carĭ nu-ĭ!

(Iea, dacă nu-ĭ!).

Z. 5411. Iea de unde nu-ĭ!

1181. S-nu mi *l'aĭ* vîră baţă.

(Să nu mă ĭeĭ vre o palmă).

Adică: Să nu-ţĭ trag vre o palmă.

1182. Care alagă după doĭ *l'epurĭ* nu acaţă niţi un.

Aron. II, 276. b.

(Cine aleargă după doĭ ĭepurĭ, nu prinde pe nicĭ unul).

Vezĭ No. 1068.

1183. Sĕ-amisticară *l'îţîli,* cu zoréa si dizmĕástică.

(S-aŭ amestecat—încurcat—iţele, se descurcă cu greutate).

Cînd o stricĭ cu cine-va, apoĭ cu greŭ să te împacĭ.

1184. Cîndu s-mintescu *l'îţîli,* iţĭ ch'erdî ş-mînţili.

(Cînd se amestică iţele, îţĭ pĭerzĭ şi minţile).

1185. Tŏati ambár, *ma* nu va g'onli.

(Toale merg bine, dar nu vrea voĭnicul).

Aşa se zice cînd o bună afacere, ca să fie desăvîrşită, îĭ lipseşte principalul lucru.

Vine de acolo, că o nuntă nu se poate face cînd mirele nu consimte.

1186. Tu *Maĭulu* al Gog.

(La Maiul luĭ Gog).

Adică niciodată.

Vezĭ: *Paştele.*

1187. Va-ţĭ ápiră *Maĭlu* la pŏartă.

(Ţi se va lumina de zi ziua luneĭ Maĭe).

A concediá, a goni din serviciŭ pe cine-va.

1188. *Maĭlu* alĕaḑi.

(Maĭul alege).

cîr. La toamnă se numără bobociĭ.

Notă. — La Maiŭ pot vedea păstoriĭ starea lor, din ce aŭ putut scăpa din earnă, după ce s-aŭ plătit cu proprietariĭ livezilor în cariĭ aŭ păscut precum şi impozitul oilor către stat.

1189. Aştĕaptă *Maĭlu,* s-miţĭ triflĭ'ŭ.
(Aşteaptă Maĭul (calule) să mănîncĭ trifoiŭ).
Vezĭ: *Murgu.* No. 1818.

1190. După *mama,* după tata, fic'orlu ş-fĕata.
(După cum e mama şi tatăl, aşa e şi băetul şi fata).
Ngr. Κατὰ μάνα, κάτα πατέρατό παιδὶ κ'ἡ θυγατέρα.

1191. Gŏada di *mamă* nu dŏari.
(Bătaea de mamă nu doare).

1192. Alîsă' *mamă.*
(A lăsat guşe).
cfr. 2759. Z., II. A lăsat bărbie.
A-ĭ mĭerge bine, a face avere.

1193. A *mamarluĭ,* linti s-nu vinzĭ.
(Celuĭ maĭ mare, linte — să nu vinzĭ).
Adică: Nu te fuduli în faţa unuĭ superior.

1194. A *mamarluĭ* il' g'ŏacă calu.
(Celuĭ maĭ mare îĭ joacă calul)
Vezĭ No 1200.

1195. Van' agunești oĭli dit *mandră?*
(Imĭ veĭ goni oile din *mandră?*)
Cfr. Z. 1341. O să-mĭ ĭeĭ boiĭ să mă laşĭ cu caru în drum!

1196. Lŏ-aŭ dipri *mansús.*
(L-aŭ de prisos).
A nu-l considerà.

1197. Tixĕaşti *marĕa* cu sarĕa.
(Promite marea cu sarea).

1198. Ună *mari,* alantă mari, cu cupriĭ-li dupu uşi.
(Una mare, alta mare, cu gunoĭul după uşe).

Cfr. Tu mare, eŭ mare, cine să tragă cĭubotele?

1199. Niinti s-faţĭ un lucru, ntrĕabă ş-ma *marli*.

(Inainte de a face un lucru, întreabă—consultă—şi pe cel maĭ mare).

1200. Cu ma *marli* s-nu ambáturli calu.

(Cu cel maĭ mare, nu te ĭea la întrecere cu calul).

Dür 719, I 376: Mit grossen Herren ist nicht gut scherzen.

1201. Caţítele tu *Marţu* es!

(Viorelele în Martie ĭes!)

Z. 518. Milescu.

cfr. La toamnă se numără bobociĭ.

1202. Lipsĕaşti *Marţul* dit pîrĕasin'?

(Lipseşte Martie din post).

1202bis. Ca *Marţul* din presin.

(Ca Martie din post).

Milescu, Gopeşĭ.

cfr. Z. 182. Lipseşte Martie din post?

A fi nelipsit.

1203. H'iŭ ĭo *mastur* trì tini!

(Sînt eŭ meşter pentru tine).

cfr. Am eŭ ac de cojocul tăŭ.

1204. *Másturlu* lŏ-aspuni lúcrulu.

(Pe meşter lucrul îl arată).

1205. Gurlĕaḑă *máţîli* dì fŏami.

(Chĭorăĭe maţele de foame).

Cînd e cine-va flămînd, sărac prăpădit.

Z. II. 3888.

1206. N'-fripsi *máţîli*.

(Imĭ fripse maţele).

Se zice de cine e necăjit, de cine turbează de supărare.

1207. Ca di la *Mávran'l'i*.

(— Este — Ca om de la Mavranĭ).

Notă. — Mavran'l'i, sat în apropiere de orăşelul Grebine, renumit în friguri pe tot timpul verei, ceea ce face ca maĭ toţĭ locuitorii să fie bolnăvicĭoşi şi palizi la faţă. Tot aşa se zice şi pentru locuitorii din Grebine.

1208. Aţél ţe *mbartă* i ma multu, i ma puţîn.
(Cine împărţeşte, saŭ maĭ mult, saŭ maĭ puţin).

1209. *Mbitatlu* ş-ŏ-arĭ, că nîs ĕ-amiră'.
(Beţivul crede, că dînsul este împărat).

1210. Di *mbitát* sĕ-aspari şi zurlul.
(De om beţiv se teme şi nebunul).

1211. Tră *m'cari* bĕari ştiĭ, tră lucru nu ştiĭ?
(De mîncat, de băut ştiĭ, de lucrat nu ştiĭ?).

1212. Z-virsă' *meĭ'lu*, cu zoréa sĕ-adună.
(Dacă s-a vărsat mĭeĭul cu greutate se adună).

1213. Stăĭ s-adună *meĭ'lu*.
(Aşteaptă să adune mĭeĭul).
A aştepta mult şi bine.

1214. Aĭ *mengă?*
(Aĭ minte).

1215. Nŏ-ari *mengă*.
(N-are minte).

1216. Iu ŏ-aĭ *menga*.
(Unde o aĭ mintea).

Notă.— *Menga* se întrebuinţează în loc de *minte*, numaĭ în senz de deridere.

1217. *Mer* s-arcáĭ nu ciděă.
(Măr să fi aruncat, nu cădea jos).
Vrînd a exprimă o mulţime mare.

1218. *Merlu* sum mer cade.
(Mărul rupt măr cade).

Z. 889. Mil.

1219. *Merlu* putrid asparḑi j-búnili.
(Mărul cel putred, strică şi pe cele bune).

1220 Cît traḑi *mêtura*. cfr. 7.875.
(Cît trage mătura).

Vezĭ: *arina, frînḑa, spruna, stĕălili.*

1221. L'-ari tră dari al *Mihálĭ.*

(Îĭ datoreşte luĭ Mihalĭ).

cfr. A fi într-o urechĭe. A fi cam nebun.

1222. N'-ḑisi préftĕasa. «*Minc'ún'*, prefte, carĭ tĕ-arîsi?»

(Mĭ a zis preoteasa: «mincĭunĭ, popă, cine te-a înşelat?)

Despre nevasta unuĭ popă a eşit vorba, că face dragoste cu o persoană. Cine-va a vrut să atragă atenţiunea preotuluĭ asupra acestuĭ fapt, dar popa ĭ-a tăĭat vorba dintr-o dată zicîndu-ĭ:

«Şi eŭ le am auzit acestea, dar sînt convins, că toate sînt mofturĭ».

Inzistînd cel lalt, că sînt adevărate, popa supărat peste măsură, îĭ zice:

«Să-ţĭ spuiŭ şi încă una: cum acestea le am auzit, m-am dus şi am întrebat pe preoteasă, că «eată şi eată ce am aflat, ce zicĭ?» Ştiĭ ce-a zis? «Mincĭunĭ popă, cine te a înşelat?»

1223. Cu *minc'una* ngueşti, multu s-prînḑî, ma nu şi s-ţin'.

(Cu mincĭuna gueştĭ dimineaţa, ăl mult prînzeştĭ, dar nu cinezĭ).

Dür 62 II, 34 Lügen haben kurze Beine.
It. Mendacia non diu fallunt.

1224. *Minc'ună* cu cŏadă.

(Mincĭună cu coadă).

cfr. Minciună cu coarne.

1225. *Minc'una* spusă nă ŏară, nu z-bagă tu cornu altă ŏară.

(Mincĭuna spusă o dată, nu se maĭ bagă în corn—ureche—altă dată).

1226. *Minc'unoslu* acaţă minc'unoslu.

(Mincinosul prinde pe mincinos).

1227. Caĭ s-*minduĕaşti*, nu agîrşaşti.

(Cine se gîndeşte, nu uită).

1228. Cîndu aĭ, *minduĕă* ş-tră mini.

(Cînd aĭ, gîndeşte şi pentru ziua de mîne).

1229 Cu *mini* va-ţi misúrĭ boĭa?

(Cu mine o să ţĭ măsorĭ talia?)

1230. Macă-l' *minteşti*, va-ţĭ ampută.

(Dacă-ĭ scormoleştĭ, o să-ţĭ pută).

1231. L'-alagă *mintĕa*.
(Lĭ aleargă mintea).
A fi cu mintea zburătoare, necoaptă.

1232. Ş-lo *mintĕa* la c'ic'ŏari.
(Ş-a luat mintea la picioare).
cfr. A-şi lua lumea în cap.
A umblă fără căpătîĭ, fără rost.

1233. *Mintĕa* cu zurlĕaţa surâ'rĭ suntu.
(Mintea cu nebunia sînt surorĭ).

1234. Nu-l' ligă' *mintĕa* ninga.
(Încă nu ĭ-a legat mintea).
A fi cu mintea necoaptă; minte de tînăr.

1235. *Mintĕa* nu stă tu muşutĕaţă.
(Înţălepciunea nu conzistă în frumuseţe).

1236. L'-imnă *mintĕa*, ĭu l'-u dorlu.
(Lĭ umbla gîndul, unde lĭ este dorul).
cfr. Vrabia mălaiŭ visează.

1237. *Mintĕa* di toră s-ŏ avĕ́am dĕanĕavra.
(Mintea de acuma s-o fi avut adineaorĭ).
Numaĭ cînd păţeştĭ, înveţĭ minte.

1238. N'-u va *mintĕa*.
(Mĭ-o cere gîndul).
A fi de părere.

1239. Carĭ bĕa v'in *mintĕa* j-bĕa.
(Cine bea vin, mintea îşĭ bea).
Adică: Beţivul nu ştie ce face. Isp. 1065.

1240. Carĭ ŏ-ari *mintĕa* tu loc, nu z-bagă tu foc.
(Cine are mintea la loc, nu se bagă în foc).
cfr. Isp. 1052. Cine are mintea întreagă, în cearta altor nu se bagă.

1241. Mĕ-arîsişĭ nă ŏară, ţîni *minti* tr-altă ŏară.

(M-aĭ înşelat odată, să ţiĭ minte pentru altă dată).

Isp. 1043. Cine a minţit odată, şĭ-a mîncat credinţa toată.

1242. Ore, *minti* nu-n' dă, paráţĭ, paráţĭ!

(Minte să nu-mĭ daĭ, parale, parale).

Aşa spun săraciĭ, crezînd, că vina pentru care suferă e lipsa de parale numaĭ, nu mintea, capul lor.

1243. *Minti* am, ma paráţĭ nŏ-am!

(Minte am, parale n-am).

Vezĭ: proverbul de maĭ sus.

1244. *Minti* tr-altă ŏară.

(Minte pentru altă-dată).

Poveste: O bătrînă a trăit fără să se mărite. Cînd a fost să moară, s-aŭ strîns rudele sale în jurul eĭ şi aŭ întrebat-o, de ce nu s-a măritat, căcĭ uite acum în ultimul moment, ar fi avut copiĭ carĭ să o plîngă şi ar fi lăsat cine să pomenească de dînsa maĭ cu drag în viitor. Dînsa regretînd că nu s-a măritat, a zis:
«*Minte* pentru viitor».

1245. Pînă s-minduĕască *mintioşl'i* ş-u tricură bana glarl'i.

(Pînă să se gîndească mintoşiĭ, şĭ-aŭ trăit traĭul ceĭ nebunĭ).

1246. Iu-ĭ *minti* multă, i ş-multă glîrimi.

(Unde-ĭ minte multă, ĭe şi multă nebunie).

1247. Tră *mintuitlu*: ş-muşcon'lu i trumbetă;
tră nĕacich'isitlu, ş-ti'mpîna i n-cot.

(Pentru cel priceput: şi ţînţarul ĭeste trompetă;
pentru nepriceput şi toba e în zadar)..

1248. Multi *mintuĕă*, ma puţini grĕa.

(Gîndeşte multe, dar vorbeşte puţine).

1249. Multe tot s-*mintueşti*, ma puţîne si zburăşti.

(Multe de tot să gîndeştĭ, dar puţine să vorbeştĭ).

Z. II, 64748. Ionescu.

1250. N-'frîngu *mintĕa*.

(Imĭ frîng mintea).

A-şĭ frămînta mintea; a se gîndi adînc.

1251. Cîndu intri ĭuvá, *mintuĕá* ş-cum va eşĭ.

(Cînd intri unde-va, gîndeşte şi cum o să eşĭ).

Cînd faci ceva, gîndeşte şi la sfîrşit.

1252. Adună-ţĭ *mînţîli* în cap.

(Adună-ţĭ minţile în cap).

Isp. 411. Bagă-ţĭ minţele în cap.

1253. Va-nĭ curn'i *mirindĕa* ?

(O să-mĭ taĭ merindea ?).

Arată: nepăsarea.

1254. *Mişterli* sun miştérĭ şi borg'a armîne borg'e.

(Cinstirile sînt cinstirĭ şi datoria rămîne datorie).

Se aplică, cînd, vrînd să facem pe creditor să ne maĭ aştepte, ne luăm cu binele pe lîngă dînsul, cinstindu-l şi pierzînd pe lîngă toată datoria şi ceva maĭ mult.

1255. *Mita* angl'agă amarĕa.

(Mita încheagă marea).

Mituind putem face orĭ-ce.

1256. L'-lo *mixa* di la nari.

(I-a luat mucĭĭ de la nas).

A înjosi, umili pe cine-va.

1257. Ninga cu *muţl'i* tu nari-ĭ.

(Încă cu mucĭĭ la nas e).

Z. II, 5547. A fi încă cu mucii la nas.

A fi încă copil, tînăr, crud şi fără experienţă.

1258. L'-supsi tută *mîdua*.

(I-a supt toată măduva).

A stoarce pe cine-va.

Z. 5439 II.

1259. Nŭ-ari *mîduă* tu cocă.

(N-are măduvă—minte,—în *coca*—cap).

A fi lipsit de judecată.

Notă. — *Cocă* cu senzul de cap, ĭeste cuvînt albanezesc.

1260. L'i si pari, că ţe azbŏáiră, s-*mîcă*.
(I se pare, că ce zboară, se mănîncă).

1261. Nu-l' si *mîcă* pîni.
(Nu i se mănîncă pîne, adică: nicĭ pîne să mănînce nu pofteşte).

1262. Nu-l' si bagă ngură *mîşcîtură* di pîni.
(Nu-ĭ atrage inima nicĭ o bucăţică de pîne).
lit. Nu i se bagă n gură nicĭ o bucăţică de pîne.
A fi foarte trist.

1263. S-h'ibă *mîcari* pri mĕasă, ş-las lipsĕască şirvetlu.
(Să fie mîncare pe masă, şi las să lipsească şervetul).

1264. *Mîcă* ca argát.
(Mănîncă ca un argat).

1265. *Mîcă*, canda lŏ-avĕám la agru.
(Mănîncă, parcă a fost la agru).
A mîncă mult.

1266. Tu *mîncari* xĕană, nŏ-arucă pipér.
(In mîncare străină nu aruncă piper).
cfr. Nu te amesteca unde nu-ţĭ fierbe oala.

1267. *Mîcaşĭ* prînḍu, mutrĕá ş-tră astară.
(Aĭ mîncat la prînz, îngrijeşte şi de cină).

1268. Canda *mîcă* di nîs.
(Parcă mănîncă din dînsul, parcă se nutreşte cu carnea corpuluĭ sĕŭ)
A fi slab.

1269. Nu şti ţe *mîcă'* a sĕară.
(Nu ştie ce a mîncat a sară).
A fi uĭtuc.

1270. Iu-s *mîmîĭ*, multi lu scot fic'orlu orbu.
(Unde sînt babe multe, îl scot copilul orb).
Dür 557 II. Viele Hirten, übel gehütet.

1271. *Mîncarĕa* di dimnĕaţă, i ca nsurarĕa n-tinirĕaţă.

(Mîncarea de dimineaţă, e ca însorarea în tinereţe).

1272. Nu ti siturâşi cu *mîncare*, va ti saturĭ cu alinḑĕari.

(Nu te-aĭ săturat de mîncare, te veĭ sătură de linş?)

1273. L'a-ţî nivĕastă dit *mîhîlă*', tra s-ti vĕadă şi Dumniḑă'.

(Alege-ţĭ nevastă din mahala—apropiere—, ca să te vadă şi D-zeŭ—, ca să fiĭ fericit).

ngr. Papuc'a, n-aptu topu-mu ch'-as ini mbalumena.

(Ghete din ţara mea şi las' să fie rupte).

1274. Cari j-bagă *mîna* n-n'ari, ḑĕăditli va ş-alingă.

(Cine îşĭ bagă mîna în mĭere, degetele îşĭ va linge).

Germ. Das Pferd ist dumm, velches vor der Krippe steht, und nicht frisst.

1275. Di la *mînă* pîn la gură, multi-ţĭ v'in niscîndi orĭ.

(De la mînă pînă la gură, multe ţi se întîmplă cîte odată).

Dür 676 I, 350: Von der Hand bis zum Mund verschüttet mancher die Suppe. Lt. Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

cfr. Z. 3769.

1276. Cu gura c'arabara, ma cu *mîna* xiramara.

(Cu gura *cĭor-bor*—spune orĭ-ce; dar cu mîna *xiramara*—nu te atinge).

Notă. — *Xiramara* este compus din grecescul: ξέρα secetă şi *amară*.

1277. Cu *mînata* li mîcă grámatli.

(Cu pumnul le mănîncă literile=cartea).

Cînd cine-va învaţă foarte bine.

1278. L-pŏartă mi-să di *mînă*.

(Îl poartă—duce—mamă-sa de mînă).

A fi prost.

1279. L'-aguḑĕaşti *mîna*.

(Loveşte mîna luĭ).

cfr. Z. II, 3822. A fi bun de mînă (?):

Indemînatic la furat.

1280. Ţe-ĭ tu *mînă*, nu-ĭ minc'unã).

(Ce-ĭ în mînă, nu-ĭ minciunã).

1281. Ţi ĕaste tu *mînă*, nu ĕaste minc'une.

Arom. II, pag. 278, 22.

(Ce-ĭ în mînă, nu-ĭ minciunã).

1282. Aţĕá, ţi e tru *mînă*, nu e minc'unã.

(Acea ce-ĭ în mînă, nu ĭe minciunã).

Boiagi p. 193, (213).

Trecundu un cãne unu rãu cu carne in gurã, şi viḑundu tru apã umbra a luĭ, minduí, cã bucata aţĕá ţi l'i se vedĕá în gh'osu este ma mare dicãtu aţĕá, ţi avĕá in gurã; aşí lãsãndu aţĕá, ţi avĕá in gurã, tra sã l'a aţĕá, ţi l'i se vedĕá arãmase fãrã di dáule.

1283. *Mîna* a ta, muma a ta.

(Mîna ta, mama ta).

1284. Cum ti scarch'in' cu a ta *mînă*, nu ti scárch'inã vîrnã.

(Cum te scarpinĭ cu a ta mînă, nu te scarpinã nimenĭ).

1285. L'-acaţã *mîna*.

(Iĭ prinde mîna).

Pentru un om îndemînatic, în bine saŭ rãŭ.

1286. Lŏ-am tu *mînă*.

(A avea în mînă. Z. II, 3843).

A ţinea pe cine-va în puterea noastrã.

1287. L bigă' tu *mînă*.

(L-a pus la mînă).

A pune mîna pe cine-va.

A face sã depindã de noĭ cine-va: De pildã: creditorul «bagã tu mînă» pe cine-va prin legarea ce-ĭ face cu împrumut de banĭ.

1288. *Mînă* silgh'itã.

(Mînă liberã).

Darnic.

Z. II, 3830: A avea mînă largã.

1289. *Mînă* lungă.
(Mînă lungă).
A fi puternic; a şĭ permite mult.
Nu întruneşte şi senzul de: a avea obiceiul să fure. Z. 3828.

1290. *Mînă* şcurtă.
(Mînă scurtă).
Neputincios.

1291. *Mînă* ambară; Mînă-bună.
(Mînă bună. Z. 3821, II, norocos om.)

1292. *Mînă* arăuă.
(Mînă rea).
Om nefast, care nu aduce noroc.

1293. S-ti fac, s-n'i başĭ *mîna* şi di nă parti şi dĕ-alantă.
Să te fac să-mĭ săruţĭ mîna şi de o parte şi de alta).
Adică, a reduce pe cine-va să ţi se închine ţie.

1294. Daţĭ-vă *mîna*.
(Daţi-vă mîna).
A fi la fel cu cine-va.
Se întrebuinţează pentru a desemna calităţile rele.
cfr. Z. 3861. Ia-te de mînă cu el.

1295. Pri su *mînă*.
(cfr. Z. 3857. Pe sub mînă).
Adică: pe ascuns.

1296. *Mînă* m'tată.
(Mînă rădicată).
Se zice pentru cine răspunde cu bătaĭe la cel maĭ mic motiv; pentru cine e gata de ceartă.

1297 N'-u *mîna* ndrĕaptă.
(Mĭ-e mîna drĕaptă).
Indispensabil.
Z. 3806, II.

1298. Nu s-tŏarnă cu *mîna* gŏală acasă.

(Nu se-ntoarce cu mîna goală acasă).

Se zice pentru cine este foarte muncitor şi care în acelaş timp îngrijeşte de casă.

1299. *Mîna* spĕală şŏaţa şi daŭli aspĕală faţa.
(Mîna spală soaţa şi amîndouă faţa).
cfr. Z. 3752.

1300. Agirşaşti di la *mînă* pîn la gură.
(Uĭtă de la mînă pînă la gură).
A fi uĭtuc.

3772. Z II.

1301. Cu *mîna* l'-u lo lîngŏarëa.
(I-a luat boala cu mîna, parcă).

1302. C-unä *mînă* te ápîră, ş-cŏ-anantă ti dĕápiră.
(Cu o mînă te apără, cu alta te depără.

Z. 3764. II.

1303. C-una *mînă* da şi cu alantă l'a.
(Cu o mînă dă şi cu cealaltă ĭea).
Z. 3757. II. Da c'o mînă, ĭeă cu alta.

1304. *Mînă* aspartă.
(Mînă spartă).
Adică: Care nu adună, care cheltuĭeşte; risipitor.

1305. C-*ună* (mînă) l'a, cu dŏaŭă da.
(Cu una ĭea, cu două dă).

1306. Iu sun multi *mîn'*, lúcurlu custă.
(Unde sînt multe mîĭnĭ, lucrul merge maĭ ĭute).
cfr. Z. 374, II. Multe mîĭnĭ fac sarcina maĭ uşoară.

1307. Il' sĕacă *mîna*.
(Iĭ seacă mîna).
Om care fură.

1308. Di *mînă*-mînă.
(De la o mînă la alta).
Adică: de la om la om.

1309. *Mîna* misură nu ari.

(Mîna n-are măsură).

Z. 3788. Dan.

1310. Carî scŏală *mînă* pri părinte, l'i sĕacă.

(Cine rădică mînă—bate—pe părinte, îi sacă mîna).

cfr. Z. 3806.

1311. L'-da *mînă.*

(Îi dă mîna).

A fi îndeminatec, a fi debaciŭ.

1312. Va-ţi l'aŭ *mîna?*

(O să-ţi ĭeaŭ mîna?)

Adică: o să te întreb pe tine?

1213. L-tricú pri sun *mînă.*

(L-a trecut pe supt mînă).

Notă. — Copiĭ cînd se ceartă între ei, în două tabere fiind împărţiţi, pe cine prind din tabăra duşmană, îl silesc să treacă pe supt braţul mineĭ, spre semn de supunere şi umilinţă.

A umili pe cine-va.

1314. L'-trĕămură *mîna,* cînd da pindara.

(Îi tremură mîna, cînd dă gologanul).

A fi zgîrcit peste măsură.

1315. *Mîna* stîngă, mîna curluĭ.

(Mîna stîngă, mîna curuluĭ).

Adecă nu ĭe bună de nimic, nu ĭe ca cea dreaptă.

1316. Ca *mînár* s-ţîni.

(Se ţine ca mînar).

cfr. 2110. A se ţine mînz de cine-va.

Notă. — *Mînár* ĭeste mĭelul învăţat a merge după cine-va şi a mînca din mînă. La Pind, în timpul vereĭ, maĭ fie-care băet ţine a casă pînă la S-ta Marie cîte un *mînár.*

1317. Nu-l daŭ di *mînĕár.*

(Nu-l daŭ de mîner).

A disconsideră, a nu luă pe cine-va în seamă.

1318. Va-l fac *mî'nică* di tîmpari.

(O să-l fac mînecă de manta!)

Se întrebuinţează ironic pentru cine nu-l băgăm în seamă, nu-l considerăm de loc.

Mîneca de tîmpare serveşte păstorilor pentru ţinut *ḑada*, *amnearul*, *ĕască* etc. şi este de mare folos deci.

1319. U bigă' tu *mî'nica* di tîmpari.

(A băgat-o în mîneca de manta).

A o şterge.

Notă. — Una din mînecele mantalei, cea stîngă, fiind cusută, şi servind de puscele absolut necesare păstorilor, serveşte a pune şi lucrul furat.

1320. *Mînîstîrlu* s-h'ibă gh'ini, şi cîlugri cîţi z-ḑiţi.

(Monastirea să fie bine, căci călugări cîţi să pofteşti).

1321. Cu *mîn'li*-n g'epi nu z biţĕaşti lucru.

(Cu mîinele în buzunar—cu lene—, nu se isprăveşte treaba).

1322. Sta cu *mîn'li* -n g'epi.

(Stă cu mîinele în buzunar).

A sta neocupat, nepăsător.

Z. 3911. A sta cu mîinele în şolduri.

3813 ⤻ în sîn.

1323. N' ligă' *mîn'li*.

(Mi-a legat mîinele).

A fi în neputinţă.

Z. II, 3836. Mîni legate.

1324. Ligát di *mîn'* şi di c'ŏari.

(Legat de mîini şi de picioare).

A fi în datorii pînă în gît; pentru unul care nu poate face nici o mişcare.

Z. II, 3837.

1325 Ş-frînḑĕá *mîn'li*.

(Îşi frîngea mînele).

A fi descurajat, deznădăjduit.

1326. Easti tu buni *mîn'*.

(Este în bune mîini.

A fi în siguranţă.

1327. Cu *mîn'li* n-ch'eptu.

(Cu mîinele în piept).

Incapabil să vie în ajutor.

1328. Cu *mîn'li* n-sin.

(Cu mîinele în sîn).

A sta neocupat.

cfr. Wölfflin 322, I Liv. VII, 13, 7. Cur..: «compressis, quod aiunt, manibus sedeas?»

cfr. Z. 3813.

1329. Cu cumbuloĕa tu *mînă* s-priimnă.

(Cu mătăniile în mînă se plimbă).

A face pe boĭerul.

1330. Cu *mîn'le* dinîpóĭ s-priimnă.

(Cu mîinile îndărăt se plimbă).

A face pe boĭerul.

1331. N'-si til'ară *mîn'li.*

(Mi s-aŭ tăĭat mîinele).

Cînd cine-va este lipsit de ceva, fără de care nu poate face nimic.

1332. Aspĕală-ţĭ *mîn'li.*

(Spală-ţĭ mînele).

A-şĭ rădică speranţa).

cfr. Z, 3790.

1333. Cu *mîn'li* aciţati.

(Cu mîinele ocupate).

A fi ocupat cu ceva.

1334. Lŏaşĭ *mîntila,* carĭ aspusişĭ.

(Aĭ luat basmaoa, dacă aĭ spus?)

Z. II 6001. Luaşĭ basmaoa, dacă spuseşĭ?

La Aromînĭ ie obiceĭul, ca acela, care merge înaintea nuntaşilor, ca să anunţe pe mireasă de venirea nuntaşilor cu ginerele, capătă în dar o basma.

1335. Tră mîcari *mîsa-l'* h'iŭ, ma tră lucru, doĭ paráţĭ nu fac.

(Pentru mîncare, «măsa-ĭ sînt», dar pentru lucru, nu fac două parale).

1366. Ne tu *mîsĕaŭă* nu ag'unḑi; nu ncapi.

(Nicĭ în măsea nu ajunge; nu încape). Foarte puţin.

Z. 3870. II. Cît să puïe pe-o măsea.

1337. Cîrvel'a ne tu *mîsĕaŭă* nu-l' intră.

(O pîne întreagă nu-ĭ intră nicĭ în măsea).

A mîncà mult.

1338. *Mî-ta* ti purtă' nŏaŭă meşĭ di ḑili ş-tini nŏ-aravḑi necă unä minută?

(Mamă-ta te a purtat 9 lunĭ de zile şi tu nu rabzĭ nicĭ un moment?)

Celor carĭ sînt nerăbdătorĭ.

1339. Casă fîrä *mŭari*, casă fîrä hari.

(Casă fără femee, casă fără graţie).

Vezĭ: *mul'ari*.

1340. Macă ti faţĭ *mŏali*, ti bag ş-tu fŏali.

(Dacă te—laşĭ—facĭ moale, te bag în foale).

cfr. Ispirescu 1983.

1341. Carĭ z-duţi la *mŏarä*, s-umpli di fîrinä.

(Cine se duce la moară, se umple de făină).

Isp. 1247.

1342. Ca la *mŏarä*, cu araḑa.

(Cu rîndul ca la moară).

Notă. — Cînd se aduce făina la moară, se macină pe rînd, întîĭ făina aceluĭ care a venit întîĭ, apoĭ făina celuĭ de al doilea, şi aşa maĭ departe cuĭ e rîndul.

1343. Ţ-vin'i apa la *mŏarä?*

(Ţi-a venit apa la moară?)

A-şĭ veni în fire, a se lămuri, desluşi; a ne mĭerge bine; a fi rîndul nostru.

1344. U bîgă' apa tu *mŏarä*.

(A băgat-o apa la moară).

A-şĭ asigura viaţa, a avea cu ce trăi în tihnă.

1345. *Mŏara* bună ş-ch'etri masnă.

(Moara cea bună şi pĭetre macină).

1346. La *mŏară* ş-la drişteală.
(La moară şi la vîltoare).
Adică: La lumea toată.

Notă. — A vorbi un secret la moară şi la drişteală, unde se string femeile, este ca şi cum l-aĭ spune la toată lumea.

1347. Maşĭ la *mŏară*, la drişteală ş-la hŏara tută.
(Numaĭ la moară, la vîltoare şi la tot satul).
Adică: la toată lumea.

1348. *Mŏară* aspartă.
(Moară stricată)
Adică: gură stricată.

1349. J-dĕadi foc a *mŏárĭl'eĭ* s-ascapă di şŏariţĭ.
(A pus foc la moară, ca să scape de şoarecĭ).
Arsi *mŏara*, sĕ-ascapă di şŏariţĭ.
(Arse moara, să scape de şoarecĭ).

1350. Traḑi *mŏara* di nu s-avdi.
(Vuĭe moara şi nu se aude).
A face pe surdul.

1351. Di *mŏarte* vĭră nŏ-ascapă.
(De moarte nimenĭ nu scapă).

1352. Cînd u caḑţi *mŏartĕa*, fuḑi, ş-cînd nu mintuĭeşti, v'ini
(Cînd o cerĭ moartea, fuge şi cînd nu te gîndeştĭ, vine).
cfr. Nu ĭe după cum va omul, ci după cum va domnul.

1353. *Mŏartea* nu v'ine, cînd ŏ-acl'én'ĭ.
(Moartea nu vine cînd o chĭemĭ).

Z. 5493, Milescu.

1354. *Mŏartĕa* v'ine ş-nĕacl'imată.
(Moartea vine şi neinvitată).

1358. *Mŏartĕa* tĕ-află ş-tu fundul a locluĭ.
(Moartea te găseşte şi în fundul pămîntuluĭ.

1355. Işĭ viḑú *mŏartĕa* cu ocl'il'.
(Işĭ văzu moartea cu ochiĭ).

A fi trecut printr-o mare primejdie.

Z. 5515 II.

1356. Agîrşá-n'-lu *mŏarte.*

(Uĭtă-mi-l moarte).

Aşa se zice, cînd vedem un copil foarte drăgălaş.

A fi ceva ales.

1357. Nŏ-ari *mŏarte.*

(N-are moarte).

Pentru un lucru foarte traĭnic.

1358. *Mŏarti* di cini.

(Moarte de cine).

A muri cine-va părăsit de toţĭ.

1359. Fără itie vîră nu *mŏxri.*

(Fără pricină nimenĭ nu moare).

1360. *Mŏartĕa* lĭ bagă cîpach'i la tuti.

(Moartea pune capac la toate).

Moartea le împacă pe toate.

1361. *Mŏartĕa* nŏ-alĕaḑi.

(Moartea nu alege).

Adică: moartea nu face deosibire nicĭ de vîrstă, nicĭ de sex, nicĭ de nimic.

1362 *Mortu* ş-ningrupát.

(Mort şi neîngropat).

A fi slab ca un mort; a nu mai avea multe zile de trăit.

1363. Nu s-tŏarnă *mortul* de la grŏapă.

(Nu se întoarce mortul de la mormînt).

Z. 5460.

1364. *Mórţîl'* cu morţil' şi v'iĭl'i cu v'iĭl'i.

(Morţiĭ cu morţiĭ şi viiĭ cu viĭ).

Dür 17. II 9: Halt's mit den Lebendigen.

1365. *Morţîl'* nu s-tŏarnă.

(Morţiĭ nu se întorc).

1366. Tră *morţî*.

(Pentru morţĭ).

Z. II, 4690. De sufletul morţilor.

Cînd se varsă vinul, ţuĭca, se zice: *tră morţî* (Pentru morţĭ); *lasă bĕa şi morţîl' !* (Las să bea şi morţiĭ).

Aceasta este un semn de bun augur.

1367. Cari *mpartă*, i ma mult i ma puţin.

(Cine împărţeşte saŭ maĭ mult saŭ maĭ puţin).

Vezĭ: No. 1208.

1368. *mpĕatic-u*.

(Cîrpeşte-o).

Isp. Cîrpeşte-o minciuna. 797.

1369. Ca ţel ţe-şĭ ciftá *mula* n-g'epi.

(Ca acela care îşĭ căuta catîrul în buzunar).

cfr. Isp. 819: Căta Nan eapa şi el călare pe ea.

Notă. — Un *cărvănar* n-avea de cît un catîr, cu care îşĭ nutrea familia. Pierzîndu-l, pe cînd dormea afară, unde l-a apucat noaptea, s-a pus să-l caute. De mult ce a umblat după dînsul, cercetînd pe toţĭ, şi toate ascunzătorile posibile, nu ştia unde să maĭ caute. Intîlnind pe cine-va, acesta după ce l-a ascultat povestind cum a căutat prin toate părţile, ca să facă haz ĭ-a spus.

«Na că-ĭ în g'epi ?»

Nu cum-va ĭe în buzunar.

Şi bĭetul *cărvăaár*, fără să-şĭ dea seamă, a început să se caute şi în buzunar.

1370. *Mulţĭ*-u ŏaĕa, ma nu-l' scŏati sînţili.

(Mulge-o oaea, dar nu-ĭ scoate sîngele).

1371. Iu-ĭ *multă* minti, i ş-multă glîrĕaţă.

(Unde-ĭ multă minte, e şi multă nebunie).

Wo viel Licht ist, ist auch viel Schatten.

1372. *Multi* ştiĭ, multi va traţĭ.

(Multe ştiĭ, multe o să tragĭ).

1373. Iu avţi franţi *multi* ş-l'aĭ cînestra aţĕá n'ica.

(Unde auzĭ fragĭ mulţĭ să ĭeĭ coş mic).

cfr. La pomul lăudat nu te duce cu sacul mare.

1374. Carĭ sĕ-acaţă di *multi*, nu biţĕaşti vîră.

(Cine începe multe, nu sfîrşeşte nimic).

1375. Carî va s-facă *multi* di nă ŏară, armîni tu mesi.
(Cine vrea să facă multe dintr-o dată, rămîne în mijloc)
Dür. 552 II 307: Wer zu viel fassen wil, lässt viel fallen.

1376. *Multi* vĕadi omlu cît bineaţă.
(Multe vede omul cît trăeşte).

1377. Ca *mul'ari* grĕaŭă, ţe vĕadi, caftă.
(Ca femee însărcinată tot ce vede, cere).

1378. Pŏali lunţi *(mul'arĕa)* ş-minti şcurtă.
(Poale lungî (femeea) şi minte scurtă).
Cusiţă lunţi ş-minti şcurtă.
(Cosiţe lungî şi minte scurtă).
Dür 609, II, 341 lt. femina vestis longa et longior amentia.
Weiber haben langes Haar und kurzen Sinn.
cfr. Z. 3928.

1379. Bîrbatlu s-pŏartă cu saclu, ş-*mul'arĕa* să scŏată cu aclu, casă nu sĕ-adară.
(Bărbatul să care cu sacul şi femeea să scoată cu acul, căsnicie nu se face).
Dür 480 I 246: Die Frau kann mit der Schürze mehr aus dem Hause tragen, als der Mann mit dem Erntewagen einfährt it. Quando l'ômu porta cu la navi, la donna lu sfa cu la scorcia di la nucidda.

1380. *Mul'arĕa* ţe faţi, ne draclu nu u disfaţi.
(Ce face femeea, nicî dracul nu o desface).
cfr Z. II, 2706.

1381. *Mul'arĕa* l'i scŏasi perî alghi a dracluî.
(Femeea a scos perî albî draculuî).
Z. II, 3946.

Notă. — Snoava pe care o dă d. Zanne la No. 3946 există şi la Aromînî cu oare-carî deosibirî.

1382. *Mularĕa* ţe nu va s-frimîntă, ḑua tută nţĕarni.
(Femeea, care nu vrea să frămînte, toată ziua cerne).
Z. II, 33 48, 3949.

1383. Ca ţĕa (*mul'arĕa*) ţe plinḑĕá sun gorţu.

(Ca ceea care plînge supt păr).

Notă. — O femee, căreia i-a murit bărbatul, se ducea la părul semănat de acesta şi plîngea, de grija, că ce are să fie cu băetul pe care l-ar naşte dînsa, cînd acesta o creşte şi s-o urca pe păr. Se poate întîmpla să cază şi să se lovească şi să moară.

Se aplică celor carĭ duc grija unuĭ lucru depărtat.

1384. Tu ḑáţili zbŏari, ascultă ş-un dĕ-a *mul'árileĭ*.
(La zece vorbe, ascultă şi una din ale mueriĭ).
Z. 3925.

1385. Minti *mul'irĕască*.
(Minte femeească).
adică: minte uşoară.
gr. Γυναικός φρένες.
lt. Mulieris animus.

1386. *Mul'arĕa* lŏ-auşí draclu.
(Muĭerea l-a îmbătrînit pe dracu).
Z. 3336.

1387. *Mul'arĕa*-l cripă' draclu.
(Femeea a făcut ca dracul să crape).
Z. 3946.

1388. *Mul'arĕa* pisti nŏ ari.
(Muerea n-are credinţă. Z. II 3952).

1389. Dă ş-fuḑí di *mul'ari* arao.
(Dă şi fugl de muere rea).

1390. *Mul'arĕa* araŭă ĕasti ca casa ţĕ-afumă.
(Femeea rea este ca casa care fumă).

1391. *Mul'arĕa* ş-cituşa aŭ citi nŏaŭă súfliti.
(Muĭerea şi pisica aŭ cîte nouă suflete).
Z. II. 3978: Muĭerea cu nouă suflete.

1392. *Mul'arĕa* bună-ĭ, gh'inĕaţa cásăl'eĭ.
(Femeea bună este fericirea caseĭ).

1393. Si ngac'i ca *mul'erli*.
(Se ceartă ca femeile).
Ziua toată şi pentru un lucru de nimic.

1394. *Mul'ărĕa* nu-ĭ cimĕaşi, s-ŏ-ălixeşti cîndŭ vreĭ.

(Soţia, nu-ĭ cămaşe să o schimbĭ cînd ţĭ place).

Se cere, cînd e timpul să te însoreĭ, să te gîndeştĭ bine la femeea, care-ţĭ va fi soţie, fiind-că o dată de însoreĭ pentru totdauna. La Aromînĭ nicĭ nu se pomeneşte de divorţ, chĭar cînd femeea e foarte rea.

1395. *Mul'ărĕa*-ĭ ma drac şi di drac.

(Femeea-ĭ maĭ drac şi de cît dracul).

1396. *Mul'ărĕa*-ĭ evă!

(Femeea-ĭ evă)

Adică: înşelătoare, ademînătoare.

1397. *Mul'ărĕa*-ĭ lucrulu a dracluĭ.

(Femeea-ĭ lucrul draculuĭ).

1398. Ĝimel'lu a cásil'eĭ ĕasti *mul'ărĕa*.

(Temeĭul caseĭ ĭeste femeea).

1399. Care ş-bate *mul'ărĕa*, işĭ bate caplu;
care-ş bate *mula*, işĭ bate punga.

(Cine işĭ bate nevasta, işĭ bare capul;
cine işĭ bate cattrul, işĭ bate punga).

Arom. II, 276,2.

1400. *Mul'ărĕa*, calu ş-tufech'a nu si mprumută.

(Femeea, calul şi puşca nu se împrumută).

3319. Zane II.

Povestea referitoare la aceasta, să se vază în *basmele aromîne*

1401. Tin'ia-ĭ la *mul'ari*, musutĕaţa ţĕa ma mari.

(Cinstea la femee, e frumuseţea cea maĭ mare).

1402. *Mul'ărĕa* ţĕa buna ş-tin'isĕaşti bîrbatlu.

(Femeea cea bună işĭ cinsteşte pe bărbat).

1403. De cît s-n'i plîngă *mumĕa*,
ma gh'ini s-ţi plîngă mî-ta.

(De cît să plîngă mamă-mea,
maĭ bine să plîngă mamă-ta).

Adică: în loc să mă omoreĭ, maĭ bine te omor.

1404. Bun ca nă *mumă*.
(Bun ca o mamă)..

1405. Ca un sin di *mumă*.
(Ca un sîn de mamă).
Pentru un om bun.

1406. *Muma* gĭon'lor plîndi.
(Mama voĭnicilor plînge).
Fiind-că ceĭ voinicĭ îşĭ expun viaţa.

1407. Di tată nŭ-armî'n fic'orl'i ŭarfin', ma di *mumă* armî'n.
(De tată nu rămîn orfanĭ copiiĭ, de mamă însă rămîn).

1407bis Ma curundu hrînĕaşti nă *mumă* şapti fic'órĭ, di cît şapti fic'órĭ nă mumă.
(Maĭ curînd nutreşte o mamă şapte copiĭ, de cît şapte copiĭ o mamă).

1408. Fîră *mumă*, ca pul'i fîră cloc'i.
(Fără mamă, ca puiiĭ fără cloşcă).

1409. *Muma* dŭari.
(Mama ĭubeşte).

1410. *Mumă* ş-tată nŭ-aflu, mul'érĭ citi z-vreĭ.
(Mamă şi tată nu aflu, femeĭ cîte să pofteştĭ).

1411. Ună ŭară mi fĕaţi *mumĕa*.
(O dată m-a născut mama mea).
cfr. Pentru o babă surdă popa nu toacă de două orĭ.

1412. *Muma* di la gură ş-ţini trî fic'órĭ.
(Mama 'şĭ ţine de la gură pentru copiĭ).

1413. Aşteaptă z-v'înă *mîntili* la nis.
(Aşteaptă să vie muntele la dînsul).
cfr. Dacă muntele nu vine la noĭ, să mergem noĭ la dînsul.
Se zice pentru ceĭ leneşĭ.

1414. *Munti* cu munti nu se adună, ma om cu om!...
(Munte cu munte nu se adună, dar om cu om!)

Adică: om cu om să se adune e uşor.

Z. 589. Deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om!

1415. *Mûntili* di nĕaŭă nu sĕ-aspari.

(Muntele nu se teme de zăpadă).

1416. L'-aspuni *munţî*.

(Îi arată munţi).

A spune cuĭ-va greutăţĭ.

1417. Lo *munţîl'* nîpói în sus.

(A apucat munţiĭ în sus).

Notă. — A fugi şi deveni astfel liber şi independent.

Munţiĭ la Aromînĭ aŭ fost azilul tuturor celor perzecutaţĭ de tiranie. Dacă cine-va nu putea să plătească birul, îşĭ găsea refugiul în munţĭ unde îşĭ petrecea viaţa ca haĭduc, în cît: *sĕ-acîţă' di munţî, s-lo di munţî* sînt sinonime cu: a scăpat, s-a pus la adăpost de orĭ-ce perzecuţiune.

1418. Aştĕaptă, laĭ *murgu,* s-crĕască ĕarba.

(Aşteaptă murgule, să crească iarba).

cfr. Z. 2162. Trăeşte, murgo, c-o să-ţĭ daŭ earbă verde.

ngr. Zisi, mavre, ch'i carterv'a, v'a na fas mavra stafil'a.

(Trăeşte, negrule, şi aşteaptă, ca să mănîncĭ strugurĭ negri).

Lt. Exepecta bos olim herbam.

1419. *Muri* nvĕasta, dusi cuscril'a.

(A murit nevasta, s-a sfîrşit cuscria).

1420. *Muri* cumbarlu, dusi cumbîril'a.

(A murit finul, s-a sfîrşit cumetria).

Dür. 904 I, 491. Wenn 's Kind tot ist, hat die Gewatterschaft ein Ende. It. Morto il figliuolo, non v'e piú compare.

1421. Nu plînḑi pi *murminti* xen, s-nu ti dŏară och'il'.

(Nu plînge pe mormînt străin, ca să nu te doară ochiĭ.)

Adica: Nu duce grija altora.

1422. Ca ţel cu *musca* pri nari.

(Ca cel cu musca pe nas).

Dür. 844 I. Wen 's juckt, der kratze sich. fz.
Qui se sent galleux, se gratte.

Poveste : Un judecător a vrut să constate, cine aflase un inel de aur pierdut, pe unde un grup de mai multe persoane aŭ trecut. Fiind-că toţi negaŭ, judecătorul a recurs la următoarea şiretenie.

El zice, că nu poate să fie altul cel cu pricina, de cît cel cu musca pe nas. Cel cu pricina, crezînd, că în adevăr are o muscă, imediat ş-a adus mîna pe nas şi s-a dat ast-fel de gol.

In loc de nas, se mai aude şi căciulă».

Aşa se zice:

Ca ţel cu musca pri cic'ulă. (Ca cel cu musca pe căcĭulă).

1423. O-agudişĭ ca *musca* pri c...

(Aĭ nimerit-o ca musca pe c...)

Arată nepotrivire; a o nimeri prost.

cfr. Se nimereşte ca nuca în perete.

1424. Di *muscă*, o adară mulă.

(Face din muscă, catîr).

cfr. Faire d'une mouche un éléphant.

Pentru ceĭ obicĭnuiţĭ a exagera lucrurile.

1425. Ndrĕaḑi-ţĭ *mustăţli*.

(Drege-ţĭ mustăţile).

Aĭbĭ răbdare.

1426. Arîdi pi su *mustă'ţĭ*.

(Rîde pe supt mustăţĭ).

Z. II. 4055.

A rîde pe ascuns; a ne plăcea ceva.

1427. *Muşitĕaţa* trĕaţi, ma mintĕa armîni.

(Frumuseţea trece, dar mintea rămîne).

1428. S-fiţĕá *mûştili* tuti n'ari, vrĕa u mîcă v'ifţil' cu c'ubana

(Dacă toate muştele produceaŭ mĭere, ţiganiĭ ar fi mîncat-o cu lingură cĭobănească—mare)

1429. Se adună ca *mûştili* pri n'ari.

(Se string ca muştele pe mĭere).

Z. 2187. Adică în mare număr.

1430. Tute *mûştile* nu fac n'are.

(Toate muştile nu fac mĭere).

Weig. Arom. II, p. 276.

Nu toţĭ oameniĭ sînt de soiŭ.

1431. L'-arcă' *muşti.*

(Iĭ aruncă muşte).

A provocà pe cine-va.

Notă. — Cînd unuĭ cal, catîr, măgar, boŭ, li se aruncă muşte, devin neastîmpăraţĭ şi încep a da din picior, fiind excitaţĭ. De aci se întrebuinţează apoĭ în senz figurat şi pentru oamenĭ.

1432. Algh'ina tĕ-aduţi la n'ari, şi musca la c...

(Albina te duce la mĭere şi musca la c...)

cfr. Z. 2173 : Cine se ĭea după muscă, îl duce la scîrnă.

1433. Acaţă *muşti.*

(Prinde muşte).

A fi un pĭerde-vară.

1434. Sĕ-adună ca *muştili* pri c...t.

(Se adună ca muştele pe c....)

Pentru cine, poftit, nepoftit, se adună unde-va; pentru ceĭ cam neobrăzaţĭ.

1435. *Mutrĕă-ţĭ* urfan'a.

(Vezi-ţĭ, caută-ţĭ de sărăcie !)

Pentru cine nu-şĭ caută de nevoile sale, ci se bagă şi în afacerile comunale generale.

1436. *Mutrĕa-ţĭ* di irn'ie !

(Vezi-ţĭ de pustia=casă).

Se zice acelor carĭ se amestecă în lucrurĭ ce nu-ĭ privesc).

1437. L'-aspuni *mutri.*

(Iĭ arată mutre).

Z. 4058, II.

A se arăta neprimitor faţă de cine-va.

1438. Dipusi *mûtrili.*

(A coborît — a făcut — mutre).

A-ĭ părea răŭ.

1439. Faţi *mutri.*

(Face mutre).

A face nazurĭ, a arăta greutăţĭ.

1440. Ahtă'rĭ *mutri!*
(Aşa mutră!)
Adică: Aşa om.

1441. Arîdi *muţoslu* di bîloslu.
(Rîde cel muţos de cel bălos).
A fi asemenĭ atît unul cît şi cel l-alt.

1442. Susunu *narĕa.*
(Cu nasul sus!)
Z. II, 4119: A umblà cu nasul pe sus.

1443. L' ciḑú *narĕa.*
(I-a căzut nasul).
Z. II, 4116.

1444. Nu-ĭ di *nărli* atali.
(Nu-ĭ de nasul tău).
Z. 117, II.

1445. J-bagă *narĕa* ĭuţi ag'unḑi.
(Işĭ vîră nasul orĭ unde).
Pentru cine e foarte indiscret.

1446. Nu-l' mutrĕá *narĕa,*
Ma mutrĕá-l' *harĕa.*
(Nu te uita la nasul luĭ, ci cată la graţia luĭ).
Z. 4085 N. St.
cfr.: Maĭ bine un dram de nurĭ, de cît un car de frumuseţe.

1447. Nu vĕadi, că-l' ţîni aumbră *narĕa.*
(Nu vede, căcĭ îĭ ţine umbră nasul).
Cînd cine-va e prost, nepriceput, nebăgător de seamă.

1448. Necă *narĕa* s-ţî sufli pri nîs.
(Nicĭ nasul să-ţĭ sufli pe dînsul).
Z. II, 5543. Nicĭ mucii să nu-ţĭ daĭ pe el.
Atît de puţin preţueşte

1449. Nafŏară ca pîpuşí, ş-*nauntru* sac di pal'i pin di guşi.

(Exteriorul ca o păpuşe, şi în interior: sac de paĭe pînă la gît).

Comunicat de d. Mărăcine Mit.

1450. Arîdi pi sum *nărĭ!*

(Rîde pe supt nas).

A ne plăcea ceva; a surîde, a rîde pe ascuns.

1451. Nu şti sî-ş aştëargă *narĕa.*

(Nu ştie să-şĭ şteargă nasul).

A fi încă copilăros; a fi cu muciĭ la nas.

1452. N'-adusi súflitlu la *nari.*

(Mĭ-a adus sufletul la nas).

A necăji peste măsură.

1453. Spinḑură' *nărli.*

(A spînzurat nasul).

A se supăra.

1454. N'-vin'i tu *nărĭ.*

(Imĭ veni la nas).

A necăji, a aduce la disperare pe cineva.

1455. Ş-adună *nărli.*

(Işĭ adună nasul).

In semn de dezgust; a se recunoaşte.

1456. Lŏ-ari tu *nărĭ.*

(Il are în nas).

A nu putea suferi pe cine-va.

1457. L'-tîl'é *nărli.*

(Iĭ tăĭe nasul).

1458. L'-frîmsi *nărli.*

(Iĭ frînse nasul).

Z. II, 4120.

1459. L'-plîc'ută' *nărli.*

(Lĭ turti nasul).

A umili pe cine-va;

Z. 4121. II.

1460. Nu ari *năr̆.*

(N-are nas. Z. II, 4124).

A nu îndrăzni; a nu fi considerat.

1461. Ari *năr̆* buni.

(Are nas bun).

A fi prevăzător; a mirosi de departe ce-ĭ, ce nu-ĭ.

1462. Li aplică' *nărli.*

(Le plecă nările).

Z. II, 4072: A i se muĭă nasul.

Saŭ: Z. II, 4121. A lăsă nasul în jos.

1463. L-traḑi di *năr̆.*

(Îl trage, duce, de nas).

L. nare trahere.

Z. II, 4114.

1464. Umflă *nărli*

(Umflă nările).

A se supără. Z. 4062, II.

1465. L'i li scŏasi prit *năr̆.*

(A le scoate prin nas).

Se zice 1) cînd ne face cine va un bine şi cu care ne asasinează la fieşte moment; 2) cînd nu lăsăm să-şĭ bată joc cine-va de binele ce i l-am făcut.

Z. II, 4092, 4093.

1466. Nu-ĭ di *nărli* a tali.

(Nu-ĭ de nasul tăŭ).

1467. Narĕa ŏ ari mari, ma nu ari hari.

(Nasul îl are mare, dar n-are graţie).

Pentru un parvenit care vrea să facă pe boĭeru şi nu ştie cum.

1468. Ţ-cură *narĕa* după...

((Ţi-pică—nasul—muciĭ după...)

Se zice celuĭ care ţine mult la ceva. Maĭ ales unuĭ bărbat, cînd ţine la o femee, saŭ uneĭ femeĭ, care ţine la un bărbat.

1469. *Ndŏaŭă* mică, ndŏaŭă arucă, şi ndŏaŭă di nă parti bagă.

(Cîte-va mănîncă, cîte-va aruncă şi cîte-va pune la o parte).

A fi econom, prevăzător.

1470. Cîndu ti ncac' cu omlu a tăŭ, *ndŏaŭă* ḑi, şi ndŏaŭă alasă.

(Cînd te cerţĭ cu omul tăŭ, cîte-va (vorbe, insulte) să zicĭ, şi cîte-va să le laşĭ).

Pentru că cu om din neamul tăŭ, deşi certat, va veni momentul să te împacĭ şi atuncĭ îţĭ va fi ruşine de vorbele rele ce ĭ-aĭ zis.

1471. *Ndrĕḑli-ţĭ* dinţil'.

(Drege-ţĭ dinţiĭ).

cfr. Pune-ţĭ poftă în cuiŭ.

1472 Fuḑĭ d-ĭu si *ncac'e*, traḑi di nă parte.

(Fugĭ de unde se ceartă, trage la o parte).

Nu te amestecă în certurĭ străine.

Arom. II, p. 278.20.

1473. Cari *ncălică* mula altŭĭ, z-dipuni tu meseă de cali.

(Cine încalecă catîrul altuĭa, descalecă în mijlocul drumuluĭ).

Dür. 644 I it. Chi dei panni altrui si veste, presto si spoglia.

1474. Carĭ aravdă, *nch'irdăsĕaşti.*

(Cine rabdă cîştigă).

Vezĭ No. 115.

1475. Caftă *ncîc'ari* cu ţĕara.

(Caută ceartă cu lumînarea).

cfr. Isp. 867, idem.

1476. *Ncîc'ari* fĭrî bîlĕari, nŏ-ari gustu!

(Cearta fără bătae, n-are gust).

Isp. 100.

1477. Paraţĭ fără *ncăc'are* la draţi!

(Parale fără ceartă la dracĭ!)

Se spune despre ceĭ încăpăţînaţĭ.

Anecdotă. A fost un *cărvănár*, care era foarte bun, dar avea

defectul, că trebuïa să se certe cu toţi aceia, carï îï închiriaŭ catiriï, cînd trebuïa să fie achitat. Intr-o zi a fost întocmit să ducă familia unuï bancher dintr-un oraş într-altul. Pe drum a căutat, ca să facă să nu suferă de nimic familia bancheruluï, în cît acesta a rămas pe deplin mulţumit.

Cînd a fost vorba de plată, bancherul chïamă pe *cîrvînár*, ca să-ï plătească. Il întreabă cît face, şi acesta răspunde de pildă, atîta. Numaï de cît bancherul scoate şi-ï plăteşte în aur.

Incăpăţînatul *cărvînár* trînteşte aurul la pămînt şi-ï zice: «Nu voiŭ aur, voiŭ argint».

Bancherul, care cunoştea viţiul săŭ, nu s-a supărat de loc, ci a scos să-ï plătească în argint. Abïa ï-a oferit argint şi nărăvitul *cărvînár* îl trînteşte din noŭ, zicînd că vrea aramă. Oferindu-i-se banï în aramă, îï trînteşte la pămînt şi zice: «Paràle fără ceartă la dracï să se ducă.»

1478. Nu mi *neîlḑaşti.*

(Nu mă încălzeşte).

Se zice, despre un lucru străin, ceva care nu ne preocupă, nu ne face cald.

1479. Nu ti du *nĕacl'imát* ïuvá, tra s-nu ti scŏată afŏară.

(Nu te duce neînvitat unde-va, dacă vreï să nu te scoată afară).

Dür 503 II 277: Ungebetene Gäste setzt man hinter die Thür. it. Chi và alle nozze e non é invitato, se ne torna svergognato.

1480. *Nĕamţul* i c'ic'ór di sicară».

(Neamţul e «picïor de secară»).

1481. Il voï ca *nĕaŏa* n sin.

(Il ïubesc ca zăpada în sîn).

Adică: de loc.

1482. Albă ïeste şi *nĕaŭa*, ama arde.

(Albă ïeste şi zăpada, dară arde).

Weig. Arom. II, p. 276.

1483. Albă-ï ş-nĕaŏa, ma u ch'işi cin'l'i.

(Albă e şi zăpada, dară o pişe cïiniï).

cfr. Z. 337

1484. *Ne* cap, ne c'ór nu sĕ-alĕaḑi.

(Nu se alege nicï cap nicï picïor).

A fi un lucru foarte încurcat.

1485. *Ne* albă, *ne* laïe.

(Nicĭ albă, nicĭ neagră).

Pentru cine nu priimeşte nicĭ una nicĭ alta ; cine-ĭ greŭ de împăcat.

1486. *Necă* lînḑit, *necă* v'atru.

(Maĭ bine—nicĭ bolnav, nicĭ doctor).

1487. Va-n' arucă *nelu* nipóĭ!

(O să-mĭ întoarcă inelul).

Se obicĭnueşte la Aromînĭ a se da un inel din partea mireluĭ mireseĭ şi din partea mireseĭ, mireluĭ, cînd se logodesc. Ear cînd se strică logodna, se întoarce din partea nemulţumituluĭ inelul.

Aceasta este o mare dezonoare pentru tînăr saŭ fată.

Aci exprimă nepăsarea, fiind nelogodit saŭ însurat acela care vorbeşte aşa.

1488. «*Ngîrta-mîrta*» z-duc.

(Trăesc «ngîrta-mîrta»).

A trăi răŭ.

Notă. — *Ngîrta—mîrta* este cînd mîrîe cinele în contra unuĭ alt cîne, muşcîndu-se din cînd în cînd.

1489. Canda-l' si *nicară* cîrăv'li.

(Parcă i s-aŭ înecat navele).

A fi trist, mîhnit.

1490. *Nicatlu* di plŏae nu[sĕ-aspari.

(Cel înecat nu se teme de ploae).

1491. Cîti ştii *nicuch'irlu*, nu li ştii musafirlu.

(Cîte ştie stăpînul, nu le ştie musafirul).

1492. *Ninviţatlu* cît [1]) avút va s-h'ibă.
ĕaste huzmich'ár a nviţatluĭ.

Arom. II, 276, 1.

(Neînvăţatul cît de bogat să fie,
ĭeste servitor celuĭ învăţat).

1493. Mîcă *niorl'i*.

(Mănîncă noriĭ).

Pentru a exprima repeziciunea cu care se duce cine-va. Se zice maĭ ales de caĭ. cfr. mănîncă pămîntul.

[1]). *Aît* în loc de *cît* nu se aude la Samarina.

1494. *Niţi* dĕ arinĕ h'ir, niţi di plŏai fustani.
(Nicĭ de nisip fir; nicĭ de ploae, rochie).
Z. 910 Milescu.

1495. S-*niurĕ'* Vasiliţa.
(S-a înorat muntele Vasiliţa).
Avela, Epir.
Se aplică celuĭ care devine posomorît.

1496. S-*niurĕ'* Gumara.
(S-a înorat muntele Gumara).
Vezĭ: No. 1495. Samarina.

1497. S-*niurĕ'* Valea-Caldă.
(S-a înorat muntele Valea-Caldă).
Vezĭ: No. 1495. Pervole. Epir.

1498. Ag'unḑi pin la *nivĕastă*.
(Ajunge pînă la nevastă).
Adică a fi foarte aproape de cine-va saŭ de ceva, prin favoare, de oare-ce e greŭ să ajungĭ pînă la mireasă, dacă ieştĭ străin maĭ ales.

1499. Va *nivĕasta* cu γrambolu, luméa tută va.
(Dacă vrea mireasa şi mirele, toată lumea vrea.
Vezĭ: *nvĕasta*.

1500. *Nivol'a* ti nvĕaţă minti.
(Nevoĭa te învaţă minte).

1501. Pîn *nîinti* carĭ bineaḑă, carĭ mŏari.
(Pînă la anul cine trăeşte, cine moare.)
Z. 11. Pînă la anul cîte capete rămîn fără căciulă.

1502. Ş-*nîinti* ară'ŭ, ş-nîpóĭ ma laiŭ.
(Şi înainte răŭ şi îndărăt şi maĭ răŭ).

1503. *Nîiritlu* ncic'érĭ scŏati.
(Necăjitul aduce ceartă).

1504. Pul'ŭ di *nipîrtică*.
(Pu'ŭ de neptrcă).
Adică: Om ingrat.

Credinţă. Se crede de popor, că nepîrca, cînd e să nască puĭ, aceştia îĭ rup pîntecele şi ĭes, omorînd astfel pe cine le a dat viaţă.

1505. Crĕaşti pul'ŭ di *nîpîrtică !*
(Creşte puiŭ de nepîrcă).
Se aplică celor nerecunoscători.

1506. Iu ti torn'i, di *nîs* daĭ.
(Unde te întorcĭ, de el daĭ).
Cînd e nelipsit la orĭ-ce cine-va.

1507. Ca *nîs*, nu-ĭ altu.
(Ca dînsul, altul nu-ĭ).
Peătru cine se crede prea mult.

1508. L'-fec'ŭ unã, ţe s-ŏaspună pîn tu *nŏauli* brini.
(Lĭ am făcut una, ca să o spuie pînă într-a noua spiţă).

1509. *Nŏaptĕa* u faţi ḑuă.
(O face noaptea zi)
Se zice pentru cine e foarte muncitor, care nu lasă să treacă nicĭ un moment nefolosit.

1510. Faţi *nŏaptĕa* ḑuă şi ḑua nŏapti.
(Face noaptea zi, şi ziua noapte).
A fi harnic.

1511. Si scŏală cu *nŏaptĕa* n-cap.
(Se scoală cu noaptea în cap).
Adică foarte de vreme.

1512. Ascápită *noduri*.
(Înghite la noduri).
A-şĭ înghiţi necazul.

1513. *Noduri*, noduri l'i si duţi.
(A înghiţi cu noduri).

1514. Dit ch'irolu al *Noe*.
(Din timpul luĭ Noe).
Z. 957. De cînd lumea şi pămîntul.

1515. Nă ŏară si-*nsŏară* omlu, tr-aţĕá sî-ş dişcl'idă ocl'il'.
(Odată se însoară omul, de aceĭa să-şĭ deşchidă ochiĭ).

1516. Cu *ntrîbarĕa* ag'unḑĭ şi-m-Poli.
(Întrebînd, ajungĭ şi la Constantinopol).

1517. Nŏ-ari om z-ḑică «*nu* u dăm!».
(Nu are om să zică «nu o dăm»).
A nu avea pe nimenĭ!

Notă.—Se obicĭnueşte, cînd nuntaşiĭ vin să ĭea pe mireasa, ca unul din rudele mireseĭ şi maĭ mulţĭ chĭar, să le zică nuntaşilor: «*nu o dăm*», pe cînd ceĭ-lalţĭ din contra se laudă, că o vor lua, simulînd prin modul acesta un fel de luptă, care are de sfîrşit răpirea mireseĭ.

1518. *Nu* fă tini şi las z-ḑică luměa.
(Nu face tu şi las' să zică lumea).
Căcĭ tot se va vede la urma urmelor, că nu eştĭ vinovat, că nu eştĭ culpabil.
Isp. 2134.

1519. Ari ş-*nuca* ş-ch'atra.
(Are şi nuca şi pĭatra).
A fi a tot puternic.

1520. Ş-*nuca* ş-ch'etra tu mănа luĭ este.
(Şi nuca şi pĭatra în mîna luĭ ĭeste).
Z. 924. Milescu.

1521. D-ĭu *nu-ĭ*, ţe s-l'aĭ?
(De unde nu-ĭ, ce să ĭeĭ?)

1522. Ma gh'ini s-ţi crĕapă *numa*, di cît s-ţ-ĕasă numa.
(Maĭ bine să-ţĭ crepe numele, de cît să-ţĭ easă nume-răŭ).
cfr. Isp. 1673.

1523. Nu ştie si-ş scrie necă *numa*.
(Nu ştie să-şĭ scrie nicĭ numele).
A fi cu totul fără carte; prost de tot.

1524. Scŏală *nûmirlu*.
(Rădică umărul).
cfr. A da din umerĭ.

1525. L'a-l la *numtă* s-ţi ḑică «ş-tră mulţĭ anĭ!»
(Iea-l la nuntă, să-ţĭ zică şi «la mulţĭ anĭ»).
Isp. 1953. Du-l la nuntă, să-ţi zică: şi la anul!

1526. L'a-l la *numtă* s ţi başi nivĕasta.
(Iea-l la nuntă, ca să-ţĭ sărute nevasta).

1527. *Numtă* (lumtă) fîră curbani nu s-faţi.
(Nuntă fără jertfă nu se face).
Cînd ĭe să facĭ vre un lucru, trebuĭe să sacrificĭ ceva.

1528. Tuti ambăr şi *numta* N'ercurĭ.
(Toate merg perfect. şi nunta Mĭercurĭ!)
Cînd nu merge bine o afacere.

1529. *Numta* noară ari hari.
(Nunta o dată are graţie).

1530. *Nuşlu* cu Vruşlu.
(Nuşul cu Vruşul).
Pentru a arăta o strînsă legătură.

1531. — «D-ĭu h'iĭ, *nvĕastă?*»
— «D-ĭu n'-u bîrbatlu».
(«De unde estĭ, nevastă?»
«De unde mĭ-e bărbatul»).

1532. L'a *nvĕastă* di soĭe ş-ciţaŭă di la oĭ.
(Iea nevastă de neam, şi căţea de la oĭ).

1533. *Nvĕastă* di ug'ach'i şi cini di la oĭ.
(Nevastă de familie bună şi cine de la oĭ să cauţĭ).

1534. L'a *nvĕastă* dit mihilă', tra s-ti vĕadă j-Dumniḑă'.
(Iea nevastă din mahala, ca să te vază şi Dumnezeŭ).
Dacă vreĭ să fi fericit.
Ngr, Papuc'a nap tun topu-mu ch' as ine mbalumena.
(Ghete din ţara mea şi las să fie şi cărpite).

1535. Bună-ĭ *nvĕastu*, maşĭ că-ĭ ŏarbă.
(Bună-ĭ,—frumoasă—nevasta, numaĭ că ĭeste oarbă).

Cînd principalul lucru lipseşte.

1536. Dĕ-aţél' ţe bagă *nvĕasta* n-cor.

(De aceĭ carĭ bagă nevasta în horă).

Notă. — E obiceĭul, cînd mireasa se prinde în capul horeĭ, toate rudele eĭ să cinstească cu banĭ pe lăutarĭ, în semn de bucurie.

1537. Aruşnós ca *nvĕastă* nŏaŭă.

(Ruşinos ca o mireasă).

1538. Nu va-n' da *nvĕastă*.

(Nu o să-mĭ dea nevastă).

Aromîniĭ obicĭnuesc, ca bărbaţiĭ să ceară mîna aleseĭ lor. De unde, se consideră de mare ruşine ca un flăcăŭ să fie refuzat de fete.

Se întrebuinţează ca să exprime nepăsarea, şi numaĭ de cine e deja însurat, şi prin urmare asigurat.

1539. Sĕ-aciţă' di pŏala *nvĕástîl'eĭ*.

(S-a prins de poala nevesteĭ).

A se bucura de consideraţiune mare, a avea protecţie de prima ordine, pe care să se poată bizui la caz de nevoie.

Notă. — Cînd porneşte mireasa din casa părinţilor spre biserică, ca să se încununeze, cel maĭ de aproape înrudit cu dînsa, o apucă de poale şi merge înaintea eĭ. Apoĭ acesta este în consideraţiune la nuntă, cînd se duc la casa mirelui..

1540. *Nvĕaţă* altu ş nîs nu z-vĕadi.

(Învaţă pe ăltul şi pe sine nu se vede).

1541. Ţe *nveşti* vĕadi luměa, nu ţe mîţĭ.

(Ce îmbracĭ vede lumea, nu ce mănîncĭ).

1542. Cît bînĕḑi ahi'tu *nveţĭ*.

(Cît trăeştĭ, atît maĭ mult înveţĭ).

1543. Lişór si *nveţĭ*, ma greŭ si faţĭ.

(Uşor să înveţĭ—pe altul,—dar greŭ să facĭ).

1544. *Nveţlu* ari si dizvéţ.

Învăţul are şi dezvăţ).

Gewohnheit hat auch Entwöhnung.

1545. *Nviţatlu* ari patru ocl'i ş-ninviţatlu un singur.
(Invăţatul are patru ochĭ şi neînvăţatul un singur)..

1546. *Ninviţatlu* ĕasti orbu.
(Neînvăţatul ĭeste orb).

Armasi orbu!
(Rămasĕ orb!)
Se zice de cine n-a învăţat carte.

1547. *Nviţă'*, ţe agîrşiră alanţi.
(A învăţat, ce alţiĭ uĭtară).

1548. *Nviţát* i maşi piţitlu.
(Învăţat e numaĭ cel care a păţit multe).

1549. *Nviţîtura* nu s-tŏarnă prît urĕacl'i cu hunia.
(Învăţătura nu se toarnă în urechĭe cu pălnia).

1550. *Nviţîtura* nŏ-ari mărdin'.
(Învăţătura nu are marginĭ).

1551. L'i *nviţái* ápili.
(I-am învăţat apele—adică: obiceiurile, apucăturile).

1552. N-gură *n'ari* ş-nuntru h'ári.
(In gură mĭere şi năuntru fĭere).

1553. Lŏ-aflâşĭ *n'ari*, mutreşti si-l miţĭ.
(L-aĭ găsit miere, cauţĭ să-l mănincĭ).
Cînd cine-va abuzează de blîndeţa, de bunătatea cuĭ-va.

1554. Micâşĭ *n'ari*, ma s-nu verşi h'ari.
(Aĭ mîncat mĭere, dar să nu verşĭ fĭere).
Isp. 1249.

1555. Pri limbă *n'ari*, tu ínimă h'ari.
(Pe limbă mĭere şi în inimă fĭere).
Isp. 2289. Frate meŭ din gură, eară de la inimă foc şi otravă.

1556. *N'el* ti faţĭ, luplu va ti mică.
(Dacă te facĭ mĭel, lupul o să te mănînce).

Dür 70 II 39: Wer sich zum Schaf macht, den fressen die Wölfe

1557. *N'elu* dulţi, di la dŏaŭă mumi'n' suḑi.
(Mĭelul blînd de la două mame suge).

1558. Ca *n'el* ag'ún!
(Ca mĭel flămînd).
Se zice de cine stă umilit ca o găină udă.

1559. Ḑua *n'el* ag'ún, ş-nŏaptĕa buval zgrumă.
(Ziua ca un mĭel flămînd şi noaptea bivol sugrumă).
(Pentru femeile ce se fac, că nu le plac bărbaţii).
Z. 89.

1560. Ḑua *n'el* şi nŏaptĕa lup.
(Ziua mĭel şi noaptea lup).
Pentru faţarnicĭ, ce ziua sînt cinstiţi şi noaptea se fac hoţi.

1561. Cu *n'el'i* s-númiră.
(Cu mĭeĭ se numără).
Se zice de ceĭ în vristă, carĭ încă de lucrurĭ copilăreştĭ se ţin.

1562. *N'el* laiŭ.
(Mĭel negru).
Cînd îndemnăm pe cine-va să nege, îĭ zicem: *mĭel negru*, adică: neagă!

1563. Cu *n'el'i* ti tunḑî.
(Cu mĭeiĭ te tunzĭ).
Oile se tund primăvara, pe cînd mĭeiĭ se *capită*, ear la anul se tund. Se aplică celor vîrstnicĭ, carĭ vor să ne bucure de ce e convenabil pentru tinerĭ; cînd ceĭ maĭ marĭ merg cu ceĭ maĭ micĭ.

1564. N'-u *n'ilă* ş-tră tini, ma tră mini, buriclu-n' si bagă mpadi.
(Mĭ-o milă şi de tine, dar de mine mi se topeşte inima).
Dür 825 I. 438. Ieder ist sich selbst der Nächste.

1565. *N'icu* j-drac.
(Mic şi drac).
Μικρός διάβολους, τρανά τσαρούχια.
(Mic drac, marĭ opincĭ).

1566. N'i *n'urzi* (an'urzì).
(Mĭ-a mirosit).
A bănui ceva.

1567. *Oae* ti faţĭ, luplu ti mîcă.
(Oae te facĭ, lupul te mănîncă).
cfr. Z. 2200. Cine se face oaie, îl mănîncă lupiĭ.
Wer sich zum Schaf macht, den fressen die Wölfe.

1568. Tundĭ-u *ŏaĕa*, ma nu u biĕă.
(Tunde o oaea, dar nu o jupui).
cfr. Z. 2195.

1569. Ună *ŏae* arin'ŏasă, umpli oĭli tuti.
(O oae rĭoasă, molipseşte oile toate).
Z. 2198.

1570. Din ună *ŏae* dŏaŭă ch'el' nu es.
(Dintr-o oae două pĭelĭ nu ĭes).

1571. *Ŏaĕa* ĭu paşti acló ş-lasă lăna.
(Oaea unde paşte, acolo îşĭ lasă lîna).
Z. 2212. Milescu.
Unde trăeşte omul, acolo îşĭ cheltueşte baniĭ.

1572. Tot *ŏaĕa* va u mîcă luplu.
(Pe oae tot—la urma urmelor—o va mînca lupul).
Orĭ-cît de voĭnică să fie o oae, orĭ cît să reziste lupuluĭ, la urma urmelor, tot va cădea învinsă.

1573. Tĕ-am la *oĭ!*
(Te găseştĭ la oĭ).
cfr. Z. 2221. A se trezi la oĭ
Pentru cine strigă şi se poartă mojic, ca şi cum s-ar găsi în pădure la oĭ.

1574. Om di la *oĭ.*
(Om de la oĭ).
Adică simplu.

Notă. — Cărvănariĭ, fiind nevoiţĭ a umbla prin oraşe, a veni în contact cu lumea, sînt maĭ frecaţĭ de cît păstoriĭ, pe carĭ în deridere îĭ numesc: *de la oĭ*, simplĭ.

1575. Ti pitréc ĭo la *oĭ!*

(Te trămit eŭ la oĭ).

A întrece în şiretenie pe cineva; a înşela pe cineva.

1576. Ca *ŏae* vîrlă.

(Ca oae «*vîrlă*»).

Pentru cine dă în gropĭ.

1577. *Ŏae* ş-ĕasti.

(Ca oae ĭeste).

A fi blînd, plin de bunătate.

1578. Ş-ĕasti *ŏaĕa*-l Dumniḑă'.

(Este oaea luĭ Dumnezeŭ).

A fi naiv, pacĭnic, care nu se pricepe la răŭ.

1579. *Ŏaĕa* ţe s-arîspîndaşti luplu u mîcă.

(Oaca care se respîndeşte—se depărtează singură, — lupul o mănîncă).

Cf. Z. 2203.

1580. Pinḑi *ŏalte.*

(Împunge la deluşoare).

Se întrebuinţează pentru cine nu a căutat la timp să înveţe carte, ca să trăiască maĭ uşor, ci se nutreşte cu greŭ, din lucrul braţelor, trăind în cazmă mare.

cfr. A trage pe dracul de coadă.

1581. Ciḑú şŏáriclu tu *ŏală.*

(A căzut şoarecele în oală).

Vrînd a arăta, că o femee a devenit însărcinată.

1582. Nu tĕ-amĕástică, ĭu nu-ţĭ h'arbi *ŏala.*

(Nu te amestecă, unde nu-ţĭ fĭerbe oala).

Dür 57 II 31. Steck deinen Löffel nicht in andrer Leute Töpfe fr. Il ne faut pas mettre la faucille dans la maison d'autrui.

1583. Nigrĭt, nĕ ıcl'imát, na-l ş-nis ĭu nu-l' h'arbi *ŏala.*

(Nepoftit, nelnvitat, na-l şi dînsul, unde nu-ĭ fierbe oala.)

1584. Ciţĭ *ŏamin'*, ahiuti minţi.

(Cîţĭ oamenĭ, atîtea părerĭ).

1585 Omlu fîr di *ŏamin'*, nu-ĭ om.
(Omul fără oamenĭ—rude, prietinĭ—nu-ĭ om).

1586. Nivinită *ŏara*, nu crĕapă ŏala.
(Nesosit momentul, nu crapă oala).
Dür. 727 II 412: Alles hatiseine Zeit lt. Omnia tempus habent.

1587. Fuḑi di *ŏară* slabă, tra s-ŏ-aĭ faţa albă.
(Fugĭ de moment neoportum, ca să fiĭ cu faţă curată).

1588. Va-n' v'ină *ŏara*.
(O să-mĭ vie oara, momentul).
Adică: va veni şi rîndul mĭeŭ.

1589. S-fĕaţi tu *ŏară* araŭă.
(S-a născut în ceas răŭ).
cfr. Dis iratis nati W. 209, 3.

1590. Tu stĕaŭă araŭă ti fĕaţişĭ.
(In stea rea te-aĭ născut).

1591. Ţe aduţi *ŏara*, nu aduţi anlu.
(Ce aduce oara, nu aduce anul).
Com. de d-l Tacit Nicolae.
Z. 5. Milescu.

1592. *Oară* bună.
(Ceas bun=mergĭ cu bine).
Drum bun!
Maĭ înseamnă: moment priincios.

1593. *Oară* laĭe.
(Ceas negru).
Adică: moment nepriincios, moment nefavorabil pentru întreprins ceva. etc. etc.

1594. L' áflăşi *ŏara*, l'i scŏasişi ch'alĕa.
(I-aĭ găsit ceasul, ĭ-aĭ scos pĭelea).

1595. Tŏati sun lă *ŏara* lor.
(Toate sînt la ceasul lor).

cfr. Toate sînt la vremea lor.

1596. Unã *ŏarã* cu ŏara fec'ŭ.
(Un ceas cu ceasul am făcut).
Adică : am făcut un ceas întreg ; am stat undeva un ceas întreg.

1597. La *ŏârfînlu* s-arupsi c'ŏara.
(La cel sărac s-a rupt sfoara).
cfr. Unde-i aţa mai supţire, acolo se rupe.

1598. As h'iŭ *ŏarfîn* ş-tu cilivă, maşi ciliva s-h'ibă a mĕa.
(Las să fiŭ sărac şi în colibă, numaĭ coliba să fie a mea).
Dür 335 I. 169: Eigen was, Wie gut ist das? It. Domus propia, domus optima.

1599. Ma gh'ine *ŏarfîn* tin'isit dicît avùt pizutt.
(Maĭ bine sărac cinstit, de cît bogat batjocorit).
Arom. II, 278,13.

1600 Di eştĭ *ŏarfîn,* nu te adună cu avuţl'i.
(Dacă eştĭ sărac, să nu te însoţeştĭ cu bogaţiĭ).

1601. Ma gh'ini *ŏarfîn* şi sînitós, di avút şi zîbîcós.
(Maĭ bine sărac şi sănătos de cît bogat şi bolnăvcĭos).

1602. L'-mul'é *ŏásili.*
(Lĭ muĭe oasele).
A bate tare pe cine-va.

1603 L'-frîmse *ŏásili.*
(I-a frînt oasele).
Z. 4409.

1604. *Oasi* ş-ch'ali.
(Oase şi pĭele este).
A fi slab de tot.

1605. Il' numirĭ *ŏásili.*
(Lĭ numerĭ oasele).
Z. 4399, II.

1606. Carĭ pŏati, *ŏasi* arŏadi, şi carĭ nu, ne carni mŏali.
(Cine poate oase roade, cine nu, nicĭ carne moale).
Isp. 1183.

1607. Bunlu *ŏaspi*, citu z-dîţi, ahî't faţi.
(Bunul prietin, face cît să zicĭ).
A fi de nepreţuit.

1608. *Ŏaspe* vecl'u, cîne vecl'u.
(Oaspe vechiŭ,—e credincios—ca un cîne bătrîn).
Adică: să ne încredem unuĭ vechiŭ prietin.

1609. Acaţă *ŏaspi* noŭ, ma nu-l agîrşá vecl'ul.
(Prinde noŭ amic, dar nu uita pe cel vechiŭ).

1610. *Ŏáspile* se cunŏaşte tru angustĕaţă.
(Amicul în necesitate se cunoaşte).

1611. N-ŏ-alasă vecl'ul *ŏaspi*, că noŭlu nu-l ştiĭ cum va h'ibă.
(Nu lăsá pe oaspele cel vechiŭ, căcĭ pe cel noŭ, nu ştiĭ cum va fi).

1612. Nŏ-alasă *ŏáspili* vecl'u, s-acâţĭ noŭlu.
(Nu lăsá pe oaspele cel vechiŭ, să te împrieteneştĭ cu cel noŭ).

1613. *Ŏáspili* casă adară, casă nu asparḑi.
(Oaspele casă face, casă nu stricá).

1614. *Oáspili* ţe află, nu ţe mintuĕaşti, mîcă.
(Oaspele ce găseşte, nu ce gîndeşte, mănîncă).

1615. *Oáspili* cum află, nu cum ştie.
(Oaspetele după cum găseşte, nu după cum ştie—poftеşte).

1616. *Oáspili* aţél bunlu tu anangh'i s-cunŏaşti.
(Amicul cel bun se cunoaşte în necesitate).
Dür: I. 495.
Amicus certus in re incerta cernitur. Eurip. Hec. 1202.
Ἐν τοῖς κακοῖς γαρ ἀγαθοί σαφέστατοι φίλοι

1617. Tră *ŏaspi* ŏ-ardi tîmparĕa (casa).
(Pentru prietin o arde mantaua, casa).
Pentru cine ştie să se jertfească pentru un prieten.

1618. Fură *ŏáuli* di sun cloc'e.

(Fura ouăle de supt cloşcă).
Arată dibăcia.

Z. 1668.

1619. Ca pri *ŏaŭă* calcă.
(Ca pe oauă calcă).
Wie auf Eiern.
Adică: Foarte încet, cu mare sfială, cu vicleşug.

1620. Stă-ţĭ pri *ŏaŭă*.
(Sta-ţĭ pe ouă)!
Nu te amesteca în afacere străină; stăi la locul tău.

1621. Tră *ŏaŭă* aroşi?
(Pentru ouă roşiĭ?)
cfr. De florile mărului?

1622. Nu v'ine tră *ŏaŭă* aroşi.
(Nu vine pentru ouă roşĭ).
cfr. Nu vine de florile mărului.

1623. *Oáuli* ţe s-c'ucutescu, s-frîngu.
(Oule ce se cĭocnesc, se sparg).

1624. *Ocan*.
(Poreclă pentru Bulgarĭ).
Aşa se numesc Bulgariĭ în deridere prin Bitolia şi în jurul Bitolieĭ. Adică: greoĭ la cap, cu capul greŭ ca ocaua.

Vezĭ: *Vurgar*.

1625. *Ocl'i* ţe nu z-ved, curundu sĕ-agirşescu.
(Ochiĭ, carĭ nu se văd, curînd se uĭtă).

1626. U hască ntr-*ocl'i*.
O cască în ochĭ).
A o iubi cu dor.

1627. L'-turnă' *ocl'il'*.
(I-a întors ochiĭ).
A muri, a fi bolnav de moarte.

1628. Nu viḑúşĭ di *ocl'i*, va z-veḑĭ di ḑĕani.

(N-aĭ văzut de ochĭ, veĭ vedea de gene ?).

1629. Nu algh'iĭ di *ocl'i*, va s-algh'escu di zene.

(N-am albit—nu m-am fericit— de ochĭ, o să mă fericesc de gene).

Z. 4175. Milescu ; 4176.

1630. Nu viḑúĭ di *ocl'i*, va z-ved di cáfcale.

(N-am văzut de ochĭ, o să văd de scoĭcĭ—fig. p. ochĭ).

1631. Nu va-n' pistipsescu *ocl'il'* ?

(Nu o să mă încred ochilor meĭ ?).

1632. *Ocl'ilĭ* ved ş-ínima caftă.

(Z. II, 184. Ochiĭ văd, inima cere).

1633. Ca sarea ntr-*ocl'i*.

(Ca sarea-n ochĭ). Z. 4250 II.

A nu ne fi drag.

1634. L'-ligă *ocl'il'*.

(Iĭ lega ochii). Z. II, 4251.

A înşela.

Credinţă. Se crede, că unele vrăjitoare sînt în stare, ca în adevăr să ne lege ochiĭ prin farmecele lor, şi să ne fure.

1635. L'-lo *ocl'il'*.

(Iĭ luă ochiĭ).

Z. 4260. II.

1636. L'-fug *ocl'il'*.

(Iĭ fug ochiĭ).

Z. 4261. II.

1637. S-lu mîcă (sŏarbă, bĕa) cu *ocl'il'*.

(Să-l mănînce,—soarbă,—bea—cu ochiĭ).

Cînd dorim pe cine-va prea mult ; saŭ cînd vrem să prăpădim pe cine-va de ură mare.

1638. Şi scŏati *ocl'il'* !

(Işĭ scoate ochiĭ).

A se căcá.

1639. Ş-lo *ocl'il'*
(Ş-a luat ochiĭ).
A dispărea; a-şĭ lua lumea în cap.

1640. Scŏati-l' *ocl'il'*.
(Scoate-ĭ ochiĭ).
Sn. cu: dă-l draculuĭ.
A face răŭ cuĭ-va; a părăsi pe cine-va; a nu se maĭ interesa de cine-va.

1641. S-ţĭ scot *ocl'il'!*
(Să-ţĭ scot ochiĭ!)

1642. S ţ-algh'ască *ocl'il'*.
(Să-ţĭ albească ochiĭ).
A orbi.

1643. Dişcl'idi-ţĭ *ocl'il'*.
(Deschide-ţĭ ochiĭ).
Adică: Fiĭ deştept.

1644. Bagă pană la *ocl'i*.
(Bagă perdea la ochĭ).
A înşela.

1645. L'-arcă' c'inuşi ntr-*ocl'i*.
(I-a aruncat cenuşe în ochĭ).
A ademeni, înşelă.

1646. Ncl'isi *ocl'il'*.
(Inchise ochiĭ).
A muri; a fi îngăduitor; a trece cu vederea.
Z. II. 4317.

1647. Patru-l' faţi *ocl'il'*.
(A fi deştept).
Z. 4233. II.

1648. Ntră patru *ocl'i*.
(Intre patru ochĭ)
Adică în secret; între două persoane.
Z. 4234 II.

1649. După *ocl'i* s cunŏaştĭ omlu.

(Omul se cunoaşte după ochĭ).

1650. Om cu patru *ocl'i.*

(Om cu patru ochĭ).

1651. Ari *ocl'i* j-dinîpóĭ, după cap.

(Are ochĭ şi îndărăt).

Se zice pentru cine pricepe şi ce se vorbeşte pe socoteala luĭ în absenţă-ĭ. A fi deştept priceput.

Z. 4228 II. A fi cu patru ochĭ.

1662. *Ocl'i* apúşì şi cur aprè-.

(Ochĭ plecaţĭ şi cur aprins).

cfr. ngr. s-tu tapinó tu fes cá0iti u ôv'áulus.

(La fesul cel blînd, şede dracul).

Se aplică celor zmeriţĭ, dar prefăcuţĭ aşa.

1653. L'-aumsi *ocl'il'.*

(I-a uns ochiĭ).

A-l înşela.

Z. 4208, II.

1654. *Ocl'i* mplin' ş- min' gŏali.

(Ochĭ plinĭ şi mĭĭnĭ goale).

Se zice pentru tinerii, carĭ se uită la frumoase şi n aŭ nicĭ un folos de ele.

1655. Paşti-ţĭ *ocl'il'.*

(Paşte-ţĭ ochiĭ).

ad. a se uita prin dreapta şi stînga.

1656. Bîciri-l' fĕaţi *ocl'il'* după tini.

(I-a făcut ochiĭ aramă după tine).

A adăstà pe cine-va cu mare nerăbdare şi iubire.

1657. L'-bati *ocl'il'* ca di fur.

(lĭ bate ochiĭ ca un fur).

Viclean, şiret.

1658. Nŏ-ari cu ţe sì-ş scŏată *ocl'il'.*

(N-are cu ce să-şĭ scoată ochiĭ).
A fi lipsit cu desăvărşire.
cfr. Z. 1866. A nu avea cu ce chĭori o găină.

1659. Carĭ plîndi *ocl'il'* ş-aspardi.
(Cine plînge, ochiĭ îşĭ strică).

1660. L'-dĕadi *ocl'i*.
(Iĭ dete ochĭ).
A îndemna pe cine-va să o şteargă; A lumina pe cine-va; A-ĭ face semn cam pe ascuns să plece.

1661. L-vrĕa cu *ocl'il'* din cap.
(Il ĭubea ca ochiĭ din cap).
A ĭubi foarte mult.

1662. Mutrĕá-l cn patru *ocl'i*.
(Priveşte-l cu patru ochĭ).
A îngriji bine.

1663. Patru si-l' faţĭ *ocl'il'*.
(Patru să facĭ ochiĭ).
A băga bine de seamă.

1664. Ma gh'ini s-ţ-ĕasă *ocl'il'*, di cît numă araŭă.
(Maĭ bine să-ţĭ easă ochiĭ da cît nume răŭ).

1665. Z-duţi cu *ocl'il'* incl'işĭ.
(Se duce cu ochiĭ închişĭ).
A merge pe neştiute.

1666. L'-bati multu *ocl'il'*.
(Iĭ mişcă mult ochiĭ).
A fi necinstită.
Se zice de femeĭ numaĭ.

1667. Cînd nŏ-aĭ *ocl'i* lăĭ, başĭ ş-albaştri.
(Cînd n'aĭ ochĭ negri, săruţĭ şi albaştri).
Isp. 1142
ngr. ὅταν δέν εἶναι μάθκια μαῦρα, καλά εἶναι κἰ τὰ γαλανά
idem.

1663. *Oc'il'* diparte ved, ma nŏ-aŭ sătuleăţă.
(Ochiĭ văd departe, dar n-aŭ săturare,—nu se satură).
Milescu, Z. II, 4170.

1669. idem: *Oc'il'* sătuleăţă nu aŭ.
(Ochiĭ săturare nu aŭ).

1670. N'i si lŏară *oc'il'* di mutrită.
(Mi s-aŭ luat—întunecat—ochiĭ de privit).
A adăsta mult şi bine.

1671. Pînă s-ţi freţi *oc'il'*.
(Pînă să-ţĭ frecĭ ochiĭ).
In grabă, într-o clipă, îndată.

1672. L'-l'a *oc'ul* la tuti.
(Lĭ ĭea ochiul la toate).
A se pricepe la toate.
Tot aşa:

1673. L'-acaţă *oc'ul*.
(Lĭ prinde ochiul).

1674. Nu veḑĭ grinda ditu *oc'ul* a tăŭ, ma veḑĭ şil'a áltuluĭ.
(Nu vezĭ bîrna din ochiul tăŭ, dar vezĭ gunoiul altuĭa).
Mil. Z. II 4158.

1675. L'-g'ŏacă *oc'ul*.
(Lĭ joacă ochiul).
A fi deştept, isteţ.

1676. Il' faţi cu *oc'ul*.
(Lĭ face cu ochiul).
Inseamnă: cînd doreştĭ ceva, dar nu o poţĭ avea.

1677. Alţi mică j-bĕa ş-alţi li fac cu *oc'ul*.
(Alţĭ mănîncă şi bea şi alţiĭ fac cu ochiul, duc dorul).

1678. Faţi cu *oc'ul*.
(Face cu ochiul)
Cînd cine-va face semn de dragoste cu ochĭul cuĭ-va.

1679. Il lo tu *ocl'u*.

(L-a luat la ochiŭ).

A urmări pe cine-va din iubire saŭ ură.

1680. L-bîgă' tu *ocl'u*, (bun s. răŭ.)

(La pus la ochiŭ).

cfr. Z. 4252, II, 4253.

A pune ochiĭ pe cine-va; a urmări cu iubire şi din ĭubire pe cine-va.

1681. Cara s-mi vreĭ cu un *ocl'u*, eŭ cu doĭ.

(Dacă mă ĭubeştĭ cu un ochiŭ, eŭ te ĭubesc cu doĭ).

Z 4168. Milescu.

1682. Brĕa-mi cu unlu *(ocl'u)*, s-ti brescu cu dol'i.

(Priveşte-mă cu unul—ochiŭ—să te privesc cu amîndoĭ).

Z. 416 8II. Ghicu.

1683. *Ocl'ul* a omluĭ lemargu ĕasti.

(Ochiul omuluĭ este lacom).

Z. II, 4171. N. St.

1684. Dă-ţ-u tu un *(ocl'u)* s-ţ ansară alantu.

(Dă ţĭ-o într-un—ochiŭ,—să-ţĭ răsară cel alt).

Arată: regret; căinţă, de neştiinţa de a profita la timp.

1685. *Ocl'u* di orn'u.

(Ochiŭ de vultur).

Se zice de cine are privire fioroasă.

Z. 715, 2693.

1686. Niciĝút, nu ĝi: *oh!*

(Necăzut, să nu zicĭ: oh!)

Adică: să nu plîngĭ nebătut.

1687. Adră' padĕa *oltu*.

(A făcut din şes deal).

A nu face cine ştie ce mare treabă.

1688. Ma gh'ini ndoĭ cîrbún', di nă n'il'i di *oĭ*.

(Maĭ bine cîţĭ-va cărbunĭ, de cît o mie de oĭ).

ngr. Cal'a pendi cárvuna, perv'a h'il'a próvata.

(Maĭ bine cinci cărbunĭ, de cît o mie de oĭ).

Astea sînt vorbele ţiganuluĭ, care, apucîndu-l frigul earna, preferea să aibă cinci cărbunĭ de cît o mie de oĭ, cu care nu se putea încălzi.

1689. Cîndŏ-avĕám *oĭ*, nŏ-avĕám minti ; tora ţĕ-am minti, nŏ-am oĭ.

(Cînd aveam oĭ, nu aveam minte, acum cînd am minte, nu am oĭ).

1690. *Oĭ* aĭ, casă mplină aĭ.

(Dacă aĭ oĭ, casă plină aĭ).

Arată abundenţa ce aduc oile omuluĭ, care se ocupă cu ele.

1691. *Oĭle* aŭ buni, ma aŭ şi cripă'rĭ.

(Oile aŭ plăcerĭ, dar şi întristărĭ).

1692. Ş-*oĭle* tute ş-cu luplu s-lĕ-aĭ gl'ine, nu s-pŏate.

(Şi oile toate şi cu lupul să fiĭ bine, nu se poate).

Z. 2207.

1693. Ca *oĭli*,ună dup-alantă.

(Ca oile, una după alta).

A fi prost.

Se ştie cum oile se ĭea una după alta.

1694. *Omlu* cu carti, cu patru ocl'i ĕasti.

(Omul cu carte, este cu patru ochĭ).

1695. *Om*, ţe z-daĭ şi s-fuḑí di nis.

(Om, ce să daĭ şi să fugĭ de el).

Adică : om răŭ.

1696. *Om*, ţe s-nu lŏ-astál' în cali.

(Om, ce să nu-l întîmpinĭ în drum).

Se întrebuinţează pentru a desemna pe un om răŭ.

1697. S-nu ti scŏată Dumniḑă'ŭ în *cali*-l'.

(Să nu te scoată Dumnezeŭ în drumu-ĭ).

1698. *Om* fără aruşini, bană di asimi.

(Om fără ruşine, duce viaţă de argint-fericită).

ngr. γουμαρνό πρόσουπο χαριτουμένη ζουή.

(obraz măgăresc, viaţă fericită).

1699. *Om* cu dŏaŭă făţi.

(Om cu două feţe, obraze).

Făţarnic.

1700. Di *omlu* din casă, carî ŏară s-te afireşti.

(De omul din casă, în care oră să te fereştî ?)

1701. *Omlu* a «cálil'əi.

(Omul căiî=drepte).

Adică: drept.

cfr. Tuţî calĕa, nîs cirarĕa.

(Toţî merg în drumul — mare — el merge pe cărare).

Notă. — Om drept căruia îi place să meargă pe drumul unde merge lumea toată, car nu prin poteci şi cotituri, pe unde numaî cei răi, hoţii, etc., merg.

1702. Nu-î *om* firă cusuri.

(Nu ĭe om fără cusur).

1703. Caθi *om* ş-mintĕa-l'.

(Fie-care om şi cu părerea luî).

Dür 544 II 302: Viel Köpfe, viel Sinne.

1704. *Omlu* ară'ŭ, om nu s-faţi.

(Omul răŭ, om nu se face).

Poveste :

A fost un tată, care avea un băet, dedat numaî spre rele. Mereŭ îi spunea tatăl, că nicî odată ĭel nu o să devie om cum se cade.

Băeatul într-o zi a dispărut de acasă, şi s-a dus să-şî caute norocul în lume.

Fiind deştept, a ajuns în curînd să ocupe o poziţiune distinsă şi maî tirziŭ să devie împărat.

Odată înălţat la această treaptă superioară, ce-a gîndit dînsul. «Iean să aduc pe tata să vedem, ce are să spuie, cînd o să mă vază ca împărat!»

Imediat ordonă, să i se aducă cutare persoană din cutare sat. Funcţionariî inferiorî, crezînd, că ĭe vorba de vre-un făcător de rele, îl prind, îl leagă în lanţurî şi-l pornesc la împăratul. Adus aci imediat ordonă împăratul să-i scoaţă lanţurile, căci acela este tatăl săŭ. Apoî prezintîndu-se luî şi sărutîndu-ĭ mîna, îî zice :

«Eĭ taĭcă, aşa e, că am devenit om?»
Atunci tatăl îĭ răspunse:
«Şi cu toate acestea n-aĭ devenit om cum se cade, căci dacă te făceaĭ om, nu ordonaĭ să aducă pe bătrînul tău părinte în lanţurĭ, drum de maĭ multe zile, şi să-l facĭ să sufere cele de nesuferit!»

1705. Di ţe să aspari, nŭ-ascapă *omlu*.
(De ce se teme nu scapă omul).
Isp. 1689. Zic.

1706. Mică, bĕa cu *omlu* a tău, şi fuḑi di darilŏari.
(Mănîncă, bea cu omul tău şi fugĭ de daraverĭ).
Isp. 1428.

1707. *Omlu* prindi z-mintuĕască ş-nĭinti ş-nĭpoĭ.
(Omul trebuĭe să se gîndească şi înainte — în viitor — şi îndărăt — în trecut).

1708. Ţe-ĭ di *om*?
(Ce-ĭ de om?
Adică omul este un nimic.

1709. *Omlu-ĭ* faptu s-imnă, cum i pul'lu s-azbŏáiră.
(Omul e născut să umble, cum e pasărea să zboare).

1710. *Omlu* cum si nvĕaţă, acşĭ bineaḑă.
(Omul cum se învaţă, aşa trăeşte).

1711. *Omlu* ari j-bană ş mŏarti.
(Omul are şi viaţă şi moarte).
Z. 6290 II.

1712. *Omlu* ţe s-tindi, bĕasi.
(Omul ce se întinde, şi b..)

1713. *Omlu* linĭvós, i va s-tindă, i va z-bĕasă.
(Omul leneş saŭ se va întinde, saŭ va beşi).

1714. *Omlu* ţe-l dŏari caplu, tuti lĕ-alagă.
(Omul pe care-l doare capul, toate le încearcă,—ad. aleargă după toate remediile).

1715. Nu va ti faţĭ *om* tini!
(N-o să te facĭ om tu!)

1716. *Omlu* faţi stran'lu, nu stran'lu omlu.

(Omul face haĭna, nu haĭna pe om).

1717. Armasi *orbu*.

(A rămas orb).

Adică: fără carte, neînvăţat.

1718. Acaţă *orbul*, scŏati-l' ocl'il'.

(Prinde pe orb şi scoate-ĭ ochiĭ).

Dür 24 II 12: Den Krebs lehren, vorwärts gehen. cfr. Dür. 92. II. 55.

1719. Di la *orbu* nu caftă ocl'i.

(De la orb nu cere ochĭ).

Z. 5633, Dan D.

1720. Si ndŏapiră *orbul* di mur şi l'i si pari că ma nclo nu ĕasti loc.

(Se razemă orbul de mur şi i se pare, că maĭ încolo nu ĭeste pămînt).

Se induperă orbulu di muru, şi l'i se pare că ma incolo nu este locu.

Bojadschi 194. Z. 5329.

1721. Dĕadi *orbul* di mur, şi-l' pirú, că ma nclò loc nu-ĭ.

(Dede—atinse—orbul de zid şi i s-a părut, că maĭ încolo pămînt nu-ĭ).

1722. *Orzlul* l-ară boĭl'i şi-l mîcă cal'i.

(Orzul îl ară boiĭ şi-l mănîncă caiĭ).

1723. *Orĭ orĭ*, va, orĭ-orĭ nu.

(Ceasurĭ, ceasurĭ doreşte, ceasurĭ—ceasurĭ—cîte o dată nu).

1624. Nu-ĭ tu *orĭ*.

(Nu-ĭ — în fire, — în oare).

Z. 45. A nu fi în apele sale.

1725. Lŏ-aciţară *orli*.

(L-aŭ prins orele).

A se înfurià.

Notă. — *Orli* se crede că sînt fiinţe supra naturale, carĭ vin şi asemenea Furiilor din anticitate, turmentează pe simpliĭ muritorĭ.

1726. Ţi-vin'işĭ tu *orĭ?*
(Ţĭ-aĭ venit în fire?)
A-şĭ reveni.

1727. Ca *orn'ul* pri mîrşe.
(Ca corbul—mare—pe stîrv).

1728. S-aurn'iră ca *órn'i-l'* pri mîrşe.
(S-aŭ năpustit ca corbiĭ pe stîrv).
Z. 2687. Unde e stîrvul acolo şi vulturiĭ.

1729. Ca *orn'u* mică.
(Mănîncă cît un *orn'u*).
A mîncá foarte mult.

1730. Iu veḑĭ *orn'i*, leşi aştĕaptă.
(Unde vezĭ *orn'i*, la stîrv să te aştepţĭ).

1781. L'-pŏati *oslu.*
(Z. 4391. Mult lĭ poate osul).

1732. N'i si dĕadi di *os.*
(Mi s-a dat de os, mĭ-a ajuns la os).
Z. II, 4393: A ajunge la os.

1733. *Osa, osa*, ĕasti.
(Este *osa, osa).*
A fi prost.

Notă. — ὄσα, este cuvînt grecesc şi înseamnă ; cîte. Cei proştĭ nestiind să judece, orĭ cît li se spune, că costă ceva, cînd e vorba de tîrguĭală, consimt şi eĭ.

1734. L'-av'isí *oslu.*
(I-a devenit sfînt osul).
Pentru cine face fapte bune.

1735. Canda tini fĕáţişĭ *oŭlu* aţél aroşlu?
(Parcă tu aĭ făcut oul cel roş?)
Pentru cine pretinde a fi considerat maĭ mult, fără să o merite.

1736. Lŏ-avĕagl'i ca *oŭlu* aţél aroşlu.

(Îl păzeşte ca pe oul cel roşu).

Notă. — La Paşti se voposesc ouă, atît pentru oameni cît şi pentru vite. Se mai vopsesc ouă pentru icoană. Ouăle destinate vitelor—oilor—şi cele pentru icoane se păzesc cu mare îngrijire, cele pentru vite pînă în luna Mai e, cînd se începe stîna «*cînd bagă cîşari*», cu care ocaziune se îngroapă în locul unde se face stîna, ca oile să fie productive, ear cel de la icoană se păstrează pînă la anul, pentru că aduce fericire în casă.

1737. Cum îi *oŭlu* di găl'ină albă, aşi-i şi oŭlu di găl'ină lae.

(Cum e oul de găină albă, aşa-i şi oul de găină neagră).

Se zice despre cele carî sînt la un fel şi mai cu seamă despre femeî.

Z. 2230 D-na Atena Buĭa:

Douî tinerî, fiind într-o zi la Curte, îşî spuneaŭ unul altuĭa dorinţele lor. Unul zise, că ar dori să poată intra în vistierie şi să ieà cîţî banî ar vroi ; iar cel-lalt arăta focul ce-l avea de a se culca cu Împărăteasa. Această din urmă, ascunsă într-o odae vecină, auzindu-î porunci ca să se aducă îndată două ouă, unul de la o găină albă, altul de la o găină neagră şi le arătă celor douî tinerî, punîndu-î să ghicească, de la care găină e fie-care oŭ. Tinerii neputînd deosebi ouăle, carî lî s-aŭ arătat Împărăteasa le trimise vorbă, că precum nu este cea mai mică deosebire între oul de găină albă şi cel de neagră, de asemenea nu ieste nicî o deosebire între o Împărătească şi o femee din popor.

1738. Cama gh'ine az un *oŭ*, de cît mine un boŭ.

(Mai bine azî un oŭ, de cît mîne un boŭ).

Z. 29. Arom. II, 276.

1739. A'stînḑi furî *oŭ*, mîni va furî boŭ.

(Azî furî un oŭ, mîne furî un boŭ).

1740. Nica-l' zăţi a *oŭluĭ* cocă.

(Încă lî zice ouluĭ «*cocă*»[1]).

Se zice despre copiî carî fiind deja marî, se poartă ca niştе copiî micî faţă de părinţî, nerenunţînd la alintările acestora.

1741. Ari ş-ch'atra ş-*oŭlu* n-g'epi-l'.

(Are şi pîatra şi oul în buzunar).

Cînd vre-un lucru depinde de unul puternic, care după plăcere ni-l poate acorda saŭ nu.

1742. *Oŭlu* a viţinluĭ totna ma mari ĕasti.

(Oul vecinuluĭ tot-dauna mai mare este).

Z. 2231. N. St.

[1]) Vezî la dicţionar.

1743. Cu un *oŭ* nu si sătură.

(Cu un oŭ nu se satură).

Z. 2232. Milescu.

1744. Di *oŭ*, lŏ-adară boŭ!

(De oŭ îl face cît un boŭ).

Pentru cine exagerează.

1745. Dă *oŭlu*, s-l'aĭ gil'ina.

(Dă oul să ĭeĭ găina).

Dŭr. 26 II, 13. Wer das Feuer haben will, muss den Rauch leiden.

1746. *Padĕa* ohtu ş-ohtul padi vaĭ faţĭ.

(Şesul deal, şi dealul şes veĭ face).

Se zice celor lăudăroşĭ.

1747. Ia-u *padĕa*.

(Iată şesul).

Cînd cine-va se laudă, i se zice: ĕa-u padĕa, dacă-ţĭ dă mîna, dacă eştĭ capabil, poftim de-ţĭ arată volnicia în faţă aci, casă te vază toţĭ.

1748. Tĕ-adúc *Pădĭaţl'i* divarliga.

(Te ocolesc Padiaţiĭ).

Adică: O să mănincĭ bătaĭe.

Com. de d-l Diamandi, Samarina.

Notă. — *Păqĭ* este un sat aromînesc lîngă Samarnia, Epir. *Pădĭaţĭ* se numesc locuitoriĭ satuluĭ.

1749. *Palmă* nu mi bat dĕ-aöá.

(Nicĭ cît o palmă nu mă mişc de aci).

cfr. Wolff. VI, 327. «Keinen Finger breit weichen». Plaut. Aulul. 576: hercle tu ex isto loco *digitum* transversum aut unguem latum excesseris.

1750. L'-ded *pălmili.*

(I-am dat palmele).

A goni pe cine-va: a da afară pe cine-va cu de a sila.

1751. Pri *palmi* l-crescu.

(Îl cresc pe palme).

A creşte cu ĭubire, a ne interesa de aproape.

1752. L-ţini pri *palmi.*
(Îl ţine în palme).
Z. II, 4414: A ţine în palme.
A îngriji bine de cine-va.

1753. L-g'ŏacă pri *palmi.*
(Îl joacă pe palme).
A fi jucăria cuĭ-va. A face ce poftim din cine-va.

1754. Ca n-*palmă.*
(Ca în palmă).
cfr. foarte bine, foarte uşor.
Z. 4418.

1755. Ţĕ ţ-ŏ-aĭ, că mîc *pal'i?*
(Ce crezĭ, că mănînc paie?)
Că sînt nepriceput?

1756. Capu mplin di *pal'i.*
(Cap plin de paĭe).
Adică: prost.

1757. Hiiră *pángului* s-aĭ.
(S-aĭ norocul păĭanjenuluĭ).

1758. V'inu, pap, s-ţ-ŏ-aspún ĭu ŏ-ari maĕa.
(Vino, bunicule, să-ţĭ arăt, unde o are bunica).
cfr. Poma dare Alcinoo; Grm. Holz in den Wald tragen.

1759. Tal'i *paparŏeli.*
(Taĭe *papardele).*
A spune la mincĭunĭ.

1760. *Paplu* vecl'u ma multe ştie di fic'or cu mintĕa ţĕ-azbŏară.
(Bătrînul învechit ştie maĭ multe, de cît băeatul cu mintea zburătoare, neaşezată).

1761. Di *par-par*, va ţĭ intră vîră parpálangu.
(Din par, par alergînd, ţĭ va intră vre un par din ceĭ marĭ).
Isp. 1192. Cine sare garduri multe, iĭ dă cîte un par în c...
Se aplică celor, carĭ se amestecă în lucruri nu tocmaĭ curate, în treburi cam periculoase.

1762. Ag'úmsiră la *par.*

(Aŭ ajuns la par).

Adică: la bătae.

1763. Ţe ţ-u c-aĭ *paráţĭ*, şi n-aĭ minti.

(Ce-ţĭ e că aĭ parale şi n-aĭ minte?)

1764. «N-ŭ-aspuni, că s-fac *paraţl'i* cîrbûn'».

(Nu spune, căcĭ se fac baniĭ cărbunĭ).

Pentru cine se ascunde, cînd cîştigă ceva parale.

Credinţă:

Dacă visezĭ, că o comoară se găseşte ascunsă unde-va, sculîndu-te a doua zi, să nu pomeneştĭ la nimenĭ de visul tăŭ, ci se mĭergĭ drept la comoară şi veĭ găsi baniĭ.
Dacă spuĭ şi la altul, înainte de a pune mîna pe comoară, veĭ găsi numaĭ cărbunĭ în loc de banĭ.

cfr. Phaedr. V, 6, 6. *Carbonem, ut aiunt, pro thesauro invenimus.*

1765. Aĭ *paráţĭ* tr-arcari, fă-ti ch'ifil'ŭ.

(Aĭ parale de pĭerdut—de aruncat—, fă-te garant).

1766. *Paráţĭ* fureşti casă nu adară.

(Parale din hoţie casă nu fac).

Numaĭ ce cîştigĭ cu sudoarea feţeĭ, se crede, că nu se cheltuĭeşte şi nu se prăpădeşte.

1767. *Paráţĭ* algh'i, tră ḑili lăĭ.

(Banĭ albĭ, pentru zile negre).

Dür 371. II. 204: Spar' in der Zeit, so hast du in der Not.

1768. Omlu fĭră *paráţĭ*, ca pul'lu fĭră arich'ĭ.

(Omul fără parale ca paserea fără aripĭ).

1769. Doĭ *paráţĭ* îl făţi.

(L-a făcut de două parale).

Isp. 163. A lua pe cine-va la treĭ parale.

1770. Un *parà'* om îl făţi.

(L-a făcut de o pară om).

A face pe cine-va de două parale.

1771. Da *parălu*, s-află cîvgălu.
(Da banul ca să cumpere ceartă).
trc. verîr pará, istèr cavgà.
(Dă ban şi cere ceartă).
cfr. Caută ceartă cu luminarea.

1772. Lŏ-avinä *parălu* cu tufech'a.
(Aleargă după banî cu puşca).
A fi zgîrcit de tot.

1773. Ca v'árv'irlu fuḑi *parălu*.
(Ca argint viŭ fuge paraua).
Arată nestabilitatea banilor.

1774. *Parălu-ĭ* gurgul'utós.
(Banul ĭeste rotund).
Adică : călător, care trece de la om la om.

1775. Tută ḑua *Paşti*.
(In fie-care zi Paştĭ).
cfr. Wölfflin ; II, 217 Petron. 44 : Semper Saturnalia agunt Sie haben immer Feiertage.

1776. Nu-ĭ tută ḑua *Paşti*.
(Nu-ĭ în fie-care zi Paştĭ).
Dür 20 I, 10 port. : nao he cada dia Pascoa, nem vindima.

1777. Di *Paşti*-Paşti.
(Din Paştĭ în Paştĭ).
Adică : foarte rar.

1778. La *Păştili* a cal'lor.
(La Paştele cailor).
Z. 218.
Adică : niciodată, fiind-că caiĭ nu pot serba Paştiĭ.
cf. Ad calendas graecas.

1779. Canda-l' vîn'ră *Păştili*.
(Parcă ĭ-aŭ sosit Paştele).
A fi bucuros, vesel.

1780. *Paşti* n-casă, cîndu ari, ş-cîndu nu, s-tindi la söari.

(Paştele în casă, cînd are, şi cînd n-are, se întinde la soare)-

Pentru ceĭ, carĭ, cînd aŭ parale, le mănîncă în petre ceră şi plimbărĭ şi apoĭ se întind cu pîntecele la soare.

1781. *Paşti*-li, morĭ! «Nu li pascu!

«(Paştele fă!» Nu le pasc»).

Pe cînd ţiganul lucra la cuĭe de potcoave, ear ţiganca sufla cu foalele, ajutîndu-ĭ, a început ţiganul să zică:

«Fă, acuma cîştig pe cuĭe atîţea leĭ, cu carĭ cumpăr găinĭ; găinele vor oua şi vor cluci. Voiŭ obţine atîţea puĭ. Apoĭ voiŭ vinde puiĭ şi voiŭ cumpăra porcĭ. Scroafele vor făta şi voiŭ vinde purceiĭ, ca să cumpăr oĭ şi voiŭ deveni *celnic*, cu oĭ multe.

«Şi cine ţi le va paşte, l-a întrerupt ţiganca».

— Tu! răspunse ţiganul.

— Ba tu! răspunse ţiganca.

— Ba tu!

— Nu le pasc, mă!

— Paşte-le, inzistă ţiganul.

— Nu le pasc!

— Paşte-le!

— Nu le pasc!

Atuncĭ supărat peste măsură ţiganul ĭĭ trînteşte una la cap cu cĭocanul şi o culcă la loc, zicînd:

«Na! dacă nu le paştĭ!»

1782. Scŏasi *pĕani*.

(A scos aripĭ).

A se ridica; a se îmbogăţi; a deveni voinic.

1783. Nu s-pŏartă doĭ *pĕapin'* (pipón') sum söară.

(Nu se poartă doĭ pepenĭ subţioară).

Dür 553, II. 307.

Wer zu viel will, wird zu wenig.

1784. *Pendi-arendi* l'i si duţi.

(Ĭĭ se duce «*pende-arende*»).

A fi fricos.

Vezĭ: *şapti*.

1785. L'-intră' *pĕnura* tu inimă.

(I-a intrat cuĭul în inimă).

Se zice de cine-l roade la inimă un dor cumplit.

1786. Ca *perlu* din cap.
(Ca părul din cap).
Arată o mulțime.
cfr. Z. 4483. Ca părul din cap.

1787. *Per* nu ţini.
(Nicĭ cît un păr nu ţine).
A fi foarte supțire, a dura cît o nimica toată.

1788. *Per* nu-l' ţini.
(Nicĭ păr nu-ĭ ţine).
A fi foarte fricos.

1789. Di *per-per*.
(De păr-păr).
Adică : cu de-amăruntul.

1790. *Per* nu-l' ascapă.
(Păr nu-ĭ scapă).
A fi atentat la cel maĭ mic lucru ; a fi foarte priceput.

1791. Ş-lo *perlu*.
(Ş-a luat părul).
cfr. A-şĭ lua lumea în cap.

1792. L'i scŏasi *perĭ* algh'i.
(Iĭ scoase perĭ albĭ).
A face zile amarĭ cuĭ-va. Z. II, 4476.

1792. bis *Perlu* n'-algh'í.
(Mĭ-a înălbit părul), de necazurĭ.

1793. *Perlu* m-patru l-faţi.
(Părul în patru îl face).
A fi isteţ.

1794. Pin tu *per*.
(Pînă în păr).
Complect; desăvârşit.
Z. 4487.

1795. S-anc'upară di *perĭ*.
(S-aŭ încărat de păr).
A se lua la bătae.

1796. Pînă ş-*perlu* ş-ari aumbră.
(Chĭar şi părul are umbră).
Etiam capillus unus habet umbram suam.

1797. Ţi si mută *perlu*.
(Ţi se rădică părul).
A se înfiorà.
cfr. Z. 4472. A i se face părul măcĭucă (în cap).

L'i si zbirlí *perlu*.
(Z. 4473: A se zbîrli părul în cap).

1798. *Per* di per si faţi c'ergă.
(Păr cu păr se face cergă).
Cfr. Picătură cu picătură lac se face.

1799. Fuḑi, ca di *per* di lup.
(Fuge ca de păr de lup). Z. 2280.
Are perĭ de lup.

1800. *Per* nŏ-alás.
(Păr nu las).
Adică: nimic.

1801. Cîndu va-n' crĕască *perĭ* tu palmă.
(Cînd îmĭ va creşte păr în palmă).
Adică niciodată. Z. 4462.

1802. *Per* di lup.
(Păr de lup). cfr. Z. 2280.
A fi fioros, hrăpitor.

1803. Ca *pescul* ĕasti gras.
(Ca peştele ĭeste gras.

1804. — L'a-ţĭ di fao!
— Bun i ş-*pescul.*

(«Iea —mănîncă—şi fasole!»
«Bun e şi peştele»).

Soacra îndemna pe noră sa să mănînce şi fasole, ci nu numaĭ mîncare de peşte. Nora însă, făcînd că nu înţelege, zice, că bună este şi mîncarea de peşte.

1805. *Pescul* tŏ-amari ĕasti g'oni.

(Pescul în mare ĭeste voĭnic).

1806. *Pescul* tu amari, ş-tiganĕa pri foc.

(Peştele în mare, şi tigaĭa pe foc).

Dür 236. I. 220: Wer wird auf den Kalbskopf laden, bevor die Kuh gekalbt hat?

Lit. Anti lentem augere ollam.

1807. *Pescul* mari, mică n'iclu.

(Peştele cel mare, mănîncă pe cel mic).

Dür 640. I 332: Grosse Fische fressen die kleinen.

lt. pisces magni parvulos comedunt.

1808. *Pescul* di la cap s-ampute.

(Peştele de la cap pute).

Z. 2289. N. St.

1809. Taţe ca *pĕaştile.* (pescul)

(Tace ca peştele).

Samarina. Z. 2296.

1810. Ca *pescul* tu tigani mi fripsi.

(M-a fript ca peştele în tigaĭe).

A tiraniza.

1811. Il ţigiripsì ca *pĕaştile* pri foc.

(L-a fript ca peştele pe foc).

A tiranizà pe cine-va.

Samarena, Epir Com. de d. Diamand G.

1812. Li dĕadi *pĕtali.*

(Le a dat—lepădat—potcoavele).

Z. 2387. A-şĭ lepăda potcoavele,

A muri.

1812. bis Lĕ-arcă' *pĕtali.*

Li scutură' pĕtali.

(Le a aruncat potcoavele).

(Le a scuturat potcoavele).

A muri.

1813. Care jilĕaşte guvozdul, ch'arde *pĕtala.*

(Cine jeleşte cuĭul, pĭerde potcoava).

Z. 2385 Dan.

1814. N'iluĕaştî *pĕtala* ş-ch'ari calu.

(Miluĭeşte—jeleşte—potcoava şi pĭerde calul).

1815. Si stitĕari s-misúrĭ *pĕturli,* nu miţĭ pită virăŏară.

(Dacă aĭ sta să numerĭ păturile, nu măntncĭ plăcintă nicĭodată).

1816. Si şidĕarîĭ s-misúrĭ *pĕturli,* puté nu mînţi pită.

(Dacă aĭ sta să numerĭ păturile, nicĭodată nu măntncĭ plăcintă).

1817. *Pĕturlu* pri cîrpitor s-tindi.

(Păturul pe crîpător se întinde).

1818. Di la cŏada oĭlor, s-cunŏaşti bunlu *picurár.*

(De la coada oĭlor se cunoaşte bunul păstor).

Dür. 416 I. 208: Am lachen erkennt man den Thoren.

It. Ogni albéro se conosce al frutto; lt. Avis a contu dignoscitur.

Notă.—Dacă o vită ĭe grasă, se caută la coadă, căcĭ fiind coada grasă, ĭe grasă şi vita.

1819. Carĭ di luch' sĕ-aspare, nu s-faţi *picurár.*

(Cine de lupĭ se teme, nu devine păstor).

Dür 107 II 62: Wer nicht bestauben will, bleib' aus der Mühle.

1820. Ţe şti *picurarlu* di după cŏada oĭlor?

(Ce ştie păstorul de după coada oilor=cel ce merge după oĭ).

Aşa zic cărvănariĭ, cînd dispută cu păstoriĭ. Cărvănariĭ se consideră faţă de păstorĭ de maĭ cu minţĭ, fiind maĭ umblaţĭ.

Vezĭ No. 1574.

1821. Bană di *picurár.*

(Viaţă de păstor).

Adică: viaţă fără necazuri, simplă.

1822. *Piducl'ul*, după ţé-s sătură, ese pi sufrinţĕao.

(Păduchĭul, după ce se satură, ĭese pe sprinceană).

Se zice despre ceĭ leşinaţi carĭ, după ce din jafurĭ, atuncĭ se arată în lume (Golescu).

Z. 2243 Milescu.

1823. An'uzĕaşte a *pimintu*.

(Miroase a pămînt).

Z. 966. A mirosi a pămînt.

Notă. — Proverbul de maĭ sus, se aude la Băcasa, Epir. Cuvîntul *pimintu* se întrebuinţează numaĭ în expresiunea de maĭ sus.

1824. Carĭ ari multu *pipĕr*, bagă ş-tu uscati.

(Cine are piper mult, pune şi în *uscate*).

Dür 577 II 299: Wer Pfeffer genug hat, der pfeffert auch seinen Brei. It. Cui multum est piperis, etiam in oleribus immescet.

Notă. — *Uscate* se numesc urzicele de munte, după ce se usucă şi din care se face plăcintă.

1825. *Pipĕr* pisti pilĕaţi.

(Piper peste peleaf).

Pentru cine se bagă unde nu-ĭ fierbe oala; pentru lucrurĭ nepotrivite.

1826. *Pipĕr* într-ocl'i.

(Piper în ochĭ).

A orbi pe cine-va; răspuns obraznic pe care-l dăm cuĭ-va.

1827. Ca sarĕa cu *piperlu* z-duc.

(Se duc ca sarea cu piperul).

Arată o înăsprire.

1828. Doĭ *pipŏn'* sum-sŏară nu s-ţin.

(Doĭ pepenĭ — galbenĭ — supt supţioară nu se ţin).

Z. 2785. Ghicu.

Două treburĭ dintr-o dată nu se pot face.

1829. *Piră* nvĕaţă.

(Ca para foculuĭ învaţă).

Vezĭ: *mînata, apa, foc.*

1830. L'-bîgă' *pirdé* tu ocl'i.

(I-a pus perdea în ochĭ.

A înşela pe cine-va

1831. Om fără *pirdé.*

(Om fără perdea).

Pentru un om care ĭeste fără ruşine, şi obraznic.

1832. Ca *pirpiruna* la lun'ină.

(Ca fluturele la lumină).

Se zice pentru ceĭ proştĭ, carĭ se ĭeaŭ după ceva ademinitor, dar care ĭĭ nenoroceşte. De pildă, beţivĭĭ după vin.

1833. *Pita* ţe nu u mîţĭ, ţe ţ-u că si nscrumă.

(Plăcinta pe care nu o mănîncĭ, ce ţĭ-e că se afumă).

1834. Stăĭ *pită* s-ti mîc.

(Stăĭ plăcintă să te mănînc).

Z. 981. Cazĭ pară să te mănînc.

De-a gata cine aşteaptă toate.

ngr. Kaţi pita na si fau.

Idem.

1835. Pul'ŭ di *pitrunicl'e* s-fĕaţi.

(Puiŭ de potîrniche s-a făcut).

Z. 2390. Se risipesc ca puĭ de potărniche.

A se face nevăzut.

1836. Gură di *pitrunicl'e.*

(Gură de potîrniche).

Care vorbeşte frumos şi mult, care cîntă bine.

1837. *Pitrunicl'e* scriată.

(Potîrniche zugrăvită).

Se zice despre femeile, carĭ sînt frumoase.

1838. Di ţe-ţĭ *pizueşti*, nu ascách'.

(De ce-ţĭ baţĭ joc nu scapĭ).

Vdzĭ: No. 106.

1839. Nu-ĭ *pîduri* fîră surţĕali.
(Nu-ĭ pădure fără uscături).
Pădure fără di uscát nu s-află.
(Pădure fără uscături nu se află).
Z. 939. Milescu.

1840. Nu-ĭ *pîduri* fîră schĭin'.
(Nu-ĭ pădure fără mărăcinĭ).

1841. Tal'i *pîlăvri*.
(Taĭe la palavre).
A spune la minciunĭ, la palavre.

1842. S-ţ-arîsară «*pîlĭoĭrli*».
(Să-ţĭ resară ferestrele=ochiĭ).

1843. Lŏ-aguděaşti pri *pîltă'rĭ*.
(Îl loveşte pe spate)
A mîngîĭa, a dezmierda pe cine-va.

1844. Ţe nu tixeşti, *pînă* s-treţĭ ariŭlu (puntea)?
(Ce nu promiţĭ, pînă să trecĭ rîul—podul ?)

1845. Mîcă *pîni* xĕană.
(Mănîncă pîne străină).
A fi în serviciŭ pe lîngă cine-va: A trăi în amărăciune.

1846. Va vităman cu *pînĕa* n-gură.
(Merită a fi omorît cu pînea în gură). Se zice cuĭ-va, care este vinovat).

Notă. — La Aromînĭ se consideră de mare păcat a nu lăsa pe cine-va să mănînce la masă în pace. A-l deranja, pentru orĭ-ce afacere, se consideră ca semn rău. A-l omorî încă «cu pînea în gură», pe cînd încă mănîncă, înseamnă a nu avea absolut de loc milă de dînsul.

1847. Ş-*pînĕa* ţe u mîcă, nu u mîcă cŏ-arihati.
(Şi pînea pe care o mănîncă, nu o mănîncă în linişte).
Cînd cine-va deşi bogat, dar e neliniştit mereŭ.

1848. Nŏ-ari *pîni*.
(Nu are pîne).
A nu avea post.

1848.bis Nu-ĭ tu *pîni.*

(Nu-ĭ în pîne).

A nu fi în post.

1849. Da *pîni.*

(Dă pîne).

Se zice de un lucru, care aduce folos.

1850. Da *pîni* a furlor.

(Dă pîne furilor).

Se zice pentru o femee care nu e tocmaĭ cinstită, ci pe ascuns merge în contra bunilor moravurĭ.

Notă. — De teama autorităţilor, se dă pe ascuns pîne la hoţĭ.

1851. Ma bună *pîne* gŏală cu arîdĕare,
de cît gh'ele multe cu ncăc'are.

Arom. II pg. 278. 24.

(Maĭ bine plĭne goală cu rîs (în fericire),
de cît mîncărĭ multe cu certurĭ).

1852. *Pîněa* ţe u miţĭ cu ngrîn'e, nu sĕ-acaţă di tini.

(Plĭnea ce o mănîncĭ cu *ngrîn'e*, nu se prinde de tine).

Notă. — *Ngrîn'e*, se zice pentru cine trăeşte răŭ în casă, pentru cine trăeşte cu certurĭ.

1853. Pînă s-nu miţĭ *pîni xĕană*, nŏ-ag'únţĭ domnu vîrăŏară.

(Pînă să nu mănîncĭ pîne străină — pînă să nu fiĭ servitor, — n-ajungĭ stăpîn).

1854. Nu u calcă *pîněa*, că tĕ-acaţă di ocl'i.

(Nu călca pînea — nu fiĭ ingrat, — căcĭ te prinde de ochĭ, îţĭ scoate ochiĭ).

Notă. — Se consideră ca cel maĭ mare păcat să te porţĭ de nerecunoscător faţă de o persoană de la care aĭ văzut mult bine.

1855. Mică'm *pîni* ş-sari dadún.

(Am mîncat pîne şi sare împreună).

cfr. Wölf. 352, IV, um einen Freund recht zu erkennen müsste man erst einen Scheffel Salz mit ihm gegessen haben. Dür No. 276, II, 277 Cic. De Am. 1967: verumque illud est, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, et.

1856. Cu *pînea* tu tastru.

(Cu plĭnea în traistă).

A fi fără rost; a duce viaţă nestabilă, a trăi fără căpătîiŭ.

1857. Iu l'a *pîni*.

(Unde se găseşte).

Notă. — Această expresiune este împrumutată din obiceiul haiducilor. Aceştia îndată ce ajung în apropierea unui sat, unde ştiŭ că nu pot fi atăcaţi, trămit şi cer de ale mîncării din satul vecin. Se ştie prin urmare, unde sînt haiduciĭ.

1858 Azĭ ţe ari, mîcă j-bĕa, ş-mîni ş-frĕacă *pî'ntica*.
(Azĭ cînd are, mănîncă şi bea şi mîine îşĭ freacă pîntecele).
Pentru oamenii nechibzuiţi, risipitorĭ.

Notă. — A-şĭ *freca pîntecele* înseamnă figurat: a sta flămînd.

1859. Ti dŏari *pî'ntica* tră....
(Te doare pîntecele).
Cînd cine-va ţine cu dragoste la o femee.

1860. L'i li va *pî'ntica*.
(Lĭ le doreşte stomacul).
Se zice de cine ĭubeşte ceva.

1861. Cu *pî'ntica* la sŏari.
(Cu pîntecele la soare).
Adică: flămînd, sărac.

1862. Cu *pî'ntica* pîn la gură.
(Cu pîntecele pînă la gură).
Adică: Însărcinată.

1863. Ş-frĕacă *pî'ntica*.
(Işĭ freacă pîntecele).
Se zice celuĭ leneş, care din cauza leneĭ n-are ce mînca, în cît de foame îşĭ freacă pîntecele.

1864. U mîcă' *pîpara*.
(A mîncat păpara).

Isp. 177.

1865. Nu h'iŭ acşu ş-ţĭ tornu *pîpăţili*.
(Nu-s demn ghetele să-ţĭ întorc).

E obiceĭul în Turcia, ca cine-va intrînd într-o casă, să-şĭ scoată ghetele. Una din persoanele caseĭ, după ce s-aŭ aşezat musafirul saŭ musafirii, se duce şi le întoarce ghetele, aranjîndu-le aşa, ca ele să fie îndreptate către uşe. Wölfflin V, 12:

Plaut. Mil. glor. 1140: Quia enim non sum praete, ut figam *palum* in parietem.=etva: Ich bin nicht Würdig, dir die Schuhriemen zu lösen.

1866. Tini ţi ştiĭ, ĭu ti strînḑi *pîpuţa*.
(Insu-ţĭ ştiĭ, unde te strînge gheata).
Isp. 2226.

1867. Nu ţini *pîrĕasin'*.
(Nu ţine post).
A nu fi îngăduitor; a nu avea hatîr.
Tot aşa:
Nŏ-ari *pîrĕasin'*.
(Nu ţine post).
A se purta deopotrivă, fără favoare către toţĭ.

1868. Cînd avém purintĕaţă, i *pîrĕasin'*.
(Cînd avem mîncărĭ de dulce, ĭe post).
Dür 436, I, 222: Reiche essen, wann sie wollen, Arme, wann sie haben.

1869. *Pîriɣurie* a li'nḑitluĭ, pînă să-ş da súflitlu.
(Consolaţiune bolnavuluĭ, pînă să-şĭ dea sufletul).
ngr. Pariɣurv'á s-tun árustu, osu na pi0ani.
Idem.

1870. Di cît zbŏari nipóĭ, ma gh'ini *pîzari* nîinti.
(De cît vorbe în urmă, maĭ bine tocmeală înainte).

1871. *Pîzarĕa* nîinti, s-nŏ-avém îngîc'ari nipóĭ.
(Tocmeala înainte, ca să nu avem certurĭ în urmă).

1872. Faţĭ *pîzari* xĕană.
(Facĭ ttrgul altuĭa).
E uşor a face socoteala altuĭa.

1873. Ari *plîtă'rĭ*.
(Are spate).
A avea susţiitorĭ.

1874. L'-aspusi *plîtărli*.

(I-a arătat dosul—spatele).

Adică: A goni pe cine-va; a trata cu refuz; a nu băga în seamă.

cfr. Z. 4617.

1875. Nu-l' mîcă *plîtarĕa* ţara.

(Nu-ĭ mănîncă spatele ţărînă).

A fi neinvengibil.

1876. L'-pŏati *plîtarĕa.*

(Iĭ poate omoplatul, spatele).

A fi voĭnic, vrednic în orĭ-ce afacere.

1877. Staĭ, ca ţel dit *plŏae.*

(Staĭ ca cel din ploae).

Adică ca c...

1878. *Plŏaĕa* minută ti pitrundi.

(Ploaia cea măruntă te pătrunde, te străbate pînă la corp).

1879. *Plŏaĕa* ţe v'ini cu furţate, nu ţini multu.

(Ploaia care vine cu putere mare, — dintr-odată, — nu durează mult).

1880. Cînd n-ari *plŏăe* j-grăndineă iĭ bună.

(Cînd nu ĭe ploaie şi grindina ĭe bună).

Z. 144, Milescu Gopeşĭ.

1881. Va mi scŏată dit *plŏae,* s-mi bagă tu sŏare?

(Mă va scoate din ploae, să mă bage la soare?)

Adică: Nu cum-va mă va ferici?

1882. După *plŏai* şi sŏari.

(După ploae, vine şi soare).

Adică, după întristare, vine şi bucurie.

1883. *Plŏaĕa* minută ţăni multu.

(Ploaia subţire ţine mult).

Z. 226. Milescu.

1884. Carĭ fuḑi di *plŏae,* da di grăndine.

(Cine fuge din ploae, dă în grindine).

Z. 231. Milescu.

1885. Mulţî vor di *plŏae* s-fugă şi tru läsch'i s-anfundă.
(Mulţî doresc din ploae să fugă şi în noroiŭ se înfundă).
Bagav. 99.

1886. Fuḑî di *plŏai* şi daï tu biltóţî.
(Fugî de ploae şi daï—cazî—în băltoace).
Wom Regen unter die Taufe kommen.

1887. După *plŏai,* timbă'rî cîti z-ḑiţî.
(După ce trece ploaia, mantale cîte să pofteşti).
Dür 123 II, 70 : Senf nach der Tafel.

1888. *Ş-pluplu*-ï mari ş-umbră nŏ-ari.
(Şi plopul îe mare, dar umbră n-are).

1889. *Ploplu* este nalt ma umbră nu faţi.
(Plopul îeste înalt, dar nu face umbră).
Z. 1028. Milescu.

1890. Macă acîţă *pluină,* multu va ţînă.
(Dacă a început ploaïe supţire, mult va dura).

1891. Ş-adună' *pŏálili* n-cap.
(Ş-a adunat poalele în cap).
A nu se maï sinchisi de ruşine; a fi fără nicî o ruşine.

1892. Iş bigă' *pŏálili* m-brîn.
(Ş-a pus poalele în brîŭ).
Se arată hotărîrea cuï-va de a întreprinde ceva.

Notă.— Poalele de la haina de dulamă a Aromînuluï sînt în tot-dauna o pïedică, cînd umblă saŭ cînd se luptă cu cine-va, de oare îï ating genuchiï. Din această cauză, pentru maï mare comoditate, cele două poale se înfig în brîŭ.

1893. L'-dĕadi *pŏarca.*
(I-a dat poarca).
A goni, a trămite pe cineva la plimbare, la păscut scroafa.

Notă. — In jocurile copilăreştî, la jocul «*a bişca*» (vezî p. 147, No. 127), cine nu prinde cu bățul o gaură, e obligat să pască poarca. Expresiunea de maï sus îeste împrumutată de la jocul copilăresc pomenit.

1894. Alagă *pŏarca* tră purţél'.

(Aleargă scroafa după purceĭ).

A umbla cine-va după lucruri, carĭ cu greutate se pot găsi.

1895. Asparĝi *pŏartă* ş-faţi pîlĭθiri.

(Strică poarta şi face fereastră).

1896. *Pŏartă*-ti cum u va loclu.

(Poartă-te cum o cere obiceiul pămîntuluĭ).

Dür 7 II. 4: it. (si): A paesi undi vai, come vidi fari, fai.

1897. *Pŏartă*-ti cum u va loclu, nu cum ţi ştiĭ.

(Să te porţĭ cum o cere locul—unde te găseştĭ—nu cum ştiĭ).

1898. Grĕa pri *pŏartă* s-avdă pilθirĕa.

1899. *Pŏartă* apă şi bĕa v'in.

(Poartă apă şi bea vin).

(Orĭ-ce lucru să facĭ nu ĭeste ruşine.

1900. Z-duţi, z-duţi *poc'lu* ntr-ĕapă, pînă ţe nă ŏară crĕapă.

(Se duce, se duce ulcĭorul la apă, pînă ce odată crapă).

De multe orĭ se duce ulcĭorul la apă, pînă ce se sparge.

Ngr. Paĭ tu laini s-tu niró ch'i ţách'isi mn'a furá.=S-a dus ulciorul la apă, pînă ce o dată s-a spart.

1901. Cu ntribarĕa m-*Poli* ag'unĝi.

(Cu întrebarea ajungĭ în Stambul).

cfr. Intrebînd orbul a nimerit Brăila.

1902. Cara-l' trapsi ună triş îm-*Poli* se avĝi'.

(Cînd ĭ-a tras una pînă la Stambul s-a auzit).

1903. Caθi *pom* ş-aumbra-l'.

(Fie-care pom şi cu umbra-ĭ).

1904. Tal'i *pom* ş-fă om!

(Taĭe pom şi fă om).

Isp. 2019. E anevoĭe să taĭ pom şi să cĭopleştĭ om.

1905. Taţi, ca *porcu* surdu.

(Tace ca porc surd).

Z. 2374. Cum tace porcul în popuşoĭ.

1906. Va-ţĭ trĕacă, ca *porcul* în Larsa.
(Iţĭ va reuşi ca porculuĭ în Larisa).
Arată neputinţa împlinirii unuĭ lucru.

Notă. — Pe cînd Larisa, oraş în Tesalia, era în stăpînirea Turcilor Turcii fiind foarte fanatici, cum vedeaŭ vre-un porc în oraş, îl şi împuşcaŭ fără cea mai mică jenă.

Dür 661, II, 378 Willkommen sein wie die sau im Iudenhause.

1907. *G'uratlu* a *pórculuĭ.*
(Jurămîntul porculuĭ).
Cînd jură cine-va, care se ştie, că nu se va ţine de cuvînt.

Notă.— Se zice, că porcul, sara cînd se culcă şi cînd e pe deplin săturat, jură că altă dată nu va mai vîrî botul în c.... A doua zi însă cînd se scoală flămînd nicĭ nu-şĭ mai aduce aminte de jurămînt.

1908. Di la *porcu* ş-un per bun i.
(De la porc şi un păr bun ĭe).
Mai bine ceva, de cît nimic.

1909. Di ch'ali di *porcu,* utri (vitiláh) nu s-faţi.
(De pĭele de porc, burduf nu se face).

1910. Ţe ţ ŏ-aĭ, că pascu *porţi.*
(Ce crezĭ că pasc porcĭ?)
Adică: că sînt prost şi nevrednic?

1911. Tră păştĕari *porţiĭ* faţi.
(Face—ĭe bun—să pască porciĭ doar).
cfr. W. 15, V. Mart. XII, 3.
Dispeream, si tu Pyladi praestare matellam dignus es, *aut porcas pascere pirithoi.*
A fi nevrednic.

1912. Va ti pitréc s-paşti *porţi.*
(Te voiŭ trămite să paştĭ porcĭ).
A goni, a da drum din serviciŭ cuĭva.

1913. Carĭ sĕ-amĕăstică tu tîrţă, *pórţiĭ* îl mică.
(Cine se amestică în tărîţe, porciĭ îl mănîncă).
Dür. 97. II. 58: Wer sich mischt unter die Kleie, den fressen die Säue.

1914. Tuţĭ *porţil'* nă muţă aŭ.

(Toţĭ porciĭ aŭ botul la fel).

Cînd se vorbeşte de oamenii din aceeaşi categorie; cfr. *ejusdem farinae.*

1915. Górţili aţĕáli búnili, li micá *pórţil'.*

(Perele cele bune le mănîncă porcii).

Dür 629, II. 356: Man soll die Perlen nicht vor die Säue werfen.

1916. S-nu avuriĭ să-l' daĭ ţivá a zicl'arluĭ, nu l'-aspuni *porţî*, că li vĕadi nis.

(Dacă n-eĭ fi avînd să-ĭ daĭ ceva cerşetoruluĭ, să nu-ĭ arăţĭ porţĭ, căcĭ le vede şi dînsul).

1917. Nu cum vreĭ, ma cum *poţĭ.*

(Nu cum doreştĭ, ci cum poţĭ).

1918. Nŏ-andrisîrí *praglu* di uşi pînă tora.

(N-a trecut peste pragul uşiĭ pînă acum).

Se zice pentru o persoană care încă nu părăsise satul, locul său natal.

cfr. Wölff, V, 13. Cic., Ad. Att. VI, 8, 5: Bibulus pedem porta non plus extulit, quam domo sua.

1919. Mutrĕá-ŭ *pravda* s-ti mutrĕască.

(Caută, îngrijeşte de vită, ca să îngrijească şi ea de tine).

1920. Lŏ-acîţară tu *praşĭ.*

(L-aŭ prins în praşĭ).

A prinde cu minciuna mare; a dovedi clar.

1921. Cît ma rĕa *praşl'i* ahî't ma groşĭ s-fac.
(Cît maĭ rar praşiĭ, atît maĭ groşĭ se fac).

Ngr. Osu n-arĕá tra prasa, vlah'e, tosu hundrevun.

(Cît maĭ rar, praşiĭ, Aromînule, cu atît maĭ graşĭ se fac).

1922. Va ti fac *preftu.*

(Te voiŭ face preot).

Adică: O să te bat!

1923. Ca *preftul* cu purintĕaţa.

(Ca popa cu «de dulce»).

Un popă fiind găzduit în casa uneĭ femeĭ, şi fiind Vineri, zi în care nu se mănîncă de dulce, l-a servit cu o plăcintă foarte gustoasă, gătită cu unt însă.

Popa, după ce s-a săturat bine a întrebat pe gazdă, cu ce a fost preparată plăcinta aşa gustoasă.

— Apoĭ cu ce alta ? dăcă nu cu unt.

— Cu unt ! zice popa şi a început să scuĭpe ! ptiù, ptiù, m-aĭ făcut să păcătuesc ! Nu spuneaĭ, dragă femee ! Ptiu, ptiu !

Se întrebuinţează la adresa celor făţarnicĭ.

1924. G'ŏacă *preftul* di bil'é.

(Joacă popa de nevoĭe).

1925. S-ţĭ cîntă *preftul* după urĕacl'i.

(Să-ţĭ cînte preotul după ureche).

Adică : Să morĭ.

1926. Altu va *preftul* ş-altu prittĕasa. ngr. Alos aγapáĭ tún papá ch'-alos tin papadv'á.

(Unul ĭubeşte preotul şi altul pe preoteasă).

cfr. Unuĭa ĭĭ place popa şi altuĭa preoteasa.

1927. N-hoără nu-l bagă, ş-tră casa *prĕftuluĭ* întreăbă.

(Nu ĭe primit în sat, şi de casa popeĭ întreabă).

Vezĭ : *c'elnic* No. 521.

1928. *Preftul* plitĕaşti.

(Popa plăteşte).

1929. Pliteşti ş-ca *preftu.*

(Plăteştĭ şi ca popa).

Adică : foarte cinstit ; fără doar şi poate.

1930. *Preftul* preftu macă astal'i, unalantu vaĭ arîdă.

(Preotul dacă se întîlneşte cu preot, amîndoĭ o să rîză).

1931. Ţĭ-tal'e limba *preftul.*

(Ţĭ taĭe limba popa).

Ameninţare copilărească pe care o facem cuĭ-va.

Notă. — În zilele de post, cînd copiiĭ vor să mănînce de dulce, sînt ameninţaţĭ să nu guste, fiind-că vine popa şi le taĭe limba cu foarfecĭi.

1932. *Prĭjina* -ĭ data di Dumniḑă'ŭ.

(Bătaĭa e dată de D-zeŭ).

Isp. 439 Bătaĭa e ruptă din raiŭ.

1933. Plîteşti ca *prîmîteftu.*

(Plăteştĭ ca un neguţător).

A plăti foarte cinstit.

1934. *Ptĭu!* ascuch'áĭ, nu se acaţă.

(Ptĭu! am scuĭpat, nu se prind).

Cînd spunem ceva, ca să nu se ĭea în considerare se obicĭnueşte a se scuĭpâ.

Vezĭ No. 132.

cfr. Wölff V. 5: Um bei einem übermütigen unde vermessenen Gedanken oder Worte den Zorn der Götter abzuwenden, pflegten die Alten sich in den Busen zu spucken.

Plin *Hist. natur.* 28, 35: Veniam quoque a deis spei alicuius audacioris petimus in sinum spuendo. Wenn also jemand durch seinen Uebermut den zorn der Götter gewissermassen herausforderte, so sagten die Griechen: εἰς κόλπον οὐ πτύει (Diogen. 4, 826.

Tot aşa se crede la Aromînĭ că ĭe bine să scuĭpĭ de treĭ orĭ în sîn cînd vezĭ ceva nefiresc, ceva care-ţĭ produce fricâ.

1935. *Ptĭu-cîcă.*

Tăcere adîncă, cfr. «Tac mă cheamă».

Vezĭ p. 81, 7, jocul, «*Ptĭu cică*».

1936. *Pálbiri* va ti fac.

(O să te fac praf).

Z. 524. A nu se alege nicĭ cenuşa de cine-va.

1937. Scŏasi *pul'lu* arich'.

(A făcut puĭul aripĭ).

Pentru unul tînăr, care voĭeşte să facă după capul său.

1938. Ca *pul'ŭ* mică.

(Ca pasere mănîncă).

Pentru cine se nutreşte cu foarte puţin.

1939. Nŏ-alasă *pul'lu* s-ţ azbŏară.

(Nu lăsa paserea să-ţĭ zboare).

1940. Diună n'il'e *pul'* pri gardu, cama gh'ine un tru mînă.

(De cît o mie de paserĭ pe gard, maĭ bine una în mînă).

Bagav. 132

1941. Iu bĕa *pul'i* apă.

(Unde bea paserile apă=Ex. *ti pitréc ĭu bĕa pul'i apă*=te trămit unde bea paserile apă), departe.

1942. Azbuiră' *pul'lu.*
(A zburat paserea).

1943. Caŏi *pul'ĭ* j-bitĕarĕa-l'.
(Fie-care pasăre şi cu felul eĭ de cîntare).
Dür 833. I 441 : Ogni utschè ha seis möd. (rät.)

1944. Ş-lapti di *pul'ĭ* aduţi.
(Şi lapte de pasăre aduce).
Imposibilul îl face posibil.
cfr. A face pe dracu în patru.

1945. Ŏ-ari *punga* grŏasă.
(O are punga groasă).
A fi bogat.

1946. Tindi-ti pînă ĭu ţ-ag'unḑi *punga.*
(Intinde-te pînă unde ţĭ-ajunge punga).

1947. *Punti* s-faţi.
(Punte se face).
Pentru cine ajută la toţĭ, la bunĭ şi răĭ.

1948. Ca *pŭpăza* [1])-l' si duţi gura.
(Lĭ merge gura ca pupăza).

1949. Tri un *puric* ardu c'erga.
(Din cauza unuĭ purice, ard cerga).
Z. 2425. Milescu.

1950. Şi di *puric* va si scŏată seŭ.
(Şi de purice vrea să scoată seŭ).
Se zice de cel cumplit, zgîrcit.

1951. *Purintu!*
(Care mănîncă de dulce).
Adică : Turc.

[1]) *Pupăza* este un obiect la moară, care produce un zgomot asurzitor.

1952. Macă ti *purinţî*, mîcă canim n'el.

(Dacă te spurcĭ, să mănîncĭ cel puţin mĭel).

Dacă păcătuĭeştĭ, să păcătuĭeştĭ pentru ceva care să merite păcatul.

1953. *Pusca* ţĕa raŏa, vaslu a l'eĭ ş-asparḑi.

(Oţetul cel tare, vasul îşĭ strică).

1954. Ca *pusca* cu al'lu.

(Ca oţetul cu usturoiul).

cfr. Ca cînele cu pisica.

1955. Carĭ tĕ acaţă v'inatĕa, *puscă*.

(Dacă te mîniĭ, — bea — oţet).

Aşa se spune celuĭ care se mînie. Adică: puţin ne importă supărarea luĭ, oţetul înăsprind şi maĭ mult supărarea cuĭva.

1956. Va ti laŭ cu *puscă* ş-cu untulemnu.

(Te voiŭ spălà cu oţet şi cu unt-de-lemn).

cfr. L-a făcut cu oŭ şi oţet.

1957. *Puşcl'e* araŭă.

(Cĭumă rea).

Răŭ; păcătos; urît;

1958. Fuḑi, ca di *puşcl'e*.

(Fuge ca de cĭumă).

Z. II, 5065.

1959. Ascîpă' di *puşcl'i*, lŏ-agudi hulera.

(A scăpat de cĭumă, l-a lovit colera).

1960. Canda ciḑú *tu puţ!*

(Parcă a căzut în puţ!)

Lucrurĭ, carĭ cad în puţ, sînt caşi pĭerdute.

1961. Mulţi ştiŭ s-amintă, ma *puţî'n'* să-l' ţînă.

(Mulţĭ ştiŭ să câştige, dar puţinĭ să-ĭ păstreze).

1962. *Sac* firă fundu.

(Sac fără fund).

Pentru om risipitor; pentru cine e foarte mîncăcĭos.

1963. Ş-află' *saclu* pĕáticlu.
(Ş-a găsit sacul peticul).

1964. Cînd ari *sac,* nŭ-ari fîrînă, ş-cînd ari fîrînă, nŭ-ari sac.
(Cînd are sac, n-are făină şi cînd are făină, n-are sac).

1965. Cum i *saclu* acşí i ş-pĕáticlu,
(Cum i sacul, aşa şi petecul).
Isp. 1421.

1966. Lasă, că şi *salţĕa* mĕa va s-facă aŭă.
(Lasă, că şi salcia mea o să facă struguri).
Z. 1128.

Adică: aĭbĭ răbdare, căcĭ va veni şi rîndul mĭeŭ, cu toate că-ţĭ pare cam imposibil.

1967. Di *sapă* ş-lupată vîră nu va scapă.
(De sapă şi lopată nimenĭ nu va scăpá).
Dür. 449. II. 249: Dem Tod ist niemand zu stark.

1968. *Sapa* ş-lupata!
(Sapa şi lopata).
Adică: pînă la moarte, o dată cu moartea.

1963. *Sapa* ş-lupata va lu ndriptĕaḑă.
Se zice de un nărăvit, care numaĭ murind se va scăpa de relele năravurĭ.

1970. Ca *sarĕa* cu piperlu.
(Ca sarea cu piperul).
Arată o înăsprire.

1971. *Sari* pisti pipér.
(Sare peste piper).
Dür 463. I. 235: Öl in's Feuer giessen.

1972. *Sarĕa*-ĭ bună tu h'irtură.
(Sarea este bună în fĭertură).

1973. Cîndu ari *sari,* nŭ-ari pipér; ş-cîndu ari pipér, nŭ-ari sari.
(Cînd are sare, n-are piper şi cînd are piper, n-are sare).
Se zice de ceĭ săracĭ.

1974. *Sari* ntr-ocl'i.
(Sare în ochĭ).
Se spune cuĭ afirmă pe nedrept, că a văzut ceva.

1975. Om fără *sari*.
(Om fără sare).
Care ne ĭeste anost.

1976. Mîcari fără *sari*, ɣustu nŭ-ari.
(Mîncare fără sare, gust n-are).

1977. Ca oĭli după *sari* alagă.
(Ca oĭle după sare aleargă).

1978. Cu nă mînat' di *sari*, nu sĕ-ansară ariŭlu.
(Cu o mînă de sare, nu se însară rîul).

1979. Nu z-bagă *sari* tu iți mîcari.
(Nu se pune sare în orĭ-ce mîncare).
Com. de d. Tacit.

1980. Si ți̧ini *scal'ŭ*.
(Se ți̧ine ca scaĭul).
cfr. Z. 1135.

1981. Ca *scal'lu* di lîna ŭáil'eĭ s-ți̧ini.
(Ca scaĭul de lîna oiĭ se ți̧ine).
A se ți̧ine dîrz de ceva.

1982. Oaĕa z-duți la *scal'ŭ*, nu scal'lu la ŭae.
(Oaea se duce la scaĭŭ, nu scaĭul la oae).
Adică omul singur își caută beleaua.

1983. Ca pi *sch'in'* calcă.
(Calcă ca pe mărăcinĭ).
Z. II. 5007.

1984. *Șch'inlu* ți ntră va scutĕari, că ș-un sch'in ti mŭari.
(Ghimpele (dacă) ți̧l-a intrat, trebuĭe scos, căcĭ și un ghimpe te omoară).

1985. Canda ari *sch'in'* la c....
(Parcă are spinĭ la cur).
Pentru cine e neastîmpărat.

1986. L'-intră' *schi'inlu.*
(I-a intrat spinul).
A nu fi lăsat în liniște; a i se face o greutate, un necaz.

1987. Livade fără *schi'in'* nu s-fațe.
(Livede fără spinĭ nu se face).
Z. 825. Dan.

1988. Ca pri *schi'in'* șadi.
(Stă ca și cum ar sta pe mărăcinĭ).
A fi grăbit.

1989. Di *schi'in* trandafilla easi.
(De spin trandafir ĭese).
Z. 1261. Dan.

1990. Il' lipsĕaști nă *scî'ndură.*
(ĭĭ lipsește o scîndură).
Isp. 3. Ĭĭ lipsește o doagă.

1991. (Om) cu treĭ *scînduri* ĕasti.
(E cu treĭ scînduri).
Dür 376. II 208: Er hat einen Sparren zu viel, fz. il lui manque un clou.

1992. *Scî'ndură* s-fĕăți.
(S-a făcut ca o scîndură).
Adică : mort, tare, mort ca o scîndură.

1993. Țe ț-ĕasti *scriată*, tu frîmti ț-u bîgață.
(Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus).

1994. Cum si-l' h'ibă *scriată.*
(Cum să-ĭ fie scris).

1995. An'urzĕești *scrum.*
(Miroase a scrum).
Adică : miroase a fugă.

1996. *Sĕacă* pr-iu trĕați.
(Pe unde trece el, seacă—usucă tot).
A fi om răŭ; hoț.

1997. Iu nu-l *sĕamin'* acló fitrusĕaşti. (creşte).
(Unde nu-l semenĭ, acolo răsare).
Z. 1093, A. St.

1998. Lúcrulu di *sĕara*, s-nu lŏ-alášĭ tră mîni.
(Lucrul de seara, nu-l lăsă pentru mîne).
Nu lăsă lucrul de seara pentru dimineaţa.

1999. Di om cu *semnu* largu.
(De om cu semn departe).

2000. Caθi c'elnic ş-ari *semnul* (di oĭ, di cal').
(Fie-care «*celnic*» îşĭ are *semnul* (de oĭ, de caĭ etc).)

Notă.—*Semnu* la noĭ, se numese toate oile aceluĭaş stăpîn. Vine de acolo, căcĭ fie-care stăpîn îşĭ însemnă oile la ureche, cu un semn, care nu se găseşte la ceĭ laltĭ. Aşa unii le însemnă la urechea dreaptă, alţii la cea stîngă, unii le fac *furcă, ochĭŭ, cŏacă*, etc. Tot aşa se face şi la catîrĭ.

2001. Nu-l' se astinḑĕá, tră *semnu!*
(Nu i se stingea—focul, necazul—pentru semn!)

2002. *Semnu!*
(Minune, ceva neobicĭnuit).
Ex. *Da nă ploae, tră semnu.*
(Plouă aşa de mult, parcă de minune, de sfîrşit al lumiĭ).
V'in turţi, semnu!
(Vin turciĭ cu miile, foarte mulţĭ, ceva de neobicĭnuit).

2003. *Semnu* bun;
(Semn bun).

2004. *Semnu* arăʼŭ.
(Semn răŭ).

2005. N'-u *semnu* ş-mi dŏari, ca omlu a meŭ n'-u fĕaţi.
(Mĭ-e cĭudă şi mă doare, căcĭ omul meŭ mĭ-a făcut-o).

2006. Ari *seŭ*; i gras.
(Are săŭ, e gras).
Pentru om bogat.

2007. L'-intră' *sfina.*

(I-a intrat).

2008. Ş-când i *sirín* bumbuneáḍă.

(Şi cînd e senin, bubuĭe, tună).

Z. 249 b. Milescu.

2009. «*Sîm-G'org'ul*» s-n'-ápiră.

(Să mi se lumineze de zi ziua Sîntuluĭ George!

Un păstor, căpătînd un loc la un bogat, s-a tocmit cu el, după cum se obicĭnueşte, de la S-tul Demetru, pînă la S-tul George.

Acesta mulţumit, sara, cînd s-a culcat, ş-a exprimat dorinţa ca dormind, cînd s-o deştepta să fie ziua S-tuluĭ George ca să-şĭ ĭea salariul şi să se ducă fără să fi servit de loc.

2010. Tricú *sîmîrălu* pri la X.

(A trecut şelarul pe la X...)

Adică : a fost bătut X.

Tot aşa :

Va trĕacă *sîmîrălu*.

(O să treacă şelarul).

Cînd ameninţăm pe cine-va cu bătaea.

2011. Şi *sî'mtul* s-ţ-ag'ută, va s-l' aprinḍî cîndila.

(Şi sfîntul, ca să-ţĭ ajute, trebuĭe să-ĭ aprinzĭ candelă).

cfr. Munera, crede mihi, capiunt homines deosque. Ovid. a. a. III 653.

W. p. 210, 30.

2012. L-mîcă *sî'nḍlili*.

(Îl mănîncă singele.

cfr. Îl umblă păcatul. A avea mîncărime de sînge.

2013. Va-l' cură *sî'nḍlili?*.

(Nu cum-va o să-ĭ curgă sîngele?)

Z. 5813 II. Că doar n-o pica sînge.

Adică, nu ĭe mare pagubă.

2014. *Sî'nḍlili* apă nu s-faţi

(Sîngele apă nu se face).

ngr. tu ema niró ðen v'énite.

2015. *Sî'nḑlîli* strigă sînḑi.

(Sîngele strigă sînge).

2016. *Sî'nḑlîli* caftă sînḑi.

(Sîngele cere sînge).

(Vendeta foarte mult obicĭnuită la Albanezĭ, la Aromînĭ e rară. Expresiunea de maĭ sus, se aplică în sensul, că cel mort contribuĭe singur la răzbunarea luĭ, sîngele său strigînd mereŭ pînă cînd asasinul şi-a găsit răsplata).

2017. *Sî'nḑlîli* a Hristoluĭ.

(Sîngele luĭ Hristos—adică: vin).

2018. J-biŭ tut *sî'nḑlîli* di fricǎ.

(Ş-a băut tot sîngele de frică).

Se aplică celor fricoşĭ.

1019. Mi mîcă *sî'nḑlîli.*

(Mă mănîncă sîngele = am mîncărime).

cfr. Der Puckel juckt mir.

lt. dorsus totus prurit. W. 332,6.

2020. Cu curşuměa s-lŏ-aguděáĭ *sînḑli* nu-l' ch'icá.

(Cu glontele să-l fi lovit, sînge nu curgea).

A fi necăjit peste măsură.

2021. Ma bună di *sînîtati,* ţivá nu-ĭ.

(Maĭ bună ca sănătatea nu-ĭ nimic).

2022. Ma bună di *sînîtati,* sînitati.

(Maĭ bun de cît sănătate,—sănătate bună).

Adică nu-ĭ nicĭ un lucru maĭ bun ca sănătatea.

2023. *Sînîtati* aŭ şi v'ifţil', ma imnă cu pi'ntica göală.

Sănătate aŭ şi ţiganiĭ, dar umblă cu pîntecele gol).

2024. *Sînîtati* aŭ şi v'ifţil'.

(Sănătate aŭ şi ţiganiĭ!)

Com. de d-l Facit.

Pentru ca un om să trăiască bine, nu e destul sănătatea, ci maĭ trebue şi ceva parale.

2025. *Sînîtatea* nŏaŭă şi h'avră a Uvreĭlor!

(Nouă sinătate şi boală—friguri—Evrei'or).

2026. Crep di *sînîtati*.

(Pleznesc—crăp de—de sănătate).

Arată, că şi cînd îi merge bine omuluĭ, tot nu ĭe mulţumit.

2027. *Sînîtatĕa* nu s-acúmpĭră cu groşĭ.

(Sănătatea nu se cumpără cu parale).

2028. *Sînîtoslu* nu pistipsĕaşti pi lingit.

(Sănătosul nu crede pe cel bolnav).

2029. Nu sĕ-acaţă *sîrbîtorli* di fucarâţĭ.

(Nu se prind sărbătorile de ceĭ săracĭ).

Adică: Ceĭ săracĭ nu simt de sărbătorĭ, avînd a lupta cu nevoile.

2030. *Sîrbîtorli* lilitórĭ, ş-lilitorli—sîrbitórĭ.

(Sărbătorile le face zilele de lucru, şi zile de lucru, sărbătorĭ.

Se aplică femeilor, carĭ, cînd ĭe să lucreze, ele se plimbă şi cînd e de plimbat, ele arată zel de lucru.

2031. *Sîtulu* (sîturatlu) nu pistipsĕaşti ag'unlu.

(Sătulul nu crede pe cel flămînd).

Ngr. U hurtatus den pistévĭ tu nisticó.

Idem.

Dür. 281 II, 158: Der Satte glaubt den Hungrigen nicht.

2032. *Sîtulu* tră tuti ḑiḑi, că nu-z buni.

(Sătulul pentru toate zice, că nu sînt bune).

2033. *Sŏacra*ună, nvĕasta dŏaŭă,—casă nu sĕ-adară.

(Cînd soacra zice una, nevasta răspunde două, nu se face căsnicie).

2034. Calótihă di pul'lu, ţe nu ş-ari *sŏacră*.

(Ferice de paserea ce nu-şĭ are soacră).

Aşa se plîng nurorile de soacre rele.

2035. Nu va ti bag *sŏacră*.

(Nu o să te fac soacră).

Adică, stăpîn peste mine.

2036. Carî ŏ-ari *sŏacra* nu u va, ş-u caftă carî nu ŏ-ari.

(Cine are soacră, nu o vrea, şi o cere cine nu o are.

Fiind-că soacra pentru noră ieste foarte trebuincioasă; ea ca femee cu experienţă îi ajută la creşterea copiilor, fiind maĭ pricepută şi la toate de cite are trebuinţă casa.

2037. *Sŏacra* casa nórîl'eĭ adară.

(Soacra casa nororeĭ sale face).

2038. Tră toţĭ da *sŏarli* ună.

(Pentru toţĭ răsare soarele deopotrivă).

cfr. Sol omnibus lucet Petron 100 a. h. Die Natur verteilt allen ihre Gaben. W. 17, IV.

2039. *Suarile* tră toţĭ da.

(Soarele pentru toţĭ răsare).

Z. 270 Milescu.

2040. L-mutrĕám ca *sŏari*.

(Il priveam ca pe un soare).

A ĭubi pe cine-va ca pe un lucru de care avem mare trebuinţă.

3041. Şi *sŏarli*, ţe-ĭ sŏari, nu pŏati s-li ncilḑască tuti.

(Şi soarele, care-ĭ soare, nu poate să le încălḑească pe toate lucrurile).

2042. *Sŏarle* -ĭ sŏare şi nu încălzaşte toată lumĕa.

(Soarele e soare şi nu încălzeşte toată lumea).

Z. 272. Mil., Gopeşi.

2043. Cît e *sŏarle* di mare, nu pŭò s-li ncălḑască tŏate.

(Cît e soarele de mare şi nu poate să le încălzească pe toate).

Bagav.

2044. *Sŏarle* a mórţilor.

(Soarele morţilor).

Cînd un bătrîn face pe tînărul.

Z. 276, Milescu.

cfr. Z. 277. A trecut soarele de amĭază-zi.

Notă. — *Sŏare a morţilor* se numeşte apusul soarelui, crezîndu-se, că într-acolo se duc sufletele morţilor, în lumea cealaltă.

2045. După *sŏare.*

(Dupa soare—să te ducĭ).

Adică: acolo, de unde nu se maĭ întoarce nimenĭ.

Notă. — A trămite pe cine-va *după sŏare*, înseamnă a-l da draculuĭ, a nu-l maĭ vedea.

Se crede, că după soare se duc sufletele, adică dincolo de apusul soareluĭ.

2046. Eŭ il vizúĭ *sŏarle* cama ninte di tine.

(Eŭ l-am văzut soarele maĭ înainte de tine).

A fi maĭ bătrîn, a şti maĭ multe.

Z. 277 b. Milescu, Gopeşĭ.

2047. *Sŏare* cu dinţĭ.

(Soare cu dinţĭ).

Z. 278. Milescu.

Soare friguros de earnă. Se zice asemenea pentru ceĭ bogaţĭ, dar zgîrciţĭ.

2048. Nu sĕ-ascundi *sŏarli* cu mutafĕa.

(Nu se ascunde soarele cu plapoma).

2049. Iu nu intră *sŏari*, intră v'atru.

(Unde nu intră soarele, intră doctorul).

Notă.—Aromînul ĭe pătruns de bine-făcătoarea influenţă a soareluĭ asupra sănătăţiĭ omuluĭ. Aceasta a făcut ca maĭ toate satele aromineştĭ să fie aşezate în *surîn*, spre soare.

2050. L-tĕăsiră cîtră *sŏari.*

(L-aŭ întins în spre soare).

A murì.

Notă.—Cînd moare cine-va imediat ĭeste întins cu capul cître partea de unde răsare soarele.

2051. Va mi scŏată dit *sŏari* s mi bagă tŏ-aumbră şi dit aumbră tu sŏari?

(Mă va scoate din soare să mă bage în umbră şi din umbră în soare?

Notă.—Cînd ni se spune să ne îngrijim de-cine-va de la care nu ne aşteptăm la nicĭ un folos.

2052. Ş-cîcă tŏată *soĭa.*

(Ş-a c... tot neamul), de frică.

2053. Ş-arnisí tută *soĭa*.
(Ş a negat tot neamul).
A se lepăda de neam, de ideĭ, de cuvînt, din cauză de fricã.

2054. S-ŏ-avín' *soĭa* pin tu nŏáuli brîni.
Să-l cauţĭ—urmăreştĭ neamul—bun plnă într-a noua spiţă).

2055. *Soĭa* la soĭe va sĕ-arucă.
(Neamul la neam se va arunca).

2056. *Soĕa* la soĭe z-duţi.
(Neamul la neam se duce).

2057. Nî lom după avĕari, di n-asparsim *soĭa*.
(Am căutat avere, de ne-am stricat neamul).
Cînd cine-va ĭea în căsătorie o fată bogată, dar nu de neam bun.

2058. Tu *soní* carĭ aridi.
(La sfîrşit cine rîde).
Fr. Rira mieux, qui rira le dernier.

2059. *Soněa* alĕaţi.
(Sfîrşitul alege).
Dür. 412. I. 206: Das Ende krönt das Werk.

2060. L'-cŏapsi un ocl'u di *somnu*.
(I-a copt un ochiŭ de somn).

2061. L-fură' *somnul*.
(L-a furat somnul).
A dormí uşor, dulce.

2062. Ti l'a *somnul* sî staĭ s-lŏ asculţi.
(Te apucă somnul de aĭ sta să-l asculţĭ).

2063. *Sómnulu* ngl'agă oslu.
(Somnul încheagă os).

2064. L'-cŏapsi un *somnu*, di ḑiţĕăĭ, că-l' bigară ţară di mortu.
(Ĭĭ coapse un somn, de ziceaĭ, că-ĭ băgară ţărînă de mort).

A dormi adînc şi greŭ.

Notă. — Se crede, că dacă puĭ ţărînă de mort la cine-va, doarme ca un mort.

2065. ***Somnul*** i g'umitate di mŏarte.

(Somnul e jumătate de moarte).

Ionescu 5960 b. Z. II.

2066. Ş-lo ***sor***-sa cali di guşi.

(Şĭ-a apucat pe sora sa cale de gît).

A porni pe drum.

2067. Şi ***spîn*** şi bun, nu s-faţi.

(Şi spîn şi bun să fie, nu se face, nu se poate).

2068. Tuti lúcrili si ndreg, maş barba ***spînluĭ*** nu crĕaşti.

(Toate lucrurile se dreg, numaĭ barba spînuluĭ nu creşte).

2069. Ti voĭ ca ***spruna*** n-sin.

(Te ŭubesc ca spuza în sîn).

Dür 661, II 378 Willkommen sein wie die Sau im Judenhause.

2070. Cît traḑi ***spruna.***

(Cît e spruna).

Mulţime.

Vezĭ : *arina, frînḑa, mĕtura, stĕălili.*

2071. Misură ***stĕălili.***

(Numără stelele).

A hoinări.

cfr. Wölfflin IV, 16 (Petron. 62). Sedeo cantabundus et stellas numero. (Diogen, I, 15 Paraemigr. gr. II, p. 4): ἀστέρας ἀριθμεῖς.

2072. Ch'icát din ***stĕali.***

(Picat din stele).

Frumos de tot.

2073. Cît trag ***stĕălili.***

(Cîte sînt—cît conţin—stelele).

Mulţime.

Vezĭ : *arina, frînḑa, spruna, metura.*

2074. *Stîzmili* aŭ urecl'i.

(Zidurile aŭ urechĭ).

2075. Nacă tini ti fĕaţi *Stîmîria*, ş-mini ɣumara?

(Parcă pe tine te-a născut S-ta Marie şi pe mine măgăriţa?)

Adică: toţĭ sîntem născuţĭ de o mamă.

Dür 821. I, 436: Ieder hat ein Hemd von Menschenfleisch.

2076. Sĕ-adunară ca tră *stîmîrie*.

(S-aŭ strîns ca la S-ta Marie).

Cînd se strîng într-un sat toţĭ ceĭ din străinătate, cînd vin mulţĭ înstrăinaţĭ.

Notă. — Aromînii de la Pind obicĭnuiesc a sărbători pe S-ta Marie în mod cu totul deosebit. Toţĭ cărăvănarii şi înstrăinaţii caută să fie în satele lor în această sărbătoare, carĭ durează uneorĭ opt zile.

2077. Tricú *Stîmîria*, tricú vĕara tr-Armî'n'.

(A trecut S-ta Marie, a trecut vara pentru Aromînĭ).

Notă. — După sărbătorile S-teĭ Mariĭ, Aromînii încep să se prepare de plecat în Arniŭ.

2078. *Stîmîria* n-casă!

(S-ta Marie în casă).

Cînd cine-va simte o bucurie mare.

Se întrebuinţează şi în senz ironic, pentru cine se bucură fără un motiv serios.

2079. Fă *stînă* (cişari) cu birbéţĭ!

(Fă stînă cu berbecĭ!).

(Den Bock melden).

Vezĭ: No. 419.

2080. Nu lu ncap *stran'ili*.

(Nu-l încap haĭnele).

1. De gras.

2. De bucurie mare, de îngînfare.

Z. 4550 bis. Vezĭ: *ch'alĕa* No. 313.

2081. *Stran'lu* faţi omlu.

(Haĭna face pe om).

2082. *Streslu* s-l'a ştie, nu şi z-da.

(Avarul să ĭea ştie, nu şi să dee).

2083. *Streslu* ş-aspîrgîtorlu: «l'a un, dă prĕ-alantu» sun.
(Zgîrcitul şi risipitorul: «ĭea pe unul şi dă în cel lalt, sînt).
Adică la fel de condamnat.

2084. *Streslu* ŏ-ari mîna tră lŏari, nu ŏ-ari ş-tră dari.
(Zgîrcitul o are mîna pentru luat, nu şi pentru dat).
Dür. 556 II 289: Des Geizes Schuld, Ist ohne Grund. it l'uomo avaro e l'occhio sono insaziabili.

2085. Şedĭ *strîmbu* şi grĕa ndreptu.
(Şezĭ strîmb şi vorbeşte drept).

2086. Nu-l ari tu *stumáh.*
(Nu-l are la stomah).
cfr. Pentru cine ne displace.
Z. 4657. II.

2087. Va ti bilescu cu *sturnarĕa.*
(Te voiŭ jupui cu cremenele).
A tiraniza pe cine-va.

2088. Nu lŏ-ari *subaşĭ* la loc.
(Nu-l are zapciul la loc).
A fi scrîntit la creer.

2089. Nŏ-ari cu ţe sî-ş *suflă* nărli.
(N-are în ce să-şĭ sufle nasul).
A fi lipsit, liit pămîntuluĭ.

2090. Dŏaŭă *súfliti* t-un trup.
(Două suflete într-un corp).
Amiciţie foarte strînsă, iubire nemărginită.
Wölff. V, 386 Cic. de Amic. 25, 92. Nom cum amicitiae vis sit in eo, ut unus quasi animus fiat ex pluribus.

2091. Un *sutlit* tu dŏauă trupurĭ.
(Un suflet în două corpurĭ).
Z. II, 4718.

2092. Ari nŏaŭă *súfliti* ca vulpĕa, cituşa, mul'area.
(Are nouă suflete ca vulpea, pişica, muĭerea).

2093. Nu putĕá si-ş ţină *súflitlu.*
(Nu putea să-şĭ ţie—stăpînească—sufletul).
Din cauza spaĭmeĭ, de fricĕ.

2094. N'i ncîrcáĭ *súflitlu.*
(MĬ-am încărcat sufletul).
A păcătui.

2095. L-l'aŭ pi *suflit.*
(Îl ţeaŭ pe suflet).
Z. II 4677: A luà pe sufletul sĕŭ.
A-şĭ lua răspunderea.

2096. Trĕ *súflitlu* a mu-mĕaĭ.
(De sufletul mameĭ mele).
Cînd dăm ceva fără nicĭ o siguranţă; cînd facem o pomană.

2097. Tu *suflit* n'-ĕasti.
(In suflet ĭmĭ este).
Pentru cine-l ĭubim tare de tot.

2098. T-un *suflit* vin'i.
(A venit într-un suflet).
Foarte ĭute; într-o suflare.

2099. Nŏ-ari *súflit.*
(N-are suflet).
Om nemilos, răŭ.
Z. 4680 II. A nu avea suflet: 2. A fi om răŭ, nemilos.

2100. Ş-l'a *súflitlu* cu bunlu.
(Işĭ ţea sufletul cu binele).
Cînd mănîncă cine-va dimineaţa, ca să nu-ĭ fie foame pînă la prînz.
Se zice în special celor, carĭ în loc de *ngustare*, mănîncă pînă se satură bine de tot.

2101. Ş-lu mutrĕaşti *súflitlu.*
(Işĭ îngrijeşte de suflet).
A-şĭ căuta de interese.

2102. L'-vin'i *súflítlu* la loc.

(I-a venit sufletul la loc).

A-şĭ reveni, după o spaĭmă mare.

2103. N'-adusi *súflítlu* la gură.

(Mĭ-a adus sufletul la gură).

A fi necăjit pînă la disperare; a ajunge cuţitul la os.

2104. N'i scŏasi *súflítlu.*

(Mĭ-a scos sufletul).

cfr. Z. II, 4676.

2105. *Suflit* foc, suflit bîrbát, frati-n'u s-mîcă c...

(Suflet foc, suflet bărbat, frate-meŭ să mănînce c...).

Notă. — Fata, după ce se mărită, frate şi rudă maĭ de aproape are numaĭ pe bărbat.

2106. Armasi ca *Sulta* cu ucnălu.

(A rămas ca Sulta cu cana).

A rămîne cu un lucru neisprăvit; a se face de ruşine.

Notă. — Proverbul de maĭ sus se aude la Veria, Avela, Samarina, Perivole.

Se obicĭnueşte, cînd se face o fată mireasă să-şĭ bocască părul şi unghiile. Acest lucru se face în ultimul moment. Aci e vorba de o mireasă care s-a gătit şi a rămas nemăritată, cine ştie din ce motive mirele nevrînd să o ĭea, ceea ce se consideră de mare ruşine.

2107. Lásă-şĭ aspargă *sumárili.*

(Lasă-şĭ spargă samarele).

A se bate.

2108. Bati *sumarlu* s-aduch'ască ɣumarlu.

(Bate samarul să priceapă măgarul).

Z. 2464.

2109. Ş-arúpsiră *sumárili.*

(Ş-aŭ rupt samarele).

Notă. — Aluziune la măgarĭ, carĭ, cînd se ceartă, se muşcă, pînă îş rup samarele.

A se bate.

2110. Di pi şao pi *sumár.*

(De pe şea pe măgar).

cfr. Din cal măgar. Z. 2484 Milescu.

2111. L'-apirí *Sumedru* la pŏartă.
(I s-a luminat de zi la poartă ziua S-tuluĭ Dumetru).
A se găsi fără port.

Notă. — La S-tul Demetru şi la S-tul George se lichidează plăţile. In acest timp se fac toate întocmirile. Maĭ există zicătoarea următoarea; întrebuinţată de ceĭ săracĭ: *Dŏamne s-nu mĕ-aruşnédĭ tră sumedru ş-tră Sîmg'org'u* (Doamne să nu mă daĭ de ruşine la S-tul Dumitru şi la S-tul George). Aceasta, fiind-că atuncĭ trebuĭe să plăteştĭ pe băcan, măcelar, preot, croitor, etc. şi dacă n-aĭ, te daĭ de ruşine.

2112. La pŏarta *súrduluĭ*, aurlă di nu aĭ lucru.
(La poarta surduluĭ, dacă n-aĭ treabă urlă).
Dür 427 II 426 fr. Il n'y a pire que celui qui ne veut pas entendre.

2113. *Sútili* mîrită hútili.
(Sutimele mărită nebunele).
Cu baní mulţĭ se pot mărita toate cele slute.

2114. L'i sta ca *şaŏa* pi gumár.
(Iĭ sta ca şaua pe măgar.

Z. 2482 Dan.

2114bis L'i si duţi *şapte-optu*.
(I se duce şapte-opt).
A-ĭ fi frică.

Vezĭ: No. 1783.

2115. Carĭ încilḑaşti *şarpi*, nîs va mîşcă prota.
(Cine şarpe încălzeşte, pe dînsul o să-l muşte întîĭ).
Undank ist der Welt Lohn.

2116. Astál' *şarpi*, ch'isĕaḑă-l' caplu.
(Intîlneştĭ şarpe pisează-ĭ capul).
Pentru om foarte răŭ.

2117. *Şarpi* laiŭ.
(Şarpe negru).

2118. Carĭ tŏ-amari cadi, j-di *şarpi* sĕ-acaţă.
(Cine cade în mare, şi de şarpe se prinde).
Dür. 420 I, 212 Wer im Ertrinken ist, ergreift jeden Strohhalm.

2119. Carĭ s-nu-l calţi pri cŏadă *şárpili*, nu s-tŏarnă s-ti mîşcă.

(Dacă nu-l calcĭ pe coadă pe şarpe, nu se întoarce să te muşte).

Z. 2492.

2120. Hrăneá *şárpili* n-sin.
(Nutreşte şarpe în sîn).

2121. Arsîrí ca muşcát di *şarpi.*
(A răsărit ca muşcat de şarpe).
A se înfiorá.

2122. *Şcoplu* şi arşinĕa nu ĭes.
(Bătaea şi ruşinea nu ĭese, nu se şterge).
Isp. 440. Bătaea şi ocara nu se maĭ întoarce niciodată.

2123. Lŏ·aduţi *şcoplu* divarliga.
(L-aduce prăjina jur împrejur).
A avea mîncărime; a avea poftă de bătae.

2124. Ca *Şcurtul* di Marţu.
(Ca Februarie de Martie).
Arată vecinătatea.

2125. *Şicălu* s-ţi hibă, ca sarĕa tu mîcari.
(Gluma să-ţĭ fie ca sarea în mîncare).

2126. L'i sĕ-aurăşti a omluĭ şi di *şidĕari.*
(I se urăşte omuluĭ şi de şedere).
Adică: şi de traiŭ bun.

2127. J-di *şidĕari* bizirşeşti.
(Şi de şedere te plictiseştĭ).

2128. *Şidĕarĕa* nu aduţi mîcari.
(Şederea nu aduce mîncare,—de mîncat).

2129. S-cadă *şŏáriclu* ş-frînţi nărli n-cîpistĕari.
(De ar cădea şoarecele îşĭ rupe nasul în căpistere).
A fi sărac lipit pămîntuluĭ; a nu avea nicĭ făină în căpistere

2130. Un *şŏaric* nă mîcă' fîrina, şi-l'-avînă'm tuţi şŏáriţĭ'i.
(Un şoarece ne-a mîncat făina şi-ĭ urmărim pe toţĭ).

2131. Carĭ l'a n'ari! *şŏáric* cîḍú nauntru, domnul nu u mică.

(Cine cumpără mĭere? şoarece a căzut nauntru şi stăpînul nu o mănîncă).

Anecdotă:

Un servitor, vrînd să capete nişte mĭere, a prins un şoarece şi după ce l-a omorît l-a uns cu mĭere şi apoĭ a spus stăpînuluĭ, că a găsit un şoarece în mĭere.

Stăpînul ĭ-a ordonat să ĭea oala cu mĭere şi să o vînză.

Servitorul, făcînd pe prostul, a eşit în sat şi a început să strige cuvintele de maĭ sus. Bine înţeles că nimenĭ nu putea să cumpere nişte mĭere spurcată.

Spre seară s-a întors la stăpîn cu oala de mĭere nevîndută.

«De ce n-aĭ vîndut-o? l-a întrebat stăpînul.

— D-apoĭ ştiŭ eŭ? Eŭ am strigat ziua toată: «Cine cumpără mĭere, şoarece a căzut năuntru, stăpînul nu o mănîncă», dar de geaba nimenĭ n-a vrut să cumpere.

Atuncĭ stăpînul necăjit, iĭ zice:

«Mănînc-o tu, dacă ĭeste aşa!»

— O mănîncă săracul, răspunde servitorul, căpătînd mĭerea.

2132. Ş-mŏara vaĭ ardă, ma şi *şŏáriţl'i*, draclu va-l' l'a.

(Şi moara o să ardă, dar şi pe şoarecĭ dracul o să ĭ ĭea).

Ispirescu 280.

2133. Las *nu ştiĭ* îndŏaŭă c-auşeşti agon'a.

(Las să nu ştiĭ cîte va, căcĭ îmbătrîneştĭ curînd).

Cine ştie multe, multe grijĭ are.

2134. Avḍi-l ţe grĕaşti *ştiutlu*.

(Ascultă ce vorbeşte învăţatul).

2135. Sĕ-alină' *Stoĭc'e* în cîpistere şi traḍi c'ubuch'a.

(S-a suit *Stoice* în căpistere şi trage din cĭubuc).

A fi sărac lipit.

Notă. — Supt *Stoice* se înţălege şoarecele botezat cu un nume propriŭ bulgăresc, de oare-ce samănă cu un bulgar, îmbrăcat cu cojoc.

2136. L'-tricú *tástrulu*

(I-a băgat traista).

A înşe'à.

2137. Şi di *tată* mintuít, s-ĕasi h'ilu c'icănît.

(Şi de tată înţelept, cu minte, se ĭese fiŭ nebun).

2138. Nu va ti fac *tată!*

(Căcĭ n-am să te fac tată).

Hor. sat. II, 3,88. Ne sis patruus mihi.

2139. *Carĭ taţi*, faţi.

(Cine tace face).

2140. Care lucrĕaţă şi *taţe*, cama multu faţe.

Aron. II,278,12.

(Cine lucrează şi tace, maĭ mult face).

2141. Va l'i aşternu *taverna*.

(O să-ĭ aştern (să şază ca în) tavernă)!

Adică: o să-l poftesc la mîncat şi la băut, fără să şi lucreze în acelaş timp!

2142. O aştirnă' *taverna*.

(A aşternat taverna).

Pentru ceĭ stricaţĭ, pentru fiĭ de banĭ gata, carĭ cheltuĭesc paralele fără să producă în acelaş timp.

2143. «*Tărţĭ* în părţĭ».

(Tărţe în părţĭ, în bucăţele).

cfr. Jaf în cĭupercĭ.

2144. «Aĭ *tĕa-tĕa*, cum îl bĕa ɣumarl'i».

(«Aĭ tea-tea, cum îl bea măgariĭ»).

Poveste. O nevastă de ruşinea socrilor, cînd aceştia îĭ spuneaŭ la masă să bea, zicea, că dînsa nu bea vin: «*nu lŏ-ari tu bĕari*» cu toate acestea, obrajiĭ şi nasul nebăutoareĭ de vin era cam roş şi un roşu ca acel provenit din vin maĭ mult. Ispitit socrul, a vrut să se convingă, dacă într-adevăr nevasta nu bea vin. Fiindcă nevasta era aceea, care se ducea şi aducea vinul din pimniţă, socrul a urmărit-o şi a păzit să vază ce face nevasta acolo.

Nevasta după ce a umplut cana, a dus-o la gură şi l-a dat tot vinul peste gît dintr-o dată.

Apoĭ, după ce s-a şters frumos pe buze, a strîns din nas şĭ-a zis:

«Aĭ tĕa-tĕa cum ul bĕa ɣumarl'i?» (Aĭ tea-tea, cum îl bea măgariĭ?).

Socrul, de acolo unde era ascuns, îĭ răspunde:

«Cu v'ilia, morĭ cĭţaŭă, şi după mĕasă, ma nu cu cinata ca tine». (Cu paharul, fă căţea, şi după masă, ci nu ca tine cu cana).

2145. Li *tĕasi* (timsi).

(Le a întins).

A muri.

2146. *Tiflupendar* ş-ĕasti.

(E ban orb).

A fi lipsit cu totul de bani.

Notă. — *Tiflupendar* de la greceşte: τυφλός=orb şi πεντάρα=cinci bani.

2147. Caθiún cu *tih'a*-l'.

(Fie-care cu norocul său).

2148. *Timbelu* v'ern'il' îl mică.

(Pe trîndav îl mănîncă vĭermiĭ).

cfr. In casa trîndavuluĭ ĭe sărăcie lucie.

2149. *Tindi*-ţĭ c'ŏarli, cît ţ-u c'erga.

(Intinde-ţĭ picioarele cît ţĭ-e (lungă) plapoma).

Dür 402 II. 222 Strecke dich nach deiner Decke.

2150. *Tini* haşti, ş-altu «*paşti*».

(Tu caştĭ şi altul se împărtăşeşte).

2151. *Tini* ḑiţĭ, tini avḑi.

(Tu zicĭ, tu auzĭ).

Cînd aĭ a face cu unul care nu pricepe, care nu ascultă, care este încăpăţînat.

2152. Io ḑic, ĭo avdu.

(Eŭ zic, eŭ aud).

cfr. Z. 5134.

2153. Taţĭ *tini*, si zburăscu eŭ.

(Tacĭ tu, să vorbesc eŭ).

Milescu. Z. II, 6071.

Se zice pentru ceĭ obraznicĭ.

2154. Scŏală *tini*, ta s-şed mini.

(Scoală tu, să şed eŭ).

ngr. σήκου σύ, νὰ κάτσου γώ. (idem).

2155. Fĭră z-greşti *tini*, nu s-faţi.

(Fără să vorbeştĭ tu, nu se poate).
Cînd cine-va se bagă la orĭ-ce.

2156. Cîndu ti ţĕaĭ *tini*, ĭo mi turnám.
(Cînd tu te duceaĭ—să învеţĭ—eŭ mă întorceam).

2157. La *tini* m'cari-bĕari ş-la mini cîntari.
(La tine mîncare—masă—şi băutură, iar la mine cîntare).

2158. Ţe faţĭ tră *tini* faţĭ, ţe daĭ tră tini daĭ.
(Ce facĭ pentru tine facĭ, ce daĭ, pentru tine daĭ).

2159. *Tinich'é* ĕasti.
(Tenechea este).
A fi fără nicĭ un ban.
Isp. 2095. Este ififlĭŭ, Lefter de parale.

2160. L'i spinḍurară *tinich'elu*.
(lĭ atărnară tenecheaoa).
A goni pe cine-va cu ruşine faţă de toată lumea.

Notă. — Pentru a face haz uneorĭ se leagă de coada cĭinilor cîte o tenechea care face ca bĭetul cîne să o tulească la fugă, pe cînd ceĭ l-alţĭ cĭinĭ se ţin după dînsul şi-l latră. Probabil că zicătoarea de maĭ sus ş-a luat naştere din acest obicĭŭ.

2161. *Tinirĕaţă* i_zurlĕaţă.
(Tinereţe este nebunie).

2162. *Tinirĕaţă*, muşitĕaţă.
(Tinereţe este frumuseţe).

2163. *Tin'ia*, tin'ie nŏ-are ş-calótih di carĭ u are.
(Cinstea, cinste n-are şi ferice de cine o are).

2164. Ma gh'ine ŏarfin *tin'isit*, dicit avút pizuit.
(Maĭ bine sărac cinstit. de cît bogat batjocorit).
Weis. Arom. II, p. 279.

2165. *Tibác* nu-ţĭ daŭ.
(Tabac nu-ţĭ daŭ).
Adică: nimic.

2166. U spinḑură' *tîmparĕa*.

(A atîrnat-o mantaua).

Adică: S-a pus pe şedere.

Notă. — Se obicînnieşte a se purta mantale carna, cînd plonă saŭ ninge. E obiceĭul cînd vine cine-va în casă, să i se ĭea tîmparea şi să se atîrne în cuĭŭ cît timp stă în casă. A atîrna mantaua deci, însemnează a se pune pe şedere.

2167. Traḑi la *tîmpari*.

(Trage la manta).

Poveste: Se zice că Nastradin-Hogea, a vrut să vînză o casă a sa, cu condiţiunea ca un cuĭŭ, ce se găsea tocmaĭ în camera din fund, unde nu puteaĭ ajunge de cît trecînd prin cele-lalte. Cumpărătorul văzînd că casa ĭe ieftină, a cumpărat-o cu condiţiunea propusă.

Abĭa a cumpărat-o şi Nastradin-Hogea, ca să-l facă să se plictisească şi să fugă din casă, ce făcea?

Işĭ atîrna mantaua de cuĭŭ şi tocmaĭ cînd dormea noul proprietar, începea să sune tare de tot, ca să-ĭ deschiză, fiindcă vrea să-şĭ ĭea mantaoa. Une-orĭ, fiind earnă, venea plin de noroĭŭ pînă la genuchĭ de-i murdărea toate mobilele, trebuind să treacă, ca să meargă să-şĭ ĭea *tîmparea*.

Aşa a mers pînă cînd noul cumpărător ĭ-a înapoĭat casa pe un preţ foarte redus, neputînd trăi chinuit de gusturile luĭ Nastradin-Hogea.

2167.bis. Silgh'ĭ *tîmparĕa* saŭ: traḑi *tîmparĕa* azvarna.

(A întins pe jos mantaoa, saŭ: trage—tîreşte—pe jos mantaua).

A da motiv la ceartă A fi om răŭ, care caută cearta cu luminarea.

2168. Ni-l ficú caplu *tî'mpînă*.

(Ni l-a făcut capul ca o tobă).

2169. Canda l'-adună'm cu *tî'mpîna*.

(Parcă ĭ am strîns cu toba).

2170. Da *tîmpîrălu*.

(Cîntă din tampara).

Vezĭ: *guvojdi, dinţîl'*.

2171. L'-u til'é cu *tîporlu* (ţupata).

(I-a tăĭat-o cu securea).

A zice ceva din topor, în mod brusc; a spune verde.

2172. *Tîr-tîr* îl' si duţi.

(*Tîr-tîr* îĭ merge).

De frică.

2173. Scumbu la *tîrţă* ş-eftin la fărînă.

(Scump la tărîţe şi eftin la făină).

2174. *Tiţĕarĕa* i ca n'arĕa.

(Tăcerea e ca mĭerea).

2175. *Tiţĕă*, ch'atră dipri murminti.

(Tăcea ca peatra de pe mormînt).

2176. *Tiţĕă* ca nî cituşi.

(Tăcea ca o pisică).

2177. *Tiţĕă* «c'itus».

(Tăcea *citus*.

Notă. — *C'itus* este semnul tăcerii. Se obicĭnuĭeşte maĭ mult cînd se vorbeşte copiilor. Tot aşa «*mutus*» cu acelaş senz.

2178. *Toclu* mîcă caplu.

(Dobînda mănîncă şi capitalul).

Se zice despre aceĭ, carĭ dorind să cîştige mult, împrumută capitalul cu dobîndă mare şi apoĭ în schimb pĭerd şi capitalul.

2179. Arcă' *topa*.

(A aruncat tunul).

A muri.

2180. Albanezeşte: *Toscă* pa besă, Gh'egă pa măntă.

(Tosca nu are credinţă, ear Ghega nu are minte).

Vezĭ: *Arbines*.

Notă. — Albanejiĭ se împart în *Toscă*, pl. *Toscĭ*, carĭ locuĭesc în sudul Albanieĭ şi în *Ghegă* pl. *Ghegh*ĭ saŭ *Ghegan* pl. *Gheganĭ*; albanejiĭ din N. Albanieĭ. Vezĭ: No. 820.

2181. N'iţli nu li vrĕaĭ, mărli li cîlăĭ, *traşli* ş-tini.

(Lucrurile micĭ nu le doreaĭ, pe cele marĭ le căutaĭ, trage, suferă şi tu).

Isp. 246. Cele micĭ le-aĭ lepădat, cele marĭ aĭ căutat, acuma înoată ca un cîine, ca să poţi scăpa maĭ bine.

ngr. Τὰ τρανά δέν σοῦ ἄρεζαν, τά μεγάλα γίριζες τράβα γερουδιάουλε.
(Cele marĭ nu-ţĭ plăceaŭ, cele micĭ doreaĭ, suferă dracule).

2182. Apă di *tranăafir*.

(Apă de trandafir).

Adică: curat.

Vezĭ: *liturvie.*

2183. Di sch'in *trandafír* j-di trandafír sch'in.

(De spin trandafir şi de trandafir spin.

cfr. Z. 1205.

2184. Nu-ĭ *trandafír* fîră sch'in.

(Nu-ĭ trandafir fără spin).

Z. 1197. Milescu.

2185. Pînă z-diţĭ: *treĭ.*

(Pînă să zicĭ: treĭ...).

Se întrebuinţează pentru a exprima adverbialul de timp: într-o clipă.

2186. Iu sînt doĭ ş-nîs: *treĭ.*

(Unde sînt doĭ cu el treĭ!).

Pentru cine e nelipsit de la ceva; pentru cine e indiscret.

2187. Va ţi-l adár *truplu* ma möali dicit pi'ntica.

(Ţi-l voiŭ face corpul maĭ moale de cît pîntecele (burta).

2188. Anvîlĭ *tuc'inili.*

(A învelit tăciunele).

A fugi, a plecá.

2189. *Tuc'ini* anvîlit.

(Tăciune învelit).

Om veclean.

Vezĭ: *jar.*

2190. Calu, mul'arĕa ş *tufech'a* altúĭ s-nu li daĭ.

(Calul muĭerea şi puşca altuĭa să nu le încredinţezĭ.

cfr. Z. 1408. Vezĭ: Basmul referitor la acestea în: *basmele aromîne.*

2191. Nu tĕ-ag'öacă cu *tufech'a.*

(Nu te juca cu puşca).

Nu te încrede puşteĭ.

2192. O-arcă' *tufech'a.*

(A împuşcat din puşcă).

S-a logodit.

2193. S-*tunisĭ* că s-fĕaţi.

(S-a căit, că s-a născut).

A fi trîndav.

2194. *Turcu* ară'ŭ.

(Turc răŭ).

2195. Dă ş-fuḑĭ di *Turcu*.

(Dă şi fugĭ de Turc).

2196. Canda bîgară *turţiĭ'* cuţút.

(Parcă Turciĭ aŭ băgat cuţit).

Arată spaĭma.

Notă. — A băgà «*cuţút*» înseamnă a tăĭa fără deosibire de tînăr saŭ bătrîn, bărbat saŭ femee; a face măcel.

2197. *Turcul* lŏ-acaţă lépurli cu arîbălu.

(Turcul îl prinde ĭepurele cu carul).

2198. *Turcul* lŏ-acaţă lépurli cu carlu.

(Turcul îl prinde ĭepurele cu carul).

Adică cu mare diplomaţie [1]).

Turcul nu se sinchiseşte ci e răbdător, aşteptînd încetul cu încetul să se îndeplinească ceea ce urmăreşte. Arată că el ştie să se poarte ca un diplomat încercat.

2199. Ş-nîs *turcu*, ma ş-ĭo un suflit (cap) hursescu al Dumniḑă'.

(Şi el e turc, dar şi eŭ un suflet — un cap — datoresc luĭ Dumnezeŭ).

Aşa spun munteniĭ aromînĭ.

2200. Dă-l' másina *Túrculuĭ*, s-l'aĭ vîtîlahlu.

(Dă-ĭ măslina Turculuĭ, ca să ĭeĭ burduful plin cu unt-de-lemn).

Com. de d-l Mit. Măracine.

2201. Ti ncl'ináşĭ la *Turcu*, ma răŭ va ti calcă.

(Te-aĭ închinat Turculuĭ, maĭ răŭ te va apăsa).

2202. *Turcul* u caftă ngîc'ară cu luminară.

(Turcul caută ceartă cu lumînarea).

Supt orĭ-ce preţ.

[1]). In *Zweiter Iahresbericht*, p. 177, No. 335 traducerea e falşă.

2203. *Turcul* la sîrgl'aşti brînlu si-l' lu calţi.

(Turcul îl lasă brîul pe jos, ca să i-l calcĭ).

Adică: dă motiv de ceartă.

2204. *Turma* n'arḑi după birbéc.

(Turma merge după berbece).

2205. *Turma* fîră cîni, u mîcă luplu.

(Turma fără cîine o mănîncă lupul).

2206. L'-*turnară* apă.

(I-aŭ turnat—l-aŭ stropit—cu apă).

A fi în pericol de moarte.

Credinţă. Cînd cine-va trage de moarte, *cadi greŭ*, îĭ vine greŭ, rudele, ca să-l readucă la viaţă, îl stropesc cu apă. Tot aşa se stropesc cu apă şi ceĭ carĭ se sperie. Aceştia pe lîngă stropire, bea şi puţînă apă.

2207. Fîră di fîrînă, nu s-faţi *turta.*

(Fără de făină, nu se face turtă).

2208. *Turtă* s-fĕaţi.

(Turtă s-a făcut).

Cînd cine-va bea pînă se îmbată, în cît nu ştie unde îşĭ-are capul.

Cfr. Z. 1770. A fi cuc.

2209. Ca *turturică* l'-si duţi gura.

(Îĭ merge gura ca la o turturică).

A vorbi mereŭ a se tîngui, în cît să-ţĭ facă milă.

2210. Di-l' vreĭ arăʻŭ alîntúĭ, tu mîn' *turţeşti* s-lu veḑĭ.

(Dacă-ĭ doreştĭ răŭ cuiva, în mînĭ turceştĭ să-l vezĭ).

2211. Lucri *turţeşti.*

(Lucrurĭ turceştĭ).

Necurate; neregulate; zăbovitoare.

2212. Ca *turţil'* cu bîiraméa.

(Ca turcĭĭ cu baearamul).

A nu fi sigur de ceva.

Turcĭĭ, conducîndu-se după lună, nu pot să fie siguri cînd

vine *baĭaramul*. Ast-fel, aceĭ carĭ aŭ văzut luna nouă, încep baĭaramul, pe cînd alţiĭ carĭ se află într-un loc unde cerul este acoperit cu norĭ, aşteaptă să li se aducă vestea că s-a văzut luna nouă, saŭ să se însenineze, ca şi eĭ să înceapă baĭaramul.

2213. Si ngac'i criştin'l'i, *Turţil'* s-hîrisescu.

(Dăcă se ceartă creştiniĭ, Turciĭ se bucură).

2214. Ascipáşi di mîn' fureşti, s-caḑí tu mîn' *turţeşti*.

(Scăpaşĭ din mîniĭ hoţeştĭ, să caḑĭ în mîniĭ turceştĭ).

Din răŭ în maĭ răŭ.

2215. Tu mîn' fureşti i *turţeşti* caḑí, un darác căsti.

(In mînile hoţilor orĭ în ale turcilor cazĭ, acelaşĭ lucru este).

Dür 763 I. 400 fr. Il vaut autant être mordu d'un chien ou d'une chienne.

Notă. — Supt *Turţeşti* să se înţeleagă tot dauna autorităţile turceştĭ, şi să nu se confundă cu poporul turcesc, care, în genere, este bun şi cu totul neresponsabil de cele ce fac autorităţile.

2216. Canda v'în *turţil'*.

(Parcă vin turciĭ).

Arată spaima; Cînd se grăbeşte cine-va să isprăvească vre o treabă, i se zice: ce te grăbeştĭ aşa să isprăveştĭ, parcă aŭ dat turciĭ?

2217. *Tutíputa* bună z-vindi dit munti.

(Vitele bune se vînd din munte, — fără să fie trebuinţă ca să fie arătate cumpărătorilor).

2218. Canda ch'irú *tutíputa* tată-suĭ.

(Parcă pĭerdu averea tatăluĭ saŭ).

A fi trist.

2219. *Tuţĭ* s-l'i ntrégh' j-di mintĕa ta s-nu ĭeşĭ.

(Pe toţĭ să-ĭ întrebĭ, să le ceriĭ părerea, dar din mintea—părerea—ta să nu eşĭ).

Să procedezĭ cum mintea ta te sfătueşte.

2220. S-ĕará *tuţĭ* avúţĭ, carĭ vrĕa sapă ágrili?

(Dacă ar fi fost toţĭ bogaţĭ, cine ar fi săpat ogoarele?)

Dür 31. I. 14. Tu mare, eŭ mare, cine să tragă cibotele?

2221. *Ţani* cu Gani.
(Ţane cu Gane).
Adică mofturĭ, nimicurĭ.
cfr. «Tanda cu Manda» de la Romînĭ.
Maĭ arată o legătură sufletească.

2222. Acaţă, mulḑi *ţaplu*.
(Prinde şi mulge pe ţap).
Ab asino lanam petis.
Arată imposibilul.

2223. Di *ţară* h'im, ţara va nî mîcă.
(De ţărînă sîntem, ţărîna ne va mîncă).

2224. Il' bîgă' *ţĕapi*.
(I-a băgat cepe).
A bate pe cine-va straşnic.

Notă. — După bătae se obicĭnueşte a se pune pe locul bătut cepe încălzite şi pe deasupra unse cu unt-de-lemn.

2225. Va-ţĭ aprindu *ţĕara*.
(O să-ţI aprind luminarea).
A muri.

Notă. — Se obicĭnuĭeşte la moartea cuĭva a se aprinde *ţerĭ*, luminărĭ. *L'-aprĕasi ţĕara*, ĭ-a aprins luminarea, înseamnă, l-a omorît.

2226. Carĭ *ţĕarĭ*, nu ch'ari, ma neccă-ĭ tr-alivdari.
(Cine cerşeşte, nu pĭere, dar nicĭ de lăudat ĭeste).

2227. *Ţe daĭ*, aţĕă l'aĭ.
(Ce daĭ acea ĭeĭ).
Dür 664 II 364: Wie die Arbeit, so der Lohn.

2228. *Ţe-ţĭ*, cîtăşĭ aţĕă ţ-aflăşĭ.
(Ce ţĭ-aĭ căutat, aceea ţĭ-aĭ aflat).
Isp. 1166

2229. *Ţe* avúĭ şi ţe ch'irdúĭ?
(Ce am avut şi ce-am pĭerdut).
Ips. 890.

2230. *Ţĕapi* ntr-ocl'i.

(Cepe în ochĭ).

Răspuns la ceĭ îndiscreţĭ.

2231. *Ţerlu* aţél sirînlu nu se aspare di furtună.

(Cerul cel senin nu se teme de furtună).

2232. *Ţer* sirín furtună nŏ-aduţi.

(Cer senin furtună nu aduce).

Z. 68. Cerul curat de trîznet nu se teme ngr. Ὁ καθαρὸς ἀέρας, στραπιά δὲν φοβᾶται.

(Aerul cel senin nu se teme de trîznet).

2233. Canda căzú din *ţer*.

(Parcă a căzut din cer).

Z. 76. Milescu.

2234. U *ţimsi* cŏarda.

(A încins sabia)

A deveni haiduc, a se revolta.

2235. Li *ţimsi*.

(Le a încins—armele).

A se revoltà, a deveni haiduc.

Notă. — Cînd cine-va se revolta, primul lucru ce făcea, era să încingă o spadă şi să se înarmeze cu o puşcă. Apoĭ eşind la munte îşĭ schimba costumul, îmbrăcînd pe cel haiducesc.

2236. *Ţinţi* scŏati, ţaţi mică.

(Cină scoate, zece mănîncă).

A fi risipitor.

2237. Tricút prit *ţir* ş-prit sită.

(Trecut prin ciur şi prin sită).

A fi umblat mult.

2238. Apă cu *ţirlu* vaĭ portu la numta ta.

(Voiŭ purtà apă cu cĭurul la nunta ta).

Notă. — In basmele aromineştĭ, între alte încercărĭ grele, la carĭ îe supus eroul saŭ eroina basmuluĭ, îe şi aceasta, să care apă cu cĭurul.

cfr. Wölfflin. III, 224: Κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλεῖς (Plutarch. Paroemiogr. I, 344).

2239. Ninga suḑi *ţiţă*.
(Încă suge la ţiţă).
Pentru cel prost; pentru unul cu mintea încă necoaptă.

2240. Canda ĭerĭ ti curmáşĭ di *ţiţă*.
(Parcă ĭerĭ te aĭ înţărcat).
Se aplică celor, carĭ se poartă ca niște copiĭ micĭ.
cfr. a lacte nutricis; a lacte infantiae.
Wölfflin. 357, V.

2241. *Udatlu* (amol'lu) di plŏai nu se aspari.
(Cel udat nu se teme de ploae).
cfr. Inecatul nu se teme de apă.

2242. Nu tuti *ug'ăcurli* ţĕ-afumă aŭ nicuch'irată.
(Nu toate coşurile carĭ fumă aŭ căsnicie).
Dür 18 I. 9: Alle sind nicht Jäger, die das Korn blasen.

2243. *Uhtă* dit báirli dit inimă.
(Ofta din adîncul inimeĭ).

2244. *Umtulemnu* pisti foc.
Unt-de-lemn peste foc.
A aţiţa pe cine-va.
Z. 705.

2245. *Umtulemnu* pristi apă.
(Unt-de-lemn peste apă).
Om drept; ironic întrebuinţat pentru om nedrept.

2246. L'-si biţi *umtulemnul*.
(I s-a isprăvit unt-de-lemnul).
Vezĭ: *cîndila*.
A murit.

2247. Nŏ-ari *umtulemnu* pri nîs.
(N are unt-de-lemn asupra-ĭ).

Notă. — Se aplică celor răŭ, carĭ n-aŭ de loc milă şi se poartă ca niște păginĭ, nebotezaţĭ şi prin urmare neunşĭ cu unt-de-lemn. În genere se înţelege: turcul. Tot aşa: *om nin'iruŭ*, om neuns cu mir.

2248. Pînă z-ḑiţĭ *unŭ*.

(Pînă să zicĭ una).

Adică: îndată.

2249. Nu sta pri *unã*.

(Nu stă pe «una»).

Cfr. A vorbi în doĭ perĭ.

2250. Necă *unã*, necă dŏaŭă.

(Nicĭ una, nicĭ două).

A nu sta la chibzuĭală, a se hotărî dintr-o dată.

2251. Va-nˈ ḑiţĭ: *unã*; va-ţĭ ḑic: dŏaŭă.

(Imĭ veĭ spune: una, ţĭ voiŭ spune: două).

Auf einen groben Klotz, gehört ein grober Keil. Dür 650 II: Wie du mir, so ich dir.

2252. *Unglˈi* ş-carni.

(A fi: unghe şi carne).

A fi prietinĭ intimĭ. Albanezul zice: *Mişti nga 0oĭ s-ndaheti.*

(Carnea de unghe nu se desparte).

2253. *Unglˈe.*

(Nicĭ cît unghia).

De loc, de fel.

2254. J-bigă' *ûnglˈili.*

(Ş-a băgat unghile).

S-a năpustit asupra cuĭva.

2255. Ş-mîcă di su *unglˈe.*

(Işĭ mănîncă de supt unghie).

Z. 4741 II, Milescu.

Se aplică celor zgîrciţĭ.

2256. Carĭ s-nu *unzĕască,* va s-anˈurzĕască.

(Dacă nu va semăna, va mirosi.

Z. II, 4857. Milescu.

Se aplică la fiĭ şi nepoţĭ faţă de părinţĭ şi unchĭ.

2257. Carĭ s-*upîrĕaşti* tu lapti, suflă ş-tu mîrcát.

(Cine se upăreşte în lapte, suflă şi-n iaurt).

Cine ĭe muşcat de şarpe, se teme şi de şopîrlă.
Gr. Gebranntes Kind scheut's Feuer.

2258. Di *uscîc'uni* mare, bună-ĭ j-grîndineă.
(De secetă mari, bună-ĭ şi grindina).

2259. Cîndu va-n' ved *urĕacl'a*.
(Cînd îmĭ voiŭ vedea urechia).
Adică, niciodată.

2260. Pi *urĕacl'a* ţĕa ndrĕapta culcă-ti.
(Culcă-te pe urechea cea dreaptă).
Rămiĭ liniştit, fără grije!

2261. Nŏ-avdi di nă *urĕacl'i*.
(Nu aude de o ureche).
Se zice pentru cine face pe surd; pentru cine se face că nu înţelege.

2262. Pe aţĕa *urecl'e* s-ti baḑĭ.
(Culcă-te pe urechea aea).
Ironic: Rămiĭ sigur, liniştit!

2263. Pi tu unã *urĕacl'i* n'-intră, pit alantă n'-ĕasi.
(Printr-o ureche îmĭ intră, prin cea laltă îmĭ ĭese).
Z. II, 4755.

2264. S-ţ-u ḑică după *urĕacl'i*.
(Să-ţĭ citească, să-ţĭ-o zică după ureche).
Obiceĭul preotuluĭ de a citi la capul cuĭ-va, după ce moare.
S-ţ-u ḑică la *cap* preftul.
(Să ţĭ-o zică popa la cap).
Vezĭ: No. 1925.

2265. Aţél ţĕ-are *urecl'i* dĕ-avḑire, s-avdă.
(Cine are urechĭ de auzit, să auză).
Bagav, p. 181. Z. 4752. II.

2266. Fudul di *urécl'i*.
(A fi fudul de urechĭ).
Cfr. A fi tare de urechĭ.

2267. N'-micâ' *urécl'ili.*
(Mĭ-a mîncat urechile).
A nu fi lăsat în pace.

2268. N'-arupsi *urécl'ili.*
(Mĭ-a rupt urechile).
cfr. Z. II, 4792. A-ĭ roade urechile.

2269. Pînă di *urecl'i.*
(Pînă în urechĭ).
Aproape întreg.

2270. S-acîţă' *urécl'ili.*
(Ş-a prins urechile).
De mirare cînd aude ceva înpsăĭmîntător, cînd i se întîmplă vre-o grozăvenie.

2271. C'uléă gh'ini *urécl'ili.*
(Cĭuleşte bine).

2272. Disfă-ţĭ *urécl'ili.*
(Desfă-ţĭ urechile).
Observă bine, bagă bine de seamă.
cfr. W. 314, VI, *Arrige auris!* (Ter. Andr. 933); (Virg, Propert).

2273. Pîn di *urecl'i*-ĭ di borg'i.
(A fi dator pînă la urechĭ).

2274. Lĕ-ari *urécl'ili* astupati cu bumbác.
(lĭ sînt urechile astupate cu bumbac).

2275. Nŏ-ari ma grĕaŭă lîngŏari ca *urfan'a.*
(Nu ĭe maĭ grea boală ca sărăcia).

2276. *Ursa* nu sĕ-aspare di ţir.
(Ursul nu se teme de cĭur).
Z. 2573. Dan.

2277. *Ursa* di (cu) furnizĭ nu si sătură.
(Ursul cu furnicĭ nu se satură).
Z. 2574. Milescu.

2278. Ca *ursa* la n'ari.

(Ca ursa la mĭere).

Se zice pentru cine ţine la ceva foarte mult.

2279. G'ŏacă *ursa* di bil'é'.

(Joacă ursul de belea).

2280. Vru să sîrmă lépurli, şi scŏasi *ursa*.

(A vrut să scoată ĭepure şi a dat peste urs).

2281. Sĕ-adunară ca pri *ursă*.

(S-aŭ strîns—să se uĭte—ca la urs).

Adică, ca la ceva rar, neobicĭnuit.

cfr. Z. 2592. A se uĭta ca la urs.

2282. Azĭ g'ŏacă la mine *ursa*, mîni la tini.

(Azĭ joacă ursul la mine, mîne la tine).

Adică : nu trebue să te bucurĭ, cînd mi se întîmplă un răŭ, căci şi ţie are să-ţi vie : *Azĭ mie, mîne ţie*.

2283. Vindi ch'aléa *ursălĕi*, ş-ursa tu pidure.

(Vinde pielea ursuluĭ şi ursul în pădure).

cfr. Z. 2585.

2284. Ca havră *Uvrĕască*.

(Ca havră jidovească).

Adică : neregulă, zgomot mare, gălăgie.

2285. *Sînîtatĕa* nŏastră, h'avra *Uvrĕĭlor*.

(Sînătatea—să fie—la noĭ, şi frigurile—să fie—la Ovreĭ).

2286. S-ţîn ca *Uvrĕĭl'i*.

(Se ţin ca Evreiĭ).

A fi uniţĭ, a se ajută în cazurĭ grele de mare nevoĭe. Tot aşa :

2287. Sĕ-ag'ută ca *Uvrĕĭl'i*.

(Se ajută ca Evreiĭ).

2288. Fuţi ca *Uvrĕulu* di cirivĭŏă.

(Fuge ca Evreul de rac).

Notă. — Se crede, că Evreiĭ aŭ groază mare de racĭ, că nicĭ nu-ĭ mănîncă şi nicĭ nu vor să-ĭ vază.

2289. Fricós ca *Uvréŭ.*

(Fricos ca Evreŭ).

2290. Aurlă ca *Uvriță.*

(Strigă ca puiŭ de jidan).

2291. Nu-n' viḑúĭ, nŏ-avḑi'ĭ ca *Uvréŭ.*

(N-am văzut, n-am auzit ca Evreŭ).

A nega, a nu spune adevărul ca Evreul.

Notă. — Evreiĭ sînt recunoscuțĭ, ca oamenĭ carĭ se ajută între sine. Și cînd e vorba să mărturisească ceva în contra compatrioților lor, nu o fac în ruptul capuluĭ.

2292. Aridi ca *Uvréŭ.*

(Înșală ca Evreŭ).

2293. *Uvreŭlu* și da și strigă.

(Evreul și dă și strigă).

A fi vinovat și cu toate acestea a se plînge ca un nevinovat.

2294. G'ură ca *Uvréŭ.*

(Jură ca Evreŭ).

A jura falș.

2295. S-lĕagă ca *Uvreŭlu.*

(Se leagă—de om—ca Evreul).

A se ține de capul nostru. Arată spiritul comercial al Evreuluĭ, împins la extrem.

2296. Murdárĭ ca *Uvreĭl'i.*

(Murdarĭ ca Evreiĭ).

In mahalale evreeștĭ de prin Salonic, Bitolia, Evreiĭ, fie că trăesc maĭ multe familiĭ evreeștĭ la un loc, fie că serviciul municipal nu ĭeste așa de riguros, domnește o mare necurățenie, care a trebuit să dea naștere zicătoareĭ de maĭ sus, care se aude și în turcește.

2297. Țe u vreĭ, că *vaca* ț-umpli cildarĕa cu lapti, ș-tu soni-l' da cu cloța.

(Ce țĭ-e că vaca țĭ-umple căldarea de lapte și în urmă țĭ-o varsă cu piciorul).

2298. Bună-ĭ *vaca,* ma-ĭ viță̆arcă.

(Bună ĭeste vaca, dară ĭe viționsă).

Fiind-că după ce o mulgĭ, îţĭ varsă laptele.

2299. Di la *vaca*.

(De la vaca).

Adică: din Grecia.

Notă. — Cauza pentru care în limbagiul figurat Aromînii numesc Grecia: *Vacă*, ieste, că pe greceşte se numeşte: Ἑλλάδα, ear Aromînii de prin Macedonia şi Albania, neputînd pronunţa bine Ἑλλάδα, pronunţă γελάδα=vacă.

2300. L'-fită' *vaça* (pŏarca).

(I-a fătat vaca).

A fi vesel.

Vezĭ: *căpîrli*.

2301. Aţél din *vale*.

(Acela din vale).

Adică: Dracul.

Notă. — Se crede, că locuinţele dracilor sînt văile cele prăpăstioase.

2302. Tuţĭ caléa, nis *valĕa*.

(Toţĭ—mĭerg—calea, dînsul—mĭerge—valea).

Pentru cine nu se poartă aşa cum toată lumea se poartă.

2303. *Vatra* (casa) xĕană nu ncilḑaşti.

(Căminul străin nu încălzeşte).

Dür 334. I. 169: Eigen Feuer und Herd kocht wohl.

2304. Tu *vatra* ta ş-c'inuşa ardi.

(In vatra ta şi cenuşa arde).

Lîngă căminul tău toate îţĭ fac cald.

2305. Alimtu di *văţĭ*.

(Lins de vacĭ).

Se zice în batjocură acelor spinĭ; femeilor carĭ se sulemenesc.

2306. Il' batĕ-a *vĕară*.

(Lĭ cîntă a vară).

Dr. Lĭ cîntă cucul.

Germ. Sein Weizen blüht.

Cînd îĭ mĭerge bine de tot.

2307. Tută *vĕara* «cîr cîr cîr», tută čarna «ngîr» şi «mîr».

(Toată vara «cîr cur cîr»—în rîsete, adică,—şi toată earna «ngîr şi mîr»,—în certurĭ).

Se aplică acelor, carĭ, cît ĭe vara petrec şi nu muncesc, pe cînd earna apoĭ, simţind nevoĭe şi lipsă de hrană, se ceartă între eĭ în familie. Tot aşa:

2308. *Vĕara* tută tu cîntare, ş-ĕarna tută tu uhtare.

(Vara toată numaĭ în cîntare, şi earna toată în suspine).

2309. Ş-tini s-crech, bîrbate, îo *vĕdută* nu armî'n.

(Şi tu dacă aĭ crapă, bărbate, eŭ nu rămîiŭ văduvă).

2310. «Cum mi *veḑĭ* şi cum ti ved».

(«Cum mă vezĭ şi cum te văd»).

Isp. 57. Adevărul este cum te văz şi cum mă vezĭ.

2311. Albanezeşte: *Vĕla* me vla iştă vla.

(Aromînul cu frate sînt frate).

Notă. — În localităţile, unde Aromînii trăesc în contact cu Albanejii, se împacă foarte bine, ducînd o viaţă frăţească.

2312. Πέντε βλάχοι ἕνα παζάρι,
δέκα γρέκοι ἕνα γουμάρι.

(Cinceĭ Aromînĭ, un tîrg, zece greceĭ, un măgar).

Notă. — Grecii, ca să arate firea vioae, energică a Aromînuluĭ, zic despre dînşiĭ, că e destul ca cinceĭ Aromînĭ să facă un tîrg întreg.

Aromînul explică precum urmează zicătoarea aceasta.

«Cinceĭ Aromînĭ, zice el, sînt în stare să facă un tîrg întreg, pentru că fie-care din eĭ poate să vie în tîrg cu cel puţin cinceĭ catîrĭ încărcaţi cu marfă. Pe cînd zece greceĭ nu sînt capabilĭ nicĭ un măgar să încarce, fie-cînd se duc în tîrg, fie-cînd se întorc, de oare-ce fieşte-cine dintre dînşiĭ se duce să tîrguiască ăl mult marfă cît încape într-o traistă, ceva orez, unt de lemn, niscaĭ fasole, etc.

2313. *Viḑŭĭ* ş-pîţi'ĭ.

(Văzuĭ şi păţiĭ).

cfr. Cu chiŭ cu vaĭ.

Adică cu mare greutate, şi după multe necazurĭ.

2314. *Vimtu* sĕamin', furtună adún'.

(Vînt semenĭ, furtună adunĭ).

Isp. 1216.

2315. Lŏat di *vimtu*.

(Luat de vînt).

Germ. Der ist vom Wind genommen.

A fi sărit în minte.

2316. *Vimtul* bati şi múntili aurlă.

(Vîntul bate—suflă—şi muntele urlă).

Pentru cine se laudă cu munca altuia.

2317. Ţe *vimtu* tĕ-aduţe pe la noĭ?

(Ce vînt te aduce pe la noĭ).

Z. 334. Milescu.

2318. Bati *vimtu* tu hîvani.

(Bate vînt).

cfr. gr. Ἀνέμου γεωργεῖς. Zenob. I, 99;

Dür. II, 379.

2319. Nu suflă *vimtu* curat.

(Nu suflă vînt curat).

A nu mirosi bine.

2320. Bati *vimtu*.

(Bate vînt).

A aiurî.

cfr. Bate apa-n piuă. Germ. Seil aus Sand, wie hällt das Band.

Ἐξ ἄμου σχοινίον πλέκεις. Greg. Cypr. III, 46.

W. p. 27, 4.

2321. Lucrul dit *viţină* totna-ĭ cama bun.

(Lucrul din vecinătate, totdauna ĭeste maĭ bun).

2322. S-niiri *vîcarlu* (ciprarlu) pri hŏară.

(S-a supărat văcarul (căprarul) pe sat).

Povestea vorbiĭ despre supărarea văcaruluĭ pe sat, dată de A. Pann în *Povestea vorbeĭ*, Buc. 1883, p. 101, se aude şi la Aromînĭ.

2323. Bagă-l' *vîfia*.

(Bagă-ĭ vopseala).

A părăsi pe cine-ca.

Vezĭ: bagă-li *cruţea*.

2324. Fă ţe ḑiţi *vinghel'lu* ma nu ş-ţe nu ḑiţi.

(Fă ce zice Evangelia, dar nu şi ce nu zice).

Povestea vorbeĭ: Un călugăr citise în evangelie că, dacă îţĭ dă unul o palmă, să-ĭ întorcĭ şi pe cea-laltă. Intîlnit de un Albanez, a căpătat o palmă şi apoĭ a întors şi pe cea-laltă. Văzînd Albanezul că călugărul îe moale, îl constrînge să-l ducă în circă pe un suiş. Călugărul conformîndu-se preceptuluĭ evangelic s-a supus. Abĭa a făcut cîţĭ-va paşĭ cu Albanezul în spinare, cînd acesta a început să lovească cu picĭoarele pe călugăr, ca să meargă maĭ iute. Dacă a văzut aşa călugărul, «a! zice, asta nu o spune evangelia!» şi trîntind jos pe Albanez l-a junghiat cu ferestrăul.

2325. Va li *von'* tuti.

(O să le borăştĭ pe toate).

A ieşi prin nas cuĭ-va toate.

2326. Criştin di *Vrĕáştina.*

(Creştin de Vreaştina).

Vreaştina este un sat în Epir, unde toţĭ sătenĭĭ sînt de religiune musulmană. Se zice în batjocură pentru cine nu e creştin cum se cade, care mănîncă de dulce în zi de post, care e răŭ.

Vezĭ: *Turcu.*

2327. Ca Mihălĭ di *Vrĕáştina.*

(Ca Mihalĭ din Vrĕaştina).

Pentru cine vorbeşte alandala.

2328. Ca *vulpĕa* cu cŏál'ili a ţapluĭ.

(Ca vulpea cu coaele ţapuluĭ).

Adică: A aştepta ceva în zadar.

Notă. — Vulpea văzînd, că se clatină c.... ţapuluĭ, a crezut că vor cădea să le mănînce.

2329. Sĕ-aciţă' di pátruli (c'ic'ŏare) *vulpĕa.*

(S-a prins de cîteşĭ patru picĭoarele).

Z. 2677. A intrat vulpea în sac.

2330. *Vulpĕa* cît este de şirĕată, cadi tu stipiţă).

(Vulpea cît este de vicleană cade în cursă).

Z. 2671. Milescu.

2331. Cît este şirĕată *vulpĕa*, multe orĭ maş cade n-princă.

Andr. Bagav. p. 99.

(Cît e vulpea de vicleană, de multe orĭ cade în cursă).
Z. 2671.

2332. *Vulpe* vĕacl'ĕ.
(Z. 2685. Vulpe bătrînă).

2333. Ţe *vulpe* tăcută-ĭ!
(Ce vulpe tăcută ĭeste).
A fi prefăcut.

2334. Şi *vulpĕa* sĕ-acaţă di pătruli c'ic'ŏari.
(Şi vulpea se prinde de cîteşĭ patru picioarele).
Dür 120. I. 58: Man fängt auch wohl den geschickten Fuchs.

2335. Sĕ-aciţă' *vulpĕa* di pătruli c'ic'ŏari!
(S-a prins vulpea în cîte patru picioarele).
Borchar 873 s. 350. Da stehen die Ochsen am Berge. Syll 137. Nunc meae in arctum coguntur copiae.

2336. *Vulpĕa* carĭ nu ag'unḑĕá aúili, ḑiţĕá că-s acri.
(Vulpea dacă nu ajungea strugurĭĭ, zicea că sînt acri).

2337. *Vulpĕa* cînd z-viḑú fir cŏadă, vru s-li facă tuti cóluvi.
(Vulpea, cînd s-a pomenit fără coadă, a vrut să le facă pe toate berc'ĭ).
Z. 2675.

2338. Cap de *Vurgar*. (saŭ: vurgîrescu).
(Cap de bulgar).
Cap prost.
Notă. — Bulgarii sînt consideraţĭ de *capile grŏase.*
Vezĭ *Ocan, Zdángan.*

2339. Ună minti ş-aţĕá *vurgărĕască*.
(O minte şi acea bulgărească).
Adică: proastă, mitocănească.

2340. Nişti ari *V'anĭ* tu tastru.
(Nişte (ceva) are Ianĭ în traistă).
Notă — Iani a prins pe nevasta luĭ vinovată şi o bătea cu traista. Nevasta plîngea şi lumea se mira, de ce plînge, căcĭ o bătea cu traista, care nu doare. Bine dar Iani avea ceva în traistă: o peatră.

2341. Canda v'in *v'aníţarli!*
(Parcă vin jenicerii!).
Exprimă spaima.
cfr. Parcă aŭ dat Turcii.

2342. Ca *v'aníţar* face.
(Ca ieciner face).
A se purta răŭ, furios cu lumea, a nu se împăca cu nimic.

2342. *V'aspe* ĕaste.
(Z. 2628. A fi ca o vĭespe).
Adică: înţepător.

2343. Arsîu í ca nţăpát di *v'aspi.*
(A sărit ca înţepat de vĭespe).

2344. D-ĭu si-l' daŭ la *v'atru,* îl' daŭ la hîsáp.
(De unde să daŭ la doctor, daŭ (maĭ bine) la măcelar).

2345. Di cîndu íşiră *v'áţrîl'i,* mor luméa cama multu.
(De cînd aŭ eşit, aŭ apărut, doctorii, moare lumea maĭ mult).

2346. Ca *v'arv'ir.*
(Ca mercuriŭ).
Adică, care-ţi fuge din mînă. Banii sînţ ca mercuriŭ, adică care nu stă la un loc.
Z. 429.

2347. Ari *v'ermu* la cur.
(Are vĭerme la c..).
A fi neastîmpîrat.
Z. II, 2830: Iĭ joacă şoareciĭ 'n călcîe.

2348. Ca *v'ermul* s-mintĕaşte.
(Se zvîrcoleşte ca un vĭerme).
Pentru cine nu se astîmpără.

2349. Ari *v'ermu* la ínimă.
(Are vĭerme la inimă).

2350. *V'ermul* aţél n'iclu, pescul aţél mare acaţă.
(Vĭermele cel mic, prinde pe peştele cel mare).

2351. L-mîcă *v'ermi'l'*.

(Îl mănîncă vîermiĭ).

De necurăţenie; de sărăcie mare.

2352. Va v'ină *v'ic'a* -mbîrv'ic'a.

(Va veni v'icea -mbîrv'icea).

Se obicĭnueşte la nuntă, ca rudele mireseĭ să fie invitate la mire şi ospătate: Apoĭ sînt invitate rudele mireluĭ la mama mireseĭ. Faptul acesta din urmă se numeşte: *mbirv'icea*. Se întrebuinţează ca să arătăm, că va veni şi rîndul nostru.

2353. Murí *v'ifta* ţe tĕ-alivdă.

(A murit ţiganca care te lăuda).

Se zice pentru cine se laudă singur.

2354. Afirĕă-mi, dŏamne, di cîtigurii *v'iftĕască*, şi di uspiţil'e turţĕască.

(Păzeşte-mă, doamne, de calomnie ţigănească, şi de prietenie turcească=referitor la funcţionariĭ turcĭ).

2355. *V'iftul* ş amiră' s-ag'ungă, tot v'iftu v-armînă.

(Ţiganul şi împărat să ajungă, tot ţigan o să rămîe).

2356. *V'iftul* cînd amiră' intră', tată-su ninte spîndură'.

(Ţiganul cînd a intrat — s-a făcut — împărat, pe tatăl său întîĭ a spînzurat).

2357. *V'iftul* (ag'umtu) vîsil'é, tati-su ninte ş-til'é.

(Ţiganul dacă a ajuns rege, pe tatăl său înainte a tăĭat).

2358. *V'iftul* ş-c'elnic, la cîrbún' va-l' h'bă mintĕa.

(Ţiganul şi celnic devenind, la cărbunĭ o să se gîndească).

ngr. Cal'a pendi cárvuna, ch'i perv'a h'il'a próvata.

Maĭ bine cincĭ cărbunĭ, de cît o mie de oĭ.

2359. Caθi *v'iftu* ţirlu ş-alavdă.

(Fie-care ţigan îşĭ laudă ciurul).

Tot ţiganul îşi laudă cĭocanul.

Iedem Narre gefällt seine Kappe.
Dür 827. I. 441. Ieder Krämer lobt seine Ware.

2360. *V'iftul* j-vîsil'é, amoneă ş-ciftă.

(Ţiganul şi împărat dacă a ajuns, nicovala îşĭ cerea).

Dür 426. I. 216. Der Esel ist ein Esel, und käm'er auch nach Rom. It. Bos, bos dicetur, terris uticumque videtur (mlt).

2361. Cîndu vru z-g'ŏacă *v'iftul*, s-arupsi ti'mpîna.
(Cînd a vrut să joace ţiganul, se rupse toba).
cfr. Unde-ĭ aţa maĭ supţire, acolo se rupe.

2362. Cîndu vru şi *v'iftul* z-g'ŏacă, sĕ-arupsi cŏarda.
(Cînd a vrut şi ţiganul să joace, se rupse coarda de vioară).

2363. Ag'umsim ş-noĭ *v'iftîl'*, ma laiŭ di greţl'i.
(Am ajuns şi noĭ ţiganiĭ maĭ răŭ de cît greciĭ).
ngr. Ch'imis i v'iftĭ catîndisámi h'irotirĭ ap tus Grech'.
(Aşa spun ţiganiĭ din Prevezza).

2364. Plŏai cu sŏari, *v'ifţîl'* îm pîzari.
(Ploae cu soare, ţiganiĭ la tîrg).
cfr. Treanca, fleanca, mere acre.

2365. S-nu-l vĕadă *v'inlu* tu min' xĕani.
(Să nu-l vază vinul în mîinĭ străine).
Pentru cine umbla mereŭ beat.

2366. *V'itría* ţinţi paráḑĭ ĕasti, ma carĭ u şti?
(Doctoria cincĭ parale costă, dar, cine o cunoaşte?)

2367. *V'itria*-ĭ dĭ-un pară', ma carĭ u şti.
(Leacul se face cu un ban, dar cine-l cunoaşte).

2368. Mŏartĕa ş-tu *v'ilii* tĕ-află.
(Moartea şi în sticlă te află).

2369. *V'izmade!*
(Cînd cine-va e alungat dintr-o parte, pentru tot-dauna).

2370. Cîşarĕa al *Zamă*.
(Stîna luĭ Zamă).
Adică: Stînă fără noroc, care nu aduce nicĭ un folos.

2371. *Zbŏari* multe, ftoh'e mari.
(Vorbe multe, sărăcie mare).

Z. II, 6363 Ghicu.

2372. L'-ciḑú *zborlu* mpadi.
(I-a căzut vorba jos).
A nu-ĭ fi ascultat cuvîntul, rugămintea.

2373. Din *zbor-zbor*, ĕasi cîvgălu.
(Din vorbă în vorbă ĭese cearta).

2374. *Zborlu* aţél urîtlu ca cîmbana s-avdi.
(Vorba rea se aude—departe,—ca un clopot de biserică).

2375. *Zborlu* arău-ĭ ca gugoşlu.
(Vorba rea ĭe (ĭute) ca glontele).

2376. *Zborlu* ară'ŭ, ne cu cal, ne cu zîgár lŏ-acáţĭ.
(Vorba rea nu o prinzĭ nicĭ cu calul nicĭ cu ogarul).
Dür. Gered't gered't, man kann's mit keinem Schwamm auswischen.

2377. *Zborlu* dulţi, mult aduţi.
(Vorba dulce mult aduce).
Dür. 709. II. 403. Mit guten Worten fängt man die Leute.

2778. Adusi *zborlu*.
(A aduce vorba).

2379. Omlu cu minti, z-bati cu *zborlu*.
(Omul cu minte se bate cu vorba).

2380. Nu işi di *zbor*
(N-a ĭeşit de cuvînt).
A se ţine de cuvînt.

2381. P-ĭu l'-ĕasi *zborlu*, l'-ĕasi ş-súflitlu.
(Pe unde-ĭ ĭese vorba, lĭ ĭese şi sufletul).
Pentru cine este om de cuvînt.

2382. *Zborlu* dulţi ŏáspiţl'i adaogă.
(Vorba dulce prietinii adaogă).

2383. *Zborlu* aduţi zbor.
(Vorba aduce vorbă).

2384. Di *zbor*-zbor, ag'unḑi la ful'ór.
(Din vorbă în vorbă ajungi la fuĭor).
Adică la ceartă, la înhăţare, la pus mîna în păr (fuĭor).

2385. Si *zburî'm* tra s-nu durn'îm.
(Să vorbim ca să nu dormim).
Z. II. 6479.

2386. Carĭ multi *zburaşti*, lucru nu biţĕaşti.
(Cine multe vorbeşte, lucru nu isprăveşte).

2387. Carĭ *zburaşti*, vindi; carĭ ascultă, acúmpiră.
(Cine vorbeşte, vinde; cine ascultă cumpără).

2388. *Zburaşti* cu morţil'.
(Vorbeşte cu morţiĭ).
A aĭurí, a vorbi alandala.

2389. Aŏá li *zburî'm*, aŏá s-lĕ-alîsă'm.
(Aci vorbim, aci să le lăsăm).
Arată discreţie.

2390. Dadún *zburîm*, ahorv'a 'cich'istm.
(Impreună vorbim, separat înţălegem).
Z. II, 5990. Amîndoĭ vorbim, dar başca ne înţălegem.

2391. Cî ţe s-nu *zburî'm*, cînd va dăm paraţl'i.
(De ce să nu vorbim, parcă o să dăm parale).

2392. Carĭ *zghilĕaşti*, lucru nu biţĕaşti.
(Cine se jeleşte, lucru nu isprăveşte).
Z. 53806. Ghicu.

2393. Si *zgrîmă* n-cap.
(Se zgîrie la cap).
Se zice, cînd cine-va rămîne cu pofta în cuĭ.
Tot cu acelaş senz:
Si *zgrîmă* ĭu nu-l mîcă.
(Se zgîrie, unde nu-l mănîncă).

2394. Si *zgrîmă*, ĭu-l mîcă.
(Se scarpĭnă, unde-l mănîncă).

2395. *Zguria* mică şi h'er.
(Rugina mănîncă—roade—şi fierul).

2396. *Zînatĕa-ĭ* bilig'ic de amálamă.
(Meşteşugul ĭeste brăţară de aur).

2397. *Zînatĕa* nvĕaţ-u ş-las' nu lipsĕască.
(Meşteşugul învaţă-l şi las' să nu trebuĭască).

2398. Omlu cu *zînati* nŏ-ag'ună.
(Omul cu meşteşug nu flămînzeşte).

2399. Nŏ ari *zmĕană* la c...
(N-are nicĭ izmene la c...)
A fi cu totul sărac.

Vezĭ : cîmeaşi.

2400. Ş-umplù *zmĕánili.*
(S-a umplut izmenele).
De frică.

2401. *Zmolcul* nu sĕ-aspari di nĕaŭă.
(Muntele Zmolcu nu se teme de zăpadă).
Notă. — Muntele Zmole este aşezat spre V. de Samarina, Epir.

2402. Lu *zmúlsiră.*
(L-aŭ zmult).
Se zice pentru cine este înşelat şi jupuit.

2403. *Zorĕa* scŏati untu-lemnu.
(Nevoĭe scoate—produce—unt-de-lemn).
Dür 190. II, 105. Not bricht Eisen.

2404. Tu *zori* j-draclu (luplu) acáţĭ di urecl'i.
(In nevoĭe şi pe dracul (lupul) îl prinzĭ de urechĭ).

2405. *Zorĕa* h'ari frînḑi.
(Nevoĭa fiere rupe).

2406. Cu *zorĕa* poţĭ s-l'aĭ, nu poţĭ z-daĭ.
(Cu forţa poţĭ să ĭeĭ, nu poţĭ să daĭ).

2407. Cu *zore* s-adară, lişór sĕ-asparḑi.
(A nevoĭe se face, lesne se strică).

2408. Cu *zurlu* z-baḑĭ mintĕa, zurlu h'iĭ.
(Cu nebunul îţĭ bagĭ mintea, nebun eştĭ).
cfr. Spune-mĭ cu cine te însuţeştĭ, să-ţĭ spuiŭ cine eştĭ.

2409. *Zurlul*, zurlu lu aduţi n-cali.
(Pe nebun, nebunul îl regulează).
Dür 358 II. 179: Ein Keil treibt den andern. lt. Cuneus cuneum trudit. Cuiŭ pe cuiŭ se scoate afară.

2410. *Zurlul* nŏ-ari cŏarni si-l cunoşti.
(Nebunul n-are coarne să-l cunoştĭ).

2411. *Zurlu* fu tînir, zurlu ş-aúş.
(Nebun a fost ca tînăr, nebun e şi bătrîn).
Ngr. Iδis v'eru palavó, teθch'os itan ch'i s-ta n'ata.
(Aĭ văzut bătrîn nebunatic, aşa a fost şi în tinereţe).

2412. Faţi *zurléţĭ*, ca fic'ór.
(Face nebuniĭ ca băet).

2413. Ş-lo *zverca*.
(S-a luat gîtul).
Z. 572. A se duce pe copcă.
A se prăpădi.

ADAOS LA PROVERBE, ZICĂTORI, IDIOTISME, ETC.

2414. «*Acló* si-l' h'ibă».

(Acolo să-ĭ fie).

Notă. — Se zice, cînd vrem să abatem răuc. Să-ĭ fie răul de cap acolo, nu aci la vre-unul din ceĭ prezenţi.

2415. O *agudi!*

(A lovit-o!)

A şters-o.

2416. «*Aĭdi-aĭdi*» easti.

(A fi cine-va: «*Aĭde-aĭde*»), ĭeste a fi prost.

O persoană care judecă nu consimte imediat să facă ce-ĭ spuĭ, fără să judece întîĭ şi fără să vază prin urmare, ce-ĭ, ce nu-ĭ.

Vezĭ No. 1733.

2417. Nu lŏ·*alĕapsi* di ţivá.

(Nu l-a ales de nimic).

A ocărî pe cine-va.

2418. Me-*alghi'i.*

(M-a înălbit).

A ne căzni prea mult.

(Ca albina e plin).

2419. C-*algh'ina-ĭ* plin.

Bogat, că nu-ĭ lipseşte nimic.

2420. Ca algh'ină-ĭ *avŭt.*

(Ieste bogat ca albina).

2421. Ca *Alìpîşé ti* porţî.

ADAOS LA PROVERBE, ZICĂTORI, IDIOTISME, ETC.

2414. «*Acló* si-l' h'ibă».

(Acolo să-ĭ fie).

Notă. — Se zice, cînd vrem să abatem răul. Să-ĭ fie răul de cap acolo, nu aci la vre-unul din ceĭ prezenţĭ.

2415. O *agudí!*

(A lovit-o !)

A şters-o.

2416. «*Ăĭdi-ăĭdi*» easti.

(A fi cine-va: «*Ăĭde ăĭde*»), ĭeste a fi prost.

O persoană care judecă nu consimte imediat să facă ce-ĭ spuĭ, fără să judece întîĭ şi fără să vază prin urmare, ce-ĭ, ce nu-ĭ.

Vezĭ No. 1733.

2417. Nu lŏ *alĕapsi* di ţivá.

(Nu l-a ales de nimic).

A ocărî pe cine-va.

2418. Me-*algh'i.*

(M-a înălbit).

A ne căzni prea mult.

(Ca albina e plin).

2419. C-*algh'ina-ĭ* plin.

Bogat, că nu-ĭ lipseşte nimic.

2420. Ca algh'ină-ĭ *avût.*

(Ieste bogat ca albina).

2421. Ca *Alìpîşé ti* porţí.

(Ca Ali-paşa te porţĭ).

A se purta ca un tiran.

2422. Bînĕaḑă dĕ-*aminc'ŭnilĕa.*

(Trăeşte cu mincĭunĭ).

Se zice de cel, care este sărac prăpădit, care o duce greŭ.

2423. Loclu *amirărescu* toţĭ îl ursescu.

(Loc împărătesc—public—toţĭ îl stăpînesc).

cfr. Lt. Nemo quemquam ire prohibet publica via.

2424. Dĕ-afŏară h'il'ŭ dĕ *amiră'*, ş-tu pungă nŏ-ari pară.

(De pe din afară fiŭ de împărat şi în pungă n-are ban).

Comunicat de d. I. Marcu, Nijopule, Macedonia.

2424bis Va ligari l-av'u *Andónĭ.*

(Trebuĭe legat la S-tul Anton).

A fi nebun.

In Peninsula balcanică, s-tul Anton ĭeste sfîntul prin excelenţă, care persecută pe dracĭ, şi-ĭ alungă din corpul oamenilor. La bisericele saŭ monastirile acestuĭ sfînt se aduc alienaţiĭ ca să se vindece.

2425. Ca tŏ *andîrsia* ţĕa marĕa.

(Ca în revoluţiunea cea mare).

Notă. — Prin revoluţiune mare înţeleg. Aromîniĭ de la Pind revoluţiunea de la 1854 cînd comunele Samarina şi Avela aŭ încercat a se scăpa de supremaţia turcească, împinse de spiritul de *creştinătate* şi de agenţiĭ grecĭ. Se întrebuinţeaţă ca să arătăm zăpăceală şi spaĭmă.

2426. L'-*angînă'* ună!

(L-a cîrpit una!).

Notă. — *Angán*, propriŭ înseamnă: chĭem (cînele, oile, etc.).

2427. Va *ansîrari.*

(Iĭ trebue să fie sărat.

A avea poftă de bătae.

2428. Cîtr *aŏá* fĕáţi-ă alanţî.

(Pe aci aŭ apucat ceĭ lalţĭ)

Ngr. σσὰ δῶ ἔκαμαν οἱ ἄλλοι.

Idem.

2429. L'-da *apă*.

(Îĭ dă apă).

A înşela pe cine-va.

2430. Il' curmă' *apa* di la mŏară.

(I-a curmat—ĭ-a tăĭat—apa de la moară).

2431. Tu nă *apală* z-duţi.

(S-a dus într-o fugă).

Notă. — *Apala* înseamnă: spadă, fulg, lînă albă şi bine scărmănată.

2432. L-bîgă' pri *api-l'*.

(L-a băgat în apele sale).

A-l înduplecà.

2433. Nu da *araδă*.

(Nu dă rînd—la vorbă).

A vorbi fără nicĭ un şir.

2434. L-bîşară *araţi*.

(L-aŭ sărutat rece).

Adică: mort.

2435. Ţ-faţi *ară'ŭ*.

(Iţĭ face răŭ).

Adică: şterge-te pe buze.

2436. Unä minti ş-aţĕa' *arbînşască*.

(O minte şi acea albanezească).

Adică: nebunatică, zburătoare, nechibzuită.

Vezĭ No. 95 p. 427.

2437. Pînă s-intră *aricĭlu* tu casa brŏăticluĭ ş-a poĭa lu scŏati dip.

(Pînă ce să intre ariciul în casa broaşteĭ şi apoĭ îl scoate cu totul).

D-l Tacit Nic.

Arată ingratitudine. Ariciul s-a rugat de broască, să-ĭ facă un loc în casa luĭ, «căcĭ», zicea el, după ce se adunase cu totul şi se făcuse mititel, «uĭte, mie nu-mĭ trebuĭe decît foarte puţin loc».

Broasca, văzîndu-l, că este aşa de mititel şi aşa de zmerit, l-a poftit, să intre.

Abĭa introdus aricĭul şi începu puţin cîte puţin să se umfle şi pe cît el se umfla pe atît broasca se da mai la o parte.

«Dar ce faci, frate, îi spune broasca, nu vezi, că mă scoţi cu totul afară.

Dar şiretul aricĭu rîzînd în barbă zise:

«De! dragă, aşa mă apucă pe mine cîte o dată.

Umflă-te şi mereŭ umflă-te, bĭata broască s-a văzut silită să easă cu totul din casă-i.

2438. Cît traḑi *arina.*

(Cît e arina).

Arată: mulţimea.

Vezĭ: *Frinḑa, spruna, metura, stălile.*

2439. Nu va tĕ-*arisĕască.*

(N-o să-ţĭ placă).

A răbdà, a-şĭ pune pofta în cuiŭ.

2440. L-lo *arĭŭlu.*

(L-a luat—tîrît—rĭul).

Cînd opinia publică, cînd mulţimea nenoroceşte pe cine-va.

2441. *Arondu*—arondu.

2442. *Armînĕaşte!*

(Romîneşte).

Adică: verde.

A spune ceva pe şleaŭ.

2443. Sĕămînă *aróv* (uróv).

(Samănă ovăz).

A avea fricĭ.

2444. Carĭ nŏ-ari *arşini* di ŏamin', nŏ-ari şi di Dumniḑă'ŭ.

(Cine n-are ruşine de oameni, n-are nicĭ de D-zeŭ).

2445. Cŏ-*arusfetĕa* ascách' şi di cap di om.

(Cu mită scapĭ şi de cap de om).

Adică, chĭar cînd omorĭ om.

2446. Pînă s-*ascúchĭ.*

(Pînă să scuipĭ).

Îndată, în timp cît se poate de scurt.

Vezĭ p. 21, rîndul 1—12.

2447. Ne ţe mîcă' *asĕară* nu ş-aduţĕ aminte.
(Nicĭ ce a mîncat asară, nu-şĭ aduce aminte).
A fi uĭtuc.

2448. Canda l' ḑiţéá vîră : «aspuni!»
(Parcă-ĭ zicea vre-unul : spune !»).
A nu putea păstra secretul.

2449. Nu cunŏaşti cît îl' ţîni *aumbra*.
(Nu cunoaşte cît îĭ ţine umbra).
A nu-şĭ cunoaşte vîrful nasuluĭ.

2450. Cît *aŭş* s-h'ibă omlu, bana-ĭ dulţi.
(Cît de bătrîn să fie omul, viaţa este dulce).

2451. Tora tu *auşami* (auşatic), scŏti, cal, g'unami (g'unatic).
(Acuma la bătrîneţe, arată, calule, voinicie).
ngr. Tora s-ta v'irámata, maθe v'eru γrámata.
Acum la bătrîneţe învaţă bătrînule carte.

2452. Me *auşí*.
(M-a îmbătrînit).
De necazurĭ marĭ.

453 Nu z-duţe la *avinare* cu tufech'a gŏală.
(Nu se mĭerge la vînătoare cu puşca goală).

2454. Ş-u bîgă' apa tŏ-*avlách'ĭ*.
(Ş-a băgat-o — a adus-o — apa în canal).

Vezĭ No. 1344. p. 555.

cfr. Er hat sein Schäfchen in's Trockne gebracht.

2455. Lŏ *acră'*.
(L-a răcorit).
A-l frecă.

2456. Alţĭ lucrĕaḑă *av'in'ili* ş-alţĭ stricŏară busli.
(Alţiĭ lucrează viile şi alţiĭ strecoară butoaele pline cu vin).

2457. — *Ba!*
— Baĕa Nihori.

(«Ba!» — «Baea ĭeste la Nihori».

Cînd cine-va răspunde «ba!» ceea ce arată un răspuns obraznic, aşa cum nu se cade să se răspunză, atunci i se răspunde prin: *Baea Nihori.*

Notă. — Nihori este un sat în Tesalia.

2458. *Báligă!* (Baligă).

(Se zice unuĭ nemernic, om moale).

2459. Ciḑú tu *baltă.*

(A căzut în lac).

Adică: s-a pierdut.

2460. Ca cal *bal'ă.*

(Ca cal breaz).

Se cunoaşte ca cal *bal'ă*, ca cal breaz.

2461. *Bană* aciţată cu h'îrlu.

(Viaţă prinsă cu aţă).

cfr. Viaţă cîrpită cu aţă.

2462. Nu-l' da *bană.*

(Nu-ĭ dă viaţă).

A nu lăsă liniştit, a nu da pace cuĭva.

2463. Omlu ari şi *bană* ş-mŏarti.

(Omul are şi viaţă şi moarte).

Pentru aceasta trebuĭe să lucreze mereŭ, ca să trăiască bine, dacă trăeşte, şi să nu lase pe drumurĭ pe copiĭ, în caz de moarte.

Notă. — Nihori este un sat în Tesalia.

2464. Cişarĕa al *Barba-V'anĭ.*

(Stîna luĭ Barba Ianĭ).

Adică: fără nicĭ o regulă, fără nicĭ un folos norocos.

2465. *Barḑul!*

La întrebărĭ carĭ nu sînt la locul săŭ, cînd cine-va ne plictiseşte cu o stăruitoare întrebare despre un lucru oare-care, i se răspunde prin: *barḑul* (cel breaz), ca să înceteze de a ne maĭ întreba.

2466. Tĕ-adrăşĭ *Bazdagl'ănă.*

(Te aŭ făcut Bazdaghĭanĭ).

Adică: A deveni păcală.

Notă. — Anecdotele referitoare la Bazdaghĭanĭ sînt numeroase şi se vor vedea la: *Anecdote Aromîneşti.*

2467. Uh! *bărbaţl'i* cumu-l bĕa.

(Uh, bărbaţiĭ cum îl beaŭ).

Veziĭ anecdota referitoare la aceasta în «Gazeta Macedonieĭ», No. 17, p. 3., datorită d-luĭ D. Vulcan.

cfr. No. 2144.

2468. Ca *bîrbéc* ĕasti.

(Este ca berbecele).

A fi gras, bine făcut.

2469. Ş-ŏ-aspusi *bîcîrĕa.*

(Ş-a arătat arama).

Z. 423. A-şĭ arăta arama.

2470. *Bîrbîtĕaşti.*

(Flecăreşte).

2471. Casă di *bîrden'i.*

(Casă de *bîrden'i*).

Adică proastă, nedurabilă pentru mult timp; casă sărăcăcioasă.

Notă. — *Bîrden'ili* sînt nişte plante, carĭ cresc în Tesalia.

2472. Aţîa ţ-adară *brînlu,* ş-an'ia n'- h'erbu gri'nlu.

(Ţie îţĭ dreg brîul şi mie îmĭ fierb grîul).

Aşa e lumea: unul rîde, altul plînge.

Notă. — După ce mirele ie gătit cu toate haĭnele de mire la sfîrşit i se dă şi brîul, ca să se încingă. Aceasta se zice: a drege (împodobi) brîul.

Grîul se fierbe, îndată ce cine-va a murit, aşa că la îngropare, se dă celor carĭ însoţesc pe mort, ca să-l ierte.

2473. M-*Brusa!*

(In Brusa).

Aşa se răspunde celor carĭ nu sînt mulţumiţĭ cu locul carĭ ocupă.

Notă. — In credinţa poporuluĭ *Brusa* ar fi un oraş foarte depărtat şi nu tocmaĭ favorabil. A trămite pe cine-va în Brusa, echivalează cu a-l trămite în depărtărĭ, în exiliŭ, de unde nu se ştie, dacă se întoarce saŭ nu.

Probabil ieste oraşul *Brusa* din Asia mică, unde altă dată se trămiteaŭ deţinuţiĭ, de carĭ acum se trămit în *Iemen.*

2474. Ari *bubulițĭ* în cap.

(Are cărăbușĭ în cap).

A avea gărgăunĭ.

2475. Tot-na l'-arîdi *buțla*.

(Mereŭ îĭ rîde buza).

A fi fericit.

2476. Nu-l' arîsi *buțla*.

(Nu-ĭ rîse buza).

A fi nefericit.

2477. Alinḑi-ți *bŭțîli*.

(Linge-te pe buze; șterge-te pe buze).

2478. Strîmbă' *bŭțîli*.

(A strîmbat din buze).

Omul strîmbă din buze, ca să-șĭ arate: neîncrederea, nepăsarea, putința.

2479. Trî *bun* ț-u faț ĭ?

(Pentru bine ți-o facĭ?)

Cînd cine-va face ceva extraordinar.

2480. *Bunĕața* ți e u faț ĭ, totna s-u taț ĭ.

(Binele pe care-l facĭ, în totdauna să-l tacĭ).

2481. L-mîșcă *buriclu*.

(Îl mușcă buricul).

A ĭubi, a ține cu ĭubire la cine-va.

2482. Ti voŭ ș-tini, ma tră mini, *buriclu* n'-si bagă m-padi.

(Te ĭubesc și pe tine, dar pentru mine mi se topește inima = lit. mi se lasă buricul în jos).

2483. N'-fuḑ ĭ *buriclu*.

(Mĭ-a fugit buricul).

A se speria.

Notă. — Se crede, că buricul se mișcă din loc și ca să fie readus la loc, se recurge la babe. (Vezĭ p. 256 No. 62).

2484. Cîti brîni ma multi l'-baḑî a *bútil'eĭ*, ahîntu ma sînîtŏasă s-faţi.

(Cîte cercurî maĭ multe îĭ puĭ butoĭuluĭ, cu atît maĭ tare îl facĭ).

Cu cît îl strîngĭ, îl pregoneştĭ pe cine-va, cu atît maĭ mult îl întăreştĭ.

2484 bis. Nu *calcă* mpadi.

(Nu călca pe jos).

De veselie mare, de mîndrie.

Com. de d-l T. Marcu, Nijopule, Macedonia.

2485. Di mprostu dŏarmi ca pal'u-*calu*.

(Doarme de a-n picerele ca un cal bătrîn, prost).

cfr. Haec cantherino ritu mulier astans sominat, träumt stehend wie ein Gaul. Plaut. Men. 395.

2486. Lŏ-adusi n-*cali*.

(L-a adus în cale).

A înduplecá pe cine-va.

2487. Arcă' nă *cale*.

(Aruncă o cale).

Notă. — Drumul ce-l fac cărvănariĭ, de unde încarcă ceva, pînă unde sînt întocmiţĭ, ca să descarce ce aŭ încărcat, se numeşte «*cale*».

Arcă nă cale, deci însemnează, a făcut o dată drumul pînă unde s-aŭ întocmit să aducă marfă încărcată.

2488. Lo *cali*.

(Luă cale).

Isp. 160. A lua cale multă.

A înainta.

2489. S-nu ţi-l astál' în *cali*.

(Să nu-l întîmpinĭ în drumul tăŭ).

Pentru cine este răŭ, cum n-a maĭ făcut firea.

2490. *Cap* friptu.

(Cap fript).

Adică: grec.

Vezĭ: No. 875 şi sqq; 1078.

2491. *Cap* di grijŭ.

(Cap de grijŭ).

A fi încăpăţînat.

Notă. — Grijŭ ieste un arbore foarte tare.

2492. U scŏasi n-*cap*.

(A dus-o, scos-o la capăt).

A izbuti.

2492. S-l' aràch' *caplu* şi s-fuḍĭ.

(Să-ĭ răpeştĭ capul şi să fugĭ).

Aşa se zice, cînd cine-va este frumos de tot.

2494. Ş-mîcă' *caplu*.

(Şĭ-a mîncat capul).

A muri.

2494bis. Nu mi dŏari *caplu*.

(Nu mă doare capul).

Adică: altă grije n-am!

2495. S-aciţă' *caplu*.

(Ş-a prins — cu mînele — capul.

Din cauza mînieĭ saŭ a uneĭ neplăceri oare-care, orĭ a mirăriĭ, cine-va îşĭ prinde capul.

cfr. Wölff. 6,319. Ut frontem ferias. (Cic. ad. Att. I, 11), Vor Zorn und Umwillen schlägt man sich wohl vor die Stirn.

2496. Ca *carcanḍal* si nh'iḍi.

(Se înfige ca un *carcanḍal*).

Pentru cine se introduce în toate părţile, prin toate ascunzătorile.

2497. Tal'i tu *carni* v'ie.

(Taĭe în carne vie).

Wölff. VI. 338: lt. ad *vivum* resecare = bis zum Fleisch.

2498. Bati *că'Vurli*.

(Bate drumurile).

A umbla fără căpătîiŭ.

2499. *Ch'atra* grĕaŭă tu loclu a l'eĭ şede.

(Pĭatra grea în locul eĭ stă).

Dimoane Mih.

Omul bogat nu merge în străinătate.

2499. bis. Cîḑú ch'atra ş-n'-aciță' *c'ic'ŏarli.*

(A căzut peatra şi mĭ-a prins picĭoarele).

Cînd cine-va ne cade pe spinarea noastră şi trebue, de voĭe de nevoĭe, să-l nutrim.

Com. de d-l T. Marcu.

2500. Ş-ul dĕadi caplu di *ch'atră.*

(Şĭ-a bătut capul de pĭatră).

Dimoane Mih.

A-ĭ părea răŭ; a se căi de ceva.

2501. Arcă' *ch'atra* nipóĭ.

(Aruncă peatra la spate).

A nu se maĭ întoarce.

Notă. — Se obicĭnuĭeşte a se lua o peatră şi a se arunca din faţă în spate peste umăr. Şi apoĭ acela care o aruncă nu se maĭ întoarce îndărăt, ca să se uite.

Aceasta se explică, ca acela nu se va maĭ întoarce pe acolo.

2502. Ş-u dĕadi n-*ch'eptu.*

(Şĭ-a dat-o, — s-a lovit — în pĭept).

A jura răzbunare, a-şĭ propune să poarte Simbetele cuĭ-va.

Notă. — Această ameninţare se exprimă, lovindu-se în acelaşĭ timp cu pumnul în pĭept.

2503. Cu *ch'irolu* trĕaţi dorlu.

(Trece cu timpul durerea).

2504. S-aĭ *ch'iró* s-lŏ-asculţî.

(Să aĭ timp să-l asculţĭ).

Cînd vorbeşte cine-va fleacurĭ, cînd flecăreşte.

2505. *Ch'irutlu* zburaşti şi nu minduĕaşti.

(Nerodul vorbeşte şi nu gîndeşte).

2506. «*Cîh*-mîh».

Se întrebuinţează, cînd cine-va ne-avînd încotro, caută cu mofturĭ să se scuzeze, cu *cîh-mîh.*

2507. Li *cîli!*

(A şters-o).

2508. Pr-ĭu u scoţĭ *cîmĕaşa ?*.

(Pe unde o scoţĭ cămaşa ?)

Adică, cum scapĭ din încurcătură.

2509. Ş-ĕasti cu *cîmĕaşa* dila nuna.

(E cu cămaşa de la naşa).

A fi nepriceput, a fi sărac.

2510. Cum îl *fĕaţi* mîsa ş-ĕasti.

(Este cum l-a făcut măsa).

Adică : A fi sărac de tot ; a fi prost copilaş.

2511. L-tricú prit *cîmĕaşi*.

(L-a trecut prin cămaşe).

A adopta de fiŭ pe cine-va.

Notă. — Vine de acolo, că adoptarea *de* fiŭ a cuĭ-va se face, trecînd copilul prin cămaşă de către femeea care l adoptează. Femeea îmbrăcată numaĭ în cămaşă, îl trece de treĭ orĭ prin gura cămeşiĭ. Aceasta echivalează ca şi cum l-ar fi născut.

2512. Nu faţi niţi cît un *cîni* arîn'ós.

(Nu face nicĭ cît un cine rĭos).

cfr. Nu face nicĭ cît o ceapă degerată.

2513. Ca *cînili* h'ĭĭ, maşĭ cîndu ti strîndi ĕarna grĕaŭă, atumţĕa ţĭ-adúţi aminti di cîtindie.

(Ca cînele eştĭ, numaĭ cînd tĕ strînge earna grea, atuncĭ ţĭ-aducĭ aminte de căsnicie).

Ci'nili, vĕara, cît ţini ch'irolu bun, necă s-mintuĕaşti si ş-adară virĕ cîtîndie, ĭu si sĕ-acúmtină tu ch'iró greŭ ; cîndu acaţă ĕarna cu friglu şi cu nĕurli aţĕali grĕálili sĕ-adună cap cu c'ic'ŏari unĕ, cît un gumól'ŭ şi trimurînda ţiţi :

«Ţe ch'irút fuĭ ş-ĭo vĕara tricută şi nu-n' adráĭ nă cîlivă ? Na ! cît h'ĭŭ ĭo ? Nă palmă lungu-largu ! patru parĭ cît c'ŏarli a mĕali, unĕ anvilitură şi cîlivuc'a era adrată !.... Minti tră di vĕară».

Ma v'ini vĕara, cu sŏarle aţél muşát şi dugurós, ţe-ţĭ dizgl'aţă tŏati ŏásili amurţîti di ĕarnă, na-l ş-ci'nili tes la sŏari cu zgl'ŏátili «una grĕaşti ş-alantă nŏ-avdi».

(Clĭnele, vara, cît durează timpul cel frumos, nicĭ nu gîndeşte să-şĭ facă vre o căsnicie (vre-un rost), unde să se adăpostească în timp greŭ; cînd începe earna cu frigul şi cu zăpezile cele grele (năprasnice), se adună cap cu picioare împreună, cît un cocoloş şi tremurînd zice :

«Ce prost am fost şi eŭ vara trecută, de nu mĭ-am făcut o colibă ? Na ! cît sînt eŭ ? O palmă lung-larg ! patru parĭ cît picioarele mele, o învelitoare şi colivioară era ca şi făcută !.... Minte pentru vara viitoare».

Îndată ce soseşte vara, cu soarele cel frumos şi dogoritor, care

«Cîlivă? ḑiți el, «ĭu ți ncapi cîliva, marát cini! cît lungu h'ĭĭ ș-cît largu; va grenḑî, nu parĭ. Aŭá va casă sĕ-adárĭ, nu va cilivă ș-cilivuc'i!»

Și după țe mină caplu dŏaŭă trei orĭ, mintučaști:

«Nu-s fați cîndii! Și acși ci'nili cu g'udicata luĭ armîni totna fără cîndii.

ițĭ dezghĭață toate oasele amorțite de earnă, eată-l și cîinele întins la soare cu labele «una vorbește și alta nu aude» (adică foarte îndepărtate una de alta):

«Colibă? zice el; «unde te încape coliba, bĭet cîine! cît de lung sînt eŭ și cît de larg; trebuesc grinzĭ, nu parĭ. Aci trebuĭe casă să facĭ nu trebuĭe colibă și colibĭoară!».

Și după ce mișcă capul doută-treĭ orĭ, gîndește:

«Nu se face căsnicie! Și așa cîinele cu judecata luĭ rămîne mereŭ fără căsnicie (fără adăpost).

2514. Di la maslu di *cîni*, sîrmă di pîni.

(De la mațul de cîne, (cerĭ) fărimătură de pîne?)

2514bis. Țe staĭ ca *ci'nili* pi cŏadă.

(Ce staĭ ca cînele pe coadă).

Com. de d. T. Mareu.

Cînd nu stă bine cine-va. Cînele cînd stă întins, stă bine.

2515. *Ci'nticlu* ațél marli!

(Cîntecul cel mare).

Adică, fără sfîrșit.

cfr. Z. 863. Înșiră te mărgărite.

Poveste. Dracul a făcut prinsoare, — cu o femee, ca reciproc să se poarte în cîrcă, fie-care să poarte pe cel lalt, pînă va isprăvi un cîntec. Dracul a încălecat pe femee și după oare-care distanță a sfîrșit cîntecul venind rîndul femeiĭ, aceasta a început să cînte *trilala trilala*, cîntec, care n-are sfîrșit, păcălind prin modul acesta pe drac să o poarte în cîrcă mereŭ.

Com. de d. Tacit Nicola.

2516. Ca *ci'nli* ți mbitîrnĕști di lĕani.

(Ca cîinele ce îmbătrînește de lene).

Com. de d. Marcu.

Pentru cine este foarte leneș.

2517. *Cîntă-l* nă h'amă.

(Cîntă-l puțin).

cfr. A descînta pe cine-va; a sfătu' pe cine-va.

2518. Ș-cu *cîrliglu-ți* s-ți ntregh'.

(Şi cu cîrligul tău să te întrebi).

Orî-ce sfat îe bun în tot dauna.

Notă. — Printre anecdotele noastre se va vedea cea referitoare la *ciobanul* care se sfătuieşte cu cărligul său.

2519. Cismetĕa (*tili'a*) vîră nu u şti.

(Norocul nimenî nu-l ştie).

2520. Nŏ-adării *cîşari* tini.

(Nu facî stînă tu).

A nu face căsnicie;

A nu fi om de treabă.

2521. *Cituşa* cu ch'ipru nu acaţă şŏariţi.

(Pisica cu clopot nu prinde şoarecî).

Z. 2134. Miţa cu clopoţeî nu prinde şoarecî.

2522. Furâşi *cl'eĭli* di la bisercă.

(Aî furat cheile de la biserică).

Aşa se zice pentru cine îeste negru la faţă, de cerneală saŭ de alt-ceva.

2523. *Cŏada* cap ĕaste la noî ş-luplu picurár la oî.

(Coada cap îeste la noî şi lupul păstor la oî).

Aceasta e varianta la No. 444, p. 462.

2524. O adună' *cŏada*.

(A adunat-o coada).

cfr. A îeşi cu coada între picere.

2525. L-tal'i *cŏardi, cŏardi*. saŭ:

Cŏardi-cŏardi l'i si duţi.

(Îl taîe săbiî, săbiî, saŭ: săbiî-săbiî i se duce).

De îubire saŭ de fricĕ.

2526. Va scoţi *cornul?*

(Parcă veî scoate cornul?)

Adică: tot acelaş lucru îe; tot nu o să deviî ceva maî mult de cît îeştî.

2527. *Crîştinlu!*

(Creştinul).

Om bun, blînd, drept.

2528. Zburá *crîştinĕaşti.*
(Vorbeşte creştineşte).
Adică : de priceput, blînd, drept, aşa cum se cade, aromîneşte.

2529. Iu si-l veḑi, *cruţĕa* s-ţi faţi.
(Unde să-l vezi, crucea să-ţi faci).
A fi om răŭ ; a fi asemenea duhurilor rele.

2530. Un *cúc* nŭ-aduţi prĭumuvĕara.
(Un cuc nu aduce primăvara).
Dür 371. I. 188 : Eine Schwalbe macht keinen Sommer.
Vezi No. 1072.

2531. Sĕ-acîţară ca *cucoţl'i.*
(S-aŭ înhăţat ca cocoşii).
A se lua la bătae straşnică, încăpiţănată.

2532. S-fĕaţi *cucută.*
(S-a făcut cucută).
A se îmbătá tun.

2533. Ş ĕasti «*cum* îl' ḑiţi».
(Este cum «îi ziceĭ»).
Adică : simplu, naiv, prost.
Vezi «Osa». No. 1733.

2534. Va ţ-u mîc *cumata.*
(Ţi o voiŭ mînca bucata).
Notă — Covrigul preparat anume pentru mort se numeşte : *cumală.*
Vezi, *grînlu* No. 886.

2535. Iu sun dŏăuă *cumnati,* armî'n vásili nilati.
(Unde sînt două cumnate, rămîn vasele nespălate).
Dür 543 II 301. Viele Köche verderben den Brei.

2536. Ti *cunoscu* dinauntru şi dinafŏară.
(Te cunosc pe din năuntru şi pe din afară).
A preţui bine pe cine-va.
Wölfflin : 334 (Pers. 3,30) : Ego te «intus et in cute novi.»

2536bis. De aŭă pînă n-*cuprie* nu afli ca el.

(Nicĭ de-aci pînă în gunoiŭ nu găseşti ca dînsul).

Adică: cîţi să pofteşti, cînd e vorba de persoane ordinare.

2537. L'-adună curăiili.

(Iĭ adună curelele).

A face observaţii severe cuĭ-va, spre a fi luate în sémă.

2538. *Curcubeti!*

(Dovleac!)

Fleacurĭ!

2539. *Curcubetă* lŏ ari caplu.

(Dovleac lĭ ĭeste capul).

Adică: Cheleş; prost.

cfr. lt. «curcubita calvior».

2540. Cap di *curcubetă*.

(Cap de dovleac).

Adică: cap gol, sec.

cfr. Wölfflin: IV, 194: Apul. Metam. I, 15 Nempe etsi tu alicuius facinoris conscius scilicet mori cupis, non cucurbitae caput non habet mus, ut pro te moriamur. Wir sind keine solchen Strohköpfe (der Kürbis hat Ahnlichkeit mit einem Kopfe, ist aber im Innern hohl).

2541. *Curcufeli!*

(Mofturĭ!)

2542. *Curcufexali!*

(Mofturĭ!)

2543. Nu-l' ţini *curŏĕaŭa*.

(Nu-ĭ ţine curdeauă).

A fi fricos.

2544. Nu-şĭ mină' *curlu* ma nclo.

(Nu şĭ-a mişcat c... maĭ încolo).

Pentru unul care încă nu şi-a părăsit patria să călătorească în alte ţărĭ.

2545. *U c'ună!*

(A şters-o !)

1546. Ca *daraclu* si-l mîcă.

(Ca dracul să-l mănînce).

A face un lucru cît se poate de răŭ: bun, să fie mîncat de dracĭ.

2547. Ţîni-l' c'ŏarli a boŭluĭ, cînd *domnu-tu* va si-l tal'i.

((Ţine-ĭ picĭoarele bouluĭ, cînd stăpînul tăŭ vrea să-l taĭe).

2548. Cum va-ţĭ aşterni, acşĭ vaĭ *dorn'i*.

(Cum ţĭ veĭ aşterne, aşa veĭ dormi).

2549. «S-crĕapă *draclu* !...

(Să crepe dracul).

Cînd cine-va convine, să zică cuvintele de maĭ sus, înseamnă, că nu se maĭ încăpăţînează, aşa cum îl îndeamnă dracul, ci cedează în contra voinţeĭ acestuia.

Notă. — Există credinţa, că un drac plezneşte, cînd o afacere încurcată se limpezeşte prin consimţimîntul reciproc al neînţeleşilor.

2550. La *draţĭ* şi cama ncló.

(La dracĭ şi maĭ departe).

Adică : foarte departe.

2551. Ti dŏari caplu, du-ti la *drîştĕală*.

(Te doare capul, du-te la vîltoare).

Pentru ceĭ carĭ nu ştiŭ să se poarte aşa cum interesul lor o cere.

Notă. — Se ştie că la *moară, la dîrşteală, -bitan'e, prione,* se face zgomot asurzitor, care înăspreşte şi maĭ mult durerea de cap.

2552. Ş-lŏară *dăhurli*.

Ş aŭ luat respiraţiile).

A se potrivi la caracter, a trăi prieteneşte.

2553. *Ḑadă* s-adră'.

(Zadă s-a făcut).

A se îmbăta tun.

2554. Ti *ḑíneri* cîntă ş-gil'ina.

(Pentru ginere cîntă şi găina).

2555. Dintili n-*ḑinḑlie* creaşti.
(Dintele în gingie creşte).
Copiĭ numaĭ susţinuţĭ de părinţiĭ lor, se întăresc şi devin marĭ şi puternicĭ.

2556. L'-u scirch'i *ðv'ara*.
(I-a sfîrşit-o ðv'ara).
A distilui pe cine-va.

Notă. — *ðv'ara* ĭeste o monedă de două parale.

2557. Nu-ş da bună *ḑua*.
(Nu-şĭ da bună ziua).
A fi certaţĭ răŭ.

2558. *Erg'a* l-muşuţaşti omlu.
(Cinstea ĭi împodobeşte pe om).

2559. *Erg'a* la om, i ca liluða la pom.
(Cinstea la om, e ca floarea la pom).

2560. Tu *faţă* una-ţĭ zburaşti şi dinăpoĭ alta-ţĭ c(u)ruĕaşti.
(În faţă una ţĭ vorbeşte şi dinapoĭ alta ţĭ croĭeşte).

2461. Işi cu *faţa* albă.
(Eşi cu obrazul alb).
A eşi cu faţa curată.

2562. *Făţĭ*, făţĭ scutecă.
(A schimba feţe-feţe).

2563. Carĭ nu mîrită *fĕată*, nu ştii ţe-ĭ tată.
(Cine n-a măritat fată, nu ştie ce ĭeste tată).
Vlaho-Clisura.
Arată greutatea ce simte tatăl pînă să mărite fata.

2564. Di cît *fĕată*, ma gh'ine ch'atră.
(De cît fată, maĭ bine peatră).
Z. 3251 Dan.

2565. Di *fete* multe casa nu se asparze.
(De fete multe casă nu se strică).
Z. 3252 Milescu.

2566. Şi *fic'orl'i* nu s-fac cu punga di guşe.
(Şi băeţiĭ nu se nasc cu punga de gît).
I. Neniţescu. Rom. Maced. 283.

Adică nicĭ fetele nu sînt fără noroc, căcĭ şi băeţiĭ nu se nasc cu banĭ.

2567. *Fic'órĭ* acăţáţĭ Simbăta.
(Copiĭ concepuţĭ Simbăta).
Neniţescu. Rom. Mac. 164.

2568. Omlu pînă-ĭ *fic'ór*, iţido nvĕaţă lişór.
(Omul pînă-ĭ băet, orĭ-ce învaţă cu uşurinţă).

2569. Cu *fic'orl'i* s-nu mîţĭ lapte, că te pruscuch'escu.
(Cu copiiĭ nu mîncă lapte, căcĭ te stropesc).
Z. 3311 Dan.

2570. *Fic'órĭ* s-h'ibă, mĕa fete cîte z-vreĭ.
(Băeţĭ să fie, dar fete cîte vreĭ).
Z. 3309. Milescu.

2571. S-nu ni fiţém *fîrtáţĭ!*
(Să nu ne facem fartăţĭ).
Adică: O să te bat.

2572. Di nă ŏară l'a *foc.*
(Dintr-o dată ĭea foc).

Pentru unul, care se necăjeşte la cel maĭ mic motiv; pentru un nervos.

2573. L'i sĕ-aciţară aláţili di c'ic'ŏari di *fricĕ.*
(De fricĕ i s-aŭ prins laţele de la picĭoare).

2574. Pînă si-l' v'ină ch'efĕa avutluĭ, mŏari *fucarălu.*
(Pînă să-ĭ vie placul bogatuluĭ, moare cel sărac).

2575. *Fuţlĕá* di loclu mîcá.
(Fugea, că mînca pămîntul).

2576. Il' lo *fumlu.*
(I-a luat fumul).
A nu putea prinde pe cine-va.
Notă. — *Fum* se întrebuinţează figural pentru b...

2577. Scŏasi *furniga* pĕani!
(A scos furnica aripĭ).
cfr. Bre! a prins mămăliga coaje!

2578 Mĕ aligh'ĭşĭ ca ocl'ul ali *gaĭe*.
(M-aĭ fericit ca ochĭul cĭoareĭ).
Adică: m-aĭ procopsit.
Com. de D. T. Marcu, Nijopule, Macedonia

2579. Va-l' cadă *galŏánili?*
(Lĭ vor cădea galoanele?)
In senz ironic întrebuinţat, pentru unul, care n-are ce să pĭarză.

2580. *Gil'ina* carĭ cluc'aşti, vîrnăoară nu si ngraşi.
(Găina care cloceşte, nicĭodată nu se îngraşe).

2581. *Gh'eslu!*
(Vezĭ: *Barḑul*).

2582. Ma *gh'ine* să aruşască di cît să ngîlbinească faţa.
(Maĭ bine să roşască de cît să îngălbenească faţa).
Z. 3294. Milescu.

2583. *Grámatli* nŏ-aŭ márḑini.
(Cartea—învăţătura—n-are sfîrşit).

2584. *Greclu* ŏ-ari stricătoară aruptă.
(Grecul are strecătoarea ruptă).
A fi fricos.
Vezĭ: No. 875 şi 599.

2585. *Gribing'án'* gîlbig'óşĭ.
(Locoitorĭ din Grebene sunt gălbăgĭoşĭ).
Notă. — Orăşelul Grebine are o climă foarte păcătoasă în timpul verei, din care cauză moare multă lume. Toţi oamenii sînt paliz la faţă.

2586. Să s-alĕagă *grînlu* di ch'á'niţă.
(Să se aleagă grîul de neghină).

2587. Ună mînti ş-aţĕá *grîţĕască*.
(O minte şi acea grecească).
Adică: proastă.
Vezĭ: 875 urm.

2588. Umplú *grŏapa.*

(A umplut groapa).

A muri!

2589. *Gumarlu,* (măgarul) figurat ĭe numit: *dingliră', zingliră', uricl'át, plahurcu, cîc'u.*

Apoĭ apelativele: *zuru, zări, cîc'u.*

2590. *Gura* l' ḑiţi, narĕa l'-avdi.

(Gura îĭ zice, nasul îĭ aude).

Pentru cine vorbeşte încet.

Com. de d-l T. Marcu.

2591. Ţe-l' v'ini n-*gură.*

(Ce-ĭ vine la gură)

A spune orĭ-ce fără să se gîndească.

cfr. Wölfflin VI, 315: Quid-quid in bucam venit. etc.

Idem. VI, 316: Οἴ ἐροῦμεν ὅτι νῦν ἦλθ' ἐπὶ στόμα.

2592. T-ună *gură.*

(Intr-o gură).

A afirmà ceva maĭ mulţĭ dintr-o dată.

2592bis. Canda avĕá jarlu n-*gură.*

(Parcă avea cărbunele în gură).

A nu putea păstra secretul.

Com. de d. Tacit Nicolae.

2593. Ţí-alasă *gura* lapte.

(Iţĭ lasă gura lapte).

A iubi, a dorì ceva.

Din vulŏaga sti'nil'eĭ,
Veḑí fîntîna ḑi'nil'eĭ,
La umbrata fáḑilor,
Páltin'lor ş-a bráḑilor,
Priste ch'etre ş-ch'itriţĕali,
Proscotelĕ-arsár ca stĕale;
Apa v'arv'ir limpid cură,
Limba *lapte-ţi lasă* n gură.

C. T. Balamace.

2594. Tu *guva* ţĕa vĕacl'a va s-agudeşti.

(In gaura cea vechĭe veĭ nimerì).

Se zice cuĭva, care se serveşte de o puşcă proastă, saŭ care nu se pricepe de loc în mănuirea puştiĭ.

2595. *Nvĕaţă* tu *g'unatic* s-ti tinḑî tŏ auşatic.

(Cine învaţă în tinereţe, se odihneşte în bătrîneţe).

2596. Carî *g'ură*, ang'ură.

(Cine jură, înjură).

2697. Duml'artă *harlu*, ţe lo parlu.

(Fie ĭertată moartea, care a rădicat parul).

Cînd altul păţeşte în locul nostru o nenorocire neprevăzută şi pregătită pentru noĭ.

Com. de d-l Marcu T. Nijopule, Macedonia.

2698. Li ngruşé *hîbărli*.

(Le-a îngrăşat ştirile).

A se fuduli.

2699. L'-adúsiră *hîbărli*.

(I-aŭ adus ştirile).

Pentru cine a murit.

2600. — «Ţe *hîbăre?*
— «Mînecă di tîmpare.

(«Ce ştire?»—Mînecă de manta»).

«*Mînecă de tîmpare*»=nimic.

Se dă acest răspuns, cînd n-avem ce răspunde cuĭ-va, saŭ cînd vrem să ne scăpăm scurt.

2601. L'i si fită' *Hristolu* n-casă.

(I s-a născut Hristos în casă).

A fi foarte bucuros.

2602. Acáţ *h'erlu* cu dinţil'.

(Prind fĭerul cu dinţiĭ).

Adică: mă prind pe orĭ-ce; jur solemn.

Com. de d-l T. Marcu.

2603. Nu-şĭ ţîni *il'il'i* dĕ-arî's.

(Nu-şĭ ţine şoldurile de rîs).

Cînd cine-va rîde, de se prăpădeşte.

cfr. Petron. 24, et risu dissolvebat ilia sua.

2604. *Inimă* di ch'atră.

(Inimă de peatră).

Om nesimţitor.

cfr. Ovid. Metani. XIV, 712 Durior et saxo.

2605. Ca *Lama* cu arizlu.

(Ca Lamă cu orezul).

G. Diamandi ; Samarina, Epir.

Se aplică femeilor carî nu ştiŭ să fie gospodare.

Se spune că o femee anume Lamă, cumpîrîndu-ĭ maĭ multe chile de orez bărbatul săŭ, dînsa, l-a pus dintr-o dată în tingire, ca să facă mîncare cu tot orezul.

2606. Inimă di *lépuri.*

(Inimă de ĭepure).

Adică : om fricos.

2607. L'-bîgă' *ligîrĕaŏa.*

(I-a băgat *ligăreaua*).

A pune căluşul cuĭ-va.
A-ĭ lega gura.

Notă. — Se obicĭnueşte ca livădariĭ, cînd prind un cal, catîr, măgar, străin în livede, ĭĭ leagă limba de falca de jos cu o răchită *ligărĕaŭă*, în cît bĭetul cal nu maĭ poate mînca de loc şi ĭe condamnat să moară de foame, dacă nu vine cine-va să-ĭ scoată *ligărĕaŭa.* Pentru vită, chinul ĭeste cu atît maĭ mare, cu cît ĭe lăsată în livede să vază carba cea fragetă şi să nu o poată gusta..

2608. Omlu *limba-l* faţe, limba lŏ-asparţe.

(Pe om limba îl face, limba îl strică).

Z. 3688. Ghicu. Vezĭ No. 1085.

2609. Pri *limbă* n'-u ş-nu pot s-u ţîc.

(Pe limbă mĭ-e şi nu pot să o zic).

Cînd nu ne reamintim ceva bine ştiut de maĭ nainte.

2610. Ţ-uscă' *lingra.*

(Ţĭ-a uscat lingura).

Samarina, Epir.

Cînd pînă la un timp mănîncĭ pe socoteala unuĭa şi altuĭa şi apoĭ ţi se taĭe această pomană.

2611. Vindi *linti!*

(Vinde linte).

Se zice ironic pentru cine ĭe mîndru, cine se arată bogat.

2612. Nu ŏ-ari tu *loc.*
(Nu o are în loc—mintea—).
A fi într-o parte.

2613. Canda intră' tu *loc.*
(Parcă o intrat în pămînt).

2614. Canda-l mîcă' *loclu.*
(Parcă l-a mîncat pămîntul).
A fi dispărut.

2615. *Loclu* a meŭ,
foclu a meŭ.
(Locul mĭeŭ—ţara mea,—focul mĭeŭ).

2616. *Loclu* tut s-lŏ-aláḑĭ şi dit loc-ţi s-nu ti baţĭ.
(Pămîntul tot să-l alergĭ şi din ţara ta să nu te mişţĭ).
Cfr. Fie pînea cît de rea, tot maĭ bine în ţara mea.

2617. Il' ḑisi cîti nŏ-aravdă *loclu.*
(I-a zis cîte nu suferă pămîntul).
A ocărî strașnic pe cine-va.

Notă. — Poporul crede, că pămîntul este cel maĭ răbdător dintre tot ce există. El suferă totul şi ce e bun şi ce e răŭ. A spune cuĭ-va ce pămîntul nu poate suferi, înseamnă a spune prea mult.

2618. Ca *loclu* s-faţi.
(S-a făcut ca pămîntul).
De frică, de spaimă, cînd cine-va îngălbinește.

2619. Il bîgară cu caplu tu *loc.*
(L-aŭ băgat cu capul în loc=l-aŭ dat de ruşine).

2620. Omlu ţe *lucrĕaḑă*, nu agĭunĕaḑă.
(Omul care lucrează, nu flămînzește).

2621. *Lucrĕaḑă* discufut.
(Lucrează cu capul gol).
A lucrá cu ardoare mare.

2622. Afirëa s-nu të-apucă *lîngŏarëa,* ş-cînd të-apucă, apuc-u ş-tini.
(Păzeşte să nu te apuce boala şi cînd te apucă, preîntîmpin-o).
Com. de d. Tacit Nicolae.

2623. *Lumëa*-ĭ scară: altu s-alină, altu dipuni.
(Lumea-ĭ ca o scară, altul (unul) se urcă, altul coboară).

2624. *Lumëa* acşi-ĭ: Altu arîdi, ş-altu plînji.
(Lumea aşa este: unul rîde, altul plînge).

2625. Cîndu va s-tŏarnă *lumëa* dë-anantă parti.
(Cînd se va răsturna lumea de cea-laltă parte).
Adică: nicĭodată.

2626. Trapsi tu *lumëa* alantă.
(A pornit în lumea cea laltă).
A dormi.

2627. *Lup* fără dinţî.
(Lup fără dinţĭ).
Om răŭ, dar în neputinţă de a face răŭ.

2628. *Luplu* nu së-aspari di cîn' fără dinţî.
(Lupul nu se teme de cîinĭ fără dinţĭ).
Vezĭ No. 1153.

2629. Aciţăĭ un lup: Lŏ-alás, nu më-alasă.
(Am prins un lup, îl las, dar nu mă lasă).
Vezĭ; *fur, drac.*

2630. *Luţëá* ḑi muşutëaţă di-ţĭ lŏa ocl'il'.
(Strălucea de frumuseţe, că-ţĭ răpëa vederea=ochiĭ).

2631. Ţe *mamă*, ţe tată, ţe sîrindár nu-l' ḑisi?
(Ce mamă, ce tată, ce sărindar nu-ĭ zise?)

2632. Tu *marëa ţëa laëa.*
(În marea neagră).
Arată: depărtarea.

2633. Tu *márḑlinëa* locluĭ.
(La marginea pămîntuluĭ).
cfr. Peste nouă mărĭ şi nouă ţărĭ.

2634. Nu ş-u frîndi *meşĕa.*

(Nu şi-l îndoĭeşte mijlocul).

Com. de d. Tacit.

Se zice pentru unul, care ĭeste leneş, căruĭa ĭi este lene să se plece măcar.

2635. L'-caftă *mintĕa.*

(A-ĭ căuta mintea).

A-ĭ cerceta părerea.

Com. de d. Tacit.

2636. *Minti* fic'urĕască.

(Minte de băet).

Adică, nesănătoasă.

2637. Nĭ-armasi *mintĕa* pri muşutĕaţă-l'.

(Mĭ-a rămas mintea pre frumuseţea sa).

2638. Om cu dŏaŭă *minţî.*

(Om cu două gînduri).

A fi echivoc, a nu fi hotorît; a fi făţarnic.

2639. Tŏati *misurli* nu fac tră c'urbă'.

(Toate farfuriile nu fac pentru cĭorbă).

Com. de d. T. Marcu.

2640. La *mîcari* protlu, la lucru niţi cŏadă.

(La mîncare întîiul, la lucru nicĭ cel din urmă).

2641. Cîndu li *mîcă*, cîntă, ş-că va li vŏamă, nu s-minduĕă.

(Cînd le mîncă—lucrurile străine—cîntă, şi că le va borî, nu se gîndea).

2642. Hibă'rĭ di la *Milîcaşl'i.*

(Ştirĭ de la Mălăcaşĭ).

A vorbi nimicurĭ.

cfr. Braşoave.

2643. Acaţă foclu cu *mîna.*

(Prinde focul cu mîna).

A se expune la pericol.

2644. Mi scŏasi nă *mînă* (două, treĭ etc).

(M-a scos odată—două, treĭ. etc.—afară).

2645. Nu strîxĕaşti *mînă*.

(Nu suferă mînă).

Pentru cine este foarte supărăcios, nervos.

Se aplică maĭ ales animalelor: *Cal ţe nu strîxĕaşti mînă*. Cal care este răŭ, sălbatic oare-cum, care nu suferă ca cine-va să puĭe măcar mîna pe dînsul.

2646. L'-bagă *mînă*.

(Iĭ bagă mînă).

A fi maĭ puternic de cît cine-va.

2647. Sta cu *mîna* dinlinti.

(Stă cu mîna pe din nainte).

A sta supus, respectuos, faţă de cine-va.

2648. Cu *mîna* plină.

(Cu mîna plină).

Cu îmbelşug.

cfr. Wölfflin. Wer mit vollen Händen giebt, giebt reichlich: Cic. ad Att. II, 85, 1 quam *plena manu* ingenue.... nostras laudes in aura sustulit.

2649. Cu dŏáŭli *mîn'* da.

(Dă cu ambele mînĭ).

Adică, în abundenţă, cu îmbelşug.

2650. *Mîne!*

(Mĭĭne !)

Adică: nicĭodată.

2651. Cum îl fĕaţi *mî*-sa.

(Cum l-a făcut mamă-sa).

Sărac de tot.

Apos. 5, 72. γυμνός ὡς ἐκ μήτρας: ἐπὶ τῶν ἀπόρων.

2652. S-faţĭ, *s-mîţĭ*.

(Să facĭ, să mănîncĭ).

Se zice cuĭ nu face o treabă cum trebuĭe, ci pe dos, saŭ de loc, şi caută apoĭ să se scuzeze, că ce era să facă.

2653. — Fită' *mlarĕa?*—Fită'.

(A fătat cattrul?—A fătat).

cfr. «γένασι τοὺ βόδι?» «γένασι!» A fătat boul? — A fătat.

Se adresează celor proşti.

2654. *Mula* viţĕarcă traḑi furtie grĕaŭă.

(Cattrul nărăvit duce sarcină grea).

2655. Dă-li s-li *mulḑém.*

ngr. Var-ta na t-arméxumi.

(Bate—oile—să le mulgem).

Se întrebuinţează la adresa celor simpli.

Notă.—Un grec, azistînd la mulsul oilor, după ce toate aŭ fost mulse, s-a minunat de atîta lapte ce aŭ produs, şi a gîndit că oile trebuĭe să' producă lapte, orĭ de cîte orĭ le aĭ mulge, de aceea zice păstorilor, aĭ să le mulgă earăşĭ.

2656. Dă-l' *munḑîl'* ş-alasă-l.

(Dă-ĭ cu tifla şi lasă-l).

cfr. Dă-l draculuĭ.

2657. *Minc'una* sĕ-aleăḑi ca untu-lemnul pisti apă.

(Minciuna se alege, ca untdelemnul pe apă).

Com. de d. T. Marcu.

2658. *Murlu* ari urecl'i.

(Zidul are urechĭ).

2659. *Muşată*: ţe si-l' l'aĭ (arách') caplu şi s-fuḑĭ.

(Era aşa frumoasă, că-ţĭ — venea — să-ĭ ĭeĭ, răpeştĭ, capul şi să fugĭ).

2660. *Muşutĕaţa* hŏárîl'eĭ, uriţamĕa cásăl'eĭ.

(Frumuseţea satuluĭ, urăţenia caseĭ).

2661. S-u bĕaĭ tu cupă di *muşutĕaţă.*

(S-o beĭ în *cupă*, de frumoasă ce-ĭ).

2662. *Mută'* loclu.

(A răsturnat pămîntul), de strigăt, de mînie, de cercetare căutînd ceva etc.

2663. Ninga h'ĭĭ cu *muţl'i* la nari.

(Încă eştĭ cu muciĭ la nas).

Adică: copil, neexperimentat.

2664. Ti cunoscu şi di *nauntru* şi dinafŏară.
(Te cunosc şi pe din năuntru şi pe din afară).
A cunoaşte perfect pe cine-va.
cfr. Pers. 3,30 Ego te «intus et in cute novi».

2665. Vrĕari di *nĕarcă !*
(Iubire de vitrigă !)
Iubire nesinceră, falşă.

2666. Dĕadi *nĕaŭă*, s-acupirí torlu.
(A nins, s-a învelit urma).
Com. de d. Teodor Marcu, Nijopule. Maced.

2667. Ca ţel cu *nelu,* «dĕ-acló tal'i !»
(Cu cel cu inelul : de acoló taĭe !).
Se aplică maĭ mult Albanejilor.

Notă. — Un albanez căpătînd un inel de aur, s-a dus la măcelar să cumpere carne. Aci ca să facă să i se vază inelul, arăta cu degetul de unde să-ĭ dea carnea. Măcelarul neobservînd la prima arătare, Albanezul îşĭ schimbă gustul şi cere carne din cutare parte a viteĭ, pînă cînd măcelarul în sfîrşit a priceput şi ĭ-a zis Albanezuluĭ :
«Cu sănătate, cu sănătate să-l porţĭ».
Atunceĭ Albanezul satisfăcut a răspuns :
«Taĭe acuş de unde-ţĭ place.»

2668. Armasi adrată, *ş-nibîşată.*
(A rămas gătită şi nesărutată).
Com. de d. Marcu T.
A rămîne cu ruşinea.

Notă. — E cea maĭ mare ruşine pentru o fată a se găti şi a rămîne nemăritată.

Vezĭ: *Sulta* No. 2106.

2669. *Nicuchír* ţ-eşti, pită-ţĭ miţĭ.
(Stăpîn îţĭ eştĭ, plăcintă mănîncĭ).
Auz. de la d. Chita I., Neveasta.
Adică, facĭ ce pofteştĭ în casa ta.

2670. Ş-ascîpită' *nodlu* ş-ticú.
(Ş-a înghiţit nodul şi tăcu).
A înghiţi o suferinţă în tăcere, fără să zică nimic.

2671. După *nor* şi soare.
(Dupa norĭ şi soare).
Z. 208 Milescu.

2672 N'-o am ca *nuca* n-sîritór (sînitór).

(Mĭ-o am ca nuca în ghĭozdan).

Cînd nĭ-e drag cine-va. A ĭubi. De pildă mama pe fiul său unic.

Notă. — *Sînitór* saŭ *sîritór* se numea traista, în care altă dată copiĭ îşĭ puneaŭ cărţile, ca să meargă la şcoală.

2673. Va ti fac *nun*!

(O să te fac doar naş!)

Adică: oare o să te consider ca pe un naş?

2674. Ca *nunlu* la numtă.

(Ca naşul la nuntă).

A fi inconsiderat.

2675. *Nunlu* are numă mare.

(Naşul are nume mare).

2676. Easti cu cimĕaşa di la *nună*-sa.

(E cu cămaşa de la naşa).

A fi încă copil, simplu, prostuţ.

2677. *Nvĕasta* ĕasti bună, ma nu ĕasti Armînă.

(Nevasta-ĭ bună—frumoasă—dar nu-ĭ Aromînă).

Aromînul nicĭ-o-dată nu se căsătoreşte cu fete de alt neam.

2678. *Nvĕasta* ta, ca araða ta.

(Nevasta ta, după rîndul tău).

2679. *Nvĕasta* ţĕa buna: nibúnili, lĕ-adară buni.

(Nevasta cea bună (cuminte): lucrurile nepotrivite, le consideră de bune).

Căcĭ numaĭ ast-fel se poate trăi cu soacra.

2680. Tutu *nvĕaţă* omlu, ş-ninviţát mŏari.

(Tot învaţă omul şi neînvăţat moare).

2681. Niţi tri tu *nvesti*, niţi tri tu feti.

(Nicĭ între neveste, nicĭ între fete).

Z. 3246. Milescu.

2682. *N'el* ĕasti.

(Mĭel ĭeste).

Blind.

2683. Vreĭ s-treţí cu alantu? Fă-ti ma *n'ic* totna.

(Dacă vreĭ să trăeştĭ cu altul, să te facĭ maĭ mic).

Adică: să nu-ĭ vorbeştĭ în contra.

2684. Il' lo *n'irlu.*

(I-a luat miru).

A umili pe cine-va.

2685. Il' cură *n'irlu* după...

(Iĭ curge mirul după...).

A dori ceva.

Notă — In aceste două proverbe prin *mir* se înţeleg mucii nasului.

2686. Ch'atra crĕapă, ş-*omlu* nu crĕapă.

(Peatra crapă, omul nu crapă).

Com. de d. T. Marcu.

2687. *Om* mari ş-fĭră hari.

(Om mare şi fără graţie).

Ţe că-ĭ mare ş-minte nŭ-are.

(Ce e că ĭeste mare şi minte n-are).

2688. *Oŭlu* nu s-l'a cu curlu.

(Oul nu se ĭea cu c...).

Adică: De a gata, de la sine nu se cîştigă paralele.

Com. de d-l T. Marcu, Nijopule.

2689. Di un *pal'u* nu faţĭ mal'ŭ.

(De un paiŭ, nu se face maiŭ).

2690. *Plînţli* nibitút.

(Plînge nebătut).

2691. Va tĕ-acáţ *pŏartă?*

(O să te fac, consider, poartă?).

Adică: Te voiŭ ţine de lucru mare, de lucru important?

Notă. — Prin poartă se înţelege familie de însemnătate. Cine are poartă mare la casă, trebuĭe să aĭbă şi casă mare şi să fie deci însemnat.

2692. Sŏ-aciţă' di *pŏartá* mari.
(S-a prins de poartă mare).
Se zice pentru cine capătă onoruri, pantru cine are susţiitori buni.

2693. Nu-ĭ hŏară fără *preftu*.
(Nu ĭe sat fără popă.

2694. *Prufít* după Hristó, ɣumár ĕasti.
(Profet după Christ e măgar).
Gr. πὰς προφὴτης μετὰ Χριστὸν, γάϊδαρος ἐστὶ.
(Orĭ ce profet după Crist e măgar).

2695. *Puĭlu* aţél bunlu, s-cunŏaşti dipi crĕastă.
(Puĭul cel bun se cunoaşte după creastă).
Com. de d. T. Marcu.

2696. Caĭ sum *purnu*, mîcă purni.
(Cine e supt prun, mănîncă prune).
Com. de d-l T. Marcu, Nijopule, Macedonia.

2697. Niţi *putriḑîn'a* pom, niţi furlu om.
(Nicĭ—lemnul—putred pom, nicĭ hoţul om).

2698. Duch'á-ti *sac* di după uşi.
(Pricepe, sacule, de după uşe).
Com. de d. T. Marcu.
cfr. Bate şaua să priceapă capa.

2699. L'-sĕ astîl'ó *sî'nḑili*.
(I s-a stricat sîngele).
De ĭubire, de fricâ.

2700. Di om *slab*, largu!
(De om răŭ, departe).

2701. L-bagă pi *somnu*.
(Îl bagă pe somn).
A înşela.

2702. Ca *subaşĭ* s-pŏartă.
(Se poartă ca un subaş).

Adică, răŭ, în mod tiranic.

Notă. — *Subaş* pl. *subăşăţĭ*, eraŭ în trecut conducătoriĭ poterelor, orînduite în contra haiducilor.

Purtarea lor era foarte aspră faţă de sătenĭ, în cît aceştia se mulţumeaŭ maĭ mult de hoţĭ, de cît de apărătoriĭ de hoţĭ.

2703. *Suflit* bun (arăŭ, laiŭ, antihristu, fără n'ilă, n'ic, mari).
(Suflet bun—răŭ, negru, antechrist, fără milă—mic, mare).

2704. Tu guvă di *şarpi!*
(In gaură de şarpe !)
Adică : disparĭ, nevăzut să te facĭ din ochiĭ meĭ!

2705. Di *şcl'inc'aměa* tătăluĭ, armîne h'il'lu orbu.
(De zgîrcenia tatăluĭ, rămîne fiul orb, —neînvăţat).

2706. *Şil'i* ntr-ocl'i.
(Praf în ochĭ).

2707. Cari ştii *s-tacă*, ĕasti totna amintát.
(Cine ştie să tacă, este totdeauna folosit).
Zane, II, 6074 b.

2708. *Ta-o* to.
(A fi cine-va «ta-o to», înseamnă a fi prost).
Notă.—*Ta-o to* ieşe modul da altă dată de a silabiza alfabetul grecesc.
Vezĭ : No. 1733.

2709. Ţi dĕadi *tástrulu.*
(Iţĭ dete traista).
A da drum cuĭ-va din serviciŭ, etc.

2710. Iţido di *telini* s h'ibă, nu-ĭ ară'ŭ omlu s-u ştibă.
(Orĭ-ce meşteşug să fie, nu ĭe răŭ omul să-l ştie).

2711. *Tih'a* ş-u faţi omlu.
(Norocul şi-l face omul).
Dacă lucrează, dacă se arată vrednic, omul îşĭ face singur viitorul.

2712. *Timbelu* aştĕaptă n-gură.
(Trîntorul aşteaptă în gură—d-a gata).
cfr. Z. 2563. Trîntorul d-a gata mănîncă.

2713. Carî s-nică *tîmpărĕa,* u dĕadi tră súflitlu a tată-suĭ.

(Dacă s-a înecat mantaua, a dat-o de pomană, pentru sufletul tatăluĭ săŭ).

Com. de d. T. Marcu.

2714. *Tîpór* fîră tipîrişti.

(Topor fără coadă).

Aşa se zice celor carî sînt capabilĭ, dar n-aŭ sprijin, ca să-şĭ arate capacitatea lor.

1715. Carî *tîxĕaşte,* z-bîrbîtĕaşte.

(Cine înjură, se insultă pe sine).

Notă. — *Tîxescu,* se întrebuinţează pentru a înjura pe cine-va de părinţĭ, morţĭ, neam.

2716. Carî s-*upîrĕaşti* tu lapti, suflă ş-tu mîrcát.

(Cine se opăreşte în lapte suflă şi în ĭaurt).

2717. L'-ded *ţîrul'li* tu mînă.

(I-am dat opincele în mînă).

A goni pe cine-va din serviciŭ.

2718. Va *udare.* (Trebuĭe udat).

(Obiceiul de a stropi cu apă pe cine-va, cînd se logodeşte, cînd îmbracă o haină nouă, etc).

2719. Carî s-*uprĕaşti* tu culĕáş, suflă şi tu mărcát.

(Cine se opăreşte în cĭulama, suflă şi în ĭaurt).

Vezĭ: No. 2257. cfr. Z. 5623.

2720. *Urbarĕa* ş-ţ-u da.

(Să ţĭ-o dea—să te izbească—orbirea).

2721. Criscură *urţlîţli,* s-acupirí cupriĕa.

(Aŭ crescut urzicele, aŭ acoperit gunoĭul).

Cînd o faptă urîtă se acoperă, prin altele maĭ frumoase. Ex. Cînd copiĭ crescînd şi fiind oamenĭ de treabă, spală greşelile părinţilor necinstiţĭ.

2722. *Urţlîca* ti urţică.

(Urzica te urzică).

2723. Va sî ştibă *ursa* di bilitín[1]?

(Îĭ pasă urseĭ de alice?)

2724. *Vĕardi* vĕaştid s-fĕaţi tu faţă.

(Verde veştejit se făcu la faţă).

A se mînià.

2725. Cu *vîmtu* bînĕaḑă.

(Cu vînt trăeşte).

Se zice despre o persoană, care ĭeste foarte delicată la corp, slabă de tot.

2726. Ti *vîndi* ş-tĕ-acúmpîră.

(Te vinde şi te cumpără).

A fi priceput.

2727. L'i sĕ-acîţară *vînili*.

(I s-aŭ prins vinele).

De frică. Se aplică celor fricoşĭ.

2728. Mustăţli ngh'os, *Armîne*,

ngr. *Vlah'i*, cat ta mustach'a.

(Aromînule, mustăţile—dă-le în jos).

Aşa se zice, cînd cui-va i se reduce din putere.

Notă. — Autorităţile turceştĭ, ca să maĭ cĭoplească pe supuşiĭ lor, introduseseră obiceiul de a nu permite nicĭ unuĭa să vie cu căcĭula îndoită şi cu mustăţile răsucite, în oraş, ceea-ce arăta ceva haĭducesc.

Pe cine-l prindeaŭ cu mustăţile răsucite şi cu căcĭula îndoită după modul haĭducesc, îl arestaŭ şi-l puneaŭ în închisoare ziua toată, cît ţinea tîrgul.

2729. Ca suptu di *vómbirĭ*.

(Ca supt de *vombirĭ*).

Notă. — Vombirĭĭ sînt fiinţe supranaturale rele; se crede că numaĭ copiĭ carĭ mor nebotezaţĭ devin *vombirĭ*. Aceştĭa une-orĭ li e foame şi atunc ĭ sug pe mamele, carĭ alăptează copiĭ.

De aci, se întrebuinţează pentru cine îĭ este foame. Tot cu acelaşĭ senz:

Canda li súpsiră cĭtúşili. (Parcă le-aŭ supt pisicile).

2730. *Vrĕarĕa* di la ocl'i acaţă.

(Dragostea de la ochĭ începe).

2731. L-lo di *v'acă*.

(L-a apucat de umăr).

A înhăţa pe cine-va, a lua la bătae.

2732. «Murí *v'ifta* ţe tĕ-alivdá».
(A murit ţiganca care te lăuda).
Aşa se zice cuĭ se laudă, că a făcut cine ştie ce.

2733. *V'iftul* ĕară trăgăc'ica ş-caftă.
(Ţiganul earăşĭ traista — de pĭele — îşĭ cere).
cfr. No. 2358. Com. de d. Marcu Teodor.

2734. L'-bigă' *v'iliile.*
(I-a băgat ochelariĭ).
A înşela pe cine-va.

2735. *V'inatĕa* lu urgh'aşti omlu.
(Mînia îl orbeşte pe om).

2736. Tu *xĕani* nŏaŭă an', ş-a casă cu doĭ aslán'.
(In străinătate nouă anĭ şi a casă cu doĭ leĭ).
Com. de d. Marcu T.

2737. *Zbŏari* fără n'eḑ.
(Vorbe fără mĭez).

2738. Niscós *zborlu* din gură.
(Nescos cuvîntul din gură).
Adică: îndată, la moment.

2739. Nu ţ-u mîc (cuvenda) saŭ: *zborlu.*
(Nu ţĭ-o mănînc vorba).
A nu putea suferi auzind pe cine-va vorbind.

2740. *Zdangan'.*
Adică: vită, dobitoc, greoiŭ la minte.
Aşa se numesc bulgariĭ la Hrupişte, Gramoste, Bitolia, etc.
Notă. — *Zdángan* ieste apelativ pentru măgar.
Vezĭ: *Vurgar, Ocan.*

2741. *Zînăţli* tuti-s buni, maş ŏamin'l'i-s arăĭ.
(Toate meşteşugurile sînt bune, numaĭ oamenĭĭ sînt răĭ).

2742. Di *zori* şi bîrţirli z-disică.
(De zor şi bolovanĭĭ se despică).

2743. Pi *zvercă* s-mĕ-aĭ.

(Pe gît să mă aĭ).

Adică: Tu să fiĭ acela, care să suferĭ păcatul celor ce fac eŭ. Aceasta, cînd facem ceva după sfatul saŭ îndemnul altuĭa.

2744. Di sum casă,
na-l pri mĕasă,
di pri mĕasă
vru ş-tu c'ergă,
pînă ş-adună' pri *zvercă*.

(De supt casă, eată-l la masă, de pe masă, a vrut şi în plapomă pînă ce a căpătat şi pe gît — bătae).

Se povesteşte, că unul, apucîndu-l ploaea, s-a rugat de stăpînul uneĭ case, să-l lase un moment, ca să se adăpostească supt straşina caseĭ.

Acesta l-a lăsat.

Dacă a văzut aşa apucatul de ploae, s-a rugat să-l lase să între niţel şi în casă, ceea ce i s-a permis.

In catul de sus se auzïaŭ lingurile şi farfuriile cum sunaŭ, ceea ce arăta, că se gătea de masă. S-a maĭ rugat apucatul de ploae, ca să fie aşa de bunĭ să-l primească şi la masă, căcĭ de, la ora asta—era noapte—unde să meargă să mănînce.

L-aŭ lăsat să vie şi la masă.

Dacă a văzut cel plouat, că mĭerge aşa de uşor, ce şĭ-a zis? Se vede, că aci mĭerge maĭ uşor de cum te gîndeştĭ.

Staĭ să maĭ cer ceva. Şi a cerut să i se permită să doarmă odată cu nevasta cea frumoasă, aşezată la masă lîngă dînsul. Atuncĭ aŭ sărit cu toţiĭ asupra luĭ, care cu lingura, care cu furculiţa, care cu ce a putut, şi l-aŭ bătut şi gonit din casă.

Se aplică celor, carĭ nu se mulţumesc cu puţin.

Prin *W-öllflin* am abreviat: *Archiv für Lateinische Lexikographie und Grammatik* mit Einschluss des Aelteren Mittellateins als verarbeit zu einem Thesaurus Linguae Latinae, herausgegeben von Eduard Wölfflin. (vol. I—VI) Leipzig.

COLINDELE LA AROMÎNĬ

COLINDELE LA AROMÎNÎ

Obiceĭul ce există în Romînia, ca copiiĭ să umble noaptea din 24 spre 25 Decembre din casă în casă, ca să anunțe nașterea luĭ Isus Christos și cunoscut supt numele de «Moș Ajun», se numește la Aromînĭ: *cólindi* saŭ *colínde*.

Cîntecele cunoscute în Romînia supt numele de *colinde*, se numesc la Aromînĭ *cî'ntiii di anlu noŭ*, cîntece de anul noŭ, saŭ *cî'ntiți de av'u Vasilĭ*, cîntece din S-tul Vasile și se cîntă numaĭ pe grecește, după cîte știm noĭ, și numaĭ de către Aromîniĭ din Tesalia, de ceĭ carĭ se coboară earna prin partea aceea, precum și de Gărăgunĭ.

Copiiĭ Aromînii cu o zi înainte, cîte o dată cu maĭ multe zile, se întovărășesc, *sĕ-acăță soți*, să umble colinde împreună, *s-imnă colinde, s-alagă colinde, s-culindĕaḑă d-adún*.

Pentru aceasta, în clasele păstorale, se duc copiiĭ să-și prepare cĭumege, pe carĭ le taĭe din pădure.

Ceĭ de prin satele, unde locuitoriĭ sînt stabilĭ, saŭ își pregitesc cĭumege singurĭ, saŭ cumpără de-a gata.

Cĭumegele se numesc: *c'umagă* pl. *c'umă'ḑi; mic'ucă*, pl. *mic'uți*; *colíndă* pl. *colínḑi* [1]).

Cĭomagul copilașilor, vopsit pe din afară cu roșu-alb, se numește *buzdugán* saŭ *stupagană*.

În ajunul *colindilor*, toți ceĭ întovărășiți să umble împreună, se string să doarmă la un loc, ca să se scoale cu toți împreună pe după mĭezul nopții, după cîntătorĭ, cînd după credința poporană, spiritele rele aŭ dispărut.

Apoĭ, după ce fie-care *culindár*, colindător, își pregătește pe lîngă cĭomag, și o traistă, pe care o trece de git, cîntă cu toțiĭ în casa unde aŭ dormit pe «*colinde, melinde*», și capătă fiește-cine cîte un colac, ceva fructe etc., după cum se obicĭnuĭește în partea loculuĭ.

În fața fie-căreĭ case se opresc și încep să sune în poartă, ca să le deschiză. Intrînd *culindarl'i* într-o casă, primul lucru ce trebuĭe să-l facă, ĭe să ureze:

«Bună diminĕață»; «Hristolu s-fĕați».
(Bună dimineață; Hristos s-a născut).

[1]) La Elbasan, Albania.

Li se răspunde:

«Z-v-alghʼască faţa»
(Să vă înălbească faţa).

Si-nʼ crişţéţi (să-mĭ creşteţi); *z-bináţi muşáţi culindári* (să trăiţi frumoşi colindători) şi alte urări de natura aceasta.

Colindătorii cîntă, după dorinţa celor din casa în care se găsesc, o dată saŭ de mai multe ori pe: «*colinde-melinde*» şi capătă colacul tradiţional şi fructele obicĭnuite, cite o dată şi ceva parale.

Aromînii păstori, la cari acest obiceiŭ se serbează cu mare ardoare, — fiind-că există credinţa, că Christ le protege turmele în acest timp şi face, ca vitele să fete cu mare înlesnire, — după ce daŭ fie-cărui colindător cîte un covrig, fructele şi anume *năutul* fiert, *bilbicʼili* saŭ *nibilbia*, se aruncă pe pardoseala caseĭ şi colindătorii trebuĭe să le culeagă, imitînd behăitul oilor: «beea, beea».

Păstorii cred, că Christ, auzind behăitul de oae, îşi reaminteşte cum oaea l-a scăpat de Evreĭ, ascunzîndu-l cu lîna eĭ, şi bine-cuvîntînd-o, zice, să se înmulţească oile în casa celuĭ care se ocupă cu creşterea lor, ca sprua foculuĭ, ca stelele cerului şi ca frunza pomilor.

D-l Weigand greşeşte, cînd spune [1]) că obiceĭul colindelor este puţin serbat printre clasele pastorale «bei der Hirtenbevölkerung verden die Kolinde weniger gefeiert.»

Cînd se retrag *culindarlʼi*, urează la anĭ mulţi şi la anul, «*di vîră ŏară*», cum se zice pe aromîneşte.

Colindează numaĭ băeţi pînă la vîrsta de 15 anĭ.

Copilaşii colindează numaĭ ziua şi sînt conduşi pe la rude de către fraţii saŭ sorioarele lor maĭ marĭ. Fete nu colindează de loc.

Bărbaţii şi flăcăii se duc numaĭ pe la cunoscuţi, rude, ca să-şi ureze fericire unul altuĭa, să maĭ bea cîte un păhărel de ţuică, să mănînce ceva castane, nucĭ, mere etc.

In unele sate, pe lîngă traistă se servesc băeţii şi de o sfoară legată de briŭ cu unul de capete, ear de cel-lalt se leagă un mic ţepuş — «*sulă*», — făcută anume pentru colinde şi toţi colacii căpătaţi se pun în sfoară.

La Elbasan, băeţii de aromînĭ, înainte de a începe să colindeze, se duc la biserica din mahala şi numaĭ după ce vin de treĭ orĭ în jurul bisericeĭ, încep să colindeze prin case.

A nu priimi pe colindători în această zi, se consideră de cel maĭ mare păcat şi numaĭ un nelegĭuit ar fi în stare să facă aşa ceva.

De vre-o zece anĭ de zile s-a introdus obiceiul, ca băeţii să umble cu steaua în ziua de 24 Decembrie şi maĭ mulţi la un loc.

Acest obiceiŭ adus din Romînia, a fost pus în executare întîiŭ de eleviĭ liceului romîn din Bitolia, Macedonia, apoĭ încetul cu încetul s-a introdus şi prin sate.

Băeţii fac din hîrtiĭ o stea mare şi frumoasă, pe care o poartă pe un băţ şi pe de o parte şi de alta e zugrăvită naşterea luĭ Isus Christos. Dacă nu ştie nimenĭ să facă chipul luĭ Christos, se introduce o icoană cu imagina luĭ Christ.

Colindariĭ sînt priimiţi cu bucurie în case şi părinţii pun pe copiĭ să sărute steaua, care vine să anunţe naşterea luĭ Christos.

[1]) Weigand, Arom. II, p. 127.

Ciumegele colindarilor

Ciumegele *colindarilor* aŭ formele următoare:

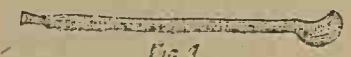

Fig 1

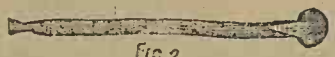

Fig 2

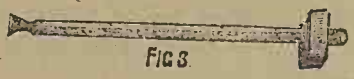

Fig 3

şi pe fie-care dintre ele obicĭnuĭesc băeţiĭ a face cîte o cruce, ceea ce face, ca ele să fie considerate oare-cum ca sacre. Din această cauză băeţiĭ nu se servesc de ele de cît pentru sara de *colinde*, adică în noaptea de 24 spre 25 Decembrie. Nu le întrebuinţează la joc, fiind-că le *cade* (le sacă) *mîna*.

Forma (fig. III) se obicĭnueşte maĭ mult de băeţaşi şi se cumpără de pe la prăvăliĭ.

Colaciĭ

Colaciĭ ce se obicĭnuesc a se da în aceasta zi colindătorilor se gătesc cu apă neîncepută, caşi *liturghiile*, prescurele, fiind destinaţi a se împărţi în amintirea celuĭ maĭ curat prunc, din ciţi aŭ axistat.

Se fac la Aromînĭ numaĭ de făină de grîŭ şi sînt frămîntaţi de o femee bătrînă, de o fecĭoară saŭ de orĭ-ce altă femee, care însă n-a venit în contact cu bărbatul săŭ cel puţin în cele 3 zile din urmă. [1])

Aŭ diferite forme din carĭ dăm cele maĭ obicĭnuite:

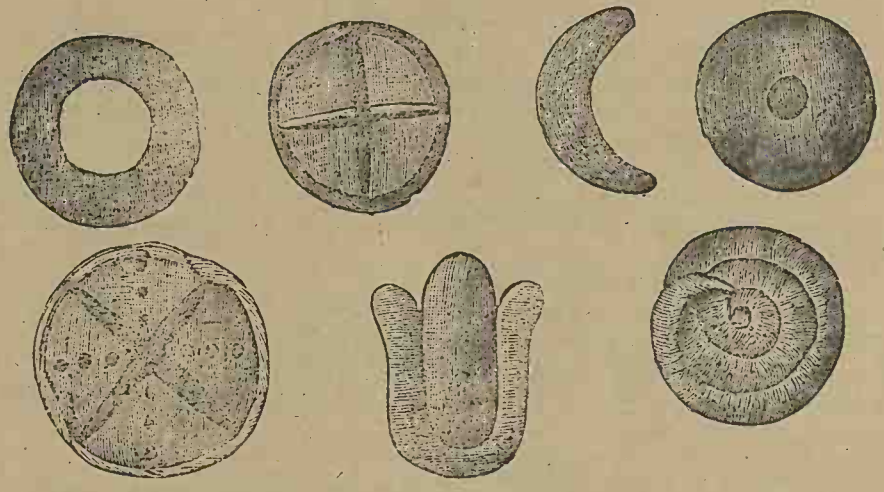

[1]) Vezĭ: G. Dem. Teodorescu: *Poesiĭ populare*, Bucureştĭ, 1883, p. 36: la *grîŭ curat* credinţa aceasta la ceĭ vechĭ.

Apoĭ sînt în formă de cocoşeĭ (cucuţăl), şerpĭ, în formă patrată şi avînd pe o faţă imaginea lăsată de *simnitór*, un mic instrument de lemn, care pe lîngă alte semne, are şi următoarele litere:

I	II
NI	KA

Formele 1, 2, 3, 4, se împărţesc la oameni; ear formele de colacĭ, 5, 6. 7, obicĭnuite la Aromînii păstorĭ se dă la vite, după ce se fac fărimăturĭ şi se amestecă în sare.

Aceasta se numeşte «*ipsuma cal'lor* [1])» şi se face în ziua de 7 Ianuarie, cînd «*s-lĕagă cruţĕa*» şi cu care ocaziune, toate oile sînt *fuţite*, stropite cu apă sfîntă, de un preot.

La Moloviştе, Macedonia, se obicĭnueşte, ca în ziua Sf. George, să se dea la vite cîte o *anaforă* din colaciĭ făcuţĭ la Moş-Ajun înadins pentru acest scop, care muĭaţĭ în apa Bobotezeĭ, se păstrează pentru această zi. [2])

Pe lîngă colaciĭ pentru oameni şi vite, se face unul, destinat pentru icoana caseĭ, care se ţine une-orĭ pînă la anul viitor.

Colaciĭ se numesc:

Culác pl. *culáţi*;
Cólinde saŭ *colínde* pl. *cólinḑi* saŭ *colínḑi*.

Fructele cele maĭ la ordinea zileĭ sînt: năut fiert, *nibilbie* saŭ *bilbic'i*, castane, nucĭ, mere. Banĭ se dă maĭ rar. Dacă însă în trupa de *culindárĭ* se găseşte un băet păstor, acestuĭa neapărat pe lîngă colac şi fructe, i se dă şi parale, fiind-că el a anunţat întîiul, că s-a născut Christos.

La Romînii megleniţĭ obiceiul colindelor se petrece ast-fel [3]):

La còlida adét

La Megleniţĭ, copiiĭ, în ajunul luĭ Moş-Ajun, se string în cete cete şi după ce fură lemne de prin case, fac un foc mare, şi acolo, în jurul căldureĭ, aşteaptă cu nerăbdare să cînte cocoşiĭ, anunţînd mĭezul nopţiĭ, ca să se pornească după colindat.

Toţĭ sînt înarmaţĭ cu cîte un cĭomag, cu care se păzesc de cînĭ şi cu care se anunţă la ceĭ cu porţile închise. Ciomagul se numeşte: *colidă*.

Pe drum eĭ ţipă (ţopă): colida!

Intrînd în casa cuĭva, prima lor îngrĭjire e să le anunţe, că s-a născut Christ, le urează la mulţĭ anĭ şi răscolesc cu *colidele* lor spruna din foc, care trebue să arză în această noapte pînă la ziuă. Apoĭ zic să trăească copiiĭ, purceiĭ şi tot ce o fi maĭ avînd. După aceasta cîntă:

[1]) Respectiv «ipsuma oilor, a căprilor».
[2]) Com. de d. Const. Belimace.
[3]) Descris de un băet din Lunzil', elev în cl. I a liceuluĭ romîn din Bitolia.

No. 1.

Cólida
colidiţa,
colidiţa,
varvariţa,
paşte pŏarca
prin borniţa,
tupe-tupe
ticfiniţa,
două culaţĭ
di borniţă,

li se dă cîte un colac la fie-care şi urînd la mulţĭ nnĭ, se retrag [1]):

Cules de Nae Dumitru, ele în cl. I la liceul romîn din *Bitolia*.

2. Cîntece de colinde

Lăsăm să urmeze diferite cîntece de colinde, culese de noĭ, carĭ în fond nu se deosibesc muît.

Cólinde,
mélinde,
závala
cundílala;
dă-n' tetă, culaclu,
că va-ţĭ l'aŭ cucotlu,
di va-l fac filiĭ, filiĭ,
şi va-l bag tu nă tipsie,
tra si-l mîc tră Stîmîrie.

Perivole, Epir.

Traducere. — *Colinde,—melinde,—zavala, cundilala,*—dă-mĭ, mătuşe, colacul,—căcĭ ţĭ voiŭ lua cocoşul,—de-l voiŭ face feliĭ, feliĭ,—şi-l voiŭ pune în tipsie,—ca să-l mănînc la S-ta Marie.

Notă. — *Zavala, cundilala* nu se ştie ce însemnează. *Tetă*, însemnează propriŭ măturşe. Dar se adresează acest cuvînt la orĭ-ce femee necunoscută şi în vîrstă, de către ceĭ maĭ puţin vîrstnicĭ.

3. Variantă

Colinde
melinde,
ţiţi, caca,
dă-n' maie culaca,
ca va ţĭ acáţ vaca,
vaca cu v'iţălu,
că s-lĕaţi Hristolu.

[1]) Vezĭ în poesiĭ populare, Bucureştĭ 1885, de Gh. Dem. Teodorescu, p. 10, obiceiul luĭ «*Moş-Ajun*» la diferite popoare.

tu pihnia boĭlor
tră v'natĕa Uvreĭlor,
tră-an' mulţĭ
j-di viră ŏară.

Traducere. — *Colinde, — melinde, ţiţi,* cacă, —dă-n'i, bunico, colac,—căcĭ ţĭ voiŭ prinde vaca,—vaca cu viţelul,—fiind-că se născu Christos,—în ieslea boilor,—pentru necazul Evreilor,—la anĭ mulţĭ—şi la anul!

4. Variantă

Colinde,
melinde,
dă-n' culaclŭ, tetă,
v'a, harà, cal-mera,
brŭum dupu uşe.

Aminciu, (Meţovo) Epir.

Traducere. — Colinde,—melinde,—dă-mĭ colacul, mătuşe,—vĭaţă, bucurie, bună-ziuă,—brum după uşe.

Notă. — Cuvintele din vĭersul 4 sînt greceşti: neîntrebuinţate în vorbirea Aromînilor: γειὰ (sănătate), χαρὰ (bucurie [1]), καλὴ μέρα (bună ziuă).

Acest cîntec de colinde a fost orînduit pe note de către d. Chiriazi G., profesor de muzică la liceul romîn din Bitolia, Macedonia:

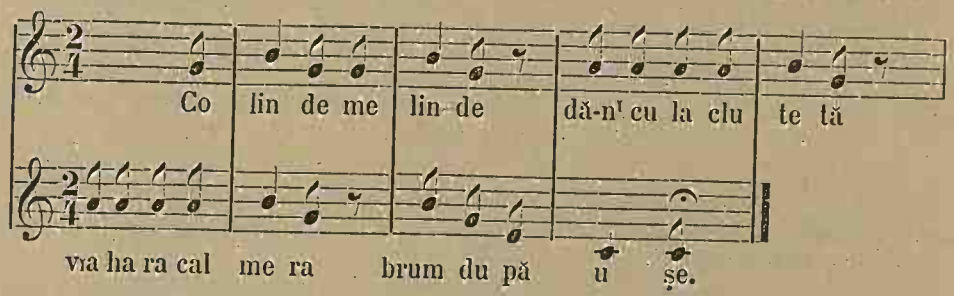

5. Variantă

Cólinde,
mélinde,
Saravagudina,
dă-n' culaclu, tetă,
brum după uşe.

Magarova.

[1]) Arom. *harăuă*.

Traducere. – Colinde,—melinde,—cu plin,—dă-mĭ, mătuşe, colacul,—brum ! după uşe.

Notă. — *Sarava-godina* sînt cuvinte bulgăreşti *sarava* (plin) *godina* (an). Aromînul din Magarova, ca şi ceĭ din Macedonia, de şi ştie bulgăreşte, nu pricepe sensul cuvîntuluĭ : *Saravagudina.*

Lăsăm să urmeze melodia acestuĭ cîntec de leagăn, după d-l Chiriazi.

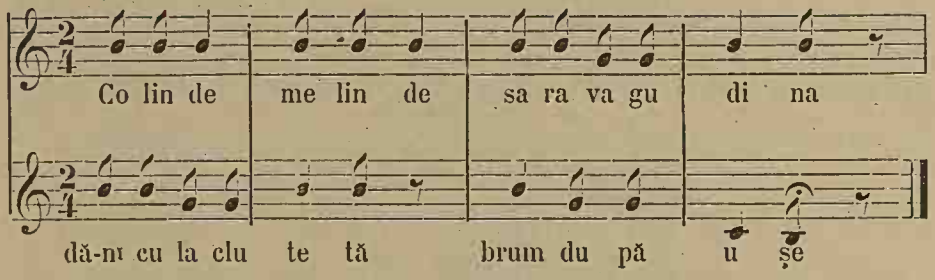

6. Variantă

Cóoolinde, colindéee!
că s-fĕaţe Hristolu,
tu pihnia boĭlor,
di frica Uvreĭlor,
mula l-dizvilĕá,
boŭlu lŏ-anvilĕá.

Vlaho-Clisura, Macedonia.

Traducere. — Colinde,—melinde,—căcĭ s-a născut Christos, — în ĭeslea boilor,—de frica Evreilor,—catîrul îl dezvelea,—boul îl învelea.

Notă. — Christ născîndu-se şi aflînd Evreiĭ despre aceasta, s-aŭ pornit, după credinţa populară, ca să cerceteze prin toate ascunzătorile să-l găsească şi să-l măcelărească.

Din cauza aceasta el a fost nevoit să se ascunză, cînd Evreiĭ cercetaŭ în grajdul unde s-a născut mîntuitorul, rînd pe rînd, supt coada catîruluĭ, a capreĭ, bouluĭ, a oiĭ. Capra n-a vrut să-l ascunză, ci imediat ş-a rădicat coada în sus, din care cauză a fost blestemată să o poarte totdeauna în sus ; Tot aşa a făcut şi catîrul, din care cauză Christ l-a blăstemat să nu nască niciodată.

Boul însă l-a ascuns. Tot aşa şi oaea, care a fost bine-cuvîntată de Christ [1]).

[1]) Vezĭ deceul referitor la *oae* şi la *capră* publicat de noĭ : în *Revista Nouă*, anul V, p. 462.

7. Variantă

Cólindă,
mélindă,
ţáreva godina!
ţinţi vake (!)
dă-n', babo, nă culacă,
să bineaḑă vacă,
vacă cu v'iţél!

Weig. Arom. II, 132, No. 75. Monastir.

Traducere. — Colinde, — melinde, — an măreţ; — Cinci vaci, — dă-mi, babo, un colac, — să trăiască vaca, — vaca cu viţelul!

8. Variantă

Colinde,
melinde,
daţi vă din alagă,
că s-fĕaţe Hristolu
tu păhnia boilor
di frica (ă) Uvreilor.

Weig. Arom. II. p. 134 No. 76. Hrupişte.

Traducere. — Colinde, — melinde, — daţi-vă alergare (adică grăbiţi), — căci s-a născut Christos, — în ieslea boilor, — de frica Evreilor.

9. Variantă

Colinda,
melinda,
dă-n' culaclu, ietă!
pul'ŭ cu căţel, (!)
di vîrnăŏară ma gh'ine.

Arom. II, p. 134, 77. Vendişta.

Traducere. — Colinda, — melinda, — dă-mi colacul mătuşe! *puiŭ cu căţel* — la anul mai bine.

Notă. — Această variantă n-a fost bine culeasă de d. Weigand. Trebuie spus nu: *pul'ŭ cu căţél*, ceea ce n-are nici un sens, ci: *pul'ŭ cucuţél* (puiŭ cocoşel), un fel de colac, ce se obicinuieşte a se face în forma unuĭ cocoş.

D. Weigand traduce pe: *di vîrnăŏară* prin: *niciodată*, ceea ce ieste greşit. Trebuie tradus: *la anul.*

Cu senzul de niciodată, nu se întrebuinţează cu prepositiunea *di*, ci simplu: *vîrnăŏară.*

Se vede dar clar, că cîntecul are sens deplin şi nu ieste «cu totul lipsit de senz», după cum spune d. Weigand: Wie man sieht, sind die Lieder arg verstümmelt, das aus Vendista ist fast sinlos [1]).»

[1]) Weig. Arom. II, p. 127.

10. Variantă

Colinde,
melinde,
sare aclò didinde,
didinde culacă.
ἔρχεται
'πέρχεται
da-vă-ţi cu dĕ-alagă,
Hriştolu s-facă,
Dumniḑă'ŭ z-v-adavgă.

Ohrida, Albania.

Traducere. — Colinde, — melinde, — sări acolo dincolo, — dincolo colacul, — vine, — se duce, — daţi-vă cu grabă, — Christos să facă, — Dumnezeŭ să adaugă.

Notă.—Băcţiĭ cred, că cuvintele greceşti ἔρχεται 'πέρχεται, ar fi nume de fructe.

11. Variantă

Cólinde,
mélinde,
al amirărescu,
ἔρχεται
'πέρχεται,
Hristoŭlu s-fĕaţe;
tră nă scafă răc'iă
tră mulţĭ an'.

Prizdrena. M. Măracine.

Traducere. — Colinde,—melinde,—al împărătesculuĭ,—*vine*,—*se duce*,—Hristos se născù.—Pentru un pahar cu ţuĭcă,—la mulţĭ anĭ.

12. Variantă

Satiric

Colinde,
melinde,
dă-n', maie, clura,
că v-ţi fring misura,
di va-ţĭ h'erb plistura, saŭ: (pristura).

Avela, Epir.

Traducere. — Colinde,—melinde,— dă-mĭ, bunico, colacul,—căcĭ ţĭ voiŭ sparge farfuria,—de-ţĭ voiŭ fierbe pîntecele.

13. Variantă

Colinde,
melinde,
ţe va m'căm astară,
pîni di sicară,
curcubetă h'artă,
Dumniḑă'ŭ s-nî l'artă.

Avela, Epir.

Traducere. — Colinde,—melinde,—ce vom mînca de sară,—pîne de secară,—dovleac fiert,—D-zeŭ să ne ierte.

14. Variantă

Colinda
melinda,
dă-n', maĭe, culaclu,
că sĕ-află' Hristolu,
Hristolu si pitiḑă',
la Dumniḑă'ŭ sĕ-alină'
criştn'l'i s- hirisescu,
draţl'i plisĉinescu.

(Cuţufleanî, Epir).

Traducere. — Colinde,—melinde, — dă-mĭ bunico, colacul, —căcĭ se născu Christos,—Christos se boteză,—la cer se urcă,—creştinii se bucură,—draciĭ pleznesc.

Cîntece de colinde albanizeştĭ

15.

Colendră
melendră
sarava godina
ţiŭ ţiŭ, vac, vac
n'ă-m moĭ babo n'e kulác;
ap derăn é zoterisă,
ndir culác e şen Mărisă
dil moĭ dalc'' e barðă
gh'er mot me n'e ðv'ĕale
dil moĭ dalc'' e cuch'e
gh'er mot me n'e nuşe.

Corcea. Toma Avrami.

Traducere. — Colinde, melinde,—an plin,—ţiŭ, ţiŭ, vac, vac, — dă-mĭ, babo, un colac; — deschide uşa Doamnă,— scoate colacul S-teĭ Mariĭ; — eşĭ fă nevastă albă, —la anul cu un copil;—eşĭ fă nevastă roşe,—la anul cu o mireasă.

16. Variantă

Coléndra
meléndra
sáravára gódina
ţiŭ ţiŭ, vac, vac
nă-mĭ, moĭ babo, n'e colác
se tă bie me c'omág
tă beĭ cocăn me ghĕac
se tă bie me dufĕc
pa tă eθnă mună ndec.

Corcea, Toma Avram.

Traducere. — Colinde, — melinde, an plin, — ţiŭ, ţiŭ, vac, vac, — dă-mĭ, fă babă, un colac, — căcĭ te bat cu un cĭomag, — de-ţĭ fac capul cu sînge, — căcĭ te lovesc cu puşca, — de te arunc în şanţ.

17. Variantă

O colendra, coloĭéc,
n'ă-mĭ, moĭ babo, n'e curéc.
se tă bie me duĭéc,
pa tă eθnă mu nă ndec;
dil zon'e e zoteruar,
ngaĭ zoti ch'ofch i gh'eruar (!).

Trad.—Colinde colinde, dă-mĭ, fă babo, un colac, căcĭ te lovesc cu puşca, de te arunc in şanţ; eşĭ doamnă, şi domn, de la D-zeŭ bucurie şi (!).

Cîntec de colinde greceşte

18.

Κόλλυντα,
μέλυντα,
δο-μ' μπάμπου κλουρα,
νὰ πάνου κί παρέκια,
νὰ κάτσου νὰ τάοὺ φάου

Tesalia.

Traducere. — Colinde, — melinde, dă-mĭ, babo, colac, — să mă duc maĭ încolo, — să şez să-l mănînc.

19. Variantă

χριστούγιννα, Χριστούγιννα,
τώρα χριστός γιννέτι,
γιννέτι κί βαπτίζιτι,
σ' τοὺν οὐρανὸν πηγαίνει,
ὅλοι ἀγγέλοι χαίρουντι
κὶ τὰ διμόνια σκάζουν.

Cules din Grebene de d-l Diamandi G.

Traducere. — Crăciun, crăciun,—acum Christ se naşte,—se naşte şi se botează, — şi în cer se duce; — îngerii se bucură, — şi dracii pleznesc.

Bulgăreşte

20.

Cólida, neda,
Patni greda,
Dede se cac'e,
maĭca se plac'e,
Oasne, oasne,
cólida baba.

Cules din Ohrida.

Traducere. — Colinda, *neda*,—căzu grinda,—moşul se supără,—mama plînge,—*oasne*,—*oasne*,—Colinde babo.

Notă. — Cuvintele subliniate n-aŭ nicĭ un senz.

21. Variantă

Coleda,
meleda,
sili baba,
silina
şch'endi, şch'endi,
mialfa.

Notă. — Maĭ toate cuvintele din acest colind nu înseamnă nimic, afară de *Coleda* (colinde), *meleda* (melinde).

22. Variantă

Cólede, leda,
padnalo greda,
otépalo deda,
deda se blec'i,
maĭca go plac'i,
olele starc'i,
cusotu magarc'i,
za mnógodini.

Cules din Bitolia.

Traducere. — Colinde, melinde,—căzu grinda,—omorî pe moşul,—moşul se jelui,—mama îl plînge;—auleŭ bătrînule,—pĭele măgărească;—la mulţĭ anĭ!

Variantă

Cóleda leda,
pacni greda,
uşti-mi deda,
deda mi cac'i,
maĭca mi plac'i,
ótfori baba-ch'incu.

Culeş d.n Nijopule de d-l T. Marcu.

Traducere. — Colinda, leda,—crepă grinda,—încă moşule,—moşul mĕ ceartă,—mama mă plînge; —deschide bă-bŭţa mea.

PAPARUDELE LA AROMÎNĬ

PAPARUDELE LA AROMÎNÎ

«Avem şi la noĭ *Paparude*, însă le numim *Pirpirune*.

După Duminica Tomiĭ, dacă trec două, treĭ săptămînĭ fără să plouă, Romîniĭ găsesc că e de lipsă a pune să joace *Pirpirunele*, ca să aducă ploae.

O fată din cele maĭ sărace este acoperită peste tot corpul, şi maĭ ales pînă la briŭ, cu ştevie saŭ cu *ferică* (plantă numită la Carpaţĭ *ferugă*, şi în limba franceză *fougère*). Pe fata asta o însoţesc multe alte fete de Romînĭ, şi mĭerg din casă în casă la vecinĭ.

Pirpiruna joacă; altele cîntă.

Şi la noĭ este obiceĭul să se arunce apă pe neaşteptate, pe ascunse, asupra Pirpiruneĭ. Sătenĭĭ noştri cred, că aceasta e necesar pentru ca să plouă.

După ce a colindat peste tot satul, *Pirpiruna* şi amicele eĭ, fac plăcintă cu făina şi cu untul obţinut; o coc şi apoĭ mĭerg de o mănîncă la fîntînă. Însă ritul cere ca plăcinta să fie mîncată, stînd fetele cu picĭoarele în rĭuleţul, unde trece apa de la fîntînă [1]).»

Dar nu numaĭ cu ştevie şi ferigă se acoperă *pirpirunele*, ci cu aşa numita plantă *iboj*, cu florĭ de mac, numite la Aromînĭ şi Grecĭ: *pirpirune* şi cu tot felul de verdeţurĭ.

Înainte de a li se da din ale mîncărĭĭ, saŭ banĭ, se toarnă pe un cĭur purtat de *pirpirună* pe cap, apă.

Apoĭ nu numaĭ după Duminica Tomiĭ, ci orĭ de cîte orĭ este secetă, fac fetele obiceĭul cu *pirpiruna*.

În satele unde sînt ţigance, *pirpirună* se face o fată de ţiganĭ, pe cînd fetele de Aromînĭ mĭerg după dînsa şi cîntă şi din ce obţin daŭ şi ţigăncĭĭ, care pe lîngă fructe maĭ capătă toate haĭnele vechĭ, lîna obţinută, ce prisoseşte din făină şi unt, după facerea nelipsiteĭ plăcinte.

Melodia după care se cîntă vĭersurile referitoare la paparudă ĭeste deosebită de cea care se aude în Romînia, precum şi de cea greacă şi bulgară din Macedonia.

Vezĭ acelaşĭ obiceĭŭ la Romînĭĭ din Romînia în, *Poesiĭ populare*, de *G. Dem. Teodorescu*. Bucureştĭ 1885, p. 208; *Încercărĭ critice*, Bucureştĭ, 1874 p. 128—134; Acelaş obiceĭŭ există la Grecĭĭ, Bulgarĭĭ şi Ţiganiĭ din Turcia.

[1]) Iliescu Taşcu (din Cruşova), Albumul Macedo-român, 1880, p. 102: *Pirpirunele saŭ Paparudele* în Macedonia.

Cîntece despre paparude

1

Pirpirună,
se rĕadună,
dă plŏae, dă plŏae,
ca să crĕască ágrile,
agrile şi av'in'ile
avi'n'ile şi ĭérgh'ile,
ĭégh'ile şi curiĭle,
curiĭle şi verdéţile.

T. Iliescu, Cruşova (Vezĭ Albumul Macedo-Român p. 102)

Traducere. — Paparudă,—se adună,—dă ploae, dă ploae,—ca să crească recoltele din cîmp, — recoltele şi viile,— viile şi ĭerburile,— ierburile şi pădurile,—pădurile şi verdeţurile.

Notă. — Versul (2) pe care d. T. Iliescu il despartă, in toate variantele auzite de noĭ, sună: *Sarandună*, nu: *rcadună*. Aci deci pare a fi descompus in mod arbitrar de către d. Iliescu, din dorinţa de a-i da un senz.

2. Varianta

Pirpirună,
sarandună,
dă plŏae, dă
s-crĕască ágărle,
ágărle ş-av'in'ile,
ĭérgh'ile ş-livă'ḑile.

Weig. Arom. II p. 136, Cruşova, Ciunescu Steric.

Traducere. — Paparudă, — *Sarardună*, dă ploae, dă,— să crească ogoarele,—ogoarele şi viile,— ĭerburile şi livezile.

3. Variantă

Pirpiró
Saragó,
aruvinĕaḑă ágărle,
ágărle şi *mágărle*,
ch'icută cît prăŭlu,
gărnuţlu cît ţĕáţirĕa
mînucl'ul cît fórtuma.

Baba Nicolae, elev, Vlaho-Clisura.

Traducere. — Paparudă,— *Sarago (!)*, — stropeşte ogoarele,—ogoarele şi slăbitele, — picătura (să fie) cît paraua (de mare),— grăuntele cît năutul,—mănuchiul cît povara (de cai, catir).

Notă. — *Magăr, macru* saŭ *macăr*, însemnă negras, slab, lipsit de vlagă.

4. Variantă

Pîrpirúnă,
oï dodule,
oï bojule;
Sáragára,
oï dodule, [1])
oï bojule [1])
da nă plŏae, plŏae mare,
s-facă turtă
cît nă arŏată,
s-facă pită
cît n-argh'ie;
s-facă ch'icuta.
cît parălu.

Gopeşï, Macedonia.

Traducere. — Paparudă, *oï dódule*, *oï bójule*,—Saragara (!)— *oï dódule*, *oï bójule*, dă o ploae, — ploae mare, — să facă turta cît o roată,—să facă plăcinta,—cît o arie, să fie (facă) picătura,—cît paraoa.

5. Variantă

Pirpiró
bre Salavó,
dă-n' arŏauă, re zurle,
si-n' crĕască grînárile
grînarle, sicárurle,
grînárurle, ovézele.

Com de D-l Şunda T. (Amincu, Epir.

Traducere. — Paparudă,—măï Salave(!)—dă o rouă, maï nebunule —să-mï crească cerealele,—grînele, secara,—grînul şi ovăzul.

6. Variantă

Pirpirună,
Sarandună,
dă nă plŏae cu găl'ĕata,
s-adună'm v'iptul cu m'nata;
ĕa bigáţï-vă c'ijmile,
s-adună'm av'in'ile;
ĕa bigàţï păpúţile,
să-adunăm gărnúţile.

de la Fărşeroţiï din Nijopule.

[1]). Se repetă la fie-care vĭers.

Traducere. — Paparudă,—Saranduna (!) — dă o ploae cu găleata (adică: torenţială); — să adunăm viptul cu pumnul;—ean băgaţi-vă cizmele,—să adunăm (culegem) viile;—ean băgaţi papuciĭ,—să culegem grăunţele.

Notă.—Găleată este un instrument de lemn în forma unei căldări, în care se mulg oile.

7. Variantă

Pirpirună
Sarandună,
dă plŏae, dă,
tra si crĕască ĭérgh'ili,
ĭérgh'ili, virdéţurli,
s-aibă s-pască óili,
óili şi cal'i;
Pirpirună,
Sárandună,
dă-nă plŏae, dă,
tra si crĕască av'ín'ili,
av'ín'ili şi ágrili.
Ch'ícuta cît găleata,
Gîrnuţlu cît ţĕáţirĕa.

Neveasta, Macedonia.

Traducere.—Paparudă,—*Sarandună,*—dă ploae, dă,—ca să crească ĭerburile, ĭerburile şi verdeţurile,—să aibă să pască oile, — oile şi caiĭ. — Paparudă, —Sarandună,—dă ploae, dă,—ca să crească viile,—viile şi ogoarele,—picătura cît găleata, grăuntele cît năutul.

Paparuda la Romînii din Meglenia

La Romînii din Meglenia, Macedonia obiceĭul acesta se face precum urmează:

Fetele se string şi dezbrăcînd pe una din ele o îmbracă peste tot corpul cu planta care se numeşte la dîşiĭ: buzeŭ.

Această fată se numeşte: *paparudă* saŭ *dudulĕţu.*

Apoĭ aleargă din casă în casă unde cîntă vĭersurile următoare:

8.

Paparudă, rudă, [1])
s-nă dĕa ploĭe,
s-nă crĕască grŏnele;
grŏnele, grŏnişŏrele,
s nu li bată grîndinĕa (saŭ: gărduşcă),
s-na dĕa poĭne multă
s-aŭ mŏncom cu sanătate.

Com. din Lunzil' de către elevul Nae Demetru.

[1]). In ce priveşte fidelitatea transcrierei cuvintelor, fiind scrise de un elev se poate să se fi strecurat cîte o mică greşeală la sunete saŭ vocale.

Traducere. — Paparudă, rudă,—să ne dea ploae,—să ne crească grînele,—grînele şi porumbul,—să nu le bată grindinea, — să ne dea pîine multă, —s-o mîncăm cu sănătate.

9. Variantă

Paparudă, rudă,
vino de te udă,
paparudă, rudă,
vino dă ploïe multă,
să crească grọnele,
să crească grọnişọrele,
cît grandinele,
idem.

Traducere. — Paparudă, rudă, — vino de te udă, — paparudă, rudă, — vino dă ploae multă, — ca să crească grînele, — să crească porumbul, cît grindinea (!)

Şi se dă din partea femeilor cîte un ban vechiŭ, numit *para de timp diznit* şi alte lucruri.

Paparuda poartă în cap o *cĕştină*, sită, pe care la urmă o rostogolesc şi dacă sita stă pe dungă, nu va ploua. Dacă cade însă, va ploua cu siguranţă.

Apoĭ se duc într-o vale şi acolo dezbracă pe fată şi *buzelu* îl aruncă în rîŭ şi apoĭ se întorc acasă şi împreună mănîncă lucrurile adunate, *adunăturile*.

LĂZĂRELUL LA AROMÎNĬ

LĂZĂRELUL LA AROMÎNI

Sărbătoarea cunoscută în Romînia supt numele de Lăzărel, se numeşte la Aromînĭ «*Lazar*».

Acest obiceĭŭ se face în ajunul Duminicei Floriilor «*tră Vaiu*».

In această zi, fetele pînă la etatea de 12 saŭ 15 anĭ, după ce se îmbracă în haine de sărbătoare, ĭeaŭ cîte un coşuleţ în mînă şi o pornesc de cu dimineaţă, colindînd din casă în casă şi cîntînd cîntecele de maĭ jos.

Coşuleţul ĭeste îmbrăcat în florĭ naturale, pe carĭ fetele le adună în ajun de prin văĭ şi livezĭ, mergînd maĭ multe împreună şi cîntînd diferite cîntece pe tot timpul culesuluĭ. Aceste florĭ sînt păstrate în apă cu îngrijire pînă în ziua următoare. Se cere, ca fetele, însăşĭ să-şĭ împodobească coşuleţul.

La Fărşeroate, fetele, după ce se adună maĭ multe la un loc ĭaŭ un *mal'ă*, lemn cu care se bat haĭnele de lînă la spălat, şi-l îmbracă în haine de voinic, saŭ de băet. Ele caută să-l facă cît se poate de frumos. Apoĭ una dintre ele îl poartă în braţe şi cu ĭel mĭerg din casă în casă, cîntînd pe *Lazare-pazare*, şi povestind în glumă, — altă dată poate în serios — cum frumosul Lazar a fost omorît, împuşcat saŭ străpuns de vre-o fiară sălbatică, pe cînd păştea turma în pădure, saŭ învocînd diferite alte motive.

Fata, care îl poartă în braţe, cînd intră în casa cuĭ-va, face pe întristata, dacă ĭeste vre-una maĭ glumeaţă şi care nu se ruşinează, fiind-că ceĭ carĭ primesc pe *Lazarine*, — aşa se numesc fetele carĭ umblă cu Lazar,—o tachinează, zicîndu-ĭ că «frumos mire ş-a ales», făcînd aluziune la *mal'lu* din braţe-ĭ. Apoĭ ĭĭ maĭ spun: *tora mal'lu ş-nĭinti cu un g'oni aleptu*, acuma cu *mal'ul* şi la anul cu un făt-frumos, şi altele de acestea.

Pentru aceasta fetele aleg o fată maĭ mică, care n-ar avea vîrsta de măritat, ca să poarte *mal'lu*, şi pe care prin urmare să nu o atingă aşa direct urările, ca şi împunsăturile glumeţilor.

Aromînĭĭ din Tesalia obicĭnuĭesc a face o păpuşe, care reprezintă un băet şi pe care o poartă de mînă două fete saŭ doĭ băeţĭ, fiindcă aci umblă şi băeţĭĭ ceĭ micĭ cu *Lazarul*. Apoĭ mĭergînd din casă în casă, cîntă cîntecul grecesc de maĭ jos, care a fost culeş din Tîr-

nova, Tesalia. Fie-care *lazarină* saŭ *lazarin* poartă cîte un coşuleţ. împodobit cu florĭ naturale [1]).

La Vlaho-Clisura umblă singură fie-care fată.

Li se dă celor carĭ umblă de a Lazar, ouă, fructe şi uneorĭ banĭ.

Cîntece de „Lazar“

No. 1.

Lázare,
pázare,
cînd va z-v'ină Páştile?
— Mîne,
pĭimîne,
alantă dumínică.
fĕátile s-cumínică,
Afendul da tŏacă,
priftĕasa s-incl'ină,
cu pescul tu fĭrinä,
Astară vĕardă h'arte,
pĭimîne ŏaŭă aroşi.

Prizdrena. Com. de d. Măracine Mihail.

Traducere. — Lazare, — nefericitule, — cînd vor veni Paştile? — Mîne, — poĭmîne, — cealaltă Duminică, — fetele se împărtăşesc,—preotul toacă, — preoteasa se închină, — cu peştele în făină, — de sară verĭ deţurĭ fierte, — poĭmîne ouă roşiĭ.

Notă.—Se obicĭnueşte în Duminica Floriilor să se servească la masă peşte, la prînz, ear sara din ajunul Dumineicĕĭ Floriilor, la cină verdeţurĭ gătite cu unt-de-lemn.

2. Variantă

Lázare,
pázare,
Cînd va z-v'ină Páştile?
— Mîne,
pĭimîne,
Duminică alantă.
fétile va z-g'ŏacă,
maşĭ aţĕá ma n'ică,
laĕa va z-din'ică.

De la fărşiroata Nasta Nacea.

Traducere. — Lazare,— nefericitule,— cînd vor sosi Paştile? — Mîne,—poĭmîne,—Duminica cealaltă;—Fetele vor juca;—numaĭ cea mică,— beata se va dumica (ad. se va rupe de plînset).

[1]) Com. de d. Papleacu Nicolae, student în medicină.

Observare.—Am tradus în ambele aceste cîntece pe *pázare* prin nefericit, aşa cum l-a explicat bătrîna fărşiroată Nasta Nacea, de şi pare a fi maĭ mult o derivare după *Lazare.* Compară : *colinde* cu *melinde ; aţel : ş-maţél ;* etc.

Bătrîna fărşiroată ne a istorisit, că cea maĭ mică fiind logodnica închipuită luĭ Lazar, rămîne mireasă gătită şi neîncunonată : *adrată ş-nilŏată ; adrată ş-ninch'irdîsită,* gătită şi nenorocoasă.

3. Variantă

Lázare,
pázare,
Cînd va v'ină Páştile ?
-- Mîne
pîĭmîne ;
ea-le, ĕa-le, dupu uşe,
cu n'elu di guşe.

Com. de elevul Ionescu Demetru, din *Călivele Ţicura.*

Traducere. — Lazare, — nefericitule, — cînd vor sosi Paştile ?— Mîĭne,—poĭmîne,—eată-le,—eată-le, după uşe,—cu mĭelul de gît.

4. Variantă grecească

Καλή 'μέρα,
καλή σου 'μέρα ;
ἦρθε Λὰζαρ'σ,
ἦρθαν τᾶ βάϊα.
— Ποῦσαν λάζαρ,
ποῦσαν κρυμένος ?
—σ'τὰ χαντάκια χάντακουμένος.

Τοὺ Λάζαρη,
τοὺ Λάζαρη,
τ'αὐγό σ'τοὺ κουφινάκι
τοὺ κουφινάκι θὲλ' αὐγό
κ'ἡ τζέπη μου κουκό.

Tîrnova, com. de d. Papleacu Nicolae.

Traducere. — Bună ziuă,—bună-ţĭ ziuă ; — a sosit Lăzărelul, — a sosit Duminica Florilor ; — unde eraĭ, Lazare ? —unde eraĭ ascuns?—In şanţurĭ scufundat.

Luĭ Lazar,—luĭ Lazar,—oul în coşuleţ.— Coşuleţul vrea oŭ—şi buzunarul fruct.

5. Variantă

Λαζαρίνα,
κουκουτίνα

βάλ' αὐγό σ'τὴν καλαθίνα,
κἰ καρίδγια μεσ'τοὺ τζέπι.

Grebeni, cules de d. Diamandi G.

Traducere. — Lazarină, — cocoşoaĭcă, — pune oŭ în coşuleţ,—şi nucĭ în buzunar.

Obiceiul acesta este practicat în Peninsula balcanică, în toată splendarea sa, de către ţigancele turcoaĭce. Acestea se îmbracă cu florĭ la cap, pe corp şi apoĭ cîte 3—4, umblă din casă în casă. Una dintre ele, cea maĭ bătrînă, cîntă cu *daĭereaua* şi din gură, pe cînd cele l-alte două saŭ treĭ dansează, avînd pe pĭept şi pe cingătoare diferite obiecte sunătoare, asemenea celor atîrnate de căluşarĭ de alungul picĭoruluĭ.

Cele auzite de noĭ în Bitolia cîntă în limba ţigană, romînă, turcă şi maĭ des în cea *bulgară* pe la creştinĭ.

De sigur, că ţiganiĭ aŭ împrumutat obiceiul de la popoarele creştine din Peninsula balcanică.

Ele se numesc *Lazarchĭ* saŭ *Lazareti, Lazarini.*

Li se dă banĭ saŭ pîine şi orĭ ce poftește fie-care.

Tot aşa de răspîndit ĭeste obiceiul printre Bulgariĭ şi Greciĭ din Macedonia, Tesalia.

In unele orăşele aromîneştĭ, acest obiceiŭ nu se practică de loc.

«Tema recitativuluĭ, după cum observă d. Teodorescu (G. Dem.[1]), este moartea nefericită, chiar din preziua nunţiĭ, a tînăruluĭ Lazăr, a căruĭ mireasă e reprezintată printr'o copilă, spre a înduĭoşa maĭ mult pe spectatorĭ.»

Din descrierea pe care d. Teodorescu o face acestuĭ obiceiŭ şi din colîndele referitoare la Lăzărel, se vede o mare asemănare cu *Lazărul* aromînesc aşa cum se practică la Fărşeroţi, căcĭ şi în colindele romîneştĭ despre *Lazăr* se povesteşte, «că Lazăr, cerînd mameĭ sale să-ĭ facă azimă şi aceasta nevoind, el a plecat la pădure cu oile, s-a suit p-o cracă, ca să scuture frunze oilor, dar bătînd vîntul tare, craca s-a rupt etc.» ; saŭ «că s-ar fi străpuns cu fusul, pe care mamă-sa îl scăpase din mînă[2]).

Nu e oare o reminiscenţă a frumosuluĭ Adonis omorît de mistreţ, plîns de toţĭ şi transformat de Venera, care îl iubea, în floare?

[1]) Teodorescu : *Poesii populare*, Bucureşti 1885 p. 202—203.
[2]) idem.

LEAGĂNUL LA AROMÎNĬ

LEAGĂNUL

Printre diferite obiceiurĭ ce se practică în ziua de sf. George, şi despre carĭ la credinţe şi obiceiurĭ vom vorbi de ele, se caută cu mare scrupulozitate a se împodobi casele cu verdeaţă. Ast-fel la uşĭ şi ferestre se atîrnă ramurĭ verzĭ de pomĭ, ĭerburĭ, ferigă.

Dar tot în această zi se ţine şi obiceĭul de *a se da pe leagăn*, Iată cum descrie d-l Const. Belimace, aromîn din Moloviştе acest obiceiŭ:

«Imediat (în dimineaţa sf. George) se grăbeşte a se îmbrăca bine, apoĭ a merge la biserică, şi pe urmă a se îndruma spre casele acelora, carĭ posed pomĭ maĭ marĭ şi maĭ bătrînĭ, cu crăcile maĭ întinse, pentru ca să lege funiile de crăcile lor şi să facă legendarul leagăn.

«Leagănul, un fel de dulap primitiv, este o funie trecută pe după crăcile unuĭ pom şi legată la ambele capete. De nod se leagă o altă funie, *curmu*, care se serveşte la mînarea omuluĭ aşezat în leagăn. Cu ajutorul *curmuluĭ* cel din leagăn e mişcat cu putere din dreapta în spre stînga şi viceversa. Fata orĭ flăcăul, care voĭeşte a *se da pe lĕagăn*, trebuĭe să aĭbă florĭ în mînă, o mică petricică pe cap, şi un oŭ roşu în buzunar. Credinţa poporuluĭ despre aceste treĭ lucrurĭ sună ast-fel: florile reprezintă simbolul primăverĭĭ, pĭetricica sănătatea, ca să fie omul ca pĭatra, ear oul veselia (haraoa).

«Tot despre acest oŭ, credinţa Aromînilor maĭ vrea să zică şi următoarele: Acel oŭ trebuĭe să fie încondeĭat în ziua de Joia mare, tot în acea zi înroşit, mergînd la înviere cu el, şi tot cu el dîndu-se cine-va pe leagăn în ziua de sfîntul George. Aşa că cine posedă un atare oŭ în casa luĭ, acea casă focul nu o arde, apa nu o îneacă, hoţiĭ nu o atacă (*calcă*) şi ĭeste ferită de orĭ-ce boală etc.

«Cum am zis, avînd aseste treĭ lucrurĭ şi aşezîndu-te pe leagăn, ceĭ de prin prejur, aşezaţĭ în două grupurĭ, cîntă următorul cîntec:

Dacă este fată

— A cuĭ ĭe fĕata di pri lĕagăn?
— A mĭ-saĭ cŏ-a tată-suĭ,
ş-cama multu a g'ónĭluĭ.

Traducere. — A cuĭ ĭe fata de pe leagăn?—Mameĭ sale şi tatăluĭ săŭ—şi maĭ mult flăcăuluĭ.

Altă formă:

Narga fëata ligănáţĭ-n'-u,
Că i funĕa putridĭtă,
că-ĭ lumach'a v'irminŏasă,
că i loclu multu surpu.

Traducere. — Incet legănaţi-mĭ-o fata,— căcĭ e funia putrezită,— căcĭ e ramura vĭermănoasă (scorboroasă),— căcĭ e locul prea prăpăstios.

Dacă e băeat

— A cuĭ e g'onle di pri lĕagăn?
— G'onle aestu nvĕastă nŏ-are.
— Care nŏ-are, va să-l' dăm,
va să-l' dăm, si-l hărisím,
va s-l'-u lom, s-lu nvirină'm.

Traducere. — Al cuĭ ĭe flăcăul de pe leagăn? — Voinicul acesta mireasă n-are.» — «Dacă n-are, lĭ vom da.» — Lĭ vom da, ca să-l înveselim; — ĭ-o vom lua, ca să-l întristăm.

Aşa dar, după ce se termină cîntecul, fata orĭ flăcăul se dă jos, ceĭ azistenţi ĭi urează la mulţi anĭ, pe urmă urmează un flăcău orĭ o altă fată.

Este foarte caracteristic cheful care se face de către azistenţi şi maĭ cu deosebire din partea celor carĭ cîntă cîntecul leagănuluĭ, pentru că pe lîngă cîntece şi urări, imediat trebuĭe să ĭea parte satira şi comedia, şi uite cum:

Cum am zis, după ce s-aŭ schimbat maĭ mulţĭ flăcăĭ, fete, neveste etc., la urma urmelor vine şi rîndul babelor bătrîne a se da pe leagăn. Aci e totul. Indată ce se suĭe vre-o babă a se da pe leagăn, şi întîmplarea va face ca să fie soacră a maĭ multor nurorĭ, şi ştiind-o anume că cu cutare noră nu prea trăeşte bine, atunci cucoana soacră o pate cît de bună. Pătania babeĭ constă din următoarea farsă: Indată ce s-a încocoţat baba pe leagăn, începe cîntecul şi în zicerea de: *cine e baba de pe leagăn,...* este a fiilor, a nepoţilor, a surorilor şi maĭ mult a cutăreĭ noră, adică tocmaĭ aceleia cu care cucoana soacră trăeşte ca pisica cu şoarecele. Ast-fel că toată lumea de prim prejur, care cunoaşte viaţa întinsă a aceleĭ familiĭ, rîde de se prăpădeşte de bobîrnacul bătrîneĭ: iar soacra, cu toată autoritatea eĭ la Aromînĭ, cam înroşită la faţă, după ce se dă jos, o tuleşte fără paşaport, ceea-ce escită şi maĭ mult rîsul azistenţilor [1]).

Avem de observat că, în Vlaho-Clisura şi prin cele-l-alte sate aromîneştĭ, oul roşu se pune ca cine-va să fie la faţă, în cursul anuluĭ. pînă la Sf. Gheorghe, roşu ca oul.

[1]) Constantin Belimace: *Credinţa despre luna lui Aprĭl la Macedonenĭ*, în «Gaz. Macedonieĭ, No. 22, 3.

La o nevastă

— A cure-ĭ fĕata dipi lĕagăn ?
— Aestă fĕată g'one ş-are,
g'onle al'eĭ fugát tŏ-axĕane ;
tora agon'a va si-l' v'inŏ,
s-umplă casa di lun'ină.
va l'-ul dăm, sĭ-u hîrisím,
va l'-ul lom, sĭ-u virinăm.

Cules din Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere. — A cuĭ ĭe fata depe leagăn? —«Această fată bărbat ĭşĭ are,—bărbatul eĭ e plecat în străinătate ; — acuma curînd va veni,—să umplă casa de lumină.— Îl vom da eĭ, să o veselim, i-l vom lua, să o întristăm.

La o bătrînă

— A cure-ĭ teta dipi lĕagăn ?
— Este a h'il'lor ş-a nipoţ'lor.
— Si-l' bănĕaḑă şi-z-bănĕaḑă,
roşe, roşe ca un meru,
Crehtă, crehtă ca virdĕaţa.

Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere. — A cuĭ este mătuşa de pe leagăn ?—«Este a fiilor şi a nepoţilor». — «Să-ĭ trăiască (lĭĭ şi nepoţiĭ), şi să trăiască (şi dînsa), — roşe, roşe (!) ca un măr, — fragedă, fragedă ca verdeaţa».

Şi tot aşa se continuă a se cînta fie-căruĭa, după vîrsta, sexul, ocupaţiunea şi alte circumstanţe carĭ sînt la ordinea zileĭ. O bătrînă săracă din Gopeşĭ, servitoare la liceul din Bitolia, a cîntat unuĭ flăcău desfrînat cam în glumă, cam în serios cîntecul următor de leagăn :

Laĭ gumáru dipi lĕagăn,
nu vreĭ lĕagăn că vreĭ luni,
funi lungă, funi mari,
ca ţi h'ĭĭ tĕ-a spinḑurari.

Traducere. — Maĭ măgar de pe leagăn,—nu-ţĭ trebuĭe leagăn, căcĭ ţĭ trebuĭe funie, —funie lungă, funie mare,—căcĭ eştĭ de spînzurat.

TAV˘AN˘Í LA AROMÎNÌ

TAV'AN'I

Tav'an'i este sărbătorită de toți Aromîi cu mare pompă și se poate considera pur aromînească în Peninsula balcanică, de oare-ce popoarele conlocuitoare nu o sărbătoresc în felul aromînilor.

Iată cum se face la Vlaho-Clisura:

In ajunul sf. Ioan, adică în 23 Iunie, toate femeile, nevestele și fetele, ies în grupuri, grupuri la marginea orășelului prin poiene și pădure, ca să găsească buruiana numită: *cusiță*.

Fie-care nevastă saŭ fată cum găsește această buruiană o *sĕamnă*, o înseamnă., adică o leagă cu un fir roșu și apoi o acoperă cu frunze, ca nu cum-va să vie altă nevastă saŭ fată și să i-o găsească. Apoi se duce mai încolo, căutînd mereŭ după *cusițe*. Fetele și nevestele din acelaș grup nu se păzesc unele de altele, ci, pe cînd unele *sĕamnă* cusițele cele lalte se uită să nu vie vre un alt grup.

In tot drumul acesta, fiind saŭ nu însoțite de vre un bărbat, fac să răsune pădurea cea încîntătoare ce se întinde ca o coroană de-asupra orășeluluĭ, de cîntece. Așa se plimbă prin pădure, pînă însereză de tot, cînd tot în cîntece se reîntorc în orășel.

Fetele, pe lîngă *semnarĕa* cusițelor maĭ aleg tot felul de florĭ, printre carĭ nelipsita *sulh'ină* saŭ *surfină*, cum se maĭ zice, numită și *galĕată*, trebuind să facă *gîlĕata* la întoarcere în sat.

Pentru facerea *gîleteĭ* se string maĭ multe fete într-o casă și după ce ĭea un *ghĭum* saŭ *ibrĭc*, pe cînd unele cîntă cîntecele obicĭnuite la gătirea mireseĭ, cele lalte gîtesc *gîlĕata*, împodobind-o cu florĭ de tot felul. Ele aŭ ambițiunea să o gîtească cît se poate maĭ frumos și cu florĭ cît maĭ felurite, așa că în ziua următoare, cînd două grupurĭ deosebite se vor întîmpină în drum să nu rămîe cu rușine, că *gălĕata* alaltă a fost maĭ frumos *adrată*.

Apoĭ, mărindu-se grupul cu neveste, fete micĭ, femeĭ și curioșĭ, *gălĕata*, purtată de două fecĭoare îmbrăcate în haĭne de sărbătoare, e dusă, ca și mireasa, la treĭ *șopute* saŭ cum se maĭ zice: la treĭ *fintînĭ*.

De la fie-care fîntînă se ĭea apă și cînd se pune *gîlĕata* la gura șipotuluĭ, cele lalte cîntă:

Umple, soro, vĕarsă frate,
si-l' dăm apă ali cripate etc.

(Umple soro, varsă frate, să-ĭ dăm apă întristateĭ etc.).

Cîntec ce se cîntă și mireseĭ cu aceași ocuziune. Se înțelege, că tot orășelul e în mișcare și răsună de cîntece.

Pe la mïezul nopții fie-care se retrage a casă, după ce mai intïi a fost condusă *gălĕata* la culcare.

In dimineața viitoare, în 24 Iunie, atît fetele cît și nevestele, deși obosite din ajun, că s-aŭ culcat tîrziŭ, se întrec a se scula des de dimineață și tot grupurï grupurï, îmbrăcate în haine de sărbătoare și în cîntece se duc se culeagă cusițele și să prindă, dacă vor putea și din cusițile celor-l-alte grupurï.

Fe-care fată și nevastă din grup își are cusița sa, pe care o zmulge cu mîinele anapoda, întoarsă fiind cu spatele spre cusiță.

Nevestele se cere, să-și lege mijlocul cu ele, ca să fie sănătoase, să conceapă cu înlesnire și să nu simtă durerï în momentul nașterii.

Fetele își *lĕagă* capul cu ele, adică, le înfășoară de a-lungul cosițelor, ca să le crească cusițele.

Intorcîndu-se apoï, umblă fetele cu *gălĕata* gătită din casă în casă, cîntînd în tot timpul acesta și avînd pe lîngă dînsele, cîte doï, treï băeți cu săbiile de lemn, ca să le păzească, fiind-că alți băeți, tot înarmați că săbiï de lemn, pe carï și le prepară de mult, le taie drumul prin ulicïoare, cercînd să le taie *gălĕata*.

Aceștia sînt *g'on'li*, voinicii.

Dacă două grupurï se întîlnesc în drum, fetele dintr'un grup înconjoară *gălĕata*, ca cele din grupul cel-l-alt să nu le o vază, putîndu-se întîmpla ca găleata acestora să fie mai frumoasă și să se dea de rușine ast-fel.

Dacă văd însă că *gălĕata* grupuluï advers nu ieste bine împodobită cu florï, n-o ascund de loc, ci o arată și provoacă și pe celelalte să facă tot așa, dacă le dă mîna. Atuncï să vezï epitetele ce capătă găleata răŭ gătită.

G'on'li din cele două grupurï cearcă să taie *găleții* adverse, din care cauză se ieа la ceartă, pe cînd bïetele fete tremură de frica pericolului de a-și vedea găleata tăeată.

Pentru ele stricarea găleteï se explică a le merge răŭ în tot anul acela, ca și cum găleata ar avea o influență favorabilă saŭ defavorabilă asupra lor.

In casele unde se duc, dă cîte puțină apă și capătă cîte un ban de argint și altă apă curată în schimb.

Cu apa din găleată își udă părul, ca să le crească cusițe marï.

După ce aŭ umblat în destul, se întorc la casa de unde aŭ pornit cu găleata, și din banii ce aŭ cîștigat fac o plăcintă și alte de ale mîncăriï, petrecînd ziua toată cu cîntece și dans, apoï se retrag împărțind apa și florile și dorindu-și la anul mai bine.

Așa se practică acest obiceiŭ la Vlaho-Clisura și mai acelaș lucru se face în fie-care sat aromînesc cu micï deosebirï.

La Bitolia fetelor carï umblă cu găleata li se dă făină, unt-de-lemn și banï. Florile obicïnuite sînt sulfina și *marandu*. Petrecerea ce se face la sfîrșitul *gălĕățil'eï* se zice *a-bĕare*, *fac a bĕare*.

La Aromînii din Veria și jurul Verieï, Xirolivad, Selia, fetele, cînd fac găleata, aduc fie-care *asimicale*, obiecte în argint, cu carï, după ce le înșiră într-un fir roșu, înfășoară găleata. Seara o gătesc și o lasă să doarmă după ce se întorc de la cele treï fîntînï, ear dimineața umblă cu dînsa. Dacă două *găleți* se întîlnesc în drum, fie care din cele două conducătoare de găleată, își dă reciproc cîte un ban de argint. Cînd se strică găleata, apa se împarte între fete și se păstrează, fiind bună de spălat la cap, ca să le crească părul și să albească la față.

Tot așa se face și la Nijopule, unde se crede, că *asimicalele* spă-

late cu apă aceasta nu mai înegresc nicî o-dată. Se obicînueşte în unele părţi, cînd se scoate prima *cusiţă* (Nijopule: ferigă) ca fata saŭ nevasta să albă o *mîşcătură* (bucată de pîne) în gură, fiind-că aşa îe bine.

In unele părţi se explică în răŭ, dacă *asimicalele* depuse în apa de găleată aŭ înegrit. In cazul acesta stăpînii obiectelor înegrite vor avea să suferă cine ştie ce nenorociri, pe cînd ceî ale căror obiecte aŭ înălbit vor trăi fericiţi şi le va merge bine în cursul anuluî.

La Avela şi mai în toate satele aromîneştî din Pind se serbează în mare splendoare *tav'ant*. Aci bărbaţiî, adunaţi toţi în *misuhori*, fac, pe unul mai grumeţ, mireasă şi după ce îl pun călare pe măgar, străbat satul în lung şi lat, cîntînd şi împuşcînd în vînt, de aî crede, că nu îe petrecere, ci luptă. Apoî, trecînd pe la cele treî treî fîntînî, unde pun pe mireasă să se închină (să *si ncl'ină*), după cum este obiceîul, se strîng iarăşî în *misuhori* şi aci jucînd şi cîntînd la lumina *ţadeî*, petrec aşa pînă des de dimineaţă, pe cînd femeile sfîrşesc obiceîul cam pe la mîezul nopţiî.

In Magarova, Tîrnova, Cruşova, bărbaţiî îes împreună cu femeile în ajunnl sf. Ioan şi fiind-că serbarea aci se face foarte frumos, mulţi locuitorî din Bitolia vin să aziste.

In privinţa numeluî *Tav'an'i* vine din gr. ἅγιος Ἰωάννης. cfr Sîm-ziene.

Totuşi observăm, că deşi în 24 Iunie este naşterea sfîntuluî Ioan Botezătorul, poporul pe aceasta din urmă o numeşte *av'u V'ani* (sf. Iani), pe cînd prin *Tav'an'i*, saŭ: *Tag'hani*, saŭ: *Stăghiană* (Vezî p. 749, *Notă*), cum se mai aude, înţelege obiceiul descris de noî mai sus.

Cînd se strîng fetele la «găleată»

— Tav'ani, v'anismatách'a,
Cŏácîza ş-ma n'ícăza,
îu n'-ĕarái, îu n'-aligái,
Cu ţe g'one n'-amintái.
— sunu meru,
sunu peru,
Sun aumbra di c'ireşu.

Vlaho-Clisura, Mia Adam.

Traducere. — Simziene, ochî de simziene (!),—(roşie ca) gheorghina şi cea mai mică, —unde eraî, unde alergaî, cu ce voinic (flăcăŭ) te ndrăgosteaî.
— Supt măr, supt păr, supt umbra de cireş.

Notă. — *V'anismatach'a* este o etimologie populară. Am tradus-o după însemnarea ce rezultă din descompunerea cuvîntuluî în *v'anis* şi *matachea*. Observ însă, că pe ciî am întrebat din popor nicî unul n-a ştiut să-î dea o explicaţiune.

Cuvîntul *amintaî* înseamnă propriŭ *cîştig* (a cîştigá). Numaî la Vlaho-Clisura l-am auzit şi cu senzul de: mă îndrăgostesc, fac amor.

Pomiî: mărul, părul, nucul, castanul, cireşul şi alţi ciî-va, sînt consideraţi de Aromînî, ca sfinţiţi.

Cînd se porneşte «găleata».

Tav'ani, v'anizmata,
cŏacăză ş-ma n'icăză!

ĭu nch'sísĭ di-n' tĕ adărâşĭ
di z-băgâţĭ g'uplu ş-măruna,
di-n' ţ-umplúşĭ măinle cu nĕale,
di-n' ţ-umplúşĭ g'ech'li cu mĕare?
— Inch'işíi la naól'i fraţí,
naól'i fraţĭ tuţĭ ninsuráţĭ,
ninsuráţĭ, niisusíţĭ,
ni la nun, ni la furtát
ni la nvĕastă ma muşát.

Weigand, Arom. II p. 134, 78, Magarova.

Traducere. — Simziene, *v'anismata*,—gheorghină şi cea maĭ mică! —unde aĭ pornit de mi te-aĭ gătit, de ţĭ-aĭ băgat *gĭuplu* şi *măruna*,—de mi ţĭ-aĭ umplut mînele cu inele,—de mi ţ-aĭ umplut buzunarele cu mere? — «Am pornit la ceĭ nouă fraţĭ,—nouă fraţĭ neinsuraţĭ,—neinsuraţĭ, nelogodiţĭ,—(neduşĭ) nicĭ la nun, nicĭ la fărtat,—nicĭ la mireasă maĭ frumos».

Notă. — *V'anismata* d-l Weigand o traduce prin buruĭeni din sf. Ioan; *gĭuplu* şi *măruna* sînt două feluri de haine femeeşti.

Cînd se porneşte „găleata"

Tĕ-alixişĭ, tĕ-armîtusişĭ,
gugul'ana-n'i!
spune ĭu ma ţi nch'işişĭ,
morĭ muşata n'i.
N'i tĕ adrâşĭ tută dĕ-a-sime,
morĭ alĕapta-n'i,
spune ĭu-n' ţi nch'isişĭ tine,
morĭ scriata-n'i.
— N'i nch'isíi la nŏaŭ'i fraţi,
gugul'ana-n'i,
nŏaŭ'i fraţi nimsuraţi,
morĭ alĕapta-n'i.

«Călive Badralix'».

Traducere. — Te aĭ îmbrăcat, te aĭ gătit,—rotunjioarea mea!—spune unde aĭ pornit, — fă frumoasa mea.— Te aĭ gătit toată în argint (cu obiecte de argint), fă aleasa mea!—Spune unde aĭ pornit fă pictata mea!
Am pornit la ceĭ nouă fraţi, rotunjioarea mea.
La ceĭ nouă fraţĭ, necăsătoriţĭ, fă aleasa mea!

Notă. — Se obicĭnueşte a se cînta *găleteĭ* ca şi uneĭ mirese. Cînd fetele pornesc cu găleata, se face ca şi cum ar porni cu mireasa. Ceĭ nouă fraţi din cîntec sînt legendariĭ nouă feţi frumoşi aĭ mameĭ sărace din Basme, carĭ duc la sfîrşit bun orĭ-ce lucru, fie-care dintre dînşii fiind dotaţi cu toate cele nouă calităţi frumoase *(nŏauli hărĭ)*, pe lîngă una care excelează asupra celor lalte.

Varianţă

Tagh'ane, gh'anesmătagh'a,
stăgh'ană!

dă-n' ĭubricul [1]) să-n' bĕaŭ apă,
stăgh'ană!
s-ţi bĭnĕază fratele aţél ma mare,
stăgh'ană!
aţél ma mare ş-cărvánarlu,
stăgh'ană!

Tagh'ane, gh'anesmătagh'a,
stăgh'ană! [2])
dă-n' ĭubricul să-n' bĕaŭ apă,
s-ţi bănĕază fratele noljicán
Noljicanul cujuharlu.

Tagh'ane, gh'anismătagh'a,
stăgh'ană!
dă-n' ĭubricul să-n' bĕaŭ apă,
s-ţi bănĕază fratele ma n'icu,
aţél ma n'ic şi grămătíc.

Gopeşĭ, Macedonia. Com. de d. C. Cosmescu, profesor.

Traducere. — Sin-ziene, *ghĭanizmătaghĭa (!), Stăghĭană!*—dă-mĭ ibricul să beaŭ apă; să-ţĭ trăească fratele cel maĭ mare,—cel maĭ-mare *cărvănarul* (chirigiŭ),—Sin-ziene, *ghianismataghĭa (!), Stăghĭană!* să-ţĭ trăească fratele mijlociŭ,—mijlociul, cojocarul.—Sin-ziene, *ghianizmataghĭa (!) Stăghĭană!* —dă-mĭ ibricul să beaŭ apă,—să-ţĭ trăească fratele maĭ mic,—cel maĭ mic şi cărturar.

Notă. — Forma *Stăghĭană* Sf. Ieană, care se aude la Gopeşĭ, e formată prin analogie după *Stămărie, Stărinerĭ*, (sînta Marie, sînta Vinerĭ), femeninul luĭ *sŭm* saŭ : *sîm* (sînt), care ne întîmpină în *Sîm G'org'u*, Sf. George, *Sîm-Ch'etru*, Sf. Petru, *Sumedru* Sf. (De)metru.

In privinţa femenizărĭĭ sfîntuluĭ Ion în stă Gheană, compară studiul d-luĭ Silca asupra Sînzienilor la Romînĭ şi publicat în «Gazeta Transilvanieĭ» anul 1898.

[1]) In loc de *ibric* se zice şi : *găleată*.
[2]) Se repetă la fie-care vĭers.

LUNA NOUA LA AROMÎNĬ

LUNA NOUĂ

Se obicĭnueşte, ca, în seara cînd apare luna nouă «*luna nŏauă*», *cînd s-aprĕasi luna* saŭ: *tŏ-aprĕasa*, cum se maĭ zice, mama să ĭea pe unul din copiiĭ săĭ, care încă n-a văzut «*luna nŏaŭă*» şi după ce iĭ pune pe cap «*nă cîrvĕal'i*»—o pîne saŭ un colac, preparat într-adins, ear pe colac atîtea linguriĭ cîţi membri sînt în familie, iĭ spune să iasă la lună, unde, după ce se întoarce de treĭ orĭ în jurul săŭ, să adreseze următoarele vĭersurĭ:

Lună lună nŏaŭă,
Gh'ine cîtă arŏaŭă,
cîtă arină n-vale,
punga ali tate,
cîtă sprună n-casă,
ahîţĭ ŏamin' pri mĕasă,
tine ca mine,
ş-ĭo ca tine.

Cules din Muloviştе, Macedonia.

Traducere. — Luna, lună nouă,—binele (fericirile să fie) ca roua, — cît nisip (e) în vale, — (aşa plină să fie) punga tatăluĭ, — cîtă spuză în casă, atîţĕa oamenĭ să fie la masă,
tu ca mine,
eŭ ca tine.

Variantă

Lună, lună nŏaŭă,
cîtă arină n-vale,
punga ali tati,
tini ca mini
ş-ĭo ca tini.

Traducere. — Lună, lună nouă,—cît nisip în vale,—(aşa să fie plină cu parale) punga tatăluĭ,—tu ca mine,—iar eŭ ca tine.

Variantă

Lună, lună nŏaŭă,
ìo ca tine,
tine ca mine;
barba ta pînă di ch'eptu,
barba mĕa pînă di pade.

Vlaho-Clisura, Macedonia.

Traducere. — Lună, lună nouă, eŭ ca tine—tu ca mine,—barba ta pînă la pĭept,—barba mea pînă în jos.

Notă. — Fiind fata cea care se adresează lunei, în loc de barbă zice:

perlu a tăŭ pînă di ch'eptu,
cusiţa mĕa pînă di padi.

Variantă

Gh'ini vinĭşĭ, lună,
luna a Păştiluĭ,
ndreḑĭ n-aflăşĭ,
ndreḑi s-n-alăşi
di vĭră ŏară,
ma ndreḑi s-n-afli.

Gopeşĭ, Macedonia.

Traducere. — Bine aĭ sosit, lună, — luna Paştilor, întregĭ (sănătoşĭ) ne aĭ aflat,—întregĭ (sănătoşĭ) să ne laşĭ,—la anu maĭ întregĭ să ne găseştĭ.

Variantă

Lună, lună nŏaŭă,
dă-n' pîne cu ŏaŭă,
să-n' u bag tu mi'nică,
să-n'-u mîc Dumínică,

Avela, Epir.

Traducere. — Lună, lună nouă,—dă-mĭ pîine cu ouă,— să mĭ-o bag în mînecă,—să mĭ-o mănînc Duminică.

Variantă

Lună, lună nŏaŭă,
dă-n' cimĕaşi nŏaŭă,
să-ţĭ daŭ patru ŏaoă,
să-ţĭ li baḑĭ tu mi'nică,
să li mîţĭ Duminică;
să-ţĭ li baḑĭ tu fraşi,

tra s-li mîţĭ tră Peşti ;
s-li baḑĭ tu tăpsie,
S-lë-aĭ (saŭ : s-li mîţĭ) tră Stîmărie.

Traducere. — Lună, lună nouă,—dă-mĭ cămaşe nouă,—să-ţĭ daŭ patru ouă,— să le bagĭ în mînecă,—să le mănîncĭ Duminică,—să le bagĭ în făraş,— să le mănîncĭ la Paştĭ ;—să le bagĭ în tipsie,—să le aĭ (saŭ : să le mănîncĭ) la Sf. Marie.

Une orĭ, acela care spune vĭersurile de maĭ sus, ţine în mînă două vase pline cu apă «*mută*»—neîncepută,—pe carĭ, mĭergînd să le umple, nu priveşte la *Luna al Paşti* [1]).

În vase se maĭ pun banĭ de argint *(aspri)*. La Vlaho-Clisura banĭĭ de argint se pun în buzunar înainte de a se umple vasele cu apă ; aceasta, ca luna nouă să nu-l nimerească cum-va gol. Colacul saŭ pĭînea *(cîrvĕal'a)* nu lipseşte nicĭ odată, căcĭ după credinţa Aromînilor pĭînea e simbolul cel maĭ bun pentru îmbelşugare.

După ce copilul adresează de treĭ orĭ una din formele de maĭ sus, merge în casă, unde toţĭ membrĭĭ familieĭ gustă din colac.

Credinţa populară pretinde, că cine păstrează acest obiceĭŭ are să fie norocos în tot cursul anuluĭ : «binele nu-ĭ va lipsi din casă şĭ luna, la anu, îl va găsi tot aşa de bogat, după cum a lăsat pe copil.»

În celalt timp al anuluĭ, cînd nu vreĭ să practicĭ obiceiul acesta la fie-care «lună nouă», să te păzeştĭ de a vorbi, căcĭ îţĭ va merge foarte răŭ, de oare-ce toate «*lîngorli*» toate bolile, se aruncă, de femeile carĭ descîntă, în luna nouă, saŭ cum se maĭ zice : cînd *nĭşcă luna* — cînd mişcă luna, saŭ cînd *se aprindi luna*,—cînd prinde luna, şĭ dacă vorbeştĭ, te apucă boala, ce în momentul acela se aruncă în luna nouă.

Obiceiul acesta trebue să se fi practicat întocmaĭ şĭ la Romînĭĭ din Romînia, după cum arată cîntecele următoare din colecţiunea de *Poesiĭ populare*, a d-luĭ Gh. Dem. Teodorescu [2]).

Luna nouă

(Cu recitativul acesta o salută copiiĭ. Fie-care strofă coprinde cîte 20 de grupe silabice).

Lună, lună nouă,
taĭe pĭînea 'n două,
şĭ ne dă şĭ nouă :
ţie
jumătate
mie
sănătate !

Lună, lună nouă,
taĭe pĭînea 'n două.
şĭ ne dă şĭ nouă :
ţie jumătate,
nouă sănătate !

[1]) La Gopeşĭ, Macedonia, se zice : luna al Paşti «fiind-că obiceiul se practică în prima «lună nouă» din naintea Paştelor.

[2]). *Poesiĭ populare romîne*, de G. Dem. Teodorescu, Bucureştĭ, 1885, p. 190.

Variantă

(Acest recitativ se rostește, atingîndu-se de nouă orî fruntea cu o monedă oare-care)

Lună nouă,
lună nouă,
sănătoşî ne aï găsit,
sănătoşî să ne laşî.

Lună nouă,
lună nouă,
tarî ca argintul ne aï găsit,
tarî ca argintul să ne laşî.

Lună nouă,
lună nouă,
cu banî ne aï găsit,
cu banî să ne laşî.

DECEURĬ LA AROMÎNĬ

DECEURĬ

«Deceŭ este un basm menit a da soluţiunea unei probleme. Prin forma sa interogativă el se apropie de ghicitoare; prin fond însă, prin mijloacele pe cari le întrebuinţează, prin elementul cel supranatural, deceul face pe deplin parte din basmu» [1])

I

Di ţe ali'ndura ş-faţi cuĭbul prit casi

1. Un şarpi, aligînda n-sus în gli'os, după vîră, pl'aşcă, na! l'-cadi un g'ung'unár în gură.
2. «Amán! il' faţi aestu», la tini ş-la Dumniḑă'ŭ, frati ti fac, maş bana s-n'-ahîrzeşti».
3. «Macă ţ-u vreĭ bana, ş-nu vreĭ s-ti l'erţi di nîsă, g'ură că faţi, ţe va-ţĭ ḑic !»
   «Ţe s-fac ?»
4. «Sĕ-aláḑĭ şi si suḑĭ di tuti v'éţurli, tra s-n'-aspún' a cuĭ sînḑi ĕasti cama dúlţili».
   «Ţe mari lucru, ḑisi g'ung'unarlu, g'ur, că-l fac ma dă-n' cali».
5. Ş-acşí g'ung'unarlu, după ţe-aligă' şi supsi sînḑi di la tuti v'iităţli dipri faţa locluĭ, află', că ma dulţi di sî'nḑili a, omluĭ nu sĕ-află ĭuvaşiuvá bre! şi si-l iorn'i loclu de a-nantă [2]) parti.
6. Cîndu s-turnă' s-l'-aducă a şárpiluĭ dimîndarĕa ţe-l' făţi după cum lî fu zborlu, astil'é n-cali nă ali'ndură.
7. «Bună-ţi ŏară» uma, «bu

I

De ce rîndunica îşĭ face cuĭbul prin case.

1. Un şarpe, alergînd în sus în jos, după vre un chilipir, eacă! îĭ cade un greere în gură.
2. «Graţie! îĭ zice acesta, la tine şi la D-zeŭ (mă rog), frate te fac, numaĭ viaţa să-mĭ dăruieşti !».
3. «Dacă-ţĭ vreĭ (doreştĭ) viaţa şi nu vreĭ să te ierţĭ de dînsa, jură că facĭ, ce-ţĭ voiŭ zice !»
   «Ce să fac ?»
4. «Să alergĭ şi să sugĭ din toate vieţuitoarele, ca să-mĭ spuĭ al cuĭ sînge este cel maĭ dulce».
   «Ce mare lucru, zise greerele, jur că-l fac, ci dă-mĭ drumul».
5. Şi aşa greerele, după ce alergă şi supse sînge de la toate vieţuitoarele de pe suprafaţa pămîntuluĭ, află că maĭ dulce decît sîngele omuluĭ nu se află nicăirĭ chĭar şi dacă îl întorcĭ de cea laltă [2]) parte (ad. chĭar dacă l-aĭ cutreera tot).
6. Cînd s-a întors să-ĭ aducă şarpeluĭ porunca ce-ĭ dete (lit. făcu), după cum le-a fost vorba întâlni în drum o rîndunică.
7. «Bună ziuă (lit. bună-ţĭ oară»,

[1]) Hasdeu: *Magnum Etym. Rom.* III, 2645. Vezĭ: Şaineanu. *Basmele române* p. 435.
[2]) In credinţa poporuluĭ, pămîntul ar fi plan de tot şi n-ar avea decît două feţe: una pe care o vedem şi cealaltă pe care nu o vedem de loc.

sum söari, tras sugă maşĭ di sînḍi di öamin'».

om nu se găseşte supt soare, ca să sugă numaĭ din sîngele oamenilor.

15. «Şi crech' tr-ahîntu lucru, surată? Na! casa mĕa ĕasti ş-a ta; ḍua tută va-ţĭ h'ibă dişcl'isă. Intră ş-eşĭ cîndu tĕarisĕaşti. Adară-ţĭ casă ş-cîtîndii şi bag-u strîmbă, că niţi pĕana di ocl'u s-nu ţî si bată!

15. Şi te necăjeştĭ pentru atîta lucru, sorato? Na! casa mea este şi a ta; ziua toată îţĭ va fi deschisă. Intră şi eşĭ cînd îţĭ place. Fă-ţĭ casă şi căsnicie şi bag-o strîmbă (ad. să nu-ţĭ pese), de loc (lit. în cît nicĭ aripa ochiuluĭ să nu ţi se mişcă!).

16. Pînă atumţĕa ali'ndura ş fîţĕá cuĭbul, ca toţĭ pul'i, prit curíĭ, prit lîlúḍí, prit vulóḍĭ şi pri ĭu loclu ĕará cama muşát.

16. Pînă atuncĭ rîndunica îşĭ făcea cuĭbul ca toate păserile, prin pădurĭ, prin florĭ, prin poĭene şi pe unde locul era maĭ frumos.

17. Carĭ u viḍú strĕasă, s-mută' tu casa öámin'lor şi cama multu prit a picurarlor cu carĭ sun öaspi ţĭ durúţĭ şi nidispîrţî'ţĭ.

17. Dacă a văzut că n-are în cotro (lit. a văzut-o strînsă), se mută în casa oamenilor şi maĭ mult prin a păstorilor cu carĭ sînt prietenĭ doriţĭ şi nedespîrţiţĭ.

18. Dĕ-aestă cîndu dipún picurarl'i n-gh'os [1]) (tu arníŭ), fug şi ĕali tut cîtră acló Şi cîndu s-töarnă, s-töarnă ş-ĕali cu picurarl'i, canda sun oĭli a lor.

Cît tră g'ung'unár, g'ung'unár ş mut armasi di ḍiḍiĕaşti ḍua tută.

18. Pentru aceasta, cînd se coboară păstoriĭ în jos (în arniŭ), fug şi ele tot în spre acolo. Şi cînd se întorc, se întorc şi ele cu păstoriĭ, parcă ar fi oĭle lor.

Cît despre greere, greere şi mut a rămas de zîzieşte mereŭ (lit. ziua toată).

(Auzit de la d-l Tuşu Badralexi, Veria, Macedonia).

II

Pul'lu picurár.

1. Pul'lu «*picurár*», ĕará ma naintĕa un tinir ş-aleptu picurár. Ascultáţĭ sĕ-afláţĭ cum s-fĕaţi el pul'ŭ.

2. Cîndu aciţă' s-l'-asudă mustaţa şi ínima s-l'i bată, cum bati fluĕra prĭumuvĕara, cîndu nvirḍăscu vuloḍli, ştiĭ, trîş cîndu cupiĭli Arumîn'lor, piscînda, sĕ-alină agalĕa, ş-mu-

II

Pasărea cĭocîrlie.

1. Pasărea «cĭocărlie» a fost maĭ întîĭ un tînăr şi ales păstor. Ascultaţĭ să aflaţĭ cum se făcu el pasăre.

2. Cînd începu să-ĭ mijească mustaţa şi inima să-ĭ bată, cum bate fluerul primăvara, cînd înverzesc poĭenele, ştiĭ, tocmaĭ când turmele Aromînilor, păscînd, se suĭe încet

[1]). Prin expresiunea *ngh'os* Aromîniĭ arată cămpiile Tesalieĭ, ear prin: *nsus*: în sus, arată locuinţele lor de vară. Aşa: Aromîn'l'i sĕ-alinară *nsus*: Romîniĭ se suiră în munţiĭ lor, în locuinţele lor de vară.

şát tu munţî, s-fĕaţi ş-nîs picurár.

3. S-fĕaţi picurár, ma turma l'-u pîştĕá cama multu. Viróana, — ciţaóa luĭ, — di cît nîs, ţe dua tută aligá după cuĭbari şi după ocl'i di muşati. Al'umtrĕa ĕará bun citu z-diţĭ: per nu mîcá alîntúĭ. Cu un zbor ĕará omlu a cálil'eĭ.

4. Cum şidĕá nă dua sun aumbrată, şi bitĕá cu fluĕara, nă bŏnţi dulţi, dulţi ţe si staĭ s-ŏ-asculţi şi s-nu ti saturĭ di nîsă, arupsi dit tufa pidúril'eĭ.

5. A picurarluĭ l'-armasi mintĕa pri cîntarĕa ţĕa şi-l' ciḑú ahîntu dor tră pul'lu aţél, că ş-u bîgă' s-lŏ-acaţă.

6. Cu vulia şi mintĕa aestă fic'urĕască, ş-alisă' nîs turma şi z-dĕadi tu pîduri după pul'ŭ.

Aŏá s-lŏ-acaţă, acló s-lŏ-a-acaţă ţ-aflášĭ pul'ŭ să sta! Ma cît picurarlu ag'unḑĕá la truplu a cupac'luĭ ĭu bitĕá pul'lu, —că nu sĕ-alisá di bitĕari,— aestu azbuirá ma nclo pri altu árburi şi apírn'á z-bată şi s-l'-u ḑică dipriună.

7. Picurarlu armînĕá cu gura hîscată di mutrĕá ĭu va z-bagă pul'lu şi cum sĕ-apunĕá, ş-u dideá alaga-fuga cîtr-acló.

8. Treĭ ḑili şi trei nopţi aligă' cu limba scŏasă aleptul şi miratlu picurár după hrisusitlu aţél pul'ŭ. Şi cîndu ag'umsi tu soni sum truplu a cupac'luĭ, ĭu bitĕá pul'lu, sĕ-andrupă' puţi'n di nîs şi curmát mortu cum ĕará, bagă ş-muşata bitĕari a pul'luĭ, ţe-ţĭ aunḑĕá ínima canda cu n'ari, il culcă' tu un somnu lung şi dulţi, fîră si bată a v'iŭ, di ḑiţĕáĭ, că-l' bîgară ţară di mortu.

şi frumos în munţĭ, deveni şi dînsul păstor.

3. Se făcu păstor, dar turma ĭ-o păştea maĭ mult Veroana —căţeaoa luĭ—de cît dînsul, care ziua întreagă alerga după cuĭburĭ şi după ochĭ de frumoase. Altmintrelea era bun cît să zicĭ: nicĭ per nu mînca de la altul. Cu un cuvînt era om just (lit. omul drumului).

4. Pe cînd şedea într-o zi supt umbră, şi ciuta din fluer, o voce dulce, dulce ca să staĭ să o asculţi şi să nu te saturĭ de dînsa, rupse din tufişul pădureĭ.

5. Păstorul a rămas uĭmit (lit. ciobanului ĭi rămase gîndul) de cîntarea cea şi-ĭ căzu (l-apucă) atîta dor pentru acea pasăre, în cît îşĭ propuse să o prinză.

6. Cu propunerea şi cu gîndul acesta copilăresc îşĭ lăsă dînsul turma şi se dede (urmări) după pasăre.

Aci să o prinză, acolo să o prinză, ţi-aĭ găsit pasăre să stea! Îndată ce ciobanul ajungea la corpul copaculuĭ, unde cînta pasărea, —căcĭ nu continea din cîntare,—aceasta zbura maĭ încolo pe alt arbore şi începea să cînte şi să-ĭ o zică mereŭ.

7. Păstorul rămînea cu gura căscată de privea unde se va aşeza pasărea şi îndată ce se aşeza, iute alerga în fugă în partea aceea.

8. Treĭ zile şi treĭ nopţĭ alergă cu limba scoasă alesul şi sărmanul cioban după aurita aceea pasăre. Şi cînd ajunse în sfîrşit supt trunchiul copaculuĭ, unde cînta pasărea, se răzemă puţin de dînsul şi obosit mort cum era, maĭ adoge şi frumoasa cîntare a pasăreĭ, care-ţĭ ungea inima parcă cu miere, îl adormi într-un somn lung şi dulce, fără să bată a viŭ, de ziceaĭ că-ĭ băgară ţărînă de mort.

9. Tŏ-agirşiréa ţe fĕaţi, durn'í, durn'í trei an' di ḑili şi pŏati că necă vréa z-diştĕaptă ninga, carî s-nu s-frinḑĕá cupac'lu putriḑi't dĕ-angricaréa luí.

10. Tu scularĕa ţe s-fĕaţi, îş frică ocl'il' şi bruí z-vĕadă cîtră ĭu azbuiră' pul'lu aţél hrisusitlu. El ş-ŏ-avĕá, că maş cît-cît îl fură' un ocl'u di somnu.

11. După ţe mutri tu tuti pă'rţili, şi nu putú s-lŏ-anḑirĕască, îl' v'inĕá s-crĕapă di foc şi dĕ ară'ŭ, cum si doarmă, si-l' ascapă pul'lu.

12. Ca bîtút di gri'ndini s-turnă' nipói cîtră la turmă-l' şi calĕa tutá nu-l' sĕ-astinḑĕá, «cum si-l' ascapă pul'lu a luí.»

13. Cîndu ag'umsi la turmă, multu s-c'uduí nîs, că viḑú, că númirlu a oĭlor ĕará di treĭ orĭ ma mari di cum lĕ-alisă'. Cîndu angină' cițaŏa şi l'-aspuni aestă, că el lipsĕaşti di treĭ an', s-mîrmurisí di mprostu. El ş-ŏ-avĕá, că maş cît-cît agirşí, ş-aŏá náparti treĭ an' di ḑili somnu! S-ti ncruţeşti ş-altă nu!

14. E, neĭsi! haraŭă pri nîs cîtă z-ḑiţĭ, loclu nu lu ncipĕá şi sînitati!

Acló ĭu ş-hîrsĕá cîn'l'i ş-uíţăli, na şi másturu-Nicóla (lupu), ĭu-l' pricadi tră nă ŏae, că nu-l' adusi vîră slab di cîndu lipsí. Bun cum ĕará picurarlu şi hiriós, că ş-află' tutíputa gh'ini: «ţîni!» l'-ḑisi a lupluí, «ţîni ş-tini *haramu fái*[1]) un birbéc şi după sŏari du-ti!»

15. Ali Virŏani îl' ch'ică' ahîntu multu tr-aestă, că s-ŏ-agudĕáĭ cu curşumĕa, sinḑi nu-l' ch'icá. Ţe diţĕá nîsă! „Luplu nŏ-adră' ară'ŭ tu cupii, că fuĭ ĭo şi că nu putú şi domnu—

9. În adormirea ce făcu, dormi, dormi treĭ anĭ de zile şi poate că nicĭ nu s-o fi deşteptat încă, dacă nu s-o fi frînt (rupt) copacul putrezit de greutatea luĭ.

10. ScuIindu-se, îşi frecă ochiĭ şi privi să vază în cotro zbură pasărea cea aurită. El credea că, numaĭ *cît-cît* (niţel cît) îl aromi un ochiŭ de somn.

11. După ce privi în toate părţile şi nu putu să o zărească, îĭ venea să pleznească de foc şi de necaz (răŭ), de ce să doarmă, ca să-ĭ scape pasărea.

12. Ca bătut de grindine (ad. foarte mîhnit), se întoarse îndărăt în spre turmă şi în tot drumul nu i se stingea (focul), «de ce să-ĭ scape luĭ pasărea.»

13. Cînd ajunse la turmă, mult se mîră dînsul, fiind-că văzu, că numărul oilor era de treĭ orĭ maĭ mare de cum le lăsă. Cînd chemă căţeaua şi-i spune aceasta, că el lipseşte de treĭ anĭ, se înmărmuri de a-n picioarele. El credea, că numaĭ *cît-cît* (ad. puţintel cît) adormi, pe cînd colo,: treĭ anĭ de zile somn! să te încrucişti şi alta nu!

14. Dar, fie! bucurie pe dînsul cîtă să poftească, pămîntul nu-l încăpea şi sănătate bună!

Pe cînd îşĭ mîngîea ciniĭ şi oiţile, eată şi jupînu-Nicola (ad. lupul), care-l roagă pentru o oae, fiind-că nu-ĭ făcu nicĭ un răŭ de cînd a lipsit. Bun cum era păstorul şi vesel, că-şĭ găsi averea bine; «ţine!» îĭ zise lupuluĭ, «ţine şi tu *haramufaĭ*[1]) un berbece şi du-te după soare!»

15. Veroneĭ îĭ pică (de necaz) aşa de mult pentru acest lucru, în cît s-o fi lovit cu glontele, sînge nu curgea (nu pica). Ce zicea dînsa? «Lupul nu făcu răŭ în turmă, fiind-că

[1]). Din *haram* şi *faĭ* (cfr. gr. φαΰ, a mînca), care aşteaptă de-a gata, pe nemeritate.

n'u s-l'i da ninga protlu birbéc?" Nu l'i sĕ astînḑĕá ali Virŏani ĭuvaşĭuvá!

16. Ahi't nisă, ş-lo ḑuă bună di la cupii şi niviḑută s-fĕaţi. Diminĕaţa, cîndu si sculă' picurarlu de anḑari şi angînă' Virŏana, s-l' arucă s-mîcă, nŏ-ari Virŏană! O-angană ncŏa, o angană nclo, no-ari Virŏana; Virŏana dusi şi z-dusi. S-cîrtí ahîntu multu, că si-l vidĕáí, ḑiţĕáĭ că-l' şi nicară cîrăv'li. Ş-alîgă', alîgă', ĭu nŏ-alîgă'? Loclu de anantă parti-l turnă', ma Virŏană adŏară nŏ-află'.

17. Dipús ş-cripát, că nu-l' si zburá, nu ştĕa ţe s-facă. Ca g'umitát' di omu s-fĕaţi. Atumţĕa ş-adusi aminti di glirimĕa ţĕ-adră', si-l' da a lupluĭ protlu birbéc; il' vin'i cîc'ua divarliga, ma ţe u vreĭ, amînát. Ş-acşi s-turnă' cîtră Dumniḑă'ŭ şi-l' pricăḑú:

18. E, dŏamne, Dumniḑale,
dă-n'i pĕani tră tîmpare,
nă c'uc'ulă,
tră zîrculă,
un pul'ŭ corbu si-n' mi fac
tră Virŏana si-n' alág,
un pul'ŭ laĭlu-n' si-n' armî'n,
cu Virŏana pîn s-mĕ-adún.

19. Şi lŏ-avḑi' Dumniḑălu! L'-o-ascultă' pîrîcîlia şi-l fĕaţi pul'ŭ; di tîmpari, l'-fĕaţi pĕani; di zîrculă, nă c'uc'ulă, că áş-stînḑă tr-ástînḑă sĕ-acl'amă «picurár».

20. Tută dimnĕaţa poţĭ s-lŏ-avḑi cum dĕ-anḑarĕa nḑáril'eĭ bati şi-ş angană cîţaŏa, alinî'ndaluĭ-si cîtră bunlu Dumniḑă'ŭ.

21. Ş-nu ŏ-află' mîratlu picurár, că ninca ĕasti pul'ŭ.

fuĭ eŭ şi că nu putu şi stăpînul să-ĭ dea chĭar pe berbecele cel maĭ bun (ad. întîĭul)?» Nu i se stingea Viroaneĭ cu nicĭ un chip.

16. Atita (a gîndit) dînsa, îşĭ luă ziuă bună de la turmă şi nevăzută se făcu. Dimineaţa (viitoare), cînd se sculă cĭobanul în zorĭ şi chemă pe Viroana, să-ĭ dea de mîncat, nu e Viroana. O chiamă aci, o chiamă acolo (în dreapta, în stînga), s-adus şi s-adus Viroana. Se intristă aşa de mult, căcĭ dacă-l vedeaĭ ziceaĭ, că parcă i se înecară corăbiile. Şi alergă, alergă, unde nu alergă? Pămîntul de cea-laltă parte l-a întors, dar pe Viroana n-a maĭ aflat-o.

17. Necăjit şi întristat, în cît nu-ĭ venea să vorbească, nicĭ nu ştia ce să facă. Atuncĭ îşĭ aduse aminte de nerozia ce făcu, dînd lupuluĭ pe cel maĭ bun berbece; îĭ veni căcĭula jur împrejur (ad. se căi), dar ce vreĭ, tărziŭ. Şi aşa s-a întors cître D-zeŭ şi i se rugă fierbinte:

18. O Doamne Dumnezeule,
dă-mĭ aripĭ în locul man-
[taleĭ
un moţ
în loc de glugă,
o biată pasăre să mă fac,
pentru Viroana să alerg;
o bĭată pasăre să rămîiŭ,
cu Viroana pînă să mă adun
[(întălnesc).

19. Şi Dumnezeŭ l-a ascultat! Iĭ ascultă rugămintea şi-l făcu pasăre; din manta, îĭ făcu aripĭ, din glugă, un moţ; în cît şi astă-zĭ se chĭamă pasărea «cioban».

20. In fie-care dimineaţă poţĭ să-l auzĭ cum din zoriĭ-zorilor cîntă şi îşĭ chĭamă căţeaua, suindu-se cître bunul Dumnezeŭ.

21. Şi n-a găsit-o bĭetul cĭoban, de oare-ce pasăre este încă.

Armînlu alĕaḑi tu bîtĕarĕa luĭ şuirarĕa ş-anginarĕa aestă:
Ţurliŭ, ţurliŭ, ĭuĭ, ĭuĭ
cut-cut, cut-cut!
Vir, Virŏana mĕa,
Vir, Virŏana mĕa!

22. Tut acşí angană ş-picurarl'i cîn'li, cîndu-l' ch'er, i cîndu vor s-l-arucă tră mîcari.

23. Că fu picurár ŏ-aspuni şi zîrcula ţe u pŏartă ninga n-cap. Va ntregh' pŏati cum di s-află' picurarlu cu zîrcula n-cap tu ŏara ţe s-fĕaţi pul'ŭ? E, gh'ini, află, că el ahîntu multu aligă' că lŏ-aciţă' tŏamna cu plóiurli, di vrĕa nu vrĕa mîratlu, nu putĕá s-imnă fără zîrculă. Ma nclo, acşí avḑi'ĭ, acşí ţ-aspúş.
Ahîti ş-tuti cu mîratlu picurár!

Aromînul distinge în cîntarea luĭ şueratul şi chiemarea aceasta:
Ţurliŭ, ţurliŭ, ĭuĭ, ĭuĭ,
cut-cut; cut-cut!
Vir-Virŏana mea,
Vir-Virŏana mea.

22. Tot aşa chĭamă şi păstoriĭ pe cîniĭ lor, cînd îĭ pierd saŭ cînd doresc să le dea de mîncare.

23. Că a fost cĭoban o arată şi gluga ce o poartă încă în cap. Veĭ întreba doar, cum (pentru-ce) de s-a găsit păstorul cu gluga în cap în momentul cînd se făcu pasăre? Eĭ bine, află, că el aşa de mult alergă, în cît l-aŭ apucat toamna cu ploile, de vrea nu vrea bĭetul nu putea să umble fără glugă. Mai departe, aşa am auzit, aşa spun.
Atîtea şi toate (astea-s) cu bĭetul cĭoban!

(Auzit de la d. Ghiţi Papahagi, Avela, Epir)

III

Cî-ţe ŏaĕa ari cŏada grŏasă-lînŏasă?

1. Cîndu Uvreĭl'i aviná Hristolu s-lŏ acaţă, tra s-lu vátimă, intrî'ndaluĭ tu nă ahuri ĭu ĕará ş-ŏaĕa, s-inh'ipsi sun cŏadă-l', şi ĕa si-l ascapă, u timsi h'ima-ngh'os şi tu ŏară l'i sí ngrişé şi tufusí. După ţe Uvreĭl'i aligară n-sus ingh'os şi nu putură si lŏ-află ĭuvaşĭuvá, işíndaluĭ dĕ-acló, işí şi Hristolu di sum cŏada ŏáil'eĭ şi-l' dĕadi urăc'unĕa s-h'ibă pravda al Dumniḑă'ŭ şi sĕ-aibă cŏada grŏasă totna. Dĕ-aţĕa óili di dîmară aŭ coḑli grŏasi ş-lînŏasi.

III

De ce oaea are coada groasă-lînoasă?

1. *Traducere.*—Cînd Evreiĭ prigoneaŭ pe Hristos să-l prindă, ca să-l omoare, intrînd într-un grajd, unde era şi oaea, s-a ascuns supt coada eĭ, şi dînsa ca să-l scape, a întins-o în jos şi în momentul acela i s-a îngroşat şi a devenit stufoasă. După ce Evreiĭ alergară în sus şi în jos (ad. în toate părţile) şi n-au putut să-l găsească nicăiri eşind de acolo, eşi şi Hristos de supt coada oiĭ şi a binecuvîntat-o să fie groasă, lînoasă tot-da-una. De aceea oile de rasă bună aŭ cozile groase şi lînoase.

(Culeş din Avela, Epir).

IV

Tri ţe capra paşti síngură şi u ţîni cŏada n-sus ?

1. Cîndu Hristolu cară avinát di Uvréĭ, s-lu acaţă tra s-lu vătimă, nîinti sĕ ag'ungă la ŏae, vru si sĕ-ascundă sum cŏada cáprîl'eĭ, ma cît si nh'ipsi, capra ş-mută' cŏada şi arsîrí náparti. Atumţĕa Hristolu u blistimă' şi-l' ḑisi : Totna acşi s-tĕ-astráḑi dit cupie şi cŏada cît un ḑĕadit, mutată citră n-sus, si nu-ţĭ anvilĕască pŏálili.

Di aŏá v'ini ş-cuvenda tră ŏámin'l'i ţe nu s-adună s-façă hŏară : ariíescu ca că'pîrli.

IV

Pentru ce capra paşte singură şi ţine coada în sus ?

1. *Traducere.*—Cînd Hristos era prigonit de Evreĭ, carĭ voiaŭ să-l prindă şi să-l omoare, înainte de a ajunge la oae, vroi să se ascundă supt coada capreĭ, dar îndată ce s-a ascuns, capra îşĭ rădică coada şi sări dincolo. Atunci Hristos o blestemă şi-i zise : Tot-da-una aşa să tresărĭ afară din turmă, şi coada cît un deget, rădicată în sus, să nu-ţĭ învelească poalele (ruşinea).

2. De aci vine şi zicătoarea pentru oamenii ce nu se string să facă sat (ad. ce nu se înţeleg între dînşiĭ): se răspîndesc ca caprele.

(Culeş din Avela, Epir).

V

Tră ţe cin'l'i aród ŏásili şi trî ţe sĕ an'urzescu la cŏadă?

1. Cin'l'i, dĕ-aţĕá-că picurarl'i lĭ arucă s-micĭ ŏasi şi ninga dĕ-agh'inĕaluĭ arŏasi, sĕ-adunară şi pitricură la Dumniḑă' cîpiĭli a lor si l'i si plîngă di marĕa nidriptati ţe lĭ fac picurarl'i, a lor, a cama pistaţlor soţĭ ţe avură şi ţe aŭ ninga pînă n-ḑua di ástinḑi.

2. Ducînda acloţi, după ţe Dumniḑă'ŭ lĭ ascultă plîngul, viḑú că au-ndreptu şi tu ŏară l'a pĕana cu nă acŏală şi bagă di adarŏ nă firmani (Θirmani), ĭudi mîndă a picurarlor s-lĭ arucă şi carni a mărăţlor di cin', ţe l-avĕagl'i tutiputa.

3. Cin'l'i haraŭă mari ! U l'a firmanĕa, l'-başi mîna Dumniḑăluĭ şi fuga. Ma, ca cum nu avĕă supani, n-g'epi tră firmani, ĭu s-u bagă ? sum cŏadă.

4. Caléa cum vineá, vrinda s-u ĕacă prit un arî'ŭ, nu ştiŭ cum féăţiră,

V

Pentru ce cinii rod ŏasele şi pentru ce se miros la coadă ?

1. *Traducere.* — Cinii, fiind-că păstorii le aruncă să mănînce oase şi încă de-a binele roase, s-aŭ adunat şi aŭ trămis pe fruntaşii lor la Dumnezeŭ, să se plîngă de marea nedreptate ce le fac păstorii, lor, celor mai credincioşi tovarăşi ce aŭ avut şi aŭ încă pînă în ziua de astă-zi.

2. Sosind aci, după ce Dumnezeŭ ascultă jeluirea lor, văzu că aŭ dreptate şi la moment ĭea condeiul şi o coală şi se apucă de face un firman, în care ordonă păstorilor să arunce şi carne sărmanilor de cinĭ, carĭ le păzesc averea (în vite).

3. Cîinii, bucuroşi (lit. bucurie mare), ieaŭ firmanul, sărută mîna luĭ Dumnezeŭ şi o rup la fugă. Dar, de oare-ce nu aveaŭ *supane* (buzunar de cămaşe) saŭ buzunar pentru firman, (ordin), unde să-l puie ? supt coadă.

4. Pe drum, unde veneaŭ, vroind să treacă printr-un riŭ, nu ştiŭ

nu ştiŭ cum adrară, şi lî u lo arîŭlu hˈima nghˈos, fîră sî s-aduchˈască nîşî. Cîndu ĭes pri buḑa rîŭluĭ şi caftă firmani, no-ari firmani! Da n-sus, da n-ghˈos,—ţivá S-mutrescu sum cŏadă. s-mutrescu pri cŏadă, chˈirută ŏ-aŭ! ĭuvaşĭuvá!

5. Cînˈlˈi alanţî ţe lˈi aştiplá cu nĕarîvdari, carî viḑură, că nŏ-aŭ anacră z-vˈinĕ nă ŏară manaintĕa. sĕ-alasă ampáturlĕa (am pátrulĕa) după nîşî şi-lˈ agˈungu, trişî cîndu s-ciltá sum cŏadă.

6. Cipiĭli cît viḑură cˈétili di cinî cum vˈinĕácîtră nîşî şi aŏa fĕáţiră alanţî. Caŏúnu apucă' citră ĭu-lˈ viḑură oclˈilˈ, că carî s-lˈ aciţá, ca cum chˈirdură firmanĕa, vrĕa-lˈ dinˈică di vˈiĭ.

7. Di atumţĕa laĭlˈi cînˈ armásiră s-arŏadă ŏásili şi orî di cîti orî sĕadună doĭ cînˈ nicunuscúţî, protlu lucru ţe vaĭ facă, i si s-anˈurzĕască la cŏadă nacă află firmanĕa si sĕascapă di aŭŏádirĕa ŏásilor.

cum făcură, nu ştiŭ cum (ce) dreseră şi rîul le ĭea firmanul în jos, fără să simţească dînşiĭ. Cînd ĭes pe malul rîuluĭ şi căută firman, nu e firman! Dă în sus, dă în jos (ad. caută în sus, în jos) nimic! Caută supt coadă, caută pe coadă, în zadar! nicăerî nu se găseşte.

5. Cînii ceĭ lalţî, carî aşteptaŭ cu nerăbdare, dacă aŭ văzut că n-aŭ să maĭ vie o dată maĭ curînd (ad. că nu vin o dată maĭ curînd), aleargă în fugă mare la dînşiĭ şi-ĭ nimeresc tocmaĭ, cînd se căuta supt coadă.

6. Şeşiĭ, îndată ce văzură bandele de cînî cum veneaŭ spre dînşiĭ, pe aci ţ-ĭe drumul (lit. p-aci aŭ apucat ceĭ l-alţi). Fie-care apucă în cotro ĭ-aŭ văzut ochiĭ (ad. pe unde a putut), căcĭ de ĭ-ar fi prins acolo, pentru că aŭ pĭerdut firmanul, era să-ĭ sfîşie de viĭ.

7. De atuncĭ bĭeţiĭ cînî aŭ rămas să roadă oasele, şi orî de cîte orî se întâlnesc doĭ cîînî necunoscuţî, întîĭul lucru ce aŭ să facă, e să se miroasă la coadă, nu cum-va află firmanul, ca să scape de rosul oaselor.

(Auzît de la d. Ghiţi Papahagi şi Iancu Dalamitra, Avela, Epir).

VI

Di ţe ursa nu ari cîlcînˈi la cˈicˈŏari?

1. Ursa, niinti ţe s-hˈibă ursă, ĕară uă nvĕastă muşată, muşată, ţe si-lˈ lˈaĭ caplu şi s-faţî năparti. Bună laĕa erá, cîtu z-diţî: tră bîgari prĕ aranĕ. Zbor nu ştĕa s-tŏarnă puté, că şi n-foc si-lˈ ḑiţĕáĭ si sĕarucă, n-foc sĕ-urcá.

2. Laĕa tihˈe a lˈeĭ ŏarbă fĕaţi s cadă tu nă sŏ ucră araŏă, nŏaĭ ŏadusă şi turcă, ţe bană nu-lˈ dîdĕa' şi ţe mutrĕá cum

VI

De ce ursa n-are călcîe la picioare?

1. Ursa, înainte de a fi ursă, era nevastă frumoasă, frumoasă, în cât să-ĭ ieĭ capul şi să zborĭ cu dînsul (lit. şi să facĭ în cea parte). Bună sărmana era, cît să zicĭ: de pus pe rană. Nu ştiă să riposteze cuvînt nicĭ odată, în cît şi n-foc să-ĭ fi spus să se arunce, în foc se arunca.

2. Nenorocoasa soartă a eĭ, oarbă făcu să cadă (să nimerească) o soacră rea, fără purtare şi turcoaică, care nu-ĭ

di cum s-l' află şil'i-pal'i, tra s-nu u scóată di ngrin'e şi dě aurlari.

3. Cu tutaestă, laĕa nvĕastă s-fiţĕá, că nu avdi; tuti li fiţĕá buni şi mutrě cum di cum s-nu s-avdă tu viţini. Cŏ-alti zbŏari, čará n-vĕastăţe s-cafţi cu luminarĕa, ahintă ascultari di fĕată şi ahintă bunătati.

4. Ma ndezmă laĭe! Citi adrá, n-cot lĕ-adrá miratăşi. Cîndu ŏ-aciţá draţli di urecl'i pi drîţĕasca di sŏacră, mutá hŏara dĕ virgh'iri, şi ţe nu-l' ţiţĕá, vaĭ ţiţi ?

«Ba, că h'ĭĭ ninga cu cimĕaşa di la nună-ta; ba, că ţe nu lŏ-adrrăşi aţél lucru; ba că ncŏa, ba că ncló, glaru-Ţilă...» şi di citi nu le aravdă loclu.

5. Miratăşi di nvĕastă? Ş-laĕa pini ţe u mîcá, fărmăc şi noduri l'i si duţĕá.

6. Nu-l' si ndrîdĕá vîră lucru a mbogril'eĭ di sŏacră, háa! pri nvĕastă; bîgá nvĕastă sĕarapă vîră ocl'u di somnu «hiĭi!... nu ti siturăşi di durdurn'iri! timbelă! ca agru cumbanlu aştepţi pinĕa n-gura şi citi alti, că vin'i fĕata di s-fĕaţi slabă-slibuşcă, di diţĕăi, că pŏartă apă a mórţilor.

7. Nă ḑuă, carî arîvdă' ţĕ-arîvdă' tuti bălili a zgrŏábil'eĭ di sŏacră, l'i si dĕadi di os şi-l' ascapă un: «ĕe taţi, zgrŏabă că nu vaĭ aravdu ḑua tută bălile atali!»

8. Ahi't lipsí, şi sŏacra nvipirată arîpŭ sitîra s-u din'icá. Nvĕasta ngl'iţată di fricá, sĕastrapsi nafŏară si-ş l·a ocl'il' şi s-fugă. Ghini ma cit los-antrisară praglu, sŏacră-sa tŏdădea pace şi care căuta să găsească cu ori-ce preţ (lit. cum di cum) pretext (lit. praf-paĭe), ca să n-o maĭ slăbească din ciinire şi strigare.

3. Cu toate acestea sărmana, nevastă se făcea că nu aude; pe toate le făcea bune, şi căuta în tot chipul (lit. cum de cum) să nu se audă în vecini. Cu alte cuvinte, era nevastă ce s-o cauţi cu lumînarea, aşa de mult asculta şi aşa de bună era. (lit. atîta ascultare de fată şi atîta bunătate).

4. Dar belea grea. Cîte făcea, în zadar le făcea, biata. Cînd o prindea dracii de urechi pe soacra cea îndrăcită (ad. cînd se supăra), rădica sătul cu ceartă, şi ce nu-i zicea?

«Ba, că eşti încă cu cămaşa de-la naşa ta (proastă); ba, că de ce nu-l făcuşi acel lucru; ba că încoace, ba că încolo, Ţilă proastă...» şi cîte nu le suferă pămîntul.

5. Biata de nevastă! Şi pînea pe care o mînca, otravă şi noduri i se ducea pe git.

6. Nu i se făcea vre o treabă a gîrboviteĭ de soacră, haa! pe nevastă: băga nevasta să fure vre un ochiŭ de somn: «hiĭi..! nu te-aĭ săturat de dormit! trîndavo! ca un trîntor aştepţi pînea în gură (ad. de a gata)» şi câte altele, în cît nevasta se făcu slabă, slăbuţă, de ziceaĭ, că cară apă morţilor (ad. că trage de moarte).

7. Într-o zi, după ce răbdă şi răbdă toate balele a gîrboviteĭ de soacră, îi ajunse cuţitul la os şi-i scăpă un: «taci, gîrbovito, căci n-am să auz ziua toată balele tale!»

8. Atîta trebui, şi soacra cea ca o viperă, apucă *satîrul* s-o facă bucăţele. Nevasta, înghiţată de frică, se repezi afară să-şi ĭea lumea în cap (lit. să-şi ĭea ochii) şi să fugă.

astriḑĕarĕa ţe-lĭ fĕaţi ali sĭtiră, ĭl' tilé cîlcî'n'ili di c'ic'ŏari.

9. Işinda nafŏară nvĕasta, nicată n-lăcrinĭ, ş-turnă' ocl'il' cîtră la Dumniḑă'ŭ şi-lĭ pricîḑú.

10. «E! dŏamne Dumniḑale! nu-n' mi faţi nă zlape s-n'i scot ahtĕa pri turca din casă?»

11. Dumniḑălu, ţe maşî nîs ştĕa cîti trapsi boi nvĕasta, ŏ-ascultă', şi-lĭ dimîndă' di-ş andrisîrî ch'işatlu şi s-fĕaţi ursă di nă ŏară.

12. Ahîntu ursa şi si nh'ipsi n-casă di u scŏasi sŏacră-sa făşi-făşi. Dapŏĕa, cara ş-lo perlu nîpói în sus cîtră tu păduri, ş-află' arihatĕa tră totna.

Ş-acşí armasi nvĕasta ursă şi fără cîlcîn'i la c'ic'ŏari.

Bine, dar îndată ce a încercat să sară deasupra pragului, soacra, azvîrlind *satîrul*, îi tăie călcîile de picioare.

9. Eşind afară nevasta, înecată în lacrimi, îşi întoarse ochii către D-zeŭ şi-l rugă:

10. «O, Doamne-Dumnezeule! nu mă facĭ o fĭară să-mĭ scot necazul (să mă răzbun) pe turca din casă?»

11. Dumnezeŭ, care numaĭ dînsul ştia cîte a suferit nefericita nevastă, o ascultă şi-ĭ ordonă să-şĭ sară pişatul şi se făcu ursă dintr-o dată.

12. Atuncĭ ursa intră în casă şi o făcu pe soacră-sa făşiĭ-făşiĭ. Apoĭ, ş-a luat lumea în cap în munţĭ (lit. înapoĭ în sus) în spre pădure, unde ş-a găsit linişte pentru totdauna.

Şi aşa a rămas nevasta ursă şi fără călcîe la picioare.

VII

Tră-ţe nu putriḑaşti brŏasca?

1. Năḑuă Stîmîria ĕară multu cîrtită, nu ştiŭ di ţe dor, şi ca cum şiḑĕă ningă uşa scul'oluĭ, ĭu nviţă şi luţitlu'a l'eĭ Hristó, trĕaţi nă brŏască şi u vĕadi. Stîmîria ţinĕă n-mînă un culác, ţe-l avĕă adusă tră h'il'u-su. Cît anḑirî', că v'ini brŏasca, ţe mintuí nîsă?

2. «Ia, z-vidém, ştie v'aţa tută, că h'il'u-n'u Hristolu ĕasti cama bunlu fic'ór dipri lumi?»

Ahî't nîsă, şi-l da culaclu a brŏáscil'eĭ şi-l' ḑiţi, s-intră tu scul'ó şi si l da a cama muşatluĭ fic'ór ţe va z-vĕadă. Acló nviţă şi h'il'u a brŏáscil'eĭ.

3. Cum intră' nîsă nauntru,

VII

De ce nu putrezeşte broasca ţestoasă?

1. Într'o zi S-ta Marie era foarte întristată, nu ştiŭ de ce durere, şi cum şedea lîngă uşa şcoaleĭ, unde învăţa şi strălucitul săŭ Hristos, trece o broască şi o vede. S-ta Maria ţinea în mînă un colac, pe care-l adusese pentru fiul săŭ. Îndată ce zări, că vine broasca ce gîndi dînsa?

2. «Ean, să vedem, ştie toată fiinţa, că fiul meŭ Hristos este cel maĭ bun copil din lume?»

Atît se gîndeşte dînsa şi dă colacul broaşteĭ, şi-ĭ zice să intre în şcoală şi să-l dea celuĭ maĭ frumos copil, ce va vedea. Acolo învăţa şi fiul broaşteĭ ţestoase.

3. Îndată ce intră dînsa înă-

după ţe mutri nă ŏară divarligaluĭ la tuţi fic'orl'i, l'-ampirú, că nu ĭ vîră ma muşát di bruscon'lu a l'eĭ şi trigi'ndaluĭ-si, trîginda, ag'umsi pîna la nîs şi-l' lu dĕadi.

4. Stîmîria cum viḑú aestă faptă, ş-agîrşí dorlu şi cu arîslu prí buḑă ḑîsi: «Nu maşĭ că nu-m ampari ară'ŭ, că nu-l dĕadi a h'il'-n'uĭ, ma n'-ampari gh'ini di ţe ved..., că, cît uri't s-h'ibă un fic'ór, tră misă ţe ş-lo ari ĕasti sŏari».

5. Atumţĕa Stîmîria s-turnă' di u vluisí şi-l' ḑ'si: Earba ţĕa cama muşata ş-ma curata s-h'ibă pişuneă ta şi oslu puté s-nu-ţĭ putriḑască, că fĕaţişĭ Stîmîria sĕ-aridă şi dorlu si-ş agîrşască [1]).

untru, după ce se uită o dată împrejur la toţi copiiĭ, i se păru, că nu este nicĭ unul maĭ frumos de cît broscoĭul său, şi tărîndu-se, tărîndu-se, ajunse pînă la dînsul şi i-l dede.

4. S-ta Marie, cum (îndată ce) văzu acest fapt, şi-a uĭtat durerea, şi cu rîsul pe buză zise: Nu numaĭ că nu-mĭ pare rău, de ce nu l-aĭ dat fiuluĭ meŭ, dară îmĭ pare bine de ce văd, căcĭ, orĭ-cît de urît să fie un copil, pentru mama care îl are, este soare.

5. Atuncĭ S-ta Marie se întoarse de o bine-cuvîntă şi îĭ zise: Iarba cea maĭ frumoasă şi maĭ curată, să fie păşunea ta şi osul tăŭ să nu-ţĭ putrezească nicĭ odată, fiind-că făcuşĭ pe S-ta Marie să rîză şi durerea să-şĭ uĭte [1]).

(Auzit de la mama mea, Avela, Epir)

VIII

V'ermul di mîtasi

1. Stămăria, mari ş-luţită cît ĕasti,— s- nu-l' h'ibă cu cîrtĕari,—l'-fu ca lĕani nă ḑuă, s-n'argă, si-mpartă tră h'il'ŭ la fic'orl'i din hŏară.

2. Acşí, işindaluĭ dĕ-acasă cu pînĕa di mpărţîri sum sŏară, da di brŏască: «Bună-ţi ŏara» una, «gh'ini vin'işi, h'il'e!» alantă, «nu ti pilicîrsescu, tetă», ḑiţi Stămăria, «faţi zahmetĕa si mparţi tră suflit la fic'órĭ pînĕa aestă?» —

«Ţe mari lucru, h'il'e», ḑisi brŏasca; şi cu pînĕa sum sŏară, trŏară ţupu-ţupu, ag'umsi la fic'órĭ.

3. Nu z-dipîrtă' multu brŏasca,

VIII

Viermele de mătase

1. Sf. Marie, mare şi strălucită cît ieste,—să nu-ĭ fie cu supărare—, îĭ fu cam lene într-o zi, să meargă, să împărţească pentru fiul său (ad. să facă pomană pentru fiul său) la băeţiĭ din sat.

2. Aşa, işind din casă cu pîinea de împărţit (ad. de pomană) supt supţioară, întîlneşte broasca ţestoasă: «Bună-ţi ziua (lit. ŏara)» una, «bine venişi, fata mea!», cealaltă, «te-aş ruga, mătuşe», zice Sf. Marie, «îţi daĭ osteneala, să împărţeşti pentru sufletul la băeţi pîinea aceasta?»

— «Ce mare treabă, fiică», zise broasca ţestoasă; şi cu pîinea supt subţioară, *ţupu, ţupu,* ajunse la băeţi.

3. Nu s-a depărtat mult broa-

[1]). Vezĭ asemenea: *Revista Nouă*, anul V, No. 11 şi 12, p. 461.

cari şti cumu-l' vin'i ali Stămărie, că-l' părú arä'ú, trä ţe s-nu mpartă cu mîna a l'eĭ, şi niţi unä, niţi dŏaŭă, ŏ-adunä şi z-duţi ş-nîsă la sculie.

4. Aŏà ţe z-vĕadă? Teta brŏască şi mutrĕá lúcrulu. Triţĕá di fic'ór-fic'ór şi-l' dădĕá cumata şi triş tu soni, cîndu ag'umsi la bruscon'lu a l'eĭ, scŏati şi-l' da culaclu aţél cama muşatlu'

5. «Nu ti ntreb», l'-faţi Stămăria, «cum di-l ţinúşĭ culaclu trişträ tu soni?»

«Am ţe s-hi'bă, h'il'e? ḑiţĕám, să-l daŭ a cama muşatluĭ fic'ór, ma di cîţi viḑúĭ, vîrnă nu-n' si părú ma muşát di a mel. Veḑi-l ţe primtu şi ţe livendu-i».

6. Mu'ti avĕá avḑită Stămăria pînă atumţĕa, ma cîndu avḑi' şi aestă nu putú să-şĭ ţină arîslu. Arîsi acşí di cara şi trä nîscîndă ŏară l'i tricú arîslu şi s-mitun'usí, că ţe s-arîdă acşiţi în cot şi fîră minduiri. Şi ntribă' ínima-l' di mamă şi află', că nu-i trä mumă ma muşát di cît fumĕal'a-l'. Si nvirinä' atumţĕa luţita-l' faţă şi tra s-nu sĕ-acaţă arîslu-l', ascuch'é şi ascuch'atlu-l' fu vîermu di mîtasi.

7. Stămăria l-vluisí şi-l' ḑisi: «Frinḑi s-mîţi, sirmă si scoţi». Tr-aestă nu-i gh'ini să scoţi zbor urî't trä vîermul di mîtasi, necă z-daĭ di nîs ş-cîndu el faţi mîtasi, nu prindi şi zburăşti, că mŏari trŏară.

sca, cine ştie cum îĭ veni Sînteĭ Mariĭ, căcĭ ĭ-a părut răŭ, de ce să nu împărţească cu mîna sa, şi nicĭ una, nicĭ două (ad. fără să stea la îndoĭală), a pornit şi s-a dus şi dînsa la şcoală.

4. Aci ce să vază? Ţaţa broască îşĭ căuta de treabă. Trecea de la băeat la băeat şi-ĭ dedea bucata şi tocmaĭ la sfîrşit, cînd a ajuns la broscoiul eĭ, scoate şi-ĭ dă colacul cel maĭ frumos.

5. «Te-aş întreba», îĭ zice Sf. Marie, «cum se face de l-aĭ ţinut culacul tocmaĭ pînă la sfîrşit?»

«Da ce să fie, fiică (ad. dragă, maĭcă)? gîndeam (lit. ziceam), să-l daŭ la cel maĭ frumos băeat, dar din cîţi am văzut, nicĭ unul nu mi s-a părut maĭ frumos de cît al meŭ. Vezi-l cît de mîndru (lit. prins, cfr. a-l prinde bine hainele etc.) şi cît de levent este».

6. Multe auzise Sf. Marie pînă atuncĭ, dar cînd auzi şi pe aceasta n-a putut să-şĭ ţie rîsul. Rîse decĭ şi după cît-va timp ĭ-a trecut rîsul şi s-a căit, de ce să rîză aşa în zadar şi fără cuvînt (lit. fără gîndire). Ş-a întrebat inima eĭ de mamă ş-a aflat, că pe drept a grăit beata broască, căcĭ nu este pentru mamă maĭ frumos (alta) de cît familia (ad. copiiĭ). S-a întristat atuncĭ strălucita eĭ faţă şi ca să nu se prinză rîsul eĭ, a scuĭpat şi scuĭpatul ĭ-a fost vîermele de mătase.

7. Sf. Marie îl binecuvîntă şi-ĭ zise: «Frunză să mănîncĭ, mătase să scoţĭ». Pentru aceasta nu îe bine să pronunţĭ (lit. să scoţĭ) cuvînt urît (ad. prost) pentru vîermele de mătase, nicĭ să daĭ (ad. să-l atingĭ) de dînsul şi cînd el face mătase, nu trebuîe să vorbeştĭ, căcĭ moare la moment.

IX

Variantă

(Versiunea următoare a fost publicată franţuzeşte de D l Lazar Duma, aromîn din satul Pisuderi, Macedonia, în : *Révue des Traditions populaires*, Paris. 1893, vol. VIII, p. 284. Noi o redăm în Aromîneşte şi Romîneşte).

1. Cîndu Isús Hristolu ĕară a-adús la Golgota (si-l bagă pri cruţi), Stămăria, mumă-sa, n'irdĕá după nîs, plîngînda şi ḑimînda. Caléa, viḑú, că şi nă brŏască n'irdĕá după lumi, aţĕá ţe o fĕaţi s-arîdă.
2. Ghini-ma tr-ŏară li-ampîrú ară'ú, di ţe s-arîdă ; si blăstimă' şi ḑisi : „Gură bună tră arucari la v'ern'i». Puţi'n după aestă ascuch'é şi ţe z-veḑi. V'ern'il avĕá işită din gură-li.

   Aéşti v'ern'i ţură v'ernil' de mătase, carî sun şi pînă ástînḑi.

1. Pe cînd Iisus Christos era condus la Golgota, Fecioara Marie, mamă-sa, mîergea în urma luĭ, plîngînd şi gemînd. In drum vĕḑu, că şi o broască ţestoasă miergea după convoiŭ, ceea-ce o făcu să rîză.
2. Indată însă îĭ păru răŭ, de ce să rîză, se blăstemă pe sină şi zise: Gură bună pentru viermĭ (fr. que ma bouche soit livrée aux vers !) Puţin dupe aceasta a scuĭpat şi ce să vezĭ ? Viermiĭ eşiseră din gură.

   Aceştĭ viermĭ aŭ fost viermiĭ de mătase, carĭ sînt şi pînă astăzĭ.

X

Di ţe nŏ-ari pangul hîiri ş-algh'ina ari?

1. Pangul cŏ-algh'ina ĕara h'ii' di-ună mumă. Nă ḑuă, acló ĭu ţisĕá pangul tŏ-arîzbóiŭ, vin'ră di-l' adúsiră urîta ştiri, că mî-sa traḑi tră mŏarti şi că caftă si-ş vĕadă fumĕal'a ninca nă ŏară. Pangul, n-loc si sĕ-astragă tu ŏară, s-ŏ-ag'ungă cu graĭlu n-gură, ni z-bitú dit arîzbóiŭ, ma lî u turnă' aţilór ţe l'-adúsiră ştirĕa ţĕa urîta : «Am cum, mŏari mumĕa di cărişti ! s-n'-alás ĭo arîzbóiulu şi ţîsîtura tră nisă. Nu pot s-mi duc.»

2. Tut atumţĕa l'i vin'i urîta aestă hîbari ş-a algh'inil'eĭ, ţe cît dĕadi dĕ-avḑi', l'i si mută'

1. Păianjenul cu albina eraŭ fiice de o mamă. Intr-o zi, acolo unde ţesea (ad. pe cînd ţesea) păianjenul în războiŭ, aŭ venit (soli) şi ĭ-aŭ adus urîta ştire, că mumă-sa trage de moarte şi că cere să-şĭ vază familia încă odată. Păianjenul în loc să se repezească la moment, ca s-o ajungă, trăind (lit. cu vorba în gură) nicĭ nu s-a mişcat din războiŭ, ci răspunse acelora, carĭ aduseră ştirea cea urîtă. „D-apoĭ cum să nu ! moare mama de mare pagubă (lit. de cine ştie) ! să-mĭ las eŭ războiul şi ţăsătura pentru dînsa.

   Nu pot să mă duc !»
2. Tot atuncĭ a sosit această urîtă ştire şi albineĭ, care îndată ce auzi, i se rădică pă-

perlu din cap ; ş-alîsă' lúcrili baltă şi zgh'ilinda, dipirînda, ş-u dĕadi alaga tu un suflit tra si-ş ag'ungă mă-sa cu gură. Cît u viḑú mă-sa, s-turnă' di u bîşé pri frîmti şi-l' ură' cu graiŭ di mŏarti :

3. «Cît traḑi arina ş-amarĕa, ahîntă sĕ ag'ungă fara ta ; cît va s-eşî din casă, acúmtinlu a tă'ŭ s-h'ibă lilic'a ţĕa muşată a Maîluî ş-a primuvĕără l'eî şi puté s nu ti torn'i a casă-ţî nimîncată, nisîturată şi nincîrcată. N'ari si scoţî, şi dulţĕaměa l'eî ţivá si nu ŏ-antrĕacă, şi lumĕa cîndu si gustă dintsă, să s-andulţĕască ; şi ţĕara ţe s-ardă lumĕa la Hristolu şi n-graîlu mari. Dumniḑălu cu dŏáuli min's-ti vluisĕască. Cît tră pangu : „Cob sĕ-armînă ; ḑua tută ş-anlu tut si ţasă şi hîiri puté si nu vĕadă».

Dĕ-aţĕá şi àstîndi ninca armasi cuvenda :

Hirĕa pángului s-aî

tră un om ţe-l' orî si n-aîbă gh'ini, şi :

Hiirĕa algh'inăl'eî s-ti ag'ungă

tră omlu a cuî îl' orí, s-aîbă tuti búnili a loculuî.

rul de pe cap ; îşî lăsă treburile baltă şi văitîndu-se şi zmulgîndu-şî părul, a alergat într-o singură resuflare spre a-şî ajunge pe mamă-sa trăind. Cum o văzu mamă-sa, o sărută pe frunte şi-i ură cu graiŭ de moarte :

„Cîtă este frunza, cît trage nisipul şi marea, atîta să ajungă neamul tăŭ : îndată ce veî eşi din casă, răzimul tăŭ să fie floarea cea frumoasă din luna luî Maiŭ şi din primăvară şi nicî-odată să nu te întorcî la casa ta nemîncată, nesăturată şi neîncărcată. Mîere să producî şi dulceaţa eî să nu o întreacă nimic şi lumea cînd să guste de dînsa să se îndulcească, şi ceară pe care să o arză lumea la Hristos la a doua înviere. Dumnezeŭ cu cele douĕ mînî să te bine-cuvinteze". In ce priveşte pe păianjen : «Cuc să rămîe ; ziua toată şi anul tot să ţeasă şi noroc nicî-odată să nu vază.

De aceea şi astă-zî încă a rămas vorba :

Norocul păianjenului să aî,

pentru un om căruia îî urezî să nu aîbă fericire, şi :

Norocul albineî să te ajungă,

pentru omul căruia îî urezî să nu aîbă toate fericirile de pe pămînt.

(Auzit de la d. Dimone Mihail, Ohrida, Albania).

XI

Di ţe meslu Şcurtu căsti ma şcurtu di alanţî meşî?

1. Sĕ-aspuni, că ĕará nă mŏaşi ţe pişteá ieḑî şi ma viḑú, că ĕasi Marţul,— hăraŭă mari ;

XI

De ce luna luî Februarie ieste maî scurtă de cît cele-l-alte lunî?

1. Se spune că era o dată o bătrînă, care păştea ieḑî şi care, cum văzu că Martie a

că ascîpă' di ĕarnă,—sŏ—arîsi şi ḑîsi:

Pîrţĭ-Marţŭ!

Cu alti zbŏari: nu n'-u zoréa di arăŭlu Marţu, că intrăĭ cu ĭeḑl'i tu Apríl.

2. Atumţĕa Marţul s-tŏarnă şi si-mprumută dŏaŭă ḑili di la Flivár (Şcurtu) si u ngl'aţă mŏaşa ţĕa cu ĭeḑi cu tut.

Ea zbŏárili ţe ḑîsi mŏaşa a Márţuluĭ şi Marţul a Şcúrtuluí.

Mŏaşa:

Marţu
Cartu,
ĭeḑl'i l'i scoşu

cu perlu aroşu,
Pîrţĭ-Marţŭ!

Marţul:

Şcurtu, Şcurtu cad la tini,

tră dŏaŭă virviróasi ḑili

După ţe si mprumută cu dŏaŭă ḑili, s-tŏarnă şi-l' ḑiţi ali mŏaşi:

Mŏaşe, mŏaşe aştĕaptă tini,

Stumbu,stumbu valah'i-n'e[1])

tu cunach'i-n'e.

trecut, plină de bucurie, că scapă de iarnă, s-a înşelat şi a zis:

Pîrţĭ-Marţŭ

adică: nu-mĭ pasă de Martie cel răŭ, de oare-ce am intrat cu iezíĭ în Aprilie.

2. Atuncea Martie se întoarce şi se împrumută cu două zile de la Februarie şi îngheaţă pe bătrîna aceea cu ĭezí cu tot.

Eată vorbele pe care bătrîna le zise luĭ Martie şi Martie luĭ Februarie:

Bătrîna:

Martie
Carţŭ,
pe iezí ĭ-am scos (ĭ-am [scăpat
cu părul roşu,
Pîrţĭ-Marţŭ.

Martie:

Februarie, Februarie te [rog
pentru două zile vifo- [roase.

După ce se împrumută cu două zile, se întoarce şi-ĭ zice bătrîneĭ:

Bătrîno, bătrîno, aşteaptă [tu,
Stumbu, stumbu valahea [mea[1])
în conocal meŭ.

(Cules de la Mitri Fărşerotul, din «Călivele-de-Gramaticova, Macedonia).

Variantă

Lăsăm să urmeze o variantă vĭersificată de către d. Cons. T. Belimace:

XII

Mŏaşa Cudrugh'ónuluĭ

—Ascipă'm di ĕarna grĕaŭă,—
Dĕadi bunlu Dumniḑă'ŭ—

XII

Baba Codrughionuluĭ

Scăparăm de earna grea,
—A dat bunul D-zeŭ,—

[1]) *Stumbu-Stumbu* pe lîngă pisalog, mai înseamnă şi acţiunea de a pisa. Ex. A prins cutare pe cine-va şi l-a bătut: *Stumbu-stumbu*—pînă l-a pisat de bătaie.

Valah'i-me este femeninul cuvîntuluĭ grecesc *Vlahos*—Aromîn, devenit aci *Valah'i*—aromînă în loc de *Vlaha*, cum spun grecii astă-zi.

Di furtún' amár di nëaŭă
Şi di Şcurtul aţél arăŭ.
Cişĭ, cişĭ, ĭeḑl'i a n'eĭ!...

Vine Marţul, nŏ avém fricá,
—Dìse mŏaşa cîtră ĭeḑĭ—
Că putëarëa l'-ëaste n'icá,
Cît di laiŭ ş-ară'ŭ să-l veḑĭ,
Cişĭ-cişĭ, ĭeḑl'i an'cĭ!...

Avḑĭ' Marţul di s-niinĭ,
Şi pri Şcurtul el cl'imă':
«O, laĭ frate, avḑĭ'şĭ ţe-n' gri,
Mŏaşa cum mi blĭstimă'?»

«Ah, ti g'ur şi ti sprig'úr,
Dŏaŭă ḑili s-n'i mprumúţĭ,
Z-daŭ nă nëaŭă cît un mur,
Ca s-u ngl'eţ cu ĭeḑl'i tuţĭ».

Niurară munţî ş-văl'urĭ,
Lăĭ Cudrughionlu tot!...
Di furtună pritu căl'urĭ,
Sindilîile braḑl'i scot.

Şi turbatlu trapsi vimtu
Di ngl'iţă' mŏaşa cu ĭeḑĭ,
Că pinş-astăḑi *La Murmintu*
Ch'atra n-Cudrugh'ón u veḑì!

De furtunĭ, amar de nea
şi de Făurar cel răŭ.
Cişĭ-cişĭ, ĭezii meĭ!...

Vine Martie nu avem frică,
— Zise baba cîtră ĭezĭ,—
Căcĭ puterea îĭ este mică,
Orĭ cît de negru şi răŭ să-l vezĭ,
Cişĭ, cişĭ, iezii meĭ!

Auzi Martie de se necăji,
Şi pe Făurar chiemă;
«Eĭ, măĭ frate, auzişĭ ce-mĭ grăi,
Baba cum mă blăstemă?.»

«Ah te jur şi te conjur,
Două zile să-mĭ împromuţĭ,
Să daŭ o nea (să ning) cît un zid
Ca s-o înghĭeţ cu ĭezii toţĭ».

Inorară munţĭ şi văĭ,
Inegri (se întunecă) Codrughĭonul tot!...
De furtunĭ deprin căĭ (drumurĭ),
Sindil'ile (un fel de vînt straşnic) brazĭ scot.

Şi turbatul vînt suflă,
De înghĭeţă baba cu ĭezĭ.
Că şi pînă astăzĭ *La Mormînt*
Peatră în Codrughĭon o vezĭ.

C. Belimace.

Aceasta variantă a fost vîersificată după relaţiunea unuĭ fărşirot din Lănga, oraşel aproape de Elsaban, Albania. Vezĭ: Revista *Macedonia* No. 1, p. 8.

XIII

Fĕata cu c'irĕáşili tu Marţu.

1. Erá unŏară unä mul'are multu bitărnă, ţi nŏ avĕá altu pi lume pi vărnu, di cît maşĭ pi unä fĕată şi aşĭ', că aţĕá bitărnă căḑú unŏară li'nḑită tră mŏarte. Erá tru meslu al Marţu şi greŭ li'nḑită cum

XIII

Fata cu Cireşele în luna luĭ Martie.

1. A fost o dată o femee foarte bătrînă, care nu avea pe altul nimenĭ în lume, de cît pe o singură fetiţă. Acea bătrînă se pomeneşte într-o zi, că cade bolnavă de moarte. Era în luna luĭ Martie şi greŭ bol-

erá, ăl' tihnĭ tră c'irĕaşe. Ma cum? ĭu? tru Marţu, care pŏate s-află c'irĕaşe? şi pi care putĕá s-pitrĕacă nîsă, cănd nŏ-avĕá altu di bărbáţĭ di cît maşĭ pe aţĕá fĕata? şi cu tute aiste, mŏaşa tot c'irĕaşe căftá.

2 Atumţĕa tinira fĕată, acăţă' s-intrĕabă pi tuţĭ auşl'i şi pi cîţĭ astăl'á n-caléa l'eĭ, că pŏate s-află tru Marţu c'irĕaşe? Di tini, di mine, avdă', că maşĭ la aţél' 12 meşĭ z-ducă, s-l'-află, şi s-l'i ntrĕabă, ca năşĭ s-l'i spună.

3. Mărata fĕată, nu stătú multu pri minduire, şi ncălţă' ţiruh'li di ş-lo caléa di munte, munte, ca s-află pi aţél' 12 meşĭ. Cănd dede Dumnidă'ú dĕ-ag'umse tru un munte laiŭ şi cama naltu, acló l'-află pi aţél' 12 meşĭ.

4. Cumu l'-viḑú fĕata pi tuţĭ dosprăḑaţl'i, lă dĕade «bună ḑua» şi-l' intribă' cu lă'crin'li ntr-ocl'i, ciftinda-lă c'irĕaşe. Marţul, care erá n-caplu a lor, cum avdă' aiste, ăl' fĕaţe ună ntribare:

5. «H'il'a mĕa, va s-poţĭ tine s-nă spun', di tuţĭ noĭ cîţĭ h'im aŏaţe, care eăste aţél cama muşatlu.

Cu tute, că Marţul era cama uri't ş-aţél cama fricoslu di tuţĭ alanţĭ, cu ună barbă mare, di ti lŏa frica di năs, căndu-l mutrĕáĭ, cu tute aiste ḑic, mintimena fĕată l'-gri aşĭ':

6. «Dŏamne, tuţĭ h'iţĭ muşáţĭ, ma cama muşát ca tine nu ĕaste niţi unu.»

Atumţĕa Marţul hiriós di spusa a fĕatil'eĭ, l'-ḑise:

7. «Z-bănédĭ, h'il'a mĕa, ieşti ună fĕată multu cu minte; navă cum era, ĭ-a venit mare poftă să mănînce cireşe. Cum? unde? în luna luĭ Martie, cine poate găsi cireşe? şi pe cine putea să trimită (să însărcineze), de oare-ce n-avea pe nimenĭ din sexul bărbătesc, de cît numaĭ pe acea fată? Şi cu toate acestea, bătrîna înzista să i se aducă cireşe.

2. Atuncí tînăra fată, începu să întrebe pe toţĭ bătrinii şi pe cîţĭ întîlnea în drum, dacă poate găsi cireşe în luna luĭ Martie? De tine, de mine (ad. întrebînd pe unul, pe altul) află, că numaĭ la aceĭ 12 «meşĭ» (luni) să meargă, să-ĭ găsească şi să-ĭ întrebe, ca dînşii să-ĭ spuĭe.

3. Sărmana fată, nu stete mult pe gînduri, ş-a încălţat opincele, ş-a luat drumul, din munte în munte, ca să găséscă pe aceĭ 12 «meşĭ» (luni). Cînd a dat D-zeŭ de ajunse (ad. cînd în sfîrşit ajunse) într-un munte negru, şi cel maĭ înalt, acolo ĭ-a găsit pe ceĭ 12 «meşĭ».

4. Cum ĭ-a văzut fata pe toţĭ 12, le-a dat: *«bună ziua»* şi ĭ-a întrebat cu lacrămile în ochĭ, cerîndu-le cireşe. Martie, care era în fruntea lor, îndată ce auzi acestea, îĭ făcu o întrebare:

5. «Fiica mea, veĭ putea tu să-mĭ spuĭ, dintre toţĭ noĭ cîţĭ sîntem aci, cine este cel maĭ frumos?»

Cu toate că Martie era cel maĭ urît şi cel maĭ înfricoşat de cît toţĭ ceĭ l-alţĭ (meşĭ), cu o barbă mare, de te înspăimîntaĭ de dînsul, cînd îl priveaĭ, cu toate acestea, zic, înţeleapta fată îĭ grăi aşa:

6. «Doamne, toţĭ sînteţĭ frumoşĭ, dar maĭ frumos de cît tine nu ieste nicĭ unul».

Atuncĭ Martie, voĭos de cele spuse de fată, îĭ zise:

7. «Să trăeştĭ, fiica mea, eştĭ o fată foarte mult cu minte;

du-ti năpóĭ la mumă-ta şi pănă s-ag'unḑi acasă, va s-afli c'irĕaşile cŏapte pri pom.»

8. Dĭ-unŏară, dupu plicarĕa fĕátil'eĭ, Marţul dĕade ună ahtare căldură, că pănă s-ag'ungă fĕata a casă, c'irĕáşile s-cŏápsĭră. Aşĭ' fĕata atumţĕa adună' di pi pom c'irĕaşe şi-lĭ aduse a mă-saĭ, di-l' dĕade s-măncă, care, cum gustă', dĭ-unŏară s-fĕaţe sănătoasă.

du-te îndărăt la mamă-ta şi pînă să ajungĭ acasă, veĭ afla cireşele coapte pe pom.»

8. Dintr-o dată, după plecarea feteĭ, Martie dete (ad. făcu) o ast-fel de căldură, că pînă să ajungă fata a casă, cireşele s-aŭ copt. Aşa fata atuncĭ a strîns de pe pom cireşe şi-ĭ aduse mamă-seĭ, de-ĭ dede să mănînce, care cum gustă, dintr-o dată se făcu sănătoasă.

(Din Revista «Macedonieĭ» No. 4, p. 85—86, culcs de d. Vasiliu C. A. din gura uneĭ Gramustene.

XIV

Di ţe túrmili lĕ-avĕagl'i cîn'l'i?

1. Tu ch'irolu cîndu tata Adám siţirá, ag'utát di dol'i h'il' a luĭ, Cain şi Abel, nîs scrupsí ndrĕapta şi-n stînga nîscîndu grîn. Abel, h'il'lu aţél n'iclu, viḑînda că faţi aestă, lu ntribă' itia.

Adám l'-apîndisí, că-ĭ nă ðŏară cîtră Dumniḑá'ŭ tră hrana prá'vḑilor, ţe ch'er pri loc.

2. Atumţĕa Abel ḑisi a tată-suĭ: «Nu-ĭ gh'ini s-pisch'isescu ş-ĭo ðŏari cîtră Dumniḑă'ŭ? Cu strîxirĕa tată-suĭ, el adusi a Dumniḑăluĭ aţĕá cama muşata ŏae, ţĕ-avĕá tu cupii.

3. Cain, frati-su, plin di pizmă, îl vîtîmă', cîndu pîştĕá oĭli. Cîndu s-turná' apoĕa singur la casa pîrintĕască, Adám lu ntribă':

4. «Iu ţ-u frati-tu Abel?»

Cain l'-u turnă', că nu ştii, ţe s-fĕaţi. După puţi'n Adám, cîndu viḑú, că oĭli şi bĭrbeţl'i al Adám s-tŏarnă fără domnu-su a lor, lŏ-aciţă' frica şi plică' s-lu caftă ţe s-fĕaţi.

5. După treĭ ḑili di alîgari n-cot

XIV

De ce turmele sînt păzite de cînĭ?

1. In vremea, cînd moş-Adam secera, ajutat de ceĭ doĭ fiĭ aĭ săĭ, Cain şi Abel, el împrăştia în dreapta şi în stînga oarecare cantitate de grîŭ. Abel, fiul cel mic, văzînd, că face aceasta, l-a întrebat despre motiv.

Adam îĭ răspunse, că-ĭ ofrandă, destinată să servească de nutriment la animalele, carĭ rătăcesc pe pămînt.

2. Atuncĭ Abel zise tatăluĭ săŭ: «N-ar fi bine, să ofer şi eŭ Domnuluĭ?» Cu consimţîmîntul tatăluĭ săŭ, el oferi Domnuluĭ cea maĭ frumoasă oae din turmă.

3. Cain, fratele săŭ, plin de gelozie, îl ucise, pe cînd păştea berbeciĭ. Intorcîndu-se apoĭ singur la casa părintească, Adam l-a întrebat:

4. «Unde ţĭ-e fratele tăŭ, Abel?»

Cain îĭ răspunse, că nu ştie ce s-a făcut. Dar în curînd, Adam, văzînd, că oile şi berbeciĭ se întorc fără stăpînul lor, avu frică şi plecă după căutarea fiuluĭ săŭ.

5. După treĭ zile de alergărĭ za-

l'-află t-un hîndác mîrşa ţe v'ern'il' ŏ-avĕá apirn'ită s-u mică.

6. Atumţĕa Adàm vluisí v'ern'il' şi-l' sprig'ură să s-facă cîn' tra s-avĕagl'i dĕ-aŏá şi nclo turma mórtuluĭ şi tru ŏară 0ama (c'udia) s-fĕaţi.

7. Dĕ-atumţĕa armasi adetĕa, ca ma mulţi cîn' s-avĕagl'i bi:beţli la ca0i cupii.

darnice, îi află într-un şanţ cadavrul, deja (fiind) prada viermilor.

6. Atunci Adam binecuvîntă viermii şi-i conjură să se facă cîini, ca să păzească în viitor turma celui mort şi la moment minunea s-a făcut.

7. De atunci s-a perpetuat obiceiul, ca într-o turmă să fie mai mulţi cîini pentru paza berbecilor.

(Acest deceŭ este reprodus după D-l L. Duma, aromîn din Pisuder, Macedonia, şi publicat franţuzeşte în «*Revue des Traditions populaires*, 1893, vol. VIII p. 411).

1) Tot aci este publicat deceul luneĭ Februarie, legenda Poristereĭ, cum se face cucuvaea, după variantele publicate în «Macedonia» No. 1.

L'origine des Chiens

Du temps que le père Adam paisait la moisson, assisté de ses deux fils Cain et Abel, il dispersa à droite et à gauche une certaine quantité de blé. Abel, son fils cadet, le voyant effectuer cette opperation, lui en démanda le motif. Adam lui répondit que c'était une offrande destinée à servir de nourriture aux animaux errant sur la terre. Alors Abel dit à son père; «Ne serait il pas bon que j' offrisse, moi aussi, des présentes au Seigneur?» Et, avec l'assentiment de son père, il ot frit la plus belle brebis qu'il avait dans son troupeau. Cain, son frère ainé, rempli de jalousie, le tua, comme il faisait paître ses moutons. Etant ensuite retourné seul à la maison paternelle, Adam lui démanda : Où donc est ton frère Abel? Cain répondit, qu' il ne savait ce qu'il est dévenu. Mais bientôt Adam, ayant vu les moutons et les brebis d'Abel rentrer sans leur maître, prit peur et partit à la recherche de son fils. Après trois jours de courses vaines, il retrouva enfin dans un fossé, le cadavre, déjà en proie aux vers. Alors Adam bénit les vers, et les conjura de se transformer en chiens pour garder, dorénavant le troupeau du mort et à l' instant le miracle se produisit. C'est dépuis ce temps que le coutume s'est perpétuée dans chaque troupeau d'avoir plusieurs chiens pour la garde des moutons.

XV

Cum s-fĕaţi zmelc'ul?

1. Eară nŏară nă vĕduă ţe cît ag'úmsiră pirĕásin'li mări, cari nu avĕá cu ţe si-ş aungă gura, si scŏală ş-arondu, arondu, si s-plîngă la Hristolu.

2. «Dŏamne, dŏamne! bun ş-luţit h'ii şi tuti buni şi ncali li fĕaţişi, di cît cu pirĕá' sin'li mări nu ŏ-agudişi,

XV

Cum s-a făcut mielcul?

1. Era odată o văduvă, care, îndată ce aŭ sosit postul Paştilor, fiind-că nu avea cu ce să-şi ungă gura, se scoală şi *a-rondu-arondu*, să (meargă) să se plîngă luĭ Christos.

2. «Doamne, Doamne! bun şi strălucit eşti şi pe toate bune şi cu dreptate leaĭ făcut, totuşi cu postul Paşteluĭ n-aĭ nimerit-o

că li fëaţişĭ mărĭ, mărĭ, pînă li prifëaţişĭ. Noĭ urfan'a nu avém cu ţe s-nî udă'm gura tră semnu! că de! Dŏamne; ḑî ş-tini: cum s-u scutém în cap cu un jar di fumcal'j noĭ vëduĭli? Tră avúţĭ, nu va zbor, că-ĭ lişór, că nişĭ il' bagă mînă cu punga, di pot s-află di iţi lî dŏarĭ súflitlu, ma tră noĭ fucîramëa, la tini ş-la Dumniḑă'ŭ, i pîrëásin'li s-li ma şcurtéḑĭ, i vîră altu c'aré s-nă faţĭ, s-nu nă mŏară fumcal'a, tră semnu! di fŏami.

3. Hristolu atumţëa arîsi puţî'n pri sum nărĭ şi turnî'ndaluĭ caplu, ascuch'é m-padi şi acló lu ascuch'é, arsîrí un zmelc'u:

4. «Tră védui şi tră cîţĭ nu lî da mîna sĕ-acúmpără alti lucri márşini ma scumbi, ḑîsi Hristolu, zmelc'ul aestu s-hribă mîcarëa lor tu pîrëásin'li mărĭ. Ş-tu ca0i aruvinari a locluĭ dĕ-ai0aŭa şi plŏaëa al Dumniḑă', si s-amulţască cu birich'eti».

5. Şi cum ḑîsi Hristolu, acşí armasi şi carĭ ş-ŏ-ari, că nu-ĭ acşiţi, tra si s-umplă, nŏ-ari di cît s-mutrëască zmelc'ul şi vaĭ vëadă, că ş-azĭ tr-azĭ ninga ari pri supră-l' «ascuch'atlu a Hristoluĭ».

6. Dĕ aestă nu-ĭ gh'ini si ḑiţĭ zbor urî't tră nîs, că ţi ncarţi súflitlu.

7. Dĕ-atumţëa z-vëadi, că armasi cuvenḑa ţëa: «arsari ca zmelc'ul după plŏai» tră vîră om ţe arsari la iţi lucru şi va si-ş da mintëa, că-l', tal'i, că nu-l' tali cîrîleta.

căcĭ l-aĭ făcut mare, mare, pînă l-aĭ prea (de tot) făcut (ad. a-l face prea mare). Noĭ săracimea nu avem cu ce să ne udăm gura, lucru de mirat! căcĭ de! Doamne, zi (judecă) şi tu: cum să o scoatem la capăt cu o grămadă (lit. tăciune) de copiĭ noĭ văduvele? Pentru bogaţĭ, nicĭ vorbă, că îe uşor, de oare-ce eĭ îĭ bagă mîna (reuşesc) cu punga, în cît pot să afle orĭ-ce le doreşte sufletul, dar pentru noĭ săracimea, la tine şi la D-zeŭ (ne rugăm), saŭ postul să-l maĭ prescurtezĭ saŭ vre un alt leac să ne găseştĭ, ca să nu ne moară familia de foame, de minune!

3. Christos atuncĭ a rîs puţin pe supt nas (ad. a surîs) şi întorcîndu-şĭ capul, a scuĭpat jos, şi acolo, unde a scuĭpat a răsărit un mĭelc.

4. «Pentru văduve şi pentru aceĭ cărora nu le vine la socoteală (lit. nu le dă mîna) să cumpere alte lucrurĭ de dulce maĭ scumpe, zise Christos, mĭelcul acesta să fie mîncarea lor în postul Paştelor. Şi în fie-care stropire a pămîntuluĭ de roua şi ploaea luĭ Dumnezeŭ, să se înmulţească cu îmbelşugare».

5. Şi cum a zis Christos, aşa a rămas şi cine crede, că nu îeste aşa, ca să se convingă, n-are de cît să caute mĭelcul şi va vedea, că pînă în ziua de astăzĭ încă are de asupra luĭ «scuĭpatul luĭ Christos».

6. Pentru aceasta, nu-ĭ bine să zicĭ vorbă proastă pentru dînsul, căcĭ păcătueştĭ.

7. De atuncĭ se pare, că a rămas vorba ceea: «Răsare ca mĭelcul după ploae» pentru vre unul care răsare la orĭce lucru şi vrea să-şĭ dea părerea, fie că se pricepe fie că nu (lit. fie că-l taĭe saŭ nu-l taĭe bostanul capul).

Cules din Avela, Epir.

XVI

Di ţe birbil'lu cîntă ahî't muşát şi di ţe pilicanlu mîcă brŏatiţî

1. Un amirá', tu nă etă, avĕá un pilicán şi un bîrbi'ŭ, ţe nidispîrţi'ţî imnă. Nă ŏară n-ḑuă amirălu îl' pitriţĕá la priinmari, ma cu dimîndarĕa, să s-tŏarnă tu murḑitá.

2. Nă ḑuă, cum fĕáţiră, cum adrară, că, n'îrîndu-si pri unŭ, prĕ anantă, îl' lo nŏaptĕa şi viḑură ţe nu viḑură, armăsiră sĕ-ápiră acló.

3. «A laĭ frate»,l' faţi pilicanlu a birbil'luĭ, «noĭ armasim, c-armasim astăsĕară tu piduri, nŏ-adrá'm un lucru?»

4. «Ca ţe lucru sĕ-adrá'm?» «S-nî bîgá'm mintĕa şi di cîti ci'ntiţi vaĭ avḑi'm, s-li nviţá'm tuti».
«Bună» ḑîsi birbil'lu, «nvĕaţă tini tora di cu sĕară, că îo cad di somnu şi cîndu va-ţî vîină somnu, grĕa-n' nacă nveţ ş-îo vîră cîntic».

5. Sĕara luţĕá naîŏară, di z-vidĕa, că parălu s ţi ciḑĕá mpadi lŏ-aflái.
Cît l' ncl'îsi ocl'il' birbil'lu, şi carî bîgară brŏátiţl'i: «bĕacaca, bĕa caca!» să-ţî l'a urécl'ili di vîzură şi di strigari.

6. Da laĭlu pilicán s-avḑă ş-altu vîră boĭ-laĭŭ cîntic, nŏ-ari şi carî si cîntá vîră altu pul'ŭ, bŏaţĕa luĭ s-nicá tŏ-aurlarĕa şi tu vîzura brŏátiţlor, ţe dipriună z-duţĕá.

7. Acşi, cîtu avigl'é pilicanlu

XVI

De ce privighĭetoarea cîntă aşa de frumos şi de ce barza mănîncă braoşte?

1. Un împărat, într-o vreme, avea o barză şi o privighĭetoare, carĭ nedespărţiţĭ umblaŭ. Odată pe zi, împăratul le trămitea la preumblare, dar cu ordinul, să se întoarcă în amurg.

2. Într-o zi, ce făcură, ce dreseră, căcĭ, mirîndu-se după una, după alta, îĭ apucă noaptea şi văzură ce nu văzură, rămaseră să petreacă noaptea pînă în dimineaţă.

3. «Eĭ, frăţioare, se adresează barza către privighietoare, «noĭ rămaserăm ce rămaserăm astă sară în pădure, nu facem un lucru?».

4. «Ce lucru să facem?».
«Să ne băgăm mintea (ad. să fim atenţĭ) şi de cîte cîntece vom auzi, să le învăţăm pe toate».
«Bine, a zis privighĭetoarea, «învaţă tu acuma sara, căcĭ eŭ mor (lit. cad) de somn şi cînd îţĭ va veni somnul, chiamă-mă, nu cum-va învăţ şi eŭ vre un cîntec».

5. Sara strălucea afară (ad. pretutindenĭ), în cît se vedea, că şi paraluţa să-ţi fi căzut jos, o găseaĭ.
Îndată ce închise ochiĭ privighĭetoarea, cînd începură odată broaştele: «*bea caca, bea caca...*» îţi asurzeaŭ urechile de vîjire (!) şi de strigăt.

6. Dă (încearcă) beata barză să auză vre un alt cîntec, peste putinţă! şi chiar dacă cînta vre o altă pasere, vocea eĭ se îneca în urletul şi strigătul asurzitor al broaştelor, ce neîncetat se ducea (ad. care nu continea cîtuşĭ de puţin).

7. Şi aşa cît păzi barza, n-auzi

nu avḑi' altu di «bĕa caca, bĕa caca» şi carĭ nu-l' trîḑĕá ínima, necă u nviţă' s-u ḑică gh'ini. Pilicanlu, plicti-ít, cîtră după n'aḑă nopţi, aciţă' s-Jŏ-aducă somnul divarliga.

«Scŏală, frate», îl' ţaţi a birbil'luĭ, că bruticamĕa aestă n'-lo urecl'ili. Algh'íĭ nŏaptĕa ş-nu nviţáĭ ţivá dip. Pŏati tini s-h'ii cu cama multă cismeti.»

8. Nŏ-apucă' s-agirşască pilicanlu şi cît si sculă' birbil'lu, brŏátiţl'i amuţiră. De anantă parti, pul'i aciţă un cîti un si z-dişteaptă şi s-u bagă tu cîntari. Şi ţe cîntari vaĭ ḑiţĭ? S-ţ-armînă mintĕa pri nişĭ. Şi ḑi l'-u un pul'ŭ dĕ-aŏá, ḑi-l'-u alantu dĕ-acló, ha! ş-pri bŏaţĕa ţĕa minuta, ha! ş-prĕ-aţĕá analta, aestu s-u mută, aţél acló s-u tal'e, că nviţă' nviţă' birbil'lu, di nu avĕá ĭu s-li bagă ahînti ci'ntiţi.

9. Cît apirí gh'ini-muşát, hiriós birbil'lu ca ḑua ţĕa alba: «scŏală» l'-grĕaşti a soţu-suĭ, «că s-féaţi ḑua prînḑu.»

Cît ag'úmsiră la pilati; pilicanlu apîrn'í s-l'-u ḑică: «ţĕa-ca, bĕa-ca», că necă-ţĭ v'inĕa să-ţĭ torn'i caplu s-asculţi.

10. Cîndu ŏ aştirnú şi birbil'lu hrisusita-l' bŏaţi, ḑiţĕáĭ: Ţe s faţi! dă-n', dŏamnĕ ninga dŏaŭă urecl'i s-ascultu!» Şi ḑi-l'-u şi ḑi-l'-u birbil'lu pri soi-soi di bŏaţi, pilatĕa tută sĕ-adună' acló sĕ-ascultă, di ḑiţĕá: ma pri bŏaţi-l'!

11. A pilicanluĭ îl' v'inĕá foc dĕ-arşini şi cama multu di boi-l': birbil'lu necă nă ungl'i dĕ-alúĭ şi s-cîntă ahî't muşát şi nîs cît orn'ul, s-nu!

alt cîntec afară de «*bea caca, bea caca*» şi de oare-ce nu-o atrăgea, nicĭ nu-l învăţă bine. Barza plictisită, în spre mĭezul nopţiĭ, începu somnul să-ĭ vie în jurul săŭ (a-ĭ fi somn).

«Scoală, frate», îĭ zice privighĭetoareĭ, căcĭ neamul broaştelor m-asurzi. Albiĭ noaptea şi nu învăţaĭ nimic. Poate, ca tu să fiĭ maĭ norocoasă».

8. N-apucă să adoarmă barza şi îndată ce se sculă privighĭetoarea, broaştele amuţiră. Pe de cealaltă parte, păserile începeaŭ una cîte una să deştepte şi să înceapă să cînte. Şi cam ce fel de cîntare veĭ zice? Să-ţĭ rămîe mintea pe dînsele. Şi zi-ĭ-o o pasere de aci, zi-ĭ-o cea l-altă de acolo, ha! şi pe vocea cea supţire, ha! şi pe cea maĭ rădicată; aceasta s-o înalţe, aceea s-o taĭe, în cît învăţă, învăţă privighĭetoarea, de nu maĭ avea unde să le bage atitea cîntece.

9. Îndată ce se făcu de zi pe pe deplin, voĭoasă privighĭetoarea ca ziua cea albă: «scoală» îĭ grăeşte tovarăşuluĭ săŭ, «căcĭ s-a făcut ziua prînz! (ad. e prînz).

Cînd ajunseră la palat, barza începu să-ĭ o zică: «*teaca, beaca*», în cît nu-ţĭ venea să-ţĭ întorcĭ măcar capul s-asculţĭ.

10. Cînd a început şi privighĭetoarea cu aurita eĭ voce, ziceaĭ: «ce se face? dă-mĭ d-ne încă două urechĭ să ascult!» Şi zi-ĭ-o şi zi-ĭ-o privighĭetoarea în fel de fel de melodiĭ, palatul tot (ad. toţĭ oamenii din palat), se strînse acolo să asculte de zicea: Ce maĭ voce! (lit. pe vocea eĭ [1]).

11. Berzeĭ îĭ venea foc de ruşine şi maĭ mult de talia eĭ: —privighĭetoarea nicĭ cît unghea sa, şi să cînte aşa de frumos, ear dînsa cît un vultur, să nu! (cînte de loc?)

[1]). A se jura cine-va pe capul, pe sufletul, vocea etc., cuĭva, înseamnă, a ţinea mult la aceasta.

12. Di ḍua ţĕa pilicanlu s-prig'ură', că ĭu z-vĕadă brŏatic, v'iŭ si nu-l alasă. Dĕ-aestă el l'avină ahîntu multu.
Şi tr-aestă birbil'lu pŏati s-u şuţă bŏaţĕa cum si-l vreĭ, di ḍiţĭ: «cîntă ca birbil'ŭ!»

12. Din ziua aceea barza se jură, orĭ unde să vază broască, vie să nu o lase. De asta ea le prigoneşte aşa de mult.
Şi de asta privighietoarea poate s-o mlădieze vocea cum să pofteştĭ, de zicĭ: «Cîntă ca privighietoare!».

Auzit de la d-l Tuliu Hagigogă, Veria.

XVII

Cum si fĕaţi cucuvaĕa [1])

1. Erá ţi nu-şĭ ĕara.
Eará nă ŏară trei fĕati, ŏárfini di pîrinţî. Eali s-hrînĕá cu lúcrulu ţe fiţĕá cu mîna lor. Dŏăuli di nîsi ĕará urîti, di ti lŏa frica s-li nutreşti; maşĭ aţĕá n'ică ĕará ahîntu muşată, că nu sĕ-aflá altă tu lumĕa tută. Fĕátili ag'úmsiră tu ilich'ie şi mulţî g'on' avùţĭ ş-cu numă mari v'inĕá s-li vĕadă, na că lĕ-arisescu, tra s-li facă nvĕasti. Fĕátili aţĕali mărli, ma cît vidĕá, că v'ine vîrnu la nîsi, ŏ-acîţá aţĕá ca ma n'ica şi-lĭ unḍĕá faţa cu cărbún', tra s-nu-l' si vĕadă muşitĕaţa şi g'on'li s-nu ŏ-arisĕască şi să-şĭ arucă ocl'il' pri vîrnă di nîsi; ma tuti fură n-cot; g'on'l'i tuţĭ ş-arucá ocl'il' prĕ-aţĕá n'ica şi pri nîsă u vrĕa cama multu.

2. Alti orĭ, cîndu vidĕá, că v'in g'on'l'i şi dimîndă z-vĕadă fĕata aţĕá cama n'ica, una dĕ-aţĕali cama mărli, si spunĕá canda nîsă ĕasti aţĕá ma muşata şi alîvdata di ntrĕaga lume, şi pi Franga,— că acşi ŏ-acl'má sora aţĕá cama n'ica,— ŏ-ascundĕá cîndu tu ţilár, cîndu tu cuşare, cîndu u pitriţĕá la mŏară, la drîştĕală îcă al'urĕa ĭuva.

XVII

Cum se făcu cucuvaea?

1. Era (a fost) ce nu era.
Era o dată treĭ fete, orfane de părinţĭ. Ele se nutreaŭ cu lucrul ce făceaŭ cu mîna lor. Două dintre ele eraŭ urîte, de te sperieaĭ să te uiţĭ la ele; numaĭ cea mică era aşa de frumoasă, în cît nu se găsea alta în lumea toată. Fetele ajunseră în vîrstă (de măritat) şi mulţĭ flăcăĭ bogaţĭ şi cu nume mare, veneaŭ să le vază nu cum-va le plac, ca să le ĭea în căsătorie. Fetele cele marĭ, cum vedeaŭ că vine vre-unul la dînsele, o prindeaŭ pe cea maĭ mică şi-ĭ ungeaŭ faţa cu cărbunĭ, ca să nu-ĭ se vază frumuseţea şi voiniciĭ să nu o placă şi să-şĭ arunce ochiĭ pe vre-una dintr-însele; dar toate în zadar; voiniciĭ toţĭ îşĭ aruncaŭ privirile pe cea maĭ mică şi pe dînsa o vrea (iubeaŭ) maĭ mult.

2. Altă dată, cînd vedeaŭ, că vin voinicĭ şi cer să vază pe fata cea maĭ mică, una din acele maĭ marĭ, se arăta parcă dînsa este acea maĭ frumoasă şi lăudata de toată lumea, ear pe Franga,—căcĭ aşa o chiema pe sora cea maĭ mică,—o ascundeaŭ, cînd în celar, cînd în coşar, cînd o trimeteaŭ la moară, la vîltoare saŭ orĭunde în altă parte.

[1]) *Cucuvaĕa* se maĭ numeşte: cucuvĕaŭă.

3. Ma şi aesti tuti în cot.
Tu mârdini, viḑl'ndaluĭ, că ahîntu cît luméa va si ştibă, că nîsi aŭ nă soră ma n'icâ şi ma muşată di cît nîsi, vîrnu g'oni nu va s-li caltă, j-bîgară ta s-u ch'ară.

4. T-ună ḑuă cum, şidéă di si nsuriná, dŏáuli surá'rĭ ma mărĭ zburîră, s-u l'a şi s-u ch'ară tu vîrnă păduri grĕaŭă. Şi tr-aestu scop lŏară di frimintară nă pîni tu tăpsie şi h'ârsiră unâ ŏală di grîn ş-apoĕa l'-ḑi'siră ali Frangă, să z-ducă cu nîsi, tra z-dizgrŏapă mama lor. Franga carĭ nu şi ştĕa ţivá di ţe avĕá zburîtă surărli a l'eĭ, z-dusi ş ĕa cu nîsi. Imnî'ndaluĭ, imnî'ndaluĭ ag'úmsiră aprŏapĕa di unâ piduri multu ndisată şi intrară nauntru. Cîndu ag'úmsiră nólg'ica a l'eĭ, fĕata aţĕá cama marĕa lî ḑisi anîntór surá'rĭ :

5. «Alĕa fĕati, ĭu ni duţém acşí fîră sapă ş-lupă'ţĭ? Cu ţe va u dizgrupă'm noĭ mama nŏastră?»
Eali nŏ-avĕá lŏată sapă ş-lupă'ţĭ maxús, tra s-află zbor, s-u ch'ară sora aţĕá n'ica m-piduri.

6. «Am carĭ si z-ducă, s-li l'a tora? ḑisi aţĕá nulg'icana.
«Las si z-ducă Franga», ḑisi ma marĕa.
Cîndu avḑi' mirata Frangă aesti zbŏari, apîrn'i pri un plîngu, că ţi si fiţĕá n'ilă s-u veḑi.

7. Atumţĕa alanti surá'rĭ acătară s-u ngac'i şi cama tru mârdini l'-ḑi'siră, că s-furi, că nu va nisă si z-ducă acasă după sapă ş-lupă'ţĭ, atumţĕa s-armînă acló şi s-aştĕaptă pînă va si z-ducă şi va să s-tóarnă nîsi.

8. Vru nu vru, corba di Frangă şiḑú s-lĕ-aştĕaptă. Tricú unâ ŏară, tricură dŏaŭă orĭ,

3. Dar şi acestea toate în zadar.
In sfîrşit, văzînd, că atît timp cît lumea va şti, că dînsele aŭ o soră maĭ micâ şi maĭ frumoasă de cît dînsele, nicĭ un voĭnic nu le va cere în căsătorie, ş-aŭ propus, ca să o piarză.

4. Intr-o zi, pe cînd şedeaŭ şi se încălzeaŭ la soare, cele două surorĭ marĭ, vorbiră, să o ĭea şi s-o piarză în vre-o pădure grea (întunecoasă). Şi pentru acest scop se apucară de frămîntară o pîne în tipsie, şi fierseră o oală de grîŭ şi apoĭ ĭĭ ziseră Frangeĭ, să meargă cu dînsele, ca să desgroape pe mama lor. Franga, care nu ştia nimic din cîte vorbiseră surorile eĭ, merse şi dînsa cu dînsele. Umblînd, umblînd, sosiră aproape de o pădure deasă şi intrară înăuntru. Cînd sosiră în mijlocul eĭ, fata acea maĭ mare le zise celor lalte surorĭ :

5. «Fetelor, unde mergem aşa fără sapă şi lopeţĭ? Cu ce o vom desgropa noĭ pe mama noastră?»
Ele nu luaseră sapă şi lopeţĭ într-adins, ca să aibă cuvînt, s-o piarză pe sora cea micâ în pădure.

6. «Da cine să se ducă, să le ĭea acuma?» zise mijlocia.
«Las'să se ducă Franga», zise cea maĭ mare.
Cînd auzi bĭata Frangă aceste vorbe, începu să plîngă, de ţi se făcea milă, uĭtîndu-te la ea.

7. Atuncĭ celelalte sororĭ începură să o certe şi în sfîrşit ĭĭ ziseră, că dacă, nu vrea dînsa să se ducă a casă după sapă şi lopeţĭ, atuncĭ să rămîie acolo şi să aştepte pînă ce vor merge şi se vor întoarce dînsele.

8. A vrut, n-a vrut, nenorocita de Frangă, şezu să le aştepte. Trecu un ceas, trecură două

surărli nŏ-avĕá z-v'ină. Sŏarli z-dipunĕá cîtr-ascipitát şi pidurĕa, nă h'amă cîti nă h'amă, si ntunică.

9. Franga, armîni'ndaluĭ sîngură, ŏ-aciţă' frica şi apîrn'i si strigă şi să zgh'ilĕască cu ahîntă putĕari, că z-disică di zgh'ic. Atumţĕa duch'i mîrata fitică, că surărli a l'eĭ ŏ-avĕá alisată acló, tra s-u ch'ară. Ma Dumniţă'ŭ vru al'umtrĕa.

10. Şiţú nisă cît şiţú m-pîduri, di pri apoĕa apucă' pri ună cilişŏară şi n'arsi ndreptu niinti, iu s-u scŏată, s-u scŏată. Imnă' cît imnă' şi ag'umsi tu mărţinĕa pîdúril'eĭ, iu află' nă ch'ali di capră; u lo şi ş-u bigă' pri nisă.

11. Dĕ-acló, calĕa-calĕa, ag'umsi la un şoput, ţe s-află sum un plátan. Ea s-alină' analtu şi şiţú acló. Nu tricú multu şi vin'i şi huzmich'arlu a amirăluĭ, tra s-l'-adapă calu a h'il'-suĭ. Calu, iţi lo z-bĕa apă, s-trapsi di nă ŏară aspirĕát, că avĕá viţută n-fintînă faţa fĕátil'eĭ, ţe z-viděá tu apa şóputluĭ.

12. Ú l'a huzmich'arlu cu bunlu, u l'a cu zorĕa, ma ţivá! Calu nu vrĕa z-bĕa apă. Atumţĕa z-dusi di-l' aspusi a h'il'luĭ dĕ amirá', ţe, cîndu avţí' că calu nu va z-bĕa apă, z-dusi singu s-lŏ-adapă.

13. Calu ĕară, ma cît ş-apruch'á caplu tra z-bĕa, di ună ŏară sĕ-aspirĕá şi şi-l triţĕá nîpói. H'il'lu amirăluĭ cripá di c'udie. Tu mărţini ş-aplică' şi nis caplu, tra z-vĕadă s-nu po s-h'ibă ţivá n-fintînă, cîndu ţe z-vĕadă? Muşutĕaţa fĕátil'eĭ nv'ilic'á ca un luţeafir tu apa şóputluĭ. Di ună ŏară şi scŏală caplu şi cîndu vĕadi n-sus pi platan fĕata nviscută cu ch'alĕa di capră, l'i si pligui inima di muşucească, sororile nu maĭ veneaŭ? Soarele se cobora cître apus şi pădurea, puţin cîte puţin, se întuneca.

9. Franga, rămăind singură, îi fu frică şi începu să strige şi să plîngă cu aşa putere, că se despica (parcă) de plînset. Atunci înţelese biata fetiţă, că sororile sale o lăsaseră acolo, ca să o piarză. Dar Dumnezeŭ a vrut alt-fel.

10. Şezu dînsa, cît şezu în pădure, apoĭ apucă pe o potecă şi mierse drept înainte, unde o eşi să easă. Mierse (lit. umblă) cît mierse şi ajunse la marginea pădureĭ, unde găsi o piele de capră; a luat-o şi a îmbrăcat-o.

11. De acolo, calea-calea, (ad. continuîndu-şĭ drumul), ajunse la un şipot, care se afla supt un *platan*. Ea se urcă sus (pe dînsul) şi şezu acolo. Nu trecu mult (timp) şi veni servitorul împăratuluĭ, ca să adape calul fiuluĭ de împărat. Calul, cînd vru să bea, se retrase dintr-o dată speriat, căcĭ văzuse în fîntînă faţa feteĭ, care se vedea în apa şipotuluĭ.

12. Încearcă servitorul cu binele, încearcă cu zorul, dar nimic! Calul nu vrea să bea apă. Atunci se duse şi zise fiuluĭ de împărat, care, cînd auzi, că calul nu vrea să bea apă, se duse singur să-l adape.

13. Calul earăşi, îndată ce-şi apropie capul ca să bea, dintr-odată se sperie şi şi-l trăgea înapoĭ. Fiul de împărat crăpa de mirare. In sfîrşit îşi aplecă şi dînsul capul, ca să vază, nu cum-va ie ceva în fîntînă, cînd colo ce să vază? Frumuseţea feteĭ strălucea ca un luceafăr în apa şipotuluĭ. Dintr-o dată îşi rădică capul şi cînd vede sus pe platan pe fată, îmbrăcată cu piele de capră, îi se răni inima de fru-

tĕaţa a lĭeĭ nĕaspusă şi-ş bĭgă' tu minti s-u l'a nvĕastă.

14. Ma cum s-u dipună di pri platan?... Zburĭ' cu nă mŏaşi şi-l' ḑisi, că va-l' da tut ţe si-l' caftă, maşĭ s-u facă si z-dipună dipri platan.

15. Mŏaşa lo nă cipistĕari, fĭrină, şuţala şi unĕ sită, z-dusi sum platan şi sĕ aciţă' si n-ţĕarnă cu cipistĕarĕa pri dinţi şi cu sita anápuŏa. Fĕata cîndu viḑú că mŏaşa nu ştii s-frimintă acăţă' si-l' ḑică:

16. «Nu acşí, le mŏaşe, nu s-trimintă acşí!»

«Am cum, alĕa h'il'e, l'-turnă' zborlu mŏaşa, ĭo nu ştiŭ; ĕa dipuni-ti nă h'amă s-mi nveţĭ, acşí z-bînĕḑi».

17. Fĕata z-dipunĕă nă h'amă, cîti nă h'amă. Mŏaşa aciţă s-frimintă tut contra di cum il' ḑiţĕă fĕata, pînă ţe u dipusi dĕ acutótaluĭ.

18. Atumţĕa l'-gri a h'il'luĭ dĕamiră', carĭ u loşi u ncrună', cu tut că nu vrĕa mă-sa şi tată-su tra s-l'a z-bagă n-casă nă caprĕ, acşí ḑiţĕă nîşĭ.

19. Franga nu şi scŏasi vîrnă ŏară ch'alea, tra s-u vĕadă vîrnu; ditr-aestă sŏacră-sa erá mult nvirinată. Ună ŏară si dúsiră la numtă tuţĭ din casă, maşí Franga nu u lŏară, tra s-nu l'i facă dĕarîdeari. După ţe fuḑiră tuţĭ, nisă şi scŏasi ch'alĕa, ú bĭgă' sun bonḑă (ponḑă), diprĕapoĕa si nviscú cu aţĕali cama muşátili stran'i, ţĕ-avĕá, si dusi la numtă şi sĕ-aciţă' n-cor ningă nivĕasta.

20. Sŏacră-sa, ma cît u viḑú, l'i si c'ihtisí mintĕa de-ahîntă muşutĕaţă şi l' ḑisi a h'il'-sui cu nvirinare.

«Veḑĭ tora, h'il'lu a meŭ, ţe nivĕastă ĕará si-ţĭ dăm, museţea eĭ nespusă şi-şĭ propuse în minte s-o ĭea de nevastă.

14. Dar cum s-o coboare de pe platan? Vorbi cu o bătrînă şi-ĭ zise, că-ĭ va da tot ce-ĭ va cere, numaĭ s-o facă să se coboare de pe platan.

15. Bătrîna luă o căpistere, făină făcăleţ şi o sită, mĭerse supt platan şi începu să cerne cu căpisterea pe dos şi cu sita anapoda. Fata, cînd văzu, că bătrîna nu ştie să frămînte, începu să-ĭ zică:

16. «Nu aşa, fă bătrîno, nu se frămîntă aşa!»

«Dar cum, fă fiică, îĭ întoarse vorba bătrîna, eŭ nu ştiŭ; ean coboară puţin să mă învеţĭ, aşa să trăeştĭ!»

17. Fata se coborî puţin cîte puţin. Bătrîna începu să frămînte tot pe dos de cum îĭ zicea fata, pînă ce o coborî de tot.

18. Atuncĭ chĭemă pe fiul de împărat, care o luă, o înconună (se căsători cu dînsa), cu toate că nu dorea mama sa şi tatăl său, ca să ĭea să bage în casă o capră, aşa ziceaŭ eĭ.

19. Franga nu-şĭ scoase pĭelea nicĭodată, ca să o vază vreunul, din această cauză, soacră-sa era foarte mihnită. Odată se duseră la nuntă toţĭ din casă, numaĭ pe Franga nu o luară, ca să nu-ĭ facă (dea) de ruşine. După ce fugiră (se duseră) toţĭ, dînsa îşĭ scoase pĭelea, o băgă supt *bonḑă* [1]) apoĭ se îmbrăcă cu cele maĭ frumoase haĭne, pe carĭ le avea, se duse la nuntă şi se prinse în horă lîngă mireasă.

20. Soacră-sa, de atîta frumuseţe i se pĭerdu mintea şi-ĭ zise fiuluĭ său cu întristare:

«Vezĭ acum, fiul meu, ce nevastă era să-ţĭ dăm, dacă

[1]) Un vas în care se coace plăcinta de mălaiŭ.

ma s-nu ti nsurâĭ cu capra?
«Am nu veḑí, mamă, l'-ḑiți atumțĕa h'il'lu, că nisă ĕasti nvĕastă-mĕa? Caftă sun bonḑă, carĭ vreĭ s-l'-afli ch'alĕa.»
După țe l'-ŏ aflară ch'alĕa, ŏ-ársiră şi Franga fèați treĭ fic'órĭ.

21. Surărli a l'eĭ, după țe ŏ-avĕă alăsată m-pîḑuri, trici'ndaluĭ mulți an', z-dúsiră, s-l'afli ŏásili, ma nu aflară țivá. Atumțĕa lŏară ş- nisi cîlişŏara, țe, ŏ-avĕă lŏată şi sora lor, şi ag'úmsiră pînă tu hŏara, iu sè-aflá Franga cu bîrbatlu a l'eĭ. Di zbor-zbor, avḑîră, că unâ Frangă sĕ-avĕă mîritată cu h'il'lu amirăluĭ ş multu firmác li intră' tu inimă. Tra să-şi scoată foclu, s-prifĕáțiră țîripini şi z-dúsiră ş-la sora lor, tra s-lă da țivá.

22 Viḑî'ndaluĭ, că Franga nu li cunuscú, l'-cîftară si şadă huzmich'ari nă ḑuă şi nisă li vru. Sĕara li bigă' s-u caftă n-cap şi nisi, dĕ aclò di iu u cîtă, l'-h'ipsiră citi un ac n-cap şi dŏaŭă tu mînĭ şi di unâ ŏară nisă s-fĕați cucuvĕaŭă (cucuvaĭe).

23. Di prĕ apoĕa nțipară ş- fic'orl'ĭ a l'eĭ, carĭ ş-nişi s-fĕáțiră pul' di cucuvaĭe şi azbuirară pri un árburi ningă mama lor, şi acițară s-cîntă multu muşát.

24- Sŏacră-sa, după țe ş-ciftă', ş-cîftă' nora şi fic'orl'ĭ, si dusi ngrîdină si z-discurmă nă h'amă. Aŏați avḑi'ndaluĭ muşata bŏați a pul'lor, dimindă' si l'-acață. Oámin'l'i acițară un pul'ŭ şi cum îl puşputĕá, dĕádiră di un ac şi-l' lu scŏásiră. Pul'lu s-fĕați di nă ŏură fic'ór. Tut acşi fĕáțiră şi cu alanți doĭl'i.

25. Cîndu vrură s-ŏ-acață ş-nisă, ĕa azbuiră' şi fuḑi diparti di árburi-árburi, di pînă ástănḑ-

nu te însoraĭ cu capra?»
«Dar nu vezĭ, mamă, îĭ zise atuncĭ fiul, că dînsa este nevasta mea? Caută supt *bonḑă*, dacă vreĭ să-ĭ afli pĭelea.
După ce-ĭ o găsiră, pĭelea, o arseră şi Franga a născut treĭ băeți.

21. Sororile sale, după ce o lăsaseră în pădure, trecînd mulți anĭ, se duseră, să-ĭ găsească oasele, dar nu găsiră nimic. Atuncĭ apucară şi dînsele drumul ce apucase sora lor şi ajunseră tocmaĭ în oraşul, unde se găsea Franga cu bărbatul eĭ. Din vorbă în vorbă, auziră, că o Frangă se măritase cu fiul împăratuluĭ şi mult venin le intră în inimă. Ca să-şi scoată necazul, se prefăcură în cerşetoare şi se duseră şi la sora lor, ca să le dea ceva.

22. Văzînd, că Franga, nu le cunoscu, îĭ cerură să şază ca servitoare o zi şi dînsa le priimi.
Spre sară, le puse s-o caute în cap şi dînsele, pe cînd o căutaŭ, îĭ înfipseră cîte un ac în cap, şi două în mînĭ şi dintr-o dată ea se făcu cucuvae.

23. Apoĭ înțepară şi în băeții eĭ, carĭ, şi dînşii se făcură paserĭ de cucuvae şi zborară pe un arbore lîngă mama lor şi începură să cînte foarte frumos.

24. Soacră-sa, după ce căută, căută după noră şi băeți, se duse în grădină să se odihnească niţel. Aci, auzind frumoasa voce a păserilor, ordonă să le prinză. Oamenii prinseră o paseră şi pe cînd o mîngîeaŭ, dederă de un ac şi i-l scoaseră. Paserea se făcu băeat dintr-o dată. Tot aşa făcură şi cu ceĭlalți doĭ.

25. Cînd aŭ încercat (lit. vrură) să prinză şi pe dînsa, ea zbură, şi fugi departe de pe arbore

ninga plînḑi că-l' acîţară fic'orl'i, cu unä bŏaţi amîrîtă ţe parcă ĕasi dit murminti.

XVIII

Di ţe cî'nili avinä luplu?

1. Manaintĕa Dumniḑălu sînguruş îş piştĕá cupia. Avigl'itór ş-avĕá luplu. Ţe l'-u faţî, că aestu ĕará c'icînît. Ma vidĕá, că nă ŏae nu imnă după turmă, ma armîni, i sĕ-arispînḑaşti ncŏa şi nclo, sĕ-arcá pri nisă şi făşî-făşî u discá.

2. Din'icä ază unä, din'icä mîni altă, viḑú Dumniḑălu, că nu si scŏati n-cap. Ţe s-facă ş-nîs? Adară cî'nili şi «siii» l-sîrgl'aşti pri lup.

3. Dĕ-atumţĕa luplu perlu ş-lo di la cupii şi di pica ţe lî pŏartă a oîlor, că di itia lor u piţî' aestă, cîndu lĕ-agudĕaşti fîră cîn', pînă nu zgrumă nŏauḑă'ţî şi nŏaŭă di oî, mînă nu traḑi.

4. Şi tut dĕ-atumţĕa cî'nili lŏ-avinä luplu, di cîrinti nu-l' da.

XVIII

De ce cîinele goneşte pe lup?

1. Inainte Dumnezeŭ însuşi îşî păştea turma. Păzitor îşi avea pe lup. Ce să-î facî, că acesta era cam nebun (cîocnit). Dacă vedea, că o oae nu umblă după turmă, ci rămîne (îndărăt) saŭ se abate în coace şi în colo, se arunca pe dînsa şi fa-şii, făşii o despica (ad. o sfăşia).
2. Dumică (sfişie) azi una, sfişie mîine pe alta, văzu Dumnezeŭ, că nu se scoate la capăt. Ce să facă şi dînsul? Face (creează) pe cîne şi «siii!» îl azmute după lup.
3. De atuncî lupul a dispărut (lit. ş-a luat părul) de la turmă şi de necazul, pe care-l poartă oilor, fiind-că din cauza lor a păţit-o aceasta, cînd le nimereşte fără de cînî, pînă ce nu sugrumă nouă-zecî şi nouă de oî, nu se retrage (lit. mînă nu trage).
4. Şi tot de atuncî cinele îl prigoneşte pe lup, că nu-î dă pace. (lit. că nu-î dă cărinte).

XIX

Di ţe fură picurarl'i

1. Cîndu lŏ-adúsiră Hristolu s-lu ncîrfusĕască pri cruţi, dimîndară s-aducă nîşti pénuri mărî; şi cît lĕ-adúsiră, un picurár, ţe-l curmá n'ila, cîndu vidĕá pi mîratlu-şî di Hristó cumu z-diriná, s-şuţă, sĕ-anvîrtĕaşti şi li cîlĕaşti pénurli dĕ-acló, unä citi unä.

XIX

De ce fură ciobanii?

1. Cînd îl duseră pe Christ să-î bată cuĭe pe cruce, comandară să aducă nişte cuĭe marî; îndată ce le aduseră (s-aŭ adus), un păstor, căruia i se făcea milă, cînd vedea pe bietul Christ cum se muncea, se sucește, se învîrteşte şi le şterge cuĭele de p-acolo, una cîte una.

2 Uvreĭl'i, cîndu viḍură, că nu-s pénurli, acăţară s-facă ca turbáţĭ. Mutrescu ncŏa, mutrescu nclo, cîipi s-fĕăţiră dintră nîşĭ.

«More, carĭ li lo? more, carĭ li lo?» fîţĕá tuţĭ ca şiştisiţĭ şi vîră nu putĕá z-ḍică «atare!»

3. Tŏ-aţĕá ŏară na ş-un v'iftu trĕaţi prĕ-acló. Di un, dĕ-alantu află, că Uvreĭl'i alagă tră pénuri.

«Pénuri cîftáţĭ? întrĕabă nîs, «macă-ĭ zborlu tră pénuri, nu vî u mîcáţĭ inima, că v-adúc ĭo ma buni.»

4. Ş-acşí v'iftul dusi dĕ-adră' nişti pénuri v'ifteşti, ţe, cîndu acîtară si-l' li bată tu truplu a Hristoluĭ, îşĭ viḍú mîratlu niviḍútili.

Atumţĕa s-turnă' Hristolu şi ḍisi:

5. «Picurare, tini ţe mi vruşĭ, s-n'-aĭ urăc'unĕa. Totna nvi scút şi totna avút s-ti ved. Di furtu mînă s-nu traḍi şi necă z-veḍĭ şi s-paţĭ di furtu.»

Apŏea s-turnă' cîtră v'iftu şi-l' ḍisi:

«V'iftu ş-laiŭ s-ti vedu totna. Hiiri s-nŏ-aĭ puté şi cu pîntica nafŏară s-imn'i totna. Dispul'át şi cacurizíc.

De-atumţĕa v'iftamĕa, ţe-l' ḍic şi: «fara Hristoluĭ» traḍi nitráptili, şi picurarlu cîtu bun ş-curatu s-h'ibă, va da tu tehnĕa ţe li dimîndă' Hristolu.

2. Evreiĭ, cînd văzură, că nu sînt cuĭe (ad. că lipsesc cuĭele), începură să facă ca nişte turbaţĭ. Caută în coace, caută în colo, aŭ dispărut (cuĭele) de lîngă dînşiĭ.

«Cine le luă? cine le luă», întrebaŭ toţi ca (nişte) zăpăciţĭ şi nimenea nu putea să zică: «cutare!»

3. In acel moment, eacă şi un ţigan trece p-acolo. De la unul, de la altul (ad. întrebînd pe unul, pe altul), află că Evreiĭ aleargă după (caută) cuĭe.

«Cuĭe cereţi?» întreabă dînsul, «dacă e vorba de cuĭe, nu vă sinchisiţĭ (lit. nu vă o mîncaţĭ inima), căcĭ va aduc eŭ maĭ bune.»

4. Şi aşa ţiganul merse şi făcu nişte cuĭe ţigăneştĭ, carĭ, cînd începură să le bată în corpul luĭ Christ, îşĭ văzu bietul cele nevăzute (ad. a suferit ceva de neînchipuit).

Atuncĭ Christos zise:

5. «Ciobanule, tu care mă ĭubişĭ, să fiĭ binecuvîntat (lit. să aĭ bine-cuvîntarea mea). In totdauna îmbrăcat şi mereŭ bogat să te văd. De furat să nu te laşĭ (lit. să nu tragĭ mîna) şi nicĭ să suferĭ pentru furat.»

Apoĭ se uită necăjit la ţigan şi-ĭ zise:

«Ţigane şi nenorocit (negru) să te văd în totdauna. Noroc să nu aĭ nicĭodată şi în totdauna cu pîntecele afară să umbli. Despoiat şi prăpădit!»

De atuncĭ ţigănimea ce-ĭ zice şi: «neamul luĭ Hristos» suferă ce nimenĭ n-a suferit, iar ciobanul, cît de bun şi curat (cinstit) să fie, va uza d-meşteşugul, lăsat (lit. ce le porunci) Christ.

Avela, Epir.

XX

Di ţe nîscînţi ŏamin' sun ɣumárĭ?

1. Cîndu fĕaţi luměa Dumnidălu, după ţe lĕ-adrâ' tuti cum îl til'é caplu, bîgă'sĕ-adară ɣumárĭ şi tu soni, ŏamin'.
2. După ţe l'-adară, s-tŏarnă să-l' mutrĕască, tra z-vĕadă cum sta? ma ţe z-vĕadă? Tuti gh'ini lĕ-avĕá fantă, maşi urecl'i sĕ-agîrşi s-li bagă.
3. Nîrîit cum ĕará, acaţă ş-nis s-li crnĕască a tutlor cîti nă pîrĕacl'i di urecl'i şi tra s-nu s-mintĕască aţĕali di om cu aţĕali di ɣumár, ɣumăréştili lĕ-adră' cama mărĭ.
4. Gh'ini ma, adară tut adară, nîrîit s-h'îĭ şi vreĭ s ŏ-aĭ mintĕa tu loc? Acşi, c-al Dumnidă'ŭ, cári şti ţu l'-aligá tu ŏara aţĕá, că adră' cama multi urecl'i di ŏamin' şi ma ndŏnŭă di ɣumárĭ.

5. Dĕ-aestă, după ţe lă bîgă' a ɣumarlor cîti urecl'i ɣumăreşti avĕá, alin'ór ţĕ-armăsîră, lă ch'icâ' urecl'i di om.
   Dĕ-aestă, ntră ŏamin' sĕ-află şi ɣumárĭ cu tut că aŭ urecl'i di om şi nu s-cunoscu lişór.

XX

De ce unii oameni sînt măgari?

1. Cînd Dumnezeŭ cree lumea, după ce le făcu pe toate, cum îl tăie capul, băgă să facă măgari şi în sfîrşit oameni.
2. După ce-i creează, se întoarce să-i privească, ca să vază cum par? (lit. staŭ) Dar ce să vază? Toate bine le făcuse, numaĭ urechi uită să le facă.
3. Necăjit cum era, începu şi dînsul să le croească tutulor cîte o pereche de urechi şi ca să nu se amestece acele de om cu cele de măgar, pe cele măgăreşti le făcu mai marĭ.
4. Bine dar, fă mereŭ fa, necăjit să fiĭ şi vreĭ să aĭ mintea la loc? Aşa, că luĭ Dumnezeŭ, cine ştie unde-i umbla (gîndul) în momentul acela, că, făcu maĭ multe urechi de oameni şi maĭ puţine de măgarĭ.
5. Pentru aceasta, după ce le băgă măgarilor cîte urechi măgăreşti avea, celor-lalţi carĭ aŭ (maĭ) rămas, le trînti urechi de om.
   De asta, între oameni se află şi măgarĭ, cu toate că aŭ urechi de om şi nu se cunosc cu uşurinţă.

XXI

Di ţe nu şti omlu cîndu vaĭ mŏară?

1. Cîndu Dumnidălu fĕaţi luměa, l'-dĕadi tuti bunetli şi tuti muşuteţli di pri loc, tra s-nu-l' si plîngă ínima di ţivá! Bre şi mŏartĕa ş-aţĕá ninga, fĕaţi s-u ştibă, cîndu va-l' v'înă, că, di cum s-fiţĕá

XXI

De ce nu ştie omul cînd va muri?

1. Cînd Dumnezeŭ făcu (cree) lumea, îi dete toate fericirile şi frumuseţile de pe pămînt, ca să nu-i plîngă inima (ad. ca să nu ducă lipsă) de nimic! Chiar şi moartea şi aceea încă, făcu să o cunoască,

caθiún, şi ştéă cît vaĭ bînéaḑă şi cîndu vréa li tindă.

2. Bună ma, omlu ca om ţe ĕasti, lucrá ţe lucrá şi macă viḑéă, că l'i sĕ-aprŏach'i ŏara si-l' da dol'i a préftuluĭ, u bîgá tú zefch'i şi tu bană, di nu s-mintuéă tră mîni şi tră fuméal'i. Luméa s-arḑéa naföară, a luĭ ş-mutréă nîs! Durn'á pînă s-fi[ţ]éă ḑua n'aḑăprîndu şi ma si sculá, cu v'ifţi şi cu avv'ulĭĭ, di ḑiţéăĭ, că «n-casa luĭ s-fĕaţi Hristolu».

3. Dĕ-altă parti, fuméal'a-l' las si zgh'iléă şi s-c'irşă tră nă mîşcătură di pîni şi las z-ḑiḑirá dĕ-arcŏari şi di frig, dissculţî, dispul'áţî, ca s-tĕ-ápîră Dumniḑă'ŭ. El' niţi ş-u mîcá ínima tră nîşî, că ţe ḑiţéá? «Eŭ mor aŏá náparti şi va mutrescu fuméal'i ş-nu ştiŭ ţe?»

4. Ma viḑú acşí Dumniḑălu, «haca», ḑisi, «nu n'arḑi aestă ţe fec'ŭ îo, că z-dişuţîră di cu tot ŏámin'l'i».

Aştĕaptă să-ş v'ină ŏámin'l'i tu caléa ţĕa buna, nu ari! Pitrĕaţi un angh'il, pitrĕaţi doĭ s-li ḑicá, că nu-ĭ bună aţéă ţe fac,—carĭ sĕ-ascultă? Oámin'l'i îl' lŏară nîinti cu ch'étrili. «Avéţî lucru?» li ḑiţéá, «i nŏ-avéţî? Di-si nu avéţî, duţéţî-vă s-afláţî, că noi nviţari di voĭ nu vrem».

5. Acşí, ş-li dîdéá cali.

Al Dumniḑă'ŭ arti'c, tu nări îl' vin'i nĕascultarĕa şi dişuţîrĕa lúmil'eĭ. Ahî't nîs şi tra s-l-adună curăili, dimîndă, că dĕ-aŏá şi nclo, vîră s-nu ştibă ŏara mŏártil'eĭ.

6. Din ḑua aţéă ŏámin'l'i ş-aplicară nărli şi mutriră cum cînd i va veni, în cît de îndată ce se năştea fie-care, ştiea cît va trăi şi cînd va da ortul popeĭ (lit. şi cînd le va întinde).

2. Bine însă, omul ca om ce este, lucra ce lucra, şi dacă vedea, că i se apropie ceasul morţiĭ (lit. să-ĭ dea ceĭ doĭ preotuluĭ), se punea pe petrecere şi pe traiŭ (bun), de nu se gîndea (îngrijia) pentru ziua de mîne şi pentru familie. Lumea de ar fi ars afară, dînsul îşĭ căuta de petrecere! Dormea pînă se făcea ziua meazăzi şi dacă se scula, cu lăutarĭ şi cu vioare, (petrecea) de ziceaĭ «în casa luĭ s-a născut Christ» (ad. aci e fericirea eternă).

3. Pe de altă parte, familia sa, las să fi plîns şi cerşit pentru o bucăţică de pîne şi las să fi degerat de frig şi îngheţ, desculţî, despoiaţî, ca să te păzească Dumnezeŭ. El nicĭ nu se sinchisea, căcĭ ce zicea? Eŭ mor colea, şi o să caut de copiiĭ şi de maĭ ştiŭ eŭ ce?»

4. Dacă văzu aşa Dumnezeŭ «nu!» zise, «nu mĭerge ceea ce făcuĭ eŭ, căcĭ se destrăbălară cu totul oamenii».

Aşteaptă să-şi vie oamenii în calea cea bună (ad. să se îndrepteze), imposibil. Trămite pe un înger, trămite doĭ, să-ĭ sfătuească, că nu-ĭ bine aceea ce fac,—cine să-ĭ asculte? Oamenii îĭ goniră cu pietrele: «Aveţî de lucru?» le ziceaŭ, «saŭ nu aveţi?» Dacă nu aveţî, duceţi-vă să aflaţî, căcĭ noĭ sfătuire (lit. învăţare) nu vrem (ad. nu ne trebuie).

5. Aşa, şi le da drumul.

Luĭ Dumnezeŭ în sfîrşit, îĭ veni neascultarea şi destrăbălarea lumeĭ la nas. Atîta dînsul şi ca să-ĭ puie la respect (lit. să le strîngă curelele), ordonă, ca în viitor, nimenĭ să nu ştie ora morţiĭ.

6. Din ziua aceea oamenii îşĭ plecară nasul şi căutară în

di cum si cîştigh'aḍă cît cama multu tră fuměal'i şi tră nîşĭ. U viḍură atumţěa urbarěa di ş-u děádiră tu unlu ocl'u s-l-ansară tu alantu, ma ţe u vreĭ, că fu amînát.

De aestă ş-aestă nu şti om lu cîndu vaĭ mŏară.

tot chipul să muncească cît maĭ mult pentru familie şi pentru dinşiĭ. O văzură prostia (lit. orbirea), de ş-o deteră într-un ochiŭ, ca să le sară cel-lalt (ad. se căiră), dar ce folos (lit. dar ce o vreĭ) căcĭ a fost tărziŭ.

Pentru aceasta nu ştie omul cînd va muri.

Cules din Avela, Epir.

XXII

Dí ţe omlu bînĕaḍă multu.

1. Cari adră' Dumniḍă' cît traḍi loclu şi dě-aŏá pînă la Dumniḍă', adră' şi omlu cu tuti pră'vḍili şi lì bîgă' ţe ilich'ie z-bînĕaḍă.

A omluĭ îl' děadi treí ḍăţĭ de anĭ di bană, fără cripari şi fîră cîrtiri, ma tut tu gh'inéţĭ s-ŏ-aducă.

2. Aestu, lixur cum ěasti, cîndu avḍî' ca maşĭ ahì't puţi'n vaĭ bînĕaḍă, multu si-nvirină', ma nu avú ţe s-facă: Şiḍú tu nă márḍini si-ş plîngă mira.

Cum s-trapsi omlu, vin'i boŭlu:

«Tini, l'-ḍîsi Dumniḍălu, vaĭ lucréḍĭ multu, omlu aţél dit coh'i va-ţĭ h'ibă domnu, şi va z-bînéḍĭ tut treĭ-ḍăţĭ di an'.»

«Mari pîrîcîlie ţ-am, dŏamne, ş-lucru greŭ ş-an' mulţî, nu ştiŭ cum va u scot náparti. Arig'ai mari ţĭ-fac, fă cum vaĭ faţĭ, ma şcurtěaḍăn'-l'i la ḍaţi.»

3. Omlu, dě-acló ĭu şiděá aḍunát, arsári;

XXII

De ce omul trăeşte mult?

1. După ce Dumnezeŭ cree tot ce cuprinde pămîntul şi (tot ce se află) de aci (de pe pămînt) pînă în cer, făcu şi pe om, cu toate animalele şi le hotărî (lit. le băgă) cît să trăiască (lit. ce vîrstă să trăească.

Omuluĭ îĭ dete treĭ zecĭ de anĭ de traiŭ, fără necaz şi fără întristare, cí mereŭ în fericire să o ducă.

2. Acesta, lacom cum este, cînd auzi, că numaĭ aşa (atîta) puţin va trăi, mult se întristă, dară n-avu în cotro (lit. n-avu ce să facă): şezu într-o parte (într-un colţ), ca să-şĭ plîngă soarta.

După ce se retrase omul, veni boul:

«Tu, îĭ zise Dumnezeŭ, veĭ lucra mult, omul acela din colţ îţĭ va fi stăpîn şi veĭ trăi tot treĭ-zecĭ de anĭ.»

«Mult te rog (îţĭ fac mare rugăminte), doamne: şi lucru greŭ şi anĭ mulţĭ, nicĭ nu ştiŭ cum o voĭŭ scoate la căpătîiŭ (lit. cum o voiŭ scoate dincolo). Rugăminte mare îţĭ fac, fă cum veĭ face, dar scurtează-mĭ aniĭ la zece (ad. fă să trăesc numaĭ zece anĭ).

3. Omul de colo, unde şedea ghemuit, răsare;

«Dă-n'-l'i an'ia, dŏamne!»
«A tăĭ s-h'ibă» ḍisi și Dumniḍălu.
Apoĕa vini araδa a cî'niluĭ:
«Avḍî aŏá, cîne, ḍîți Dumniḍălu, omlu va h'ibă dómnutu, va tĕ-aurlă, va ti bată, cîrc s-nu fațĭ; ţe s-ţî da, aţĕá si mîţĭ și altă cîștigă nu va s-aĭ dicî't cum di cum s-lu avegl'i cama gh'ini. An' vaĭ bînéḍĭ 30 și tini.
«E dŏamne, bîtĕari-n' daĭ, aurlari-n' daĭ, mî cari nu și ningă tuti aesti n'-daĭ ș-an' mulţî? La tini ș-la D-ḍăŭ, scadi-n' vîră v'ingh'iţĭ, că mulţî suntu.»
Omlu, dĕ-acló ĭu șidĕá, arsari:
«Dă-n' l'i an'ia, dŏamne!
«A tăl' s-h'iba'!... l'-ḍîsi dumniḍă'ŭ.

4. După cîni, vini araδa li maĭmuă.
L'-ḍîsi s-aiștéĭ D-ḍălu:
«Va s-aĭ domnu omlu. Ţe vaĭ veḍĭ, aţĕá vaĭ adárĭ. Șuperlu a lúmil'eĭ tini va h'iĭ și an' va z-bînéḍĭ 30.
Ș-maĭmua, cînḍu avḍi' aestă, l'-cîḍú a Dumniḍăluĭ, s-l'i șcurtĕaḍă vîră v'ingh'iţĭ.
Omlu dĕ-acló ĭu șidĕa, arsari ĕară:
«Dă-n'-l'i an'ia, Dŏamne!»
«A tăl' s-h'ibă!» l'-ḍîsi Dumniḍălu.

5. Ditr-aestă omlu, pînă tu treiḍăţl'i di an' bînĕaḍă fîră cripă'rĭ, di ḍîţi, c-alúĭ i bana. Di la treiḍăţĭ și nclo lucrĕaḍă ca hîmál ș-ca boŭ, di-l' arsár ocl'il' pînă tu ţinḍătl'i di an'. An'l'i a boŭluĭ.
Dit ţinḍăţl'i și nclo pînă tu 70 sta ș-avĕagl'i ca un cîni amintáticlu ţe fĕaţi. An'l'i a cî'niluĭ.
Și dit 70 și nclo duţibană

„Dă-mĭ-ĭ mie, doamne!»
«Aĭ tăĭ să fie!» zise și Dumnezeŭ.
Apoĭ veni rîndul cîineluĭ.
„Ascultă aci, cîine, zice Dumnezeŭ, omul va fi stăpînul tăŭ; va striga în contra ta, te va bate, *cîrc* să nu facĭ: Ce-ţĭ va da, aceea să mănîncĭ și altă preocupare nu veĭ avea de cît, silindu-te în tot chipul ca să-l păzeștĭ cît se poate de bine. Anĭ veĭ trăi și tu treĭ-zecĭ.
„Vaĭ, Doamne, bătaĭe îmĭ daĭ, strigărĭ (!) îmĭ daĭ, mîncare nu, și pe lîngă toate acestea îmĭ daĭ și anĭ mulţĭ? Te rog (lit. la tine și la D-zeŭ) scade-mĭ vre-o două-zecĭ, căcĭ sînt mulţĭ».
Omul de colo unde ședea, răsare:
«Dă-mi-ĭ mie, doamne!»
«Aĭ tăĭ să fie!» îĭ zise Dumnezeŭ.

4. După cîine, veni rîndul maĭmuţeĭ.
Iĭ zise și acesteĭa Dumnezeŭ:
«Veĭ avea de stăpîn pe om. Veĭ face, ce veĭ vedea. Batjocora lumeĭ tu veĭ fi și anĭ veĭ trăi tre-zecĭ.»
Și maimuţa cînd auzi aceasta, se rugă de Dumnezeŭ să-ĭ scurteze vre-o douĕ zecĭ de anĭ.
Omul de colo, unde ședea, răsare iarăși:
«Dă-mi-ĭ mie, Doamne.»
«Aĭ tăĭ să fie!» îĭ zise Dumnezeŭ.

5. De asta, omul, pînă la vîrsta de treĭ-zecĭ de anĭ, trăește fără necazurĭ, de zicĭ că luĭ îĭ aparţine viaţa. De la treĭ-zecĭ și încolo, muncește ca un hamal și ca un boŭ, de-ĭ răsar ochiĭ pînă la vîrsta de 50 de anĭ. Aceștea-s aniĭ bouluĭ.
De la cincĭ-zecĭ și încolo pînă la vîrsta de 70 stă și păzește ca un cîne cîștigul ce făcu. Aceștea-s aniĭ cîineluĭ.

di maĭmuă, c-auşaşti di nu şti ţe faţi, ca lic'ór n'ic, di diţĭ că dĕ-alih'a omlu bînĕaḑă an'l'i di maĭmuă

Şi de la 70 şi încolo duce traiŭ de maimuţă, de oare-ce îmbătrîneşte de nu ştie ce face, ca un copil mic, în cît zicĭ, că într-adevăr omul trăeşte aniĭ maĭmuţeĭ.

(Cules din Avela, Epir).

XXIII

Sŏarli şi Luna

1. Sŏarli şi luna ĕará ma naintĕa frati cu sor. Şámijdol'i lun'iná cŏ-araḑa: sŏarli lun'iná, ḑua, ş-luna, nŏaptĕa ş-cumu?— Cîndu s-curmá sŏarli, lun'iná luna, ş-cîndu s-curmá luna, lun'iná sŏarli.

2. Cárişti di ţe, nă ḑuă, sŏarli sĕ-anc'upă cu sor-sa di perĭ. El s-niirí ahîntu multu, că ŏ-aripú di cusiţă şi u zdupuní di paḑi, si-l' crĕapă h'arĕa.

3. Dĕ-atumţĕa sĕ-aspíré muşata lună ahîntu multu, că si ngîlbini tu faţă di ş-azĭ tr-azĭ l'-armasi gîlbinarĕa. Dĕ-atumţĕa ningasuntu cîrlíţĭ şi nĕadunáţĭ dol'i dĕ adún.

XXIII

Soarele şi luna

1. Soarele şi luna eraŭ altădată (lit. măĭ înainte) frate cu sor. Ambiĭ luminaŭ cu rîndul : soarele lumina ziua şi luna, noaptea şi cum ?—Cînd obosea soarele, lumina luna şi cînd ostenea luna, lumina soarele.

2 Cine ştie din ce (cauză), într-o zi soarele se înhăţă cu sora sa de păr. El se necăji aşa de mult, că o apucă (lit. răpi) de cosiţă şi o trînti jos, să-ĭ pleznească fierea.

3. De atuncĭ se sperie frumoasa lună aşa de mult, că se îngălbeni la faţă, în cît şi pînă în ziua de azĭ iĭ rămase gălbenarea. De atuncĭ încă sînt supăraţĭ şi neadunaţĭ ambiĭ împreună.

(Cules de Tache Popleacu, Tîrnova, Tesalia).

XXIV

Variantă

(Această variantă culeasă şi de noĭ, fiind dată în versurĭ de d-l Murnu G. un distins poet aromîn, din «Călivele Badralexi», Macedonia, şi într-o limbă curat aromînească, o reproducem, transcriind-o cu ortografia adoptată de noĭ. E publicată în «*Macedonia*» No. 8, p. 152).

1.

Va z- v-aspún părmiŭ nĕaspús:
Ea ascultáţĭ-n'i zbŏarle.
Vîrtós muşát cu perlu arús
Erá un g'one sŏarle.

1.

Vă voiŭ spune basm nespus:
Ean ascultaţi-mĭ vorbele (povestea).
Foarte frumos cu părul blond
Era un voinic (flăcăŭ) soarele·

2.

Aleptu ş cunuscút erá
Tru tute adunărle;
Di muşutĕaţă-l' tuţi s-n'iná.
C-avĕá el tuti hărle.

3.

Ma luna, vruta sora luĭ
Erá mult ma muşată,
Cit muşutĕaţa sŏăriluĭ,
E aḑĭ ma lun'inată.

4.

Unlu cŏ-alánt z-vrĕa mult ca fraţĭ
Şi dol'i imná ca ḑĕamin'
Ş-ahă't erá nişĭ alăvdáţĭ
Şi c'udisíţĭ di ŏamin'.

5.

Ma cînd dĕadún cinti'ndaluĭ,
Nă ḑuă s-priinmară,
S-curmară dŏil'i imni'ndaluĭ
Ş-la izvur z-discurmară.

6.

Ma cînd s-plicară apă z-bĕa
Mutrita lă lĕ-ascapă;
Ţe nv'ilic'ire trimurá,
O, Dŏamne nuntru tŏ-apă!

7.

Ma di zilíŭ sŏarli dĕ-acló
Nipóĭ cŏ-arşine s-traḑe,
Di muzgă nă minată lo
Prĕ-a sor-saĭ faţă astraḑe.

8.

Ş-fuḑí.... Dĕ-atumţĕa damîndóĭ
Tră tòtună z-dispartă.
Cu tut c-alagă dinăpóĭ
Şi tora z-vor şi s-l'artă.

2.

Ales (distins) şi cunoscut era
In toate adunările;
De frumuseţea luĭ toţĭ se miraŭ,
Fiind-că avea el toate graţiile.

3.

Dar luna, ĭubita soră a luĭ
Era mult maĭ frumoasă,
Cit frumuseţea soareluĭ,
E azĭ maĭ luminoasă.

4.

Unul cu altul se ĭubeaŭ mult ca [fraţĭ,
Şi ambiĭ umblaŭ ca gemenĭ
Şi atît (de-mult) eraŭ eĭ lăudaţĭ
Şi admiraţĭ de oamenĭ.

5.

Dar cînd împreună cîntînd
Intr-o zi se preumblară,
Se osteniră ambiĭ umblînd
Şi la izvor se odihniră.

6.

Dar cînd se plecară apă să bea
Privirea lor le scapă;
Ce strălucire tremura,
O, Doamne năuntru în apă?

7.

Dar de gelozie soarele de acolo
Inapoĭ cu ruşine se trage,
Noroiŭ un pumn luă
Şi pe a sororeĭ sale faţă o azvîrle

8.

Şi fugi!... De atuncea amîndoĭ
Pentru totdauna se despartă,
Cu toate că aleargă înapoĭ (ad. că [se urmăresc)
Şi acuma se ĭubesc şi se ĭartă.

9.

Tr-aţëă, cînd ëase nöaptëa nsus
Sta Luna nvirinată:
Mutrita l'eĭ di dor nëaspús
I multu tulburată.

9.

Pentru aceea, cînd ĭese noaptea în [sus
Sta Luna întristată:
Privirea eĭ de dor nespus
E foarte turburată.

XXV

Di ţe nu fëată mula?

1. Cîndu Uvreil'i aviná, së-acaţă Hristolu, aestu intrînda tu ahuri, vru si së-ascundă tu pál'ili dit pihnia ĭu mîcá mula.
   Aestă, viţëarcă cum ëasti, mută' c'orlu, s-l'i da cluţată şi cîndu Hristolu şiëá ascumtu tu pal'i nîsă îl dizvilëá cu gura.
2. Atumţëa Stîmîria sta di u blástimă-şi-l' ḑiţi:
   «S h'iĭ blîstimată, mulă, puté s-nu ti faţi mumă!»
   De atúmţëaluĭ mula nu amintă fuměal'i.

De ce catîrul nu fată?

XXIV

1. Cînd Evreiĭ urmăriaŭ să prinză pe Christ, acesta, intrînd în grajd, încercă (lit. vroi) să se ascunză în paĭele din ĭeslea catîruluĭ.
   Acesta, viţios[1]) cum este, rădică piciorul, să-l lovească; ear cînd Christos şedea ascuns în paĭe, el îl desvelea cu gura.
2. Atuncĭ Sf. Mărie stă de-l blestemă şi-ĭ zice:
   «Să fiĭ blăstemat, catîrule[2]), ca niciodată să nu te facĭ mamă!»
   De atuncea catîrul nu naşte.

(Culeasă din Avela Epir).

XXVI

Di ţe a pul'luĭ arŏată, îl' ḑîc ş-amiră'?

1. Ca tută luměa, ş-pul'i vrură s-alĕagă ş-el' un amiră'. Tr-aestă së-anară tuţi tu un cîmpu largu, z-vëadă cum va ŏ-află cu cali.

1. Ca totna tu ahtă'rĭ lucri, greŭ si si ndrĕagă tuţi. Videáĭ bănḑi, bănḑi di pul' cumu j dîdëá mintëa unalantu:
   Găĭli cu gil'in'li di nă parti; dë-anantă parti: ali'ndurli

XXVI

De ce paserei *aroata* i se zice şi împărat?

1. Ca toată lumea şi păserile vroiră, să aleagă şi ele un împărat. Pentru aceasta se strînseră toate într-o cîmpie largă, să se chibzuească (lit. să vază) cum o vor găsi cu cale.
2. Ca în totdauna în asemenea lucrurĭ, greŭ să se înţeleagă (lit. să se dreagă) toate. Vedeaĭ bande, bande de păserĭ cum îşĭ daŭ părerea (lit. mintea) unul cu altul:

[1]) *Viţëarcu*, este un epitet care se aplică catîrilor, cailor, etc. carĭ nu sînt astîmpăraţi, ci lovesc cu piciorul pe ceĭ ce se apropie, nu se lasă a fi încărcaţi etc. Prin extensiune se aplică şi oamenilor viţioşĭ.
[2]) *Mula* pe aromîneşte e femenin.

cu orn'il'; ma nclo: túrturi, c'on', vultúrĭ, cudubáturi, ţipurárĭ, sfrinţéál', cum aurlá «ba, z-bîgă'm gh'irăch'ina, că-ĭ ma alba di tuţi pul'i, di va-l' prindă tr-amirá'». Alţi: «ba z-bîgă'm vulturlu, ca ma g'ómi» Pilicán', pripiliţi, ang'iţi, pitrunicl'i: diđéá mintĕa, că-ĭ ma gh'ini s-alĕagă ali'ndura, că-ĭ ma mintiósa şi cama ştiuta di tuţi.

3. Cuclu cu şicaţl'i a luĭ ḑiţéá, că nis i tră misircă. Şi caónún cu mintĕa luĭ şi cu hìvălu-l', di nu si ndriḑéá luvaşĭuvá.

Atumţĕa si scóală l'irtatlu di vultúr, fudúl şi fricós şi li grĕaşti:

«Ved, că ástîndi vă u dĕadi urbarĕa. De aestă vă ḑic: amirălu a pul'lor va h'iŭ eŭ, ca ma g'ónili di tuţi pul'i. Vaĭ di carĭ va ḑică «nu!»

4. Vrură nìscîndi pul'i z-ḑică, «nu ti vrem» ma di nă ŏară si nh'umusĭ vultúrlu şi l-arupsí caplu, di l'i ngrupul'é.

Tuţi pul'i ngl'iţară di fricá ntră fuviroslu vultúr. Maşĭ arŏata, ţe-l' ḑic şi tripusáchĭ, s-mută şi grĕaşti:

«Ţe-n' tut bîrbiţeşti şi bîbileşti, ch'irute? Ea ìo ḑic: nu ti voĭ tr-amirá' şi carĭ poţĭ ursĕá di fă-n' ţivá!»

5. Vulturlu, d-ĭu şiđéá ca domnu, di nă ŏară sc-arcă' ca nă siită pri arŏată, ma ţ-aflášĭ pul'ŭ s-acáţí. Aestu trŏară si nh'ipsi tu un sch'în şi cîndu vulturlu mutréá s-lŏ-acaţă, nîs l'i scutéá limba şi-ş bitéá pezá cu nis.

6. Macă viḑură acşi pul'i a-

Cioarele cu găinele pe de o parte: pe de cealaltă parte: rîndunicele cu şoĭmiĭ; mai încolo: turturele, vrăbiĭ, vulturĭ, codubaturĭ, iepurarĭ (ulĭi), *sfrîntĕál'* (!), cum urlă «ba, să băgăm pe lebăda, că-ĭ mai albă de cît toate păserile, de-ĭ va sta bine ca împărat». Altele: «ba să alegem pe vultur, căcĭ e maĭ voĭnic». Berze, prepeliţe, vrăbiĭ, potîrnichĭ: eraŭ de părere să aleagă pe rîndunică, căcĭ e maĭ cu minte şi maĭ înţăleaptă de cît toate.

3. Cucul cu glumele luĭ zicea, că dînsul e pentru curcan (!)

Şi fie-care cu mintea (părerea) şi cu gustul săŭ, de nu se înţelegeaŭ cu nicĭ un chip.

Atuncĭ se rădică repozatul de vultur, fudul şi înspăimîntător şi le grăeşte:

«Văd, că astă-zĭ sînteţĭ orbĭ. Pentru aceasta vă zic: împăratul păserilor voiŭ fi eŭ, ca cel maĭ voĭnic de cît toate păserile. Vaĭ de cine va zice: «nu!»

4. Vroiră cîte-va păserĭ să zică: «nu te vrem» dar dintr-o dată se năpusti vulturul şi le rupse capul, de le reteză.

Toate păserile îngheţară de frică în faţa înspăimîntătorului vultur. Numaĭ roata, ce-ĭ zice şi *tripusáchi*, se rădică şi grăeşte:

«Ce-mĭ tot flecăreştĭ şi vĭerşĭ bale, prostule? Eacă eŭ zic, nu te priimesc de împărat; dacă poţĭ, poftim de fă-mĭ ceva!»

5. Vulturul, de unde şedea ca domnitor, dintr-o dată se azvîrli ca o săgeată în contra împărăţuşuluĭ, dar ţĭ-aĭ găsit pasere să prinzĭ. Aceasta îndată se înfipse într-un spin şi cînd vulturul încercă să o prinză, dînsa ĭĭ arăta limba şi-şĭ bătea joc de dînsul.

6. Dacă văzură păserile cele-

nanţî, lì pîrú gh'ini şi haïde! strigară nă ŏară cît putură, ca arŏata s-h'ibă amiră' şi fîrrr azbuirară tuţĭ dĕ-acló, dì-l alîsară pri vulturlu cu arşinĕa.

Dĕ-aţĕá l'-armasi arŏátîl'eĭ, ţe-l' ḍic şi *tripusách'*, numa di *amiră' ş-amirărúş*.

lalte aşa, le păru bine şi aïde! strigară odată cît putură, că împărătuş să fie împărat şi *fîrrr* zburară toate de acolo, de-l lăsară pe vultur cu ruşinea.

De atuncĭ îĭ rămase împărătuşuluĭ ce-ĭ zice şi *tripusáchi*, numele de împărat şi împărătuş.

Cules de d-l George C. Diamandi, Samarina, Epir.

XXVII

Di ţe cîşarlu nŏ-ari hîiri şi ĕasti totna laiŭ şi nḍernu.

1. Stih'olu di Zmoclu[1]) ĕará fărtat cu un picurár di Vasiliţa[2]). El ş-avĕá mari vrĕari. Firtiţîl'a ŏ-avĕá ascumtíşaluĭ şi totna cîndu z-duţĕá picurarlu s-l'-aducă a firtaţă-suĭ ţivá lapti, ţiva caşurĭ, mutrĕá cum di cum s-nu-l l'a vîră pri dinăpóĭ.

2. Nă ḍuă picurarlu acl'imă' la uspéţ firtată-su stih'olu şi adusi tră fríḍiri un vitúl'ŭ timpuríŭ şi gras, ţe nu-l acîţá cîntarĕa.

Ma-l tîl'ară, acăţară să-s sinirsĕască, carĭ si-l umflă.

3. «Ba umflă-l tine», ḍiţĕá un, «ba umflă-l, tine», ḍiţĕá alantu, «că aĭ duhlu ma curát» pînă ţe tu márḍini lumplu stih'olu şi ma mîcă' picurarlu, cara-l' vin'i nă putĕari, s trunduĕá loclu pri iu imná.

Cîndu s-turnă' la cîşari şi bîgă's-mulgă, cît lŏa si stringă úḍîrĕa, l'-armînĕá tu mînă.

4. «Bre ţĕ-adárĭ acló, l'-aurlă

XXVII

De ce bagiul nu are noroc şi este negru?

1. Zmeul din Zmolcu [1]) era fărtat cu un păstor din Vasiliţa [2]). Ei se iubeaŭ foarte mult. Fărtăţia şi prietenia o aveaŭ pe ascuns şi în totdauna, cînd păstorul se ducea să-ĭ aducă fărtatăluĭ săŭ ceva lapte, niscaĭ brînzeturĭ, căuta în tot chipul să nu-l urmărească cine-va.

2. Intr-o zi păstorul învită la chef pe fărtatăl săŭ Zmeul şi aduse ca să frigă un vătuiŭ *timpuriŭ* şi gras, că nu-l prindea cantarul, (adică: aşa de gras, că nu exista măsură pentru a-l cîntări).

După ce-l tăiară, începură să nu se învoească, cine să-l umfle.

3. «Ba umflă-l, tu» zicea unul, «ba umflă-l tu», zicea cel lalt, «căcĭ aĭ respiraţia maĭ curată,» pînă ce la urma urmelor îl umflă (lit. umplu) zmeul şi dacă mîncă păstorul, îĭ veni o putere, de se clătina pămîntul pe unde umbla.

Cînd se întoarse la stînă şi (începu) să mulgă, cît apuca să stringă ugerul, îĭ rămînea (acesta) în mînă.

4. «Măĭ, ce facĭ acolo, îĭ zice

[1]) Vîrf de munte, aparţinînd oraşeluluĭ Samarina, (Epir).
[2]) Munte, aparţinînd satuluĭ, Avela, Epir.

c'elniclu, ţe-ĭ avĕarĕa tatătuĭ, s-li scoţĭ úḑîrli a oĭlor ?»

Carĭ viḑú acşiţi picurarlu, si sculă' dipri scîmnic'ŭ ş-alîsă' s-mulgă altu.

După nîscîndi ḑîli a picurarluĭ il' vin'i un dor tra să sĕ-arucă tu lac, ĭu bînă fîrtată-su stih'olu, că nu putú să s-ţînă.

5. Elu z-vrĕa şi z-durĕá maşĭ cu cîşarlu şi nîinti ţe s-facă lúcrulu aestu, lŏ-acl'amă şi-l' ḑîţi:

«Ea ş ĕa ţe pîţi'ĭ; nu pot si staŭ ma nsus; în' v'ini s-mĕarùc tu lac, ma n'-u jali, că va v-alás. Tr-aţĕá, v'inu nă ŏară n-ḑuă, cîndu nŏ-aĭ lucru, s-ni vîdém şi mutrĕá s nŏ-aspún' a vîrnúĭ, c-apoĕa dusi uspiţil'a.»

S-ligară, ca semnul a vidĕáril'eĭ s-h'ibă fluĕára. Cîşarlu, cîndu vaĭ va să z-vĕadă s-ĕasă n-ḑeană şi z-bată cu fluĕara.

6. Ş-acşiţi, cîti orĭ cîşarlu bîtĕá. picurarlu faptu stih'ó, inşá di s-aduná şi z-viḑĕá.

Mul'arĕa picurarluĭ ma viḑú, că nu-l' v'ini bîrbatlu, ună siptîmînă, dŏaŭă, treĭ... aciţă' s-nu ŏ-află loclu. Pitrĕaţi după bîrbát nă ŏară, pitrĕaţi dŏaŭă, nŏ-ari z-v'ină bărbatu-su ! Ntrĕabă un, ntrĕabă alantu, c'elnic picurárĭ, ţe s-fĕaţi bîrbatlu, vîră nu ştĕa si-l' da vîră cali.

7. Maşĭ cîşarlu şiḑĕá minduit. Tu márḑini l'-bîgară zori a cîşarluĭ. că nîs prindi si ştibă ţe s-fĕaţi soţu-su.

Cîşarlu, macă u viḑú strĕasă şi carĭ l'-ĕará n'ilă di mira ta di mul'ari, l-aspusi tu soni, ţe-ĭ ş-ţe nu-ĭ. Tra s-l'i umplă

celnicul, ce-ĭ averea tatăluĭ tău, ca să le scoţĭ ugerele oilor ?»

Dacă văzu aşa păstorul, se sculă de pe scăunel şi lăsă să mulgă altul.

După cîte-va zile îĭ veni păstoruluĭ un dor, ca să se arunce în lac, unde trăea şi fărtată-su zmeul, că nu se putu ţine.

5. El se iubea şi se dorea numaĭ cu bagiul şi înainte ce să facă acest lucru, îl chĭamă şi-ĭ zice :

«Eată şi eată ce păţiĭ ; nu pot să staŭ maĭ mult; îmĭ vine să mă arunc în lac, dar mĭ-e jale, că vă voĭ lăsa. Pentru aceasta, vino o dată pe zi, cînd n-aĭ de lucru, ca să ne vedem şi caută să nu spuĭ nimănuĭ, căci apoĭ s-a sfîrşit prietenia.»

Se legară (ad. conveniră), ca semnul vedereĭ să fie fluerul. Bagiul, cînd va vroi să se vază, să easă pe colină şi să cînte din fluer.

6. Şi aşa, de cîte orĭ bagĭul cînta, păstorul, devenit zmeŭ, eşea şi se întîlneaŭ şi se vedeaŭ.

Muĭerea (nevasta) păstoruluĭ, dacă văzu că nu-ĭ vine bărbatul, o săptămînă, două, treĭ... începu să fie neliniştită (lit. să nu o afle locul). Trămite după bărbat o dată, trămite de două orĭ. bărbatul nu maĭ vine! Întreabă pe unul, întreabă pe cel lalt, pe *celnic*, pe păstorĭ, ce se făcu bărbatul, nimenĭ nu ştia să-ĭ dea vr-o informaţiune (lit. să-ĭ spuie un drum).

7. Numaĭ bagiul şedea gînditor. În sfîrşit, îl zoriră pe bagiŭ, (zicînd), că dînsul se cade să ştie ce se făcu soţul său.

Bagiul, dacă văzu, că n-are în cotro şi de oare-ce îĭ era şi milă de bĭata nevastă,

di cu tot, îl' lo şi l'-adusi z-vĕadă.

8. După ţe mul'arĕa picurarluĭ cu tuţi ananţi sĕ-ascúmsiră, apîrn'i cîşarlu s-li u ţică cu fluĕara.

Na-l atumţĕa şi stih'olu îu ĕasi dit baltă şi traḑi ndreptu la cîşár.

Mul'ari-sa, cîtu-lviḑú, nu putú si s-ţînă, ma di nă ŏară gri:

«Bîrbate! cum bînéḑĭ tu baltă? Bîrbate, fuméal'a cuĭ ŏ-alášĭ? bîrbate, fuméal'a nu ti dŏari?»

Di nŏară stih'olu blîstimă' pi cîşár ş-l' ḑîsi:

«Hîiri şi gh'inĕaţă puté s-nŏ-aĭ! totna cîşár s-armî'n', cîşár laĭu şi ndernu!»

9. Apuĕa sĕ-arcă' tu lac şi niviḑutu s-fĕaţi.

Dĕ-aţĕá cîşarlu nŏ-ari hîiri cît multu s-l'a; acşí, l-veḑĭ totună cu sfirlic'lu tu mînă, cum alagă primuvĕara tu alinarĕa Arumîn'lor tu munţi, ca vîră ŏicun'ár după c'elniţi.

Picurarlu faptu stih'ó şi pînă n-ḑua di ástinḑi ĕasti-l tu balta dintră munţîl' Vasiliţa, Zmolcu şi Gramoste.

le spune în sfîrşit, ce-ĭ şi ce nu-ĭ. Ca să-ĭ convingă de tot îĭ luă şi-ĭ duse să vază.

8. După ce nevasta păstorului cu toţi ceĭ lalţi se ascunseră, începu bagĭul să cînte (lit. să-ĭ o zică) din fluer.

Na-l atunci şi zmeul unde ĭese din lac şi trage drept la bagiŭ.

Nevasta, îndată ce-l văzu, nu putu să se ţie (ad. să se stăpinească), ci dintr-o dată grăi:

«Bărbate! cum trăeştĭ în lac? bărbate, copiiĭ (familia) cuĭ îĭ laşĭ? bărbate, nu te doare (ad. nu-ţĭ ĭubeştĭ) familia?»

Dintr-o dată zmeul blăstemă pe bagiŭ şi-ĭ zise:

«Noroc şi fericire nicĭ odată să n-aĭ! tot-dauna bagiŭ să rămîĭ, bagiŭ negru».

9. Apoĭ se aruncă în lac şi nevăzut se făcu.

De aceea bagiul nu are noroc cît de mult să ĭea (să cîştige); ast-fel, îl vezĭ în totdauna cu *sfărliciul* [1]) în mînă alergînd primăvara, cînd se suĭe Aromînĭĭ în munţĭ, ca un cerşetor după *celniţĭ*.

Păstorul devenit zmeŭ şi pînă în ziua de azĭ este în lacul dintre munţiĭ Vasiliţa, Zmolcu şi Gramoste.

Auzit de la unchiul meŭ Ghiţi Papahagi.

Legenda Peristereĭ

(Legenda următoare, prezintînd marĭ asemănărĭ cu versiunea de mai sus, o reproducem aci, omiţînd cuvintele introduse de repauzatul Bagav, şi carĭ nu se aud în dialectul aromînesc).

1. — «Ḑiţe-că pri tŏ aeste locurĭ, aŏá, Peristera,—ma ĕaste multu de atumţĕa—erá doĭ picurárĭ fărfáţĭ, carĭ pîştéá oĭli ḑĕadún. Triţéá banà amirărĕască pritu ḑen'li aiştór

1. «Se zice, că prin aceste locurĭ, aci la Peristera—dar e mult de atuncĭ — eraŭ doĭ păstorĭ fărfaţĭ, (fraţĭ de cruce) carĭ păşteaŭ oile împreună. Duceaŭ traiŭ împărătesc prin

[1]). Este un instrument cu care bagiĭ bat laptele, ca sa facă unt şi brînză.

munţî muşáţĭ, că unä lumî ntrĕagă l'-zilipsĕă.

2. Unä ḑuă, cîndu şiḑéă teşĭ sum aumbrata fagluĭ aţilúĭ dĕ-acló, ţe s-lă vĕadă ocl'il' ? Doĭ zmei, g'on' şi muşáţĭ, sĕ-avĕá acăţată la g'oc cu tópile de nĕaŭă. Unlu bigá seŭ tru tópili de nĕaŭă ţe-adără şi arucá cu nisele s- aguḑĕască prĕ-alantu, care dişcl'iḑéă gura şi li ngl'itá; alantu bigá sari tu tópile a luĭ şi le arucá şi nîs oţilúĭ d-inti'n'u, care şi nîs li ngl'itá. Sĕ-alumtară aşí, di cu diminĕaţă pînă cîtră sĕară, cîndu zmeŭlu ţĕ-avĕa ngl'itată tópili cu sari cripă' di unä oară, ĕar alantu, ţe avĕá înglitată aţĕali cu seŭ, nu păţi ţivá. Picurarl'i a noştri ma ş-mutréá de-acló iu şiḑéă şi aştiptá z-vĕiḑă, că ţe va s-cură dup-aestă.

3. Zmeŭlu, care armase v'iŭ, sĕ-apruch'é dĕ-aţél mórtulu, l'i scŏase din ch'eptu ínima şi h'icátile, li nh'ipse tu nă sulă şi li bigă', să s-frigă. Di prĕ apoĕa acl'imă' un di fărtáţĭ şi-l' ḑise :—Eŭ lipsĕaşte s-mi duc nă h'amă, că am lucru pînă tu un loc; tine si staĭ aŏaţe şi s-n'-avegl'i friptal'lu, s-nu-l micá virá zulape; ma, mutréę gh'ine să nu ti pingă picatlu (amirtia) şi baḑĭ în gura vîrnă cumătic'e, că va s-armî'n' di unä ŏară mortu tu loc.

4. Şi ḑicî'ndaluĭ aeste, dusi. Picurarlu a nostru pul'ŭ di aslán, ţe erá, şiḑú cît şiḑú dĕ-avigl'é friptal'lu, ma tut suţî'ndaluĭ sula, l'-vin'é unä an'ŭrizmă ahîntu gus'ŏasă, că nu putú s-aravdă şi-ş ḑise «va s-mîc şi eŭ nă bucaţă n'ică-n'ică di tot; nu va s-mor tră ahîntu puţî'n lucru». Şi cum ḑise, fĕaţe; bägă în gură unä cumătic'e di ínimă şi altă di h'icát şi nĕamis-ticată u colinele ăstor frumoşĭ munţĭ, că o lume întreagă rîvnea de dînşiĭ.

2. Într-o zi, cînd staŭ întinşĭ supt umbra faguluĭ aceluĭa de acolo, ce să le vază ochiĭ ? Doĭ zmeĭ, voĭnicĭ şi frumoşĭ, se apucaseră la joc cu bulgării de zăpadă. Unul dintr-înşiĭ punea săŭ în bulgării de zăpadă ce făcea, şi azvîrlea cu eĭ, să lovească pe cel lalt, care deschidea gura şi-ĭ înghiţea; cel lalt punea sare în bulgării luĭ şi-i azvîlea în cel dintiĭ, care şi dînsul iĭ înghiţea. Se luptară aşa de cu dimineaţa pînă către seară, cînd zmeul, ce înghiţise bulgării cu sare, crapă de o dată, ear cel ce înghiţise, pe acei cu săŭ, nu păţi nimic. Păstorii noştri, se tot uĭtaŭ de acolo, de unde staŭ şi aşteptaŭ să vază, ce o să se întîmple după asta.

3. Zmeul, care rămăsese viŭ, se apropie de cel mort, îi scoase din pĭept inima şi ficatele, le înfipse într-o frigăruie şi le puse să se frigă. Apoĭ chiemă pe unul din fărtaţĭ şi-ĭ zise : «Eŭ sînt silit să mă duc puţin, că am treabă în cutare loc; tu să staĭ aci şi să-mĭ păzeşti friptura, ca să nu mi-o mănînce vre-o fiară sălbatică ; dar bagă bine de seamă, să nu te împingă păcatele să puĭ vre o bucăţică în gură, căcĭ o să rămîĭ de o dată mort pe loc.

4. Şi, zicînd acestea, porni. Păstorul nostru, puiŭ de leŭ, ce era, şezu cît şezu de păzi friptura, dar tot mereŭ învîrtind frigăruia, îi veni un miros atît de plăcut, că nu putu să maĭ rabde şi-şi zise : «O să mănînnc şi eŭ o bucăţică mică mică de tot; nu o să mor pentru aşa puţin lucru». Şi cum zise aşa şi făcu, luă în gură o bucăţică de inimă şi alta de ficat şi pe

ngl'ită'. Cîndu ţe s-aduch'ască? Canda l'i sĕ-aprĕase ch'eptul di foc, si'nḑili l'-aligá şi clucutĕá pritu vine, canda-l' h'irbĕá unä pirä nĕastimtă, brăţile ahîntu multu l'i si nvîrtoşară, că zmu ḑĕá din loc muşátile fidane, canda erá h'ire di praşi; cu un zbor, aduch'á ahîntă mare virtute n-truplu a luĭ, că pîrĕá, că ĕaste ma multu di cît om. Atumţĕa aduch'í, că aestă c'udie ŏ-avĕá fiptă maşi friptal'lu ţĕ-avĕá micată, şi ditr-aestă ngl'ită' şi bucata ţĕ-avĕá armasă.

5. După ţe ngl'ită' ş-aestă bucată ahînta multă virtute bägă' picurarlu a nostru, că nu lu ncăpĕá loclu; bizbil'ile şi şcărpile l'i se părea, că sunţu nişte şómbure; ch'in'l'i aţél' cama naltil' l'-culcá mpadi, canda sĕ-ag'ucá cu suţĕale, şi, cîndu imná s-cutrimburá şi sĕ-ahîndu-ĕá loclu pri ţu calcá cu ch'ciorlu l...

6. Traşi sĕara, multu amînát, si turnă' şi zmeŭlu să şi caftă fiptal'lu ma, ş-picurarlu a nostru, care avĕá di dŏ-nuă orĭ virtute, di om şi di zmeŭ—ditr-aţĕá c-avĕá micată ínima şi h'icátele a mórtului—lŏ-aciţă' şi prĕ-aestu şi-l vitimă'. Di prĕ-apoĕa lo caléa cîtră stane. Aŏá cîndu ag'umse, afla' soţlu alantu cama n'iclu, că mulḑĕá oile; l-sculă' dipri scîmnícŭ şi-l' lo loclu, ca s-mulgă nis oile. Ma, ţe z-veḑĭ? Nŏ-apucá să stringă ḑĕáḑile nih'amă ş-armînĕá cu ùḑile a oilor tru mînă. Cîndu viḑú aestă c'udie fărtată-su, cama n'iclu, l'-ḑise: — «Alasă tine fîrtate oile astă sĕară, că va s-li mulgu eŭ». Şi si' bigă' nipói s-li mulgă.

7. Tricură nîscînte ḑile di la aestă, cîndu fîrtatlu aţél marle, acl'imă' prĕ-aţél n'iclu şil' ḑise: «O laĭ fîrtate, duch'eneamestecate le înghiţi, cînd ce să simtă? Parcă i se aprinse pieptul de foc, sîngele îĭ alerga şi clocotea prin vine, parcă-i fierbea o flacără nestinsă, braţile atît de mult i se învărtoşară, în cît zmulgea din loc frumoşii arbuştĭ, parcă ar fi fost fire de praz, într-un cuvînt, atît de mare putere simţea în corpul său, în cît i se părea, că e mai mult de cît un om. Atunci înţălese că această minune, o făcuse numai friptura ce mîncase, şi drept aceea, înghiţi şi bucata ce mai rămase.

5. După ce înghiţi şi această bucată atît de multă putere căpătă păstorul nostru, că nu-l mai încăpea locul; petroaele şi stîncele i se păreaŭ, că sînt nişte petricele; pinii cei mai înalţi îĭ culca la pămînt ca şi cum s-ar fi jucat cu surcelele, şi cînd umbla, tremura şi se afunda pămîntul pe unde trecea cu piciorul.

6. Tocmai spre seară, într-un tîrziŭ, se întoarse şi zmeul să şi ceară friptura; dar păstorul nostru care avea îndoita putere de om şi de zmeŭ,— pentru că mîncase inima şi fecatele mortului, — îl prinse şi-l omorî. Apoĭ luă calea cître stînă. Cînd ajunse aci, găsi pe tovarăşul său cel mai mic, mulgînd oile; îl sculă de pe scăunaş şi-i luă locul, ca să zmulgă dînsul oile. Dar ce să vezĭ? N-apucă să stringă degetele puţin şi rămînea în mînă cu ugerul oilor. Cînd vazu astă minune, fărtatul cel mai mic îĭ zise: «lasă tu, frate, oile astă sară, să le mulg eŭ» şi se aşează earăşĭ dînsul să le mulgă.

7. Trecură cîte-va zile de la aceasta, cînd fărtatul cel mare chiemă pe cel mic şi ì zise: «Eĭ, dragă fărtate, simt, că

scu, că nu va s-pot să bînédŭ cama multu cu tine. Află, că-n' vine nîscinte orĭ cite un dor nimisurát di mare, s-mĕ-arúc tu baltă. Ditr-aţéá, ţe fu scriată, să s-facă; eŭ va s-mĕ arúcu n-apă, ş-tine, cara să ţi se facă dor s-mi veḑĭ şi să zburi'm, l'a fluĕara aestă şi bate, şi atumţĕa eŭ va s-es din apă, ca s-nă vidém. Ma, pri caplu a tăŭ şi a tutulor dĕ-acasă, să nu spun' a vîrnúi, că să ştii, că nu va s-mi veḑĭ altă ŏară». Ḑise şi sĕ-arucă' di unä ŏară m-baltă şi fîrtatlu aţél n'iclu armase singur.

8. Cîndu s-turnă' n-hŏară, lu ntribară tuţi di tute pă'rţile, ţe-l' pîţi' soţlu; ma a vîrnúĭ nu-l' spuse. Cama tru mărḑine, nduplicát di lă'crin;le a mámăl'eĭ a fîrtatluĭ, u lo cu nîs la munte şi ŏ-aduse ningă baltă; nţipú dipre apoĕa s-cîntă cu fluĕara. Di unä ŏară si mintiră ápile şi ditru nolg'ic işí fîrtatlu aţél marle, care cîndu j-viḑú mă-sa, li-ḑise aţilúĭ n'icluĭ: «Nu ti ţinúşi di zbor; si ştii că dĕ-aŏá şi năinte nu va s-mi veḑĭ.» Şi sĕ-ahîndusí n-apă.

9. Zmĕŭlu, — că aşi va-l ḑiţem — erá isusít în hŏară cu unä fĕată, soră di nŏaŭă fraţĭ. Cîndu avḑîră aeşti, că g'ónile s-fĕaţe zmeŭ, u disusiră féata şi u isusiră cu un altu. Erá ḑua di numtă; trăşí atumţĕa cîndu ag'ucá fĕata n-caplu a corluĭ, di unä ŏară s-h'umusĕaşte din Peristera zmeŭlu căvală pri un niór, u la fĕata şi u duţe la pilatĕa luĭ din lac.

10. Fraţl'i a fĕătăl;eĭ, niputi'n-daluĭ s-aravdă unä ahîntă mare arşine, sĕ-alinară pri Piristera şi nţipură s-facă unä vie, ca-s sĕacă laclu, să z-batä cu zmeŭlu şi să-l' l'a fĕata. Ma n cot; cît lucra ḑua tuta

nu o să pot trăi mult timp cu tine, află, că-mĭ vine une orĭ dorinţa nebună, să mă asvîrl în baltă. De aceea dar, ce a fost scris, să se împlinească; Eŭ o să mă azvîrl în baltă, ear tu, dacă ţi s-o face dor să mă vezĭ şi să vorbim, ĭea fluerul ăsta şi cîntă şi atunci eŭ o să ĭes din baltă, ca să ne vedem. Dar te jur pe capul tăŭ şi pe alălor tăĭ de acasă, să nu spuĭ asta nimănuĭ, căci să ştii, că nu o să mai mă vezĭ altă dată.»

Zise şi se azvîrli de odată în baltă, iar fărtatul cel mic rămase singur.

8. Cînd se întoarse în sat, îl întrebară toţi din toate părţile, ce-i păţise tovarăşul. Dar nu-i spuse nimănuĭ. In fine, înduplecat de lacrămile mameĭ fărtatăluĭ săŭ, o luă cu dînsul la munte, şi o duse lîngă baltă; apoĭ începu să cînte cu fluerul. De odată se turburară apele şi din mijloc eşi fărtatul cel mare, care, cum văzu pe mamă-sa, zise celuĭ mic: «Nu te-aĭ ţinut de cuvînt, să ştii, că de aci înainte nu o să mă maĭ vezĭ.» Şi se afundă în apă.

9. Zmeul,—căci aşa o să-i zicem—era logodit în sat cu o fată, soră de nouă fraţĭ. Cînd auziră aceştia că logodnicul se făcu zmeŭ, stricară logodna şi logodiră pe fată cu un altul. Era ziua de nuntă; tocmaĭ cînd fata juca în capul horeĭ, de o dată se repede zmeul din Peristera, călare pe un nor, ĭea fata şi o duce la palatele sale din lac.

10. Fraţiĭ feteĭ, neputînd să sufere o atît de mare ruşine, se suiră în Peristera şi începură să sape un canal, ca să secе lacul, să se bată cu zmeul şi să-i ĭea înapoĭ pe fată. Dar în zadar, cît lucra ziua în-

nŏaul' fraţĭ, nŏaptĕa zmeŭlu umplĕá cu unã mînã. Aşi azĭ, aşi mîne, pînã cîndu si nãiri unã ŏarã şi-l' ḑise a fĕãtãl'eĭ :

11. «Avḑi, lĕa tine, ca vaĭ di fraţli a tãĭ, car s-es nafŏarã. Vîrnu nu va s-armînã viiŭ.»

Fĕata cu dulţe zbor il' ḑise : «Cã ţe să-l' vaţãnĭ ? astupă-lã cama gh'ine via cu vîrnã şcarpă, şi să z-ducã unã ŏarã.»

Şi aşi fĕaţe zmĕulu : dislich'i aţĕá şcarpă di tru cŏasta múntiluĭ şi ŏ-arucă' aŏá ĭu u veḑĭ ; ĕarã fraţli a fĕãtãlĭeĭ, viḑindaluĭ, cã cu zmeĭli nu se alumtã, si dipúsirã Mulovişte.

XXVIII

Di ţe sch'iclu nu aduţi multu grîn ?

1. Tu eta ţĕa, luměa bînã cu cama puţi'n tirán'ŭ, cã D-ḑã lĭ lĕ-avĕá datã tuti búnili cu dŏáuli mîn', s-nu s-plîngă di ţivá.

2. Gh'ini ma, puţi'n cîti puţi'n, aciţă' luměa s-facă licţĭ ş-amîrtíi şi ŏámin'l'i s-aspásirã. Acşí şi dumniḑălu atumţĕa ahĭursí aţia dĕ-aţia s-lĭ adunã curăili şi búnili ţe lĭ dĕadi s-lĭ li-mpuţinĕaḑă. Acşí unã ŏarã, nã mul'ári tu agru ĭu lucrá, l'-si fĕaţi licĭorlu. Culupánili ningă nîsă lĕ-avĕá ş-cu tut aestă nu mutrí s-lu aştĕargă cu nîsi, m-arupi unã tufã di sch'ic şi haĭdi cu tufa.

3. Dumniḑălu ţe ţivá nu-l' ascapă, dipusi di nã ŏarã «ha !» ḑîsi nîs «carĭ ŏ aflát un parã ucălu pînĕa, aştirdéţĭ pînã şi treagă ceĭ nouă fraţĭ, noaptea zmeul umplea cu o singurã mînã.

Astăzĭ aşa, mîine aşa, pînã cînd zmeul începu să se supere şi-ĭ zice feteĭ :

11. «Ian ascultă-mă, vaĭ de fraţiĭ tăĭ, dacă voiŭ eşi afară. Nicĭ unul nu o să rămîe viŭ.»

Fata însă cu graiŭ dulce ĭĭ zise :

«De ce să-ĭ omorĭ ? astupă-le maĭ bine canalul cu vre o stîncă şi să plece o dată.»

Şi aşa făcu zmeul : dezlipi acea stîncă din coasta munteluĭ şi o azvîrli aci unde o vezĭ ; iar fraţii feteĭ, văzînd că nu se poate lupta cu zmeiĭ, se coborîră în Molovişte.

XXVIII

De ce spicul nu produce mult grîŭ ?

1. In vremea ceea lumea trăĭa cu maĭ puţină caznă, căcĭ Dumnezeŭ le dase toate (lucrurile) bune cu îmbelşugare (lit. cu ambele mînĭ), ca să nu se plîngă de nimic.

2. Totuşĭ, puţin cîte puţin, începu lumea să facă crime şi păcate şi oamenii se stricară.

Atunci şi Dumnezeŭ începu din ce în ce să le maĭ strîngă curelele (ad. să-ĭ ţie de scurt) şi bine-facerile pe carĭ le dede lor, să le împuţineze. Ast-fel odată, băetul uneĭ femeĭ care lucra în ogor, se murdări. Scutecele le avea lîngă dînsa şi cu toate acestea nu căută să-l şteargă cu dînsele, ci rupse o tufă de spice şi aĭde (il şterse) cu tufa.

3. Dumnezeŭ, căruĭa nimic nu-ĭ scapă (ad. care vede toate), se supără la moment. «ha !» zise el, dacă găsirăţĭ

náturli. Aştiptáţĭ voĭ!» şi tu ŏară d-ĭu sch'iclu-l fiţéá gîrnuţlu cît pilicarlu, cu dimindarĕa Dumniḑăluĭ, aciţă' s-lu facă necă ng'umitati.

Dit ŏara ţĕa u vîḑură ŏámin'l'i urbarĕa şi iĭŭ ved pîni mbadi u başi ş-u mută, că-ĭ amîrtii s-u calcă ŏámin'l'i.

pînea o para ocaoa, ştergeţĭ chîar şi pe prunci cu dînsa. Aşteptaţi voĭ!»... Şi la moment, de unde spicul făcea grăuntele cît policarul de mare, din porunca luĭ Dumnezeŭ, începu să-l facă nicĭ cît jumătate, (de cum il făcea).

Din momentul acela oameniĭ văzură neghiobia şi unde văd pîne (aruncată) jos, o sărută şi o rădică, de oare-ce e păcat să o calce oameniĭ.

(Cules din Samarina, de D-l G. Diamand).

XXIX

Di ţe-ĭ draclu c-un c'ic'ór?

1. După ţe Dumniḑă'ŭ fĕaţi loclu şi dĕ-aŏá pin la Dumniḑă'ŭ, draclu z-bigă' şi nis si nu armînă cama ngh'os. Cum adră', cum fĕaţi, acló si-l' h'ibă, că na! scŏasi dŏaŭă prăvḑi: buvalu şi luplu.

2. Gh'ini că lĕ-adră', li ndrĕapsi, ma cum s-lĭ da suflit? Da di nă parti, da dĕ-alantă, suflă, li minä, ţivá! lĭ grĕaşti să s' scŏală, ţivá! ĕali necă bitĕá a v'iŭ. A dracluĭ il' v'inĕá tîcĭ s-facă. Nu-l' ĕară dĕaltă a luĭ, ma cum si-s ducă la Dumniḑă'ŭ nis s-l'i cada, tra s-lĭ bagă suflit?

3. Cari viḑú, ţe nu viḑú, că nu s-faţi ar'úmtrĕa, si scŏală di v'ini la Dumniḑă', ţe ma-l viḑú ntră nis, il' ḑisi:

«Ţe-ĭ, triscatárate din vale?

«Ĕa, ţe s-h'ibă, cara-ţĭ fec'ŭ dŏaŭă prăvḑi, mari lucru! va sĕ-aspară tuti alanti

XXIX

De ce dracul e cu un picior?

1. După ce Dumnezeŭ făcu pămîntul şi de aci pînă la cer, dracul se băgă (ad. işĭ propuse) şi dînsul să nu rămie maĭ pre jos. Cum drese, cum făcu, acolo să-ĭ fie (ad. fire-i-ar să-ĭ fie de cap), că eată scoase două animale: pe bivol şi pe lup.

2. Bine că le făcu (lit. dură), că le înfrumuseţă, dar cum să le însufleţească? Dă de o parte, dă de cealaltă, suflă, le mişcă, nimic! le chiamă să se scoale, în zadar! ele nicĭ nu daŭ semn de viaţă (lit. nicĭ nu băteaŭ a viŭ). Draculuĭ îĭ venea să pleznească (lit. să facă «*tîc*)». Nu-ĭ părea răŭ de altceva de cît, cum să meargă să se roage de Dumnezeŭ (lit. să-ĭ cază—în genunchĭ—luĭ Dumnezeŭ), ca să le însufleţească.

3. Dacă văzu, ce nu văzu (ad. dacă văzu, că n-are în cotro), că nu se poate (lit. că nu se face) altmintrelea, se scoală şi vine la Dumnezeŭ, care, cum îl văzu în faţă, îĭ zise:

«Ce este de treĭ orĭ caterisitule din vale?

a tali, că ĭu va li vĕadă tu guvă va-s h'igă.

4. Dumniḑă'ŭ arîsi şi ḑisi: «Ea ḑi-lă să s-mută, s-imnă».
Grĕaşti draclu, lă cadi, bati cŏada di nă parti, s-şuţă, sĕanvîrtĕaşti, cu amă'ĭ cu darăţĭ, ţivá! s-minä ch'atra di mpadi, să s-minä şi ĕali? Draclu l'-v'inĕá cît s-crĕapă tu ch'ali şi Dumniḑă'ŭ si-l viděáĭ, pînă şi barba l'-arîděá.

5. Ţe s-mintuí Dumniḑă' atumţĕa? ĕa s-anv'ém şi búvalu aestu tră lişurarĕa omluĭ.
«Oĭ, zarzavûlĭ, grĕaşti nis, macă vreĭ s-angh'aḑă búvalu-ţĭ, minä-l cu c'orlu şi ḑi-l' acşiĕa: scŏală, budilă' s-aĭ putĕari mari, zvercă sînătŏasă şi s-nu poţĭ si zburăşti».
Citu-l' ḑisi draclu acşi şi búvalu tŏară si mbrustă'.

6. «Tora, ma vreĭ s-anv'éḑĭ ş-luplu, minä-l cu c'orlu şi ḑi-l': scŏală, lupe, s-mîţi domnu-tu».
Draclu, ca darác din vale ţe ĕasti, aduch'í, că aŏá nu cură bun lucru şi nîinti ţe s-lu minä şi z-ḑicä dimindátili zbŏari, sîpă' nă grŏapă cît lu ncîpú şi alisă' maşi nă guvă tră c'ic'orlu cu cari vrĕaĭ minä luplu. Tu ŏara ţe-l minä' şi-l' ḑisi «scŏală, lupe, s-mîţi domnu-tu», ansari luplu şi hap! îl' faţi a dracluĭ di c'or, că-l' lu curmă' pin di ḑinucl'u. Vrĕa-l arbă mîcată dĕ-a gh'inĕaluĭ tut, ma ţe si-l' faţi, că avĕá intratá tu guvă.

7. Dĕ-atumţĕa armasi di lumĕa ḑiţi az-tr-azĭ tră drac: «aţél c-un c'ic'ór».
Tut tr-aestă ş-ŏ-aŭ ŏamin,-

Iacă, ce să fie, făcuĭ două animale lucru mare! se vor sperìa toate celelalte animale ale tale şi (că) orĭ-unde le vor întîlni, se vor înfige prin găurĭ.

4. Dumnezeŭ rîse şi zise: «Poftim de le zi să se rădice şi să umble!»
Chĭamă dracul, se roagă de ele, dă din coadă, se întoarce jur împrejur, cu vrăjĭ, cu drăcĭĭ, nimic! se mişcă piatra de jos, ca să se miştе şi ele? Draculuĭ îĭ venea cît p-aci să pleznească în piele, ear luĭ Dumnezeŭ—să-l fi văḑut,—îĭ rîdea chiar şi barba.

5. Ce se gîndi Dumnezeŭ atuncĭ? haĭ să înviem pe bivolul acesta pentru uşurarea omuluĭ (de nevoĭ).
«Măĭ drace, vorbeşte dînsul, dacă vreĭ să învieze bivolul tăŭ, mişcă-l cu piciorul şi zi-ĭ aşa:
«Scoală, dobitocule, să aĭ putere mare, git puternic şi să nu poţĭ vorbi».
Indată ce dracul zise aşa, bivolul se sculă în picioare imediat.

6. Acuma dacă vreĭ să înviezĭ şi pe lup, mişcă-l din picior şi zi-ĭ: scoală, lupule, ca să mănîncĭ pe stăpînul tăŭ.
Dracul, ca drac din vale (priceput) ce este, înţălese, că nu-ĭ lucru curat la mijloc şi înainte de a mişca şi zice cuvintele ce i s-aŭ ordonat, săpă o groapă cît îl încăpu şi lăsă numaĭ o gaură pentru piciorul cu care era să miştе pe lup. Indată ce-l mişcă şi-ĭ zise «scoală, lupule, ca să mănîncĭ pe stăpînul tăŭ», sări lupul şi hap! îĭ prinse piciorul draculuĭ şi i-l curmă (înghiţi) de la genunchiŭ. L-ar fi mîncat cu totul, dar ce să-ĭ facĭ, că intrase în gaură.

7. De atuncĭ rămase (obiceĭul) ca lumea să zică despre drac pînă în ziua de astă-zĭ «acel cu un picior».

l'i, c-a dracluĭ maşĭ di lup nu l' trĕaţi, ma ĭu-l vĕadi, acaţă strèmatli. Dĕ-aŏá şi zborlu: «fuḑi ca di per di lup», că ĭu draclu andirĕaşti i an'urzĕaşti per di lup, perlu ş-l'a.

8. Dĕ-aestă multi casi ţîn ḑi'lili di Crăc'ún per di lup în casă, s-nu v'înă daraţl'i di carcanḑal', tut nă sŏie di daráţĭ, di pinginescu casa.

Tot din această cauză, cred oamenii, că draculuĭ numaĭ de lup nu-ĭ trece (ad. nu o poate scoate la capăt cu lupul), ci, unde îl vede, fuge depărtare de maĭ multe pogoane. De aci vine şi zicătoarea «fuge ca de păr de lup» de oare-ce, cînd dracul zăreşte sau miroseşte păr de lup, îşĭ ĭea lumea în cap (lit. părul îşĭ ĭea).

8. Tot din acest motiv se obicĭnueşte, ca în zilele de Crăciun multe familiĭ să ţie păr de lup în casă, ca nu cumva să vie dracii de *carcanḑalĭ* un soiŭ de dracĭ şi să spurce casa.

XXX

Di ţe harlu ĕasti surdu?

1. Harlu ma naintĕa nu ĕará surdu, cum ĕasti-l tora, ma nă ḑuă l-pitricú Dumniḑă'ŭ, s-l'a súflitlu a unei nvĕasti, muşată, să-l l'aĭ caplu.

2. La caplu a córbîl'eĭ di nvĕastă, u plinḑĕă nă tetă, că nvĕasta nfişé doĭ fic'órĭ, şi bîrbatlu al'éĭ, vin'i hîbarĕa, că murí.

3. Cîndu intră' harlu şi viḑú n'ila ţe s-faţi, l-til'e' ahîntă n'ilă, că nu cutiḑă', şi-l' bagă cuţutlu şi s-l'i l'a súflitlu, ma s-turnă' nîpóĭ la Dumniḑălu.

4. Aestu cum îl viḑú, îl' ḑisi: «Ĭu i nvĕasta?»

«Dŏamne, gri harlu, ĕa şĕa ţe s-faţi. Mîrata nvĕastă, tu duca si-l' l'aŭ súflitlu, nfişé şi fĕaţi doĭ fic'órĭ; dĕ-altă parti, îl' vîniră hîbărli, că bîrbatu-su tu xĕani, ĭu ĕará, li tĕasi ş-nis. A casă, urfan'i, ţe cu saclu s-cafţi s-ŏ-arúţĭ nafŏará şi nu sĕ-arucă. Soie ş-ŏamin', nŏ-ari vîră, afŏará

XXX

De ce moartea este surdă?

1. Moartea (Charon), înainte nu era surdă, cum este acuma, dar, într-o zi o trămise Dumnezeŭ, să ĭea sufletul uneĭ neveste, frumoase de tot (lit. frumoasă, ca să-ĭ ĭeĭ capul).

2. La capul nenorociteĭ neveste plîngea o mătuşă, căcĭ nevasta născu doĭ băeţĭ şi bărbatul eĭ, sosi ştirea, că muri.

3. Cînd intră moartea şi văzu nenorocirea ce se face, ĭ-a fost aşa de mult milă, că nu cuteză, să-ĭ bage cuţitul şi să-ĭ ĭea sufletul, ci se întoarse din noŭ la Dumnezeŭ (în cer).

4. Acesta îndată ce-l văzu, îĭ zise:

«Unde-ĭ nevasta?»

«Doamne, grăi moartea, eată şi eată ce se petrece (lit ce se face). Beata de nevastă, ducîndu-mă să-ĭ ieaŭ sufletul, născu (lit. fece) doĭ băeţĭ; pe de altă parte, îĭ sosi ştirea, că bărbatul săŭ, în străinătate, unde era, dete ortul popeĭ (lit. le întinse picioarele). În

dĭ-ună tétă ş-aţĕá mŏaşi ş-fucîrŏan'i, că nŏ-ari tră nîsă s mică, nu z-da şi s-ag'ută ş-la altu. Carĭ si-l' lŏam şi súflitlu a l'írtàtăl'eĭ di nvĕastă, mintuíĭ: carĭ va li mutrĕască náturli, ţe vaĭ armînă după nîsă ?»

casă, sărăcie (aşa de multă), în cît cu sacul să cauţĭ să o aruncĭ afară şi (tot) nu se aruncă. Rude şi oamenĭ (de aproape) nu are pe nimenĭ, afară de o mătuşe şi aceea bătrînă şi săracă, în cît n-are pentru dînsa ce mînca, nu să dea şi să ajute şi pe altul. Dacă ĭ-aş fi luat sufletul bieteĭ (lit. repozateĭ) neveste, gîndiĭ: cine va îngriji de pruncii, carĭ vor rămîne după dînsa ?»

5. Dumniḑălu dipusi ḑĕáni'li nă ŏară, niură' şi li dimîndă' a harluĭ, si s-afundă tŏ-amari şi s-l'-aducă dĕ-acló nă bizbil'e cît nă casă.

5. Dumnezeŭ încruntă din sprincene odată, se posomorî (lit. înoră) şi-ĭ ordonă morţiĭ, să se afunde în mare şi să-ĭ aducă de acolo o stîncă cît o casă (de mare).

6. Harlu azbuiră' di nă ŏară, sĕ-afundă' tŏ-amari, cîrţîní bizbil'a din anúmira şi pînă s-ţî freţĭ ocl'il', na-lu ntră Dumniḑă'ŭ.

«Disíc-u !» ursí Dumniḑălu şi cîndu s-u disică, ţe s-află nautru ? Dŏaŭă v'eţurĭ, doĭ v'erni, ĭu bitĕá v'iĭ nauntru.

6. Moartea zbură dintr-o dată, se afundă în mare, trînti stînca pe umer şi pînă să-ţĭ frecĭ ochiĭ, eată-l în faţa luĭ Dumnezeŭ.

«Despic-o !» ordonă Dumnezeŭ.

Şi cînd o despică (în două), ce să găsească înăuntru? Două fiinţe, doĭ vĭermĭ, carĭ se mişcaŭ viĭ înăuntru.

7. «Carĭ mutrĕaşti tră v'éţurli aestri ? ntriă' Dumniḑălu.

«Tini ! Doamne !» gri harlu.

«Macă ĭo ş-nu altu, lo Dumniḑălu, ţe ţ-u lúcurlu a tăŭ, s-intrégh' şi z-vreĭ s-afli, ţe nu-ĭ dată să ştibă altu di mini?

«Cu cali, doamne !» gri harlu.

7. «Cine îngrijeşte de fiinţele acestea ? Intrebă Dumnezeŭ?

«Tu, Doamne !» grăi moartea.

«Dacă eŭ şi nu altul, reluă Dumnezeŭ, ce ţĭ-e treaba ta (ad. ce te amestecì), ca să întrebĭ şi să vreĭ să afli, ce nu-ĭ menit să ştie altul afară de mine ?»

«Just (ad. cu cale) Doamne !» grăi moartea.

8. Atumţĕa Dumniḑălu l-fĕaţi surdu şi-l pitricú pi har si-l' l'a súflitlu ali nvĕasti şi apoĕa ursí z-bînĕaḑă pri loc, pînă va-l' v'ină mintĕa.

Pri loc, harlu intră' la un mînîstír şi fîţĕá huzmeti acló şi s-pîlîcîrsĕá ḑuă ş-nŏapti la Dumniḑălu, tra s-lu l'artă şi s-lu mută dipri loc şi s-lŏalină nîpóĭ în ţer.

8. Atuncĭ Dumnezeŭ o făcu surdă şi-o trămise (pe moarte) să ĭea sufletul nevesteĭ şi apoĭ o condamnă să trăească pe pămînt, pînă îĭ va veni mintea. (ad. pînă va învăţa minte).

Pe pămînt, moartea se întocmi la o monastire, şi trăea acolo şi se ruga zi şi noapte la Dumnezeŭ, ca să-o ĭerte şi să-o suĭe earăşĭ în cer.

9. Carĭ tricură trei-ḑăţĭ di an'

9. După ce trecură treĭ-zecĭ de

di ŏara ţe harlu bînă la mînistír, ca nîs ţe nu vrĕa, nă ḑuă igúminlu, l-pitricú tu hîsibă' s-aducă cari şti ţe Acló ĭu z-duţĕá, ţe z-vĕadă? m-pîzari tută lumĕa s-trîḑêá di nă parti, s-trĕacă δispóti şi tuţĭ şiḑĕá, si ncl'iná şi-l' lŏa uric'unĕa.

anĭ din ceasul, ce moartea trăea la monastire, aşa cum nu dorea (ad. răŭ, greŭ de tot), într-o zi stareţul o trămise în oraş să aducă cine ştie ce. Pe cînd se ducea (lit. acolo unde se ducea), ce să vază? In tîrg toată lumea se da la o parte, ca să treacă arhiereul şi toţĭ şedeaŭ, se închinaŭ şi căpătaŭ binecuvîntarea.

10. Di tini, di mini, harlu, ţe vedĕá şi nŏ avḑá, află', că aţél δispóti, nu ĕara altu di cît un di náturli a mirátîl'eĭ di nvĕastă, mŏartă tu nfîşari.
Arîsi atumţĕa şi ḑisi:
«Mari ţ-u δoxa, Dŏamne!
Tu turnată, cîndu s-turná la mînistír, ţe z-vĕadă? lumĕa tută avĕá işită s-pitrĕacă cama avḑîtlu om dit loclu aţél, la amirălu si-lı hĭibă mîna ndrĕaptă.

10. De tine, de mine (ad. întrebînd pe unul, pe altul) moartea, care vedea şi nu auzĭa, află, că acel arhiereŭ, nu este altul de cît unul din pruncii nenorociteĭ neveste, moartă în naştere (ad. pe cînd năştea).
Rîse atuncĭ şi zise:
«Mare ţi-e gloria, Doamne!»
La întoarcere, cînd se întorcea la monastire, ce să vază? lumea toată işise să trimită pe cel maĭ renumit om din acel loc, la împăratul, ca să-ĭ fie mînă dreaptă.

11. Di tini, di mini, harlu află', că omlu aţél nu-ĭ altu di cît frátili al δispótĭ.
Arî-i ĕară şi ḑisi:
«Mari ţ-u δoxa, Dŏamne!»
Dumniḑălu lŏ-acl'imă' atumţĕa dĕ-adŏară n-ţer şi-l' ḑisi:

11. De tine, de mine, moartea află, că omul acela nu-ĭ altul de cît fratele arhiereuluĭ.
Rîse earăşĭ şi zise:
«Mare ţĭ-e gloria, Doamne!»
Dumnezeŭ o chĭemă atuncĭ pentru a doua oară şi-ĭ zise:

12. E! ţe viḑúşĭ cît şiḑúşĭ pri loc? Nviţáşĭ minti?».
«Dŏamne! mari ţ-u δoxa». lı-gri harlu.
Al Dumniḑă'ŭ îl' fu n'ilă di har atumţĕa, îl l'irtă' şi-l bîgă' nîpóĭ tu pîni, ma tră minti, tra s-nu s-arîdă ş altă ŏară di faţi ţe fĕaţi ş-aŏá treĭ dăţĭ di an', lŏ-alîsă' surdu.

12. «Eĭ! ce văzuşĭ cît şezuşĭ pe pămînt? Prinseşĭ minte?»
«Doamne mare ţĭ-e gloria!» îĭ grăi moartea.
Luĭ Dumnezeŭ îĭ fu milă de moarte, o ĭertă şi o băgă earăşĭ în post, dar spre pedeapsă (lit. pentru minte) ca să nu se înşele şi altă dată de face ce facu, acu treĭ-zecĭ de anĭ înainte, o lăsă surdă.

13. Dĕ aestă omlu nu prindi si s-plîngă vîrăŏară di ţe-l' pitrĕaţi Dumniḑălu, că ţe-l' pitrĕaţi tră bunlu a luĭ u faţi. Acşiţi dŏáuli naturĭ, după ţe armásiră ŏárfini, carĭ avḑi' un avút om ninfumilát, li lo, li fĕaţi fumĕalii şi li criscú dĕ ag'úmsiră ŏamin' mărĭ şi

13. De asta omul nu trebuĭe să se plîngă nicĭ o-dată de ce-ĭ trămite Dumnezeŭ, că (tot) ce-ĭ trămite, pentru binele luĭ o trămite. Ast-fel, ceĭ doĭ prunci, după ce rămaseră orfanĭ, auzind (de acestea) un bogat om, dar fără copiĭ, îĭ luă, îĭ adoptă de copiĭ şi-ĭ crescu pînă

avḑi'ţi tu loclu tut, acşiti cum nu vrĕaĭ ag'ungă puté, carĭ s-lĭ bină pîrinţil', ţe, şi z-vrĕa s-li nvĕaţă şi s-li prucupsĕască, nu putĕá.

Ş-aesti tuti.

ajunseră marĭ şi renumiţĭ peste tot pămîntul, ast-fel cum n-ar fi devenit nicĭ odată, dacă le trăea părinţii, carĭ, şi să fi vrut să-ĭ înveţe (ad. să-ĭ instruească) şi să-ĭ procopsească, nu ar fi putut.

Acestea toate.

Auzit de la ţal Ḑimă Ḑimul'a, Samarina, Epir.

XXXI

Di ţe boĭl'i vĕara l'-adună musca şi di ţe nu se arîspîndăscu oĭli?

1. Erá vĕara, nă ḑuă duguröasă ş-caldă, dĕ-arḑĕá söarli naföară ca tu c'ireáp.

Dumniḑălu tu eta ţĕa imná pri padi, adrát ca aúş şi vidĕá ţe-ĭ ş-ţe nu-ĭ. Cîndu vidĕá vîră strîmbitati, mutrĕá cum di cum si-ndrĕagă şi carĭ s-nu putĕá, cavái di omlu strîmbu.

2. Acşiti nă ḑuă lö-aciţă' cîldura tu cîmpu, di-l' curá asudorli pri faţă, că ḑiţĕáĭ, «dusi auşlu aestu, s-tuch'i di cîldură».

Ş nă sĕati, un foc ţe-l ĕará, şi ţe-l' avĕá uscată grumazlu, di ḑiţĕái, că «toröa crĕapă tră semnu ş-nişani mari».

3. Acló, ĭu z-diriná mîratlu dĕ-aúş, si-l' plîndi n'ila, na ĭu astal'i un vîcár.

Aestu ĕará agun'isít, că-l fuḑí un boŭ şi mutrĕá s-lö-ag'ungă şi s-lö aducă, s-lu bagă tu vîcîrĕaḑă, ĭu se-aumbrá ş-alanţi boi şi văţĭ.

4. Dumniḑălu l'-părú gh'ini, că dĕadi di nîs şi-l' ḑi-si:

ajunseră marĭ şi renumiţĭ peste tot pămîntul, ast-fel cum n-ar fi devenit nicĭ odată, dacă le trăea părinţii, carĭ, şi să fi vrut să-ĭ înveţe (ad. să-ĭ instruească) şi să-ĭ procopsească, nu ar fi putut.

Acestea toate.

XXXI

De ce pe boĭ îĭ goneşte musca în timpul verei şi de ce nu se răspîndesc oile?

1. Era în timpul verei, o zi dogoritoare şi caldă, de ardea soarele afară ca în cuptor.

Dumnezeŭ în vremea aceea umbla pe pămînt, transformat în bătrîn şi vedea ce-ĭ şi ce nu-ĭ. Cînd vedea vre o strîmbătate, (nedreptate) căuta în tot chipul să o dreagă şi dacă nu putea, vaĭ de omul strîmb (nedrept).

2. Ast-fel, într-o zi îl prinse căldura în cîmpie (Tesalia), de-ĭ curgeaŭ sudorile pe faţă că ziceaĭ, «se sfîrşi» (lit. duse) cu moşul acesta, se topi de căldură.

Şi o sete, un foc ce-ĭ era şi ce-ĭ usucase gîtlejul, de ziceaĭ, că «acuşi plezneşte, spre minune!»

3. Pe cînd se chinuĭa sărmanul de bătrîn, ca să-ĭ plîngĭ de milă (ad. în mod lamentabil), eacă întîmpină pe un văcar.

Acesta era grăbit, fiind că îĭ fugi un boŭ şi căuta să-l ajungă şi să-l aducă, ca să-l bage în *văcărĕaḑă*[1]), unde şedeaŭ la umbră şi ceĭlalţĭ boĭ şi vacĭ.

4. Luĭ Dumnezeŭ îĭ păru bine, că-l întâlni (lit. dete de el) şi-ĭ zise:

1) *Văcărĕaḑă* este staulul boilor şi vacelor.

«Avḑi ncŏa re! Nu-n' daĭ nă ch'ic dĕ-apă, că va crep di sĕati?»

«Crech' ş-nu crech',» l'-u turnă' vîcarlu, «nu veḑĭ, că-n' fuḑí boŭlu? S-alás ĭo boŭlu, s-ţ-adúc aţîĕa apă?».

Şi nu vru, ne s-l'i da apă, ne s-l'-aspună, ĭu pŏati s-află,

«Măĭ ascultă aci! Poţĭ să-mĭ daĭ un pic de apă, căcĭ (mĭ-e) să crep de sete?»

«Crepĭ şi (saŭ) nu crepĭ» îĭ răspunse văcarul, «nu vezĭ colea, că-mĭ fugi boul? să las eŭ boul, să-ţĭ aduc ţie apă?»

Şi nu vroi, să-ĭ dea apă, nicĭ să-ĭ spuie (arăte), unde poate găsi.

5. Dumniḑă'ŭ ş-ciftă' di cali. N'arsi cît n'arsi şi da di un picurár, ţĕ-alîgá asudát ş-curmát, şi cu caplu discufut.

«Avḑi ncŏa», l'-ḑîţi Dumniḑălu, nu poţĭ si-n' daĭ nă ch'ic' dĕ-apă, că cripáĭ di sĕati?».

«Si-ţĭ daŭ» il'ḑîţi picurarlu, ma-n' fuḑiră oĭli, di nu ştiŭ cum va lĕ-adún tuti d-adún».

5. Dumnezeŭ îşĭ căută de drum. Mĭerse ce mĭerse şi întâlneşte (lit. dă) pe un păstor, care alerga asudat şi obosit şi cu capul descoperit.

«Ian ascultă încoace», îĭ zice Dumnezeŭ, nu poţĭ să-mĭ daĭ un pic de apă, căcĭ pleznii (ad. pleznesc) de sete?».

«Să-ţĭ daŭ», îĭ zice păstorul, dar îmĭ fugiră oile, în cît nu ştiŭ cum le voiŭ aduna pe toate la un loc (lit. împreună).

6. Şi picurarlu dusi ma nclo după nă mîgulă, ĭu ştĕa, că cură nă fintînă, lo apă tu cic'ulă şi-l' dĕadi auşluĭ di biú şi di-şĭ astimsi sĕatĕa.

Atumţĕa s-turnă' Dumniḑălu, li vluisi oĭli şi li dimîndă', s-h'ibă pravda Dumniḑăluĭ. Tu cilŏari vîră ŏară s-nu s-arîspîndască şi s-nŏ-arîĕască.

6. Şi păstorul se duse maĭ încolo după o măgură, unde ştiea, că izvorăşte o fintînă, luă apă în căciulă şi-ĭ dete bătrînuluĭ de băŭ şi de-şĭ stinse setea.

Atuncĭ se întoarse Dumnezeŭ, le binecuvîntă oile şi le ordonă, să fie vita luĭ Dumnezeŭ. În căroare nicĭ o-dată să nu se risipească şi să nu se răspîndească.

7. Apoĕa ş-adusi aminti di vicár şi-l blistimă' şi-l' ḑîsi:

«Totna musca si-l' l'i adună boĭl'i vĕara, cîndu vaĭ ardă sŏarli şi cîndu vaĭ h'ibă cilŏari şi dugŏari mari, tra sĕalagă' vîcarlu cu limba scŏasă, ca aciţát di naĭŏară».

7. Apoĭ îşĭ aduse aminte de văcar şi-l blestemă şi-ĭ zise:

«În tot-dauna musca (de cal) să-ĭ adune (ad. gonească) boiĭ vara, cînd va arde soarele şi cînd va fi căroare şi dogoare mare, ca să alerge văcarul cu limba scoasă, ca un posedat.

8. Di aestă oĭli imnă tuti dadún, unănîngă alantă şi vĕara, cîndu-ĭ cîldură ş-foc, ĕali sĕdună sun aumbrata tŏ-amiriḑŭ pînă frînḑi cilŏarĕa.

Tut tr-acşí a boĭlor lĭ da vĕara musca, di-şĭ l'a perlu şi fug, fug, canda sînt aci-

8. De asta oile umblă toate împreună, una lîngă alta şi vara, cînd e cald şi foc, ele se string supt umbră *în ameriḑŭ* [1]) pînă se potoleşte căroarea.

Tot pentru asta, pe boĭ îĭ goneşte musca în timpul ve-

[1]). *Amiriḑŭ* e locul unde se odihnesc vitele pe la mĭezul zilei.

ţáţĭ di ţivá draţĭ şi mîratlu di vîcár alagă-alagă, ca laĭu ş-corbu, s-l'-aprĕadună tu v'ia a cîlŏáril'eĭ şi crĕapă di sĕati, ca el ţe nu va.

De aestă tu cîmpu Dumniḑălu, nŏ-alîsă di cît maşi în dŏaŭă fintî'n'.

reĭ, de-şĭ ĭeaŭ lumea în cap, şi fug, fug, parcă sînt posedaţi de ceva dracĭ şi sărmanul de văcar aleargă, aleargă, ca un nenorocit (lit. negru şi corb), să-ĭ adune în mĭezul căroareĭ şi crapă (suferă) de sete, aşa cum nu doreşte.

De asta în şes (în Tesalia) Dumnezeŭ nu lăsă de cît numaĭ cîte-va fîntînĭ.

(Culeş din Mălăcaşĭ, Tesalia.)

XXXII

Di ţe turma-ĭ pîscută di cîn'?

1. Dumniḑălu tu eta aţĕá, cîndu tuti bŭnili ĕará pri loc, bînă ş-nîs îm padi.

Tu nă ḑuă chirú caléa şi işí tu vulŏaga unéĭ pîdúrĭ grĕaŭă; acló dĕadi di un picurár, ţe-ş pîştĕă turma. Al Dumniḑă' l'-ĕará sĕati şi-l' ciftă' a picurarluĭ si-l' da nă ch'ic, dĕ-apă, si-şĭ astingă sĕatĕa. Picurarlu l'-ḑisi, că nŏ-ari tu buclă.

2. «Du-ti ş-l'a di la fintînă! ḑisi Dumniḑălu.

«Fintîna, aúş, i diparti, ḑisi picurarlu.

«Las'- s-h'ibă!

«Las' s-hĭibă, ma v'ini luplu di-n' mîcă turma toată, cari s-ŏ-află singură.

«Nu ţ-u fricá, ḑisi Dumniḑălu, că ţ-ŏ-avegl'u ĭo.

«Macă-ĭ acşíţi, adapsi picurarlu, mi duc. Ma s-mutreşti un lucru: carĭ z-v'ină luplu, si-l' daĭ maşi un numal'u, ma nsus nu, că acşí aém zbor».

«Gh'ini! ḑisi Dumniḑă'ŭ.

3. Picurarlu lo bucla din a númira şi caléa, caléa, dusi la fintînă.

XXXII

De ce turma ĭe păscută de cînĭ?

1. Dumnezeŭ în vremea aceea, cînd toate fericirile (lit.—lucrurile—bune)eraŭ pe pămînt, trăea şi el pe pămînt (lit. jos).

Intr-o zi pĭerdu drumul şi eşi în pajiştea uneĭ păduri grozave; acolo întîlni pe un păstor, care îşĭ păştea turma. Luĭ Dumnezeŭ îĭ era sete şi-ĭ ceru păstoruluĭ, să-ĭ dea un pic de apă, ca să-şĭ potolească (lit. stingă) setea. Păstorul îĭ zise, că nu are în *buclă*.

2. «Du-te şi ĭea de la fintînă! zise Dumnezeŭ.

«Fintîna, moşule, este departe, zise păstorul.

«Las să fie!

«Las' să fie, dar vine lupul şi-mĭ mănîncă turma toată, dacă o găseşte singură.

«Să nu-ţĭ fie frică, zise Dumnezeŭ, căcĭ ţi-o păzesc eŭ.

«Dacă-ĭ aşa, adaose păstorul mă duc. Dar să bagĭ de seamă un lucru: Dacă vine lupul, să-ĭ daĭ numaĭ o vită, maĭ mult (lit. maĭ sus) nu, căcĭ aşa am convenit».

«Bine! zise Dumnezeŭ.

3. Păstorul luă *bucla* [1]) pe umăr şi apucînd pe drum, mĭerse la fîntînă.

[1]) *Bucla*, este un vas de lemn, în care se pune apă saŭ vin.

Cît fuḍí nîs, na-l şi másturu-Cola.

Ştiĭ tu chiirolu aţél cîn' nu ĕará, tufechiĭ nu ĕara, ţivá nu ĕara. Ţe ĕara? maşĭ omlu şi ciumaglu cu ţe putĕáĭ s-tĕ-avegliĭ di ună şi de alantă. Di astă picurarliĭ avĕá ligătură cu luchiliĭ dit şirĕaŏa lor, s-lî da n-ḍuă cîti un numáliŭ şi s-nu lî facă ară'ŭ tu turmă.

4. Luplu, ma cupîsí, liĭ-cîftă' numaliĭlu zburî't a picurarluĭ.

Dumniḍălu liĭ-tĕasi un mel, ma luplu cu caplu nsus, necă vru si-şĭ tŏarnă ocliĭliĭ pri nîs. El vrĕa birbéc.

«Birbéc vreĭ, birbéc s-ţî dăm», ḍîsi Dumniḍă'ŭ.

5. Acşiţi Dumniḍălu acaţă un birbéc gione şi «sîii!» l-sîrgliaşti pri lup. Birbeclu di nă ŏară s-tĕaţi cîni şi udreptu pri lup si-l diniică. Cîndu viḍú luplu, că n-loc nîs s-mîcă pri bîrbéc, aestu mutrĕaşti s-lu diniică, aŏá fĕáţiră alanţî.

6. Di ŏara ţĕa s-curmă' ligătură dintră luchi ş-picurári şi oìli lĕ-avĕagliĭ cîniliĭ.

Picurarlu, cîndu s-turnă' cu apa şi viḍú, că auşlu aţél ţe nu ĕara altu di cît Dumniḍă'ŭ, liĭ-dĕadi soţ, harao mari.

Indată ce se duse dînsul, eată-l şi meşterul-Nicola (ad. lupul).

Ştiĭ în timpul acela cîĭnĭ nu ĭereaŭ, puştĭ nu ĭereaŭ, nimic nu era. Ce era? numaĭ omul şi ciomagul cu care puteaĭ să te păzeştì de una şi de alta. De asta păstoriĭ aveaŭ legămînt cu lupiĭ din domeniul lor, să le dea pe zi cîte o vită şi să nu le facă răŭ în turmă.

4. Lupul, dacă veni, îĭ ceru (moşuluĭ) vita convenită cu păstorul.

Dumnezeŭ îĭ întinse un mĭel, dar lupul dîrz (lit. cu capul în sus), nicĭ nu vroi să-şĭ întoarcă ochiĭ asupra-ĭ. El poftea berbece.

«Berbece, pofteştĭ, berbece să-ţĭ daŭ», zise Dumnezeŭ.

5. Aşa Dumnezeŭ prinde un berbece şi «sîii!» îl azmute asupra lupuluĭ. Berbecele dintr-o dată se făcu cîine şi (sări) drept în contra lupuluĭ, ca să-l sfîşie (lit. să-l dumice). Cînd văzu lupul, că în loc ca el să mănînce pe berbece, acesta caută să-l sfîşie, p-aci ţĭ-e drumul.

6. Din acel moment se curmă legămîntul dintre lupĭ şi păstori şi oile le păzesc cîĭniĭ.

Păstorul, cînd se întoarse cu apa şi văzu, că acel bătrîn, care nu era altul de cît Dumnezeŭ, îĭ dete tovarăş, s-a bucurat mult.

Avela, Epir.

XXXIII

Calĕa láptiluĭ.

1. Un hiliĭin nă ŏară, acló l-bigă' zarzavúlĭ, si z-ducă s-fură di la nun-su,—s-facă ară'ŭ la omlu a luĭ, ca luplu tu sirĕaŭă.

Ţe faţi nîs? Niarḍi la cîşarĕa nun-suĭ şi si-l fură

XXXIII

Calea lactee

1. Un fin o dată, (acolo) îl îndemná dracul, să se ducă, să fure de la naşul săŭ,—să facă răŭ la omul luĭ, ca lupul în domeniul săŭ.

Ce face dînsul? Mĭerge la stîna naşuluĭ săŭ şi haĭ! să-ĭ

láptili! şi ţe z-veḑĭ? află' ŏara, cîndu tuţĭ cĭn'l'i durn'á şi aţél' ţe lŏ-aduch'iră, niţi lŏ-alîtrară, că-l cunuştéá di tot-na.

2. După ţe-şĭ umplu ch'el'li denga, li ncîrcă' gh'ini-muşát, ş-lo ţumarlu di cîpestru şi aŏá te-am!
Dumniḑălu ţe nuştii ţe-ĭ somnul ḑuă ş-nŏapti şi ţe nŏ-alasă ţivá niviḑută, cum viḑú liĕaţa aestă,—cumbarlu s-fură di la nun, — tu ŏară pitricú un angh'il si-l' vĕarsă láptili dit ch'el'.

3. Angh'ilu, ma dricós di Dumniḑă', ţe-ş ḑisi: d-ĭu si-l versu acşi tut di nă oară, ma gh'ini puţi'n citi puţi'n, si s-află ş-torlu mîni, cari-l fură'.

4. Acşí nis şi-l' faţi dŏaŭă guvicĭ maşĭ cît s-cură láptili puţi'n cîti puţi'n' că pînă z-ducă acasă cumbarlu, láptili tut si stricură' dit chiel'.
Diminĕaţa, sculîndu nunlu, vĕadi, că gileţli ş-tálarl'i sun gol'. Caftă ncŏa, caftă nclo, ntrĕabă un, ntrĕabă alantu, picuiárĭ, cin', ţivá! Viră nu ştĕă ţe s-fĕaţi láptili. Cîndu ĕasi puţi'n ma nclo, vĕadi caléa, c-algh'aşti di lapti.
«Lŏ aciţa'm furlu», ḑisi el, «aŏá lŏ-avém». Ahi't şi nu ch'iarĭ ch'iró, ma s-lia caléa-caléa dupu urma láptiluĭ virsát şi ag'unḑi pînă la casa h'in'inluĭ. «Bre! si-l mîcă luplu, si-l mîca el acló!..»j-ḑisi nis n'irát şi cuduit, «cumbarlu-n' s-ŏ-adră' muşutĕaţa aestă?». Nu-l' vinĕá si s-umplă, cum cumbarlu s-fură di la nun, ĭuvaşĭuvá!

5. «Bună-ţĭ ŏară, cumbare?».

fure laptele! şi ce să vezĭ? nimeri (lit. află) ceasul cînd toţĭ cĭinĭi dormĭaŭ, ear aceĭ carĭ îl simţiră (ad. carĭ prinseră de veste), nicĭ (îl) lătrară, căcĭ îl cunoşteaŭ de totdauna.

2. După ce umplu pĭeile (burdufurile) pe deplin, le încărcă frumos, îşĭ luă măgarul de căpăstru şi p'aci ţi-e drumul.
Dumnezeŭ, care nu ştie ce-ĭ somnul ziua saŭ noaptea şi care nu lasă nimic nevăzut, îndată ce văzu ticăloşia aceasta,—ca finul să fure de la naş—la moment trămise pe un înger să-ĭ vĭerse laptele din pieĭ.

3. Ingerul, maĭ al draculuĭ de cît Dumnezeŭ, ce-şĭ zise (în sine:) de unde (ad. în) loc să-l vĭers aşa tot dintr-o dată, maĭ bine puţin cîte puţin, ca să se afle mîne şi urma celuĭ, care îl fură.

4. Ast-fel el (zise) şi-ĭ face două găurĭ numaĭ cît să curgă laptele puţin cîte puţin, în cît, pînă să mearga finul acasă, laptele tot se strecură din pieĭ.
Dimineaţa, sculîndu-se naşul, vede că *găleţile* şi putinele sînt goale. Cercetează încoace, cercetează în colo, întreabă pe unul, întreabă pe altul, pe păstorĭ, cĭinĭ, nimic! Nimenĭ nu ştiea ce se facu laptele. Cînd ĭese puţin maĭ încolo, vede, că drumul albeşte de lapte.
«Il prinserăm pe hoţ», zise el, «aci îl avem». Apoĭ nu pierdu timp, ci apucă drumul după urma lapteluĭ vărsat şi ajunge pînă la casa finuluĭ. «Măĭ! să-l mănînce lupul, să l mănînce pe el acolo! (ad. fire-ar al draculuĭ, să fie)», îşĭ zise dînsul mirat şi nedumerit, «finul să-mĭ fi făcut isprava (lit. frumuseţea) aceasta?». Nu-ĭ venea să crează, cum finul să fure de la naş, cu nicĭ un chip!

5. «Bună ziua, finule!»

«Gh,ini vin,işĭ», sĕ-astrapsi cumbarlu unä ş-unä mprostu, ca ţel cu musca pri nari, «ţe hibă'rĭ, nune? ţe vimtu te aduţi pri la noi?» Cumbarlu mutrĕá s-u ch,ară calĕa.

«Cumbare, cumbare, ĭo nu vin,ŭ trä şidĕari, ma ştiĭ că va ŏ-aspîrdém cumbiril,a?

«Aha! că ţe, nune?

«Că ţe? ti faţi, că nu ştiĭ, că ţe? c-adrăşi muşutĕaţa la omlu a tăŭ, ca luplu tu sirĕaŭă, am că ţe!».

«A! nune, nunee! nu scŏati foc din gură, cîndu ĭo nu n'-am hibari di ţivá. Ea spuni-n' ş-an,ia, ţe căsti?».

6. Atumţĕa nunlu l' ḑisi «ţe-ĭ ş-cum», ma cumbarlu nu vrĕa s-avdă'ĭuvaşĭuvá, «haşa, ş-haşa!» sĕ-aciţá di stĕali, canda ĕara apă di liturv'ie. Atumţĕa nunlu lu scŏasi di-l, aspusi torlu alîsát di lapti, ţe ninga s-cunuştĕá şi-l' ḑisi:

«E, cumbare, ş-tora vreĭ s-n,i baḑĭ v'ilĭ la ocl'i? luplu l-vidém şi urma l'-ciftă'm, faţĭ tini.

7. Ma viḑú cumbarlu, că sĕaciţă' tu praşĭ, ticú şi-l' ciḑú barŏón si-l l'artă: «ĭo u fec,ŭ, tini s-nu u faţi, nune!» l, ḑisi el, «ved ş-ĭo, că fuĭ tihuláiŭ cu uritĕaţa ţĕ-adrái, ma lucru ţe s-fĕaţi, s-fĕaţi».

8. Ţe vrĕa l,-adară ş-nunlu, că lŏ-alisă' si-ş ŏ-află di la Dumniḑă'ŭ şi trä semnu armasi dĕ-atumţĕa láptili virsát şi niuscát, că ş-azi tr-azi il veḑĭ, dĕ-aţĕá sĕ-acl'amă: *calĕa láptiluĭ.*

XXXIV

Di ţe ursa nŏ-ari cŏadă?

1. Şirĕata di vulpi, viḑi'ndaluĭ dipri nă ḑeană' că un piscár

«Bine venişĭ (ad. bun sosit), sări dintr-o dată finul în picioare, ca cel cu musca pe nas, «ce veste, naşule? ce vînt te aduce pe la noĭ?» Finul cerca s-o încurce (lit. să peară, încurce drumul).

«Finule, finule, eŭ nu veniĭ să şez, ci ştiĭ, că vom strica cumetria?

«Eĭ, da de ce, naşule?

«De ce? te facĭ, că nu ştiĭ, Fiind-că făcuşĭ isprava (rea) la omul tăŭ, ca lupul în domeniul săŭ, de asta (lit. căci de ce alta!).

«Naşule, naşule, nu scoate foc din gură, cînd eŭ n-am habar de nimic. Ean spune-mĭ şi mie, ce este?».

6. Atunci naşul ĭi zise «ce-ĭ şi cum», dar finul nu vrea să audă (de aşa ceva) cu nicĭ un chip, ci nega mereŭ! par-că ar fi apă (curată, ca apa) de prescure. Atunci naşul îl scoase şi-ĭ arătă urma lăsată de lapte, care încă se cunoştea şi-ĭ zise:

«Eĭ, finule, şi acuma vreĭ să-mĭ puĭ ochelarĭ la ochĭ? pe lup îl vedem şi urma îi căutăm, facĭ tu.

7. Dacă văzu finul, că se prinse în praşĭ, tăcu şi-ĭ ceru pardon, să-l ĭerte: «eŭ o făcuĭ, tu să nu o facĭ, naşule» ĭi zise el, «văd şi eŭ, că fuĭ ticălos cu fapta urită ce făcuĭ, dar lucru ce se făcu, se făcu».

8. Ce era să-ĭ facă şi naşul, îl lăsă să-şĭ o afle de la Dumnezeŭ (ad. în plata Domnului) şi drept minune rămase de atunci laptele vărsat şi neuscat, în cît şi azi îl vezĭ, de aceea se numeşte: *calĕa láptiluĭ*: calea lactee.

XXXIV

De ce ursul n-are cŏadă

1. Vicleana de vulpe, văzînd depe o colină, că un pescar

vinĕá n-calár, cu calu ncărcát cu doăŭă cuşórĭ di peşti, aĭ, il' til'é caléa, s-tĕasi m-padi şi s-fĕaţi psŏah'i.

Piscarlu ma u viḑŭ, o lo ş-u bîgă pri sumár, s-ŏ-aducă acasă, s-u biléască, tra s-l'-adarăch'aléa gună a mul'ari-saĭ.

2. Aestă, un cîti un, aciţă' di-l' arcă' peştil' dit cuşori şi cîndu viḑŭ nîsă, că l'-ag'ungu, s-arucă' pri la cîpul'i mpadi şi caléa-caléa nipói, l'-adună' peştil' tuţi şi l'-adusi s-l'i mîcă tu lujár.

Acşí nîsă, tră nîscînti ḑili, ngustá, prînḑá, mirindá şi ţiná maşĭ peştĭ şi nu z-duţĕá dip avinari, că nŏ-avĕá a-nangh'i.

3. Nă ḑuă trĕaţi baḑara di ursă prĕ-acló, ş-u vĕadi cum ş-alinḑĕá búḑili.

«Nu ti ntreb, cumbară, ţe mîţĭ aţia, l'-ḑisi ursa?

«Am ţe s-mîc, nunĕ, ĕa acşiţi ş acşiţi, nîşti peşti, l'-u turnă' şirĕata di vulpi.

«Am d-ĭu l'-aflâşĭ tini peştil', că după cîti ştiŭ, ne tală-tu, ne mă-ta nu erá piscárĭ? tra s-h'ĭĭ ş-tini?

4. «Acşi-ĭ, nunĕ, ma fŏaméa ţe nu ti nvĕaţă s-faţĭ? Carĭ mi strĕasi fŏaméa şi nŏ-avĕám ţe z-bag în gură, si-nì l'aŭ súflitlu cu bunlu, acló ĭú şidĕám tu márḑinĕa dĕ-arĭú, cu cŏada tu apă, na ĭu s-adunară peştil' s u mîcă şi cîndu u trag nă ŏară, ţe z-veḑĭ? furtiĭ di peşti scoşŭ.»

5. Ursa avĕá ş-nîsă atumţĕa nă cŏadă mari, ş-muşată, ma mari ş-cama muşată şi dĕ a vúlpil'eĭ.

«Am ĭo, ntribă' nîsă, vaĭ

venea călare, cu calul încărcat cu două coşurĭ de peştĭ, haĭ, îĭ tăie drumul, se întinse pe jos şi se făcu moartă.

Pescarul cum o văzu, o luă şi o băgă pe samar, ca să o ducă acasă, să o jupuească şi să facă din pĭele, blană pentru nevasta sa.

2. Aceasta, începu să arunce peştiĭ din coşurĭ, unul cîte unul şi cînd văzu dînsa, că-ĭ sînt destuĭ (lit. că-ĭ ajunge), se aruncă pe la coada caluluĭ jos şi mergînd de alungul drumul străbătut (lit. şi calea-calea înapoĭ), adună toţĭ peştiĭ şi-ĭ duse să-ĭ mănînce în vizuina sa.

Aşa ea, în timp de cîte-va zile, gusta dimineaţa, prînzea, *merinda* şi cena numaĭ peştĭ şi nu se ducea de loc la vînat, căcĭ n-avea necesitate.

3. Intr-o zi, trece nespălatul (bădăranul) urs p-acolo, şi o vede cum îşĭ lingea buzele.

«Te aş întreba, fino, ce mănîncĭ acolo, îĭ zise ursul?

«Da, ce să mănînc, naşule (arom. naşe) eacă aşa şi aşa, nişte peştĭ, îĭ răspunse vicleana vulpe.

«Da, de unde îĭ aflaşĭ tu peştiĭ, căcĭ după cîte ştiŭ, nicĭ tatăl tăŭ, nicĭ mama ta nu eraŭ pescarĭ, ca să fiĭ şi tu?

4. «Aşa-ĭ naşule (ar. naşe), dar foamea ce nu te învaţă să facĭ? Dacă mă apucă foamea şi nu aveam ce să bag în gură, ca să-mĭ ĭeaŭ sufletul cu binişorul (ad. ca să-mĭ împac, astîmpăr sufletul), pe cînd şedém la malul rîuluĭ, cu códa în apă, eacă se adunară peştiĭ, să o mănînce şi cînd o trag o dată, ce sĕ vezĭ? poverĭ de peştĭ scoseĭ».

5. Ursul avea şi el p'atuncea o coadă mare şi frumoasă, maĭ mare şi maĭ frumoasă şi de cît cea a vulpeĭ.

«Dar, eŭ întrebă el, voĭŭ

pot ș-îo sĕ-acáț, cara s-mi duc?

«Cum s-nu poți, sor? Carî vreĭ s-acáți cu cama lișurĕață, du-ti di cu sĕară și nh'iḍu-u tu apă și aștĕaptă pînă dimineața și si știĭ, că vaĭ acáți fără dĕ-altă».

6. Ursa, ca ch'irută, ș-lo mintĕa la c'ic'ŏari și haĭ! l-ari'ŭ sĕ-acață pești cu cŏada!

Carî u bigă' tŏ-ari'ŭ, nu s-minä' dip pînă dimneața, acși cum u nvață' vulpĕa țĕa minc'unŏasa.

Erá n'ada ĕarnă, di fițéá n-arcŏari ș-un frig, că crípá ch'étrili di ger și di virvér.

Acși, că cŏada a budălŏan'il'eĭ di ursă, ngl'iță' tŏ ariŭ și cîndu trapsi dimneața si scŏată pești', țe s-pată? Cŏada-l si curmă' ditú arădaținä.

Și tră aestă, dĕ-atumțĕa ursa amasi fără cŏada, că nŏ-avú minți și că lotră buni zbŏárili a li șiĕată di vulpe.

putea și eŭ să prind, dacă mă voĭ duce?

«Cum să nu poți, sorioară? Dacă vreĭ să prinzĭ cu maĭ mare ușurință, du-te de cu seară și înfige-o în apă și așteaptă pînă dimineața și să știĭ, că veĭ prinde fără doar».

6. Ursul, ca un prost, își luă mintea la picioare (ad. porni fără să raționeze de loc), și haĭ! la riŭ să prinză pești cu coada!

Daca o băgă în riŭ, nu se mișcă de fel pînă dimineața, așa cum îl învață vulpea cea mincinoasă.

Era pe la mĭezul ĭerniĭ în cît făcea un frig, de crăpaŭ pietrele de ger și de vifor. Ast-fel în cît coada prostului de urs, înghețà în riŭ și cînd trase dimineața să scoată pești, ce i se întîmplă? coada i se curmă din radăcină.

Și pentru aceasta, de atuncea ursul rămase fără coadă, căcî n-avu minte și că consideră de bune vorbele vicleneĭ de vulpe.

Cules din Veria, Macedonia.

POEZIĬ POPULARE LA AROMÎNĬ

POEZIĬ POPULARE LA AROMÎNĬ

Sie (die Poesie) lebte in Ohr des Volks, auf den Lippen und der Harfe lebendiger Sänger; sie sang Geschichte, Begebenheit, Geheimnisz, Wunder, und Zeichen: sie war die Blume der Eigenheit eines Volks, seiner Sprache und seines Landes, seiner Geschäfte und Verurtheile, seiner Leidenschaften und Anmassungen, seiner Musik und Seele.» Herder, Allg. Werke, Zweiter Band, Volkslieder p. 61.

Poeziile populare se numesc la aromînĭ:

cîntic, pl. *cî'ntiţi*.

apoĭ:

cîntic di vrĕare (cîntec de amor),
cîntic di xĕane (cîntec de străĭnătate),
cîntic di numtă (cîntec de nuntă),
cîntic vecl'u, (cîntec bătrînesc)
mirv'ulŏav'i saŭ) bocete
cîntic di mortu)
cîntiţi fureşti saŭ *căpităneşti* (cîntece haĭduceştĭ)
cîntîclu al x etc. etc.

Pentru a exprima cîntarea, se zice:

Ind. *cîntu* (cînt).

Pentru a cînta cu instrumentul se întrebuinţează verbul:

bat saŭ *cîntu*.

d. ex. *bat cu fluĕara* (cînt cu fluerul)
bat cu flauta (cînt cu flautul) etc.

Tot acest verb se întrebuinţează pentru a exprima cîntarea păserilor, aşa se zice: *pul'i bat* (păserile cîntă). Se zice însă şi: *pul'i cîntă*, dar maĭ rar.

Indemnul de a cînta:

l'a un cîntic,
acaţă un cîntic,
ḑi un cîntic,
cîntă un cîntic
} cîntă un cîntec

saŭ simplu: *ḑi-l'-u* (zi-ĭ-o!)

A produce cîntece se zice:

scŏală cîntic (scoală cîntec, creează cîntec).

Apoĭ: *l'i sculară cîntic* (i se facu cîntec, fie în bine, fie în răŭ.

scŏate cîntic (creează cîntec).
adară cîntic (idem).
mută cîntic (idem).

Cînd cine-va cîntă frumos, se zice:

cîntă, di dipuni pul'i di pri arburĭ.

(cîntă, în cît ceboară păserile de pe arborĭ);

ángh'il'i dipuni

(îngerii coboară);

ca birbil'ŭ cîntă

(cîntă ca o privighetoare);

ma pri bŏaţi-l' (pe vocea luĭ, adică îţĭ vine să jurĭ pe vocea luĭ, atît e de frumoasă, într-atîta o doreştĭ). Tot aşa:

ma pri cînticu-l'! (pe cîntecul luĭ!)

D-ĭu u scŏati ahtari bŏaţi?

(de unde o scoate aşa voce frumoasă?)

s-avḑi bŏaţĕa-l' şi z-ḑiţĭ ţe-ĭ aestă?

(să auzĭ vocea-ĭ şi să zicĭ uĭmit:—ce-ĭ asta?)

si staĭ s-lo-asculţî şi altă nu!

(să staĭ să-l asculţĭ şi alta nu).

Z-bîtŭ hŏara di cîntare-l' (S-a zguduit satul de cîntarea luĭ, aşa frumos, aşa cîntec a cîntat).

S-nu tî saturĭ di ascultari.

(Să nu te saturĭ ascultînd);

Lŏ-adară cî'nticlu (îl drege, ştie să producă efect cîntînd).

hari di la Dumniḑă'ŭ ĕasti cîntarĕa.

(Cântarea—ad.: a cînta frumos—este dar de la Dumnezeŭ).

L'-cîntară ḑînîli n-treĭa sĕară.

(lĭ cîntară zînele a treia sară) se zice pentru cine are darul de a cînta frumos.

Notă.—Se face aluziune la cele treĭ parce, carĭ după credința populară, vin în a treia sară, după naşterea cuĭ-va, şi-ĭ menesc soarta vieţeĭ.

Il mŏari cînticlu (Il moare cîntecul) cînd cine-va cîntă, ţiind vocea mult timp, fără să adie.

Cînd cine-va nu cîntă frumos, se zice:

cîntă ca di la stĕarpe.

(cîntă, aşa cum se cîntă la — oile — sterpe), adică prost de tot.

Notă.—Această zicătoare s-a născut din observarea, că doar păstoriĭ carĭ păzesc şi pasc oile cele sterpe, ar fi cam proştĭ şi nepricepuţĭ la cîntat.

S-ţ-astúchĭ' urécl'ili cîntă.

(cîntă, în cît ţĭ vine să-ţĭ astupĭ urechile);

s-lŏ-avḑî şi s-faţĭ náparte.

(Auzindu-l, să apucĭ încolo, în a parte), adică, ţĭ vine să fugĭ, cînd el cîntă.

Tĕ-acaţă n'irlu, cîndu cîntă.

(ţĭ curge mirul—ad. mucĭ de la nas—cînd cîntă).

Ţi si tŏarnă măţîli, cîndu cîntă nîs.

(Ţi se întorc maţele — adică: te scîrbeştĭ, — cînd el cîntă).

Ḑi cînticlu aţél, ţe te aguniră di la numtă. (Zi cîntecul cel din cauza căruia te aŭ gonit de la nuntă) se zice cuĭ-va, care nu ştie să cînte, care cîntă din cale afară prost.

Ci'nticlu aţél marli.

(Cîntecul cel mare), adică a cînta un cîntec fără început şi fără sfîrşit, a cînta alandala, orĭ ce-ĭ vine în gură.

Ci'nticlu aţél di dup-alantu.

(Cîntecul cel de după cel-lalt), adică nicĭ unul şi orĭ-care.

Caŭi un ş-ci'nticlu.

(Fie-care cu cîntecul), adică asurzeală mare, mare zăpăceală, cînd fie-care cîntă cu cel mai mare dezacord.

Il trĕămură (îl tremură), se arată prin această expresiune modul particular de a cînta, modulînd vocea în tot felul.

Ci'nticlu nŭ-ari domnu.

(Cîntecul n-are stăpîn), aşa se zice, pentru a arăta mobilitatea perpetuă, la care este supus cîntecul, menit să se schimbe în trecerea sa din gură în gură.

L-cîntă.

(îl cîntă, adică : îl încîntă, îl sfătueşte, îl ademeneşte, îi bate capul.

S-ţî cîntă preftul după urĕacl'i.

(Să-ţĭ cînte preotul după ureche), adică să morĭ.

Notă.—Cînd moare cine-va, înainte de a fi mutat din casă, vine preotul şi citeşte diferite rugăciunĭ. El citeşte stînd la capul reposatuluĭ.

S-ţi cîntă preftul la cap şi hog'a la cic'ŏare.

(Să-ţĭ cînte popa la cap şi hogea la picioare).

N'i si cîntă.

(Mi se cîntă), adică am poftă de cîntat. Tot aşa:

Nu-n' si cîntă (nu mi se cîntă).

Cîntarĕa şi g'ucarĕa, j-va mîcarĕa şi bĕarĕa.

(Ca să cînţĭ şi să jocĭ, se cere (trebuĭe) mîncare şi băutură).

Pînă nu-l' si cîntă di năuntru nu z-duţi ci'nticlu.

(Pînă nu se cîntă din năuntru—adică : pînă cînd nu eştĭ dispus,—nu merge cîntecul).

Cînd cine-va arată uşurinţa cu care ştie el să isprăvească o afacere, zice:

il' cîntu un cîntic şi s-faţi (îĭ cînt un cîntec, şi se face, se sfîrşeşte afacerea).

Ca să arătăm cuĭ-va, că sîntem în stare să-l silim să facă chiar imposibilul, îĭ zicem :

Va-l faţi şi vaĭ ţiţi şi un cîntic vurgărescu.

(Aĭ să facĭ—cutare lucru—şi aĭ să zicĭ, să cînţĭ chiar un cîntec bulgăresc).

Cîntat şi discîntat.

(Cîntat şi descîntat), se întrebuinţează în acelaş senz, ca şi expresiunea romînească: *trecut prin ciur şi prin dermon.* De asemenea: om care a fost luminat în tot felul asupra unuĭ fapt, uneĭ afaceri etc; om priceput în suptilităţĭ.

îl' bati a vĕară.

(îĭ cîntă a vĕară), adică îĭ merge bine de tot.

s-lĭa şi vîcarlu.

(să ĭea şi văcarul), se zice, cînd cine-va a cîntat şi nu maĭ vrea să sfîrşască cîntecul.

Adunarea cîntecelor populare la Aromînĭ este tot ce poate fi maĭ anevoĭos. Culegerea lor la petreceri, din experienţă am constatat, că nu poate fi fructuoasă. Tot folosul ce poate trage cine-va din asemenea petreceri, e să noteze începutul cînteculuĭ, şi apoĭ să se intereseze cine-l cunoaşte cîntecul întreg, ca a doua zi să-l transcrie complect. Cauza, pentru care culegerea cîntecelor aromîneştĭ e anevoĭoasă, este că la Aromînĭ nu sînt cîntăreţĭ de profesiune, carĭ să înmagazineze în memoria lor această comoară. Sînt numaĭ anumite persoane, maĭ cu seamă femeĭ, recunoscute de bunĭ cîntăreţĭ, cărora trebuĭe să te adresezĭ în această privinţă; dată fiind timiditatea acestor persoane, neîncrederea ce le inspiră ceĭ carĭ se ocupă cu adunarea acestuĭ material—şi a orĭ-ce fel de material folkoristic,—maĭ ales cînd colectorul nu face parte din tribul lor şi nu trăeşte în felul lor de viaţă, greutatea adunăriĭ cîntecilor populare, devine şi maĭ anevoioasă.

La adunarea cîntecelor mi s-a întîmplat următorul fapt, să mă adresez la neveste maĭ tinere, recunoscute de bune cîntăreţe, ca să-mĭ spuĭe ceva cîntece. Se înţelege, că în urma stăruinţelor mele, aŭ trebuit să renunţe la sfiala lor şi la obicĭnuitele preîntîmpinărĭ de: eŭ nu maĭ ştiŭ cîntece, le am uĭtat, altă-dată am ştiut dară acuma nu ştiŭ, etc. şi să vrea cu dinadinsul să-mĭ dicteze unele cîntece. Abĭa spuneaŭ cîte-va vĭersurĭ şi nu puteaŭ dicta maĭ departe saŭ săreaŭ peste vĭersurĭ. Cauza pentru care se producea această încurcătură, era, că numaĭ cîntîndu-le, şi le puteaŭ reaminti. Dar era foarte greŭ să le determinĭ ca să cînte, după ce-ĭĭ făceaŭ favoarea să ţi le spuĭe necîntate. Educaţiunea lor restrînsă se opunea la distragerea unuĭ necunoscut, fie el şi Aromîn.

Nu acelaş lucru însă se petrece cu rudele tale. Acestea sunt deschise faţă de vărul, unchiul, cuscrul etc. şi pe lîngă o rudă, maĭ cîntă orĭ-ce necunoscută.

Pentru aceasta se cade, ca aceĭ carĭ se îndeletnicesc cu adunarea cîntecelor populare aromîneştĭ — ca şi cu cel lalt material popular — să fie eşiţĭ din sînul poporuluĭ aromîn, să fie cunoscătorĭ aĭ fireĭ aromîneştĭ, dacă vor ca opera lor să nu fie greşită. Şi chiar în cazul acesta, trebue multă ostenală pentru aflarea lor, maĭ ales a cîntecelor vechĭ, fiind-că ele devin din ce în ce maĭ rarĭ, şi de multe orĭ se ascund pe vîrful munţilor, unde păstoriĭ îşĭ fac colibele lor, şi după ce le aĭ aflat, trebue multă dibăcie pentru a nu speria pe cîntăreţĭ şi a-ĭ face să amuţească şi să te aştepte cu vecînicul nu maĭ ştiŭ!

Aromînii, pe lîngă limba lor, cunosc şi vorbesc mai în totdauna încă o limbă, cîte o dată două şi mai multe. Cei de prin Albania vorbesc ca limbă străină pe cea albaneză, cei de prin Epir-Tesalia vorbesc pe cea grecească, ear cei de prin Macedonia, pe cea turcească, bulgăreassă, etc.

Aceasta cu privire la bărbaţi, de oare-ce femeile aromîne, afară de acele carî se coboară earna în Tesalia cu bărbaţii şi avutul lor, nu cunosc nicî boabă din limbile străine.

Faptul, că Aromînii vorbesc mai multe limbi este recunoscut atît de duşmanii lor, carî se silesc să-i deznaţionalizeze cît şi de pretinşii lor prietinî, carî pe faţă se daŭ de filoromînî, ear pe ascuns sînt cîştigaţi, ca să servească o cauză străină, cîte o dată două în acelaş timp.

Toţi aceştia totuşi nu vor să recunoască un lucru, că dacă poporul aromîn este bilinguic, în părţile unde există aceasta, se impune ca o parte din producţiunile artistice ale literaturei populare să fie opera geniului aromînesc şi că vorbindu-se de geniul creator al poporului aromîn va trebui să fie studiat şi în creaţiunile lor din limbele popoarelor vecine, creaţiunî uşor de remarcat, de oare-ce se referă la fapte îndeplinite de poporul aromîn, la obiceiurî, datine, practicate numaî de Aromînî. Nu exagerăm, dacă afirmăm, că mai toată poezia haîducească, cîntată în munţii Epiro-Tesalicei, celebrînd faptele şi eroizmul căpitanilor, în cea *mai mare parte aromînă*, este produsul geniului aromînesc; aceste cîntece înşişi grecii le numesc βλάχικα τραγούδια, adică, cîntece aromîneştî.

In peninsula balcanică după denumirea de βλάχος greciî înţeleg pe Aromînî, şi dacă în jurul Ateneî, eî daŭ aceasta numire şi celor lalţi carî se ocupă cu păstoritul, este că-i identifică cu Aromînii, de la carî aŭ împrumutat şi obiceiul acesteî ocupaţiunî, dacă nu cumva în trecut aŭ fost chiar aromînî, grecizaţi mai tîrziŭ.

Ca să nu fie nicî o umbră de îndoială despre cele de mai sus, că multe, foarte multe din penele cu carî străinii aŭ împodobit un corp străin, aparţin aromînilor, ne vom mărgini a reproduce cîte-va pasage din opera «Chants populaires de la Grèce moderne par Fauriel, Paris 1824, I.», în care vorbind despre Greci, trebuie să înţelegem pe Aromînî [1]).

CXXXVII Chants popul. de la Grèce moderne I Paris 1824.

Il n'y a pas un grec de l'interieur du continent qui ne se rappelât et ne pût citer, à défaut de myriologues entiers, du moins des traits de myriologue, pour éclaircir et appuyer ces diverses assertions. Je rapporterai, dans cette intention, sinon les termes précis, du moins le sens de quelques passages d'une pièce de ce genre qui fut entendue par le Grec même de la bouche duquel je tiens ce que j'en puis dire.

Une femme de Metzovou, sur le Pinde, agée de 25 ans, avait perdu son mari, qui la laissait avec deux enfants en bas âge. C'était une pauvre paysanne, d'un caractère trés simple et qui ne s'était jamais fait remarquer par son esprit. Menant ses deux enfants par la main, elle arriva en présence du corps de son mari, et commença son myriologue par le récit d'un rêve qu'elle avait fait quelques jours aupa-

[1]) Pasagiile culese din autoriî greci saŭ străinî, carî aŭ scris după înfiinţarea primelor şcoale aromîne în peninsula balcanică, sînt peste măsura de multe. Acest soiŭ de scriitorî, din principiŭ, exclud cuvîntul vlahos, ear, cînd nu-l pot exclude, îl pomenesc de albanez.

ravant, récit qu'elle adressait au defunt. «Je vis, lui dit elle, l'autre jour, à la porte de notre maison, un jeune homme de haute taille, «d'un air menaçant, ayant à ses épaules des ailes blanches déployées: il «était debout sur le seuil de la porte, une épée nue à la main. Femme «me demanda-t-il, ton mari est-il à la maison? Il y est, lui répon- «dis-je: il est là qui peigne notre petit Nicolas, le caressant pour l'em- «pêcher de pleurer. Mais n'entre pas; tu ferais peur à notre enfant. «Et le jeune homme aux ailes blanches persistait à vouloir entrer. Je «voulus le repousser dehors; mais je ne fus pas assez forte. Il s'élança «dans la maison, il s'élança sur toi, à mon bien-aimé, et te frappa de «son épée; il te frappa, malheureux; et voici son fils, notre petit Ni- «colas, qu'il voulait tuer aussi...»

Observăm, ca *Meţova* saŭ *Aminciu* cum se numeşte pe aromîneşte, este orăşel pur aromînesc în Pind.

Vorbind despre cîntecele referitoare la nuntă zice:

XXIII: C'est assez d'indiquer celles aux quelles se rattachent plus directement les chansons dont j'ai à parler, en prévenant le lecleur que c'est surtout ce qui se pratique dans certains districts montueux de l'Epire, et dans le Pinde, que j'ai eu en vue».

Les «chants pop. de la Grèce moderne» Paris 1824 I, 1825 II.

Vorbind despre căsătorie C. Fauriel zice: rudele oferă un cadoŭ celor căsătoriţi în ajunul nunţii: XXXIV «Ce présent est à l'arbitre de qui le fait: le plus souvent, c'est un bélier ou un agneau vivants, parés de rubans et de grelots, ou simplement un quartier d'agneau ou de mouton destiné à faire partie de la chère du banquet nuptial.»

Obiceiurĭ curat aromîne, practicate şi azĭ în Epir şi de Fărşeroţi.

Pagina LV: «unde vorbeşte de supliciul pe care l-aŭ îndurat uniĭ hoţi, cărora li s-aŭ sfărămat picioarele fără să verse nicĭ o la- crimă» face aluziune la atrocele supliciŭ îndurat de fraţiĭ *Cacĭandoni*, cel maĭ brav căpitan aromîn de pe timpul luĭ Ali-paşa, tiranul din Ianina.

(I) LXVII: Pour ce qui est des subsistances, les Klephtes n'en étaient pas aussi dépourvues que l'on pourrait se le figurer, faute de connaître les lieux. Les montagnes où stationaient leurs bandes sont *frequentées par* des pâtres nomades, qui y montent chaque été, pour en descendre chaque hiver, avec d'innombrables troupeaux, qui for- ment une des principales richesses de la Grèce. La nécessité, une haine presque égale pour les Tuiks, leurs communs oppresseurs, ava- ient donné lieu à des relations de fraternité et d'amitié entre ces pa- tres et les klephtes. Ceux-ci respectaient scrupuleusement les trou- peaux des autres, qui, de leur côté, gardaient fidèlement aux klephtes le secret sur ce qu'ils pouvaient savoir de leurs campements et de leurs marches, et leur vendaient autant de chevreaux, d'agneaux et de moutons qu'ils en pouvaient consommer.

Exemplele de natura aceasta sînt nenumărate.

Aromînii cîntă în mod diferit. Cel maĭ răspîndid mod de cîntat se arată prin numirea de: *auşaşte* şi *fărşirutĕaşte*.

Cînd se cîntă în modul *fărşerotesc*, unul dintre cîntăreţi începe cîntecul, «*îl l'a*», «*îl mută*», cum se zice, apoĭ un altul îi urmează, şi se zice, că acesta «*îl tal'e cînliclu*», adică, cînd cel care a început cîntecul rădică vocea, cestalalt o coboară şi viceversa. Toţi ceĭ lalţi

îngrîn'escu (mîrîe), *talĭe bŏaţĕa, ţîn băaţĕa, ţîn islu,* adică fac basul, mîrîind pe o singură notă pe cînd primul începe cîntecul pînă sfîrşeşte două vĭersurĭ, ear toţĭ ceştĭ lalţĭ sfîrşesc tărăgănind vocea în mod duĭos.

Auşaşte (bătrîneşte) se cîntă în mod jalnic şi plîngător.

Modul de a cînta se maĭ arată prin numirea tribuluĭ saŭ localităţiĭ, unde se cîntă într'un mod particular. Aşa, se cîntă: *picurărĕaşte* (păstoreşte), *cîrvănărĕaşte* (ca cărăuşiĭ), *grămosteneaşte* (ca Aromîni din Gramoste etc.

Autoriĭ, carĭ aŭ maĭ publicat poeziĭ populare aromîneştĭ:

Caragiani. D-l I. D. Caragiani, a fost cel dîntîĭ, care a publicat în *Convorbirĭ literare*, un studiŭ asupra Aromînilor, intitulat: *Romîniĭ din Macedonia* şi *Poesia lor populară*. El vorbeşte pe scurt despre trecutul Aromînilor saŭ Rumelĭoţilor, cum îĭ maĭ numeşte, despre dialectul lor, despre poezia lor populară şi publică zece poeziĭ populare, însoţite de note explicative.

Sînt scrise etimologiceşte, ceea ce face ca valoarea lor supt raportul fonetic să fie oare-cum micşorată; sînt toate cîntece populare, nealterate de autor. Noĭ le reproducem în prezenta colecţiunĭ pe toate, transcriindu-le foneticeşte.

Petrescu. D-l Vanghele Petrescu, este al doilea care a dat la lumină o colecţiune de cîntece populare, culese din Cruşova: *Mostre de dialectul macedo-românu*, II parte, basme şi poesiĭ populare, culese şi traduse de Vangheliu Petrescu (Cruşoveanu), Bucureştĭ, 1881.

Această colecţiune cuprinde 25 de poeziĭ curat populare, nealterate de autor şi cu traducere în limba daco-romînă. Totuşĭ supt raportul fonetic lasă de dorit.

Obedenaru. *Texte Macedo-Române*, basme şi poesiĭ poporale de la Cruşova, culese de Dr. M. G. Obedenaru, publicate după manuscrisele originale cu un glosar complet de prof. I. Bianu, Bucureştĭ, 1891.

Această colecţiune cuprinde cîntece poporale, dar alterate, culese, probabil, de D-l Taşcu Iliescu, care ĭ-a comunicat cea maĭ mare parte din cîntece, dacă nu cum-va şi toate. Stofa tutulor însă este poporală. Această operă este însoţită de un glosar, aromîno-romîno-francez, întocmit de profesorul I. Bianu, şi care glosar cuprinde toate cuvintele cuprinse în colecţiune.

Weigand. *Die Aromunen* II Band (Volkslitteratur der Aromunen) von Gustav Weigand.

Leipzig 1894, opera aceasta conţine 117 cîntece populare. Sînt toate populare, dar mare parte din ele necomplete. Sînt scrise foneticeşte, ceea ce cu privire la ştiinţa limbeĭ, pot servi orĭ-cuĭ. Poeziile sînt clasificate în zece capitole, fie-care capi-

tol precedat de observaţiunĭ particulare şi toate precedate de o precuvîntare, prin care autorul se pronunţă, că poezia populară aromînă este aproape a se stinge şi greutatea cu care a cules *crîmpeele* din lit. popul. aromînă.

Că va dispărea o dată poezia populară şi de la Aromînĭ, ca să facă loc celeĭ culte, nicĭ o îndoială. Acest fapt se întîmplă orĭ unde cultura se întinde. Pînă atunceĭ însă credem că poezia populară va fi dezvoltată de Aromînĭ, şi dacă prin schimbarea împrejurărilor sociale va dispare un gen de poezie, altul îĭ va locul, anume : cel indicat de noile condiţiunĭ de traiŭ. Ast-fel, dacă *cîntecele vechĭ* nu se maĭ aud printre aromînĭ, ca unele carĭ nu le maĭ deşteaptă nimic prin uĭtarea evenimentelor carĭ le aŭ produs, în locul lor s-aŭ produs jalnicele cîntece de *xeane* (străinătate), cântece izvorîte din noile condiţiunĭ de traiŭ ale unora din triburile aromîneştĭ.

Noĭ neuĭtînd, că din toate genurile literatureĭ nescrise, cel maĭ puţin deosebit este genul poeziĭ populare, carĭ trăeşte, cît perzistă obiectele şi amintirele de carĭ se leagă şi se şterge, îndată ce acele obiecte şi amintirĭ se învechesc şi dispar, vom spune, că grăbită a fost sentinţa dată poezieĭ populare aromîne de învăţatul german, dacă cumva n-a fost intenţionată, ca să-ĭ servească de argument la o părere şi maĭ ciudată, exprimată în *Enciclopedia Română*, că poporul aromîn este destinat peireĭ, părere pe care învăţatul ţine să o manifeste şi să o răspîndească orĭ de cîte orĭ i se dă prilej, după cum tot aşa ţine să apere interesele slavilor în peninsula balcanică.

Burada Teodor. Poesiĭ populare din Macedonia ; sînt peste 22 de cîntece populare, foarte bine culese. Colectorul întrebuinţează ortografia etimologică. Sînt publicate în *Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie* a d-luĭ Gr. G. Tocilescu, Anul III, volumul V, fasc. I, Bucureştĭ, 1885.

S'aŭ maĭ publicat apoĭ poeziĭ populare prin diferite foĭ periodice. Numărul lor însă este redus.

I. POEZII POPULARE DE VRERE

(DRAGOSTE)

I

Lasă-ţĭ furca ş-fuslu-ţĭ, tini,
Ş-eşĭ-ăi, vrută, tu pîl0iri
eş-ăi tu pîl0iri, vrută,
cînticlu amèl l-ascultă,
si-ţĭ aspùn d-ĭu acaţă vrĕarĕa
si-ţĭ aspun d-ĭu acaţă vrĕarĕa.
Di la ocli apîrnăşti
şi la buḑi nîvîlĕaşti
di la buḑi-ţĭ chică-n sin
di-şi acaţă arîḑiţin'
arîḑiţin' se-aciţari
vrĕarĕa nŏ-ari vindicari,
nŏ-ari vrĕarĕa vindicari
dicît maşi cînd omlu mŏari.

Lasă-ţĭ furca şi fusul,
şi eşĭ, ĭubită, la fereastră,
eşĭ la fereastră, ĭubită,
cîntecul mieŭ să asculţĭ,
să-ţĭ spuiŭ de unde începe ĭubirea.
De la ochĭ începe, (porneşte)
şi la buze năvăleşte (se coboară),
de la buze iţĭ pică în sîn,
unde prinde rădăcinĭ,
rădăcină de ar prinde,
ĭubirea nu are vindecare,
nu se maĭ vindecă ĭubirea,
decît numaĭ cînd omul moare.

(Cules de la Mia Adam, Vlaho-Clisura).

II

Dao fete niculc'ane,
ch'isiră si z-aducă a bere,
ş-aflară doĭ g'on' în cale:

Două fete *niculcene*
porniră să meargă la petrecere:
ele întâlnirà (lit găsiră) doĭ voĭnicĭ
în drum:

[1]). *Enciclopedia romînă* vol. I, fascicola 3, Sibiu 1897, art: *Arămânii.*
Vezĭ răspunsul dat acesteĭ părerĭ de d. Bogdan-Duică în revista «Liga Română» An. II, 12, Martie 23, 1897.

— lŏaţĭ-nă g'on', că h'im muşate.
— Nu tora, că este nŏapte,
mîne tah'ina dimnĕaţă.

Ohrida

«Luaţi-nă voĭnicilor, căcĭ sîntem frumoase»,
— Nu acum, căcĭ este noapte,
mîne des de dimineaţă.

Com. de d. Dimoane M.

III

Cîte stele sun în ţer
trandafir
laĭ caramfir,
tută-alune si si facă,
şi lè-adùn tu tĭstimele,
si lè-aduc a vrútil'i :
— Vrută ĭu-ţ lŏ-aĭ g'ónili ?
— Tu Vlăh'ie şi Mag'arie.

Cîte stele sînt în cer,
trandafir,
caramfir,
toate alune să se facă,
să le adun în năframă,
să le aduc ĭubiteĭ
— Iubită, unde ţĭ-e voĭnicul (iubitul) ?
— In România şi în Ungaria.

IV

N'-avĕam tu munte n-av'in'e,
ş-anamisa mer dulţi,
tricù vruta di-ş lŏ-arupsi
ş-ĭo mi dedu cu dĕ-alagă,
aŏa s-ŏ-acáţ, acolo s-ŏ-acáţ,
n'-ŏ-aciţáĭ şi u bîşáĭ,
di daŭlĕ măn' n'i ŏ aciţaĭ.
— Strinḑĭ-mi, g'one, cît poţĭ,
dĕ-aŏa ninte ata-n' 'escu.

Ohrida

Aveam în munte o vie,
şi-n mijloc (un) măr dulce [1])
trecu ĭubita şi-l rupse
şi eŭ alergaĭ ĭute (după dînsa),
aci s-o prinz, acolo s-o prinz,
o prinseĭ şi o sărutaĭ
de cele două mĭĭnĭ o prinseĭ ;
«strînge, ĭubite, cît poţĭ,
în viitor a ta sînt.

Dimoane Mihail

V

— Ţe staĭ fĕată nîriită,
— Nu va dada s-mi mîrită,
— Tini fĕată g'onĕ-avúşĭ,
g'one avúşĭ, ţe lŏ-alisáşĭ ?
— Nu n'-ul vrĕam ĭo aţél g'oni,
galbin ca unä limon'i,
cu mustătli ca dĕ-aric'ŭ,
ĭo va-n' l'aŭ un ch'iparişŭ.
— Eşĭ fĕată tu misuhori,
tra s-ţ-alĕḑĭ tini un g'oni.

Vlaho-Clisura.

— De ce staĭ, dragă, (lit. fată) necăjită ?
— Nu vrea mama să mă mărite.
— Tu fată bărbat avuşĭ,
bărbat avuşĭ, de ce-l lăsaşĭ ?
— Nu-l ĭubeam eŭ pe cel bărbat,
galben ca o lămîe,
cu mustăţile ca ale unuĭ ariciŭ,
eŭ voiŭ lua un (bărbat frumos ca) chiparos.
— Eşĭ fată în mijlocul satuluĭ,
ca să alegĭ tu un bărbat.

VI

Sus tu munti i nă cruţi,
trîş sum cruţi nă lilic'i,
nă lilic'ĭ, nă nişani,
ĕasti ĕarbă dĕ agîrşari ;

Sus în munte ĭe o cruce,
tocmaĭ supt cruce o floare,
o floare, o minune,
este earbă de uĭtare,

1) care face mere dulcĭ, ci nu sălbatic, care se numeşte *agromin* saŭ *agromba* pin gr. ἀγρομηλος.

cari ŏae duţi ş- paşti,
n'elu a l'eĭ şi lŏ- agîrşaşti.
Z-duc jiliti ş- ŏ- an'urzescu,
şi di vruţi îşi îgarşescu;
ŏ- an'urziĭ şi mini laĕa,
şi tut nu-n' trĕaţi sivdaĕa;
nu-n' trĕaţi sivdaĕa ţe-am
tră un gĭone picurár.

care oae se duce şi paşte
îşi uĭtă de mĭel.
Se duc nenorocite şi o mirosisc
şi de ĭubiţĭ uĭtă;
o mirosiĭ şi eŭ sĕrmana,
şi tot nu-mĭ trece ĭubirea;
nu-mĭ trece ĭubirea pe care o am
pentru un voĭnic păstor.

VII

Io pi munte şi sŏarle după munte,
după munte nî livade vĕarde,
tu livade nî fîntînă arate,
de-aclo bĕa caĭţi-do şi trĕaţe.
Aclo ş-irá nî fĕată muşată,
ná fĕata muşată cu faţa scriată.
Mĕa şiḑûi di-n' discilicáĭ,
calu mine apoĕa-l ligáĭ,
l'-ded a caluĭ minucl'ul di pal'e
a zîgarluĭ ţerbu ch'indisit,
ş-an'ia n'-armase fĕata ţĕa scriata.

Fanca Cionescu.

Eŭ pe munte şi soarele după munte,
după munte, o livede verde,
în livede o fîntînă rece,
de acolo bea orĭ-cine trece.
Acolo era o fată frumoasa,
o fată frumoasă cu faţa zugrăvită,
Şezuĭ şi descălecaĭ,
calul apoĭ îl legaĭ
îĭ ded calului mănunchiul de paĭe,
a ogaruluĭ un cerb pestriţ,
şi mie-mĭ rămase faţa cea zugrăvită

Cules de d. Taşcu Şunda.

Notă.—Cuprinsul acestuĭ cîntec vorbeşte despre un călător-vînător, care zărind o frumoasă la fîntînă, a descălicat şi ca să fie de tot singur cu dînsa, calul l-a ocupat cu mîncarea, ogarul cu vînarea cerbuluĭ şi el rămase singur cu frumoasa *seriată*, de pînsă parcă cu penelul.

VIII

Ţi-n' şeḑĭ carşí cu mine,
n'-arşu laĭlu ti tine,
ti daŭle sufrîmţĕale,
scriate sunt ş- aţĕale
Cara ş-mi vreĭ, s-mi vreĭ,
cara si nu, s-n'i spun',
cîndo s- n- andîmusim,
vrută, s-nî părghisim.
Va-n' fug laĭlu-n', va-n' fug
va-n' fug tu munte greŭ;
va-n' fac unä călivă (s. nă caleao)
îŭ singur va n' bînéḑ
ş- acloţi va-n' arnéḑ.
Niorl'i s- facă carte,
munţil' s- facă cundil'e,
marĕa s- facă milane,
si scriŭ derturlĕ-amĕale.
Cîte stĕale are-n ţeru
ahîte orĭ s-ti mîriţĭ.
ş-ĕar mine si-n' te l'aŭ.

Cruşova.

Tu care şezĭ în faţa mea,
arseĭ bietul pentru tine,
pentru cele două sprîncene,
zugrăvite sînt şi ele.
Dacă mă ĭubeştĭ, să mă ĭubeştĭ,
ear dacă nu, să-mi spuĭ,
cînd să ne întîlnim,
ĭubită, să ne părăsim.
Mă voiŭ duce bietul, mă voiŭ duce,
mă voiŭ duce în munte greŭ,
acolo îmĭ voiŭ face o colibă,
unde singur voiŭ trăi
şi acolo voiŭ ĭerna.
Norii să se facă carte,
munţii să se facă condeĭe,
marea să se facă cerneală,
să scriŭ necazurile mele.
Cîte stele sînt în cer,
de atîte orĭ să te măriţĭ
şi ear eŭ să te ieaŭ.

Şunda Taşcu.

IX

Cara s-mi vreĭ, n'că, s-mi vreĭ,
carĭ nu, spune s-u ştiŭ,
si-n' l'aŭ perlu laĭlu-n' si-n' fug
tu munti si-n' mi ducu,
tu munti n-sus ş-ninga ma ncló,
s-n' adár unä cilivä;
s-plîngu mirăzlĕ-amĕali,
şi dorurili-n' grĕali:
di munti s-fac cundil'ili,
di mare s-fac milani,
j-di niorĭ nä carte albă.
Citi stĕali sun în ţer
de-ahiti orĭ s-ti mirîţĭ
şi ĕară véduă s-armîn'i
s-tu min'lĕ-amĕali z-v'inĭ
cu mini s-ti ncurun'.

Dacă m-eĭ ĭubi, dragă, (lit. mică)
să mă ĭubeştĭ,
dacă nu, spune, ca să ştiŭ,
să-mĭ ĭeaŭ lumea în cap să fug,
în munte să mă duc,
în munte sus şi încă maĭ încolo,
să-mĭ fac o colibă;
să-mĭ plîng durerile mele
şi dorurile grele:
din munţĭ să fac condeĭe,
de mare să fac cerneală,
şi de norĭ o carte albă.
Cîte stele sînt în cer,
de atîte orĭ să te măriţĭ
şi earăşi văduvă să rămiĭ
şi în mîinele mele să viĭ,
cu mine să te căsătoreştĭ.

X

Priimnă-n'-te, doamne, priimnă-n'-te,
tu cîmpul di Bitule.
— Nŏáŭă an' mi priimnáĭ,
şi muşată nu-n' aflái,
maşĭ nä h'il'e di Uvrĕaŭă
pri balconi anált şideá,
perl'i arúşĭ îşĭ ch'iptiná,
álbili ḑéáditi ş-frînḑéá,
mi mutréá laĭlu-n' ş-mĕ-ardḑéá.

Plimbă-te, doamne, plimbă-te,
în cîmpia din Bitule.
— Nouă anĭ mĕ plimbaĭ,
şi dragă (lit. frumoasă) nu-mĭ găsiĭ,
numaĭ o fată de Evreică
pe balcon nalt şedea,
pe balcon nalt şedea,
perii blonzĭ îşi pieptenă,
albele degete îşi munceá (lit frîngea)
mă privea pe bietul de mine şi
mă ardea.

Vlaho-Clisura — Mia Brendu.

XI

— Haĭ fĕată, s-n'irḑém tu munte,
tu munti noĭ doli'!
— Nu v'in, g'one, că n'-u fricä,
fricä singurĭ dol'i!
— Ţ'-bag, fĕată, munţil' ch'ifil'i:
cŏarda, că u bag la cap,
tufech'a u las pi braţă,
ş-calu-l legu la c'ic'oare!
Il' leg cîn'l'i si nŏ-alatră.
S-arisi fĕata si dusi,
trîş tu meséa nŏáptil'eĭ,
munţil' bîgară s-aurlă,
aciţă cŏarda să-ş tal'e,
tufech'a aciţă' s-aminä,
şi calu tra s-arujască,
cîn'l'i bîgară s-alatră,

— Vino fată (ad. dragă), să mergem în munte, în munte noĭ doĭ!
— Nu viu, ĭubite, căcĭ mĭ-e fricä,
(mĭ-e) fricä singurĭ doĭ!
— Dragă, pun de chiezaş munţiĭ,
că voiŭ pune sabia la cap,
puşca o las în braţe,
ear calul îl leg la picioare,
cîniĭ îĭ leg, ca să nu latre.
Se înşelă fata şi mierse:
tocmaĭ pe la mĭezul nopţiĭ,
munţiĭ începură să urle (vijie),
începu sabia să taie,
puşca începu să-mpuşte,
şi calul să nechezească,
cîniĭ începură să latre

ş-fĕata z-dĕapiră, z-zgh'ilĕască.
— Taţi-n'i fĕată şi nu-n' plînji,
nu-n' ti lŏaĭ tră unä sĕară,
că-n' ti lŏaĭ tră bana-n' tută.

— Lele moi dado curbane,

Fă-n' ţivá', că mult n'-u jale.
— Ţe s-ţi fac, h'il'e curbane,
bagă-n'-te nacă-n' ţi trĕaţe.
— Ţe s-mi bag, ţe s-mi liescu,

voĭ un g'one ş-mi mirescu,
di pi dĕană si-l mutrescu,
cu mularea di cipestru
ş-io pripodĕa si mplitescu.

— O laĭ Marcu firşirŏate,
lăişĭ feata tru h'icate.
— O lele! s-ara si ştĕam,
pri la călivi nu triţĕá'm
mirach'i mini nu-l' biga'm.
O lele! s-ara si ştĕam
mini fĕata vrĕa u lŏam;
Am nă sută di oĭ bec'i,
ş-ninga ahăt-alti, caleşi
şi ma nclo tă nă rîmănă.
mi băgám şi bag'ŭ la stăna.

— Moĭ lilic'e gh'urgh'uvană,
moĭ lilic'e clisurĕană,
ţi-n' ţ-ŏ-aĭ dĕana licrimată,
di n'i staĭ invirinată?
— Taţi, laĭ g'oni, laĭ muşate!
n'-am nă nĕarcă ţe-n' mi bate,
n' dĕade un xen dit altu loc,

n' dĕade un grec si ş-lŏ-ardă un foc;
dĕ-aţĕá n'escu licrimată,
dĕ-aţĕá n'-escu nvirinată.

Maĭ gh'ine lînjit nic'-erám,
pri Gopeşi si nu-n' triţĕám,
acló-n' viḑiŭ unä muşată,
analtu pi balconi şidĕá,
alba tantelă şi mpăltĕá;
unä ŏară n'-u viḑiŭ,

şi fata să se vaite, să strige
— Taci fată şi nu mai plînge,
căci nu te luaĭ pentru o sară,
ci mi te luaĭ pentru viaţa toată.

XII

Fă mamă sacrificiŭ
(adică: Fă nepreţuită mamă),
fă-mĭ ceva, căci tare mĭ-e jele.
— Ce să-ţĭ fac, fiică nepreţuită,
culcă-te doar îţi trece (dorul).
— Ce să mă bag (adorm), ce să
[mă nenorocesc,
doresc un voĭnic, ca să mă mîndresc
de pe colină să-l privesc,
(venind) cu catîrul de frîŭ,
ear eŭ la cĭorapĭ împletind.

XIII

— Măĭ Marcule, fărşiroate,
înegrişi fata în ficaţi.
— Aoleŭ! de aş fi ştiut,
pe la *cătun* nu treceam,
dragoste eŭ nu-ĭ inspiram.
Aoleŭ! de-aş fi ştiut,
eŭ aş fi luat-o pe fata aceea;
am o sută de oĭ alese (albe),
şi încă atîte oĭ *caleşi*,
dar pentru o aromîncă,
mă făceam chiar un bagiŭ la stînă.

XIV

— Fă floare *ghiurghiuvană*,
fă floare *clisureană*,
de ce o aĭ sprinceana lăcrămată,
de ce eşti întristată?
— Taci, iubite, frumosule!
am o vitregă care mă bate,
îmĭ dede un străin din alt loc
(ad. mă mărită cu un străin),
îmĭ dede un grec, arză-l focul!
de asta sînt lăcrimată,
de asta sînt întristată.

XV

Maĭ bine bolnav încă eram,
prin Gopeşi să nu fi trecut,
colo văzuĭ o (fată) frumoasă,
nalt pe balcon şedea,
alba tantelă împletea;
o dată o văzuĭ,

daŏ orĭ dipi cal căḑĭŭ;
c'ic'orlu ndreptu n'-ul mutáĭ,
ḑaţe lire ded, nu-l vindicáĭ.

Tîrnova.

de două orĭ de pe cal căzuĭ,
piciorul drept mi-l scrîntiĭ,
zece lire deteĭ, nu-l vindecaĭ.

Lazăr Atanasescu.

XVI

Ţi-n' ḑiseră escu glară,
tih'a mĕa z-duţi ti mbară;
la Gh'irgh'anca mi căftară,

mi căftară j-va mi duc,
tu ud'ăĭ ĭu j-bati un cuc;
j-bati, j-bati ş-nu pupseşti,
tŏată hŏara s-cĭuduseşti,
Gh'irgh'anca nu s-pistipseşti
cu ocl'ul nu-n' faţi,
cu gura nu-n' greşti,
cu mîn'li nu mi cîrteşti.

Gopeşĭ.

'Mĭ ziseră sînt nebună,
norocul meŭ totuşĭ merge strună (bine);
la (familia luĭ) Ghirgheancă mă ce-[rură,
mă cerură şi mă voiŭ duce,
în camera unde cîntă ŭn cuc,
cîntă, cîntă nu încetează,
tot satul se miră,
Ghirgheanca nu crede.
cu ochiul nu-mĭ face,
cu gura nu-mĭ grăeşte,
cu mîinele nu mă atinge.

Ioan N. Papahagi, institutor.

XVII

Ună fĕată ş-un laĭ jone,
s-astăl'ară doĭl'i n-cale,
un sum cale, un stri cale,

ş-acăţară nă stih'imă:
ĭu va z-dŏarmă doĭl'i astară;
poc'ŭ împartă daŏ aştirnute,
gardu mpartă daŏ ubŏare;
căḑŭ focul di analtu,
arsi dĕ-anamisa gardul,
căḑu ch'atra di analtu
frămsi dĕ-anamisa poc'ul,
s-misticară daŏle ubŏare,
s-misticară daŏlĕ-aştirnute.

Gopeşĭ.

O fată şi un voĭnic,
se întîmpinară ambiĭ în drum,
unul supt drum, altul deasupra [drumuluĭ,
aŭ făcut prinsoare,
unde să doarmă ambiĭ de seară;
ulcior despartă două aşternute,
gard desparte două curţĭ;
căzu focul de sus,
arse gardul din mijloc,
căzu peatra de sus,
sparse ulciorul din mijloc,
se amestecară cele două curţĭ,
se amestecară cele două aşternute.

Ioan N. Papahagi.

XVIII

— Morĭ frînţĕale amesticate,
avḑi cuclu ţe-n' ţă bate?
— Morĭ în' lŏ-avdu şi-n' lŏ ascultu,
sobă nŏ-am si-n'i-l ascundu.
cuclu j-bate ună z-duţe,
dor di vrĕare nîs n'-aduţe;
cuclu bate ş-nu pîfsĕaşte,
inima cît n'-u cîrtĕaşte.
cuclu bate pĕ-alumach'e,
di n'-aduţe maşi mirach'e.

— Fă, cu sprincenele îmbinate,
auzĭ cucul cum îţĭ cîntă?
— Îl aud şi-l ascult,
sobă n-am să-l ascund.
cucul cîntă mereŭ,
dor de dragoste el mĭ-aduce,
cucul cîntă şi nu încetează,
inima mĭ-o întristează,
cucul bate pe rămurea,
şi-mĭ aduce numaĭ dor.

XIX

Muntrĕá n-sus, muntrĕá n-gh'os,
ĕa muntrĕá tu cămpul vĕarde,
ţi-ş da un-arŏao minută ;
s-nu-ḑiţi că-ĭ di la Dumniḑ'ăŭ,
că-ĭ di paraponlŏ a n'éŭ ;
dirta gionl-a n'éŭ.

Vlaho-Clisura.

Priveşte sus, priveşte jos,
ean te uĭtă în cămpia verde,
unde cade o rouă supţire ;
să nu zici că provine de la D-zeŭ,
ci-ĭ de necazul mĭeŭ,
din cauza voiniculuĭ mĭeŭ.

Nicolae Nace.

XX

S-n'i ntreb mama cu tot tata,
s-l'aŭ duşeclu cu v'urγaněa,

ta s-n' aşternu tu gărdină
su-nu meru, su nu peru,
sum aumbra ţĕa di nucu,
z-v'ină vruta z-durn'im doĭl'i.

Vrută-asĕară ĭu n'-iráĭ,
vin'ŭ a casă nu-n' tĕ-afláĭ,
ş-tută nŏaptĕa n'-alăgáĭ.

Să întreb mama cu tot tata,
(să-mĭ dea voĭe) să ĭeŭ salteaua cu
[plapoma,
ca să aştern în grădină
supt un măr, supt un păr,
supt umbra cea de nuc,
ca să vie dragă să dormim impre-
[ună.
Iubită, asară, unde aĭ fost,
veniĭ acasă nu te găsiĭ
şi toată noaptea rătăciĭ.

XXI

Ţi-n' viḑui ş-un v'is bun,
un v'is bun ş-un g'one bun,
pi cal gh'ocu ş-alăgá,
perc'a vimtul l'-ŏ-azburá,
cu sirma l'-u arăsch'irá.
S-avĕám tih'e si-n' lu lŏam,
mĕa cu furca s-lu hrăněám,

şi cu fuslu s-lu nviştĕám,
că n'-armaşu singură
ca oĭle făr picurár,
ca muli făr cîrvă'nár.

Tirnova

Imĭ văzuĭ un vis bun,
un vis bun şi un voinic bun,
pe cal cărunt alerga,
coama vîntul ĭ-o fîlfîa,
ca mătasea ĭ-o resfira.
De aş avea noroc să-l ĭeaŭ,
de-ar fi cu furca să-l nutresc
(adică : cu produsul lucruluĭ din
[furcă)
şi cu fusul să-l îmbrac,
căcĭ rămăseĭ singură
ca oile fără păstor,
că catiriĭ fără cărăuş.

Lazar Atanasescu.

XXII

Mine l' grescu j-vruta nŏ-avde:
v'inu-n', vrută, v'inu-n' haĭde,
s-nă iştm doĭl'i a primnare,
cănd pi cale, cănd stri cale.

Va-n' v'in nŏaptĕa s-tĕ-arăch'escu,
că tora tu an' în' escu ;
cănd la tine minduescu,
de minte va-n' c'ictisescu ;

Eŭ o chĭem şi ĭubita nu aude :
vino, ĭubito, vino,
să eşim amindoĭ la plimbare,
cînd pe drum, cînd deasupra dru-
[muluĭ.
Voiŭ veni noaptea să te răpesc,
căcĭ acuma în vîrstă sînt ;
cînd gîndesc la tine
să înebunesc îmĭ vine,

cándu daŭ di ti mutrescu,
ca fluria ngălbinescu
şi ca ţĕara mi tuch'escu.

Tîrnova

când mi te privesc
ca galbenul devin palid,
şi ca lumănarea mă topesc.

Lazar Atanasescu.

XXIII

Fĕată ţe-n' tĕ-avĕám tu vrĕare,
birbil'o, more, birbil'o,
mi pimséşi, căḑùi tŏ-amare.

birbil'o, more birbil'o,
tindi-ţi mîna si-n' mi scoţi,
tra s-ni faţim dol'i soţi.
Fĕată cu faţa di meru,
s-n-ancilţă'm pîpuţi di h'eru,
s-ni lom dol'i di sum sŏară,
s-n-aligă'm di hŏară-hŏară;
s-n-aligă'm di munti-munti,
si nă faţim sŏaţi multi.

Fată, care te iubeam,
privighetoare, fă privighetoare!
mă ai împins (ad. mă respinseşi),
[căzui în mare [1])
privighetoare, fă privighetoare!
întinde mîna ca să mă scoţi,
să ne facem ambii soţi.
Fată cu obrazul ca un măr,
să încălţăm ghete de fer,
să ne apucăm ambii de supsoară,
şi să alergăm din sat în sat,
să alergăm şi din munte în munte
ca să ne facem soaţe multe.

XXIV

Calótihă-ţi trandáfila,
ţe-n' ţ-aflăşi nă sŏacră bună,
nu ti scŏati ĕarn-afŏară,
s-tragă vimtul tre s-tĕ-azbŏară,
di-n' ti scŏati maşi tu vĕară;
io laĕa-n' di duduşană,
n'-am nă sŏacră, nu-n' da bană.
n'-indisii nă sŏacră araŭă,
n'-mi scŏati ĕarna tu nĕauă,
traḑi vimtul di-n' mĕ-azbŏară,
nĕauă da laĕa-n' mi bati,
plŏae da minĕ-aguḑĕaşti.

Vlaho-Clisura.

Fericit trandafir,
care aflaşi (nimerişi) o soacră bună,
nu te scoate earna afară,
să tragă (sufle) vîntul să zboare,
ci mi te scoate numai vara;
eŭ sărmana de *duduşană!*
Am o soacră nu-mi dă pace, [2])
am dat peste o soacră rea
mă scoate earna în nea,
suflă (lit. trage) vîntul mă zboară,
zăpadă ninge mă bate,
ploaea plouĕ mă loveşte.

XXV

Asĕară nŏaptĕa, n'aḑă-nŏaptĕa,
mi sculăi şi n'erşu la vruta,
ş-pŏarta ncl'isă n'i ŏ-aflăi,
mĕ-aplicăi, cl'aĕa-n' bişăi,
şi di lăcrini n'i u mplŭi;
n'-avdu vruta ĭŏ-ancînĕă,
ĭŏ-ancînĕă ş-ĭu cîn'isĕă.
— Ţĕ-ai, lea vrută, dĕ ancineşti,
dĕ-ancineşti ş-ti cîrteşti?
— Asĕară nŏaptea, n'aḑă nŏaptĕa,

A seară noaptea, în mĭezul nopţii,
mă sculai şi merseĭ la iubita,
şi poarta o găsii închisă.
Mă aplecai, chĭea sărutai
şi cu lacrimi o umpluĭ;
auz pe iubita că se văita,
că se văita şi se căĭnea.
— Ce ai, fă iubito, de te vaĭţi,
de te vaiţi şi te întristezi?
— Asară noaptea, pe la mĭezul
[nopţii

[1]) A fi nenorocit.
[2]) Lit. nu-mi dă viaţa.

le n'-aflái ch'eptul disfaptu
şi fluríile mintite,
s- furi că-i di vrutlŏ-améŭ,
halani si-l' h'ibă,
ş- furi că-ĭ di g'onli améŭ,
harami si-l' h'ibă.

Vlahoclisura.

Ţe-n' adráşĭ, laĭ dada mĕa,
di-n' mi măritáşĭ mult n'ică,
multu n'ică ş-nicriscută,
nicriscută ş-ag'amită;
mult diparti mi didéşĭ,
nŏaŭă hŏari şi treĭ munţî;
Calótihă di voĭ laĭ munţî,
ţĕ-aştiptáţi z-văv'ină vĕara,
vĕara cu Maĭlu dĕadûn
cînd j-dişcl'id trandáfili,
trandafili ş-lilic'ili.
Calotihă di voĭ la munţî,
nu ştiţî jali, nu ştiţî mŏarti;

laĕa-n' ĭo, laĕa-n' di mini,
orĭ-ori-n' v'ini s- plîngu,
orĭ-ori tra sĕ-arîdu.

Ţinţi ḑili (ş) şasi nopţî
fec'ŭ tu mîhilălŏ-avostru,
numa ta nu ptuĭ s-ŏ-anveţu
numa ta di Custandină
di la Dumniḑ'ăŭ s-ţi v'inä;

morĭ ocl'u di gîrîch'inä,
ţe-n' daĭ ahîntă cîn'inä;
eşĭ tu uşa di disuprä
şi-n' ti vedu, si-n' ti mescu,
şi di tine si-n' mi l'ertu.

Di la tine pîn la mine,
în' ch'irdúĭ pŏala cu cl'ine,
cu *c'aprăch'ile* dĕ-asime
şi cu zuniţa di sirmă.
Care s-n'-ŏ-află
s-n'-u pitrĕacă
cu un g'one ninsurát
şi pĭ-un cal neaciţát
şi pĭ-un pulŭ azburătór
tra să-azbór trăş tu ubór.

XXVI

Ce-mĭ făcuşĭ, fă mama mea,
de mă măritaşĭ prea mică,
prea mică şi necrescută
necrescută şi nevrîstnică (necoaptă);
prea departe mă dedeşĭ
(peste) nouă sate şi trei munţî;
fericiţî voĭmunţilor,
carĭ aşteptaţî să vă sosească vara,
vara împreună cu Maĭe,
cînd înfloresc trandafirii,
trandafiri şi florile.
Ferice deĭ voĭ munţilor,
carĭ nu cunoaşteţî jele, nu ştiţî [moarte;
beata de mine, sărmana de mine,
din cînd în cînd îmĭ vine să plîng,
din cînd în cînd să rîd.

XXVII

Cincĭ zile şi şase nopţî
făcuĭ în mahalaoa voastră,
numele tăŭ nu putuĭ să-l învăţ,
Numele tăŭ de Constantină,
fi-ţĭ-ar de la D-zeŭ să-ţî fie (lit. [să-ţĭ vie);
fă, cu ochiul de aquilă,
de ce mă chinueştĭ aşa;
eşĭ în uşa de sus
să te văd, să te cinstesc
şi de tine să mă ĭert.

XXVIII

De la tine pînă la mine,
îmĭ perduĭ poala cu cline,
cu ceaprazurile de argint
şi cu brîul de mătase.
Cine mĭ-o va găsi
să mĭ-o trămită
cu un voĭnic neinsurat,
pe un cal neîncălecat (lit. nedeprins)
şi pe o pasere zburătoare
ca să-ĭ zbor pînă în curte.

XXIX

Marie di Gâbruva,
v'inu ncŏa şi tut ma ncŏa,
va-n' ţi ḑîc laĭlu-n' ţivá,
ínima multu-n' ti va.
Staŭ şi mi mintuescu
dŏaŭă zbŏari cum sî-ţĭ grescu,
dŏaŭă zbŏari, dŏaŭă ngl'imi,
că mi tuch'escu ş-mor tră tini.
dŏaŭă zbŏari, dŏaŭă şicae,
multu-n' te am îo tu sivdae.

Marie de Gabrova,
vino încoace şi tot maĭ încoace,
îţĭ voiŭ zice bĭetul ceva,
inima mult mi te doreşte (ĭubeşte).
Staŭ şi mă gîndesc
două vorbe cum să-ţĭ grăesc,
două vorbe, două glume,
căcĭ mă topesc şi mor pentru tine.
Două vorbe, două glume
căcĭ mult mĭ-eştĭ dragă.

Notă. — Gabruva a fost un oraş foarte însemnat în secolul trecut, care a fost devastat o dată cu Muscopole. (Romîneşte se numeşte şi azĭ Grava). Multe din familiile asestuĭ oraş aŭ emigrat, care în cotro a putut. Aşa, primele familiĭ fundatoare ale orăşeluluĭ romînesc Cruşova aŭ fost din Grava. Apoĭ alţiĭ s-aŭ dus în Transilvania. Familiĭ însemnate din Grava din Pesta.

XXX

Alba mĕa v'inu-n' la mine,
alba mĕa, morĭ n'ica mĕa;
v'inu-n' pi ch'eptul amĕŭ,
prĕ-aţél ch'eptu aruḑinát,
că-ĭ di bich'ár ninsurát.
Di puté mine nĕarĭ'sŭ,
cum pîţĭ'ĭ di-n' mĕ arîséşĭ,
di-n' g'ucáşĭ mintĕa din cap.
Ti sĕara cándo-n' mi bag
mĕa-n' mi şuţ ca sula n-foc,
ca nîmal'lu sum cîţút.

Cruşova.

Candida mea, vino la mine
candida mea, fă ĭubita mea!
vino în pĭeptul mĭeŭ,
pe cel pĭept ruginit,
căcĭ e de flăcăŭ neînsorat.
Eŭ de nicĭ o-dată neînşelat,
cum păţiĭ (ad. ce fel), mă înşelaşĭ,
de-mĭ turburaşĭ mintea din cap;
In seară, cînd mă culc,
mă învîrtesc ca frigăruĭa în foc,
ca vita supt cuţit (cînd e să fie tăeată.

P. Şunda.

XXXI

Puĭlu strigă: aĭde fĕată ntrĕ-apă,
ică ntrĕ-apă, ică tu livade,
tu livade şoput cŏ-apă-araţe,
ningă şoput mîngal cu lilic'e,
cu lilic'e ş-cu visilĕác albu,
pi visilĕác ş-ună carte albă.
Carte albă şi cu grame lăĭ,
grame lăi, jil'ŏase scriate:
«cavaĭ dĕ-aţél om ţi başe fĕate,
«pîn s-u başe: «va-n' ti l'au fĕată»

di cara u başe: «sc'aptă pîn di tŏamnă;
«tŏamna vine ş-prĭumvĕara a-g'unsi.

Cruşova,

Paserea strigă: aĭ fată la apă,
saŭ la apă saŭ în livede,
în livede, (e) şipot cu apă rece,
lîngă şipot mangal cu florĭ,
cu florĭ şi cu busuĭoc alb,
pe busuĭoc o scrisoare albă,
scrisoare albă şi cu slove negre,
slove negre, jalnic scrise:
«Vaĭ de cine sărută fete
pînă cînd s-o sărute: te voiŭ lua fată!
după ce o sărută: aşteaptă la toamnă.
Toamna veni şi primăvara sosi.

T. Şunda.

XXXII

Nă fĕată muşată
nï-avĕăm tu mihilă',
dadă véduă ş-avĕă,
ţe şiĕă di u ncîc'ă,
«Nu-n' mi ncac'i dado,
«şi nu-n' mi vîrv'ă,
«sî-n' ţ-aspún, le dado,
«care-n' mi bîşé
«ni dit xĕane ş-ĕaste,
«ni dit dipîrtós,
«un g'oni grîmîti'c,
«cu ocl'ul ch'indrisit.
«Tu pŏrtă-n' şiĕăm,
«la nîs în' mutrĕăm,
«v'inu muşată, v'inu,
«că nu ş-u ţinivă;
«v'inu muşată, v'inu,
«că nu-ţï fac ţivă,
«nă ŏară bîşari
«ş-aţĕă cu vrĕarĕa ta.

O fată frumoasă
aveam în mahala,
mamă văduvă ş-avea,
care şedea şi o certa.
«Nu mă certa, mamă,
«şi nicï nu mă ocărî,
«ca să-ţi spuiŭ, fă mamă,
«cine mă sărută,
«nicï din străinătate este,
«nicï din depărtare,
«e un voïnic cărturar,
«cu ochiul zugrăvit!
«In poartă şedeam
«la dinsul mă uïtam,
«vino, frumoaso, vino,
«căcï nu ïe nimenea;
«vin, frumoasă, vino,
«căcï nu-ţï fac nimic,
«o dată sărutare (ad. te oï săruta [o dată)
«şi asta cu vrerea (consimţimîn- [tul) ta.

XXXIII

— Aï, lea n'ică, s-nî priïmnămu dol'i-nă!
Tu curii s-n-aligămu; singuri!
— Nu pot, g'one, nu pot bune, dol'i-nă!
S-nu n'i scŏală cîntic în hŏără, singuri!
—Ş-nacă-l scŏală, ş-nacă-l cîntă, vruta-n'i!
Noï s-nî lomu, noï s-nî vremu, scumpa-n'i!
— S-furi ndreptu zborlu atăŭ gïoni muşát,
Si n'i tĕ-avdă Dumnidăŭ gïoni scump!
Dusi n'ica tu curie moï singuri!
Di si fĕaţi pîrvulie dol'i nîşï!

— Aï, fă dragă, să ne plimbăm, amîndoï!
In pădure să alergăm; singurï!
— Nu pot, dragă, nu pot bunule, amîndoï!
Ca să nu-mï facă cîntec în sat, singurï!
— Şi dacă-l *scoală*, şi dacă-l cîntă, draga mea!
Noï să ne luăm, noï să ne ïubim, scumpa mea!
—De o fi drept (sincer) cuvînlul tăŭ, voïnic frumos!
Să te auză Dumnezeŭ, voïnic scump!
Merse micuţa în pădure, singurï!
Şi se făcu istorie (de rîs, în gura lumeï), amîndoï!

XXXIV

Z'-dĕadi soarli după lună,
stăï n'ică, stăï bună,
stăï, să-n' ţi ţic ţivă,
trâ tini n' ardi inima.
Stăï braţ di braţ s-ti l'aŭ,

Se dede soarele după lună:
«stăï micuţă, stăï frumoasă,
stăï, să-ţi zic ceva,
pentru tine mï-arde inima.
stăï, braţ de braţ să te eaŭ (apuc),

si-n' ti-adúc tu casa mĕaŭă.
Să-n' ti fac nivĕastă naŭă.
— Nu-n'i staŭ, g'onili a n'eŭ
n'-u fricâ di ocl'ul ată'ŭ
că-n' mi sŏarbi, n'-mi tuch'aşti,
că n'ica 'ndilicată ş-ĕasti.

să te duc în casa mea.
Să mi te fac mireasă nouă.
— Nu staŭ, ĭubitul mĭeŭ,
mĭ-e frică de ochiul tăŭ,
căcĭ mă soarbe, mă topeşte,
şi micuţa delicată este.

XXXV

— Tini g'oni, braţ di ch'in,
mĕa-n' ti ved şi mĕa-n' susch'ír;
mĕa-n' susch'ír ditu h'icate,
prĕ-aţél ocl'u mîrdilát,
tini g'onĕ,-aumbră di fag
tindi-ţĭ braţlu si-n' mi bag;
si-n' mi bagu şi si-n' adormu,
somnu lungu, dulţi somnu.

Tu voĭnic, (ca) braţ de pin,
mi te văd şi mereŭ suspin,
suspin din ficaţĭ,
după ochiul acela mărgelat;
tu voĭnic, umbră de fag,
întinde-ţĭ braţul să mă culc;
să mă culc şi să adorm,
somn lung (îndelungat), dulce somn.

XXXVI

— A moĭ fĕată, moĭ muşată,
muşutĕaţa d-ĭu-n' ţ-ŏ-aĭ aflată?
disi di Dumniḑă'-ĭ dată,
cu cundíl'ŭ ĕaste scriată?

— Nu-ĭ dată, ni-ĭ scriată,
că ĕaste acumpărată,
unâ n'il'e ş-ţinţi sute
n'il'a ĕastĕ-a tatî-suĭ,
suta ĕastĕ-a frati-suĭ.

— Fă fată, fă frumoasă,
frumuseţea de unde o aĭ aflat?
oare de D-zeŭ ţi-e dată,
cu condeĭul (penelul) este zugrăvită?

— Nu ĭe dată, nu ĭe zugrăvită,
căcĭ ĭeste cumpărată,
o mie şi cincĭ sute,
miea este a tatăluĭ săŭ,
suta este a fratelui săŭ.

XXXVII

Mi luă somnul si-n' mi bagu
sumu dega ţĕa di fagu;
mi luă somnul si-n' mi ncl'inu
simu dega ţĕa di chinu.
Clo ş-i nâ fintînă araţi
di-ş u alavdă cari-ş trĕaţi.
Mi aplicáĭ si-n' bĕaŭ apă
n' câḑŭ şimia s-mi crĕapă;

cari s-ŏ-află sn'-u pitrĕacă
pri nă fĕată nimărtată,
pri nă pul'e niuŏată,
că n'i fu di vruta dată.

Mă apucă somnul să mă culc,
supt tufişul cel de fag;
mă apucă somnul să mă închin,
supt tufişul cel de pin.
Acolo e o fintînă rece,
pe care o laudă orĭ cine trece.
Mă aplecaĭ să beaŭ apă,
îmĭ căzu năframa, ca să mă întristeze;

cine o va găsi să mĭ-o trămită,
cu o fată nemăritată,
cu o puĭcă care n-a ouat,
căcĭ mĭ-a fost de ĭubita dată.

XXXVIII

Pul'ul ş-azbŏară, pi cali ş-fuzi
ş-călĕa tu axĕani nîsu ş-si duţi.
«Treĭ an', fĕată, zbor n'-azburáĭ,
ca tini altă nŏ-aflăĭ;
ĭo va-n' alagu şi ninga trei

Paserea zboară pe drum fuge,
şi colea în străinătate se duce.
Treĭ anĭ, fată, în zbor zburaĭ,
ca tine alta nu aflaĭ;
eŭ voiŭ alerga (umbla) şi încă treĭ

carï si-n' ḑiţï fëată, că nu-n' mi [vrei ;
— Ţe si-ţï ḑic joni, va-n' plisci- [nescu,
ma n'-escu fëată şi nu pŭo z-grescu.

dacă-mï veï spune, că nu mĕ vre; (ḑubeştï),
— ce să-ţï spun, voïnicule, imï vine [să pleznesc,
dar sînt fată şi nu pot să vorbesc.

Gopeşi.

XXXIX

Fëata z-duţe ta s-l'a apă,
g'ónile muşát va s-crëapă ;
«stăï lëa fëată, nu ţ-ŏ-arşine,
că v'in ş-mine după tine,
stăï s-ţă portu vásile,
s-ţ-arăpasă bráţile.
Sĕ-arîse fëata ş-lŏ-aştiptă',
g'onle vase nu-l' purtă',
ma un ocl'u il' fură'

pri sum ḑëane ş-sufrimţëale,
di sĕ-avḑi' ş-pînă tu xëane.

Fata se duce să ïea apă,
tînărul frumos e tare supărat.
«Stăï, fetiţo, nu-ţï fie ruşine,
căci vin şi eŭ după tine,
stăï să-ţï port vasele,
să-ţï odihnească braţele.
Se înşelă fata şi-l aşteptă,
tînărul vase nu-ï purtă,
ci un ochiŭ (ad. o sărutare la ochiŭ, [ïï fură,
pe supt gene şi sprincene
de se auzi pînă în străinătate
(adică : în cît ïï merse vestea
pînă în străinătate).

XXXX

Un om ţi ş-are sivdae,

ningă năs şeḑï şi-l' zburá ;
lu zburá, l-pîriţurşëá,
cum il' va inima luï ;
a luï inimă l'-u laïe
maşï tră vrèare şi sivdaïe.

Un om care ïubeşte (lit. are dra- [goste),
lîngă dînsul şezï şi vorbeşte-ï ;
vorbeşte-ï şi consoală-l,
cum ïï doreşte inima luï ;
inima luï (ïï) este neagră (arsă)
numaï pentru dor şi dragoste.

Vlaho Clisura.

Tana V. Bibi.

XXXXI

— Náθima mă-ta, morï fëată, morï náθema-ţï !
ţe-n' ti fëaţi ahît muşată ;
di-n' arcáï ocl'ul pri tini,

di-n' mi c'ildisiï di minti,

dë-agărşie di-n' durn'ii,
di-n' fuḑiră oili tŏ-agru,
di-n' curmară multă zn'ie ;

caθe n'elu şi minată,
caθe ŏae şi minucl'u,
şi birbeclu nă cipiţă.

Afurisită (fie) mama, fă dragă, afurisită (fie) !
care te născu aşa frumoasă ;
că-mï aruncaï ochiul pe tine
(adică : în cît privindu-te),
mă zmintiï (lit.: mă scrintiï în [minte),
în cît uïtaï şi adormiï,
şi-mï fugiră oile în ogor,
şi-mï făcură (aduseră, lit : curmară) [multă pagubă :
fie-care mïel, o mînă plină,
fie-care oae, un mănuchiŭ,
şi (fie-care) berbece o căpiţă.

— Taţĭ, laĭ g'one, taţĭ nu crĕapă
moĭ g'oni vrut,
tută ch'árdirĕa ţi fĕaţişĭ,
mpartu ndŏaŭă părţi tini,
g'umitatĕ-alasă a n'ia,
g'umitati tini ţîni.

— Tacĭ, ĭubite, tacĭ nu te intrista,
măĭ voĭnic ĭubit,
toată paguba ce suferişĭ,
împartă-o în două părţĭ tu,
jumătate lasă-o mie.
jumătate tu să o ţiĭ.

Weig. Arom. II, 22, 17, comunicat de P. Papahagi.

Notă. — Aria acestuĭ cîntec e redată de mult regretatul Caireti Costică în revista Macedonia, p. 153.

XXXXII

Mi sculáĭ tah'ina dimnĕaţă,
moĭ lili-lilic'a mĕa!
di-n' mi laĭ tu min' ş-tu faţă,
moĭ tranda-trandáfilă!
Ş-mĕ-alináĭ prĭ-un muntĕ-analtu,
şi cîntáĭ ca picuraru
diştiptáĭ cîrvănarl'i,
cîrvănarl'i ş-picurarli,
diştiptáĭ ş-nă muşată,
ţe-ş durn'á moĭ tu v'urγane;
di-n' dĕadi dŏaŭă blĭstĕame.
«Crima s-aĭ a bre g'uneăle,
ti sculáşĭ di dimineăţă
di-n' mutáşĭ g'onli di mbraţă.

Mă sculaĭ în zorĭ de dimineaţă,
fă floarea mea!
mă spălaĭ la mĭĭnĭ şi faţă,
fă trandafirul mĭeŭ!
şi mă urcaĭ pe un munt nalt,
şi cîntaĭ ca un păstor,
deşteptaĭ pe cărvănarĭ,
pe cărvănarĭ şi pe păstorĭ,
deşteptaĭ şi pe o frumoasă,
care dormea în plapomă,
şi care-mĭ dădu două blesteme:
«Păcat să aĭ, măĭ tinere,
care te sculaşĭ de dimineaţă
şi-mĭ sculaşĭ pe ĭubit din braţe.

XXXXIII

C'udie, laĭe c'udie,
ţe ş-fĕaţi tu rumănie,
ti nă fĕată, nă g'adie,
băgă g'on'l'i tu zălie,

hŏara tută tŏ-amărtie.
Lŏaţĭ-o ta s-u spinḍură'm,
soĭa dĕ-arşine s-ŏ-ascăpă'm.

Minune, ce maĭ (lit. neagră) minune,
ce se făcu (petrecu) în romănime,
pentru o fată, o stricată,
care băgă pe tinerĭ în zeliŭ
(adică; care a pus în dracĭ pe tinerĭ),
satul tot în păcat.
Luaţĭ-o sa o spînzurăm
familia (lit. rudenia) de ruşine să
scăpăm.

XXXXIV

Ţi e bună, multu bună,
f'ĕata n'ică, fĕata armînă,
dimineăţa ĕa si scŏală,
ş-l'a vásile z-duţe ntrĕ-apă,
la fîntîna din livade,
tu livadĕa aţĕá vĕarde,
ş-crĕaşte nă trandafilie,
pi trandafil gramă scrie:
«carĭ başi fĕată di ş-ŏ alasă,
«Dumniḍă' l'-ŏ-astinḍi a luĭ casă».

Cît e de bună, mult (foarte) bună,
fata mică, fata aromînă,
dimineaţa dînsa se scoală,
îşĭ ĭea vasele se duce la apă,
la fântîna din livede,
în livedea cea verde,
îşĭ creşte un trandafir,
pe trandafir slove scrie:
«cine sărută fată şi o lasă,
«Dumnezeŭ ĭ-o stinge a luĭ casă».

Comunicată de sora mea Anastasia, Bitolia, Macedonia.

XXXXV

Vruta-n' şade tu firidă
vrută ş-lele!
ĭo ma-l' grescu, vruta nŏ-avde.
vrută ş-lele!
«bună-ţĭ ŏară, vrută ş-lele!»
— «Gh'ine vin'işĭ, bre g'uneăle!
— «Ţi nu-n' greşti, vrută ş-lele!
«A-nă n'ică ta s-nă lom,
«si nă lomu, si nă vremu,
«şi nă faţim dol'i soţi.
— «Nu laĭ gĭone, nu g'uneăle!
curbane ş lele!
«nă h'im soĭe di nu-şĭ cade,
curbane ş-lele!
— «Meţi, vrută, dol'i s-nă lom,
vrută ş-lele!
«vrĕarĕa noĭ si nă ŏ-avém,
«ş-a vărnuĭ s-nu aspuném!
— «Nu laĭ g'one, nu g'uneăle,
curbane ş-lele!
«Nă h'im soĭe di nu-şĭ cade.

Vlaho-Clisura.

Iubita-mĭ şede la fereastră,
ĭubită şi dragă!
eŭ ĭi tot grăesc (o tot chĭem) ĭubita
nu aude] ĭubită şi dragă!
— «bamă-ţĭ ziua (lit. ceas), ĭubită
[şi dragă!»
— «bine venişĭ (ad. bun sosit), voĭ-
[nicule!
— «de ce nu răspunzĭ, ĭubită şi
[dragă?
Vino, micuţo, să ne luăm,
să ne luăm, să ne ĭubim,
să ne facem ambiĭ soţĭ.
— Nu voĭnicule, nu tinerelule!
jertfă şi dragă!
sîntem rude şi nu se cade,
jertfă şi dragă!
— Cu toate acestea, ĭubito, ambiĭ
să ne luăm] ĭubită şi dragă!
dragostoa să o avem (să o păstrăm)
şi nimănuĭ să nu o spunem!
— Nu voĭnicule, nu tinerelule!
jertfă şi dragă!
Sîntem rude şi nu se cade.

XXXXVI

Nă fĕată arumînă,
g'onle ş-lo cu vrĕari,
sŏacră-sa vrĕa crĕapă
di v'inati mari.
Nă ḑuă, un prînḑu,
mîcare-l' adară,
mîcă' laĕa fĕată
di dor di vrĕa-ş mŏară:
— Ţe ş-fu laĕa mîcare,
morĭ mumă cîţaŭă
mîcáĭ ş-mi nfirmîcai,
sŏacră multu araŭă.
Pescul tigînsîtu
pescu el nu ş-fu,
ş-fu uh'el'i dit arburicu
di-n' mi nfirmică [1]).

O fată (a)romîncă,
bărbatul il luă cu dragoste,
soacră-sa era să crepe
de mare necaz.
Intr-o zi, într-un prînz,
mîncare le prepară,
mîncă biata fată,
de durere era să moară.
— Ce fu ticăloasa de mîncare,
fă mamă căţea,
mîncaĭ şi mă otrăviĭ,
soacră foarte rea.
Peştele cel fript,
peşte el nu fu,
ci fu ţipar din arborel, (şarpe)
din care cauză mă otrăviĭ.

XXXXVII

Ea nu mutrĕă, ş-nu-n' te ascundi,
n'ică tu pilĭŏire!
pitrunicl'e scriată,
că eŭ va-n'l'aŭ nă dŏamnă frîncă,

Ean, nu te maĭ uĭta şi nu mi te
[ascunde,
mică în fereastră!
potîrniche zugrăvită,
căcĭ eŭ îmĭ voĭŭ lua o doamnă
[franceză,

[1]). Var. Weig. Olymp. p. 115, XI.

va-n' u ncl'id nuntru n-udae,
va-n' u ntreb tut tră sivdae

că sivdaëa ş-ëaste dulţe,

. . . . . .

mĭ-o voiŭ închide năuntru în odae,
şi mĭ-o voiŭ întreba despra dragoste,

căcĭ dragostea este dulce.

. . . . . .

XXXXVIII

Pri la pŏarta ta n'-triţĕám,
moĭ, lilic'a mĕa!
moĭ, tranda-trandafilă!
bŏaţĕa ta mini n'-ŏ-avḍám,
moĭ, lilic'a mea! etc
cu mă-ta ma n'-ti ncăc'áĭ,
ti ncăc'áĭ şi u nviţáĭ:
s-facă numtă cu simiţĭ,

cu simiţĭ tuti stăh'iţĭ,
s-trĕacă cuscri ai mătuláţĭ
tu fustă'n', tu haĭmaláţĭ,
bati vimtul, s-gîrţiĕască,
n'ica mĕa si-n' si mărĕască;
cu mă-ta ma n'-ti ncăc'áĭ,
ti ncăc'áĭ şi u nviţáĭ,
s-facă numta cu v'in dulţi,
si-ndulţĕască cúscărl'i,
si s-hîrsĕască ŏáspiţl'i.

Pe le poarta ta treceam,
fă floarea mea!
fă trandafirul mieŭ!
vocea ta eŭ auzeam,
fă floarea mea! etc.,
cu mama ta te certaĭ,
te certaĭ şi o învăţaĭ:
să facă nuntă, (oferind) covrigĭ (în loc de pîne),
covrigĭ numaĭ (lit. toţi) cu stafide,
să treacă (vie) nuntaşĭ armatolĭ,
în *fustanele*, în zurgălăĭ,
suflînd vîntul, să răsune,
micuţa să se mărească;
cu mamă ta mi te certaĭ,
te certaĭ şi o învăţaĭ:
să facă nuntă cu vin dulce,
să îndulcească pe nuntaşĭ,
să bucure pe oaspeţi.

XXXXIX

S- ag'ŏacă fĕata cu meru,
moĭ s-ag'ŏacă!
lŏ-amină sus, lŏ-aştĕaptă n-mănă,
moĭ s-ag'ŏacă!
«Acúĭ l'-ul ţăn', fĕat' aţél meru,
acúĭ l'-ul ţăn'!
— «A unúĭ g'one, unúĭ pabesu,
«ţĕ-are treĭ an'i, ţi şade m-Pole,
moĭ s- ag'ŏacă!

«di nu-n' pitrĕaţe ni carte, ni zboru,
a luĭ îl ţăn!

«di va-n' crep laëa di doru!
laëa-n'!

Se joacă fata cu mărul,
măĭ se joacă!
îl azvîrle în sus, l-aşteaptă în mînă,
măĭ se joacă!
«cuĭ îl ţinĭ, fată, acel măr,
acuĭ îl ţinĭ?
— «Unuĭ tinăr, unuĭ necredincios,
care are (sînt) treĭ anĭ, ce şade la Stambul,
măĭ se joacă!
şi nu-mĭ trămite nicĭ scrisoare,
nicĭ vorbă (bună),
luĭ îl ţiŭ!
şi-mĭ vine să crep de dor
sărmana!

L

Tinirĕaţă
albă faţă,
nŏ-are carĭ s-ŏ-acaţă,
ah! ah! lĕa dada mĕa!
ţi nu ntregh' inima mĕa,
că ţi-n' va.

Tinereţe,
albă faţă,
nu ie cine să o prinză (răsfaţă)
ah! ah! fă mama mea!
de ce nu-ntrebĭ inima mea,
că ce-mĭ doreşte (vrea).

Cu dulţĕaţă
s-mi l'a m-braţă,
s-mi başe tru faţă,
ah! ah! lĕa eu mărata,
dado, n'i-ncl'isişi n'ata,
ţĕa muşata.
Dado, vine
gïonle vine,
ma nu e tră mine
ah! ah! lĕa dado sor,
tihta n'-lŏaï di dor,
şi va-n' mor.

Cîntat de d. Taşcu Telescu [1]).

Cu dulceaţă (ad. cu blîndeţe)
să mă ĭea în braţe
să mă sărute în faţă,
ah! ah! eŭ biata,
mamă, imĭ închiseşĭ tinereaţea
cea frumoasă!
mamă, vine,
ĭubitul vine,
dar nu ĭe pentru mine
ah! ah! fă mamă
ftizia luaĭ de dor,
şi o să mor.

LI

S-n'i ntreb mama cu tot tata,
S-l'aŭ duşelu cu gh'urganĕa,
ta s-n'-aşternu tu grădină,
sunu meru, sunu peru,
sum tufa di trandafiru,
z-v'ină vruta, z-durn'im dol'i:
— «Vrută, aseară, ĭu-n' ĕaraĭ,
vin'ŭ acasă, nu-n' tĕ-aflaĭ,
nŏaptĕa tută mĕa n'-cripáĭ,
în' cripáĭ şi n' pliscănĭĭ,
pîn tŏ-apirită nu-n' durn'ĭĭ.

Vlaho-Clisura.

Să-mĭ întreb mama cu tot tata,
să ĭaŭ salteaoa cu plapoma,
să-mĭ aştern în grădină,
supt un măr, supt un păr,
supt tufişul de trandafir,
să vie iubita, să dormim împreună:
— «Iubită, asară unde mĭ-eraĭ,
veniĭ acasă, nu mi te aflaĭ,
toată noaptea mă necăjiĭ (lit. crăpaĭ),
mă necăjiĭ şi pleznii,
pînă la zi nu dormiĭ.

LII

Ma nu ĕaràĭ tini ţe-n' ḑiţĕàĭ
tini ţe-n' (ḑi) ţĕaĭ şi îţĭ ḑiţĕám,
si n'i creşti, si-n' ti l'aŭ;

ma-n' criscúşĭ ş-ti isusíşĭ
aĭ críscúşĭ ş-ti măritáşĭ
ş mini laĭlu mĕ-alăsáşĭ.
Pri cángh'ili ma-n' tĕ-alináĭ,
tu păliθiri n'i işáĭ
şi cu mini ţ-ariḑĕáĭ.
S-avĕám un meru si arúc,
sĕ-arucu, si tĕ-agudescu,
m-braţă s-n'i ti lăvuescu,
bráţăli-ţĭ s-li hrisusescu.

Selia (Călive-Badralexi)

Nu eraĭ tu care-mĭ ziceaĭ
tu, care-mĭ ziceaĭ şi îţĭ ziceam,
să creşti mare, ca să mi te ĭeaŭ
[nevastă);
ci, crescuşĭ şi te logodişĭ,
ci, crescuşĭ şi te măritaşĭ,
şi pe mine nefericitul mă lăsaşĭ.
Pe balcon mi te urcaĭ,
la fereastră eşaĭ,
şi de mine rideaĭ.
De aş fi avut un măr să arunc,
să-l arunc, să te lovesc,
la braţe să te rănesc,
braţele-ţĭ să le auresc.

Cionga George.

[1]) Vulpian: *Poesia populară*, pusă în muzică, culegere din toate ţările române Bucureşti, 1889, No. 341, p. 114.

LIII

— V'în Tănuşe, z-dun'îm dol'i,
Tană, Tănuşe,
albă ş-aroşe!
— Nu v'în, g'one, că n'-u frică,
g'one, g'uneale,
ch'icát din stěale!
— Va-n' v'în nŏaptea, si-n' ti fur.
Tană, etc.
— N'-am un tată, ţe-n' mě-avěagl'i.
g'one, etc.
n'-am nă mumă, ţe-n' mi dŏari,
tută nŏaptěa şadi ş-tŏarţi!
— Pistě-avlie va-n' mě-arúc,
ş-mini, vrută, va-n' ti fur!
— N'-am un cîni tu avlie,
tută nŏaptěa avěagl'i casa.
— Tată-tu la oï va z-ducă,
muma ta la agripnie,
cînili va-l vatîm mini,
ş-pali va-n' ti fur!

— Vin Tănuşe,să dormim amîndoï,
Tană, Tănuşe,
albă şi roşe!
— Nu viŭ, dragă, căcï mi-e frică,
tinere, tinerelule,
picat din stele!
— O să viŭ noaptea, să mi te fur,
Tană, etc.
— Am un tată, care mă păzeşte,
tinere, etc.
am o mamă, care mă doreşte,
toată noaptea şede şi toarce!
— Peste (zidul) curţiï mă voiŭ a-
[runca,
şi eŭ, ïubită, te voiŭ fura!
— Am un cïine în curte,
toată noaptea păzeşte casa.
— Tată-l tăŭ la oï va merge,
mama ta la deniï,
pe cîne îl voiŭ omorî
şi earăşi mi te voiŭ fura!

LIV

Mult an ţare-n' ti sculáşï
moï lilic'e, moï trandafilă!
purungh'il' di-n' diştiptáşï,
di-n' intrară tu grădină
di-n' mintiră vasilĕaclu,
vasilĕaclu şi garŏafli,
vasilĕaclu a g'ón'ilor,
garŏafili a nvĕástilor.

Prea în zorï mi te sculaşï,
fă floare, fă trandafirule!
porumbeiï îmï deşteptaşï,
şi intrară în grădină,
şi-mï amestecară busuïocul,
busuïocul şi garofilele
busuïocul voinicilor,
garofilele nevestelor.

LV

Mi lo somnul şi ncl'inarĕa,
singur nu po-n' dormu!
N'-am muşata tu viţină,
cu nisă va-n' dormu!
ş-ari tată, nu ş-ŏ-alasă,
di Dumniḑă' si-ş ŏ afilă!

ş-ari mamă di ş-u ncac'i,
s-l'-ŏ-aducă Hristolu!

«Ea chl'máţi-u vruta ncŏa,
napa va si-şï v'ină!

Mă apucă (lit. luă) somnul şi în-
[chinarea,
singur nu pot să dorm!
Am frumoasa în vecinătate,
cu dînsa voiŭ dormi!
are tată, nu o lasă,
de la D-zeŭ să şï-o găsească!
(adică: fire-ï-ar să-ï fie de la
[D-zeŭ!)
are mamă, care o ceartă,
fire-ï-ar să-ï fie de la Hristos!
(lit. să-ï o aducă—să o pedep-
[sească—Hristos!)
«Ean chïema-ţï-o pe ïubita încoace,
doar o vrea să vie!

— Vruta noĭ ŏ acl'imămu,
ĕa nu va ta z-v'ină!
— Ea tîxiţĭ-l'i brăn curátu,
napa va ta z-v'ină!
— Brăn curát noĭ il' tîxím,
ĕa nu va ta z-v'ină.
— Ea tăxiţĭ-l'i flurîĭ multi,
napa va ta z-v'ină!
— Flurîĭ multi il' tîxím,
vruta nu va ta z-v'ină

— Ea tîxiţĭ-l'i muşát g'oni,
napa va di şĭ v'ini!
— Gĭoni muşát noĭ il' tîxím,
ş-u dĕadi alaga vini.

Vlaho-Clisura.

— Pe iubita noĭ o chĭemarăm,
ea nu vrea să vie!
— Ean promiteţi-ĭ brĭŭ lucrat în fir,
doar o vrea să vie!
— Brĭŭ *curat* (lucrat în fir) ĭĭ promiserăm,
ea nu vrea să vie!
— Ean promiteţi-ĭ galbenĭ mulţĭ,
doar o vrea să vie!
— Galbenĭ mulţĭ noĭ ĭĭ promiserăm
iubita nu vrea să vie,
(apoĭ i se maĭ promite multe alte lucrurĭ frumoase şi la urmă):
— Ean promiteţi-ĭ tînăr frumos,
doar o vrea să vie!
— Tînăr frumos noĭ ĭĭ promiserăm,
se grăbi şi veni,
(lit. şĭ-o dede fuga şi veni).

LVI

Ţe l'i fec'u mine a luĭ?
lĕa dada mĕa!
pri la pŏarta luĭ tricùĭ,
vru s-mi başi, nu-n' şiqùĭ,

el mi pimsi, ĭo-n' cîqĭŭ,
în' cîqùĭ, în' mĕ-agudĭĭ,
mĕ-agudĭĭ tu daŏli făţi,
daŏli făţi mĕari aroşi,
el mi trapsi, n'-mi sculáĭ,

mi sculaĭ, n'-azburáĭ,
tu v'inate l'i ŏ-adráĭ [1]).

Ce-ĭ făcuĭ eŭ luĭ?
fă mama mea!
pe la poarta luĭ trecuĭ,
vroi să mă sărute, nu şezuĭ (no consimţiĭ),
el mă împinse, eŭ căzuĭ,
căzăĭ, mă loviĭ,
mă loviĭ la cele două feţe
la ceĭ doĭ obrajĭ roşiĭ,
el mă trase (mă ajuta), eŭ mĕ sculaĭ,
mă sculaĭ şi zburaĭ,
în necazul luĭ o făcuĭ.

LVII

In' tricúĭ pri la fîntînă,
di-n' viqúĭ nă fĕată armînă;
lasă fĕata vásile,
di si dusi a casă-l'i,
di-şĭ incl'isi pórţile,
s-nu ŏ-ag'ungă g'ónile,
di l'-acaţă min'ile,
di l'i frînqi nĕálile,
nĕálile ş-mărqĕálile,
di-l'i suqi făţile,
di nu u vor g'ón'il'i.

Trecuĭ pe la fîntînă,
văzuĭ o fată aromînă,
lasă fata vasele,
şi fugi la casa eĭ,
şi-şi închise porţile,
să nu o ajungă tînărul,
de-ĭ prinde mîinele,
de-ĭ frînge inelele,
inelele şi mărgelele,
de-ĭ suge feţele (obrajiĭ)
de nu o maĭ iubesc (lit. vor) tinerii.
(adică: de nu o maĭ ĭea nimenĭ de nevastă).

[1]) Acelaş cîntec e reprodus în Arom. p. 28, No. 23, cules de d-l Weigand de la glumeţul Cica Zabulĭ, numit şi Dascălu; sfîrşitul cînteculuĭ este aşa cum îl dăm noĭ.

LVIII

Buzbuchʲeaŭă ş-trandafliaŭă,
ţĕ-amînáşĭ şi dişclʲíḑĭ?
— Nʲ-amînáĭ si va-nʲ amĭ'n,
tră criparĕa a maĭcă-nʲeĭ,
tră criparĕa a tată-nʲuĭ,
nu-nʲ da gʲonle ţe-nʲ voĭ eŭ.

Bobocel şi trandafir,
de ce amînaşĭ să înfloreştĭ?
— aminaĭ şi voiŭ amîna,
în necazul mameĭ mele,
în necazul tatăluĭ mĭeŭ,
nu-mĭ dă pe voĭnicul, ce iubesc eŭ.

LIX

Anáθima di ŏara ţi nʲeşu,
la şóputlu di la Cʲireşu,
acló erĕá un gʲone scumtu,
teşu bucla tra s-u umplu,
teşu bucla s-umplu cŏ apă,
inşi stimtul[1]) ta s-mi crĕapă,

ş-ĭo mi dedu cu dĕ-alagă,

Stimtúl mĕ-acăţă' di pŏală.
— Stăĭ lĕa fĕată, stăĭ lĕa doru,
va si-nʲ ţi ḑic unu laĭ zboru,
mine voĭ tra si-nʲ mi nsoru;
stăĭ lĕa fĕată, dă-nʲ n-ŏară apă,
că tră tine suflitlu-nʲ va s-crĕapă».

Erá nŏapte şi fără lună,
nʲ-era fricä stimtul s-nu spună,

că erám fără curună.

Afurisit ceasul în care merseĭ,
la şipotu de la Cireşu,
acolo era un voĭnic ascuns,
întinseĭ *bucla*, ca s-o umplu,
întinseĭ bucla s-o împlu cu apă,
eşi blăstematul (lit. stinsul) să mă
[necăjească,
şi eŭ dăduĭ (ad. plecaĭ) în fugă,
[în grabă),
blĕstematul mă prinse de poală.
«Stăĭ fă fată, stăĭ dorule,
îţi voiŭ spune un cuvînt,
eŭ doresc să mă însor;
stăĭ, fă dragă, dă-mĭ apă o dată,
căcĭ pentru tine sufletu-mĭ o să-mĭ
[crepe».

Era noapte şi fără lună,
mĭ-era teamă blăstematul să nu
[spuie,
căcĭ eram fără corună (neîncoro-
[naţi).

Cruşova. T. Şunda.

LX

Morĭ Maruşe, morĭ curbane,
unä vĕará mare, mare,

tuchʲiţĭ Teja tră nişane.
cʲudie, laĭe cʲudie,
Ruşca, feşĕa cu flurie
s-nu o baḑĭ tră Stămărie,
că ti faţĭ tută arizile.

Fă Măruşe, fă dragă (lit. jertfă),
o vară mare, mare
(ad. cît e vara de mare),
topişĭ pe Teja spre minune,
minune, mare minune;
Maruşa, fesul cu galbenĭ,
să nu-l bagĭ (porţĭ) la sf. Mărie,
căcĭ te facĭ toată de ruşine[2]).

LXI

Arşu, lele arşu,
caplu a nʲeŭ nʲ-asparşu,
arşu ş-mi tuchʲii,
tră tine ĭo glăriĭ.

Arseĭ, bĭetul arseĭ (de dor)
capul îmĭ stricaĭ,
arseĭ şi mă topiĭ,
pentru tine eŭ înebuniĭ.

[1]) Spre dezmĭerdare întrebuinţat aci.
[2]) Fiind-că fesul cu galbenĭ ĭ-a fost dat de către amorezul eĭ.

Aşu, lele arşu,
caplu a n'eŭ n'-asparşu,
că vrută n'-u diparte
ĭo l'-grescu, năsă nŭ-avde.

. . . . . .

La sŏaţă mplătĕaşte
cu ocl'i nu muntrĕaşte.

. . . . . .

cu ocl'i nu muntrĕaşte
cu gura nu grĕaşte ;
grĕa-n', lĕa vrută, grĕa-n'i,

grĕa-n şi nu-n' fă năjî,
multu n'-te-am tu vrĕare,
di va-n' baḑî mîră'zî.

— Taţî, bre gĭone, taţî
taţî, pri caplu a tăŭ,
multu-n' tĕ-am tu vreare,
un e Dumniḑă'ŭ.

dada asĕară ah, gĭone,
multu mi ncîc'é,
că un g'one ca tine,
ocl'i n'-l'i bîşé.

Cruşova, Macedonia.

Arseĭ, bĭetul arseĭ,
capul îmĭ stricaĭ,
căcĭ ĭubita mĭ-e departe,
eŭ o chĭem (iĭ grăesc), dinsa nu [aude.

. . . . . .

La soaţe(cu tovarăşele eĭ)împletește,
cu ochiĭ nu priveşte,
(adică : nu-şĭ rădică ochiĭ de loc [de pe lucru).

. . . . . .

cu ochiĭ nu priveşte
cu gura nu grăeşte.
grăeşte-mĭ (ad.vorbeşte-mĭ), ĭubită, [grăeşte-mĭ,
grăeşte-mĭ şi nu fă nazurĭ,
mult îmĭ eştĭ dragă,
în cît o să mă facĭ să sufer.

— Tacĭ, tinere, tacĭ,
tacĭ, pe capul tăŭ [1])
mult te ĭubesc,
un e Dumnezeŭ.

Mama, a sară, tinere,
mult mă certă,
că un tinĕr ca tine,
ochiĭ îmĭ sărută.

LXII

Estă sĕară nu-n' durmiĭ,
di un zbor ţe n'i zburiĭ
cu nă armînă, nă viţină,
cu ochiul di gărăch'ină,
cu frîmţĕaŏa ca cundil'ŭ,
truplu-l' un curát sirvil'ŭ.
— Di la Dumniḑă'ŭ s-ţi v'ină,

scuturata nă viţină,
ţi-n' daĭ ahîntă căn'ină.

Astă sară nu dormiĭ,
de o vorbă ce vorbiĭ,
cu o aromînă, cu o vecină,
cu ochiul ca de aquilă,
cu sprinceana ca condeiŭ (trasă),
trupul un chiparos curat.
— De la D-zeŭ să-ţĭ vie
(adică : fire-ar, să-ţĭ fie de la D-zeŭ),
zburdalnica noastră vecină,
care îmĭ daĭ atită necaz.
(ad. care căinești, mă turmen- [tezĭ așa de mult).

LXIII

Cîte frînḑă azbŏară vimtul,
ahînte orĭ n'i tĕ-am băşată
pi la ḑĕăni ş- sufrimţĕale,
daŭle mĕare făţî a tale,
dol'i ocl'i ca dŏaŭă stĕale,
moĭ lilic'e di pi meru,
în' parĭ cîḑută din ţer.

Cîte frunze zboară vîntul,
ătîte orĭ mi te am sărutat,
pe la gene şi sprincene,
la ceĭ doĭ obrajĭ aĭ tăĭ,
la ceĭ doĭ ochĭ ca două stele,
fă floare de pe măr
îmĭ parĭ căzută din cer.

[1]). E jurămînt.

LXIV

La fîntînă ş-la izvór,
trĕaţi un g'oni cîlitór
la izvor!
di ntrĕabă fĕata cu dor,
fĕata cu dor!

—«A lĕa fĕată, fĕată alĕaptă,
fĕată scumpă şi muşată,
fĕata mĕa!
ţe n'i staĭ ahă't adrată,
scumpa mĕa!»

—«G'one bun, g'one ca sŏare,
ţi ţ-u, g'one, a ta ntribare,
g'one ca sŏare!
di nu-ţĭ veḑĭ încló di cale,
g'one ca sŏare.»

—«Fĕată, moĭ purumba mĕa,
dă-n' gura şi fața ta,
purumba mĕa!
că-n'-arsişĭ moĭ ínima,
purumba mĕa!»

—«G'one moĭ, g'one curbane,
să-n' ţă daŭ dao dablŏane,
g'one curbane,
si-ţĭ muntréştĭ, g'one, di cale
g'one curbane!»

—«Fĕată moĭ, fĕată muşată,
îo dablŏani nu n'-li voĭ,
moĭ fĕata mĕa!
că-n' voĭ dol'i ocl'i a tăĭ,
moĭ fĕata mĕa!»

—«G'one laiŭ şi g'one corbu,
mine a casă cum si-n' n'ergu,
laĭ g'onle a n'eŭ!
bişarĕa cum si ŏ-aştergu,
laĭ g'onle a n'eŭ!

Cruşova.

La fîntînă şi la izvor,
trece un tînăr călător,
la izvor!
şi întreabă fata cu dor,
fata cu dor!

—«Fă fată, aleasă fată,
fată scumpă şi frumoasă,
fata mea!
de ce staĭ aşa gătită (frumos),
scumpa mea!

—«Tînăr bun, tînăr ca soare,
ce mi ţi-e, tinere, întrebarea ta,
tînăr ca soare!
de nu-ţĭ vezĭ (nu-ţĭ cauţĭ) de drum,
tînăr ca sóre!»

—«Fată, fă porumbiţa mea,
dă-mĭ (oferă-mĭ) gura şi faţa ta,
porumbiţa mea!
căcĭ îmĭ arseşĭ inima,
porumbiţa mea!

—«Tinere, dragă (lit. jertfă) tinere,
să-ţĭ daŭ două *dabloane*[1])
dragă tinere!
să-ţĭ cauţĭ de drum,
dragă tinere!

—«Fată, frumoasă fată,
eŭ dabloanele nu le doresc,
fă fata mea!
ci-mĭ ĭubesc ceĭ doĭ ochĭ aĭ tăĭ,
fă fata mea!

—«Tînăr răŭ, tînăr nenorocit (lit.-corb.)
eŭ acasă cum să mă duc,
ĭubitule!
sărutatul cum să-l şterg,
ĭubitule!

LXV

Pul'lu ş-azbŏară, pe cali ş-fuzi,
ş-caléa tu axĕani nîsu ş-si duţi,
treĭ an'i, fĕată zbor n'-azburáĭ,
ca tine albă altă nŏ-aflăĭ;
îŏ va-n' alagu şi ninga treĭ,

Paserea zboară, pe cale fuge (merge)
şi calea în streinătate ei se duce,
treĭ anĭ, fată în zbor zburaĭ,
ca tine albă (candidă) alta n-aflaĭ,
eŭ voiŭ alerga şi încă treĭ,

[1]) Moneda de aur, în valoare de cincĭ polĭ una.

carî si-n' zăţi, fĕată, că nu-n' mi [vreî.
—Ţi s-ţă zăc, jone, va s-pliscinescu,
ma n'-escu fĕată şi nu pot z-grescu.

dacă mĭ-eĭ spune, fată, că nu mă [vreĭ (iubeştĭ).
—Ce să-ţi zic, dragă, voiŭ plezni,
dar sînt fată şi nu pot vorbi.

Gopeşĭ

LXVI

Armîn-Armîna j-dipunĕá
ingh'ós cîtră tu vale,
ş-arminlu g'oni sĕ-alinâ
şi ŏ-astil'é în cale.
«Armîna mĕa, lĕa Armîna mĕa,
d-ĭu v'in', d-ĭu n' ti dipun'i;
«muşát ĭu calĕa, calĕa ta,

armînă si-n' aspun'i
— ĭo di la oĭ, Armîne, v'in
acasă si-n' mi ducu,
s-l'aŭ pîni şi ţîrùh' s-alin,
ş-la picurárĭ s-lĕ-aducu.
— Armînă, dă'n' un ocl'u laiŭ,
dă-n' nă bişari armînă,

ţe s-nu u scot dit minti haĭ,

cŏ-arada nă stîmînă.
— Ea traḑi-ţĭ calĕa ş-calĕa mĕa,

alasă-n'-u armîne,
mi ngrŏapă loclu ş-ţara ţĕa

cînd minduèsc ţĕ-arşine-ĭ.

. . . . . .

Si dusi fĕata a casă-l'i
ş-a mumă saĭ l'-aspusi
cum picurarlu ŏ-astil'é
şi ocl'il' îl' l'i supsi,
«H'ĭi isusită, fĕata mĕa,
cu h'il'ŭ di c'elnic mari,
«ah tini carî nu va-n' ti l'a,
tut truplu atăŭ nă hari.
— Io c'élniclu, mamă, nu-l voĭ
pri suflit şi pri n'ati,
voĭ picurarlu di la oĭ,
cu perc'i nitil'ati

. . . . . .

Armîna-Armîna sĕ-alinâ
însus cîtră tu munti,
ş-Arminlu g'oni ş-ŏ-aştiptâ
la riŭ pri ningă punti.
Dĕ arşini loclu n-o ngrupâ
ma nviniţâ tu faţă,

Aromînca, Aromînca se cobora,
în jos cîtră la vale,
şi Aromînul voĭnic se suea,
şi o-ntălni în cale.
«Aromînca mea, fă Armînca mea,
de unde vii, de unde te coborĭ;
«frumos în cotro calea, calea ta
(adică: frumos în cotro ţĭ-e drumul),
Armîncă să-mĭ spuĭ.
— «Eŭ de la oĭ, Aromîne, viŭ,
acasă să mă aduc,
«să ĭeaŭ pîne şi opincĭ să suiŭ,
şi la păstorĭ să le aduc.
—«Aromîncă, dă-mĭ un ochiŭ negru
oferă-mĭ (dă-mĭ) o sărutare A- [romîncă,
(adică: lasă-mă să te sărut odată),
«pe care să nu o scot din minte [(ad. să nu o uĭt),
pe rînd o sĕptămînă,
— «Ean vezi-ţĭ de drum, şi dru- [mul mĭeŭ
lasă-mi-l (liber), Aromîne,
«mă îngroapă pămîntul şi ţărîna [aceea
cînd gîndesc ce ruşine-ĭ.

. . . . . .

Se duse fata la casa eĭ,
şi mameĭ sale spuse,
cum ciobanul o întâlni,
şi ochiĭ ĭĭ supse.
«Eştĭ logodită, fata mea,
cu fiŭ de *celnic* mare,
«ah! pe tine cine nu mi te ĭea,
tot trupul tăŭ o grație.
— «Eŭ pe celnic, mamă nu-l vreaŭ,
pe suflet şi pe tinereţe!
«iubesc pe păstorul de la oĭ
cu plete netăete.

. . . . . .

Aromînca, Aromînca se urca
în sus citre la munte,
şi Aromînul voĭnic o aştepta
la riŭ, pe lîngă punte.
De ruşine pămîntul nu o îngrupa,
ci se făcea vînătă la faţă,

ş-cu caplu spinḑurât imná
ncîrcată dĕ-amîrĕaţà.
— «Ea ḑi-n', Armînă, ĭu-n' ti duţĭ,

ş-ĕa ḑi-n' ţe h'ĭĭ cîrtită,
«Si-n' vindu oĭ j-birbesl'ĭ tuţĭ
s-ti vindic di jilită.»
Graiŭ z-grĕască ĕa nu ptĕa di dor

ma-şĭ plinḑi di cripari:
«Vor s-mi mirită, vrute, vor
cu h'il'ŭ di c'elnic mari!»

Gioga Zisi

şi cu capul atîrnat mergea,
copleşită de întristare.
— «Ean zi-mĭ, Aromîncă, unde te
[ducĭ
şi ean zi-mĭ, de ce eştĭ tristă,
«să-mĭ vînz oile şi berbecii toţi,
să te vindec de jelită.»
Graiŭ să grăească ea nu putea
de dor,
numaĭ plânge de întristare:
«Vor să mă mărite, iubite, vor
cu fiŭ de celnic mare.

LXVII

Naparti di Laĕa-mari
n'-alivdară ş-nă muşată;
cum si fac laĭlu-n' s-u vedu?
— Ncălică-ţĭ calu, g'uneale,
j-du-ti, dă pîn di muşată.
. . . . . .
— Bună ḑua, moĭ muşată.
— gh'ini vineşĭ, laĭ g'uneale.
— ĭu-ţ-u tată-tu, lĕa fĕată?
— tată-n'u i la nă numtă,
la nă numtă amirărĕască,
amirărĕască ş-criştinĕască.
— ĭu-ţ-u mî-ta, moĭ muşată?
— mu-mea ĕasti la nă numtă,
la nă numtă amirărĕască,
amirărĕască ş- criştinĕască.
— aĭde fĕată si nî lomu,
si nî lomu, si nî vremu,
tra s-n'irḑem tru loclu anostru,
clo ĭu-ş bati pul'lu vĕara
şi birbil'lu primuvĕara.

Mac. p. (6)

Dincolo (în a parte) de marea-neagră,
îmĭ lăudară şi o frumoasă;
cum să fac bĭetul, să o văd?
— Incalecă-ţĭ calul, voinicule,
şi du-te, dă pînă la frumoasa.
. . . . . .
— Bună ziua, fă frumoasă.
— Bine venişĭ, măĭ voĭnice.
— Unde ţĭ-e tatăl tău, fă fată?
— Tată-mĭeu e la o nuntă,
la o nuntă împărătească,
împărătească şi creştinească.
— Unde ţĭ-e mamă-ta, fă frumoasă?
— Mamă-mea este la o nuntă,
la o nuntă împărătească,
împărătească şi creştinească.
— Aĭde, fată să ne luăm (căsătorim),
să ne luăm, să ne iubim,
ca să mergem în ţara noastră,
acolo unde cîntă paserea vara,
şi privighetoarea primăvara.

LXVIII (VARIANTA)

Naparti di laĕa mare,
n'-alăvdară ş-nă muşată,
cum si fac laĭlu-n' s'-u vedu.
—Ncalică-ţĭ calu g'uneale,
du-ti dă pîn di muşată.
. . . . . .
—Bună ḑua, morĭ muşată,
—gh'ine vineşĭ, laĭ g'uneale,
—ĭu-ţ-u tată-tu, lĕa fĕată?
—Tată-n'u i la nă numtă,
la nă muntă amirărĕască,
amirărĕască şi cristinĕască.

Iu-ţ-u mîta, moĭ muşată ?
—mu-mĕa ĕaste la nă numtă,
la nă numtă amirărĕască,
amirărĕască ş-crişţinĕască.
—aĭde fĕată si nă lomu,
si nă lomu si nă vremu,
si nă ţem tu loclu a nostru
iu s-murĕarim i s-ch'irĕarim [1])
tu nă grŏapă si ni bagă,
dŏaŭă trupurĭ t-un murminti,
unu s-nască mer aróş,
alantu s-nască ch'iparóş,
s-trĕacă g'on'l'i si l'a mĕari,
fĕatili s-l'a ch'iparóşi
la nă pişilĕască,
pişilĕască ş-arbinsşască.

unde de om muri orĭ pĭeri,
într-o groapă să ne bage,
două trupurĭ într-un mormînt,
unul să devie măr roşu,
altul să devie chiparos,
să treacă voĭniciĭ să ĭea mere,
fetele să ĭea chiparoşi,
la o nuntă de paşe
de paşe şi albanezească.

LXIX

Căn işáĭ pi ohtu,
ţi-ţi căftàĭ la focu ?
ţă şică'ĭ cu gura
nu cărtĕá cu măna,
că nă vedu luměa,
tut cu noĭ în gură.

Căn ţĭ vinĕáĭ la focu,
ţi-ţi căftáĭ la soţĭ ?
fă şică'ĭ cu gura etc.

Bună ţ-ŏ-avĕáĭ frămtĕa,
ţi ţ-u vrĕáĭ fluría ?
fă şică'ĭ cu gura etc.

Bună ţ-ŏ-avĕáĭ guşa,
ţi ţ-u vrĕaĭ gh'urdaněa ?
fă şică'ĭ cu gura etc.

Bunu ţ-lŏ-avĕáĭ ch'eptul,
ţi ţ-u vrĕaĭ ch'usteca ?
fă şică'ĭ cu gura etc.

Ţicura

Cînd eşaĭ pe colină (!),
ce-ţĭ căutaĭ la foc ?
fa glume (ad. glumeşte) cu gura
nu te atinge cu mâna,
căcĭ ne vede lumea,
tot (mereŭ) cu noĭ în gură.
(adică : mereŭ de noĭ vorbeşte).
Cînd (ad. Dacă) veneaĭ la foc,
ce căutaĭ la tovarăşĭ ?
glumeşte cu gura etc.

Bună ţĭ-o aveaĭ fruntea,
ce-ţĭ trebuea galbenul ?
glumeşte cu gura etc.

Bun (frumos) ţi-l aveaĭ gîtul,
ce-ţĭ trebuea colanul ?
glumeşte cu gura etc.

Bun (frumos) ţi-l aveaĭ pĭeptul,
ce-ţĭ trebuea *chiosteca ?*
glumeşte cu gura etc.

Cola-Ban

LXX

Mitrúş călămarlu m-bărnu,
mă si pare cal cu fărnu ;
duse păn Tricol păzare,
se c'udí şi n'ic şi mare ;

Metruş, (cu) călămarul în briŭ,
parcă se pare cal cu friŭ ;
se duse pînă la Tricala în tîrg,
se miră şi mic şi mare
(adică : toţi se mirară de frumu-
[seţea luĭ).

Mitrúş c'ŏariţĭ cu măgór,
băgă fĕátile tru dor;
ma li bagă ş-li mutrĕaşte,
vără nu şi-l arisĕaşte.
Din Tricol la Mălăcáşĭ,
o, laĭ Mitre fĕată aflášĭ,
fĕată aflášĭ, fĕată nŏ-aflášĭ,
dadă-ta cit u cripášĭ.

Metruş, (cu) cĭoarecĭ cu şnururĭ,
bagă fetele în dor;
ci le bagă, şi le priveşte,
nicĭ una nu-ĭ place;
Din Tricala pînă la Mălăcaşĭ,
măĭ Mitra, fată aflaşĭ (de nevastă);
Fata (de nevastă) aflaşĭ, fată nu aflaşi,
pe mamă-ta numaĭ că necăjişĭ.

LXXI

Lele! z-vă mi fac curbane,
ligate ca căpitane,
ma s-părétĭ, că h'iţĭ daĭl'ane,
lele! z-vă mi fac curbane.
Toate mvĕaste, tŏate alĕapte,
tŏate tu nálile armate,
ca icŏane tră nclinare,
lele! z-vă mi fac curbane.

Coe Adam

Să mă jertfesc vouă (aşa frumoase sînteţĭ!),
legate (la cap) ca căpitane (şefĭ de haiducĭ),
pareţĭ a fi nişte *daliane* [1])
să mă jertfesc, vaĭ! vouă.
Toate neveste, toate alese,
toate (îmbrăcate) în noĭ costume,
ca icoane de închinat,
vaĭ! să mĕ jertfesc vouă!

LXXII

— Ţi-n' porţi sárica prĕ-anumir,
laĭ g'one muşát, muşát?
— Di sivdaĕa ţi-am pri tine,
o, dudi-dudia mĕa!
— Ţi-n' porţi armatile ţimtu,
laĭ g'one muşát, muşát?
— Di mirach'a ţi-n' băgaşi,
lĕa dudi-dudia mĕa!
Ţi-n' mutreşti şi tot susch'irĭ,
laĭ g'one muşát, muşát?
— Di muşutĕaţa ta, lĕa vrută,
o, dudi-dudia mĕa!
ĕa dipune pîn la uşe,
lĕa dudi-dudia mĕa!
si mĕ-arúc, si-n' tĕ arăch'escu,
lĕa dudi-dudia mĕa!
mine si-n' tench'irdăsescu,
lĕa dudi-dudia mĕa!

— Ce-mĭ porţĭ sareca pe umăr,
voinicule frumos, frumos?
— De dragostea ce am pentru tine,
fă, dudu-duduea mea!
— Ce-mĭ porţĭ armele încinse,
voinicule frumos, frumos?
— De pasiunea ce-mĭ băgaşĭ
fă dudue, duduea mea!
— Ce mi te uiţĭ şi tot suspinĭ,
voinicule frumos, frumos?
— De frumuseţea ta, fă dragă,
fă dudue, duduea mea!
ean coboară-te pînă la uşe,
fă dudue, duduea mea!
să mă arunc (reped), să te răpesc,
fă dudue, duduea mea!
eŭ să mi te cîştig
fă dudue, duduea mea!

LXXIII

Dol'i s-nă lom, dol'i s-nă vrem,
dol'i nă inimă s-avém;
ş-a múmilor s-nu l-aspuném,
că mùmili ştiŭ zbŏari multi,

Amîndoĭ să ne luăm, amîndoĭ să ne iubim
amîndoĭ o inimă să avem;
şi a mamelor să nu le spunem,
căcĭ mamele ştiŭ vorbe multe,

[1]) Dalĭani, a fost căpitan aromîn de frumuseţe şi vitejie superioară.

j-dipún frînḑili din munti,
surpă şi g'on'l'i dipri punti.
s-fuḑím diparti dĕ-aestă lumi,
sî s-agîrşască ş-anóastră numă.
văl'uri s-alĕaḑim că-api curati,
i pidúri, carî sun nicilcati
ş-lu liluḑli sun nĕadunati
ş-acló cilivă s-nă fiţém
şi bana singurî s-nă u triţém,
şi di vîrnu aminti s-nu n-aduţém,

şi carî s-ch'irèm, cari s-murím,
dol'i, dol'i si nă h'im.

şi coboară frunzele din munte,
surpă şi pe voînicî de pe punte.
Să fugim peparte de această lume,
să se uite de al nostru nume;
să alegem văi cu ape curate,
saŭ păduri, carî sînt necălcate,
şi unde florile sînt neadunate,
şi acolo colibă să ne facem
şi viaţa singurî să ne o trecem,
şi de nimeni aminte să nu ne a-
[ducem,
şi dacă e să perim, saŭ să murim,
amîndoî, amîndoî să ne fim
(adică: singurî-singureî să fim).

NOTA. — Sătenii *Aromînî* fac logodirile nu după alegerea tinerilor, ci după înţelegerea părinţilor; de aceea în această poezie, tinerii zic, ca ei singurî să se iubească, ear nu după capriţiul părinţilor. Se îndeamnă să nu spuie mumelor, pentru că ştiŭ multe vorbe şi le ar strica amorul. Cînd tinerii se iubesc, mumele dacă nu consimt, aleargă la vrăjitoare, care după credinţele populare, sînt în stare să despoae pădurele de frunze în mijlocul înfloririi arborilor, să surpe pe voinicî de pe punte numaî cu o ochire. Căsătoriile făcute fără consimţimîntul părinţilor daŭ caz la cîntece satirice şi acestea se cîntă în faţa acestora la nunţi şi hore şi la alte reuniunî; de aceea în această poezie se îndeamnă să fugă de acea lume.

Caragiani

LXXIV

Námisa di doî laî munţî,
mplin' di arburî fîră frunḑî,
sun şi dŏaŭă fintinĕali,,
fîră api sun şi ĕali!
ş-angînĕaşti un laî g'uneali
un g'uneali vitîmát,
vitîmát şi agudit
agudit şi livuit;
ş-un laî pul'ŭ lŏ-aţĕá varliga
avarliga divarliga
—«Laî şain, laî pul'ŭ marát!
«tulu truplu si-n' lu miţî,
«caplu ş-inima s-n'-alášî
«ş-mina si-n'-ŏ-alášî
«inima s-n'-ŏ-alaşî si batá
«c-am si scriŭ la laĕa fĕata,
«laĕa fĕatá ţe mĕ-aştĕaptă.

Caragiani

In mijlocul (între) a doî munţî
plinî de arborî fără frunze,
sînt şi două fîntenele,
fără ape sînt şi ele!
geme un voînicel,
un voînicel omorît,
omorît şi lovit.
lovit şi rănit,
şi o pasere neagră venea în jurul luî,
jur, împrejur.
«Tu, şoîmule, tu beată pasere,
«tot trupul să mi-l mănincî
«capul şi inima să-mî laşî,
«şi încă mîna să-mî laşî;
«inima să mi-o laşî să bată,
«căcî voiŭ scrie la bîată fată (iubită),
«bîată iubită care mă aşteaptă.

LXXV

Frînḑă vĕarde de sicară,
N' amurzĕaştĕ-a primăvĕară
tute fĕatele es năfoară,
şi laî'i fic'cri z-duc şi v'in,
şi furtunatlu a meŭ nu z-vĕade.

Aminciu (Meţova) Epir.

Frunză verde de secară,
îmî miroase a primăvară,
toate fetele es afară,
şi bieţii tinerî se duc şi vin,
şi nefericitul (lit. bătutul de soartă)
[meŭ nu se vede.

LXXVI

— Di dorlu a tău, n'ică, ĭo mor,
eşi di-n' grĕa un dulţi zbor.
— Ţi s-ţă grescu, nu-n' eştĭ vrut,
nu-n' eştĭ vrut, ni cunuscút,
ş-mine nu n'-escu ti tuţĭ,
cunuscúţĭ, nicunuscúţĭ.
— Vrută, s h'iĭ tine ti mine,
să-n' ti fac tută dĕ-asime ;
di asime, di flurie,
s-crĕapă duşman'l'i di zilie.
să-n' ti nvescu ş-tru mătase,
s-c'uduĕască ntrĕaga plase ;
tru mătase, tru hrisăh'i,
z-baḑí tuţĭ g'on'l'i tru mirăch'i.

— De dorul tău, mică, eŭ mor,
eşĭ şi vorbeşte un dulce cuvint.
— Ce să-ţi grăesc, nu-mĭ eştĭ ĭubit
nu-mĭ eştĭ ĭubit, nicĭ cunoscut,
şi eŭ nu sînt pentru toţĭ,
cunoscuţĭ şi necunoscuţĭ.
— Ĭubită, să fiĭ tu pentru mine,
să mi te fac toată în argint ;
în argint, în galbenĭ,
să pleznească duşmanii de gelozie.
să mi te îmbrac şi în mătase,
să se mire toată lumea ;
în mătase, şi în fir,
să bagĭ pe toţĭ voĭniciĭ în dragoste
(adică : să facĭ pe toţĭ voiniciĭ să
[se pasioneze după tine).

LXXVII

Vor si nvirḑască árburl'i,
şi gl'eţlu nu-l' alasă ;
voĭ s-tĕ-agirşésc, armîna mĕa,
şi dorlu nu mĕ-alasă ;
dipune, armînă, mîntila ta,
şi anvilĕá-n'-ţă buḑa,
si nu z-vĕadă bişarĕa ta,
ĭu mine tĕ-am bişată ;
c-acasă noĭ mîne nă ţem,
mîne nă ţem în hŏară ;
z-viḑĕari luméa buḑa ta,
mĕa cintic va nă scŏală.

Avela

Doresc (vor) să inverzească arboriĭ,
şi gheaţa nu-ĭ lasă ;
vreaŭ să te uĭt aromînca mea,
şi dorul nu mă lasă ;
trage-ţĭ, aromîncă năframa,
şi înveleşte-ţĭ buza,
să nu se vază sărutatul,
unde mi te-am sărutat ;
căcĭ acasă noĭ mîine ne ducem,
mîine ne ducem în sat,
şi de ar vedea lumea buza ta,
cîntec ne vor scula.

LXXVIII

Ună fĕată Jirgăn'ată,
şĭ-un g'oni Muscupul'anu,
dol'i, dol'i işĭ zburăscu,
ş-mari lăcărdie ş-facu,
la duch'anĕa dim păzari :
«Aĭdi, fĕată, si nă lomu,
«si nă lomu, si nă vremu,
«si nă faţim frati cu soră,
«si nă duţim tu loclu a meŭ,
«acló ĭu ş-cîntă pul'lu vĕara,
«ş-pitrunicl'a n'aḑă-vĕara,
«di z-diştĕaptă ş-cărvănarl'i ;
«dol'i s-nă lom, dol'i s-nă vrem,

«ş-a mumîn'lor s-nu aspuném,
«că nu n-alasă s-nă ncurună'm».

O fată jirgăn'ată,
şi un voĭnic muscupulean,
amîndoĭ îşĭ vorbesc,
şi mare taifas (conversaţie) îşĭ fac,
la dughiana din tîrg :
«Aĭde, fată, să ne luăm
«să ne luăm, să ne ĭubim,
să ne facem frate cu soră,
«să mergem în ţara noastră,
«acolo unde cîntă paserea vara,
«şi potîrnichea în mĭezul verei,
«şi deşteaptă pe cărăuşĭ ;
«amîndoĭ să ne luăm, amîndoĭ să
[ne ĭubim,
«şi a mamelor să nu spunem,
«căcĭ nu ne lasă să ne încununăm
[(căsătorim).»

Avela. (reprodus după noĭ şi de D-l Weigand, op. cit. p. II, No. 9.)

LXXIX

N'-am un an şi g'umitate,
n'-intră anangh'a tu h'icate, (bis)
ai va-n' mîcă a mëale n'ate.
Piturnicl'e dit curie,
v'în la mine pit avlie.
Dua di Maĭŭ inştí a primnare
s-n'-avdu dulţëa ta cîntare,
pi virdëaţă ĭu şidëáĭ,
di carşi laĭlu-n' më-ardëáĭ.
Piturnicl'e ch'indisită
di tine mintëa n'-u mintită.
Piturnicl'e chindisită,
cu fustanëa zugrăpsită,
la care n'-u ţ-ŏ-aĭ cuĭrită,
pi trup ahătu unţită.
Piturnicl'e di nimpade,
v'în la mine tu crivate, (bis)
s-trëaţim vrëarëa cŏ-arihate
Piturnicl'e dipit case
v'în la mine tu cîfase.

Am un an şi jumătate,
îmĭ intră *anangheu* în ficaţi (bis),
şi mĭ va mînca ale mele tinereţe,
Potîrnichie din pădure,
vin la mine prin curte.
Ziua de Maĭŭ eşiĭ la plimbare
să aud dulcea ta cîntare,
pe verdeaţă unde şedeaĭ,
din faţă bĭetul mă ardeaĭ.
Potîrniche zugrăvită,
de tine mintea mĭ-e zmintită.
Potîrniche zugrăvită,
cu rochia brodată,
la cine mi ţ-o-aĭ croit,
pe corp aşa (bine) adusă
Potîrniche neşezută (loculuĭ),
vin la mine în pat, (bis)
să trecem iubirea în linişte.
Potîrniche de prin case,
vin la mine în colivie.

LXXX

O, dă-n'-mi, dadă, dă-n'-mi, mamă,
triş tu casa ţëa din ţëană,
si-n' mi facu filig'ană,
si-n'-mi bagă pri puliţă
s-trëacă puilu si-n' mi surpă,

si-n' mi fac bucă'ţĭ, bucă'ţĭ,
bucă'ţĭ, bucă'ţĭ şi sîrme-sîrme,

si l'a metura s-më-arnëască,
s-l'a firaşa, si-n' më-adună,
si-n' më-aruncă pi cuprie,
si-n' mi facu trandafilă,
trandafilă caranfilă,
s-trëacă g'on'l'i si-n' më-arupă,
si më-aruţ'ă, s-më-an'urdëască
si-n' mi bagă n sin mîrata.

Dă-mă, mamă, dă-mă mamă,
tocmaĭ în casa cea de pe colină,
să mă fac o ceaşcă,
să mă bage pe poliţă,
să treacă paserea să mă surpe (să mă răstoarne),
să mă fac bucăţĭ, bucăţĭ
bucăţĭ, bucăţĭ şi fărimiturĭ, fărimiturĭ,
să ĭea mătura să mă mături,
să ĭea fărașa, să mă adune,
să mă arunce în gunoiŭ,
să mă fac un trandafir,
trandafir şi caranfir,
să treacă tinerĭĭ să mă rupă,
să mă rupă să mă miroasă,
să mă poarte la sîn drăguţa (lit biata)

Cules de Ştefan al Damce Machedon. Penin. balc. An. I, No. 8, 1893.

LXXXI

In n'-u laĭlu pul'ŭ berbil'ŭ,

si-n' da pondul călimár,
si-n' scriescu dŏaŭă grame;
gramă laĭe ş-carte albă,
s-n'-u pitréc la laĭle nvëaste,—
vor s-mîrită, ş-nu s-mîrită,
Călimch'ari vor si-ş pŏartă [1])

Unde mĭ-e beata pasere privighĭetoare,
să-mĭ dea pustiul de călimar,
ca să-mĭ scriŭ două slove;
slovă neagră şi carte albă,
să mĭ-o trimit la bĭetele neveste,—
vor se mărită, saŭ nu se mărită,
maramă neagră de-or vrea să-şĭ poarte.

Auzită de la Costa al Belimace Peninsula balcanică, an, I, No. 9 1893.

[1]) In semn de doliŭ.

LXXXII

Ea ḑil'u, laĭ mer aroşu,
şi ḑi-l'-u!
di pi alumach'a digh'ós
şi ḑi-l'-o!
Adară-l' nasturĭ di flurĭi,
şi ḑi-l'-o!
si-ş l'i bagă a lui nvĕastă,
şi ḑi-l'-u!
A luĭ nvĕastă g'uvaire,
şi ḑi-l'-u!

Ean zi-ĭ-o, măr roşu, [1])
şi zi-ĭ-o!
de pe ramura de jos,
şi zi-ĭ-o!
Fă-ĭ nasturĭ auriţĭ (iubiteĭ)
şi zi-ĭ-o!
ca să-ĭ bage nevasta luĭ,
şi zi-ĭ-o!
Nevasta luĭ, un g'ĭuvaer,
şi zi-ĭ-o!

Penins. balc. An. I, 11, 1893.

LXXXIII

T-ună zămane, dado,
pul'i n'-erám;
fagu di fagu, dado,
n'-alăgám;
s-mĕ-adún cu vruta, dado,
nu putĕám,
di jale mare, dado,
ţi n'-avĕám;
ma multu mortu, dado,
di v'iŭ n'-eram;
focurĭ mărĭ în ch'eptu, dado,
ĭo n'-avĕám;
fintînĭ di munti, dado,
n'-alăgám,
ună di ună, dado,
lĕ-astrăch'ám,
ş-fócurli s-lĕ-astingu, dado,
nu-n' putĕám;
ca turtura, dado,
n'-mi dipirám,
ma gh'ine laĭlu, dado,
si nu n' mĕ-aflám.

Intr-o vreme, mamă,
pasere eram;
din fag în fag, mamă,
alergam;
să mă împreun cu ĭubita, mamă,
nu puteam;
de jale mare, mamă,
ce aveam;
maĭ mult mort, mamă,
de cît viŭ eram;
focurĭ marĭ în pĭept, mamă,
eŭ aveam;
la fintînĭ de munte, mamă,
că umblam;
una cîte una, mamă,
le secam;
şi focurile să le sting, mamă,
nu puteam;
ca turturica, mamă,
mă desperam;
maĭ bine nefericitul, mamă,
dacă nu mă năşteam.

LXXXIV

Lele-n' di Mpoli n' dipunĕám,
lele-n' ti vrerĕa ta!
di meru, meru n'-alăgám,
mĕarĕ-aroşe n'-adunám,
tu c'imberu n'-li băgám,
cu căstura li curám
tu záhare li mul'ám,
cu v'in dulţe li măncám,
tine nu n'i tĕ agărşám.
la fete cănd lĕ ampărţám.

Vaĭ din Stambul eŭ coboram,
vaĭ de dragostea ta!
din măr, în măr alergam (umblam),
mere roşii adunam,
în maramă mi le băgam,
cu briceagul le curăţam,
în zahăr le înmueam,
cu vin dulce le mîncam,
pe tine nu mi te uĭtam,
la fete, cînd le împărţeam.

Tîrnova. Lazar Atanasescu.

[1]) Frumos ca un măr roşu.

LXXXV

Tută nŏaptĕa fur n'-imnáĭ,
ţivá lăĭlu nu-n' furáĭ.
Ună Vin'irĭ tu hărv'ie
ună fĕată n'-arăch'íĭ,
dintră dol'i a l'eĭ părinţi
dintră dol'i fraţi a l'eĭ.
N'i u duş pînă tu munte,
mĕ-aplicáĭ s-u baş tu frîmti,
fĕata trŏară z-diştipt'ă,
apă z-bĕa nisă cifta:
«Dă-n' nă ch'ică dĕ-apă, mumă»
—«fĕată nu eştĭ la mumă ta,
că ţi eştĭ la tih'a ta,
la tih'a ta, la g'onli a tău.»

Toată noaptea fur umblaĭ,
nimic bĭetul nu furaĭ,
într-o Vineri în zorĭ,
o fată răpiĭ,
dintre ceĭ doĭ părinţĭ aĭ eĭ.
dintre ceĭ doĭ fraţi aĭ eĭ.
Mi-o aduseĭ pînă la munte,
mă aplecaĭ să o sărut în frunte,
fata îndată se deşteptă,
apă să bea dînsa ceru:
«dă mĭ un pic de apă, mamă!»
—«Fată, nu eştĭ la mamă ta,
ci-mĭ eştĭ la norocul tĕu,
la norocul tĕu, la iubitul tău.»

LXXXVI

Lŏaĭ vàsile s-mi duc s-umplu apă,
duş-mĕ, duş-mĕ pînă n-vale,
n'-aflái muşatile n-cale,
tute bune ş tin'isite,
ţĕa ma n'ica ma muşată;
va mi duc si-l' daŭ pi pŏartă;
tu ubór fintin-arate
tu bihc'e' lilic'e ş-crescu,
cu ma n'ica mĕ-anvîlescu,
mĕ-anvîlescu pîn si-n' crescu.

Luaĭ vasele să mă duc la apă,
mă duseĭ, mă duseĭ pînă în vale,
aflaĭ frumoasele în cale,
toate frumoase şi cinstite,
(dar) cea maĭ mică, a maĭ frumoasă;
mă voiŭ duce să-i bat la poartă;
în curte fîntînă rece,
în grădină florĭ cresc,
cu cea maĭ mică mă învelesc,
m-oĭŭ învelì până să cresc.

T. Şunda

LXXXVII

Tră un zbor ţe-ţĭ dimîndáĭ,
vin'ŭ a casă ş-nu tĕ-aflái,
eşĭ, lĕa vrută, că-n' cripáĭ.
—Nu-n' es, g'one, că n'-u arşine,
eŭ di mama nŏ-am izine.
—Dumniĝă'ŭ s-ţ-ŏ-aducă, vrută,

că-n' tăl'áşĭ ticatĕa tută.
Lunĭ dimnĕaţa-n' mi sculáĭ,
carte cu lăcrin' ţ-u scriáĭ
şi tu odă ţ-ŏ arucáĭ.
Dumniĝă'ŭ pîlicîrsescu,
s-eşĭ la pŏartă s-tĕ-arăch'escu

Vlaho-Clisura

Pentru un cuvînt ce-ţĭ trămiseĭ,
veniĭ acasă şi nu te aflaĭ,
eşĭ, fă dragă, căcĭ crepaĭ.
— «Nu es, iubite, căcĭ mĭ-e ruşine,
eŭ de la mama n-am voie.
— «Dumnezeŭ să ţi-o aducă, iubită,
(adică: Fir'ar să-ţĭ fie de la D-zeŭ!)
căcĭ îmĭ tăĭaşi dispoziţia toată.
Lunĭ dimineaţă mă sculaĭ,
scrisoare cu lacrămĭ iţi scriseĭ
şi în odae ţĭ-o aruncaĭ.
Pe Dumnezeŭ îl rugaĭ,
să eşĭ la poartă să te răpesc.

LXXXVIII

O birbîlŭ muşát aleptu,

scŏati-n' foclu ditu ch'eptu,
că-n' mĕ-arséşĭ di daŭle părţi,
ca părmiolu ditru cărţi.

Privighĭetoare, frumoasă, distinsă
[(aleasă),
scoate-mĭ focul din pĭept,
căcĭ mă arseşĭ de ambele părţi,
ca povestea din cărţi.

Ali vrute va l'i spun,
inima mĕa arsă scrum.
L'-dimîndáĭ nă dimîndare,
vrută s-féaţe fĕată mare.

Iubiteĭ îĭ voiŭ spune,
inima mea arsă ca scrum.
îĭ trămiseĭ vorbă despre ceva,
ea se făcu fată mare
(ad. ea nu vru să asculte de loc).

LXXXIX

Olele, dado, ţe-n' fiţéşĭ ?
maratlu-n' d-ĭo !
nvĕasta ŏarbă n'-u didéş,
o dada mĕa !
— Meţi, h'il'ŭ. si-n' bînédĭ tine,
o, h'il'lu a mĭeŭ !
că-l' baḑĭ ocl'u şi dĕ-asime,
vrutlu a n'eŭ !
pri la pŏartă, că-n' tricŭĭ,
mărata-n' d-ĭo !
Ocl'ul scos nu-l' lu viḑŭĭ
mărata-n' d-ĭo !
că-l' bîgară zîvón gros
ş-nu-l' duch'ii ocl'ul scos.

— Vaĭ, mamă, ce-mĭ făcuşĭ ?
sărmanul de mine !
nevastă oarbă îmĭ dăduşĭ,
vaĭ, mama mea !
— Fie, fiule, tu să trăeştĭ,
o, fiul mĭeŭ !
căcĭ îĭ bagĭ ochiŭ de argint,
ĭubitul mĭeŭ !
pe la poartă, cînd trecuĭ,
sărmana de mine !
ochiul scos nu i-l văzuĭ,
sărmana de mine !
căcĭ îĭ băgară văl gros,
şi nu-ĭ simţiĭ ochiul scos.

LXXXX

Ună Tană căpitană,
zurlí luměa aestă ĕarnă ;
Ună Tană mavromată,
nîşiḑută-ĭ, niligată.
Pri la oĭ şi pri la mândrì
Bîgă' *bótĕanl'i* tu brănḑi.

O Tană, căpitană,
(adică : distinsă ca o căpitană),
înebuni lumea earna trecută ;
O Tană cu ochiĭ negri,
neşezută este, nelegată.
Pe la oĭ şi pe la *mândri* [1])
bagă pe *Coteanĭ* în lanţurĭ.

Observare. — E vorba de una numită Sultană, care, fiindcă nu se aşeza, ci-ĭ plăcea să umble în dreapta şi în stînga, fiind şi frumoasă, a făcut pe fraţiĭ *Coteanĭ* să se poarte nu tocmaĭ cavalereşte cu dînsa, din care cauză să fie închişĭ în închisoare.

LXXXXI

— «O, moĭ Tasă, moĭ apréasă,
Nicáşĭ Tancul tu băĕasă.
— O ! lele s-ará si ştĕam
Mine Tancul nu-l lăsám.
— «Tasa mĕa, Tasa li dade
Nişiḑută nŏară mpade
Trei ori n-nale tru stămînă
Se lich'í mal'ul di mînă
Ma tri sĕara di la ch'atră
n'i sĕ-află căc'ula tăl'ată.

— «Fă, Tasă, fă aprinsă (arzătoare),
înecaşĭ pe Tancul în baltă».
— «Vaĭ, de-ar fi fost să ştiŭ,
eŭ pe Tancul nu-l lăsam».
— «Tasa mea, Tasa mameĭ,
neşezută odată loculuĭ,
treĭ orĭ în haĭne noĭ la septămînă,
se lipi maĭul de mînă,
dar pentru sară de la Peatră,
mi se află căcĭula tăĭată.

[1]) Unde dorm turmele în timpul ĭernel.

LXXXXII

Tu treĭ sih'áţĭ di nŏapte,
g'one moĭ, di nŏapte,
tricúĭ pir la pŏartă-ţĭ,
g'one moĭ, la pŏartă-ţĭ,
ti viḑíŭ zăifcă,
zăifcă ş-niptută;
aĭ s-n'arḑim Tricolu,
Tricolu la v'atru,
si-n' ţă da v'itrie,
s-ti faţĭ cama gh'ine.
— Nu-n' h'iŭ tră v'itrie,
g'one, tre v'itrie,
n'-h'iŭ de sivdălie.
Un g'one ca tine,
pŏate s-mi facă gh'ine.

La treĭ ceasurĭ din noapte,
tinere! de noapte,
trecuĭ pe la poartă-ţĭ,
tinere! la poartă-ţĭ,
te văzuĭ indispusă,
indispusă şi bolnavă;
aĭ să mergem în Tricala,
în Tricala la doftor,
să-ţĭ dea doftorie,
să te facĭ maĭ bine.
— Nu sînt pentru doftorie,
tinere, pentru doftorie!
ci-mĭ sînt de dragoste;
un tînăr ca tine
poate să mă facă bine.

LXXXXIII

—Haĭde, vrută-n', haĭde, dol'i s-nă [priimnă'm,
s-n'arḑim tu livade, tra si n-ag'u- [căm.
—Nu, laĭ g'one, nu v'in, nu v'in tu [livade,
că aseară nŏaptea în' mi ncăc'è dade
—Haĭde, vrută-n', haĭde, v'inu năzĭ [nu fă,
multu-n' tĕ-am tu vrĕare, s-multutu [sivdă'.
—Nu, laĭ g'one, nu v'in, şi cri- [părĭ nu-ţĭ bag,
ma pritu livade io nu pot s-alág,
v'in astară, g'one, pŏarta s-ţĭ disfác.

—Vin'ŭ aseară-nŏaptĕa, ma te as- [cumséşĭ,
şi maşĭ pitŏ-ag'ame, vrută-n' tĕ- [aspuséşĭ
ţĭ strigáĭ cu bŏaţe, ma nu vruşi ta [s-eşĭ.
—Nu erám, laĭ g'one, la firidă mine,
că-şĭ erá nă fĕată, feată dit viţine;
nu erám, laĭ g'one, nu cu Dumniḑă',
că erá nă fĕată ditru mihilă, (bis)
dăŏle mplătĕam analtu, analtu tru [udă.

—Haide, ĭubită, haĭde, ambiĭ să [ne plimbăm,
să mergem în livede, ca să ne ju- [căm (distrăm).
—Nu, dragă, nu vin, nu vin în [livede,
căcĭ asară noaptea mă certă mama.
—Haĭde, ĭubită, haĭde, vino, nu [face nazurĭ,
mult 'mĭ eştĭ dragă, mult mi te [ĭubesc.
—Nu, ĭubite, nu, nu vin şi neca- [zurĭ nu-ţĭ bag,
dar prin livede, eŭ nu pot să alerg.
vin de seară, dragă poarta să-ţĭ [desfac.
—Venii asară noaptea, dar te as- [cunseşĭ
şi numaĭ la geam, ĭubită te arătaşĭ,
îţĭ strigaĭ cu voce (puternic), dar [nu vruşi să eşĭ.
—Nu ĭeram, ĭubite, la fereastră eŭ,
căcĭ era o fată, o fată din vecine;
nu eram ĭubite, nu, pe Dumneḑeŭ!
căcĭ era o fată din mahala (bis)
ambele impleteam nalt, nalt în [odae.

LXXXXIV

Treĭ ori n-nale tru stămînă,
nu c'tĕaḑă tru s-ţă grĕască vîrnă,
şi nă ŏară n-treil'i meşĭ,

Treĭ orĭ în (haĭne) noĭ în sĕptă- [mînă,
nu cutează să-ţĭ vorbĕască nimenĭ,
şi odată la treĭ lunĭ,

n-cor s-tĕ-aspúnu, fudulă, eşĭ.
ş-pîn ţe dorlu nu ţ-u dĕade,

nişiqută fuşĭ împade,
ma cum dorlu tĕ-agudí,
tru udae nu-tĕ-alichíi.

în horă să te arăţĭ, fudulo, eşĭ.
şi pînă ce dorul (dragostea) nu ţ-o [dede (adică : nu te izbi),
neşezută fuşĭ la un loc,
dar cum dorul te izbi,
în cameră mi te lipi.

LXXXXV

Nu nu ti scŏală ahà't tah'ină,
moĭ viţină, viţină, [1])
viţina cŭ-ochiul laiŭ.
Di sălgh'eştĭ purungh'il'i,
lĕa viţină c-ochi'ul laiŭ [2])
ş-cu faţa di trandafil.
di-n' intră tru a mĕa grădină
di-n' mintescu vasilĕaclu,
vasilĕaclu din grădină,
ţi-l pŏartă g'on'i'i tru mănă,
şi-n' asparţe lilic'a di tru eta
ţi ş-u pŏartă nvĕastele la tuvletă.

Nu (mi) te scula atît de dimineaţă,
fă vecino, vecino [1])
vecino cu ochiul negru!
de daĭ drumul porumbeilor,
fă vecino, cu ochiul negru,
şi cu faţa ca roză [2])
şi intră în a mea grădină
îmĭ amestecă busoĭocul,
busoĭocul din grădină,
ce-l poartă tinerii în mînă.
şi-mĭ strică floarea din viaţă,
ce o poartă nevestele la mărămă.

LXXXXVI

Ţi n'-u dor, lĕa dado, dor,
s-mi fac pul'ŭ azburătór,
ta s-n'-azbór pîn tru niór,
şi s-n'i cad trŏ-aţél ubór,
iu g'ŏacă g'unaměa-n cor.

Io si staŭ, el' s-mi mutrĕască,
cari g'one s-mĕ-arisĕască,
prĕ-aţél dada s-m-isu-ĕască,
ş-cît va s-caftă si-l' tăxĕască,
mas lucrulu si bitişĭĕască.

Ah, tră-un g'one fără mustaţă,

s-nu-n' mi sch'ină priste faţă,
di-n' l'a albĕaţa ş-aruşaţa
şi-n' si ch'arde muşutĕaţa!

Ce-mĭ-e dor, fă mamă, dor,
să mă fac pasere zburătoare,
ca să zbor pînă în norĭ,
şi să cad în acea curte,
unde joacă tinerimea în horă.

Eŭ să staŭ, eĭ să mă privească,
care voinic mă va plăcea,
cu acel mama să mă logodească,
şi cît va cere, să-ĭ promită,
numaĭ lucru să isprăvească.

Ah, (să mă logodească) cu un ti- [năr fără mustaţă,
să nu mă înţepe peste faţă,
de-mĭ lea albeaţa şi roşaţa (feţeĭ)
şi mi se pĭerde frumuseţea.

LXXXXVII

Ţi-j bate birbil'ŭ pi salţe
di-j vĕade dao muşate,
daŭle cusurine vĕare,
daŭle mărdinĕa dĕ-amare,

daŭle cu fustă'n' aroşe
şi-s primnă pitu varoşe
z-bîtură păturle ch'oşe.

Ce îşĭ cîntă privighĭetoarea pe salcie.
de îşĭ vede două frumoase,
ambele vere bune,
ambele pe marginea (malul) de [mare,
ambele cu rochiĭ roşiĭ,
şi se plimba prin *varoşe*,
de s-aŭ bătut cele patru colţurĭ (ale oraşului)

[1]) Fie-care rînd se cîntă de două orĭ şi la prima dată se repetă ca refrem aceste două vĭersurĭ, la a doua oară vĭersurile. [2])

LXXXXVIII

Vrută lĕa, multu-n' tĭ-avĕám tu [vrĕare,
tu vrĕare ş-tu sivdae;
vrută lea, dĕ-anda-n' fuḑiĭ tu xĕane

mintĕa la tine ŏ-avĕám;
nŏ-amintámţa ş-n'i v'inĕám.
vrută lĕa, ţinti an' cu ḑaţĕ-aslán';
vrută lĕa, nch'isiĭ tu z-inŏ-acasă,
ma tinţi-aslán' ş-mine-n' mîncáĭ,
alanţi ţinţi inşiră cilpizánĭ.

Iubită, mult mĭ-eşti dragă,
mĭ eşti dragă şi iubită;
iubită, de cînd fugiĭ (plecaĭ) în [străinătate,
mintea la tine o aveam;
nu cîştigam, ca să viŭ;
iubită, cinci anĭ cu zece piaştri,
iubită, porniĭ să viŭ acasă,
dar ceĭ cinci piaştri eŭ îi mîncaĭ,
ceĭ lalţi cinci eşiseră calpĭ
(adică: aŭ fost calpĭ).

Arhiva. VI, 715.

LXXXXIX

Iu-n' eráĭ, bre g'onlé a n'eŭ,
iu-n' eráĭ, laĭ vrutlu an'eŭ;
pritu grîdină mi priimnáĭ,
mĕarĕ-aroşi n'-adunáĭ;
în sin la vruta-n' li bîgám
şi zbŏari dulţi nî zburám.

Mac. p. 130.

Unde eraĭ, tu voĭnicul mĭeŭ,
unde eraĭ, iubitul mĭeŭ;
prin grădină mă plimbaĭ,
mere roşiĭ adunaĭ;
în sin la vruta că le băgam,
şi vorbe dulcĭ ne vorbeam.

Burada T.

C

—Nu-n' treţĭ, fĕată, prit-ubór
că-n' lŏ-arizĭ h'il'ul a n'eŭ.
—Nu-ţĭ lŏ-arîd îo, tetă ş-sor

că ţ-lŏ-arîdi trupul an'eŭ,
trupul an'eŭ ca sch'ic di gărnu
şi nu-ţĭ lŏ-arîdi altu vărnu.
—nu-n' treţĭ lĕată prit ubór,
că-n' lŏ-arizĭ h'il'ul an'eŭ...
—nu-ţĭ lŏ-arîd îŏ, tetă ş-sor,

că-ţĭ lŏ-arîde capul an'eŭ;
muşutĕaţa mĕa nu-l lasă
un minút ca s-şadă n-casă.

—Să nu trecĭ, fată prin curte,
căcĭ îmĭ ademeneşti pe fiul meŭ.
—Nu ţi-l ademenesc eŭ, mătuşe şi [soră,
căcĭ îl ademeneşte corpul mĭeŭ,
corpul mĭeŭ ca spic de grîŭ,
ci nu ţi-l ademeneşte nimenĭ altul.
—să nu trecĭ, fată prin curte,
căcĭ îmĭ ademeneşti pe fiul mieŭ
—Nu ţi-l ademenesc eŭ mătuşe şi [soră,
ci ţi-l ademeneşte capul mĭeŭ;
frumuseţea mea nu-lasă,
un moment să stea în casă.

Mac. 34. Cosmescu C.

CI

Ţinţi zili (ş) şasi nopţi
cât imnáĭ ş-cât alăgáĭ
pi tu munte ş-pitu cămpu
iu-va vrută nu-n' afláĭ,
vruta j-dŏarmi n-gradinic'ŭ,
sum muşatlu trandafil.

Cinci zile şi şase nopţi,
cît umblaĭ şi alergaĭ
prin munte şi prin şes (cîmpie)
nicăiri dragă nu aflaĭ.
Iubita doarme în grădină,
supt frumosul trandafir,

ş-aţél dulţi caramfíl,
cu capul sum trandafíl,
cu trupul tru ĕarbă verde
cu mîn'li tru busul'ác
ş-cu c'ic'ŏarli tru g'ung'ulă.
Fec'ŭ cum fec'ŭ ş-u diştiptáï.
— Că-ţi-n' vineşï tora vĕara,
tora vĕara ş-primăvĕara,
pri curŏari ş-asudŏari
s-ti h'ivrĕască ş-lăvrăsĕască,
nu ţ aï mamă, s-ti mutrĕască,
niţi tată, s-ti hîrsĕască;
nu ţ-aï, sor ca s-ti jilĕască,
niţi frati, s-ti n'iluĕască.

Mac. 35. Cosmescu C.

şi supt acel dulce garomfir
cu capul supt trandafir,
cu corpul în earba verde,
cu mîinele în busuïoc,
şi cu picioarele în *giungiulă*,
făcuï cum făcuï şi o deşteptaï.
— De ce-mï venişi acum vara,
acum vara şi primăvara,
în căroare şi asudoare,
ca să te îmbolnăveşti şi să pătimeşti.
nu-ţï aï mamă să te îngrijească,
nicï tată, să te dezmearda,
nu aï soră, ca să te jelească,
nicï frate, să te miluească.

CII

Tră nă Lenă culun'ată,

nu-n' sĕ-aştĕarni dua tŏată;
ş-cîndu v'ini sĕara z-dormu.
nu-n' mĕ-acaţă laïlu somnu.

A morï, Lenă, morï armînă,
si-n' cidĕari tini tu mînă,
si-n' cidĕari tini tu mînă,
nu va si-n' ti scŏată vîrnă.

Pentru o Lenă coloneată (din Co-
[logna [1]),
nu mi se aşterne ziua toată,
(adică: nu sînt liniştit ziua toată),
şi cînd vine sara (cînd se face sară,
[ca să dorm,
nu mï-e a dormi (nu pot dormi);
Fă, Eleno, fă aromîncă,
de mï-aï cădea tu în mînă,
de mï-aï cădea tu în mînă,
nimenï nu mi te va scoate (scăpa)

CIII

— Lĕa fĕată, lĕa muşată,
cîndu n'-tĕ-am bîşată,
di cîntic nă sculară,
şi-l cîntă ntrĕaga hŏară?
— Aérï-sĕară, laï g'one,
aérï-sĕară, laï bune.
— Aérï-sĕară ş-erá nŏapte,
di nŏ-avĕă carï s-nă vĕadă,
— Laï g'one tivich'ele,
Nă viḑŭ hărv'ia,
hărv'ia-aspusi a pul'lor,
şi pul'i, nă cîntară,
di s-avḑi' şi n-hŏară.
Di s-avḑî şi n-hŏară,
că n'ica ş-u bîşară.

Fă fată, fă frumoasă,
cînd te am sărutat,
de ne aŭ sculat (făcut) cîntec,
şi-l cîntă tot satul?
— Erï sară, ïubitule,
erï sară, dragă (bunule).
— Erï sară era noapte, (întuneric)
de nu era cine să ne vază.
— Nebunule ïubit,
nă văzu aurora,
aurora spuse păserilor,
şi păserile ne cîntară,
de se auzi şi-n sat.
De se auzi şi-n sat,
că pe draga (mititica) o sărutară
[(a fost sărutată).

Avela, Epir.

[1]) Provincie în Albania.

CIV

—O lĕa Ch'iţa fârşirŏată
c'ihtisişi Culon'a tŏată,
Ch'iţa mĕa, Ch'iţa li mame,
—O laĭ g'one cu ocl'ul laĭŭ,
ţe-ĭ aţél di tini graĭŭ,
tră Culon'a ĭo nu-n' h'iŭ
ma-n' h'iŭ tră un g'on armî'n
g'oni armî'n, g'oni ca vĕară.
d-ĭŭ auşl'ı anoştri s-fitară.

Aidi g'oni s-nî luţîmu
că doi'ı nî uĭdisîmu,
avém nă limbă, avém nă n'ată
s-nî fiţém doi'ı suţată.

—Fă Chiţă fârşiroată,
înebunişi toată Colonia [1])
Chiţa mea, Chiţa mameĭ.
—Iubite cu ochiul negru,
ce-ĭ acea vorbă de la tine;
pentru Colonia eŭ nu sînt,
ci sînt pentru un tinĕr aromîn,
tînăr aromîn, tînăr ca vara,
din locul unde strămoşiĭ noştri se [născură.
Aĭde, dragă să plecăm,
căcĭ amîndoĭ semănăm,
avem o limbă, avem o tinereţe,
ca să ne facem tovarăşĭ.

(Cules din Ţicura, calivele «Zică»

CV

Intru-(n) vulŏagă lungă şi vĕardi,
ĭo, nana, ear nana,
di aflăĭ nă apă araţe,
ĭo, nana, ear nana,
mi plicăi si-n' bĕaŭ apă,
ĭo, nana, ear nana
ma-n' intră un şarpe v'iŭ,
ĭo, nana, ear nana
şarpe v'iŭ, şarpe din sîn,
şarpe din sîn di la fĕată,
ĭo, nana, ear nana.
n'-amvîrtît mîna n-distimele
ca si-n' scot şarpele v'iŭ,
ĭo, nana, ear nana.

Pen. Balc. An. I, 11, 1893.

Intru în pajişte lungă şi verde,
ĭo, nana, ear nana,
şi aflaĭ o apă, rece,
ĭo, nana, ear nana,
mă aplecaĭ să beaŭ apă,
ĭo, nana, ear nana,
dar mĭ-intră un şarpe viŭ,
ĭo, nana, ear nana,
şarpe viŭ, şarpe din sîn,
şarpe din sîn, şarpe de la fată,
ĭo, nana, ear nana,
îmĭ învărtiĭ mîna în năframă,
ca să scot şarpele viŭ,
ĭo, nana, ear nana.

CVI

Lambre, sĕara di la chĭatră,
şĭ-află' timparĕa tăl'ată
cum s-u pŏartă mpiticată?
Tră nă sĕară di la stĕarpi,
ş-armasi ş-fără di ĕapi
nah'ima-lĭ mă-sa li C'api.
o moĭ C'apă, moĭ alĕaptă.
pîn dĭ-un g'on'l'i n'-tĕaŭ căflată
Ma un g'oni dĕ-astă ĕarnă.
n'ĭ ţ-apréasi 'n-ch'eptu ţĕara.

Lambre, seara de la peatră (cînd era)
îşĭ află mantaua tăĕată,
cum s-o poarte cîrpită?
Pentru o sară de la (oile) sterpe,
îşĭ rămase şi fără ĭepe,
afurisită fie mama Ciepeĭ.
Fă Cépă, fă aleasa mea,
pînă la unul voînicii te cerură,
dar un voînic din astă earnă,
ţĭ-aprinse în piept o ceară
(adică: te izbi la inimioară).

[1]) Provîncie în Albania, locuită şi de Aromînĭ fârşiroţĭ.

CVII

Nï-am nă laïe ĕarnă
ş-unä laïe vĕarä,
ḑuă ş-nŏapte plängu,
mi dirín ş-mi frängu
cu lăcrăn'le pi fatä,
ah! cum nŏ-are un g'one,
di män' si-nï mĕ-acatä
la cor si-nï mi scŏatä,
ta si-n' g'oc tu Sŏatä.

Am o neagră (ticăloasă) de earnă,
şi o ticăloasă de vară,
(în carî) ziua şi noaptea plîng,
mă vaît şi mă frîng,
cu lacrimile pe faţă,
ah, cum nu e un voînic,
de mîînî să mă prinză,
la cor să mă scoaţă,
ca să-mî joc la soaţe.

CVIII

Ma laï mîrît ţi-n' fiţéşî,
soslŏ-an'éŭ nu:' lu didéşî,
ma-nï didèşî un laï aúşŭ,
un aúşu ş-lîngurósŭ
si-l sufl'i cade di gh'osŭ.
ïeŭ înï voï ades'ĕ-amĕale
a luï corbul l-ĕaste lĕane;
n' ĕaste dor ti un laï sacŭ,
cu ţi laï g'one si-l bagŭ;
n' ĕaste dor s-es a prinmare

nîs corbul nï-armîne n-cale,
stăï, stăï, că ţi va-l' facŭ:
va-nï l'aŭ un duĕár afrátŭ,
si-l mîc sĕara nda s-mi bag,

s-n'-apér dinmĕaţa sĕ-ascáp.

T. Şunda.

Ce maï măritare proastă îmî făcuşî,
tovarăşî potrivit nu-mî dăduşî,
ci-mî dăduşî un bïet bătrîn,
un bătrîn şi un bolnăvicios,
să-l sufli cade jos,
eŭ doresc obiceiurile mele,
luî, corbul, îî este lene.
îmî e dorinţa pentru o blană!
cu ce soţ (iubit) să o bag.
(adică: cu ce bărbat să es la braţ,
[îmbrăcată cu blană?)
îmî place să es la plimbare,
el corbul îmî rămîne în cale;
stăî, stăî ce-î voiŭ face:
voiŭ lua (cumpĕra) pentru un *duear*
[şoricioaică,
să mănînc seara cînd m-oiŭ culca,
ca-n dimineaţă să scap.

CIX

Di ŏară ţe-n' ti viḑúî,
N'ică, tu patu-n' caḑúî,
ş-meţi tuţi înï ḑic eştî laïe,
nu-n' ti scot îo dit sivdaïe,

ş-meţi toţî ḑîc: ïeştî araŭă,
an'ia parî că eştî stĕaŭă.
Las alatră, nu h'îî bună,
nu ti daŭ necă pri lună.

Din ora 'n-care te văzuî,
dragă, în pat căzuî (mă îmbolnăviî)
şi deşi toţî îmî zic eştî neagră (rea),
nu mi te scot din dragoste
(ad. eŭ tot te ïubesc),
deşi toţî zic: eştî rea,
mie îmî parî, că eştî stea.
las'să latre: nu eştî bună,
nu te daŭ (schimb) nicî pe lună.

CX

«O laï Cŏle, o laï frate,
Dă-ţî capotlu la nă parte,
si-n' ti vor fĕatile tŏate.
«O n'-ul ded, laïlu-n', n'-ul ded

Măï Cole (Nicolae), măï frate,
Dă la o parte mântăluţa,
să mi te ïubească fetele toate.
«O dăduî, bïetul, o dăduî,

ş-fëătile nu pot s-li ved.
N'ica ţe n'-u caftu mini
j va dulmec'i di brăsimi.
«Laĭ Colè, fratile a n'eŭ
Fratile a n'eŭ, g'onile a n'eŭ,
Fă-l' ş-dulmecĭù tră-ahtari vrută,
că va-ţĭ-u aĭ tră eta-ţĭ tută.

şi fetele nu pot să le ved.
Pe micuţa care o cer eŭ
pretinde (vrea) *dulmeci* [1]) de ibreşim.
«Măĭ Cole, fratele mieŭ,
Fratele mieŭ, voĭnicul mieŭ,
fă-ĭ şi *dulmecĭ* pentru ast-fel de [iubită,
căcĭ o veĭ avea viaţa toată.

CXI

— Aidi fëată v'in' cu mini,
să-n' ti fac tută dë-asimi.

Fëată mëa, alëapta mëa.
— Nu v'in g'oni, că-ĭ arşini,
ş-că nă h'im făr di curuni,

g'onli a meŭ, sifterlu a meŭ!
— Aĭdi n'ică să-n' ti ncrun,
su-aumbrata ţëa di ch'in,
z-bîgă'm nunu aţél sŏare
ş-aţëá lună nună mare
cuscri ch'inl'i anoştri soţĭ,
tra s-crëapă duşman'l'i toţĭ.

— Aĭ fată, vin cu mine,
să mi te fac toată de argint.
(ad. să mi te îmbrac în argintării).
Fata mea, aleasa mea!
— Nu vin, tinere, că-ĭ ruşine,
fiind-că sîntem fără coroane (neîn- [cununaţĭ)
iubitul mieŭ, aquila mea!
— Aĭ mică, să te încunun,
supt umbrarul cel de pin,
să punem nun pe acel soare,
şi pe cea lună, nună mare,
drept nuntaşĭ pinii, tovarăşii noştri,
să crepe duşmanii toţĭ.

CXII

Bŏaţëa ta ca di birbil'ŭ,
n'-avţĭĭ n'ică nă ŏară,
iu ş- cîntá, moĭ iu ş- cintá
ca pul'ŭ di primuvëară;
O, ţe nu-ţĭ ëaráĭ un pul'ŭ,
s- tindu alaţu si-n' të acáţŭ,
ş- tu cluvie si-n' ti bag,
cu mîna-n' s- ti hrănescu,
cu ocl'ul si-n' ti sorbu.

Vocea ta ca de privighetoare,
o auziĭ, mică, o dată
cîntînd, cîntînd,
ca pasere din primăvară;
Vaĭ, că nu eraĭ o pasere,
să întind laţ, să mi te prind,
şi'n colivie să mi te bag,
cu mîna să mi te nutresc
cu ochiul să mi te sorb.

CXIII

— Arşu lele arşu,
caplŏ-an'ëŭ n' aspuraşu,
ţi-n' şeţĭ carşí cu mine,
io lallu arşu ti tine.
— Arde, g'one, arde,
vruta ţ-ŏ-aĭ diparte
tu soaţă mpăltëaşte

— Arseĭ, arseĭ (de iubire),
capul îmĭ stricaĭ,
tu care staĭ faţă de mine,
arseĭ bietul pentru tine.
— Arde, tinere, arde,
iubita o aĭ departe,
printre soaţe (prietine) împăltеşte,

[1]) Un fel de dulamă pentru femeĭ.

şi sĕ-aγunʲusĕaşte,
cu gura nu-j grĕaşte,
ş-c-ocl'il' nu ş-mutrĕaşte;
— Arşu, lele arşu
caplŏ-anʲéŭ nʲi-asparşu.

Cruşova.

şi se grăbeşte,
cu gura nu grăeşte,
şi cu ochiĭ nu priveşte;
— Arseĭ, arseĭ,
capul mĭeŭ îmĭ stricaĭ.

Zaha-Buşa.

CXIV

Náparti dĕ-amari,
ş-trĕaţi nă cîrvani,
ncîrcată cu sari,
h'il'ŭ di c'elnic mari!
ncălar pri mulari
distimelĕa arcată
si-l' ţînă aumbrată;
mustaca-l' asudată
şi gura-l' uscată,
ti nă ch'ică dĕ-apă,
di mînă di fĕată,
di fĕată armînă.

Penins.-Balc. An. I, 90, 1893.

In a parte (dincolo) de mare,
trece o caravană,
încărcată cu sare,
fiŭ de celnic mare!
călare pe catîr,
cu marama întinsă (pe cap),
să-ĭ ţie de umbră;
mustaţa-ĭ mijită
şi gura-ĭ uscată,
pentru un pic de apă,
(dată) de mînă de fată,
de fată aromîncă.

Auzite de la d. V. Danu.

CXV

Náparte de marĕa lae
ş-trĕaţe ună cărvane,
încărcată de sare
ş-un gʲone ma mare
ncalár pi mulare;
cu şamia arcată
percʲa chʲiptinată
ş-mustaca sudată;
cu călămarlu m-brăn
ş-cartĕa pi ţinuclʲu:
«ţu hʲiţi soţi şi fraslʲi a nʲeĭ,
«staţi si scriŭ z-vă daŭ nă carte,
«s-ŏ aduţeţi tu vilaĕate
«furlʲi mine mi călcară,

«mulărli nʲi li nicară,
«şi parazlʲi nʲi lʲi lŏară.

Vlaho-Clisura.

In a parte(dincolo)de marea neagră
trece o caravană
încărcată de sare,
şi un voĭnic maĭ mare,
pe catîr călare,
cu năframa întinsă,
cu chică pieptănată,
şi cu mustaţa mijită,
cu călămările în briŭ,
şi cu cartea pe genuchiŭ:
«unde sînteţi tovarăşi şi fraţi aĭ meĭ,
«staţi să scriŭ, să vă daŭ o carte,
«s-o aduceţi în patrie (vilaet),
«hoţiĭ pe mine mă prădară (lit. căl-
[cară),
«catîriĭ mi-ĭ înecară,
«şi baniĭ mi-ĭ luară».

N. Nacea.

CXVI

Náparte tu ch'are
şi triţĕá nă cărvane,
ncărcată cu sare;
şi un gʲone ma mare,
ncălar pi mulare,

In a parte (în partea ceea) la umbră
şi trecea o caravană,
încărcată cu sare;
şi un june maĭ mare,
călare pe un catîr

cu şimía arcată
să-l' ţînă aumbrată,
faţa mpiticată
cu gura uscată
şi cu buḑa cripată
şi cu limba scrumată,
ti nă ch'ică dĕ-apă.
Ş-andămoşi nă fĕată,
iu v'inĕá dintrĕ-apă.
— Fĕată, moĭ, marată
da-n' nă ch'ică de apă!
Fĕata şi-l mutrĕaşte
şi cu gura nu-l' grĕaşte
inima-l' jilĕaşte
şi mult si mintuĕaşte.
— Fĕată, moĭ, mărată,
ţe-n' ti minduĭeşti,
apă nu-n' mi meşti.
— Nu-n' mi mintuescu,
di cît ti jilescu,
că nŏ-am cu ţe s-ti mescu;
apa ţe-n' am lŏată,
n'-ĕasti misurată
şi ma s-u hîrzuescu,
dada va-n' mi bată,
mine n'-escu Armînă
şi v'în di la fintînă.
G'one cîrvînare,
ţe staĭ n-caléa mare,
ma-n' ţ-u sĕati apă,
ḑinili s-tĕ adapă,
ma ţ-u dordi fĕate
s-arḑi tu h'icate [1])

cu ştergarul aruncat (pe cap)
ca să-ĭ ţie de umbră,
faţa-ĭ împetecită
cu gura uscată,
şi cu buza crăpată
şi cu limba neagră şi uscată ca scrumul
pentru o picătură de apă.
Şi 'ntâlni o fată,
care venea de la apă.
— Fată, fa gingaşe,
dă-mĭ o picătură de apă!
Fata, că se uită la el
şi cu gura nu-ĭ vorbeşte
inima-ĭ jeleşte (de milă)
şi mult se gîndeşte.
— Fată, fă gingaşe,
de ce mi te gîndeştĭ
şi apă nu mă cinsteştĭ (dărueştĭ?)
— Nu mă gîndesc,
de cît te jelesc
căcĭ n-am cu ce să te cinstesc;
apa ce mĭ am luat
'mĭ este măsurată,
şi dacă oiŭ dărui-o
mama o să mă bată.
Eŭ sînt Aromîncă
şi viŭ de la fîntînă.
June *cărvănare*
ce staĭ în calea mare,
dacă -'mĭ ţĭ-e sete de apă,
Zînele să te adape;
dacă ţĭ-e dor de fete
să arzĭ la ficaţi!... (să-ţĭ arză plămînĭ!)

Culeasă de d. V. Petrescu. Albumul Mac.-romîn p. 99.

CXVII

— Aléa, j-dĕade sŏarle tu gh'ur-gane,
scŏală-n' te, vrută, mĕa scŏală-n'-te
scŏală-te pitrunicl'e dit munte.
— Alaĭ, nu e sŏarle, că-ĭ luna,
bagă-n'-te, g'one, bagă-n'-te,
s-mi başi pi frimte, apléacă-te.
— Z-duc fic'orl'i la sculie,
scŏală-n'-te, vrută, mĕa scŏală-n'-te,
scŏală-n'-te pitrunicl'e dit munte.
— Nu-s fic'orl'i, că-s cucosl'i

Soarele răsări pe plapomă,
scoală, dragă, ci scoală-mi-te,
scoală potîrniche din munte.
— Nu ĭeste soarele, ci ĭeste lună,
dormĭ (lit. bagă-te), iubite, dormĭ,
să mă săruţĭ pe frunte apleacă-te.
— Se duc copiiĭ la şcoală,
scoală, dragă, ci scoală,
scoală potîrniche din munte.
— Nu-s copiiĭ, ci-s cocoşiĭ,

[1]) Vezĭ: Arom. II, p. 88, No. 59 variantă.

bagă-n'-te g'one bagă-n'-te,
s-mi başĭ pi frîmte, apleăcă-te.
— Z-duc fĕatile, la sclie
scoală-n'-te etc.
— Nu sînt fĕate că s-gîl'in'le
bagă-n'-te etc.
— Strigă hog'a pri g'amie.
scŏală-n'-te etc.
— Nu e hog'a, că e luplu
bagă-n'-te etc.
Nu-ĭ totna tinireaţă,
nu-ĭ totna muşitĕaţă.

dormĭ, ĭubite, dormĭ,
să mă săruţĭ pe frunte apleacă-te.
— Se duc fetele la şcoală,
scoală etc.
— Nu sînt fete, ci-s găinele
dormĭ, ĭubite etc.
— Strigă hogea pe geamie,
scoală etc.
— Nu ĭe hogea, ci e lupul
dormĭ, ĭubite, dormĭ, etc.
Nu-ĭ în totdauna tinereţe,
nu-ĭ în totdauna frumuseţe.

VARIANTA

— Deadi soarle pri gh'urgane,
scŏală-n'-te, n'ică, scŏală-n'-te,
scŏală-n'-te, pitrunicl'e din [munte!
— Nu ĭe soarle, că e luna,
bagăn'-te, g'one, bagă-n'-te,
tine trandafĭr curát!
—Cîntă cucotlu tŏ-apirít,
scŏală-n'-te, vrută, ndrĕaḑi-te,
piruşană diştĕaptă-te.
—G'one, ş-cîntă di cu sĕară,
bagă-n'-te g'one, bagă-n'-te,
cu vruta dizn'ardă-te!
—Z-duc sŏáţăle-ţĭ la bisĕarcă,
scŏală-n'-te, n'ică, scŏală-n'-te,
scŏală-n'-te moĭ birbil'ŭ muşát.
—Nu snnt sŏaţă, că sunt mŏaşe,
bagă-n'-te g'onie bagă-n'-te
cu scumpa dizn'ardă-te![1])

Avela, Epir

CXVIII

Náparti prĕ aţél laĭ munti,
ş-ĕasti ş-ună fintĭnĕaŭă
fintĭnĕaŭă cu apa raţi,
ĭu z-discurmă cîtuşĭ trĕaţi.
mĕ-aplicai si-n' bĕaŭ apă,
n' cidŭ laĕa distimeli,
cu nă sută di flurii;
ĭo ni-n' crep laĭli flurii,
ma-n' crep distimelĕa ţĕa lucrată,
si di vruta n'ia dată.
cari si-n' ŏ-află s-n'-u pitrĕacă,
pri un g'oni ninsurát,
pri un cal nincilicát.

Dincolo (în aparte) de ăl munte,
este o fîntînea,
fîntînea cu apă rece,
unde se obîhneşte orĭ-cine trece.
Mă aplecaĭ să beaŭ apă,
îmĭ căzu bĭata batistă,
cu o sută de galbenĭ;
eŭ nu jelesc galbenii
ci jelesc năframa cea lucrată
şi de iubita mea dată,
cine o va găsi, să-mĭ-o trămită
cu un voĭnic neînsurat,
pe un cal neîncălecat.

[1]) Vezĭ: Arom. II, p. 82, No. 53 Varianta din Aminciu culeasă de d-l Weigand.

CXIX

— «Piruşană laïe,
apă, că-nʲ cripai.
dă-nʲ nă chʲică dĕ-apă,
suflit, nu-nʲ mi crĕapă».

— «No-am tu ţe si-ţĭ dau
gʲone trandafiru,
ş-apă ĭo nu-nʲ amu,
gʲonu garufiru!»

— «Dă-nʲi gura tao,
gură di dudie,
gură di dudie,
gură di nămlie,

— «Gura nʲ-ŏ-am tră mine,
gʲone, gʲone aleptu,
gʲone, gʲone aleptu,
traḑi-ţĭ caliĕa ndreptu!

— «Apă-că-nʲ cripaĭ,
piruşană laïe etc.

— Nŏ-amu ţe si-ţĭ dau,
gʲone trandafiru!

— Dă nʲi frimtĕa tao.
piruşana mĕao!

— Traḑi-ţĭ caliĕa ndreptu,

gʲone, gʲone aleptu,
nʲ-am frate livendu,
căpităn tu munte,
cap di fur aleptu,
ţĭ dă cu plʲumbu n-chʲeptu.

— «Fă cu păr frumos,
(dă-mĭ) apă, căcĭ crăpaĭ,
dă-mĭ un pic de apă,
suflete, nu mă crăpa (necăji)».

— «N-am în ce să-ţĭ daŭ,
voĭnice trandafir!
şi apă eŭ nu am,
voĭnice garofir!».

— «Dă-mĭ gura ta,
gură de dudie,
gură de dudie,
gura de ţeavă (mică).

— «Gura o am pentru mine,
voĭnice, voĭnice ales,
voĭnice, voĭnice ales,
trage-ţĭ în cale drept
(ad.: caută-ţĭ de drum).

— «Apă, căcĭ crăpaĭ,
fă cu părul frumos etc.

— «N-am ce să-ţĭ daŭ,
voĭnice trandafirŭ!

— «Dă-mĭ fruntea ta,
fă cu părul frumos!

— Trage-ţĭ calea drept
(ad.: caută-ţĭ de drum),
voĭnic, voĭnic ales,
am frate elegant,
căpitan în munte,
cap de fur distins (renumit),
îţĭ dă cu glontele în pĭept.

CXX

Cara s-mi vreĭ, s-mi vrei lĕa,
cara si nu, s-mi spuni;
si-nʲ spuni ta si-nʲ fugu,
tu munte si-ni mi ducu;
ĭo va-ni mi duc tu munte,
ta s-nʲ-adár nă călivă,
s-mi nclʲíd, s-nʲi plîngu jaliĕa,
s-plîngu mărăzle a mĕale,
dĕ-apoĕa şi a tale:

Dacă mă ĭubeştĭ, să mă ĭubeştĭ fă,
dacă nu, spune -mĭ-o;
să mĭ-o spuĭ, ca eŭ să fug,
la munte să mă duc;
eŭ o să mă duc la munte,
ca să-mĭ fac o colibă,
să mă închid, ca să-mĭ plîng jalea,
să-mĭ plîng suferinţele mele,
apoĭ şi pe ale tale:

munţîlⁱ s-facă cundilⁱe,
marĕa s-facă milane,
niorlⁱi s-facă carte,
s-nⁱi scriŭ mărăzle a mĕale.
Cîte stĕale ţerlu ş-are,
ahîte orĭ si te mîriţĭ
ş-ĕar vèduă s-armînⁱi
ş-cu mine s-ti ncurúnĭ.
— Cîţĭ pulⁱ azbŏară pit norĭ,
ahîte orĭ s-nⁱi ti nsorĭ
ş-ĕar veduŭ si armînⁱ,
ş-cu mine s-ti ncurúnĭ.

să se facă munţiĭ condee,
marea să se facă cerneală,
noriĭ să se facă hărtie,
să-mĭ scriŭ suferinţele mele.
Cîte stele sînt în cer,
atîte orĭ să te măriţĭ
şi ear văduvă să rămîĭ,
şi cu mine să te încununezĭ.
—Cîte păsărĭ zboară în norĭ,
atîte orĭ să mi te însorĭ,
şi ear văduv să rămîĭ
şi cu mine să te încununezĭ (ad. [căsătoreştĭ).

Cruşova

Zaha Buşa

CXXI

Lŏaĭ vásile ş-mi duş s-lⁱaŭ apă
inşi ş-un gⁱone n-cale s-mĭ crĕapă:
„dă-nı, lĕa, fĕată, nì chⁱică dĕ-apă".
ş- mine apă a luĭ vrĕa-lı daŭ,
inⁱ ḍisĕ-astimtul «va s-ti lⁱaŭ»
nàθima ŏara ţi-nⁱ neşu,
La şoputlu di la Cireşu, (bis)
di frică m-pade mi teşu.
Tu sucachⁱe la Bîrdiclu
di frici nⁱ-fuḍă buriclu;
cîtu-nⁱ bîgai si umplu,
nı inşí gıonele ascumtu,
irá nŏaptĕa ş-fîγ di lună:
«stimte, hⁱim fîn di curună,
«ma irá nŏaptea ş- niurată,
«singură, astimte, fîr sŏaţă».

Luaĭ vasele şi mă duseĭ să ĭeaŭ apă,
eşi şi un voĭnic în drum, să mă ne- [căjască:
«dă-mĭ, fă fată, un pic de apă».
şi eŭ apă beaŭ era să-ĭ daŭ,
îmĭ zise blăstematul «te voiŭ lua».
Afurisit (fie) ceasul în care merseĭ,
la şipotul de la Cireş, (bis)
de frică jos mă întinseĭ.
In uliţă la Bărdicul,
de frică îmĭ *fugi buricul*;
cît băgaĭ să umplu (vasele cu apă),
îmĭ eşi voĭnicu cel ascuns,
era noapte şi fără lună,
«blestemate, suntem fără cunună;
«ci era noapte şi nourată,
«(şi)singură, blestemate, fără sóţă».

CXXII

Asĕară nŏaptĕa, nⁱaḍă-nŏaptĕa,
lele muşata mĕa!
mi sculáĭ şi nⁱerşŭ la vruta,
pŏarta nclⁱisă nⁱ-ŏ-afláĭ,
mĕ-aplicáĭ clⁱaĕa nⁱ-bîşáĭ,
şi di lăcrinⁱ nⁱ-u umplùĭ;
nⁱ-avḍi'ĭ vruta că plînḍĕá, —
ma plînḍĕá şi ma graĕá:
«lele mărata-nı di mini,
«ţe-nⁱ păţîĭ nă marĕ-arşini,
«ţe păţî'ĭ asĕară nŏaptĕa:
«chⁱeptu-nⁱ alb disfápt lŏ-afláĭ,
«şi fluríili mintiţi

Asară pe la mîezul nopţiĭ,
vaĭ frumoasa mea!
mă sculaĭ şi merseĭ la ĭubita,
poarta închisă o găsiĭ,
mă aplecaĭ, cheea sărutaĭ
şi de lacrimĭ o umpluĭ;
auziĭ pe ĭubita că plîngea,
că plîngea şi că grăea,
«vaĭ nenorocita de mine,
«păţiĭ o mare ruşine,
«o păţiĭ a sara noaptea:
«pĭeptul alb disfăcut îl aflaĭ,
«şi fluriile amestecate,

«buḑa mĕa n'i ŏ-aflái suptă,
«Fure că-ĭ di vrutlu a mĕŭ,
«halani si-l' h;ibă,
«ș- furi că-ĭ di g'onli a meŭ,
«harami si-l' h'ibă.

Cruşova.

«buza mea o găsii suptă.
«De-o fi de iubitul mieŭ,
«să-ĭ fie de bine,
«iar de o fi de bărbatul mieŭ,
«să-ĭ fie de haram.

Şandu.

CXXIII

—«Morĭ tine gură de moscu,
fă-ti ncŏa si-n' ti cunoscu.

—«Lasă-n'-mi, gione livendu,
că n'-am mamă, n'-am ș-afendu.

—«Fĕata mĕa, tră dao zbŏare,
vinŭ di piste nao hŏare!

—«Lasă-n'-mi, gione cripát,
n'-am surà'rĭ ĭo, și n'-am și fraţĭ.

—Fă-u doamne n-calĕa mare,
si-n' ŏ aráp pînă din ḑare.

—«Fă tu gură de mosc,
fă-te încoace să mi te cunosc.

—«Lasă-mă, voĭnic elegant,
căcĭ am mamă, am și tată.

—«Fata mea (draga mea), pentru [două vorbe,
veniĭ de peste nouă sate.

—«Lasă-mă, voĭnic întristat,
căcĭ am sororĭ eŭ și am fraţĭ.

Fă-o (ad. scoate-o) doamne în ca- [lea mare,
Să o răpesc pînă în zorĭ.

CXXIV

Cală mare, Cală n'ică,
morĭ Cală trandafiră,
știĭ anda dadún erám
di zburàm, nă dizn'irdám,
pri sum pon'l'i anvirdi'ţĭ,
pri sum gh'işan'l'i anfluriţĭ,
bană dulţi nă triţĕám
că dip nu nă ŏ-aduch'ám,
luna dadún nĕ-alisá,
ș-luţĕáfirlu dadún n-aflá.

Floru, Epir.

Cală mare, Cală mică,
Cală ca o roză,
știĭ când împreună eram,
de vorbiam și ne dezmierdam,
pe supt pomiĭ înverziţĭ,
pe supt vișeniĭ înfloriţĭ.
Viaţă dulce ne treceam,
căcĭ de loc nu o simţeam,
luna împreună ne lăsa,
și luceafărul împreună ne afla.

CÎNTECE DE STREINĂTATE (χĕane)

a) DESPARȚIREA

I.

Munte, laĭ munte,
ţĕ-aĭ arali multe!
multe ş-aurite:
fri'nḑili ma-ţĭ cad,
pulĭi nu-ni ţi bat,
şi g'on'l'i tuţĭ iţĭ fug
şi-n xĕani si duc;
si duc laĭḑi mărâţĭ
multu nvirinâţĭ
şi nipoĭ mutrescu,
nivĕasti ţe zgh'ilescu,
că li fugu g'on'ḑi:
—Oară bună, g'on',

«mintĕa-vă cu noĭ,
«mintĕa vă cu noĭ
«şi Dumniḑă'ŭ cu voĭ»

. . . . . .

Vine primuvĕara,
loclu ş-anvirḑaşti
faglu muşiţaşti,

g'on'l'i ma şi v'in,
unu cîte unu

şi ma mulţĭ dĕ-adunu
V'in şi hîrióşi,
încîrcâţĭ di groşi;
unei nvĕaste n'icâ
nu l'i v'ine g'onli,
plîndi şi zgh'lĕaşti,
ş-tŏ-arûp s-arucutĕaşti [1]).

Floru, Epir

Munte, negru munte,
ce aĭ rele multe!
multe şi urîte:
frunzele mereŭ îţĭ cad,
păserile nu mi-ţĭ cîntă,
şi voĭnicĭĭ toţĭ îţĭ fug,
şi în streinătate se duc;
se duc bĭeţiĭ sărmanĭ,
foarte întristaţĭ,
şi înapoĭ privesc,
pe nevestele care se vaĭtă,
că le fug bărbaţiĭ:
«Oară bună (ad. drum bun), voĭ-
[nicilor,
«mintea voastră la noĭ,
«mintea voastră la noĭ,
şi D-zeŭ cu voĭ.

. . . . . .

Vine primăvara,
pămîntul înverzeşte,
fagul (ad. pădurele de fagĭ) se în-
[frumuşază,
voĭnicĭĭ mereŭ vin (se întorc din
străinătate),
unul cîte unul
şi maĭ mulţĭ împreună
vin toţĭ voĭoşĭ,
încărcaţi de groşi,
uneĭ neveste micĭ,
nu-ĭ vine iubitul.—
plînge şi se vaită,
şi în prăpastie se rostogoleşte.

Com. de D. Nocola Chelefa.

[1]) Variante: Petrescu; *Mostre* II, an XVII p. 74; Arom. II, p. 70.

II

(Fragment)

Munte, laĭ munte,
munte multanaltu,
cilnicaţlĭi fug,
picurarlĭi armîn,
cilnicaţlĭi fug
la tumnatic duc.

Samarina, Epir.

Munte, sărman munte,
munte prea înalt,
celnicaţii fug,
păstorii rămîn,
celnicaţii fug,
la tomnatec se duc.

Zuca George.

III

Dĕade hărazma dighiosu [1]),
vine ŏara s-ná fudimu,
s-nă duţému n-xinitie,
n-xinitie j-vinitie;
s-nă nvistemu prămătie,
sirmă albă, sirmă aroşe,
sirmă di nao turlie;
s-u bîgă'm tu migizie,
z-vĭină vruta si-lĭ vindém.

Apăru aurora în jos [2]) (în spre răs.),
sosi (veni) ora ca să fugim,
să ne ducem în străinătate,
în străinătate şi în Veneţia,
ca să tîrguim marfă,
mătase albă, mătase roşie,
mătase de nouă feluri,
s-o băgăm în magazin,
să vie iubita ca să-i vindem.

IV

J-dĕade harazma din ghios, [1])
ş- apiri şi s-fĕaţe prănḑu,
ş- cirăvile ahurhĭiră s- trĕacă,
ş- mine va si-nĭ fugu, fĕată.
— Nică nĭ-irám, nĭcă mi lŏaşĭ,
mine cu caie va mĕ-alášĭ,
ĭù va s- fuḑĭ ta si-ni mĕ-alášĭ?
— Va-ni tĕ-alás cu mă ş-cu tată,

— mumă ş-tată nĭ-amu ş-mine,
ma ţi s-mi fac ti un ca tine.
— Va-ni tĕ-alás tu casă nao
— casă nao ni-amu ş- mine
ma ţi s-mi fac ti un ca tine.

Răsări aurora din jos (de la răsărit), [2])
se lumină de zi şi se făcu prînz,
şi corăbiile începură că treacă,
şi eŭ voiŭ pleca, dragă (lit. fată).
— Mică eram, mică mă luaşĭ,
pe mine cu cine mă laşĭ,
cum veĭ pleca, să mă laşĭ?
— Mi te voiŭ lăsa cu mamă şi cu tată,
— Mamă şi tată am şi eŭ,
dar ce să mă fac pentru unul ca tine.
— Mi te voiŭ lăsa în casă nouă.
— Casă nouă am şi eŭ,
dar ce să mă fac pentru unul ca tine.

o altă variantă sfîrşeşte ast-fel:

— S- intră puşclia, s- mîcă mă-ta,
s- mîcă mă-ta cu tut tată;
s-trĕacă foclu s- ţ- ardă casa,
s- ţ- ardă casa tĕa muşata.

Să intre ciuma, să mănînce pe mă-ta,
să mănînce pe mamă-ta cu tot tatăl tăŭ;
să treacă focul să-ţĭ ardă casa,
să-ţĭ arză casa cea frumoasă.

Saŭ într'o altă variantă se roagă rînd pe rînd să o transforme în obiecte.

[1]) La Vlaho-Clisura soarele, cînd răsare, prezintă un tablou de o frumuseţe fermecătoare, mai ales primăvara şi toamna. Prin *dighios* se înţelege aci partea locului din spre răsărit.

[2]) Varianta: Arom. II, p. 72; 46; V. Petrescu: Mostre II, p.

V

Vine ŏara si nch[i]isescu,
plîngu, n[i]că, ş-mi jilescu,

că ĭo va-n[ĭ] fug tu xĕane,
tora tu g[i]uname,

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţe-ĭ ară'ŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ ară'ŭ!

Vrută, bagă mĕasa s-prăndu,
cl[a]mă soĕa să-n[ĭ] mi plîngă,

că n[ĭ] escu un vrutu,
la vruta mĕa ţeltutu,

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţi-ĭ ară'ŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ ară'ŭ!

Ch[i]rag[á]ţĭ părăcălsescu,
plîngu mine şi-n[ĭ] vă grescu,
nŏ-asunáţĭ zăngh[i]ile
că-n[ĭ] mintiţĭ huliile,
că nu-şĭ vine ŏara,
si-n[ĭ] trag mine caĕa,

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţi-ĭ ară'ŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ ară'ŭ!

Vrută, ti părăcălsescu,
v[i]n, baş' măna, si-n[ĭ] ti mescu,

si-n[ĭ] ti başŭ tu frămte,
ta s-mĕ-adúţĭ aminte,
tora-tu fuḑĕare,
s-mĕ-aĭ vrută tu vrĕare,

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţi-ĭ ară'ŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ ară'ŭ!

Ninga ŏara istă ţĭ- grescu,
ş-apóĭ va s-mi dispîrţăscu,
cumu sin[ĭ] mi dispartu
cumu si-n[ĭ] tĕ-alasu,
acaţă-me di mănă
ḑi-n[ĭ], vrută, ŏară bună,

Veni ceasul să pornesc,
plîng dragă (lit. mică) şi mă jelesc [(vait),
căcĭ eŭ voĭŭ fugi în străinătate,
acuma în tinereţe,
Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere,
ce-ĭ răŭ, ĭubită, ce-ĭ răŭ!
(ad.: cît e răŭ, greŭ).

Iubită pune masa să prînzesc,
chĭamă rudele să mă jelească (lit. [să mă plîngă),
căcĭ sînt unul ĭubit,
la ĭubita unicul (lit.: cel tot),

Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere,
ce-ĭ răŭ, ĭubită, ce-ĭ răŭ?

Cărăuşilor mă rog,
plîng şi vă grăesc,
nu sunaţĭ scările
căcĭ îmĭ turburaţĭ fĭerea,
căcĭ nu veni (nu sosi) ceasul,
să-mĭ trag drumul (ad. să pornesc),

Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere,
ce-ĭ răŭ, ĭubită, ce-ĭ răŭ!

Iubită mi te rog,
vin, sărută-mĭ mîna, să mi te cin- [stesc,
să mi te sărut la frunte,
ca să mă aducĭ aminte,
acum la fugă,
să mă aĭ în vrere (ad.: ca să-ţĭ fiŭ [drag)

Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere,
ce-ĭ răŭ, ĭubită, ce-ĭ răŭ!

Încă ora (data) aceasta iţĭ grăesc,
şi apoĭ mă despărţesc,
cum să mă despart,
cum să mi te las,
prinde-mă de mînă,
zi-mĭ, ĭubită, «oară bună»

Dumniḑă'ŭ i mare,
ştie a mĕa turnare,
ţi-ĭ arắŭ, lĕa vrută, ţi-ĭ arắŭ!

— Oară bună, g'one,

vrute, ŏară bună,
va s-fuḑí di va s-mĕ-alắşĭ,
vrute, ţi-n' adrắşĭ?
diparte di mine,
bana mĕa la tine,
banắ laĭe ş-cŏarbă,
tih'a n'-ĕasti ŏarbă,
ŏară bună, vrute, ŏară bună!

Vlaho-Clisura

Dumnezeŭ e mare,
ştie a mea întoarcere
ce-ĭ răŭ, ĭubită, ce-ĭ răŭ!

— Mergĭ cu bine, voĭnice (lit. oară bună),
ĭubite mergĭ cu bine,
veĭ fugi şi mă veĭ lăsa (părăsi),
ĭubite, ce-mĭ făcuşĭ?
departe de mine
viaţa mea la tine,
viaţă neagră şi de corb,
soarta mea e oarbă,
mergĭ cu bine, ĭubite mergĭ cu bine.

Mia-Adam

VI

— Morĭ tine disti c'irdach'e,
dipun-ti s-nă băşè'm dol'i,
că mine va-n' fug tu xĕară.
— Du-n'-te, g'one, ŏară bună,
cu trandáfila tu mănă,
nv'ie s-n'erḑi, nv'ie z-v'inĭ
mult tră mine s-nu susch'irĭ.
scŏati-ţĭ cundil'lu curát
să n'i semn'i truplu a n'eŭ;
truplu a n'eŭ ca di sirvil'ŭ
frimţĕaŏa ca di cundil'ŭ
gura mea ca di bi.bil'ŭ,
sĕ-aflari altă ca mine,
să u l'aĭ laĭ g'one tine.

— Fă tu de pe balcon,
coboară, să ne sărutăm amîndoĭ,
căcĭ eŭ mă voiŭ duce în străinătate.
—Du-te, voĭnice, mergĭ cu bine,
cu trandafirul în mînă,
curînd să mergĭ, curînd să viĭ,
mult pentru mine să nu suspinĭ.
Scoate-ţĭ condeiul aurit (lit. curat),
ca să-mĭ însemnĭ trupul meŭ;
trupul mieŭ ca de chiparos,
sprinceana ca de penel,
gura mea ca de privighĭetoare,
de aĭ afla adoua (alta) ca mine,
s-o ieĭ voĭnice tu.

VII

Nă fĕată dĕ-asĕară,
ţe sta mintuită?
dusi mà-sa ntrĕabă,
di ş-ŏ-află' năritä:
— «Fĕată, le muşată,
ţe n'i staĭ nvernată?
— «Tră laĭlu di g'one,
ţe caftă si-n' fugă;
mintĕa ţe-n' ŏ-avĕamu,
mintĕa nu-n' ŏ-am tută.
Nu-ţ-ŏ-arắ'ŭ, laĭ g'oni,
cum si fuḑí di mini,
di dol'i părinţi,
părinţi dĕ-asimi?
Stắĭ, o g'one scumpu,
stắĭ nu fuḑí dĕ-aŏaţi,
ca va-n' es în ḑĕană,
di va strig cu bŏaţi,

O fată de asară,
ce-mĭ stă gînditoare?
se duse ma-sa, o întreabă,
şi o găsi necăjită:
— «Dragă fata frumoasă,
de ce-mi staĭ întristată?
— «De nefericitul bărbat,
care vrea să fugă (să plece);
mintea ce aveam,
mintea nu o am toată.
Nu ţi-e răŭ, ĭubite,
cum să pleci de la mine,
de la ceĭ doĭ părinţĭ,
părinţi de argint (scumpĭ părinţi)?
Staĭ, scumpule ĭubit,
staĭ, nu pleca de-aci,
căcĭ voiŭ eşi în deal
şi voiŭ striga cu voce (tare),

ca pul'lu dit marţu,
va-n' aurlu laĕa,
tŏarnă-te din cale,
g'one di sivdaïe [1]).

ca paserea din Martie,
voiŭ striga sărmana,
înapoĭază-te din cale,
voïnice ĭubit.

VARIANTA

Ună fĕată, armînă lĕată,
ţi şi sta invernată ?
— «Fĕată, lĕa fĕată arumînă,
ţi staï cu caplu tu mînă?
— Taţĭ,lĕa mumă,nu-n' mi ntrĕabă,
nu-n' mi ntrĕabă, nu-n' mi crĕapă.
un g'one ş-aţĕl va s-fugă ;
tine g'one, g'onĕ-alepta,
laĕa-n' mine cum sĕ-aşteptu ;
va si-n' fac laĕa nă-amaïe,
si-n' tornu g'ónile din cale ;
va s-es cu bŏaţe s-aurlu,
g'onile mine si-l ţînu;
va s-aŭ l ca pul'lu tu marţu,
ĭo di g'one nu-n' mi dispartu.

O fată, fată aromîncă,
ce stă întristată ?
«Fată, fă fată aromîncă,
(de) ce staï cu capul în mînă ?
— Tacï, mamă, nu mă întreba,
nu mă întreba, nu mă necăji,
un ĭubit şi acela vrea să fugă ;
tu voïnice, voïnice ales,
biata de mine, cum să aştept ;
îmï voiŭ face biata o vraje,
să-mï întorc pe ĭubitul din cale ;
voiŭ eşi să strig tare (lit. cu voce),
pe ĭubit ca să mi-l ţiŭ,
am să url ca paserea din Martie,
eŭ de ĭubit nu mă despart.

Avela, Epir. Mia Dumaşoti.

IX

Di la munte pin tu vale,
es nivĕástile tu nale, (bis)

di-şï pitréc g'on'l'i tu xĕane ;
ma-l' pitréc, ma l'i zburăscu,
laïli di mpiŏasti s-tuch'escu ;
«du-vă, g'on'i, ŏară bună !

«ŏară bună, caléa bună,
«s-nŏ-amînáţi multu tu xĕană,
«că nă s-tal'e laĕa bană,

«lasi ş-cama ndoï paráţĭ,
«ş-cama agon'a z-văturnáţĭ,
«că nă h'im, laïle mărate,
«n'iţi lŏate ş-alăsate.
«ŏară bună, g'on'i'i a noştri,

«s-nŏ-agîrşíţĭ s-pitrĕaţiţĭ cărţi
«carte albă, gramă laïe,
«tră nă ermă di sivdae.

De la munte pînă la vale,
ïes nevestele în nale (adică: în haï-
[ne de sĕrbătoare),
şi trămit pe voinicii în străinătate;
mi-ï trămit, şi mi-ï vorbesc,
bïetele de an picioarele se topesc ;
«ducă-vĕ, voinicilor, în ceas bun !
(adică : ducă-vă D-zeŭ cu bine)
«în ceas bun, drum bun,
«să nu întârziaţi în străinătate,
«căcï ni se taie biata viaţă
(adică: căcï tare nï se amăreşte
viaţa),
«fie şi maï puţinï banï,
«ci maï curînd să vă întoarcetï,
«căcï sîntem bietele de noï,
«micï luate (căsătorite) şi lăsate ;
«mergeţi cu bine (lit. oară bună),
[voinicii noştri,
«să nu uïtaţi să trimiteţi scrisorï,
«scrisoare albă, slova neagră,
«pentru o pustie de dragoste.

Tîrnova, Macedonia

[1]) Vezi varianta în Arom. II, p. 70, No. 43.

X

Tŏamnă, laĭe tŏamnă,
mult arao tŏamnă,
n-agunești g'on'l'i,
n-agunéștĭ fic'orl'i,
di-l' pitrèți tru xĕane.
xĕane multu grĕale.
Fuți ș- g'onli ali muşate,

ali muşate, li cripate.
inși vruta si-l pitrĕacă,
inși vruta si-l' dimîndă:
«du-n'-te, g'one, caléa mare,
si-n' pitrèți carte cu vrĕare;

cîndo s-in' si-n' daĭ tru ștĕare,

s-ungu pòrțile cu n'are;
s-es la pŏartă si-n' tĕ-așteptu,
s-ți acáț calu di căprestu;
si-n' ti baș tru daŏle față,

ș-anamisa di mustață.

Zaha Boșa.

Toamnă, neagră toamnă,
foarte rea toamnă,
ne goneștĭ voinicii,
ne goneștĭ feciorii,
de-i trămiți în streĭnătate,
străĭnătate foarte grea.
Se duce (lit. fuge) și iubitul fru-
[moaseĭ,
al frumoaseĭ și întristateĭ.
Eși iubita să-l trămită.
eși iubita să-i pornească:
«du-mi-te, iubite, în calea mare,
să-mĭ trămiți carte cu vrere (dra-
[goste);
cînd să vii (să te întorci) să-mĭ daĭ
[de știre,
să ung porțile cu mĭere;
să es la poartă să mi te aștept,
să-ți prind calul de căpăstru;
să mi te sărut la cele doue fețe
[(obrajĭ),
și printre mustățĭ.

XI

Cu țe suflit și inimă
si n'ergu îo tu xĕane,
s-alás doĭ ocl'i albaștri îo,
și dĕánili scriati
ș-anámisa i dĕani le!
îo numa si ngripsescu.
Z-gripsescu laĕa dertă a mĕa,
și lailu-nț di doru.
Nu știŭ carĭ mumă își dițĕá,
că fraț'l'i nu si doru,
fraț'l'i disică mùnți'l'i
și ci'mpurli surărli,

muma disică amărili,
și lă'rdili ariurĭ,
disică amarĕa laĭe ĕa,
cu h'il'i si sĕ-adună.

Avela, Epir.

Cu ce suflet și inimă,
să mĭerg eŭ în străĭnătate,
să las doĭ ochĭ albaștri eŭ,
și sprincene scrise (zugrăvite),
și printre sprincene fă!
eŭ numele să-mĭ scriŭ.
Să scriŭ bĭata durere a mea,
și bĭetul mĭeŭ de dor.
Nu știŭ care mamă dicea,
că frații nu se doresc,
frații străbat (lit. despică) munții,
și surorile (străbat) șesurile (cămpiile),
mama străbate mările,
și largile rîurĭ,
străbate marea neagră eă,
cu fiĭi să se adune (să se întâl-
[nească)

Despa Papahagi.

XII

Pri la pŏartă-ţĭ trecu,
eşĭ, n'ică, s-mi veḑĭ,
va z-ḑic «aĭ sînitate!»
n'ică, s-nu lîcrimédĭ!
—Nu pot s-n'-esu, g'one,
la pŏartă s-ti ved,
muma nu-n' mĕ-alasă,
la pŏartă si-n' es.
—Eşĭ-n'i tu firidă,
n'ică, si-n' mi veḑĭ,
va z-ḑic: «aĭ sînitate»,
n'ică, aşĭ z-bînéḑĭ!
—Nu pot s-esu, g'one,
tu firidă s-ti ved,
tata nu-n' mĕ-alasă,
tu firidă s-n'-es.
—Anáθima-ţĭ măta,
măta cu tut tata,
ţe nu n'i tĕ alasă
ta si-ţĭ eşĭ la pŏartă,
si-n' ti ved măratu,
măratu nfărmăcatu [1].

Vlaho Clisura

Pe la poarta ta trec,
eşĭ, dragă, să mĕ vezĭ,
îţĭ voiŭ zice: «rămîĭ sănătoasă!»
dragă să nu lăcrimezĭ!
—Nu pot să-mĭ es, tinere,
la poartă să te văd,
mama nu mă lasă,
la poartă să ies.
—Eşĭ în fereastră,
mică (dragă) să mă vezĭ,
îţĭ voiŭ zice: «rămîĭ sănătoasă!»
dragă, aşa să trăeştĭ.
—Nu pot să es, voînice,
la fereastră să te văd,
tata nu mă lasă,
la fereastră să es.
—Blăstemată fie mă-ta,
măta cu tot tata,
carĭ nu mi te lasă,
ca să eşĭ la poartă,
ca să te văd eŭ întristatul,
întristatul, înveninatul.

Vantia Margarit

XIII

— Multu-n' pari, vrută, ară'ŭ,
că-n' ti lŏaĭ n'ícăză.
— Nu-n' parĕ-ară'ŭ, g'onilĕ-ameŭ,
că-n' mi lŏaşĭ n'ícăză,
ma-n' pare arăŭ şi-n' v'ine greŭ,
că-n' mĕ-alaşĭ síngură.
Tŏarnă-te, laĭ vrutlu a n'eŭ,
ş-armîni-ţĭ tu loclu a tă'ŭ,
loclŏ-atăŭ i hrisusít,
hrisusít şi nĕahîrzít.

— Mult îmĭ pare, ĭubită, răŭ,
că mi te luaĭ mititică.
— Nu-mĭ pare răŭ, ĭubitul mĭeŭ,
că mă luaşĭ mititică,
ci-mĭ pare răŭ şi-mĭ vine greŭ,
că mă laşĭ singură.
Intoarce-te, ĭubitul mĭeŭ,
şi rămîĭ în pămîntul tăŭ,
pămîntul tăŭ este aurit,
aurit şi nestimat (nepreţuit).

XIV

Ah! laĭ tŏamnă, tŏamnă corbă,
cara da di ş v'ine tŏamna,
di-şĭ fug g'on'li pitu xĕane,
laile nveste si nvirină

Ah! neagră toamnă, toamnă nefe-
[ricită (ca corbul)
cînd dă de vine toamna,
de fug voînicĭĭ prin străinătate,
bĭetele neveste se întristează.

[1]) Varianta. Olym. Wal. p. 111, III

Z-duc viţînile ş-lă grescu ;
«ţi avéţi, nveste, di plăndiţi,
«mĕa di plăndiţi, di vă frăndiţi ?
«bărbasl'i ĭu vă l'-avéţi ?
«Irá nvitáţi cu ziaféţi
«di n'el' fripţă, dĕ-apă arate
«di ş fuḑirá laĭl'i dĕ aŏaţe.
«căndu ş-fug, ş-fug învirinăţi.
«fără ţinţi laĭ paráţi ;
«căndu j-v'in, v'in hărióşi
«că ş-adúc n'il'i di groşi

Tîrnova

Se duc vecinele şi le grăesc :
«ce aveţi, nevestelor, de plîngeţi
«de plîngeţi, de vĕ fringeţi,
«pe bărbaţi unde mi-i aveţi ?
«Eraŭ învăţaţi de petreceri,
«de mieĭ fripţi, de apă rece,
«şi se duserá bieţiĭ de aicĭ.
«cînd fug, fug întristaţi,
«fără cinci parale,
«şi cînd vin (se întorc), vin voioşi,
«căcĭ aduc miĭ de groşi (leĭ).

Lazăr Atanasescu

XV

N'ică n'-erám, n'ică mi lŏaşĭ, g'ŏne,
nŏ-aĭ treĭ meşĭ dĕ-anda mi lŏaşĭ,
ĭu va s-fuḑĭ, di va-n' mĕ-alášĭ ?
— N'ică, va-n' tĕ-alás cu mă ş-cu tată ;
— G'one, tată şi dadă n'-am şi mine,
ma ţi s-n'i fac ti un ca tine,
ca s-mi primnă cum voĭ mine.
— N'ică,
va-n'i tĕ-alas cu soră şi cu frate.
— G'one,
soră ş-frate n'-am şi mine,
ma ţi s-n'i fac ti un ca tine,
ca s-mi primnă cum voĭ mine ?
— N'ică, va n' tĕ-alás cu casă nao,
— Foclu s-intră s-ardă casa,
puşcl'a s-v'ină s-mîca mă-ta,
s-mîcă mă-ta şi afendu-tu,
şi eŭ va si-n' v'in cu tine.
G'one, fă-n' me nă pitrunicl'e,
ca s-mi bagĭ pi timbilich'e,
Pi timbilich'e şi pi furtie
s-mi duţĭ l-ata mîgizie.
— N'ică, ari furĭ şi-n' ti arăch'escu.
— G'one, fă-n'-mi mer, bagă-me u-g'epe.
— N'ică, va mi agărşescu şi va-n' te muşcu,
— G'one, gură am şi va s-ţi grescu,
«Fă-n' mi fluríe, baga mi m púngă

Mică eram, mică mă luaşĭ, voĭnice, iubite !
n-aĭ (nu-s) treĭ luni de cînd mă luaşĭ,
unde veĭ fugi, ca să mă laşĭ ?
— Dragă, mi te voiŭ lăsa cu mama şi cu tata.
— Voĭnice, tată şi mamă am şi eŭ.
dar ce să-mĭ fac pentru unul ca tine,
ca să mă plimb cum vreaŭ eŭ.
— Dragă,
Mi te voiŭ lăsa cu soră şi cu frate.
— Voĭnice,
soră şi frate am şi eŭ
dar ce să-mĭ fac pentru unul ca tine,
ca să mă plimbe cum doresc eŭ ?
— Dragă,
Mi te voi lăsa cu casă nouă.
— Focul să intre să arză casa
ciuma să vie să mănânce pe mamă-ta,
să mănînce şi pe tatăl tĕŭ,
şi eŭ am să viŭ cu tine
Voĭnice, fă-mă o potîrniche,
ca să mă bagĭ pe *tembelic*
pe tembelic şi pe sarcină,
ca să mă ducĭ la al tăŭ magazin.
— Dragă, sînt furĭ şi mi te răpesc.
— Voĭnice, fă-mă măr, bagă-mă în buzunar.
— Dragă, am să uĭt şi am să te muşc.
— Voĭnice, gură am şi am să-ţĭ grăesc.

— N'ică, va-n' agărşescu şi va-n [tĕ-aspargu;
— Ah! mi tuch'iĭ, mi fec'ŭ tilefe,

g'one, că-n' tĕ-am multu tu ch'efe;
mi tuch'iĭ, mi fec'ŭ finere,
căl'urle-s pline dĕ-asch'ere.
— N'ică lĕa ti uhtărlĕ-atale,
va-n' mi tornu laĭlu, din cale.
— Du-n' te, bre g'one, ŏară bună,
şi cu trandafila tu mănă;
du-n'-te, bre g'one, calĕa mbar
şi cu lilic'a dĕ-argaván.
Ma avḑă, g'one, avḑă, curbane,
s-nu tĕ-amîn' multu tu xĕane,
di n'i ncl'iḑĭ n'atile amĕale,
di mĕ-aláşĭ fară fumĕal'e.

Anda z-v'n' si-n' daĭ hîbare,
ca s-ung pòrţîle cu n'are,
tra s-asună, s-cîrţînĕască,
tută casa s-hîrîsĕască.
şi eŭ s-mĕ-adár s-mĕ-armîtusescu,
ca s-es la pŏartă s-n'i te asteptu,
s-ţ-acàţ calu di cîprestu,
şi s-ti baş tu daŏle faţă

şi anamisa di mustaţă.

Fă-mă *flurie*, bagă-mă în pungă.

— Dragă, am să uĭt şi am să te [schimb.
— Ah mă topiĭ, mă prăpădiĭ,
voĭnice, mult îmĭ placĭ;
mă topiĭ, mă făcuĭ felinar,
drumurile-s pline de armată
— Dragă pentru oftările tale
mĕ voiŭ întoarce, bĭetul, din cale
— Du mi-te, ĭubite, oară bună,
şi cu trandafirul în mână;
du-mi-te, voĭnice, drum bun,
şi cu floarea de liliac.
Dar ascultă ĭubite, ascultă, dragă,
să nu întârziĭ mult în străinătate
de-mĭ închizĭ (nenoroceştĭ) tinere- [ţele mele,
de mă laşĭ fără copiĭ.
Cînd să viĭ să-mĭ daĭ de ştire,
ca să ung porţile cu mĭere,
ca să sune, să scîrţie,
toată casa să se bucure,
şi eŭ să mă gătesc să mă îmbrac,
ca să es la poartă, să mi te aştept,
şi să te sărut la cele două feţe [(obrajĭ),
şi printre mustăţĭ.

Penins. Balc. An. I, 12, 1893. Cruşova, Baţaria.

XVI

Şapte g'onĭ ună turlie,

fugu nŏaptĕa tu hărv'ie,
di si duc trăşĭ Nadulie,
Nadulie ş-Misirlie.
«Voĭ laĭ g'on', voĭ laĭ muşáţĭ,
cara daţĭ di vă nsuráţĭ,
di fuḑiţĭ, di n-alisáţĭ,
mpîrţiti prit mihîláţĭ,
nu ḑiţéţĭ tra z-vă turnáţĭ.»

—«Nvĕaste voĭ s-nu blîstimáţĭ,
va z-v-aduţim ndoĭ păráţĭ,
—«Foclu tŏ-avoştri paráţĭ,
noĭ vrem g'on', nu vrem paráţĭ.

Şapte voĭnicĭ tot de o potrivă (lit. [de un fel),
fug noaptea în zorĭ,
de se duc tocmaĭ în Anatolia,
în Anatolia şi în Egipt.
«Voĭ voĭnicilor, voĭ frumoşilor,
cînd daţĭ de vĕ însuraţĭ,
de fugiţĭ, de ne lăsaţĭ,
împărţite prin mahalale,
nu gîndiţĭ (lit. nu ziceţĭ) să vĕ în- [toarceţĭ.»
—Nivestelor, voĭ să nu blăstemaţĭ,
vă vom aduce parale.
—Focul (să dea) în baniĭ voştri,
noĭ vrem voĭnicĭ, nu vrem banĭ.

XVII

Náθima carĭ scŏasi xĕana,

Dumniḑă'ŭ s-l'i astingă bana,
că ş-u grĕaŭă, dipîrtŏasă,

Afurisit (fie) cine a scos străină- [tatea,
Dumnezeŭ să-ĭ stingă viaţa,
căcĭ e grea, e îndepărtată,

că ş-u multu nfîrmîcŏasă :
îşî dispartă h'il'ŭ di mamă,
dispartă surăr'î di fraţî,
dispartă şi doî grangh'âţî,
trîşî acló îu z-dispîrţâ,
munţi cu munţi sĕ-aduná,
frînda di pi fag cîdĕá,
arîŭlu tut si alic'á,
ş-tuţî ca ţĕara ngilbinĕá,
nîs laîlu singur fudĕá,
ş-ĕa jilita il' diţĕá :
«du-n' ti g'oni, ŏară bună,
«s-nŏ agîrşéşti si scrii totună.
«Mutrĕá n-sus, ĕa mutrĕá ngh'os,
«ĕa mutrĕá tu cîmpul vĕardi,
«n-arŏaŭă minută j-dĕadi :
«s-nu ţiţî că-î di Dumniţă'ŭ,
«că-î di dorlu mari a n'eŭl».

Vlaho-Clisura.

căcî e prea otrăvitoare :
îşî desparte fiŭ de mamă,
desparte sororî de fraţî,
desparte şi doî însuraţeî.
Tocmaî acolo unde se dispărţeaŭ,
munte cu munte se împreunaŭ,
frunza de pe fag cădea,
rîul tot se turbura,
şi toţî ca ceara îngălbineaŭ,
el nefericitul singur pleca,
şi ea cea jelită îi zicea :
«dă-mi-te, iubite, drum bun,
«să nu uiţî să scrii într-una.
«Priveşte în sus, priveşte în jos,
«ean priveşte în cîmpia verde,
«o rouă supţire dădu :
«să nu crezî că-î de la D-zeŭ,
«ci-î de dorul mare al mieŭ».

Mia Adam.

XVIII

Şcretă di Pisuderi,
cari va-n' ti ţănă ?
g'on'il'i va s-fugă,
nvèástili va s-plîngă,
unŭ cîte unŭ,
cu lăcrin' ca prună ;
dŏaŭă cîte dŏaŭă,
lă'crin'li ca'rŏaŭă ;

Pustie de Pisuderi
cine mi te va ţine ?
Voîniciî vor pleca, (în străinătate),
nivestele vor plînge,
una cîte una,
cu lacrimele ca pruna ;
dŏuă cîte două,
cu lacrimî ca rouă.

Pisuderi.

XIX

Maruşe, gură de cuc,
V'inu nculĕá pe dup-arúg,
ca s-ti baş, că va si-n' fug,
că va s-n'erg tu xinitie,
s-ţ-adúc bărnu di flurie,
ta s-ul porţî tă Stămărie.

Maruşe gură de cuc,
vino încoace pe după rug,
ca să te sărut, căcî am să fug,
căcî voiŭ mierge în străinătate,
să-ţi aduc briŭ de flurie,
ca să-l porţi la S-ta Marie.

XX

— A laî jone, jonĕ-aleptu,
ţe va-n' fuzî cătră Sîm-ch'etru,
va-n' bazî capul an'eŭ pi ch'eptu,
zua ş-nŏaptĕa va s-tĕ-aşteptu.
Jone bun, jone muşát,
jone aslán, jone alăvdát,
să nu-n' şezî multu trŏ-axene,
că-n' astinzî tinirĕaţălĕ-amelé

Mac. 34. Connescu C.

Măî voînice, voînic ales,
ce aî să-mî fug pe la Sf. Petre,
aî să-mî bagî capul pe piept,
ziua şi noaptea am să te aştept.
Voînic bun, voînic frumos,
voînic leŭ, voînic lăudat,
să nu şezî mult în străinătate,
ca să-mî stingî tinereţele mele.

XXI

Vine vĕara ş n'-aḑă-vĕara
fugu g'on'l'i, z-duc tu xĕană,
fuḑi j-g'onli ali muşati,
ali muşati, nvirinati,
Eşi, muşată, si-l pitréţi,
ninga nŏară si ţi-l veḑi—
caléa mbar, tini si-l' uréḑi
—Ne-l pitrec, ne-l n'iluescu,
ndŏaŭă zbŏari n'-u si-l' grescu:
du-ti, g'one, ŏară bună,
ĭŏ va-n' plîngu dipriună;
mulţi an' tu xĕane s-nu şeḑi,
s-nu-n' baḑi, g'one, an'ia mîrăzi;
ş-cîndu z-v'in' si-n' daĭ hîbari,
s-ungu pórţili cu n'ari;
cîndu z-disfacă, s-cîrţînĕască,
s-avdă dada s-hîrisĕască.

Veni vara şi mîezul vereĭ,
fug voînicii, se duc în străinătate,
fuge şi ĭubitul frumoaseĭ,
frumoaseĭ, întristateĭ.
Eşĭ, frumoaso, să-l trămiţĭ,
încă o dată să ţi-l vezĭ,
«drum bun» tu să-ĭ urezĭ.
—Nicĭ îl trămit, nicĭ mĭ-e milă de el,
două vorbe mĭ-e să-ĭ grăesc:
du-te voînice drum bun,
eŭ voiŭ plînge mereŭ;
mulţi anĭ să nu şeḑi în străinătate,
să nu mă facĭ, ĭubite să sufer;
şi cînd să vĭĭ să daĭ de ştire,
să ung porţile cu mĭere;
cînd să se desfacă, să scîrţiie,
să auză mama să se bucure.

VARIANTA XXI (BIS)

Ună vĕară ş-prĭumuvĕară
ş-acîţă ş-nă tŏamnă mare,
cînd tuţi g'on'l'i ş-fug tu xĕane,
fuḑi j-g'onle ali muşate.
—Eşi, muşată si-l pitréţi.
—Ni l pitrèc, ni-l n'iluescu,

dao zbŏare maşĭ va-l' grescu:
«g'one ti pîrîcilsescu,
«mulţi an' tu xĕani s-nu staĭ
«ş-cîndu z-v'inĭ s-nă daĭ tu ştĕari,

«s-unḑim porţile cu n'ari,
«cîndu s-intri s-cîrţînĕască,
«s-avdă dada s-hîrisĕască
«sora si-n' ti isusĕască
«cu un semnu, cu nă fĕată,
«ca mine laĕa cripată!

Varianta Burada op. cit. 9

Intr-ó vară, primăvară,
începu o toamnă rea,
cînd toţi flăcăiĭ pleacă în străĭnătate,
şi pleacă şi voînicul frumoaseĭ.
—Eşĭ, frumoasă, să-l petrecĭ.
—Nicĭ îl petrec, nicĭ nu mĭ-e jele [lit. milă),
două vorbe numaĭ îĭ voiŭ grăi:
«dragă mi te rog,
«mulţi anĭ în străĭnătate să nu staĭ,
«şi cînd te veĭ înapoĭà, să ne în-[ştiinţezĭ,
«ca să ungem porţile cu mĭere,
«cînd veĭ intra să scîrţie,
«s-auze mama să se bucure,
«sora, să te logodească,
«cu o minune de fată,
«ca mine biata întristată.

Vlaho-Clisura

XXII

Cînd va s-fuzĭ, jone, tŏ-axĕani,
s-nŏ-agărşeşti zbŏarlĕ-amĕali.
Din Sufie, di diparti,
si-n' pitréţi totuna carti,
carti albă j-gramă laĭe,
îngrăpsită cu sivdae
şi va s-umplu amĕali sini,
tot cu cărţi di la tini.
Ş-am s-li ţin în sin incl'isi,

Cînd veĭ fugi, voînice, în străĭnătate,
să nu uĭţĭ vorbele mele.
Din Sofia, de departe,
să-mĭ trămiţĭ mereŭ carte,
carte albă, şi slovă neagră,
scrisă cu dragoste.
Şi am să umplu ale mele sine,
tot cu cărţĭ de la tine.
Şi am să le ţiŭ în sin închise,

nŏaptĕa z-ved muşati gh'isi.
S-nŏ-ami'n', jone, mult tŏ-axĕani,
că z-duc tinireţli a mĕali.
După un an tu turnată,
va s-mi afli ma muşată.
Ca s-nu gh'in' treĭ an' acasă,
s-mi ştiĭ că escu lingurŏasă,
după naŏ an' di turnată,
va s-mi afli ingrupată.

Gaz. Mac. 3.

noaptea să văd frumoase vise.
Să nu aminĭ, voĭnice, mult în străinătate,
căcĭ se duc tinerețele mele.
După un an, la întoarcere,
mă veĭ găsi şi maĭ frumoasă.
Dacă n-eĭ veni treĭ anĭ a casă,
să ştiĭ că sînt bolnăvicioasă,
ear după nouă anĭ de întoarcere,
mă veĭ găsi moartă.

Gopeşĭ.

XXIII

G'one, nviţăĭ, că fuţĭ tu xĕane,
s-nŏ-agîrşeştĭ zbŏarilĕ-a mĕale,
s-nŏ agîrşeştĭ bunilĕ-a mĕale.
Du-n' te, g'one, ŏară bună,
si-n' mĕ-aduţĭ aminte totună;
du-n' te, du cu sînitate,
s-nŏ-agîrseştĭ s-pitréţĭ carte;
s-h'ibă cartĕa cŏ-aminete,
si nu-n' trag grĕao zahmete;
carte albă, laie gramă,
z-dişcl'iţĭ inimă di mamă;
va-n' treţĭ, g'one, pritŏ-amare,
si-n' ti ţină domnul mare.

Iubite, aflaĭ, că fugĭ (plecĭ) în străinătate,
să nu uĭţĭ vorbele mele,
să nu uiţi bunele (bunătăţile) mele.
Du-mi-te, iubite, drum bun,
să mă aducĭ aminte întruna;
du-mi-te, du(mi-te) cu sînătate,
să nu uiţi să trămiţi carte;
să fie cartea cu amanet,
să nu sufer grea suferinţă;
carte albă, neagră slovă,
să înveseleştĭ (lit. deschizĭ, înfloreştĭ) inima mameĭ;
îmĭ veĭ trece, iubite, prin mare,
să mi te ţie Domnul mare.

XXIV

Nu-ţĭ buisĕă, le perl'i ahăntu,
nu ţă l'-adară ahăntu lăi!
că io măne n'-fug tu xĕane,
xĕane puste, xĕane grĕale!
— Du-n'-tĭ, g'one, ŏară-ţĭ bună,
şi cavăĭ di a ta mumă,
scŏate-ţĭ cundil'lu dĕ-asime,
si-n' scrieşti truplu tine,
truplu a n'eŭ ca di sirvil'ŭ,
frămţĕaŏa-n' ca di cundil'ŭ,
gura mĕa ca di birbi.ŭ;
tu xĕane, g'one, ĭu n'eiţĭ tine,
să-aflari altă ca mine,
s-u l'aĭ, g'one, s-nu ŏ-alăşĭ.

— Nu-ţĭ boĭ, fă, periĭ atita,
nu ţi-ĭ face aşa de negri!
căcĭ eŭ mîine fug în străinătate,
străinătate pustie, străinătate grea!
— Du-mi te, iubite, cu bine (ŏară bună)!
şi vaĭ de a ta mamă,
scoate-ţĭ condeiul de argint,
să-mĭ desaĭi trupul tu,
trupul meŭ ca de chiparos,
sprinceana ca penel
gura mea ca de privighĭetoare;
în străinătate, voĭnice, unde mergĭ tu,
de aĭ afla atla ca mine,
s-o ieĭ, voĭnice, să nu o laşĭ.

XXV

— Nu-ţĭ buisĕă lĕa perl'i ahăntu,
că io mîne-n' fug tu xĕane!
— Du-n' te, gione, ŏară bună

— Să nu-ţĭ înegreştĭ părul atita,
căcĭ eŭ mîne plec în străinătate!
— Du-mi-te, voĭnice, drum bun,

pîn tu cămp va-nʲ ti pitrèc,
j-va-nʲ mi torn la bugĕaʲilu,
stránʲile ta si-nʲ lăescu,
fuga ta si u jilescu.
S-ţ-aflareşi altă ca mine
s-ţ-u lʲaĭ, gʲone, s-nu ŏ-alášĭ.

Vlaho-Clisura.

Pînă la cîmpie te voĭŭ însoţi
şi mă voĭŭ înapoĭa la vopsitor,
haĭnele ca să-mĭ vopsesc înegresc,
plecarea ta să o jelesc.
De veĭ afla alta ca mine
s-o ĭeĭ, ĭubite, să nu o laşĭ.

Mia Bendu.

XXVI

Ţi-s muşati fĕáţile,
fĕátile şi nvĕástile,
cînd vʲin sîrbătòrile,
di şi nvescu armátile,
gʲonʲlʲi trec, ĕale si frăngu,
cu fluriile pi chʲeptu.
Ţi-s virnate fĕáʲile
fĕátile şi nvĕástile,
cînd agʲungu xĕánile,
di lă fugu gónʲilʲi.
Gʲonʲlʲi fug şi nîse plăngu,
ş-pálmili ma şi li frăngu.
Pondi suntu xĕánile,
bati, Dŏamne, bati-le.

Albania.

Cît sînt de frumoase fetele,
fetele şi nevestele,
cînd vin sărbătorile
de-şĭ îmbracă găteala,
voĭniciĭ trec ele se mîndresc,
cu floriile pe pĭept.
Cît sînt de triste fetele,
fetele şi nevestele,
cînd soseşte (timpul) înstrăinăriĭ,
de le fug voĭniciĭ.
Voĭniciĭ fug şi ele plîng.
palmele şi le frîng.
Pustie este străinătatea,
bate o, Doamne, bate o.

Bĕala

b) STRAINATATEA

I

Nu n'-am nă mumă,
s-l'i spun firmaclu,
nu-n' am un tată
jăléa s-l'i spun!
nu-n' am un frate
s-l'i spun dit h'icate,
nu-n' am un soru
s-l'i spunu dorlu;
aléa, un g'one
ș-aţél diparte
n-úrdină poșta,
si-l' pitrèc carte,
ta si nveţu
dĕ-a luĭ sînitate.

Gioga Zisi (cuţitar).

Nu mĭ-am o mamă
să-ĭ spun veninul,
nu am un tată
jalea să-ĭ spun!
nu am un frate
să-ĭ spun din ficaţĭ,
nu am o soră
să-ĭ spun dorul;
fă, un ĭubit,
ș-acel departe
nu urdină (nu circulă) poșta,
să-ĭ trimit carte,
ca să învăţ
de a luĭ sînătate.

II

—Fĕată ţe-n' eștĭ afumată,
și multu învirinată?
—Că n'-am g'ónile tu xĕane,
în' lŏ-asteptu di treĭ anĭ
trei an', treĭ eti grĕale,
tricute n caimò și jale
va n' lŏ aștéptu ninga unu
ș-apoĕa va-n' mi ncurunu
va-n' mi ncurún, va-n' mi mîrit
cu un g'one aduch'ít
g'one ţi s-nu n'argă n xĕane,
s-n'i ncl'idă n'atilĕ-amĕale.

—Fată de ce-mĭ este intristată,
și mult înveninată (mîhnită)?
—Căcĭ mĭ e ĭubitul în străinătate,
mi-l aștept de treĭ anĭ,
treĭ anĭ, treĭ veacurĭ grele,
trecute în foc și jale.
Mi-l voiŭ aștepta încă un (an).
și apoĭ am să mă înconun.
Am să mă înconun, să mă mărit,
cu un voĭnic priceput,
voĭnic care să nu meargă în străi-
[nătate,
să-mĭ veștejească tinereţele mele,

III

Voĭ laĭ fic'órĭ, fic'órĭ armî'n', fic'órĭ di Samarina,
în hŏară voĭ carĭ z-vî duţèţĭ
tu loclu a meŭ z-vî ţĕari,
tufécĥ', fic'órĭ armî'n', s-nŏ-arcáţĭ,
cumburi s-nŏ amináţĭ voĭ
în hŏară ḑua s-nu întráţĭ
şi cintiţi s-nu ḑiţiţĭ,
di-şĭ avdi mu-mĕa ş-soră mĕa
di-ş avdi laĕa-n' soĭe,
di ved cum toţĭ ficiorl'i z-duc,
ş-maşĭ ĭo arumî'n tu xĕani.

Voĭ dragĭ flăcăĭ, feciorĭ aromînĭ,
feciorĭ din Samarina,
în sat dacă vă veţĭ duce,
în ţara mea de v-aţĭ duce,
puştĭ, feciorĭ aromînĭ, să nu des-
[cărcaţĭ,
pistoale să nu descărcaţĭ voĭ,
în sat ziua să nu intraţĭ,
şi cîntece să nu ziceţĭ,
căcĭ aude mamă-mea şi soru-mea,
căcĭ aude neamul meŭ,
de văd cum toţĭ fecioriĭ se întorc,
şi numaĭ eŭ rămîn în străinătate.

Notă.—Împuşcarea în vînt era un obiceiŭ foarte răspîndit la toţĭ Romîniĭ altă dată. Orĭ-ce act solemn din viaţa lor, orĭ-ce bucurie mare se exprima prin împuşcarea în vînt. Se făcea o nuntă de pildă, toţĭ nuntaşiĭ de la cel maĭ mare pînă la cel maĭ mic, eraŭ înarmaţĭ cu puştĭ şi pistoale. Logodna se anunţa împuşcînd în vînt atît la casa mireluĭ cît şi la casa miresei, drept dovadă, că logodna s-a sfîrşit şi că prin urmare rudele, cunoscuţiĭ şi toţĭ ceĭ-l'alţĭ carĭ binevoĭesc să împărtăşască bucuria lor, pot să se ducă să le ureze noroc şi bucurie. De aci expresiunea : *o arcă' tufecĥea* pentru a arăta, că s-a logodit cine-va. Cînd pornesc nuntaşiĭ să aducă mireasa, atît eĭ cît şi rudele miresei, carĭ ĭ-aşteaptă se întrec cine să împuşte maĭ mult. Tot acelaş lucru se face, cînd vine cine-va din străinătate.

Cînd sosesc ceĭ din străinătate apropiindu-se de sat, încep să împuşte.

Obiceĭul cere, ca rudele lor din sat, să le răspunză tot prin împuşcăturĭ. Un schimb de împuşcăturĭ din ce în ce maĭ aprins se petrece şi tot satul se întreabă cine vine din străinătate?

Toată lumea, bărbaţĭ şi băeţĭ, femeĭ şi fete se grămădesc la marginea satuluĭ, cu jumătate oră depărtare, ca să-ĭ aştepte şi să le ureze bun sosit.

E ceva mişcător momentul acesta, cînd se sărută ceĭ înstrăinaţĭ cu rudele din sat; fie-care, după ce doreşte celor-l'alţĭ *xeniţĭ* bun sosit, îşĭ împresoară pe *al său* şi nu-l slăbeşte de întrebărĭ.

Cîntecile *înstrăinaţilor* încetează din momentul acesta, podidiţĭ fiind toţĭ de lacrimĭ de bucurie.

IV

Voĭ laĭ soţĭ, ah! voĭ laĭ fraţĭ,
n-hŏară voĭ, cînd vaĭ intráţĭ,
ch'iprile a cal'lor s-lĕ-astupáţĭ,
nă tufech'i s-nŏ-amináţĭ,
ş-nŏaptĕa z-vă duţéţĭ, măráţĭ!
mu-mĕa s-nu u diştiptáţĭ
s-işari muma z-vî ntrĕabă :
«ĭu n'-i h'il'lu, ĭu n'-i scumpul?»
si-l' ḑiţéţĭ, că-n' h'iŭ tu munte,
ĭu j-da sŏarli ma nainti.

Voĭ tovarăşilor! ah! voĭ fraţilor,
în sat voĭ, cînd veţĭ intra,
clopotele cailor să le astupaţĭ,
o puşcă măcar să nu descărcaţĭ,
şi noaptea să vĕ duceţĭ, sărmanilor!
pe mama să nu o deşteptaţĭ.
De ar eşi mama să vă întrebe :
«unde mĭ-e fiul, unde mĭ-e scumpul?
să-ĭ ziceţĭ, că sînt în munte,
unde răsare soarele maĭ întîĭ.

Cruşova

(Cules de d-l Şunda Taşcu).

V

Voĭ, a soţĭ, voĭ ca fraţĭ,
pi vînghi'él'ŭ noĭ h'im ca fraţĭ,
care soţ si s-lînd'ască
care soţ si s-pliguĕască,
sosl' alanţi si-l mutrĕască,
pîn si scŏală i pîn s-mŏară.

Io laĭlu-n' mi pliguiră;
nu n'-ŏ-arăŭ, că-n' mi pliguíĭ,
n; ŏ-arăŭ, ti un zbor ţe-avḑiĭ,
un cŏ-alantu vî zburît,
ta s-fuḑiţĭ, ta s-mĕ-alisáţĭ.
Rig'ae v-am, a voĭ, a soţĭ:
aţĕá nĭete cara s-ŏ-avéţĭ,
aŏá laĭlu s-nu mĕ-alisáţĭ

tŏ-aestu erîm di loc,
că v'în agrin'le si-n; mĕ-aspargă;
sus pri(u) munte s-mĕ-alináţĭ,
acló laĭlu si-n' mĕ-alisáţĭ,

sum vîrn-aumbră di faḑĭ,
umbră din laḑĭ, umbră di ch'în,
Aclo agrin'le nu v'în.
Tŏamna cara z-ină, a soţĭ,
voĭ prĕ-acasă va z-vî ţeţĭ;
prin hŏara mĕa, cara s-tritéţĭ,
cîntețe s-nupu cîntáţĭ,
tufech'e s-nupŏ-aminátĭ,
că va s-o-avdă laĕa dadă,
va s-ĕasă n-cale j-va z-vî ntrĕabă;
si nu-l' ḑiţeţĭ, că murîi,
şi-l' ḑiţeţĭ, că mi nsurái,
loclu nvĕastă a doŭra-n' lŏaĭ,

sŏacră ch'atra a daŭra-n' fec;ŭ.

Voĭ, o soţilor, voĭ fraţilor,
pe evangelie sîntem ca fraţĭ,
care soţ să se îmbolnăvească,
care soţ, să se rănească,
soţiĭ ceĭ l-alţĭ să îngrijească,
pînă să se scoale, saŭ pînă să
[moară.
Pe mine bĭetul mă răniră;
nu mi-e răŭ, că mă rănii,
mi-e rĕŭ pentru o vorbă ce auziĭ,
unul cu altul vĕ vorbiraţĭ,
să fugiţĭ, să mă lasaţĭ.
Vă rog, pe voĭ, o soţilor:
acel gînd, dacă aveţĭ,
aicĭ pe nefericitul de mine să nu
[mĕ lăsaţĭ,
în acest pustiŭ de loc,
căcĭ vin fiarele să mă spargă (sfîşie);
sus pe munte să mĕ urcaţĭ,
acolo pe nefericitul (de mine) să
[mă lăsaţĭ,
supt vre o umbră de fagĭ,
umbră de fagĭ, umbră de pin,
acolo fiarele nu vin.
Toamna dacă va veni, o soţilor,
voĭ pe acasă vă veţĭ duce;
prin satul mieŭ, dacă veţĭ trece,
cîntece să nu care cum-va cîntaţĭ,
puştĭ să nu cum-va descărcaţĭ,
căcĭ vă va auzi sărmana mamă,
va eşi în drum şi vă va întreba;
să nu-ĭ ziceţĭ, că muriĭ,
să-ĭ ziceţĭ, că mă însuraĭ,
locul (pămîntul) mireasă, peniru a
[doua oară îmĭ luaĭ,
soacră piatra pentru a doua oară
[îmĭ făcuĭ

Arhiva soc. ştiinţif şi lit din Iaşi. vol. VI, p. 712. Tașcu Șunda.

VI

Nich'isíĭ s-mi duc tu hŏara mĕa,
lele-n' pul'ŭ albu dit munte,
lele-n' xifterlu an'ĕŭ!
nch'isíĭ s-mi duc la muma mĕa,
p'ŏae j-gri'ndine j-dideá;
alĕa n' nch'isíĭ la sorà mĕa,
vimtu ş-furtună bitĕá,
n' inch'isíĭ la nvĕasta mĕa'
sŏare ş-muşutĕaţă erá.

Magarova

Porniĭ să mĕ duc în satul mieŭ,
pasere albă din munte[1])
fă, aquila mea!
porniĭ să mă duc la mama mea,
ploae şi grindine făcea (da);
porniĭ şi la sora mea,
vînt şi furtună bătea;
porniĭ şi la nevasta mea,
soare şi frumuseţe era.

Teohareanu

[1]) Epitete adresate iubiteĭ. Se repetă la fie-care rînd.

VII

Li'ndurle ma v'în şi fug,
laïlu ïo di cum mi duc,
nu-n' mi tornu şi nu-n' v'în,

ma tu laëa xëanä armî'n.
Laëa fëatä n'-da blistëame,
laëa mumä tut më-acliamä.

Mia Bendu.

Rîndurele mereŭ vin şi fug,
bïetul eŭ de cum mă duc,
nicï mă întorc (în patrie), şi nicï [nu viŭ,
ci în neagra străinătate rămî'ŭ.
Beata fata (iubită) îmï dă blesteme,
beata mamă mereŭ mă chïamă.

Vlaho-Clisura.

VIII

Muntë-analtu j-dipărtatu,
aplëacă-n' ti, laï muntë-analtu,
ş-fă-n' te vale cama ncŏa,
si-n' ti ntreb trä vruta mëa,
vruta mëa tutä tru nale,
si-l' dimändu dao zbŏare,
dao zbŏare multu grëale,
vrutlu nu s-tŏarnă din xëane;

dao zbŏare nfărmăcŏase,
vrutlu tu xëane ş-arwase,
lŏ agudí lăngŏare grëao,
si nu mŏară ca dun'ao.

Munte înalt şi îndepărtat,
apleacă-te, munte înalt,
şi fă-mi-te, vale, maï încoace,
să mi te întreb de draga mea,
draga mea în haïne de sărbătoare,
să-ï trămit două vorbe,
două vorbe prea grele,
ïubitul nu se întoarce din străină- [tate;

două vorbe înveninoase,
ïubitul în străinătate rămase,
îl lovi boală grea,
ca să nu moară ca lumea.

Mia Adam.

IX

Alaï pul'ŭ, a laï birbil'ŭ,
n'-am un h'il'ŭ, un scumpu h'il'ŭ,

nclo tu póndili di xëani,
nu-n' adúţï unä hîbari.
Di n'i-l veḑï laï pul'ŭ pri cali,
ndrëaptă-l tut prit caëa mari,
s-nupu si tŏarnă din cali.
Caëa luï nä muşutëaţă,
si-n' v'înä ma curundu mbraţă.

Vlaho Clisura

Păsere, privigïëtoare,
am un fiŭ, un scump fiŭ (unic [fiŭ),

în colo în pustia străinătate,
nu-mï aducï oare o ştire.
Dacă mi-l vezï, pasere, pe cale,
îndreptează-l tot spre drumul mare,
ca nu cumva se întoarce din cale.
Drumul (să-ï fie) o frumuseţe,
să-mï vie maï curînd în braţe.

Mia Bendu.

X

Ch'irg'í, mi fac curbanï,
s-n'-adúţï g'ónili din xëani,

Carï s-lŏ-adúţï prin caëa mari,
ţï daŭ fluria aţëá mari;
s-lŏ-aduţëariï pritu munti,
ţï-daŭ fluriile ţe-am tu frîmte;
s fure munţil' cu niörï,
ţï-daŭ s-mi baş' di treï orï,
s-më-adúţï aminte pînă s-morï.

Căräuş, mă jertfesc ţie,
ca să-mï aducï voïnicul din strä- [inătate,
dacă îl veï aduce prin calea mare,
îţï daŭ fluria acea mare;
de-l veï aduce prin munte,
îţï daŭ fluriile ce am în frunte;
de or fi munţiï cu norï,
te las să mă săruţï de treï orï,
să mă aducï aminte pînă să morï.

XI

Ngîlbinirâ faḑl'i toţĭ,
fuḑirâ bărbaţl'i a noştri,
dúsirâ să s-păitĕască,

că nu-ĭ care s l'i hărnĕască.
Si pundirâ múnţil'i,
că fúḑirâ túrmili.
Tŏamna cît ĕasti dĕ-arao
n-aduţi cărtiri grĕao,
nă z-gulèsc cásili nali,
di g'on'l'i ţe fug tu xĕani.

Beala.

Îngălbenirâ fagiĭ toţĭ,
fugirâ bărbaţii noştri,
duserâ să lucreze (să găsească de lucru),
căcĭ nu-ĭ cine să-ĭ nutrească.
Se pustiirâ munţiĭ,
căcĭ fugirâ turmele.
Cît e toamna de rea,
că ne aduce întristare grea.
Ni se gonesc casele noĭ,
de voĭnicii, care se duc în străinătate.

Banu.

XII

Ţi-n' fiţéşĭ, laĭ fendi ş-tine,
gh'oĕa mi didéşi pi gh'ine,
cîndu z-veḑi, ţi laĭe gh'ine,
am treĭ an' dĕ-anda nu j-v'ine ;

cum v'in sos-l'i pit viţine.

tute cu cásile pline,
ĭo laĕa cu măn'le n-sine,
a luĭ, corbul ! cum nu-l'-ŏ arşine ?

(com. de D-l Taşcu Şunda)

Ce-mĭ făcuşĭ, tată şi tu,
parcă mă dăduşĭ la bine,
când să vezĭ, ce maĭ bine,
am treĭ anĭ (sînt treĭ anĭ) de cînd nu vine,
cum vin (se înapoĭază) soţiĭ din vecinătate.
toate cu casele pline,
eŭ biata cu mînele în sine,
luĭ, nenorocitul ! cum nu-ĭ este ruşine ?

XIII

— O moĭ fĕată, moĭ muşată,
d-ĭu-n' ţ-ŏ-aĭ muşutĕaţa aflată !
— Di Dumniḑăŭ n'-ĕasti dată,
cu cundil'ŭ n'-ĕasti scriată.
—Dă-n' ţ-u muşutĕaţa, fĕată,
ş-ciţi paràţi si-n' cafţi, caftă.
— Taţi laĭ g'one nu-n' mi crĕapă,
că muşutĕaţa nu si vindi.
n'-am un g'oni aclo tu xĕani,

n'i-ancl'isi n'atili mĕali !
n'-an un g'oni n-xinitie,
cînd va v'inĕ nu si ştie.
c-aţĕá pondă di Vlih'ie,
ncl'idi n'ati ş-ilich'ie.

— Fă fată, fă frumoasă,
de unde ţĭ-aĭ găsit frumuseţea ?
— De D-zeŭ îmĭ este dată,
cu condeĭul îmĭ este scrisă.
— Dă mi ţ-o frumuseţea, fată,
şi cîţi banĭ să-mĭ cerĭ, cere-mĭ.
— Tacĭ, voĭnice, nu mă întrista,
căcĭ frumuseţea nu se vinde.
Am un voĭnic (iubit) departe în străinătate,
îmĭ vesteji tinereţele mele.
Am un iubit în străinătate,
cînd va veni nu se ştie !
căcĭ acea Românie,
închide (vestejeşte) tinereţe şi vîrste fragede.

XIV

Pulʲŭ, laĭ pulʲŭ, carĭ s-nʲerdʲĭ a casă,
[pulʲlu a nʲeŭ,
tu avlia şi tu vatra nŏastră,
mama va s-ĕasă s-ti ntrĕabă,
j-va-nʲ ti ntrĕabă, laĕa nvĕastă :
«ĭu-l-u gʲonle di nu-şĭ vʲine;
«cum vʲin gʲonlʲĭi tu viţine ?

s-lʲi spunʲ pulʲŭ, că mi nsurăĭ,
nvĕastă nʲică mine-nʲ lŏaĭ :
grŏapa` ţĕa tu loc di nvĕastă,
chiatra ţĕa tu loc di sŏacră.
mine vîrnă nu-nʲ mi plămsi,
mi plă'msiră maşĭ pulʲi,
pulʲi şi cu tot birbilʲi.

XV

Ţi ma ninte laĕa să spun,
mărăzle lĕa diti Crăcʲún,
mărăzle lĕa diti Crăcʲún,
mĕ-arîse gʲonle, «că va vʲin»;
nʲ-adîrăĭ nă laĭ fustane,
aşteptám gʲonle dit xĕane.
Mi ţinĕamu pi cîmărĭ
va-nʲ vʲină prĕasinle mărĭ
şi-nʲ vini pîrâdʲĭ şi carte,
«va-nʲ vʲin vrută aprindu Paşte ;
i cama ghʲine tĕ-aghʲughʲorghʲi,
s-nă z-burăʼm cu gura doĭlʲi.
nʲ-dimîndă' un singur graĭŭ,
vrută va-nʲ vʲinu tiş tu Maĭŭ ;
Laĭlu-nʲ mi cîrtiĭ tu chʲeptu
va-nʲ vʲin vrută ti sîm-Chʲictru ;
di tine mĕ-arupse mila
va-nʲ, vʲin vrută, tr-a Sutira ;

nʲ-vine carte ş-pîrîɣurie
va-nʲ vʲin, vrută, ti Stămîrie ;
nʲ-ŏ-avĕám laĭlu mine tu minte,
si-nʲ vʲinĕám tĕ-aɣiul Dimitri ;
primnă-te, vrută, dă-lʲ u fora,
că va-nʲ vʲin ti-aĭ Nicola
Ţi ma nclo laĕa si spun,
nu vine niţi t-avʲúl Naúm ;
Ţi ma ninte laĕa si spun,
nu vʲine niţi ti Crăcʲún.

Cruşova

Nefericita nainte ce să spuiŭ,
suferinţele de la Crăciun,
Suferinţele de la Crăciun,
mă înşelă ĭubitul «c-am să viŭ» ;
îmĭ gătiĭ o rochie,
aşteptam pe ĭubit din străinătate.
Mă mîndream,
că va veni în postul mare
şi (cînd colo) îmĭ veniră banĭ şi carte,
«voiŭ veni, dragă, în ajun de Paşte;
«saŭ maĭ bine pe la sf. George,
«să vorbim cu gura amîndoĭ.»
Îm porunci o singură vorbă,
«ĭubită, voiŭ veni tocmaĭ în Maie;
«nefericitul, sufer de pĭept,
«voiŭ veni pe la sf. Petru.
«De tine mă rupse mila,
«voĭ veni, la schimbarea la faţă a
[Domnuluĭ ;
Imĭ veni carte şi mîngîere,
«voiŭ veni, ĭubită, la sf. Marie.
«Gîndeam nenorocitul de mine,
«să viŭ pe la sf. Dumitru ;
«plimbă-te, ĭubită, fără de jenă,
«căcĭ am să viŭ la sf. Nicola
Ce maĭ încolo, nenorocita, să spuiŭ,
nu veni nicĭ la sf. Naum.
Ce să spuiŭ nenorocita maĭ nainte,
nu veni nicĭ la Crăciun.

Zaha Buşa

XVI

A voĭ gʲonʲ, a voĭ mîrâţĭ,
cara daţĭ di vî nsurâţĭ,
niţi nu vî mintuiţĭ,
cara daţĭ di vî fudiţĭ
voĭ di loc-vî v-agirşiţĭ,
nvĕástile vî lĕ-alisâţĭ,
si vî li lʲa alţĭ birbâţĭ.
A voĭ gʲonʲ, a voĭ mîrâţĭ

O voĭ voĭnicilor, o voĭ sărmanilor,
dacă (daţĭ de) vă însoraţi,
nicĭ nu vă gîndiţi,
dacă (daţĭ de) fugiţi,
voĭ ţara voastră uĭtaţĭ,
nivestele vi le lăsaţi,
să vi le ĭea alţĭ bărbaţĭ.
O voĭ voĭnicilor, o voĭ sărmanilor,

s-nu-nʲ viḑút gʲonelĕ-anʲéŭ ?

Ţ-ul viḑúm ş-ţ-ul cunuscúm
amînete ţ-aduţém,
vʲinghʲiţi flurii gálbine :
nclʲinăcʲunʲ a mámălʲeĭ,
ş-cama multĕ-a nvĕastilʲeĭ.
Tine dada luĭ cîrtită,
ḑi-lʲ a nvĕástilʲeĭ si s-mîrită,
c-aşi-lʲ fu tihʲa nʲrîpsită,
mĕa ş-anʲia, mĕa ş-a vŏauă,
mpîrţîrĕa i multu grĕaŭă.
Io aŏa, singúr ţi s-fac,
ĕaste un an de cîndu ḑac,
singúr ḑac tru aştirnút,
nu nʲ-am niţĭ un cunuscút.
Nʲ-u frică laĭlu s-nu mor,
cu măraze şi cu dor,
niviḑút di mamă ş-sor,
şi di laĕa mèa nivĕastă,
ţi ŏ-alás tamám tru nʲată.

nu cumva văzurăţi pe voĭnicul [mĭeŭ ?
— Il văzurăm şi-l cunoscurăm,
amanet îţi aducem,
douăzecĭ flurii galbene :
închinăciuni mameĭ
şi maĭ multe nivesteĭ.
Tu, mama luĭ întristată,
zi-ĭ nevesteĭ să se mărite,
căcĭ aşa ĭ-a fost soarta menită ;
şi pentru mine şi pentru voĭ,
împărţirea e foarte grea.
Eŭ aci singur ce să fac,
este un an de cînd zac,
singur zac în aşternut,
nu am nicĭ un cunoscut.
Mĭ-e teamă bĭetul să nu mor,
cu suferinţă şi cu dor,
nevăzut de mamă şi de sor,
şi de nefericita nevastă,
pe care o las tocmaĭ în tinereţe.

XVII

Frunḑă vĕardi di sicară,
ş-es feátile naföară,
şi eŭ mîrata di mine
şed încliʲsă ca tu guvă ;
Toţĭ gʲonʲiʲlʲi z-ducu j-vʲîn,
şi furtunatlŏ-améŭ nu z-vĕade
di la ermilĕ-al Culachi ;

vrĕam si-nʲ vʲînă niputút
si-nʲ lu-bag tu aştirnút,
şi si-lʲ daŭ vʲitrieamară
şi eŭ s-es la avʲu-Triadă ;
tŏ-aţĕa ḑeană, tŏ aţél munte,
ĭu da söarte cama ninte.

Aminciu (Meţova)

Frunză verde de săcară,
es fetele afară,
şi eŭ sărmana de mine,
şed închisă ca în gaură ;
toţĭ voinicĭĭ se duc şi vin (se întorc),
şi al mĭeŭ bătut de soartă nu se [vede,
(să vie) de la pustiile (o) ale luĭ Colachĭ ;
aş dori să vie bolnav,
să mi-l bag în aşternut,
şi să-ĭ daŭ doctorie amară,
şi eŭ să es la sf. Treime (biserică);
în acea colină, în acel munte,
unde răsare soarele maĭ curînd.

T. Şunda.

XVIII

Carĭ fĕaţi sibepe xĕana,
Dumniḑă'ŭ s-lʲ-astingă bana ;
stinḑi-lʲ numa ţĕ-are faptă
hʲilʲ di mumă si-s dispartă ;
cîte blîstémʲ ş-lʲa di nvĕaste,
cap s-nu-ş aducă d-ĭu ĕaste ;
ş-cama mult di laĭle fĕate,
că ş-armîn nimiritate.
Io şiḑúĭ, lʲi scriaĭ nă carte,
z-vʲînă gʲonle di diparte,

Cine fu cauza înstrăinării,
D-zeŭ să-ĭ stingă viaţa ;
stingă-i-se numele cuĭ făcuse,
fiĭ de mamă să se despartă ;
cîte blesteme îşĭ ĭea de neveste,
cap să nu-şĭ aducă de unde este ;
şi maĭ ales de bietele fete,
căcĭ rămîn nemăritate.
Eŭ şezuĭ,ĭĭ scriseĭ o carte (scrisoare),
să vie iubitul din depărtare,

i si vină i s-ni spună,
i di mine s-tragă mînă,
că nu-nĭ esc dĕ aţĕlĕ-armînă :
tu nă stîmînă ni-ḥaŭ un altu,
di-lŏ-alás s-lʲi crĕapă caplu [1]).

saŭ să vie saŭ să-mĭ spuĭe,
saŭ de mine să tragă mînă,
căcĭ nu sînt din aromîncele cele :
într-ro septămînă îmĭ ieaŭ un altul,
de îl las, să-ĭ crepe (pleznească) [capul
(de îl las, să-şĭ bată capul).

Gĭoga Zisi

XIX

Voĭ laĭ gʲonʲ, voĭ laĭ muşáţĭ,
cara daţi di vă fuḍíţĭ,
loclu a vostru lŏ-alisáţĭ
şi nipóĭ nu vĭ turnáţi.
Sta mumănʲli di v-aştĕaptă,
di-şĭ muntrescu călʲurle,
di şi plingu hălʲurle.
Şed muşátile dĕ-aşteaptă,
cilitorlʲi toţĭ întrĕabă,
«nu viḍút, laĭ cilitórĭ,
vruţlʲi a noştri, a noştri gʲonʲ?»
Toţi z-ducu, tuţĭ vʲinu,
Ghʲorghe a nostru armase n-cale,
trişi la punghʲa di Sturnare;
«Staţi soţĭ, staţi fraţĭ,
si ngripsescu ună carte,
ună care ca di mŏarte,
si dimîndu dao zbŏare,
ale maĭcă ţi mi dŏare,
ş-ali laĭe di mulʲare,
că ŏ-lás tu anʲ; tu nʲate.
Iute múlile s-li vîndă,
laĭlu Marcu si nu'l vîndă,
sĕ-aplicá di ncălicám,
sĕ-aplicá di dipunĕám.»

Voĭ vŏĭnicilor, voĭ frumoşilor,
cînd apucaţĭ de plecaţĭ (lit. fugiţĭ),
locul (ţara) vóstră vă lăsaţĭ (părăsiţĭ),
şi îndărăt nu vă întoarceţĭ.
Staŭ mamele şi vă aşteaptă,
de privesc drumurile,
şi îşĭ plîng necazurile.
Şed frumoasele şi aşteaptă,
pe călătorii toţĭ îĭ întreabă :
«nu văzurăţĭ, călătorilor,
pe iubiţii noştri, pe voĭnicĭĭ noştri?»
Toţi se duc, toţi se întorc,
Gheorghe al nostru rămase în cale,
tocmaĭ la puntea de la Sturnare;
«Staţi soţĭ, staţi fraţi,
să scriŭ o carte (scrisoare),
o carte ca de moarte (jalnică),
să poruncesc (!) două vorbe
mameĭ care mă doreşte,
şi bieteĭ soţĭĭ,
căcĭ o las cu anĭ, în tinereţe.
Toţĭ catirii să-ĭ vînză,
pe bietul Marcu să nu-l vînză,
se apleca să încalec,
se apleca ca să descalec.

XX

Morĭ Armînă, ş-morĭ muşată,
ţe niĭ staĭ invirinată ?
— Taţĭ, lĕa dadă, nu-nʲ mi crĕapă,
că-nʲ-am gʲónile tu xĕani,
aŏá şi dosprăḍáţĭ di anʲi.

Ning-un an îo va-ni lŏ-aşteptu
ş-apoĕa va-nʲ mi mîritu,
ta si-nʲ ḥaŭ un gʲonĕ-aleptu,
gʲonĕ-aleptu primiteftu,
cu haraŏă si-nʲ lŏ-aşteptu [2]).

Măĭ Aromîncă şi măĭ frumoasă,
de ce staĭ întristată ?
— Tacĭ, fă mamă, nu mă supăra,
căcĭ mĭ-e voĭnicul în străinătate,
aci şi doĭsprezece anĭ (ad. de doĭ-spreze anĭ plecat).
Încă un an mi-l voiŭ aştepta,
şi apoĭ mă voiŭ mărita,
ca să-mĭ ieaŭ un voĭnic ales,
voĭnic ales, negustor,
cu bucurie să mi-l aştept.

[1]) Varianta. Weis. Arom. II, 84,55.
[2]) Ver. Burada. op. cit. 4.

XXI

Tòamnă, laĭe tòamnă,
cara daĭ dî-ţi v'în', lea tòamnă,
nă fug g'on'l'i şi nu s-tòarnă,
nă si duc tu xĕana laĭe,
cama nclo di Marĕa lae.
Z-ducu g'on', z-ducu muşáţi
şi nă v'în aúşi mărâţi;
nă si duc ca trandafíri,
nă s-tòarnă ca nişte sch'în'.

Vlaho-Clisura.

Toamnă, neagră toamnă,
cînd daĭ de-ţi soseşti, toamnă,
nă fug voînicii şi nu se întorc,
ni se duc în neagra străinătate,
maĭ încolo de *marea-neagră*.
Se duc voînicĭ, se du frumoşĭ,
şi ne sosesc bătrînĭ sărmanĭ;
ni se duc ca trandafirĭ,
se întorc ca nişte spinĭ.

XXII

Tini pul'ŭ azburătór
pi tu vimtu şi pit niór.
du-tĕ-acasă tu ubór,
la a mĕa dadă şi la sor,
ca s-mi plingă, că va s-mor;
şi la nveasta mĕa ţĕa bună,
iste zbŏară s-nu-l' li spună.
Tu hapsane-s di naŏ an',
di tra închizma di dușmán'.
Şi am h'ari în c'ic'ŏare,
nu ved lună, niţi soare;
Tŏati carnurle-n' căzură,
tŏati oasele-n' asună,
zua ncl'is şi nŏaptĕa ncl'is,
istă nŏpti vizŭ ghis:
că mi duş la cumnicari

carí-l vedi, aţél mŏari.

Gaz. Maced. 3.

Tu pasăre zburătoare
prin aer şi prin nuorĭ,
du-te a casă în ogradă,
la a mea mamă şi la soră,
ca să mă plîngă, căci o să mor;
şi nevesteĭ mele cea bună,
aceste vorbe să nu le spuĭe.
În închisoare sînt de nouă anĭ,
de pizma de dușmanĭ.
Şi am fiere în picioare,
nu văd lună nicĭ soare;
Toate cărnurile îmĭ căzuseră,
toate oasele îmĭ sună,
ziua închis şi noaptea închis,
astă noapte văzuĭ vis:
că mă dușeĭ la comunicare (îm-
[părtăşire),
cine-l vede, acela moare.

XXIII

Cînd ĕrám gione ninsurát,
ninsurát, nimustăcát,
pritu xĕani n'-alăgám,
şi muşátili mutrĕám,
carĭ i albă, carĭ ĕ-arusă,
carĭ ĕaste cu ocl'ul laiŭ.
Eŭ laĭlu n' mi nimtucĕám,
carĭ sĕ-alás, carĭ s-l'aŭ nu ştĕám;

si-n' l'aŭ alba, s-l'aŭ arusa?

s-l'aŭ aţĕá cu ocl'ul laiŭ.

Vlaho-Clisura.

Cînd eram voînic neînsorat,
neînsorat, fără mustăţĭ,
prin străinătate umblam,
şi pe frumoase priveam,
cine-ĭ albă, cine ĭ blondă,
cine este cu ochiul negru.
Eŭ bĭetul mă gîndeam,
pe care să las, pe care să ieaŭ nu
[ştiam.
să-mĭ ieaŭ pe cea albă, să ieaŭ pe
[cea blondă?
să ieaŭ pe cea cu ochiul negru.

Mia Adam.

XXIV

Di tine, morĭ araŏ,
di tine morĭ căţao,
n'-fuḑĭ fic'orlu a n'eŭ,
s-ţ-ŏ-aducă Dumniḑă'ŭ !

Toţĭ g'on'l'i z duc şi v'in
tu a mumăn'lor sin,
maşĭ h'il'lu a n'eŭ nu s-tŏarnă,
dit ponda 'ţĕa di xĕană:

De tine, fă rea (nevastă),
de tine fă căţea,
îmĭ fugi băeatul mĭeŭ,
aducă-ţĭ-ar (ad. pedepsească-te-ar)
[D-zeŭ !
Toţĭ flăcăiĭ (voiniciĭ) se duc şi vin
în al mamelor sin,
numaĭ fiul mĭeŭ nu se întoarce,
din pustia cea de străinătate.

XXV

—Tini lună nv'ilic'ŏasă,
ţi eşti analtă şi dipîrtŏasă,
di-ţĭ veḑĭ ŏameni, di-ţĭ veḑĭ lume,
nu-n' veḑuşi g'onle a n'eŭ ?
—Ţi-l viḑúĭ' a le muşată,
muşată şi nvirinată.
—Nu-l' ḑiţĭ lună nv'ilic'ŏasă,
nu-l' ḑiţĭ lună z-v'ină a casă ?
Pŏarta luĭ l'i si ncl'ise,
ŏaspiţl'i l'i si tăl'ară,

pirguriile l'i sicară
şi cucoţl'i l'-amuţîră ;
fintînil'i îl' astrîch'îră ;
ḑi-lĭ, lună, ta s-v'ină nv'ie,
nă şi lŏ-aştĕaptă fic'orl'i
că ş-lŏ-aştĕaptă nivĕasta.

—Tu lună strălucitoare,
ce eştĭ sus şi îndipărtată
de vezĭ oameni, de vezĭ lume,
nu văzuşi iubitul mĭeŭ ?
—Ţi-l văzuĭ, fă frumoaso,
frumoasă şi întristată.
—Nu-ĭ spuĭ, lună lucitoare,
nu-ĭ ḑicĭ, lună, să vie acasă,
căcĭ poarta i se închise,
oaspeţiĭ luĭ încetară de a-ĭ maĭ vi-
[zita casa,
viţele îĭ secară (se uscară),
ear cocoşiĭ amuţiră,
fintînele se stînseră,
zi-ĭ, lună, să vie curînd,
căcĭ îl aşteapiă bĭeţiĭ copiĭ;
căcĭ îl aşteaptă nevasta.

XXVI

Morĭ tu lună nv'ilic'ŏasă,
mult analtă şi dispîrtŏasă,
di-ţĭ veḑĭ ŏamin', di-ţĭ veḑĭ lume,
nu-ţĭ viḑúşĭ muşatlu a n'eŭ ?
Spuni-n' lună mult analtă,
cu carĭ vrutlu a n'eŭ z dizn'ardă ?
A cuĭ mîşiţă strinḑi nîs,
ş-a cuĭ buḑă başi ?
Ea ḑi-l' lună z-v'ină acasă,
că mult inima n'-u arsă.

Fă tu lună lucitoare
(care eştĭ) foarte sus şi îndepărtată,
care vezĭ oameni, vezĭ lume,
nu văzuşi frumosul mĭeŭ ?
Spune, lună de prea sus,
cu cine iubitul mĭeŭ se dezmĭardă ?
Ale cuĭ mînĭ strînge el,
ale cuĭ buze sărută ?
Ean zi-ĭ lună să vie a casă,
căcĭ mult inima mĭ-e arsă.

XXVII (VARIANTA)

Ah carabéŭ, laĭ carabéŭ,
cu pĕane de curcubéŭ,
s-nupu n' viḑúşĭ g'onlĕ-a n'eŭ,
di naŏ an' tu xĕane dus,
cu ocl'ul laiŭ, cu perlŏ-arús,

muşutĕaţa-l' nu-ĭ di spus !
— Ţi-l viḑúĭ şi ţi-l cunuscúĭ,
ş-cu nîs multe graĭe avùĭ,
trîş tu meşĕa di pinîgh'ír,
g'onĕ-avḑi't, şi nicuch'ír,
îşĭ înviştĕa părmătie,
Caşimír şi Sam-cutnie,
veştŏ-aróş, veştu carpéz,
veştu fin şi sănătós,
şi veştu nao turliĭ
ţi-l poartă nvĕasti şi dudíi.
— Carabéŭ, laĭ carabéŭ,
cu pĕane di curcubéŭ,
v'în ascultă şi dorlu a n'eŭ,
du-te, spuni-l' z-v'ină a casă,
că nvĕasta va şi-ul alasă,
va ş-lŏ-alasă ş-si mărită,
că i tiniră ş pripsită,
că fic'orl'i a l'ei muriră
pórţili-l' si vulusiră
şi ug'áţili-l' ciḑură,
tŏată casa luĭ sĕ-asparse,
şi nvĕasta luĭ di dor ş arse,
ca lilic'a ţĕa muşată,
ţi ş-armîne nĕadăpată,
ngilbinită şi uscată.

. . . . . .

Pri aestă dimîndare,
ag'umsi g'onile n călare,
nă intrată di la 'uşe,
ş-acăţă nvĕasta di guşe,
ş-u strîmse di daoli braţă,
ş-u bişe tu daŏli faţă
di cu sĕară pînă dimnĕaţă.

Penins. Balc. I, 23, 1893. Culeasă de T. Telescu.

c) REVEDEREA

I

Anáθima-li xĕánili,
aţĕali dipîrtŏásili
nă n'il' di orĭ anáθima!
Mi bìgáĭ lăĭlu si-n' dormu,
di-n' viḍúĭ un v'is tu somnu,
că n'-avĕám nă pitrunicl'e,
ş-n'-azbuiră' di pri ḉinucl'i:
si ştiţĭ, că-n' mĕ alasă nvĕasta,
şi s-mîrită cŏ-altu astĕasa.
că n'-am dosprаţĭ dĕ an' tu xĕane.

— «Bună-v-ŏară» voĭ fic'ori!
— «Gh'ini vinişĭ a bre dŏamne!
— Ndrĕaḍiţĭ calu aţél ma bunlu,
aţél ma bunlu, azbuĭrătorlu.»

N'-lŏai calu şi nch'isii;
duş-me, duş-me pînă n-cale,
n'-aflái tată-n'u tu jale:
— «Bună-ţĭ ŏară, moĭ călugre!
— «Gh'ine vinişĭ, laĭ g'unĕale!
— «Ţi şi bat tîmpîn'li n-hŏară?
— «Mi ntribáşĭ, va ţ-aspún:
ş-mini avĕám un h'il'ŭ ca tini,
n'-ari dospráţĭ dĕ-an' tu xĕani,

fără carti, fără ştĕari
ş-azĭ învĕasta l'-si mărită,
că ş-al'eĭ sĕ-ari lăită.»

Duş-me, duş-me pîn la şoput
n'-aflăĭ dada calugrĕaŭă,
— «Bună-n' ţ-ŏară, călugriţă,
— «Gh'ine vinişĭ, laĭ g'unĕale!
— Ţi şi bat tîmpîn'li n-hŏară,
— Mi ntregh', g'one, va ţ-aspún

ş-mine avĕám un h'il'ŭ ca tini,

Afurisită (fie) străinătatea,
acea îndepărtată,
o mie de orĭ afurisită!
Mă băgaĭ bĭetul să-mĭ dorm,
şi-mĭ văzuĭ un vis în somn,
că aveam o potîrniche
şi-mĭ zbură de pe genuchĭ:
să ştiţĭ, că mă lasă nevasta,
şi se mărită cu altul, blăstemata,
căcĭ am doĭsprezece anĭ în străină-
[tate.
— «Bună vă ziua, voĭ tinerilor!
— «Bine venişĭ, boĭerule!
— «Pregătiţĭ calul cel maĭ bun,
«cel maĭ bun cel zburător.»

Imĭ luaĭ calul şi porniĭ,
mă duseĭ, mă duseĭ pînă în cale,
aflaĭ pe tatăl mĭeŭ în jele:
— «Bună-ţĭ ziua, măĭ călugăre!
— «Bine venişĭ, măĭ flăcăule.
— «De ce bat tobele în sat?
— «Mă întrebaşĭ, îţĭ voiŭ spune:
şi eŭ aveam un fiŭ ca tine,
este de doĭsprezece anĭ în străĭ-
[nătate,
fără carte, fără veste (ştire),
şi azĭ nevasta luĭ se mărită,
căcĭ şi eĭ i se urîse.»

Mă duseĭ, mă duseĭ pînă la şopot,
aflaĭ mama călugăriţă:
— «Bună-ţĭ ziua, călugăriţă!
— «Bine venişĭ, măĭ flăcăule!
— «De ce bat tobele în sat?
— «Mă întrebĭ voĭnicule, îţĭ voiŭ
[spune
şi eŭ aveam un fiŭ ca tine,

n'-ari 12 de an' tu xĕani,
fără carti, fără ştĕari.
ş-azĭ învĕasta l'-si mărită,
ca ş-a l'ei sĕ-ari lăită.

Duş-me, duş-me pîn la pŏartă,
n'-aflăi cú cărl'i t-ubóru :
— «Bună v-ŏară, voĭ laĭ cuscri !
— «Gh'ini vinişĭ, g'one axenu !
— «Faţiţi cale, ca si-n' trecu,
s-ĕasă nvĕasta si n'-u mescu,
că n'-ŏ-am soe, că n'-ŏ-am vĕară.»

Duş-me, duş-me pînă n-casă
n'-aflăi muşata-n' invĕastă :
«Bună ţ-ŏară, moĭ muşată !
«Gh'ini vinişĭ' laĭ g'unĕale !
«Oară bună voĭ ah cuscri,
Aestu n' ĕasti g'onlĕ a meŭ
g'onle ameŭ, durutlu a meŭ !»

are doĭsprezece anĭ în străinătate,
fără carte, fără ştire
şi nevasta i se mărită,
căcĭ şi eĭ i se înegrise (viaţa).

Mă duseĭ, mă duseĭ pînă la poartă,
îmĭ aflaĭ nuntaşiĭ în ogradă
— «Bună ziua, vouă nuntaşilor!
— «Bine venişĭ, voĭnic străin !
— «Faceţĭ drum, ca să-mĭ trec,
să easă mireasa să o cinstesc,
căcĭ mĭ-e rudă, căcĭ mĭ-e vară.»

Mă duseĭ, mă duseĭ pînă la poartă,
îmĭ aflaĭ frumoasa mea nevastă :
— «Bună-ţĭ ziua, fă frumoasă !
— «Bine venişĭ, tinere !
Mergeţĭ cu bine nuntaşilor,
acesta este voĭnicul mieŭ,
voĭnicul mieŭ iubitul mieŭ.

II

Dospraţĭ dĕ-an'i fec'ŭ tu xĕani,
oĭ, bele ! măratlu-n'i ! (a)
Dospraţĭ dĕ-an'i fec'ŭ tu xĕani,
oĭ, lele ! cavăĭ di ĭo ! [1]) (b)
Şi tu ducă gh'ini duşu,
tu turnată cînd mi turnaĭ,
muma tută tu lăĭ n'-ŏ-aflaĭ ;
mĕ-aplicăĭ di n'-u bişăĭ,
şi apoĕa n'-u ntribăĭ :
— «Spuni-n', mumă, ţe jileşti ?
— «H'il'ŭ, va-ţĭ dic, s-nu-n' ti cîr-
[teşti,
«Nvĕasta vḍi, si mărită'
«altu g'one nîsa ş-lŏă,»

Doĭsprezece anĭ făcuĭ în străinătate,
vaĭ ! sărmanul !
Doĭsprezece anĭ făcuĭ în străinătate,
vaĭ ! vaĭ de mine !
Şi de dus bine mă duseĭ,
la întors cînd mă întorseĭ,
mama toată în negre o aflaĭ ;
mă aplecaĭ şi mĭ-o sărutaĭ,
şi apoĭ mĭ-o întrebaĭ :
— «Spune, mamă, ce jeleşti ?
— «Fiule, îţĭ voiŭ zice, să nu te
[întristezĭ,
«nevasta fugi, se mărită
«alt voĭnic dînsă luă !

III

Laĕa tu carĭ dĕadi xĕana,

Dumniḍă'ŭ s-l'-astingă bana,
că nă şcrituiră hŏara ;
fugu g'on'l'i ş-lasă nvĕaste,
lasă fĕate nimîrtate.
Foclu s-intră tu Sîrbie,
tu Sîrbie ş-tu Vlihie,
voru g'on'l'i z-v'ină a casă,
es vlihútili nu l'-alasă.

Nenorocirea în cine dădu (făcu) [străinătatea,
Dumnezeŭ să-ĭ stingă viaţa,
căcĭ ne pustiiră satul ;
fug voinicii şi lasă neveste,
lasă fete nemăritate
Focul să intre în Sîrbie,
în Sîrbie şi în Românie.
vor voinicii să vie a casă,
es romîncele şi nu-ĭ lasă.

[1]) Fie-care viers se repetă de două orĭ şi la prima dată se repetă refrenul (a), a doua oară (b).

IV

Aştĕarnă-n', vrută, pi sufate,
să dorn'ím ca sor cu frate,
ti ntreb tră ţi-n' ţin' cach'e ?
«Tră naŏ an' fuḍít diparte
făr un graiŭ, fară nă carte,
fără ncl'inăc'une sănătate.
Mută-ţĭ stran'ile g'uneşti,
s-ti nveşti cu călugăreşti,
că tră mine bun nu eşti.

Aşterne-mĭ, ĭubită, pe *sofate*,
să dormim ca sor cu frate,
te întreb de ce eştĭ supărată pe mine?
«Pentru nouă anĭ plecat departe,
fără o vorbă, fără o scrisoare,
fără închinăciunĭ, sănătate.
Schimbă-ţĭ straĭele de tînăr,
să te îmbracĭ cu călugăreştĭ
căcĭ pentru mine bun nu ĭeştĭ.

V

Fec'ŭ şaptĕ an' tu xinitie,
trîş nauntr- Anatulie,
n'-vin'i dorlu s-n'erg a casă,
dol'a nvĕastă s-nu-n' mĕ-alasă.
Lăĭli xĕani ţe sun grĕali,
grĕali, grĕali făr di cali!

n'-aflăĭ muma caluγrĕaŭă,
caluγrĕaŭă ca buĕaŭă.
— Bună-ţĭ ḍuă caluγrĕaŭă!
— Ghini vinişĭ, laĭ dĭavate,
laĭ dĭavate, laĭ mărate,
laĭ mîrate, nvirinate!
nacă v'inĭ dĕ-Anatulie,
i di laĕa di Vlăhie.
— Jo h'iŭ, dado, h'il'lŏ-ată'ŭ,
laĕa n' déspiră mul'ari,
spuni-n', dado, ţini n'-ŏ-ari ?
— Tini ŏ aĭ, tini nu ŏ-aĭ.
(Lipsesc aci cîte-va versurĭ, în carĭ de sigur se arată, că femeea s-a călugărit).
— Vrĕăm, lĕa dado, si mi nsor,

ma di Tina n' v'inĕá dor
xĕánili în' fură grĕali,
că di voĭ în' v'inĕá jali.

Făcuĭ şapte anĭ în străinătate,
tocmaĭ înăuntru în Anatolie,
îmĭ veni dorul să mĭerg a casă,
duĭoasă nevastă să nu mă lase.
Neagra străinătate cît e de grea,
grea, grea fără măsură (lit. fără [cale!)
îmĭ găsiĭ pe mama călugăriţă,
călugăriţă ca boĭul (de neagră).
— Bună-ţĭ ziua, călugăriţă!
— Bine venişĭ, măĭ călătorule,
măĭ călătorule, măĭ sărmanule,
măĭ sărmanule, măĭ întristatule!
nu cum-va viĭ din Anadolia,
saŭ din neagra de Valahie.
— Eŭ sînt, mamă, fiul tăŭ,
pe bîata desperată a mea muĭere,
spune-mĭ, mamă, cine mĭ-o are?
— Tu o aĭ, tu nu o aĭ.

— Vroeam, dragă mămă, să mă în- [sor,
dar de Tina îmĭ venea dor,
străinătatea îmĭ fu grea,
căcĭ de voĭ îmĭ venea jale.

Notă.—Aromînĭ cred, că ceĭ dintr-înşiĭ, carĭ se înstrăinează în ţara romînească nu se maĭ întorc acolo. Aceasta o atribuĭesc la fericirea şi pacea, în care trăesc aicĭ oamenĭĭ în raport cu tirania din Turcia, apoĭ la frumuseţea sexuluĭ femeesc de aci, care face pe bărbaţiĭ lor să se însoare şi să rĕmîe aci

I. Caragiani.

VI

Ntunîcáĭ Anadolie,
n'-apirĭi în Vinitie,
ahurh'iră vimturle s-tragă,

Mă apucă noaptea în Anadolia,
ear la zi am fost în Veneţia,
începură vînturele să bată, (lit. [să tragă),

acîţară frînḍile s-cadă;
lŏaĭ calu mi duş s-lŏ-adapŭ,
n'-aflăĭ muşata la şoputŭ.
— Bună-ţĭ ŏară, moĭ muşată.
— Gh'ine vinişĭ, a bre g'one;
— Dă-n' taslu ta si-n' bĕaŭ apă.
Pîn la dausprăḍáţĭ di tasurĭ
gura nu dişcl'ise z-grĕască,
ocl'i nŏ-anîlţă' s-mutrĕască,
ma ş-súsch'irá, ma ş-lîcîrmá'.
— Ţĕ-aĭ, n'ică, di susch'iráşĭ,
susch'iráşĭ şi lîcîrmáşĭ?
— Mi ntribáşĭ, ĭo va ţi spun,

ş-minĕ-avĕám g'one ca tine,
n'-are doĭ spraţ(z) dĕ-an' tu xĕane.

— Tine n' eşc'i vruta mĕa,
ş-mine-n' ţ-escu vrutlŏ-ată'ŭ.
— Cara ţ-escu vruta ta,
ţi semnŏ-are casa mĕa?
— Mer aróşu-n' ţ-aĭ pi pŏartă,
baltă di lapte la scară,
cuclu ţ(z) bate pi sîfate,
şi birbil'lu tu cîfase.
— Aĭ tricută ş-aĭ viḍută,
ai ntribată ş-aĭ avḍită.
Care n'-esc'i vrutlŏ-an'eŭ,
ţi semnŏ-are truplo-a n'eŭ?
— Zaharĕ-aroşe pi buḍă,
ş-un semnu laĭŭ pi ţiţá.
— Tine esc'i g'onlĕ-a n'eŭ,
v'inu aŏá tru ch'petul a n'eŭ!

Cruşova

începură frunzele să cază;
luaĭ calul mă duseĭ să-l adăp,
aflaĭ frumoasa la şopot.
— Bună-ţĭ ziua, frumoasă,
— Bine venişĭ, măĭ voĭnice;
— Dă-mĭ tasul, ca să beaŭ apă.
Pînă la douasprezece de tasurĭ,
gura n-a deschis să vorbească,
ochiĭ nu înălţă să privească,
numaĭ suspina, numaĭ lăcrăma.
— Ce aĭ, dragă, de suspinaşĭ,
de suspinaşĭ, de lăcrămaşĭ?
— Dacă mă întrebaşĭ, eŭ îţĭ voiŭ [spune,
şi eŭ aveam voĭnic ca tine,
de doĭsprezece anĭ este în străină- [tate.
— Tu eştĭ ĭubita mea,
şi eŭ sînt ĭubitul tăŭ.
— Dacă îţĭ sînt ĭubita ta,
ce semn are casa mea?
— Măr roşu aĭ la poartă,
baltă de lapte la scară,
cucul (ceas), care cîntă pe sofate,
şi privighetoarea în colivie.
— Aĭ trecut şi aĭ văzut,
aĭ întrebat şi aĭ auzit.
Dacă eştĭ ĭubitul mĭeŭ,
ce semn are trupul mĭeŭ?
— Zahăr roşu pe buză,
şi un semn negru pe ţiţă.
— Tu eştĭ voĭnicul mĭeŭ,
vino încoace în pĭeptul mĭeŭ.

T. Şunda

VII

Lĕa Marino, lĕa marată!
ţe n'i staĭ învirinată?
lĕa Marino, nivĕastă n'ică!
veḍí mîndila-ţĭ si din'ică,
ţe a porţĭ tut lirusită?
— Port mîndila lirusită,
că n'-am g'ònili tu xĕani.
— Cîţĭ an' ari ţe-ĭ tu xĕani?
— Ari nŏauă an' tu xĕani,
treĭ an' ninga va s-lŏ-aşteptu,
va s-ţîn dorlu a meŭ tu ch'eptu,
şi cari ĭar nu va si v'ină
ninga treĭ an' va s-mi ţină.
Di prĕapoĕa laĕa-n' di laĭe,
laĭe, corbi, corbi stran'i,
va-n' alég s-mi, duc si ch'er,
tr-un laĭ corbu mînistér.

Fă Marino, fă sărmană,
de ce staĭ întristată?
fă Marino, nevastă mică!
vezĭ năframa se prăpădeşte,
de ce o porţĭ mereŭ înegrită?
— Port basmaua inegrită,
căcĭ mĭ-e bătbatul în străinătate.
—Cîţĭ anĭ e, de cînd e în străinătate?
—E de nouă anĭ în străinătate,
treĭ anĭ încă îl voiŭ aştepta,
voiŭ păstra (ţine) dorul în pĭept
şi dacă ear nu va veni,
încă treĭ anĭ mă va ţine.
Apoĭ nenorocita de mine,
negre, de doliŭ haĭne
îmĭ voĭŭ alege, ca să mă duc să pĭer
într-o neagră monastire.

— Marino, nivĕastă n'ică,
mini escu g'onlĕ-a tăŭ.
— Trĕaţi-ţi caléa ţĕa vinită,
că n'-am inima cîrtită
cari eşti g'onilĕ-ameŭ
ţe sĕamni ari casa mĕa ?
— Mer, lulúdĭ ca faţa ta,
pergură tu cali da.
— Cari eştĭ g'onile a meŭ,
ţe sĕamni ari ch'eptul a meŭ ?
— Masni lăĭ ca ocl'il' a tăĭ.
— Tini eştĭ, g'uneăle, stăĭ.

—Marino, nevastă mică,
eŭ sunt bărbatul tăŭ.
—Trece-ţĭ drumul cel venit,
căcĭ mĭ-e inima amărită,
dacă eştĭ bărbatul mĭeŭ,
ce semne are casa mea ?
—Măr, florĭ ca faţa ta,
viţă spre cale bate.
Dacă eştĭ voĭnicul meŭ,
ce semne are pĭeptul mĭeŭ ?
—Măsline negre ca ochiĭ tăĭ.
—Tu eştĭ, iubite, stăĭ.

Notă.—Aromînii aŭ multe poeziĭ de felul acesta, la carĭ daŭ caz înstrăinările dese ale bărbaţilor în ţărĭ străine, unde şed mulţĭ anĭ, lăsînd nevestele lor să aştepte. In timpul absenţeĭ bărbatuluĭ, nevasta sa nu joacă la horc, nicĭ la nunţĭ ; şi drept semn de jale şi de aşteptare poartă *mîndilă* neagră, adică basmaoa, cu care era legată la cap, cînd plecă bărbatul cĭ. Femeile aşteaptă treĭ anĭ, şapte, nouă, doĭsprezece, pînă la douăzecĭ multe, şi nevenind bărbaţiĭ lor, spre a nu se mărită cu alţiĭ, se retrag în monastire făcîndu-se călugăriţe. Înstrăinările datează din timpul luĭ Alipaşa maĭ cu seamă, tiranul Epiruluĭ, care a persecutat foarte mult pe Romînĭ, că aŭ rezistat a-şĭ menţine drepturile de independenţă ce aveaŭ în timpul luĭ. De atuncĭ datează emigrarea familieĭ Sina din Viena, Dumba, Germani, Beiu, etc., carĭ se află în România ; alte înstrăinărĭ se fac şi din impozitele grele, impuse de guvernul turcesc şi din motive de câştig.

Bărbaţiĭ, maĭ cu sémă aceĭ carĭ aŭ lipsit mulţĭ anĭ şi timpul a schimbat fizionomia lor, întorcîndu-se cu alte costume, încearcă fidelitatea femeilor lor, trecînd de străinĭ.

Multe se răzbună în contra bărbaţilor lor aşteptîndu-ĭ pînă cînd vin şi îndată ce ajung, se retrag în casele părinţilor lor şi remîn nemăritate.

I. Caragiani

VIII

— Ţeşedĭ, fĕată, ningă vale,(amare)
fĕată muşată ?
— S-trĕacă valĕa, si-n' mi nĕacă,
g'oni ch'irag'í.
— Că ţe, fĕată, si-n' ti nĕacă,
fĕată muşată ?
— Nŏ-am ne mumă, nŏ-am ne [tată,
nŏ-am ne soră, nŏ-am ne frate,
un g'one ş-aţél tu xĕane,

s-n'-astingă n'atilĕ-amĕale.
— Ţe-n' daĭ, fĕată, si-n' mi duc,
g'onile mine s-ţ-ulŏ-adúc ?
— Z-daŭ sinduch'a ş-paĕa tută,
ş-ţe di tine s-h'ibă vrută,
si-n' lŏ-adúţĭ ḑua cu sŏare,
z-v'ină sŏáţile si-n' ŏară.

— Ce şezĭ, fată, lîngă vale ?
fată frumoasă ?
— Să treacă valea, să mă înece,
voĭnic cărăuş !
— De ce fată, să mi te înece,
fată frumoasă ?
— N-am nicĭ mamă, n-am nicĭ tată,

n-am nicĭ soră, n-am nicĭ frate,
un iubit şi acel în străinătate,
ca să veştejască (să-mĭ stingă) ti- [nereţele mele.
— Ce-mĭ daĭ, fată, să mă duc,
voĭnicul să ţi-l aduc ?
— Iţĭ daŭ lada şi zestrea toată
şi ce de tine e dorit.
Să mi-l aducĭ ziua cu soare,
ca să vie prietenele (tovarăşele) [să mă felicite.

— Fĕată, v'în si-n' ti l'aŭ mine,
si-n' tĕ-adár tută dĕ-asime.
— G'one, ma gh'ini-n' mi nec,
dicît cu tine s-mi ved [1]).

— Fată, vin să mi te ĭaŭ eŭ,
să mi te fac toată în argint.
— Voĭnice, mai bine mă înec,
de cît cu tine să mă văd.

VIII (VARIANTA)

— Ţi ştaĭ, fĕată, lîngă vale,
lĕa fĕată muşată ?
Şi-n' plîndi cu ahătă jale,
lĕa fĕată muşată ?
Va-n' trĕacă valĕa, şi va-n' ti nĕacă,
lĕa fĕată muşată.
— Lasă şĭ-trĕacă ş-las mi nĕacă,
g'one ch'irag'i !
Ţi n'-u voĭ laĕa di bană,
laĭ g'unĕale bun !
g'onile n'i lŏ-am tu xĕană,
g'one ch'irag'i !
Şapte an' n'-escu mărtată,
nu-n' esc ni nvĕastă, ni fĕată ;
ning-un an ĭo va-n' lŏ-aşteptu,
ş-apoĕa va-n'mi mărît
cu un g'one nixinît,
si n'i-l am totună acasă,
că mult inima n'-u arsă.
— Ţi-n' daĭ n'ică, si-n' mi duc,
si-n' mi duc, si ţă-l adúc
— Paĕa tută cu un zbor,
şi di tine ţi-n' ţ-u dor ;
ţĭ daŭ fluriile di pi ch'eptu,
si-n' lŏ-adúţĭ pîn la sîm-Ch'etru.
Tră un g'one ca a n'eŭ,
ch'irag'i z-daŭ bana ĭeŭ.
— Ţi semn ş-avĕá g'onle a tăŭ,
spuni, n'ică, si ştiŭ ş-eŭ.
— Ş-avĕá semnu laĭŭ în ch'eptu,
n-ch'eptu tru úmirlu dreptu.
— Disfă-n' ch'eptul s-mutrĕá gh'ine,
g'onle a tăŭ n'i escu mine.

—De ce staĭ, fată, lîngă vale,
fată frumósă ?
—Şi plîngĭ cu atîta jale,
fată frumoasă ?
va trece valea şi te va îneca,
fată frumósă.
—Las' să treacă şi las' să mă înece,
voĭnicule cărăuş,
Ce o vreaŭ amărîta de viaţă,
voĭnicule bun !
voĭnicul mi l-am în străĭnătate,
voĭnicule cărăuş !
De şapte anĭ sînt măritată,
nu sînt nicĭ nevastă, nicĭ fată ;
încă un an îl voiŭ aştepta
şi apoĭ mă voiŭ mărita,
după un voĭnic neînstrăĭnat,
ca să-l am totdeauna acasă,
căcĭ mult inima mĭ-e arsă.
—Ce-mĭ daĭ, dragă, să mă duc,
să mă duc, să ţi-l aduc.
—Zestrea toată cu o vorbă,
şi de tine ce-ĭ dorit ;
ĭţĭ daŭ fluriile de pe pĭept,
ca să mi-l aducĭ pînă la Sf. Petru.
Pentru un voĭnic ca al mĭeŭ,
cărăuşule ĭţĭ daŭ viaţa eŭ.
—Ce semn avea voĭnicul tăŭ,
spune, micuţă, să ştiŭ şi eŭ.
—Avea semn negru în pĭept,
în pĭept la umărul drept.
—Desfă-mĭ pĭeptul, şi priveşte bine,
voĭnicul tăŭ sînt chiar eŭ.

IX

Alĕa, [2]) n'i nch'isĭĭ şi va si-n' fug,
lele-n' pul'ŭ albu dit munte,
lele-n' sifterlŏ-a n'eŭ !
alĕa, tu hŏara mĕa ĭo va-n' mi duc,
lele-n' pul'ŭ albu dit munte,
lele-n' sifterlŏ-a n'eŭ !

Pornĭĭ şi o să fug (să plec),
dragă pasere albă din munte,
dragă aquila mea !
în satul mĭeŭ eŭ o să mă duc,
dragă pasere albă din munte,[3])
dragă aquila mea !

[1]) Var. Weig. Arom. II, 88, 58. ; Eurad. 13 o. c ; Obidenaru : p. 96, I.
[2]) Alĕa, se repetă la începutul fie-căreĭ vĭers. Este un apelativ adresat iubiteĭ.
[3]) Se repetă aceste două vĭersurĭ la fie-care vĭers.

va-nˈ mĕ-alín pĕ-avlia mĕa,
va-nˈ arúp dĕ-aua mĕa.
Nˈ-inchˈisíĭ la dada mĕa,
plŏae mare şi diděá;
nˈ-inchˈisíĭ la tată-nˈu,
vimtu mare şi trăḑěá;
nˈ-inchˈisíĭ la soră-mĕa,
chˈiametĕa si fiţěá;
nˈ inchˈisíĭ la vruta mĕa,
sŏare ş-muşutĕaţă irá.

O să mă urc în curtea mea,
îmĭ voiŭ rupe de strugurii meĭ.
Porniĭ la mama mea,
ploae mare ploua;
porniĭ la tatal mĭeŭ,
vînt puternic (mare) trăgea;
porniĭ la sora mea,
furtuna că se făcea;
porniĭ la ĭubita mea,
soare şi frumuseţe era.

X

Nˈi sĕ-aurî trŏ aestă vˈaţă,
că ma zori, dadă, nu s-faţe,
cîndu-nˈ ticnĕaşte cîti vîrŏară,
perlˈi din cap nˈi si scŏală,
ma tu, ţĕ-aĭ casa la nă parte
tu, chˈară feată, gură di nˈare
strigă-nˈ ş-a nˈia z-vˈin ti durnˈare,
că escu durùt di sinile a tale
ma Dumniḑă'ŭ si-nˈ da răvdare!

Mi s-a urît întru astă viaţă,
că maĭ de zor durere nu se poate,
cînd mă ticneşte cîte o dată,
periĭ din cap mi se răscoală (îmĭ ĭeaŭ lumea în cap).
Dar tu ce aĭ casa la o parte,
tu, scumpă fată, cu gura de mĭere,
strigă-mă să viŭ la tine să dorm
căcĭ sînt dorit de sinurile tale...
dar, Dumneḑeŭ să-mĭ dea răbdare!

D. Bolintineanu ap. Albumul Macedo-romîn, p. 75.

CANTECE DE JOC

I

Nă vĕără cu treĭ laĭ meşĭ,
ţĕ-avúşĭ Liţă di tĕ-aprimsèşĭ ?
Liţă sor,
Liţă dor !
Treĭ mesĭ tricúţĭ tu munte,
Liţă mi scusèşĭ dit minte.
Liţă sor,
Liţă dor !
Liţă cu cularĕa n-cap,
cum si fac, cum si-n' tĕ-aráp ?
Liţă sor,
Liţă dor !
Ş-tricú beĭ pe ningă pŏartă,
Liţa z-gălbini ca mŏartă
Liţă sor,
Liţă dor !
Liţa, v'utăganĕa m-băr(n),
nu sĕ-aspare ĕa di văr(n).
Liţă sor,
Liţă dor !
Liţa cu c'ŏariţĭ tru c'or,
mă s-pare văru fic'ór,
Liţă sor,
Liţă dor !
Liţă cu perlu alăsát,
mă s-pare vîră bărbát,
Liţă sor,
Liţă dor.

O vară cu treĭ lunĭ,
ce avuşĭ Liţă de te aprinseşĭ de (dor)?
Liţă dragă (sor),
Liţă dorule ?
Treĭ lunĭ trecute în munte,
Liţă mă scoseşĭ din minte.
Liţă dragră,
Liţă dorule.
Liţă paful de argint în cap,
Cum să fac, cum să te răpesc ?
Liţă dragă,
Liţă dorule ?
Trecu *beĭ* (turc) pe lîngă poartă,
Liţa se îngălbeni ca mŏartă.
Liţă dragă,
Liţă dorule.
Liţa (cu) ĭataganul în brîŭ,
nu se teme eă de nimenĭ.
Liţă dragă,
Liţă dorule !
Liţă cu cioarecĭĭ în picior,
se pare, ca-ĭ un fecior,
Liţă dragă,
Liţă dorule !
Liţa cu părul lăsat,
se pare, că-ĭ un bărbat.
Liţă dragă,
Liţă dorule.

II

Dişcl'idi-ţĭ, muşată, uşa,
morĭ mer arôş, } se repetă la
morĭ gutun'iţa mĕa ! } fiecare rînd
că v'ine domnul curmát,
le ! curmát, mult asudát ;
l'a-ţĭ ileneă cu ibriclu,

Deschide-ţĭ, frumoaso, uşa,
fă măr roşu,
fă gutuĭa mea !
căcĭ vine boĭerul ostenit,
fă ! ostenit mult asudat ;
ĭea ligheanul cu ibricul

si-l' torn'i ta si ş-la min'li;
l'a ş-pisch'iréa di mitasi,
ta si-şĭ aştĕargă asudoarĕa.
Domnul le si discurmă',
şi gutun'iţa nis ciftă'.

Blaţa.

să-ĭ tornĭ, să-şĭ spele mĭĭnele;
ĭea şi pişchirul (prosopul de)mătase,
ca să-şĭ şteargă asudoarea.
Domnul (boĭerul) se odihni
şi pe gutuĭe (fata ca gutuĭe) poftì.

G. Papa Milĭu.

III

Pulít, laĭe pulít [1]),
pulít, h'ir di vasilĕác,
vre-n' ţi, fĕată, pulitlu! } se repetă la fie-care 2 rînduri
tavlă mare, ş-pungă gŏală,
cîndu v'in, v'in hîrióşĭ
cu punga mplină di groşĭ,
cîndu şĭ-fug, învirináţĭ,
cu paráţĭ împrumutáţĭ,
şi aţél' cu ch'ifil'óţĭ daţĭ.

Vlaho-Clisura.

Pulit, măĭ pulit, [1])
pulit, fir de busuĭoc,
ĭubeşte, fată, pe pulit.
tavă mare, şi punga goală,
cînd vin (din străinătate), vin bu-
[curoşĭ,
cu punga plină de groşĭ,
cînd fug, întristaţĭ
cu banĭ împrumutaţĭ
şi aceĭ cu garanţie daţĭ.

IV VARIANTA

Pulít, more pulít,
pulitu h'ir di vasilĕác,
tavlă mare ş-pungă gŏală,
c-ună zlŏată calpă n-pungă;
cîndu j-v'in, sun hîrióşĭ,
cu ndao sute di groşĭ;
mă cînd fugu, nvirináţĭ
cu paráţĭ împrumutáţĭ;
şi laĭle mul'érĭ a lor,
treĭ meşĭ cu piturŏan'e
şi treĭ an' mŏarte di fŏame,

Vlacho-Clisura

Pulit, măĭ *pulit*,
pulit fir de busuĭoc,
tavă mare şi pungă goală,
cu o *zlotă* [2]) calpă în pungă;
cînd vin, (sînt) bucuroşĭ, voĭoşĭ,
cu vr-o cîte-va sute de groşĭ;
dar cînd pleacă (fug), întristaţĭ,
cu banĭ împrumutaţĭ;
şi bietele femeĭ (muĭerĭ) ale lor,
treĭ anĭ, cu plăcinte (bune)
şi treĭ anĭ moarte de foame.

Nicolae Nacea
institutor.

V

Mamă, un g'one la pŏartă
să-l' dişcl'id, să nu-l' dişcl'íd,
în' mĕ-arîşu di-l' dişcl'işu,
ş-trapse ndreptu tu udae:
— «G'one, mama nu ş-ĕ-acasă!

Mamă, un voĭnic la poartă,
să-ĭ deschid, să nu-ĭ deschid?
mă înşelaĭ şi-ĭ deschiseĭ,
îşĭ trase drept în odae:
— «Voĭnicule, mama nu-ĭ acasă!

[1]) *Pulit* se numeşte la Vlaho-Clisura, acel Clisurian care merge să-şĭ agonească existenţa în *Pole* (Constantinopol) Aceştia, de şi uneorĭ sînt săracĭ şi cu greŭ îşĭ cîştigă cele necesare, totuşĭ, cînd se întorc în oraşelul lor, vin bine îmbrăcaţĭ, şi fac şi în casă lux, servind cu tave de dulceaţă mare şi frumoase pe musafirĭ, pînă cînd isprăvesc banĭĭ aduşĭ din străinătate şi sînt constrînşĭ să n-aĭbă cu ce să plece din noŭ.

[2]) Moneda de 30 parale turceştĭ.

«Du-n' te, g'one, că n' esc fĕată.
Iu-n' ţ-u mă-ta, moĭ muşată,
ĭu-n' ţ-u măt-ta cu tot tata?

—Mama n'-u la mînistiru
s-părăcălsĕască Stămăria,
să-n' da g'one bun an'ia.
fata n'-u la pănăv'ir,
să-n' alĕagă un hach'ir
să-n' adară nă fustane,
nă fustane tră ncrunare.

du-mi-te, voĭnicule căcĭ sînt fată.
— «Unde mi ţi-e mamă-ta, fă frumoasă,
unde mi-ţi-e mamă-ta şi cu tot tată?
— «Mama mĭ-e la monastire,
ca să roage pe S-ta Marie,
să-mĭ dea voĭnic bun mie.
Tata mĭ-e la bîlciu
să-mĭ aleagă un *hachir* (fel de ştofă),
să-mĭ facă o rochie,
o rochie pentru încununat.

VI

C'urbăg'ŏn'a ţinţi fĕate.
tuti la gh'ne ş-li dĕade,
ţĕa ma n'ica tu gazepi,
gazepi, laĭe gazepi,
cîte hŏare n'-alăgăĭ,
ca Clisura nu n'-aflăĭ.
Trăşĭ tu mărdinĕa di hŏară,
şi nşi nivĕasta nafŏară,
dado, va n'-u başŭ nă ŏară.

Boĭereasa (are) cinci fete,
pe toate la bine le dede,
(ad.: pe toate bine le mărită),
pe cea mai mică de minune,
minune, mare minune,
cîte sate umblaĭ,
ca Clisura nu aflaĭ, (adică a mă-
ritat-o la VI. Clisura)
tocmaĭ la marginea de sat,
eşi nevasta afară,
mama, o voĭŭ săruta o dată.

VII

Cucuţă'l di tu livade
a gălbină!
cucuţă'l di tu livade,
a vînită!
lundu-lungu ca vlăstaru [1])
a gălbină! a vînită!
ca vlăstár di la Murich'i
a gălbină; vînită
s-nu cuteḑi să-l aruch'i,
a gălbină! vînită!
si-n' lŏ-arŭp cucuţă'l doru,
a gălbină; vînită!
si-n' lŏ-arupu şi las moru,
a gălbină; vînită!
s-murĕarim, s-nu putriḑarim
a gălbină; vînită.
Cu g'onli s-mĕ-andimuşĕarim...
a gălbină; vînită.

Cocoşel [2]) din livede,
fă galbenă (palidă)!
cocoşel din livede,
fă vînită!
lung, lung ca vlăstar
fă galbenă; vînătă!
ca vlastar de la Murichi [3])
fă galbenă; vînătă!
să nu cutezi, ca să-l rupi,
fă galbenă; vînătă!
să mi-l rup cocoşel dor,
fă galbenă; vînătă!
să mi-l rup şi las să mor,
fă galbenă; vînătă!
De aş muri şi de n'aş putrezi,
fă galbenă; vînătă!
şi cu ĭubitul de m'aş reîntălni!
fă galbenă; vînătă!

[1]) Fie-oare viers se repetă de două orĭ.
[2]) Un fel de floare de munte, cu care se împodobesc fetele la cap în zile de sărbătorĭ la Vlaho-Clisura. Aci prin cocoşel se înţălege voĭnic.
[3]) *Murichi* este încîntătorul munte din apropierea Vlaho-Clisureĭ, împodobit cu frumoase păduri.

VIII

N'-avĕám un calu, calu laĭ calu,
n'-avĕám un calu, cal ag'amítu;
eŭ l-aduţĕamu l-*Apa-ţĕa-raţĕa,*
năs mĕ-aduţĕá tu un loc ursuzu,
t-un loc ursuzu la Papa-Nicola,
Papa-Nicola ş-avĕá treĭ fĕate,
trei laĭ fĕate, treĭ muşate,
ţĕa cama marĕa: «gh'ine vinişi!»

ţĕa ditu mesi: «urseă-nă n-casă!»
ţĕa cama n'ică: «dă-n' calu g'one!

«calu, laĭ calu, cal ag'amitu,

«doi vă vinit, ş-treĭ va s-plicaţî
«ş-mine ma n'ica cu voĭ va-n' mi [lŏaţî.

Vlaho-Clisura.

Aveam un cal, cal voĭnic cal,
aveam un cal, cal ageamiŭ;
eŭ îl duceam la *Apa cea rece* [1])
el mă conducea într-un loc răŭ;
într-un loc răŭ la Papa-Nicolae,
Papa-Nicolae avea treĭ fete;
treĭ fete, treĭ frumoase,
cea maĭ mare (îmĭ zise) «bine ve- [nişĭ (bun sosit!)»
cea mijlocie: «poftim în casă!»
cea maĭ mică: «dă-mĭ calul, voĭ- [nice!
«calule, voĭnicule cal, cal ageamiŭ [nebun),
«doĭ veniraţĭ şi treĭ vă veţĭ duce,
«pe mine cea maĭ mică, cu voĭ [mă veţĭ lua!

IX

— Mul'eri j-bărbáţĭ,
bărbatlu va-n' lŏ-alás!
— Lasă-ţĭ lu mărată,
mărată nfărmăcată!

— Duse la v'in'e
ş-agărşí cusorlu;
ş-agărşí cusorlu,
si-l tal'i Hristolu.

— Lasă-ţĭ-lu mărată
mărată nfărmăcată!

— Duse ntră lĕamne,
ş-agărşí tăpŏara;
ş-agărşi tăpŏara,
si-l tal'i lîngŏarĕa.

— Lasă-ţĭ-lu mărată,
mărată nfărmăcată!

— Duse Luşniţa,
ş-agărşí bucl'iţa,
ş-agărşi bucl'iţa,
si-l tal' prucuv'iţă.
etc. etc.

— Muĭerĭ şi bărbaţĭ,
pe bărbat mi-l voiŭ lăsa!
— Lasă-ţi-l sărmană,
sărmană nenorocită!

— Merse la vie,
îşĭ uĭtă cosorul,
îşĭ uĭtă cosorul,
să-l taĭe Hristos.

— Lasă-ţi-l sărmană,
sărmană nenorocită!

— Se duse la lemne,
îşĭ uĭtă toporul,
îşĭ uĭtă toporul,
să-l taĭe boala (lîngoarea).

— Lasă-ţi-l sărmană,
sărmană nenorocită!

— Se duse la Luşniţa,
îşĭ uĭtă *bucliţa,* [2])
îşĭ uĭtă bucliţa,
să-l taĭe pojarul.
etc. etc.

[1]) Este o fîntînă spre apus de Vlaho-Clisura; se numeşte aşa, fiind-că apa de aci este foarte rece şi foarte bună de băut. In timpul verei aci es clisurencele cu bărbaţiĭ lor de se plimbă şi petrec.

[2]) Vas de lemn, în care se pune apă, vin.

X

Mulţĭ erám, mulţi nă h'im,
ş-a priĭmnare nă işim ;
vruta n-cale o tih'isim,
pîn di un li vrute l' grim ;
vruta s-trapse la nă parte,
nă o fĕaţe tu inate.
Altă ŏară s-u tih'isim
va vĕadă ţi masturĭ hiim,
ocl'ul laiŭ, ocl'ul dĕ amură,
faţa l'eĭ s-tuch'aşte n gură.

Vlaho-Clisura.

Mulţĭ eram, mulţi sîntem,
şi la plimbare eşirăm,
pe ĭubita în cale o nimerirăm,
pînă la unul ĭubiteĭ îi vorbirăm ;
ĭubita se trase la o parte,
ne o făcu în necaz.
Altă dată de o vom întâlni,
va vedea ce meşteriĭ sîntem,
ochiul negru, ochiul de mură,
faţa (obrazul) eĭ se topeşte în gură.

Observaţie.—Cît durează logodna se obicĭnueşte în Vlaho-Clisura, ca rudele *gĭonclui* să scoată pe *isusita* fecĭoară la plimbare, ca să o distragă. Aci se ospătează şi petrec jucînd şi cântînd. Câte o dată însă rudele isusiteĭ ieş a parte şi rudele *gĭonclui* tot a parte. Obiceĭul cere ca tînĕrul să se apropie de logodita luĭ, pe cînd rudele acesteia îl opresc, ca pedeapsă de ce să nu o fi invitat, şi scos la plimbare. Un ast-fel de moment se cîntă în cîntecul de mai sus. Rudele tînăruluĭ sînt supărate, că drăguţa le-a făcut-o !

XI

— Ţe-amînáşĭ, lilud̆ă, s-eşĭ,

Tîrnînă, } Se repetă la fiecare rînd.

— N'-amînáĭ şi va-ni ami'n,
că ni-u frică dĕ aţél g'oni,
ţe-n' mi l'a di mînă-mînă
di-n' mi scŏati la fintînă,
la fîntînă stră fintînă,
ĭu z-duc fĕátili ş-la lînă,
di v'in g'on'l'i di lĕ-avînă,
di li stringu mi'n'ili,
di li fringu nĕálili,
nĕalili ş-mîrdĕálili.

Avela, Epir.

— De ce întîrziaşĭ, floare să eşĭ (să apară ?

Tîrnănă,

— Întîrziaĭ şi voiŭ întîrzia,
căcĭ mĭ-e frică de acel voĭnic,
care mă ĭea (apucă) de mînă,
şi mă scoate la fintînă,
la fintînă, deasupra fintineĭ,
unde mĭerg fetele şi spală lînă,
unde vin voĭnicii de le gonesc,
şi le string mĭĭnele,
le fring inele
inelele şi mărgelele.

XII

Ţe va-n' g'oc, ţe va-n' ansár,
că n'am tată cîrvînár,
cîrvînár cîrvel'a n-sin
ş-furtutirĕa cîpitin'ŭ
şi cu plosca plin di v'in.

Vlaho-Clisura.

Că-mĭ voiŭ juca, că voiŭ sări,
căcĭ mĭ-e tata cărăuş,
cărăuş cu piĭnea în sîn,
şi cu *furtutirea* ca perină,
şi cu plosca plină cu vin.

XIII

Aŏa didindi di Sîrună,
ş-ĕasti ş-nu v'anĭţâru
cu tîmpîrălu tu mînă.
«Bati-ţĭ, caĭmene, tîmpîră,
«bati-ţĭ tora tu hîrv'ie,
«cînd z-duc g'on'l'i avinare,
«coch'ile tr-apă arate
«s-trĕacă n'ica si-n' ŏ-aráp.

Mia Adam.

Aci dincolă de Salonic,
este un ienicer,
cu tamporaoa în mînă :
«cîntă, sărmană, tampara,
«cîntă acuma în zorĭ,
«cînd se duc voinicii la vînat,
«verginile (fetele mari) pentru apă [rece
«să treacă mititica să-mĭ o răpesc.

Vlaho-Clisura.

XIV

Munte analtú n' mĕ-alinám,
Gh'argh'arină,
ş-apă arate dipunĕám,
şi grădina n' ŏ-adăpám,
n'-si nviţă nă pitrunicl'e.
ta si-şĭ v'ină tu grădină,
ŏ-avigl'ăĭ şi n'-ŏ aciţăĭ
ş-a bigáĭ tu nă cutie,
si-n' cintă ditu hărgh'ie,
s-avdă vrútele z-dişteaptâ,

s-l'a vásele z-ducă trĕ-apă
la fântăna ţĕa din ḑeană,
ĭu z-duc g'on'il' s-li mintĕască.
cu fúndele di bosil'ác,
un cŏ-alantu s-arisĕască,
s-arisĕască şi isusĕască.

Munte înalt urcam,
argintină ! (curată ca argintul viŭ),
şi apă rece coboram,
şi grădina adăpam,
se obicĭnui o potîrnichĭe,
ca să vie în grădină.
o păziĭ şi o prinseĭ,
şi o băgaĭ într'o cutie (colivie)
ca să-mĭ cînte în zorĭ de zi,
să auză cele îndrăgostite, să se deş- [tepte,
să ĭea vasele, să se ducă la apă,
la fîntîna cea de pe colină,
unde mĭerg voinicii să le curteze,
cu fundele de busuĭoc,
unul cu altul să se placă,
să se placă, să se logodească.

Moloviște

XV

Muntĕ-analtu n'-alînám
v'árv'ină
şi-apă araţi-n' dipunĕám
şi gărdina n'-adipám ;
nă pitrunicl'e îş v'inĕá
diminĕaţa di-şĭ cintă,
s-ŏ-avdă vruta si-n' si scŏală,

ntrĕaptă cu vasili s-n'argă,
s-pŏară apă din fintînă,
din fîntîna ţĕa din ḑeană
si-n' da n'ia tra si bĕaŭ,
şi nvĕastă apoĕa s-u l'aŭ.

Munte nalt suĭam,

şi apă rece coloram
şi grădina adăpam ;
o potorniche venea,
dimineaţa de cînta,
ca s-o auză ĭubita, să se sooale (să [se deştepte),
la apă cu vasele să meargă,
să poarte (să care) apă din fîntînă,
din fîntîna cea de pe deal,
să-mĭ dea mie, ca să beaŭ,
de nevastă apoĭ s-o ĭeaŭ.

XVI

Ţe n'-u dor, lĕa dado, dorŭ
şi sĕ-alinc'ască' g'on'l'i n-corŭ,
şi ĭo-s-mutrescu dit ubór,
cari g'oni s-mĕ-arisĕască,
cŏ-aţél dada s-m-isusĕască
c-un g'oni fără mustaţă,
s-nu-n' mi sch'ină pisti faţă,
di-n' l'a albĕaţa ş-aruşaţa
di-n' si ch'ardi muşuteaţa.

Mac. 10; Burada, 19 a. c.

Ce-mĭ-e dor, fă mamă, dor,
să se prinză voĭnicii în horă,
şi eŭ să privesc din curte,
care voĭnic să-mĭ placă,
cu acela mama să mă logodească,
cu un voĭnic fără mustaţă,
să nu mă ghimpe pe faţă, [1]
de-mĭ ĭea albeaţa şi roşeaţa,
de mi se pĭerde frumuseţea.

De la teta Zee.

XVII

Di Custúr, vaĭ amán,
di Custúr n'-agich'igsĕám,
n'-agich'isĕámună muşată,
nă muşată, nă scriată..'
pasa Viniri ĕa-n' si la,
ma ş-si la, ma ş-sĕ-aspilá,
misch'ie sipuni j-diděá.

Din Castoria, vaĭ aman!
din Castoria (fată) ĭubeam.
ĭubeam pe o frumoasă,
o frumoasă, parcă zugrăvită,
în fie-care Vineri ea mi se spăla,
mi se spăla, mi se îmbăea,
cu sapon mirositor îşĭ da.

Vlaho-Clisura.

XVIII

Aprindi-ţĭ, n'ică, lĕa finare,
şi dipuni-ti tŏ-amare;
—Amarĕa ş-are furtună,
di-n'-u fricá s-nu-n' mi necu;
frimţĕaŏa-n' ca di cundil'u,
gura mĕa ca di birbil'u.
s-nu-n' nec truplu-n' di sirvil'u,

Vlaho Clisura.

Aprinde, dragă, felinarul
şi coboară-te la mare;
— Marea îşĭ are furtună,
de mĭ-e frică să nu mă înec,
să nu-mĭ înec trupul de chiparos,
sprinceana încondeiată,
gura mea ca de privighĭetoare.

XIX

Di sti migdal, vaĭ amán,
di sti migdal în' cidiú,
în' cidúĭ ş-mi vitinaĭ,
agapĕa mi mutrĕá din dĕană,
agapĕa mĕa şi prota vrĕare.

De pe migdal, vaĭ aman,
de pe migdal căzuĭ,
căzuĭ şi mă loviĭ (vătămaĭ),
ĭubita mă privea după colină,
ĭubita mea şi întĭea dragoste.

[1] Varianta vezĭ: Arom. II, p. 18, No. 14. Traducerea cînteculuĭ acesta este aşa cum o dăm noĭ. Viersul 1, 8 sînt neexact traduse la D-l Weigand. Tot aşa v. 3 şi 7 nu sunt bine date la D-l Weigand.

«v'u la voĭ ş la Dumniḑáŭ
s-pîrĕa că-i g'onlĕ-an'éŭ.
g'onl-an'éŭ şi vrutlu an'éŭ,
ĕa rucáţi-lu sti cîrave,
sti cîravĕa ch'îndisită
z-v'înă agapĕa s-lu vindică,
z-v'înă ḑi'nili slu plîngă.»

Vlaho Clisura

«curînd, la voĭ şi la D-zeŭ,
părea că-ĭ voĭnicul mieŭ
voĭnicul mieŭ şi iubitul mieŭ.
ean aruncaţi-l în barcă,
în barca zugrăvită,
să vie iubita să-l vindice
să vie zînele să-l plîngă.»

XX

— Aĭ morĭ fĕată s-ti mărit
si-n' ţă daŭ un pulitu
un pulit, un astrăchit.
— Nu-n' voĭ dadă io pulit,
şade-m Pole stĕ-aştirnútu,
vinde simite mprumutu
ş-eŭ a casă s-trag arale,
făr di fărînă n căpistĕare.
— Aĭ s-ţă daŭ un pîrmăteftu.
— Eŭ pîrmătefttul nu n'-il voĭ,
tută ḑua s-lugurseaşte,
nŏaptĕa tută s-minduĕaşte.
— Aĭ s-ţă daŭ un gănustár.
— Eŭ gănustarlu nu-n' lu voĭ
c-alagă uşe di uşe
c-unä laĭe căldăruşe.
— Aĭ s-ţă dau un araftu.
— Eŭ araftul nu-n' lu voĭ,
că mĭ nţapă cu aclu,
di-n' arăsár ca draclu.
— Aĭ s-ţă daŭ un tămpînár.
— Eŭ tămpînarlu va n'i-l l'aŭ,
năsu z-bată ş-eŭ z-g'oc
si-n' bată ş-cu timpîrálu
ca s-mi avdă ş-mîhîlălu.

— Aĭ, fă, fată, să te mărit,
să-ţĭ daŭ un *pulit*,
un pulit, o stîrpitură !
— Nu voĭ, mamă, eŭ *pulit*,
sede în Conpol pe aşternut,
vinde covrigĭ pe împrumut,
ear eŭ a casă să trag (sufer) rele,
fără de făină în căpistere.
— Aĭ să-ţĭ daŭ un neguţător.
— Neguţătorul eŭ nu-l voĭ,
toată ziua se socoteşte,
toată noaptea se gîndeşte.
— Aĭ să-ţĭ daŭ un spoitor.
— Spoitorul eŭ nu-l voĭ,
căcĭ aleargă uşe de uşe
cu o biată căldăruşe,
— Aĭ să-ţĭ daŭ un croitor.
— Croitorul eŭ nu-l voĭ,
căcĭ mă înţapă cu acul
şi săr ca dracul.
— Aĭ să-ţĭ daŭ un toboşar.
— Pe toboşar eŭ il voiŭ lua.
el să cînte, eŭ să joc,
să-mĭ cînte şi cu tamparaua,
să m-auză şi mahalaoa.

XXI

Ti-şĭ nivîlĕaşti un pişé,
ş-firmă'n' buni ş-aduţi,

si s-mărită mŏáşili,
mŏáşili ş-cucŏáşili ;
mŏaşili cara ş-avḑîră,
multu, multu s-hîrisiră,
unä cŏ-alantă zburá,
sĕ-alîxĕá şi si ndriḑĕá,
dinţî di faŭă j-bigá,
şi l-auşĭ ĕali nch'isĕá.

Ce-şĭ năvăleşte un paşe,
şi firmane (ordine împărăteşti) a-
[duce,
să se mărite bătrînele,
bătrînele şi gheboasele ;
bătrînele cînd auziră,
mult, mult se bucurară,
una cu alta vorbea,
se premenea şi se gătea (dregea),
dinţî de fasole îşĭ băga,
şi la bătrînĭ ele pornea.

Vlaho-Clisura

XXII

Di ună dadă laïe,
hŏara dîndînae

că-n' durn'ïĭ cu g'onle,
ţi-n' avĕăm sivdae ;
şapte nĕale n'-frĕaḑe,
mîna nu-l' u ţeşu :
Prota n' erá arşine,
apoĕa n' vine gh'ine ;
ş-mîna luĭ l'-u teşu,
ş-sinlu-l' lu dişcl'işu.
Mi muşcă di faţă
zalĕa si-ş lŏ-acaţă ;
zalĕa si-ş lŏ-acaţă,
cum si-n' es tu sŏaţă.

Cruşova.

De o mamă rea
satul dandana (adică : s-a umplut [satul de zgomot),
căcĭ dormiĭ cu voĭnicul,
ce aveam în dragoste ;
şapte inele îmĭ frînse (rupse),
mîna nu-ĭ o întinseĭ ;
întiĭ îmĭ era ruşine,
apoĭ îmĭ veni bine ;
şi luĭ îĭ întinseĭ mîna,
şi sînul îĭ deschiseĭ,
mă muşcă de faţă,
jalea să şi-l prinză ;
jalea să şi-l prinză,
cum să-mĭ es între prietene.

Zaha Buşa.

XXIII

Lungă, lungă ş-ca vlăstare,
alba mĕa !

aspune-n' care-n' ţ-aĭ tu vrĕare,
alba mĕa !
Perlu a tăŭ ca di hrisafe,
aspune-n' carĭ ţ-aĭ agape ;
faţa ta tută di lapte,
aspune-n', vrută, cu ndriptate.
Ocl'ul a tăŭ bagă mîră'zĭ,
aspune, vrută, ş-nu fă năjĭ.

Vlaho Clisura.

Lungă, lungă şi ca vlăstarul
alba mĕa ! } Se repetă la fie-care rînd
Spune-mĭ pe cine ĭubeştĭ (lit. aĭ în iubir'e)
Părul tăŭ cel auriŭ,
spune-mĭ, cine ţĭ-e drag ;
faţă ta toată de lapte,
spune, iubită, cu dreptate.
ochiul tăŭ pune în suferinţe,
spune, ĭubită, şi nu face nazurĭ.

XXIV

Nu-n' tĕ-arisí Zmail-aga,
Furca şi Samarina,
Ma-n' ţi cîftai şi Duşcă,
si l'aĭ armîtulich'a
Şi n-susu furl'i şi strigá
şi nsusu huhutescu :
— «Zmail arucă-ţĭ ármatli,

«Zmail aga laĭ dă-ti,

— «Cum si-n' arúc ĭo ármatli.
şi cumu si-n' mi dau.

(Se cîntă şi în greceşte la Pind).

Nu-ţĭ plăcu Zmail-aga,
Furca şi Samarina,
ci-mĭ cereaĭ (pretendeaĭ) şi în Duscă
să ĭeĭ armatolia.
şi sus (la munte) hoţiĭ îşĭ strigaŭ,
şi sus urlă :
— «Zmail aruncă-ţĭ armele (pre- [dă-te),
«Zmail aga măĭ dă-te (pre- [dă-te);
— «Cum să arunc eŭ armele,
şi cum să mă predaŭ.

XXV

G'ŏacă beŭlu neŭlu,
tu livăzle verdi,
rŏaŏa ş-lumina,
pĕanile îl' cad,
fĕata-l' lĕ-adună,
g'onile-l' lĕ-arape.
Morĭ nu ste nverină,
că prin pŏartă s-trec,
Salona s-mi duc,
di-n' ţe vreĭ s-ţ-adúc,
fundi va-n' ţ-adúc,
báire di Larsa
ch'aptine di Verv'a,
fundi di Sta Sera
pudímate dim Pole.

Joacă beul cel al ca nea,
în livezile verzĭ,
roua şi lumina,
penele îĭ cad,
fata (iubita) le adună,
voĭnicul i le răpeşte,
Nu mi te întrista,
căcĭ pe la poartă-ţĭ trec,
la Salonic mĕ duc,
spune-mĭ ce vreĭ să-ţĭ aduc,
îţĭ voiŭ aduce *funde*,
colane din Larisa,
pĭeptene din Veria,
funde din seres,
cizme din Constantinopol.

Aminciu

XXVI

Nă duminică dimnĕaţă
s-fiţĕá nă numtă mari,
lele Vangh'ĕa mĕa,
z-duc Budal'ĕan'l'i la numtă
si duc si sirgh'insĕască
lele Vangh'a mĕa.
Ş-ŏ-alasă Vangh'a singură
singură ş-isusită,
lele Vangh'a mĕa.
Ş-aţeu Ţul'a cînili,
andíhristu şi cîni,
lele Vangh'a mĕa.
Aclo îu nisă si dipnĕá
tu mav'irv'ó si z-ducă,
lele Vangh'a mĕa.
di cusiţă şi ŏ-aripŭ,
cîvală di-şi ŏ-arucă
lele Vangh'a mĕa.

Intr-o Dumineca dimineaţă,
se făcea o nuntă mare,
dragă Vanghea mea!
Se duc Budaleanii la nuntă,
se duc să petreacă,
dragă Vanghea mea.
Pe Vanghea o lasă singură,
singură şi logodită!
dragă Vanghea mea.
Şi acel Ţulia cîinele,
antechrist şi cîine (ad. răŭ),
dragă Vanghea mea,
pe cînd dînsa cobora
în bucătărie să se ducă,
dragă Vanghea mea,
de cosiţe o apucă
şi pe cal o aruncă (aşează),
dragă Vanghea mea.

Notă.—Această întîmplare cîntată în acest cîntec s-a petrecut prin 1893, în timpul iernei în Tesalia, oraşul Cardiţa.

Vanghea, frumoasă romînă din Samarina, era logodită cu un tînăr.

De dînsa însă era îndrăgostit un alt flăcău Ţulia al Cocoli, derbedeu, foarte curagios şi recunoscut ca îndrăzneţ. Acesta o pîndea la fie-care moment, ca să o răpească, după ce în repetite rînduri a cerut mîna ei de la fraţii fetei şi a fost refuzat. Intr-o zi pe cînd Budaleanii, fraţii—fetele logodite nu se duc— fetei s'au dus la o nuntă unde aŭ fost invitaţi, profitînd Ţulia de ocaziune, se duce în casa fetei şi o sileşte să îmbrace fustanela, după care încălecă cu dînsa şi fuge, ascunzîndu-se prin semănăturĭ, unde trăeşte treĭ lunĭ cu dînsa, fără să l poată prinde. Ţulia, crezînd că în urma acestuĭ act brutal va face şi pe părinţiĭ fetei să consimtă la amorul săŭ, a întors-o acasă.

Fraţii aŭ constrins fata să declare, că ca n-a dispărut de bună voïe ci că Ţulia a silit-o, în urma căruï fapt a şi fost condamnat la 10 (zece) anï închisoare.

Cu ocazia războiuluï greco-turc însă a fost liberat.

Astăzï Vanghea e măritată cu primul logodnic al eï, care, cu toată dezonoarea suferită, de fată n-a încetat un singur moment de a o iubi.

XXVI

Vetă
Lisavetă
më-arsèşï tŏ-aistă etă
Ah! lëa Veta mëa!
Sihatëa şi ch'uştecă,
nu-z-bînëaḑă tecă,
Ah! lëa Veta mëa!
Cusiţă mpîltite,
par că-s hrisusite,
Ah! lëa Veta mëa!
Sŏáţile-ţï aŭ fic'ŏr,
Vetă, cum nu ţ-u dor,
Ah! lëa Veta mëa!
Cu verï di urëacl'e,
v'in s-nă faţim p(ă)rëacl'e
Ah! lëa Veta mëa!
v'in dol'i s-nă lom,
dol'ï s-nă ncurună'm,
Ah! lëa Veta mëa!

Ţi-s aţëale nëale,
dë-anda n-aï fumëal'e?
Ah! lëa Veta mëa!

Cruşova

Vetă
Elisavetă
mă arseşi în această viaţă.
Ah! fă Veta mea.
Ciasul şi lanţul (de ceas)
nu trăesc nepereche,
Ah! Veta mea!
Cosiţe împletite,
parcă-s aurite,
Ah! Veta mea!
Tovarăşele tale aŭ fecïor,
Vetă, cum nu ţi-e dor,
Ah! Veta mea!
Cu cerceï în ureche,
Vin, să ne facem pereche,
Ah! Veta mea!
Vin amîndoï să ne luăm,
amîndoï să ne încununăm (căsă-
[torim)
Ah! Veta mea.
Ce-s acele inele,
de când nu aï copiï.
Ah! Veta mea!

Nuşca Ndunache Prenda.

CANTECE DE NUNTĂ

I

In «Joĭ seară» se cîntă mireseĭ:

Ş-inşi fĕata a primnare,
pi mărdineă dĕ amare;
s-priĭmnă fĕata şi si curmă,
ş-u l'a somnul, fĕata dŏarme,
sun aumbră di masinu,
clo si mută vimt arău,
vimt ară'ŭ, vimtu dĕ amare,
frĕaḑe dărma di masinu,
di agudi fĕata pi ch'eptu.

Eşi fată la plimbare,
pe marginea de mare;
se plimbă fată şi se osteneşte,
o ĭea (apucă) somnul, fata doarme,
supt umbra de maslin;
acolo se mută (rădică) vînt răŭ,
vînt răŭ, vînt de mare,
frînse (rupse) ramura de maslin,
şi lovi fata în pĭept.

L. Atanasescu

II

Inainte de bărbierirea mireluĭ, fetele şi nevestele îĭ cîntă:

Lă-n' mi şi aspĕală-n' mi
la şŏputlu din ch'ari;
n'-mĕ-aspilăĭ pri dŏaŭli braţă,
n'-arucáĭ ăpă ş-pri faţă,
mĕa-n' viḑúĭ ş-un g'oni bun
ş-nĭ cuvendă lŏaĭ s-l'-aspún:
— «a vre g'one, n'-tĕ-alivdară,
că eştĭ hrisic bun în hŏară.
va si-ţĭ daŭ un gros dĕ-asimi
şi c-un h'ir di ibrisimi,
ca s-l'i baḑĭ unä mînuşi,
s-n'i-l pŏartă nvĕasta di guşi. [1])

Lă-mă şi spală-mă,
la şupotul din spre apus;
mă spălaĭ la cele două braţe,
îmĭ aruncaĭ apă şi pe faţă,
îmĭ văzuĭ şi un voĭnic bun,
şi un cuvînt luaĭ să-ĭ spun:
— «Voĭnice, mi te lăudară,
că eştĭ argintar bun în sat.
ţ oĭŭ da un gros de argint
şi cu un fir de ibrişim,
ca să-ĭ puĭ o mănuşe,
să mi-l poarte nevasta la gît.

[1]) Vezĭ variantă, Burada op. cit. p. 419; Petrescu: p. 48, III. Mac. III

III

Cînd se porneşte mireasa la cele treĭ fîntînĭ, înainte de a ajunge tocmaĭ la fîntînă, i se cîntă :

Adunàţĭ-vă sŏàţile,
si nă ţem la şopute
— Duţiţĭ-vă, că ĭo nu v'ĭn,
că muma n'-mi isusĭ;
aŏaltăzĭ Dumînica,
nel curát n'-adúsiră ;
ş-ţinţi fluríĭ nişane,
tu h'ĭrlu di mîtase [1]).

Adunaţi-vĕ tovarăşelor,
să ne ducem la şipote.
— Duceţi-vă voĭ, căcĭ eŭ nu vin,
căcĭ mama mă logodi ;
alaltă-erĭ Duminica,
înel de argint îmĭ aduseseră ;
şi cincĭ fluriĭ [1]) arvună,
în firul de mătase.

IV (VARIANTA)

Aĭ lĕa fĕată, s-n'ardîm întrĕapă,
ca s-ti vĕadă g'on'l'i s-crĕapă ;
tra s-ascundă ş-alba ţînă,
cîndu s-ti vĕadă la fîntînă ;
duţiţĭ-vă voĭ, că nu-n' v'ĭnu,
la fîntînă nu-n' mĕ-alinu ;
că dadă n' mi isusĭ ;
c-un g'oni ţe-n' mĕ-arisĭ ;
ţinţi fluriĭ ş-nelu dĕ-asimi
ligate cu ibrăşimi,
di la g'oni lo arvună,
di n' mi ncrună tru nă stîmînă.

Aĭ fă fată, să mergem la apă,
ca să te vază voĭnicĭĭ cu crepe ;
ca să se ascunză şi alba (fericită) [zînă,
cînd te-o vedea la fîntînă ;
duceţi-vă voĭ, căcĭ eŭ nu vin,
la fîntînă nu mă urc ;
căcĭ mama mă logodi,
cu un voĭnic ce-mĭ plăcu ;
cincĭ fluriĭ şi inelul de argint
legate cu ibrişine,
de la voĭnic luă arvună,
de mă înconună într-o septămînă.

V

Cînd mireasa e adusă la cele treĭ fîntînĭ, ca să umple vasul

Umple, soră, vĕarsă, frate,
să-l' dăm apă ali cripate ;
nu-l'-u sĕate ali cripate,
că l'-u fŏame ali muşate.
Ţi si-l' dăm, ţi s-u gustămu ?
agaliţĭ si u ntribămu [1]).

Umple, soru, vĕarsă, frate,
si-l' dăm apă ali cripate ;
Nu l'-u fŏame ali muşate,
că l'-u sĕate ali crípate.
si-l' dăm v'ĭn di dulţe s-bĕa.

Umple, soro, varsă frate,
să-ĭ dăm apă întristateĭ ;
nu-ĭ este sete întristateĭ,
ci-ĭ este foame frumoaseĭ.
Ce să-ĭ dăm, ce să guste ?
aşteptaţĭ să o întrebăm [1])

Umple, soro, varsă, frate,
să-ĭ dăm apă întristateĭ ;
nu ĭ-e foame frumoaseĭ,
ci ĭ-e sete întristateĭ,
să-ĭ dăm vin dulce să bea.

[1])Varianta : Olympo-Walachen : p. 136; Burada : Nunta la Românĭ op. cit. p. 425.
[1]) Rudele maĭ apropiate ale mireseĭ, cele de sexul masculin, îĭ cîntă în glumă :

Ţi si-l' dăm, ţi s-u gustămu ?
«Pistrimă' cu trihină»

Ce să-ĭ dăm, ce să-ĭ dăm să guste ?
«Pastrama cu tarhana».

VI

Cînd porneşte mirele la mireasă, păşind pragul caseĭ, i se cîntă:

Nch'isi grambolu la nvĕasta,
ĕa ţiţéţi să nch'irdăsĕască,
a mă-saĭ să-l' prucupsĕască,
a tată-suĭ să-l' auşască.

Porni mirele la mireasa,
ean ziceţĭ să-ĭ fie de bine (!),
a mameĭ sale să procopsească,
a tatăluĭ săŭ să îmbătrînească.

VII

Cînd nuntaşiĭ se duc la casa mireseĭ

Morĭ tu flurie, fluria aruspă,
mĕa dure nî şiḑúşĭ ascumtă,
Eşĭ-nă tora tu migdane,
s-ti vĕadă sŏaţilĕ a tale;
cŏ-arale, ş-cu pirușane,
ş-cu cusiţa nĕale, nĕale,
eşi tu udălŏ-aţél cŏ-ag'ame,

si-n' ti vĕadă n'icu ş-mare;
adară-te ş-tĕ-armîtuĕă,
că va z-v'ină g'onele s-ti l'a;
s-tĕ-aducă la casa ta;
va s-ĕasă sŏacra si-n' ti l'a,
va-n' ti ducă tru oda ta.
Vrută le, s-nŏ-ascúlţi caniva,
mĕa niţi laĕa dadă a ta,
că bunlu maşĭ unlu ţi-l va,
maşi vrutlu ţi va-n' tı l'a.

Fă tu flurie, flurie *aruspă* (!),
destul şezuşĭ ascunsă,
Eşi acuma în faţă (la vedere)
să te vază tovarăşele tale;
fă tu cu zulufĭ şi cu bucle,
şi cu cosiţa înele, înele,
eşĭ (aparĭ) în camera cea cu gea-
[murĭ,
să mi te vadă mic şi mare;
gîteşte-te şi îmbracă-te (în haĭne noĭ)
căcĭ îţĭ va veni ĭubitul să te ĭea;
să te ducă la casa ta;
va eşi soacra să mi te ĭea,
mi te va duce în camera ta,
fă dragă, să nu asculţĭ pe nimenea,
dar nicĭ pe biata mama a ta,
căcĭ bine numaĭ unul îţĭ doreşte,
numaĭ ĭubitul, care mi te va lua.

T. Şunda.

VIII (VARIANTA)

Tu fluri-flurie aruspă,
nimál nă şiḑúşĭ ascumtă,
eşĭ-nă tora tu migdane,
să nă daĭ nă name mare.
Luna dĕade pi gh'urgane,
sŏarle dĕade pi căftane,
ĕa-le ĭu-şĭ v'ine ca aslán,

s-l'a lilic'a dĕ-argaván

Tu flurie, flurie *aruspă* (!),
destul şezuşĭ ascunsă,
eşĭ acuma la iveală,
să daĭ un nume mare
(adică să deviĭ renumită).
Luna răsări pe plapomă,
soarele pe caftan,
eată-l că vine ca un voĭnic (lit. leŭ),
să ĭea floare de crin.

si-l' dăm nă turtă cu n'are,
s-ŏ-aĭbă g'onile cu vrĕare;
pitrunicl'e tigînsită,
s-ŏ-aĭbă sŏacra hrisusită.

să-ĭ dăm o turtă cu mĭere,
să o aibă ĭubitul în vrere (ad. să o iubéscă)
potîrniche friptă,
ca sócră-sa să o trateze ca pe o fată de aur.

Com. de d-l Atanasescu Lazăr, student.

IX

Lîngă poarta mireseĭ se cîntă :

Cuscră analtă şi mavrumată,
scŏati-nă pirdica afŏară,
s-nă u lomu, s-nă fuḑimu,
si nă ţem tu loclu a nostru.

Carĭ s-fuḑim, ĭu va s-nă ţem ?
— Tŏ-Arbinşie va nă ţemu.
— Io Arbinşaşte nu n'i ştiu.
— N'-am nă mumă di-n' ti nvĕaţă.

Cuscra înaltă şi cu ochiĭ negri,
scoate-ne potîrnichea afară,
să o luăm, să fugim, (să plecăm),
să ne (du)cem în locul nostru (pe [la noi).
Dacă om pleca, unde ne om duce ?
— În Albania ne vom duce.
— Eŭ Albanezeşte nu ştiŭ.
— Am o mamă, care te învaţă.

X

Cînd nuntaşiĭ mireluĭ vin la mireasă, rudele mireseĭ le cîntă :

Gh'ini vin'ră cúscărl'i,
cúscărl'i aţél' álgh'il'i,
álgh'il'i ca láptili,
dulţil'i ca nuţili,
Agaléa, galéa, cuscri voĭ,
că sĕ-aspari fĕata-nă,
fĕata-nă, alĕapta-nă,
alĕapta şi scriata-nă.

Bine veniră nuntaşiĭ,
nuntaşiĭ aceĭ albiĭ,
albiĭ ca laptele,
dulciĭ ca nucile.
Încet, încet, voĭ nuntaşilor,
că se sperie fata (mireasa) noastră,
fata noastră, aleasa voastră,
aleasă şi scrisa voastră.

XI

Cînd vin nuntaşiĭ să ĭea pe mireasă

Mumă-n' turţi,
mumă-n' frinţi,
mumă-n' nişti cîn' v'aniţarĭ,
mumă-n' vin'ră s-mĕ-arapă,
tŏ-altu locu si-n' mĕ-astragă.

Mamă, turcĭ,
mamă, frîncĭ,
mamă, nişte ciĭnĭ ĭeniceriĭ,
mamă, veniră să mă răpească,
în alt loc să mă azvîrle.

XII

Cînd nuntaşiĭ staŭ în casa mireseĭ, pînă să sosească momentul plecăriĭ pornireĭ mireseĭ :

Ia năpoiţĭ, năpóĭ, năpóĭ,

ta z-vĕadă sŏacra ḑinerle,
să-l vĕadă, să-l arisĕască,
să-l' da h'il'i-sa nivĕastă.
Ea mutriţi-lu dipri faţă,

Ean daţi-vă înapoĭ (ad.: la o parte), [înapoĭ,
ca să vază soacra pe ginere,
să-l vază, zĕ-l placă,
să-ĭ dea pe fiĭcă-sa de nevastă.
Ean priviţi-l după faţă,

s-pari turtă di grăněəţă ;
ĕa mutriţĭ-lu dipri ch'eptu,
mă s-pari birbecu aleptu ;
ĕa mutriţĭ-lu dipri nari,
s-pari om di soĭe mari ;
ĕa mutriţĭ-lu dipri frîmti,
ĕasti om cu multă minti.

se pare turtă de grîŭ,
ean priviţi-l după pĭept,
parcă se pare berbece ales ;
ean priviţi-l după nas ;
se pare om de familie mare ;
ean priviţi-l după frunte,
este om cu multă minte.

XIII

Cînd mireasa păşeşte pe pragul caseĭ părinteştĭ

S-invirină fĕata, fĕata,
că si dispartă di dada,
ncl'ină-te nă ncl'inăc'ună,
j-du-te, fĕată, ŏară bună.

s-invirină fĕata, fĕata,
că si dispartă di tata ;
ncl'ină-te nă ncl'inăc'ună
j-du te, fĕată, ŏară bună.

Se întristează fata, fata,
căcĭ se despartă de mama ;
închină o nchinăciune,
şi du-te, fată, cu bine (lit. oară bună) !

se întristează fata, fata,
căcĭ se despartă de tata ;
închină-te o închinăciune,
şi du-te fată cu bine.

(Tot aşa i se cîntă, că se desparte de fraţĭ, surorĭ, rude),

. . . . . .

—Nu-ţĭ spunĕám îo mori laĭ mumă,
cu aţél xenu nu-n' tĕ-adună
xenlu ştie zbŏari multi,
mumîn'le di şi lĭ-arîde.
di-n' tĕ arîse, muma-mĕa,
s-mĕ aguneştĭ din casa mĕa.
—Nu-n' tĕ-agunésc morĭ h'il'a mĕa,
că-n' ti pitrec la casa ta.

. . . . . .

— Nu-ţĭ spuneam eŭ, bĭată mamă,
cu acel străin să nu te aduni,
străinul ştie vorbe multe,
mamele de le înşală,
că mi te înşală, mama mea,
ca să mă goneştĭ din casa mea.
— Nu mi te gonesc, fiĭca mea,
ci mi te trămit la casa ta !

XIV

Cînd mireasa păşeşte pragul din casa părinţilor

Trĕámbură sŏarli, trĕámbură,
trĕámbură ş-ascápită,
trĕámbură inima fĕátil'eĭ,
că si-mpartă ĕa di mî-sa,
că si-mpartă ĕa di tata ;
plînḑi fĕata, si nvirină,
plînḑi muma şi z-dirină,
«ŏară-ţĭ bună, h'il'e scumpă,

bună ş-avḑită totună ;
avḑî-n' le v'amanda mĕa,
nu-n' plînḑi şi nu-n' ti cîrtĕá ! (bis)
că-n' ti duţi la casa ta.

Tremură soarele, tremură,
tremură şi apune,
tremură inima feteĭ,
căcĭ se desparte ea de mamă-sa,
căcĭ se desparte ea de tatăl (săŭ) ;
plînge fata, se întristează,
plînge mama şi se vaĭtă :
«mĭergĭ cu bine (lit. ceas bun), fiĭcă scumpă,

bună şi renumită în totdauna ;
Auzĭ, diamata mea,
nu plîngĭ şi nu te întrista,
căcĭ mi te ducĭ la casa ta.

XV (VARIANTA)

Trĕămură soarle, ascăpetă,
trĕămură inima fĕătil'ei
si-mpartă fĕata de dadă-sa,
de dadă-sa, fĕata, şi de tată.
Prănḑă mi, dado, prănḑă-mi,
aestu prănḑu, prănḑă-mi,
ca-n' fug, lĕa dado, xĕánele,
xĕánele, neştiútele.

Tremura soarele şi apune,
tremură inima mireseĭ (fetei),
(căcĭ) se desparte mireasa de mumă,
de mumă, mireasa, şi de tată.
Prînzeşte-mă, mamă, prînzeşte-mă,
încă la acest prînz, prînzeşte-mă,
căcĭ plec, mamă în străinătate,
în străinătate necunoscută.

XVI (VARIANTA)

Prinḑi-n' mi, dado, prinḑi-n' mi,
ş-aestu prinḑu, prinḑi-n' mi,
că va-n' mi daĭ axĕánili,
xĕánili, dipirtŏásili;
xĕánili ţe suntu grĕali
tră mărátili di fĕati;
fără mumă, fără tată,
fără soră ş-cusurină.

Avela.

Prînzeşte-mă, mamă; prînzeşte-mă,
şi acest prînz, prînzeşte-mă,
căcĭ mă daĭ în străinătate,
în străinătate, în depărtare;
străinătatea ce este grea
pentru sărmanele de fete;
fără mamă, fără tată,
fără soră şi verişoară.

XVII (VARIANTA)

Di ţe tine, le muma-n'i,
di-n' mĕ-agunéşti dĕ-a casă-n'i?
di ţe tine, le muma-n'i,
di-n' mĕ-agunéşti di la gh'ine-n'i?
—Nu-n' tè-agunèsc di la casa ta,
niţi di la gh'inĕaţa ta;
ma-n' ti pitrèc la casa ta,
ma-n' ti pitrèc la gh'nèa ta.

Turca

De ce tu, dragă mamă,
mă goneşti din casa mea?
de ce tu, dragă mamă,
mă goneşti de la fericirea mea?
— Nu mi te gonesc de la casa ta,
nicĭ de la fericirea ta;
ci mi te trămit la casa ta,
mi te trămit la fericirea ta.

XVIII

Cînd mireasa e sărutată de rude, la dispărţire:

— S-ţ-am urac'uněa, tată,
tora tu dispirţire,
s ţ-am urăc'uněa, dadă,
tora tu dispirţire.
— Oară bună, fĕata mĕa,
hrisusită caléa ta.

— Să-ţi am binecuvintarea, tată,
acum la dispărţire,
să-ţi am binecuvintarea, mamă,
acum la dispărţire.
— Mergĭ cu bine fata mea.
aurită (fie) calea ta.

XIX

Cînd se pune mireasa pe cal!

Ţine calu, si-nʲ mi nclʲinu,
ta s-nʲi fac nă nclʲinăcʲune,
ali tate ş-ali mume,
ţi-nĭ mi dĕade ahà't diparte,
diparte pănă Birate,
ta s-nu ved ni sor, ni frate.

Ţine calul, să mă închin,
ca să-mĭ fac o închinăciune,
pentru tata şi pentru mama,
care mă dădu aşa departe,
departe pînă la Berate,
ca să nu văz nicĭ sor, nicĭ frate.

XX

Calcă-nʲ pri zănghʲie,
moĭ muşata mĕa!
Arucă-nʲ-te pi şao,
moĭ alĕapta mĕa!
lʲa-ţĭ fărnu tu mănă,
moĭ muşata mĕa!
du-nʲ-te ŏară bună,
moĭ alĕapta mĕa!

Calcă pe scărĭ
fă frumoasa mea!
Aruncă-mi-te pe şea,
fă aleasa mea!
ţeaţĭ friul în mînă,
fă frumoasa mea!
du mi-te cu bine,
fă aleasa mea!

XXI

Cînd se porneşte mireasa spre casa mirelui:

— Ma alba-mĕa, ş-muşaţa, mĕa,
ḑi-lʲ a tată-tuĭ s-ti da.
— Tată-nʲ-u cʲuflichʲa j-da,
mini una nu-nʲ mi da.

— Ma alba şi porumba mĕa,
ḑi-lʲ a mă-taĭ si-nʲ ti da!
— Mu-mĕa casa ma ş-u da,
ş-mini nʲicʲa nu-nʲ mi da.
— Ma alba mĕa, duruta mĕa,
ḑi-lʲ a frati-tuĭ ş-ti da!
— Frati-nʲu mulărli j-da,
ş-mini laĕa nu-nʲ mi da.
— Ma alba şi luţita mĕa,
ḑi-lʲ a sor-taĭ si-nʲ ti da!
— Sor mĕa paĕa tută j-da,
mini, vrute, nu-nʲ mi da.

— Candida mea, şi frumoasa mea,
zi-ĭ tatăluĭ tău să mi te dea!
— Tatăl mĭeŭ, moşia işĭ dă,
pe mina una (singură la părinţĭ)
[nu mă dă!
— Ci candida şi porumbiţa mea,
zi-ĭ mameĭ tale să te dea!
— Mama mea casa ş-o dă,
pe mine mititica nu mă dă.
— Ci candida mea, dorita mea,
zi-ĭ fratelui tău să te dea!
— Fratele mĭeŭ catirii işĭ dă,
şi pe mine bĭata nu mă dă.
— Ci candida mea, strălucitoarea
[mea,
zi-ĭ surorei tale să mi te dea!
— Sora-mea zestrea toată işĭ dă,
pe mine, iubite, nu mă dă.

. . . . . .

Ma ghʲini fĕaţim noĭ cùscrîlʲi
di lĭ lomu fĕata-lĭ,
di l-armasi vatra gŏală,
ş-fîră apă tu vĭţĕală.

Dar bine făcurăm noĭ nuntaşiĭ,
că le luarăm fata lor,
de le rămase casa goală,
şi fără apă în doniţă (!)

Perivole, Avela etc.

XXII

Lŏară-tĕ arăch'iră,
moĭ muşata mĕa!
citră ĭu-n' ti dĕadiră,
moĭ muşata mĕa?
«Munţîl'i di Nic'ani
moĭ muşata mĕa!
ĭu suntu Rumăn'il'i;
moĭ muşata mĕa!
Rumăn'il'i ţel' mûlţîl'i,
moĭ muşata mĕa!
mûlţîl'i, durûţîl'i
moĭ muşata mĕa!
alèpţîl'i şi g'on'il'i,
moĭ muşata mĕa!

Mi te luară, mi te răpiră,
fă frumoasa mea!
în cotro mi te dădură,
fă frumoasa mea?
«In munţiĭ de Niceanĭ,
fă frumoasa mea!
unde sînt Romînii,
fă frumoasa mea!
Romînii ceĭ mulţi,
fă frumoasa mea!
mulţi şi doriţi (iubiţi)
fă frumoasa mea!
aleşi şi voinicĭ,
fă frumoasa mea!

XXIII

Cînd pornesc nuntaşiĭ de la casa mireluĭ

Nă nch'isîm cu un aslán,
s-lom lilic'a dĕ-argaván,
nă nch'isîm cu un xiftér,
s-lom lilic'a dipri mer;
nă nch'isîm c-un fic'urác,
s-lom lilic'a di zîmbác.

Pornirăm cu un leŭ,
să luăm floarea de... crin (?)
pornirăm cu o aquilă,
să luăm floarea de pe măr;
pornirăm cu un flăcău,
să luăm floarea crinuluĭ.

XXIV

Cînd e să intre mireasa în casa mireluĭ:

Eşĭ, sŏacră, s-ţ-aştepţi h'l'lu,
că ţ-aduţe gh'irăch'ină,
gh'răch'ină, casa mplină,
casa mplină di lun'ină.
Ţi dăţe nvĕasta, ţi v'ine,
scŏală, sŏacră, să-n' şed mine,
că-n' esc ma ndrĕaptă di tine.

Eşĭ, soacră, să-ţĭ aştepţi fiul,
că-ţĭ aduce o lebădă,
lebădă şi casă plină,
casă plină de lumină.
Ce zise mireasa, care vine,
scoală, soacră, să şed eŭ,
căcĭ sînt maĭ gătită de cît tine.

XXV

Cînd nuntaşiĭ ajung cu mireasa în faţa caseĭ mireluĭ

Eşĭ sŏacră s-aştepţi nora,
nora ta, cu h'il'lu a tăŭ,
nora ta tută tu nalí,

Eşĭ soacră şi aşteaptă nora,
nora ta, cu fiul tăŭ,
nora ta toată în haĭne de sărbă-
[toare,

chʲicată pari dit stĕali.
Ghʲini vʲini ghʲrăchʲină,
ghʲrăchʲina casă plină,
casă plină di fărină,
di fărină şi di lunʲină [1])

picată pare din stele.
Bine vine lebăda,
lebăda, casă plină,
casă plină de făină,
de făină şi de lumină.

XXVI (VARIANTA)

Eşĭ lĕa ŏamă, eşĭ laĭ tată,
că nă vʲine nvĕasta nŏastră,
albă, albă ca scîmanghʲa,

aroşe, aroşe ca trandafla.
Ghʲine ţe nă ŏ-amintă'm,
cu statera nă ŏ-aşteptăm.

Eşĭ fă *oamă*, [2]) eşĭ tată,
căcĭ eată vine mireasa noastră,
albă, albă ca bumbacul (scărmănat)

roşie, roşie ca trandafirul.
Bine ce ne o cîştigăm,
cu steagul o aşteptăm.

Aminciu (Meţova)

XXVII

Cînd e să se dea mireasa de pe cal în jos, soacra îĭ cîntă:

— Fă-nă ună nclʲnăcʲune,
j-dipune, nveastă, dipune!
— Nu dipunu, nu-nʲ dipún,
că-nʲ voĭ, mamă, ţe-nʲ tăxîşĭ!

— Fă-ne o închinăcĭune,
şi scoboară, mireasă, scoboară!
— Nu mă daŭ jos, nu mă daŭ jos,
căcĭ cer (vreaŭ), mamă, ce-mĭ promiseşĭ.

XXVIII

Cînd mireasa intră în casa mireluĭ, i se cîntă:

Di sum ună sălţiŏară,
ş-u lo ţinirle sumsŏară,
ş-azbură cu ĕa în casă,
s-nî bînĕaţă hîriŏasă,
hîriŏasă şi lunţină,
albă ca nă gărăchʲină.
s-nă bînéţĭ, lĕa sor, mărţĕăuă,
s-nă umplĭ casa di haraŭă [3]).

De supt o sălcioară,
ş-o luă ginerele supsoară,
şi zbură cu ea în casă,
să ne trăească bucuroasă,
bucuroasă şi lungĭ anĭ,
albă (candidă, curată) ca o lebădă.
să ne trăeştĭ, soro, (ca) o măgea,
să ne umpli casa de bucurie.

[1]) Vezĭ *varianta* în revista pentru istorie archeologie şi filologie, Anul I, v. II, F. II p. 420, din 1883: Nunta la Rominiĭ din Macedonia de T. Burada.
[2]) Femee care împlineşte un secol de traiŭ.
[3]) Vezĭ varianta în Nunta la Românĭ de T. Burada op. cit. p. 423.

XXIX

Cînd se prinde mireasa în horă

Albă si-nʲ ti ved, lĕa sor,
ţe nʲi tĕ-alichʲişi în cor,
tra s-nî faţi nŏaŭă ficʲóri,
ca luţĕáşirî şi ca sorî.
doĭ si-lʲ bîgă'm picurárî,
tra s-n-aducă untu ş-caş;
doĭ si-lʲ bîgă'm pîrmătárî,
tra s-n-adară, fustănʲ nali;
doĭ si-lʲ bîgă'm hrisiţi marî,
s-nî facă nĕali ş-mingʲuşi.
doĭ si-lʲ bîgă'm gunusárî
s-n-adară cildă'rî ş-cildiruşi;
ma şi unlu aţél fidán (al noulea)
s ni-l faţim gʲoni căpitán,
tra sĕ-apîră pri optulʲ fraţi;
ĕa traţiţi corlu şi gʲucáţi!

Fericită să mi te văd, fă sor,
ce mi te prinseşi în horă,
ca să ne faci nouă fecióri,
ca luceaferi şi ca sorî.
Doĭ să-ĭ facem păcurari
ca să ne aducă unt şi brînză;
doĭ să-ĭ facem negustorî,
ca să ne facă rochiĭ noĭ;
doĭ să-ĭ facem argintari mari,
să ne facă inele şi cerceĭ;
Doĭ să-ĭ facem spoitorî,
să ne facă căldări şi căldăruşe;
numaĭ pe unul cel fidan
să ni-l facem căpitan,
ca să apere pe ceĭ opt fraţi,
ean trageţi hora şi jucaţi.

Vat. Weigl Arom. II, 54; Burada: Nunta la Românii din Macedonia op. cit. p. 423.

XXX (VARIANTA)

Albă si-nʲ ti ved, lĕa sor,
Ţe nʲi tĕ-alichʲişi în cor;
ĕa nalţă oclʲilʲ ş-mutrĕá n-sus,
di tata s-nu-nʲ tĕ-acaţă fricĕ.

Albă si-nʲ ti ved, iĕa sor,
Ţe nʲi tĕ alichʲişi în cor;
ĕa nalţă oclʲilʲ ş-mutrĕá n-sus.
ĕa mutrĕá-lʲ tuţi divarligă,
di mama s-nu-nʲ tĕ-acaţă frica,
cînd va ţi s-arupă pita.

Albă si-nʲ ti ved, lĕa sor,
ţe nʲi tĕ-alichʲişi în cor;
ĕa nalţă oclʲilʲ, mutrĕá n-sus,
ĕa mutrĕá-l tuţi divarliga
di-un gʲone s-nu ţi lʲa frica,
di un gʲone aruşnós
c-oclʲilʲ aplicaţi în ghʲós.

Albă (ad. candidă, fericită) să mi te văd, sor (ad. dragă),
care mi te prinseşi în horă;
ean înalţă ochiĭ şi te uită în sus,
de tata să nu-ţi fie fricĕ.

Fericită să mi te văz, soră,
care mi te prinseşi în horă,
ean înalţă ochiĭ şi priveşte în sus,
ean priveşte-i pe toţi din jur,
de mama să nu te prinză frica,
cînd ţi se va rupe plăcinta.

Fericită să mi te văz, soră,
care mi te prinseşi în horă;
ean înalţă ochiĭ, priveşte în sus,
ean priveşte-i pe toţi din jurul (tău),
di un voĭnic să nu-ţi fie fricĕ,
de un voĭnic ruşinos,
cu ochiĭ plecaţi în jos.

XXXI

Intră, soʲo, n-cipistĕare,
s-nă frimînţi turta cu nʲare,
s-mîcă gʲonile cu vrĕare,
s-mîcă cuscri, nʲicu ş-mare,
s-alavdă muma ţe tĕ-are.

Intră, sora, în cipistere,
să ne frămînţi turtă cu mĭere,
să mănînce iubitul cu vrere,
să mănînce nuntaşiĭ, mic şi mare,
să laude pe mama, care te are.

XXXII

După ce se retrag nuntaşii şi rămîn rudele mai de aproape:

— Va-nⁱ ti ntreb, le muma mĕa!
— Ş-ĭo va-nⁱ ţ-aspún, morĭ hⁱilⁱe!
— Acúĭ sun oĭli aţĕalĕa,
ţe pascu munti analtu?
— A nŏastri suntu, nvĕastă, mĕa,
a nŏstri suntu, hⁱilⁱe!
— Va-nⁱ ti ntreb ĕar muma mĕa;
— Ş-ĭo va-nⁱ ţ-aspún, morĭ hⁱilⁱe.
— A cuĭ ş-u irghⁱilia ţĕa,
dit muşata livadi?
— A nŏastră ĕasti, nvĕasta mĕa,
a nŏastră i, morĭ hⁱilⁱe!
— Şi va-nⁱ ti ntrebu, muma mĕa.
— Ş-ĭo va-nⁱ ţ-aspúnu, hⁱilⁱe.
— A cui-s tùrmili di ţachⁱ,
cu chⁱíprili curati?
— A nŏastri suntu, nⁱica mĕa,
a nŏastri suntu, hⁱilⁱe.
— Şi va-nⁱ ti ntrebu, mama mĕa,
— Ş-ĭo va-nⁱ ţ-aspunu, hⁱilⁱe.
— A cui ş-ĕasti gⁱónili,
ţe ahitu s-cîmîruşĕaşti?
— A tău ş-ĕasti, nⁱica mĕa,
a tău morĭ muşată

— Mi te voiŭ întreba, fă mama [mea!
— Şi eŭ îţĭ voiŭ spune, fiica mea.
— Ale cuĭ sînt oile acelea,
carĭ pasc pe muntele înalt?
— Ale noastre sînt, mireasa mea,
ale noastre sînt, fă fiică.
— Mi te voiŭ întreba ear, mama [mea,
— Şi eŭ îţĭ voiŭ spune, fă fiică.
— A cuĭ este ĭerghelia cea,
din frumoasa livede.
— A noastră este, mireasa mea,
a noastră este fiica!
— Şi mi te voiŭ întreba, mama [mea,
— Şi eŭ îţĭ voiŭ spune, fiică.
— Ale cuĭ sînt turmele de ţapĭ,
cu clopotele de argint?
— Ale noastre sînt, mititica mea,
ale noastre sînt fiică.
— Şi mi te voiŭ întreba, mama [mea,
— Şi eŭ îţĭ voiŭ spune, mititică,
— Al cuĭ este voĭnicul,
ce într-atîta se mîndreşte?
— Al tăŭ este, mititica mea,
al tăŭ, fă frumoasă.

XXXIII

Voĭnicul vrea să apuce drumul codrilor, ĭar mumă-sa vrea să-l oprească, promiţînd, că I însoară

—«Va-ţi ţic, mumă, pri Dumniţă',
ĭo va-nⁱ mi duc armîtulă'.
— «Janula hⁱilⁱŭ, tini nⁱ-am hⁱilⁱŭ,
prĕ-anarga, narga, moĭ hⁱilⁱlu a [meŭ,
di prumuvĕară ĭo va-nⁱ ti nsor,
va-ţĭ dau prota dit mihilă',
va-ţĭ dau hⁱilⁱe di cⁱilnică'.
Aĭde, va-ţĭ dau nivĕastă nⁱică,
si u hîrneşti tut cu stihⁱidă;

— «Iţĭ voiŭ zice (jura), mamă, pe [D-zeŭ,
eŭ mă voiŭ duce (voĭŭ devenĭ) ar- [matol.
— Janula fiule, pe tine (numaĭ) [am fiŭ,
încet, încet, măĭ fiul mieŭ,
la primăvară mi te voĭŭ însura,
îţĭ voiŭ da pe întiea din mahala,
îţĭ voiŭ da fiica de *celnic*.
Aĭde, îţĭ voiŭ da o nevastă mică,
să o nutreştĭ tot cu stafide;

aĭ carĭ si h'ibă araŭă, araŭă,
si u baţĭ, h'il'u, ca pri căţauă ;
mĕa carĭ si h'ibă bună, bună,
si u hirneşti cu n'ari n-gură.

de va fi rea, rea,
să o baţi ca pe o căţea ;
dar de va fi bună, bună,
să o nutreşti cu mĭere în gură.

XXXIV

Nu va dada s-mi mărită,
că-n' ţiţe că escu n'ică.
N'ică, n'ică şi di naŏ an'i,
di naŏ an' călcăĭ tu daţe,
şi alta dada nu şĭ ma faţe,
şi eŭ pi dimindăt mi fĕaţe,
naltă, naltă ca fidană,
albă-aroşe ca mirg'ană,
carĭ va s-mi l'a va-şi trĕacă bană [1]).

Nu vrea mama să mă mărite,
ci-mĭ spune, că sînt mică.
Mică, mică de nouă anĭ,
de noua anĭ calcaĭ în zece,
şi alta mama nu maĭ face,
şi pe mine la comandă (ceva ales)
mă făcu,
naltă, naltă ca fidan
albă-roşie ca mărgean,
cine mă va lua va duce traiŭ !

XXXV

Biga' şiricŏana s-facă numtă
c-un gîrnuţ di ţĕăţire
ş-c-un gîrnuţ di măţăre,
tute tute ş-li cl'imară

ş-nivistul'a ş-ŏ-alisară
«stăĭ, stăĭ, ca ţi va-l' facu,
s-mi fac nunu
s-u-ncurunu,
cu curúnĭ dĕ-amalamă
ş-cu orţul di mîrgiritare.»

Com. de D. Şunda T.

Băgă şoricĭoaĭca sa facă nunta,
cu un grăunte de năut,
şi cu un grăunte de mazere,
pe toate, pe toate le învitară (la
[nuntă),
pe nevestuĭca o lăsară (uĭtară),
«Staĭ, staĭ, cam ce-ĭ voiŭ face,
sa mă fac naş,
s-o încunun,
cu coroane de aur,
şi cu orzul de mărgăritare.»

Cruşova

XXXVI

S-încărcă'm furnica
c-un gărnuţ di mel'ŭ
s-nă duţèm la mŏară,
s-măţină'm făina,
că va ncrună'm biducl'ul,
s-lom lintiněa nvĕastă,
minc'uşa surată,
ş-puriclu fărtăt,
ţinţinarlu preftu,
laĭlŭ pangu nun.

Să încărcăm furniga,
cu un grăunte de meiŭ,
să nă ducem la moară,
să măcinăm făina,
căcĭ vom încununa păduchiul,
să luăm lintinea de nevastă,
. . (?) . . surată
şi puricele fărtat
pe greere preot,
şi pe păţanjen de nun.

[1]) Varianta : Burnda : op. cit. p. 418.

XXXVII

Tine mumă ţi-n^{i} fiţéşĭ,
lĕa muma mĕa ! [1])
nclo diparte n^{i}-mi didéşĭ,
şapte hŏare ş-nŏauă munţi,
ş-alte ahîtĭ-arîurĭ cu punţi.
dósprăḑáţĭ di vulóḑĭ verḑi,
ţ-u băgaşĭ, mumă s-mi ch^{i}erḑi.
Tine mumă ţi-n^{i} fitéşĭ,
bărbát ch^{i}şig^{i}i n^{i}-didéşi,
cara da di s-nîirĕaşti,
ḷa tufech^{i}a, mĕ agudĕaşti;
cîndu s-tŏarnă sĕara acasă,
cutrémurlu n^{i}-mĕ-acaţă,
cutrémurlu n^{i}-mĕ-acaţă,
di mi tuch^{i}ésc ca ţĕară aprĕasă.
A luĭ corḑi plin' di sînḑi,
si-l^{i} lĕ-aştergu nu pot mini.
Vaĭ di mine! cum va-n^{i} trec.

Tu mamă, ce-mĭ făcuşĭ,
fă mama mea ! [1])
încolo departe mă dăduşĭ (măritaşĭ)
(peste) şapte sate şi nouă munţĭ,
şi altea atîtea rîurĭ cu punţĭ,
(peste) două-spre-zece păjiştĭ verzĭ,
'ţĭ propuseşĭ, mamă, să mă pĭerzĭ.
Tu mamă, ce'mĭ făcuşĭ,
bărbat *chişigi* (criminal) îmĭ dăduşĭ
dacă dă, de se necăjeşte,
ĭea puşca, mă loveşte;
cînd se întoarce sara acasă,
spaïma mă cuprinde,
cutremuratul mă cuprinde,
în cât mă topesc ca ceara aprinsă.
Ale luĭ săbiĭ pline de sînge,
să i le şterg nu pot eŭ,
vaĭ de mine! cum voiŭ trăi (lit. [trece).

XXXVIII

Mumă, arău mi mîrtăşĭ ş-mi dĕa-
[dişĭ tu cîmpu,
cîldura, mumă, nu n^{i}-ŏ-arávd, apă
[caldă nu-n^{i} bĕau,
aŏaţi pul^{i}i nu l^{i}-u ḑic, şi cuclu aŏa
[nu bati,
l^{i}-u ḑic Armîn^{i}l^{i}i nsus tu munţĭ,
[l^{i}-u ḑic ş-fĕátilĕ armîni,
l^{i}-u ḑiţi ş-ună dĕ-Agrafa, pri plîngu
[ş mîrv^{i}ulŏav^{i}:
«carĭ ari g^{i}oni n-xĕani nclo, tu
[xĕani dipîrtŏasi,
s-nŏ-aştĕaptă g^{i}onili puté, si-l vĕadă
[ninga nŏară;
carĭ mumă ş-ari un fic^{i}ór, nu prindi
[si-şĭ arîdă,
ma s-ĕasă, prindi, n-ḑĕană n-sus,
[s-aurlă, si zghilĕască.

Mamă, răŭ mă măritaşĭ şi mă dă-
[duşĭ în cîmpie (şes)
căldura mamă nu o rabd, apă caldă
[nu beaŭ,
aicĭ păserile nu ĭ-o zic şi cucul
[aci nu cîntă
ĭ-o zic Aromîniĭ sus în munţĭ, ĭ-o
[zic şi fetele aromîne,
ĭ-o zice şi una din Agrafa, plîn-
[gînd şi bocind,
«cine are voĭnic în străinătate în
[colo, în străinătate îndepărtată,
«să nu-şĭ aştepte pe voĭnic nicio-
[dată, ca să-l vază încă o dată;
«care mamă are vr'un băet, nu se
cade să rîdă (să-şĭ bată joc),
«ci să easă, se cade, pe colină sus,
[să urle, să se vaĭte!»

XXXIX

Ore laĭ părinţî voĭ,
ţi bărbáţĭ nă dĕadet voì ?
v$_{i}$in a casă dor(m) ca boĭ,
ápiră, ş-o frăng la oĭ,

Părinţilor voĭ,
ce bărbaţĭ ne dădurăţĭ voĭ ?
vin acasă dorm ca boiĭ,
cînd se face zi, şĭ-o rup la oĭ,

[1]) Se repetă la fie-care rînd.

noĭ mănḑăle dinăpóĭ.
Na ! na, na ! ţĕ'le z-vă bată
cite dăm, tute z-v-acaţă,

birbeţíl' si vă supsĕască,
oile s-nu si vă mărĕască,
nŏátin'lii s-ne prucupsĕască,

inima si v-o lăĕască,
z-vă ŏ-adară ca anŏástră,
ţi nă tuch'im laĭle de prŏaste !

Calive Ţicura.

noĭ cu tifla dinapoĭ (după dinşiĭ),
Na ! na, na ! acele (rele) să vă bată
cite (blesteme) dăm, toate să vă
[prinză,
berbecii să vă moară,
oile să nu vi se mărească,
noatenii să nu procopsească (să nu
[trăească),
inima să vă înegrească,
să vă o facă ca pe a noastră,
carĭ ne topim bĭetele d-an picioa-
[rele.

XL

Laĭ dada mĕa ţi-n' adărâşĭ
multu n'ică mi mărtâşĭ,
nicriscută mi scusĕşĭ
şi diparte-n' mi didĕşĭ;
trei munţi ş-nŏaŭă hŏare,
lae dadă, nu-n' ti dŏare ?
Calótihă di voĭ laĭ munţi,
ţi v-aştiptâţi vĕară si v'ină,
vĕară cu Maĭlu dĕadunu ;
calótihă di voĭ laĭ munţi,
ţi nŏ-avéţi mŏarte puté.
Eŭ laĕa-n' ţĕa dipărtŏasă,

nŏ-aştépt Maĭlu, nŏ-aştépt vĕara.
Ş-carĭ n'-adúc aminte mŏartĕa,
orĭ, orĭ în' v'ine s-plăngu,
orĭ, orĭ si mi nvirinu.

VI. Clisura.

Mama mea ce-mĭ făcuşĭ,
foarte mică mă măritaşĭ,
necrescută mă scoseşĭ (din casă),
şi departe mă dăduşĭ ;
(peste) trei munţi şi nouă sate,
sărmană mamă, nu te doare ?
Ferice de voĭ munţilor,
carĭ aşteptaţi vara să vie,
vara cu Maĭul împreună ;
ferice de voĭ munţilor,
ce nu aveţi moarte nicĭ-o-dată.
Eŭ biata, cea îndepărtată (instră-
[inată),
n-aştept Maiŭ, n-aştept vară.
Şi cînd îmĭ aduc aminte moartea.
aci îmĭ vine să plîng,
aci să mă întristez.

Tiana Vic'u.

XVI

Alaĭ afendi, alaĭ tine,
mi mărtâşĭ tră cama gh'ine,
anda z-veḑi ţi laĭ di gh'ine,
am treĭ anĭ g'onle nu-n' v'ine,
cum v'in g'on'l'i tu viţine.
La viţine căsile mpline
ş ĭo laĕa cu măn'le n-sine.
Inştĭ sŏaţă cu căpitle gŏale,

să strigâţĭ tute: Dumniḑale,
n'-ascuch'âĭ sînḑe dit h'icât,
că-am treĭ anĭ fără di bărbât.

Magavora

Sărmane tată, sărmane tu,
mă măritaşĭ pentru maĭ bine,
cînd să vezĭ ce maĭ bine,
sînt treĭ anĭ iubitul nu-mĭ vine.
cum vin voĭnicii pe la vecine.
La vecine casele pline,
şi eŭ sărmana cu-mîinele în sine.
Eşiţĭ prietine (lit. tovarăşe) cu ca-
[pitele goale [1])
să strigaţĭ toate : Dumnezeule !
scuipaĭ sînge din fi-aţĭ,
căcĭ am treĭ anĭ fără bărbat.

[1]) Cu capul gol, adică desperate. Cu capul gol se plîng cei morţi, se blestemă etc.

DIVERSE

Aromînul luînd de nevastă pe o grecoaică

I

Voĭ Rîmăn' dĕ aşe nclo,
nŏ avḑiţĭ ţi s-faţi Armiró ?

Armiró nŏ-avḑiţĭ ţi s-faţi ?
ş-esusésc Rîmăn'l'i grĕaţi.
Lambri G'og' cu Miti Caţenu,
el' do'l'i dĕadiră semnu.

Laĭ Lambre s-ţi mŏară V'anca,

ţi fiţéşĭ sibepi grĕaca ;
laĭ Lambre cu patatúc,
nî scusèşĭ grĕaca tu Turc.

Al. C... îl' v'inĕă inati,
cum s-imnă grĕaca pri padi (bis)
cu fustăn'li pin di padi.
Murilaĭ Bulamac'enĭ
v-arîse Mitru Carelĭ
ch'iru Rîmînimĕa ntrĕagă
ta s-lŏaţĭ voĭ nă nvĕastă grĕacă ;
ş-tini laĭ Pl'asă mîrată,
nu sĕ-afla nă laĭe fĕată,
nu sĕ-afla nă laĭe fĕată,
ta si-l' daţĭ al Nisi nvĕastă ?
Laĭ Nisi s-ţi ncl'idă *dera* [3])
va-ţĭ grĕască h'il'u Πατέρα,
Ma lŏaĭ una di isnafe,
ta si-ţĭ grĕască fĕata tate.

Voĭ Romînĭ, de aşa încolo,
nu auziţĭ ce se face (petrece) la [Armiro ?
La Armiro nu auziţĭ ce se face ?
Romînii se logodesc cu grecoaice.
Lambre Gĭogĭ cu Miti Caţenu,
eĭ ceĭ doĭ dederă semnul (pentru [logodnă).
Măĭ Lambre să-ţĭ moară Ianca (nevasta).
că fuşĭ prilej pentru o grecoaică ;
măĭ lambre cu palton [1])
aĭ scos pe grecoaică în (teritoriul) turcesc.
Luĭ C.., îĭ venea necaz,
cum să umble grecoaica pe jos (bis)
cu rochile pînă în jos.
Voĭ Balamaceilor,
vă înşelă Mitru Careli.
Pieri Romînimea întreagă ;
ca să luaţĭ nevastă greacă ;
şi în Plĭasa [2]) sărmană,
nu se afla o bĭată fată ?
nu se afla o bĭată fată
ca să-ĭ daţĭ luĭ Nisi de nevastă ?
Măĭ Nisi închidă-ţi-s-ar poarta
te va chĭema fiul : Πατέρα !
maĭ bine luaĭ una din isnaf,
ca să te chĭeme fata tate.

[1]) Adică, om care îşĭ schimbă portul naţional ;
[2]) Sat aromînesc, patris tînăruluĭ, care se însurase cu grecoaica,
[3]) *Dera* termin technic luat din Albanezeşte şi întrebuinţat pentru a arăta şi maĭ mult indignarea în contra celor, carĭ strică moravurile aromîne.

Notă.— In 1892/93 Romîniĭ Farşeroţĭ, parte stabiliţĭ pentru tot-d'auna în oraşul Armiro, Grecia, partea ĭernînd pînă în primăvară numaĭ, cînd se suĭe ear la munte prin Pind şi Albania cu turmele lor,—aŭ fost foarte mult emoţionaţĭ de ceva neauzit pînă atuncĭ printre Fărşeroţĭ: unul dintre eĭ, din cea maĭ nobilă familie, Spira Bulamacĭ, îşĭ logodeşte fiul săŭ Nişĭ cu o grecoaĭcă.

Familia feteĭ era dintre cele maĭ cu vază atît din Armiro cît şi din tot districtul cu acelaşĭ nume. E destul să spunem, cà tatăl feteĭ Mitru Carelĭ a fost deputat în parlamentul grecesc, ear maĭ tîrziŭ nepotul acestuĭa, verişorul feteĭ, Aristid Arghiropulos, a ajuns la aceeaşĭ înaltă demnitate, după retragerea unchiuluĭ din viaţa politică.

Totuşĭ nimic n-a împedicat ca toată *fălcarea* luĭ Spiru Bulamacĭ să se întristeze şi să priimească cu răceală şi cu un fel de blestem la adresa peţitorilor, carĭ aŭ stăruit pentru aducerea la bun rezultat a uneĭ legăturĭ neobicĭnuite printre Fărşeroţĭ, caşi printre ceĭ l-alţĭ romînĭ,—afară de cazurĭ rare, cum e cazul de faţă.

Deşi logodna şi nunta s-a făcut romîneşte, şi deşi mireasa o dată ce a pus piciorul în casa mireluĭ, a îmbrăcat haina naţională a acestora, totuşĭ nuntaşiĭ ĭ-aŭ cîntat cîntecul mireluĭ, după oare-care veselie, chiar la nuntă.

Mirele a priimit cu acelaşĭ zîmbet maĭestos satira ce i se făcea, cu care ascultaŭ şi consuliĭ romanĭ satirizările adresate lor de soldaţi, pe carĭ obiceiul îĭ punea la adăpost de orĭ-ce. Astăzĭ cîntecul îl cîntă şi însăşĭ mireasa care întru nimic nu se deosibeşte de o adevărată *Armînă*, după cît am fost încredinţaţĭ.

Aromînă măritată după locuitor pin şes.

II

— «Tulă, ţe-n' ti zurluşíşĭ,
di-ţĭ lŏaşĭ un gîrîgunu?»
— «S-mĕ-aĭbă pri guşi mumă-mĕa

şi dol'a mĕa di soră,
ţe dùsiră ş-mi dĕàdiră
tu cîmpul din Cardiţa,
cîmpul îşĭ caftă siţiră'rĭ,
bumbaclu j-va scîlsire,

ş-ĭo-n' h'iŭ Armînă ditu munţĭ
şi ditu vlahuhori.»

Tu pîlîθiri ĕa şidĕá
şi căl'urli mutrĕaşti,
vĕadi laĭli cîrvă'n' cum trec,
cîrvăn'li armîneşti.
«Voĭ laĭ fic'órĭ, fic'órĭ armî'n',
«fic'órĭ din Samarina,
«am dŏaŭă zbŏari tra z-vă ḑic,
«şi dŏaŭă z-vă dimîndu,
«carĭ z-vĭ duţéţĭ în hŏară voĭ,
«tu laĕa Samarină,
«s-işari muma ş-sora-n'i
«di mini s-intribari,

— «Tulă, ce înebunişĭ
de luaşĭ un *gărăgun*?
— «Să mĕ aĭbă pe gît mama mea,
(adică: să-mĭ poarte păcatul mama mea),
şi doĭoasa mea soră,
carĭ merseră şi mĕ dădură
în cîmpul din Cardiţa.
Şesul (cîmpul) îşĭ cere secirărĭ,
bumbacul îşĭ vrea lucrarea, (curăţirea),
ear eŭ sînt Aromîncă din munţĭ,
şi din satele aromîneştĭ!

La fereastră ea şedea
şi drumurile priveşte,
vede negrele caravane cum trec,
caravanele aromîne.
«Voĭ tinerilor, tinerilor aromînĭ,
«tinerĭ (feciorĭ) din Samarina,
«am două vorbe ca să vă zic,
«şi două să vă recomand:
«dacă v-aţĭ duce în satul mĭeŭ,
«în bĭata Samarina,
de ar eşi mama şi sora mea,
«de mine să întrebe,

«s-lì ţeţĭ, că dor di munti n'-i
«n'-u dor di Samarina,
«nu-n' pot s-aràvdu cîmpul ĭo,
«nu-n' pot s-aravdu cîldura,

Samarina.

«să le ziceţĭ, căcĭ dor de munte mĭ-e,
«mĭ-e dor de Samarina,
«nu pot să rabd în cîmp eŭ,
«nu pot să rabd căldura.

G. Diamand.

Cînd se suĭe Romîniĭ în munţĭ

III

Di vreţĭ pîdúrĭ, dişcl'idiţĭ voĭ,
di vreţĭ mîrîngh'isíţĭ vă,
tŏ aumbra vŏastră ĭo nu-n' şed,
sŏ-aumbra-vă nu dormu,
ma primuvĕara ĭo n'-aştépt,
cu maĭlu aţél muşatu,
z-dişcl'idă faḑl'i nsus tu munţĭ,
şi munţil' si nvirḑască,
s-ĕasă Arumîn'l'i tuţĭ în sus,
cŏ-Armî'nili muşati,
s-ĕasă şi oĭli aţĕali lăĭ,
cu clóputli curati,
pri dinăpóĭ si-n' esu ş-ĭo,
s-n'-aráp ună Arumînă.

Avela, Epir.

Dacă vroiţĭ pădurilor înverziţĭ voĭ,
dacă vroiţĭ veştejiţi-vă,
în umbra voastră ĕŭ nu şed,
în umbra voastră nu dorm,
ci primăvara eŭ aştept
cu Maiul cel frumos,
să nverzească fagiĭ sus în munţĭ
şi munţiĭ să înverzească,
să easă Aromîniĭ toţĭ în sus (la [munţĭ
cu Aromîncele frumoase,
să easă şi oile cele negre,
cu clopotele de argint,
şi în urmă să es şi eŭ
să răpesc o Aromîncă.

Despa Papahagi.

Călugărul avut în turme

IV

Un ŏarfin calóiru,
caloir nĕavutu!
ari laĭlu nîscînti oĭ,
ş-ari nîscînti căpri;
di dusi di şi lĕ-airnă,
tŏ-arníŭ, îngh'ós tu cîmpu;
tu márḑinĕa a máril'eĭ,
tu márḑinĕa dĕ-amari.
Tu Maiŭ el oĭli li scutĕá
tu munţil' armîneşti;
prĭ-un muntĕ-arucă stĕárpili,
ş-prĭ-un munti vitul'i,
ş-pri múnntili aţèl búnulu,
mitríţili nîs paşti.
Li pasc oĭli ndoĭ picurárĭ,
că'prili ndoĭ căprari.
Vîr şaiḑă'ţĭ di picurárĭ.
vîr treĭḑăţĭ di cîprari.

Un sărac călugăr,
călugăr nebogat!
are bĭetul cîte-va oĭ,
şi are cîte-va capre;
şi mĭerse ca să le ĭerneze,
în *arniŭ*, colo înşes;
pe malul măriĭ,
pe marginea de mare.
In Maiŭ dînsul oile le scotea
în munţiĭ aromîneştĭ;
pe un munte orîndueşte (oile) şterpe,
şi pe un alt munte vătuiĭ;
şi pe muntele cel bun,
el paşte oile de muls.
Le pasc oile cîţĭ-va păstorĭ
şi caprele cîţĭ-va căprarĭ.
Cam şase-zecĭ de păstorĭ,
cam treĭ-zecĭ de căprarĭ;

Vîr şaiḑă'ţi oĭli li pasc
vîr şaiḑă'ţi li mulgu
şi ŏărfînlu caloiru
ş-ari treĭ muşati :
una l'-aştĕarni z-dŏarmă nis,
nantă l'-frimintă s-mică,
ş-aţĕa rusa ma n'ica ţĕa,
u ţîne tră cuvendă.

vre-o şase-zecĭ pasc vitele,
vre-o şai-zecĭ le mulg
şi cel sărac calugăr
are treĭ frumoase,
una ĭĭ aşterne să doarmă,
alaltă ĭĭ frămîntă să mănînce
şi acea blondă, acea maĭ mică
o ţine, ca să-ĭ vorbească.

Clisureancă măritată după străin

V

— Moĭ lilic'e gh'urgh'uvană,
moĭ lilic'e clisurĕană,
ţi n'-ŏ-aĭ ḑĕana lîcrimată,
di n'i staĭ învirinată ?
— Taţi, laĭ g'one, laĭ muşate,
n'-am nă nĕarcă ţi-n' mi bate,
n'-dĕade un xen dit altu loc,
n'-dĕade un grec si ş-lŏ-ardă un foc ;
dĕ-aţĕá n'-escu lîcrimată,
dĕ-aţĕá n'-escu nvirinată.

Vlaho-Clisura.

— Fă floare liliac,
fă floare clisureancă,
de ce ţi-e sprinceana lăcrămată,
de ce mĭ staĭ întristată ?
— Tacĭ, voĭnice, frumosule,
am o vitregă care mă bate,
îmĭ dede un străin din alt loc,
îmĭ dede un grec, arză-l-ar focul ;
de aceea-s lăcrimată,
de aceea-s întristată.

Mia Adam.

Ne ĭubitul de fete

VI

— O, laĭ Cole, o laĭ frate,
Cole, Cole mărát } se repetă la fie care vers.
dă ţ-u sarca la nă parte,
si-n' ti vor fĕátile tŏate.
— O, n'-u ded laĭlu, n'-u ded,
fĕátile nu pot s-li ved.
N'ica ţe u caftu mine,
şĭ-va dulmic'lu cu ibrăsimi.

— O laĭ Cole, frátili a n'eŭ,
frátili a n'eŭ, g'ónili a n'eŭ,
fă ş-dulmic'ŭ tr-ahtare vrută,
că va s-ŏ-aĭ tră eta tută.

Peninsula Balcanică. A. II, 69

— Măĭ Cole, măĭ frate,
Cole, Cole nenorocit!
dă-ţĭ sarica la o parte,
să mi te ĭubească fetele toate.
— Mĭ-o dăduĭ bĭetul, mĭ-o dăduĭ,
pe fete totuşi nu le văd.
Pe micuţa care o cer eŭ
vrea *dulmeciŭ* (fel de haină) de mătase.
— Maĭ Cole, fratele mĭeŭ,
fă şi dulmeciŭ pentru o aşa ĭubită,
fă şi dulmeciŭ pentru o aşa ĭubită,
căcĭ o veĭ avea pentru toată vĭaţa.

de la Cornu (Tesalia).

Earbă de uĭtare

VII

Sus tu munti i nă cruţi,
triş sum cruţi nă lilic'i,
nă lilic'i, nă nişani,
ĕasti ĕarbă dĕ-agirşari ;

Sus pe munte e o cruce
tocmaĭ supt cruce e o floare,
e o floare, o minune,
este earbă de uĭtare ;

cari ŏae duţi ş-paşti
n'elu a l'eĭ şi-l agîrşaşti.
Z-duc jiliti ş-ŏ-an'urzescu,
şi di vruţĭ îşĭ agîrşescu ;
ŏ-an'urzíĭ şi mini laĕa,
şi tut nu-n' trĕaţi sivdaĕa ;
nu-n' trĕaţi sivdaĕa ţĕ-am
tră un g'oni picurár.

Mia Adam

care oae se duce şi paşte,
de mĭelul sĕŭ îşĭ uĭtă.
Se duc cele întristate şi mirosesc,
şi de ĭubiţĭ îşĭ uĭtă ;
o mirosiĭ şi eŭ sărmana
şi tot nu-mĭ trece dragostea ;
nu-mĭ trece dragostea ce am
pentru un voĭnic cĭoban.

Fată măritată după unul suferind

VIII

Ţi-n' ţ-ŏ-aĭ buḑa ngîlbinită,
disi h'avră n'-aĭ h'uvrită ?
di lîngŏari n'-aĭ ḑăcută ?
— Niţi h'avră n'-am h'uvrită,
ni lîngŏari nŏ-am ḑăcută,
ma-n' h'iŭ laĕa niputută,
di aţèl tată, dĕ-aţĕá mumă,
mi mîrtară c-un avút,
un avút un niputút,
ḑua tută tŏ aştirnút.
N' dĕadiră un mîrîjár,
ma ghini mi lŏá un har ;

De ce mi ţĭ-e buza îngălbinită,
oare de friguri eştĭ înbolnăvită ?
de boală oare aĭ zăcut ?
— Nicĭ de friguri nu-s înbolnăvită,
nicĭ de boală n-am zăcut,
ci-mĭ sînt bolnavă
din cauza aceluĭ tată şi aceleĭ mame
carĭ mă măritară cu un avut,
un avut, un bolnăvicios
(care zace) ziua toată în aşternut
Imĭ dădură un suferind,
maĭ bine mă lua moartea (charon).

Dorul ĭubituluĭ

IX

Pirguria di Custúr,
frînḑa ŏ-are mult amară,
ş-ardiţina l'-u' fîrmác,
pul'ŭ pi ea nu pŏate s-şadă.
Custurlu ari treĭ porţi,
cu treĭ direţi di h'er,
ncl'ise cu treĭ cĭtinare,
cĭtinare multu grĕale.
vruta mĕa ĕasti nauntru ;
pistĕ-avlie va-n' mĕ-aruc,
treĭli dirĕaţe va-n' frăngu,
cĭtinarle va lĕ aspargu,
ş-tine, vrută, va-n' ti ascáp.

Vlaho-Clisura

Viţa din Castoria,
ş-are frunza foarte amară,
şi rădăcina îĭ este venin,
pasere pe dînsa nu poate sta.
Castoria are treĭ porţĭ
cu treĭ drugĭ de fĭer,
închise cu treĭ lacăte,
lacăte prea grele.
iubita mea este înăuntru ;
peste (zidul) curţiĭ mă voĭŭ arunca
ceĭ treĭ drugĭ voĭ rupe,
lacătele le voĭŭ strica
şi pe tine ĭubită te voiŭ scăpà.

Mia Adam

Cîntecul Samarineĭ, după anexarea Tesalieĭ la Grecia

X

Arŏábuli di Zmôlica
şi ch'in' di Samarina,
aestan voĭ s-nu dişcl'idéţĭ
aestan si sicáţĭ voĭ,
c- Armîn'l'i aestan tuţĭ nu es,
nu es Armîn'l'i n-munţî.
Nîscîndĭ ap'cară Slic'ani,
ş-alţĭ cîtră tŏ-Arendă,
nîscînţĭ lŏară Cŏdurli
nîscînţĭ h'ertul cîmpu

Anàθima sibepi carĭ,
ţeŭ Zisĭ al G'imă G'ogă [1]),
ţe fĕaţĭ arh'ie di s-turnă
di nî sĕ-asparsĭ hŏara.

Samarina.

Arŏabuli [2]) din Zmolica,
şi pinĭ din Samarina,
ăstan voĭ să nu înverziţĭ,
ăstan să vă vistejiţĭ voĭ,
căcĭ Aromînii toţĭ ăstan nu ĭes,
nu ĭes Aromînii la munte.
Cîţĭva apucară spre Sliciani [3])
şi alţii în spre Arenda [3]).
cîţĭva apucară spre Coduri [3])
şi cîţĭva (rămaseră) în cîmpul cel
[fĭert (de căldură).
Blăstem pe cine făcu început,
(blăstem) pe Zisĭ luĭ Gima Giogă,
carĕ făcu început de se întoarse,
de ne strică orăşelul.

Zicâ.

Păstorul îşĭ uĭtă de turmă din cauza ĭubiteĭ

XI

Li mulgu oĭli, mulgu,
bîr, bîr, bîr,—bîr, bîr—bîr, bîr,
nsus pri dĕană analtă ;
li mulgu ş-ĕar li mulgu,
tu nă pal'u gilĕată,
şi după ĕali un armî'n
lĕ-aduţĭ s-lĕ-amiriḑă.
şi-n dĕană nîs mutrĕaşti
armînă aγnîndipsĕaşti,
şi furil'i l' furară
oĭli şi n'el'i,
oĭli şi n'el'i
morĭ Armîna mĕa,
tră hîtîrĕa ta.

Gioga Zisi, cuţitar.

Le mulg oile, le mulg (păstoriĭ)
bîr,bîr, bîr,—bîr, bîr,—bîr, bîr,
sus pe colina înaltă ;
le mulg şi ear le mulg,
într-o proastă *găleată*,
şi după ele un Aromîn,
le aduce la *ameriḑŭ*.
Şi de pe colină el priveşte,
şi la o aromîncă se uĭtă.
Atuncĭ furiĭ îĭ furară.
oile şi mieiĭ.
oile şi mieiĭ
fă Aromînca mea,
de dragul tăŭ.

Păstori îşĭ deplîng trista lor stare

XII

Vaĭ di noĭ, vaĭ di noĭ,
cum s-armînem fără di oĭ,
daĭ şi daĭ şi tut nŏ-ascách',

Vaĭ de noĭ, vaĭ de noĭ,
cum să rămînem fără oĭ,
daĭ şi daĭ şi tot nu scapĭ,

[1]) Zişĭ al Gimă Gioga, a fost un distins celnic din Samarina, care în anul 1897 a fost împuşcat de Turcĭ, pe cînd voĭea să intre în Turcia, îndată după retragerea armatelor greceştĭ din Meluna.

[2]) E fructul juniperuluĭ.

[3]) Nume de localităţĭ de prin Tesalia şi Grecia.

pîn s-ti vinqî ş-la hîsách';
l'aĭ paraţl'i cu mprumút,
nu ţ-armîne nĕ-aştirnút;
nŏ-avém pîne, nŏ-avém sari,
ag'umsim lail'i tră vindĕari;
ţi ḑăsi un c'elnic mari,
cavái di ern'il' picurari;
ţi ḑăsiră ş-picurari,
c'elniţĭ tu sulă vreţĭ friḑĕari,

di voĭ traḑi laĕa urfan'i.

pînă cînd te vinzĭ la măcelarĭ;
ieĭ banii cu împrumut,
nu-ţĭ rămîne nici aşternut;
nu avem pîne, nu avem sare,
ajunserăm sărmanii de vînzare;
ce zise un *celnic* mare,
vaĭ de mizerii (pustii) pastorĭ;
ce ziseră şi păstorii,
celniţĭ în frigare meritaţi să fiţĭ [fripţĭ
de voĭ suferă săracii.

Păstorul îşĭ deplînge monotonia

XIII

Tut cu ah, cu susch'irare,
n'-u trec ḑua di cŏ-anḑare,
mĕa cu căn'l'i mĕ-angrîn'escu,
şi cu oĭle n'i zburăscu;
căn da di v'ine sărbătoarĕa,
nŏ-are mărḑine criparĕa:
pri la un şi pri la nantu,
staŭ ca n'el ag'ún măratlu.

Vilenḑa.

Tot cu ah! şi cu oftare (suspinare)
mĭ-o petrec ziua din zorĭ de zi,
cu cîinii mă gîlcivesc,
şi cu oile vorbesc;
cînd dă şi vine sărbătoare,
n-are marginĭ întristarea:
pe la unul şi altul,
staŭ ca mîel flămînd sărmanul.

XIV

Ma ḑiţéţĭ bobó, bobó,
Tă ĕarna di Armiró,
că-alăsă'm béc'ile acó,
béc'ile ş-caléşile,
di nă dor h'icátile.
Ea ḑiţéţĭ lele, lele!
că n-armî'n fumél'ile,
nu-s viţate ĕale tu cămpu,
că-s viţate tŏ-apă araţe,
si-ş facă călĭv' afară,
putea caplu s-nu li dŏară.

Calive «Zicu»

Ci ziceţĭ *bobó, bobó,* [1])
pentru earna din Armiro,
căcĭ lăsarăm (oile) albe acolo,
albele şi pe cele *caleşe* [2]),
în cît dor ficaţii
Ean ziceţĭ lele, lele [1]),
căcĭ ne rămîn familiile,
şi nu sînt obicĭnuite ele în şes
ci-s obicĭnuite cu apă rece,
să-şĭ facă colibĭ afară,
niciodată capul să nu le doară.

Observare.—Cuprinsul acestuĭ cîntec este: Anumite familiĭ, aparţinînd, pe semne, de un singur *celnic*, din cauza ĭernecĭ aspre, pierzînd parte din avutul lor în oĭ, şi neavînd cu ce se plăti pe la datornicĭ, ca să poată eşi la primăvară în munţĭ, cum obicĭnuesc, se plîng de nenorocirea ce ĭ-a găsit.

[1]) Interjecţiune de întristare şi văitare.
[2]) *Caleşe* sînt oile albe şi cu dungĭ negre pe la cap, corp, picioare. Sînt oĭ frumoase.

Blestem către puntea din Artă

XV

Nch'isiră oïle tra s-fugă,
picurarl'i nu vrĕa z-ducă ;
picurarl'i di la oï,
tut ma fug ș-mutrésc năpóï ;
dúsiră pîn la Sch'ipari,
ș-ang'ură cu bŏaţi mari,
și laili mul'éri a lor,
blistimă cu caplu gol,
blistima cu caplu gol,
di s-avdă pîn tu niór :
«O moï laï punte din Artă,
«s-cadă sfulgul si tĕ-aspargă ;
«s-ĕasă ariŭlu si-n' ti nĕască,

«s-nŏ-aïbă oïle pri ĭu s-trĕacă,
«să s-tŏarnă bărbaţl'i a casă
«s-n-adună'm dĕ-adún pri mĕasă,

«că nă h'im cavaï ! di noï,
«mpărţîte ca n'el' di oï.

Gioga Zisi, cuţitar.

Porniră oile să fugă,
păstorii nu vroeaŭ să se ducă ;
păstorii de la oï,
tot se duc și privesc înapoi ;
se duseră pînă la Schipare,
și injuraŭ cu voce mare (tare),
ear bietele muĭeri ale lor
blestemaŭ cu capul gol,
blestemaŭ cu capul gol,
de se auzea pînă în nor :
«Blăstemată punte din Artă,
«să cază trăznetul să te spargă ;
să easă (ad.: să se reverse) riul să
[mi te înece,
«să n-aïbă oile pe unde trece,
«să se întoarcă bărbaţii a casă,
«ca să ne adunăm impreună la
[masă
«căci sîntem vaï ! de noï,
«împărţite ca mieï de oï.

Tînăr căzut victima morţii

XVI

Ţĕ-alatră cĭn'l'i pri dĕână,
ĭu e Ndona ta s-l'-agană ?
oi, oi Ndònalŏ-an'éŭ,
oi, oi grambolŏ-an'éŭ.
N'ul pitricúi Ndona tră h'iţe,

n'-ul vîtimară la mătriţe,
oi, oi Ndònalŏ-an'eŭ,
oi, oi grambolŏ-an'eŭ.
N'-ul pitricuĭ Ndona ș-tră sare,
n'-ul vîtimară buda dĕ-amare,
oi, oi Ndònalŏ-an'éŭ,
oi, oi grambolŏ-an'éŭ.
Ndona vrut, Ndona muşăt,
cum s'armi'n fără bîrbăt ?
oi, oi Ndònalŏ-an'eŭ,
oi, oi grambolŏ-an'eŭ
Ndona sŏari, Ndona birbil'ŭ,
cum si-n' fac laĕa făr h'il'ŭ ?

oi, oi Ndònalŏ-an'eŭ,
oi, oi grambolŏ-an'eŭ.
Ndona un tru şapţe fĕate,

Ce alatră cîinii pe colină,
unde-i Ndona ca să-i cheme ?
oi, oi Ndona al mieŭ,
oi, oi mirele mieŭ !
Mi-l trămiseï pe Ndona pentru zmo-
[chine,
mi-l uciseră la (oile) *mătriţe*
oi, oi Ndona al mieŭ,
oi, oi mirele mieŭ.
Mi-l trimiseï pe Ndona și la sare,
mi-l omorîră pe malul de mare.
oi, oi Ndona al mieŭ,
oi, oi mirele mieŭ !
Ndona iubit, Ndona frumos,
Cum să rîmîiŭ fără bărbat ?
oi, oi Ndona al mieŭ,
oi, oi mirele mieŭ.
Ndona soare, Ndona privighetoare,
cum să-mi fac (ce să mă fac) fără
[de fiŭ ?
oi, oi Ndona al mieŭ,
oi, oi mirele mieŭ.
Ndona un în şapte fete,

cum s-faţim fără di frate?

oi, oi Ndonalŏ-an'eŭ,
oi, oi gramboloŭ-an'eŭ.
Plîngu şi-laĭle cusurine,
Ndona duse şi-nu ma v'ine
oi, oi Ndónălŏ-an'eŭ,
oi, oi gramboloŭ-a n'eŭ.

Gioga Zişi cuţitar.

cum să facem (ce să ne facem) fără [de frate?
oi, oi Ndona al mĭeŭ,
oi, oi mirele mieŭ!
Plîng şi bĭetele verişoare,
Ndona se duse şi nu maĭ vine
oi, oi Ndona al mĭeŭ,
oi, oi mirele mĭeŭ.

Nenorocire din cauza războiuluĭ

XVII

Plîndi picurarlu,
plîndi şi cîrvînarlu,
cum mîrluxescu mŏáşili,
cînd işĭ plîngu mórţil'i.
— Ţe plîndéţi laĭ picurárĭ,
ţe plîndéţi laĭ cîrvînárĭ?
— Ţe s-nu plîndém şi s-nu uhtă'm,
Polim greŭ pri noĭ n-asparsi,
oĭli nă li lŏară tŏati,
ş-cal'i nî-l' lŏară n-g'umitati,
di nă dor laĭli h'icati.
Cum s-nă ţin, cum s-nă turnă'm,
acasă noĭ cum s-aspuném?
Di-şĭ plîngu laĭl'i picurárĭ,
di-şĭ plîngu l'ĭl'i cîrvînárĭ.

Plînge păstorul,
plînge cărăuşul,
cum se bocesc bătrînele,
cînd îşĭ plîng morţiĭ.
— Ce plîngeţĭ, bieţĭ păstorĭ,
ce plîngeţi, bĭeţĭ cărăuşĭ?
— Ce să nu plîngem şi să nu oftăm,
războiŭ greŭ pe noĭ ne strică,
oile ni le loară toate,
şi caiĭ ni-ĭ luară pe jumătate;
în cît ne doare la ficaţĭ
cum să ne ducem, cum să ne în- [toarcem,
a casă noĭ cum să spunem?
Şi plîng bĭeţiĭ păstorĭ,
şi plîng bĭeţiĭ cărăuş'.

Cărăuş nevenit din cărăvane p-acasă

XVIII

Ună vĕară mare, mare,
nu-ţĭ vinişĭ, laĭ picurare,
ta si daĭ pin di mul'are,
si daĭ semnu că ti dŏare.
—Cum si v'in, nvĕastă curbane,
cu carĭ s-las oĭle nu are,
v'ini luplu di-şĭ li tal'e.

—Las' li tal'e, las' li măĭa,
pîn di ună s-li din'ică,
ş-tine z-daĭ pînă di casă,
c-aĭ fumĕal'i, c-aĭ nivĕastă.

Avelə

—O vară mare, mare
nu venişĭ, măĭ cĭobane,
ca să vezĭ bĭata muĭere,
să daĭ semn că te doare,
—Cum să viŭ nevastă dragă (lit: [jertfă)
cu cine să las oĭle nu este,
şi vine lupul de le sugrumă (lit. [taie).
—Las' să le taĭe, las' să le mănînce,
pînă la una (ad.: la ultima) să le [prăpădească, dumice,
şi tu să daĭ (ad. să vii) pînă acasă,
căcĭ aĭ copiĭ şi aĭ nevastă.

Despa Papahagi

Prevestire de moarte

XIX

O laĭ Janáchĭ s nu n'erdĭ la oĭ,
îţĭ viḑúĭ v'islu, că va s-morĭ.
—O carĭ si moru, carĭ si nu mor,
s-n'-áscultáţĭ un singur zbor,
la turuşte s-mi ngrupáţĭ,
primuvĕara cînd z-vă turnáţĭ,
s-trĕacă oĭli, si-n' lĕ-acáţ.
Si-nĭ lĕ-acáţ şi si-n' li mulgu,
şi cu mina mĕa s-li tundu.
Fluĕara s-n'-ŏ-avdu dipriună,
cîndu oĭli va sĕ-adună.

Tra si-n' h'iŭ şi după mŏarti,
ni di soţĭ, ni dĭ-oĭ diparti.

Avela.

Maĭ Enache, să nu mergĭ la oĭ,
îţĭ văzuĭ visul, că aĭ să morĭ!
—Dacă mor, dacă nu mor,
să-mĭ ascultaţĭ un singur cuvînt,
la stînă să mă îngropaţĭ,
la primăvară cînd vă veţĭ întoarce,
să treacă oile să mi le prinz,
să le prinz şi să le mulg,
şi cu mîna mea să le tund.
Fluerul să mi-l aud într-ună,
cînd oile se vor adună (ad.: se vor [mîna la culcat).
Ca să nu fiŭ şi după moarte,
nicĭ de tovarăşĭ, nicĭ de oĭ doparte.

Ţal-Şaşamutĭ.

Păstorul îşĭ deplînge soarta rea

XX

O, mărâţĭ, mărâţĭ di noĭ,
plîndem ca n'iţl'i fic'órĭ, (bis)
că n-armasim făr di oĭ.
Li ch'irúm di ĕarna grĕaŭă,
n'el'i tu fitál'ŭ di nĕaŭă,
oĭle tră plătire mandra,

li vindúm tute cŏ-arada.
Di birbéţĭ g'ilép plitím,
di nŏ-avém cu ţe s-fuḑím;

dăm şi dăm şi tut vindém
hiiri puté nŏ-avém.

O, sărmanĭ, sărmanĭ de noĭ,
plînem ca nişte micĭ copiĭ, (bis)
căcĭ rămaserăm fără de oĭ.
Le pierdurăm de earna grea,
mieĭ în timpul fătării de nea;
oile pentru plata *mandreĭ* (locul [de păşune pe timpul ĭernei)
le vîndurăm toate pe rînd.
De berbecĭ *gilep* [1]) plătirăm,
de nu maĭ avem cu ce să plecăm [la munte);
dăm şi dăm şi mereŭ vindem,
şi noroc nicĭodată nu avem.

Cărăuş mort în cărvane

XXI

Nu-ţĭ ḑiţĕamu, laĭ G'oga frate,
că Bosna ĕaste diparte:
doĭ meşĭ ţine îmnătura,
ş-alţĭ ahînţĭ turnătura?
Soţl'i al G'oga tuţĭ s-turnară,

ş-nîs tu xĕane lŏ-alăsară.
Laĭlu G'og-armase n-cale

Nu-ţĭ ziceam, măĭ Gioga frate,
că Bosnia este departe,
două lunĭ ţine drumul,
şi încă atîta întorsul.
Tovarăşiĭ luĭ Gioga toţĭ se întoar- [seră
şi pe el în străinătate îl lăsară.
Bietul Gioga rămase în cale,

[1]) *Gilep* este darea anuală pe fie-care cap de vită ce se face către stat.

trîşĭ tu ponda di nă vale.
S-tŏarnă soţl'i di-l' zburăscu
cu graĭlu dulţe şi frăţescu :
— Aĭde, G'oga, aĭde, frate!
v'in a casă, s-faţĭ rihate.
— Duţeţĭ vă, voĭ fraţĭ, a casă,
că lîngŏarĕa nu mĕ-alasă,
şi nu-n' pot măratlu-n' d-eŭ,
si ncalic pi callu a n'eŭ.
— G'ogă, nu putem s-fuḍîm,
fără tine si nch'isîm;
va s-şiḍĕm noĭ ningă tine,
pînă cînd s-ti faţĭ ma gh'ine.
Ḍua lantă fu m-arăŭ
ş-erá G'oga cama greŭ.
Soţl'i atumţĕa lu ntribară,
cînd din mînă lŏ-acăţară :
— Ţe si spunem noĭ a casă-ţĭ,
a marătăl'eĭ nivĕastă
ale mame ţe ti plînḍe,
şi a soră-taĭ ţe s-frînḍe?
— Multe ncl'inăc'únĭ s-lă daţĭ,
ş-alór multu s mĕ-alăvdáţĭ,
că n'-u gh'ine şi-n' bînéḍ,
pi tu xĕane ĭu n'-arnéḍ,
s-lă spunéţĭ că eŭ v'in,
cu cal'i ncărcáţĭ cu l'in!
Plînḍe muma şi laĕa noră,
şi al G'oga vrută soră,
c-a lor h'il'ŭ, soţ şi frate,
ş-murí vîrtós, diparte.
Soţl'i a luĭ şi lu ngrupară
trîşĭ tu loclu ĭu ş-lŏ-afară.

tocmaĭ în pustia de vale.
Tovarăşiĭ luĭ îĭ vorbesc,
cu cuvînt frăţesc :
— Aĭ, Gĭoga, aĭ frate!
vin a casă să te linişteştĭ.
— Duceţi-vă, voĭ fraţilor, a casă,
căcĭ boala nu mă lasă,
căcĭ nu pot bĭetul de mine,
să încalec pe calul mĭeŭ.
— Gĭoga, nu putem să ne ducem,
fără tine să pornim;
vom sta noĭ pe lîngă tine
pînă să te facĭ maĭ bine.
Ziua cea laltă a fost maĭ răŭ,
era Gĭoga şi maĭ greŭ.
Tovarăşiĭ atuncĭ îl întrebară,
cînd de mînă l-apucară :
— Ce să spunem noĭ acasă
bieteĭ niveste,
mămeĭ care te plînge
şi sororeĭ tale ce se vaită?
— Multe închinăciunĭ să le daţĭ
şi lor mult să mă lăudaţĭ,
căcĭ mĭ-e bine şi trăesc,
prin străinătate unde ĭernez;
să le spuneţĭ, că eŭ viŭ
cu caiĭ încărcaţi cu in!
Plînge muma şi biata noră,
şi a luĭ Gĭoga ĭubită soră,
căcĭ fiul lor, soţ şi frate;
muri prea departe.
Tovarăşi luĭ îl îngropară
tocmaĭ în locul unde-l aflară.

«Peninsula Balcanică» A. I, No, 51 de la Caterina Murnu.

Nevasta deplînge moartea bărbatuluĭ sĕŭ

XXII

La valĕa di Ianina,
ună nvĕastă dipunĕá,
dipunĕa şi tut plîndĕá,
pálmile şi li frînḍĕá,
perl'i din cap ş-l' arupĕá,
valĕă ş-u pîlicîrsĕá
—Fă-n' te vale cama ncŏa
tra si-n' trec Ianina,
Ianina hŏară di furi,
sum blîstimaţl'i din murĭ,
n' vîtimară g'onli-améŭ,
si-ş ŏ-află di Dumniḍăŭ!

La valea de Ianina,
o nevastă cobora,
cobora şi tot plîngea,
palmele şi le frîngea,
periĭ din cap îşĭ rupea,
valea ş-o ruga,
—Fă-mi-te vale maĭ încoace,
ca să trec spre Ianina,
Ianina oraş de furĭ
supt blăstemaţiĭ de murĭ (zidurĭ),
îmĭ omorîrá voinicul mĭeŭ,
fir-ar să le fie de la D-ḍeŭ!

G'on a méŭ prot cipitán,
cu stran'i di satrazám ;
nu-l' jilesc armata luĭ,
ma-l' jilescu n'ata luĭ.

Gioga Zisi, cuţitar

voinicul mieŭ întîiŭ căpitan
cu haine de *satrazam* ;
nu-ĭ jeluesc îmbrăcămintea luĭ,
ci mĭ-e de tinereţea luĭ.

XXIII

Dĕadi sŏarli treĭ bîrţate, (brăţate),
agálĭ prĕ-agalĕa, o laĭ frate !
dĕadi sŏarli pîn di nor,
agálĭ prĕ-agalĕa, o laĭ sor !
tru daŭ-trei siptîmîn',
s-umplu calĕa di Armîn';
tru treĭ-patru ţinţi meşi
s-umplu calĕa dĕ-Arbinéşĭ,
şi tru şasi-şapte an'
s-umplu calĕa di nizán'.

Mac. p. 160.

Răsări soarele cît treĭ braţe
agale, agale măĭ frate !
răsări soarele pînă la nior,
agale, agale, fă sor !
în două treĭ săptămînĭ,
se umplu calea de Aromînĭ,
în treĭ-patru lunĭ,
se umplu calea de Albanejĭ,
şi în şase-şapte anĭ.
se umplu calea de nizamĭ (armată regulată).

XXIV

Picurarl'i di la oĭ,
cu căr(l)igu dinăpóĭ ;
cărvănarl'i aţél' măraţl'i,
sĕ-alumtă cu hăsăpaţl'i ;
ţel' măraţil' di prĕ-acasă,
sivdăile nu l'-alasă.

Gioga Zisi (cuţitar)

Păstoriĭ de la oĭ,
cu cîrligul dinapoĭ ;
cărăuşiĭ ceĭ sărmanĭ
se luptă (căznesc) cu oraşele ;
ceĭ sărmanĭ de p-acasă,
dragostile nu-ĭ lasă.

XXV

O ţi treţi aγun'a tinirĕaţa,
mĕa tinirĕaţa ş-muşutĕaţa,
mĕa ca erba aţĕa vĕarde
ditru muşata livade,
ncălicăĭ cal ag'imitu,
n'i-l lŏaĭ mine s-ul adáp ?
s-ul adáp, iu s-ul adáp ?
tru ubór la fĕata bună,
n'-ŏ-aflăĭ iu şidĕá pi lună.
Să-aspiré fĕata fudi,
mă-sa ta s-ĕară il' gri :
«eşĭ, lĕa fĕată tru ubór,
tas veḑĭ gĭónile muşát.
Gura luĭ hrisafe vĕarsă.

O, ce trece iute tinereţea,
tinereţea şi frumuseţea,
dar ca earba acea verde,
din frumoasa livede.
Incălecaĭ cal agiamiŭ,
il luaĭ, ca să-l adăp,
să-l adăp, unde să-l adăp ?
în curte la fata bună.
o găsiĭ, că şedea supt lună.
Se sperie fata, fugi,
măsa, ca să easă, îi grăi ;
«Eşĭ, fată, în curte,
ca să vezi un voinic frumos,
gura luĭ aur vărsa.

XXVI

— Bre Manole, Manulach'e,
Ţe-ĭ nivĕasta bună ţĕ-aĭ ?

haĭ muşata mĕa { Se repetă la fiecare două rînduri.

— D-ĭu n'-u viḑúşĭ v'aniţare,
D-ĭu n'-u viḑúşi mărate ?
— Ţ-u viḑui tu grădină,
Iu ş-adăpă vasilĕaclu,
Di şi lŏa apă di la fintînă,
cu mîstrăpălu tu mînă.
Di-n' tricúĭ, di n'-u viḑúĭ,
Dŏaŭă zbŏari dulţi l'-grĭĭ :
«Muşată, pri ḑua ta !
«Mĕaşti-mi cu mîna ta !»
Manulách' ca un turbát
Dĕ arușine nfărmăcát
Trapsi un cuţút curát,
Ş-agudi nvĕasta tu h'icát.

Vlaho Clisura, Macedonia

— Măĭ Manole, Manolache,
Ce-ĭ nevastă bună ce aĭ
(ad. cît e de bună nevasta ce aĭ)?

haĭ frumoasa mea

— De unde mĭ-o văzuşĭ ĭenicerule,
de unde mĭ-o văzuşĭ nenorocitule?
— Ţi-o vĕzuĭ în grădină,
unde adapă busuĭocul,
de lua apă de la fîntînă,
cu *mastrapaoa* [1]) în mînă.
şi trecuĭ, de o vĕzuĭ,
două vorbe dulcĭ ĭĭ grăiĭ :
«frumoasă, pe ziua (viaţa) ta !
«cinsteşte-mă cu mîna ta !»
Manolachi ca un turbat,
de ruşine înveninat
trase un cuţit de argint
şi lovi nevasta în ficat.

Mia Adam.

XXVII (VARIANTA)

Laĭ Noti, laĭ Noti laĭ,
Ţe-ĭ muşata nvĕastă ţĕ-aĭ ?
—D-ĭu n'-u ştiĭ v'aniţare,
d-ĭu n'-u viḑúşi pîngine.
—n'-u viḑúĭ, n'-u cunuscúĭ,
j-dŏaŭa zboari cu ĕa-n' griĭ.
—Carĭ u viḑúşĭ v'anitare,
carĭ u viḑúşi pîngine :
Ţe armată nisă ş pŏartă ?
—Armată di mîtasi,
şi brînlu di hrisafi.

. . . . . .

Noti dĕadi h'ima-lagă
trăş la nivĕasta-l' muşată,
trapsi cuţutlu curát
l'-ŏ-amină triş tu h'icát.

Vlaho-Clisura

Măĭ Note, măĭ Note,
ce-ĭ nevastă frumoasă ce aĭ ?
—De unde o ştiĭ, ĭenicerule,
unde o văzuşĭ, păgine ?
—o văzuĭ, o cunoscuĭ,
două vorbe cu ea grăiĭ.
—Dacă o văzuşĭ, ĭenicerule,
dacă o văzuşĭ păgine,
ce port (podoabă) poartă ea ?
—Găteală de mătase
şi brîul (cingătoare) de fir.

. . . . . .

Noti se grăbi alergînd
la nevasta luĭ frumoasă,
scoase cuţitul de argint,
i-l înfipse pînă la ficat.

N. Nacea

XXVIII

Dın Brăndúş la Călămă'ch',
Pepa ş-faţi ciţămă'ch',
eşi laĭ g'one si u veḑĭ
tu fustă'n', tu muşuţèţĭ :

Din Brăndúş la Călămăchĭ
Pepa face frînturĭ (!)
eşĭ voinice să o vezĭ
în rochiĭ, în frumuseţĭ:

[1]) Vas de argint. foarte scump, întrebuinţat pentru servirea celor sfinte.

—«Pepă dă-n' unä băşare,
sun mal'ot şi suu timpare,
s-nu fure bişarĕa bună,
si-n' daĭ Pepă ninga unä.
—«Nu-n' mi strinḑi laĭ g'uněale,
că-n' hiŭ tu stran'ile nale,
nu-n' mi bagă g'one m-pade,
că-n' mi fac tută birbate.

—«Pepă, dă-mĭ o sărutare
pe supt *mal'iot*, pe supt manta
de n-o fi sărutarea bună,
să-mĭ daĭ Pepă încă unä.
—Nu mă strînge, voĭnicule,
căcĭ sînt în haine noĭ,
nu mă băga, voĭnice, jos
că mă murdăresc cu totul.

XXIX

Mŏaşe moĭ, mŏaşe moĭ,
lŏaĭ cărigu s-neg la oĭ,
ḑăsi nvĕastă: «nu ti voĭ,
«că nŏ aĭ perc'e dinîpóĭ;
«Ch'ipuric'ŭ moĭ dada mĕao:
«si-n' pitréţi un cilirić'ŭ,
«si-n' cos şcretul di dulmic'ŭ;
«Ch'ipuric'ŭ, moĭ dada mĕao,
«si n' pitréţi per di căţao,
«si-n' cos şcreta di pudv'ao»
lŏaĭ tufech'a di mîgór
scîpitáĭ munţălĭ cu nĭor,
lŏaĭ tufech'a di curao,
scîpitáĭ munţă'l' cu nĕao,
s-ŏ aflarimu nvĕasta ţĕao,
va s-u tal'ŭ mine pi dao.

Ţicura.

Fă bătrînо, fă bătrînо,
luaĭ cărligu să mĭerg la oĭ,
zise nevasta: «nu te iubesc,
«căcĭ n-aĭ plete (chică) după cap;
«Fă mamă... *chipuriciŭ (1)*
«să-mĭ trimiţi niște caer,
«să-mĭ cas pustiul de dulamă.
«Fă mamă... *chipuriciŭ*
«să-mĭ trămiţi păr de căţea,
«să-mĭ cos pustia de poală».
Luaĭ puşca de *măgor*
apuseĭ după munţiĭ cu norĭ,
luaĭ puşca de curea,
apuseĭ după munţiĭ cu nea,
de-aş găsi nevasta mea,
în două (bucăţi) o voiŭ tăea.

Cola Ban.

XXX

G'one laĭ, ţi nu-n' ti nsorĭ
pîn sîntu fĕátile eftine,
citi unä, citi dao,
citi treĭ tu pîrä'?
Că dĕ-apoĕa va-ş si scŏală,
va-ş si facă una n'il'e,
unä n'il'e ş-ţinţi sute
aţĕá ma buna dao n'il'e,
j-g'one laĭ, nu poţi ta s-afl'i,
ni-n Pole, ni-n Misirie,
ma-n Vlih'ie poate s-afl'i,
c-acló ş-are fĕate multe,
fĕate multe j-dizn'irdate.

Cruşova.

Voĭnice, de ce nu te însorĭ,
pînă cînd sînt fetele eftine,
cîte una, cîte două,
cîte treĭ într-o para?
Căcĭ apoĭ se vor rădica (la preţ),
se vor face o mie,
o mie şi cincĭ sute,
cea maĭ frumoasă două miĭ,
şi voĭnice, nu poţi să afli,
nicĭ în Constantinopol, nicĭ în Egipt,
doar în România să poţi afla,
căcĭ acolo sînt fete multe,
fete multe şi dezmĭerdate.

Sunda T.

Billina

XXXI

Duminică cîtră mirindi,
Bilina s-alic'i di munti.
— Morĭ Bilină, morĭ lăită,
nu stităĭ pîn t-apirită?

Duminică în spre merinde,
Belina se turbură de minte.
— Fă Belino, fă nefericită,
nu stăteaĭ pînă la zi?

— Nu stitĕám că n' erá fricá
di Stamatĭ, că mi din'icá.
— Iu ti ţĕaĭ morĭ buisitá,
ca icŏaná ch'indisitá ?
bîgáşi laĕa di lîlî'n',
di lîlî'n' şi titi'n'.
Iu ti ţĕaĭ nŏptĕa pri lună,
ţîneáĭ verli s-nu-ţ asună.
Bărden'ili treĭ mîhîláţĭ,
Belina li fĕaţi miscîraţi.

— Nu stam căcĭ mĭ-era fricá
de Stamatĭ căcĭ mă prăpădeşte.
— Unde te duceaĭ fă nenorocito,
ca icoană zugrăvită ?
Aĭ băgat nenorocirea în unchĭ,
în unchĭ şi în părinţĭ.
unde mergeaĭ noaptea pe lună,
ţineaĭ cerceiĭ să nu sune.
Bărdenile treĭ mahalale,
Belina le dede de ruşine.

Notă. — Fidelitatea şi supunerea femeilor *aromîne* la bărbaţiĭ lor este cîntată în multe cîntece poporane din carĭ am dat două numaĭ, (3,4) unde se poate vedea. Insă şi femeile cele rele aŭ şi ele cântecile lor, carĭ se cântă spre perpetuarea pedepseĭ pentru abaterile lor. Aromînii, când o femee se află în neînţelegere cu bărbatul eĭ şi ea ar vrea să se despartă, nu pot să înţeleagă despărţirea şi dacă o femee provoacă aceasta, zic : «*s-alic'i di minti*». Despărţirele sînt foarte rare şi ceĭ despărţiţĭ sînt consideraţĭ de oamenĭ răĭ.

I. Caragiani

XXXII

Aseărá aŏaltazĭ mi ncîc'áĭ,
mi ncîc'aĭ cu vrutlŏ-an'eŭ,
cum si-n' fac s-mi fac cu bun,
n'-lŏaĭ ligh'eněa tu nă mînă,

ş-ibriclu tŏ-alantă mînă.
—V'inu, vrute, s-ţă laĭ min'le,
ch'icusí nu vru ta s-v'ină ;
cum si-n' fac, s-mi fac cu bun,
bîgáĭ sofră, s-mîcă'm pîne :
«V'inu, vrute, s-mîcă'm pîne»
ch'icusi, nu vru tas v'ină ;
cum si-nĭ fac s-mi fac cu bun,
aştirnáĭ tu odă analtu,
«v'inu, vrute, s-nă bîgă'm»
ch'icusí nu vru ta s-v'ină,
vruĭ nu vruĭ în' mi bîgáĭ.
. . . . . .
Tîş tu mesĕa nŏáptil'eĭ,
aciţă plŏae minută,
neş a vrutluĭ si l'i strig
n'i lŏ-aflăĭ sun trandafír,
anda mi duc cîtră la cap,
în' ved dao cápite.
un cu fesi ş-un cu cusiţă.
Anda mi duc cîtră c'ic'ŏare,
în' ved laĕa patru c'ic'ŏare,
dao irá cu stifaleti,
şi dao irá cu c'ŏariţĭ.

Alaltă sară mă certaĭ,
mă certaĭ cu ĭubitul mĭeŭ,
cum să fac să mă fac bine (adică : [să mă împac);
îmĭ luaĭ ligheanul într-o mînă,
şi ibricul în cealaltă mînă.
—Vino, ĭubite, să-ţĭ spelĭ mĭînele»
se supără nu vru să vie ;
cum să fac, să mă împac ?
băgaĭ masa, să mîncăm pîne,
«Vino, ĭubite, să mîncăm pîne.»
se supără nu vru să vie ;
cum să fac, să mă împac ;
aşternaĭ în odae sus (nalt),
«vino, ĭubite să ne culcăm»
se supără nu vru să vie.
Vruĭ, nu vruĭ mă culcaĭ
. . . . . .
Tocmaĭ în mijlocul nopţiĭ,
începu ploae măruntă,
merseĭ, să chĭem pe ĭubit.
Il găsiĭ supt trandafir
cînd mă duc cître la cap,
văd două capete,
unul cu fes, altul cu cosiţă ;
cînd ma duc cître la picioare,
văd sărmana patru picioare,
două eraŭ cu ghete de lac,
şi două eraŭ cu cîorecĭ.

Cruşova.

Adunat de d-şóra Zaba Buşa.

XXXIII

Ţi-ş durn'á fëata pi ch'atrá,
nidurn'ită, nisumnată,
şi cum durn'á în sin
l'-intră un şarpe v'iŭ
ş-u dëade dëalaga lagă,
şi n'arse la laïlu tată :
«Tată bagă-ţi mîna n sin,
«că-n' intră un şarpe v'iŭ.
— Altă fëată io va n-' fac
«ş-mîna n-sin io nu u bag.
ş-u deade dëalagă alagă
si duse la laëa mamă,
«mamă bagă mîna n-sin
«că-n' intră un şarpe v'iŭ.»
— Altă fëată io va-n' fac,
«mîna n-sin io nu u bag.»
ş-u dëade alagă alagă
si duse la laëa soră, (frate etc.)

. . . . . .

ş-u dëade alagă-alagă,
si dusi la laïlu g'one :
«g'one bagă-ţi mîna n-sin
«ta si-ţi scoţi un şarpe v'iŭ.
— Mîna n-sin io va-n' u bag
«altă ca tine nu aflu.»
Mîna în sîn el il' bägă,
şi de şarpe o scîpă.

Cruşova

Că dormea o fată pe peatră,
nedurmită şi fără somn,
şi cum dormea în sîn,
îi intră un şarpe viŭ,
şi alergă în fuga mare,
şi merse la bietul tată :
«Tată, bagă-ţi mîna în sîn,
«căci îmi intră un şarpe viŭ.
— «Altă fată eŭ voiŭ naşte,
«mîna în sîn eŭ nu voiŭ băga».
Alergă în fuga mare,
şi merse la beata mamă :
«Mamă, bagă mîna în sîn,
«căci îmi intră un şarpe viŭ».
— Altă fată eŭ voiŭ naşte,
«mîna în sîn eŭ nu o bag».
Alergă în fugă mare,
merse la bîata soră :
(şi tot aşa, merse la frate, văr).

. . . . . .

Alergă în fugă mare,
merse la bîetul îubit :
«Iubite, pune mîna în sîn,
«ca să scoţi un şarpe viŭ.
— Mîna în sîn eŭ o voiŭ băga,
«alta ca tine nu găsesc».
Mîna în sîn el o bägă
şi de şarpe o scăpă.

Zaha Buşa

XXXIV

Durn'á fëata sum trandafir
şarpi v'iŭ l'-si nh'ipsi n-sin,
îj bîgă' fëata s-aurlă,
şi si strigă ca nă zurlă :
«tate le, tate mirát,
«bagă-ţi mîna tŏ-aţél sin,
«si scoţi şárpilĕ-aţél v'iŭ,
tatĕ-aţél nu cutiḑá.
«dado lă, lă dada mëa,
«bagă-ţi mîna tŏ-aţél sin,
«si scoţi şárpili aţél v'iŭ.
Dada ţëa nu cutiḑá.
«g'one, laï g'one muşát,
«bagă-ţi mîna tŏ-aţel sin
«si scoţi sărpilĕ-aţél v'iŭ.
G'ónile şi ŏ-ascultă'
mîna-n sin nîs u bîgă'.
Vruta luï îşi ŏ-ascipă'.

Dormea [1]) fata supt trandafir,
şarpe viŭ i se-nfipse în sîn
se puse fata să urle,
şi să strige ca o nebună :
«Tată, biet tată,
«pune mîna în acel sîn,
«să scoţi şarpele cel viŭ».
Acel tată nu cuteza.
«Mamă, fă mama mea,
«bagă-ţi mîna în acel sîn,
«să scoţi şarpele acel viŭ».
Mama cea nu cuteza.
«Iubit, îubit frumos,
«bagă-ţi mîna în acel sîn,
«să scoţi şarpele acel viŭ.
Iubitul o ascultă,
mîna în sîn îi bägă,
pe îubita îşi scăpă.

[1]) Var. Weig. Arom. II, 150, 90.

Fată logodită fără voea eĭ

XXXV

N'-ĕasti fĕata lînḑită,
lînḑită şi vĕàştidă.
—Ţĕ-aĭ, lĕa fĕată, di nu-n' poţĭ?
—Nu-nĭ dĕadeşĭ, dado, bun soţ.
—Cuscrîl'i v'in tra s-ti l'a,
—Dă-lă, dado, s-mîcă, z-bĕa,
bagă ş-mîna ng'epĕa mĕa
ş-află, scŏati Cl'aea mĕa,
si dişcl'iḑĭ snduch'a mĕa
tra si scoţĭ şi peĕa mĕa,
şi n'i ndrĕaḑi soră-mĕa,
si-l' u daŭ tra si u l'a.
Ţîa, soru, ţ-cîntă nvĕástili,
n'ia, soru, n' cîntă mŏaşili (bitîrnili);
ţîa, soru, z-bagă verĭ,
n'ia, soru, n'-adară ţerĭ;
tine, soru, ti ţing cu brîn,
n'ia, soru n'-h'erbu grîn;
tine, soru, tĕ-aştĕaptă calu,
mini, soru, mĕ-aştĕaptă scamnul;
tini, soru, tĕ-aştĕaptă sŏacra,
mini, soru, mĕ-atĕaptă grŏapa.

Imĭ este bolnavă fata,
bolnavă şi veştejită.
—Ce aĭ fată de eştĭ bolnavă?
—Nu-mĭ dăduşĭ mamă bun soţ.
—Nuntaşiĭ vin să te ĭea.
—Dă-le, mamă, să mănînce, să bea,
bagă şi mîna în buzurarul mĭeŭ,
şi află, scoate cheĭa mea,
să deschizĭ lada mea,
ca să scoţĭ şi zestrea mea,
şi găteşte pe sora mea,
să-ĭ o daŭ (zestrea), să o ĭea.
Ţie, sor, îţĭ cîntă nevestele,
mie, sor, îmĭ cîntă bătrînele;
ţie, sor, îţĭ bagă cerceĭ,
mie, sor, îmĭ gătesc cerĭ;
pe tine, sor, te încing cu brîŭ,
mie, sor, mi se fierbe grîŭ;
pe tine, sor, te aşteaptă calul,
pe mine, sor, mă aşteaptă sicriul
pe tine, sor, te aşteaptă soacra,
pe mine, sor, mă aşteaptă groapa.

Notă.—Cîntecul de faţă reprezintă fata, care se consultă şi pere victimă neconsimţireĭ la soţul, ce părinţiĭ eĭ alesese. Sora sa se vede, că se supune şi îl ĭea ea. Acest cîntec este scos de pe muntele Pindu San-Marina, chiar la nuntă, după cum mi s-a spus. Aromîniĭ nicĭ nu mărită fete cu Grecĭ şi cu alte neamurĭ, nicĭ nu ĭeaŭ. Bătrîniĭ aŭ luat de mult această măsură, ca să nu peară neamul românesc de acolo; numaĭ o concesiune se face, adică un străin ne-român să ĭea fată romînă de nevastă numaĭ dacă se angajază să trăiască pentru tot-d'a-una în patria nevesteĭ sale, ca copiĭ lor să rămîe tot romînĭ. Iată cum se exprimă într'o poezie populară o fată, căreĭa i se propune să ĭea de bărbat pe un grec:

suflitlu meŭ limpiḑît,
ti ntreb a luĭ si-l daŭ?
nu, nu, nu, scumpa mĕa dadă;
cama gh'ini-n foc di ḑadă?
mor armînă (Rumănă Frş.) ş-nîs nu-l l'aŭ:

Mireseĭ, cînd o gătesc, îĭ cîntă fetele şi nevestele cîte un cîntec la fie-care straiŭ ce o îmbracă, asemenea cînd îĭ pun inelele, brăţeletele, cerceiĭ etc. Ea se porneşte călare pe cal, şi ast-fel ajungînd la casa mireluĭ, cînd intră i se dă unt cu care unge partea superioară a porţiĭ şi lînă, pe care o răspîndeşte în semn de abundenţă şi noroc ce aduce. Nunta ţine o săptămînă în genere, şi ceĭ bogaţĭ invită din satele din prejur vînătorĭ bunĭ, călăreţĭ, dănţuitorĭ, cîntătorĭ, glumeţĭ şi tot ce se póte contribui la solemnitatea nunteĭ, se fac concursurĭ de dat la semn, de danţurĭ, diferite unul de altul, de cîntele, de *scoatere* de cîntece improvizate, de glume, de curse de caĭ, etc. şi învingătoriĭ priimesc din mînile mireseĭ cîte un dar spre suvenire. Cerile şi grîul despre care se face vorbă în această poezie se împart la oamenĭ spre a ĭerta pe mort.

I. Caragiani.

XXXVI

Cîntec în contra celor carî introduc nouă modă europenească în îmbrăcăminte.

Soţî a more soţî,
adunaz-vă toţî,
ta s-nă plăndim hala,
nă sĕ-asparse hŏara :
«tute hiriŏase,
«cu fustăn' cu ŏase,
«ş-alte nica multe,
«cu fustăn' cu furte,
«tu mînă cu umbrelă,
«în cap cu capelă,
«tu s-ĕasă a prinmare
«s-nu li vĕadă sŏarle.

Tovarăşî, voî tovarăşilor,
adunaţi-vă cu toţii,
ca să ne plîngem starea,
ni se strică satul :
«toate voîoase,
«cu rochii cu oase,
«şi alte încă multe
«cu rochii cu furte,
«în mînă cu umbrela
«în cap cu pălărie
«ca eşind la plimbare
«să nu le vadă soarele.

Zaha Buşa

XXXVII

Samarina j-dĕadi nĕauă,
niţi plŏae, niţi nĕauă,
h'il'a-l Ḑimă ş-ĕasti grĕauă,
cum va s-ĕasă tu dun'aŭă ?
magh'ini s-facă calugrĕaŭă
va s-u ţemu-n Viliştin,
cum va s-ĕasă tu viţîn',
va u ţemu pînă n Vol,
luměa tută ŏ-au n zbor.

La Samarina ninse (lit. dede nea),
nicî ploae, nicî nea,
fiica lui Ḑima este grea ;
cum va eşi în lume ?
maî bine se face călugăriţă,
o vom duce la Veliştin,
cum va eşi printre vecinî.
o vom duce pînă la Volu,
lumea toată o are în gură
(lit. lumea toată o are în vorbă).

Şunda T.

XXXVIII

N'ic ĕarám, drac n'-ĕarám,
pritu păduri n'-alăgám,
pilisteri n'-avinám,
pri-unä ḑĕanä ma işĕám,
un laî fur îo viděám,
fĕată sclavă el ş-purtá,
faţa l'eî il' hrisusĕá,
truplu tut il' trimurá,
laĕa nîsă n'i strigá,
«fă-n' te, g'one, cama ncŏa,
«si-n' ti ntreb di muma mĕa,
«cînd va v'înă si-n' mi l'a.

«G'one, ţi mi fac curbani,
«bagă traḑi tu nişani,

Mic eram, drac eram,
prin păduri alergam,
porumbeî vînam,
pe o colină eşeam,
un biet haiduc vedeam,
fată sclavă el ducea,
faţa eî aurie,
corpul tot îi tremura,
biata dînsa îmî striga,
«fă-mi-te, voînicule, maî încoace,
«să mi te întreb de mama mea,
«cînd va veni să mă ieа (să mă [scape ?)
«Voinice, mă jertfesc ţie,
«ocheşte şi trage,

«mini laĕa s-mĕ-agudeşti,
«s-ascâp ditu mîn' fureşti.
Io atumţĕa aminái,
furlu aţélu l-vîtimái,
fĕata io n'-u ascîpai,
şi nivĕastă n'i-u lŏai.

«pe nenorocita de mine să mă lo-
[veşti,
«ca să scap din mîinĭ haĭduceştĭ.
Eŭ atunci împuşcaĭ,
pe haĭducul acela îl omorîĭ,
pe fată o scăpaĭ
şi nevastă mĭ-o luaĭ.

Fată otrăvindu-se

XXXIX

Ună fĕată limpidă,
din munte sĕ-alĕâpidă ;
trîşi în vale la pîrnare,
ş-astîl'é doĭ turţĭ în cale,
un nîpoi-l', un nîinte,
si ch'îrú fĕata di minte.
— «Daţĭ-vă, turţi, la nă parte,
că n'-u calĕa mult dîparte
daţĭ-vă, turţi, daţĭ-vă cîn',
n'-h'iŭ, crištină, h'iţĭ pîngi'n'.
. . . . . .
O lele ! mărata fĕată,
di doĭ turţi fu băşată ;
di doĭ turţi fu băşată
di sĕ-află înfărmăcată.

O fată strălucitoare
di munte se coboară,
tocmaĭ în vale, la *parnare*,
întîmpină doĭ turcĭ în cale,
un îndărătul eĭ, altul înainte,
se pĭerdu fata de minte (se zăpăci),
— «Daţi-vă turcilor, la o parte,
căcĭ mĭ-e calea prea departe ;
daţi-vă, turcilor, daţi-vă (la o parte)
[cĭînĭ,
sînt creştină, sînteţĭ păgînĭ.
. . . . . .
Vaĭ ! sărmana fată,
de doĭ turcĭ fu sărutată ;
de doĭ turcĭ fu sărutată,
în cît se află înveninată.

Obs.—Fiind necinstită de doĭ păgînĭ şi nevrînd să maĭ trăcască, s-a otrrăvit.

Fată logodită după un miac şi dispărţită

XL

Stinḑi-l' numa, stinḑi-l' fana,
Li Caliope al Carapana.
Taţĭ Caliope, taţĭ lĕa sor,
Că t-armînlu îo va-n' mor.
M'ercurĭ sĕară u isusiră,
Sîmbată u dispîrţîră.
Mĕ aplicáĭ ta si-l' başu,
toţĭ an'urḑĕá al'u ş-praşu ;
toţĭ dĕ-aţél' di pitu hŏară,
şi dĕ-aţél' ţi-şĭ vîndu dală.
Nŏ-am ni zori, nŏ-am ne fricá,
că-şĭ bîgară nă muzicá.
Nu am zori, niţi-n' crĕapă,
că nu-n' l'aŭ sŏacră miacă.
«Ţi cara că eştĭ muşată,
Di miaţi eştĭ bîşată.
—Ată lĕa, ţi va-n' ţă fac,

Stinge-ĭ numele, stinge-ĭ lumina,
Caliopeĭ luĭ Carapana.
Tacĭ Caliope, tacĭ fă sor,
căcĭ pentru rominul eŭ o să mor.
Miercurĭ sara o logodiră,
Sîmbătă o dispărţiră.
Mă aplecaĭ, ca să-ĭ sărut,
toţĭ mirosea usturoiŭ şi pras ;
toţĭ de ceĭ de pe la ţară
şi de ceĭ ce vînd lapte acru.
N'am nicĭ un zor, n-am nicĭ o frică,
că întocmiră o muzică.
N-am nicĭ un zor şi nicĭ nu mĭ pasă,
că nu ĭeaŭ soacră miacă.
«Şi ce-ĭ dacă eştĭ frumoasă,
de miace eştĭ sărutată.
—Mamă dragă, că ceam să-ţĭ fac

Va-l alàs laĭlu Miac.
Ansărĭ Papa-Nastasi,
«ĭu daţĭ fĕata la miaţi!
«tuţĭ cu stran'ĭ di şiaţi.
Ş-ansărĭ Mia al Papazi:
«lu daţĭ fĕata ca birbĕacă?
«nu-l' dăm noĭ sŏacră miacă.»
Ţi cara c-aŭ casă mare,
sŏacră-sa n-c'ic'ŏare gŏale.

Nu-n' voĭ Zaharia cuscră,
ţi-şĭ mîcă pîne cu puscă.

Cruşova.

îl voĭŭ lăsa pe bĭetul miac.
Răsări Papa-Năstasi:
«unde daţi fata la miace?
«toţĭ cu haĭne de aba.
Şi răsări Mia luĭ Papazi:
«Unde daţi fata ca berbeacă?
«nu-ĭ dăm noĭ soacră miacă.»
şi ce dacă aŭ casă mare,
soacră-sa (umblă) cu picioarele [goale;
Nu-mĭ doresc pe Zaharia de cuseră,
căcĭ mănîncă pîne cu oţet.

Şunda T.

XLI

— Ţi-n' ţ-aĭ buda cripată,
fĕată, moĭ laĭ fĕata?
ţi-n' ţ-aĭ caplu ligát,
ş-tu sŏare băgatu?
Disi n'-ti h'uvrĕaşte,
disi caplu n'-ti dŏare,
disi-ĭ dĕ-aŭă albă,

disi-ĭ di apă arate?
— Ni h'avră mi h'uvrĕaşte,
ni caplu n'-mi dŏare,
nu-ĭ dĕ-aŭă albă,
ni dĕ apă arate,
că ş-u di mirach'e,
că-ĭ di laĭe vrĕare,
ti un g'one c-aslanu,
stimutul Cruşuvĕanu.
— Taţĭ, lea Lenă, taţi,
c-aţelu nu-ĭ ti tine,
va-ţi daŭ un ma mare,
c-aţélu nu-ĭ ti hare
— S-crech'i, s-plĭscînești,
Ţi aĭ di mi cîrteşti.

Tîrnova, Macedonia.

— De ce mi ţi-e buza[crăpată,
fată, fă fată?
de ce mi ţĭ-e capul legat,
şi în soare băgat.
doar suferĭ de friguri,
doar capul mi te doare?
oare-ĭ din cauza strugurilor albĭ
[(foarte dulcĭ),
oare-ĭ de apă rece?
— Nicĭ de friguri nu sufĕr,
nicĭ capul nu mă doare,
nu-ĭ de struguri albĭ,
nicĭ de apă rece,
ci e de dor,
e de dragostea mare,
pentru un voinic ca leul,
stînsul [1]) Cruşovean,
— Tacĭ, fă Eleno,
căcĭ acela nu-ĭ de seama ta,
îţĭ voiŭ da pe unul maĭ mare,
căcĭ acela nu-ĭ de ispravă.
— Să crĕpĭ şi să plezneştĭ,
ce aĭ de mă mihneştĭ?

Lazăr Atanasescu.

XLII

Cîntecul unuĭ flăcăŭ, care nu trăia bine cu mamă-sa

Vîrv'á-mi, mumă, ncac'i-mi,
fă-mi, s-n'i s-aurască,
si-n' l'au perl'i şi si-n' fug,
ni soţl'i s-nu-n' zburască;

s-mi duc diparte, ĭu-şi se duc,

Cicălește-mă, mamă, ceartă-mă,
fă, să mi se urească,
ca să-mĭ ĭeaŭ periĭ şi să fug (ad.
[să-mĭ ĭeaŭ lumea în cap),
nicĭ soţiĭ să nu-mĭ vorbească;
să mă duc departe, unde se duc,

lîndurle ş-pilicanl'i,
s-mi susch'rĭ, mamă, totuna,
plingînda s-numirĭ anl'i ;
s-adaşti, mamă, ta s-mi veḑĭ,
pi mine nincă nŏară,
şi s-trĕamurĭ ma va z-daĭ ta z-veḑĭ
vîr soţ dĕ amèl' din hŏară.
Di marĕa ngusă ţi va s-aĭ,
dĕ-arău, di multă jale,
si-n' apirĭ, mumă, şi s-murḑeştĭ,
mutrînduluĭ în cale ;
s-aştepţi g'on'l'i aţél', ţe v'în,
dit locurĭ dipîrtate,
s-intrègh' tră scumpul h'il'ŭ a tău,
un gol tru şapte fĕate,
pri cîlătorl'i ţi va z-daĭ,
s-lă faţĭ mare ntribare,
şi di la vîrnu s-nu poţĭ s-aĭ,
măcár una hăbare !
Că ĭeŭ tru xĕane va s-armî'n,
acló si-n' putriḑăscu,
C-ahtare bană ţe-n' trec ĭo,
că escu, că nu escu !

rîndurelele şi berzele,
să suspinĭ după mine, mamă, tot-[d'a-una,
plîngînd, să numerĭ aniĭ ;
să adaşti, mamă, ca să mă vezĭ,
pe mine încă odată,
şi să tremurĭ, cînd s-o 'ntîmpla [să vezĭ
pe vr'un soţ din aĭ meĭ din sat.
De mare durere de suflet ce o să aĭ,
de răŭ, de multă jale,
să ţi se facă ziuă şi să înserezĭ,
privind în cale ;
să aştepţĭ pe voiniciĭ ceĭ carĭ vin
pin locurĭ depărtate,
să întrebĭ de scumpul fiŭ al tăŭ,
unul singur (unic) între [şapte fete,
pe călătoriĭ ce veĭ întâlni,
să le facĭ mare întrebare
şi de la nimenĭ să nu poţĭ să aĭ,
măcar o noutate !
căcĭ eŭ în străinătate o să rămiiŭ,
acolo să putrezesc,
căcĭ viaţa asta ce fac eŭ,
sînt şi parcă nu sînt.

Cîntecul unuĭ haĭduc, care se lasă de haĭducie şi se decide să plece în străinătate

XLIII

Scŏală nvĕastă, că va-n' fug,
nclo diparte va-n' mi duc,
scŏală dă-n' treile piştoale,
si-n' li portu pline greale,
treile hŏare si s-hîrsĕască [1])
nvĕasta mĕa si-n' si cîrtĕască,
si-n' amîn una piştŏală,
s-trunduĭescu ntrĕaga hŏară ;
si-n' ŏ-amîn di dŏaŭă orĭ,
si-n' mi avdă munţi ş-nĭorĭ ;
si-n' ŏ-amîn ş-an treĭa ŏară,
si-n' mi plîngă tuţĭ din hŏară.
— Umpli-ţ-u, laĭ g'one aleptu,
si-n' disfac muşatlu-n' ch'eptu,
la s-n'-amîn', una piştŏală,
s-nu-n' armî'n' fîr di tine n-hŏară.

Scoală, nevastă, căcĭ voiŭ pleca,
în colo departe mă voiŭ duce,
scoală, dă-mĭ cele treĭ pistoale,
ca să le port pline, grele,
cele treĭ sate să se înveselească,
nevasta mea să se întristeze,
să-mĭ descarc un pistol,
să se zguduĭe întreg satul ;
să-l descarc de două orĭ,
să mă audă munţi şi norĭ,
să-l descarc şi a treĭa oară,
ca să mă plîngă toţĭ din sat.
— Umple-l (încarcă pistolul), voi-[nic ales,
să-mĭ desfac frumosu-mĭ pĭept,
în care să descarcĭ un pistol,
ca să nu maĭ rămîn fără tine în [sat.

Bĕala-de-Sus.

[1]) Aluziune la treĭ sate albanizeştĭ, pe carĭ haĭducul aromîn le făcu să tremure la numele său.

XLIV (VARIANTA)

Amină, g'one, nă piştŏală,
s-trunduĕască ntrĕaga hŏară ;
că va s fuḑi tine tŏ axĕană ;
amină, g'one, dao orĭ,
că va s-fuḑi dua cu norĭ,
nu si ştĭ bineḑĭ i morĭ.
Treĭle hŏare va s-hîrsĕască,
n'ica tă va si s-cîrtĕască.
Va-n' ti duţĭ cu sînătate,
va-n' armî'n pi susch'irate ;

pîn tu laĕa di turnare,
va-n' armî'n tu nă uhtare.

Impuşcă voĭnice, din pi-tol o-dată,
să se zguduie tot satul,
căcĭ veĭ pleca tu în străinătate,
împuşcă, voĭnice, de două orĭ
căcĭ veĭ pleca în zĭ cu norĭ,
nu se ştie (dacă) trăeştĭ saŭ morĭ ;
cele treĭ sate se vor bucura,
draga ta se va întrista.
Mi te veĭ duce cu sănătate,
voiŭ rămîne suspinînd (pe suspi-
[nate) ;
pînă la nefericita întoarcere,
voiŭ rămîne într-o oftare.

XLV

Mi sculaĭ mult tah'ină,
n'erşu ndreptu la vruta mĕa,
aflaĭ vruta, că durn'ă ;
staŭ şi mi mintuescu,
ali vrute cum si-l' grescu ;
vruta si n-o nărăescu.
Mĕ a-aplicaĭ, vruta n'-băşaĭ.
ditru somnu n'-u diştiptaĭ ;
ĕa pri mine s-nărăĭ.
«Taţĭ, lĕa vrută, taţĭ lĕa sor
îo tră tine mor di dor.»
vruta atumţĕa arsări
di guşe n'i mĕ-arăch'ĭ,
g'one, tră tine glărescu,

şi di azĭ a ta va s-escu.

Mă sculaiŭ tare dimineaţă
şi am amers de a drept la iubita mea,
aflaĭ pe iubita, că dormea ;
staŭ şi mĕ gîndesc
iubiteĭ cum să-ĭ vorbesc,
ca să nu o supăr.
Mă aplecaĭ, pe iubita sărutaĭ,
din somn mĭ o deşteptaĭ,
ea se supără pe mine.
«Tacĭ, dragă iubită, tacĭ dragă soră,
eŭ pentru tine mor de dor.»
iubita atuncĭ a sărit
de gît m-a apucat :
voinice (iubite), pentru tine îne-
[bunesc,
şi de azĭ a ta voiŭ fi.

XLVI

Muşutĕaţa fĕátilor,
bagă h'avră a g'ón'ilor,
di-şĭ pitrĕc cîrăvĭ vîrach'e,
pîn tu Vinitia vĕacl'e,
balsam di bunlu s-aducă,
si-l aducă şi si-l bĕa,
si-l bĕa, si-l' alasă h'avra,
h'avra di fĕate muşate ;
h'avra di fĕate muşate,
nu si vîndică cu balsam.
Fĕată cu perlu flurie,
zborlu a tăŭ maşi i v'itrie.

Vilardi (Berat)

Frumuseţea fetelor
aduc (bagă) frigurĭ voĭnicilor,
de trămit corăbiĭ aurite
pînă în Veneţia vechĭe,
balsam de cel bun să aducă,
să-l aducă şi să-l bea,
să-l bea, ca să-ĭ lase frigurile,
frigurile de fete frumoase,
frigurile de fete frumoase
nu se vindecă cu balzam ;
fată cu părul auriŭ
numaĭ cuvîntul tăŭ e doctorie.

XLVII

Di la tine pîn la mine,
înĭ ch'îrdúĭ pŏala cu cl'ine,
pŏala mĕa tută mătase;
care s-n' ŏ-află, s-u pitrĕacă,
c-unã fĕată nimărtată,
că di vrutlu n'i fu dată.

De la tine pînă la mine,
îmĭ pĭerduĭ pestelca cu cline,
pestelca mea toată de mătase;
cine mĭ-o aflla-o,
să mi o trămită
printr'o fată nemăritată
căcĭ de iubitul mĭ-a fost dată.

XLVIII

N'-ĕarám fĕată dizn'irdată,
dizn'irdată şi cîftată;
tu nŏaŭă fic'órĭ nă fĕată,
n'-ĕarám fĕată dizn'irdată,
di mi nviţă' hŏara tŏată.
Las să nvĕaţă şi să ştibă,
ş-an'ia cu nch'erdu si-n' h'ibă;
n'i-l viḍúi şi n'i-l vruĭ
di cîndu cu gura-l' grii;
si-n' binéḍĭ muşatlú a meu,
si-n' ti ţînă Dumniḍă'ŭ.

Eram fată dezmĭerdată,
dezmĭerdată şi căutată;
în nouă băeţi eram unica fată,
eram fată dezmĭerdată,
că mă află (lit. învăţă) satul tot.
Las' să afle şi să ştie,
şi mie cu folos să-mĭ fie;
mi-l văzuĭ şi mi-l vruĭ,
de cînd cu gura îĭ grăiĭ,
să-mĭ trăeştĭ frumosul mĭeŭ,
să mi te ţie Dumnezeŭ.

XLIX

Di tini, morĭ laĭ mumă,
di-n' fuḍi g'onli pi lună,
di-n' fuḍí gĭonli pi lună,
di nu-n' ḍisi ŏară «ŏară bună».
Dusi, dusi pînă n-cali,
si turnă', s-fĕaţi pişmani;
«vrută, mi băgáşi tu jali,
«di n' mi turnàĭ pondul din cali;
«vrută, ĭo tră vrĕara ta,
«va n'-armî'n totună aŏá;
«di sivdaĕa ţe-am pri tini,
«di cît xeană, mor ma gh'ini.
— «Vrute, tră un zbor a tă'ŭ,
«ĭo n'-daŭ sŭflitlu a n'eŭ;
«tră un zbor a tăŭ di vrĕari,
«agîrşíĭ durĕrĭ şi jali.

De tine, dragă mamă,
îmĭ plecă ĭubitul pe lună,
îmĭ plecă ĭubitul pe lună,
şi nu-mĭ zise «oară (călătorie) bună».
Mĭerse, mĭerse pînă în cale,
se înapoĭe, se căi:
«ĭubită, mă băgaşĭ în jale,
«şi mă întorseĭ nefericitul din cale;
«ĭubită, eŭ pentru ĭubirea ta,
«voiŭ remîne aci totdauna;
«de ĭubirea ce am pentru tine,
«de cît străinătate, mor maĭ bine.
— «Iubite, pentru un cuvînt al tăŭ,
«îmĭ daŭ sufletul eŭ,
«pentru un cuvînt al tăŭ de ĭubire,
«uĭtaĭ durerĭ şi jale.

L

Unã fĕată n'ică,
ţi-şĭ caftă mărtare,
di-şĭ lo calĕa cu Cole
pi la drîştĕală n-vale.
Unã fĕată n'ică,
corba făr şigune,

O fată mică (drăguţă),
care vrea mărtare,
de îşĭ apucă calea cu Cole
pe la viltoare în vale.
O fată drăguţă,
bĭata fără *şigune* [1]),

[1]) Un fel de haină pentru femeĭ la F'ărşeroţĭ.

nu eşĭ s-u veḑĭ, lĕa dado,
cu g'onle ale mume.
Cîntă cucu m-părnare
ah nu eşĭ lĕa mumă,
z-veḑĭ g'onle ali Mare.

nu eşĭ s-o vezĭ, fă mamă,
cu voĭnicul mameĭ.
Cîntă cucul în parmare [1])
ah nu eşĭ, fă mamă,
să vezĭ voinicul Mareĭ [2]).

LI

«Ţi tată n'-am ş-mine,
mi vindu ti daţi lire,
ţi u voĭ ahtare arşine,
rîd rimăn'l'i toţĭ di mine.
Duvlig'ic mi făţĕă păzare,
ca tu locu di mulare.
Ţi u voĭ ahtare bană,
ma ghine tu loc ş-tu ţară.»
Ţĕ-are Mina di nu-şĭ pŏate
di s-fĕaţe canda-ĭ di mŏarte?
Că j-vĕade Dinlu diminĕaţă,
că ş-la c-unä mînă faţa.
Ţĕ-are Mina di nu-ĭ bună?
Că vĕade Dinlu c-unä mînă.
Laĭ prefte, barbă di ţap,
cum băgăşĭ curuna n-cap?

pi duşeclu di bumbac,
ş-cu cîpitin'lu di firmăc.

Nipopule Macedonia.

«Ce tată am şi eŭ
mă vîndu pentru zece lire,
ce o vreaŭ aşa ruşine,
rîd romînii toţĭ de mine!
La Duvlegic [1]) mă tîrguĭa,
cum tîrgueştĭ un catîr.
Ce o vreaŭ aşa viaţă,
maĭ bine în pămînt şi în ţărînă."
Ce are Mina de-ĭ bolnavă,
de se făcu parcă-ĭ de moarte?
Căcĭ vede pe Dinul dimineaţa,
că-şĭ spală cu o mînă faţa.
Ce are Mina de nu-ĭ bună?
Căcĭ vede pe Dinul cu o mînă
Măĭ preotule, barbă de ţap
cum băgaşĭ cununa în cap?
(ad.: de ce aĭ primit să-ĭ înconunĭ?)
salteaua e de bumbac,
dar perina e de otravă.

Notă.— Se ştie că la Aromînĭ, acela care decide căsătoria tinerilor sînt părinţii. Aci e vorba de o fată căsătorită după unul fără o mînă, din care cauză fata este aşa de amărîtă, în cît preferă maĭ bine moartea.

LII

Nu me strinḑe de mănă,
Că să nu-n' frănḑă nelol,
nelol cu daŏspraḑ de ripe;

cum o să merg a casă,
cum o să-m' daŭ g'ovapol,
la tate şi la mama,
mama să me ncac'e,
tata să me tălc'ască
teta să me jalĕască,
bibe să me zdrobĕască,
dada să me îngrŏapă.

Nînta, com. de d-l Steriu Caragiani

Nu mă strînge de mînă,
ca să nu-mĭ frîngĭ inelul,
inelul cu douăsprezece pietre (scumpe);

cum o să mĭerg a casă,
cum o să-mĭ dăŭ răspuns
la tata şi la mama,
mama mă va certa,
tata mă va bătea
mătuşa mă va jeli,
frăţiorul mă va zdrobi,
mama mă va îngropa.

[1]) Un fel de arbuşt, care creşte prin Macedonia, Tesalia.
[2]) Nume de femee.
[1]) Sat lîngă Nipopule.

LIII

— «Pĕ-aţèl ch'oşcu ţi şeḑĭ tine,
mi vreĭ, n'ică, z-v'in şi mine?
— «G'one, tută mi tuch'escu,
ma n'-esc fĕată, nu-n' pŭo z-grescu.
— «Pĕ-aţèl ch'oşcu cu dirèţi;
arucă n'ică treĭ duşéţi;
pe-aţèl ch'oşcu cu pîrmác
arucă duşeţl'i cu bumbác,
si-n' v'in vrută z-durn'îm dol'i,
tu pădure cum dorm pul'i.
— G'one, tută va-n' glărescu,
ma n'-esc fĕată, nu ursescu!

Nijopule, Macedonia.

— «Pe acel chioşc unde staĭ tu,
mă vreĭ, dragă, (ld. mică), să viŭ şi eŭ?
— «Voinice, toată mă topesc (de iubire pentru tine),
dar sînt fată, nu pot să vorbesc.
— «Pe acel chioşc cu stîlpĭ
pune (aruncă) dragă treĭ saltele;
pe acel chĭoşc cu parmaclîc,
pune saltele de bumbac,
ca să viŭ, ĭubită, să dormim amîndoĭ,
cum în pădure dorm păserile.
— «Voĭnice (ĭubite) toată ('mĭ vine) să înebunesc,
dar sînt fată, nu pot să comand.

LIV

Toată nŏaptĕa nu-n' durn'ĭĭ,
mi suţi'ĭ şi mĕ-anvîrtîĭ,
şi ca ţĕara n'-mi tuch'îĭ,
tră viţina di ningă noĭ,
ţi ca sùflitlu u voĭ,
si-l' baş ocl'il' amîndóĭ.
«Lĕa viţină, c-ocl'ul laiŭ,
«ah, lilic'ĕ ditru Maiŭ,
«plĕacă-te să-ţĭ ḑîc un graiŭ.
— Ţi va-n' ḑiţĭ, g.one mîrát,
ĭo ti ştiŭ că eştĭ drac,
va s-mi başi, ţi va sî fac,
că n'-ĕscu nvĕastă cu bărbát.
— Ţinĭ minte anda irám dĕadún,
la fintîna ţĕa cŏ-alùn,
sum un mer, sum un gutùn'ŭ,
sum nă frînḑă di cîsti'n'ŭ,
mĕare aroşe n-adunàm,
cu psifia li curàm,
tru v'in dulţe li mul'am
cu zahare li pispilĕám
şi ca purungh'i gugurám

Penins. balc., 19, I, 1893.

Toată noaptea nu dormiĭ,
mă soţiĭ şi mă 'nvărtiĭ,
şi ca ceară mă topiĭ,
pentru o vecină de lîngă noĭ,
pe care ca sufletul o voĭ (iubesc),
săruta ĭ-aş ochiĭ amîndoĭ.
«Dragă vecină, cu ochiul negru,
«ah, floare din Maiŭ,
«apleacă-te să-ţĭ zic un cuvînt.
— Ce-mĭ veĭ spune, dragă ĭubit,
eŭ te ştiŭ, că eştĭ drac,
o să mă săruţĭ, ce să-ţĭ fac?
căcĭ sînt nevastă cu bărbat.
— Ţiĭ minte cînd eram împreună,
la fîntîna cea cu alun,
supt un măr, supt un gutuiŭ,
supt frunza de castan,
mere roşiĭ ne culegeam,
cu briceagul le curăţam
în vin dulce le înmoĭam,
cu zahăr le presăram
şi ca porumbeiĭ ne gĭugĭuleam.

LV

Ţi-n' ţ-ŏ-aĭ buḑa ngîlbînită,
moĭ, muşata, moĭ porumba mĕa,
disi h'avră n'-aĭ h'uvrită,
moĭ alĕapta, moĭ luna mĕa?

Ce-mĭ aĭ buza îngălbenită,
frumoasa mea, porumbiţa mea,
oare de frigurĭ aĭ pătimit,
aleasa mea, luna mea?

disi lîngŏari n'-aĭ ḑîcută ?
moĭ muşata, moĭ porumba mĕa ?
— Niţi h'avră n'-am h'ivrită,
ne lîngŏari nŏ am ḑîcută,
g'one porùmb, g'one alivdát,
n'-u di dor nĕastîmtu j-greŭ,
că nu-n' lŏaĭ soţlŏ-amĕŭ.
lŏaĭ un pondu gîlbîg'ós,
gîlbîg'ós şi ufticós,
n'-u si-l' daŭ mî'nḑili ngh'os.

oare de boală (lîngoare) aĭ zăcut,
frumoasa mea, porumbiţa mea ?
— Nicĭ de friguri am pătimit,
nicĭ de boală n-am zăcut,
voinic porumbel, voinic lăudat,
mĭ-e de dor nestins şi greŭ
că nu-mĭ luaĭ soţul mĭeŭ,
ci luaĭ un pustiŭ de gălbăjos,
gălbăjos şi ofticos,
mĭ-e să-ĭ daŭ cu tifla în jos.

LVI

Aĭ să-l' ḑiţem ună,
s-nă si facă dao,
dao mĕare Mia ş-are,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑă rozmarinlu,
ah v'ino-n', fĕată, m-braţă,
ta să-n' ti baş tru faţă,
diseără pînă diminĕaţă.

Aĭ să-l' ḑiţem dao,
ta s-nà si facă treĭ,
treĭ c'ic'ŏare pirustia,
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiŭ şi Aprirlu,
ah v'ino-n' s-ti baş tru faţă,
di sĕara pîn dimnĕaţă.

Aĭ să-l' ḑiţem treĭ,
s-nă si facă patru ;
patru ţiţe ş-are vaca,
treĭ c'ic'ŏare pirustia
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiŭ şi Aprirlu,
ah, v'ino-n', fĕată, m-braţă,
moĭ să-n' ti baş tru faţă,
di sĕară pîn dimnĕaţă :

Aĭ să-l' ḑiţem patru,
s-nă se facă ţinţi,
ţinţi ḑĕaḑete are mîna,
patră ţiţe ş-are vaca
treĭ c'ic'ŏare pirustia,
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑă rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiŭ şi Aprirlu,

Aĭ să-ĭ zicem una,
să se facă două
două mere Mia are,
una e privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ah, vino, fată, în braţe
ca să mi te sărut în faţă
din seară pînă în dimineaţă.

Aĭ să-ĭ zicem două,
ca să se facă treĭ,
treĭ picioare (are) pirostria,
două mere are Mia,
una-ĭ privighietoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie,
ah, vino, să te sărut în faţă,
din seară pînă în dimineaţă.

Aĭ, să-ĭ zicem treĭ,
ca să se facă patru,
patru ţiţe are vaca,
treĭ picioare pirostria,
două mere are Mia,
una-ĭ privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie
ah, vino, fată, în braţe,
să te sărut în faţă,
din sară pînă în dimineaţă.

Aĭ să-ĭ zicem patru,
să se facă cinci,
cinci degete are mîna,
patru ţiţe are vaca,
treĭ picioare piróstria,
două mere are Mia,
una este privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie

ah v'ino-n', fĕată, m-braţă,
ta să-n' ti baş tru faţă,
di sĕară pîn dimnĕaţă.

Aĭ s-nă ḑîţem ţinţi,
s-nă si facă şase,
şase stĕale găl'inuşa,

ţinţi ḑĕaḑete are mîna,
patru ţiţe are vaca,
treĭ c'ic'ŏare pirustia,
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiu şi Aprirlu.
Ah, v'ino-n' fĕată, m-braţă,
tĕa si-nĭ ti baş tru faţă,
di sĕara pîn dimnĕaţă.

Aĭ, s-l'-o ḑîţem şase,
s-nă si facă şapte ;
şapte ḑîle siptămîna,
şase stĕale găl'inuşa,
ţinţi ḑĕaḑite are mîna,
patru ţiţe ş-are vaca,
treĭ c'ic'ŏare pirustia,
dao mĕare ş-are Mia,
un ş-ĕaste birbil'lu,
frînḑa rozmarinlu,
ţi-şĭ cîntă Maiŭ şi Aprirlu,
ah v'ino-n', fĕată ; m-braţă,
ta să-n' ti baş tru faţă,
di seara pîn dimnĕaţă etc. etc.

Penins. balc. A. I, 33.

ah, vino, fată, în braţe,
să mi te sărut în faţă,
din seară pînă în dimineaţă.

Aĭ să-ĭ zicem cinci,
să se facă şase,
şase stele (are) găinuşa (constelaţiă [cloşca),
cinci degete are mîna,
patru ţiţe are vaca,
trei picioare pirostria,
două mere are Mia,
una-ĭ privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie,
ah, vino, fată, în braţe,
să te sărut în faţă,
din sară pînă în dimineaţă.

Aĭ să-ĭ zicem şase,
să se facă şapte,
şapte zile (are) săptămîna,
şase stele găinuşa,
cinci degete are mîna,
patru ţiţe are vaca,
trei picioare pirostria,
două mere are Mia,
una-ĭ privighitoarea,
frunza rozmarinul,
ce cîntă în Maiŭ şi Aprilie,
ah, vino, fată, în braţe,
ca să te sărut în faţă,
din sară pînă în dimineaţă etc.

T. Telescu

LVII

Ună fĕată di Arie (!)
cu perlu ca di flurie,
cănḑu ĕase a primnare,
ţi are păḑurĕa hare !
Ca porumbul dit amare,
ţi-ĭ muşată, ţĭ-ĭ scriată,
pari că-ĭ din ţer ch'icată !
Fĕată, n'-arsişĭ inima,
spuni carĭ ţ-u mumă-ta,
disi are altă ca tini,
ta s-ardă ning-un ca mine.

O fată din Arie (!)
cu părul ca flurie (auriŭ),
cînd ĭese la plimbare,
cît are pădurea graţie !
Ca porumbelul după mare.
cît e de frumoasă,
parcă-ĭ din cer picată !
Fată, care, îmĭ arseşĭ inima,
spune, care-ĭ mama ta,
dacă are alta ca tine,
să arză încă pe unul ca mine.

LVIII

— Iu n'-eráĭ laĭ n'elu a n'eŭ,
spuni-n' ca să scriŭ şi eŭ,
că-n' mi lo ĭo dorlu a tăŭ?
— Tu vulŏagă, dŏamna mĕa,
ţi-ĭ ca tinirĕaţa ta.
— Ţi-n' făţĕáĭ, laĭ n'elu a n'eŭ,
tŏată dua făr di eŭ?
— In' păsc'ĕam, le dŏamna mĕa,
ş-mintĕa la tine n'-irá.
— Ţi-n' păsc'áĭ, laĭ n'elu a n'eu,
spuni-n', ca să ştiŭ ş-eŭ?
— Earbă vĕarde, dŏamna mĕa,
ţi-ĭ crehtă ca faţa ta.
— Ţi-n' biúşĭ, laĭ n'elu a n'eŭ,
dĭ-n' ş-anria, pul'lu a n'eŭ!
— Apă arate, dŏamna mĕa,
ţi luţ'éá ca mastĕa ta.
— Cae n'-ti bătú, o n'elu a n'eŭ,
că plîndĕáĭ şi tĕ-avdam ş-eŭ?
— Picurarlu, dŏamna mĕa,
pri inate-ţĭ castilĕa!

— Unde mĭ-eraĭ, drag mĭel al mĭeŭ,
spune-mĭ, ca să ştiŭ şi eŭ,
căci mă apucă dorul de tine?
— In pajişte, doamna mea,
care este ca tinereţea ta.
— Ce făceaĭ acolo, drag mĭel al mĭeŭ,
toată ziu fără de mine?
— Păşteam, o doamna mea,
şi mintea la tine îmĭ era.
— Ce păşteaĭ, drag mĭel al mĭeŭ,
spune-mĭ, ca să ştiŭ şi eŭ?
— Earbă verde, doamna mea,
care-ĭ fragedă ca faţa ta.
— Ce băuşĭ acolo, drag mĭel al mĭeŭ,
spune-mĭ şi mie, puĭul mĭeŭ,
— Apă rece, doamna mea,
care lucia ca figura ta.
— Cine mi te bătu, o, mĭelul mĭeŭ,
că plîngeaĭ, şi te auziam şi eŭ?
— Păstorul, doamna mea,
în necazul tăŭ, într-adins
(adică: Într-adins, ca să-ţĭ facă ţie în necaz).

Poes. pop. Vulpian p. 54.; Obidenaru, p. 134

Cîntec de a Tră-av'an'i. (drăgaĭca)

LIX

L'a-ţĭ gilĕata j-du-te ntrĕapă
tu cusiţă gálbină,
tu trandafil-alică,
ocl'ul laĭ di masină,
sufrinţĕauă di gĭitán,
spuni-n' cai-n' ţ-aĭ arán?
— Un g'one Vuscupul'án
tu fustăni ca căpidán.

Iea-ţĭ *găleata* şi du-te la apă,
tu, cosiţă galbenă,
tu, trandafir roşu,
ochiul negru ca măslina,
sprînceana de găitan,
spune-mĭ pe cine aĭ ĭubit.
— Pe un voĭnic Voscopolean,
în fustăni ca căpitan.

Vedĭ pag. 745.

Cîntec de leagăn

LX

Valĕa, valĕa pul'i fug,
lĕa d-ĭu-n' v'in ş-ĕa ĭu-n' mi duc;
opaĭ, opaĭ, topaĭ, topaĭ!

Valea, valea păserile fug,
eacă de unde viŭ şi eacă unde mĕ duc;
hop! hop! topaĭ! topaĭ!

ĭu ti duţĭ, laĭ h'il'lu al Topaĭ?
— C(l)o în ḑeană, tu livade,
acò sănt fĕate muşate,
mĕare aroşe tĕ-a băşare,
dao faţă tĕ-a muşcare.

unde te ducĭ, măĭ fiul luĭ Topaĭ?
— Colo-n deal, în livede,
acolo sînt fete frumoase,
mere roşiĭ pentru sărutare,
doĭ obrajĭ pentru muşcare.

Veḑĭ pag. 1-16.

LXI

Nani-nane pul'lu alĭ dadi,
nani-nane laĭ beŭlu a n'eŭ,
tu sărmăniţă ţĕa dĕ-asime.
Ţĕ-aĭ laĭ h'il'ŭ di-n' plănḑi tine?
fă-n'-ţă nane h'il'lu ali maĭe,
ali maĭe, ali sivdaĭe,
ca maĕa va-n' ţă da cocă,
s-u faţĭ mam cu a ta jongă.

Nani, nani, puĭul mameĭ,
nani, nani, boĭerul mĭeŭ,
în leagănul cel de argint;
ce aĭ fiule de plîngi?
fă nani (dormĭ) fiul buniceĭ,
al buniceĭ, al dragosteĭ,
căcĭ bunica mi-ţĭ va da *cocă*,
s-o facĭ *mam* cu a ta *jongă*.
(ad. s'o mănîncĭ cu dinţiĭ tăĭ).

Notă.—*mam*, în limbagiul copiilor înseamnă orĭ-ce mănîncă eĭ; *jongă* e dintele lor în limbagiul copil.

LXII

Cîntec de joc la copiĭ.

— Ţaţă
Kiraţă!
— ţe vinḑi lalo?
— Peştĭ Sultano,
— cît îl' daĭ ucălu?
— un pară ucălu,
— Dă-ñ un ucă tră X....

— Ţaţo
Kiraţo!
— Ce vinḑĭ unchĭule?
— Peştĭ Sultano,
— Cum daĭ ocaua?
— O para ocaua
— Dă-mĭ o oca pentru X... (aci se pune numele copilaşuluĭ, care se joacă).

LXIII

Altul

G'ŏacă muma tu pîrpóḑĭ
că va sŏară doĭ nipóţĭ.
corba ţi-şă l'-avĕá m-păzare,
ţi-şĭ l'-avĕá corba ti hare.
Cînd dideá di-şĭ vinĕá,
corba, ţi nipóţi avĕá,
tută hŏara s-c'uduĕá.

Joacă mama în cĭorapĭ,
căcĭ va însura doĭ nepoţĭ,
biata ce-ĭ avea în tîrg
ce-ĭ avea biata în graţie.
Cînd apucaŭ de veneaŭ,
biata ce nepoţĭ avea,
tot satul se mira.

CÎTE-VA DISTIHURI

I

Pul'ŭ s-fĕaţi muşata,
pitrunicl'e scriată;
ĭo va-n' mi fac alăţŭ
si trĕacă si n'-ŏ acăţŭ.

Pasere se făcu frumoasă,
potărniche zugrăvită,
eŭ mă voiŭ face cursă,
să treacă să o prinz.

II

Pitrunicl'e di nimpade,
v'in la mine pi crivate.

Potîrniche neastîmpărată,
vin la mine în pat.

III

La pŏartă stitĕăĭ, făţĕăĭ sirghĭani [hŏara,
Rŏmînĕşti ştĕaĭ, nu-n' grĕaĭ: bu- [nă-ţĭ ŏara.

La poartă staĭ, priveaĭ satul,
romînește ştieaĭ, nu-mĭ spuneaĭ: [bună-ŏară (bună ziua).

IV

Doĭ ocl'i mi mutrescu
şi sŭflitlu n'-tuch'escu

Doĭ ochĭ mă privesc,
şi inima îmĭ topesc.

V

Va-n' fug, laĭlu-n', va-n' fug,

diparti va-n' mi duc,
arali s-pat, s-aravdu,
di vruta si nu avdu.

Mă voiŭ duce, sărmanul, mă voiŭ [duce,
departe mă voiŭ duce,
rele să sufer, să rabd,
de iubita să nu aud.

VI

Ma oĭ lele! şi oĭ, bobo!
pĕ-aţĕl fic'ór ţe cîntă acló.

Ci aoleŭ, şi bobo!
pe cel fecĭor care cîntă acolo.

VII

Pitrumcl'a mĕa scriată,
în' ch'er bana pĕ-a ta n'ată.

Potîrnichea mea zugrăvită,
îmĭ pĭerd mintea pe a ta tinereţe.

VIII

Pitrunicl'e dit curie
v'in la mine pit avlie.

Potîrniche din pădure,
vin la mine prin curte.

IX

Du-n' ti, doru, după arùg,
si-n' ti baş ş-apoĕa s-fug.

Fă mi-te, dorule, după rug,
să mi te sărut ş-apoĭ să fug.

X

Sufrîmţĕalĕ-amisticate,
arsèşĭ g'onli tu h'icate.

Sprincene îmbinate,
arseşĭ voinicul în ficaţĭ.

XI

Faţa ta di mer aróş,
fă, nă ŏară si u baş.

Faţa ta de măr roşu,
fă, să o sărut odată.

XII

Ocl'ul laiŭ ca mură
si tuch'aşti n-gură.

Ochiul negru ca mură,
se topeşte în gură.

XIII

Ună fĕată arùmină,
g'ónili ş-u zdrùmină.

O fată rumenă,
voĭnicul o dezmĭardă.

XIV

Cîti fînti'n' tu munti sun, şi cîti [fîntîniţi,
di la tuti apă bĭuĭ şi foclu [nu-n' sĕ-astinḑi.

Cîte fîntînĭ în munte sunt [şi cîte fîntănele,
de la toate apă bănĭ şi focul [nu mi se stînge.

XV

Nu n'-am ne tată,
nu n'-am ne dadă,
ma n'-am un frate,
ţe tut mi bate.

N-am nicĭ tată,
n-am nicĭ mamă,
dar am un frate
ce tot mă bate.

XVI

Nu-nʲ am ne tată,
nu-nʲ am ne dadă,
ma nɨ-am nă vrută,
tră luměa tutu.

N-am nică tată,
n-am nică mamă,
dar am o ĭubită
cit lumea toată.

XVII

Fînti'nʲ şi fintinĕali,
dit munti şi dit vali,
nicáţi durerli a mĕali,
ţe inima nɨ-u talʲi.

Fîntînĭ şi fîntînele,
din munte şi vale,
înecaţi durerile mele,
carĭ inima imĭ taĭe.

XVIII

Gĭonli s-piimnă tu ubór,
oclʲu laiŭ îl bîgă' n-dor.

Voĭnicul se plimbă prin curte,
ochiŭ negru îl bagă în dor.

XIX

Tutu loclu lŏ-alăgâĭ,
ca tine, vrută, nu-nʲ aflaĭ,
ninga t-un loc ĭo va-ɨ mi duc,
ş-apoča m-braţă-ţĭ va mĕ-arûc.

Tot pămîntul îl alergaĭ (umblaĭ),
ca tine, ĭubită, nu aflaĭ,
încă într-un loc mă voiŭ duce,
ş-apoĭ în braţe-ţĭ mă voiŭ arunca.

XX

Fĕata dit grădină
g'ónili ŏ-avină,
fĕata tut vîrghʲă,
g'onli u băşă.

Fata din grădină,
voinicul o urmăreşte,
fata tot strigă (certa),
voĭnicul o săruta.

XXI

Nu-nʲ ti cîrtĕá le nʲică, şi nu-nʲ ti nviriă,
un oclʲu ş-ună gură, puté arăŭ s-nu-ţĭ vʲină.

Nu te întrista dragă, şi nu te supăra,
un ochiŭ şi o gură (dă-mi), ca niciodată răŭ să nu-ţĭ vie.

XXII

Pulʲ tu vintu ţĕ-asbuiráţĭ ş-alîndurĭ voĭ muşati,
nu-ĭ vrută n-lumi ca dĕ-amĕa, cu dţĕánili scriĕati.

Paserĭ în vînt care zburaţĭ şi rîndunicĭ frunoase,
nu-ĭ ĭubită în lume ca a mea, cu sprincenele zugrăvite.

XXIII

Fĕata z-dusi la fîntînă,
g'ónili ş-u lo di mînă

Fata se duse la fîntînă,
voînicul o apucă de mînă.

XXIV

Di cîţĭ v'atri sun pri loc pîn di [un ĭo l'-alăgái,
şi lîngŏarĕa ţe-n' sîrgl'îşĭ, ne pîn [azĭ n-o vindicáĭ.

De cîţĭ doctorĭ sînt pe pămînt pînă [la unul îĭ vizitaĭ,
şi boala ce-mĭ dăduşi, nicĭ pînă [azĭ nu o vindecaĭ.

XXV

Pul' voĭ d- Elbasánĭ, pul' voĭ d- [Elbasánĭ,
nu-n' viḑùĭ muşata di treĭ patru an'.

Paserĭ din Elbasan, paserĭ din El- [basan,
nu văzuĭ frumoasa mea, de treĭ [patru anĭ.

XXVI

Si nu-n' ti vrurim, vrută,
s- nu-n' ti vrurim, durută,
cîti suntu stĕálili,
si-n' h'ibă a n'ia arálili.

Dacă nu te-aşĭ ĭubi, ĭubită,
dacă nu te-aş iubi, dorită,
cîte sînt stelele,
să-mĭ fie relele.

XXVII

Arî'ŭ dipús si trĕacă,
dorlu si-n' lu nĕacă,
dorlu ţe-n' băgáşĭ,
cîndu mĕ-astîl'áşĭ.

Rîu răvărsat să treacă,
dorul să mi-l înece,
dorul ce-mĭ băgaşĭ,
cînd mă întîmpinaşĭ.

XXVIII

Vrĕarĕa ţe v'îni cu dor,
ţ-ul faţi sùflitlu laiŭ nĭor.

Iubirea care vine cu dor,
ţi-l face sufletul negru ca nor.

XXIX

Va-n' trec pri la murminti,
s-n'-adúc di vruta aminti.

Voĭŭ trece pe la mormînt,
să-mĭ aduc de iubita aminte.

XXX

Trandafir, supţire h'ir,
tră un g'one io susch'ir,
g'onle a meŭ gură di n'are,
ţi-i dulţe ca prota vrĕare.

Trandafir, subţire fir
pentru un voĭnic eŭ suspin,
iubitul mieŭ, gură de mĭere,
care-i dulce ca întîia dragoste.

XXXI

A lĕa fĕată, a lĕa doru,
ştinţe-n' foclu, că va s-moru.

Dragă, fată, dorule,
stinge-mĭ focul, căci o să mor.

XXXII

N'ari nu m'că vruta, ş-l'-u buda [dulţi n'ari,
tĕ-arisişĭ nŏară ş-u bişăşĭ, di ĕa [nŏ-aĭ siturari.

Mĭere nu mîncă iubita, şi-i este [buza dulce ca mĭere,
te aĭ înşelat să o săruţi o dată, de [ea nu te maĭ saturĭ.

XXXIII

Vruta nu-n' mi jileşti,
vruta nu-n' mi jileşti,
io-n' căduĭ tră mŏarti,
şi ĕa s-armătuseştĭ.

Iubita nu mă jeleşte,
iubita nu mă jeleşte,
eŭ căzuĭ (mă îmbolnăvii) de moarte,
şi ea se gătește.

XXXIV

Birbil'ŭ bătĕá n-grădină,
sfrintĕál'ŭ el diştiptă',
sfrintĕal'lu vru s-lŏ-acaţă,
birbil'lu l'-ascăpă'.

Privighĭetoarea cîntă în grădină,
uliŭ ea deşteptă,
uliul vroi să o prinză,
privighĭetoarea însă scăpă.

XXXV

Merlu-ĭ bun si-l mîşcu,
fĕata si u ch'işcu,
fĕată sămărn'ată,
ca tine nu ari altă.

Mărul e bun să-l muşc,
fata să o pişc,
fată samarineană,
ca tine alta nu-ĭ !

BOCETELE LA AROMÎNI

Vom arăta pe scurt acest obiceiŭ jalnic, de a plînge la moartea cuĭva, rezervînd descrierea tuturor amănuntelor culese de noĭ şi referitoare la acest obiceiŭ, în lucrarea: *Inmormîntarea la Aromînĭ.*

Iată cum descrie d. Nenițescu I., bocirea la Aromînĭ, în lucrarea: *De la Românii din Turcia europeană* [1], p. 437 şi urm.:

După ce murindul îşĭ dă sufletul, îndată i se leagă falcile şi i se închid ochiĭ; apoĭ i se spală, i se tunde şi peaptănă părul şi 'i rade barba. Dar dacă mortul este o femee, nu i se împletesc cosiţele, pentru ca să nu aĭbă greutăţĭ înaintea judecăţiĭ de apoĭ, înodîndu-i-se norocul. După ce mortul se îmbracă cu haĭnele cele maĭ noĭ, se aşază pe un aşternut în mijlocul camereĭ, tot cu picioarele spre răsărit, apoĭ i pune pe buric o călată (o luminare de ceară făcută ca o cealma înaltă), o candilă, şi o icoană. O dată terminate aceste d'intîĭ datoriĭ, rudele se îmbracă în haĭne negre; femeia mortuluĭ însă—dacă a fost însurat, şi dacă e tînără—se îmbracă cu haĭne în mătase în culoriĭ deschise, şi le poartă pănă ce se întoarce de la înmormîntare, cînd se îmbracă şi ea în doliŭ. Toate celalte femeĭ, vecine şi rudeniĭ, îşĭ acoperă capul, în semn de doliŭ, cu o maramă neagră, ear bărbaţiĭ şi băeţiĭ îşĭ acoperă fesul cu un voal negru. După ce îmbrăcarea în negru se termină, toată familia se aşează în jurul mortuluĭ şi începe bocirea. Femeea cea maĭ în vîrstă începe a *arabdăsi*, adică, a boci, a zice în bocet cuvinte mişcătoare, privind pe încetatul din viaţă, pe un ton prelungit şi funebru. In bocetele acestea este înmagazinată maĭ toată psichologia şi metafizica poporuluĭ aromînesc; în ele se oglindesc în chip clar credinţele despre nemurirea sufletuluĭ, despre trecerea pe lumea cealaltă, despre răsplata bineluĭ şi pedepsirea răuluĭ făptuit în viaţă, despre călăuzirea în spre cel-l-alt tărîm a unuĭ suflet tînăr şi neesperimentat de către sufletul unuĭ om maĭ bătrîn, cunoscut ca binefăcător. Tot în aceste bocete, din care unele sunt comoară de poezie, şi de iubire, şi de adînci sentimente, se oglindesc credinţele despre felul vieţeĭ, saŭ maĭ bine: a supra vieţuĭ sufletuluĭ, despre natura fericirilor şi suferinţelor de dincolo, în fine în bocete maĭ mult de cît în toate cele-lalte manifestăriĭ poetice ale inimeĭ, ale minţeĭ şi ale credinţeĭ, poporul aromînesc, adică fidela şi sfînta femee aromînă, a vărsat toate bogăţiile bogateĭ eĭ naturĭ de mamă devotată, de soră gingaşă şi de soţie statornică pînă la moarte.»

[1] Bucureşti, 1895.

La început *pling* (bocesc) numaĭ rudele. Clopotul satuluĭ începe a fi tras, rar, lugubru, ca să anunțe, că cine-va a murit și rînd pe rînd, cunoscuți și necunoscuți, prietinĭ și neamicĭ aĭ reposatuluĭ saŭ aĭ familieĭ reposatuluĭ, uĭtînd toate neințălegerile avute, vin să-și ĭea ultimul adio și după ce depun buchetul de florĭ cu *țeara*, (o mică lumînare de ceară) la capul mortuluĭ, se așază în jurul mortul și prin cuvinte jalnice, caută să mîngiie pe nenorociții crud loviți. Numărul celor carĭ plîng se mărește ast-fel și *plîngătoarele*, se împart în două părți, și pe cînd bocește grupul d'întăĭ, cel lalt se vaĭtă, saŭ stă mut și ascultă ce zice întîiul grup, ca la rîndul săŭ să răspunză saŭ să continue bocetul improvizat maĭ departe. În acest caz una din femeĭ începe și înșiră cuvintele, ear cele-lalte o urmează.

Din cînd în cînd vre o femee care de curînd a fost lovită greŭ prin moartea vre unuĭ ĭubit al eĭ, începe să *cînte* și ea despre ființa scumpă inimeĭ eĭ.

Atuncĭ o nouă serie de bocete se produce. Noĭ plînsete, noĭ vaĭete, carĭ îți sfîșie inima de durere. Totuși acestea nu sînt de cît niște episoade, menite să distragă parcă pe rudele nefericite ale mortuluĭ prezent, pentru un moment. Apoĭ earăși se începe a se vorbi numaĭ de mortul întins, a i se arăta calitățile, a-ĭ lăuda ĭubirea luĭ de casă, de mamă, de soție — dacă este însurat,— de frate, de sororĭ etc ; i se descrie tinerețea și frumusețea ; se blastemă moartea, ceasul în care l-a găsit ea, și în genere toate scenele gingașe și mișcătoare din viața nefericituluĭ.

Cu vre un ceas înainte de *scularea mortuluĭ* (înainte de rădicarea mortuluĭ pentru a fi dus la înmormîntare), vecinile și cele lalte femeĭ își ĭea ziua bună de la mort și-l roagă să transmită salutările lor la ĭubiții și scumpiĭ duși în lumea cealaltă.

A boci :

l-plîngu,
l-cîntă,
l'-u dic',
l-arăbdăsescu,
l-mirlucsescu.

} se bocește.

Bocetele se numesc : *ci'nțiți di mortu* (cîntece de mort) ; *pli'nguți di mortu* (plînsete de mort) ; *mirgh'ulŏagh'i* (bocete) ; și *n'in'i*, întrebuințat, cînd vrem să dojenim pe cine-va, care, cînd cere ceva, o cere într-un mod plîngător, de miluit, de parcă ar plînge, parcă ar fi o bocitoare, parcă ar zice un bocet :

apîrn'i ĕară cu n'in'i (începu earăși cu bocirea), adică, începu earăși a se boci.

țe-n' ți duți tot n'in'i ? (ce mi te bocești ?)

Culegerea bocetelor este foarte anevoĭoasă din două motive capitale : 1) Există credința superstițioasă, că cine spune bocete, saŭ repetă la altul ce s-a cîntat la un mort, își atrage moarte în casă, asupra copiilor saŭ rudelor.

2) Dacă sînt femeĭ, carĭ nu cred în credința de maĭ sus, începînd

să-ţi spue bocetul, după puţin plînsul le podideşte, amintindu-şi de vr'un mort iubit, aşa în cît este imposibil de a putea continua mai departe.

Cele cîte-va bocete de mai jos, necomplecte, aŭ fost adunate de la mama mea, pe cît ş-a putut aduce aminte de cele auzite la diferitele înmormîntări din oraşul Vlaho-Clisura şi Avela, la cari azistase. Multe din aceste bocete aŭ fost auzite la unul şi acelaşi mort. Mama, cînd mi le dicta, zicea: cutare aşa a cîntat la mort, cutare alta aşa.

La întrebarea mea de pildă, dacă s-a cîntat ceva relativ la tinereţea mortuluĭ, la bunătatea luĭ etc., după ce se gîndea niţel, spunea ce-şĭ aducea aminte. In tot dauna însă părţi din ce auzise. Culegerea acestuĭ gen e foarte importantă, dar ar trebui să se facă chiar, cînd se boceşte mortul, fără să se omită ceva, ca să nu scadă nimic din însemnătatea sa.

Aceleaşĭ bocete nu se spun la fel la acelaş mort. Fie-care mamă plînge,—zice mama mea,— cum simte, cum o doare, apoĭ, după cum e mortul, maĭ tînăr, maĭ bătrîn ; maĭ nefericit saŭ maĭ fericit în viaţă etc. etc. etc.

Numaĭ cine a avut ocaziunea să auză şi să vază, cum plîng femeile la mort, îşĭ poate face o idee deplină de cît de impunător este efectul dureriĭ lor, cît de adîncă şi jalnică este această durere.

Melodia pe care se cîntă este foarte duĭoasă şi mişcătoare. Dacă mortul este tînăr, i se cîntă multe bocete pe aria cîntecilor de nuntă şi pe diferite alte ariĭ obicinuite în cîntecile de veselie şi de petrecere.

Vlaho-Clisura.

O mătuşe plînge pe o nepoată

I

Astănḑă dimineaţa, astănḑă di-
[mineaţa,
j-bate nă cămbană multu lăhtă-
[rŏasă,
ş-trĕaţe nă nivĕastă multu lun'i-
[nŏasă,
ş-fuḑe laĕa friptă, ş-fuḑe laea arsă;
s-fuḑe laĕa arsă ca sula tu foc,
ca sula tu focu, ca va s-intră tu loc.

Astăzĭ dimineaţă, astăzĭ dimineaţă,
bate un cloput mult înspăĭmîn-
[tător;
trece o mireasă foarte luminoasă,
fuge (se duce) nenoroeita friptă,
[fuge nenorocita arsă;
fuge nefericita arsă ca frigarea în
[foc,
ca frigarea în foc, căcĭ va intra în
[pămînt.

Mama la moartea fiuluĭ eĭ

II

Ah ! laĭ h'il'lu a n'eu,
cum di azbuirăşĭ ?
ti mă-ta nu-ţĭ fu n'ilă ?
nu ti minduişĭ ?!
cum di ţ-alăsăşĭ

Ah ! dragă fiŭ al mieŭ,
cum de aĭ zborat ?
de mamă-ta cum nu ţĭ-a fost milă ?
nu te gîndişĭ ?!
cum de-ţĭ aĭ lăsat

vruta ta mul'are...
şi luţéáfirl'i a tăi ?!
Cu care ti năirişi
di dit lume în' fuḑişi !
ah ! laia di mine,
cu care mĕ-alăsàşi ?
V'ino ! vrutlu a n'eu...
tŏarnă-te dit cale...
la scumpa a ta dadă !
v'ino nică unä ŏară
ahite inin' nu pliguĕá !
Tine fuḑi la alţi soţi
şi noi şcreţi singurĭ n-alàşi.

pe ĭubita ta soţie...
şi pe luceferii tăi ? (adică copiii).
Cu cine te supăraşi,
că din lume aĭ fugit !
ah ! nefericita de mine,
cu cine m-aĭ lăsat ?
Vino ! ĭubitul mieŭ...
Intoarce-te din cale...
la scumpa a ta mamă !
Vino încă odată,
atite inimi nu răni !
Tu pleci la alţi soţi,
şi pe noi pustii singurĭ ne laşi.

De la Românii din Penins. Balc., I. Neniţescu, p. 438.

La un fecior holteiŭ

III

H'il'lu a n'eŭ ţi-n' fiţéşi !
ţi fiţéşi, ţi n-adăràşi ?
cu curuna n-cap fuḑişi,

făr di altu mĕ-alăsàşi,
casa mĕa n'iu ncl'isèşi,
vulà laïe n'-u băgàşi,
cu cătrane n'-u laişi,
uşa cu cl'aĕa n'-u ncl'iséşi,
ŏáspitl'i n'i l'i tăl'áş',
hareili n'i li ch'irùşi,
sivdăile nu li tricùşi,
ḑinire nu inch'isişi,
ne la nun, ne la fărtát,
ne cu cuscri amisticát.
Ţi si-n' fac şi eŭ laïa,
singură ca cucuvĕaŏa ?
Vîrnă cale nŏ-alăsàşi,
pĕ-acùĭ guşe mĕ-arucàşi ?
fără frate, fără soră,
fără tih'e, s n'i l'aŭ noră,
ţi s-n'i fac, h'il'ŭ, fără tine,
că-n' ti duseşi di la mine.
Ag'utàţi-n'i a mele soaţă,
şi voi cusurine tŏate,
mînă di mînă s-n-acăţă'm,
praglu s-trĕacă s-nu-i alăsă'm.
Ţi e lilic'a ţi pitriţèm ?
di căile cum nă fiţèm ?!
Pul'i a vĕarăl'eĭ ţi-şi bat,
şi cîntă birbil'i la cap.
Tută lumĕa s-hărişĕaşte,
mine mŏartĕa mi jilĕaşte !

Fiul mieŭ, ce ne făcuşi !
ce făcuşi, ce aĭ dres ?
cu cunună 'n cap fugişi
(adică : tinăr in curind mire),
fără de altul mă lăsaşi,
casa mea mi-o 'nchiseşi,
pecete mare tu imi puseşi,
cu catran mi-o inegrişi,
uşa cu cheia mi-o inchiseşi,
oaspeţii mi-i oprişi de a veni,
bucuriile mi le pierduşi,
amorurile nu le trecuşi,
mire (ginere) nu pornişi,
nici la naş, nici la fartat,
nici cu cuscri amestecat.
Ce să fac şi eŭ sărmana,
singură ca cucuvaea ?
Nici o cale nu lăsaşi,
pe-a cui spinare m-aruncaşi,
fără frate, fără soră,
n-avui noroc să-mi ĭeaŭ noră,
ce să fac, fiule, fără tine,
că mi te duseşi de la mine.
Ajutaţi-mi soaţele mele,
şi voi verişoare toate,
mînă de mînă să ne apucăm,
pragul să treacă să nu-l lăsăm.
Ce e floarea ce trămitem ?
cum ne am hotărit ?
Păserile vereĭ, ce mai cîntă
şi cîntă privighetorile la cap.
Toată lumea se bucură,—
pe mine moartea mă jeleşte ;

loclu tut el si dişcl'ide,
h'il'lu a n'eu tu loc si ncl'ide;
pit Vlăh'ie n'-alăgâşî
di furtună n'-ascăpâşî
şi în casă în' vinîşî,
ma di mŏarte nu fudişî. [1])

pământul tot înfloreşte (lit. se des-[chide),
fiul mieŭ în pământ se închide;
în Valachia mĭ-aĭ umblat,
de furtună mĭ-aĭ scăpat,
şi în casă mĭ-aĭ venit,
numaĭ de moarte n-aĭ fugit!

La o fată mare

IV

Fĕată, tu ilich'ie murişî
nvĕastă nu ti fiţéşî,
cu cuscri nu tĕ amisticáşî,
g'one tine nu-n' luaşî.
Tu loc di g'one, murminte-ţî daŭ,
şi culâţî di ţĕară la capu-ţî staŭ.
Vrĕam să-n' ti scot din casă,
nvĕastă cu tel'urli pri faţă
şi tora armăsèşî fĕată
tu loc îngrupată. [2])

Fată în vîrstă murişî,
nevastă (mireasă) nu te făcuşî,
cu cuscri nu te amestecaşî
june tu nu-mĭ luaşî.
In loc de june, mormînt iţî daŭ,
şi colacĭ de ceară la cap iţî staŭ.
Voiam să mi te scot din casă,
nevasta cu peteala pe faţă,
şi acum rămăseşî fată,
în pământ îngropată.

La o nevastă tînără

V

H'il'a mĕa, vruta mĕa!
ti măritáĭ, ti pitricŭĭ,
cu dor mare tĕ-aştiptáĭ,
nicuch'iră n'i ti fec'ŭ,
doĭ an' nică nu umplúşî.
Nicriscută, nidizn'irdată,
ţ-alăsâşî păĕa nipurtată;
tru sŏaţă nică niişită
şi nică nihărisită;
sivdaĕa protă, haraŭa protă!
Cu cuscriměa niviḑută,
nimisticată, nicunoscută,
şi nica niurdinată.
Laĕa di mine ti măritáĭ,
ti viḑùĭ, ti hărisíĭ,
va z-ved mîne soţlu cu altă
şi mine armî'n mărată.

Fiĭca mea, iubita mea!
te măritaĭ, te petrecuĭ,
cu dor mare te aşteptaĭ,
gospodină mi te făcuĭ,
doĭ anĭ încă nu împlinişî,
necrescută, nedezmierdată,
iţî lăsaşî zestrea nepurtată;
cu soaţele încă neamestecată,
şi încă nealintată;
întiĭa iubire, întiĭa bucurie!
Cu cuscrimea nevĕḑută,
nemestecată, necunoscută,
şi încă nedată în lume.
Sărmana de mine te măritaĭ,
te vĕzuĭ, te alintaĭ,
O să văd mîne bărbatul cu alta,
şi eŭ rĕmîn tot amărîtă.

Burada: Cîntece de miriologhĭ, *Convorbirĭ* lit. XVI Iaşî, 1883, p. 491.

[1]) Burada: Convorbirĭ literare, A. XVII, p. 37.
[2]) Burada, *Convorbirĭ* lit., XVI, p. 490.

La un bărbat, care și-a lăsat nevasta văduvă cu maĭ mulțĭ copiĭ mititeĭ.

VI

Avḑì vrutlu soțlu a n'eu,
ĭu mi alăsàșĭ ?
ĭu mi dimîndàșĭ
fumel'a cui ó-alăsàșĭ ? !
Scŏală-țĭ mușatlu caplu a tăŭ,
și nu nă fă aestu ară'ŭ,
sĕ-alășĭ fic'orl'i fără tată
și mine fără nicuch'irată.
Vimtu laiŭ și vimtu șcret,
tine nu mĕ-alășĭ ca s-trec.
Mĕ-alăsășĭ făr umbră m-pade

și-n' alăsășĭ fumel'a n-cale ;
sŏárile si n'-ŏ-ardă,
ploăĕa si n'-u bată ;
cl'eile a ch'isăl'eĭ n'i didéșĭ,
bunili tuti n'i li tăl'ășĭ ;
tĕ-adărășĭ, tĕ-armătusìșĭ,
tu altă lume inch'isíșĭ
ŏaspițl'i nu l'i mutríșĭ,
și cu gura nu lă grișĭ,
nĕ-aștéptàșĭ, ne pitricúșĭ,

ți-ĭ foclu ți nă fițèșĭ ?
Taĭfă, frati-tu adună,
tŏacă și cîmpan-asună
tută lumĕa tra s-adună,
tru murmintu să-n' tĕ-apună.

Auzĭ, ĭubite soț al mĭeŭ !
unde mă lăsașĭ ?
cuĭ mă încredințașĭ,
copiiĭ cuĭ lăsașĭ ? !
Ridică-țĭ frumosul cap al tăŭ,
și nu ne fă acest rĕŭ,
să lașĭ feciorii fără tată,
și pe mine fără gospodărie.
Vînt negru și vînt pustiŭ,
tu nu mă lăsașĭ să trec.
Mă lăsașĭ fără umbră (ad. fără a-
[jutor) pe pămînt,
și-mĭ lăsașĭ copiiĭ în drum :
soarele să mi-ĭ arză,
ploaea să mi-ĭ bată ;
cheile mizerieĭ îmĭ dădușĭ,
bunurile toate mi le tăĭașĭ ;
te gătișĭ, te înarmașĭ,
în altă lume pornișĭ,
oaspețiĭ nu ĭ-aĭ băgat în seamă,
și cu gura nu le grăișĭ,
nicĭ așteptașĭ, nicĭ petrecușĭ (oas-
[pețĭ),
ce e focul ce ne făcușĭ ?
Tovarășĭ, fratele adună,
toaca și clopotul sună,
toată lumea, ca să se adune,
în mormînt să mi te puĭe.

La moartea uneĭ bătrîne

VII

Țì s-fĕațe azĭ la noĭ a casă !
Dada lae nă ĭe tĕasă ;

nă fuḑì dada din casă ;
ĕa triḑèțĭ, încl'idèțĭ pŏarta,
si nu nă fugă dada,
că ș-are un h'il'ŭ tu xĕani,
di lŏ-aștĕaptă, că și-l dŏari.
S-aștèpțĭ, dado, dao ḑili
că nch'isí h'il'lu și v'ine ;
si-l aștèpțĭ, durută mumă,

Ce se face azĭ la noĭ a casă !
mama sărmană este întinsă
[(moartă) ;
ni se duse mama din casă ;
ean trageți, închideți poarta,
ca să nu ne fugă mama,
căcĭ are un fiŭ în străinătate,
și-l așteaptă, căcĭ și-l dorește.
Să aștepți, mamă, încă două zile,
căcĭ se porni fiul și vine ;
să-l aștepțĭ, dorită mamă,

s-ti pitrĕacă «ŏară bună.»
. . . . . .
. . . . . .
Ţi-şĭ v'ine nă carte lae!
tră carĭ ĭatse grama lae?
— Ne tră (cutare)
ne tră (cutare),
că-ĭ tră dada, dada nŏastră.
Tra si fugă si n-alasă.
Fă-t pişmană, dadă, s-ti torn'i.

ca să te petreacă «drum bun»
. . . . . .
. . . . . .
că-şĭ vine o carte neagră!
pentru cine este slova neagră?
— nicĭ pentru (cutare)
nicĭ pentru (cutare) [1]),
ci-ĭ pentru mama noastră,
ca să ne fugă din casă.
căeşte-te, mamă, şi întoarce-te!

Notă.—Apoĭ continuă a-ĭ spune, că unde merge ea, nu există nicĭ telegraf, nicĭ căraŭş şi nicĭ poştă, ca să scrie şi se priimească veştĭ de la rude şi să le scrie despre starea eĭ.

La moartea uneĭ fete, prietinele (soaţile) eĭ, ĭĭ cîntă:

VIII

Ea sculàţĭ, le sŏaţă voĭ,
s-nĭ fiţèm nă stizmă noĭ,
stizmă mult analtă, analtă,
să ncl'idèmu erma pŏartă,
s-nu nă fugă laĕa sŏaţă,
laĕa sŏaţă-nă dim braţă.

Ean scolaţi-vă, soaţe (tovarăşe, [prietine) voĭ,
să facem un zid noĭ,
zid foarte înalt, nalt
să închidem pustia poartă,
să nu ne fugă bĭata prietenă (soaţă),
bĭata prietină din braţe.

La moartea unuĭ june

IX

Ag'utàţĭ, sŏàţile a mĕale,
si-l' cîntă'm cîntiţe nale,
si-l' faţim arada di nsurare,
a g'ónilui, grambéuluĭ;
«grŏapa l'-ĕaste nvĕasta luĭ.»
. . . . . .
. . . . . .
Oi, oi, mărata-n'i,
n'i si dusi g'ônile,
g'ónile, g'ónile!
Oi, oi, cripata-n'i,
n'i si dusi stŭrulu,
stŭrulu di casă-n'i.
. . . . . .
. . . . . .
Tutuloru va lĭ staŭ,
g'ônile ĭo nu-n' lu daŭ.
g'óne, ocl'u di lun'ină,
mĕ-alăsàşĭ tută căn'ină.

Ajutaţĭ, prietinele mele,
să-ĭ cîntăm cîntece noĭ,
să-ĭ facem rîndul de înşurătoare,
voiniculuĭ, mireluĭ;
«groapa este mireasa luĭ.»
. . . . . .
. . . . . .
Vaĭ, vaĭ, nefericita de mine,
mi se duse voĭnicul (bărbatul),
voĭnicul! voĭnicul!
vaĭ, vaĭ, crepata (amărîta) de mine,
mi se duse stîlpul,
stîlpul de la casa mea.
. . . . . .
. . . . . .
Tutulor mă voiŭ împotrivi,
pe voĭnicul mĭeŭ eŭ nu-l daŭ.
Voĭnice, ochiŭ de lumină,
mă lasaşĭ toată în căĭnire.

[1]) Pentru vre-un nefericit, care doreşte să moară şi se căzneşte în zadar.

Nevasta plînge pe bărbatul eĭ

X

Vaĭ di mine, vaĭ di mine,
cum s-armi'n fîră di tine,
singură fîră direc,
cama gh'ine si-n' mi nec,
ai, ai...
Tĕ-aştiptám caθi stămînă,
s-nă v'in', g'one, di la stînă;
tora carĭ laĕa-n' va 'şteptu?

n'-azburàşĭ laĭ pul'ŭ aleptu
ai, ai...
Scŏală, g'one; scŏală, bune,
că ţ-aurlă pondul cîne,
ai, ai...
Scŏală, g'one; scŏală, alĕapte,
că ti plîngu daŏle fĕăte,
ai, ai..
ma pri v'islu dĕ-aĕrĭ sĕară,
cumu si-n' ti h'ig tu ţară?
ai, ai...
bîgă' z-da erma di tŏacă,
carĭ ŏ-adră', mîna si-l' sĕacă!

Tŏaca da, s-n'-arapă g'onli,

mastur, si-n' ţă sĕacă măn'li!
Adunáţĭ-vă sŏaţă ş-soţĭ,
s-n-acăţă'm di bărnu toţĭ
s-nă bîg'am tu erma pŏartă,
s-nu dàm g'onle si lu-ngrŏapă.

Vaĭ de mine, vaĭ de mine,
cum să rămîĭŭ fără de tine,
singură fără susţiitor (stîlp),
maĭ bine m-aş înecă
aĭ, aĭ...
Te aşteptam în fie-care septămînă,
să ne viĭ, voĭnice, de la stînă;
acuma pe cine voĭŭ aştepta nefe-
[ricita?
îmĭ sburaşĭ, drag puiŭ ales
ai, ai...
Scoală, ĭubite, scoală bunule,
căcĭ urlă pustiul de cîne
ai, ai...
Scoală, voĭnice, scoale alesule,
căcĭ te plîng cele două fete
ai, ai...
Pe visul! ce visaĭ erĭ sară,
cum să mi te înfig în ţărînă?
ai, ai...
Începu să fie trasă toaca,
cine o făcu, mâna să-ĭ sece!

Toaca da (sună) ca să-mĭ răpĭască
[pe june,
meşter, seacă-ţĭ-ar mîinele!
Adunaţi-vă soaţe (prietine) şi soţĭ,
să ne prindem de brîŭ toţi,
să ne băgăm în pustia de poartă
să nu dăm pe jnne să-l îngroape.

Rudele plîng pe verişoara lor

XI

Soĭe voĭ, soĭe muşată,
s-n-adună'm tuti la pŏartă,
s-n-acăţă'm di mănă-mănă,
s-nu dăm laĕa cusurină.
. . . . . .
Cusurină vrută ş-n'ică,
nu-ţĭ fu n'ilă, nu-ţĭ fu fricâ,
dĕ-aţá grŏapă ţară lae,
s-ţ-alàşĭ mumă, moĭ sivdae.
. . . . . .
Dişcl'ide ocl'il', scumpa nŏastră,
ngl'ima ta nu ĕaste bună.

Neam, neam frumos (binevoitor)
să ne adunăm toate la pŏartă,
să ne prindem de mînă-mînă,
să nu dăm pe biata verişoară
. . . . . .
Verişoară iubită şi mititică,
nu-'ţĭ a fost milă, nu-ţĭ a fost fricâ,
de acea groapă, cu ţărînă neagră,
ca să te desparţĭ de mama, ĭubito!
. . . . . .
Deschide ochiĭ, scumpa noastră,
căcĭ gluma ta nu ĭeste bună.

Mama îşĭ plînge fata

XII

Nă mumă, nă jil'ŏasă
îşĭ apirí lihtîrŏasă;
că turţi, lăĭ v'aniţarĭ
îl' cupăsiră n-casă:
«criştină, dă-nă fĕata,
criştină, dă-nă h'il'a!»
«Nŏ-am h'il'i, turţi, trădare,
nŏ-am fĕată, turţĭ, tră dare.»
şi tùrţil'i v'aniţarl'i,
n'-u lŏară, n'-o-arîch'iră.

O mamă, o jalnică (mamă),
i se făcu zi înspăimîntătoare;
căcĭ turcĭ, cruzĭ ieniceri
îĭ poftiră în casă;
«creştină, dă-ne fata,
creştină, dă-ne fiica!»
— «N-am fiică, turcilor, de dat,
n-am fată, turcilor, de dat.»
şi turcii, ieniceriĭ,
mĭ-o luară, mĭ-o răpiră.

La moartea unuĭ băiat

XIII

A laĭ pul'ŭ, a láĭ birbil'ŭ,
ali dodi durút h'il'ŭ,
ţe ticúşĭ di nu nă greşti,
ş-ali dadi l'-cîch'useşti?
ai.... ai....
Alaĭ pul'ŭ, pul'ŭ curbane,
muma si tuch'í di jale,
că-n' ti vĕadi cîtră sŏare

Drag puiŭ, dragă privighitoare,
al mameĭ dorit fiŭ,
de ce tăcuşĭ, de nu maĭ vorbeştĭ,
şi pe mamă te superĭ?
ai.... ai...
Drag puiŭ, puiŭ iubit (jertfă),
mama se topi de jale,
căcĭ mi te vede cîtră soare (adică:
[mort).

. . . . . .

H'il'ŭ, si ştiŭ că ş-mine mor,
nu ti daŭ a turţilor [1])
h'il'ŭ, si ştiŭ că mi din'ic,
tu ţara laĭe nu-n' ti h'ig.

Fiule de-aş şti că mor,
nu te daŭ turcilor,
fiule, de-aş şti că mă răpădesc,
în ţărînă nu mi te înfig.

. . . . . .

Moĭ curbane trandafiru,
bana-n' tută va-n' susch'iru,
oi, oi, gabrolu a n'eŭ,
oi, oi, birbeclu a n'eŭ.

Iubitule (lit. jertfă) trandafirŭ,
viaţa toată o să suspin,
vaĭ, vaĭ mirele mieŭ,
vaĭ, vaĭ, berbecele mieŭ.

Cînd se desgroapă mortul

XIV

Bună-ţĭ ŏară, h'il'lu a n'eŭ,
va s-ti ntrebu, h'il'lu a n'eŭ,
cum tricúşĭ treĭ an' di ţili,
fără uşe, fără ping'eri?

Buna ziua, fiul mieŭ,
o să te întreb, fiul mieŭ,
cum petrecuşi treĭ anĭ de zile,
fără uşe, fără fereastră?

[1]) Aşa numeşte mama pe ceĭ carĭ vin să-ĭ rădice pe iubitul eĭ din braţe şi să-l pornească la mormînt. Ciocli la Aromînĭ nu se găsesc, ci rudele cele maĭ apropiate, de partea bărbătească, rădică mortul şi-l conduc pînă la mormînt.

cele-lalte femeĭ carĭ însoţesc pe mama, ĭi răspund în cor:

—Ţi ti faţĭ hută (cutare),
di n'i stai, di lu ntregh'?
cu ţi gură s-ţi zburască,
cu ţi ocl'i s-ti mutrĕască,
cu ţi c'ic'ŏari si se scŏală?

—Ce te facĭ naĭvă (numele celeĭ care plînge)?
şi staĭ, de-l întrebĭ?
cu ce gură să-ţĭ vorbească,
cu ce ochĭ să te privească,
cu ce picioare să se scŏale?

Mama:

—Anvitàţĭ-mi, sŏaţă voĭ,
ţi si-n' fac cu g'onle n'eŭ?

—Învăţaţi-mă, prietine voĭ.
ce să fac cu voĭnicul mieŭ?

—Ascumbusĕa-ţă daŭle braţă,
fă-ţă pâlmili lupati,
ùngl'ili s-ţă lĕ-adârĭ sapă,
ş-arucă ţara la nă parte,
scindura dĕ-alantă parte.

—Cele două braţe să-ţĭ sumeţĭ,
fă-ţĭ palmele lupeţĭ,
unghile să ţi le facĭ sapă
şi aruncă ţărina la o parte,
scindura de altă parte

Aci urmează apoĭ ceva înfiorător, pe timp ce groparul, săpînd scoate oasele mortuluĭ. Grupul de rude întrebă:

Ţi băgaşĭ şi ţe scusèşĭ?
(ce băgaşĭ şi ce aĭ scos)?

ear mama face nişte antiteze din compararea membrelor, a ce aŭ fost şi ce sînt. Tot ce se leagă ca amintire dulce de mîna, faţa, ochiĭ, voĭnicia, deşteptăciunea, cumenţenia celuĭ stins etc. etc. mama le reaminteşte în vĭersurĭ improvizate, pe cînd celelalte o urmează, înecate şi ele în lacrămĭ. Sfîrşind dînsa, fiĭca nemîngiiată saŭ nevasta îndurerată, urmează cu înşirarea descrierei nemărginiteĭ lor durerĭ. E ceva grozav ceea ce se petrece la mormînt şi în multe comuni, carĭ aŭ avut fericirea să aĭbă cîte un preot cu minte, prin stăruinţele acestuia, aŭ renunţat de la acest trist din cale afară obiceiŭ, aşa că rudele nu maĭ aŭ voie să aziste la dezgroparea celuĭ mort.

La moartea unuĭ tată

XV

Du-n' ti, tată, du-n' ti,
du-n' ti ŏară bună;
lele tată, cara s-n'erdi
astară la Aθanasi,[1])
cor mari va-n' tĕ-aştĕaptă,
tuţĭ dĕ-atăĭ va si h'ibă,
fraţi, tată, ş-cusurin'i.
Ti pilicirsescu, tată,
la vîră si nu ti duţi,
maşi la tata n'eŭ s-ti duţi,

Du-mi-te, tată, du-mite,
du mi-te drum bun;
dragă tată, dacă mergĭ
de sară la sf. Atanasie,
horă mare mi te va aştepta,
toţĭ din aĭ tăĭ vor fi,
fraţi, tată şi verişorĭ.
Te rog, tată,
la nimenĭ să nu te ducĭ,
numaĭ la tata al mieŭ să te ducĭ,

[1]) Biserica din marginea satuluĭ, unde se află cimitirul la Vlaho-Clisura.

si l'i spuni, lele tată,
si l'i spuni di a casă,
că Nach'i lu nsură'm,
că Lionida e fugatu.

ca să-ĭ spuĭ, dragă tată,
să-ĭ spuĭ de a casă,
că pe Nachi îl însurarăm
ear că Lionida e plecat în străĭnătate.

Şi aci urmează descrierea stăreĭ casnice, care stoarce lacrimile tuturor azistenţilor.

La moartea fiuluĭ său, după ce ĭ-aŭ murit maĭ mulţĭ fiĭ

XVI

Nă mumă multu arsă,
nă mumă arăŭ jil'ŏasă,
cu pli'nguti va dŏarmă,
cu pli'nguti va scŏală;
că tuţĭ h'il'l'i il' tĕasi
şi singură ş-armasi.

O mamă foarte arsă,
o mamă foarte jalnică,
cu plînsete va dormi,
cu plînsete se va scula,
căcĭ toţĭ fiiĭ ĭĭ întinse (muriseră)
şi singură rămase.

Nepoatele nefericiteĭ mame (Tasa Tacit), o mîngiie:

— Ah! le, tetă durută,
noĭ tuti va ti vrèm,
ca mamă va ti vrèm,
nu plînḑi, tetă, nu plînḑi.

— Ah! dragă mătuşă ĭubită,
noĭ toate te vom iubi,
noĭ ca pe o mamă te vom iubi,
nu plînge, mătuşă, nu plînge.

Notă.— Aceasta — Tasa Tacit — a fost nefericita mamă a unuia dintre ceĭ maĭ inimoşĭ institutorĭ aromînĭ din Macedonia Tuliu-Tacit. Ea a avut nefericirea să pearză în interval scurt treĭ fiĭ, toţĭ bărbaţĭ însuraţĭ şi de valoare, dintre carĭ Tacĭ şi Tuliu aŭ lăsat marĭ regrete printre compatrioţiĭ lor. Cruda soartă a făcut ca ea să trăească şi să vadă murind, rînd pe rînd maĭ toată odrasla tînără a scumpilor eĭ fiĭ şi să nu-ĭ rămîe de cît o fiică — Mia, care trăeşte şi, care în zadar s-a silit să-ĭ îndulcească momentele din urmă ale vieţeĭ, căcĭ nefericita mamă a murit neconsolată şi amărîtă de loviturile grele ce suferise. Aromîniĭ de la Pind datoresc mult bărbatuluĭ eĭ, Ghĭorgachi Tacit. In revoluţiunea de la 1854, făcută de satele Avela, Perivole şi Samarina, a fost unicul om maĭ capabil, care s-a distins, nu în lupta pentru *creştinătate*, creştinizm, căcĭ el era în contra acesteĭ revoluţiunĭ, ca unul care pricepuse bine manoperile agenţilor grecĭ, carĭ vroiaŭ să tragă toate foloasele pentru marea lor idee panelenică, ci în spiritul de reconciliare a satelor rĕsculate cu autorităţile turceştĭ. Luĭ se datoreşte, că aceste sate n-aŭ fost distruse cu totul şi nu s-aŭ ruinat cu desăvîrşire.

Eternă fie memoria lor!

La moartea uneĭ fete

XVII

Moĭ trandàfilă lilic'e,
casa carĭ si n'-u nv'ilic'e,
o laĕa-n', laĕa-n' mărată.

Maĭ trandafirule, floare,
casa cine mĭ-o va luci,
vaĭ nefericita, nefericita de mine.

Moĭ lilic'e ditru Maiŭ
mŏarti fac şi nu-n' ti daŭ !
o laĕa-n', laĕa-n' mărată.
N'-am nă h'il'e di asimi,
va-n'-u ţîn tră tot na mini
oi, oi mărata.
va n'-u bag tu nă v'ilie,
tra s-n'-u ved caŏi hărv'le,
si l' grescu, si-l' zburăscu,
tot cu zdroda s-mi hîrsescu
oi, oi laĕa-n'.

Măĭ floare din Maiŭ,
moarte fac şi nu mi te daŭ !
vaĭ nefericita, nefericita de mine.
Am o fiică de argint (nepreţuită),
mĭ-o voiŭ ţine pentru totdauna eŭ.
vaĭ nefericita !
mĭ-o voiŭ băga în sticlă,
ca să mĭ-o văz în fieşte-ce dimineaţă,
să-ĭ grăesc, să-ĭ vorbesc,
tot cu zdrodita să mă distrag,
vaĭ, vaĭ, nenorocita.

La moartea unuĭ elev

XVIII

Fic'ór bun şi mintimén ;
d-ĭu tĕ-aflę laĕa ch'icută,
di-n' ti nch'icută mirát,
ti pasprîv'inv'iţi di sihăţi ;
d-ĭu tĕ-află anangh'a s-ti mică ?

. . . . . .

Laĭlu gurmaţu ţi-ţĭ vine
d-ĭu tĕ-află laĭlu pi tine ?
ca bîgatu ş-ca sculatu,
că tine nu ti pistipseaĭ,
că-ţĭ cîţúşĭ lînditu m-pade,
că tine mamă aŏa nŏ-avĕaĭ.

Fecĭor bun şi cuminte,
de unde te află neagra dambla,
că mi te împicută, bĭetule,
în 24 de ceasurĭ,
de unde te găsi ananghea, ca să te mănînce ?

. . . . . .

Neagra anghină ce-ţi veni,
de unde te găsi pe tine ?
ca băgat şi ca sculat,
căcĭ tu nu credeaĭ,
că aĭ căzut greŭ bolnav,
căcĭ tu mamă nu aveaĭ.

T. Şunda.

La moartea unuĭ tînăr

XIX

S-nu tĕ-arîdĭ, s-nu-l faţĭ,
s-nu faţĭ aistu lucru,
c-aistu lucru nu i bun ;
ved tĕ alixĭşĭ şi că tĕ-adrăşĭ,
pîpúţile n-c'ic'ór bîgăşĭ,
ta s-nĭ fuţĭ ti eta tută,
ti eta tută si n-alăşĭ

. . . . . .

Ag'utáţi tute anvîrliga,
s-încl'idem úşile ş-firizle,
s-nŏ-alisă'm s-nă fugă g'onle,
si-l' faţim un bun a tat-suĭ,
si-l' faţim un bun a mĭ-saĭ,
şi a fraţlor cŏ-a surărlor
tĕa s-armin' ti eta tută.

Să nu te înşelĭ, să nu-l facĭ,
să nu-l facĭ acest lucru,
căcĭ acest lucru nu-ĭ bun ;
văd, că te primenişĭ şi că te gătişĭ,
ghetele în picior băgaşĭ,
ca să fugĭ pentru totdauna
pentru totdeauna să ne laşĭ.

. . . . . .

Ajutaţĭ toate împrejur,
să închidem uşile şi ferestrele,
să nu lăsăm să fugă voinicul,
să-ĭ facem un bine tatălui său,
să ĭ facem un bine mameĭ sale,
şi fraţilor cu surorilor,
ca să rămîe pentru totdeauna.

La nevasta unuĭ mire, după treĭ zile de însurătoare.

XX

Moĭ laĭ g'one, cum ti fițéșĭ di ciile,
pi n'ata ta țĕa muşată,
ş-pi g'unaticlu a tău,
si fuḑĭ tine, si nĕ-alaşĭ?
eşc'i γrámbo cu curuna n cap,
şi ŏ-aĭ numta nică n-casă,
nvĕasta cu tel'urĭ ş-asch'epe nica pi față.
Nica nicunuscută cu γrambó,
ş-cu tut noĭ di pĕ-anvarliga,
ma ti pîlîcîrsím
şuți-ti ta si zburî'm,
si zburască dada cu tine,
di ca cum zburá di tótină,

Şuți-ti di mutreá tine,
ți fac pîrinți'l' ti tine,
ți fați nvĕastă ti tine,
nvĕastă nao, nicunuscută.
Nu şc'iŭ, h'il'ŭ, cum si-l' grescu,
nu sc'iŭ, h'il'ŭ, cum si-l' zburăscu
că nîsă nica g'one nu cunuscú,
ni harao nu-ş cunuscú
ca cum săntu sŏațilĕ-al'eĭ,
alixite ş-adirate,
adirate ş-priimnate.

C.

Măĭ voĭnice, cum aĭ fost în stare (adică: cum te hotărîşĭ),
pe tinerețile tale cele frumoase,
şi pe voĭnicia ta,
să fugĭ, şi să ne laşĭ?
eştĭ mire cu conuna în cap,
şi o aĭ nunta încă în casă,
(aĭ) mireasa cu peteala încă pe față
care e, încă e necrescută cu mire
şi (aĭ) pe toțĭ noĭ din jurul tău.
Ci te rugăm,
întoarce-te, ca să vorbim,
să vorbească mama cu tine,
precum vorbea de obiceiŭ (in totdauna).
Intoarce-te şi priveşte tu,
ce fac părinții pentru tine.
ce face nevasta pentru tine,
mireasa nouă, necunoscută.
Nu ştiŭ, fiule, cum să-ĭ grăesc,
nu ştiŭ, fiule, cum să-ĭ vorbesc,
căcĭ dînsa bărbat încă nu cunoscu
nicĭ bucurie nu-şĭ cunoscu,
precum sînt tovarășele eĭ,
primenite şi gătite
gătite şi plimbate.

La moartea unuĭ voinic, omorît după vre o septămînă de la însurătoare

XXI

Nu s-mută' numta di mpadi,
căḑù g'onli tu livadi,
ĭu-ĭ mărata-l' di mul'ari,
si şi-l plângă cu dor mari;
Lambe şi-l duc pi tămpari,
nvĕasta-l' mută munte j-vali,
şi-l duc Lâmbilu pi braţă,
l-plânḑi mă-sa cu zurlĕață;
Lambi ş-intră tu murmintu,

Nu se ridică nunta de jos (adică: nu se isprăvi încă nunta),
căzu voinicul în livede;
unde-ĭ biata luĭ muĭere,
să şi-l plîngă cu dor mare;
Lambe e dus pe *țimpare* (un fel de manta păstorească),
nevasta luĭ ridică (de plîns) face să răsune munte şi vale;
Lambe e dus pe braţe,
îl plînge mamă-sa cu nebunie (ca nebună);
Lambe intră în mormînt,

nvĕasta ḑăţi: voĭ si-l' căntu,
voĭ si-l' căntu, că mi dŏari,
ş-irá protlu dit fălcari;
si-l' căntu păn măni sĕară,
că nu-l' prindĕ-a luĭ tu ţară;
va n'i-l plăng cu mari foc,
că nu-l' prindĕ-a luĭ tu loc.

Ţicura.

nevasta zice: voĭ să-ĭ cînt (să-l bo-[cesc);
voĭ, să-ĭ cînt, căcĭ mă doare,
era întîiul în *fălcare* (trib!);
să-ĭ cînt pînă mine sară,
căcĭ nu-l prinde în ţărînă;
mi-l voiŭ plînge cu mare foc,
căcĭ nu-ĭ stă bine în pămînt.

XXII

Verişoarele la moartea vărului lor

Tuti laile cusurine,
z-dĕăpiră, g'one, ti tine;
braţŭ di braţŭ va s-n-acăţă'm,
tute m-prag va nă băgă'm,
ş-a morţilor noĭ nu ti dăm.
. . . . . .
Adunaţi-vă, sŏăţăle
sŏăţăle, muşătile
si-l' cîntămu cînticlu,
cînticlu aţĕl póndulu.
g'unĕaţa, g'unĕaţa luĭ,
trandafirlu a cîmpuluĭ
Va si-l cîntăm, va si-l alţămŭ,
va si-l ciftăm ş-nu va-l aflăm.

Toate bietele verişoare,
şi smulg părul. voinice pentru tine;
braţ de braţ ne vom prinde,
toate la prag ne vor aşeḑa,
şi morţilor nu te vom da.
. . . . . .
Adunaţi-vă, prietinelor,
prietene şi frumoase,
să-ĭ cîntăm cîntecul,
cîntecul cel pustiul.
Voĭnicia, voinicia luĭ
ca trandafirul cîmpuluĭ;
îl vom cînta, îl vom înălţá,
îl vom căuta şi nu-l vom aflá.

Femeile vorbesc ca din partea celeĭ moarte:

XXIII

Mamo si v'in', mamo, si v'in',
si v'in'i si-n' mi veḑi
şi carĭ s-mi veḑĭ arúmină,
aplĕacă-ti s-mi başi,
şi carĭ s-mi veḑi gălbină
alasă-mi şi fuḑi.
Acasă mamo, tŏarnă-te
şi veḑi-ţĭ di fumĕal'i,
di n'iclu frate Custandi
di vrutlu ameŭ frăticu.
Nvĕaţă-l si-nveaţă grâmati,
nvĕaţă-l s-h'ibă cu minti
pîriguria mumăl'eĭ,
a mumăl'eĭ duruti,
s-ag'ungă sturlu a căsăl'eĭ,
ş-a hŏărăl'eĭ nişani.

Mamo, să viĭ, mamo, să viĭ,
să viĭ, ca să mă vezĭ,
şi dacă m-eĭ vedea rumenă
apleacă-te şi mă sărută;
iar dacă m-eĭ vedea galbenă,
lasă-mă şi du-te.
Acasă, mamă, întoarcete
şi vezĭ-ţĭ de familie (de copiĭ),
de micul frate Constantin,
de iubitul meŭ frăţior
Invaţă-l să învete carte,
învaţă-l să fie cu minte,
(să fie) mîngierea mameĭ
a mameĭ dorite,
să ajungă stîlpul caseĭ
şi a satuluĭ renume.

La moartea regretatului de toți Aromînii Tuliu Ghiorgachi Tacit

XXIV

Astănḑă di cîtră sĕară,
nă furtună grĕaŭă j-dĕade,
furtună, furtună mare,
și nă grĕaŭă bumbuniḑare,
sfulgu greu sfulḑiră'
tu ug'aclu l'-al Gh'urgâch',
di-l' astĕasi casa tută,
și scintĕál'ile ț-ĕ-arsîriră,
pri la soĕa tută arse.

Astăzĭ din spre sară
o furtună grea (năpraznică) dede,
furtună, furtună mare,
și o grea tunare,
trîznet greŭ trâzni,
în coșul la Ghiurgăchĭasca,
de-ĭ stînse (prăpădi) casa toată,
și scînteile carĭ răsăriră,
pe tot neamul îl arse.

Bocet pentru moarte

XXV

Mŏarte laĭe ș-fărmăcŏasă ;
ți-n' eștĭ ahtă'nt nin'ilŏasă ;
cum nŏ-aĭ ocl'i ta si veḑĭ,
ta si veḑĭ, ta si uhtèḑĭ ;
nu-nĭ ț-aĭ urecl'i ta si avḑă,
aestă jale s-nu ŏ-aravḑă,
ma-n' eștĭ ŏarbă, ma-n' eștĭ surdă.

* * *

Ti pilicirsescu, mŏarte,
nica estă ŏară s-mĕ-avḑă,
si-n' ti faț pișmană mŏarte,
și s-n'-alàșĭ durutlu tate,
ș-are fĕate di ș-lu vor,
ș-are h'il' di ș-lu dor,
ș-are soe nu ș-lŏ-alasă,
că-l' sĕ-astinḑe laĕa casă.

* * *

Un di un s-nă mbăiră'm,
laĭlu tate si-l cîntă'm
si-l' ḑițém cîntic jil'ós
cîntic multu fîrmăcós :
Tŏarnă-te laĭ tate bune,
si-ți ḑițém nica daŏ zbŏare,
ți s-feațim laĭ tată noĭ,
di nă căch'usișĭ, ș-fuḑișĭ ?

Moarte neagră și otrăvitoare,
care eștĭ așa de nemiloasă ;
cum n-aĭ ochĭ, ca să vezĭ,
ca să vezĭ, ca să oftezĭ ;
n-aĭ urechĭ ca să auzĭ,
această jele să nu o suferĭ,
ci-mĭ eștĭ oarbă, ci-mĭ eștĭ surdă.

* * *

Te rog, moarte,
încă de data asta să mă auzĭ,
să mi te căieștĭ, moarte,
și să-mĭ lașĭ doritul tate,
are fete, carĭ-l iubesc,
are fiĭ, carĭ-l doresc,
are rude, carĭ nu-l lasă,
căcĭ se stinge a luĭ casă.

* * *

Unul cîte unul să ne înșirăm,
pe bĭetul tată să-l cîntăm,
să-ĭ zicem cîntec jalnic,
cîntec foarte întristat (otrăvitor)!
Întoarce-te, drag tată bun,
să-ți zicem încă două vorbe,
ce-ți făcurăm, drag tată noĭ,
că te supărașĭ și plecașĭ (fugișĭ) ?

La moartea unei bătrîne, după ce e plînsă de rude, una din azistente, începe să plîngă pe rudele sale, ast-fel :

XXVI

Duri priftĕasă plîmsèșĭ,
mŏașa dĕ-azĭ i a tutlor,
duri plîmsèșĭ, si plînḑem ș-noĭ,
si nă plînḑem fraț'i a noștri,

Destul, preoteasă, aĭ plîns,
bătrîna de azĭ este a tuturor,
destul aĭ plîns, ca să plîngem și noĭ,
să ne plîngem pe frații noștri,

că-ĭ tu caplu ali vĕară,
di-şĭ es g'on'l'i a primnare,
şi fraţl'i a noştri nu si ved,
unlu z-duse şi nu-s-turnă',
alantu avdi'm şi nu-l aştiptă'm.

că este pe la 'nceputul verei,
cînd es voinicii la plimbare
ear fraţii noştri nu se văd,
unul se duse şi nu se întoarse
pe cel lalt îl auzirăm şi nu-l aş-
[teptarăm
(adică : de cel lalt am auzit, că a
[murit şi nu l-am mai văzut).

O văduvă, căreia i-a murit flăcăul

XXVII

Daţĭ-n'i aradă ş-an'ia sŏată,
si-n' plingu fudĭtlu dim braţă,
si-n' pling fudĭtlu dim braţă,
si-n' pling direc'u ali casă.
Unu ş-tut laĕa n'-avŭi,

si-n' lu hîrsescu nu-n' putŭi.
Tora es g'on'l'i a primnare,
cu nivĕastilĕ-a lor nale,
hîrsiţĭ di duruti mame,
maşi g'onle a n'eŭ, grambolu a n'eŭ,
grambolu a n'eŭ, fic'orlu a n'eŭ,
nu va si-l ved adŏara eŭ.

Daţi-mĭ rînd şi mie, prietene,
să-mi plîng fugitul din braţe,
să-mi plîng fugitul din braţe,
să-mi plîng stîlpul caseĭ.
Unul şi tot (pe unul singur), ne-
[norocita avuĭ,
să mă bucur cu el nu putuĭ.
Acuma es voinicii la plimbare,
cu nevestile lor noi (cu miresele lor),
alintaţi de mame dorite ;
numaĭ voinicul mieŭ, mirele mieŭ,
mirele mieŭ, băetul mieŭ,
nu mi-l voiŭ vedea a doua oră eŭ.

Cîntecul de moarte al unuĭ şcolar, flul uneĭ fărşeroate din Nijopule

XXVIII

Un h'il'ŭ dede Dumneḑă',
muma tru frămti l-băşă',
nu-l băşă cald, l-băşă' raţi,
şi la *xamen* [1]) nu-l pitrĕaţi ;
ḑă'sră, că nu l'-i gh'eni,
«ţĕ-aĭ, laĭ h'il'ŭ, ară'ŭ d-ĭu-ţĭ v'eni,
spune-n' h'il'ŭ, si ştiŭ şi meni.»

Un fiŭ dede Dumneḑeŭ,
mama în frunte îl sărută,
nu-l sărută cald, îl sărută rece,
şi la examen nu-l trămite ;
se zise, că nu-ĭ este bine,
«ce aĭ, drag fiŭ, răŭ de unde-ţĭ vine,
spune-mĭ ca să ştiŭ şi eŭ.»

La moartea unuĭ voinic

XXIX

Ţi-şĭ v'ine nă carte mare,

carte mare, ca firmane,
g'onle X... s-l'a nă cale,
nu z-duc g'on'l'i ş-nŏ-aŭ turnare,

Işĭ vine o scrisoare mare (impor-
[tantă),
carte (scrisoare) mare, ca un firman,
voinicul X... să pornească în drum,
(într'acolo) unde se duc voinicii şi
[nu se mai întorc,

[1]) Cuvînt nou obicinuit de cei carĭ frequentează şcoala romînă.

cale lungă ş-cale laĭe,
d-ĭu vîr nu ş-are turnare.
Aĭ si nvĭştemu g'ónile,
si-l' bîgă'm ármatle,
armatle a luĭ sun ţèrile,
ţèrile şi lilic'ile.

cale lungă şi cale neagră,
de unde nimenĭ nu se înapoĭază.
Aĭ, să îmbrăcăm pe voĭnic,
să-ĭ băgăm armele,
armele luĭ sînt luminările,
lumînările şi florile.

O mamă, cînd e să-ĭ rădice fata moartă, ca să o porneacă spre cimitir.

XXX

Ag'utáţĭ, vrute sŏaţă.
să nu-n' l'a h'il'a dim braţă,
că n'-am unä h'il'e ş-tută,
că n'-u h'il'a multu durută ;
nu n'-u dau scumpa,
nu n'-u dau vruta,
că n'-u singură tu lumi.

Ajutaţi-mĭ, ĭubite soaţe (prietine),
ca să nu-mĭ ĭea fiica din braţe,
căcĭ am o fiică unică,
căcĭ mĭ-e fiica foarte ĭubită ;
nu o daŭ pe scumpa,
nu o daŭ pe ĭubita,
căcĭ mĭ-e singură în lume.

La un tînăr mort în străinătate

XXXI

A laĭ h'il'lu, h'il'lu a n'eŭ,
laĭ purumb, purumbulu a n'eu,
cîndu n'i ti pitricŭĭ,
ca vîr aslán ti pitricŭĭ,
ntr-ocl'i a dŏar' nu-ti viḑŭĭ,
nu-n' ti viḑŭĭ durutlu a n'eŭ,
nu-n' ti viḑŭĭ muşatlu a n'eŭ,
si necă va-n' ti vedu,
ni cărţi di la tine va s-aşteptu ;
va-n' tĕ-adastu ḑua tută,
va n' tĕ adastu si-n' ti vedu,
si-n' ti ved ningă nă ŏară !
h'il'ŭ ş-nu va s-ti tornĭ din xĕană.

Ah ! drag fiŭ, fiŭ al mĭeŭ,
drag porumbel, porumbel al mieŭ,
cînd mi te petrecuĭ,
ca un leŭ te petrecuĭ,
cu ochiĭ a doua oară nu te văzuĭ,
nu te văzuĭ, doritul mĭeŭ,
şi nicĭ că mi te voĭŭ vedea,
nicĭ scrisorĭ de la tine voĭŭ aştepta;
mi te voĭŭ adăsta ziua toată,
mi te voĭŭ adăsta, ca să te văd,
să te văd încă o dată !
fiule, şi nu te veĭ înapoĭa din străi-
[nătate.

Din bocetele Ghianeĭ Terpu Buşeicu, la moartea fiuluĭ eĭ

XXXII

Lele scumpul a n'eŭ,
cum s-ţ-ascundu truplŏ a tăŭ!
a...i!

Aleĭ scumpul mĭeŭ,
cum să-ţĭ ascund trupul !
Vaĭ !

* * *

Tinĕ-ascăpirât la joc,
cum s-ti ncl'id amù tru loc!
a...i !

Tu aprins de foc la joc,
cum să te închid acum în pămînt !
Vaĭ !

* * *

G'one, scump di sum curună,
casa tată-tuĭ nu-ţĭ fu bună ?!

Tînăr scump, în curînd mire,
casa tatălui tău nu ţi-a fost bună ?!

* * *

Mĕ-arsişĭ, alăĭ h'il'lu a n'eŭ,
ţe s-mi fac cŏ-ahintu ară'ŭ !...

M-aĭ ars, o fiul mieŭ,
ce să mă fac cu atîta necaz !...

* * *

Ţ-alisăşĭ casa lun'inŏasă,
ca s-n'erdi trŏ-aţĕă ntunicŏasă.

Lăsat-aĭ casa ta luminoasă,
ca să te ducĭ în cea întunecoasă.

* * *

Tŏarnă-ti h'il'ŭ către mine,
să-ţĭ ved faţa cama gh'ine ;
faţa-ţĭ ca lapte şi ca spumă,
cum s-aravdă laĕa-ţĭ mumă,
altă ŏară s-nu o vĕadă,
trŏ-aţĕl loc strimt în va s-şadă !...

Întoarce-te, o fiule, către mine,
ca să-ţĭ văd faţa maĭ bine ;
faţa-ţĭ ca lapte şi spumă,
cum să rabde sărmana-ţĭ mamă,
să nu o maĭ vadă altă dată,
în strimtul loc în care o să şază !

* * *

Dişcl'ide, h'il'ŭ, ocl'il' s-mi mutreşti,
că mine tru grŏapă va s-ti tuch'eşti.

Deschide, fiule, ochi să mă priveşti,
căcĭ mîine în groapă o să te topeşti.

* * *

Ocl'il' a tăĭ, h'il'ŭ, în mutrĕă,
surgh'ă luměa ţe-o viděă.

Ochiĭ tăĭ, fiule, unde priveaŭ,
sorbeaŭ lumea ce vedeaŭ.

* * *

Mutrĕă-mi, h'il'ŭ, ninc-ună ŏară,
spune-n' dorlu ditru in'oară.

Priveşte-mă, fiule, încă odată,
spune-mĭ dorul din inimioara ta.

* * *

Grĕa-n', laĭ h'il'ŭ, că mor di dor ;
dişcl'ide gura, dă-n' un zbor !

Vorbeşte-mĭ, fiule, căcĭ mor de dor
deschide gura, zi-mĭ un cuvînt.

* * *

Unsprăv'ingh'iţĭ dĕ-an' umplùşĭ
tru dua ţe bana ch'irdùşĭ ;
ti fĕaţişi g'one, cît un fag
s-mĕ-alăşi, lăită, arale s-trag.

Douăzecĭ şi unu de anĭ împliniseş.
în ziua cînd viaţa aĭ pierdut ;
te-aĭ făcut mîndru ca un fag,
şi mă laşĭ, amărită, rele să tragĭ

* * *

Jiliţĭ-mi, lĕa sor ! Ţe s-fac laĭ frate,
lancul mi fripse 'riş tru h'icate.

Jeliţi-mă sororĭ ! Ce să fac frate,
lancul m-a fript pînă în ficate.

* * *

Ţi n'-u voĭŭ bana, h'il'ŭ, după tine :
s-mor ş-io cu tine, na gh'ine-n' v'ine.

Ce-mĭ trebuieşte viaţa, fiule, după [tine
să mor cu tine, maĭ bine îmĭ vine,

* * *

Cum z-bînèḑ pustă, tru casă ncl'isă
nviscută tru lăile stran'e di pisă?!..

Cum să maĭ trăesc părăsită, în casă închisă,
îmbrăcată în negrele haĭne de păcură ?!

* * *

Ti viḑùĭ, h'il'ù v'islu dĕ-aŏaltarĭ sĕară :
«Şerch'il' di limbă, că-nĭ mi muşcară,
«grenda di casă bucăţi s-fĕaţe,
«şi c'itia m-pade tută z-disfĕaţe.

Te-am vĕzut, fiule, în visul de altă-erĭ sară :
«Şerpiĭ de limbă că m-aŭ muşcat,
«grinda de casă în bucăţĭ s-a făcut
«şi acoperişul întreg jos s-a făcut.»

* * *

Cutrimburată, h'il'ŭ, mi sculàĭ,
şi la icŏană n-ḑinucl'i mĕ-arcàĭ.

Înspăĭmîntată, fiule, m-am sculat,
şi la icoană în genuchĭ m-am aruncat.

* * *

Lăhtărisită n'-arupşu perlu,
că ningă tine viḑĕám sta harlu.

Ingrozită mĭ-am zmuls părul,
căcĭ vedeam că lîngă tine sta Caron.

* * *

Vrĕam ca să strig, ma bŏaţe nŏavùĭ,
ş-pri dinţi, h'il'ŭ, lişinată căḑùĭ!

Vream să strig, dar vocea mĭ-a lipsit,
şi cu faţa în jos, fiule, leşinată am căzut !

* * *

Ca ditru alantă lumi n'-anv'àĭ,
ş-tine, cît bradlu, tesu-s' durn'àĭ !...

Ca din cea lume am înviat
ear tu, cît bradul întins dormĭaĭ !..

* * *

Ngl'iţată di friçă, mĕ-aplèc ca s-ti baş,
şi pri frimtĕa ta 'raţe, ca ch'atra, armàşŭ !

Înghețată de frică mă aplec să te sărut,
şi pe fruntea ta rece, ca peatra am rămas !

* * *

Corba-n' di mine, perlu-n' si mută,
singură n-casă, tră etă armi'n mută.

Nenorocita de mine, mi se zbîrlește părul,
singură 'n casă, pentru vecie, rĕmîn mută.

* * *

Cum nu-ţĭ fu n'ilă di mine, h'il'ŭ,
Ţe ti fec'ŭ g'one, muşàt birbil'ŭ !

Cum n-aĭ avut milă de mine, fiule,
care te-am făcut voĭnic, frumos ca o privighetoare,

Aslàn la lucru, tru mintĕ-aleptu,
cŏ-ari's pri buḑă, vrut şi dişteptu,
s-mĕ-alàşĭ, lăită, tot s-mi jilescu,
şi vîrnă haraŭă s-nu mintuescu.

Ca leŭ la lucru, distins la minte,
cu rîsul pe buze, drăguţ şi deştept,
să mă laşĭ, întristată, să mă tot [jelesc,
şi la nicĭ o bucurie să nu mă gîn- [desc.

* * *

Di n'ic pîn di mare ma s-cudisĕá,
cîndu cu vrĕare tuţĭ ti mutrĕá.

De la mic pînă la mare se tot [miraŭ,
cînd cu ĭubire toţĭ te priveaŭ.

* * *

Iu-ţĭ ĕaste arîslu di altă ŏară,
cu hare ş-dulţe la soĭe ş-hŏară?

Unde ţĭ-e rîsul de altă dată,
drăguţ şi dulce la rude şi sat?

* * *

Mutrĕá di nvîrliga, soţl'i sĕ-adună,
v'in ca să-ţĭ ŏară s-aĭ parte bună,
acló ĭu n'erḑi trŏ-alantă lume,
lume di pisá trà laile mume!

Priveşte împrejuru-ţĭ, tovarăşiĭ se [adună,
vin să-ţĭ ureze să aĭ parte bună,
acolo unde mergĭ în cealaltă lume,
lume de ĭad (păcură) pentru bie- [tele mame!

* * *

Taţĭ, nu plînḑe, taţĭ lĕa Ghĭană,
c-aşí vru Domnul, tine s aĭ bană.

Tacĭ nu plînge, tacĭ, fă Ioană,
aşa vru Domnul, tu să trăeştĭ.

* * *

Să aravḑi, ţĕ-aravdă sŏàţile tŏate,
z-duch'eşti durerĕa ţe n-o ştiáĭ [pŏate.

Să suferĭ ce suferă soaţele toate,
să simţĭ durerea, ce n-o cunoşteaĭ [poate.

* * *

Inima fă-ţĭ-u de h'er, lĕa sor,
şi dĕ-aŏá ninte stinḑĕ a tăŭ dor.

Fă-ţĭ inima de fer, o soră,
şi de aci nainte stinge al tăŭ dor.

Observărĭ.— 1) A... i.—A,.. i.— Bocetele se cîntă în Macedonia pe un ritm uniform, straniŭ şi pe nişte melodiĭ sfîşietor de întristătoare. Sînt nişte note lungĭ şi plîngătoare, carĭ în portandurile lor văitătoare, samănă maĭ mult a nişte gemete. După ce s'a cîntat o strofă, compusă din două saŭ maĭ multe vĭersurĭ, urmează vaetul final A... i, A... i—cu care se închee melodia bocetuluĭ.

2) *Gĭone scumpu di sum curună.* — Intristător lucru este, în adevĕr, pĭerderea uneĭ fiinţe ĭubite, dar pentru o mamă macedoneană, nimic nu poate întrece durerea pĭerdereĭ unuĭ tînăr care a ajuns la vîrsta de însurătoare. El era speranţa eĭ, viitorul caseĭ, propagatorul familieĭ, stăpînul, în fine, căcĭ nicăirĭ, ca în Macedonia, nu este dezvoltat maĭ mult simţul de stabilitate familiară.

3) Superstiţiunea—şi maĭ cu seamă credinţa în vise—la Romanĭ, ca şi la Macedonenĭ, a fost foarte înrădăcinată. Siguranţa ce aveaŭ ceĭ vechĭ precum şi ceĭ de astăzĭ, că nu se mişcă nicĭ chiar un fir de păr din capul unuĭ om fără ca acest lucru să fi fost orînduit de o putere superioară, e atît de bine hotărîtă în creerul romînuluĭ

macedonean, că nicĭ o putere omenească nu poate să-ĭ o zdruncine. De aci, dar, credința că o mulțime de semne sînt consacrate pentru cutare saŭ cutare eveniment și un noĭan de credințe asupra viselor și altor întîmplărĭ, dese orĭ explicabile. — Așa relativ la vise, cînd se face, că te muscă șarpele de limbă ; că grinda (bîrna), care supoartă unghiul poliedru ce formează fețele acoperămîntuluĭ caseĭ (citia) se descoperă, toate acestea, pe lîngă multe altele, însemnează că o mare nenorocire va lovi persoana care a visat un asemenea vis.

4) Multe sunt expresiunile prin carĭ se arată groaza saŭ durerea; cea maĭ forte, însă, este acea din vĭersul al doilea; *pre dințĭ*. Semnul celeĭ maĭ grozave durerĭ ce simte cineva este cînd cade cu fața la pămînt.

5) *Tață, nu plînde, tață lĭa Gl'anã*.—Aci încep vecinele să consoleze pe întristata mumă. Se adresează maĭ întîĭ eĭ, și se încearcă a o face să uĭte durerea, să-și întărească inima contra nenorocireĭ ce o lovește, căcĭ moartea este lege comună pentru oamenĭ.—Ce ? nu-și aduce aminte ea oare și de morțiĭ lor?— Și atunci, urmînd un fel de gradațiune în rudenie, încep să boccească (*să arăbdăsĭască*, cum maĭ zic Macedonenĭĭ) toate pe rînd neamurile lor, păstrînd un fel de regularitate în rînd, care te pune în mirare.

Macedonia, Anul I, No. 2, p. 39—43. (com. repozatuluĭ Andreiŭ Bagav de D-na Flora Papa-Costa din Moloviște).

XXXIII

Adunățĭ vă sŏățile,
si plîndemu g'ónile,
g'ónile aței èrmulu,
èrmulu ș-a'èptùlu;
flámbura a hŏărăl'eĭ,

lilic'a protă a vĕărăl'eĭ;
adunățĭ-vă ,sŏățile,
si plîndemu scùmpulu,
scùmpulu durùtulu;

* * *

—Carĭ si fudĭ, iu va s-ti dutĭ,
g'ónile a n'eŭ!
va s-ti dutĭ tu *marĕa-laĭe*
gabrolu a n'eŭ!
va si-n' ti netĭ, nu va s-ti ved,
durutlu a n'eŭ!
și va s-ti plîngu dua tută,
și va s-crep, și va s-ti caftu!
spuni, bune, va s-mi avdĭ?
va s-ti torn'ĭ s-apindisești?

Adunați-vă, soațe,
să plîngem voĭnicul (junele).
voĭnicul acel nefericitul (pustiul),
pustiul și distinsul (alesul),—
steagul satuluĭ (adică : fruntașul [printre toțĭ tinerĭĭ satuluĭ),
floarea de căpitenie a vereĭ;
adunați-vă, soațe,
să plîngem pe scumpul,
pe scumpul doritul.

* * *

—Dacă veĭ fugi, unde te veĭ duce,
voĭnicul mĭeŭ!
te veĭ duce în *marea-neagră*,
mirele mĭeŭ!
o să te înecĭ, nu o să te văd,
doritul mĭeŭ!
și o să te plîng ziua toată,
și o să mă mîhnesc, și o să te caut!
spune, bunule, mă veĭ auzi?
te veĭ îndulșa (întoarce) să-mĭ răspunzĭ?

XXXIV

Mortul își exprimă dorința, ce ar fi făcut, cînd ar fi știut că moare

Carĭ si știam, cîndu vrĕa-s mor,
eu Custùru vrĕa-n' mi duc,
masturĭ bun' vrĕa-s adùc,

Dacă aș fi știut, cînd o să mor,
eŭ la Costur (Castoria) m-aș fi dus,
meșterĭ (zidarĭ) bunĭ aș fi adus,

grŏapa mĕa vrĕa s-n'-u lucràm,
mbrostu ło vrĕa s-n'i stătĕàm,
măsturl'i vrĕa s-n'i mutrĕàm.
Vrĕa stătĕám, vrĕa s-l'i ntribàm.
«Masturĭ voĭ, masturĭ mușâți,
«a cuĭ grŏapă voĭ lucrâți?
— «Ațiia grŏapa u lucrăm.
— «Vă pălăcărsescu, masturĭ,
«grŏapa bună s-n'-u săpâți,
«s-h'ibă largă, ș-adîncŏasă,
«a ncruțișalŭĭ s-pot s-ședu,
«s-pot s-mi scolu, si-n' mi țingu.

«Nă ferĕastă s-n'-alăsâți,
«diminĕața si-n' da sŏarle,
«s-trĕacă vruta si n'-u ntreb
— «Vrută ți-n' ti năirișĭ,
«mĕa tricùșĭ și zbor nu-n' grișĭ?

groapa mea aș fi lucrat,
în picioare aș fi stat,
pe meșterĭ aș fi privit,
aș fi stat, i-aș fi întrebat:
«Meșterĭ voĭ, meșterĭ frumoșĭ,
«a cuĭ groapă lucrațĭ voĭ?
— «Ție groapa o lucrăm.
— «Vĕ rog, meșterilor,
«groapa bine să mĭ-o săpațĭ,
«să fie largă și adîncă,
«în cruciș (adică: turcește) să pot [să șed,
«să mă pot scula, ca să mă în- [cing.
«O fereastră să-mĭ lăsațĭ,
«dimineața să mă vază soarele,
«să treacă iubita, să mĭ-o întreb:
«Iubită, de ce te necăjișĭ,
«căcĭ trecușĭ și nu-mĭ grăișĭ?

XXXV

Lĕa ti v'ișlu ți-n' vidùĭ
tah'ină zborlu lŏ avdi'ĭ;
pi crivate tine tĕasă,
piste tine țĕară aprĕasă;
di lilic'ĕ-a ta curună,
dol'i noĭ bunlu s-n-adună;

truplŏ-a tău tut arațe,
hala ta tora ți s-fațe?

truplŏ a tău arațe gl'eț,
ți-n' u voĭ bana z-bînĕd?
Pi tine cruțĕa-n' fițĕám,

fĕată, pi n'atile ți-am.
Prefțil' tuțĭ j-v'ivisescu,
ș-mul'erli tuti zgh'ilescu;
prefțil' tuțĭ s-aridipsiră,
pi la grŏapă și nch'isiră.
Tu lăi tute, tŏ albe tine,

fĕată, nu-n' mĕ-aștiptășĭ mine;
dao trupurĭ si s-facăună,
tu nă grŏapă dol'i s-n-adună.

Di noĭ, dao lilic'e s-crĕască
caĭ si trĕacă s-n-an'urdĕască,
și noĭ dol'i s-ni jilească.

Andromache F. A.

Fă, pentru visul ce văzuĭ,
în dimineață cuvîntul (știrea) auzĭĭ:
pe pat tu întinsă,
peste tine luminare aprinsă;
de florĭ a ta cunună,
pe amîndoĭ noĭ *bunul* (moartea, [charon) să ne adune;
corpul tău tot rece,
starea mea acuma ce se face?
(adică: ce mă fac eŭ acuma, fără [tine)?
corpul tău rece (ca) gheața,
la ce o vreaŭ viața, să trăesc?
Pe tine crucea îmĭ făceam
(adică: mă juram pe tine, așa mult [țineam),
fată pe tinerețile ce am.
Preoțiĭ toți citesc,
și femeile toate se vaită,
preoțiĭ toți se înșirară
și la groapă se porniră.
Toate în negru (în haĭne de doliŭ), [tu în albe (haĭne)
fată, nu mă așteptașĭ pe mine;
două corpurĭ să se unească,
ca într-o groapă pe amîndoĭ să ne [adune.
De noĭ, două florĭ să crească,
cine o trece să mirosească,
și pe noĭ doĭ să ne jelească.

Crușova.

Cînd vin «Xifterli» se cîntă:

XXXVI

Vin'i ŏara ŏáră'l'eĭ,
vin'i araŏa, rául'eĭ,
Tasa caftă si nî fugă,
mi-sa nu ŏ-alasă z-ducă.
«Şeḑĭ-n'i nica astăsĕară,
«jaléa-n' ma lişŏară s-pară;
«şeḑĭ-n'i ş-pînă mîni, vrută,
«ş-macă vreĭ, şedĭ eta tută,
«nu-n' ti bat, nu-n' ti vîrv'escu,
«tut cu buni va-n' ti crescu.
— Nu pot, dadă, cama multu,
că mĕ aştĕaptă caléa mari,
cali fără di turnari.
— Voĭ xiftérĭ, xiftérĭ muşáţĭ,
n-o daŭ Tasa si u lŏaţi,
că h'iţi Turţi, că h'iţi cînĭ,
că h'iţi nîşti lăĭ pîngi'n';
voĭ dĕ-aŏá carĭ si u lŏaţĭ
ngrŏapă va n'i u ngrupáţĭ.

Veni oara oareĭ (momentul momen-
[tuluĭ),
(adică: ceasul din urmă),
veni (sosi) răul răuluĭ (adică: răul
[cel maĭ înspăĭmîntător),
Tasa doreşte să ne fugă,
mamă-sa nu o lasă să se ducă.
«Şezĭ încă astăsară,
«jalea maĭ uşoară să-mĭ pară;
«şezi-mĭ şi pînă mîine, iubită,
«şi dacă doreştĭ, şezĭ pentru tot
[veacul;
«nu mi te bat, nu mi te cicălesc,
«tot cu (lucrurĭ) bune o să mi se
[te cresc.
— «Nu pot, mamă, maĭ mult,
«căcĭ mă aşteaptă calea mare,
«calea fără înapoiere (întoarcere).
— Voĭ, frumoşĭ,
nu o daŭ pe Tasa, ca să o luaţĭ,
căcĭ sînteţĭ turcĭ (răĭ), căcĭ sînteţĭ
[cînĭ,
căcĭ sînteţĭ niște negri păginĭ;
voĭ de aci dacă mĭ-o veţĭ lua,
în groapă mĭ-o veţĭ îngropa.

XXXVII

Trĕămură sŏarle, ascápită,
h'il'ŭ z-dispartă di dadă;
imnă-ţi, imnă-ţĭ ŏară bună!
si-ţi l'aĭ harĕa din andrĕapta,
Dumniḑăŭ s-tĕ-aducă gh'ine,
la parădislu dişcl'is,
va-n' ti caftă dada, h'ihŭ,
hihŭ durŭt ş-ĭu va-n' ti află;
aclò ĭu bĕa pul'l'i apă,
aclò ĭu ş-fĕată arî'ndurle;
A laĭ pul'ŭ, fă-ti pişmàn,
tŏarnă-ti năpòĭ si-n' tĕ-am,
c-acló caléa nu ĭe bună,
acloţi ĭu-şĭ cîntă luleţl'i.

Tremură soarele, apune,
fiŭ se dispărţeşte de mamă;
umblă, umblă drum bun!
să-ţi ieĭ graţia în partea dreaptă
Dumnezeŭ să te aducă bine,
la paradisul deschis;
mi te va cere mama, fiule,
fiule iubit şi unde mi te va găsi?—
acolo unde bea păserile apă,
acolo unde fată rîndurelele;
Puĭule, căeşte-te,
întoarce-te îndărăt, să te am,
căcĭ acolo drumul nu este bun,
acolo, unde cîntă berzele.

Nastasia Nicea.

Cînd se porneşte moarta din casă

XXXVIII

Trĕámbură sŏarle, ascàpită,
trĕámbură inima mùmil'eĭ!
trĕámbură laĕa şi z-dirină,
că-l' fuḑi fĕata, adŏara s-nu-l' vină!

Di ţi-n ti nvirinâşĭ, lĕa fĕata mĕa,
di n'i ţ-ŏ-alâşi casa ta?
Bună ş-avḑită n'-fuşĭ totună,
nu-n' v'ine s-ţă ḑic ĭo ŏară bună.
Avḑi le v,amanda mĕa,
armîne-ţĭ la casa ta,
fă-n'-u, scumpă, vrĕarĕa mĕa!

Tremură soarele, apune,
tremură inima mumeĭ!
tremură nenorocita şi se prăpăd-eşte
căcĭ îĭ fuge fata, adoua oară să nu-ĭ
[mai vie!
De ce mi te întristaşĭ, dragă fată
[a mea,
ca să'ţĭ laşĭ (părăseşti) casa ta?
Bună şi renumită fuşĭ în totdeaună,
nu-mĭ vine să-ţi zic: drum bun!
Auzĭ, fă diamanta mea,
rămîĭ la casa ta,
fă-mĭ, ĭubită, vrerea mea.

Notă. — La moartea flăcăilor şi fetelor mari, se cîntă în timpul cît mortul stă întins în casă, mai toate cîntecile obicĭnuite la nuntă, adoptate puţin şi schimbate potrivit cu situaţia jalnică.

La moartea unuĭ flăcău, întors bolnav din străinătate

XXXIX

Vin'i alĕapta primuvĕară,
şi-n' vinîşĭ, g'one, din xĕană;
loclu tut tora dişcl'ide,
tine, g'one, loclu ti ncl'ide;
pîdurĕa tută vizĕaşte,
gura ta, g'one, amuţaşte;
pul'i toţĭ cîntă nafŏară,
g'ónile n'-intră tu ţară;
a laĭ g'one, g'one aleptu,
va s-ţĭ spunu mine ndreptu,
ţi-ĭ nişanĕa ţi fiţĕşĭ,
ş-ocl'il' tră totna l'i ncl'isĕşĭ?
g'one aleptu, grĕa-n' un zbor,
si nu-n' h'ibă ahă't dor;
g'one, mi fripsişĭ şi mĕ-arsĕşĭ,
cu aistă nin'ilă ţi fiţĕşĭ.

Sosi frumoasa (aleăsă) primăvară,
şi venişĭ, june, din străinătate;
pămîntul tot acuma înfloreşte,
pe tine june pămîntul te închide;
pădurea toată vueşte,
gura ta, june, amuţeşte;
păserile toate cîntă afară,
junele intră în ţărînă;
drag voĭnic, voĭnic ales,
o să-ţi spuiŭ eŭ drept,
ce-ĭ minunea ce făcuşĭ
şi ochiĭ pentru vecie închiseşĭ?
voĭnic ales (distins), vorb-şte-mĭ
[un cuvînt,
ca să nu mĭ fie aşa dor;
voĭnice, mă aĭ fript, mă aĭ ars,
cu această ne-milă ce aĭ făcut.

Mama cître azistente

XL

Ţi staţĭ şi-l mutriţĭ?
ĕa băgàţĭ di lu zgh'iliţĭ,
di lu zgh'iliţĭ, di lu jiliţĭ,
jiliţĭ n'ata luĭ muşată,
mustăc'ŏara-l' asudată;

Ce staţĭ şi-l priviţĭ?
ean începeţĭ de-l plîngeţĭ,
de-l plîngeţĭ, de-l jeliţĭ,
jeliţĭ tinereţea luĭ frumoasă,
mustăcĭoara luĭ mijită;

ah, tinirĕaţă, tinirĕaţă,
cum va s-nă fuḑĭ dim braţă;
ocl'il' a tăĭ, ocl'i di foc,
cum s-l'i ngrupăm tu loc;
ĕa bigáţĭ, sŏaţă, ag'utáţĭ,
şi un cîntic s-l'i sculátĭ,
cîntic noŭ, cîntic cripàt,
că si duţi minsurát;
va-l plîngă muma luĭ mărată,
tută sĕara tu nsirată;
şi va si-l plîngă ḑua tŏată

ah! tinereţe, tinereţe,
cum ne veĭ fugi din braţe;
ochiĭ tăĭ, ochĭ de foc,
cum să-ĭ îngropăm în loc;
ean începeţĭ, prietene, ajutaţĭ,
şi un cîntec să-ĭ faceţĭ,
cîntec noŭ cîntec amărît,
căcĭ se duce nein-orat;
o să-l plîngă mama luĭ sărmană,
în fieşte sară pe 'nserate,
şi o să-l plîngă ziua toată.

La moartea unuĭ copil de 9 anĭ

XLI

mamă:

Canaru, laĭ canaru
canaru din căfase,
cum fiţèşĭ, cum azburàşĭ
cîfasĕa di-n' ţ-ŏ-alăsàşĭ?
Cum fiţèşĭ, cum u frimsèşĭ?

Canarule, canarule,
canarule din colivie,
cum făcuşĭ, cum azburaşĭ,
colivia de-ţĭ lăsaşĭ?
cum făcuşĭ, cum o frinseşĭ?

naşa copiluluĭ, care vine în acel moment cu coroana supt şorţ, ca să nu-ĭ o vază nimenĭ:

Taţĭ, lĕa Mie, taţĭ nu plănḑi,
ma ti tŏarnă cîtră nuna,
ţi şi v'ini cu curuna,
cu curuna sunu pŏală.
—Ţi vinişĭ, lĕa nună, aşi,
cu curuna sunu pŏală,
ĭu-n' ţ-u taĭfa [1]), ţi-n' ţ-aduseşĭ,
ĭu-n' ţ-u gh'ùmurli [2]) s-tĕ-aştĕaptă?
—Gh'úmurli sunt 0imn'itazl'i,
taĭfa-s prefţil', dit ubòr.

Taceĭ, Mie, taceĭ nu plînge,
ci întoarce-ţĭ (capul) cître naşa,
care vine cu cununa,
cu cununa supt poală.
—De ce venişĭ, naşe aşa,
cu cununa supt poală,
unde ţĭ-e ceata, care aduseşĭ,
unde sînt lăutariĭ să te aştepte?
—Lăutariĭ, sînt cadelniţele
ceata sînt preoţiĭ din curte.

. . . . . .

Ţi staĭ, g'one, minduìt,
minduitu şi cîrtitu?
ĕa n'-ti scŏală, h'il'ŭ durutu,
şi treţĭ, şeḑi, h'il'ŭ, pri careclă,
l'a-ţĭ cundil'lu ş-călămarlu
si-n' ţă scii amineţli,
ta si ştiĭ a cuĭ s-li mparţă.

De ce staĭ, june, gînditor,
gînditor şi întristat?
ean mi te scoală fiŭ dorit,
şi trecĭ, şezĭ, fiule, pe scaun,

ca să-ţĭ scriĭ darurile.
ca să ştiĭ cuĭ să le împarţĭ.

Aci fie-care din femeile cărora le murise de curînd cîte unul ĭubit, trămite închinăcĭunĭ şi salutărĭ prin noul mort, pe care-l roagă să nu uĭte, a le împărtăşi celor din lumea cea laltă.

[1]) Aluziune la obiceĭul, care cere, ca naşa să vie cu toate rudele sale la nunta finuluĭ.

[2]) Naşa e aşteptată cu lăutarĭ cînd intră în casa mireluĭ.

Mama la moartea fiuluĭ sĕŭ, auzind, că se trage clopotul a moarte

XLII

Nŏ-asunáţĭ cimbăn'lĕ-aşé,
ca nu-l dau g'ónilé;
asunáţĭ-li cam-agale,
că i dua multu mare;
batiţĭ-li cama lişór,
că n'-u si-l' ḑic ning-un zbor;
. . . . . .
Hirşéá-n' lu, ţi trandafir,
tu murminte cum s-lu ncl'id!

Nu sunaţĭ clopotele,
căcĭ nu-l daŭ junele;
sunaţi-le maĭ agale,
căcĭ ziua e destul de mare;
trageţĭ-le maĭ uşor,
căcĭ mĭ-e, a-ĭ zice încă un cuvînt;
. . . . . .
Alintă mi-l, aşa trandafiru,
în mormînt cum să-l închid?

Sora plînge pe frate

XLIII

Ţen-n' ti cîrtişĭ, frate şi dor,
di nu-n, greşti muşát zbor;

muşát zboru şi cu minte,
ta s-aridă a tăŭ părinte;
ună laĭ cuvendă bună,
s-arăzbún' durută mumă;
Ea mutríţĭ-lu ţe-ĭ muşát!
ca luţéáfirlu curát.

De ce te supăraşĭ, frate şi dor,
că nu-mĭ vorbeştĭ nicĭ un cuvînt [frumos;

frumos cuvînt şi cu minte,
ca să rizá al tăŭ părinte;
o cuvîntare bună,
să se înveselească dorita mumă;
Ean priviţi-l cît e de frumos!
curat ca un luceafăr.

XLIV

G'one, scŏală s-ţĭ veḑĭ numta,
numta ta, haraŏa ta,
s-avḑi cîntiţile a tale,
cum îţi cîntă surărle,
cum ti plîngu şoţl'i a tăl,;
scŏală, g'one, fă-n' hătîrĕa,
ninga ŏara estă fă n,-u!
scŏală z-veḑĭ soĕa-ţĭ mărată,
cum si dĕápiră tră tine!

Voinice, scoală să-ţĭ vezĭ nunta,
nunta ta, bucuria ta,
s-auzĭ cîntecele tale,
cum îţi cîntă sororile
cum te plîng tovarăşii tăĭ;
scoală, voinice, fă-mĭ pe plac,
încă data asta, fă mĭ-o (plăcerea)!
scoală să vezĭ bĭetele rude ale tale,
cum să vaită pentru tine!

Mama plînge pe fiul eĭ căsătorit

XLV

Ţi fiţéşĭ, fic'orlu a n'ăŭ,
ţi fiţéşĭ, v'azăcă mare? ai!
ţi fiţéşĭ a nvĕastel'eĭ,
ţi ŏ-alăsàşĭ vĕduă tu ahtare ilich'ie? [ai!

Ce făcuşĭ, băetul mieŭ,
ce făcuşĭ mare jale? aĭ!
ce făcuşĭ nevesteĭ,
pe care o lăsaşĭ văduvă în ast-fel [de vîrstă (în tinereţe)? aĭ!

ţi alăsàşĭ nvĕasta cu ahîtă fu-
mĕal'e ?
fumĕal'e fără tată nu-ĭ bună,
nu pŏate să-l' vĕadă n'ila.
Cîndu va s-acaţă fumĕal'a di minte,
atumţĕa va s-caftă tată,
şi cum s-lă ḑică laĭa dadă ?

va s-l'i din'ică inima şi h'icătele ;
că va z-v'ină părinţlri alîntór,
şi va s-caftă şi năşĭ tată.
Va s-întrĕabă a lor dadă :
cîndu va z-v'ină baba nostru ? [1])

de ce părăsişĭ nevasta cu atiţea
[copiĭ ?
copiiĭ fără tată nu-s bunĭ,
nu se poate a le suferi jalea lor.
Cînd vor pricepe copiiĭ,
atuncĭ vor cere tată,
şi cum să le zică (răspundă) biata
[mamă ?
i se va prăpădi inima şi ficaţiĭ ;
căcĭ vor veni părinţii celor lalţĭ
şi vor cere şi eĭ tată.
Vor întreba pe a lor mamă :
cînd va veni tata al nostru ?

Consolarea uneĭ mame, care a pĭerdut pe fiul eĭ

XLVI

Tĕ-asplîmsèşĭ,
caftă tĕa s-crech,
ti ahtare g'one ţi ch'erùşĭ.
Ma cu arăvdare, că nu aĭ ţi s-faţĭ ;
să z-bănĕaḑă fic'orl'i alanţă
şi cu fĕătele, ţi ţ-aĭ ;
că s-fuḑí ninsurát şi nisusít,

ni dus ni la nun, ni la furtát. [2])

Te istovişĭ de durere,

doreştĭ să morĭ.
Dar răbdare, căcĭ n-aĭ ce face ;
să-ţĭ trăĭască ceĭ lalţĭ băeţi,
şi cu fetele, carĭ aĭ ;
căcĭ ţi se duse neînsurat şi nelo-
[godit,
ne dus fiind la nun şi fărtat.

Bocet la un copil

XLVII

Ti fitèşĭ, h'il'lu a n'ău,
tu ahtare ilich'ie ? ai !
d-ĭu tĕ-află' *ch'icuta aţĕă laĭe ?* [3])

cum tĕ-aşteptá dada,
s-ag'unḑi ti nsurare !
aistu lucru nu ĕaste bun,
cama nainte ti caplu a tău ;
ahtare n'ată muşată
cum va s-o daĭ a locluĭ,
a locluĭ ş-a ruḑinel'eĭ ?
Va s-ţ-aspargă truplu
ş-acló ĭu va s-te duţĭ,
numtă nu are,
harao nu are.

Ce făcuşĭ, fiul mĭeu
în ast-fel de vîrstă ? aĭ !
de unde te găsi picătura cea neagră ?
(adică : de unde te găsi boala nea-
[şteptată ?)
cum mi te aştepta mama
să ajungĭ (să creştĭ) pentru însurare !
acest lucru nu este bun,
maĭ întiĭ pentru capul tău ;
aşa tinereţe frumoase
cum le veĭ da pămîntuluĭ.
pămîntuluĭ şi rugineĭ ?
Şi se va distruge (strica) corpul
şi acolo unde o să te ducĭ,
nuntă nu este.

[1]) Weigand : Aromunen II, p. 204, No. 115.
[2]) Weigand : Arom. p. 206, No. 116.
[3]) *Ch'icuta* este boală ; apoplexie, dambla, boală de zîne, de ĭele.

Va s-te stindi ditu g'on',
va s-te stindi ditu soți.
Cum s-aravdă dada
ti ahtare g'one musát.
Te mpărti'șĭ de tată și dadă
și de frați și de surori. [1])

O să te stingĭ dintre voĭnicĭ,
o să te stingĭ dintre soți.
Cum să rabde mama,
(fără) de un voĭnic așa frumos.
Te împărțișĭ de tată și mamă
și de frați și de sororĭ.

Fata își plînge pe mama

XLVIII

Ți fițèșĭ, dada mĕa ?
ți-ĭ arăulu, ți fițèșĭ ? ai !
di ț-alăsășĭ casa,
di ț-alăsășĭ lúcrurile ?
ți alăsășĭ nicuch'irlu ațèl bunlu,

ți alăsășĭ fĕátele nimăritate,

și fic'orl'i ninsurâți
și fudișĭ ca cŏarbele ? aĭ !
cît va s-pâți'm,
cît va s-cunŏaștem,
că va v'inĕ altă tu loclu a tăŭ,
și tu tŏate lúcrurile a tale,
ți adărășĭ și ți lucrășĭ ? ai !
tine ascumtă tu murmintŭ
și ĕa s-mărită și el si-nsŏară ;
tine va s-crech' di sum loc,

și noĭ va s-crepă'm piste loc,

cu oc'i mplin' di lăcră'n'
și cu căpitle pi ch'eptu,
că nă fudi vrĕarĕa și mislĭriul, ai ![2])

Ce făcușĭ, mama mea ?
ce-ĭ răul, ce făcușĭ ? aĭ !
de-ți lăsașĭ casa,
de-ți lăsașĭ lucrurile ?
iți părăsișĭ gospodarul cel bun (bărbatul),
iți părăsișĭ (lăsașĭ) fetele nemărităte,
și fecĭoriĭ (flăcăiĭ) neînsorați
și fugișĭ ca cele nenorocite ? aĭ !
Cît vom suferi,
cîte vom cunoaște (învăța),
căcĭ va veni alta în locul tăŭ,
și în toate lucrurile tale,
ce durașĭ și ce lucrașĭ ? aĭ !
Tu, ascunsă în mormînt
și ea se mărită și el se însoară ;
tu veĭ crăpa (tu te veĭ prăpădi) în pămînt,
și noĭ vom crăpa (ne vom mîhni) pe pămînt,
cu ochiĭ plinĭ de lacrimĭ
și cu capetele pe pĭept,
că ne fugi iubirea și refugiul.

[1]) Weigand : Arom. II, p. 204—205 ; 114.
[2]) Weigand : Aromunen, II, p. 206, No. 117.

CÎNTECE HAIDUCESCI LA AROMÎNI

CÎNTECE HAIDUCEŞTI LA AROMÎNÎ

Nu uşoară este sarcina de a vorbi despre eroiĭ aromînĭ, carĭ s'aŭ ilustrat pentru păstrarea independenţeĭ lor, pentru scumpa lor libertate! Mulţĭ şi glorioşĭ aŭ fost eĭ. Istoria popoarelor conlocuitoare cu eĭ, încă este plină de numele vestiţilor eroĭ aromînĭ. N'avem de cît să ne aruncăm o privire, de pildă, asupra istorieĭ şi literatureĭ populare greceştĭ, şi ne vom convinge, că abundă *armînii* jertfiţĭ pentru *arumeïco*, din care a răsărit Grecia modernă.

Cacĭandoni, renumit în războaele în contra luĭ Ali-paşa, *Ciongă*, *Andruţŭ Veruşu*, *Odiseĭ Veruşu*, fiul luĭ Andruţŭ, *Hagi-Petre*, *Timn'u* (*Oimn'u*) *Blahava*, *Palasca*, *Nicu-Ciara*, *Jorji Olimpiatul*, *Bucovala*, *Gură*, *Iscu*, *Jacă*, *Bajdechi*, *Fetu-Mare*, *Cacĭoni*, *Giavela*, *Dracu*, *Marcu Bocĭari*, *Toscă*, *Dipla*, aceştĭ doĭ din urmă din Avela, şi alţiĭ cu zecile aŭ fost armînĭ.

Mulţĭ dintre aceştia şi alţiĭ, pe carĭ nu-ĭ dăm aci, aŭ fost căpitanĭ de *căpitanate*, un fel de domniĭ, carĭ făceaŭ ca Aromînii să trăească independenţĭ, guvernaţĭ de o căpitenie aleasă de eĭ şi judecaţĭ de un consiliŭ bătrînesc, ales printre ceĭ maĭ cu vază bătrînĭ din fie-care sat, recunoscuţĭ ca oamenĭ juştĭ şi nepărtinitorĭ.

Eĭ aŭ avut peste tot vre o 14 căpităname, carĭ cuprindeaŭ o parte din Macedonia: *Veria*, *Servia*, *Alasona*, *Grebena*, *Milia*; o parte din Tesalia: *Olimpul*, *Mavrovuni*, *Lakia*, *Agrafa*, *Patragic*, *Mălăcassi*, apoĭ din Acarnania şi Etolia: *Venetico*, *Lidorichi*, *Xeromeron* şi Epirul de jos pînă la *Ragus* şi *Giumerca* [1]).

Noĭ, deşi am culeş multe date asupra trecutuluĭ Armînilor, asupra drepturilor de carĭ s-aŭ bucurat eĭ în trecut în împărăţia otomană ne vom mărgini aicĭ să nu trecem peste planul ce ne-am impus lucrăriĭ încă de la început şi ne vom mulţumi a zice că mulţĭ din eroĭ, cu carĭ se mîndresc Grecii, în primul rînd, apoĭ Albanejiĭ, Bulgariĭ şi Sîrbiĭ chiar, nu aŭ fost de cît *aromînĭ*, remiind să dovedim aceasta la locul săŭ.

Azĭ cîntece populare haiduceştĭ la Aromînĭ nu găsim de cît puţine. Principala cauză pare a fi schimbarea împrejurărilor de traiŭ. Azĭ şi în peninsula balcanică nu înfloreşte haiducia ca altă dată. O searbădă reîmprospătare a vremurilor din trecut a prezintat-o doar răscularea a mare parte din Aromînii satelor Avela, Perivole, Breaza, Samarina şi Zmixi în 1877—1882, cînd cu războiul Romîno-Ruso-Turc.

[1]) Pouqueville, *Istoria regenerării Greciei*.

Multe din vechile cîntece haiduceştĭ ale Aromînilor s'aŭ uĭtat din cauza arătată maĭ sus şi din obiceiul, ce-l aŭ Aromîniĭ de a nu cînta un cîntec de cît pînă cînd un noŭ eveniment, saŭ chiar, un simplu fapt, căruĭa eĭ îĭ daŭ proporţiile unuĭ eveniment, vine să-ĭ ĭea locul.

Pe de altă parte luĭ nu-ĭ place să-şĭ laude şi să-şĭ slăvească faptele. Cînd un eroŭ se distinge în lupte, Aromînul îl cîntă maĭ mult satirizîndu-l, de cît proslăvindu-l. Dacă eroul cade, atuncĭ numaĭ îĭ cîntă faptele săvîrşite, dar şi atuncĭ maĭ mult, ca să-şĭ arăte durerea, din care cauză cîntecul eroului samănă maĭ mult cu un bocet. Rar vitejia vestiţilor eroĭ este cîntată. In schimb cele lalte popoare cu carĭ trăesc împreună ĭ-aŭ cîntat în tot felul, de parcă-ţĭ vine să zicĭ:

Aromînul a fost menit să facă fapte marĭ, ear cele lalte popoare să i le cînte.

Puţinele poeziĭ haĭduceştĭ, culese de noĭ de pe la bătrîne şi bătrînĭ, am dori să deştepte atenţia celor chemaţĭ să lumineze pe Aromînĭ în Macedonia şi să culeagă la rîndul lor tot ce ştiŭ bătrîniĭ referitor la trecutul avut al poporuluĭ *aromîn!*

Despre obiceile haiducilor, despre expresiunile lor, limbagiul, şi altele, de carĭ am cules o mulţime, vom trata cu altă ocaziune.

O lucrare importantă despre Aromînĭ în privinţa trecutuluĭ lor este:

I. Caragiani, *Studiĭ istorice asupra Romînilor din Peninsula Balcanică*, Bucureştĭ.

După cît ştim, autorul se ocupă cu cercetarea Aromînilor de maĭ bine de 30 de anĭ. Noĭ nu o cunoaştem de cît după citaţiile făcute de d. I. Neniţescu în lucrarea sa: *De la Romîniĭ din Turcia europeană Bucureştĭ*, 1895.

Lucrarea n-a apărut cu totul şi nu este decĭ pusă în vînzare.

Cîntecul de jale a comuneĭ Şipisca

I

O, voĭ ḑenurĭ, o voĭ munţĭ,
tru ţi jale h'iţĭ căḑùţĭ;
ĕa mutríţĭ nih'ám la noĭ
că multu nă-ĭ dor tră voĭ.
Şipisca în foc şi flĕacă
şi pîngîn'l'i n'il' di n'il'i
ună maĭe cu doĭ h'il',
ah'urh'iră g'enga s- facă.
. . . . . .
O, voĭ hute şi sch'iftèrĭ
ţi zburàţĭ în sus pri ţer,

dàlăgàţĭ dinaparte,
treţeţĭ marĕa la nă parte,

Ndomor şi pi Munţĭ-Aròşĭ
şi pădurĭ di ch'in' tufóşĭ
pri cărărle a nòrl'ilor
vidèţĭ Valĕa-Còrgh'ilor

O voĭ dealurĭ, o, voĭ munţĭ,
în ce jale sînteţĭ căzuţĭ;
ean priviţĭ niţel la noĭ,
căcĭ mult ni-ĭ dor pentru voĭ.
Şipisca în foc şi flacărĭ,
şi pîngîniĭ miĭ de miĭ,
o bunică cu doĭ fiĭ,
începură *genga* s- facă.
. . . . . .
O voĭ vulturĭ şi aquile,
carĭ zburaţĭ în sus pe cer,
alergaţĭ (grăbiţĭ) dincolo (în a [parte),
treceţĭ marea la o parte,
(şi munţiĭ) Ndomor (Tomor) şi *mun-* [*ţiĭ-roşĭ*,
şi pădurile de pini tufoşĭ,
pe cărările norilor.
videţĭ Valea-Corbilor,

n'arḑeţĭ nih'ám ma nainte,
vah' v- aduţiţĭ voĭ aminte
codrul ţilor nöaŭă fraţĭ,
şipiscànĭ g'on' ningrupàţĭ.
El' aclò ca zmeĭ z-bătură,
cu pîngi'n', piste di ci'n',
tră Hristolu nîşĭ căḑură,
ma cu flămbura tru mîn'.
O, laĭ fraţĭ, o, laĭ g'uname,
las vă n'argă a vöastră name,
s- avdă Armîn'l'i di diparte,
şi z- vă plîngă după möarte.

mergeţĭ niţel maĭ nainte,
doar vă aduceţĭ voĭ aminte,
codrul celor nouă fraţĭ
şipiscanĭ voĭnicĭ neîngropaţĭ.
Eĭ colo ca zmĭeĭ se bătură
cu păginĭ, credinţă de cînĭ,
pentru Hristoş eĭ căzură,
dar cu steagul în mînĭ.
O, fraţilor, o voĭnicilor,
las' să meargă a voastră faĭmă,
să auză Aromîniĭ de departe,
şi să vă plîngă după moarte.

Notă.—*Şipisca*, e oraş din Gora şi Mocra, în Albania ; în secolul trecut avea peste 4 miĭ de case, plus biserică şi cătune precum şi un fel de jocurĭ olimpice (aşa numita g'engă) ; O oră şi jum. depărtare de Voscopole (Muscopole), între doĭ munţĭ marĭ, împărţită de un riŭ, astăzĭ (pela 1855) abĭa numără vre o 120 de case. Cîntecul acesta a fost cîntat de fraţiĭ lor Voscopolenĭ, fugiţĭ de groaza păginilor (adică a populaţiuneĭ sălbatice din împrejurimĭ) şi emigraţĭ în părţile meridionale ale Italieĭ cu privire spre patria lor natală.

Hristu Milea Ohrideanu.

Penins. balc. 1894, No. 62, II.

Cîntecul căpitanuluĭ Salamura

II

Voĭ cumbare, armî'nili,
Cumbarə sărcăc'ane,
armînili, sărcăc'anele!
tu Maiu voĭ s-nu vă ndriḑèţĭ,
armata s-nŏ-armîtusìţĭ voĭ,
şi la bisĕarcă s-nu n'irḑèţĭ,
c-a vŏaŭă nu vă prinde.
Fluriĭ armîne s-nu băgàţĭ,
cămara s-nu li traḑiţĭ,
că Salamura sĕ-agudí,
di cîn'l'i Custac'an'i.
Trei tufech'i l'-dĕădiră,
mĕa treĭlĕ-araδa, raδa.

Una şi-l lo prisupră l'i,
ş-alantă trăşĭ pri capu,
ş-alantă plina di fărmàc,
şi-l lo trăşĭ tu in'öară.

Voĭ cumetre aromînce,
cumetre sărcăcĭane,
armîncele, sărcăceanele { se repetă la fie-care două versurĭ.
în Maiŭ voĭ să nu vă gătiţĭ,
podoaba să nu o îmbrăcaţĭ voĭ,
şi la biserică să nu mergeţĭ,
căcĭ vouă nu vi stă bine.
Fluriĭ armîncelor să nu băgaţĭ,
mîndria lor să nu simţiţĭ,
căcĭ Salamura se lovi (răni)
de cĭĭniĭ Custacenĭ.
Treĭ puştĭ ĭĭ dădură (ĭĭ descărcară),
tustrele rînd pe rînd.
Una (un glonte) îl nimeri pe deasupra,
ş-a laltă tocmaĭ pe cap,
şi cealaltă plină de otravă,
îl nimeri tocmaĭ la inimioară.

Cîntecul luĭ Fetu-mare

III

Nă ḑuă, un prînḑu mari,
z-vîtîmă' un Fetu mari,
o lele! mìratul d-el,
o lele! ţi ş-erá g'one!
tută vĕara ş-n'aḑă vĕara,

Într-o zi, într-un prînz mare,
se omorî un Fătu-Mare,
vaĭ! bĭetul de el,
vaĭ! cît era de voinic!
Toată vara şi meză-vara

si-l plîndém noĭ cu fluĕara,
o lele! mîratul de el,
o lele! ţi ş-erà g'one!
Pritu munti ş-pritu vali
si-l zgh'ilím Fetlu cu jali;
o lele etc.
Fetù-mari ţi g'unami,
tí plîndi un-armînami;
o lele et.

Fetul ş-ĕasti fără soţ,
ş-ul plăngu firtaţl'i toţi
o lele etc.
Mĕa ş-ul plăndi ş-unà dadă,
cu caplu laĕa pri vatră.
o lele etc.

să-l plîngem noĭ cu fluerul
vaĭ! bĭetul de el,
vaĭ! cît era de voinic!
Prin munte şi prin vale,
să-l plîngem pe Fătul cu jale
vaĭ! etc.
Fătu-Mare ce voĭnicime,
te plînge o armănime
vaĭ! etc.
Fătul este fără seamăn (lit. fără [tovarăş, fără potrivă).
îl plîng fărtaţiĭ toţi
vaĭ! etc.
Mi-l plînge şi o mamă
cu capul biata pe vatră!
vaĭ! etc.

IV (VARIANTA) [1])

Nu avdi'ţĭ unà hăbare,
hăbare di cătr-amare,
hăbare di cîtr-amare,
z-vîtămà un Fetu-Mare.
Fetu-Mare sculă munţil',
s-aguněască toţă turţil',
sculă' munţil' cu Rumăn'l'i,
să-l' astingă toţi pingăn'l'i,
Unu avdítu Fetu-Mare,
tuch'i asch'erĕa al Bidíni în ch'are:
«traḑi-ţi turţi, jabéţĭ năpó',
«s-nu vă tal'ú pi toţi ca oĭ.»
. . . . . .
Trişĭ tu munţil' di Agură,
ţĕ-aŭ curaţl'i di aurlă?
şi di nclo di cîtr-amare,
ţe-şi v'ine unà hîbare,
nă hîbare ţe ti dŏare,
vîtămară Fetlu-Mare.

N-auziţĭ o ştire,
ştire din spre mare,
ştire din spre mare,
se omorî un Fătu-Mare.
Fătu-Mare răsculă munţiĭ,
să alunge pe toţi Turcii,
răsculă munţiĭ cu Romînii
să stingă pe toţi păginii.
Un renumit Fătu-Mare,
topi oastea lui Bidin în chiare [1])
«Retrageţi-vă, turcilor jabeci napoĭ,
«ca să nu vă taiŭ pe toţi ca oĭ,
. . . . . .
tocmaĭ în munţiĭ de Gură,
ce aŭ corbiĭ de urlă (croncănesc)?
şi dincolo, din spre mare,
ce vine o ştire,
o ştire ce te doare?
omorîră pe Fătul-Mare.

Notă.—Despre familia lui Fătu-Mare se spune, că a dat nişte vestiţĭ luptători pe la începutul secolului acesta, precum şi cu prilejul revoluţiunei greceşti de la 1821. N-a fost pericol pe carĭ să nu-l dispreţuiască eroiĭ din familia lui Fătu-Mare şi tradiţiunea spune, că toţi bărbaţiĭ din această familie, după ce şi-aŭ sacrificat toată averea, toate oile, pentru triumful creştinizmului a *rumĕculuĭ, trĕ cristinătate*, cum spune eĭ, aŭ pierit, luptînd unde focul era maĭ aprins şi unde pericolul era maĭ mare, arătînd minunĭ de vitejie.

Ca culme; o bătrînă, care a supravĭeţuit fiilor şi nepoţilor eĭ, a murit acu cîţi-va anĭ pe stradele Ateneĭ, muritoare de foame!

Un poet armîn, anume Costa Belimace, auzind moartea nefericitei bătrîne, cată ce a cîntat pe la 1889, într-o limbă curat aromînească, despre eroiĭ armînĭ, carĭ şi-aŭ jertfit viaţa şi averile toate pentru cauze străine intereselor armîneştĭ:

[1]) Acelea de la care am culeş cîntecul acesta, numĭa pe eroŭ. unele *Fetu-Mare*, altele *Fotu-Mare* şi altele chĭar *Feti-Mare*.

[1]) *Chiare* se numeşte partea loculuĭ, aşezată în spre apus.

1.

Murminte lăite,
a morţilor case,
di tuţĭ agărşite,
la duşmán armase,—
fără cruţe ş-chiátră,
fără ţerĭ aprimte,
gion niplimşi n-vatră,

şi ni lòaţĭ aminte;

2.

Muma vŏastră plinde,
plinde dua ş-nòapte,
cu lăcrin di sinde,
a vŏastre fapte,—
fapte bărbăteşti
tră soia pingină,
carĭ ni li pliteşte
ca luchi'i la stină.

3.

Nu e duşmăncască
gură blistimată,
carĭ s-nu pruscuchiască
cu bala-i turbată
pristi tot virinlu
tra s-nă chiară bana,
s-n-aducă dirinlu
şi s-n-astingă fana.

4.

A vostru gunatic,
o! bărbaţĭ cu numă,
nu fu amintatic
a vŏastrăl'eĭ mumă;
virsát sinde, văl'urĭ,
tră viţin'li a noştri,
s-nă lăsaţĭ prit căl'urĭ,
pri noĭ hil'li a voştri.

5.

Armînăasca numă
nu vă dede n-minte,
c-avèţĭ şi voĭ mumă,
a vostru părinte
c-aveţĭ mese ş-case,
vătri părinteşti
cu fumèl armase
ş-locurĭ armîneşti.

1.

Morminte inegrite,
ale morţilor care,
de toţĭ uĭtate,
la duşmanĭ rămase,—
fără cruce şi piatră,
fără lumănărĭ aprinse,
voinicĭ, neplînşĭ în vatră (adică: în căminul părintesc)
şi ne băgaţĭ în seamă;

2.

Mama voastră plînge,
plînge ziuă şi noapte,
cu lacrimĭ de sînge,
ale voastre fapte,—
fapte bărbăteştĭ,
pentru neamul păginesc,
care ni le plăteşte
ca lupiĭ la stînă.

3,

Nu e duşmănească
gură blăstemată
care să nu stropească
cu bala turbată
pretutindenĭ veninul,
ca să ne pearză viaţa.
să ne aducă (otravă) prăpădul
şi să ne stingă lumina.

4.

A voastră vitejie,
o! bărbaţĭ cu nume (renume)
nu fu cîştig
pentru a voastră mumă;
vărsaraţĭ sînge, grozav, (lit. văĭ, rîurĭ),
pentru vecinĭĭ noştri,
ca să ne lăsaţĭ prin căĭ, drumurĭ,
pe noĭ fiiĭ voştri.

5.

Romînescul nume
nu vă dădu în gînd,
c-aveţĭ şi voĭ mumă,
(c-aveţĭ) al vostru părinte,
c-aveţĭ mese şi case,
vetre (căminurĭ) părinteştĭ,
cu familiĭ rămase,
şi cu locurĭ romîneştĭ,

6.

Alumtàt trã cruţé,
crişţinescul semnu
şi nu v-u sẽ-aduţe,
niţi măcàr di lemnu.
Că duşmanlu nu da
vîrtute şi lavdă,
Armînluĭ el nu va
ni numa si-l' sẽ-avdă.

7.

Murminte lăite,
a morţilor case,
di tuţi agîrşite,
la duşmân' armase!

6.

Luptarăţi pentru cruce,
creştinescul semn,
şi nu vi se aduce,
nici măcar (cruce) de lemn.
Căci duşmanul nu da
virtute şi laudă (slavă),
Rominuluĭ el nu vrea
nici numele să-ĭ audă.

7.

Morminte inegrite,
ale morţilor case,
de toţi uitate,
la duşmani rămase!

Cîntecul luĭ căpitan Daĭlĭani

V

Laĭ Daĭl'áni, laĭ fundă mare,
di ţe nu treţi prim păzare,
se avdi ş-tine nă hîbare,
nă hîbare ţe ti dŏare?
Laĕa-ţi dèspiră mul'are,
u bîgară pri mulare,
ş-o litiră n-Viliştin,
cu fic'orlu pristi sin.
Laĭ curâţi ţe vî hrinĕaşte
aţèl Daĭl'áni cu leşi turţĕaşte,
spuniţi luĭ Daĭl'áni sẽ-ansară
pîn mirindi, pîn di sẽară
di la Turţi si mẽ-ascapă,
cu fic'orlu si mẽ-arapă.

. . . . . .

Laĭ Daĭl'áni, laĭ fundă mare
nu ti ncl'ină tră mul'are!
multe mul'éri sun şi nivĕaste,
ma Daĭl'áni unu ş-ĕaste
şi tră Greţi şi tră Arumî'nĭ,
si l' ascapă di pîngî'n'.

Măĭ Daĭlĭani, măĭ canaf mare,
de ce nu treci prin *păzare* (tîrg),
să auzi şi tu o ştire,
o ştire ce te doare?
Nenorocita ta disperată muĭere,
o băgară pe catîr,
şi o porniră în Veliştin,
cu feciorul peste sîn.
«Voĭ corbilor ce vă nutreşte
acel Daĭlĭani cu leşurĭ turceştĭ,
spuneţi luĭ Daĭlianĭ să sară,
pînă în *merindi*, pînă de sară
de la Turcĭ să mă scape,
cu feciorul să mă răpească.

. . . . . .

Măĭ Daĭlianĭ, măĭ canaf mare,
nu te închină pentru muĭere,
multe muĭerĭ sînt şi niveste,
dar Daĭlĭanĭ un este,
şi pentrn Grecĭ şi pentru Romînĭ
să ne scape de păgînĭ.

Notă. — Daĭl'ani, după cum mi s-a spus trăĭa înainte de revoluţiunea greacă în Tesalia. El se revoltă în contra autorităţilor turceştĭ, ameninţînd pe paşa, judecătoriĭ şi pe toţi diregătoriĭ turcĭ de a-ĭ pune în ţeapă pentru cea maĭ mică nedreptate făcută creştinilor; ameninţă şi pedepsea şi pe Romînĭ şi pe Grecĭ, carĭ s-ar dovedi, că ar fi plătit impozitele ilegale, puse de către autoritatea turcească şi cerea oareşi carĭ drepturĭ exclusive pentru Romînĭ. Mult timp se luptă cu oştirile turceştĭ, ducînd cu sine un numĕr mare de voinicĭ, şi atâtă pierdere aducea Turcilor, în cît *leşile*, ce făcea pe cîmpiile de bătae deveniseră fabuloase. Poporul zicea, ca *Daĭl'anĭ* era atît de bun, în cît îngrija şi de hrana corbilor. Dar în fine Turcĭĭ, neputînd să-l facă

prin forţă armată, ca să se supuĭe şi să depuĭe armele, (ceea ce Aromîniĭ exprimă prin *a se incl'ina*), reuşiră a-ĭ luà pe nevastă-sa cu un copil ce avea în vîrstă de doĭ anĭ, şi o porniră în Veleştin, oraş cu fortăreaţă în Tesalia, unde Turciĭ eraŭ închişĭ, crezînd cu aceasta, că l-ar face să se supuĭe. Dar nu se supuse şi nevasta sa şi copilul fură tăeţĭ împreună cu alte rudeniĭ de ale luĭ Daĭl'anĭ.

Cea maĭ mare parte din cîntecile populare ale *Aromînilor* sînt eroice; în ele se cîntă într'un stil melancolic moartea şefilor căzuţĭ în lupte în contra Turcilor. Poporul *Aromîn* preţuĭeşte, maĭ presus de toate virtuţile, virtutea militară, bărbăţia în lupte pentru că prin această virtute numaĭ, crede, că poate scăpà de supt jug, pentrn care făcù atîtea sacrificiĭ.

I. Caragiani.

Moartea căpitanuluĭ

VI

Crima di g'onle lînḍit,
crima di tinirĕaţă-l'
şi di a luĭ muşitĕaţă.
Nŏ-are mamă ta să-l plăngă,
şi ti el mănli să-şĭ frăngă;
nŏ-are tată ta să-l caftă,
singur laĭlu cum ş-aravdă!
nŏ-are frate, nŏ-are sor,
să-l mutrĕască mĕa cu dor;
l-plănḍi nŏaptĕa, l-plănḍi ḍua,
l-plănḍi şi ună muşată,
l-plănḍi şi mĕa lu zburaşte:
— «Scŏală, g'one, scŏală vrute,
scŏlă s-mănţi, scŏală ta z-bĕaĭ,
scŏală vimt curát să-ţĭ l'aĭ.»

— «Eŭ laĭlu-n' vă ḍîc, nu pot,
şi tine-n' ḍiţĭ, s-mi scolu;
ag'ută-n', vrută, să-n' mi scol,
şi dă-n'i timpărălu,
si bat un cîntic mult jil'ós,
s-l'-u ḍîc nică nă ŏară.

Păcat de voinicul bolnav,
păcat de tinereţea luĭ
şi de frumuseţea luĭ.
N-are mamă, ca să-l plîngă,
şi pentru dînsul mîĭnele să-şĭ frîngă;
n-are tată ca să-l ceară,
singur bietul cum rabdă!
n-are frate, n are sor,
să-l îngrijească cu dor;
îl plînge noaptea, îl plînge ziua,
îl plînge şi o frumoasă,
îl plînge şi-ĭ vorbeşte:
— «Scoală, voĭnice, scoală ĭubite,
scoală să mănîncĭ, scoală să beĭ,
scoală aer curat să ĭeĭ.»
— «Nenorocitul de mine vă zic:
[nu pot,
şi tu îmĭ zicĭ, să mă scol,
ajută-mĭ ĭubită să mă scol,
şi dă-mĭ *tamparaua*,
să cînt un cîntec prea jalnic,
să-ĭ o zic încă o dată.

Cîntecul luĭ Cacĭandonĭ

VII

Un Cac'andònĭ şi G'org'a doĭ,
doĭl'i cîpitan'i noĭ;
doĭl'i-l' cîţară şi-l' ligară
şi Ianína l'-aminară;
mĕa tu brănḍi il' bîgară,
di j-vizură nă lihtară
nă lihtară, nă trumară
os de os mĕa-l' din'icară
laĭl'i g'on' ţi şă păţară!

Un Cacĭandoni şi Gĭorgĕa doĭ,
amîndoĭ căpitanĭ noĭ;
pe amîndoĭ îĭ prinseră şi-ĭ legară
şi la Ianina îĭ transportară;
în fiere îĭ băgară,
de văzură o grozăvenie,
o grozăvenie o înspăĭmîntare,
os de os îĭ dumicară.
bieţiĭ voinicĭ ce suferiră!

Prinderea lui Caciandoni

VIII

N'-u sëati, G'org'a, sëati n'-u,
crep tră nă ch'ică dë-apă,

ëa du-ti, G'org'ə, ş-adu-n'i,
din sus l-Apa-ţëa-raţëa.
Şi n-trë-apă G'org'a cum duţëá,
cîntînda şi vîzinda,
da di tîbùrili turţèşti
di cin'l'i dë-Arbinéşi.
Plîngînda ş-tòarnă G'órg'ulu,
plînginda şi zgh'ilînda,
si tòarnă Andoni ş-lu ntribă',
si tòarnă di lu ntrëabă:
«Ţe aĭ, G'org'u-n', di-n' ti cîrtèşti,

«ţe aĭ, frate di-n' plîndi?
—Andone, cara mi ntribàsi,
ascultă si ţ-aspunu;
acló ĭu ntrë-apă mi duţëám,
cîntînda şi vîzinda,
ded di tîbùrile turţèşti
di cin'l'i dë-Arbineşi.
El zborlu laĭlu nu-l biţi
s-aplucusiră turţil',
şi di prì supră j-di prì gh'os,
tu mesi di-l' băgară.

. . . . . .

«Ah! fudĭ, G'org'a, ascapă-n'-ti,
»fudĭ, scumpe G'org'ù, ascapă.
—«Ţe dițĭ, ţe dițĭ laĭ fratë-Andònĭ,
«avdite Căc'andone,
«nacă h'iŭ nòatin zîbîcòs,
«i nacă h'iŭ îmbogru?

«nu-n' h'ii tine Andònĭ avdit,
«avdi't pînă şi m Pole?

. . . . . .

Dë-anumirëa şi-l astrădëá,
şi alumtînda fudi:
«nipòĭ, nipòĭ cin' arbinèşi,
«nipòĭ til'áţi di turţi,

«Ardoni pînă ş-ëasti v'iŭ,
«di vìră nu së-aspari,
şi si bitú G'org'a, z-bitú,
pînă biţi bîrutëa,

pînă l'-si frîmsi apala luĭ,
pîn vîtîmă' treĭ şuti,

Mĭ-e sete, George, sete mĭ-e,
pleznesc pentru o picătură de
[apă,
ean du-te, George, şi adă-mì-o,
de sus, de la Apa cea rece.
Şi la apă George pe cînd se ducea
cîntînd şi vuind,
întîmpină batalioane turceşti,
cîinii albanejĭ.
Plîngînd se întoarce George
plîngînd şi strigînd,
se întoarce Andonĭ şi-l întrebă.
se întoarce şi-l întreabă,
—Ce aĭ, George al mĭeŭ, de mi te
[întristezĭ.
ce ţĭ-e, frate, că plîngi?
—Antone, dacă mă întrebĭ,
ascultă, ca să-ţi spuiŭ;
pe cînd la apă mă duceam,
cîntînd şi chiuind,
întîmpin batalioane turceşti,
pe albanejii cei cîini.»
El bietul nu sfîrşi cuvîntul,
şi năvăliră turcii.
şi de sus şi de jos
în mijloc îi împresurară.

. . . . . .

«Ah! fugĭ, George, scapă,
fugi, scumpe George, scapă.
—«Ce zicĭ, ce zicĭ, tu frate Anton,
«renumite Caciandoni,
«nu cum-va sînt noaten bolnăvicios,
«saŭ nu cum-va sînt bătrîn
[gîrbovit?
«nu eştĭ tu Anton cel renumit,
renumit şi pînă la Stambul?

. . . . . .

Pe umăr el îl azvîrlea,
şi luptînd fuge:
«îndărăt, îndărăt cîinilor albanejĭ,
«îndărat tăĭaţilor (împrejur)
turcĭ.
«Anton pînă cînd este viŭ,
«de nimenĭ nu se teme.»
Şi se luptă George, se luptă,
pînă cînd isprăvi earba de
[puşcă,
pînă cînd i se rupse sabia luĭ,
pînă cînd omorî vr-o treĭ sute.

IX (VARIANTA)

Tu Maiŭ dișcl'idu fâḑil'i,
tu Maiŭ Armîn'l'i esu,
laĭ Cac'andónĭ nu ti viḑúșĭ
aestă vĕară s-eși,
s-ti baţ̦ĭ cu cîn' dirvínăgâţ̦ĭ,
s-ti baţ̦ĭ și cŏ-Arbineși.
— Țe s-fac ĭo a mălţ̦ĕâḑil'eĭ,
țe s-fac ali lingŏari,
di nu-n' am min' pala sĕ-acâţ̦,
nŏ-am c'ŏari s-u fac *fora*.

În Maiŭ înfloresc fagiĭ,
în Maiŭ Romînii se suie (la munte),
măĭ Cacîandonĭ nu te văzușĭ
în vara astă să eșĭ (la munte),
ca să te lupţ̦ĭ cu cîinii *dervenagale*,
ca să te lupţ̦ĭ cu Albanejiĭ.
— Ce să-ĭ fac eŭ vărsatuluĭ,
ce să-ĭ fac bolii,
căcĭ n-am mînĭ sabia să apuc
n-am picioare să fac *fora*.

Observare.—Cînd haĭduciĭ se văd împresuraţ̦ĭ de armată, saŭ cînd vor să dea dovadă de curaj, de nepăsare în fața morţ̦ii, zmulg iataganul din teacă, își leapădă căciula, și învîrtind mereŭ iataganul în vînt, ca să-ĭ dea vînt—*si l'-da vimtu*, daŭ năvală în dușman și-și fac loc de scăpare atît lor cît și celor lalţ̦ĭ tovarășĭ aĭ lor. Acest act de eroizm se numește: *fora*, adică pe față, cu iataganul, ear nu cu pușca. Expresiunile obicînuite sînt: *u fĕaţ̦i fora*, a dat năvală cu iataganul; *u g'ŏacă apala* saŭ *v'utăganĕa*, dă vînt învîrtind sabia saŭ iataganul; *u zmulse* (supt-înțeles: *apala*, *v'utaganĕa*) a zmuls-o, a dat năvală printre dușmanĭ.

* * *

Cacîandoni făcea parte din tribul aromînesc al Fărșiroților, trib înzestrat cu calităţ̦ĭ de vitejie superioare; el e tribul cel maĭ războinic și cel maĭ oțelit din Peninsula balcanică. Este îndrăzneț, inimos, bun cu ceĭ buni, drept, supus șefilor săĭ și răzbunător în contra nedreptăților ce i s-ar face.

* * *

Fauriel, in Chants populaires de la Grèce, p. 160 sqq, zice despre fraţ̦ii Cacîandonĭ, cele ce urmează, ca precuvîntare, la două cîntece populare grecești, publicate de el:

«Ceĭ treĭ principalĭ actorĭ aĭ evenimentuluĭ despre care se vorbește în cîntecele de maĭ jos, sînt citeși treĭ celebri în istoria recentă a Epiruluĭ și Acarnanieĭ. Unul este însuși Veli-Ghega, numit deja într-o altă piesă, și despre care voiŭ zice încă cîte-va cuvinte cu prilejul cîntecelor de maĭ jos. El era albanez, după cum îl arată și porecla de *ghegă*, prin care se arată tribul din care făcea parte. Ali-Pașa, în serviciul căruĭa intrase de timpuriŭ, apreciind voinicia luĭ, îl numi Dirvenaga, adică comandant militar al soldaților pentru a păzi trecătorile drumurilor. Devenind în slujba aceasta neapăratul dușman al haĭducilor, el a desfășurat în contra lor calităţ̦ĭ, cu carĭ ar fi strălucit în mijlocul lor, un curaj îndrăzneț, o vigoare trupească încercată în osteneală și multă prezență de spirit în împrejurărĭ grele. Succesiv, în încăerările avute cu cea maĭ mare parte din capiĭ bandelor din Epir, Tesalia și Acarnania, el a stîrpit mulţ̦ĭ, a silit un mare număr la supunere, și a făcut să fie temut de toţ̦ĭ pînă în ziua în care a fost trămis contra luĭ Cacîandoni.

Cacîandoni, saŭ Kitzandoni, era din munţ̦ii Agrfa (nescrișĭ) și cel maĭ mare din cincĭ fraţ̦i, dintre carĭ numaĭ doĭ îmĭ sînt cunoscuţ̦ĭ;

unul anume Lepenioti, numit așa după satul Lepeni, unde a fost născut, și cel lalt George [1]), cel mai tînăr dintre cei cinci frați.

Se află în Grecia, dar mai ales în Tesalia și Acarnania, păstori nomadi, cari, vara, conduc turmele lor pe înălțimele Pindului și ale diferitelor sale ramificațiuni, pînă în munții Macedoniei, ear earna, le coboară pe marginele cîmpiilor și în vecinătatea mării. Acești păstori, formează o națiune aparte în mijlocul Grecilor; obiceiurile lor aŭ ceva interesant și pitoresc; simplicității păstorale, ei adaugă curajul războinic; nu invidiază nimic celor, cari trăesc în șes; nu se tem de haiducĭ, cu cari trăesc frățește în munți, aproape tot așa de independenți ca și dînșii și cu mai puține riscuri.

Dar Ali-Pașa, al căruĭ dispotizm avid străbătea pretutindeni și ajungea totul, veni să turbure viața retrasă acestor sărmani nomadi, întocmaĭ cum făcu și cu poporul așezat prin orașe și pe la țară.

Prin confiscare a cîștigat turme nenumărate, cari de atunci aŭ mîncat earba celor lalte turme: el avea păstorii săĭ, cari se credaŭ în dreptul de a se purta răŭ cu ceĭ lalți păstori. În sfîrșit a pus pe capitalul și productul vitelor impozite extraordinare, cari aŭ ruinat familiile cele mai fericite de pînă atunci.

Cacĭandoni și frații săĭ făceaŭ parte din aceste familiĭ de păstori nomazi, și uneia dintre cele, cari avură să sufere mai multe turmentări din partea luĭ Ali. Firea nu-l făcuse să suferă cu răbdare nedreptatea și insultele: el vorbea adesea-ori să'și răzbune, să se facă haĭduc și să răscumpere la rîndul săŭ pe storcătorii luĭ Ali-Pașa. Era însă mic la trup și cam uscățiv, avea o voce puțină, blîndă și pițigăiată, în cît amenințările sale de a se face cleft, provocaŭ la el rîsul, de aceea era puțin băgat în seamă. Cu toate acestea, împins pînă la extremitate prin insulte, el se ține de cuvînt: vinde ce-ĭ mai rămăsese din turme, arde colibele și corturile, îmbracă costumul și armătura haĭducească și caută voĭnicĭ. Frații săĭ aŭ fost ceĭ d'întîĭ cari l-aŭ urmat; alții n-aŭ întîrziat a se prezinta și în scurt timp a strîns mai mulți de cît dorise.

Cacĭandoni, afară de un exterior impozant,—avea tot ce-ĭ trebuĭa pentru a ajunge un haĭduc înspăimîntător. Era viteaz pînă la nesocotință, cu o flexibilitate și ușorință de corp minunată, avea spiritul fecund în vicleniĭ, cunoștea de minune tot labirintul munților săĭ și însetoșa după răzbunare în contra acelor cari îĭ făcuseră vr-un răŭ. Se stabilĭ în partea tesaliană a munților Agrafa și se plimba cu voĭnicii în aceleași locurĭ pe unde își conducea altă dată turmele. De pe aceste înălțimĭ se puse a face năvălirĭ în pămînturile turcilor, jefuindu-le și pustiindu-le fără milă, necruțînd de loc nicĭ pe ale Grecilor. «Ce fut de ces hauteurs qu'il (Cacĭandoni) se mit à faire des descentes sur les terres des Turcs, les pillant, les ravageant sans merci, et ne ménageant guère celles des Grecs.» Din care cauză el era urît și de Greci și de Turcĭ și nu-l putem pune printre căpitaniĭ haĭducilor, ale căror meravurĭ aŭ fost înobilite și temperate prin motive patriotice și sentimente naționale.

Ali-Pașa, căruĭa îĭ cauză în scurt timp, pagube imense, trămise în contra luĭ, în deosibite rînduri corpurĭ numeroase de armată, cari nu reușiră să-ĭ facă nimic. Îndrăznețul Cacĭandoni le respinse, cînd opunîndu-le o vie rezistență, cînd scăpîndu-le printr-o întîmplare miraculoasă, saŭ prin stratageme, de cari se miraŭ atît dușmaniĭ cît și voinicii săĭ. Am auzit, povestindu-se o ast-fel de stratagemă, care de

[1]) Supranumit și *Hășiatul*.

sigur nu este cea mai renumită, cu toate astea aşa de stranie în cît merită să fie menţionată. Caciandoni ocupa o dată, nu ştiu în ce munte o poziţiune aspră, unde nu putea să meargă cineva decît prin două trecători strimte, depărtate una de alta aproape cu o jumătate de milă. El a fost trădat de sigur; Albanejii alergară, împărţiţi în două trupe tari şi ocupară cele două eşiri, prin cari Cacîandoni ar fi putut să se retragă. Voinicii lui crezură, că sînt pierduţi, căci nu era chip de a străbate prin locurile ocupate; nu le rămînea altă cale deschisă decît povirnişul unei stînci înaltă, goală, alunecătoare şi aproape ascuţită. Nimănui nu-i putea da prin gînd, să scape pe acolo; Cacîandoni însă le ordonă să vază cum are să facă el şi să-l imiteze. Taie cu sabia o ramură tare de pin, o curăţă la capătul de care se ţinea de arbore, fără să atingă spaţioasa tufă a ramurilor, şi descinde caşi călare (à califourchon) cu această ramură pe povirnişul stînceï, deasupra căreia alunecă fără multă osteneală şi fără mare pericol, reţinut oareşi cum prin frecarea ramurilor de coasta stînceï, pe care o mătura, şi pe care apăsa cu toată greutatea corpului său. Haïduciï imitează pilda dată cu acelaş succes, ear armata albaneză nu află de scăparea lor de cît din noile alarme ale ţăreï.

Dintre toate faptele renumite ale luï Cacîandoni, moartea luï Veli-Ghega fu una dintre cele care făcură mai mare zgomot şi în care el evu cel mai mare noroc. Inspăimîntătorul Dirvenaga îl căuta în Acarnania, în capul unuï numeros corp de armată şi se ostenea în zadar urmărindu-l; nu putea să-l ajungă. Iritat de a fi ast-fel zădărnicit în căutarea sa, Veli-Ghegă devasta, schinjuia, răscumpăra satele Acarnanieï supt pretext de a fi în complicitate saŭ în înţălegere cu Cacîandoni. Acesta a fost pus în cunoştinţă cu totul, şi fie pornit de o mişcare generoasă în favoarea celor apăsaţi, fie pentru plăcerea de a învinge pe un om, care nu se aştepta la aceasta, scrise şi trămise luï Dirvenaga o scrisoare cam cu acest conţinut: «Veli-Ghega! mi se spune, că mă cauţi şi te plîngi, că nu mă poţi găsi. Dacă doreşti această în adevăr, vino la Criavrisi — Apa-raţe—, unde mă aflu şi te aştept.»

Veli-Ghigă se afla la un preot în momentul cînd a priimit scrisoarea de înfruntare şi desfidere. Atins viŭ, ordonă Albanejilor împrăştiaţi să se adune în grabă şi fără să aştepte ca toţi să fie gata şi să-l urmeze, apucă nainte cu cîţiva din voinicii săi, şi zboară cu toată uşurinţa picioarelor spre locul, unde Cacîandoni i-a dat întîlnirea.

Cacîandoni pîndea la drum cu voinicii săi. După injurii de o parte şi alta (căci haïduciï şi Albanejii în această privinţă, cum şi în alte multe, asemenea eroilor din Homer, nu se încaeră la luptă, decît după ce se atacă întîi prin cuvinte), lupta începe şi Veli-Ghega cade lovit de două saŭ treï gloanţe. Intîmplarea această atinse teroarea ce aveaŭ oameniï de Cacîandoni, şi furia luï Ali-Paşa în contra luï atinse culmea. Noï armate şi noï dervenagale porniră să-l nimicească; a fost expus la noï pericole, la noï supărări; a rămas totuşi nebiruit saŭ cel puţin în neputinţă de a fi prins şi niciodată n-a visat să trateze cu Ali-Paşa.

Insulele ionice şi în special Santa-Maura eraŭ la trebuinţă refugiul luï Cacîandoni; aci venea să se vindece, cînd era rănit saŭ cînd dorea să fie în deplină siguranţă, în intervalurile inactivităţiï silite. Fie-care din aceste apariţiuni atrăgea mulţimea, care venea de bunăvoie să admire pe teribilul haïduc, pe care-l cunoştea numai după renumele său.

Dintre toate aceste apariţiuni ale luï Caciandoni la Santa-Maura,

cea mai strălucită a fost cea din 1805. Se urzea atunci în această insulă, caşi în insula Corfu, o conspiraţiune mare în contra Porţei şi contra luĭ Ali-Paşa. Era vorba de a pune la cale, în Grecia, o agitaţiune în favoarea independenţeĭ şi libertăţiĭ. Ruşiĭ, carĭ stăpîneaŭ atunci insulele ionice, dacă nu inspiraseră acest proiect, îl sprijineaŭ cu zel, ear Grecul care conducea pe toţi fiiĭ, era un om foarte inteligent; cunoscînd bine moralul şi materialul Grecieĭ. Scăpat ca prin minune din mînele luĭ Ali-Paşa, se aruncase în insula Santa-Maura, pentru a se deda cu totul preparaţiunilor patriotice şi pentru a face un pas deceziv în îndeplinirea acestuĭ scop, porunci să vie în 1805 căpitaniĭ de haĭducĭ,—pe corporaţiunea cărora conta,—spre a le da instrucţiunile,—fie generale, fie particulare,—impuse de împrejurări.

«On eut alors à Sainte-Maure un spectacle curieux ; celui de tous les chefs de bande de l'Acarnanie, de l'Étolie, de l'Épir, et de la Thessalie occidentale, accourus à la voix d'un homme qui n'était pas des leurs, pour faire tout ce que cet homme avait à leur commander dans l'intéret et pour la gloire de la Grèce. Pour Katzandonis, ce fut un vrai triomphe de paraître au milieu de cette foule de braves, proclamé d'une voix unanime le plus brave de tous, et entre tous facile à distinguer, et par la fierté de son aire, qui contrastait, en quelque sorte, avec la petitesse de sa taille, et par l'or qui, étincelant de toutes parts sur sa personne, y relevait encore le costume pittoresque de Klephte.

Ali-Paşa, care bănuia. saŭ chiar ştia ce se urzeşte la Santa-Maura şi la Corfu, pusese vr-o 5—6 miĭ de oamenĭ la Preveza, ca să observe şi să fie gata de a înăbuşi izbucnirea a orĭ-ce răscoală. Caciandoni se propuse, pe onoare şi pe capul său, să prinză viĭ saŭ morţi, pe ceĭ cinci saŭ şase miĭ de albaneji, numaĭ cu voîniciĭ săĭ. Capul întreprinderiĭ n-a fost în stare să tragă folos din aceasta, ci s'a mulţumit să îndemne pe Caciandoni să-şi păstreze acest act de vitejie pentru un moment maĭ opurtun, şi aşteptînd, l-a rugat, să se poarte cu Greciĭ în mod maĭ frăţesc de cît cum făcuse pînă atunci : «à traiter les Grecs d'une manière plus fraternelle, qu'il ne l'avait fait jusque là.»

Nu ştiŭ dacă imediat în urma acesteĭ adunări a căpitanilor de haĭducĭ, saŭ ceva maĭ tărziŭ, dar tot la Santa-Maura, şi cam pe atunci, Caciandoni a fost atins de vărsat. Pentru un om ca dînsul, care nu respirase niciodată de cît aerul plin de viaţă al munţilor, care nu intrase niciodată supt acoperişurĭ şi între zidurĭ, de cît doar întîmplător şi pentru scurt timp, cel maĭ mare răŭ era să stea închis într'o odae. Îndată ce se simţi niţel maĭ bine, părăsi Santa-Maura şi se reîntoarse în grabă, pe continent, la scumpiĭ săĭ munţi.

Pare însă, că s-a vindecat numaĭ pe jumătate. Aşa, apărînd la 1807 într-o monastire. situată pe Pind saŭ în partea orientală a munţilor Agrafa, pentru a ridica ceva contribuţiunĭ, căzu greŭ bolnav şi fu silit să se oprească maĭ multe zile.

Boala prelungindu-se şi monastirea inspirîndu-ĭ neîncredere, se retrase într-o peşteră, în munţi, care-ĭ era cunoscută. Cu dînsul rămase fratele său George, ca să-l păziască şi îngrijască, ear o femee bătrînă de la ţară se însărcină să-ĭ aducă în fie-care zi cele nesesariĭ. Nu se ştie de cine, de bătrîna sa de călugări, de una saŭ de alţiĭ, el fu trădat şi denunţat luĭ Ali Paşa.

Închipuiţi-vă bucuria acestuĭa ! imediat trămite şase-zecĭ de Albanejĭ de elită, cu ordinul de a-ĭ aduce viŭ pe Caciandoni şi pe fratele luĭ. Ceĭ şase-zecĭ de Albanejĭ pornesc, grăbesc, urcă munţiĭ şi vin de se aşază la intrarea peştereĭ arătate. George se găsea acolo în mo-

mentul acesta, şi voind să easă, se întâlneşte faţă în faţă cu soldaţii lui Ali. Reintră îndată, înştiinţează pe fratele său de ceea ce se petrece, îl ĭea în spate, apucă ĭataganul cu dinţii, puşca în mînă şi în această stare reciştigă deschizătura peşterei. Intinde dintr-o împuşcătură pe primul albanez, care se prezintă ca să-i împedice trecerea, ĭese în loc deschis, şi fuge atît de uşor cît poate spre o pădure puţin depărtată. Albanejii îl urmăresc; el depune pe fratele său la pămînt, se reîntoarce earăşi şi cu o lovitură de ĭatagan răneşte de moarte pe un al doilea Albanez. Din nou ĭea pe fratele său în spate şi se pune pe fugă în spre pădure. Şi aşa, fugind şi oprindu-se rînd pe rînd pentru a depărta pe Albaneji, omorî deja saŭ răni treĭ saŭ patru, pe cînd ceĭ l-alţi, ruşinoşi şi furioşi de a fi înfruntaţi pînă într-aşa grad de un singur om, se răped vre-o zece dintr-o dată şi pun în sfîrşit mîna pe ceĭ doĭ nenorociţi fraţi.

Aŭ fost duşi la lanina, unde aŭ fost condamnaţi să-şi vază membrele inferioare strivite cu ciocanul! Cel însărcinat cu executarea acesteĭ sentinţe a fost un nepot al luĭ Veli-Ghega, omorît de Caĉiandoni. Sentinţa a fost executată în piaţă, în faţa populaţiuneĭ turceşti, care se silea să adauge ceva la schingiuirile celor două victime. Caĉiandoni, al căruĭ suflet, enervat, fără îndoială de boală, ne mai avînd tăria de a se înăspri în contra durerilor fizice, scoase nişte ţipete ascuţite, mai cu seamă cînd ciocanul îi sfărîmă oasele genuchiuluĭ. George se ĭută la dînsul pe jumătate mirat, pe jumătate mîniat de slăbiciunea luĭ şi-i zice: «Eĭ, ce! o, Caĉiadoni, tu ţipi ca o femee?». Şi el (George) suferi, fără să verse o lacrimă, fără să scoată un gemăt, atîtea lovituri de ciocan, cîte aŭ trebuit să-i strivească toate oasele de la şold pînă la policar!

In ce priveşte pe Lepiniatul, după sfîrşitul tragic al celor doĭ fraţi aĭ săi, mai rămase cît-va timp haĭduc de munte. Constrîns în urmă ca să se supuie, se supuse supt condiţiunea, ca să nu fie ţinut să apară în faţa luĭ Ali-Paşa. Mai fericit decît fraţii săi, sărmanul de Lipiniatul, îşi asigură cel puţin prin acest tractat o moarte grabnică şi nepreväzută. Pe cînd se ducea, însoţit de adjutantul său, nu ştiŭ unde, ca să petreacă de Paşti, pe drum a fost atăcat de asasinii luĭ Ali-Paşa şi a rămas mort pe loc. Adjutantul său scăpă şi azĭ luptă pentru Grecia; el este viteazul Cionga.

Cele două cîntece carĭ urmează se ocupă de acelaş subiect, de expediţiunea şi moartea luĭ Veli-Ghegă. Intr'unul caşi într'altul împrejurările faptuluĭ sînt aceleaşi şi dispuse în aceeaşĭ ordine; de altmintrelea, al doilea este cel maĭ frumos din cele două, în toate privinţele; amănuntele istorice într-însul sînt maĭ precise şi maĭ clare, accesoriile poetice maĭ dezvoltate, şi vîersurile frumoase maĭ numeroase; el e compus în Acarnania, cel-lalt pare a fi făcut în Epir.»

Iată acum şi modul cum descrie d. Ioan D. Caragiani omerica întîlnire de la Criavrisi, adecă: fîntîna rece, între uriaşul Veli-Ghega şi uscăţivul Caĉiandoni:

«Cîntecele populare greceştĭ... spun, că lupta a avut loc cu puştele, şi că între ceĭ uciş şi a fost şi Veli-Ghega, împuşcat de însuşi Caĉiandoni. Cîntecele fărşeroteşti însă, ce posedăm noĭ şi informaţiunile noastre de la bătrînii din familia Caciandoni, spun, că lucrurile se petrecură cu totul altfel, adecă: Caĉiandoni cu trupa sa era aşezat în nişte tufişurĭ de lîngă Criavrisi, cînd avant-posturile îĭ anunţară, că Veli-Ghega, cu oştirea sa se apropie, venind, nu pe drumul mare, ci pe cărărĭ lăturalnice din partea opusă a drumuluĭ. La apropierea ambelor oştirĭ, începură înjurăturile pe de o parte şi alta, în limba al-

banează, căci toţi Fărşeroţii ştiu albanezeşte, şi Veli-Ghega cu trupa sa, eraŭ Albaneji. Injurăturile şi ocările, după cum spune şi Fauriel, se făceaŭ caşi între eroii din Omer înainte de a se încăera. După injurături veniră la înţălegere cu *parola de onoare* (albanezeşte: Bessa-ie-bessa) a eşi cîte 20 din fie-care parte a oştirilor inamice, Cacĭandoni în fruntea Fărşeroţilor şi Veli-Ghega în fruntea Albanejilor, şi a nu se da nicĭ un loc, ci numaĭ cu săbiile şi cu ĭataganele să se lupte între eĭ. La semnalul dat înaintează din tufişurĭ, spre drumul mare, pe de o parte şi alta patruzecĭ şi doĭ de voĭnicĭ, *uriaşul* Veli-Ghega, în fruntea Albanejilor şi *micul şi uscăciosul* Cacĭandoni în fruntea Fărşeroţilor. Cacĭandoni roagă pe camarazii săĭ să-ĭ lase luĭ pe Veli-Ghega şi eĭ să se încaere cu ceĭ lalţĭ; tot acelaşĭ lucru recomandă şi Veli-Ghega tovarăşilor săĭ, să nu atingă nimene pe Cacĭandoni, căcĭ şi-l rezervă pentru *îngustarea sa*, cum zice cîntecul fărşerotesc; Încăerarea a fost tot ce poate fi maĭ sălbatec şi de o parte şi de alta, şi rezultatul a fost răniriĭ din partea Farşeroţilor şi cîte-va cadavre din partea Albanejilor, între carĭ şi uriaşul Veli-Ghega, trîntit jos la pămînt de Cacĭandoni. Măcelul nu ţinu mult, căcĭ un soldat albanez din tufiş, văzînd pe Veli Ghega căzînd de pămînt, trase cu puşca asupra luĭ Cacĭandoni, pe care îl răni uşor, şi lupta încetă şi se retraseră earăşĭ în tufişurĭ ambele părţĭ. De acolo îndrăzneţul *Cionga*, nepotul luĭ Cacĭandoni, în grindina gloanţelor, se repezi şi tăĭe capul luĭ Veli-Ghega, şi intrînd cu el în tufiş se făcu nevăzut, împreună cu Cacĭandoni şi trupa sa. Aşĭ-fel s-aŭ petrecut lucrurile [1]).»

Cel care zace în închisoare

X

Nŏaŭă anĭ eŭ fec'u în hapsi,
Ş-alţĭ treĭ fec'ŭ tu brangă,
vîrnă nu vin'i s-mi vĕadă
ni di fraţĭ j di cusurîn'
niţi di laĭl'i-n' viţîn';
maşĭ duruta, vruta mĕa,
cărţĭ ascumtu-n' pitriţĕă
şi ascumta-n' dimîndă:
«Vrute di tru ponda hapsi,
«si-ţĭ laŭ pĕătica pitrĕaţi,
«că n'i ţ-ŏ-aĭ multu zmîrv'ită;
«ca merlu arósu mvîpsită.
«Io cu lăcrin' va-n' ţ-u laŭ,
«şi năpói ĕar va-n' ţ-u daŭ.

Nouă anĭ făcuĭ în închisoare,
şi alţĭ atiţia făcuĭ în ţiare,
nimenĭ nu veni să mă vază,
nicĭ dintre fraţĭ, nicĭ dintre verĭ,
nicĭ dintre bieţiĭ vecinĭ;
numaĭ dorita iubită a mea,
scrisorĭ pe ascuns îmĭ trămitea
şi pe ascuns (în secret) îmĭ spunea:
«Iubite, din pustia închisoare
«să-ţĭ spăl batista trămite,
«căcĭ ţĭ-e tare înegrită;
«ca mărŭ roşu boită (vopsită).
«Eu cu lacremĭ ţĭ-ciŭ spăla-o,
«şi earăşĭ ţĭ-oiŭ da-o!

Vlaho-Clisura.

Blăstem lunei Martie

XI

Marţu tine, anaθimate,
cu ch'irolu greŭ ţe faţi,
di nă ch'irùşĭ oĭli tŏati,

Marţule, blăstemat (fiĭ),
cu vremea rea (lit. grea) ce faci,
denă pierduşĭ (prăpădişĭ) oile toate,

[1]) I. Caragiani: *Studiĭ istorice asupra Rom. din Penins. Balc.* p. 112—113 (după: I. Neniţascu: op. cit. p. 542).

oìli tŏati cu tut căpri,
şi di n-agunişi ficˈorlˈi,

di si dùsiră cu furˈi.
«Voĭ laĭ ficˈórĭ, ficˈórĭ armîˈnˈ,
«ficˈórĭ di nicuchˈiri,
«ficˈóri tră furĭ voĭ nu fiţéţĭ,
«furilˈa nu vă prindi;
«turnâţĭ-vˈ a casă, voĭ armîˈnˈ,
«a casă la părinţi.
— Mumîˈnˈ, a casă nu vˈinim.
ma va nă ţem cu furˈlˈi;
tra s-nă bătèm cu tùrţilˈi,
cu turţilˈ, cu pîngînˈlˈi.
Casa nŏastră-ĭ mùntili,
aţèl munti dĕ-Agură.

oile toate cu tot caprele,
şi ne alungaşi fecĭoriĭ (flăcăii),
de se duseră cu hoţii (de deveniră
[hoţi de munte, haĭduci).
«Voĭ fecĭorilor, fecĭorilor aromînĭ,
«fecĭorĭ de gospodarĭ,
«feciorĭ, pentru furĭ voĭ nu faceţĭ,
«furia (haiducia) voŭă nu stă bine;
«înapoĭaţi-vă a casă, voĭ Aromînĭ,
«a casă la părinţi.
— Mamelor, a casă nu maĭ venim,
ci o să ne ducem cu furiĭ,
ca să ne luptăm cu turciĭ,
cu turciĭ cu pîngînii.
Casa noastră e muntele,
acel munte de *Agură*.

Observare. — Pentru Aromînii, carĭ se ocupă cu păstoritul şi carĭ earnă îşi mînă turmele prin locurile maĭ joase, şi maĭ calde, cea maĭ mare nenorocire ce-ĭ poate lovi, ar fi, ca în lunile Februarie şi Martie, cînd fată vitele şi cînd mieiĭ şi ĭeziĭ sînt încă necrescuţi, şi neîntăriţi, să fie vremea aspră, să fie de pildă friguroasă, ca să degereze noile creaturĭ plăpînde şi să ningă, ca pămîntul să fie acoperit de zăpadă şi vitele să n-aĭbă ce mînca. O ast-fel de nenorocire se pare că l-a izbit, în cîntecul de maĭ sus, din care cauză, tinerii păstorĭ, rămîind fără turme de păscut, aŭ apucat drumul codrilor, ear mamele lor nemulţumite de purtarea lor şi amărîte, că toate acestea le-a adus vremea rea din luna luĭ Martie, o blestemă, chĭemîndu-şĭ pe fecĭoriĭ lor la viaţa cinstită şi liniştită a oamenilor pacĭnicĭ.

Cîntecul căpitanului Zidru

XII

Zîdurlu ditu pădure,
cu dulberĕa faţi sire,
tu pingˈeri îu mutrĕaşti
fĕată di preftu andîrĕaşti
soţlˈi aclˈamă, soţˈli adună,
şi la preftul ndreptu z-duţi:
«Bună-ţĭ ŏară, tine prefte,
tine prefte şi priftĕasă.
—«Ghˈini vinˈişĭ, căpitane.
cupăsĕă nauntru n-casă,
cupăsĕă di şeḑĭ pri mĕasă.
—Io nu-nĭ vinˈŭ tră pri mĕasă,
Că-nĭ vinˈŭ tră hˈilˈe di priftĕasă.
Avˈŭ fĕata s-u scutéţĭ,
că vă talˈŭ pri tuţi ca ĭeḑĭ.»
. . . . . .
Preftul fĕata lˈi ŏ-adusi,
Zîdurlu pri ḑinuclˈi u puse.
Gˈonˈlˈi al Zîdru di nafŏară

Zîdrul din pădure,
cu binoclul se uĭtă,
la fereastră unde priveşte
fată de preot zăreşte,
pe soţĭ chĭamă, pe soţĭ adună,
şi la popa drept se duc:
«Bună ziua, preotule,
preotule şi preoteasă!
—«Bine venişĭ, căpitane,
poftim năuntru în casă,
poftim de şezĭ la masă.
—Eŭ nu veniĭ pentru masă,
căcĭ veniĭ pentru fiică de preoteasă.
De grabă fata să scoateţĭ,
căcĭ vă taĭŭ pe toţi ca pe niște ĭezĭ.
. . . . . .
Popa pe fată aduse,
Zîdrul pe genuchĭ o puse.
Voĭniciĭ luĭ Zîdru din afară

bagă bŏaţi di strigară :
«alasă-ţi Zidru, alasă féată
alasă-ţi fĕata ş muşavera,
că ş-ag'umsi nă pîgani.
. . . . . .

cu voce tare strigară :
«Lasă, Zidrule, lasă fată
lasă-ţi fata şi amanta
căci ajunse peste noi o poteră.
. . . . . .

Notă. — Haĭducii cred, că cine umblă după femeĭ pe cît timp este haĭduc, îl prinde glontele, îl umblă moartea.

Pîgană (de la *păgîn*) se numeşte armata, de obiceiŭ turcească şi cu sătenĭ, pe carĭ soldaţiĭ turcĭ îĭ ĭea cu sine, ca să le arate drumul munţilor şi locul unde se află hoţiĭ.

Cînteclu a g'óniluĭ Iani al Papa-Nicola din Samarina

XIII

Treĭ pitrunicl'i şidĕá
analtu pri Gudroniţă,
cu plînguri amár cîntá
ca ŏarfină fetiţă.
«Ţe sun bĭirăch'li ţe v'în
din ţĕană di la Greclu,
aripidina şi dipún
ş-ariŭlu anostru trecu?»
Iani dĕ-acloţi ĭu stitĕá
îşi mină, mină caplu,
cîtră a casă-l'i m'irţĕá
ş imná ca arru ţaplu.
Şi cum ag'unţi a casă-l'i
îşi ţimse v'utĭŗaněa
luă tufech'a-n nînă-l'i,
şi trapsi cîtră-n ţĕană.
Şi misa-l l'a pri dinipói
plînginda şi zgh'ilinda.
— Jani-n'! ĕa stăĭ si-ţi ţic voĭ :
nu fuţi acşi ca vimtu!
iu n'i ti duţi singuru

fir vrînu dinîpoi?
— Tră ţe-ţi v'ine cutremuru,

cu mulţĭ io, Ianĭ, nu voi!
Şi cîtră Greclu să-alină'
Trîş la Hasan-Cupác'u :
ş-ca virviriţa sĕ-angîrlimă'
prĭ-un trup di cirăgác'u
şi din sînitŏasa-l' inimă
nă mari bŏaţi scŏasi
cari la Zmolcu s-alină'
şi nipoĭ ĕară s-turnă'
«Iu vi duţeţi Arbineşi
«voĭ cînĭ di Culun'áţĭ?

Treĭ potîrnichĭ şedea,
sus pri Gudroniţă
cu plînguri amăr cîntaŭ
ca orfane fetiţe.
«Ce sînt steagurile care vin
de pe deal de la Grecul,
pe povîrniş se coboară
şi riul nostru trec?»
Jani de acolo unde şedea,
dă, dă din cap,
cître a casă mergea,
şi umbla ca ţap salbatec.
Şi cum ajunge la casa luĭ,
îşi încinse ĭataganul,
luă puşca în mină
şi porni în spre deal.
Ear mamă-sa se ţine după dînsul,
plîngînd şi văitîndu-se.
— Jani, ean stăĭ, să-ţi vorbesc voĭ,
nu fugi aşa ca vîntul!
unde mi te ducĭ singur
fără vre-unul în urma ta?
(adică : fără nicĭ un ajutor)?
— Pentru ce te cutremurĭ (te înspăimîntĭ),
eŭ Janĭ, cu mulţĭ nu-mĭ place!
Şi spre Grecul se suĭa
tocmaĭ la Hasan-Cupacĭu,
şi ca o veveriţă se agăţa (suindu-se),
pe un trunchiŭ de *cărăgaciŭ*
(fel de copac)
şi din sănătoasa-ĭ inimă,
o voce puternică scoase,
care pînă la Zmolcu se urcă,
şi napoĭ earăşi se întoarse :
«Unde vă duceţĭ, Albanejilor,

«voĭ cîn' *colon'áţi?*
«Jĕan i v'iŭ! voĭ nu tritèţi,
«Samarina z-dispul'áţi.
Şi zborulu nu-şi ascîpă
şi zborlu nu-şi ascapă
un Arbinés îl vîtîmă'!
Jan îşi caftă apă,
cum caftă tuţi ŏămin'l'i,
cînd mŏartĕa li sĕ apröach'e,
cînd vedu harlu cu ocl'il'
şi sufletlu l-arapi.

«voĭ cîni *coloniaţi?*
«Jani e viŭ! voĭ nu veţi trece,
«Samarina, ca să jefuiţi.
Şi vorba el nu isprăvi,
şi vorba nu sfîrşeşte
un albanez îl omorî!
Jean îşi cere apă,
cum cer toţi oamenii,
cînd moartea li se apropie,
cînd văd pe charon cu ochii
şi sufletul le răpeşte.

Notă. — Şi voinicul acesta, despre care vorbeşte cîntecul de mai sus, este din cea mai mare comună a Pinduluĭ, care se numeşte Samarina. El trăi pe la 1770 şi toată viaţa luĭ, începînd de la vîrsta de 15 anĭ, a dus-o prin munţi, cu care ocaziune a spus adevărate voĭnicii romîneştĭ precum şi toţi Romînii Pinduluĭ, carĭ şi azĭ încă sînt bravĭ, cînd ĭeaŭ arma în mînă. Eroul acesta din Samarina, Jani al Papa-Nicola, mai mult se luptă cu Albanejiĭ numiţi Coloniaţi, localitate vecină cu Pindul, şi la toate luptele s-a distins cum nicĭ unul din compatrioţiĭ săi din Macedonia, Epir şi Tesalia.

De oare-ce Jani era acela, care prăda pe Albanejiĭ întorşi cu prăzi din Tesalia, ca să meargă în ţara lor, aceştia aŭ vrut să jefuească şi Samarina; în scopul acesta vre o 500 de înarmaţi aŭ pornit în contra Samarineĭ; Jani a vrut să li se opuie. bazat pe voinicia luĭ, a pornit nepreparat, din care cauză a şi căzut în luptă.

«Frăţalia intru dreptate.»

I. Beju.

La Valea di Ianina

XIV

La valĕa di Iániná;
unä mŏaşi ş-plîndĕá
pàlmili şi le frîndĕá,
perl'i din cap şi dipirá,
valĕa ş-u pîlicirsĕá:
«Fă-n'-te vale cama ncŏa,
«tra si-n' trec tră Iániná,
«ca se n' vid Dimc'ul a n'eŭ,
«Dimc'ul avdîtlu căpitán,
«cu patruda'ţĭ di g'on' aslán'.
«Ianina hŏară di furĭ,
«n' vîtîmară Dimc'ul avdî't;
«nu-l' jilescu armata luĭ,
«cum îl' jilescu g'uneăţa luĭ.
«Cum şidúşĭ laĭ vrutlu a n'eŭ,
«s ţ-u pŏată pîşelu aţél.
— Mi lo, dado, cu aplàn
di-şĭ vîtîmá' un căpitán.

La valea de Ianina,
o bătrînă mereŭ plîngea,
palmele şi le frîngea,
perii din cap îşi zmulgea,
valea îşi ruga:
«Fă-mi-te vale mai încoace,
«ca să trec la Ianina,
«ca să văd pe Dimcĭul mieŭ,
«Dimcĭul, renumitul căpitan,
«cu patruzecĭ de voinicĭ leĭ.
«La Ianina, oraş de furĭ,
«îmĭ omorîră pe Dimciul renumit,
«nu-ĭ jelesc *armata* [1]) luĭ
«cum îĭ jelesc voinicia luĭ.
«Cum suferişi (lit. şezuşi), drag ĭu-
[bit al mieŭ,
«să te biruĭască paşa acel?
— Mă apucă, mamă, cu înşelă-
[cĭune (cu plan),
şi omoră pe un căpitan.

[1]) Prin *armată* se înţelege toată îmbrăcămintea cuĭva, dar mai de seamă. Se întrebuinţează mai ales pentru a exprima rîndul de îmbrăcăminte al mireseĭ şi mireluĭ.

Nevasta îşĭ deplînge moartea căpitanuluĭ

XV

La valĕa di Iániná,
ună nvĕastă tut plînḑĕá,

tut plînḑĕá şi tut zgh'ilĕá,
pálmile şi li frînḑĕá,
perl'i laĕa -şĭ dipirá,
cîtră vale si turná
şi ali vale l'i ḑiţĕá :
«Fă-n'-te, vale, cama ncŏa,
«ca si-n' trec tu Iániná,
«Ianina, hŏară di furĭ,
«ĭu sun munţî greĭ ş-pîdùrĭ,
«în' vătămară g'onle a n'eŭ,
«g'onle a n'eŭ, avḑîtlu a n'eŭ.
«G'onle a n'eŭ prot căpitán,
«tu stran'i di satrazám.

«Io nu-l' plîngu armata luĭ,

«ma-l' plîngu g'unĕaţa luĭ· [1])

La valea de Ianina,
o nevastă (mireasă de curînd) me-
[reŭ plîngea,
mereu plîngea şi tot se văita,
palmele şi le rupea,
periĭ nenorocita îşĭ zmulgea,
cître vale se întorcea
şi văiĭ îĭ zicea :
«Fă-mi-te, vale, maĭ încoace,
«să trec în pămîntul din Ianina,
«în Ianina, oraş de furĭ,
«unde sînt munţĭ greĭ şi pădurĭ,
«îmĭ uciseră pe voĭnicul mĭeŭ,
«voĭnicul mĭeŭ, renumitul mĭeŭ.
«Voĭnicul mĭeŭ căpitan de frunte,
«în straĭe de satrazam (adică :
scumpe).
«Eŭ nu-ĭ plîng (jălesc) armătura
[luĭ,
«ci-ĭ deplîng juneţa (voĭnicia) luĭ.

Linătope, Nicoliţa, Muscopole

XVI

Ună n'il'e dĕ-Arbinéşĭ,
ş-alţ-ahînţ-Armîtuláţĭ,
z-duc si calcă Linîtopĕa,
Linîtopĕa ş-Niculiţa
j-g'umitát di Muscupol'e.
Horlĕ aesti nu si calcă,
că sun g'on'l'i tuţĭ anáţĭ,
tuţĭ anaţĭ armîtuláţĭ.
Clo şi fĕati nimîrtati
v'in a g'on'ilor indati,
cu fuşech'lĕ aţie, dĕ-aţie,
că j-v'ine mari urdie.

O mie de Albanejĭ
şi alţĭ atîţa armatolĭ,
se duc să jefuească Limîtopea.
Linîtopea şi Niculiţa,
şi jumătate de Muscopole.
Aceste oraşe nu se calcă,
căcĭ sînt voĭniciĭ tot adunaţĭ,
toţĭ adunaţĭ şi înarmaţĭ.
Acolo şi fete nemăritate,
vin voinicilor în ajutor,
cu cartuşile grămadă,
căcĭ vine mare ordie.

XVII VARIANTA

Ună n'il'e di Arbineşi
şi alţî ahînţî armătuláţĭ
z-duc si calcă Linotopĕa,

Ună mie de Albanejĭ
şi alţĭ atîţĭa armatolĭ,
se duc să calce (să distrugă, să je-
[fuiască) Linătopea,

[1]) Din greşală, cîntecul acesta s-a maĭ publicat la pagina 939, aşa cum ni l-a cîntat D-l Gioga Zisi.

Linotopĕa ş-Nicoliţa,
g'umităt' di Muscopol'e;
Muscopol'a nu si calcă,
că sun g'on'l'i tuţi alepţi,
tuţi alepţi, tuţi g'unăţi
şi nsuraţi şi ninsuraţi;
şi sun fĕate nimîrtate,
cu fuşeţli adărate
z-duc a g'on'lor ag'utòr,

di strigă un laĭ fic'ór:
«v'inu ncŏa fitica mĕao,
«cu fuşeţli ta pudĕao,
«că nŏaptĕa aistă ĕastĕ-arao.

Linătopea şi Nicoliţa;
jumătate din Muscopole;
Muscopole nu se calcă,
căcĭ sînt voĭnicii toţi distinşĭ,
toţi distinşĭ, toţi viteji,
şi însuraţi şi ne însuraţi
şi sînt fete nemăritate,
cu cartuşele gătite (făcute gata),
carele se duc (le daŭ) voinicilor [ajutor,
şi strigă un voinic fecior:
«Vino încoa fetiţa mea,
«cu cartuşele în poală,
«căcĭ noaptea aceasta este rea [1]).

Observare.—Vescopole saŭ Muscopole şi Muscopòlie, cum se maĭ numeşte de către Albaneji şi Fărşeroţi, a jucat rol mare în Peninsula Balcanică, devenind centru cultural al Aromînilor [2]).

Patria a sumă de oameni însemnaţi, precum Baron-Sina, Gojdu, Şaguna, Mociani, marele gramatic şi patriot, aromîn, Boĭagi, Ianovitz, Dumba, Ghermani şi alţiĭ, a fost cel d'întiĭ oraş din Peninsulă, care a avut tipografie şi şcoli de învăţămînt, bibliotecă, în cît eĭ aŭ fost în trecut elita Aromînilor [3]).

D. Caragiani, vorbind despre rolul civilizator jucat de toţi Aromînii zice: «Rolul civilizator în Peninsula Balcanică l-a jucat şi-l joacă numaĭ rasa romînească, şi ceea ce a oprit-o de a eşi la iveală, ca naţiune a-parte, a fost lipsa de instrucţiune în limba naţională şi firma panelinizmuluĭ supt care scriitoriĭ greci aŭ ştiut să cuprindă pe Romînĭ [4]).

«Împărţirea locuitorilor din Muscopole, după ruina eĭ, umplu Macedonia, Albania, Epirul şi Tesalia de industriaşiĭ ceĭ maĭ abilĭ şi de comercianţiĭ ceĭ maĭ întreprinzătorĭ. Δημήτριος Φιλιππίδης (Ιστορία τῆς Ρουμουνίας ἐν Λειψίᾳ 1816 vol. II, pag. 30) ne spune că din Muscopole sînt mulţi industriaşi şi comercianţi însemnaţi în multe oraşe din Ungaria, în Viena, în Polonia şi în alte oraşe ale Germanieĭ şi că o colonie din Moscopolĭ se aşează şi în oraşul săŭ natal, de la muntele Pelion din Tesalia, adecă Μηλιαΐς, zis de Romînĭ *Amer* (măr) şi doĭ din eĭ eraŭ ferarĭ, ear un altul fabricant de arme. Tot el ne spune că Metzovu, Vlaho-Clisura şi alte oraşe romîneştĭ citate maĭ sus sînt: patriĭ de oameni învăţaţi. [5])

Exista la aceştĭ aromînĭ tradiţia că eĭ ar fi urmaşiĭ coloniilor stabilite de Quintus Maximus in Taulantia, Muzachia de astăzĭ, după mărturia luĭ Ponqueville:

«Valachiĭ Masareţi saŭ Dasareţi, care restaurară Moscopolis, dîndu-ĭ numelă de Voscopolis, adecă: *oraş de păstorĭ*, din causa numireĭ de Vlahĭ; această valoroasă populadă, ale căruia triburĭ sînt împărtăşite în cantoanele Colonia, Gheorgea şi pînă în vecinătăţile Duraţuluĭ, sînt, *după cum spun eĭ*, urmaşiĭ uneĭ coloniĭ stabilite de Quintus Maximus în Taulantia saŭ Muzachia, de unde aŭ trecut în munţiĭ Candavieĭ, în timpurile invaziuneĭ barbarilor. In ce priveşte pe triburile Valahe

[1]) Vezĭ: Arom. II, p. 150—152.
[2]) Vezĭ, p. 66. op. ac.
[3]) Dim. Bolintineanu: Călătoriĭ la Rom. din Mac. p. 109.
[4]) I. Caragiani: Stud. ist. asupra Rom. din Pen. Balcanică p. 73.
[5]) op. cit. p. 116—117.

din aproprierea Parnasuluĭ, din Cefissa şi Focida, ele se pretind ca avînd o comună obîrşie cu Megalo Vlahiţiĭ, şi cu toţii revindecă cu mîndrie «le nom de Romounis ou Roumains. [1])»

Distrugerea Voscopoleĭ, eată cum o descrie Ponqueville, op. cit. p. 392, 393: «Printre popoarele ce locuĭesc versantul meridional al Sbokeĭ, Valahiĭ prezintă moravurĭ maĭ păstorale şi maĭ dulcĭ. In această regiune a Doscilor saŭ a Tocsizilor, ceĭ maĭ frumoşĭ şi maĭ bine făcuţi dintre Schipitarĭ, se ficsase o colonie de Valahĭ Dasareţi, precum un roiŭ de albine muncitoare se aşează cîte o dată în crăpăturile unor stîncĭ, în jurul cărora mugesc torentele. Păstorĭ ageri, muncitorĭ economĭ, aceştĭ Valahĭ, carĭ se pretindeaŭ scoboritorĭ din Romaniĭ stabiliţi în Candavia de Quintus Maximus, ridicaseră pe ruinele vechiuluĭ oraş, Moscu (Mosches), în secolul al XI oraşul lor Voscopole, care dintru simplu adăpost de păstorĭ, devenise metropola comercială a Epiruluĭ. Pe la mijlocul secoluluĭ trecut acest oraş avea aproape 40000 de suflete, şi în 1788 populaţia luĭ, crescută cu o treime, promitea un superb viitor creştinilor aproape ignoranţi din această parte a Greciei (?!). Şcolile din Voscopol progresaŭ; civilizaţia se anunţă supt auspiciile religieĭ şi a miniştrilor eĭ, aşa precum ea s-a arătat odată în lume pe fericitele tărîmurĭ din Paraguay, cînd eată că invidia şi fanatizmul se asociază, spre a distruge opera înţălepciuneĭ. Hoardele mohametane din Dagli şi Colonia, dădură cele d'întîĭ semnalul nenorocireĭ, începînd a prăda şi a asasina caravanele, ce frequentaŭ piaţa Voscopoleĭ. Pe de altă parte Beiĭ turcĭ din Muzachia, supt pretext de a ajuta pe supuşiĭ necăjiţi aĭ Sultanuluĭ aşezară garnizoană în oraş; şi după zece anĭ de devastărĭ, răpirĭ şi încăerărĭ, Voscopoli fu şters de pe faţa Albanieĭ! Tot ce rămîne din acest oraş, sunt biete două sute de colibe locuite de nişte păstorĭ săracĭ, colibe pe care mizeria nu va întîrzia poate de a le înmormînta în ruinele ce dovedesc vechea splendoare. Apsus, străbătînd valea Mosculuĭ (Mosches) printre o mulţime de sate incendiate, pe o mare întindere pînă la Berat, nu maĭ udă decît lunci tăcute şi morminte... triste monumente ale sfîşietoareĭ anarhiĭ... şi numaĭ apropiindu-ne de rîul Bitocuki, începe iarăşĭ a se vedea urme de viaţă şi de cultură.»

O dată cu distrugerea acestuĭ oraş Voscopoli, pare c-aŭ fost nimicite şi frumoasele oraşe de pe muntele Gramoste Nicoliţa, Nicea şi Linătopea, ale căror ruine se văd încă, şi carĭ, caşi ruinele Voscopoleĭ, îţĭ arată, că aŭ fost înfloritoare altă dată. In adevăr pietrele cioplite, cişmelele rămase în picĭoare pînă astăzĭ, numărul bisericilor, canalurile prin carĭ se aducea apă, etc. toate îţĭ vorbesc, că mînă abilă şi pricepută, a unuĭ popor cu rol civilizator în Peninsulă a trăit aci.

Azĭ Voscopoli începe din noŭ a se popula, numărînd cam 3000 de locuitorĭ, parte rămaşĭ după ruinarea luĭ, parte Făşeroţĭ, veniţĭ maĭ tărziŭ[1]).

Cîntecul căpitanuluĭ Zerva

XVIII

Tu ḑăţili di Maiu,
ĭo, lele Zerva, ĭo
ş-tu v'inghi'isli di mes,

La zece Maiu,
eŭ, dragă Zerva eŭ!
şi la 20 ale luneĭ (aceleaşĭ),

[1]) Pauqueville, Voyage de la Grèce, II, p. 329, 330.
[1]) Vezĭ: Niniţescu: de la Românii din Turcia europeană: p. 342—351.

s-fĕaţi nă 0amă mare;
j-vîtînară un căpitán,
un căpitán şi un aslán;
şi-l vitîmară cu aplán,
la mînîstirĕa ţĕa din Şanˈ.
— Iu hˈiţĭ voĭ laĭ frasˈlˈi anˈéĭ,
ĭu hˈiţi voĭ laĭ sosˈlˈi anˈéĭ,
s-nu-nˈ daţĭ caplu tră Custûr
di nˈ-ul spîndură di stur
s-nu-nˈ-l trĕacă prit cîrave,
că ş-lŏ-ascuchˈlˈi nˈicu ş-mare.

se făcu o minune mare,
se omorî un căpitan,
un căpitan ca un leŭ;
îl omorîră cu înşelăcĭune,
la monastirea din Şanĭ.
— Unde sînteţĭ, voĭ fraţiĭ mĭeĭ,
unde sînteţi voĭ tovarăşiĭ mĭeĭ,
să nu-mĭ daţĭ capul pentru Castoria,
căcĭ îl atîrnă de stîlp;
să nu-l treacă prin barcă,
căcĭ îl scuĭpă mic şi mare.

Căpitan Zerva

XIX

Murichˈa ţĕa pirîfana
şi faglŏ-aţél scriatlu,
ţe-lˈ fĕaţit voĭ furilˈi,
ţe-l fĕaţit laĭlu Zerva.
— Mĕ-arˈîsîră ş-pruděădiră,
Blăcˈaţlˈi aţélˈ cînˈlˈi,
di-nˈ mi lŏară cŏ-aplàn, aplàn,
la mînistirlu aţél di Şanˈ,
laĭlu-nˈ mi vîtămară,
caplu nˈi lu tilˈară.

— Murichea cea mîndră,
şi fagul cel zugrăvit,
ce-ĭ făcurăţĭ voĭ pe haĭducĭ,
ce-l făcurăţĭ pe bĭetul Zerva?
— Mă înşelară şi mă trădară,
Blacĭaţiĭ aceĭ cĭînĭĭ;
mă apucară cu plan, plan,
la monastirea cea din Şanĭ,
bĭetul mă omorîră
şi capul mi-l tăeară.

Notă. — Zerva, romîn din Vlaho-Clisura, auzind, că în Turcia este nesiguranţă şi fierbere cu ocaziunea stării puţin liniştite, în care se afla cu Rusia, a alergat în patria luĭ, atras de viaţă eroică a căpitanilor şi de dorinţa de a deveni renumit, contribuind şi el la liberarea creştinilor! De oare-ce niçĭ unul din compatrioţiĭ săĭ nu l-a urmat, a fost nevoit să-şĭ mai astîmpire intuziasmul, trăind de colo pînă colo, urmărit strașnic de autorităţi, dar ştiind mereŭ să scape teafăr. Orăşelul Blaţa fiind amenințat cu distrugera, a fost nevoit să-l tradeze şi să fie omorît în mod mişelesc într-o monastire. Se zice că a fost omorît chiar de către călugărĭ.

Vlaho-Clisura. Mia Adam.

Cîntecul căpitanuluĭ Bacola

XX

Un pulˈŭ muşát, un pulˈŭ işĕá,
işĕá din Dirpiděani,
ḑuă şi nŏapti azbŭirá,
ḑuă şi nŏapti azbŏară.
Si duţi nîs, s-agˈungă nîs,
cîpitînăţli a furlor.
«ŏară-ţi bună, laĭ căpitán,
«laĭ căpitán Bacola.

O pasere frumoasă, o pasere eşea,
eşea din Dirpideani,
Ziua şi noaptea zbura,
ziua şi noaptea zboară.
Se duce ea, să ajungă
pe şefiile haĭducilor.
«Mergĭ cu bine, moĭ căpitane,
«măĭ căpitan Bacola.

[1]) Se repetă la fie-care rînd.

«s-aĭ urăc'uneă mĕa, si n'-o-aĭ
«laĭ căpitán avdîtu,
«aŏá nî plîng patrioţl'i
«aŏá nî plîng armîn'l'i ;
«nî plîndi ş-fĕata préftuluĭ,

«nî plîndi nă muşată,
«că nî fudîm, că nu ù lom,
«Că ŏ-alisă'm nîpoi.

«să aĭ urarea mea, să aĭ,
«măĭ renumit căpitan,
«aci plîng (suferă) patrioţiĭ noştri
«aci plîng (suferă) Aromîniĭ,
«plînge şi fata preotuluĭ (iubita [căpitanuluĭ),
«plînge o frumoasă,
«căcĭ plecarăm, că nu o luarăm,
«căcĭ o lăsarăm îndărăt.

XXI

Cînticlu al căpitan Liunida Hagi-Bîră

Carĭ va sĕ-ascultă pli'nguti,
jil'ŏasi mirgh'ulŏav'i,
si-şĭ treăcă pritu Grébini,
şi pritu Samarina :
«dadă nu-n' voĭ îo pli'nguti,
«jil'ŏasi mirgh'ulŏav'i,
«mini n'-mi plîngu pul'i,
«mi plîngu h'iliŏon'li,
«mi plîngu j-dŏaŭă cumnati,
«nivĕasti al Hag'i-Bira.»
Tu pîliŏiri ĕa şidĕă,
şi căl'urli mutrĕaşti
ş-ciţĭ cilîtórĭ, ciţĭ pul' işĭ trec,
mîrata şi-l' întrĕabă :
«Nacă vidût, nacă aduch'it,
«dol'ilu-n' Liunida ?
— Noĭ ţî-l vidûmu, ţî-l vidûm,
aŏaltarĭ cîtră sĕară,
îu limirsĕă trîş Şăcişti,
aprŏapi di Nclisură.

Cine vrea să asculte plînsete,
jalnice bocete,
să treacă prin Grebene,
şi prin Samarina :
«mamă nu vreaŭ plînsete,
«jalnice bocete,
«pe mine mă plîng păserile,
«mă plîng şi rîndunelele,
«mă plîng şi două cumnate,
«nivestele luĭ Hagi-Bîră.»
La fereastră ea şidea
şi drumurile priveşte,
şi pe ciţi călătorĭ, cîte păserĭ trec,
nenorocita le întreabă :
«Doar n-aţi văduţ, doar n-aţi simţit
«duiosul Leonida ?
— Noĭ l-am văzut, noĭ l-am văzut,
alaltăerĭ cîtră sară,
unde poposea la Şacişte
aproape de Clisură.

XXII (VARIANTA)

Treĭ laĭ pul', treĭ laĭ muşáţĭ,

şidĕă stră Samarină,
şi nu bătĕă ca pul'i tuţĭ,
bătĕă, c-aclŏ s-lă v'înă !
«Nó-avdi'ţĭ le voĭ, muşati voĭ.
«muşati Sămărn'ati,
«aestan voĭ s-nu v-alixiţĭ,
«la cor si nu işiţĭ,
«că Liunida z-vitimă',
«şi protlu căpitanu,
«ţe fu a furlor flambură,
«şi pirgu hrisusitu,

Treĭ bîete păserĭ, treĭ păserĭ fru- [moase,
şideaŭ deasupra Samarineĭ,
şi nu cîntaŭ ca păserile toate,
cîntaŭ, ca fir-ar să le fie de cap !
«Nu auziţĭ voĭ, frumoaselor voĭ,
fumoase Samariniene,
«ăstan voĭ să nu vă gătiţĭ,
la horă să nu mergeţĭ,
«căcĭ Leonida s-a omorît,
el întîiul căpitan,
«care a fost steagul haĭducilor,
şi turnul (lor) aurit.

şi muma luĭ cara ŏ-avḑî',
cu sora luĭ mărată,
ca s-pistipsí ş-nu pistipsí
şi-l plîmsi ḑuă ş-nŏapti.

Mama-sa cînd auzi,
cu sora luĭ nenorocită,
cam crezu, cam nu crezu,
şi-l plînse zi şi noapte.

Observare.—Căpitan Leonida se trage din familia *Hagi Biraţilor* din oraşul Samarina, una dintre cele maĭ cu vază familiĭ din acest oraş. Bogat, şi relativ cu carte, la 1877, cînd împărăţia turcească se afla în războiŭ cu Rusia şi Romînia, s-a răsculat, şi, timp de cîţĭ-va anĭ de zile, a pus groaza în Turcĭ.

Regele Greciei, George, pentru vitejia arătată de căpitan Leonida, l-a decorat cu ordinul *Salvatorul*. Aceasta a făcut ca Leonida să lupte cu maĭ multă înverşunare pentru aducerea *Rumeiculuĭ*, (a creştinităţiĭ, a unuĭ stat creştin) în Epir.

Turciĭ, ca să-l facă să se închine, îĭ arestară pe mama şi pe sora luĭ, pe carĭ le transportară la Grebena. Hotărît a nu se supune Turcilor, el a continuat a lupta în contra lor cu acelaş curaj şi cu acelaş noroc caşi pînă acuma. Îndrăzneala luĭ nu avea marginĭ. In luptele cu Turciĭ şi cu Albanejiĭ, nu rare orĭ înainta descoperit în faţa duşmanilor şi nu rare orĭ îĭ punea pe fugă. Ceea ce a făcut să se nască legenda, că pe el nu-l atinge glontele, căcĭ ar fi purtat *lemn din Crucea* pe care a fost răstignit Christos. Nu se sfia a atăca oraşele, în care staţiona armată, chiar ziua, cum e de pildă atăcarea Hrupiştei.

Intr-o luptă înverşunată pe care o avu cu armatele turceştĭ în munţiĭ dintre Şaciste şi Blaţa, fiind rănit de moarte, a fost ascuns de voiniciĭ săĭ, carĭ nu-l aŭ putut lua cu sine, în nişte viĭ. Aci, fiind descoperit de soldaţiĭ Turcĭ, după o rezistenţă straşnică, care a costat viaţa a cîtor-va soldaţĭ, ne vrînd să cază viŭ în mînele infidelilor şi duşmanilor în carĭ el pusese groaza, şĭ-a zburat creeriĭ singur.

Capul luĭ, înfipt într-o suliţă, a fost adus la Grebena şi expus în piaţă, ca toată lumea să-l vază şi să se convingă, că eroul Leonida nu maĭ trăeşte.

Mamă-sa, chĭemată să recunoască pe fiul eĭ în capul expus, spre uĭmirea generală, a strigat, că acela nu-ĭ capul fiuluĭ săŭ. Ea a avut tăria de a-şĭ ascunde toată durerea pe care o mamă o simte la vederea uneĭ privelişte aşa de înfiorătoare! Nenorocita mamă, liberată se retrase în casa uneĭ rude din Grebena şi acolo, ne maĭ putîndu-şĭ îneca durerea, dădu drum lacrimilor şi jalnicilor bocete.

După obiceiŭ, Turciĭ trămiseră capul căpitanuluĭ Leonida la arhiereŭ, ca să-l înmormînteze cu tot ceremonialul datorit unuĭ viteaz. Arhiereul a refuzat înmormîntarea, supt cuvîntul ridicol, că religia creştină nu permite înmormîntarea celor împuşcaţĭ saŭ sinucişĭ!!

Se zice, că nemîngîata mamă a luĭ Leonida, auzind nemernicia fanariotuluĭ, arhiereŭ Kiril, s-ar fi pus pe plîns grozav, şi l-ar fi blăstemat pe el şi pe toţĭ arhiereiĭ şi greciĭ din lume, carĭ, pe cît timp trăia viteazul şi scumpul săŭ fiŭ, nu încetaŭ să o complimenteze în tot felul, ridicînd-o, atît pe dînsa cît şi pe vestitul Leonida pînă în slava ceruluĭ, ear acuma, nicĭ să-l înmormînteze ca pe orĭ-ce creştin de rînd nu vor *cînt'i şi pîngînt'i...!*

XXIII

Cîntecul Pisudereĭ

Pisuderi laĭ mărată,
vin'i Gh'éganlu s-ti bată!
Daţĭ pri tŏacă ş-pri cămbană,
n'ic şi mare si-şĭ arsară,
s-fugă gh'éganlu din hŏară.
Ta si ştibă, o laĭ frate,
Pisuderĕa, că nu z-bate.
Ta să ştibă el' mărâţĭ,
nu h'im mul'érĭ, că h'im bărbâţĭ.
Fuţiţĭ gh'egánĭ, fuţiţĭ *deri* [2]),
nu si calcă Pisuderi.

Pisuderi biată,
veni *Gheganlu* [1]) să te bată!
Daţĭ (osunaţĭ) pe toacă şi trageţĭ [clopotul
mic şi mare se răcară,
să gonească pe Ghegan din sat.
ca să ştie; o măĭ frate,
că Pisuderea nu se bate;
ca să ştie sărmaniĭ de eĭ,
că sîntem bărbaţĭ şi nu femeĭ;
Fugiţĭ Albanejilor, fugiţĭ porcilor,
căcĭ nu pustieşte (nu se calcă) [Pisuderi.

Notă.—In trecut, nu puţine orĭ cete de Albanejĭ, conduşĭ de cîte un şef maĭ îndrăzneţ, întreprindeaŭ expediţiunĭ de jaf în contra satelor vecine Albanieĭ şi neal-banezeştĭ. Satele aromîne, ca cele carĭ se bucuraŭ de o stare excelentă supt raport-tul economic, atrăgeaŭ maĭ cu osebire privirile de cotropire ale Albanejilor. Multe din satele aromîne înfloritoare din Albania au fost distruse din cauza aceastâ, cum sînt Muscopole, Nicolița, Şargănĭ etc. Dar şi Aromînĭĭ, cînd vedeaŭ, că nu maĭ e chip, sărceaŭ în contra lor cu ce puteaŭ şi se luptaŭ vitejeşte, punîndu-ĭ pe fugă, cum e în cazul de faţă.

XXIV

Cîntecul Şirgăn'aţilor

Măraţîl' di Şirgăn'aţĭ,
n-Murĕaŭă fuţiră toţĭ,
c-Ali-pişè l'-asparsi.
Casi plini ş-alăsară,
loc muşât, iu an' bănară.
Z-duc tu ponda di Murĕauă,
iu nu-şĭ cade alba nĕaŭă,
s-crĕască ĕarbă tră cupii,
tră muşate ergh'ilii.
Mĕa ş-ch'irdură ntrĕag'-avĕarĭ,
mĕa ş-muriră di călŏare.

Sărmaniĭ de Şergănĭaţĭ
în Morea fugiră toţĭ,
căcĭ Ali-paşa ĭĭ striçă.
Case pline îşĭ lăsară,
loc frumos, unde anĭ trăiră.
Se duc în pustia de Morea,
unde nu cade albă nea,
ca să crească earbă pentru turme,
pentru frumoase ĭerghelii.
Îşĭ pĭerdură întreaga avere,
muriră de căldură.

XXV

Cîntecul unuĭ haĭduc

Lŏaĭ tufech'a di curao,
oĭ măratlu-n'i!
di-n' tricùĭ doĭ munţĭ cu nĕaŭă,
oĭ măratlu-n'i!
n'erşu, n'erşu pînă n-cale,

Luaĭ puşca de curea,
oĭ bĭetul eŭ!
şi trecuĭ peste doĭ munţĭ cu nea,
oĭ bĭetul eŭ!
merseĭ, merseĭ pînă în cale,

[1]) Albanez de pe la nordul Albanieĭ.
[2]) *Arĭ* în lb. albaneză înseamnă *porc*.

n'-agărşîĭ diznelĕ-a mĕale.
Nu-n' ded di caleşa mĕao,
mĕa-n' ded di pădure grĕao,
tru pădure nă fîntînă,
în' tricùĭ nă stămînă,
ş-alti dao n-munţĭ cŏ-aname,

băgàĭ stroflu tŏ-Arbinşame.

uĭtaĭ jartierele (!) mele.
Nu întâlniĭ oacheşa mea,
ci dăduĭ în pădure grea,
în pădure-ĭ o fîntînă,
unde petrecuĭ o sĕptămînă
şi alte două (sĕptămînĭ) în munţĭ,
[cu renume,
băgaĭ moartea în Arnăuţime.

XXVI

Cîntecul luĭ Nacea

O! laĭ Nac'e, o! laĭ frate,
nu n'-ţ-u dor dĕ-aţĕă Vilarde,
di cănd tĕ-alinai n-ţitate
cu sarica na nă parte.
O! laĭ Nac'a, o! laĭ frate,
sculàĭ domn'il' tuţĭ dim pade,
cu pistol-le afumate
şi ch'uşteca la săhate.
. . . . . .
— Nac'e s-primnă pretu sucach'e,
ncl'inăc'ùn' la tine frate,
nă tăl'ară ca lumach'e,
oĭle nă li lŏară tŏate,
şi bineclu di căvală,
ncl'inăc'ùn' la tine frate,
nă lăsară casa gŏală
Ali-paşa li lo tŏate.

O! măĭ Nace, o! măĭ frate,
nu mi ţĭ-e dor de acea Berate,
de cînd te urcaĭ în cetate
cu *sarica* la o parte.
O! măĭ Nace, o măĭ frate!
sculaĭ domniĭ toţĭ în picioare,
cu pistoalele aurite,
şi *cheosteca* (lanţ) la ceas,
. . . . . .
— Nace se plimbă pe uliţă,
închinăciunĭ la tine frate,
nă tăiară ca ramura,
oile nă le luară toate,
şi calul de călare,
în chinăciunĭ la tine frate,
nă lăsară casa goală,
Ali-paşa le luă toate.

XXVII

Nac'e, dî Dumniţă' s-ţ ŏ-afli,
cum lucràşĭ tine cu mine,
s-lucrĕaţă vizirlu cu tine,
si-n' tĕ-arnĕască *xintopando*, (!)
picurărĭ cu toţĭ fic'ori,
ta s-tĕ-aducă tăşĭ Vilarl'i,
tăşĭ Vilarl'i la ţitate,

s-ţă pitrèc, laĭ Nac'e frate,
ncl'inăc'ún' cu sănătate.

Rodop.

Nace, Dumnezeŭ să te pedepsească!
cum lucraşĭ tu cu mine,
să lucreze vezirul cu tine,
să mi te mături...
păstorĭ cu toţĭ fecĭorĭ,
ca să te aducă tocmaĭ în Berat (!)
tocmaĭ la Berat în citate (închi-
[soare),
să-ţĭ trămit moĭ Nace frate
închinăciunĭ cu sînătate.

(Com. de d. Samargiŭ).

XXVIII

Cîntecul oraşului Berat, căzut în mîna paşei Ali, după o rezistenţă eroică a Aromînilor

Ea inşiţi tu valĕa vĕarde,
si scriáţi unä laĭ carte,
la păşelu di Vilarde:
«Pişé, pălăşti dĕ-asime,
«hŏara nŏastră u lŏaşi tine;
«vine Curti cu Curticä,
«ş-c'ilnicaměa, ş-u lo fricä.»

. . . . . .

Gh'ini grĕa Pitlu al Asi'n,
«ţiniţi, g'on', c-Ali-i pîngi'n!

Gh'ini grĕa h'il'lu ali dade,
«nu dipnèţi ditru ţitate!
«că v-aştĕaptă laĕa mŏarte»

Ean eşiţi în valea verde,
să scrieţi o carte,
la paşa din Berat:
«Paşe (cu) *pălăşte* de argint,
oraşul nostru îl luaşi tu;
veni Curti cu Curtică
şi *celnicamea* şi o luă frică (se in-
[spăimîntă»

. . . . . .

Bine striga Pitul luĭ Asin,
«ţineţi, voĭnicilor, căcĭ Ali este
păgîn!
bine striga fiul mameĭ;
«nu coborîţi din cetate,
căcĭ v-aşteaptă neagra mŏarte.»

XXIX (VARIANTA)

Ea inşiţi tu valĕa vĕardi
z-vă scriáţi unä θirmani,
la pîşelu di Vilardi.
Pişé, pîlăşti dĕ-asimi,
hŏara nŏastră u lŏaşi tini,
vini Curti cu Curticä,
ş-arhundil'a ş-u lo fricä.
Favri z-vă cadă c'itĭili,

ţe nä tăl'at voĭ fluriili,
şi ţe nä tăl'at cutniili [1]).

Ean eşiţi în valea verde,
să scrieţi un firman,
la paşa din Berat.
Paşe cu *pălăşti* de argint,
oraşul nostru îl luaşi tú.
Veni Curti şi Curtică
şi boĭerimea şi o apucă frica.
Făurarĭ să vă cază acoperişurile
[de casă,
căcĭ ne tăearáţi *fluriile*,
şi nä tăearáţi *cutniile* [1]).

XXX

Cîntecul unuĭ tînĕr, pe care rudele nu-l lasă să devie haĭduc

O laĭ Cotĭ, Coti di ch'isă,

casa nŏastră n-aĭ încl'isă,
nă scusèşi g'onli cu furl'i,
dĕ-aurlă'm tuti ca zurli:
— «Tŏarnă-ti, laĭ h'il'lu a nostru,
si-ţĭ l'aĭ mula di cipestru.»

Măĭ Coti, Coti răŭ (lit. de pisa, de
[zmoala, nefericit),
casa noastră aĭ închis,
nă scoseşi voĭnicul cu haĭducii,
în cît urlăm toate ca nebune:
«Intoarce-te, fiul nostru,
să-ţi ieĭ catirul de căpăstru (să de-
[vii earăşi cărăuş).

[1]) Un fel de broboadă.

— «Nu-nˈ mi tornu, lele dadă,
că ma multu nu sĕ-aravdă ;
nu mi torn, s-mi nclˈin la turcu,
ma tu munte va-nˈ mi ducu.
Şcreţî suntu mùnţilˈi,
nˈi ti plimbĭ ca dŏámnili.

Nu mă întorc, dragă mamă,
căcĭ mai mult nu se rabdă,
nu mă întorc, ca să mă închin la Turc,
ci în munte mă voiŭ duce,
dragĭ sînt munţiĭ,
mi te plimbĭ ca doamnele.

XXXI

Cînticlu al căpitan Nacˈa

Capitán prĕ-analtu munte,
vˈingh'iţĭ anˈ imnáĭ mîratlu ;
cîtă aschˈeri ĭŏ viḑúĭ
a tutˈeĭ lˈ-u putúĭ ;
pizura ş-cîvîliria,
si spulbirá cînd mi viděá ;
maşĭ un oclˈu di muşată
nˈ-frîmsi inima mîrată,
că di cîndu îl viḑùĭ,
nˈ-u putù, nu lˈ-u putúĭ.

Căpitan pe munte înalt,
douăzecĭ de anĭ umblaĭ sărmanul,
cîtă armată eŭ văzuĭ,
pe toată o bătuĭ, (a fi maĭ puternic);
pedestrimea şi călărimea
praf se făcea, cînd mă vedea ;
numaĭ un ochiŭ de frumoasă
îmĭ frînse biata inimă,
căcĭ de cînd îl văzuĭ,
mĭ-o putu, nu-ĭ o putuĭ.

Notă. — Căpitanul acesta, de o frumuseţe rară şi de un curaj îndrăzneţ, a fost din satul *Nevcasta*, vre-o 30 de klm. depărtare de Bitolia. El făcea pe *chişigilu* şi apăra caravanele aromînilor de *chişigiaţĭ* turcĭ, pe carĭ îĭ urmărîa pînă la casele lor şi-ĭ ardea de viĭ.

Tradiţiunea spune, că toţĭ turciĭ din cîmpul Bitolicĭ, Pîrleap şi din şesul Coniarilor îl urmăriaŭ să-l omoare şi multe armate s-aŭ pornit în contra luĭ, dar n-aŭ putut să-ĭ facă nimic.

Indrăgostit de o fată din orăşelul Vlaho-Clisura, şi nevoind părinţiĭ să-ĭ o dea de nevastă, a răpit-o cu de a sila.

XXXII

Cel căzut în luptă

O laĭ soţĭ, o laĭ mărâţĭ
cu faţa n-hŏară s-mi turnâţĭ ;
ĕa viníţĭ şi mi băşâţĭ
şi dipreăpoĕa vî dipîrtaţĭ.
Ma staţĭ 0ĕamă s-mĕ-ascultâţĭ
a'rmatlĕ-amĕali si-nˈ li lŏaţĭ
la laĭlu-nˈ tată si-lˈ li daţĭ,
şi di lˈirtari si-l rugâţĭ,
si-lˈ aspuniţĭ vˈiŭ, că mĕ-alisát
că mi pliguíĭ ca un bărbát !
Ninga un zbor va si v-aspún,
şi si-l fiţéţĭ că-ĭ lucru bun :

O măĭ soţĭ, o sărmanĭ,
cu faţa spre sat să mă întoarceţĭ,
ean veniţĭ şi mă sărutaţĭ
şi apoĭ vă depărtaţĭ.
Ci staţĭ niţel să mă ascultaţĭ,
armele mele să-mĭ luaţĭ,
la nefericitul tată să le daţĭ
şi de ĭertăciune să-l rugaţĭ,
să-ĭ spuneţĭ, viŭ că mă lăsarăţĭ,
că mă răniĭ ca un bărbat !
Incă un cuvînt vă voiŭ spune,
să-l faceţĭ, căcĭ e lucru bun :

nu voĭ si ştibă mumă-mĕa,
ne mumă-mĕa, ne soră-mĕa,
mini di pl'umbu că va s-mor,—
ĕali mĕ-aştĕaptă tra s-mi nsor,
ninga un zbor, amár di zbor :
staţi ascultáţi c-agon'a mor,
Ḑioră, laĕa Ḑiorică,
ţe-i dilbidiră ca nă pirdică,
c-un căpitán si si mîrită
ş-un muşát g'oni cu el s-amintă.
ş-armatli aměali aţél s-li l'a
şi pi turcami tut si da.

nu vreaŭ să ştie mama mea,
nicĭ mama mea, nicĭ sora mea,
eŭ de glonte că am să mor,
ele mă aşteaptă să mă nsor ;
Incă un cuvînt, amar cuvînt
staţi ascultaţi căcĭ curînd mor,
Ḑora, biată Ḑorică
ce-i strălucitoare ca potîrniche,
cu un căpitan să se mărite,
şi un voĭnic frumos cu el să nască,
şi armele mele el să le ĭea,
si pe Turcĭ mereŭ să dea.

Notă. — Maĭ toate cîntecile melancolice ale Rominilor încep cu cuvîntul *laĭ, olaĭ*, care este interjecţiune de durere. Acest cuvînt maĭ însemnează, *îmbrăcat în negru, de jale*, de plîns, trist, amărît, negru. Este şi apelativ şi de multe orĭ arată intimitatea în care se află acel ce vorbeşte cu ascultătorul. *Arma* face la plural *armate*, asemenea ună poemă, două poemate.

Acest cîntec nu este complect, lipsesc multe versurĭ de la început, după cum ne spune cel care ni l-a dat.

I. Caragiani

XXXIII

Ch'ita, Teja, Noti

A treĭa-ḑî di Păştili mari,
vîtîmară treĭ l'unari,
treĭ l'unárĭ, treĭ nutinari,
di-l' circară pri mulari,
şi-l' trecură prim pîzari,
se cîudi şi n'ic şi mari.
Ch'ita avĕá nă laĭe mumă ;
di-l plînḑĕá nŏaptĕa pri lună ;
ş-avĕá ş-ună laĭe tetă,
di-l plînḑĕá nŏaptĕa sum tentă ;
Teja avĕá nă laĭe dadă,
şi-l plînḑĕá nŏaptĕa pi vatră ;
ş-avĕá ş-ună laĭe soru,
di-l plînḑĕá nŏaptĕa pi somnu ;
Notĕ-avĕá maş cusurină,
ţe-l plînḑĕá nŏaptĕa pri ţină.

A treia ḑi de Paşte mare,
omorîră pe treĭ leĭ,
treĭ leĭ, treĭ *notinarĭ*,
de-ĭ încărcară pe catîrĭ,
şi-ĭ trecură prin tîrg,
de se uîmi şi mic şi mare.
Chita avea o nefericită mamă,
care-l plîngea noaptea pe lună ;
avea şi o nefericită mătuşe,
care-l plîngea noaptea sub tîntă ;
Teja avea o nefericită mamă
şi-l plîngea noaptea pe vatră ;
avea şi o nefericită soră,
ce-l plîngea noaptea în somn ;
Noti avea numaĭ o verişoară,
ce-l plîngea noaptea pe cină.

Notă.—Chita, Teja şi Noti, aŭ fost Fărşeroţi, căduţi la o luptă afară de Patras în anul d'întîĭ al revoluţiuneĭ greceşti. Aŭ fost foarte corpulenţi şi de o statură uriaşă şi Fărşeroţii numesc pe aceştia *notinuşi* şi *notinarĭ*. Aceştia aŭ şi alte cîntece din carĭ păstrăm numaĭ fragmente. Dar şi acest cîntec este incomplect.

Caragiani.

XXXIV

Cîntecul capitanilor Nica și Mahale

Ḑua moĭ di Paşte mare,
z-vătămară j-doĭ l'undari,
z-vătămă Nica ş-Mihale.
Olaĭ Nica cu ţal Nica
dol'i v-agudi ţĕa ch'ică.
Ţi sta Nica nvirinát?
l'-intră' cuţutlu tu h'icát.
Scŏală Nica, scŏală frate,
că te plîngu daŏli cumnate,
Scŏală Nica, scŏală h'il'ŭ,
dada-ţĭ plînḑe căpiti'n'ŭ.
Scŏală Nica, scŏală sŏare,
nvĕasta-ţĭ plînḑe la c'ic'ŏare.
Scŏală nvĕastă, aprinde foclu,
că Nica ş-lu arucă loclu.

Scŏală nvĕastă, aprinde ţĕara,
că Nica nu ş-lu află sĕara.

Cîntă cucotlu ch'i, ch'i, ch'i,
griţĭ-l'i al Nica că apiri.

Sĕ-aurlă' bellu trăşĭ în ḑĕană,

griţĭ-l'i al Nica, tra s-lu anganã.
Ż-dusiră oile la sărin'e,

griţĭ-l'i al Nica s-li mărşin'e,
Înşi ţaplu tu cărare,
griţĭ-l'i al Nica, să-l' da sare.
Ż-dùsiră oile trăşĭ la baltă,
griţĭ-l'i al Nica, tra s-li adapă.

Weig., Arom. II p. 110—111.

Ziua de Paşte mare
se uciseră doĭ leĭ,
se ucise Nica şi Mihale.
O măĭ Nica cu nevasta luĭ Nica,
pe amîndoĭ vă lovi pica (boală).
De ce stă Nica întristat?
îĭ intră cuţitul în ficat.
Scoală Nica scoală frate,
căcĭ mi te plîng cele două cumnate.
Scoală Nica, scoală fiule,
mama te plînge la căpătîĭŭ (perină)
Scoală Nica, scoală soare,
nevasta-ţĭ plînge la picioare.
Scoală nevastă, aprinde focul,
căcĭ pe Nica nu-l prinde locul
(adică: nu poate sta loculuĭ, nu
poate fi astîmpărat, liniştit).
Scoală nevastă aprinde ceara,
căcĭ pe Nica nu-l află sara
(adică: Nica nu trăeşte pînă la sară).
Cîntă cocoşul: chi-chi-chi-chi!
chemaţĭ pe Nica (să se deştepte),
căcĭ se făcu zi.
Se duse *belul* (nume de berbece,
cîne) pînă pe deal,
ziceţĭ luĭ Nica, ca să-l chĭeme.
Se duseră oile la *sărinie* (loc unde
se dă sare la oĭ),
ziceţĭ luĭ Nica să le mîne la păscut.
Eşi (se ivi) ţapul în cărare,
ziceţĭ luĭ Nica, să-ĭ dea sare,
Se duseră oile pînă la baltă,
ziceţĭ luĭ Nica, să le adape.

P. Papahagi.

XXXV

Cîntecul luĭ Nica

Ţal-Nica, laĭe, ţal Nica!

dŏaŭli s-n-agudĕască pica.
Ţĕ-ari Nica (di) şta nvirinát?
l'-intră cuţutlu tu h'icát.
scŏală nvĕastă aprindi ţĕara,
că Nica va s-nu-l află sĕara;

Nevasta luĭ Nica, bĭata nevastă a
luĭ Nica,
amîndoĭ să ne lovească pica.
Ce are Nica de stă întristat?
îĭ intră cuţitul în ficat.
Scoală nevastă aprinde ceara,
căcĭ pe Nica nu-l va găsi sara;

scŏală nvĕastă aprindi foc,
că Nica va s-lŏ-arucă-n loc;
scŏală, Nica, scŏală, frate,
că-n' ti plîng dŏaŭli cumnati;
scoală, Nica, scoală h'il'ŭ,
plîndi nvĕasta n-cipitîn'ŭ;

viniră oĭli la strungă,
vaĭ di Nica cum s-li mulgă!
Alatră cîn'l'i pri dĕană,
griță-l'i al Nica si-l' angană;
dusiră oĭli la sîrîn'i,
aĭde Nica s-li mîrșîn'i;
dusiră oĭli la baltă,
griță-l'i al Nica si le adapă.

scoală nevastă aprinde foc,
căcĭ pe Nica îl vor arunca în loc;
scoală Nica, scoală frate,
căcĭ mi te plîng două cumnate;
scoală Nica, scoală fiule,
plînge nevasta la perină (la că-
[pătiĭŭ);

veniră oile la strungă,
vaĭ de Nica cum să le mulgă!
Latră cînii pe deal,
chĭemați pe Nica să-ĭ chĭeme;
se duseră oile la *sîrîn'i* [1]);
aĭ Nica să le *mărșinĭ (?)*;
se duseră oile la baltă,
chĭemați pe Nica să le adape.

Notă.—La Arminii sătenĭ, cînd se adresează cine-va cătră o femee măritată, în trebuințează cuvîntul *țealuĭ* saŭ *țalu* cu numele bărbatuluĭ eĭ, precum (ț)alu Nica—Doamnă Nică, țal-Ștefan—Doamnă Ștefan. Este obiceiŭ la Armînĭ, cînd moare cine-va, să se adune bătrîne și să-l plîngă cu cîntece de jale; ast-fel de cîntece circulă multe pe la eĭ, și bătrînele tot-d'auna maĭ fac și alte noĭ, pentru carĭ cele poete aŭ și plată de la rudele mortuluĭ. . . . . .

. . . . . .

Dar foarte puține cîntece de acestea am putut să culeg pentru că babele, carĭ le știŭ nu vor să le dică, avînd superstițiune, că dacă le vor zice, are să moară cine-va. Cîntecul de maĭ sus se cîntă la păstoriĭ, carĭ mor tinerĭ, și este făcut tot de bătrîne cu ocasiunea rănireĭ luĭ Nica, păstor bogat, care în revoluțiunea greacă de la 1821 în Acarnaria își lăsă oile și merse la luptă, de unde a fost transportat în familie cu pieptul rupt, după cum ni se spune de cel care ne-a dictat cîntecul. Nica a fost *Fărșirot*. Fărșiroții sînt nomadĭ răspîndițĭ în toată *Rumelia*, sînt renumiți între Aromînĭ pentru limba romînă ce o vorbesc neamesticată cu vorbe străine și plină de vorbe latinești curate; sînt curat îmbrăcați în straie albe de lînă, țesute foarte fin de femeile lor, carĭ se deosibesc de cele-l'alte Romîne prin costumul lor foarte pitoresc. Eĭ sînt foarte ospitalierĭ, francĭ, mîndri, pînă la fanatizm de naționalitatea romînă, voînicĭ, și pentru amiciție și parolă își daŭ și viața. La eĭ se află cele maĭ multe cîntece populare, în carĭ se cîntă maĭ mult bărbățiĭ de căpitanĭ. Mulți căpitanĭ distinși în revoluțiunea greacă, precum Geavela, Cionga, Bociari, Lambru, Cacioni, frații Caciandoni, Lepenioti, Zerva etc., aŭ fost Fărșeroți. Grecii ĭ-aŭ făcut în istoriile lor grecĭ, dar cel puțin numele dovedesc că aŭ fost Aromînĭ.

Ioan Caragiani.

XXXVI

Cîntecul hoarelor din Aspropotam

Voĭ munți al ch'irătă,
hŏare dĕ-Asproputamu,
Armîn'l'i voĭ țe-l' adărât,
Armî'n' și Sărcăc'an'i,
țe țin tu mănări fûril'i,

Voĭ, munților blăstemați,
voĭ, munților din Aspropotamu
pe Romînĭ voĭ ce-ĭ făcurăți,
pe Romînĭ și pe Sărăcăcianĭ,
carĭ țin pe haĭducĭ în *mandrele* lor,

[1]) Loc, unde se dă sare oilor.

şi ĕarănă şi vĕară ?
. . . . . .
Rg'uhă'l' arucă hŏárili
hŏárili vlahuhŏari,
la ţel pîşè, Husni-pîşè,
ta s-aguněască furl'i,
Gh'anàch' aţelu di Cornu,
şi Tach'e di Vindişta,
Ḍimàch' aţèl di Castan'á,
şi Hrista di Gărdich'i.
Gh'urgàch' al C'ac'ŭ di 'Agrafa
Tomălu di Halich'i.
Maşĭ Hag'i-Gachĭ nu si scrie,
nu vru tra si-s grăpsĕască,
lĭ pîtiḍă' fic'orl'i nîs,
nis l'-ari şi cumbari.

toată earna şi vara ?
. . . . . .
jalbe satele dă,
toate satele romîneştĭ,
la cel paşe, Husni-Paşe,
ca să gonească haiducii:
Ianachĭ cela de la Cornu,
Tachi de la Vindişte,
Ḍimachĭ de la Castania
Christa din Gardişte
Ghĭorgachi Cĭacĭu din Agrafa,
Toma din Halichi ;
numaĭ Hagi-Gachi nu suptscrise
nu vroi să suptscrie,
căcĭ le boteză copiĭ,
şi-ĭ sînt finĭ.

Notă.—Evenimentul acesta, a avut loc pe timpul cînd Tesalia era administrată de unul dintre ceĭ maĭ capabilĭ *valiĭ* aĭ Turcieĭ, de către dreptul, integrul şi valorosul Husni-Paşa.

Aromînii din satele pomenite în cîntec, prin fruntaşii lor, s'aŭ adresat luĭ Husni-Paşa ca să puie capăt banditizmuluĭ din Tesalia.

Măsurile luate de către Husni-Paşa aŭ prins pentru moment şi mult bine pomenesc de dînsul Aromînii, carĭ l-aŭ cunoscut. Linişte deplină introduse în vilaetul săŭ, dar aceasta a fost de puţină durată, căcĭ permutat la Ianina, haĭducia a început să înflorească din noŭ şi maĭ toţĭ fruntaşiĭ carĭ aŭ semnat petiţia în contra Armînilor păstorĭ, ca să fie goniţĭ de prin Aspropotam, aŭ trebuit să se expatrieze, ca să-şĭ scape viaţa.

Unul dintre aceştia, Dimachi, a venit în Romînia, unde se bucură de o avere bunişoară.

Hagi-Gachi trăeşte şi astăzĭ în Tesalia şi se bucură de mare influenţă. A fost ales de maĭ multe orĭ deputat în parlamentul Greciei şi primar în oraşul Tricala,

XXXVII

Cîntecul căpitanuluĭ de haĭducĭ Tuma (Toma)

Mi sculăĭ tah'ina n-ḍare,
di n'i lŏaĭ nă ḍĕană mare,
ḍĕana n-sus cîtră limeri,
limerĕa ş-avĕá carteri.
Carterĕa ş-avĕá ş-pîpă',
ţe carĭ dĕadi dĕ-amină',
căpitanlu arîsturnă'.
«Laĭ pîpă', pîpă' di drac,
ţĕ-agudişĭ Tumălu n cap.»
Ţe ḍîse Vangh'éli Spînlu

Mă sculaĭ dîmineaţa 'n zorĭ,
şi apucaĭ spre un deal mare,
dealul în sus cître *limeri* [1]),
Limerea avea şi *carteri* [2]).
carterea avea un popă,
care cînd împuşcă,
pe căpitan îl răsturnă (îl omorî) :
«Măĭ popă, popă de drac,
ce lovişĭ pe Toma în cap.»
Ce zise Vanghelĭ cel Spîn,

[1]) Locul unde se odihnesc haĭducĭĭ în timpul zileĭ.
[2]) Loc de pîndă al haĭducilor.

ţe dîse g'enilĕ-armînlu,
«carî z-bigă'm *gramaticolu*,
că nă z-vătimă Tumălu ?»
—Z-bigă'm Spirlu aţèl arăulu.

ce zise voĭnicul cel romîn,
«pe cine să punem *scriitor*,
căcĭ ni se omorî Toma ?»
—Să punem pe Spiru cel răŭ.

Notă.—Acest căpitan de haĭducĭ a trăit, după tradiţia populară pe la începutul secoluluĭ acesta, pe timpul luĭ Ali-paşa.

Căpitaniĭ de haĭducĭ, ca cei maĭ distinşĭ, ştiaŭ une orĭ şi carte şi făccaŭ şi pe scriitorul bandeĭ.

XXXVIII

Dima al Fură

Nă sută ţaţi turţi,
ş-alţi ahînţi armătuláţĭ,
ş-apucară calĕa mare,
di si duc la Dima-l Fură:
— «Bună-ţi ŏară, le ţal Dima!

— «gh'ine vinet, voĭ laĭ g'onĭ,
că şidéţĭ puţi'n îm pade
şi vă bag nă θĕam di mĕasă,
si vă tornu v'in di vecl'ul.

— «Nu-ţĭ vrem mĕasă, v'in nu-ţĭ vrem,
Dima-l Fură noĭ îl vrem.
— «Dima-l Fură nu-ĭ aŏaţi,
că si duse nun îm Pole,
cu nă sută armătuláţĭ,
di şi şade n-cap di mĕasă,
cu călpach'a pri ţinucl'u.

O sută zece Turcĭ,
şi alţi atîţi armatolĭ,
apucară calea mare,
şi se duc la Dima luĭ Fură:
— «Bună ziua, ţal Dima (nevasta luĭ Dima)!

— «Bine veniraţĭ, voĭ voinicilor,
ean şedeţĭ puţin pe jos,
ca să vă puiŭ niţică masă,
şi să vă servesc vin bătrînesc (vechiu).
— «Nu vrem masă, vin nu vrem,
pe Dima luĭ Fură noĭ îl vrem.
— «Dima luĭ Fură nu-ĭ aci,
căcĭ se duse naş la Constantinopol,
cu o sută de armatolĭ,
şi şede în capul meseĭ
cu şervetul pe genuchiŭ.

Floru.

XXXIX

Cîntecul a două c'ilnicŏan'e

Trei pul' muşàţĭ şiděá,
n-ḑĕană la Sintilie,
di treĭl'i aţèl ma n'iculu,
si tŏarnă di lă ḑiţi:
«Nŏ-avḑi'ţĭ voĭ soţl'i a meĭ durùţĭ,
«voĭ fraţĭ, voĭ cusurin'i
«şi lu călcară Andiculu,
«şi laĕa di Murĕaŭă,
«ş-lŏară mumîn'li cu fic'órĭ

«şi nvĕasti cu sucrin'i,

Treĭ păserĭ frumoase şedeaŭ
în deal la Sintul Ilie,
din tustrele cea maĭ mică,
se întoarce şi le zice:
«Nu auziţĭ, voĭ tovarăşiĭ mieĭ iubiţĭ,
«voĭ fraţĭ, voĭ verişorĭ;
«Andicul îl călcară
«şi pustia de Morea,
«şi luară (în captivitate) mame cu copiĭ,
«şi niveste cu socrime,

«di-şi lŏară dŏaŭă arhòndisi,
«le! dŏaŭă c'ilnicŏan'i,
«unèĭ îl' ḑicu ţal Gh'anàch'
«şi alîntei Lenă.
«Nu plînḑe, tine ţal-Gh'anàch',
«şi tine laĭe Lenă,
«nîpòĭ tu loc-vă va vă ţeţĭ,
«s-tu vilaetĕa vŏastră.

«işĭ luară şi două boerese,
«două *cilnicoaĭce*,
«pe una o chĭamă *ţal-Ghĭanachĭ* [1])
«pe cealaltă Elenă.
— «Nu plînge, tu *ţal-Gĭanachĭ*
«şi tu nenorocită Lenă,
«earăşĭ în locul vostru vĕ veţĭ duce,
«şi în vilaetul vostru».

XL

Cîntec din timpul cînd la Ohrida aŭ vrut să recruteze şi pe creştinĭ în armată

Nu-n' mi plănḑi, mamă,
şi nu-n' mi jilĕá
mi scriară tru nizame,
tru nizame ş-tru turcame.
Nu-n' mi plănḑi mamă,
şi nu-n' mi jilĕá, [1])
n' dedirá fesĕ-aroşe,
şi cu nă fundă mare:
n'-dedirá şi tufech,e;
n'-dedirá şi piştole;
n'-dedirá şi trumpetă
tra si-l' bat al Miralaie.

Nu mă plînge, mamă,
şi nu mă jeli,
mă scriseră în armată,
în armată şi în turcime.
Nu mă plînge mamă,
şi nu mă jeli
îmĭ dădură fes roşu
şi cu canaf mare,
îmĭ dădură şi puşcă,
îmĭ dădură şi pistol,
îmĭ dădură şi trompetă.
ca să cînt colonelulŭi.

Notă. — Acest cîntec reaminteşte de încercarea făcută de guvernul turcesc o dată de a recruta soldaţĭ şi dintre creştinĭ.

Ohrida. Dimoane Mihail.

XLI

Cîntecul luĭ Zafirachĭ

Lele h'il'lu al Zafirach'i,
lele piştole afumate,
lele corḑi nipurtate,
alîsate tute mpade,
tăşi tu meseă di Livade.
Io măratlu-n' mĕ-acăţară,
mĕ-acăţară, mi ligară,
mi tricură pi sub case,
cu fotislu di mătase,
ş-clisurĕan'l'i făţĕá haze.

Vaĭ! fiul luĭ Zafirachi,
vaĭ, de pistoalele aurite,
vaĭ, de săbiĭ nepurtate,
lăsate toate jos la pămînt,
tocmaĭ în mijlocul satuluĭ Livade.
Pe mine bĭetul mă prinseră,
mă prinseră, mă legară,
mă trecură prin supt *case*,
cu fotisul de mătase,
şi clisureniĭ se uĭtaŭ.

[1]) Cuvîntul *ţal* se adaugă înaintea numeluĭ masculin, cînd vrem să desemnăm nevasta cuĭ-va. Ex. *Ţal George*, corespunde: madame-George: *nevasta luĭ George*.

Mi tricură prin C'iire,
soţl'i a n'eĭ toţi făţéă sire.
Pînă z-bĕa turcul cafelu,
viniră di-n' lŏară nelu;

mĕ-acăţară n-loc di fur,
mĕ-aduţéă cătră n-Custúr;
mi tricură după ḑeană,
n'i si dusi laĕa bană.

Mă trecură prin *Ciire*,
soţii mieĭ toţi priveaŭ,
Pînă să bea turcul cafeaoa,
venirà (alţi turcĭ maĭ micĭ) şi mĭ luară inelul;
mă prinseră ca pe un fur,
mă pornirà cîtră la Castoria;
mă trecură după deal,
mi se duse biata viaţă.

Notă.—După răscoala făcută de cître Negusteanĭ,—armînĭ, bulgarĭ şi grecĭ,—întrînd armatele, în Neagoşte, şi împrăştiind groaza în toate părţile, mare parte din eĭ, aŭ luat ce aŭ putut şi aŭ fugit care în cotro a putut. *Zafirachi*, un bogat negustean, după ce-şi cusu în haine toţi polii de aur, se refugie la Vlaho-Clisura, unde rămase ascuns multă vreme la o bătrînă. Pe la culesul viilor, un grec din Castoria, venind pentru zeciuecală, şi prinzînd de veste, că un Negoştean se ascunde în Vlaho-Clisura, în dorinţa de a fi recompensat, l-a trădat autorităţilor turceştĭ, din care cauză arhiereul din Castoria l-a afurisit. Nefericitul Zafirachi a fost prins şi decapitat după deal la Vlaho-Clisura.

Case, Ciire, sînt nume de mahalale din partea de jos a oraşeluluĭ Vlaho-Clisura.

XLII

Cîntecul luĭ Fezu, dirvenaga

Nu tĕ arisi filurĕaŏa,
Fèzu dirvènaga,
nu te arisirà hăşl'i,
ţ-işişĭ nŏaptĕa tu munţi,
în sus tu vlahuhori,
şi la C'irneşi ti duţéăĭ
la căliv'le armîneşti.
şi c'ilnicazl'i îţĭ ḑiţéă
şi c'ilnicazl'i z- ḑicu:
«Bĕeasă, Fezu, s-nu ti duţi,
Bĕeasă si nu n'erḑi,
că sun tuţi furl'i adunáţi
că sun tuţi cipitan'l'i.
Aclo i Gh'ica ci'nili,
şi Cuşlu al Dispùli,
Cuşl-al Dispùlĭ auşulu,
aţèl cu barba lungă.
Acló i cipitán Macri,
Macri aţél Privul'atlu;
şi sun, laĭ Fezŭ, Garel'eanl'l'i,
Brăjasl'i fraţi Garel'a.»
Fezlu si avdă el nu vru,
Fezlu nu vru s-ascultă.
M-Bĕeasă Fezlu sĕ-alumtă'
cu furl'i aţèl' armîn'l'i
şi z-vîtimă' Fezlu avḑi't
di z-vîtimă' măratlu!

Nu-ţĭ plăcu *filureaua*,
Fezule dirvenaga,
nu-ţĭ plăcură *hăşile*,
eşişĭ noaptea în munţi,
sus în satele romîneşti,
şi la Cerneşi te duceaĭ,
la colibele romîneşti.
Şi celniciĭ îţĭ ziceaŭ
şi celniciĭ îţĭ zic:
«La Băeasă, Fezule, să nu te ducĭ
la Băeasă să nu miergĭ,
căcĭ sînt toţi haĭduciĭ adunaţi,
căcĭ sînt toţi căpitaniĭ.
Acolo este Ghica cîinele
şi Cuşul luĭ Dispuli;
Cuşul luĭ Dispulĭ, bătrînul,
cel cu barba lungă.
Acolo este căpitan Macri
Macri acel Privolĭatul,
şi maĭ sînt, Fezule, fraţiĭ Garelĭ,
Brăjaţiĭ fraţi Garelĭa».
Fezul să audă el nu vroi,
Fezul nu vroi să asculte.
Lă Băeasă Fezul se luptă
cu hoţiĭ aceĭ rominiĭ
şi a fost omorît Fezul renumit,
şi a fost omorît sărmanul!

Notă. — In contra haĭducilor răsculaţĭ la 1877, ne putînd nicĭ o armată să lupte cu succes din cîte s-aŭ trămis de pe la Ianina şi Grebena, Fezul, viteazul păzitor al trecătorilor din *hăşĭ*, a fost însărcinat să vie în munţiĭ Pinduluĭ şi să-ĭ decimeze. Armata luĭ era compusă din tot ce-ĭ maĭ ales ca Albanez şi Fărşerot. Totuşĭ, haĭduciĭ romînĭ, carĭ petreceaŭ în satul romînesc Băeasa, l'aŭ biruit; după o luptă eroică de o parte şi alta şi după o rezistenţă extraordinară şi un eroizm din cale afară mare din partea luĭ Fezu, care în ultimul moment a fost părăsit de voiniciĭ săĭ, acesta a căzut străpuns de vre-o şase gloanţe. Se zice, că fiind rănit la o mînă, a putut ţine piept haĭducilor singur, luptînd numaĭ cu o singură mînă, în timp de maĭ multe ore. Cu el aŭ maĭ căzut cîţĭ-va voiniciĭ, albaneji şi Fărşeroţĭ, ear ceĭ lalţĭ aŭ scăpat prin fugă. Voĭniciĭ luĭ Fezu eraŭ îmbrăcaţĭ toţĭ haĭduceşte. El era de o statură înaltă, zvelt la corp, frumos, cu ochiĭ viĭ şi cu privirea ageră; plin de bunătate cu ceĭ buniĭ, dar foarte aspru cu răŭ făcătoriĭ. Umbla îmbrăcat cu fustanelă haĭduceascâ şi cînd intra în sate se schimba în poturĭ (cĭoareci). Vestea, că haĭduciĭ petrec la Băeasa a primit-o, pe cînd el se afla în satul Avela, pe la 1880, în timpul vereĭ, găzduit în casa unuĭ unchiŭ al nostru.

Ceĭ maĭ viteji dintre haĭducĭ aŭ fost fraţiĭ *Gareľa* din Brĕaza. Aceştia, închinaţĭ maĭ tîrziŭ, aŭ fost condamnaţĭ la o moarte foarte barbară.

XLIII

Cîntecul căpitanuluĭ Sina

Şapte anĭ, lele şapte anĭ,
Şapte anĭ ĭo-nĭ fecĭŭ tu munte,
căpitán Sina!
tu mùntile di Nivĕasta;
nĭ-dimîndă', lele, nĭ-dimîndă',
nĭ-dimîndă' tatăl a nĭeŭ:
«z-vĭină Sina hĭilĭlu a nĭeŭ,
«z-vĭină Sina si-nĭ lu nsor,
«ta s-nĭ-adunu cu un zbor
«ŏáspiţĭi şi soţĭi a nĭeĭ».
Inchĭisíĭ, laĭlu-nĭ, inchĭisíĭ,
inchĭisíĭ, să-nĭ vĭin a casă,
tu vinĕarĕa ţi fĭţĕám,
ş-arcară ş-mi pliguiră,
şi mpadi mĕ arucutiră,
nu-s cĭirĕaşe moĭ, nu-s cĭirĕaşe,
nu-s cĭirĕaşe, că-s gugŏaşe.

Şapte anĭ, vaĭ, şapte anĭ,
Şapte anĭ eŭ făcuĭ în munte,
căpitan Sina
în muntele di Niveasta;
îmĭ trămise vorbă, vaĭ, îmĭ trămise vorbă,
îmĭ trămise vorbă tatăl mĭeŭ:
«să vie Sina fiul mĭeŭ,
«să vie Sina ca să-l însor,
«ca să-mĭ adun cu un cuvînt,
«oaspeţiĭ şi tovarăşiĭ mĭeĭ».
Porniĭ, bĭetul porniĭ,
porniĭ să viŭ a casă,
pe cînd veneam,
aruncară (ad.: împuşcară) şi mă răniră,
şi pe jos mă rostogoliră,
nu sînt cireşe, măĭ, nu sînt cireşe
nu sînt cireşe, ci sînt gloanţe.

XLIV

Cîntecul dirvenilor

Puĺĭ bat şi si jilescu,
că dirvenĭli s-turchĭipsescu,
bati ş-cuclu pri cirèşĭ.
că li lŏară Arbinèşĭ,
Arbinèşĭ făr di cîmèşĭ,

Păserile cîntă şi se jălesc,
căcĭ dirvenile se turcesc,
cîntă cucul pe cireşĭ,
căcĭ le luară Albanejĭ,
Albanejĭ fără de cămăşĭ.

Avdi'ţi vlahuhóri, fumèl',
s-nu triţèţi pri la dirvèn',
ch'ifaluhòri si h'iţi di vreţi,
tu arniŭ si nu dipnéţi,
ma tu munte z-vă tridèţi,
putè turţi s-nu vidèţi,
carî Vinèticlu va-l trĕacă,
prit cuţùt Stergh'ul va-l trĕacă.

carî va 'stal'i pritu hăşi,
va-l ch'ară turţi ş-Arbinèşi.

Auzî sate romîneştî şi familii,
să nu treceţi pe la *dervenî*,
sate independente să fiţi de vroiţi,
în *arniŭ* să nu vă coboriţi,
ci la munte să vă retrageţi,
nicîodată o dată turcî să nu vedeţi.
Cine va trece rîul Venetic,
prin cuţit îl va trece căpitanul [Sterghin;
cine va trece prin *hăşi*,
îl vor pierde Turcii şi Albanejii.

Notă. — *Dirvenî* se numĕau trecătorile, carî altă dată erau păzite de Aromînî, cînd aceştia se bucurau de independenţă naţională. Mai tîrziŭ aŭ fost încredinţată paza lor Albanejilor.

Căpitan Sterghiŭ, după îmformaţiunile pe care le avem, a fost un bogat celnic, ale cărui turme umpleau earna toată Tesalia şi toată cîmpia Caterinei. El este pomenit şi în alte cîntece greceştî supt numele de *Vlahu-Sterghiu*. Aşa într-un cîntec grecesc, culeş de noî, se zice:

Κίνισεν οὔ βλάχου-Στέργιος,
για νὰ πάῃ στα βλάχου-χώρια
(adică:
Porni aromînul Sterghiu,
Ca să meargă (să easă) în satele aromîneştî.

XLV

Cîntecul de jale al celor treî fraţî căpitanî Dimachî, Tolî şi Constantin, din Gramoste originarî.

Le! ţe-î arăŭlu ţe pîţi'm,
noî-măraţi-l' di furi,
Veli-pişé n-asparsi toţi,
Veli nă lo mul'erli
şi Tîrnova lĕ-ascăpità',
şi-n Tîrnuva lĕ-aduse
Niinti z-duţi ţal Dimàch'
dup-ĕa laĕa ţal Toli,

ş-nipòî, nipòî ţal Custantin,

cu n'iculu-l' îm braţă.
Veli-pişè ma ş-li mutrĕ'a,
dĕ-anălt di pri sărae.

Vaî, ce răŭ păţirăm,
noî sărmaniî de furi,
Veli-Paşa ne strică pe toţi,
Veli nă luă muîerile.
Şi Tîrnova le asvîrli (lit. apuse)
şi la Tîrnova le aduse.
Nainte merge nevasta luî Dimachi
după ea nefericita nevastă a luî [Toli,
şi îndărăt de tot nevasta luî Con- [stantin
cu micuţul eî în braţe,
Veli-Paşa mi li privea,
de sus din palat.

(Necomplect).

Notă. — Evenimentul cîntat în acest cîntec s-a petrecut pe timpul luî Ali-Paşa, cînd fiul acestuia veni în Tesalia, la Tîrnova, şi pe carî haîducî nu putea să-î prinză saŭ să-î omoare, avea ordin să-î constrîngă la *nclinare* prin închiderea rudelor celor mai apropiate lor.

Actul de a se supune autorităţilor şi a promite, că în viitor va duce o viaţă liniştită, se numeşte:

nclinare (închinare);
mi nclin, mă supun, mă închin.

şi se facea cu o deosebită ceremonie.

XLVI

Prinderea unuĭ fiŭ de celnic din Muzachia de către hoţiĭ albanejĭ

Pr-ĭu tricură, lele fic'órĭ,
pr-ĭu tricură furl'i a sĕară?
— Pri la oili, lele fic'órĭ,
pri la oĭli Arumî'n'ilor,
di-şi lŏară oĭ, ş-lŏară birbĕţĭ,
ş-lŏară şi birbeclu aleptu,
ş-lŏară h'il'lu di c'elnic,
îl lŏară dispul'aţl'i,
dizbrînaţl'i,
dişşuţiţl'i, etc.
şi dusiră, mamă, dusiră,
şi nîpòĭ nîşi nu-şi v'inu.
El ş-erá, lele fic'órĭ,
el ş-erá un ş tut a mă-saĭ
el ş-erá un ş-tut a tat-suĭ.
Ntrĕaga fară, lele fic'órĭ,
ntrĕaga fară ş-alăgá,
şi si-l află nu putĕá,
mă-sa laĕa,
mă-sa corba;
sĕ-arupĕá,
si zmulgĕá,
mîn'li ş-frîndĕá
cu zgh'ic zgh'ilĕá,
h'il'lu ş-cîftá,
hil'lu dusi, mumă, dusi,
şi nîpòĭ h'il'lu nu v'ini.
C'urbăgĭoan'a,
c'ilnicoan'a,
asimcò da,
turmi tixĕá, etc.
h'il'lu si-l vĕadă,
di la furĭ si-l scŏată,
ma duse, mumă, duse,
şi nîpòĭ h'il'lu nu v'ini.

Pe unde trecură, dragĭ feciorĭ,
pe unde trecură hoţiĭ a sară?
— Pe la oile, dragĭ feciorĭ,
pe la oile Aromînilor,
şi luară oĭ, şi luară berbecĭ,
şi luară şi berbecul distins,
şi luară şi pe fiul de celnic,
îl luară despuiaţiĭ,
descinşiĭ,[1])
desşuţiţiĭ etc.
şi se duseră, mamă, se duseră,
şi îndărăt eĭ nu maĭ vin.
El (fiul de celnic) era, dragĭ feciorĭ,
el era unicul la mamă-sa,
el era unicul la tatăl săŭ.
Intregul trib, dragĭ feciorĭ,
intregul trib alerga
şi să-l afle nu putea,
Mă-sa nenorocita,
mă-sa sărmana,
se rupea (de disperare),
îşĭ zmulgea (părul),
mîinele îşĭ frîngea,
cu ţipăt ţipa,
fiul îşĭ cerea,
fiul s-a dus, mamă, s-a dus,
şi îndărăt fiul nu vine.
Boereasa,
celnicoaĭca
argint da,
turme promitea etc.
fiul ca să-şĭ vadă,
de la hoţĭ să-l scoată,
ci s-a dus, mamă, s'a dus,
şi îndărăt fiul nu vine.

XLVII

Chĭale Laĭe

(Fragment)

Ţi şinsí nî Ch'ale-Laie,
di sŏ-av'in'ile di Bosn'a,
s-adună cîti nî fĕată,

Eşi o Ch'ale-Laĭe (pĭele-neagră) (!)
din viile din Bosnia,
să adune cîte o fată,

[1]) Epitete de derîdere la adresa hoţilor albanejĭ, carĭ de multe orĭ nicĭ cămaşă n-aŭ.

nî fĕată din sĕară n-sĕară ;
vinĕ-araḑa ş-la *Iancu Voĭvoda*
— Bună sĕară, Iancu Voĭvoda.
— Gh'ine viniş', Ch'ale-Laĭe,
ĕá ursĕá di şeḑî în pade !
s-ţi bag mĕasa ş-mîcă'm pâne.
— Nu vinim ti mîcare pâne,

si-n' daĭ sor-ta tora sĕara.
Ş-ah'urh'i fĕata si-şi plângă : —
«taţe-n' soru, di nu-n' plânḑi,
ma l'a-n' ţi calu di mână,
di-n' ti du la nalbanlu,
ta si-n' ţî ncalţî calu.
— Bună-ţî ŏară, moĭ nalbane,

— Gh'ine viniş sora-l Iancu.
— Mi pitricú Iancu-Voĭvoda,
ta s-n'i ncalţî calu.
— Cara s-n'i daĭ ocl'ul laiŭ,
aşi va s-ţî ncalţu calu.
ş-ah'urh'i fĕata si-şi plângă.
— Ţi-n' aĭ sorâ di ma-n' plânḑi ?
— Aşî n' ḑise nalbanlu,
cara si-n' daĭ ocl'ul laiŭ,
aşiţe va-n' ţî ncalţu calu.
— Taţe-n' soru, di nu-n' plânḑi,
ma l'a-n' ţî calu di mână,
şi du-te la simîrălu,
— Bună-ţî ŏară, simîră'
mi pitricú Iancu-Voĭvodă,
ca s-n'-adări şaŏa caluĭ

o fată din tară, sară ;
veni rîndul şi la Iancu-Voĭvodă.
— Bună sară, Iancule-Voĭvodă.
— Bine veniş, Chiale-Laĭe,
ean poftim de şezi jos !
ăs-ţi bag masă, să mîncăm pîne,
— Nu venirăm pentru mîncare [pîne,
să-mĭ daĭ pe sora ta acuma sara.
Şi începu fața să plîngă,
«tacĭ, soră, nu plînge,
ci ĭea calul cu mîna,
mi te du la potcovar,
ca să-ţi potcovească calul.
— Bună ziua (lit. oară), măĭ pot- [covarule.
— Bine veniş, sora luĭ Iancu.
— mă trămise Iancu-Voĭvodă
ca să potcoveşti calul.
— Dacă m-eĭ da ochiul negru,
așa îți voiŭ potcovi calul.
Şi începu fata să plîngă.
— Ce aĭ, soră de plîngi ?
— Așa-mi zise potcovarul,
dacă m-eĭ da ochiul negru,
— Așa ţî-voiŭ potcovi calul.
— Tacĭ, soră, nu plînge,
ci ĭea calul de mînă
şi dute la şelar.
— Buna-ţî ziua, şelarule,
mă trămise Iancu-Voĭvod,
ca să-mĭ facĭ şaoa caluluĭ.

. . . . . .

(necomplect)

Cruşova. Cules de d. T. Şunda.

XLVIII

Cîntecul căpitanuluĭ Căcărănda

Aŏá pri gh'os, pri ningă amare,
Avḑi'ţi nă hăbare mare ;
ş-trĕaţe Gh'anách' al Căcărandă
ş-trĕaţe cu tută a luĭ g'unĕaţă.
— Gh'anách', turbeta ş-timbîrălu
ĕa, ĭu v'ine Avḑi păşălu.
— Cara v'ine, gh'ine v'ine,
«aŏaţe va lŏ-aştépt şi mine.
«Laĭ Gurgoţa cusurine,
«l'a dulbia, mutrĕá gh'ine,
«l'a dulblia mutrĕá gh'ine,

Aci pe jos, pe lîngă mare,
auziţi o ştire mare,
trece Ghianachĭ luĭ Căcărandă,
trece cu toată voinicia luĭ.
— Ghianachĭ, trompetă şi tamparâ.
eacă vine Avḑi-paşă.
— Dacă vine, bine vine
aĭcĭ îl voiŭ aştepta şi eŭ.
«Măĭ Gurgoţa verişorule,
«ĭea binoclul, uĭtă-te bine,
«ĭea binoclul, uĭtă-te bine,

«mutrĕă cîtă asch'ere v'ine.
— Ţi s-ţi ḑîc Gh'anach'e frate,
si umplu nă laïe pade.
— Lai Gurgoţa, tivich'ele,
tĕ-aspîrĕăşi dĕ-ahîntă asch'ere?
lŏaţi tufech'li şi sculàţi
ş-aciţăţi cîte doï braḑi,
z-daţi tu carne fîră n'ilă,
ca şi altă asch'ere z-v'ină;
j-vitîmăţi! s-nî sătură'm,
şi s-şim ḑeănă ca z-g'ucă'm.

«privește cîtă armată vine.
— Ce să-ţi zic, Ghĭanache frate,
se umplu tot cîmpul.
— Măĭ Gurgoţa nebunule,
te spăriești de atita armată?
Luaţĭ puștile și rădicați-vă
și pitiți-vă după cîte doĭ braḑĭ,
și daţĭ în carne fără milă,
ca și altă armată să vie;
și ucideţi! să ne săturăm
și apoĭ să eșim pe colină să jucăm.

«Gaz. Mac.» C. Cozmescu.

XLIX (VARIANTA).

— Iu-n' ţ-u dĕade Gh'anách' frate,
— N'-u dĕade tăş tu h'icate
di nu pot s-mi scol di pade.
Un laĭ pl'um(b) di ţinţi praţĭ
vitîmă' doĭ nişaláţĭ.
Gh'anách' nipotlu ali Pepi,
ti plămsi nă vilaeti;
Gh'anách' pală di flurie
ti plănḑi nă Sch'ipărie,
Şch'ipărie cu armîname,
că sĕ-astimse nă g'uname.

— Unde ţĭ-o dădu Ghianachi frate?
— Mĭ-o dădu tocmaĭ în ficaţi,
că nu pot să mă scol de jos.
Un bĭet glonte de cincĭ parale,
omorî doĭ distinşĭ (renumiţi).
Ghĭanachĭ nepotul Pepeĭ,
te plînse un vilaet;
Ghianachĭ sabie de flurie
te plînge o Albanie,
Albanie cu rominime,
ca se stinge un voĭnic.

L (VARIANTA)

O laĭ Gh'anach'i Găgăraţă,
nŏ-aĭ n'ilă di tinirĕaţă, (bis)
cînd i zborlu di g'unĕaţă.
Şapti an' tut pri nă ḑeănă,
nu ţ-u n'ilă dĕ-a ta bană?
Zagorĕa tută tĕ-avină,
Vîră pl'umbu nu ti lŏa;
O, laĭ Gh'anach'i Găgăraţa,
dusi bana şi g'unĕaţa
di nă tîpanc'i dĭ-un bişlîc,
ţe tĕ-agudi trăşĭ tu burîc.

Măĭ Ghĭanachiĭ Găgăraţă,
nu aĭ milă de tinireţe (bis),
cînd e vorba de voĭnicie.
Şapte anĭ tot pe un deal,
nu ţĭ-e milă de a ta vĭaţă?
Zagorea toată te urmărea
niciĭ un glonte nu te nimerea;
O, maĭ Ghĭanachi Găgăraţă,
se duse vĭaţa și voĭnicia,
de o *tîpance* [1]) de un *beşlic* [2]),
ce te lovi tocmaĭ în buric.

LI

Cîntecul căpitanuluĭ Cuștareli

. . . . . .
Ţi și fĕaţi Cuştarèlĭ,
Cuştarèlĭ ditu fumèl'?

. . . . . .
Ce se făcu Cuștarelĭ,
Custalelĭ din familiĭ?

[1]) Un fel de armă eșită azĭ din uz.
[2]) Monedă turcească, eșită din uz, și valorînd altă dată 5 leĭ turcești.

— Cuştarel'a nşi tu munţî,[1])
mĕa tu munţîl' di Zagori,
mĕa tu munţîl' di Zagori,
di sĕ-avḑă pînă şi Mboli.

Avdi-pîşé, asch'eri multă,
cŏ-aţél Cuştarèlĭ sĕ alumtă;
Cuştarèlĭ nă muşutĕaţă,

nă tufech'i nu-l acaţă;

. . . . . .

«Ţîne Mitrùş pîn de sĕară,
că Abàz caftă s-nă ch'ară;
ţîne tfech'i, ţîni ch'eptu,
că ma nclo ş-mini tĕ-aşteptu;
ţîne ş-tini Cole al Tacă;
ţîne ch'ametĕa s-facă;
Laĭ fic'órĭ s-ascipă'm tora,
pîn di un s-u faţim fora.

— Cuştarelĭ eşi în munţĭ,
(adică: se făcu haĭduc, hoţ),
în munţiĭ din Zagori.
în munţiĭ din Zagori,
de se auzi (numele luĭ) pînă şi la [Constantinopol.
(adică: în cît şi Sultanul auzi).
Avdi-paşa (cu) oaste multă,
cu acel Cuştarelĭ se luptă;
Cuştarelĭ, o frumuseţe (foarte fru- [mos),
nicĭ o puşcă nu-l prinde
(adică: nu poate fi atins de glonte).

. . . . . .

«Ţîne (pĭept) Mitruş pînă la sară
căcĭ Abaz vrea să ne pearză;
ţîne puşcă (ad.: luptă), ţîne pĭept,
căcĭ maĭ în colo şi eŭ te aştept;
ţîne şi tu Cole luĭ Tacă,
ţîne de s-ar face chĭar prăpădul;
Măĭ feciorilor, ca să scăpăm acuma,
pînă la unul să o facem *fora*,
(adică: cu toţiĭ să facem ĭuruş, să [dăm năvală).

Notă. — Cîntecul este necomplect. Lipseşte parte de la început; apoĭ cea de pe la jumătate pare a face parte din alt cîntec. Bătrînele fărşiroate din Baĕasa, de la care a fost cules acest cîntec de un elev al liceuluĭ romîn din Bitolia, eraŭ rude ale luĭ Cuştareli, care a făcut ca căpitan, sînt vr-o 4—5 deceniĭ de anĭ. Se zice că era de o frumuseţe rară, înalt; era foarte îndrăsneţ şi foarte deştept. A făcut haĭducie şi cu căpitan Căcăranḑă saŭ Găgăraḑă, cum îl maĭ numesc Aromîniĭ ne-Fărşeroţĭ.

Mitruşul şi Cole al Tacă, probabil sînt şefĭ de haĭducĭ maĭ puţin distinşĭ, amestecaţĭ cu voiniciĭ luĭ Cuştarelĭ.

LII

Cîntecul luĭ Hagi-Varsám

Varsàm fuḑí, Hag'í-Varsàm,
Varsàm măritlu c'elnic,
cu ţal-Varsàm, Hag'í-Varsàm,
muşata c'ilnicŏan'i;
«Le ţal-Varsàm, Hag'i-Varsám,
Ali-Pîşé ti caftă.

. . . . . .

Dusi fălcarĕa al Varsàm
nîpòĭ si nu si tŏarnă;
«s-nu vă cîrtíţĭ biserţi voĭ,

Varsàm fugi, Hagi Varsam,
Varsam slăvitul celnic;
cu nevastă-sa Hagi-Varsam,
frumoasa celnicoaĭcă;
«Fă, nevasta luĭ Hagi-Varsam,
Ali-Paşa te cere».

. . . . . .

Se duse fălcarea luĭ Vársam,
îndărăt, ca să nu maĭ vie;
«să nu vă supăraţĭ, bisericilor,

[1]) *Fumèal'e*, saŭ *fîmĕal'e*, pl. *fumèl'*, *fimèl'*, înseamnă pe lîngă familie, copiĭ, şi numărul familiilor, aparţinînd unuĭ sat, saŭ unuĭ celnic; apoĭ înseamnă chĭar *cătun* saŭ *colibe*. Aşa: *mi duc lu fimèl'*, mă duc în catun saŭ la colibele, unde sînt familiile.

ară'ŭ av' s-nu vă pară;
va vă ncl'inä'm, ĭu va nă ţem,
şi nu va v-agirşimu;
că n-ag'utàt, că n-ascăpât,
că nu n-arușinatu».

răŭ să nu vă pară, sfinţilor,
vă vom închina, unde ne vom duce,
şi nu vă vom uĭta;
căcĭ ne ajutarăţĭ, căcĭ ne scăparăţĭ,
căcĭ nu ne ruşinarăţĭ».

Notă,—Hagi-Varsam a fost unul din puternicii şi bogaţii celnicĭ aĭ satuluĭ Avela. Nevasta luĭ era una dintre cele maĭ frumoase femeĭ din sat şi fără copiĭ. Ea a fost denunţată ca atare tiranuluĭ Ali-paşa din Ianina.

Tocmaĭ atunceĭ Hagi-Varsam se afla în neînţelegere cu un nepot al săŭ pentru moştenire de oĭ; nepotul, nemulţumit cu judecata consiliuluĭ bătrînesc din sat şi îndemnat de un intrigant din Avela s-a dus la Ianina, ca să ceară intervenţia luĭ Ali-Paşa.

Intrigantul, un grec din Grigĭovuli, stabilit în satul Avela şi căsătorit aci, servea de intendent la turmele luĭ Ali-Paşa, răpite saŭ obţinute ca bir de pe la diferiţiĭ celnicĭ din Pind. Dorind a zdrobi pe fruntaşul satuluĭ, pe Hagi-Varsam, tocmaĭ, cînd acesta a fost chĭemat la Ianina, ca să fie ascultat, l-a denunţat luĭ Ali-Paşa, ca avînd nevasta cea maĭ frumoasă. Paşa, ĭ-a propus să-ĭ o aducă în harem. Hagi-Varsam, cunoscînd cu cine are a face, a avut prezenţa de spirit să recurgă la o viclenie şi ĭ-ar fi zis:

«Mărite Domn, la porunca ta sînt cu toată averea şi cu toată casa, dacă aşa este dorinţa ta. De cît o mică rugăminte îţĭ fac. Noĭ creştiniĭ sîntem în post de o cam-dată (era postul de vară, care precedează sărbătorile S-teĭ Mariĭ), şi după legea noastră ar fi un păcat să o aduc pe nevasta mea acuma, dară fiĭ sigur, că îndată după post va fi adusă».

Vicleanul satrap, crezînd, că Hagi-Varsam, în dorinţa de a nu-şĭ pierde averile, se va ţine de cuvînt, l-a ascultat, ear Hagi-Varsam s-a împăcat imediat cu nepotul săŭ pe ascuns, s-a întors în Avela şi poruncind ca toţĭ catiriĭ şi caiĭ din erghelĭile sale, buni de călărit, să fie *acăţaţĭ*, adică înşelaţi, după vr-o două-treĭ zile, cu parte din fălcarea sa şi cu o ceată de voiniceĭ, a şters-o din Avela şi s-a refugiat în vilaetul Salonic, care nu depindea de Ali-Paşa. Ali, aflînd, a trămis să-l urmărească, dar a fost în zadar.

Turmele luĭ Hagi-Varsam confiscate, aŭ fost redate nepotuluĭ, care, toamna, s-a dus şi a regăsit pe unchiul săŭ.

Intrigantul n-a trăit mult după aceasta, şi a fost asasinat de sătenĭ.

Din *fălcarea* luĭ Hagi-Varsam se trag locuitoriĭ satuluĭ *Proĭa de Sus.* (Macedonia). Plecarea luĭ Hagi-Varsam a precedat părăsirea satuluĭ Avela de către celnicul Badra-Alexi.

LIII

Cîntecul căpitanuluĭ Papa-Θimn'u

(Fragment)

Dĭ-un papa-Θimn'u, armîtulă',
loclu tut s-cutrimură';
beŭ nu ctĕaḑă s-ĕasă afŏară,

di-şĭ fug laĭl'i arbineşi,
dit dirvèn' şi ditu hăşĭ.

De un popa Eftimie armatol,
pămîntul tot se înspăimîntă;
beŭ (boer turc) nu cutează să easă afară.

şi fug bĭeţiĭ albaneziĭ
de la trecătorĭ şi din *hăşĭ.*

BALADE

I

Cîntecul transformaţiunilor la Aromînĭ

In studiul meŭ: «Balada *Cucul şi Turturica* la Romînĭ, la Moravĭ, la Provenţalĭ, la Reto-romanĭ, la Perşĭ, la Turcomanĭ etc.», publicat la 1880 în «Cuvente den bătrînĭ» (t. II p. 501—566, 694—705) şi în care—pentru prima oară în sfera Filologieĭ comaparative—eŭ mă încercaĭ a aplica metoda ştiinţelor pozitive cître analiza literaturieĭ poporane, figurează cincĭ varianturĭ romîneştĭ ale acestuĭ «cîntec de metamorfoze» şi anume:

Variantul moldovenesc din colecţiunea luĭ Alexandri;
variantul bucovinean din colecţiunea S. F. Marian;
variantul ardelenesc cules de Pompiliŭ;
şi în fine, două varianturĭ moravo-romîne.

Din alăturarea acelor cincĭ varianturĭ, rezultă că prototipul lor comun cuprindea în sine două metamorfoze: schimbarea feteĭ în peşte şi în pasere, ear a bărbatuluĭ în pescar şi în vînător.

Nu cunoşteam atuncĭ nicĭ un variant macedo-romîn, şi tocmaĭ acum am dat peste următorul foarte remarcabil, pe care mi-l comunică d. Papahagi (Vurdună), elev al şcoaleĭ Normale Superioare din Bucureştĭ.

O trăsură de tot caracteristică a acestuĭ variant este bilinguitatea sa, asupra căreia atragem atenţiunea folkloriştilor în genere: femea vorbeşte romîneşte, ear bărbatul greceşte.

Hasdeŭ. Revista Nouă, A. VI,. p. 157—159, No. 34.

Nă fĕată n'ică sumulaïe
a Túrculuĭ l'-căḑù sivdae:
«Κόρη μ' θά σὲ πάρω
«Κόρη μ' δὲν σε-ἀφίνω»
Şi fĕata l'i u ḑisi,
o, laĕa-şĭ di fĕată!

«Mi fac nă ŏae v'ie,
«si-n' intru tu cupie
«şi Turcul nu-n' lu l'aŭ,
«sùflitlu si-n' daŭ.»

Şi Turcul l'i u ḑisi,
o, laĭlu-şĭ di Husa!

O fată mică oacheşe (brună),
Turculuĭ căzu în dragoste.
«Fată o să te ĭeŭ,
«fată nu te las.»
Şi fata ĭĭ zise,
o sărmana de fată!

«Mă fac o oae vie,
«să intru în turmă
«şi pe Turc nu-l ĭeaŭ,
«sufletul să-mĭ daŭ.»

Şi Turcul ĭĭ zise,
o bĭetul de Husa!

«Γώ τσιοπμάνος γένομαι,
«τήν ὁλαχοπούλα ὁρίσκω,
«κόρη μ' θὰ σέ πάρω,
«κόρη μ' ὁέν σέ-ἀφίνω».

Şi fĕata l'i u ḑisi,
o, laĕa-şĭ di fĕată!
«pirḑică va-n' mi fac,
«plăĭurli s-alág,
«şi Husa nu-n' lu l'aŭ
«si ştiŭ, că suflit daŭ!»

Şi Turcul l'i u ḑisi,
o laĭlu-şĭ di Turcu!
«Γώ σσαΐνης γένομαι,
«τήν ὁλάχα νὰ τήν ὁρίσκω,
«κόρη μ' θὰ σέ πάρω,
«κόρη μ' ὁέν σέ-ἀφίνω.»

Şi fĕata l'-u ḑisi,
o, laĕa-şĭ di fĕată!
«Mi fac ţirbŏan'e tr-oară,
«Pḑurĕa si-n' mi ch'ară,

«ş-ĭo turcul nu-n' lu l'aŭ,
«sùflitlu si-n' daŭ.

Şi Turcul l'i u ḑisi,
o laĭlu-şĭ di Turcu!
«Γώ νὰς ζαγάρις γένομαι,
«ὁλαχούλα μ' καὶ σέ ὁρίσκω,
«κόρη μ' θὰ σέ πάρω,
«κόρη μ' ὁέν σέ ἀφίνω.

Şi fĕata l'i u ḑisi,
o laĕa-şĭ di fĕată!
«Ş-ĭo va-n' mi fac un pescu,
«tŏ-arĭ'ŭ muntiş si-n' crescu,
«şi Husa nu-n' lu l'aŭ,
«si ştiŭ că suflit daŭ!

Şi Turcul l'i u ḑisi,
o laĭlu-şĭ di Husa!
«Γώ νὰς πεσκάρις γένομαι,
«τήν ὁλάχομμρέανα πχιάνω,
«κόρη μ' θὰ σέ πὰρω,
«κόρη μ' ὁέν σέ ἀφίνω.

Şi fĕata l'i u ḑisi,
o, laĕa-şĭ di fĕată!
«Arápuni n'-mi fac,
«tŏ-av'in'i si-n' crescu,
«şi turcul nu-n' lu l'aŭ,
«sùflitlu si-n' daŭ!

«Eŭ păstor mă fac,
«pe Romîncuţă găsesc.
«fată o să te ĕaŭ,
«fată nu te las.»

Şi fata ĭĭ zise,
o sărmana de fată!
«potîrniche mă voiŭ face
«în plaiurĭ să alerg,
«şi pe Husa nu-l ĭeaŭ,
«de a şti, că suflet daŭ!»

Şi Turcul ĭĭ zise,
sărmanul de Turc!
«Eŭ uliŭ mă fac,
«pe Romîncă să găsesc,
«fată o să te ĭaŭ,
«fată nu te las.»

Şi fata ĭĭ zise,
vaĭ, beata de fată!
«Mă fac cerboaĭcă în dată,
«pădurea să mă pĭardă
(adică: să rătăcesc în pădure),
«şi eŭ pe Turc nu-l ĭaŭ,
«sufletul să-mĭ daŭ!

Şi Turcul ĭĭ zise,
sărmanul de Turcu!
«Eŭ un copoiŭ mă fac,
«Romîncă, şi te găsesc,
«fată o să te ĭeaŭ,
«fată nu te las.»

Şi fată ĭĭ zise,
vaĭ, sărmana de fată!
«şi eŭ m-oiŭ face un peşte,
«în riŭ de munte să-mĭ cresc,
«şi pe Husa nu mi-l ĭaŭ,
«de aş şti, că suflet daŭ!

Şi Turcul ĭĭ zise,
o sărmanul de Husa!
«Eŭ un pescar mă fac,
«pe mreana Romînca prind,
«fată mi te voiŭ lua,
«fată nu mi te las.

Şi fata ĭĭ zise,
vaĭ biata de fată!
«Cĭorchine de strugure mă fac,
«în vie să cresc,
«şi pe Turc nu-l ĭeaŭ,
«sufletul să-mĭ daŭ!

şi turcul l'i u ḑisi,
o laïluşi di Turcu!
«L'ώ 'νὰς νταγάτης γένομαι,
«βλαχοῦπουλα σέ ὁρίσκω,
«κόρη μ' θὰ πέ πάρω,
«κόρη δέν σέ ἀφίνω.

Şi fëata l'i u ḑisi,
o laëa-şï di fëată!
«läluδă va-n' mi fac,
«si-n' crescu n-sus tu munti,
«şi Turcu ïo nu-n' l'aŭ,
«sùflitlu si-l daŭ.»

Şi Turcul l'i u ḑisi,
o laïlu-şi di Husa!
«L'ώ νὰ μελίσση γένομαι,
«βλαχουλα καὶ σέ ὁρίσκω
«κόρη μ' θὰ σέ πάρω,
«κόρη μ' δέν σέ ἀφίνω.

Tana Riza.

Şi Turcul îï zise,
sărmanul de Turc!
«Eŭ un vier mă fac,
«Romîncuţă te găsesc,
«fată o să te ïeaŭ,
«fată nu te las.»

Şi fata îï zise,
sărmana de fată!
«floare mă voiŭ face,
«să cresc în sus pe munte,
«şi pe Turc eŭ nu-l ïeaŭ,
«sufletul să-l daŭ!»

Şi Turcul îï zise,
vaï, bïetul de Husa!
«Eŭ o albină mă fac,
«Romîncă şi te găsesc,
«fată o să te ïeaŭ,
«fată nu te las.»

Bačasa, Epir.

II

Dumnica şi vrutlu a l'eï (variantă la No 1)

(Pusă în vïersurï de d-l Taşcu Iliescu; «Maced.» No. 3 1888).

1.

—Eşï Dumnică la firidă,
s-n'-avḑi cîntic ş-tămbărăŭlu.
ínima s-ţă si dişcl'idă,
să-n' ti vëadă ş-Dumniḑăŭlu!

Ţerlu ëaste mplin di stëale:
vimtul va s-arîspîndëască;
va s-ch'ardă luţirëa ëale,
scumpă, ma z-da s-ti mutrëască?

2

—La tăŭ cîntic nu mutrescu,
ni cît la lumăch'lor vrëavă:
n'erg la mare s-mi fac pescu,
ică-n Dună ică-n Savă.
—Ah! Dumnică, la amare
ma s-ti duţï, ca s-ti faţï pescu,
eŭ piscăr, făr amănare,
mi fac, a s-ti piscuïescu

3.

—Cîndu z-v'in' s-mi piscueşti,
apa va s-u afli traptă,

1.

— Eşï Domnică la fereastră,
să auzï cîntecul şi tamparaua,
inima să ţi se deschiză,
să mi te vază şi Dumnezeŭ!
(adică: să fiï fericită)
cerul este plin de stele:
vîntul se va răspîndi,
vor pïerde strălucirea ele,
scumpă, în dată cum te or privi.

2.

— La al tăŭ cîntec nu privesc,
nicï cît la al ramurilor freamăt,
merg în mare să mă fac peşte,
orï în Dunăre orï în Sava.
— Ah! Domnică, la amare
de te-ï duce, să te facï peşte,
eŭ pescar fară întîrziere,
mă fac, să te pescuesc.

3.

— Cînd eï veni să mă pescuïeştï,
apa o veï afla retrasă (dispărută)

şi-nsuţî aï s-ti c'udiseşti,
c-aï s-mi veţi în pul'ù prifaptă.

—Pul'ù azburătòr, Dumnică,
cara s-h'ibă s-ti faţi, mine
avinătòr fără di fricâ
mi fac, s-alàg după tine.

4.

—Scîndilîi ma s-curdiseşti
di piturnicl'e prim pade
lilic'e, s-nu mĕ-aduch'eşti,
mi fac ş-mĕ-ascundu tu livade.
—Fure-şi că te faţi, Dumnică,
căţită di primăvĕară,
mi fac plŏae supţirică,
ca s-tĕ-adáp din sĕară n-sĕară.

5.

—Ma s-ti faţi supţire plŏae,
eŭ mi fac un niór mare,
ş-trecu nclo dĕ-Amarĕa-Lae,
s-aflu di tinĕ ascăpare.
—Ma z-vreï s-n'erdi Misirie,
vrută, cara s-nu h'iù mortu,
mi fac vimt-avròs în v'ie
dit amare, ca s-ti portu.

6.

—Ma s-ti faţi avră dĕ-amare
j-vimtu, ca s-mi porţi îm braţă,
eŭ mi fac mundă di sŏare,
ţe tuch'aşte ĕarna gl'aţă.
—Munda sŏăriluï ţe arde
tu făcînda faţlĕ-atale,
eŭ mi fac c'upulár vĕarde
si-n' ti sorbu di-unâ cale.

7

—Ma s-ti faţi nipărtic'ică,
dit cupác'ile ndisate,
mi fac lună muşitică
s-luţésc strâ mandísile tŏate.
—Ah! Dumnică, ma z-duch'escu,
că ti faţi nă lună mplină,
mi prifác,—ca s-ţ-amvilescu,—
négură—a ta lun'ină.

8

—Ma s-ti faţi négură mare
s-mĕ-amvileşti fără n'ilă,

şi însu-ţi aï să te mirî,
căci aï să mă vezi în pasere pre-
[făcută.
— Pasere azburătoare, Domnică,
dacă o fi să te faci, eŭ
vînător fără de frică
mă fac, să alerg după tine.

4.

— Dacă veï aşeza curse (prinză-
[zători de paseri),
de ţotîrnichî pe jos,
floare, ca să nu mă simţi,
mă fac şi mă ascund în livede.
— Dacă te faci, Domnică,
viorică de primăvară,
mă fac ploae supţirică,
ca să te adap din sară în sară.

5.

— Dacă t-eï face supţire ploae,
eŭ mă fac un nor mare,
şi trec dincolo de Marea-neagră,
să aflu de tine scăpare.
— De t-eï duce şi pînă în Egipet,
iubită, dacă n-oiŭ fi mort,
mă fac vînt răcoritor în grabă
din amare să mi te port.

6.

— Dacă t-eï face zefir de mare
şi vînt, ca să mă porţi în braţe,
eŭ mă fac rază de soare,
ce topeşte earna gh'iaţa.
— Raza soareluï ce arde
tu făcînd feţele (obrajii) tale,
eŭ mă fac şopîrlă verde,
să mi te sorb dintr-o dată.

7.

— Dacă t-eï face şerpuleţ
din copacii ceï deşi,
mă fac lună frumuşică,
să lucesc peste vrăjitoarele toate.
— Ah, Domnică, cum oiŭ simţi,
că te faci o lună plină,
mă prefac în ceaţă,
ca să-ţi învelesc a ta lumină.

8.

— Dacă t-eï face ceaţă mare,
să mă înveleşti fără milă,

mi fac sch'inlu aţél pri care
crĕaşte aroşa trandafilă.
—Trandafilă an'urdĭtŏară
cara s-ti faţĭ din grădină,
eŭ mi fac flitúr ţĕ-azbŏară
j-va s-ti baş cu gura mplină!

9.

—Alagă pînă si ḑiţĭ: dure,
mîna ta nu va s-mi *prindă* [1])
că-n' mi prifác îm pădure
şi-n cupác'ŭ ţe faţe gl'indă.
—Vrută, a ta muşutĕaţă,
ma s-u faţĭ cupác'ŭ cu gl'inde
eŭ mi fac s-ti l'aŭ îm braţă
ĭedirĕa pri pon' ţe s-tinde.

10.

—Ma s-mi ncurpil'éḑĭ îm braţă,
cuţur sec va s-ţîn' în ch'eptu,
c-am s-mi fac nă călugriţă,
s-n'erg la mînăstíre-n dreptu.
—Ca s-ti faţĭ călugăriţă,
strán'ile va-n' alăxescu
ş-ca un preftu, a mĕa pul'iţă,
va z-v'in s-ti xumulgh'isescu.

11.

—La mînăstíru ma z-v'in' tine,
va s-mi afli amvîrligată
di aměale sŏaţă, mine,
mŏartă ş-tru scamnu băgată.
—Cîndu z-v'in şi s-tĕ-aflu mŏartă,
Dumnică io mi fac curundu
loc ică ţară curată,
vrută, n-sin să n'i tĕ-ascundu!

12.

—G'one, tora 'căch'isescu,
că ngl'ime n'-părĕă nainte:
nel de-amalamă ţi hărzescu,
vrute, ca s-mĕ-adùţĭ aminte.
—Ah! Dumnică, vîrtŏs gh'ine,
ma stĕălile cum ti viḑură
mutrîndaluĭ tuti pri tine,
nîse lun'ina ş-u ch'irdură.

mă fac spinul acela pe care
creşte roşul trandafir,
— Trandafir mirositor
din grădină, de t-eĭ face,
mă fac fluture ce zboară,
şi o să te sărut cu gura plină!

9.

— Aleargă pînă să zicĭ: destul,
mîna ta nu mă va prinde,
căcĭ mă prefac în pădure
şi în copac ce face ghindă.
— Iubită a ta frumuseţe,
de veĭ face-o capac cu ghindă,
eŭ mă fac, să te ĭeaŭ în braţe
ĭedere pe pomĭ ce se întinde.

10.

— De m-eĭ cuprinde în braţe,
buştean săc veĭ ţine la pĭept,
căcĭ m-oĭ face călugăriţă,
să merg la monastire drept.
— De t-eĭ face călugăriţă,
haĭnele mi le voiŭ schimba,
şi ca un preot, puişoară,
voiŭ veni să te confesez.

11.

— La monastire d-eĭ veni tu,
mă veĭ găsi împresurată
de ale mele prietene (tovarăşe), pe mine
moartă şi în sicriŭ băgată.
— Cînd oĭ veni şi te-oiŭ afla moartă
Domnică, eŭ mă fac curînd
pămînt saŭ ţărînă curată,
iubită 'n sîn să mi te ascund!

12.

— Voinice, acuma pricep,
ca glume imĭ păreaŭ nainte,
înel de aur iţĭ dăruĭesc,
iubite, să mă aducĭ aminte.
—Ah, Domnică, foarte bine,
dar stelele cum te văzură,
privind toate la tine
ele lumina îşi pĭerdură.

[1]) Cuvînt noŭ, luat din l. Daco-Romînă, în vederea rimeĭ.

III.

Cîntecul punții din Arta

Ş-ĕară treĭ masturĭ alăvdăţĭ,
ş-amiştreil'i ş-ĕară fraţĭ,
pri misturil'e multu nviţăţĭ;
ş-amiştreil'i ş-ĕară nsuraţĭ.
Di multu masturĭ ţe ĕară,
la tuţĭ numa lă sĕ-avdă;
cîti lucri grĕali ĕară,
el' putĕă di lĕ-adără.
Un om vin'e di-l'-acl'imă',
c-amirălu lă strigă';
şi nch'isiră dipriună,
tută nöaptĕa imnă pri lună.
L-amirălu si ncl'inară,
cu dor mari lu ntribară:
«Ţe urseşti di la noĭ?
noĭ h'im ŏamin', sclav' a tăĭ.»
—«Eŭ am avdită tră voĭ,
că h'iţi masturĭ mult ară'i.
Di la mine ţe căftăţĭ,
puntĕa n-Narta s-ŏ-adărăţi?
Ma si nu putĕţĭ s-ŏ adrăţĭ,
si stiţĭ, că v'iĭ nu ascăpăţĭ.
—«Döamne, ti pilicirsim
treĭ ţili s-nă mintuim.»
După ţe si mintuiră,
l-amirălu apindisiră:
—«Puntĕa aestă s-ŏ-adără'm,
şapte an' ch'irò ciftă'm,
Iţi s-h'ibă şi s-lipsĕască,
amirăl'a s-hîrgu ĕască.
Noĭ sclav', a tăĭ ţe h'im,
dao zböare va s-ţă grim,
s-nu n-alăşi ta s-nă jilim
tu xĕana estă ĭu h'im.
Fumel'li vrem s-nă lĕ-aduţèm,
pri ningă noĭ tra s-nă lĕ-avèm.»
—«Tuti aesti ţe ciftăt,
ĭo vă li daŭ cu g'urát.
Punte sînătöasă voĭ,
că vă tal'ŭ treil'i ca oĭ.

* * *

Si scularĕ ş-amiştreil'i,
z-dusiră s-l'a a lor fumel'i.

Eraŭ treĭ meşterĭ lăudaţĭ (renumiţĭ)
şi citeşitreĭ eraŭ fraţĭ,
pe meşterie mult învăţaţĭ
şi cîte treĭ eraŭ însuraţĭ.
De mult meşterĭ ce eraŭ,
pe la toţĭ numele li se auzĭa;
cîte lucrurĭ grele eraŭ,
să le facă eĭ puteaŭ.
Un om veni de-i chiemă,
că împăratul îi strigă (ceru);
şi porniră impreună,
toată noaptea umblaŭ pe lună.
La împăratul se închinară,
cu dor mare îl întrebară:
— «Ce ne ordoni tu nouă,
noĭ sîntem oameni, sclavĭ aĭ tăĭ.
— Eŭ am auzit de voĭ,
că sînteţĭ meşterĭ nevoie mare.
De la mine cît cereţĭ (lit. ce căutaţi)
puntea din Arta să duraţĭ?
De n-aţi putea să o duraţĭ,
să ştiţĭ că vii nu scăpaţĭ.
— Doamne te rugăm,
treĭ zile să cugetăm.
După ce cugetară,
împăratului răspunseră:
— «Puntea asta, (ca) s-o ridicăm
şapte anĭ termin cerem,
pentru ce o fi de lipsă
împărăţia să să cheltuiască.
Noĭ sclavii tăĭ carĭ sîntem,
două vorbe o să-ţĭ grăim:
să nu laşĭ să ne jelim,
în străinătatea asta unde sîntem.
Familiile vrem să le aducem,
pe lîngă noĭ să ni le avem.»
— Toate acestea ce cerurăţĭ,
eŭ vĭ le daŭ cu jurămînt.
Punte sănătoasă voiŭ,
că (de unde nu) vă taiŭ pe citeşĭ treĭ ca (pe) oĭ.

* * *

Se scularĕ citeşĭ treĭ
se duserĕ să ĭea familiile lor.

Fumel'li lă ĕarà di Nănta,
li lŏară s-li ducă n-Narta;
fumel'li lă ĕarà dit munte,
li dûsiră n-Narta la punte.
Ş-arh'usiră di lucrá,
loclu a pùntil'eĭ ndriḑĕá.
Oiměál'ili li săpá,
ch'étîrli lĕ-arădàpsĕá.
Tută ḑua ţe lucrà,
apa nŏaptĕa l-u nicà.
Şasi an' ma ş-si curmà,
ş-puntĕa nu lă sĕ-adără.
Ma şiḑĕá şi s-minduĕà
şi cu lăcrin' lăĭ plînḑĕá,
că ch'irolu s-apruch'á
ş-puntĕa nu lă sĕ-adără.

Familiile le eraŭ din Nănta
le luară să le ducă 'n Arta;
familiile le eraŭ din munte,
le duseră în Arta la punte.
Şi începură să lucreze,
locul punţiĭ pregătiaŭ,
temeliile le săpaŭ,
pietrele le rînduiaŭ.
Toată ziua ce lucraŭ,
apa noaptea le o îneca.
Şase anĭ se cîznîaŭ
şi puntea nu li se ridica (dura).
Tot şedeaŭ şi cugetaŭ
şi cu lacrimĭ negre plîngeaŭ,
că terminul se apropia,
şi puntea nu li se ridica.

* * *

Ună ḑuă di dimnĕaţă,
ma-marlu cîndu ş-la faţa,

ĭu s-primnà pritu ubór,
viḑù pul'ŭ azburătór.
Pul'lu ac'ò ĭu ş-azbuirà,

pri lumach'i z-discurmà,
nîs mamarlu ma ş-mutrĕà,
ş-cu dor mari piriḑĕà;
a ma-marluĭ ma-l' ḑiţĕá;
«Ma-mare, s-nu ti jileşti;
ma z-vreĭ lucru z-bitiseşti,

a n'icluĭ fĕată nvĕastă s-lŏaţĭ,
tru Oiměal'i s-u băgàţĭ,
n-v'ie, n-v'ie s-ŏ-anvăliţĭ,
jali ş-n'ilă s-nu mutriţĭ.»
Ma-marlu cîndu ş-avḑà,
pul'lu aestu ţe-l' ḑiţĕá,
ditu h'icati susch'irà,
ínima l'-si din'icá,
di mult ţĕ-avĕá mari dor,
prĕ-aţĕá cama n'icà nor.
Năşă ş-avĕá un n'ic nat,
pri c'ic'ŏari nimprustát;

di mă-sa nu z-dispîrţá,
Custandini şi-l acl'imá.
Ma-marlu ş-si mintuĕá

şi multu ară'ŭ îl' v'inĕá.
Tu mârḑini ş-si mintuí,
că Dumniḑă' acşí ursí:

Intr-o zi de dimineaţă,
maĭ-marele (meşter), spălîndu-şĭ [faţa,
unde se plimba prin curte,
văzu o pasere zburătoare.
Paserea zburînd (de acolo unde [zbura),
pe ramură (se pune) a se odihni,
la maĭ-marele se tot uĭta,
şi cu dor mare ciripia,
maĭ-mareluĭ tot îĭ zicea:
«Maĭ-mare, să nu te jeleştĭ;
însă dacă vreĭ să terminĭ lucrarea
(adică: de vreĭ să facĭ treabă),
pe nevasta fratelui ăl mic s-o luaţĭ,
în temelie s-o băgaţi,
ĭute, ĭute s-o înveliţĭ (acoperiţi),
la jale şi milă să nu luaţĭ seamă.»
Maĭ-marele cînd auzia,
paserea această ce-ĭ zicea,
din ficaţĭ suspina,
inima i se fărîma, (prăpădia),
de mult ce avea mare dor,
pentru cumnata sa a maĭ mică.
Dînsa avea un mic prunc,
pe picĭoare ne-ridicat
(adică: care încă nu putea umbla);
care de mamă-sa nu se despărţia.
Constantin îl chĭema.
Maĭ-marele mi se gîndĭa (sta pe [cugete),
şi mult răŭ îĭ venea.
La urmă cugetă,
că Dumnezeŭ aşa ordonă(aşa meni).

Puntĕa aestă si sĕ adară,
lipsĕá nor ma n'icá s-mŏară.

Acasă el dimîndă',
prînḍu bun lă sĕ-adără'.
Nor ma n'icá si-şi si ndrĕagă,
prînḍul cu ĕa si-l pitrĕacă.
Ma-marlu ţe dimîndă',
nor ma n'ică ş-lŏ-ascultă'
Custandinlu ş-lu sculă'
d-ĭu durn'á ş-lu diştiptă',
di ţiţă ş-lu sătură'
ş-nîpoĭ pri somnu l-bigă'.

S-adără', s-armătusí,
la punti să z-ducă nch'isí.
Cu mari haraŭă ĕară,
prînḍul cîndu ş-lŏ-aduţĕá.
Ma la punti cîndu ag'umsi,
a màsturlor ĕa lă ḍisi:
«Voĭ masturĭ, ah! voĭ mărâţi,
cu mbărĕaţă ţĕ lucrâţi!

ĭu e puntĕa ţĕ-adărât,
şas-an'-indrèḍi ţe lucrtát»
— «Dŏamnă, ş-noĭ nă c'udisím,
puntĕa dĕ-anda ŏ-ah'ursím,
ḍuă ş-nŏapti tuţi lucră'm,
ş-nu putèm tra s-u mprustă'm.
Ma-marlu nă dimîndă',
cu g'urát nă sprig'ură',
astănḍi prînḍu carĭ sĕ-aducă,
s-nu-l alăsă'm tra si-şi fugă,
ma n-ḍiméal'i si-l bîgă'm,
puntĕa s-putèm s-ŏ-adără'm.»

Ea laĕa nu ş-si duch'ă,
màsturl'i ţe l'i zburá.
Pri bărbàt-su ma ş-mutrĕá
şi-l viḍĕá că tut plînḍĕá.
Cu dor mari lu ntribă,
cît viḍĕá, că lăcrimá:
«Vrutlu a meŭ g'one bărbát
voĭ s-n'-aspùn' ndreptu ş-curá',
tră ţe plîndi ş-licrimèḍi?
spuni ndrept acşi z-binèḍi!»
— Vrută, susch'irarĕa mĕa,
nu ĕasti tră alt ţivá,
n'-cîḍu nelu, vruta mĕa,
trŏ-aţĕá grŏapă, ş-treţi di-l l'a!

Tu grŏapă nîsă ş-intră'
cum bărbàt-su dimîndă'.

Puntea această să se ridice,
lipsîa ca cumnata a mai mică să
[moară.
A casă el comandă,
prînz bun de li se făcu,
cumnata a mai mică să se prepare
şi prînzul cu ea să-l trămită.
Mai-marele ce comandă,
cumnata a mai mică l-ascultă.
pe Constantin şi-l sculă,
de somn şi-l deşteptă,
de ţiţă şi-l sătură,
şi iar pe somn il bagă (pune)
(adică: şi-l adormi din noŭ).
Se găti, se împodobi,
la punte să se ducă porni.
Cu mare bucurie era,
prînzul cînd şi-l aducea.
Dar la punte cînd ajunse
meşterilor ea le zise:
«Voĭ meşterĭ, ah, voĭ sărmanĭ,
s-aveţi parte (adică: cu noroc) de
[ce lucraţi!
unde e puntea ce ridicaraţi,
şase întregĭ ce lucrarăţi?
— «Doamnă, şi noĭ ne mirăm,
puntea de cînd o începurăm,
ziua şi noaptea toţi lucrăm,
şi nu putem s-o ridicăm.
mai-marele ne ordonă,
şi cu jurămînt ne conjură,
că astăzi prînzul cine l-o aduce,
să nu-l lăsăm să plece,
ci în temelie să-l băgăm,
puntea ca să putem s-o ridicăm.»

Ea biata nu pricepea,
ce meşterii ĭi vorbiaŭ.
La bărbatul săŭ se tot uĭta,
şi-l vedea că tot plîngea.
Cu dor mare îl întreba,
cît vedea că lăcrima:
— Iubitul meŭ june bărbat,
voiŭ să-mĭ spuĭ drept şi curat,
de ce plîngĭ şi lăcrimezĭ?
spune drept, aşa să trăeştĭ!»
— Iubito, suspinul mieŭ,
nu este pentru alt ceva,
îmĭ căzu inelul, iubita mea
în groapa aceea şi treci de-l ĭea!»

În groapă ea intră,
cum bărbatul săŭ ĭi ordonă,

Màsturl'i sí h'ùmusiră,
cu v'ie ş-firă di n'ilă.
Tu θimĕal'i ŏ-arucutiră,
şi cu ch'etri ş-u stizmusiră.
Ea laĕa ma lă strigà,
cu n'ilă l'-pilìcìrsĕá,
cà'rnurli ş-li dipirà,
perl'i din cap ş-l'-arupĕá,
di cît vîrnu nu ŏ-avḑà,
bŏaţĕa l'eĭ nu-l' sĕ-ascultà!
Eară nîsă lă ḑiţĕà,
ş-cît putĕá l'-pilìcìrsĕă:
«Voĭ masturĭ, ah! voĭ mărâţĭ!
«maşĭ un graiŭ si-n' ascultáţĭ.
«Va z-vă ḑic ninga nă ŏară:
«ţîţa s-n'-ŏ-alăsàţĭ nafŏară,
«natlu di fŏami s-nu-n' mŏară.
«Ea pitrĕaţiţĭ si-n' lŏ-aducă,
«tra si-l bag pri ţîţă s-sugă,
«că i n'ic şi nicriscùt,
«nimprustàt, multu minùt.

. . . . . .

«Cum trĕambur mine mărata,
«s-trĕàmbură ş-puntĕa di Narta!
«Cîţĭ cîlitòrĭ va si-şĭ trĕacă,
«cama mulţîl' si-şĭ si nĕacă!
«Cîţĭ perĭ în cap mini n'-am,
«abi'ţĭ ŏamin' s-nĕacă tr-an!»

Meşteriĭ se repeziră (năpustiră),
ĭute şi fără de milă.
In temelie o rostogoliră,
şi cu petre o zidiră în zid.
Ea, nefericita, tot striga,
cu milă de eĭ se tot ruga,
cărnurile şi le sfîşia,
periĭ din cap îşĭ rupĭa,
de cît nimenĭ nu o auzĭa,
vocea eĭ nu se asculta!
Eară dînsa le zicea,
şi cît putea de eĭ se ruga:
«Voĭ meşterĭ, ah! voĭ sărmanĭ!
numaĭ o vorbă să-mĭ ascultaţĭ,
o să vă zic încă o dată,
ţîţa să mĭ-o lăsaţĭ afară,
pruncul de foame să nu-mĭ moară
Ian trămiteţĭ să mi-l aducă,
ca să-l puĭŭ la ţîţă să sugă,
căcĭ e mic şi ne-crescut,
ne-ridicat (pe picĭoare), foarte mă-
[runt.

. . . . . .

«Cum tremureŭ sărmana (de mine),
«să tremure şi puntea din Arta!
«(din) cîţĭ călătorĭ or trece,
«ăĭ maĭ mulţĭ să se înece!
«Cîţĭ perĭ în cap eŭ am,
«atîţĭa oamenĭ să se înece pe an!»

Obedenaru p. 211; Petrescu. Mostre II, p. 84.

IV (VARIANTA LA NO. III)

Cîntecul punteĭ di Nartă

Nă n'il' di masturĭ îşĭ lucrà
la puntĕa ţĕa din Narta
şi tută ḑua ţe lucrà
nŏaptĕa ş-u nicà 'rîŭlu,
di s-c'udusĕà tuţĭ màsturl'i
di nu ştia ţe s-facă.
Nă ḑuă, nă dumînică,
şi ună sîrbătŏari,
un pul'ŭ muşàt şi hrisusít
cîntă' acló cu jali:
«Masturĭ, voĭ laĭ màsturl'i
«aţèl' cu tehnĕa araŭă,
«di g'aba voĭ vî pidipsíţĭ,
«g'aba ch'ardiţĭ ch'irolu,
«că lucru voĭ nu bitisíţĭ,
«lucru nu va sĕ-adară,
«un om cara s-nu stih'usíţĭ
«şi iţi om nu prindi,

O mie de meşterĭ lucraŭ
la puntea cea din Arta
şi toată ziua ce lucraŭ.
noaptea o îneca rîul,
că se miraŭ toţĭ zidariĭ
de nu ştiaŭ ce să maĭ facă.
Intr-o zi, într-o duminică,
într-o sărbătoare,
o pasere frumoasă şi aurită,
cîntă acolo cu jale:
«Meşterĭ, voĭ meşterilor,
«ceĭ cu meserie rea,
«în zadar voĭ vă pedepsiţĭ
«în zadar vă perdeţĭ timpul.
«căcĭ lucru n-o să isprăviţĭ,
«lucrul nu se va face,
«un om dacă nu veţĭ pune în zid,
«şi orĭ-ce om nu prinde:

«nivĕasta-l Gh'ani măsturlu,
«nivĕasta-l Gh'anĭ maĭmarlu.

Carĭ dĕadi Gh'ani di ş ŏ-avḑi',
l'i si zbîrlĭ tut perlu,
şi s-minduĕă şi s-c'udusĕă
di nu şi ştĕa ţe s-facă.
«Ea du-ti laĭ c'uráclu a meŭ,
«ĕa du-ti, du-n'-ti h'il'u,
«şi-l' ḑi, si v'ină a dŏamnă-taĭ
«si v'ină pîn aŏaţi.
Di-şĭ inch'isĭ c'uraclu aţĕl,
cîrlit şi nvirinatu,
di-şĭ blîstimă nis ŏara ţĕa
carĭ ntră Gh'an' lu scŏasi,
si mintuĕă, si c'udusĕă,
nu ştĕa nis cum si-l' grĕască :
«Mi pitricù Gh'anĭ, dŏamna mĕa,
«s-ti duţĭ pînă acloţi.
— «Carĭ z-v'in, c'urác, tră lucru bun,
«si v'in acşi cum h'iù ;
— «Tră bun, tră slab, le dŏamna mĕa,
«si v'in' acşi cum h'ii,
«că Gh'anĭ ĕ-atăŭ şi tinĕ-al Gh'anĭ,

«di nŏ-ari carĭ s-ţ-aridă.
Ea şi nch'isĕă, ĕa si duţĕă
la puntĕa ţĕa di Narta,
iu ḑaţi masturĭ ŏ-acăţă
şi tu 0imèl'ŭ ş-u nh'igu ;
el' nŏ-ascultă ne pli'nguti,
ne jali, necă ni'lă,
ma tuţĭ acloţi sĕ aurn'ă
v'ie s-u stizmusĕască,

tra si s-angl'agă puntĕa ţĕa,
ţe s-nu sĕ-avĕă aflată !
«Agalĕa, galĕa masturĭ voĭ,
«masturĭ cu tehnă araŭă,
«agalĕa vă piricilsĕsc,
«sĕ aplĕc n'iclu nă ŏară».

Ma măsturl'i bŏaţi nŏ-avḑă
tra s-bitisĕască lucru.
Blîstĕm şi foc din gura l'eĭ,
atumţĕa n'ica scŏasi :
«Ca cum zgh'il'ĕaşti n'iclu a meŭ,
«ariŭlu si zgh'ilĕască
«ş-cum trĕámbură ah! truplu a mĕŭ,
«acşi s-trĕámbură puntĕa !
«S-nu trĕacă mes ţe ariulu
«di om si nu s-purindă !
«şi cum în' cură ţi'ţili,

«muĭerea luĭ Ghiani meşterul,
«muĭerea luĭ Ghĭani maĭ-ma-rele.
Cînd una ca asta auzi Ghiani,
i se zbîrli tot părul
şi se gîndea şi se mira,
că nu ştiea ce să facă.
«Ean du-te măĭ calfa mea,
«ean du-te, du-mi-te, fiule,
«şi zi-ĭ stăpînei tale să vie,
«să vie pînă aci.»
Şi porni calfa aceea,
întristată şi amărită,
în cît blăstema momentul acela,
care il scoase în faţa luĭ Ghiani.
Se gîndea, se mira,
nu ştia el cum să-ĭ vorbească :
«Mă trămise Ghiani, stăpîna mea.
«să te ducĭ pînă acolo.
—«De este să viŭ, calfă, pentru lucru bun,
«să viŭ aşa cum sînt
—«Pentru bun saŭ pentru răŭ, stăpîna mea,
«să viĭ aşa cum eştĭ,
«căcĭ, Ghiani este al tăŭ şi tu a luĭ Ghiani,
şi nu-ĭ cine să te rîdă.
Ea pornea, ea se ducea
la podul cel din Arta,
unde zece meşterĭ o prindeaŭ
şi-n temelie o înfig ;
eĭ n-ascultaŭ nicĭ plînsete,
nicĭ jale, nicĭ milă,
ci toţĭ acolo se năpustiaŭ
de vie s-o zidească (s-o pune în zid),
ca să se închiege podul acel,
de nu s-ar fi găsit el !
«Încet, încet, meşterilor voĭ,
«meşterĭ cu meserie rea
«încet vă rog,
«s-mĭ aplec (să alăptez) pruncul o dată.»
Dar meşterii voce n-auziaŭ
ca să isprăvească lucru.
Blestem şi foc din gura eĭ
atuncĭ mititica scoase :
«Precum ţipă pruncul mĭeŭ,
«riul să mugĭască,
«şi cum tremură corpul mĭeŭ,
«aşa să tremure podul !
«Să nu treacă lună, în care riul
«de om să nu guste !
«Şi cum îmĭ scurg ţîţele

«si vă curáţĭ voĭ masturĭ!
«cĭţĭ perĭ în palmă laëa n'-am,
«hîirĕa vŏastră s-h'ibă,
«că treĭ surăr'ĭ ţe nă ĕarám
«trei'i cu tih'a 'raŭă,
«că treĭli nă stih'usîm,
«di mâsturl'i aţèi' arăĭl'i,
«una ş-ĕasti Vistriţa
«ş-alantă la Vărdarlu,
«ş-alantă cama n'ic-aŏá
«la puntëa ţëa di Narta.

«să vĕ scurgeţĭ (să periţĭ) voĭ meşterĭ!
«Cîţĭ perĭ în palmă biata am,
«norocul vostru să fie,
«căcĭ treĭ sororĭ ce eram,
«tustrele cu soarta rea,
«căcĭ tustrele ne zidirăm
«de meşterĭĭ ceĭ răĭ:
«una e la Bistriţa,
«ş-a laltă la Vardar,
«şi cea laltă maĭ mică aci,
«la podul cel din Arta.»

(Culĕasă din Veria, com. de D. G. Cionga).

V

Curnic'a

1.

Mușata Curnic'e
a lu Ḍega Gic'e,
di picurárĭ mulţi
fu păscută-n munţi
nöauă an' di ḍile,
tru nöauă păduri grĕale,
nöaŭă turme trapse
ma n'elu nu u supse.

2.

Şi trŏ-a ḍaţëa ŏară
tr-ună primuvĕară,
cîndu fu la Pindu
tră Sîm-G'org'ŭ aprindu,
păscù nă vutană,
ĕarba ţëa di bană
ş-afită' în munte
n'el cu stëaŏa n-frunte.

3.

N'el ca tră c'udie!
cu dinţi di flurie
şi cu lîna tŏată
mîtase curată,
curată brîsime,
ş-cu cŏarne dĕ-asime,
ca gh'amând luţite,
di frîmtĕ-alîch'ite

1.

Frumoasa Cornice,
a luĭ Ḍega-Gice,
de păstorĭ mulţĭ,
fu păscută în munţĭ
nouă anĭ de zile,
în nouă păduri grele,
nouă turme trase (adică: purtă după sine),
dar mĭel nu o supse.

2.

In a zecea oară,
într-o primăvară,
cînd fu la Pind
în ajun de Sf. George,
păscù o buruĭană,
earbă cea de viaţă,
şi fată în munte
mĭel cu stea (ad. stemă) în frunte.

3.

Mĭel ca de minune!
cu dinţĭĭ de aur,
şi cu lîna toată
mătase curată,
curată ibreşim
şi cu coarne de argint
ca diamant strălucitoare
de frunte lipite.

4.

Ḑega, c'elnic mare,
cînd avḑi' ahtare
c'udă ni avḑîtă,
di om niviḑută,
umplú tuţî hărarl'i,
s-măască picurarl'i
cu bunèţî din hoară
şi avută doară.

5.

Tută alba văară
pri la stin' cîntară,
ca birbil' din degă,
picurarl'i al Ḑegă,
şi păscură oile
pîn dăadiră ploile,
toamna, cîndu cade
frînḑa toată m-pade.

6.

Şi cînd lăi codrul
ş-apruch'é Sumedrul,

a luî Ḑegă turme
sute ş-n'il' di urme
trâpsiră l-amare,
toamna tră ĭernare,
la locurî ştiute,
cu fumel'li tute.

7.

Iar cînd dulţea văară
văară ş-primuvăară
ag'umse cu pul'l'i.
oile ş-cu vitul'l'i,
cu căpre, cu nöatin'
loară prit g'unăapin'
s-ag'ungă la munte
cu Curnic'a n-frîmte.

8.

La unä dirvene
cînd triţéă ca mrene
albe şi muşate
oile al Ḑegă toate,
dirving'azl'i-l'-loară
n'elu ş-l'-ul furară,
pîn s-alatră cîn'l'i
şi z-duch'ască armîn'l'i.

4.

Ḑega, *celnic* mare,
cînd auzi atare
minune ne auzită,
de om nevăzută
umplu toţî saciî,
să cinstească pe păstorî,
cu frumuseţî din sat
şi cu avute daruri.

5.

Toată fericita vară
pe la stînî cîntară,
ca privighitorî din tufiş,
păstoriî luî Ḑegă,
şi păscură oile
pînă începură ploile,
toamna, cînd cade
frunza toată pe jos.

6.

Şi cînd înegri codrul
şi se apropie Sf. Dumetru (adică : [luna)
ale luî Ḑegă turme
sute şi miî de urme,
traseră pînă la mare,
toamna pentru ĭernare,
la locurî ştiute,
cu familiile toate.

7.

Iară cînd dulcea vară,
vară şi primăvară
sosi cu păserile,
oile şi vătuiî (ĭezii de un an),
cu capre, cu noatenî,
apucară printre juniperî,
ca să ajungă la munte
cu Cornicea în frunte.

8.

La o *dirvene* (trecătoare),
cînd trecea ca mrene
albe şi frumoase
oile luî Ḑega toate,
dirvenagalele îi loară,
mîelul şi i-l furară,
nainte de a lătra cinii
şi să simtă romînii.

9.

A luĭ Ḑegă mumă,
g'unĕaŭă cu numă,
la h'il'-su diparte
pitricŭ nă carte:
«bunlu n'el nă lŏară,
«h'il'ŭ! şi nă-l furară,
«ma fă munţil' pade,
«Ḑeglu ali dade.»

10.

Tru arniŭ l-amare,
fără di hăbare,
cu doĭsprăḑăţĭ di inşi,
toţĭ ca zmeĭ nĕazvinşi,
şidĕá Ḑegă n-frîmte
cu g'on'l'i di munte,
şi scăpáţĭ dĕ-arale
cîntá cu cavale.

11.

Un g'unóp din munte,
asudát pri frîmte,
ca un pul'ŭ di ḑînă
cu cartĕa tru mînă,
zbŏară ca purumbu
ca spidă şi pl'umbu
ĭ-dĕade cartĕa n mînă.
al Ḑegă s-nŏ amînă.

12.

Cum alĕapse cartĕa
scriată din partĕa
mumă-saĭ din munte
sĕ-agudí pri frîmte
virsă' lăcrin'... vale,
că n'elu din cale
dirving'azl'i l'-lŏară,
cin'l'i! ş-l'-ul furară.

13.

Picurarl'i l'-griră
tuţĭ, cîndu-l mutriră
cu lăcrin', că plînḑe
şi că mîn'li ş-frînḑe:
— Ţe hăbare-ţĭ vine
«di plînḑi, Ḑega, tine?
«spune n-u ş-a nŏaŭă
«hăbarĕa ţĕa arăuă!»

9.

A luĭ Ḑega mumă,
voinică cu renume,
la fiul eĭ departe
trimise o carte:
«bunul (frumosul) mĭel ne luară,
«fiule! şi ni-l furară,
«ci fă munţiĭ şes, (adică: ci grăbeşte)
«Ḑegul mameĭ.»

10.

In *arniŭ* la mare,
fără nicĭ o grije,
cu doispreḑece inşĭ,
toţĭ ca zmeĭ nebiruiţĭ,
şedea Ḑega în frunte,
cu voiniciĭ de munte,
şi scăpaţĭ de rele,
cînta din cavale.

11.

Un voĭnicel de munte,
asudat pe frunte,
ca un puiŭ de zînă,
cu cartea în mînă
zboară ca porumbel
ca săgeata şi plumb (glonte)
şi dădu cartea în mînă
luĭ Ḑegă să nu amîne.

12.

Cum ceti cartea
scrisă din partea
mameĭ sale din munte,
se izbi pe frunte,
vărsă lacrimĭ... vale,
că mĭelul din cale
dervenagalele îl luară,
ciiniĭ! şi i-l furară.

13.

Păstoriĭ îĭ grăiră
toţĭ, cînd îl văzură
cu lacrimĭ, că plînge
şi că mîinele îşĭ frînge:
— Ce ştire îţĭ vine
«De plîngĭ, Ḑega, tu?
«spune o şi nouă
«ştirea cea rea!»

14.

— Nu mi ntribâţi ţi e,
ma sculâţi în v'ie
s-u lom ca vulturl'i
tra s-ag'undem furl'i,
dirving'azl'i n-cale,
z-vîrsă'm sînge vale,
că n-aruşunară,

n'elu nă-l prădară,

15.

Tră n'el cînd aflară
ca zmeil'i azburară
priste munţi şi văl'uri
nu căftară căl'uri,
şi cu dirving'azl'i,
— marturi suntu faḑl'i! —
cîndu s-astăl'ară,
munţil' trimburară!

16.

Nu armase dĕagă
unâ ḑuă ntrĕagă
di pl'umb nipitrumtă
n-bărbătĕasca lumptă.
N'elu lŏ-ascăpară,
furl'i vătămară
ş-cînti'ndaluĭ prit căl'urĭ,
s-turnară pri la stăn'urĭ.

Macedonia, p. 109.

14.

— Nu mă întrebaţi ce e,
ci sculaţi în grabă,
s-o pornim ca vulturiĭ,
să ajungem furiĭ,
pe dirvenagale în cale,
să vărsăm sînge vale,
căcĭ ne ruşinară (adică: ne necinstiră)
mielul ni-l prădară.

15.

De mĭel cînd aflară,
ca zmeiĭ zburară,
peste munţi şi văĭ,
nu căutară căĭ (bune),
şi pe dirvenagale
— marturĭ sînt fagiĭ! —
cînd întîmpinară,
munţiĭ tremurară.

16.

Nu rămase tufiş,
într-o zi întreagă,
de glonte nepătruns
în bărbătească luptă.
M'elul îl scăpară,
pe furĭ omorîră,
şi cîntînd pe drum,
se înapoĭară pe la stînĭ.

Belimace (iscăleşte: Del Mace).

VI

Blăstematul Constantin de mama lui [1])

Ş-ĕară nă mumă cu fic'orĭ,
cu nŏaŭă g'on' livenḑĭ,
tu nŏaŭă g'on' nă fĕată maşĭ,
nă Vasilch'aŭă avḑită.
Şi vin'iră di largu ncle
alepţi g'on' s-u caftă

ma muma l'eĭ cu nŏaul' fraţĭ
tră darĭ nu vrĕa s-avdă.

Nă ḑuă vin'i, s-nu-şĭ v'inĕă!
un g'one, un laĭ soare
s-u caftă Vasilch'aŏa ţĕă

Era o mumă cu feciorĭ,
cu nouă voinicĭ eleganţĭ,
la nouă voinicĭ numaĭ o fată,
o Vasilichie renumită.
Şi veniră din depărtare
voĭnicĭ aleşĭ (distinşi) s-o ceară (în căsătorie),
dar mama eĭ cu ceĭ nouă fraţĭ
nicĭ nu gîndiaŭ s-o dea.
(ad. lit. de dat nu vrea să auză).
Într-o zi veni, de n-ar fi venit!
un voinic, un mîndru soare,
s-o ceară pe Vasilicheaua aceea,

[1]) Vezĭ *Obedenar* p. 184 varianta, publicată supt ţitlul Puşcl'a

di muşutëaţă avḍită.
Şi muma l'eĭ-cu fraţl'i tuţĭ
tră dari nu vrëa s-avdă.
Maşĭ frátili aţèl n'ículu,
Maşĭ n'iclu Custandini
z-bîgă s-u da, ş-u dëádiră

tu xëani aţiluĭ g'oni.
«Că ìo mi leg, le muma mëa

«s-ţ-ŏ adùc duruta soră,
«di cîti orĭ dor va ti l'a,
«di cîti orĭ vaĭ cafţî.

Tu xëani nclo u dëádiră,

treĭ meşĭ, treĭ an diparti,
ĭu stînda si ti mintuéştĭ,
şi mintea ţi si scŏală.
Şi nu tricú multu puţi'n,

bîgă' lîngŏari grëaŭă,
di nu-şĭ armasi c'or di fraţĭ,
di soi vîr nu armasi.
Ş-armasi muma singură,
ca ermă ncl'isă n-casă,
si ḍacă şi si súsch'iră,
si ḍiţĭ, ţe n'ilă grëaŭă;
si blástimă să-anàθimă,
si-l' plînḍí laëa-l' di n'ilă,
că s-nu ëara ţel Custandi
vrëa s-ŏ-aìbă fëata a casă.

Di múltili blistëami a l'eĭ,
dë-a mùmăl'eĭ blistëami!
loc nu dădëá di Custandín,

lŏ-arcá loclu naſŏară
şi si sculă' nëastímtulu,
mortul şi ngrupatlu,
di ncilică', dë-azbuiră'
la sor-sa Vasilch'aŏa.

«Soră, soră, bună-ţĭ ŏară,
«ndrëaḍi-ti s-fuḍím astară,

«că n-adastă muma nŏastră,
—«Frate, frate spuni-n' tini,
«di-ĭ tră slab, i di-ĭ tră ghini;

«di-ĭ tră slab, läili s-n'i bag,

«di-ĭ tră bun, albi s-n'i pun.

— «Aĭdi, soră, acşi cum hiĭ,

renumită în frumuseţe,
Şi mama eĭ cu fraţiĭ toţĭ
de dat nu vrea să auză.
Numaĭ fratele cel mic,
numaĭ micul Constantin
strărui (se băgă) s-o dea şi o dă-
[dură
în străinătate după acel voinic:
«căcĭ eŭ mă leg (mă oblig), dragă
[mamă,
«să ţĭ-o aduc pe iubita soră
«de cîte orĭ veĭ dori,
«de cîte orĭ veĭ cere.

In străinătate departe o măritară
(dădură),
treĭ lunĭ, treĭ anĭ departe,
unde, dacă aĭ sta să gîndeştĭ,
ţi se pierde (rădică) mintea,
şi nu trecu mult-puţin
(adică: după cît va timp)
începu boală grea,
de nu rămase nimenĭ dintre fraţĭ,
de rude nimenĭ nu rëmase.
Rămase mama singură,
ca pustie închisă în casă,
să zacă şi să suspine,
în cît să zicĭ «ce milă grea»;
să blesteme, să anatimatizeze,
în cît să-ĭ plîngĭ nefericiteĭ de milăĭ
că de n'ar fi fost cel Constantin,
ar fi avut fata a casă.

De multele blesteme ale eĭ,
de ale mameĭ blesteme,
pămîntul nu-l atingea pe Con-
[stantin,
îl arunca pămîntul afară.
Şi se sculă nestinsul,
mortul şi îngropatul
de încălecă şi zburâ,
la sora sa Vasilichea.

«Soră, soră, bună ziua (lit oară),
«pregăteşte-te să plecăm (fugim)
[de sară,
«căcĭ ne adastă mama noastră.
— «Frate, frate spune-mĭ tu,
«dacă-ĭ pentru răŭ saŭ dacă-ĭ pen-
[tru bine;
«dacă-ĭ pentru răŭ, să îmbrac ne-
[grele (haine),
«dacă-ĭ pentru bine, să-mĭ puiŭ
cele albe.
— «Aĭde, soră, aşa cum eştĭ,

«muma ti ştie şi u ştiĭ.»

Şi nch'isiră caléa nîşĭ,
cali lungă j-dipîrtŏasă;
cum si duţéă, cumu ş-imnă
pul'i di zgh'icu s-frînţéă.

«Ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ şi ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ,
ĭu si'-avdĭ' mortul cu v'iŭ?;»

Şi Vasilch'aŏa cînd avdă,
cuvenda ţéa a pul'lor,
ma trimură, s-cutrimburá
şi diţéă al Custandini.
«Ţé-aŭ, frate, pul'i acşi di bat,
«ca dit alantă lumi?
— «Las batá, sor, că lucru nŏ-aŭ,
«ş-noĭ s-nă mutrîm di lucru.»

Şi fug pri cal ş-azbŏáiră,
pin ningă hŏară ag'ungu.
«Sor, dă nîinti, că v'in ş-ĭo,

«pin calu s-l-a nă gură,
«că-ĭ dirinát, că i curmát,
«că mult ari imnată.
Cînd sor-sa a casă si duţéă
z-duţéă nîs tu murminti,
rupás atumţéa di-şĭ află
dĕ a mùmăl'eĭ blîstĕami.

«Dişcl'idi, mumă, buna mĕa,
«dişcl'idi, mumă, uşa,
«că-ţĭ v'ini, mumă, h'il'i-ta,
«ţe n-o viḑùşĭ cu an'l'i.

Făţéă muma, ţe nu făţéă,
pin uşa s-l'-u dişcl'idă;
«Le, tini-n' h'ii fĕata mĕa,
«i ocl'il' în' mĕ-arîdu?
— «Io h'iŭ, le mumă, cum mi veḑĭ,

«Io h'iŭ durută mumă»,
j-bîgă' s-l'-aspună caléa leĭ.
cum vin'i ş-carĭ ŏ-adusi.
Si din'icá dŏaŭli, z-discá
di plîngu şi di jali,
j-biséarcă dŏaŭli nŏ-alăsá,
niţimtă, nidişchisă,
tr-al Custandini sùflitu,
tr-al Custandinĭ l'irtari.

Avela, Epir

«mama te ştie şi o ştiĭ».

Şi porniră calea dînşiĭ,
cale lungă şi îndepărtată;
pe cînd se duceaŭ, pe cînd umblaŭ,
păserile de ţipet se rupeaŭ (se o-
[moraŭ).
«Ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ şi ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ,
«unde se pomeni mortul cu viŭ!»

Ear Vasilichia cînd auzĭa
cuvîntarea ceea a păserilor,
ci-mĭ tremura, se înspăimînta
şi zicea luĭ Constantin:
«Ce aŭ frate, păsările aşa de cîntă,
«ca din lumea cea laltă?»
—«Las să cînte, căcĭ altă treabă n-aŭ
«ear noĭ să ne căutăm de drum».

Şi fug pe cal şi zboară,
pînă ajung pe lîngă sat.
«Soră, mergĭ nainte, căcĭ te urmez
[(viŭ) şi eŭ,
«pînă ce calul să îmbuce o dată,
«căcĭ e prăpădit, căcĭ este obosit,
«de oare-ce mult umblase».
Cînd soră-sa a casă se ducea,
el se ducea în mormînt,
odihnă atunci îşi afla
de ale mameĭ blăsteme.

«Deschide, mamă, buna mea,
«deschide, mamă, uşa!
«căcĭ îţĭ vine, mamă, fiica ta,
«pe care nu o văzuşĭ cu anĭĭ (anĭ
[mulţi de-arîndul)».
Făcea mama, ce-mĭ făcea
pin uşa să-ĭ deschiză:
«Fă, tu eştĭ fata mea,
«saŭ ochiĭ mă înşală?»
—«Eŭ sînt, mamă dragă, cum mă
[vezĭ,
«eŭ sînt, doritá mamă».
şi se puse să-ĭ spuie (nareze) drumul,
cum veni şi cine o aduse.
Se prăpădiaŭ amîndoă, se despicaŭ
de plînset şi de jale,
şi biserică ambele nu lăsaŭ
neîncinsă,[1]) nedeschisă,[1])
pentru sufletul luĭ Constantin,
pentru iertarea luĭ Constantin.

Mia Damaşotă

1) Cînd cineva vrea ca Dumnezeŭ să-ĭ ajute, să-l asculte într'o împrejurare oarecare, cumpără ceară curată şi apoĭ face o luminare supţire şi lungă de tot, ca să ajungă a încinge cu ea biserica. Apoĭ, chiamă un preot la acea biserică să se roage luĭ Dumnezeŭ pentru dorinţa frumoasă, şi se crede că prin aceasta, ajutorul luĭ Dumnezeŭ nu va lipsi. Aceasta se zice: *deschiderea bisericeĭ.*

VII (VARIANTA la No. VI)

Blestematul Constantin de mama luĭ

Şi erâ nă ŏară nŏauă fraţĭ
şi pasprăḑaţe cusurínĭ
maşĭ unâ soră elĭ avĕâ
şi Evdochíie îlĭ ḑiţĕâ
Vine ŏara şi chirolu
şi acriscú şi Evdochíia,
lĭ-u căftară trîşĭ tu xĕane,
ma nu vrĕa s-u da tuţĭ fraţlĭj,
fraţlĭ tuţĭ şi cusurinĭlĭi.
Ş-Custandín aţèl ma nïiclu
cîtră mă-sa aşĭ-lĭ ḑiţĕâ:
„Dă-u, dado, Evdochíia,
va-nĭ mi duc ĭo si-nĭ ŏ-adúc,
di treĭ orĭ pri ĕarnă, dado,
şi di dŏaŭă orĭ pri vĕara.»
Ş-u mirtară Evdochíia,
ş-nu tricură şase meşĭ
dĕade un-araŭă puşclíe,
di muriră nŏaulĭi fraţĭ
ş-pasprăḑaţlĭi cusurínĭ.
Mama plinḑe ḑuă ş-nŏapte,
blăstimă pri Custandín,
că-ĭĭ mărităʼ fĕata diparte.
«s-nu da loc di Custandín,

Dumniḑălu s-nu-nĭ lu lĭartă!
că s-nĭ avĕam hïiha-nĭ aprŏapĕa,
ahît nu vrĕa hïiu nvirnată,
că-nĭ muriră hïilĭi scunchíi.»
După patruḑăţĭ di ḑile
Custandín işĭ din grŏapă
şi la sora luĭ si duse
— Bună sĕară Evdochíie!
— Ghine vinişĭ, a bre ŏaspe!
«carĭ hïiĭ tine, alaĭ gïone?
— Eŭ hïiŭ frate-tu ma nïiclu.
— Avḑiʼí, frate, că murít,
şi cum tine z-vïinĭ putúşĭ?
— Aţĕă sor ĕaste mincïună,
«că mi veḑĭ cu bană bună,
«eŭ am vinită si-nĭ ti lïaŭ,
«tra s-tĕ-adúc la dada nŏastră,
«că are treĭ anĭ di ḑile,
«ţe nu ti viḑú, lĕa sor,
«dĕ-aţĕă tĕ-aşteaptă cu dor».
— Ţe stranĭ si-nĭĭ bag, laĭ frate?
«si ştiŭ care s-hïibă tră ghïine,
«si-nĭ bag stranile d-nvĕastă
«şi tr-arăʼŭ ma-s-hïibă, frate,

Ereaŭ o dată nouă fraţĭ,
şi patrusprezece verĭ,
numaĭ o soră eĭ aveaŭ,
şi Evdochie se numea (ĭĭ zicea).
Veni ceasul şi timpul
şi crescu şi Evdochia,
ĭ-o cerură tocmaĭ în străinătate,
dar nu vroiaŭ s-o mărite, toţĭ fraţiĭ,
toţĭ fraţiĭ şi verĭĭ.
Şi Constantin, cel maĭ mic (frate),
către mama sa aşa zicea:
«Dă-o, mamă, pe Evdochia,
mă voiŭ duce eŭ să o aduc,
de treĭ orĭ pe carnă, mamă,
şi de două orĭ pe vară.»
Şi o măritară pe Evdochia,
şi nu trecură şase lunĭ,
se ivi o ciumă rea
în cît muriră ceĭ nouă fraţĭ,
şi ceĭ patrusprezece verĭ.
Mama plânge ziuă şi noapte,
blestemă pe Constantin,
că-ĭ mărită fata departe
«să nu se atingă pământ de Con-
[stantin.]
Dumnezeŭ să nu mi-l ierte
căcĭ dacă aş fi avut fiica aproape,
atîta n'aşĭ fi întristată
de moartea fiilor scumpĭ.»
După patruzecĭ de zile,
Constantin eşi din groapă
şi la sora luĭ se duse.
— Bună sară, Evdochie!
— Bine aĭ venit, oaspete!
Cine eştĭ tu, voĭnice?
— Eŭ sînt fratele tăŭ maĭ mic.
— Auziĭ, frate, că muriraţĭ,
şi cum tu să viĭ putuşĭ
— Aceea, sor, este mincĭună
«Căcĭ mă vezĭ cu viaţă bună
«eŭ am venit să mi te ĭaŭ
«ca să te aduc la mama noastră,
«căcĭ sînt treĭ anĭ de zile
«de cînd nu te văzu, sorioară,
«de aceea te aşteaptă cu dor.
— Ce haine să îmbrac, frate?
«să ştiŭ, de este pentru bine
«să îmbrac haine noĭ,
«şi dacă o fi pentru răŭ

«si-n' mi nvescu tu stran'ile läi.
Apoĭ el s-turnă şi ḑise:
— «Nu lipsĕaşte aşi z-greşti,
«că tră gh'ine am vinită,
«tra s-tĕ adúc calár a casă
«ndrept la dada ţĕa durută».
Pri cal doĭ'i ncălicară
ş-cîndŏ-ag'úmsirä t-un loc,
iu erá ş-unä fîntînă,
ḑise sora cîtră frate:
«Aĭde, frate, tra z-bem apă !»
S-aplicară tra z-bĕa apă,
ma doĭ pul' läĭ strä fîntînă,

lă cîntă cu jale mare:
«mortul apă bĕa cu viĭŭlu.»
— Ţe cîntă, laĭ frate, pul'i?
— Alĕa sor, nŏ-ascultă pul'i.»

Şi dĕ-aclò ĕară fudiră
ş-apucară caléa mare
tra si z-ducă cîtr-acasă
ş-apóĭ vrură să-s dispartă
şi pri cale iu ş-imnă,
ḑise Custandin a sor-saĭ:
«Du-te, tine, sor a casă.»
Sor-sa ĕară s-tŏarnă j-ḑiţe:
«Nu-n' mi duc fără di tine,
«ţe va ḑicä mama nŏastră,
«singură, cînd va mi vĕadă ?
— Io mi duc, sor la sculíe,
«că-n agărşii călămarlu».
S-acăţară doĭ'i di mînă
ş-sînătate ş-lŏară bună,
Custandin atumţĕa ḑiţe:
«Nel'inăc'uni multĕ-ali dade
«ş-io va-n' vin tamám cu sĕara»
ş-el cîtră murminţi l'-u dĕade.

Ş-laĕa soră armase mprŏastă

j-di diparte ma mutrĕá,
z-vĕadă frati-su iu s-ţĕa.

Custandin intră' tu grŏapă
ş-ĕa si duse cătr-acasă
singură laĕa pri cale,
ş-mamă-sa nŏ-avĕá hăbare.
Z-duse şi pri pŏartă asună
şade afŏară şi aştĕaptă
ş-nŏ-are ţine si-l dişclidă.
Vine mamă-sa la pŏartă
şi u-ntrĕabă di nauntru:
«Carĭ pri pŏarta mĕa asună ?
«Că io n'-am treĭ an di ḑile,

să îmbrac hainele de jale.»
Apoĭ el se întoarse şi zise:
— Nu trebuĭe aşa să vorbeşti,
căcĭ pentru bine am venit,
ca să te aduc călare a casă,
drept la mama cea dorită».
Pe cal ambiĭ încălecară,
şi cînd ajunseră într-un loc,
unde era şi o fîntînă,
zise sora cîtră frate:
«aĭde, frate să bem apă.»
Se aplecară, ca să bea apă,
dar două paseri negre deasupra
[fîntineĭ,
le cînta cu jale mare:
«mortul apă bea cu cel viŭ.»
— Ce cîntă, frate, păserile?
— Dragă soră, nu asculta păse-
[rile !»
Şi de acolo porniră,
şi apucară calea mare
ca să se ducă a casă.
şi apoĭ vroiră să se despartă.
Pe cale unde umblaŭ,
zise Constantin soreĭ sale:
«Du-te, tu, soră a casă.»
Soră sa earăşi se întoarce şi zice:
«Nu mă duc fără de tine,
«ce va zice mama noastră?
«singură, cînd m-o vedea ?»
— Eŭ mă duc, soră, la şcoală,
«căcĭ îmĭ uitaĭ călimările.
Ş-aŭ dat ambiĭ mîna
şi işĭ luară adio.
Constantin atuncĭ zice:
«Multe închinăciuni mameĭ,
«şi eŭ voĭŭ veni tocmaĭ spre seară.»
şi el în spre morminţi (cimitir)
[apucă.
Nefericita soră rămase neclintită,
(în picioare.),
şi de departe tot privea
sa vază pe fratele săŭ, unde se
[duce.
Constantin intră în groapă,
şi ea se duse în spre casă,
singură biata în drum,
şi mamă-sa nu avea ştire.
Se duse şi sună la poartă,
şade afară şi aşteaptă,
şi nu-ĭ cine să-ĭ deschidă,
Vine mamă-sa la poartă,
şi o întreabă din năuntru:
«Cine sună la poarta mea,
«căcĭ sînt treĭ anĭ de zile,

«ţe nu-nʲ si dişclʲise pŏarta,
«spune-nʲ tine, ţe om hʲiĭ?»
—«Io hʲiŭ, mamă, Evdochʲia,
«hʲila ta ţĕa mult durută,
«ĕa dişclʲide-nʲ, mamă, pŏarta,
«tra s-mi veḑĭ cu oclʲi-ţĭ ghʲine,
«s-mi cunoştĭ, că-ţi esc hʲilʲe.
—«Hʲilʲa mĕa diparte nʲ-ĕaste,
«nŏ-are ţine si nʲŏ-aducă.
— Custandini, mamă, mĕ-aduse.
— Custandin i mort dĭ-un an
«ş-cum si pŏate el s-tĕ-aducă?
— Veḑi-nʲ nelu ditu ḑĕadĭt
«prit aestă cripitură,
«tra si mi cunoştĭ maʲ ghʲine,
«că hʲiŭ Evdochʲia ta.
Pŏarta si dişclʲise tr-ŏară
ş-cînd atumţĕa ş-amindŏaŭă
si viḑură di aprŏapĕa,
dada ḑise cătră hʲilʲe:
«Evdochʲie, hʲilʲe vrută!»
S-acăţară şi z-băşară
şi m-braţă ş-muriră dŏaŭle
di harăuă ş-multu dor.

Penins. Balcanică An. I. No. 46.

«de cînd nu mi se deschise poarta,
«spune-mĭ tu ce om eştĭ?
— «Eŭ sînt, mamă, Evdochia,
«fiica ta cea mult dorită,
«ean deschide-mĭ, mamă, poarta,
«ca să mă vezĭ cu ochi-ţĭ bine,
«să mă cunoştĭ, că-ţĭ sînt fiică.
— Fiica mea departe este,
«nu ĭe cine să mĭ-o aducă.
— Constantin, mamă, mă aduse.
— Constantin e mort de un an,
«şi cum se poate el să te aducă?
— Vezi mĭ inelul din deget,
«prin această crepătură,
«ca să mă cunoştĭ maĭ bine,
«că sînt Evdochia ta.
Poarta o deschise îndată
şi cînd atuncĭ ambele
se văzură de aproape,
mama zise către fiică:
«Evdochia, fiică iubită!»
Se apucară, se sărutară
şi în braţe muriră amîndouă,
de bucurie şi de durere mare.

(auzită de la Caterina Murnu din Veria.

VIII

Catranlu gʲone (nefericitul june)

Ficʲór bun, ficʲór muşát,
gʲonĕ-aleptu şi nviţát
di nclo, di Vurgărie,
nă carte a măsaĭ scrie,
că el va si nsŏară
cu fĕată vurgară.
Şi mama, laĕa-lʲ mamă
lʲi scrie a luĭ nă granmă
ş-acasă şi lŏ-aclʲamă,
din hŏară si lu nsŏară,
că tră ficʲór cu minte,
vurgară s lʲa nu prinde
şi el ilʲ ḑise a mă-saĭ,
«Morĭ tine laĭ mumă,
las s-hʲibă soĕa-lʲ bună
şi las s-hʲibă vurgară;
si ştiĭ, lĕa mumă tine,
că mor ş-tot u lʲaŭ mine».

Flăcău bun, flăcău frumos,
voĭnic distins şi învăţat,
de departe, din Bulgaria
o carte (scrisoare) mameĭ sale scrie,
că el se va însura
cu fată bulgăroaică.
Şi mama luĭ, nenorocita luĭ mamă
ĭi scrie luĭ o slovă,
şi a casă şi-l chĭamă,
din sat, ca să-l însoare,
că pentru flăcău cu minte,
bulgăroaĭcă nu se cuvine
şi el îi zise mameĭ sale
«Fă tu dragă mamă,
fie-ĭ neamul bun
şi las să fie bulgaroaĭcă;
să ştiĭ, dragă mamă tu
că mor şi tot o ĭeaŭ (de nevastă) eŭ.»

Şi nch'isirâ cúscărl'i
cúscărl'i aţél' alghil'i,
cúscărl'i cu căl'il'i,
si si ducă si u l'a
pi Vurgara aţéă.
Ş-carî dúsirâ ş-u l'a,
sócrulu cu sóacră sa,
h'are tăl'á, h'are măcà,

arburî dit ardăţînî scutéă,
nîpîrtiţî sĕ-allă muntréă
şerch'i ŏarbe ş-firmicŏase
uh'el'i dit arburî scŏase
că sun cama nfirmicŏase.
Şidură şi miv'iripsirâ
şerch'i ş-uh'el'i tigînsirâ,
tu tigane ruḍinită.

Ş-carî s-turnă' laĕa nivĕastă,
tu nă muşată călĕaşcă,
tu udă' nîşi u băgară,
tuţi l'i scŏásirâ nafŏară
ş apoĕa s-micâ l'-băgară,
di micarĕa ţĕ-adărară;
ş-ĕa laĕa şi catrana
ḍise a sŏacră-saî căţao:
«Mamo, mine în' micáî
în' micáî, mi săturáî,
cama multu nu n'-u fŏame.»
Şi căţaŏa l'eî di sŏacră
l'-ḍisĕ-ali catrane nvĕastă:
«h'il'e, noî adeti avèm,
nvĕasta cum nă u vidém,
cu mică'rî si ŏ-aştipta'm,
cu mică'rî ş-cu muşuleţi,
micâ, nvĕastă, aşi z-bînédi.»
Ş-catrana di nvĕastă nao,
lo di unâ ş-lo di dao,
ş-lo di micărli tŏate
ş-bigă' sĕ-aurlă cît pŏate:
«ĭu-n' h'ii, mumă, ĭu-n' h'ii, tată,
dă-n' tru ŏară nă ch'ic dĕ-apă,
că va-n' crep laĕa mărată

pri micarĕa ţĕ-am micată,
pri micarĕa ţĕa li sŏacră,
ali sŏacră, ali căţao;
ĭu-n' h'ii tine vrutlu a n'eu,
apă dă-n', că va s-crep eŭ.»
Şi vrutlu, aţél catranlu vrut,
ş-arăch'i tu mănă un poc'ŭ.
ş-alăgă' sĕ-aducă apă,
z-da li nvĕaste si ş-ŏ-ascapă.

şi porniră cuscriĭ (nuntaşiĭ),
nuntaşiĭ ceĭ albiĭ,
nuntaşiĭ cu caiĭ,
să se ducă să o ĭea
pe Bulgăroaĭcă ceea.
Şi cînd merseră s-o ĭea,
socrul cu soacră-sa,
fiere tăĭaŭ, fierea mîncaŭ,
(adică: de necaz mare),
arborĭ din rădăcinĭ scoteaŭ,
nepîrcĭ (vipere) să găsească căutaŭ,
şerpĭ orbĭ şi veninoşĭ.
ţiparĭ din arborĭ scoşĭ,
căcĭ sînt maĭ veninoşĭ.
Se apucară şi gătiră
şerpĭ şi ţiparĭ [1]) prăjiră
în tigae ruginită,
în farfurie nespoită.
Şi dacă veni nenorocita mireasă,
într-o frumoasă teleagă,
în cameră o poftiră,
pe toţĭ îi scoaseră afară,
şi apoĭ să mănînce îi băgară,
de mîncarea ce gătiră;
şi ea biata şi nefericita
zise soacreĭ sale-căţea:
«Mamă, eŭ mîncaĭ,
mîncaĭ, mă săturaĭ,
maĭ mult nu-mĭ e foame.»
Şi căţaua eĭ de soacră,
îĭ zise nefericiteĭ mirese:
«fiică, noĭ obiceiŭ avem,
pe mireasă cum o vedem,
cu mîncărĭ să o aşteptăm
cu mîncărĭ şi cu lucruri frumoase,
mănîncă, mireasă, aşa să trăeştĭ.»
Şi nefericita de mireasă,
luă (gustă) de una, luă de două,
gustă din mîncările toate,
şi începu să ţipe cît poate:
«unde eştĭ, mamă, unde eştĭ, tată,
dă-mĭ îndată un pic de apă,
căcĭ o să pleznesc nefericita săr-
[mană,
de mîncarea ce am mîncat,
de mîncarea cea a soacreĭ,
a soacreĭ, a căţeleĭ;
unde eştĭ tu, iubitul mieŭ,
apă dă-mĭ, căcĭ pleznesc eŭ.»
Şi iubitul, acel nefericit iubit
apucă în grabă cu mîna un ulcior,
şi alergă să aducă apă,
să dea nevesteĭ şi să o scape.

[1]) Un fel de şearpe veninos.

Pinã z-ducã, pînã z-vinã,
ş-aflã nvëasta tëasã-mõartã
şi catranlu aţèl di vrut,
scõase un pondu cuţút,
tu inõarã şi lu nh'ipse,
ningã nvëasta luĭ si timse
şi a mã-saĭ nãs îl' ḑise:
«Nu plinḑe, mamo, c-así vruşĭ,
di õara ţi nvëasta-n' chirúşĭ;

l'a-ţĭ, mamo, tora di h'il'ŭ,
l'a-ţĭ, mamo, tora di nvëastã.»

Pînă să se ducă pînă să vie,
îşĭ află mireasa întinsă moartă
şi nefericitul acel de iubit,
scoase un pustiŭ de cuţit,
în inimioară şi-l înfipse
lîngă nevasta luĭ se întinse
şi mameĭ sale îĭ zise:
«Nu plînge, mamă, căcĭ aşa vruşĭ,
din momentul ce mireasa îmĭ
[pĭerduşĭ;
ĭea acumə, mamă, de fiŭ,
ĭea acuma mamă, de mireasă.»

INDEX

INDEX

Ordinea alfabetului este cea următoare, care a fost întrebuințată și pentru ordinea proverbelor din această lucrare:

a = a, pronunțat ca sunetul din limba literară rom. a.
ă = ă: *apă* (cit. apă).
b = b
c = c: *cap.* (cit. cap); *cîne* (cit. cine); *cor* (cit. cor; *curaŭă* (cit. curauă); *ch'ept* (cit. chĭept); *ch'áptine* (cit. chĭáptine).
c' = cĭ: *c'or* (cit. cĭor); *c'inuşe* (cit. cinuşe); *c'afă* (cit. cĭafă).
d = d
ḑ = dz: *ḑuă* (cit. dzuă); *ḑic* (cit. dzic).
(ô) = sunetul grecesc pronunțat tot ca în greceşte.
e = e
ĕ = *căpă* (cit. ĭapă); *cărnă* (cit. ĭarnă).
f = f
g = g: *guşe* (cit. guşe); *gros* (cit. gros); *gaz* (cit. gaz); *Gh'orgh'e* (cit. Ghĭorghe); *gh'ine* (cit. ghine).
g' = gĭ: *g'one* (cit. g'one); *g'am* (cit. gĭam); *G'og'a* (cit. Gĭogĭa).
(γ) = sunet grecesc; se pronunță ca în greceşte, cînd e urmat de vocalele a, o şi u, saŭ de o consoană.
h = h: *har* (cit. har); *hŏară* (cit. hoară); *hut* (cit. hut).
h' = hĭ: *h'ir* (cit. hir); *h'er* (cit. her); *h'arbe* (cit. hĭarbe).
i = i
ĭ = ĭ; *ĭo* (cit. ĭo); *ĭu* (cit. ĭu).
j = j
l = l
l' = se citeşte ca sunetul italienesc gl.
m = m
n = n
n' = n (muĭat) se citeşte ca sunetul franțuzesc: gn, în cuvîntul agneau.
o = o
ŏ = ŏ ŏaspe (cit. oaspe); *ŏară* (cit. oară).
p = p
r = r
s = s
ş = ş
t = t
ţ = ţ
u = u
ŭ = ca în *ŭom* (cit. ŭom).
v = v
v' = citeşte cum se pronunța la ţară cuvîntul *vin.*
x = x
z = z.
Accentul ` saŭ ˘ se pune pe un cuvînt, orĭ-cînd nu este accentuat pe penultima silabă.

Prescurtările principale

ghic(ĭtorĭ);
joc(urĭ) copil(ăreşti);
med(icină) popul(ară);
p(agină).
semnul ~ arată recapitularea cuvîntuluĭ titular.

A

abĕălili (cu), joc copil. p. 168.
abúşala (t-), joc copil., p. 137; 183.
abscese, med. popul., p. 272.
acăţarĕa n-inimă, p. 265.
aclu, ghic. p. 348; — cu h'ir, p. 348, 349.
acri-macri, joc copil. p. 106.
aduch'irĕa (cu), joc copil. p. 162.
adúl, p. 101.
află-ţĭ cloc'e puĭl'i, joc copil. p. 138. No. 114, 115.
agh'azma, med. popul. p. 227.
afumarĕa, joc. copil. p. 96.
agu tu func, joc copil. p. 112.
ἅγιος ὁ θεός p. 69 (satiră copil).
aluliréa, (neînţelegeri la joc) p. 41.
albĕaţă (la ochi), p. 270.
albele (ţelele, zînele), med. popul. p. 231, 232, 233, 234, 235, 238, 239.
albina, med. popul. p. 292.
alfa vita, (satirizarea lui abc), p. 70.
algh'inile cu stuplu, (albinele şi roiul), ghic., p. 349.
alixandra (dĕ-) joc copil. p. 147.
alixirĕa (ḑĕáditlor), formuletă, p. 181.
altu-maltu, joc copil. p. 83.
alumtarĕa, joc copil. p. 113.
Al'ă, p. 311; ghic., p. 349.
amarĕa ş-arũurli, ghic. p. 350.
amă'ĭ, (neînţelegeri la joc), p. 41; vrăjĭ, p. 310.
ambĭturlarĕa cal'lor, joc copil. p. 84.
amestecarĕa picĭoarelor, joc copil. 84.
ameţĕală, p. 261; 266.
analtu, nume de joc copil. cu sfîrleză, p. 122.
anch'idicarĕaluĭ (dĕ-), joc copil. p. 93.
ancĭlicarĕa (dĕ-), joc copil. cu mingea, p. 146.
Angh'ilĕ şi draclu, joc copil. p. 111.
angusă, fr. angoisse, med. pop. p. 264.
an, ghic. p. 350; 351.
Ano-ch'irch'ir-Ano, joc copil. p. 88.
antrisărirĕa, joc copil. p. 154.
antriţĕarirĕa, (cu-), joc copil. p. 86.
anvĭrtirĕa, joc copil. pag. 183.
apa, ghic. p. 351.
apala, (sabie), ghic. p. 351.
ape vindecătoare, med. populară, p. 229; — cu caracter religios, p. 230; — cu caracter nereligios, p. 230.
ἀποδιδρασίνδα, joc copil. la vechiĭ greci, p. 97.
apostemă, med. pop. p. 260.
Aprindi-n' ţĕara, joc copil. p. 111.
aprindire, med. pop., — la copiiĭ micĭ, p. 261; — boală, p. 241.
arăp, (instrucţia la copiĭ), pedeapsa la elevĭ, p. 67.
arăpuni, (cĭorchină), ghic. p. 351.
arăţĭt, med. pop., p. 268.
arăzboĭul, joc copil. p. 179; 352.
arăzli, med. pop. p. 268.
arcarĕa, (cu), joc copil. p. 102.
arcul, joc copil. p. 173.
arcurat (de—), med. pop. p. 268.
aric'e, (negĭ), med. pop. p. 274, 275; ghic. p. 352.
arĭúlu, ghic. p. 352.
arizboĭúlu, vezĭ, arăzboĭul,
arośda, (rodia) ghic., p. 353.
arsură, (de—), med. popul., p. 287.
arşice, joc copil. p. 126.
Arta (cîntecul punţiĭ din—), p. 1040.
arucarĕa ch'atra (cu—), joc copil. p. 113.
arucutirĕa, (cu) joc copil. p. 183.
arustico (v. pînadă), p. 227.
aruvirsare, med. popul. p. 261.
arvelă, p. 394.
ἀσχωλιάξειν şi
ἀσχωλιαξμός, joc copil. la vechiĭ greci, p. 101.
ascuch'atlu (cu-), joc copil. p. 95.
aspîrĕarĕa, (cu), fomul. p. 20.
astîmătiri, med. popul., p. 319.
ăţile de-mplătire (cărligele de împletit) ghic., p. 366.
aua (strugure), ghic., p. 353.
aumbra (umbra), ghic. p. 354.
aumbrare, med. pop., p. 253.
avariga (dĕ—), joc copil. p. 161.
avinarĕa (cu.—), joc copil. (cu arşice) p. 129; joc copil. p. 85.
avinătorlu, joc copil., p. 163.
av'in'a (n'-adár—) joc copil., p. 184.

B

Bacola (căpitan –), p. 1013.
Bagav p. 347 ; 416.
barba, ghic., p. 354 ; păcăliturĭ copil. p. 55 ; – mĕa dĕ-asime, joc copil., p. 158.
barză, (vĭersurĭ adresate la –), p. 193.
başúr, form. de păcăleală, 24.
bătae, p. 260.
bătătură, med. popul. p. 294.
beĭ, nume de joc copil. cu arşice, p. 129.
βέμβηξ, joc copil, la vechiĭ grecĭ, p. 122.
Berat, nume de oraş în Albania, (cînt. popul.) p. 1018.
beţia (cum se combate), med. popul. p. 292, No. 189.
bic'ca (a), v. bişca.
bilc'iclu de cîntari (tocul cîntaruluĭ), ghic. p. 354.
birbéc, ghic. p. 355.
birbéc-birbicúş, joc copil. p. 83.
bişca (a) joc copil. p. 147.
bişica (ardeĭŭ) ghic. p. 355.
bivol, (cîntec de –), p. 198.
bigátuluĭ (dĕ-a), joc copil. p. 104.
bîşarĕa crúţil'eĭ, jurămînt copil. p. 37 ; a ápăl'eĭ, p. 94 ; joc cu sfîrlează 123 ; joc copil. 165.
blîndă, med. popul. p. 261.
blîstém de mamă, baladă, p. 1049, 1050; variantă p. 1051, 1052, 1053.
blîstemlu a cucotluĭ, p. 199.
boale de animale, p. 313—334.
boale de oamenĭ, p. 219—312 ; termenĭ întrebuinţaţĭ pentru a exprima boala şi mersul eĭ, p. 225 ; uşurarea boliĭ, p. 225 ; p. a nu căpăta boală, p. 225, 226, 227 ; cît timp uurează boala, p. 227 ; boale nevindecabile prin medicamente şi descîntece, p. 228 ; prezervare de boale, p. 258.
bocete la Aromînĭ, p. 963—990 ; No. I—XLVIII.
boţa (sticlă), ghic. p. 355.
boşa, joc copil. p. 183.
boşorogire (de), med. popul. p. 256.
broaşte (cine are –), med. popul. p. 289; cum nu prinzĭ – , med. popul. p. 290 ; – în stomach, med. popul. p. 290 ; – (scrofule), p. 306.
bruma, ghicit. p. 355.
bruticarea, joc copil. p. 85.
bube, med. popul. p. 273 ; cum dispar – , p. 273, No. 132
bucuvală, p. 192.
budíc (ulcĭorul), ghic. p. 355.
Burada, p. 827, 167.
burete, ghic. p. 356.
burèţĭ, (cĭupercĭ otrăvitorĭ), med. popul. p. 289.
buríc (de), med. popul. p. 303 ; 256 ; muşcare de – , p. 256 ; cădere de – la copil, p. 256 ; ghic. p. 356.
butĕa, (butoiŭ), ghic. p. 356.
butură, med. popul. p. 325.

C

cácada-mácada, joc copil, p. 115.
Cac'andoni (căpitan), p. 999—1006.
café (cafea), ghic., p. 356.
cale, ghic., p. 356.
calul, (cînd se aprinde – la picior), med. popul., p. 326.
can'ă, cuvicte adresate pasercĭ – , p. 194.
cap (durere de –) p. 280 ; *turburare de* – , p. 280, 281 ; *pri* – , joc copil. p. 183; ghic. p. 357.
capra (dĕ-a), joc copil., p. 106 ; –, ghic. p. 358.
capse (de), med. popul., p. 259.
car, joc copil. p. 176.
Caragiani, p. 826; 854; 899; 901; 943; 945; 994; 998; 1011.
cartĕa, ghic., p. 358.
casă, ghic. p. 358.
cástrulu (cu) joc copil. p. 105.
catranlu g'one, baladă, p. 1053—1055.
cávurlu (racul), ghic. p. 359.
Cazaca, joc copil. cu arşice, p. 126, 127.
Căcăranḑa (căpitan), p. 1030, 1031.
căc'ulă (tu), joc copil. p. 90, – *le*, idem p. 180.
călár (an), joc copil. p. 174.
călăréţ, ghic. p. 359.
căpuşă, cînd te muşcă – , med. popul

p. 292.
căpătarea darului, p. 43.
cărăcușul la cai, med. popul. p. 327.
căsătoria, med. popul. 297.
căţaŭa, ghic. p. 359.
celuĭ, care fixează, p. 58 (joc copil.); — *care plînge*, p. 46 (satiră copil.); — *care se laudă*, p. 59; — *care n'aude*, p. 59 (păcălituri copil.) — *care nu vede*, p. 60; — *care cade*, p. 60.
cerșetor (formuleta unuĭ —), p. 60.
Chassiotis, p. 66.
Ch'ale-Ľaľe, p. 1029.
ch'apţîn' (pieptenĭ), ghic. p. 360.
ch'atra (cu), joc. copil. p. 162; — *a scùnderi*, joc copil. p. 96; *pri* —, joc copil. p. 94.
ch'étrile de mŏară (pietrele de moară), ghic. p. 360.
ch'ich'ir-mich'ir, joc copil. p. 103.
ch'icatli (picăturile de ploae) ghic. p. 361.
ch'imitiŭa, pedeapsă aplicată la elevĭ, p. 67.
ch'ixra (clopoţel) ghic. p. 361.
Ch'irch'ira Culi, joc copil. p. 88.
ch'irîmizli (cărămizile), ghic. p. 361.
Ch'ita, nume de eroŭ aromîn, p. 1020.
ch'itriţĕaŭa (cu —), joc copil. p. 88; cu luarĕa — l'eĭ, joc copil. p. 93; joc cu tombulu, p. 133.
ch'isa cu paradislu, joc copil. p. 107.
ch'uşáţĭ (colţurĭ), ghic. p. 362.
cĭ-cŭ, joc copil. p. 82.
cic'ulŭ, joc cu —, p. 136; cu darĕa — p. 137.
cic'ulilor (cu darea —), joc copil. p. 137; idem p. 139.
cîldare, ghic. p. 364; — a și mal'lu, ghic. p. 364.
cîlcîn'e (cîlcĭe), ghic. p. 363.
cîmară (dĕ-a —), joc copil. p. 105.
cîmila bŭgată, (cu), joc copil. p. 104; cu cîmila mprŏastă, p. 105, joc copil.
cîndila (candela), ghic. p. 364.
cîne, ghic. p. 330.
cîntare, ghic. p. 364.
cîntec, p. 819—1416; — *de vrere*, p. 828—872, No. I—CXXIV; — *de străinătate* (zĕană), p. 873; despărţirea, p. 873, No. I—XXVI; străinătatea p. 886, No. I—XXVII; revederea p. 897. No. I—X; — *de joc*, p. 904, No. I—XXVI; — *de nuntă*, p. 915, No. I—XLI; — *diverse* p. 829, No. I—LXIII; — *distichurĭ* p. 958—962, No. I—XXXV; — *bocete*, p. 963—990, No. I—XLVIII; — *e haĭducești*, p. 991—1034; — *balade*, p. 1035-1055.
cîpistĕari, (căpistere), ghic. p. 365.
cîrave, ghic. (corabie), p. 365.
circ'órĭ, med. popul. p. 327.
cîrligĭli dĕ-ampîltiri (cîrligele de împletit), ghic. p. 365.
cîrlig, ghic. p. 366.
cistîn'a (castana), ghic. p. 366.
cl'ača și cl'iţa (broasca și cheia), ghic. p. 367.
cŏarda (sabia), ghic. p. 351.
cocă, (în limb. copil.), p. 15.
cocoș, cuvinte adresate la —, p. 194.
cofă (ploscă), ghic. p. 367.
colinde la Aromînĭ, p. 707—722; colacĭ de —, p. 711; cîntece de —, p. 713, No. 1—23.
κολλαβίξειν și:
κολλαβίξμός, joc copil. la vechiĭ grecĭ, p. 84.
congediere, p. 58.
Constantin, satirizarea numeluĭ de —, p. 48; — în balada blîstemlu di mamă. p. 1049, 1051; cîntec 1028.
constipaţie, med. popul. p. 259, No. 77.
contuzie de craniŭ, med. popul. p. 261.
corîmboc'-mboc', joc copil. p. 150.
coteca, (dĕ-a —), joc copil. p. 147.
cotoiul, med. popul., p. 333.
creștere (de), la copiĭ, med. popul. p. 253.
cucalách', med. popul. p. 328. (boală de caĭ).
cŭcili-cicili, joc copil. p. 102.
cucoșa (t-a), joc copil. p. 128.
cucót (cocoș), ghic. p. 368.
cucu-dan, joc copil. p. 102.
cucu-mpadi, joc copil. p. 102.
cuc'án (varză), ghic. p. 409.
cuc'i, cine, cățel (apelativ în limbagiul copilăresc).
culcarĭ (cîntec de leagăn de —), p. 1-11.
culeanda (la oĭ) med. popul. p. 318.
culutumba (dĕ-a —), joc copil. p. 183.
cum să faci, ca să-ţĭ trăiască copiiĭ p. 291; — să cîștigĭ un proces, p. 291.
cumbura, joc copil. cu pistolul, p. 173.
cuna, (leagăn) p. 3.
cundil'ă, (condeiu), p. ghic. 368; — cu gramatĭ, ghic. p. 369.
cŭpili (cu), joc copil. p. 102.
cua dĕ gŭină, med. popul. p. 266.

curcubetă, ghic. p. 369.
curcubĕŭ, ghic. p. 370; cuvinte adresate la – pentru creşterea părului, p. 189.
curmarca rîului, joc copil. p. 92.
Curnic'a, nume de oae; baladă cu acest nume, p. 1045—1048.
curşume, ghic. p. 394.
curună (cununĕ), ghic. p. 376.
custură, p. 43.
cuş, formul. diverse, p. 21.
Cuştarĕlĭ (căpitan), p. 1031.
cutumădĭli (cu), joc copil. în cinci pĭctre, p, 168. (vezĭ: abĕălili).
cuti-cuti, p. 10.
cuţandăch' (T-a –), joc copil. p. 100.

C'

c'ap (dĕ-a), joc copil. p. 101.
c'eflă (pri -), joc copil. p. 113.
c'ic'ior (prin un -), joc copil. p. 100; – în sărituri, p. 155.
c'imc'irca (cu), joc copil. cu arşice, p. 128.
c'ingăr, joc copil. p. 160.
c'irčap, (coptor) ghic. p. 362.
c'ŏară-bŏară, (cuvinte spuse, pentru a căpăta dinţĭ noĭ), p. 190; 191.
c'ŏari a păsărite, joc copil. în sărituri, p. 156.
c'ŏarle şi cŏada calu, (picioarele şi coada caluluĭ), ghic. p. 362.
c'ubuca (cĭubuc), ghic. p. 362.
c'uc'u, prune (în limbagiul copil.) p. 8.
c'ulenga (a – pri mînă), joc copil. 152.
c'ulul, cînd te scuĭpă în ochĭ, med. popul. p. 271.
c'umág, ghic. p. 363.
c'up, glonte de puşcociŭ, p. 95.
c'utca (a) joc copil., descris la p. 137, No. 111.

D

Dălĭani (căpitan), haĭduc, p. 998.
daĭ mamă paĭe, joc copil, p. 88.
dalác (la om –), p. 290; 315.
davan (de), p. 312.
dă-n' foc, joc copil p. 86.
Deceurĭ, p. 757—816. No. I—XXXIV
degerare, med. popul. p. 296.
deget (aprindere de –), p. 295.
deochiŭ, med. popul. p. 309.
descîntec, p. 233 — 236, 238 — 241, 244—250, 254, 274—276, 285, 298, 229, 303, 310, 321.
Dima al Fură, p. 1024.
Dimách' (căpitan), p. 1028.
dinte (de – găurit), p. 255; *ca să ţĭ – curaţĭ*, p. 255; *durere de –*, p. 255, 256, 268.
dinţĭ de ch'áptine (dinţĭ de pĭeptine) ghic. p. 370.
diuc'are, p. 241 (deochiŭ); *Cine poate fi deochiat*, p. 241, 242; *cine poate deochĭa*, p. 241; *cum cunoştĭ deochĭul*, p. 242; *cînd cel deochĭat nu este descîntat*, p. 244, 245; *descîntece de deochiŭ*, p. 245—248.
dilacă, med. popul. p. 315.
doctorĭ (în medicină), med. popul. p. 221; – *pupularĭ*, p. 222.
doctorie (de nuc), med. popul. p. 303.
dorinţa, cum se împlineşte, med. popul. p. 308.
drîmbală (darĕa a –), joc copil p. 108,
dudĭau, p. 62.
Duminică (vĭersurĭ referitoare la –), p. 200.
Dumnica şi vrutlu-a-l'eĭ, baladă, 1037.
dut-à-lach', joc copil, cu arşice, p. 126.

Đ

đĕădite (degete), ghic. p. 370.
đinđir, joc copil p, 152.
đica (cu –), joc copil p. 78.
đine, numirea lor, p. 231—233; *vinde-*

care de —, p. 233—235, 239; *cînd se vizitează* —, p. 235; — *din Cruşova*, p. 236; — *din Moloviştе*, p. 236; — *din Vlaho-Clisura*, p. 236; — *din Gopeşi*, p. 237; — *din Perivole*, p. 237; — *din Avela*, p. 237; *descîntec de* —, p. 238, 239.
dux şi nöaptĕa, ghic. p. 371.

E

Ea ded, joc copil. p. 184.
ĕarbă amară, med. popul. p. 224.
ἐποστακτομὸς, joc copil la vechiĭ greci, p. 94.
eşĭ (dĕ-a —), joc copil p. 110.

F

Fălangu, pedeapsă aplicată la elevĭ, p. 67.
faţi-n-guşi, med. popul. p. 329.
Fauriel p. 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006.
femeea, (cum poate avea lapte —), p. 305, 306; *ca — să nu mărturisească totul*, p. 307.
Fetu-Mare (căpitan), p. 995.
Fezu (dirvénaga), p. 1026.
fic'lu (cu), p. 91, joc copil; idem p. 124.
fic'orlu (cu), joc copil p. 105.
fic'uriclu (cu) joc copil, p. 105.
fif, sul, piston, la joc copil, p. 95; joc copil, de-a puiul, p 124.
figurĭ (jucăriĭ de hîrtie), p. 176.
fistulă, p. 294.
fintînă, ghicit. p. 371.
fîrmăc, med. popul. p. 319.
flĭturĭ, joc copil, p. 182.
fluere (copilărești), joc copil. p. 180, 181.
foale, ghicit., p. 372.
fŏărtică (foarfece), ghic. p. 372.
foc, ghic. p. 372.
formulă numerică, p, 200, 201.
formulele (diverse), p. 16—24; — *degetelor*, p. 17—19; — *feţeĭ*, p. 16; — *paştelor*, p. 16; — *mîniosuluĭ*, p. 63; — *cuchĭósuluĭ* (supăratuluĭ), p. 63; — *cînd săruţĭ copilul*, p. 63; — *comula'ive*, p. 25—35.
frica, (cum se alungă —), p. 199, 255.
fricos (satira celuĭ —), p. 45.
frigurĭ, med. popul. p. 251; — *învechite*, p. 252; *ape de* —, p. 252.
fudirĕa, (de la şcoală), p. 67.
fum, ghic. p. 373; *cuvinte adresate pentru alungarea* — *luĭ*, p. 192.
funĕa (cu), joc copil, p. 112.
furl'i (cu), joc copil, p. 164.
furnigă, ghic. p. 374.
furtună (ca să înceteze —), p. 339.
fus, ghic. p. 374.

G

Găgăriţa (vĭersurĭ adresate la — pentru noroc), p. 191, 192.
găină, med. popul., cînd nu ouă —, p. 380; cînd clocește —, p. 330; ca să se îngrașe —, p. 331; să ouă neîntrerupt —, p. 331, No. 57, 58.
gălbadă, med. popul. p. 320, 321.
gălbinare, med. popul. p. 257; de — la copiĭ, p. 302.
gastru, ghic. p. 374.
gaz, (opaiț), ghic. p. 374.
genuchĭ (răcire), med. popul. p. 273.
Ghicitorile Aromînilor, p. 341—412: cînd se petrece cu —, p. 343; cum se numesc ghicitorile, p. 344; cine petrece cu —. p. 344; scopul — lor, p. 345; geneza — lor, p. 346; colecţia de —, p. 347; ghicitorĭ, p. 348—412.
gl'ulsu (cum se face —), med. popul. p. 333.
gîdă, form. diverse, p. 18, 19.
gil'ină, (găină), ghic. p. 375; — ş-oŭlu, ghic. p. 375.

gîrgară, jucărie copil. p. 175.
gîscă, (n'-am nă –), joc copil. p. 161.
gît (de) med. popul., p. 281.
gîtlej (de) med. popul. p. 281 ; bube în –, p. 281.
gluc'ă, joc copil. p. 125.
gl'aţă (ghĭaţă), p. 376.
gl'induri, med. popul. p. 294, 306.
gŏadă (batae), med. popul. p. 304.
graiŭ de moarte, med. popul. p. 224.
grănuţlu aţél bunlu, pariţiŭ, p. 271, 272.
grănuţă (de bube), p. 250.
grĕască (dĕ-a), joc copil. p. 125.
grindine (ca să înceteze –) p. 340.
grirĕa tu mînă, neînţelegerĭ la joc, p. 41.
grŏapă, ghic. p. 376.
gugóş (glonte), ghic. p. 394.
guguc'e, cuvinte adresate la –(turturela), p. 193.
gugulană, (cĭupercă), ghic. p. 376.
gură cu dinţĭ, ghic. p. 377.
gura, (miros de –) med. popul. p. 298.
gurliţă, med. popul., boală de porcĭ p. 330.
gurmáz (tarinjită), med. popul. p. 273.
guştur verde (muşcătură de –), p. 288.
guvă, (tu – cu azvîrnĭcărĕa), joc copil. p. 151 ; cu nuţli tu –, joc cu nucile, p. 101 ; tu – cu adunarĕa, joc. copil. p. 109; tu – cu adunarea diprisupră joc copil. p. 109; tu –, joc copil. cu mingea, p. 142.
guvujdél, med. popul. 316.

G'

g'epe (buzunar), ghic., p. 375.
g'uf (păcălitură copil.), p. 55.
g'unĕápini, (damă di –), med. popul. p. 305.
g'ung'unár, joc. copil. p. 182.
g'urát (jurămînt) p. 376.
g'uratlu a lépuriluĭ, p. 35, (jurăm. copil). – cu ascuch'at, p. 37, 38 ; – cu deget, p. 39.

H

Hagi-Varsam, cintec haĭducesc, p. 1032.
hali, med. popul. boală de ĭele, p. 239.
Hasdeu, p. 1, 25, 75, 214, 343, 759, 1035.
hĭvanc (piuă), ghic. p. 378.

H'

h'avră, med. popul. p. 23.
h'eca, joc copil. cu arşice p. 127.
h'umunic (pepene verde) ghic. p. 377.

I

Iani Papa-Nicola, (căpitan), p. 1008.
ibríc, ghic. p. 378.
icŏană, ghic. p. 379.
ĭcpure (cum poţĭ prinde –) med. popul. p. 339.
Iliescu, p. 347, 725, 826.
impontenţa (cum se vindecă –), med. popul. pag. 277.
indiscreţia, păcălire copil. p. 56, 57.
inimă (de -), p. 304 ; de – la caĭ, p. 328 ; 311.
ininia, (vĭersurĭ ce se cîntă, cînd se patinează), p. 198.
instrucţiunea (la copiĭ aromînĭ în trecut), p. 64—70.
ĭu-ĭ cuclu? joc copil. p. 91.
ĭubirea (cum se capătă), p. 253, 298, 299 ; la vite –, p. 323.

înjurături copilărești, p. 202—210; — adresate grecilor, p. 206—208; — Aromînilor p. 207; — adresate bulgarilor, p. 208; — adresate la țigani, p. 208; — la albanezi, p. 209; — la Evrei, p. 209; — la Turci p. 209.
înțărcarea, med. popul. p. 324.

J

jireșcă, (în), joc copil. p. 116.
joc, stricarea jocului, p. 40; cine strică jocul, p. 40; cum ciștigi la —, p. 41; mînciunile la —, p. 42; —u cu casa, joc copil. p. 161; —uri copilărești, p. 71—186; origina —ului, p. 73; importanța —ului, p. 73; 74; elementul dramatic în —, p. 75; 76; —uri pe bani, p. 90; cîntec de — sau școlare, p. 11—15, 957.
jungl'u (junghiu) med. popul., p. 295.
jurăminte (copilărești), p. 36—39.

L

Lala, refren în cîntecele de leagăn, p. 2, 3; —la, idem, p. 4.
lampa, ghicit. p. 379.
laptele la vite, p. 321; să nu-ți fure — de la vite, p. 321; să furi — de la vite străine, p. 322; ca oile să dea — mult p. 322, 323.
lasă-spată, p. 106, joc copil.
laspăa (cu), joc copil. p. 182.
lastică, joc copil. p. 173.
Lăzărelul la Aromîni, p. 731—736; descrierea obiceiului, p. 733; cîntec, p. 734, No. 1—5.
leagăn, p. 737; descrierea obiceiului, p. 739, 740, 741; parodie la cîntece de —, p. 10; cîntec de —, 1; 2, 3; cîntec de—adresat la băeți 4—8; cîntec de—adresat la fată, p. 8—11; 956, LX; 957, LXI.
lemnul a Hristoluĭ, med. popul. p. 274.
lemnu, cu—pri dțadit, joc copil. p. 153, 179.
lepurli (cu), joc copil, 92; 184; formuleta degetelor cu —, p. 17, 22; ghic. p. 379.
liginarcă (dă-a), joc copil. p. 165.
lihnar (opaiț), ghic. p. 380.
lima, ghic. p. 383.
limbă, să nu scoți bube pe —, med. popul. p. 279; ghic. p. 380.
limbriță (de), med. popul. p. 287.
limădură (melință), ghic. p. 381.
Limătope, nume de vechiu oraș aromînesc. p. 1010, 1011.
lingură, ghic. p. 381.
liturghi'ă, formul. diverse, p. 20.
lindură (rîndunică), ghic. p. 381.
lingoare îndelungată, p. 289.
lipudă, (cîorap), ghic. p. 382.
lîu-lîu, refren la cîntece de leagăn, p. 9.
Liunida-Hag'i-Bira (căpitan), p. 1014, 1015.
Lă-am bun-bun, joc copil. p. 77.
lăari (di lună). med. popul. p. 303; — dinafoară, med. popul. p. 239; — di dine, p. 239; boală de copii, 249.
loc, ghic. p. 382.
lostur, ghic. p. 382.
lucru găsit, p. 42, 43.
lulu-la, refren la cîntece de leagăn, p. 2, 4, 6, 7, 8.
luminări, ghic. p. 383.
lunarile, p. 307.
lună nouă, p. 339; obiceiul de —, p. 751—756.
lună-soare, joc copil. p. 121.
lup (mușcătură de —), med. popul. p. 320; —să nu mănînce vite, p. 315.
luschi'ă, med. popul., p. 254.
l'epur, cuvinte adresate la un iepure, p. 196 (vezi: lepure).

M

Marţu, med. popul., ca prezervativ în contra bolilor, p. 226.
maţ, jucăria copil. de maţ, p, 180.
mălţĕadă, (vărsat), med. popul. p. 282.
mĕasa, ghic. p. 384.
medicina populară, p. 211—340. *introducere la —*, p. 213; *importanţa —*, p. 214—217.
melc, cîntecc de—ĭ, p. 196; *ca să găsĕştĭ—ĭ*, p. 198.
mer-mer aróş, joc copil. p. 167.
mĕtura, ghic. p. 384.
Mihale, nume de eroŭ, p. 1021.
mijloc, (durere, rupere de —), med. popul. p. 289.
minc'unĕ, ghic. p. 384.
minte, ghic. p 385.
mitră, cînd se scurge sînge din—, p. 307; 269.
Mitri, nume pers., dim. din Dimitri.
mînal'a (t-a-), joc copil. în sărituri, p. 156.
mînă-mĕartă, formulete diverse, p. 19, 20.
mînă (pri-), joc copil. cu arşice, p. 129; *cînd crcapă —*, med. popul. p. 295.
mînĭstĭr, jucărie făcută din mînĭ, p. 178.
mînoch'irlu, (amuletă), p. 252.
mînucl'u (manuchiŭ), ghic. p. 385.
mînuşe (leagăn), p. 2.
mîrlirĕa la oĭ, med. popul. p. 322.
mîrlitĕarĕa, joc copil. p. 167.
mîscàţĭ, doctorĭ populară, med. popul. p. 222.
mĕară, ghic. p. 385.
mĕarte, ghic. p. 386; *întoarcerea cuĭ-va de la —*, p. 338; *cînd cine va nu poate muri*, med. popul. p. 258; *cum poţĭ face să moară un om răŭ*, med. popul. p. 307, 308.
mĕaşc, joc copil. p. 177; *satirizarea uneĭ—*, p. 51, 52; *—le*, (babele), p. 223, 224.
molĭĭ, cum păstrezĭ haĭnele de— med. popul. p. 339.
moşneag, satirizarea unuĭ—, p. 51.
muldere (mulgere), ghic. p. 386.
mul'iţă, med. popul. p. 312.
mumă, ghic. p. 386.
murara (a), joc copil. p. 96.
murminţil' (cu), p. 149, joc copil.
Muscopole, orăşel romînesc în Albania, p. 66, 1010, 1011.
muscă de cal, med. popul. p. 312.
mustu, cînd se bea— (vin noŭ), med. popul. p. 254.
muşcare (de cine, cal), med. popul. p. 262, 263.
muşchĭ (durere de —), med. popul. p. 278.
muşcòn' (de-), med. popul. p. 312.
muşchĭ, cum se stîrpesc—, med. popul, p. 304.
mutrirea (cu-), joc copil. p. 85.
Muzach'ia, provincie în Albanie, locuită de Aromînĭ şi Albanejĭ. p. 1029.

N

Nac'a (căpitan), p. 1017, 1019.
Nach', satirizarea luĭ Ianache, p. 49; 50.
Nani, cîntec de—, p. 1, 2; *refren la cîntecc de leagăn*, p, 2—10; 957.
Narta, numele oraşuluĭ Arta, baladă variantă la cîntecul din Arta (p. 1040—1043), p. 1043—1045.
nas, scurgere din—, p. 264.
Nasta, satirizarea acestuĭ nume propriŭ, p. 50.
naştere, med. popul. p. 300, 301; *—cu uşurinţă*; *pentru femeea care nu naşte*, p. 301; *ca să nu nască cine-va fată*, p. 302; *visul în—*, p. 302.
ncalĭr, dĕ-a —, joc copil. p. 86.
ncîrcarĕa (cu), joc copil. p. 162.
nĕaŭă, ghic. p. 386; jucărie copil. p. 56.
nègură (ceaţă), ghic. p. 387.
nel (inel), ghic. p. 387.
Nenĭţescu, p. 64, 65, 962; 994.
Nica, eroŭ, p. 1021.
Niculiţa, nume de oraş aromînesc din trecut, p. 1010, 1011.
niór (nor), ghic. p. 387.
niputĕari mari, med. popul p. 278.
nìricondă (durere de picior), med. popul. p. 293.
nivcastă, satirizarea uneĭ —, p. 52, 53

noade, joc copil. p. 179.
Noti, eroŭ aromîn, p. 1020.
nuc (doctorie de—), med. popul. p. 303; ghic. p. 388.
nucă, ghic. p. 387.
nucĭ, coji de—, pedeapsă aplicată la elevi, p. 67.
numă, ghic. p. 388.

N'

n'iţĭ, cîntec de—, (cîntec de leagăn), p. 1.

O

ŏae, ghic. p. 389.
ŏală, ghic. p. 389.
ŏară (ceas), ghic. p. 389.
ŏasi, pedeapsă aplicată altă dată la elevi, p. 67; durere de—, med. popul. p. 257.
Obedenaru, p. 826.
Ochĭ (de), med. popul. p. 269; cînd nu văd—clar, p. 269, curăţirea de—, p. 269; lovitură de—, p. 269; pentru a avea vedere bună, p. 270.
och' (a), joc copil. cu tómbulu, p. 133.
Och'u (di ţe—ăsti aestu?), joc copil. cu tómbulu, p. 133.
och'i (ochĭ), ghic. p. 390.
och'it' ligari (dĕ-a), joc copil. p. 112.
och'it' ligaţĭ, p. 112.
ofticos, med. popul. p. 272.
oĭ, med. popul. p. 316; după ce fată —le, p. 317; tuse la—, p. 317; cu —le, joc copil. p. 174.
om, ghic. p. 391.
omidă, (vîersurĭ adresate la—), p. 192.
orbu-ghiani, joc copil. p. 112.
orbul găinilor, med. popul. p. 268.
osul (cînd se rupe—la om), med. popul. p. 289.
otravă (de—), med. popul. p. 279.
oŭ, ghic. p. 391; — aróş, formul. diverse, p. 16.

P

Pálmili (cu—), joc copil. p. 85.
pap, cum se face copilaşul moşneag de cître rude, p. 253.
papa (cu), joc copil. cu mingea, p. 144.
papadiţa, joc copil. p. 106.
papa-θimn'u, (căpitan), p. 1033.
paparudele la Aromînĭ, p. 723—730; descrierea—lor, p. 725; cîntece de— p. 726, No. 1—9.
parălu (paraua), ghic. p. 392.
parlu (cu), joc copil. cu tómbulu, p. 131.
paserĭ (ca să prinzĭ—), p. 337.
păştili (paştĭ), formul. diverse, p. 16.
pat, juc. copil. p. 177.
pataloni, joc copil. p. 94.
patlu a mortulŭ (sicriŭ) ghic. p. 392.
păcălirĭ copilăreştĭ, p. 55—63.
păduchiu, med. popul. p. 297; —de lemn cum se stîrpesc, p. 331.
păpuşile (cu), joc copil. p. 167.
părul (cum creşte), med. popul. p. 296; 311.
pătich'i (iepele de la războiŭ), ghic. p. 393.
pĕană, joc copil. p. 173.
pecca, joc copil. p. 87.
pecnă (păstruĭ), med. popul. p. 296.
pelticie (de), med. popul. p. 280.
penură (cuĭŭ), pentru vestijirea pomilor întrebuinţată, p. 62, 63; ghicit. p. 393.
pescu (peşte), ghic. p. 393.
pestruĭ, p. 296.
peştiĭ (cum se prind), p. 339.
Petrescu, p. 826.
picĭoare (de), cum se fac— drepte, din strîmbe, p. 253; umflătură de—, p. 293, 294.
pĭept (durere de—), p. 292.
pinaclu, pedeapsă aplicată la alevĭ, p. 66.
pipirv'aŭă (ardeiŭ), p. 355.

pîrustie (cu), joc cu p. 105; joc copil. cu mingea p. 141; 146; ghic. p. 393.
pisica, ca să nu mprindă șoareci, p. 333.
Pisuderi (cîntec), p. 1016.
pișți, joc copil. cu șice, p. 127.
pita, ghic. p. 374.
piuvița (lipitoare), ghic. p. 394.
pînadă, lucruri care aduc bolnavului pentru a-i face pă de mîncare, med. popul. p. 227.
pîpuți (ghete), ghic. p. 394.
pîșpacă, joc și joc copil. p. 95.
pliguiri (de) p. 28
pliscare, med. pop. umflătură la git, p. 251, 279.
plătare (m—), ca cunoști după omoplat, med. popul. p. 254.
pleoșcă, joc copil. p. 95.
plivrit, pleuresie, p. 288.
ploac'a (na—), jocopil. p. 129.
plop, med. popul. p. 300.
ploscă, ghic. p. 3[illegible]
plînsul, cum se cmă—, p. 276.
plîscinîrea (—frînghii), joc copil. p. 95.
pl'umb (glonte), p. 194.
pŏaha, (plasă), ghic. p. 395.
pŏarca (cu), joc copil. p. 147.
pŏarta cu losturlu (poarta cu drugul), ghic. p. 395.
podalgie, med. popul. p. 293.
poezia populară (la Aromîni), p. 817—1055; numirea— —, 819; expresiuni referitoare la cîntece, p. 820—823: adunarea— —, p. 824; colecțiuni de — —, p. 826.
policăr, form. p. 17, 18.
porcĭ, med. popul., cum se vindecă, — p. 337.
poparnic, p. 192.
Popilian, 64, 65.
porc, formul. —ului, p. 53.
Pouqueville, p. 64; 824, 825.
prag, ghic. 395.
praș, ghic. p. 396.
prŏaștĭa, joc copil. cu praștia, p. 171.
proverbe, p. 413—706.
prucuv'iță (pojar), med. popul. p. 266.
pruncul (cum se întărește—), med. popul. p. 301.
ptîu-cîcă, joc copil. p. 81.
puliță, ghic. p. 396.
pul'anĕ (a), joc copil. p. 147. pri—, joc copil. p. 152.
pul'u (cu), joc copil. p. 118; —ghic. p. 396.—vedĭ, joc copil. p. 79.
pupu (prunc, în limbagiul copilăresc), p. 6.
purecĭ, cum se stîrpesc—, med. popul.
puric (purece), ghic. p. 397.

R

Rană, med. popul. *de închis*—, med. popul. p. 263, 264; 311; *cum se deschide*—, p. 21; —*la mînă, la picĭor*, p. 265; —*oĭ*, p. 318; —*la cînĭ*, p. 330. *cauzată cu puşca*, p. 288; —*la cal* p. 324.
răcire, la vite, med. popul. p. 325.
răcit, med. popul. p. 290.
reumatizm, med. popul. p. 267.
rîie, la oĭ, med. popul. p. 317; = *la capre*, p. 323; —*la caĭ*, p. 827.
rîndunică, cuvinte adresate la o —, p. 194, 195.

S

sac, ghic, p. 37; 397.
Salamura (căpita), p. 995.
satira la copiĭ p. 45—54.
satirizarea (învățoruluĭ), p. 68, 69.
scamnach'a (t-a—) p. 156, joc copil. în sărituri.
scammu, joc copil. p. 178; ghic. p. 397.
scara la Dumnezeŭ, ghic. 398.
scîntel'a (scîntee), ghic. p. 398.
sch'inarĕa (cu), joc copil p. 107.
sclaĕa (a), joc copil. p. 103.
sclavach'a (t-a), joc copil. p. 103.

sclavlu, saŭ : *sclav'li*, joc copil. p. 103.
scŏală-scufi, (dĕ-a-), joc copil. p. 137.
«scŏală tini s-şed ĭo», joc copil. p. 185.
scŏaterĕa untulemmu (cu– –'), joc copil. p. 90.
scŏatere afară, p. 259, med. popul.
scŏatĕrĕa cŏarne (cu) joc copil. p. 109.
scrierĕa (scrisul), ghic. p. 398.
scŭpărĕa în gură, păcălit. copil. p. 55.
scŭpatul, med. popul. ca prezervativ în contra bolilor, p. 243.
*scular*e, cîntece de –, (leagăn), p. 11, 12—15 ; 957.
scunda (a), joc copil. cu arşice, p. 131.
scurt, satirizarea celuĭ scurt, p. 53.
sfalangu (vezĭ *falangu*), p. 67.
sfurlă (pri), joc copil. cu sfîrleaza, p. 122 ; 121.
sfrĕidinili (sfredelul), ghic. p. 398.
sfirnuţĕl, med. popul. p. 274.
Sina (căpitan), p. 1027.
sicriŭ (ghic.) p. 392.
simniclu (cu), joc cu sfîrleaza, p. 123.
sinduch'a, ghic. p. 399.
sinc (de-), cînd suferă femeea –, med. popul. p. 306, 307.
sirtu, ghic. p. 382.
sita, ghic. p. 399.
simte Dumnidale, satirizarea rugăciunei : «Sînte Dumnezeule», p. 69.
sîngele, cum se purifică –, med. popul. p. 291.
sîrmîniţă, leagăn, p. 2.
slăbic'uni mari, med. popul p. 278.
sŏare, vîersurĭ adr[illegible]te – luĭ, p. 190 ; ghic. p. 399 ; [illegible]
sobă, ghic. p. 400
sŏora (t-a) joc copi[illegible] sfîrleză, p. 124.
sŏrlu (cu), joc cop[illegible] cu arşice p. 130 ; a–ĭ, joc copil. [illegible] sfîrleză, p. 124.
somnu, ghic. p. 40[illegible] – întrebuinţat cu caracter supranat[illegible] în cîntecele de leagăn, p. 2 ; pre[illegible]gire de–, p. 309.
spata, ghic. p. 401
splină (durere de –) [illegible]ed. popul. p. 269,
starĕa (neînţelegerĭ [illegible]joc), p. 41.
sterilitatea la oĭ ; c[illegible] se combate – –, med. popul. p. 3[illegible] cum se obţine –. p. 300 ; 307.
stomach (durere de [illegible] med. popul. p. 258.
strĕaha (streşina), g[illegible] p. 401.
strĭŭacliş, satirizarea [illegible]luĭ –, p. 54.
struguri, cum se pă[illegible]ază –, med. popul. p. 338.
stumbul, diverse for[illegible]ete, p. 20.
sŭflitlu şi truplu (suf[illegible]l şi trupul), ghic. p. 401.
suhăţĭ (trînjĭ), p. 33
sulfatul (de chinină), [illegible]ed. popul. p. 252.
sŭlili (cu), joc copil[illegible]. 108.
sulurĭ de arăzboiŭ g[illegible]. p. 401.
surdişire, (ieşire afară) [illegible]ed. popul. p. 259.
Surgh'inăţĭ (sînţiĭ –), [illegible]d. popul. p. 316.
suţuta, (întovărăşirea) [illegible]. 44 ; ruperea – leĭ, p. 44.
suvălinţă (suveică), g[illegible]. p. 402.

Ş

şarpe, med. popul., ca să nu te muşte –, p. 282, 284 ; earbă de–, p. 283 ; 284 ; muşcătură de şarpe la oamenĭ, p. 284 ; – în pintece, p. 284 ; cum dispar şerpiĭ, p. 284, 285 ; muşcătură de– la vite, p. 329 ; ca vacile să nu fie muşcate de–, p. 329 ; – ghic. p. 402.
şclĕnda, joc. copil. p. 153.
şcop (pri–), joc copil. p. 152.
şele (de), med. popul. p. 257.
şenc, joc copil. cu arşice, p. 130.
şezut, (de–), med. popul. p. 258.
Şipisea, nume de comă romînească în Albania, p. 994.
Şirgăn'ăţĭ, p. 1016.
şirig'elu, p. 326, 327.
şoareĕ, ghic. p. 402.
şoput (cu ţinirĕa mînil[illegible] în –, joc copil. p. 93 ; cu băgarea c[illegible]luĭ în–, joc copil. p. 93 ;– ghic. [illegible] 371 ; 402.
şţlup, joc copil. p. 93
şuirarĕa (a), joc copil. [illegible] arşice, p. 131.
şuricŏan'e, p. 317.
şţtili, med. popul. 306

T

Taca-tuca (a), joc copil cu mingea, p. 147
tálari cu vĕarḑi, (putină cu varză) ghic. p. 403.
talpi (la ochi), med. popul. p. 270.
taĺă carni jurămînt copil. p. 36.
Tasa, satirizarea numeluĭ —, p. 50.
tatafchĭa, joc copil. cu arşice, p. 129.
Tavĭan'i (sîmziene), p. 743—750; 956.
tăetură, med. popul. p. 306.
tălare, med. popul. (de tăere), p. 249.
tĕa-bum, joc copil. p. 80.
Teja, nume de eroŭ aromîn, p. 1020.
téngala, juc. copil. p. 173.
teta-todu, (viersurĭ adresate la paserea —), p. 196.
ticnifĕz, med. popul. 325.
tiganc, (tigae) ghic. p. 403.
tibaclu (cu), joc copil. p. 108.
tipór (topor, secure), ghic. p. 403.
tipsia (ghic.) p. 374.
tŏacă, ghic. p. 404.
Tolĭ, p. 1028.
Toda, satirizarea acestuĭ nume; p. 48.
tombulu (cu), joc copil. p. 131; — cu darĕa, 132; — di mpadi, — p. 132; cu casa, p. 135; — sum c'ic'ŏari, p. 135.
topa (cu), joc copil. cu mingea, p. 140; — cu darĕa, p. 140, No. 117; cu — ancilicarĕa, p. 141, No. 118; — cu merlu, p. 141, No. 119; — v'imbur-v'imbur, p. 143; No. 121; —semnuluĭ, p. 144, No. 122; — -n ch'atră, p. 144, No. 122; — n-calar, p. 146, No. 123; — n-mur, p. 146; — a mer, p. 147, No. 125.
topch'eri, joc copil. cu mingea p. 144.
trĕăţirca semnuluĭ (cu), joc copil. cu sfîrleză, p. 123.
trĕilĕa (an), joc copil. în sărituri, p. 154; an — cu artisirĕa, joc copil. p. 154; an— gh'iftĕaşte, p. 155; an— cu sulili, p. 155.
triotĕa (cu). joc copil. p. 166, 184.
Τρύπα, p. 101.
trĭḑĕarĕa (cu), joc copil. p. 166.
trînjĭ (cu şi fără scurgere de sînge), med. popul. p. 260.
trîznet (de), med. popul. p. 319.
tuc'inili (cu), joc copil. p. 117.
tufech'a (puşcă). ghic. p. 404.
Tuma (căpitan), p. 1023.
tura-gh'ază, joc copil. 90.
turbare, med. popul. p. 285—287.
turnava (a), joc copil. cu arşice, p. 128;
tusc (cu flegmă), med. popul. p. 277. — simplă, p. 277.
turtă. ghic. p. 405.

Ţ

ţap, ghic. p. 355.
ţară (cu), joc copil. p. 110.
ţĕapă (ceapă), p. 405.
ţe lingură daĭ la numtă, joc copil. p. 80.
Ţe t'aĭ tini, joc copil. p. 81.
ţer (cer), ghic. p. 406.
ţibara (a), joc copil. p. 96.
ţicna, joc copil. p. 87.
ţilistră, jucărie copil. p. 95.
ţinglilăc, jucărie p. 177.
ţir (cĭur), ghic. p. 406.
ţiruli'a, (opinca), ghic. p. 407.
ţiţi (ţiţe), ghic. p. 407; — de vacă, ghic., p. 407.
ţŏcăpilli (cu), joc copil. p. 149.
ţupată (topor). ghic. p. 403.

U

ud (de-), med popul. p. 257; cînd se opreşte — ul la cal, p. 324.
ug'ac (coş) ghic. p. 408.
ulc'ór, med. popul. p. 275, 276.
umflătură, med. popul. p. 240; 281.
una (tu-), joc copil. în sărituri, p. 154.
upărĭe, med. popul. p. 279.
urare, p. 58, 61.
urechе (durere de —), med. popul. p. 304, 305; 267; curăţire de —, p. 267.
urmele de cal, ghicit. p. 408.
usíc (boală de caĭ) med. popul. p. 328.
utre, ghic. p. 372.

V

valča di Ianina, cîntec, p. 1009, 1010.
valma (a), joc copil. p. 114.
vatră, ghic. p. 408.
vazmó (boală de ochĭ, dinţĭ), med. popul. p. 240.
vărsat (de), p. 282; — la vite. p. 318.
vĕară (vară), ghic. p. 408.
verdul (varza) ghic. 409.
vĭersurĭ, roslite la stricarea adunărilor copilărescĭ, p. 185, 186.
vĭermĭ, la vite, med. popul. p. 318.
vĭespe, cînd te înţapă; med. popul. p. 292.
vimtu (vînt), ghic. p. 409.
vine mŏara? joc. copil. p. 92.
vinul, cum se poate păstra, p. 338, med. popul., — ca să miroasă placut, p. 338, dresul vinuluĭ, p. 338.
vizicătoarea, med. popul. p. 261.
vŭlmă, joc copil. p. 114.
vîrlire, med. popul. 318.
vîrvura (cu), joc copil. p. 94.
vŏamere (de), p. 295 med. popul.
vrăjĭ med. popul. 310; cum se alungă — le, p. 310, 311.
vultur, cuvinte adresate la —, p. 193.

V'

V'alaca, joc copil. p. 165.
V'ane, satirizarea numeluĭ Ianc, p. 49.
v'arv'ir, argint viŭ, med. popul. p. 337.
v'atri di Zagori, (doctorĭ popularĭ din Zagor).
v'ilia (oglinda), ghic. p. 410.
v'im-v'im, joc copil. cu mingea, p. 143.
v'iraclu (cu), joc copil. p. 117.
v'iŭ, form. diverse, p. 18.
v'utăţanĕa (sabia), ghic. p. 411.

W

Weigand, p. 5; 26; 98; 126; 203—206; 347; 716; 826—827.

X

xurafĕa (briciŭ), ghic. p. 411.

Z

Zafiracl', p. 1025.
«zbŏară» joc copil. p. 92.
Zerva (căpitan), p. 1012 1013.
zdar-zdir, joc copil. p. 103 (vezĭ: *sclaĕă*).
Zidru, (căpitan), p. 1007.
Ziga (cantar), ghic. p. 411.
zimbuni, joc copil. p. 180.
zizŭ, jucărie copil. p. 95.
zmelc'u (melc), ghic. p. 412.
zmeŭlu (cu), joc copil. p. 167.
zurlumă, med. popul. p. 328.

VERIFICAT 2007
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI
VERIFICAT 2017